

Maryig.r Pisani

GERARDI JOANNIS VOSSII Auctoris damnati

De

HISTORICIS LATINIS

LIBRI III.

Editio altera, priori emendatior, & duplo auctior.

plane prohibita

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officinâ IOANNIS MAIRE, 1651.

Hic Dictator erit. fasces submittite tandem
Invidiosa cohors: dum vecta poëmata plaustris,
Et tragicum castigat epos, veterumque cothurnos,
Mœstaque Medeæ detergit fecibus ora.
Hippolyti properant alio temone quadrigæ,
Et Troas purgata nitet: sua vita Iocastæ
Redditur, & Latio clamat sermone Thyestes,
Adspectatque diem pulsis orchestra tenebris.
Quælibet huic nota est propriis insignibus ætas,
Seclorumque patent facies, distinctaque magnis
Nomina temporibus, seu cum puerile loquendi
Robur erat, traxitque rudem doctrina juventam,
Scipiadumque gravis totum se involveret armis
Ennius, & tenui Plautus vestigia socco
Figeret, & vates Satyræ lutulentior iret:
Seu cum crevit honos linguæ, scabrosque fugavit
Majestas Romana sonos, & adulta Catulli
Capta lepore fuit: seu cum labentibus annis,
Quo Latium, fato cecidit, Romæque senectâ
Symmachus Ausonias offendit durior aures.
Ingeniis diversa placent: huic abdita pandit
Abstrusos natura sinus: hic floribus artes
Irradiat: lapsas alius restaurat Athenas:
Ille Cleantheæ neglecta palatia turbæ:
Hic in Aristippi solum præcepta relapsus
Socraticas evolvit opes: hic scribere fastos
Ad famam satis esse putat. Sed cuncta coërcet
VOSSIUS, *atque omnes fecundo pectore Musas*
Parturit, & latè titulos arcessit honorum
Immortale caput. Non te veneranda silebo
Relligio, veterumque fides, & sanctius ævum,
Huic perspecta viro. quantis erroribus actæ
Christigenûm steterint acies, quo castra Pelagi
Vindice tuta diu fuerint: quibus occidat armis

Contemptrix natura Deûm, delapsaque cœlo
Gratia subnixos claris doctoribus Afros
Traxerit in partes, & grato fœdere perstet
Libertas, Superûmque favor; ne crimina Divis
Imputet impietas, rectique ignara voluntas
Audeat audaces vultus opponere cœlo;
Ille docet, totamque pius propugnat Olympum.
Ac veluti tacito subterlabentia cursu
Flumina diffundit Nereus, hîc gignat Orontem,
Hîc septemgemino turgentem gurgite Nilum,
Non tamen ipse minor, nec divitis indigus undæ
Usque fluit, terrisque ingentibus ingerit æquor,
Atque alias largitur aquas: sic ille perenni
Haurit fonte libros, & claris secula ditat
Muneribus, semperque novis, quæ donet, abundat.
Dumque sibi variâ coutexit fronde coronam
Mens assueta operi, per mille volumina solers
Ambulat, atque suos aliquid seponit in usus.
Sic ubi Grajorum calamos, & prodita docto
Enumerat monumenta solo, momentaque scriptor,
Et rerum summas aperit, nunc abditus ævo
Anteit Olympiadum palmas, jam Persica radit
Tempora, & Herodoto multum narrante superbit,
Nec dulci Xenophonte minus. jam ficta Daretis
Pagina mentitur senium, jam Dictyos horret
Fabula: Pellæis vates arcessitur annis
Chœrilus: hinc Phariis scriptus sub regibus orbis,
Ausoniæque Ducum fastis signata papyrus.
Conveniunt doctorum operæ, Chaldæus & Assur,
Phœnicum labor, & calidi secreta Canopi,
Atque Arabum tabulæ, & victuri industria Persæ,
Seraque grandiloquis turgens authoribus Hellas.
At non una tuas, doctor celeberrime, laudes
Terra capit, parti Latio dicuntur honores,

Gesta-

Ostentare suos Memphis studiosa labores,
Et Pelusiacâ potuit signare papyro
Arcanas veneranda notas, latuitque sub umbris
Pallas, & Isiacæ stupuit sacraria lenæ.
Cum Memphi jam Persa silet, veterisque Minervæ
Ignorat Chaldæus opes, nec barbarus artes
Medus, & Eoos surgens Aurora magistros,
Brachmanasque colit. tepuit Sapientia, fervens
Quam latè spatiatur Arabs, & nescia veri
Incubuit prisco gravis ignorantia mundo.
Cecropidum viguere lares, & docta Cleanthis
Porticus, & dulci sapiens vicinus Hymetto.
Desipit & Latium, numerosque Oenotria tellus
Pythagoræ meminisse nequit, Druidumque loquaces
Conticuere scholæ. Tu prima Batavia Musas
Colligis, & fractæ tabulas ac frusta carinæ
Naufragio subducta tenes. Tu cincta profundo,
Armorumque inter strepitus, lituosqus tubasque,
Tranquillum meditaris opus, criticumque tribunal
Erigis, & Latiæ restauras jura loquelæ.
Adspice Leida virum, quo judice victa fatiscit
Barbaries, mordetque suas irata catenas:
Quique renascenti germana vocabula seclo
Sufficit. hic ille est Phœbei censor honoris,
Pegasidum vindex, tot rerum scriptor, & ævi.
Quid dignum memorare suo primæva vetustas
Possit Atlantiadæ? qui culti vocibus oris
Pallentes nigris animas emancipat umbris,
Tutaturque reos, vel tristi mersit Averno
Damnatum sub lege caput, cum dura clienti
Intonuit mediis victrix facundia rostris,
Persuasitque Deus causas. Mentitur in illo
Fabula; nos alias, V o s s i, te Rhetore, leges
Accipimus, doctumque forum. quibus artibus astris

 Inve-

Invehat Augustum, vel magni Cæsaris arma,
Scipiadasque orator ovans: qua voce furores
Increpitet Catilina tuos, Syllamque ferocem,
Et Senonum furias, sævique incendia Brenni.
Aut quæ Suada togam clypeis, quæ classica possit
Ignavis præferre togis; Asiæque potentis
Pompejo decernat onus; quæ proxima morti
Colla levet, flectantque leves responsa Quirites,
Et victo trepidas eludant judice scalas.
Hæc Lysias, Siculusque Corax, hæc Antipho quondam
Accîdit præcepta scholæ: videre priores
Vile rudimentum, & teneræ cunabula linguæ
Versavit tum Stoa gravis: mox aucta Lyceo
Gloria, dicendique labor: fluxere diserti
Hermagoras, Grajusque Molon, & conditor artis
Hermogenes, Phalereusque loquens, & pagina Tulli,
Et Fabii clamantis opus, lususque Theonis.
Tu veterum cæcâ nitidam caligine lucem
Elicis, & scriptor priscos irrumpis in annos;
Eloquiique decus, turbataque nomina rerum,
Et fandi formas, collapsaque jura reponis.
Tu Latium, vocesque suas formare Pelasgos,
Argivosque doces: geminis exordia pandis
Gentibus, & tantorum aperis elementa laborum;
Quemque legat primum titubans industria callem,
Discendique viam. faciles Scaurosque Caprosque
Ire facis, curisque tuis respirat Apollo,
Et nova Palladiam solantur commoda gentem.
Cedite Grammatici, magno quibus ilia fastu
Inconsulta tument, delapsaque littera sede
Sufficit ad bellum, vel iniquum comma minaces
Exacuit calamos, & tanti scena paratur
Nominis. hoc cunctas absolvite judice lites,
Et vestros sedet melior censura tumultus.

His

LECTOREM.

Didimus nuper, Humaniſſime Lector, iterata vice JOHANNIS GERARDI VOSSI Viri Incomparabilis, quique immortale ſibi in terris nomen reliquit, volumen unum de HISTORICIS GRAECIS; nunc alterum tibi exhibemus de HISTORICIS LATINIS diffuſæ eruditionis opus, quod ὁ μακαρίτης magno labore & induſtria plus quam dimidia parte auxit, & propria manu correxit. Non opus eſt prolixe commendare librum hunc, cum tanti viri nomen per Chriſtianum orbem notiſſimum ſit. Et utinam cætera quoque ejus ſcripta aliquando lucem viderent, quæ magnus ille æternitatis candidatus conſcripſit! Nullam fere humanioris eruditionis partem intactam reliquit. Inter quæ effulget locupletiſſimus Latinæ linguæ theſaurus, & de Antiquis Eccleſiaſticis Scriptoribus luculentiſſimus commentarius. Sed hæc non dubitamus, D. Iſaacum Voſſium paternæ virtutis & eruditionis hæredem aliquando in lucem editurum eſſe. Illud autem unicum monitum te volo, humaniſſime Lector, me in duos tomos hunc li-

brum divisisse, non quia non continuum sit hoc opus, & à se invicem disjungi possit, sed ut voto illorum satisfacerem, qui duobus hunc librum impingi vellent voluminibus; si qui tamen una impingi hunc librum malint, potest pro re nata titulus secundi tomi dilacerari. Vale, atque instituto nostro fave.

Epitaphium Viri Incomparabilis

IOH. GERARDI VOSSII.

HOC TUMULO PLORAT PIETAS,
ET CANDIDA VIRTUS,
ET LUCTU PALLAS SAXEA
DIRIGUIT,
INVIDA MORS RIDET, RIDET
QUOQUE VOSSIUS ILLAM,
DUM CALAMO MORTEM VINCIT
ET INGENIO.

A. Thysius.

GERAR-

GERARDUS JOANNES VOSSIUS

BENIGNO LECTORI

SALUTEM.

Vod ante annos plus minùs ſeptuaginta, in poëtis Latinis pariter, ac Græcis, feliciter præſtitit doctiſſimus vir, Lilius Gyraldus Ferrarienſis: id in argumento, ſi non longè potiori, ſaltem nec utili, nec difficili minùs, utriuſque videlicet linguæ hiſtoricis, tentandum mihi exiſtimavi. Ac de Græcis quidem commentarios noſtros ante triennium publici juris feci. Eos nunc, utinam felicibus modò auſpiciis, conſequuntur hi de Hiſtoricis Latinis. Quorum cùm partem primorem traderem prælo, animus erat deſinere in temporibus Karoli Magni; uti facilè ex ingreſſu operis elucet. Nimirum ita mecum cogitabam, eos, qui conſecuti poſtea fuerunt, à pauciſſimis legi: ſive id propterea fiat, quia in ſeculis poſterioribus nequaquam eam conſpicere ſit, vel ſacrarum, vel humanarum rerum peritiam, quæ fuerat antea: ſive nauſeam gignat, quòd ſcriptores eorum temporum planè ruſtico ſermone, ac ſtribliginis ſitu ſqualléque obſiti ſint. Terrebar præterea immenſâ eorum copiâ; qui in tenebris iſtis rebus ſui temporis afferre lucem ſtuduiſſent: ac quorum plurimi, vel nunc demum exirent in publicum; vel in bibliothecis adhuc cum blattis tineiſque rixarentur. Poſtquam verò graviſſimi laboris pars exhauſta jam erat; conſilium repentè mutavi; noviſque animis ſumtis, deſpicere etiam cœpi de ſeculis ſequentibus. Nimirum in mentem veniebat, providentiam divinam, cujus ſpeculum eſſe hiſtoricam ſcirem, in omni ævo relucere: unde colligebam, etiam animum humanum, qui ad Dei imaginem factus eſt, debere per omne ſæculum diffundi.

Nec

Nec ultrà movebar sermonis impolitie, quia nôssem, aliunde castimoniam verborum, hinc gesta nationum, ac res Ecclesiæ, peti oportere. Sciebam etiam; quos vulgò barbaros vocant, ingenio non caruisse: imò sæpe iis, pro ævo, quo vixere, & eruditionem, & facundiam fuisse singularem. Atque hæc impulerunt; ut quemadmodum historiam de historicis Græcis pertexuissem usque ad Constantinopolim à Mahammede captam: ita hanc de Latinis perducerem usq; ad tempora imperatoris Karoli V. *Nec fore ignoro, ut in opere tam arduo industriam meam fugerint historicorum plusculi. Verùm si rectè ajebat Varro, neminem reprehensum esse, qui stipulam reliquisset ad spicilegium: potiùs in me spectari convenit, quantum hoc sit, quòd præstiterim, quam ecquid prætererim. Præsertim cùm non eo hæc animo divulgem, quasi in posterum omnem operis nostri curam deponere statuissem: sed potiùs, ut postquam ista jam prodierint, amicorum præstantium & judicio in commissis, & indicio in omissis, faciliùs fruar. Præterea ut primâ hac, & difficillimâ operis curâ defunctus, minori exinde negotio, & majori voluptate, legam, mediter, nostra, aliena, & quæ curva deprahenderim, corrigam; quæ mutila, suppleam. Nam hactenus quidem, publicis muneribus, & propriis amicorumque negotiis occupatissimo, non licuit mihi in vasto adeò mari eorum, qui rem historicam juvissent, expiscari omnia ex animi sententia. Quod in caussa etiam fuit, cur, in aliquibus sequioris ævi, contentus sim indicare ætatem, & quæ memoriæ tradidissent, omissis interim, quæ, auctores eos legenti, de ipsis in mentem venissent. Nimirum pleraque crudiora adhuc videbantur, quàm ut ita apponi mererentur. Imò interdum quoque brevior sum, quia putidius putarem, nimium diffundere se in iis, qui nondum in manus meas venissent. Atque idem de illis dictum velim, qui à me conspecti lectique; sed tales reperti, ut vix inter proletarios, vel etiam capite censos, reponi mererentur. Verùm siquid etiam desideretur hâc parte; id omne spero, vel appendice novâ,*

vel

vel editione alterâ, præstabitur. Ac quia is animus mihi semper fuit, ut neminem honore suo fraudarem: planè fore confido, ut mei, vel potiùs publici boni amantes, ad institutum illud nostrum conferant symbolam suam. Uti jam facere sunt aggressi præstantissimi aliquot viri terræ Italiæ; idque duce & auspice Illustrissimo, ac excellentissimo, Dominico Molino, patricio & Senatore Veneto: cujus viri prudentissimis consiliis, & animo ad tuendam Reip. libertatem fortissimo, æternùm Veneti debebunt. Nec minùs eidem, qui tractant Musarum sacra, devincti obstrictique semper erunt, non in Italiâ modò suâ, verùm etiam trans Alpes: ut qui cunctos de liberalium doctrinarum studiis præclarè merentes amore summo prosequatur; multosque vel conantes illud (quos inter nomen profiteor meum) beneficiis suis ornare non cesset. Equidem, quando nō unius est hominis lustrare omnes omnium bibliothecarum forulos; fore confido, ut alii etiam imitentur tanti viri exemplum; præcipuè illi, à quibus me amari scio in Germania, Gallia, terris aliis, ante omnes in Britanniâ magnâ, quæ tot antiquis abundat bibliothecis, imò tot vivas etiam habet bibliothecas, viros nempe maximi nominis, qui cum Scripturarum studio, Ecclesiasticam antiquitatem, & omnigenam historiam, felicissimè conjunxerint. Quanquam autem non dubito, quin si Deus mihi vitam & valetudinem concesserit, deinceps etiam non paullò plura, partim observare ipse, partim à viris præstantissimis addiscere possim: tamen, si summus ille imperator de statione vocârit, priusquam extremam iis, quæ deinceps accedent, manum admoverim; nolim illa temere divulgari, solis his exceptis, quæ eò spectent, non tam ut auctiùs, quàm ut emendatius sit opus nostrum. Nam pro exiguo duxerim delicto, si non omnia in argumento quopiam attulerim; hujusmodi præsertim, ubi, ut homines, ita gesta eorum, atque uti gesta, ita scriptores ipsi crescunt quotidie: imò ubi in illis etiam temporibus, quæ nos prosequimur, fortasse mortalium nemo jactare possit, omnes se observaturum, qui ab

antiquioribus celebrentur; omnes, qui in bibliothecis adhuc delitescunt; omnes, qui lucem adspexerint; quorum multi paucis sæpe paginis constent, imò leviculum argumentum tractent, sæpe etiam antehac semel duntaxat, idq; ante seculum, vel amplius, prodierint in lucem, atque id terris longo hinc dissitis intervallo; ut nihil sanè mirandum sit, si in oblivionem penè omnium venerint. Quamobrem, ut dixi, leve hic fuerit aliquos omisisse. At grave omnino sit, si chartis memoriæ solùm ergò commissa, cruda adhuc propellantur in publicum: in quibus placet Plinianum illud, pro non inceptis haberi, quæ non absolveris. Longéque magis de iis illud monumentis nostris dictum velim: quæ nunquam antea emiserim in lucem. Multa enim multorum exempla, quorum opera posthuma habemus, cautiorem me reddunt. Commemorare plurima cùm possim, exemplum unius afferre contentus ero: de quo agendi graves sanè habeo caussas. Nec alienum planè ab instituto erit hoc nostro; cùm de historicis agam, & ille, de quo loquar, inter hujus temporis historicos principem mereatur locum. Est is Iacobus Augustus Thuanus ὁ μακαρίτης, vir genere, doctrinâ, dignitate maximus, & cui aliquid humanitus patienti planè debeat ignosci, partim ob graves occupationes, quæ singula adamussim expendere non patiebantur; partim etiam ob merita præclara erga Gallias suas, ac Remp. literariam. Maximus ille vir, quem dixi, (si opere posthumo stare licet) ad annum CIↃ IↃC II *prodit ea de viro, & genere nobili, & eruditione clariori & pietate modestiâque longè maximo, Francisco Iunio Biturige; ex quibus vix guttam veri exprimi posse, nemo scio eorum, qui vivunt, negare sustineat. Eo enim, quo dixi, loco hæc de Iunio legas:* Lugduno Batavorum, ubi diu professus est, ob rerum novarum suspicionem ab Ordinibus Belgii exactus, sicuti suo loco diximus, & Altorfii ubi defecit, à Norimbergensi Rep. honorifico stipendio invitatus. *Nempe, memoriâ deceptus, in errorem Tartessiâ murænâ grandiorem incidit vir summus:*

quod

quod ita esse, ex ipsius verbis liquidò constat. Ait enim, Sicuti suo loco diximus. *At nihil uspiam tale retulerat de Iunio: verùm de Hugone Donello, dissuasore quidem, attamen conscio consiliorum, quæ conjurati cœperant Lugduni anno* CIↃIↃLXXXVII. *Quâ de re ita ad annum hunc ipse prodidit Thuanus:* Hugo Donellus juris scientiâ clarus, eamque diu Avarici Biturigum professus, qui ob religionem Lugdunum concesserat, quòd consilio participâsse crederetur, à Senatu monitus, ut aliò migraret, Altorfium se contulit, ubi Norimbergensis Reip. stipendiis ad mortem usque docuit. *De Donello id, ut videmus, pronunciârat ipse: de Iunio se dixisse arbitrabatur. Nempe Gallus erat uterque: adhæc ille in Biturigum urbe jus professus, his natus ibidem: uterque etiam apud Batavos in Lugdunensi docuerat Academiâ, neque id exiguâ cum gloriâ. Quid mirum igitur, si glaucoma isthæc in scribendo objicere potuerint viro occupatissimo? Sed ut similes hactenus fuerint, in isto dissimiles tamē, quòd Donellus eximius foret Iurisconsultus; Iunius autem Theologorum, qui, iisdem quidem castris, in hoc religionis per orbem dissidio, militarent, nullo inferior haberetur. Quòd item Donellus in conspiratione illâ quorundam adversus illustres Hollandiæ Ordines, quam dicebam anno contigisse* CIↃIↃLXXXVII, *consiliorum nefariorum conscius fuisset; atque eâ propter, auctoritate procerum, solum vertere sit coactus: Iunius autem iis temporibus docuerit Heidelbergæ: imò quinquennio demum pòst, nempe anno* CIↃIↃXCII, *ex Palatinatu in Bataviam concesserit: nec unquam postea pedem extra eam posuerit: atque adeò, quamdiu vixit, maximo in pretio fuerit apud illustrissimum principem Mauritium, ac potentissimos Hollandiæ & Westfrisiæ Ordines. Quòd denique Donellus extremâ vitâ Altorfii Noricorum jus professus obierit anno* CIↃIↃXCI, *ætatis* LXIV: *Iunius, qui altero demum pòst anno in Lugdunensem Academiam venerat, decesserit ibidem anno* CIↃIↃCII, *ætatis* LVII. *Itaque illius Altorphii, hujus*

 Lugdu-

Lugduni Batavorum monumentum ab omnibus visitur. Quid pluribus de Iunio opus in re, non urbi modò huic, sed universæ cognitissimâ Bataviæ? Bataviæ verò? imò toti fœderatæ Belgicæ, atque adeò Galliis ipsis, & terris aliis, in quibus penè innumeri supersunt, qui temporibus Iunii, studiorum causâ, in Academiam hanc confluxerant, oculati omnium testes, quæ diximus. Quare de isto quidem tam aperto errore verbum ulteriùs non addam. Verùm quid prohibet, quò minùs, occasione istius, etiam excutiamus hoc tempore, quæ Thuanus proximè ante allata verba præmiserat? Obiit, *inquit,* cùm annum tantùm LVII attigisset, vir desultorio ingenio, qui multa conatus, an assecutus sit, quod moliebatur, doctorum erit judicium. *Hæc de Iunio Thuanus, à quo tamen multi egregiam laudem retulere, cùm nec alteram Iunianarum virtutum partem possiderent. Nempe acerbè adeo ut summus vir pronuntiaret, fecit amicus ejus, vir cætera egregius; sed, quod in aliis damnat, præfidens, planeque* ἰδιογνώμων, καὶ αὐθέκαστος, *sæpe etiam turgens loliginis succo, ac si quis non per omnia assentiret, vehemens alieni nominis obtrectator: quo vitio non mediocriter fœdabat egregias, imò admirandas animi dotes. Non me ariolari hîc, sed certissima promere, multis possim indiciis comprobare: sed ea sunt viri illius merita, ut quædã satiùs sit honoris caussa taceri. Quòd siquis ambigat, indicia istorum aliqua reperiet in literis ejus hocce anno in urbe Lugdunensi nostrâ editis: ubi ille ne meris quidem calumniis abstinuit: quibus, scio, facilè cavisset, si vel per somnium venisset in mentem, fore, ut eà more malo post obitum quomodocunque divulgarentur. Ac ab eodem fonte haustum videtur, quod de Iunianâ instrumenti tralatione alibi judicat Thuanus. Sed utcunque se habeant ista illud tamen nemo laudaverit satis, quòd idem ille, cujus nomini parcendum putavi, licet plerisque, dum viverent, minùs se æquum præberet; defunctis tamen iisdem candidum se exhiberet virtutum præconem. Quo honore etiam memoriam*

Iunii

Iunii fuisse prosecutum, divini ejus versiculi testantur. Itaque non ultrà ei immorabor: sed potiùs ad rem ipsam me convertam. Quæro igitur, quid illud sit, cur gravissimus & constantissimus vir, Franciscus Iunius, desultorii ingenii dici mereatur? Num quòd resilierit à studio juris civilis? Hoc enim à quibusdam responderi audio. Equidem non diffiteor, in juris scientia summos audiisse magistros, Donellum dico, Duarenum, Contium, Rusardum, Cujacium, alios: sed factum id ajo solo adolescentiæ quinquennio, cujus partem etiam politiores sibi literæ vindicarunt. Præterea id factum imperio patris, viri ut genere clari, ita summis dignitatibus à Rege Galliarum & Regina Navarrena aucti, plurimumque gratiâ apud eos pollentis. Qualis cùm pater foret, quid mirum sanè, si studia illa in filio prætulerit, quæ admirandæ indolis adolescenti ad honores maximos munirent viam? Atque illa tum fuere. Sed, defuncto parente, Dei, Scripturarum, Religionis amor, usque adeò filium inflammarunt, ut, spretis seculi honoribus, ad S. Theologiam penitùs animum appelleret: nec consilium hoc totis XL *annis, quibus postea vixit, unquam mutavit. Ac quantum in sacro hoc studio præstiterit interea, ex monumentis ejus judicium penes omnes eos esto, quos in tristi hoc religionis per orbem dissidio haut nimium abripit affectus. Verùm, concesserit aliquis, illud de jure putidiùs objectari, cùm idem fecerint alii, summi item sacri ordinis viri: verùm, inquiat, si aliud quicquam, illud sanè desultorium potiùs videri, quòd, Theologum professus, humaniorum attigerit literas, atq; adeò etiam in scriptores nonnullos* κρίσιν *ausus sit exercere. Quippe qui (ô crimen novum, atque inauditum!) epistolas M. Tullii ad Atticum, & Quinctum fratrem, item Manilii Astronomicon, contulerit cum MSSis Palatinis, ac variantes lectiones, & breves notas duobus sit libellis complexus. Equidem factum non diffiteor. Instabant amici: & feriæ erant: impensum igitur pauxillum temporis, dum se fritillo oblectant nonnulli, vel in litore conchas legunt. Quantillum*

tillum igitur illud est, quod gravioribus studiis decesserit, ut eapropter desultorium ejus ingenium dici mereatur! Nec sanè tum operam planè perdidit. Nam in illis Palatinis codd. (utcunque is, de quo antea etiam loquebar, id in Castigationibus dissimulet) multa emendatius legebantur, quàm editis antea: multa perperàm quidem, attamen ejusmodi, ut sicubi Iunio minùs liqueret, alios tamen, otio magis affluentes, ad loca ea integritati restituenda, Mercurii alicujus Euodii, vel Hegemonii instar, tanquam manu ducerent. Quod nunquam defugiam comprobare, si tanti illud esse aliis videatur. At, inquies, nonne Codinum idem transtulit è Græco, & illustravit notis? Quasi non interesset ejus, qui Ecclesiasticam amaret antiquitatem, Ecclesiæ nôsse Constantinopolitanæ officia, quæ tradidit Codinus: aut quasi nihil referret, utrùm utilissimus scriptor beneficio Iunii è tenebris erutus in doctissimorum hominum manus veniret, an oblivione æternâ sepeliretur. Sed enim, eum cùm ederet, unico duntaxat codice usus fuit, eoque mutilo, & multis locis corruptissimo. Quasi hic ulla sit Iunii culpa, ac non eo magis excusandus sit, ubi rem non acu tetigit. Et idem tamen variantes postea Palatinorum codicũ MSSorum & Raphaëlis Serlejani lectiones nactus fuit. Etiam cùm in vocibus mixobarbaris, & officiis plerisque imperii Orientalis, tum temporis quidem (nam nunc, ut dies diem docet, liquidiora hac parte sunt omnia, cùm aliorum industriâ, tum doctissimi amici mei, Ioannis Meursii) cùm, inquam, in istis spissæ forent tenebræ etiam hominibus eruditissimis, accuratiùs alios rerum Constantinopolitanarum scriptores contulit cum iis, quæ apud Codinũm legisset. Hinc amplior lux Codino. Itaque editionem moliebatur novam, non paullò & integriorem; & emendatiorem. Sed typographus differre eam maluit. Tantùm enim, bono non tam Iunii, aut publico, quàm suo, illud egit, ut editio vetus, pauculis præmissis è secundis Iunii curis, exiret, atque ita scriptor, quo pauci, & non nisi doctissimi caperentur, ementiens faciem novam novos etiam conciliaret

ret sibi emptores. Sed exemplar, quod secundæ editioni Iunius destinârat, quamquam, ut puto, non tam confectum quam affectum, habeo ipse: quod si videre contigisset editori Codini nupero, (viro sanè eruditissimo, utinam candoris & æquitatis amantiori) genuinum, ut censeo, in Iunio haut tantopere fregisset. De Tertulliano quoque videamus, Ecclesiasticorum è Latinis, qui supersunt, antiquissimo, quem beatus martyr Cyprianus magistrum suum vocitabat. Hunc saltem nemo, credo, indignum dixerit Theologo, non lectore modò, sed etiam interprete: utcumque illorum, quæ tenebras ei affundunt, maxima pars face philologicâ, aut criticâ, debeat dispelli. Iunius igitur auctumnalibus unius alteriusq; anni feriis, etsi sibi non minùs, quàm cæteris, in otio tum vivere liceret, ne juventus tamen penitùs quiesceret, quædam gravissima ejus scriptoris enarravit publicè; posteaque & alia ejus privatim, licet tum majoribus distineretur, adolescentibus aliquot explicavit. Editionem eorum postea, ut fit, flagitarunt, atque etiam extorserunt nonnulli, qui curis virum aliò vocantibus, limam ulteriorem desperabant. Equidem agnosco, in difficili adeò, addo & corrupto scriptore, relicta ab eo esse multa, quæ vel Delio natatore, vel Æsculapio indigeant. Nec in iis, quæ vidisse se putavit, contendero semper Lynceum fuisse: cùm & Homerum quandoque dormitare prope omnium opinio sit. Imò nec illud inficias iero, cùm longè plurima eorum, quæ in Tertulliano negotium facessunt, ab reconditâ interiorum literarum cognitione dependeant: multis in locis eum certiùs, & explicari, & restitui, potuisse ab aliquo minus aliis studiis occupato, quique omni penè vitâ se dedisset corrigendis, aut illustrandis scriptoribus antiquis. Verùm quid impedit, quo minùs talis nunc quoque exsurgat aliquis, qui scriptorem nobilissimum non paullò det nobis meliorem? Ceciderit prior: cadet fortè, qui sequitur: laus erit publica: ut pauxillùm illud Laberii immutem. Procul solùm esto insectatio omnis, ac canina facundia, sine quâ plerique sibi parùm diserti videntur. Nam unde alioquin esse

dicam,

dicam, quòd si quid viderint, quod alteri invisum putent, ilicet inimicè allatrent, atque arrodant: nec tam cogitent, quantum alius præstiterit, quàm ubi alucinetur, immemores interim manticæ suæ, quàm errorum minimè vacuam gestant in tergo. Sint sane huic nostro, sint aliis quoque, iis in studiis, de quibus nunc loquimur, sua παροράματα, *vel* σφάλματα, *vel etiam* παρεγχειρήματα: *quæ nemo doctissimorum hominum effugere semper potuit: nedum, cui* τὰ ἔξωθεν *præ sacris* πάρεργον *forent. Attamen fateantur, favore nihilominus, non odio, dignam esse propensissimam illam bene etiam de Rep. literariâ merendi voluntatem. Præterea si boni esse viri, & haberi velimus, non totum nos Iunium metiri convenit, ex opera præstita, cùm animum laboribus, ac curis prope obrutum, amœnitate literarum laxare paululum vellet. Quantò enim æquius est, ut eum potiùs æstimemus ex illis, quæ elaboravit in scripturis sacris vertendis, explicandis, & gravissimis religionis controversiis enarrandis! Hîc occurrat nobis, quàm præclara doctissimum quemque docuerit ille, cui nihil in more minùs foret, quàm exscribere alios. Quod si in istis etiam, quæ nunc dicimus, aliquando, vel ingenii fiduciâ, vel humanâ imbecillitate, non vitiligatoribus modò, sed candidis etiam hominibus, deceptus videatur: cogitemus, generosi esse animi, malle, ubi gravioris nihil periculi ex lapsu metuitur, cadere interdum; quàm metu illo, ne labaris, semper humi jacêre. Cogitemus etiam, eum sua pro oraculis haberi noluisse: longè aliter ac mos est illis, qui penè in omni studiorum genere (quo jure non disputo) dictaturam sibi vindicant: nec eâ contenti, imperium (si tam molli id nomine vocandum) exercent asperè in literas, ac falsis lacerant maledictis viros doctrinâ haut inferiores, moribus etiam meliores. Cogitemus denique, haut alterum fortasse ad sacra studia tractanda attulisse plura majoraque tum adjumenta, tum ornamenta, quàm à Iunio factum fuit. Quippe qui diligenter legisset jam puer Latinos, Græcos, grammaticos, oratores, poëtas, historicos, philosophos: qui juris scientiam addidisset:*

diſſet: qui Hebraicè, Chaldaicè, Syriacè eſſet doctiſſimus: qui tentâſſet etiam aliqua Arabicè; quamquam eo tempore, quo arduum eſſet reperire ulla ad linguam hanc ſubſidia, quæ poſtea divinâ bonitate ſuppeditarunt multa magnáque: adhæc qui tantâ curâ devoraſſet, & concoxiſſet doctores ſcholaſticos, Aquinatem & Scotum ante omnes: quique, ut recentes magni nominis interpretes legiſſet, ita aſſiduè penè verſaſſet SS. Patres; innumera ad eos obſervaſſet; in Græcis imprimis; cujus rei teſtimonia luculenta, tum in Nicæni concilii libris ab eo tranſlatis: tum in toto Ioſepho, Clemente integro, ac pluribus aliis ab eo illuſtratis, correctiſque, oſtendere ipſi poſſumus, ac poſſunt item ſimilia alii in aliis. Sed quid his inſiſto? Sanè ingenium viri, & diffuſiſſimam eruditionem, multi faciliùs carpent, quàm æmulabuntur. Et quibuſdam obſtrigillantibus, non deerunt toto orbe viri docti, & clari, qui debito eum præconio ornent. Qualem mox ab exceſſu ſuo habuit etiam maximum virum, veréque literarum principem, Ioſephum Scaligerum: qui verſibus hiſce defuncto parentavit:

IUNI, quem modò literis potentem,
Pleni Gymnaſii frequente cœtu,
Cingebat docilis corona pubis
Docto pendula diſſerentis ore:
At nunc, ô ſeries iniqua rerum,
Tactus ſidere peſtilentis auræ
Sol pallentibus occidis tenebris!
Te mœrens ſchola flet ſuum magiſtrum,
Orba Eccleſia te ſuum parentem,
Doctorem gemit orbis univerſus.
Flent, flent; non uti vulgus imperitus,
Quem morbus docet ipſe, quid valere eſt.
Quanti eſt filius, orbitate diſcit,
Qui nec denique quid potitus olim eſt,
Sed quid perdiderit, ſolet putare.
In te longè alia eſt viciſſitudo:

Nec quantus fueris, carendo discit,
Qui vivi meritum æstimavit olim,
Et nunc conscia publicæ querelæ
Postquam tristia te tulere fata,
Et clarum jubar abstulere mundo,
Nos quid perdidimus, quid & dolendum est.
Non scimus magis, at magis dolemus.

Hæc Scaliger de defuncto, quo tempore nec gratiæ aucupium stimularet, ut nimis efferret Iunium: nec æmulatio, vel ullus in studiis dissensus, in caussâ esse poterat, ut detractum ei quicquam vellet. Hæc idem, ut versiculis suis ipse subscripsit, in lectulo duabus post mediam noctem horis: quando mens humana, si unquam, sua esse solet, nec affectibus abripitur. Hæc ille, cum pestilentia in Academia Lugdunensi intra mensem unum summos duos viros, Iunium, ac Trelcatium, abstulisset: ac porrò strages tantas totâ faceret Bataviâ: quæ mortalitatis cogitatio non patiebatur Scaligero tum quicquam nisi sincerum, ex ore, vel calamo exire. Quid quod scimus apud liberos defuncti, atque alios, longè etiam majoribus elogiis extulisse omnigenam illam Iunii, ac imprimis rerum sacrarum scientiam? Sed præconia illa, quia planè invidenda videantur, ne apponere quidem ipse sustineo. Nec obstare tum potuerunt, quòd in nonnullis, etiam iis, quæ ex Scripturis de temporum ratione disceptarentur, aliud Iunio visum fuisset. Nam utcumque Scaliger ægrè ferret dissentientes: nec talibus (nempe homines omnes sumus) æquum se arbitrum præbere soleat: tamen fere erga defunctos alius erat: imò subinde etiam, superstitibus illis, mens ei ad se redibat tandem. Post Scaligerum, si id requiri putarem, poteram ingentem referre copiam virorum præstantium, qui magnis laudibus Iunium extulissent. Atque in his etiam principes viros: quales sui multos habuit, poteram dicere admiratores, malo amatores. Hos inter illum, quo nemo in principali fastigio constitutus de studiis meliùs potuit judicare. Quomodo cùm loquor, nulli obscurum esse

esse arbitror, intelligere me augustæ memoriæ, veréque maximum magnæ Britanniæ regem JACOBUM *primum. Cujus affectum erga Iunium superstitem non uno cognovimus indicio; & præclarum de mortuo judicium, cùm alia testabuntur, tum literæ, quas Rex tantus de religionis negotio ante novennium ad præpotentes fœderatæ Belgicæ Ordines misit. Hæc fusiùs sum prosecutus, non tam propter Thuanum, virum nunquam satis laudatum: quàm ob malevolos quosdam, alienis semper insidentes papulis, unúmq; hoc agentes, ut quanto plus aliis detraxerint, tanto majores ipsi videantur. Quales Iuniani sese nominis decus infringere posse arbitrantur, partim posthumis illis parùm candidis epistolis præstantis viri, sive dicti, sive adhuc innominati nobis: partim etiam pauculis istis, quæ Thuano per errorem in vastissimo opere, ut fit, exciderunt; imò quæ emendaturus erat, si sua ipse in lucem edere potuisset. Quod si quis à me potissimum hæc pro Iunio dicta esse mirabitur: is sciat, & hæc, & majora me debere honori Academiæ nostræ Lugdunensis, cujus magnum ille, dum vixit, ornamentum fuit. Sciat quoque, id à me factum suasu atque impulsu multorum præstantium virorum; quorum hoc amori erga Iunium non debui denegare. Sciat etiam, hoc privatim interfuisse mea; qui eo in adolescentia usus sum præceptore, & optimo, & amantissimo mei. Denique cui ista non sufficiunt, cogitet, me officio functum esse non mali generi: atque ita ut fierat, interfuisse totius Iunianæ familiæ, tot etiam filiorum meorum: quibus nihil æquè exopto, quàm ut avitæ pietatis, doctrinæ, & modestiæ exemplum, nunquam sibi ex animo effluere patiantur. Lugduni Batavorum, anno* CIↃ IↃCXXVII. IV *Nonis Iun.*

THUCYDIDES:

ΔΙΑΒΟΛΑΣ ΟΥ ΣΩΦΡΟΝ ΟΥΤΕ ΛΕΓΕΙΝ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΛΟΥΣ, ΟΥΤΕ ΑΚΟΥΟΝΤΑΣ ΑΠΟΔΕΧΕΣΘΑΙ.

PETRI SCRIVERII
Elegia,
In laudem V. Cl. GERARDI VOSSI, *post editos de Historicis Græcis libros, nunc Latinorum Historicorum Historiam evulgantis.*

VIDIT ut Historicos Grajo ſermone locutos
  Roma; nec auctores cerneret illa ſuos:
Et tantùm annales numeraret Achaia chartas,
  Voſſiade fœtos excutiente ſinus:
Cumque manum tabulis prope jam ſubducere vellet
  Ipſe, parans aliud (quod quoque vivat) opus:
Diva tribunitiis venit comitata catervis,
  Atque oculos docti ſe tulit ante viri:
Cum bene de Græcis cœpiſti, nate, mereri,
  Inquit, an Auſoniæ dememiniſſe potes?
En ego, quæ totum ſeptem de montibus orbem
  Conſpicor, Imperii Roma Deûmque locus;
Tam verbi verique potens, quàm Græcia mendax;
  Quæque meis memini grata referre vicem;
Vel ſtatuâ, tituliſque colam, vel fronde coronem,
  Inter Trajani tot monumenta fori.
Quæ te cura coquit? nam non ceſſare putandum eſt.
  Inprimis hæc res digna labore tuo.
Hæc humeris libranda tuis. hæc ibit in ævum.
  Nobilius nomen vix aliunde feres.
Annales te tempus erat jam figere clavos;
  Iam decet auctores explicuiſſe meos.
Hoc age, jam numera: ne ſim minor ipſa Pelaſgis,
  Aut prælata meis pallia Græca togis.
Hoc age: ſic nunquam Latiæ te gloria linguæ
  Deſerat, aut Genius, docte Gerarde, meus.
Hoc age; & Imperii ſtantis pariterque cadentis
  Scriptores ſimili ſedulitate refer.
Ob tot ſervatos, vindex clariſſime, cives,
  Ob tot de Stygiis ſcripta reducta vadis;
Iam Capitolinam poſſum promittere quercum:

Copia

Copia palmatæ mox facienda togæ.
Dixit, & excussis doctissima tempora pennis
Rasit, Apollineas admonuitque comas.
Continuò pluteis mens indefessa resumptis
Consuluit famæ, maxima Roma, tuæ.
Accipe Natales Scriptorum, Diva, tuorum;
Vossiade fœtos excutiente sinus.
Accipe primævos, & iniquo tempore natos:
Accipe, quos malles de meliore notâ.
Claudius haut semper, non semper Asellio præstò;
Cassius haud veniet, nec tibi Roma Macer.
Ah, deerit Sisenna tibi, dux ordinis ille,
Teste tulit summum qui Cicerone decus:
Historiæ miscere jocos nec, ut antè, licebit;
Clitarchum aut libris inseruisse suis.
Illa ostensa semel ValerI non umbra recurret.
Subtrahet annales Pictor & ipse suos.
Sæpè solœcismos, nec Frugi verba notabis;
Varronesque alios, Antipatrosque leges.
Ne tibi maturi promitte Catonis acumen,
Quidquid & Ausonio Plinius ore sonat.
Quod si fortè tibi generosa poëtica cordi,
Et cupis historicâ verba ligata fide:
Nævius haut semper tibi Punica bella sonabit,
Non Clio Ennipatris fortia facta canet.
Non etiam hibernas canâ nive conspuet Alpes
Furius, aut Histris Hostius arma dabit.
Denique non Albinus erit, qui prælia Magni
Concinat, & lauri cingat honore caput.
Heroumque loco succedet barbara turba;
Eheu, nominibus penè timenda suis.
Accidet exactas quandoque Tanusius aures,
Et VolusI implebit sordida charta manum.
Cumque petes pelvim (ad pelvim te nausea coget)
Sæpe Fenestellam cum Tuberone voles.
Nunc ubi CornelI, dices, monumenta Nepotis?
Nunc ubi SallustI pagina prima mei?
Ergo silet Tacitus? tacet, heu, mihi Livius ingens?
Prò dolor! & tantùm barbara verba crepant?

Nunc

Nunc ubi felices calami, cultique libelli,
Nominaque in tabulis scripta Moneta tuis?
Quæ chorus omnis amet, relegatque venustior orbis;
Ut queis facundo contigit ore loqui.
Et qui sollertem Phœbo junxere Minervam,
Temporis horrorem cætera turba trahit.
Offendas igitur Latiæ si crimina linguæ,
Roma, nec exacto nomine cusa typo,
Stridoremque ævi primo de flore cadentis;
Da veniam, hosque unà te voluisse puta.
At tanto reddes si præmia digna labore,
Iam VossI medio stabit imago foro.
An tibi Tarpejâ melius ponetur in arce,
Dulce Iuventatis claudere jussa latus?
Seu potiùs divi Custodis more sedebit?
Convenit & meritis illius iste locus.
Namque recensendo tot debita nomina famæ,
Per quæ Romanum surgit in astra decus;
Quottidieque magis juvenescit gloria prisca;
Custodem hunc poteris jure vocare Iovem.
Quæque tibi periit concussâ rupe Iuventas,
V o s s I operâ templis est reparanda tuis.
Illius æternam conatibus auguror Urbem.
Iam video ex omni parta tropæa mari.
Imperium terris, animos æquabit Olympo
Rursus, & antiquus restituetur honos.
Hi septemgemini perrumpent æthera montes,
Nec stabunt humiles in Iovis arce casæ.
Custodem patriæ sanctum dixere Quirinum:
Custodem Romæ dI genuere novum.
Cum tenebræ obrepent, chartis lux surget ab istis;
Erranti hic Helice est, & Cynosura rati.
Non aliud saxum, lucumvé, aut quærat asylum;
Hoc astrum in mediis naufragus optet aquis.
Termine, qui quondam te cedere velle negasti,
Custodi huic tandem cedere disce Jovi.

*** Operum

Operum

Clarissimi, Doctissimique Viri,

D. GERARDI IOANNIS VOSSII

Heidelbergensis,

Eloquentiæ, Chronologiæ, ac linguæ Græcæ apud Batavos Professoris celeberrimi,

P A N E G Y R I S.

Felices Nemetum populi, tûque optime Nicri
Accola, cui placidas veteri de sede Camœnas
Dispulit Austriacæ furor implacabilis aulæ,
Cæsareasque ciens aquilas, & nixus Iberûm
Intrepidâ virtute Ligur; tot damna vicesque
Imperii, & profugum mutato Principe Phœbum
Hoc uno solare viro: quem matre cadentem
Ipse tuo fovit puerum Thymbræus in antro,
Vangionúmque Deæ. Iam desine tristior atros
Sollicitare dies, & quæ tibi secula currunt
Dura queri. sparsæ rursus coiëre sorores,
Et reduces mens ista capit. Permessus & omnis
Hac Helicon sub fronte latet, sociataque curas
Conglomerat Doctrina suas, & fundit ab uno
Pectore Romanæ quicquid facundia linguæ
Grande loqui, aut Grajûm potuit sapuisse vetustas.
Quo Batavus se jactet, habet; quo Gallus alumno
Surgat, & æternis inscribant nomina fastis
Hostiles Grudii. Latiis celebrata Camœnis
Scaligero Verona tumet, magnóque superbum
Cæsare nomen habet. memores tibi V o s s i u s *annos*
Scribit, & ingentis pandens proscenia famæ,
Clara Palatinæ reparat dispendia terræ.

Gesta-

Gestaque Romulidum, & magnorum fata Quiritum.
Non ego, si lympha madeam Permesside, vastos
Ire per annales, digestaque tempora possim,
Tantorumque queam titulos memorare laborum,
Victorisque dies populi. Iam Roma renasci
Incipit, atque suæ legit incunabula gentis,
Historiæque gradus numerat. Spectate Batavi
Terrarum, Belgique Deos, cantataque quondam
Bella Latinorum, magnique exordia regni,
Abdita Pontificum foliis. Vestigia Nævi
Ponè premit Calabrûm vates, & carmine docto
Instruit armatas acies. Pictoribus Afer
Militat, & primi studiis asperrima belli
Carthago, Italiam contrà. scripsere Catones,
Odrysiique rudis tunc formavere juventam;
Accepitque furor legem, rabiesque docentis
Admisit præcepta viri. mox maxima Scauri
Fama fuit, Syllæque labor, Catulique Sisennæque,
Et clari Varronis opus. sua prælia dictat
Cæsar, & ingenti fortem munimine Gallum
Exuit. agnosco trabeas, Augustaque latè
Nomina, & Æmathiis diffusa poëmata campis,
Et magni lituos Silli, contractaque Crispi
Verba, gravem monitis Tacitum. tu Flore disertum
Os aperis, vati propior. tu grandia Livi
Orsa legis, mediasque ferum deducis in Alpes
Hannibalem, Pharioque necas sub Principe Pœnum.
Nec Messala latet, doctique Rabirius oris,
Non Tubero, Macetûmque audacia prælia narrans
Curtius. imperio donec languente satiscens
Victricem melius meminit se Roma locutam.
Hæc scribis, pariterque doces, tantique per orbem
Imperii fastos celebras. veneratur honores
Belga tuos; poscitque sibi tam grande Britannus

Deposi-

Depositum. spatiosa tuæ Germania famæ
Annuit, Euganeas tangunt tua nomina sedes;
It cælo sublime decus. te Rhenus & Albis
Suspicit, in Druidum doctas illaberis urbes,
Et cupiant te posse frui. si Gallia plorat
Turnebos; Latium Alciatos, dispendia fati
Tanta levas. toto mæstas Helicone sorores
Barbarie pulsa recreas. Tibi tempora debent,
Et rerum memores anni: lucesque renatæ,
Et linguæ Latialis honos: te sera loquetur
Posteritas, te clara vehent præconia vatum,
Istaque venturi relegent monumenta nepotes.

CASPAR BARLÆUS.

GERAR-

GERARDI JOANNIS VOSSII DE HISTORICIS LATINIS LIB. I.

Caput I.

Operis hujus argumentum. Ætates, & classes eorum, qui rem Romanam exposuerunt. Qui scriptores pueritiæ nomine censeantur. Primitùs maximorum fuisse Pontificum, consignare res populi Romani. Horum libri vocabantur annales maximi, *vel* publici. *A Numæ imperio consuetudo ea fluxit. Monumenta publica magnam partem incendio periisse, urbe à Gallis captâ. Idcirco laborare non rarò fidem eorum, quæ hoc tempus antecedunt. Nec tamen fidem ea nullam mereri, quod vir doctus perperam colligebat. Cujusmodi dictio fuerit maximorum annalium. Ciceronis de eo locus leviter expenditur.*

POSTQUAM egi de historicis Græcis: nunc eos persequi animus est, qui Latinis res gestas literis condiderunt. Atque ad hoc non mediocriter me invitant, & allectant, quas nunc ferias habet Academia nostra. Neque non in mentem venit, in communi otio mihi etiam otioso esse licere: & magis fortasse, cùm ex re meâ, tum publicâ, fore, si discutiam hilaritate præsenti tristitiam operæ prioris. Præclarè enim à Marco Seneca dictum fuit, *ingenii lassitudinem non minorem esse, quàm corporis, sed occultiorem.* Et satis constat, quemadmodum agri, si interquiescant, fructuum plus ferunt: ita, si animi hominum relaxentur, vigorem in iis otio excitari: quod in nemine, quàm Porcio Latrone, manifestius fuisse, idem scriptor refert. Sed nescio quomodo, quasi animum remittere eum amittere foret, ita me labo-

rem cœptum intermittere non finit cupido illa bene merendi de studiis juventutis. Nec paucos literarum nostrarum amantes promissi experior muneris flagitatores, si non assiduos, at acres tamen. Denique cogitatio de incerto vitæ humanæ, quæ noctes diesque obversatur, stimulare non cessat, ut colligere in literis pergam sarcinulas meas; quò, istis expeditis, siquid benignitate numinis reliquum vitæ erit, id gravioribus omne studiis consecretur. Hæc me hortantur, atque incendunt; ut alteram debiti mei partem, quæ est de historicis Latinis, quàm optimâ possum, exsolvam fide. Atque eo alacrius lubentiusque, etsi imbecillitatis meæ haut nescius, quicquid istoc laboris est, suscepi: quia multò hîc planior futura est via, quàm erat in historicis Græcis. Nam, si intra eos consistamus, qui floruere, priusquam Occidentis imperium ad Karolum Magnum transferretur; fatendum est, præ Græcis paucos superesse, quorum historiæ Latinè loquantur. Si quoque eorum numerum ineamus, qui deperierunt, pauciores multò è Latinis desiderantur. Denique, contrà quàm in Græcis usu venit, paucissimi sunt, quorum non ætas exactè sciatur.

Sed ut perspicua magis sit omnis hæc dissertatio nostra: imitabor eos, qui minutâ in tabellâ depingunt vasta naturę latifundia: atque, ut olim L. Seneca, & alter ex Annæa gente, in populo Romano fecit: ita ego numerosum eorum cœtum, qui res gestas posteris prodiderunt, in ætates suas dispescam. Nam habet historia quasi pueritiam suam: habet adolescentiam: item ætatem statam, quam Græci ἀκμὴν vocant: denique sua ei quoque senectus fuit: nec minùs ea gradibus suis distincta, quàm variare illam in hominibus videmus.

Pueritia, sive infantia historiæ, ab annalibus cœpit. Nam, ut bene ait vetus Tullii interpres, Marius Victorinus *a*, *Primùm annales fuerunt: pòst historiæ factæ sunt.* Nec tamen annales quosvis infantiæ opus puto (nam quid Taciti annalibus perfectius?) sed eos duntaxat, quibus pontifices maximi memoriam temporum conservare voluerunt. Nec peccare mihi videor, qui commentarios summorum virorum, pueritiam, vel etiam infantiam, historiæ appellem. Quippe antiquiores iis scriptores non habuit historia Romana. Rudes etiam, & inconditi; imò, facundiam si spectes, planè infantes fuerunt. Accedit, quòd, sicut pueritia domi solet contineri: ita annales illi à pontificibus adservarentur domi: nec alibi hæc monumenta publica consulendi copia populo foret. Cui

a In 1. Rhet. Cic.

potius

potiùs hac parte credamus, quàm M. Tullio? Verba ejus sunt libro secundo de Oratore: *Erat historia nihil aliud, nisi annalium confectio: cujus rei, memoriæque publicæ retinendæ caussâ, ab initio rerum Romanarum usque ad P. Mucium, pontificem maximum, res omnes singulorum annorum mandabat literis pontifex maximus: efferebatque in album, & proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi; ii, qui etiam nunc annales maximi nominantur.* Idem primo de legibus *annales pontificum maximorum* vocat. *Annales maximos* appellat quoque Gellius lib. IV. cap. V. *Ea historia de haruspicibus, ac de versu istoc senario, scripta est in annalibus maximis.* Item Macrobius lib. III. Saturn. cap. II: *Pontificibus permissa est potestas memoriam rerum gestarum in tabulas conferendi; & hos annales appellant maximos, quasi à pontificibus maximis factos. Publicos annales* nominat Diomedes lib. III. *Annales*, inquit, *inscribuntur, quòd singulorum ferè annorum actus contineant: sicut publici annales, quos pontifices scribæque conficiunt de Romanis; quòd Romanorum res declarant.* Quod verò Tullius ait, consuetudinem eam, ut pontifices maximi maximos scriberent annales, cœpisse *ab initio rerum Romanarum*, id restringendum paulùm videtur ex Vopisco in Imperatoris Taciti vita; ubi scriptor is, non à Romuli, sed Numæ imperio, originem arcessit. *Post Romuli*, inquit, *excessum, novello adhuc Romanæ urbis imperio, penes pontifices scribendæ historiæ potestas fuit.* Quod si pene ab incunabulis Vrbis mos iste obtinuit; nihil sanè mirum, si annalibus illis, non modò res gestæ à regibus; sed ea etiam continerentur, quæ natalem Vrbis antecesserunt: ut præter alia ostendunt quæ exinde non semel refert Sex. Aurelius Victor, sive quisquis auctor est libri de Origine gentis Romanæ.

Ingens verò damnum historia Romana fecit, annalibus iis, aliisque monumentis publicis, incendio magnâ parte absumptis, post Vrbem à Gallis captam, quod anno contigit CCCLXVI. Nam inde præcipuè est, quod claudicat sæpe fides eorum, quæ ante hoc tempus gesta traduntur. Audiamus Livium lib. VI. *Quæ ab condita urbe Roma, ad captam eandem urbem, Romani, regibus primum, consulibus deinde, ac dictatoribus, decemvirisque, ac tribunis consularibus, gessere foris bella, domi seditiones, quinque libris exposui: res cùm vetustate nimiâ obscuras; velut quæ magno ex intervallo loci vix cernuntur: tum quòd perraræ per eadem tempora literæ fuere, una custodia fidelis memoriæ rerum gestarum; & quòd etiam, siqua in commentariis pontificum, aliisque publicis privatisque erant monumentis, incensâ urbe pleraque interiere. Clariora deinceps, certioraque ab secunda origine, velut ab stirpibus, latiùs, feraciusque re-*

 nata

natæ Vrbis, gesta domi militiæque exponentur. Nec propterea audiri debet vir eruditus, qui, quæcunque de Regibus Albanis, Romanisque, ac temporibus proximè consecutis, ab Dionysio, & aliis, etiam Livio ipso, referuntur, ea pro otiosorum hominum commentis habet. Nam plumbeo eum pugione hic pugnare, arguit illud, quòd Livius contentus fuit dicere, pleraque Pontificum, & aliorum, monumenta periisse. Imò ut longè plura, atque adeò universa, incendio hoc absumta forent: non propterea omnis antiquitatis Romanæ notitia periisset. Nec enim ejusce temporis homines, memoriam usque adeò omnem amiserant; ut nec ipsi, penes quos, non modò legendi, sed etiam scribendi servandique annales jus erat, non bona ex parte instaurare eosdem possent. Et credibile est, vicinis etiam oppidis fuisse annales suos, qui multa cum Romanorum gestis communia haberent. Ut interim nihil dicam de hominibus Græcis: præcipuè Diocle Peparethio, quem in plurimis secutus est Fabius Pictor; & Antiocho, Xenophanis filio, Syracusano, qui ex antiquis Italiæ monumentis historiam composuerat: ut ex Halicarnassensi Dionysio scimus.

Superest videamus, cujusmodi pontificum maximorum dictio fuerit. Id autem Cicero nos docet in secundo de Oratore: ubi, cùm de annalibus eorum egisset, ista subjungit: *Hanc similitudinem scribendi multi secuti sunt, qui sine ullis ornamentis monumenta solùm temporum, hominum, locorum, gestarumque rerum, reliquerunt.* Ac mox de iis, qui annales maximos sequerentur, sic ait: *Neque tenent, quibus rebus ornetur oratio: modò enim huc ista sint importata, & dum intelligatur, quid dicant, unam dicendi laudem putant esse brevitatem. Non exornatores rerum; sed tantummodo narratores fuerunt.* Quod si ejusmodi sint, qui ad similitudinem maximorum annalium sese componebant: sanè quanto vetustas scribendi arte rudior fuit; tanto etiam exilior horridiorque erat dictio annalium maximorum, quàm Fabii, Catonis, & similium; qui, etsi annalium eorum scriberent exemplum, tamen paullò saltem cultiori seculo vixere, quàm priores. Et hujusmodi cùm annalium publicorum dictio foret; nihilominis propter fidem, quam merebantur, ac simplicem illam brevitatem, multùm etiam delectare antiquitatis amantes solent. Unde Cicero in primo de Legibus: *Post annales pontificum maximorum, quibus nihil potest esse jucundius.* Nisi pro *jucundius* legendum *jejunius:* quod Fulvio, Guilielmioque, visum. Et sanè impensè favet, quod continuò sequitur: *Si aut ad Fabium, aut ad eum, qui tibi semper in ore*

ore est, Catonem, aut ad Fannium, aut ad Venonium, venias; quamquam ex his alius alio plus habet virium, tamen quid tam EXILE, *quàm isti omnes?* Cuncti tamen MSSi constanter *jucundius* habent: quod non aliter accipere possumus, quàm dicebamus.

CAP. II.

Ad primam historiæ adolescentiam acceditur. Mos Romanus custodes apponendi prætextatis. Fusiùs super Diomedis loco disquiritur. Carmine heroico primus annales scripsit Ennius. Nævius *Enniusque usi continenti scripturâ: sed illius carmen Lampadio; hujus Vargunteius, in libros divisit. Corrupto Gellii loco decipi, qui duodecim potiùs, quàm duodeviginti annalium libros, reliquisse Ennium arbitrantur. Nævius Saturnio versu scripsit libros belli punici primi. Ciceroni lux. Quando Nævius stipendia primùm fecerit, vel fabulam dederit, vel è vita excesserit. Quando Ennius obierit. Initium Næviani operis de bello Punico. Quale fuerit metrum Saturnium. Cur Nævius in carcerem conjectus sit, & fabulæ, quas ibi scripsit, & Plauti de eo versus. Interim de gloria Ennii, quòd primus metro heroo panxerit res Romanas. Ex Scipione Ennii versus aliquot restituti. Etiam Latinè vertit Euhemerum, atque ejusce operis argumentum, & fragmenta quædam.*

HIstoriæ pueritiam excipit ejus adolescentia. Hanc ab iis auspicamur, qui historiam primi in lucem ediderunt. Quippe jam consilio ea, & ratione firmatior, præstare incipiebat cultui suo curam: cumque antea à Pontificibus maximis custodiri soleret, liberè tum prodibat: haut aliter, ac, moribus Romanis, pueritiæ quidem custos apponebatur: sed potestas dabatur adolescentiæ eundi, quò vellet. Quem morem Propertius tangit lib. III.

Vt mihi prætexta pudor exvelatus amictu,
Et data libertas noscere Amoris iter.

Et Persius sat. v.

Cùm primùm pavido custos mihi purpura cessit,
Bullaque succinctis Laribus donata pependit;

Cùm blandi comites, totâque impunè Suburrâ
Permisit sparsisse oculos jam candidus umbo.

Qui autem historiam à se signatam exire, atque emanare in vulgus, primi juberent, poëtæ fuerunt. Atque hos inter princeps sit Livius Andronicus; si rectè legitur apud Diomedem lib. III. *Epos Latinum primus dignè scripsit Livius, qui res Romanorum decem & octo complexus est libris; qui & Annales inscribuntur, quòd singulorum ferè annorum actus contineant.* Ita hunc locum in editione sua expressit Jo. Cæsarius, vir eruditus, sed audax nimis Diomedis interpolator. De Livio sanè nihil hujusmodi veteres prodiderunt: sed *qui res Romanorum decem & octo complexus est libris, qui & annales inscribuntur*, is non alius est, quàm Ennius: ut omnino pro Livio legendum sit *Ennius:* vel poëtæ nomen debeat præteriri: ut quod satis ex περιφράσει sua cognoscatur. Nec præterea putandum, primum esse Ennium, qui panxerit res Romanas. Nam, ut postea planum faciam, antiquior eo Nævius fuit: qui descripsit bellum Punicum primum: ut apertè Cicero testatur in Catone majore. Atque idem docent tot fragmenta eo ex opere adlata à grammaticis antiquis. Colligat hinc aliquis, apud Diomedem, non *Ennium*, sed *Nævium*, reponi debere. Sed non ita est. Nam loquitur de eo Diomedes, qui duodeviginti reliquerit annalium libros: at Nævius scripsit *unico volumine, & continenti scriptura: Cajus autem Octavius Lampadio divisit in libros* VII. ut Tranquillus ait libro de illustribus grammaticis. Nec diffiteor, Ennium quoque continenti usum esse scripturâ: ac Q. Vargunteium annales ejus divisisse in libros: quod Tranquillus ibidem testatur. Sed septenis plures eos fuisse annalium libros, arguit illud, quòd ex undecim sequentibus non pauca Grammatici adducunt. Et perplacet emendatio doctissimi, & amicissimi quondam, viri, Paulli Merulæ, qui apud Gellium ita legendum putabat lib. XVII. cap. XXI. *Q. Ennium, cùm septimum & sexagesimum annum ageret, duodevigesimum Annalem scripsisse; idque ipsum Ennium in eodem libro dicere, tradit M. Varro in primo de poëtis libro.* Ubi vulgo *duodecimum* corruptè legitur pro *duodevigesimum.* Vult hoc Gellius, extremam Annalium partem, quæ ex Varguntei divisione librum constituit duodevigesimum, demum ab Ennio adjectam esse triennio ante obitum suum. Sed alterum etiam est, unde pateat, Nævium à Diomede intelligi non posse. Nec enim ille epico carmine, de quo Diomedi est sermo; sed Saturnio est usus: ut testis est Festus in *Saturno.* Unde de eo sic Ennius ipse:

---*Scripse-*

--- Scripsere alii rem
Versibu', quos olim Fauni, vatesque, canebant;
Cùm neque Musarum scopulos quisquam superârat,
Nec dicti studiosus erat.

Nam Nævium ab Ennio taxari, locuples auctor est Cicero in Bruto: *Tamen illius, quem in Vatibus, & in Faunis, enumerat Ennius, bellum Punicum, quasi Myronis opus, delectat. Sit Ennius sanè, ut est certè, perfectior: qui si illum, ut simulat, contemneret; nec omnia bella persequens, primum illud Punicum, acerrimum bellum, reliquisset: sed ipse dicit, cur id faciat,* Scripsere, *inquit,* alii rem Versibus. *& luculentè quidem scripserunt, etiamsi minùs quàm tu* (Enni) *politè. Nec verò tibi aliter videri debet, qui à Nævio, vel sumsisti multa, si fateris; vel, si negas, surripuisti.* Atque hæc etiam Nævium esse antiquiorem, ostendunt. Fortasse autem aliquis Ciceroni Ciceronem ipsum obduxerit, qui in Tusculana prima sic loquitur: *Annis ferè* CCCCXIV. *post Romam conditam Livius fabulam dedit, C. Clodio, Caci filio, M. Tuditano Coss. anno ante natum Ennium: qui fuit major natu, quàm Plautus, & Nævius.* Nam videtur hoc Cicero dicere, Ennium Plauto, Nævióque, natu esse majorem. Sed secus se res habet. Quippe provocabulum relativum, non Ennium respicit, sed Livium. Vt sententia sit, Livium, non Ennio modò antiquiorem fuisse, de quo satis liquet: ut quem dixerit demum natum esse, cùm Livius jam primam fabulam docuisset: sed ipso etiam Plauto, Nævióque: de quibus minus erat apertum. Sanè Nævius stipendia fecit bello Punico primo: quod desiit anno Vrbis IↃXIV. Anno IↃXV primam fabulam dedit Livius. Anno IↃXVI Ennius nascitur. Quinquennio pòst, hoc est anno IↃXIX, fabulam docet Nævius. De Livio vidimus ex Cicerone: nunc cætera firmabo idoneo auctore. Verba sunt Gellii libro XVII. cap. ult. *Claudium, & Tuditanum, Consules sequuntur Q. Valerius, & Manilius: quibus natum esse Q. Ennium poëtam, M. Varro, in primo de poëtis libro, scripsit: eumque, cùm septimum & sexagesimum annum ageret, duodevigesimum annalem scripsisse; idque ipsum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde post Romam conditam quingentesimo undevigesimo, Sp. Carvilius Ruga primus Romæ, de amicorum sententiâ, divortium cum uxore fecit, quòd sterilis esset, jurassetque, apud censores, uxorem se liberûm quærendorum caussâ habere: eodemque anno Cn. Nævius poëta fabulas apud populum dedit: quem M. Varro, in libro de poëtis primo, stipendia fecisse ait bello Pœnico primo: idque ipsum Nævium dicere in eo carmine, quod de eodem bello scripsit.* Atque, ut multò ante Ennium natus est Nævius:

ita & multò antè decessit. Nam obiit Nævius anno Vrbis IↃXLIX, M. Cornelio Cethego, & P. Sempronio Tuditano, coss. triennio ante pacem Pœnis datam condicionibus iis, quas Scipio Africanus dixit. Cicero in Bruto: *At hic Cethegus Consul cum P. Tuditano fuit bello Punico secundo. Quæstorque his coss. M. Cato, modò planè annis* CXL *ante me consulem.* Et mox: *His consulibus, ut in veteribus commentariis scriptum est, Navius est mortuus.* Et probè cum eo convenit, quod Hieronym., in Chronico Eusebiano, Nęvium ait mortuum Olympiadis cxv anno primo: meliùs sanè, quàm si annum tertium dixisset, prout debuisse censet Sebestianus Corradus, eruditus Ciceronis interpres. Nec tamen diffiteor, Varronem ex eo, quòd Plautus viginti demum annis pòst decesserit, colligere, Nævium quoque diutius vixisse. Id enim ostendunt, quæ Cicero superiùs allatis subjicit. *Quamquam Varro noster, diligentissimus investigator antiquitatis, putat in hoc erratum, vitamque Navii producit longiùs. Nam Plautus, P. Claudio, L. Porcio, viginti annis pòst illos, quos ante dixi, coss. mortuus est, Catone Censore.* Sed ut tam diu Nævius fuerit superstes: tamen sic quoque obierit non paullò ante Ennium. Nam decessit Ennius totis xv. annis post Plautum, Q. Marcio Philippo II, & Cn. Servilio Cæpione, consulibus; ut in Bruto idem Cicero refert. De ætate, tam Nævii, quàm Ennii, satis dictum. Cujusmodi fuerit Nævii dictio, non aliunde meliùs scire possumus, quàm ex fragmentis, quæ nobis grammaticorum industria reliqua fecit. Initium quidem operis de bello Punico primo, ejusmodi erat; ut testatur L. Calpurnius Piso in libro de continentia poëtarum:

Quei terrai Latiai (vel *Latiei*) *hemones tuserunt*
Vires frudesque Poinicas fabor. ---

Ita nobis restituit eum locum Guil. Merula, in erudito ad Ennium commentario. Juniores extulissent hoc pacto: *Qui terra Latia homines tuderint* vel fregerint *vires fraudesque Punicas, fabor.* Sed sic numeri perierint: qui sunt jambici; ut in illo ejusdem, quod Charisius adducit:

Marcus Valerius consul partem exercitei
In expeditionem ducit. ---

Vnde liquet, non semper usum esse carmine Saturnio: quod constat jambico dimetro acatalectico, & tribus trochæis. Vt ille Metelli,

Dabunt malum Metelli Navio poëta.

Quo Metellus huic jambico Nævii respondit:

Fato

Fato Romæ fiunt Metelli consules.

Fato, non virtuti Metelli, tribuit Nævius, quòd non suo anno, vel postea, uti majores ejus: sed ante ætatem lege annariâ præfinitam consulatum esset adeptus. Nec semper vacavit Metellis versum reponere versui Næviano: sed aliter de eo supplicium sumsere. Nam à primoribus ob maledicentiam in carcerem est conjectus: quò respexit Plautus Milite Glorioso:

Nam os columnatum poëtæ inesse audivi barbaro,
Quoi bini custodes semper totis horis accubant.

Sententia est, Nævium, quem, Græcanico more, barbarum, hoc est, Latinum poëtam, vocat, à duobus custodiæ publicæ præfectis in Triumviralibus vinclis asservari, atque eum ibi brachium, velut columnam, suffulcire mento, dum fabulas scribit; Leontem puta, & Ariolum, quas in carcere fecisse, Gellius est autor lib. III. cap. V. Atque hinc etiam videmus, Nævium adhuc superstitem fuisse, cùm Plautus Militem exhiberet Gloriosum. Quanquam autem, cùm petulantiam & maledicta novis in carcere fabulis diluisset, liberatus à triumviris capitalibus fuit: tamen & postea nobilibus, ac præcipuè Metello, invisus erat. Imò horum odio Româ pulsus, Uticæ obiit: ut in Chronico Eusebiano Hieronymus prodit ad Olymp. CXLIV.

Quemadmodum autem ea est laus Nævii, quòd primus carmine signârit bellum Romanum; & *luculentè* quidem, ut ait M. Tullius, in Bruto p. 162: ita Ennio debemus, quòd non paullò id politiùs fecerit, & perfectiùs: idque, ut superiùs cœpimus dicere, versibus heroicis: ob quorum majestatem ita eum celebrat Lucretius in primo:

Ennius ut noster cecinit, qui primus amœno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam.

Et auctori panegyrici Maximiano Aug. dicti, vocatur *Romani carminis primus auctor*: ut rectè legunt viri eruditi. Neque, quia carmine scripsit, eò inter historicos illi non sit locus. Nam historiam carmine signavit. Unde ipse de se in Annalium primo:

Horrida Romuleûm certamina pango duellûm.

Item:

Nam Latii populi res, atque poëmata nostra,
Cluebunt.

Et in epitaphio suo ita Romanos compellat:

Hic vestrûm panxit maxima facta patrum.

Nec fabulosè, sed historicâ fide, id fecisse, indicat locus iste Ciceronis in Bruto: *Qui verò exstet, & de quo sit memoria proditum, eloquentem fuisse, & ita esse habitum, primus est M. Cornelius Cethegus; cujus eloquentiæ est autor, & idoneus quidem meâ sententiâ, Q. Ennius. Præsertim cùm & ipse eum audiverit, & scribat de mortuo; ex quo nulla suspicio, amicitiæ causâ esse mentitum.* Idem cognoscere est ex fragmentis ejus: quæ jam olim colligere in animo habuit Ludovicus Vives, ut ait ipse in Augustini de civitate Dei lib. 11. cap. 1. ad Ennii illud,

Moribus antiquis res stat Romana, virisque.

Sed postea id tentatum Roberto Stephano: perfectumque partim ab Hieronymo Columna, partim amicissimo τῷ μακαρίτῃ Paullo Merula.

Videtur & poëma, cui nomen fecerat Scipioni, fuisse de rebus gestis à P. Cornelio Scipione Africano. Constabat id versibus trochaicis: quod ex istis cognoscimus:

--- *Mundus cæli vastus constituit silentio.*
Et Neptunus sævus undis asperis pausam dedit.
Sol equis iter repressit ungulis volantibus.
Constitere amnes perennes, arbores vento vacant.

Adducit Macrobius lib. VI Sat. cap. II. Sed in vulgatis est *silentia* pro *silentio*: & *consistere* pro *constitere*. Idem ejusce libri cap. IV citat ex Scipione Ennii:

Sparsis hastis longis campus splendet ac horret ---

Vbi & pro *ac* vel *atque* scribi solet, modulo refragante. Etiam ex Scipione est:

Quique propter Annibâlis copias considerant.

Citat Gellius lib. IV cap. VII. idque ut doceat, veteres in *Annibâlis*, & similibus, proximam ab ultima produxisse. Sed apud eum perperam *Qui* pro *& qui*, vel *quique*, legitur vulgò.

Cæterùm hoc poëmate imprimis meruit id honoris ab Africano; quod mox è Tullio, Livio, & aliis dicam. Idemque poëma præcipuè respexisse arbitror Saxonem Grammaticum lib. VI. ubi de Julii Cæsaris, & Scipionis Africani liberalitate erga eos agit, qui res eorum gestas conscripsissent: *Sed ne Africanus quidem*, inquit, *in rependendis operum suorum monumentis, munificentiâ Danos æquavit.*

Nec poëmatis historicis solùm; sed altero etiam nomine præclarè de historia meritus est Ennius. Siquidem idem Euhemeri historiam de Diis transtulit. Lactantius lib. I. de falsa relig. cap. XI.

Anti-

Antiquus auctor Eubemerus, qui fuit ex civitate Messana, res gestas Iovis, & caeterorum, qui Dii putantur, collegit, historiamq; contexuit ex titulis & inscriptionibus sacris, quae in antiquissimis templis habebantur, maximéque in fano Iovis Triphylii, ubi auream columnam positam esse ab ipso Iove, titulus indicabat: in qua columna gesta sua perscripsit, ut monumenta essent posteris rerum suarum. Hanc historiam interpretatus est Ennius, & secutus, cujus haec verba sunt: Iupiter imperium Neptuno dat maris, ut insulis omnibus, &, quae secundùm mare loca sunt, omnibus regnaret. Et paullò pòst: *In Olympo autem Iovem habitâsse, docet historia eadem, quae dicit: Eâdem tempestate Iupiter in monte Olympo maximam partem vitae colebat, & eò ad eum in jus veniebant, sique res in controversia erant. Item siquis quid novi invenerat, quod ad vitam humanam utile esset, eò veniebat, atque Iovi ostendebat.* Et post aliqua: *Ennius in sacra historia, descriptis omnibus, quae in vita sua gessit, ad ultimum sic ait: Deinde Iupiter, postquam terram quinquies circuivit, omnibusque amicis, atque cognatis suis, imperium divisit: reliquitque hominibus leges, mores, frumentáque paravit; multáque alia bona fecit, immortali gloriâ, memoriâque affectus, sempiterna monumenta suis reliquit, aetate pessum actâ, in Creta vitam commutavit, & ad Deos abiit; eumque Curetes, filii sui, curaverunt, decoraveruntque eum: & sepulcbrum ejus est in Creta, in oppido Gnoso: & dicitur Vesta hanc urbem creavisse; inque sepulcbro ejus est inscriptum antiquis literis Graecis, Ζεὺς Κρόνου, id est Latinè, Iupiter Saturni.* Item cap. XIII. *Ennius quidem in Eubemero non primum dicit regnâsse Saturnum. Initio, inquit, primus in terris imperium summum Vranus habuit: is id regnum unà cum fratribus suis instituit, atque paravit.* Vide & luculenta ex eadem historia loca cap. XIV. Obiit Ennius septuagenario major, anno Urbis IↃCLXXXV, Q. Marcio Philippo II, & Cn. Servilio Cæpione coss. ut Cicero in Bruto, & Catone majore, perhibet. Ac magnus sanè ei honos habitus à superiore Africano, & fratre Asiatico, si in sepulcro suæ gentis collocari voluerunt, & præterea poëtæ effigiem è marmore sepulcro imposuere. Sanè de eo apud Ciceronem pro Archia legimus: *In sepulcro Scipionum putatur esse constitutus è marmore.* Et apud Livium lib. XXXVIII: *Romae extra portam Capenam in Scipionum monumento tres statuae sunt, quarum duae P. & L. Scipionum dicuntur esse, tertia poëtae Q. Ennii.* Quod autem dubiè uterque illorum dicit: hoc asseveratè ait Ovidius in tertio de Arte:

Ennius emeruit Calabris in montibus ortus
Contiguus poni, Scipio magne, tibi.

Imò & Valerius Max. lib. VIII cap. XV: *Superior Africanus Ennii*

poëtæ effigiem in monumentis Corneliæ gentis collocari voluit. Et Solinus polyhist. cap. VII: *Africanus prior Q. Ennii statuam imponi sepulcro suo jussit.*

CAP. III.

De Fabio Pictore, *qui primus Romanorum solutâ oratione historiam scripsit.* Παρόραμα *viri eruditi, pro uno habentis quatuor Fabios Pictores. Unde in Fabia gente Pictoris cognomen. Legatio Fabii Pictoris historici post cladem Cannensem. Prænomen ei Quinctus. Distinguuntur Servius Fabius, & Fabius Servilianus: quorum uterque de jure pontificio scripsit. Seb. Corradus refellitur. Duo Numerii Fabii Pictores. Argumentum historiæ à Fabio Pictore scriptæ. Quid in ea Polybius culpârit. Cujusmodi ejus dictio fuerit. Perperam Pighium colligere ex Sigonio, Fabium Pictorem adhuc ineditum Venetiis asservari. Annii Fabius rejicitur.*

A Poëtis venio ad eos, qui pedestri scripsere oratione, ac proprio quodam jure nomen sibi historicorum vindicant. Ordior à FABIO PICTORE, qui *scriptorum antiquissimus* à Livio dicitur lib. I, & *longè antiquissimus auctor* lib. II. De ætate ejus non pauci falluntur. Vir eruditissimus in Genealogicis scribit, Q. Fabium Pictorem consulem fuisse cum Q. Ogulnio, anno V. C. CCCCLXXXV: ædem Salutis pinxisse: antiquissimum esse historiæ Romanæ scriptorem: juris & literarum peritissimum à Cicerone dici. Atque ita ex quatuor Fabiis Pictoribus unum facit. Quod & factum Raphaëli Volaterrano Anthropologias lib. XVI. Etiam Rutilius in Jurisconsultorum vitis, tres Fabios Pictores in unum conflat. Nempe duo hi egregio Frisiorum Historico ad errorem eum præivere. Nam alius est, qui Salutis ædem pinxit. Alius, qui cum Ogulnio erat consul. Alius ille nobilis historicus. Alius, qui juris scientissimus Ciceroni dicitur. De primo sic Plinius lib. XXXV. cap. IV: *Apud Romanos quoque honos maturè huic* (pingendi) *arti contigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorum traxerunt Fabii clarissimæ gentis: princépsque ejus cognominis ipse ædem Salutis pinxit anno* CCCCL: *quæ pictura duravit ad nostram memoriam, æde, Claudii principatu, exustâ.* Est hic C. Fabius M. Filius, qui primus Pictoris nomen retulit. Filii ei duo.

duo. Unus est C. Fabius, C. F. M. N. Pictor: qui quæstor militaris fuit anno CCCCLXXV: ædilis curulis anno CCCCLXXX: prætor CCCCLXXXIII: anno autem CCCCLXXXV consulatum gessit cum Q. Ogulnio Gallo: annis XXXV postquam Salutis ædem pater pinxerat. Filius alter Numerius Fabius Pictor, de quo pòst dicam. Venio ad historicum. Is dictus Q. Fabius C. F. C. N. Pictor. Hic est, qui quæstor provincialis fuit anno IↃXXXV; quique, post cladem Cannensem, legatus Delphos ad Apollinem missus fuit, ut sciscitaretur, qui tandem finis tantarum esset cladium futurus: ac quibus supplicationibus placari à Romanis Dii possent. Sanè Appianus in Annibalicis, postquam exposuisset Cannensem cladem, subjicit: Ἡ δὲ βουλὴ Κόϊντον μὲν Φάβιον, τὸν συγγραφέα τῶνδε τῶν ἔργων, ἐς Δελφοὺς ἔπεμπε χρησόμενον περὶ τῶν παρόντων. *Senatus Q. Fabium, qui & ipse harum Annibalicarum rerum historiam conscripsit, Delphos ad oraculum misit sciscitaturum de præsenti rerum statu.* Atqui clades Cannensis contigit anno IↃXXXVIII, annis LIII post Fabii Pictoris consulatum cum Ogulnio Gallo: ut historicus filius ejus fuerit; nepos autem illius, qui Salutis ædem pinxerat. Quippe Fabium historicum vixisse temporibus belli Annibalici, quod descripsit, clarè etiam ait Livius lib. XXI. *Hæc*, inquit, *nobilis ad Thrasymenum pugna, atque inter paucas memorata populi Romani clades: XV millia Romanorum in acie cæsa sunt: X millia, sparsa fugâ per omnem Etruriam, diversis itineribus Romam petiere. Fabium, æqualem temporibus hujusce belli, potissimùm auctorem habui.* Superest Fabius Pictor, quem juris, & literarum, scientissimum fuisse, Cicero dicit. Sed hunc alium esse ab historico, vel prænomen indicio est. Hoc enim historico Quinctus erat; ut Appiani verba, quæ adduximus, ostendunt. Idem liquet ex Dionysio Halicarn. lib. I Antiq. Rom. ubi eorum, quæ de Amulio, & Romulo, Remoque, refert, auctor laudatur Κόϊντος Φάβιος, ὁ Πίκτωρ λεγόμενος. At huic juris peritissimo cognomen Servius fuit. Verba enim Ciceronis sunt ista, in Bruto: *Sed vivo Catone minores natu multi uno tempore Oratores floruerunt. Nam & A. Albinus, is, qui Græcè scripsit historiam, & Ser. Fulvius, & unà Ser. Fabius Pictor, & juris, & literarum, & antiquitatis, bene peritus.* Est hic Ser. Fabius. Q. F. Q. N. Pictor. Pater, credo, ei Q. Fabius Q. F. Q. N. Flamen Quirinalis, atque idem prætor, anno IↃLXV, quo Sardiniam sortitus erat; sed à P. Licinio Crasso Pontifice prohibitus est ab Urbe discedere, ne à sacris abesset. Autor Livius lib. XXXVII. Meminit ejus quoque lib. XLV, ubi perperàm in plerisque codd. pro Quincto Marcus

vocatur. Ac filius ejus, Servius Pictor, quæstor provincialis anno fuit IↃXCVIII: prætor autem IↃCVIII, quo Carthago ab Africano juniore capta excisaque. Propterea planè falli puto doctissimum virum, Sebastianum Corradum, qui apud Ciceronem pro *Servius* mavult *Servilianus.* Omnino enim hic alius est: nempe Q. Fabius Q. F. Q. N. Maximus Servilianus: qui eopse anno, quo Servius Fabius, prætor fuit; uti & Cn. Servilius Cœpio, C. Valerius Tappus, & L. Postumius Tumpanus. Servilianus igitur non habuit Pictoris cognomen. Nam quòd Corradus inter majores ejus Fabium Pictorem reponit, planè fallitur. Siquidem Servilianus ille genus duxit, non à C. Fabio Pictore, sed à Q. Fab. Max. Gurgite. Atque hunc etiam de jure pontificio quædam scripsisse, discimus ex verbis istis Macrobii lib. I. Saturn. *Fabius Max. Servilianus, Pontifex, in libro undecimo negat, oportere atro die parentare.* Atque ex his liquet, etsi uterque de jure pontificio scripserit, tamen, quoties Pictoris cognomen additur; non Q. Fabium Servilianum, sed Ser. Fabium Pictorem, intelligi debere: ut in iis, quæ adducunt Gellius lib. I. cap. XII, & lib. X cap. XV. ac Nonius in *Picumnus*, & *Sale.*

Sed de prænomine Fabii historici scrupulum injicit locus Ciceronis lib. I de Divinat. *Hisque adjungatur etiam Æneæ somnium, quod in Numerii Fabii Pictoris Græcis Annalibus ejusmodi est.* Nunc alium hunc esse dicemus? Præsertim cùm hic Græcos nominet annales; nos de Latino historico loquamur? Sed adversus hoc objici potest, Q. Fabium historicum, non Græcè minùs, quàm Latinè scripsisse. Nam Dionysius Hal. lib. I. loquens de iis, qui veterum Romanorum gesta τῇ Ἑλλωνικῇ διαλέκτῳ scripsere, eorum vetustissimos esse ait, Q. Fabium, & L. Cincium. Ac, Latinè eundem historiam condidisse, locuples testis est M. Tullius in secundo de Oratore, & primo de Legibus. Quare videri possit Tullius in prænomine historici deceptus esse. Quamquam profectò, quid prohibet, quò minùs diversos credamus? Sanè C. Fabio Pictori; quem cum Ogulnio consulem fuisse dicebam, frater fuit Numerius Fabius C. F. M. N. Pictor. Atque hic est, qui quæstor militaris anno erat CCCCLXXVIII; ædilis curulis anno CCCCLXXXIII; prætor CCCCLXXXVI; consul autem CCCCLXXXVIII. Itèm filius huic Num. Fabius Pictor, qui anno IↃX quæstor provincialis erat. Horum alterùm fortasse, sed, ut arbitror, filium potiùs, Cicero signârit.

Quæ ex Fabii Pictoris annalibus veteres referunt, ea partim sunt

de

dè antiquitatibus Italiæ, & Vrbis initiis : partim de geſtis populi Rom. Vtrùm autem ex Græco, an Latino ſint opere, non ſemper dicere poſſumus. Nec de eo anxiè diſquiri opus eſt, ſi utrâque linguâ idem ab eo opus tractatur. Ex Latinis, præter eos, quos diximus, Pictoris annalium meminere Plinius lib. x Hiſt. Natur. cap. xxiv, & lib. xiv, cap. xiii, Quinctilianus lib. i, cap. x. Solinus cap. x, Aurelius Victor, vel quiſquis ſcriptor ille de origine gentis Romanæ; ut de Grammaticis, Gellio, Macrobio, Feſto, Nonio, & Victorino, nihil dicam. Eos, qui fragmenta Fabii hujus collegêre, fugit locus iſte Eutropii lib. ii : *Lucio Æmilio coſ. ingentes Gallorum copiæ Alpes tranſierunt : ſed pro Romanis tota Italia conſenſit: traditumque eſt Fabio hiſtorico, qui ei bello interfuit, IↃCCC millia hominum parata ad id bellum fuiſſe.* Itidem neglexere hoc Suidæ : Φάβιος Πίκτωρ, συγγραφεὺς Ῥωμαίων. Οὗτος λέγει ἄρχοντι Ῥωμαίων μὴ ἐξεῖναι μηδενὶ σφετερίζεσθαι ἐκ τοῦ δημοσίου ὁτοῦν. *Fabius Pictor, hiſtoricus Romanus. Hic ait, nulli Romanorum magiſtratuum licere publici quicquam in uſus privatos convertere.*

In hiſtoria nimis ſtuduit Romanis : unde, dum bellum Punicum deſcripſit, nec laudare ſcivit Carthaginenſes, ubi merentur ; nec candidè expoſuit, ubi peccârunt. Quo nomine à Polybio reprehenditur lib. i. Vide & eundem lib. iii, ubi illum culpat in iis, quæ de cauſſis ſecundi belli Punici prodidit. Atque eò id ſe facere addit, ne quis ſine judicio omnibus habeat fidem, quia Romanus fuerit Senator, & ejus belli temporibus vixerit. Quod ad ſtylum attinet, Cicero in primo de Legibus, omnes, & iſtius, & proximi temporis ſcriptores, planè exiles eſſe ait. Illuſtris quoque de ejus, & Catonis, Piſoniſque, annalibus, locus eſt lib. ii de Oratore.

Certiora de fide, & dictione, fortaſſe adferremus, ſi exſtaret nobiliſſimus ille ſcriptor. Quod exiſtimabat Stephanus Pighius in Annalibus ſuis ad annum IↃXXXIV. Ac ejuſce rei teſtem laudat Carolum Sigonium, qui Venetiis ſe apud Ludovicum Beccatellum ſæpius legiſſe dicat. Ac ſubjicit deinde : *Atque utinam faceſſant ſemel canes è Muſarum præſepio.* Locus, unde illud colligit Pighius, eſt in ſcholiis lib. xxiii Liviani. Nam, ubi Livius ait, Q. Fabium Pictorem legatum à Delpis Romam rediiſſe, annotat iſta Sigonius: *Hunc eundem illum eſſe, qui res Romanas ſcripſit, tradit Appianus in Annibalica hiſtoria, quam manuſcriptam ſæpius apud ornatiſſimum Ludovicum Beccatellum legi : cujus hiſtorici ſæpe, & in hoc bello, & in aliis, meminit Livius.* Sed loquitur Sigonius de Appiani codice Græco ; qui, cùm iſta

ista commentaretur Sigonius, necdum prodierat in lucem. Scio verba extrema non posse de Appiano intelligi, cùm Livius nequeat meminisse ejus, qui Trajani, Hadriani, & Antonini, temporibus vixit. Sed hoc non prohibet, quò minùs priora de Appiano capiamus, proxima de Pictore. Quod ut apertius foret, satius erat intermedia parenthesios notâ circumscribere. Utcumque hoc exile fuerit, eò tamen monere non piguit, quia metus erat, nequis cum Pighio speraret, è latebris Pictorem proditurum, simul ac Beccatellus, vel ejus hæres, desiisset similis esse cani Æsopico, fœnum invidentis equo, quo ipse non capiatur: vel nequis crederet, Sigonium, cùm ea scriberet, fucum voluisse facere lectori; uti postea, cum libellum de Consolatione pro germano Tullii fœtu obtrudere voluit orbi literato. Aut quemadmodum Annius Viterbiensis fecit, qui libellos duos non magnæ rei, unum de aureo seculo, alterum de origine urbis Romæ, ac vocabulorum ejus; quos ipse commentus erat; pro genuinis Fabii Pictoris divulgavit: dignissimus profectò, ut fœno semper vesceretur; qui de cæteris malignè adeò senserit, ut eos putaret, velut Arcadiæ pecuaria, inter mellita Fabii bellaria, & mucidum Annii fœnum, distinguere non posse.

CAP. IV.

L. Cincius Alimentus. Elogium ejus, ex Livio, & honores, quos gessit. Item captivitas, & colloquium cum Hannibale. Refellitur Steph. Pighius, qui Cincium prætorem, legatumque, patrem historici fuisse censebat. Cincius de rebus Romanis Græcam; de Gorgia Leontino, Latinam condidit historiam. Quæ præterea ediderit.

ÆQualis Fabii Pictoris fuit L. CINCIUS ALIMENTIUS, seu ALIMENTUS, qui in plerisque libris corruptè *Mimantus* nuncupatur. Sæpius ejus mentio fit apud Livium. Prima est initio libri VII; ubi, cùm dixisset, *Volsiniis clavos indices numeri annorum fixos in templo Nortiæ, Hetruscæ Deæ, comparere*: testem laudat L. Cincium, eumque *diligentem talium monumentorum auctorem* appellat. Ab eodem *maximus auctor* dicitur lib. XXX. Nec dubito, quin hic sit ille L. Cincius Alimentus, qui M. Claudio Marcello, & M. Valerio coss. prætor fuit cum P. Manlio Vulsone, L. Manlio Acidino, & C. Lectorio; ut idem scribit lib. XXVI: qui & aliquantò

quantò pòst ejusmodi Patrum decretum refert, *ut alteri consulum Italia, bellumque cum Annibale, provincia foret: alter classem, cui T. Octacilius præfuisset, Siciliamque provinciam, cum L. Cincio prætore obtineret.* Item exponit, ut *L. Cincio Prætori ad obtinendam Siciliam Cannenses milites dati sint, duarum instar legionum.* Libro item proximo tradit, ut *Q. Fabio Maximo quinctùm, Q. Fulvio Flacco tertiùm coss. M. Valerio cum L. Cincio sit in annum prorogatum in Sicilia imperium, & Cannensis exercitus datus, eumque supplere ex militibus, qui ex legionibus Cn. Fulvii superessent, jussi sint.* Eopse etiam libro commemorat, ut post cædem Marcelli consulis, ad collegam ejus Crispinum fuerint *tres missi legati, Sex. Iulius Cæsar, L. Licinius Pollio, L. Cincius Alimentus, cùm paucis antè diebus ex Sicilia rediisset.* Atque hæc, quanto in honore Cincius fuerit, ostendunt. Postea autem ab Annibale captus fuit, cumque eo de rebus variis locutus est, quæ & in historiam suam retulit. Docet is nos idem Livius lib. XXI, his verbis: *L. Cincius Alimentus, qui captum se ab Annibale scribit, maximus auctor, moveret me, nisi confunderet numerum, Gallis, Liguribusque, additis. Cum his scribit octoginta millia peditum, decem equitum, adducta in Italiam (magis adfluxisse verisimile est, & ita quidam auctores sunt:) ex ipso autem audisse Annibale, postquam Rhodanum transierat, triginta sex millia hominum, ingentemque numerum equorum, & aliorum jumentorum, amisisse in Taurinis.* Stephanus Pighius, in Annalibus suis, ad annum CCCCXXXIV, scribit, eum, qui prætor Siciliam obtinuit, atque ad Crispinum consulem legatus fuit, non historicum ipsum; sed ejus filium, videri. Prora & puppis sententiæ hujus est, quòd *Livius tradat, initio belli Punici ab Annibale captum fuisse: Senatus autem Romanus, & Censores, eo tempore omnes, qui arma hostibus tradidissent, in Siciliam, quamdiu Pœni in Italia essent, relegatos variis ignominiis, & gravi insuper militiâ proculcabant: quemadmodum ex Livii historia manifestum est.* De consuetudine eorum temporum non repugno. Sed unde colligit, initio belli Annibalici captum fuisse? Neque enim, quando captus fuerit, uspiam prodit Livius. Quare, cùm & prætor, post Cannensem cladem, Siciliam obtinuerit; &, post Marcelli consulis cædem, legatus fuerit ad Crispinum consulem: postea potiùs in manus Hannibalis venisse arbitror. Confirmat me etiam, quòd Dionysius Halicarn. lib. I. Fabium Pictorem, & L. Cincium, eodem dicat tempore floruisse, ac utrumque ea scripsisse addat, quibus interfuerit. Τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν ἑκάτερος, οἷς μὲν αὐτὸς ἔργοις παρεγένετο, διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἀκριβῶς ἀνέγραψε. *Horum virorum uterque, res, quibus ipse interfuit, eóque probè sibi cognitas,*

 diligenter

diligenter scriptis mandavit. Sanè verba hæc optimè conveniunt illi, qui bello hoc Punico magistratum ipse ceperit: quale nihil de patre ejus legimus. Denique is, qui postea prætor Siculus fuit, jam ante Hannibalis in Italiam adventum, quæsturam gesserat, M. Livio Salinatore, & L. Æmilio Paullo coss. quod non Pighius diffitetur. Historiam autem belli Annibalici non scripsit Cincius, nisi bello eo feliciter confecto. Quare ætas ipsa dissuadet, quò minùs historiam illam conditam credamus, non ab quæstorio hoc & prætorio viro; sed parente ejus, qui post bellum hoc decrepitâ admodum fuerit ætate: imò fortasse multis jam annis ante bellum Annibalicum decesserit.

Etsi autem historicus hic homo Romanus esset: historiam tamen Annibalicam scripsit Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ: ut clarè ait Dionysius Hal. lib. I. Neque adserere ausim, Latinè eandem hominibus suis dedisse. Nec propterea nullus ei fuerit in historicis Latinis locus. Quippe historiam quoque reliquit de Gorgia Leontino. Hanc Latinè scripsisse, ex eo colligitur, quòd Fulgentius Planciades, in explicatione sermonis antiqui, hinc adstruit, senes à Latinis silicernios vocari. Sic enim loquitur grammaticus is: *Silicernios dici voluerunt senes jam incurvos, quasi jam sepulcrorum suorum silices cernentes. Vnde Cincius Alimentus, historia de Gorgia Leontino, scribit, dicens: Qui, dum jam silicernius finem sui temporis exspectaret, etsi morti non potuit, tamen infirmitatibus insultavit.* Nec ignoro, quàm parùm fidei Fulgentio huic tribuant eruditi propè omnes. Sed hac quidem in re nihil video, cur fallere eum putemus. Nam, cùm Gorgias ille fuerit Siculus (Leontium enim Siciliæ oppidum est) potuit Cincio bella de eo scribendi occasio se offerre; ipséque etiam natalis locus ejus rei commonefacere; dum triennio Siciliam prætor obtineret. Nec qui Græcas adeò literas amaret, ut res etiam Romanas consignaret Græcè: abhorrere poterat ab historia inclyti apud Græcos oratoris, à quo scitamenta quædam orationis Γοργίεια dicerentur; ipsum rhetoricari vocaretur γοργιάζειν; cujus item orationes lampadum appellatione insignirentur; dies, quibus habitæ essent, festi nuncuparentur: cui denique aurea ob facundiam Delphis imago constituta foret.

Idem Cincius, præter historiam hanc, alia etiam Latinâ linguâ scripsit. Atque inter ea, libros de re Militari: ex quorum tertio, quincto, & sexto, quædam Gellius adfert lib. XVI cap. IV. Imo ex iis est, ex quibus Vegetius se agnoscit suos de re militari commentarios conflâsse: si sequimur emendationes Barthii lib. XXVIII Adverſ. cap.

cap. XI. Etiam ex libro Cincii, quem de Fastis reliquit, aliqua citat Macrobius lib. I Saturn. cap. XII. Multa quoque alia ejusdem advocat Festus. Uti librum de verbis priscis, in *Peremere*, *Reconducta*, *Rodus*, & *Scena*: librum de comitiis, in *Patricios*: librum de consulum potestate, in *Prator*: libros de officio jurisconsulti, in *Nuncupata*: mystagogicôn libros, in *Trientem*. Meminit & Arnobius lib. III. his verbis: *Cincius* Novensiles *numina peregrina novitate ex ipsâ appellata pronunciat. Nam solere Romanos, Deos omnes superatarum urbium, partim privatim per familias spargere, partim publicè consecrare: ac, ne aliquid deorum multitudine, aut ignorantiâ, prateriretur; brevitatis, & compendii caussâ, uno pariter nomine cunctos Novensiles invocari.* Vide &, quæ de eo diximus lib. IV de Hist. Græcis cap. III.

CAP. V.

Tergemina Catonis Censorii laus: item ista, quòd quater & quadragies accusatus, semperque fuerit absolutus. Ejus ætas, & libri de re militari. Iam olim dubitatum, utrùm rectè libris suis Originum nomen fecerit. Livii erratum. Catonis Origines vocari & Historiarum libros. Coleri lapsus super oratione de bello Carthaginensi. Quando obierit Cato. De stylo ejus discrepans judicium ex Tullii Bruto. Quisquiliæ Catonis ab Annio editi rejectæ. Munatius Rufus de Catonis expeditione Cypriaca. M. Fulvii Nobilioris Fasti.

AC Cincius quidem vix, nisi propter illa, quæ de Leontino Gorgia literis mandârat, inter eos Romanorum referri meretur, qui res gestas monumentis suis exposuissent. At longè meliori jure hunc sibi honorem deposcit M. PORCIUS CATO CENSORIUS, historicus eximius, & aliis quoque nominibus laudatissimus. Siquidem, ut Plinius scribit libri VII cap. XXVII, *tres summas in homine res præstitisse existimatus est, optimus orator, optimus Imperator, optimus Senator.* Atque hinc & *Cato orator* pro Majore, aut Censorio legas apud Justinum lib. XXXIII, ubi de filii ejus fortitudine loquitur. Ejusdem illud proprium, ut ibidem à Plinio dicitur, *quater, & quadragies caussam dixisse; nec quemquam sapius postulatum, & semper absolutum.* Vide & elogium ejus apud Valerium Max. lib. VIII cap. VII. Vitam ejus scripsit Plutarchus. Nos ea solùm dicemus, quæ in-

ſtituti noſtri magis ſunt propria. Florere tantus vir cœpit bello Punico ſecundo: in quo ſub Fabio Maximo militavit. Vitam autem produxit uſque ad bellum Punicum tertium, ad quod ille imprimis concitavit Romanos. Scripſit inter alia libros de re militari: ut præter Grammaticos teſtatur Plinius in præfat. Hiſtoriæ Nat. Ubi legas: *Catoni de militari diſciplina commentarii.* Item Flavius Vegetius lib. I cap. VIII. Ejus verba ſunt: *Hæc neceßitas compulit, evolutis auctoribus, ea me in hoc opuſculo fideliſsimè dicere, quæ Cato ille Cenſorius de diſciplina militari ſcripſit.* Plurimas quoque orationes reliquit. Item alia, de quibus nihil dicam: præterquam de Originum libris: quorum cauſſa ejus hic meminimus. Deſignat hoc opus Dionyſius Hal. lib. I Antiqu. Rom. Οἱ δὲ λογιώτατοι τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων, ἐν οἷς ἐστι Πόρκιός τε Κάτων, ὁ τὰς γενεαλογίας τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων ἐπιμελέστατα συναγαγών. *Doctiſsimi verò Romanorum, atque in his Porcius Cato, qui Italicarum urbium origines accuratiſsimè collegit.* Ad inſcriptionem quod attinet, Verrii, & Feſti, judicium ejuſmodi fuit, minùs eam operi convenire: quippe majorem librorum partem, non Italicarum civitatum origines, ſed res geſtas populi Romani, exponere. Nec video, ut aliter defendi Cato poſſit; quàm ſi antiquiores dicamus, per *origines* συνεκδοχικῶς intellexiſſe *antiquitates*. Gloſſæ vett. *Origo*, ἀρχαιολογία. Sed Verrio ea in ſententia præivit Cornelius Nepos: cujus illuſtrem apponam locum ex fragmento, quod ſupereſt è poſteriori libro de vitis excellentium imperatorum. Faciam hoc eo lubentiùs, quia inde, præter alia, etiam argumentum Originum cognoſcere eſt. *In omnibus*, inquit, *rebus ſingulari fuit prudentiâ, & induſtriâ. Nam & agricola ſolers, & reipublicæ peritus, & juriſconſultus, & magnus imperator, & probabilis orator, & cupidiſsimus literarum fuit. Quarum ſtudium etſi ſenior arripuerat, tamen tantum progreſſum fecit, ut non facilè reperire poßis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adoleſcentia confecit orationes: ſenex hiſtorias ſcribere inſtituit, quarum ſunt libri ſeptem. Primus continet res geſtas regum populi Romani. Secundus, & tertius, unde quaque civitas orta ſit Italica: ob quam rem omnes* ORIGINES *videtur appellâſſe. In quarto autem, bellum Punicum primum: in quincto, ſecundum. Atque hæc omnia capitulatim ſint dicta. Reliqua bella pari modo perſecutus eſt, uſque ad præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Luſitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, ſed ſine nominibus res notavit. In iiſdem expoſuit, quæ in Italia, Hiſpaniiſque, viderentur admiranda. In quibus multa induſtria & diligentia comparet, multa doctrina.* Hæc Cornelius Nepos, qui de cæteris relegat ad librum, quem ſeparatim

de eo

de eo fecit, rogatu T. Pomponii Attici. Sed neque is hodie exstat. Scripsit Origines Cato ante consulatum, quem gessit cum L. Valerio Flacco anno V.C. IↃLIX. Hoc inde colligimus, quòd anno eo ipse C. Oppius, Tribunus Pl. in contentione ea, quæ est de cultibus matronarum desingendis, sic Consulem Catonem alloquitur apud Livium lib. XXXIV: *Nam quid tandem novi matronæ fecerunt, quòd frequentes, in caussa ad se pertinente, in publicum processerunt? nunquam ante hoc tempus in publicum processerunt? Tuas adversus te Origines revolvam. Accipe, quoties id fecerint, & quidem semper bono publico. Iam à principio, regnante Romulo, cùm Capitolio à Sabinis capto, medio in foro, signis collatis dimicaretur, nonne intercursu matronarum inter acies duas prælium sedatum est?* &c. Quamquam, si ista non tam ab Oppio sint, quàm Livio, parùm sanè validus fuerit aries iste, quem intorsi. Et sanè huc magis inclino, quia Nepos dicit, Catonem jam senem historiam scribere cœpisse. Quod Livius non satis videtur attendisse, dum ejusmodi sermonem Oppio tribuit, annis ante obitum Catonis XLVII. Operæ autem est considerare, quomodo Nepos Originum libros disertim *Historias* appellet. Eóq; frustra sit, qui aliud opus intelligat apud Charisium lib. II, ubi quædam adfert *è Catonis senioris secundo historiarum*. Christophorus tamen Colerus, in notis ad primum historiarum Sallustii, existimabat, diversam ab Originum libris historiam scripsisse: atque id colligebat ex eo, quod Nonius, in *Collisecerunt*, citet *Catonem de bello Carthaginensi*. Sed fuit ea non historia, verùm oratio: ut apertè vocat Gellius lib. IX cap. XV: *Marcus*, inquit, *Cato in oratione, quam de bello Carthaginensi composuit*. Atque ut historia foret, intelligi deberet pars ea Originum, in qua tractâsset de primo, secundoque, bello Punico. Nam historiam tertii belli, quod quadriennium duravit, scribere non potuit: cùm altero obierit anno, ex quo ortum fuit. Illud tamen facilè crediderim, orationem eam fuisse Originum libris inclusam. Nam id fecisse aliquoties Catonem ostendit luculentus ille locus epitomes Livii lib. XLIX: *Cùm L. Scribonius, tribunus plebis, rogationem promulgâsset, ut Lusitani, qui, in fidem populo Romano dediti, à Sergio Galba in Galliam venissent, in libertatem restituerentur, M. Cato acerrimè suasit. Exstat oratio annalibus ejus inclusa.* Ubi videmus, ut Origines, quas Nepos vocat historias, Liviana epitome nominet Annales. Quomodo & Livius suas historias vocat Annales lib. XLIV, quas Plinius in præfat. Hist. Natur. vocat Historias. Ac Seneca epist. XCVII *annales Tanusii* memorat. Ac Suetonius in Iulio cap. IX appellat historias. De stylo Catonis,

quem potiùs audiamus, quàm M. Ciceronem, cujus hæc verba in Bruto: *Catonem quis nostrorum oratorum, qui quidem nunc sunt, legit? aut quis novit omnino? at quem virum, dii boni! mitto civem, aut Senatorem, aut imperatorem: oratorem enim hoc loco quærimus. Quis illo gravior in laudando? acerbior in vituperando? in sententiis argutior? in docendo edisserendoque subtilior? referta sunt* ORATIONES *ampliùs* CENTUM QUINQUAGINTA, *quas quidem adhuc invenerim, & legerim, & verbis, & rebus illustribus. Licet ex iis eligunt ea, quæ notatione, & laude dicta sint, omnes oratoriæ virtutes in iis reperiuntur. Iam verò* ORIGINES *ejus, quem florem, aut quod lumen eloquentiæ non habent? amatores huic desunt, sicuti multis jam antè seculis, & Philisto Syracusio, & ipsi Thucydidi. Nam ut horum concisis sententiis, interdum etiam non satis apertis, cùm brevitate, tum nimio acumine, officit Theopompus elatione, atque altitudine, orationis suæ; quod idem Lysiæ Demosthenes: sic Catonis luminibus obstruxit hæc posteriorum quasi exaggerata altiùs oratio. Sed & in nostris inscitia est, quod ii ipsi, qui in Græcis antiquitate delectantur, eâque subtilitate, quam Atticam appellant, hanc in Catone non noverunt quidem. Hyperidæ volunt esse, & Lysiæ. Laudo: sed cur nolunt Catonis? Attico genere dicendi se gaudere dicunt. Sapienter id quidem: atque utinam imitarentur, nec ossa solùm, sed etiam sanguinem. Gratum est tamen, quod volunt. Cur igitur Lysias & Hyperides amatur, cùm penitùs ignoretur Cato?* Attici tamen longè aliud judicium fuisse videtur. Eum quidem Cicero sic postea loquentem inducit: *Ego Catonem tuum, ut civem, ut senatorem, ut imperatorem, ut virum denique cùm prudentiâ, tum omni virtute, excellentem, probo: orationes autem ejus, ut illis temporibus, valde laudo: significant enim quandam formam ingenii, sed admodum impolitam, & planè rudem. Origines vero cùm omnibus oratoriis laudibus refertas diceres, & Catonem cum Philisto, & Thucydide, comparares; Brutóne te id censebas, an mihi, probaturum? quos enim, ne è Græcis quidem, quisquam imitari potest, iis tu comparas hominem Tusculanum, nondum suspicantem, quale esset copiosè, & ornatè, dicere?* Ad quæ sic Tullius: *Longi sermonis initium depulisti, Attice; remque commovisti novâ disputatione dignam, quam in aliud tempus differamus. Volvendi enim sunt libri; cùm aliorum, tum imprimis Catonis: intelliges nihil illius lineamentis, nisi eorum pigmentorum, quæ inventa nondum erant, florem, & colorem, defuisse.* Utrùm autem iis, quæ Cicero in sua dicit persona, an quæ Atticum objectantem inducit, accedere oporteat: non aliunde meliùs conjecturam capere possumus, quàm ex luculentis aliquot fragmentis, quę apud veteres leguntur: imprimis autem non uno Gellii in loco. At istis Originibus, quas pro Catonianis obtrudere no-
bis

bis voluit Annius Viterbiensis, nihil profectò inficetius, Catoneq; indignius. Eam imposturam, non multò postquam in lucem prodierant, Sabellicus vidit Enneadis x lib. II: item Faber Stapulensis, Vives, B. Rhenanus, atque alii. Coætaneus Catoni fuit MUNATIUS RUFUS. Refertur is à Valerio Max. lib. IV cap. III; ubi, cùm de abstinentia Catonis Uticensis, pecuniam è Cypro insulâ Romam deportantis, locutus esset, subjicit ista: *Atque id Munatius Rufus, Cypriacæ expeditionis fidus comes, scriptis suis significat.* Unde Rufum hunc colligo Cypriacam Catonis expeditionem literis mandâsse. Catoni etiam æqualis fuit M. FULVIUS NOBILIOR: qui anno Urbis IↃLXI prętor strenuè rem gessit in Hispaniâ ulteriori: atque anno IↃLXV consul contra Ætolos missus, secum Ennium poëtam in Ætoliam duxit, Ambraciam cepit, inde novem Musarum signa transtulit, ac consecravit sub Herculis tutela, suosquè Fastos eo in templo collocavit. Operis ejus meminit Macrobius lib. I Saturn. cap. XII: *Fulvius Nobilior in Fastis, quos in æde Herculis Musarum posuit, Romulum dicit, postquam populum in majores junioresque divisit, ut altera pars consilio, altera armis Remp. tueretur; in honorem utriusque partis, hunc Majum, sequentem Iunium vocâsse.* Idem ejusce lib. cap. XIII: *Fulvius id egisse Manium consulem dicit ab Vrbe conditâ anno quingentesimo sexagesimo secundo, inito mox bello Ætolico.* Mentio quoque ejusdem operis est apud Sosipatrum Charisium lib. I, idque ex Cœlio, cujus hæc verba adfert: *Publicatos quippe Fastos, & libros à Fulvio Nobiliori scripta* [c] *retulisse.*

c *Fort.* scriptos.

CAP. VI.

Annales Libonis, & A. Postumii Albini. Calpurnia lex qua de re, & quando, lata sit. De Pisonis cognomento Frugi, & ejus consulatu, ac censura, item annalibus, & exili earum dictione. Italiæ, & vituli, ἔτυμον. Plinius emendatus. Vnde Piso τιμητικὸς, & censorius, vocetur. Piso alter, item historicus, sed priori recentior.

CAtone jam admodum sene, florere cepit L. Scribonius Libo: de quo ita Tullius in Bruto: *Quæ quidem Galbæ vis tum maximè cognita est, cùm Lusitanis à Ser. Galba Prætore, contra interpositam, ut existimabatur, fidem, interfectis, L. Libone Tribuno Pl. populum incitante, & rogationem privilegii similem fereme, summâ senectute M. Cato legem*

suadens

suadens in Galbam multa dixit. Et post pauca: *Atque etiam ipsum Libonem non infantem video fuisse, ut ex orationibus ejus intelligi potest.* Meminit & lib. II de Orat. & lib. XII ad Att. epist. V. Item epitome Liviana lib. XLIX, & Valerius Max. lib. VIII cap. I. Hunc esse Libonem illum putamus, quem annales scripsisse, auctor est Tullius lib. XIII ad Att. ep. XXX: *Sed in Libonis annali* XIV *annis pòst prætor factus est Tuditanus, quàm consul Mummius.* Et epist. seq. *Eum video in Libonis, prætorem, L. Popillio, P. Rupilio coss. annis* XIV *antè, quàm prætor factus est.*

Sed apertior ætas A. Postumii Albini: qui anno IↃCIII consul fuit cum L. Licinio Lucullo, biennio quasi ante tertium bellum Punicum. Hic præter historiam Græcam (de qua in historicis Græcis diximus) etiam annales Latinos reliquit. In eorum primo hæc erant verba: *Eâ caussâ sese stultum brutumque faciebat, grossulos ex melle edebat.* Adducit ea Macrobius lib. II Saturn. cap. XVI, ut ostendat, ficos, qui non maturescunt, ac Græcè ὄλυνθοι vocantur, à Latinis grossos appellari. Etiam Priscianus in VII tres versus adducit ex Albini primo rerum Romanarum. Sed alius ille videtur, uti alibi dictum.

Satis etiam liquet, quâ vixerit ætate L. Calpurnius L. F. C. N. Piso Frugi. Est enim hic ille, qui primus legem tulit de repetundis, quæ Calpurnia dicitur. Id autem quando factum sit, docet Cicero in Bruto his verbis: *L. enim Piso, Trib. Plebis, legem primus de pecuniis repetundis, Censorino & Manilio coss. tulit.* Consulatum autem gessere anno post V. C. IↃCV. Itaque idem Cicero libro II de Officiis ait: *Nondum centum & decem anni sunt, cùm de pecuniis repetundis à L. Pisone lata lex est, nulla antea cùm fuisset.* Cognomen Frugi ei tribuit in Verrinâ V: *L. Piso ille Frugi legem de pecuniis repetundis tulit.* Quo de cognomine (quod etiam in nummis ejus invenitur) ita Tullius in Tuscul. III: *Reliquas etiam virtutes frugalitas continet; quæ nisi tanta esset, &, si iis angustiis, quibus plerique putant, teneretur; nunquam esset L. Pisonis cognomen tantopere laudatum.* Et oratione pro M. Fonteio: *Exstat oratio hominis, ut opinio mea fert, nostrorum hominum longè ingeniosissimi, atque eloquentissimi, C. Gracchi: quâ in oratione permulta in L. Pisonem turpia, ac flagitiosa, dicuntur. At in quem virum! qui tantâ virtute, atque integritate, fuit, ut etiam illis optimis temporibus, cùm hominem invenire nequam neminem posses, solus tamen Frugi nominaretur: quem cùm in concionem Gracchus vocari juberet, & viator quæreret, quem Pisonem? quia erant plures: cogis me, inquit, dicere inimicum meum, Frugi.* Consu-

latum

latum cum P. Mucio Scævola gessit anno Urbis IↃXX, quo occisus fuit Tib. Gracchus. Cic. Verr. VI: *Cùm, Tiberio Graccho occiso, magnorum periculorum metus ex ostentis portenderentur, P. Mucio L. Calpurnio coss. aditum est ad libros Sibyllinos.* Idem anno V. IↃXXXIII cum Q. Cæcilio Metello Baleario Censor fuit. Annales scripsisse, ostendit Cicero in Bruto, cùm post verba antè adducta continuò subjungit: *Ipse etiam Piso, & caussas egit, & multarum legum, aut auctor, aut dissuasor fuit: isque & orationes reliquit, quæ jam evanuerunt, & annales sanè exiliter scriptos.* Item eruditâ epistolâ, quæ est XXII libri IX ad Papirium Pætum: *At verò Piso ille Frugi in Annalibus suis queritur, adolescentes peni deditos esse.* Quòd autem exili stylo annales eos scriptos esse Cicero ait in Bruto, idem etiam primo de Legibus judicat. Nam cùm Fabium, Catonem, Pisonem, Fannium, & Venonium, nominâsset; subjungit, *Quamquam ex his alius alio plus habet virium, tamen quid tamen exile, quàm isti omnes?* Idem lib. II de Orat. *Græci ipsi initio sic scriptitârunt, ut noster Cato, ut Pictor, ut Piso.* Et mox: *Itaque qualis apud Græcos Pherecydes, Hellanicus, Acusilaus fuit, aliique permulti: tales noster Cato, & Pictor, & Piso: qui neque tenent, quibus rebus ornetur oratio. Modò enim huc ista sint importata, & dum intelligatur, quid dicant, unam dicendi laudem putant esse brevitatem.* Sed utcumque exilis fuerit dictio, tamen gravis auctor vocatur à Plinio lib. II Histor. Natur. cap. LIII. Imò ne dictionem quidem Gellius improbat. Nam lib. XI cap. XIV. *Simplicissimâ,* inquit, *suavitate, & rei, & orationis, Lucius Piso Frugi usus est.* Ex annalibus ejus Varro in secundo [a] de R.R. docet, Italiam hoc nomen esse sortitam, quia abundaret vitulis, quos Græci vocant ἰταλὰς, uti Æoles Fιταλὰς, ex quo est Latinum *vitulus*, ut pleraque alia ab Æolibus acceperunt. Eundem in IV de L.L. de lacu Curtio, deque porta Januali, laudat auctorem. De geminis à Rhea Sylvia editis testimonio ejus utitur Dionysius Halic. lib. I Antiq. Idem in secundo, ubi de Tarpeja agit prodente Capitolium, mentionem ejus facit his verbis: Ὡς δὲ Πίσων Λεύκιος ὁ τιμητικὸς ἱστορεῖ. *Ut autem Piso Lucius Censorius refert.* Etiam semel iterumque testem adducit lib. IV. Uti & faciunt Plinius, Plutarchus, Gellius, Censorinus, Arnobius, Lactantius, Macrobius, Servius in X Æneidos ubi de Pilumno: Auctor de origine gentis Romanæ, ac Priscianus, qui lib. X opus ejus nunc *annales*, nunc *historias* appellat. Plinius lib. XIII Histor. Nat. cap. XIII. de Numæ libris quiddam adfert ex *C. Pisonis Censorii commentariorum primo.* Fortè legendum *L. Pisonis*. Nam Censorii cognomen facit, ut eundem putem, qui Dionysio

[a] Cap. I.

Πίσων λεύκιος ὁ τιμητικός. Ἀπλῶς Pisonem Censorium appellat Censorinus de die natali cap. XVII. Ita autem Piso dictus à censura, quam gessisse, diximus superiùs.

Piso quoque alter fuit, quem Plutarchus ἄνδρα ἱστορικὸν vocat, deque Mario scripsisse ait: unde multò fuisse juniorem eo liquet, de quo dictum. Fortasse est is C. Calpurnius Piso, qui cum M. Glabrione consul fuit anno IↃCLXXXVII. Cujus facundiam celebrat Cicero in Bruto his verbis: *C. deinde Piso, statarius, & sermonis plenus orator, minimè ille quidem tardus in excogitando; verumtamen vultu, & simulatione, multò etiam acutior, quàm erat, videbatur.* Sed de historia verbum ibi nullum, ut idémne, an aliùs, sit, dicere haut satis possim.

CAP. VII.

L. Cassii Heminæ annales. Bellum posterior, *pro* posterius. *C. Fabius Maximus Servilianus. Nicolai Cisneri de Ciceronis loco sententia refellitur. C. Fannii duo, patrueles: eorum alter historicus, Lælii Sapientis gener. Cur iniquior fuerit erga socerum, atque ut hic se purgare solitus sit. Ejus dictio cujusmodi. Bruti epitome Fannianorum. Manutii error. Fannio veritatis laus à Sallustio attributa. L. Attius quando natus, ac fabulas docuerit. Annales ejus carmine scripti.* Em, *vel* im, *pro* eum. Ossum, *vel* ossu, *pro* os. Alvus *virili genere usurpatum. Corradi opinio rejecta. Attii Didascalica.* Διδάσκειν *dici poëtas, cum fabulæ eorum aguntur.*

REdeo ad æquales Pisonis Censorii. E quibus est L. CASSIUS HEMINA, quem *vetustissimum annalium auctorem* vocat Plinius lib. XIII cap. XIII. Sed Guilandinus, & Dalecampius, pro *vetustissimus* legunt *verissimus:* idque, quia, ut ajunt vix LXX annis antiquior fuerit Plinio: ut qui Augusto & Tiberio fuerit coævus, iisque historiam suam dicârit. Verùm errant. Vixit enim ludis secularibus quartis, C. Cornelio Lentulo, & L. Mummio Achaico coss. anno Urbis IↃCVIII, ut de eo testatur Censorinus cap. XVII. Ut spissus sit error Simleri in epitome bibliothecæ Gesneri à se adauctâ; item Popelinieri, Simlerum hîc, more suo, exscribentis, in quincto de historicis; quando uterque ait, Cassium Heminam historiam, atque anna-

annales suos, misisse ad Mæcenatem, & Tiberium imperatorem. Nam imperare demum cœpit Tiberius anno Vrbis IↃCCLXVII. Vt error sit plusquam sesquiseculi. Video, quid imposuerit utrique. Prisciani enim unius se auctoritate tuentur: qui libro VII citat *Cassium ad Mæcenatem*; & lib. IX, *Cassium ad Tiberium*. Sed is est Cassius Severus; qui Augusti, & Tiberii, ætate vixit, ut dicam cap. XXI; ubi ostendam, ab aliis quoque duos hosce Cassios confundi. Ad Heminam redeo. Fecit annalium libros IV. Eorum quartus inscribebatur, *Bellum Punicum posterior*, ut Priscianus auctor est lib. VII. Nempe ex veterum usu, quibus exeuntia in OR communia erant: ut pleniùs dictum in Animadversionibus Grammaticis. Cassium auspicatum fuisse ab rebus Italis, quæ urbis natalem antecedunt: hinc, quæ sub regibus contigerunt, exarâsse: atque inde perduxisse historiam usque ad sua tempora: satis ex iis cognoscimus, quę ex illo adducunt, Plinius non uno loco, Gellius lib. XVII cap. XXI, auctor de origine gentis Romanæ, Servius cùm alibi, tum in VII Æn. ubi ex eo Crustumerii originem tradit: & in XII. ubi loquitur de Tarquinio Superbo, cruci affigente eorum corpora, qui, ne cloacas facere cogerentur, suspendio se necâssent. Adhæc Macrobius, Nonius, alii, ex quibus Diomedes in primo citat Cassii Heminæ historiarum lib. II. Nec aliud ab annalibus opus intelligi, planè habeo persuasum.

Q. FABIUS MAXIMUS SERVILIANUS pontifex maximus, tum Annales scripsit, ex quibus locum adducit Servius ad primum Æn. tum libros pontificii juris, ex quorum duodecimo locum adfert Macrobius lib. I. Saturn. cap. XVI. Est hic idem ille, qui cum L. Metello Consul fuit anno V.C. DCXI; ac res in Hispania prosperè gessit adversus Viriatum. Meminere ejus Livius, Florus, Orosius, & è Græcis Appianus: quamquam hic Æmilianum pro Serviliano vocare videtur. Corradus eum confundit cum Ser. Fabio. Sed, ut cap. III dicebamus, is est Ser. Fabius Pictor. Scio Nicolaum Cisnerum I.C. præfatione in alteram partem operum Francisci Duareni, putare, locum Ciceronis esse corruptum, proque *Servio*, *Quinctum* reponi debere: nempe quia Servii prænomen insolens sit in gente Fabia: ut etiam Corradus annotavit. Sed longè nimis abeunt literarum ductus. Gruterus observat in Palatinis codd. pro *Servius* esse *servis*; in Cujacii cod. erat *Serius*; unde Janus Guilielmius colligebat, *Sextus* legi debere. Quod sanè verisimilius, quàm illud *Quinctus*. Sed nihil temerè mutandum. Præsertim cùm pauci ex Pictorum familia

milia noti sint, ut, quod de insolenti eo prænomine ajunt, planè infirmum videatur.

C. FANNIUS, M. F. M. N. quæstor fuit Cn. Calpurnio Pisone, & M. Popillio Lænate coss. anno post V.C. IↃCXIV; atque ad præturam etiam pervenit, quam gessit biennio pòst. Sub Scipione Æmiliano militavit in Africa; sub Fabio Maximo Serviliano, in Hispania: ut autores sunt Plutarchus in Gracchis, & Appianus in Ibericis. Diversus est à C. Fannio Strabone, eo, qui ab eloquentia celebratur Velleio Paterculo, lib. II; quique consul erat cum Cn. Domitio Ahenobarbo anno V.C. IↃCXXXI. Nam iste C. Fannius, non Marci, sed Caii filius fuit. Erant autem patrueles. Marci filius gener fuit C. Lælii Sapientis; sed erga eum iniquior erat, ob prælatum sibi in auguratus petitione Q. Mucium Scævolam augurem. Scripsit historiam, quâ nomen sibi imprimis peperit. Dicendi tamen genere durior erat patruele suo. Utriusque C. Fannii meminit Tullius in Bruto: *Horum ætatibus adjuncti duo C. Fannii, Caji, Marcique, filii fuerunt: quorum Caji filius, qui consul cum Domitio fuit, unam orationem de sociis, & nomine Latino, contra Gracchum reliquit: sanè & bonam, & nobilem.* Et post aliqua: *Alter autem C. Fannius M. F. C. Lælii gener, & moribus, & ipso genere dicendi durior. is soceri instituto, (quem, quia cooptatus in Augurum collegium non erat, non admodum diligebat: præsertim cùm ille Q. Scævolam sibi, minorem natu generum, prætulisset: cui tamen Lælius se excusans, non genero minori dixit se illud, sed majori filiæ detulisse:) is tamen instituto Lælii Panætium audiverat. Ejus omnis in dicendo facultas ex historia ipsius non ineleganter scripta perspici potest: quæ neque nimis est infans, neque perfectè diserta.* Ejus annalium meminit quoque Cicero in primo de Legibus, & lib. II de Orat. Ubi ait, *In hoc genere Fannius in annalibus suis Africanum hunc Æmilianum dicit fuisse: etenim Græco verbo appellat εἴρωνα.* Item ad Atticum lib. XII. epist. V. ubi & indicat, à Bruto fuisse in compendium redactos. Vocat autem ibi *Bruti epitomen Fannianorum.* Non audiendus igitur doctissimus Manutius, cùm in commentariis suis exponit, *epitomen rerum à Fanniis gestarum, vel, quæ in Fannia gente memoriâ digna acciderunt.* Utcunque verò exilis foret Fannii stylus: magna tamen illa ejus laus erat, quòd Sallustius in primo historiarum, cùm de historicis judicium ferret, Catoni quidem brevitatem tribuit; Fannio autem veritatem: ut auctor est Marius Victorinus in primum Ciceronis de Inventione, capite eo, quo de Narratione tractat: *Historia,* inquit, *& brevis esse debet in expositione, & aperta, & probabilis. Ut Sallustius sibi*

omnia in Catilina tribuit, Quàm verissimè potero, paucis absolvam: cùm aliis historiographis singula tradidisset in libro primo historiarum: Catoni brevitatem, Romani generis disertissimus paucis absolvit: Fannio verò veritatem. Ex primo C. Fannii Annalium lib. illustrem locum Priscianus lib. XIII, atque idem lib. VIII refert, ut idem scriptor παθητικῶς dixerit, *Hæc adipiscuntur*, nempe pro ἐπιτυγχάνονται. At Sosipater lib. I. quædam adducit ex Fannii Annalium lib. VIII.

Floruit iisdem temporibus L. ACCIUS, sive, ut alii vocare malunt, ATTIUS. Natus autem est (teste Hieronymo in Chronico Eusebiano) A. Hostilio Mancino, & A. Atilio Serrano coss. hoc est anno Urbis IↃLXXXIV. Ac iisdem ædilibus, ipse scripsit, se fabulam egisse, quibus Paccuvius, cùm hic LXXX, ipse XXX annorum foret: ut Cicero in Bruto testatur. Fuerit is annus Urbis IↃCXIV; quo in Hispaniis cœpit bellum Numantinum. Quas fabulas docuerit, non est hujus loci exponere. Nec enim hîc ejus meminimus propter fabulas, quas populo dedit: sed propter annales, quos carmine confecit. Laudat eos Macrobius Saturnalium lib. I cap. VII; atque ex iis hos versus refert:

Maxima pars Grajûm Saturno, & maximè Athenæ
Conficiunt sacra, quæ Cronia esse iterantur ab illis;
Eumque diem celebrant: per agros urbesque fere omnes
Exercent epulis læti: famulosque procurant
Quisque suos: nostrique itidem: & mos traditus illinc
Iste, ut cum dominis famuli epulentur ibidem.

Versu tertio in plerisque libris pro *eumque* est *cumque*: & versu ultimo interserunt *tum* ante *epulentur*: prout & Rob. Steph. edidit in fragmentis poëtarum. Sed in *eumque* συνίζησις est: nisi malis *em*, vel *im*, ut veteres dixisse, alibi ostendimus. Et hiatûs, qualis est versu ultimo, multa sunt apud veteres exempla. Eosdem annales celebrat Priscianus lib. VI: ubi, ut ostendat veteres etiam in recto *ossum*, & *ossu*, dixisse, adfert illud ex Accii Annalibus:

Fraxinus fissa ferox infensa infinditur ossis.

Et eopse libro, ut comprobet, *alvus* quoque virili genere inveniri, ex iisdem annalibus adfert:

---- *Vt quàm fragilissimus alvus.*

Cui simile, quod in primo Accii Annalium legi, idem dixerat lib. V:

Maja nemus retinens gravido concepit in alvo.

Imò Festus in *Metelli*, ut doceat ita vocari mercenarios milites, adfert hoc ex Accii Annal. XXVII:

Calones, famulique, metellique, famulique.

Ubi in sexto pede enclitica ob cæsuram est porrecta: ut in illo, *Lappaque, tribulique*: etsi hic & altera ratio sit, ob duas consonas sequentes. Multi, eosque inter Glandorpius in Onomastico Romano, de Accii annalibus capiunt verba Ciceronis in primo de Leg. sed hanc sententiam inferiùs refellemus cap. x. Doctissimus vir, Sebastianus Corradus; Annales quoque intelligit in istoc Ciceronis in Bruto: *Accius iisdem ædilibus ait se, & Pacuvium, docuisse fabulam. Nam,* inquit Corradus, *docuit fabulam, ut poëta: sed se docuisse scribit, ut historicus. In fabulis enim nusquam dicere posset, se docuisse: cùm poëtæ nusquam in fabulis loquantur.* Sed quod inde colligit, annales scripsisse, valde infirmum est. Etsi enim verum est, quod poëtas ait nusquam in fabulis loqui: non hoc tamen prohibet, quo minùs poëta aliquid de sese in prologo dicat. Verùm leviculum istoc mittamus. Illud majoris momenti videtur, quòd Accium censet, istoc, quòd à Cicerone refertur, in Annalibus scripsisse. Nam omnino est illud è Didascalicis Attii: quorum toties meminere veteres. Eo enim opere tractabat de poëtis, qui διδάσκειν a dicuntur, cùm fabulam populo dant spectandam. Unde διδασκαλία, fabulæ actio. Διδασκαλικὰ libri, quibus de poëtis, eorumque fabulis, tractabatur. Sanè hoc argumentum, non aliorum modò, qui διδασκαλίας scripsere: sed etiam Attii fuisse, indicio sunt hæc ipsius Attii verba lib. IX, à Charisio adducta lib. I: *Quàm varia sint genera poëmatorum, Baebi, quamque longè distincta ab aliis, nosce.* Item quæ eo ex Attii opere, de Homeri & Hesiodi ætate refert Gellius lib. III cap. XI. & locus de Euripide, quem Nonius adfert in *Temerius*.

a Docere.

CAP. VIII.

C. Sempronii Tuditani ætas, progener, commentarii, stylus. L. Cælii Antipatri ætas variis argumentis comprobatur. Quod argumentum tractârit, & cujusmodi dictione usus sit, & de epitome ejus à Bruto factâ. Paulli Manutii lapsus. Quanti Antipatrum fecerit Cæsar Adrianus. Cælium, & Cæcilium, historicos, perperàm à nonnullis confundi. Sempronii Asellonis *ætas, ac librorum multitudo. Conjectura*

jectura super Servii loco. Sempronius ab Annio divulgatus rejicitur. Ciceronis locus emendatur. Sex. & Cn. Gellii. *Gellius correctus.* Clodius Licinius.

PRoximum his C. SEMPRONIUS TUDITANUS, modò historiam scripserit, deposcit locum. Fuit enim consul cum M. Aquilio, anno Urbis IↃCXXIV, quo Scipio Æmilianus, sol alter, scelere suorum fuit exstinctus. Filia ejus Sempronia socrus erat P. Clodii: ut testatur Asconius in Milonianam; ubi eam, & Fulviam, Clodii uxorem, ultimas adversus Milonem ait testimonium dixisse. Reliquit Sempronius Tuditanus commentariorum libros: quorum decimumtertium citat Plinius lib. XIII cap. XIII; & Gellius lib. XIII cap. XIV. Idem Gellius ex iis quædam refert lib. VI cap. IV: ut Asconius in oratione pro Cornelio, & Macrobius lib. I cap. XIII, & XVI: quorum priori loco tertium citat magistratuum librum. Quæcumque verò ex iis veteres laudant, ea ferè universa ad res gestas pertinent: ut commentarii ejus, maximam saltem partem, historici fuisse videantur. De stylo ejus ita Cicero in Bruto: *Cujusque Tuditanus, cùm omni vitâ, atque victu, excultus, tum ejus elegans est habitum etiam orationis genus.* Unde Tuditani cognomen sit Ateio Philologo, docet Festus in *Tudites.*

Circa hæc tempora florere etiam cœpit L. CÆLIUS ANTIPATER; quippe *Fannio ætate conjunctus*, ut Cicero primo de Legibus ait: Sisennâ autem antiquior, ut disertim Vellejus Paterculus scribit lib. II. Sed imprimis de ætate ejus illustris est locus Valerii Maximi, lib. I cap. VII: unde Gracchorum temporibus vixisse, ipsius Cælii testimonio comprobatur. Nam, cùm retulisset Valerius, ut C. Graccho in somno se obtulisset effigies Tiberii fratris, atque ei dixisset, nullâ ratione fatum illud vitare posse, quo ipse, è Capitolio pulsus, occidisset: verba hæc subjungit: *Cælius, certus Romanæ historiæ auctor, sermonem de eâ re ad suas aures, illo adhuc vivo, pervenisse scribit.* Etiam ætatem ejus inde cognoscimus, quòd L. Crassi magister fuit, ut est apud Ciceronem in Bruto. Quòdque historiam suam scripsit ad L. Ælium Stilonem, Varronis magistrum. Cui & Lucillius satiras misit, ut indicat versus iste apud Cornificium in IV ad Herenn.

Has res ad te scriptas Luci misimus Æli. Quodque pares, aut suppares, fuere Rutilius, & alii, quos Pomponius recenset, his verbis, Tit. de origine Juris: *Ab his profecti sunt Publius Rutilius Rufus, qui Ro-*

mæ consul, & Asiæ proconsul fuit, Paullus Virginius, & Q. Tubero ille Stoicus, Panetii auditor, qui & ipse consul. Etiam Sex. Pompejus, Cnei Pompeji patruus, fuit eodem tempore; & Cælius Antipater, qui historias conscripsit: sed plus eloquentiæ, quàm scientiæ juris, operam dedit. Scripsit historiam belli Punici, ut ait Tullius in Oratore. De bello sanè Annibalico egisse, satis ex fragmentis liquet. De dictione ejus variis in locis Tullius loquitur. Ut in Bruto: *L. Cælius Antipater, scriptor, quemadmodum videtis, fuit, ut temporibus illis, luculentus.* Idem in secundo de Oratore: *Paullùm se erexit, & addidit historiæ majorem sonum, vir optimus, Crassi familiaris, Antipater: cæteri non exornatores rerum, sed tantummodo narratores fuerunt.* Et continuò pòst: *Est*, inquit, *Catulus, ut dicis: sed iste ipse Cælius neque distinxit historiam varietate locorum; neque verborum collocatione, & tractu orationis leni, & æquabili perpolivit illud opus: sed, ut homo, neque doctus, neque maximè aptus ad dicendum, sicut potuit, dolavit: vicit tamen, ut dicis, superiores.* Item in Oratore: *Sed magnam exercitationem res flagitat, nequid eorum, qui genus hoc secuti, non tenuerunt, simile faciamus: ne aut verba trajiciamus apertè, quò meliùs, aut cadat, aut volvatur oratio: quod se L. Cælius Antipater, in prooemio belli Punici, nisi necessariò, facturum negat. O virum simplicem, qui nos nihil celat! sapientem, qui serviendum necessitati putet! Sed hic omnino rudis.* Item lib. I de Legg. *Fannii ætate conjunctus Antipater paullò inflavit vehementiùs, habuitque vires, agrestes ille quidem, atque horridas, sine nitore, ac palæstrâ; sed tamen admonere reliquos potuit, ut accuratiùs scriberent.* Ex Cælio hoc Antipatro quædam refert Cicero lib. I de Divinat. Livius lib. XXXI, XXXII, XXXVI, XXXVIII, XXXIX; item Gellius, Charisius, Festus, Servius, Nonius, Priscianus, Philargyrius; qui in secundum Georg. ex septimo Cælii citat, *Consuetudine uxoris, indulgitate liberûm.* Tanti autem historicum hunc fecit M. Brutus, ut in compendium redegerit. Cicero ad Att. lib. XIII epist. VIII: *Epitomen Bruti Cælianorum velim mihi mittas.* Paullus Manutius minùs assecutus est Ciceronis mentem, cùm intelligit librum de illustribus in Cælia familia viris. Vide eum in Cicer. lib. XII ad Att. ep. V. At Hadrianus Imperator Cælium etiam Sallustio præferebat: nempe eodem jure, quo Ciceroni Catonem; Virgilio præposuit Ennium, antiqui sermonis amator: ut de eo scribit Spartianus *a* in Hadriano. At cave Cælium hunc confundas cum Cecilio, itidem Romanæ historiæ scriptore, de quo Strabo lib. V ait. Καὶ ὁ Κεκίλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων συγγραφεὺς, τοῦτο τίθεται σημεῖον, τοῦ Ἑλληνικὸν εἶναι κτίσμα τὴν Ῥώμην, τὸ παρ' αὐτῇ τὴν πάτριον θυσίαν, Ἑλληνικὴν εἶναι τῷ Ἡρακλεῖ. *Et Cecilius, rerum Romanarum*

a Sed corruptè ibi in plerisque libris Cecilium legas.

manarum scriptor, eo argumento colligit, Romam à Græcis esse conditam, quòd Romani, Græco ritu, antiquo instituto, Herculi rem sacram faciunt. Vir eruditus, qui fragmenta veterum historicorum collegit, pro Κεκίλιος legit Κοίλιος, ac reponit hoc fragmentum inter ea, quæ sunt L. Cælii Antipatri. Sed rectum est Καικίλιος. Intelligendus enim Καικίλιος ὁ ῥήτωρ, ὁ ἀπὸ Καλῆς Ἀκτῆς, ὁ περὶ τῶν δουλικῶν πολέμων ἐκδεδωκώς. *Cæcilius, rhetor Calactianus, qui historiam edidit belli civilis.* Ut Athenæo vocatur in VI, & XI. Vide, quæ de eo in historicis Græcis diximus lib. II cap. IV.

SEMPRONIUS ASELLIO quando vixerit, & quod argumentum tractârit, ostendit Gellius lib. II cap. XIII. Nam allaturus quædam, ex Sempronii Asellionis quincto rerum gestarum libro, hæc præmittit: *Is Asellio sub P. Scipione Africano Tribunus militum ad Numantiam fuit: resque eas, quibus ipse interfuit, conscripsit.* Cœpit autem bellum Numantinum anno V.C. IↃCXIV, Q. Servilio Cæpione & C. Lælio Sapiente coss. Excisa autem est Numantia anno IↃCXXI, P. Mucio Scævolâ & L. Calpurnio Pisone Frugi coss. Sed non paullò pòst historiam demum edidisse, arbitror: quandoquidem scripsit post Cælium Antipatrum: ut ostendit hic Ciceronis locus in primo de Legibus: *Successere huic Cælio belli, Clodius, Asellio: nihil ad Cælium; sed potiùs ad antiquorum languorem, & inscitiam.* Dionysius de eo honestè satis sensit. Nam lib. I Antiq. eum cum Catone Censorio reponit inter λογιωτάτους τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων. Multos fuisse historiarum libros, indicat, quòd decimumquartum citat Gellius lib. XIII cap. XX, & Charisius lib. II. Imò eidem advocatur liber quadragesimus rerum Romanarum. In Asellionis fragmentis quædam emendat & illustrat Barthius Adversariorum lib. XXXII cap. II. Sed quid sibi vult, quòd apud Servium in illud XII Æn. *Pilatàq; plenis Agmina*, legas, *Asellio historiarum tritarum?* ubi hæc ejus verba adferuntur, *Quartum signum accedebat, sive pilatim, sive passim, iter facere volebat.* Num Asellio scripsit historiarum tritarum libros? An potius legendum hoc pacto: *Asellio historiarum Romanarum quarto: Signum accedebat,* &c. Mihi quidem sic videtur, licet in corruptâ lectione, & Fabricii, & P. Danielis editio, conspirent. Exstat C. Sempronii liber de divisione Italiæ, & origine Urbis Romæ: sed de eo idem censendum, quod de Beroso, Catone, atque aliis Annii figmentis.

a Romanorũ historicorũ disertissimos.

Antipatro qui præterea successerint, docet nos Cicero in primo de Legg. Nam cùm de Cælio Antipatro egisset, mox subjungit: *Ecce autem*

ce autem successere huic belli, Clodius, Asellio. Ubi pro *belli* legendum censeo *Gellii*. Movet illud ejusdem Ciceronis in primo de Divinatione: *Omnes hoc historici, Fabii, Gellii: sed proximè Cælius.* Item hoc Dionysii Halic. lib. I Antiquitatum: Πόρκιός τε Κάτων, καὶ Φάβιος Μάξιμος, καὶ Οὐαλέριος Ἀντίας, καὶ Λικίννιος Μάκερ, Αἴλιοί τε καὶ Γέλλιοι, καὶ Καλπούρνιοι, καὶ ἕτεροι πρὸς τούτοις συχνοὶ ἄνδρες οὐκ ἀφανεῖς. *Porcius Cato, & Fabius Maximus, & Valerius Antias, & Licinius Macer, & Ælii, & Gellii, & Calpurnii, atque alii multi scriptores non ignobiles.* Loqui autem de annalium scriptoribus, indicant sequentia: ἀπ' ἐκείνων ὁρμώμενος τῶν πραγματειῶν· εἰσὶ δὲ ταῖς Ἑλληνικαῖς χρονογραφίαις ἐοικυῖαι· τότε ἐπεχείρησα τῇ γραφῇ. *Horum commentariis materiem suggerentibus, sunt autem Græcorum chronographiæ similes, ista scribere sum aggressus.* Gellii verò isti, quorum Cicero, & Dionysius, meminere, sunt Sextus Gellius, & Cn. Gellius.

SEXTUS GELLIUS in Origine gentis Romanæ memoratur ab Aurelio Victore, vel quisquis auctor libelli de istoc à Schotto editi argumento. Refertur autem inter eos, qui Livio fuere priores.

CN. GELLIUS memoratur Gellio lib. XIII cap. XXI: ubi ejus citat annalem tertium. Item mentionem fecit in octavi libri cap. XIII, ut ex residuo liquet argumento. Imò libri XVIII cap. XII, ubi in MSSis, & Stephanicâ editione, *Cn. Vellius in annalibus*, legitur, omnino *Cn Gellius* rescribendum videtur: ut Glandorpius putabat. Etiam Cneum nominat Censorinus cap. XVII. At parùm liquet, utrùm apud Nonium in *Bubo*, ubi vulgò legitur, *Agellius historiarum libro primo*, corrigi debeat *Asellio*, quod Antonio Augustino placuit: an potiùs *Cn.* vel *Sextus Gellius*. Similiter censendum de Vopisci loco in vita Probi. Nam ubi in vulgatis *Gellius*, ibi in MSo regio, inque uno Puteani, est *Agellius*. Item è Græcis mentionem Cn. Gellii facit Dionysius lib. II; ubi Γναῖος Γέλλιος dicitur tradidisse, Sabinarum raptum quarto Romuli anno contigisse. Et eopse libro extremo ex eodem narrat, à Numa unicam esse relictam filiam, ex qua postmodo natus sit Ancus Martius. Sæpius autem ἁπλῶς Gellii meminit, præterito prænomine. Ut lib. II: ubi ex eo tradit, cùm Numa Fecialium collegium institueret, exemplum esse mutuatum ab Ardeatibus. Et lib. III; cùm ex eodem docet, Tarquinium Priscum primo Anci Martii anno Romam venisse. Et libro VI, ubi eum reprehendit, quòd inconsideratè scripserit, Tarquinium in ultimo cum Romanis prælio jam nonagenarium ex equo pugnâsse. Et initio septimi, ubi eum culpat, quòd non satis habeat

beat temporis rationem. Etiam prænomen omittunt Plinius lib. VII Nat. Hist. cap. LVI, Macrobius lib. I. Saturn. cap. XVI, Charisius plurimis in locis. Fuisse autem grande opus, indicat, quòd Priscianus in VII citat librum Gellii XXX, vel potiùs XXXIII: inde enim verba à Prisciano adducta citat Charisius in primo. Imò idem Charisius nonagesimum septimum Gellii citat, modò locus mendâ vacat. Apud Gellium lib. XIV cap. II mentio fit orationis, quam Cato pro *L. Turio contra Cn. Gellium dixit*. Puto signari historicum, de quo egimus.

Gelliis, uti vidimus, subjungit Tullius Clodium. Unde CLODII LICINII ætatem discimus. Nisi Cicero potiùs signat Claudium Quadrigarium. Uterque enim historiam scripsit. De Clodio Licinio auctor nobis Livius lib. XXIX: *Hunc Pleminium Clodius Licinius in libro tertio rerum Romanarum refert ludis votivis, quos Romæ Africanus iterum consul faciebat, conatum per quosdam, quos pretio corruperat, aliquot locis urbem incendere, ut frangendi carceris, fugiendique haberet occasionem: patefacto dein scelere, delegatum in Tullianum ex S. C.* Suspicor, eundem signari à Nonio Marcello in *Patibulum*, ubi legas, *Licinius Rerum Romanarum lib.* XXI: *Deligat ad patibulos*, &c. Nam si Licinium Marcum intelligeret, puto potiùs *Annalium libros* advocâsset. E quarto Clodii commentariorum quædam adducit Servius in illud I Æn. *Rapuitque in fomite flammam*. Videndum, idémne, an alius, is Clodius sit. Uti & cùm ἀπλῶς quædam è Clodii commentariis adfert in illud I Æn. *Loca fœta furentibus austris*. Item, idémne sit, qui indicem temporum scripsit; inque eo retulit, vetusta Romanorum acta periisse, Urbe à Gallis Senonibus incensâ; ea autem, quæ vulgò haberentur, conficta esse in eorum gratiam, qui videri vellent nobili, & antiquâ, stirpe nati. Auctor Plutarchus in Numa, ubi vocatur Κλώδιός τις ἐν ἐλέγχῳ χρόνων. Sed fortasse is potiùs fuerit Sextus Clodius, qui de Diis Græcè scripsit; ut ex Arnobio, Lactantioque, ostendimus lib. IV de Histor. Græc. Etiam P. Clodius à Saresberiense citatur lib. VIII cap. XIII, & XIV. Sed adfert versiculum P. Syri Mimi: ut pro *Clodius* omnino *P. Syrus* reponendum videatur. *a Clodius quidam in temporũ indice.*

CAP. IX.

Iunius Gracchanus. Vnde Gracchanus dictus. M. Æmilii Scauri libri de vita sua à Cicerone valde commendati. P. Rutilii Rufi historia, & exilium. Q. Lutatii Catuli triumphus

umphus, mors, historia, versus lascivi. Historiam, quam de rebus à se gestis scripsit Sylla; Epicadus, libertus ejus, perfecit; Lucullus autem recensuisse videtur. Epicadi de metris, item de cognominibus, liber. L. Octacilius Pilutus primus libertorum ad historiam scribendam animum adjecit. Manilius senator, multarum literarum vir. Prosper supposititius de rebus Hetruscis.

IUNIUS GRACCHANUS æqualis fuit C. Gracchi, tribuni plebis, à quo & nomen accepit. Turbas is Gracchus in Rep. dedit anno IↃCXXX: ab Opimio autem interfectus fuit anno IↃCXXXIII. De ætate quod dixi, & simul historica quædam consignâsse, cognoscere est ex istis Plinii verbis lib. XXXIII. cap. II: *Quin etiam ipsum equitum nomen sæpe variatum est; in his quoque, qui ad equitatum trahebantur. Celeres sub Romulo Regibusque appellati sunt, deinde Flexumines, postea Trossuli, cùm oppidum in Tuscis citra Volsinios passuum novem millia, sine ullo peditum adjumento, cepissent ejus vocabuli. Idque duravit ultra C. Gracchum. Iunius certè, qui ab amicitiâ ejus Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit, his verbis: Quod ad equestrem ordinem attinet, antea Trossulos vocabant, nunc equites vocant: ideo, qui non intelligunt, Trossulos nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari. Et caussam, quæ suprà indicata est, exponit: invitosque etiamnum Trossulos vocari.* Junius hic Gracchanus à Censorino cap. XX inter eos refertur, qui tradidere, annum ab initio X mensium fuisse, uti Albanis erat; postea autem à Tarquinio mensium XII factum esse. Vide &, quæ de eâ re ex eodem refert cap. XII. Nec alium signat Macrobius lib. I Sat. cap. XIII, cùm ait: *Iunius Servium Tullium regem primum intercalâsse commemorat.*

Anno Urbis IↃCXXXIX consul cum M. Cæcilio Metello fuit M. ÆMILIUS M. F. M. N. SCAURUS. Is, à quo nomen accepit via Æmilia, ut Strabo auctor est lib. V. Mores ejus Sallustius describit in Jugurtha. Vide & de eo Valerium Max. non uno in loco: & Sextum Aurelium Victorem, sive quisquis scriptor ille de viris illustribus, qui Cornelius Nepos eò credi solet, quia Nepotis nobis ϑπτωμὼ dedit. Hominem fuisse sapientem, & tectum gravitate multâ, & naturali quadam autoritate pollentem; Tullius est auctor in Bruto, ubi & historiam de vitâ suâ scripsisse ait ad L. Fufidium, quicum arcta ei amicitia erat. Verba sunt Ciceronis: *Hujus & gra-*

& orationes sunt, & tres ad L. Fufidium libri scripti de vitâ ipsius actâ: sanè utiles, quos nemo legit. At Cyri vitam, & disciplinam, legunt; praclaram illam quidem; sed neque tam rebus nostris aptam, nec tamen Scauri laudibus anteponendam. Meminit & Valerius Maximus lib.IV.cap.IV: *M.Scaurus quantulam à patre hereditatem acceperit in primo libro eorum, quos de vita sua scripsit, refert.* Plinius lib.XXXIV: *L.Fufidium, illum, ad quem Scaurus de vita sua scripsit.* Tacitus initio libri de vita Agricolæ: *Ac plerique suam ipsi vitam narrare, fiduciam potiùs morum, quàm arrogantiam, arbitrati sunt. Nec id Rutilio, & Scauro, citra fidem, aut obtrectationi, fuit.* Item Servius in XII Æn. ad illud

---- Pilataq; plenis
Agmina se fundunt portis ----

Ubi ex Scauro de vita sua hæc verba refert: *In agrum hostium veni, pilatim exercitum duxi.* Ac *pilatim* interpretatur Servius, *strictè & densè.* Ex tertio Scauri de vita sua adducit Diomedes lib.I. *Prælio non fini fieri.* Item, *Sagittis confictus,* pro *confixus:* item *poteratur,* pro *poterat,* quomodo Ennius dixit *potestur,* pro *potest.* Charisius lib.I adfert ex tertio Scauri libro (non dubito, quin idem opus signet) *Vectigalium se minùs fructos.* Nec ambigo, quin hoc opus intelligat Jul.Frontinus lib.IV Strategematum cap.III, ubi sic scribit: *Vniversi quoque exercitûs notabilis sæpe fuit continentia: sicuti ejus, qui sub M.Scauro meruit. Namque memoriæ tradidit Scaurus, pomiferam arborem, quam in pede castrorum fuerat complexa metatio, postero die, abeunte exercitu, intactis fructibus relictam.*

Ejusdem orationem contra Brutum de pecuniis repetundis, & actionem secundam contra Q.Cæpionem, citat idem Charisius lib.I, & II.

Anno Urbis IↃCXLIX consul cum Cn.Mallio erat P. RUTILIUS RUFUS: qui tum de vita sua, tum Numantini belli historiam, scripsit. Prioris operis meminit Tacitus initio libri de vita Agricolę; ubi (ut paullò antè etiam, de Scauro loquentes, dicebamus) sic ait: *Plerique suam ipsi vitam narrare, fiduciam potiùs morum, quàm arrogantiam, arbitrati sunt. Nec id Rutilio, & Scauro, citra fidem, aut obtrectationi, fuit.* De altero opere ita Athenæus sub finem sexti: Καὶ Ῥουτίλιος Ῥοῦφος ὁ τὴν πάτριον ἱστορίαν γεγραφώς: *Rutilius Rufus, qui patriam historiam scripsit.* Sed historiam rerum Romanarum Græcè signavit, ut ait idem Athenæus in IV. At vitam suam Latinè prodidit. Aliter si esset, non hujus operis laudarent auctorem Sosipater, & Diomedes, imò & Isidorus lib.XX Originum. Sed apud

 eum,

a Notis in vitâ Agricolæ.

eum, ut rectè Justo Lipsio *a* observatum, corruptè legas *Statilius* pro *Rutilius*. Sic enim est in vulgatis: *Lectica sive plures lecti: de quibus Statilius Rufus de vita sua: Primùm, inquit, consuetudine imperatorum ipse pro lectu lecticis utebatur.* Vir hic summus in jure P. Scævolam, & M. Manilium, audivit: in philosophia Panætium. Exemplum innocentiæ fuit; neque in Urbe alter eo sanctior, vel integrior erat, ut Cicero dicit. De eodem sic gentilis ille apud Minutium in Octavio: *Quod si mundus divinâ providentiâ, & alicujus numinis auctoritate, regeretur: nunquam mereretur Phalaris, & Dionysius regnum; nunquam Rutilius, & Camillus exilium; nunquam Socrates venenum.* Exulavit Smyrnæ: quò eum quoque Aurelius Opilius, dimissâ scholâ, secutus fuit: cumque Rutilio ibi consenuit, teste Suetonio de illustribus grammaticis. Laudant quoque Rutilium Livius lib. LXX, Valerius Maximus lib. II cap. V, & lib. VI. cap. IV, Vellejus lib. II, Plutarchus in Mario, Agellius lib. VII cap. XIV. Plura de eo diximus in Historicis Græcis. At fallitur Glandorpius, cùm historiam vitæ Rutilianæ scriptam opinatur, non ab hoc P. Rutilio M. filio Rufo: sed à P. Rutilio P. F. P. N. Rufo, qui cum P. Popillio consul fuit anno IƆCXXII. Quid enim ille memorabile adeò, ut ejus vitam seorsum tradi attineret. Vide de eo Cic. Tusc. IV, Val. Max. lib. II cap. II, & lib. VI cap. X. Plin. lib. VII cap. XXXVI.

Rutilio quoque, ac Tuberoni, par fuit Q. LUTATIUS CATULUS, qui Plutarcho Κάτλος Λυτάτιος. Hic bis repulsus, priusquam ad consulatum perveniret, gessit eum honorem cum C. Mario IV consule, anno post Romam conditam IƆCLI. Anno autem sequenti, C. Mario V consule, Cimbris validè per Alpes in Italiam irrumpentibus, castra deserere est coactus, magnaque Romæ trepidatio erat: sed Marius, adversus eos missus, castra cùm sua castris Catuli junxisset, adortus est Cimbros ingenti prælio, quo cæsa dicuntur CXL hostium millia, XL capta. Cimbricæ hujus victoriæ gloriam cum Catulo Marius communicavit: idque propterea, quia in suum usque adventum impediisset, quò minùs Cimbri interiora Italiæ peterent: Catulus verò, peracto triumpho, exstrui curavit ædem in prælio votam Fortunæ ejus diei, quo feliciter cum Cimbris pugnatum erat. Sed bello civili postea iratus Catulo Marius fuit: Catulus, cùm ad mortem quæreretur, sese conclusit loco recens calce arenâque illito, inque eum cùm ignem intulisset, exitialem hauriens odorem, obiit; ut Plutarchus testatur: qui & ignem hausisse addit; ut etiam Florus lib. III cap. I. De hujus Catuli

ſculi hiſtorico opere, & ejus ſtylo, ita Cicero ſcribit in Bruto: *Jam Q. Catulus, non antiquo illo more, ſed hoc noſtro, niſi quid fieri poteſt perfectius, eruditus: multa litera; ſumma non vitæ ſolùm, atque naturæ, ſed orationis etiam, comitas; incorrupta quædam Latini ſermonis integritas; quæ perſpici, cum ex orationibus ejus poteſt; tum facillimè ex eo libro, quem de conſulatu, & de rebus geſtis ſuis conſcriptum molli, & Xenophonteio genere ſermonis, miſit ad A. Furium poëtam, familiarem ſuum.* Plura ibidem de Catulo vide. Quod autem A. Furio poëtæ, ut Cicero hîc ait, familiaris fuerit, nihil mirum: quando & ipſe poëta erat elegans. Sed verſus ejus magis venuſtatem ingenii, quàm morum gravitatem, arguebant: ut Ovidius, & junior Plinins, perhibent: & argumenro huic rei etiam ſunt epigrammata bina, unum in Roſcium puerum, quod eſt apud Ciceronem primo de natura Deorum: alterum de Theotimo puero, quod Gellius refert in Noctibus Atticis.

L. CORNELIUS SYLLA reliquit libros rerum geſtarum: quorum ex ſecundo, aliquid adfert Gellius lib. I cap. XII; & lib. XX cap. VI; ex vigeſimo primo autem Priſcianus lib. IX. Iis in libris de rebus ſuis egit; Plutarcho teſte in vita Syllæ. Nec abſolvere potuit, morte præventus. Sed quod non quivit Sylla, id fecit libertus ejus Epicadus. Suetonius in illuſtribus grammaticis: *Cornelius Epicadus, Lucii Cornelii Syllæ Dictatoris libertus, calatorque ſacerdotio augurali, filioq; ejus Fauſto, gratiſſimus fuit: quare nunquam non utriuſque ſe libertum edidit. Librum autem, quem Sylla noviſſimum de rebus ſuis imperfectum reliquerat, ipſe ſupplevit.* Apud Plutarchum *a* ſemel iterumque lego, Syllam commentarios ſuos dicâſſe Lnculło, idque conditione eâ, ut is digereret, poliretque. Sed Epicadus, credo, fecit, quod potuit: hinc Lucullo obtulit, ut ſupremam is manum adderet. In iis Syllæ commentariis, ut idem Plutarchus monet, præceptum erat, μηδὲν οὕτως ἀξιόπιστον ἡγεῖσθαι, καὶ βέβαιον, ὡς ὅ, τι ἂν ἀποσημανθῇ διὰ τῶν ἐνυπνίων. *Nequid tam fidele duceret, & firmum, ac illud, quod ei in ſomnis eſſet ſignificatum.* Scripſit & Epicadus de metris. Maximus Victorinus libello de carmine heroico; *Quippe Cornelins Epicadus in eo libro, quem de metris ſcripſit, Hexameter, inquit, verſus.* Idem, puto, eſt, qui ſcripſit de cognominibus. Chariſius lib. I: *Sibyllam Epicadus de cognominibus ait appellatum, qui ex Sibyllinis libris primùm ſacrum fecit, deinde Syllam.* Item, de quo Macrobius in primo Saturnalium cap. XI, cùm ait: *Epicadus refert, Herculem, occiſo Geryone, cùm victor per Italiam armenta duxiſſet, ponte, qui nunc ſublicius dicitur,*

a In Lucullo.

dicitur, ad tempus instructo, hominum simulacra pro numero sociorum, quos casu peregrinationis amiserat, in fluvium demisisse: ut aquâ secundâ in mare devectâ pro corporibus defunctorum veluti patriis sedibus redderentur, & inde usum talia simulacra fingendi inter sacra mansisse.

L. OTACILIUS PILITUS, sive, ut in veteri est editione Mediolanensi, *Octacilius Pilutus*, Marii Syllæque temporibus floruit. De hoc ita Tranquillus in grammaticis Illustribus: *Lucius Otacilius Pilitus servisse dicitur, atque etiam ostiarius, veteri more, in catena fuisse: donec ob ingenium, ac studium literarum, manumissus, accusanti patrono subscripsit. Deinde Rhetoricam professus, Cn. Pompejum Magnum docuit: patris ejus res gestas, nec minùs ipsius, compluribus libris exposuit: primus omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam.* Auctoris hujus nomen in Chronico Hieronymi corruptissimè exaratum est. Vocatur enim *Vultacilius Plotus*. Sed non dubium, quin *Vultacilius* sit factum ex *L. Otacilius*. Ita enim malim, quàm cum Achille Statio *Octacilius* propter tot alios ex gente Otacilia. Notum & illud Martialis, lib. XII.

---- cucumam fecit Otacilius.

At num apud Eusebium pro Ploto *Pilutus*, aut *Piletus*: an potiùs apud Suetonium ex Eusebio *Plotus* restitui debeat, haut facilè dixerim.

MANILIUS historiæ, ac literaturæ, omnis indagator, floruit temporibus Marii, & Syllæ. Testem laudat Cicero orat. pro Q. Roscio, quam habuit adolescens. Vocat autem T. Manilium; aitque ordine Senatorem; ætate, grandem natu; naturâ, sanctum & religiosum; copiis rei familiaris, locupletem & pecuniosum. Illustris ejus cum elogio locus est apud Plinium lib. X. Hist Nat. cap. II: ubi de Phœnice sic scribit: *Primus, atque diligentissimus togatorum, de eo prodidit Manilius, senator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo, neminem exstitisse, qui viderit vescentem; sacrum in Arabia Soli esse, vivere annis* DCLX. *Senescentem casiâ, thurisque surculis construere nidum, replere odoribus, & super emori. Ex ossibus deinde, & medullis ejus, nasci primò, ceu vermiculum: inde fieri pullum, principioq; justa funeri priori reddere, & totum deferre nidum prope Panchajam in Solis urbem, & in ara ibi deponere. Cùm hujus alitis vitâ magni conversionem anni fieri prodit idem Manilius; iterumque significationes tempestatum, & siderum, easdem reverti. Hoc autem circa meridiem incipere, quo die signum Arietis sol intraverit. Et fuisse ejus conversionis annum, prodente se, P. Licinio, M. Corne-*

lio,

lio, consulibus. Ubi, pro *M. Cornelio*, scribendum *Cn. Cornelio*, ut in Chifletiano codice MSo legi, auctor est Dalecampius. Signat Plinius annum Urbis IↃCLVII, quo consules fuere P. Licinius Crassus, & Cn. Cornelius Lentulus. Eundem Manilium intelligo apud Varronem lib. IV de L. L. *Europa* (dicta) *ab Europa Agenoris filia, quam ex Phœnicia Manilius scribit aurum exportâsse: quorum egregiam imaginem ex are Pythagoras Tarenti fecit.* Et lib. VI: *Titanis dicta, quòd eam genuit Titanis filia, Latona*, ut scribit Manilius. Et eopse libro hoc epigramma Manilii legas:

Cascum duxisse cascam non mirabile est,
Quoniam canoras conficiebant nuptias.

Sive, ut Scaliger mavult,

Quoniam Caron eas sanciebat nuptias.

Ut *Caron* sit *Charon*. Apud Arnobium quoque lib. III legitur: *Manilius* (Novensiles putat) *deos novem, quibus solis Iupiter potestatem jaciendi sui permiserit fulminis.* Et mox: *Manilius alieni fulminis jaculatores sub istius vocaminis appellatione concludit.*

PROSPER, Herruscarum Antiquitatum scriptor, vixerit temporibus Syllanis, ac Tullianis, si credimus fragmentis ex eo opere Scornelli prope Vulterram à Curtio Ingiramio inventis, ac Florentiæ nuper elegantissime editis. Sed omnino fragmenta illius pseudo-Prosperi sunt commentitia ad majorem gloriam laudatissimæ Hetruscorum genti, ac præcipue Volaterranis conciliandam. Id satis ostendunt, sermo non sat Latinus, Græcæ linguæ inscitia, αὐτογράφου ipsius characteres dispares vetustis temporibus: ut tot alia omittam argumenta, quæ suppositicium esse hunc fœtum non dicunt, sed clamant. Pluribus id comprobarem, nisi factum esset ab homine doctissimo in observationibus de opere isthoc in hac Amstelodamensium urbe editis anno CIↃIↃCXXXIX. Fuere qui fœtum crederent Guilielmi Postelli. Sed verus auctor est Thomas Fœdrus, qui vixit anno CIↃCCCCXC.

CAP. X.

L. Sisenna quando vixerit, scripseritque: fuisse è gente Cornelia: præturam ubi gesserit: Attico fuisse familiarem: minùs liberè scripsisse: historiæ ejus quid laudi datum, & in quo dictio culparetur: vertisse & fabulas Milesiacas: commentarius ejusdem in Plautum. Q. Claudii Quadri-

 garii

garii *ætas*, *& rerum Romanarum annales sive historia. Annales Aciliani à Claudio versi. Annales* Q. Valerii Antiatis. C. Licinius Macer, *Calvi poëtæ pater, in historiâ suâ multa ex linteis magistratuum libris hausit. Subinde* ἀπλῶς *Licinius vocatur. Nomen ejus apud Ciceronem corruptum. Nonius correctus. Alius ab hoc Macro historico* Æmilius Macer, *poëta.* Pompilii Andronici *annales elenchi.*

PAr quoque superioribus fuit L. SISENNA: ut cognoscere est ex his Velleji Paterculi verbis lib. II: *Numantino bello* (Lucilius) *eques militaverat. Quo quidam tempore juvenis adhuc Iugurtha, ac Marius, sub eodem Africano militantes, in iisdem castris didicere, quæ postea in contrariis facerent. Historiarum auctor jam tum Sisenna erat juvenis: sed opus belli civilis Syllani post aliquot annos ab eo seniore editum est. Vetustior Sisennâ fuit Cælius; æqualis Sisennæ Rutilius, Claudiusque Quadrigarius, & Valerius Antias.* Etiam ætatem ejus Cicero nos docet in Bruto: *Inferioris*, inquit, *ætatis erat proximus L. Sisenna, interjectus inter duas ætates, Hortensii, & Sulpicii.* Significat, grandiorem fuisse Hortensio oratore: juniorem autem P. Sulpicio Rufo, qui magna ex parte caussa fuit belli civilis Mariani: ut docet Cicero non uno in loco, Liviana epitome libri LXXVII, Valerius Max. lib. VI. cap. V, Paterculus lib. II, & Plutarchus in Sylla. Qua ex gente fuerit, certò se scire posse, negat vir doctissimus Seb. Corradus a; eò quòd Sisennæ cognomen inveniatur; tum in Gabiniis, apud Valerium Max. lib. VIII cap. I. & Dionem lib. XXXI. tum in Corneliis apud Livium lib. XXXIX: tum in Statiliis apud Vellejum lib. II. Sed historicus hic è gente Cornelia fuit. Nam Cornelium vocat Festus in *Scrupea*. Cujusmodi fuerit orator, docet Cicero in Bruto: ubi vocatur, *doctus vir, & studiis optimis deditus, bene Latinè loquens, gnarus Reip. non sine facetiis; sed neque laboris multi, nec satis versatus in caussis.* Ibidem addit, nec consequi potuisse Sulpitium: & necesse fuisse, ut cederet Hortensio. Eundem describit hoc modo oratione pro Cornelio: *Non denique homo illorum, & vitâ, & prudentiâ, longè dissimilis; sed tamen nimis in gratificando jure liber, L. Sisenna, bonorum Cn. Cornelii possessionem ex edicto suo P. Scipioni, adolescenti summâ nobilitate, eximiâ virtute prædito, dedisset.* Ad quæ Ciceronis verba ita Asconius Pedianus: *Hoc solum hic annotandum est, hunc esse L. Sisennam, qui*

a *Comm. in Brutũ.*

res

res Romanas scripsit. Fuit & in Sicilia Prætor. Ac satis verisimilis est conjectura Stephani Piphii, qui in tertio Annalium Romanorum, Lilybetanum fuisse prætorem, colligit ex Ciceronis Verrinis. Vide eum ad annum IↃCLXVI. Postmodum autem Achajæ prætor factus. Familiaris erat Pomponio Attico: ut Cicero testatur in Bruto; ubi sic de eo loquentem Atticum inducit: *Ille familiaris meus, rectè loqui putabat esse inusitatè loqui.* Unde & Sebastianus Corradus putabat, lib. I de legg ubi itidem Atticus loquitur, corrigi oportere, *Sisenna amicus meus.* Quo loco in vulgatis legi solet, *amicus ejus.* Nempe ut ad Accium referatur: quod fieri planè nequit, cùm Sisenna Accii esse amicus non possit, quia anno IↃCXIV jam triginta annorum erat Accius, fabulasque eo anno cum Paccuvio docebat. At Sisenna erat æqualis Syllæ, qui dictator dictus anno Urbis IↃCLXXII. Corruit tamen hoc argumentum, si pro *Accium* legi debet *Macrum*: qua de re mox dicam. Quod argumentum in historiâ suâ Sisenna tractarit, ex fragmentis satis cognoscitur. Nam inde ab iis orsum liquet, quæ contigere post Urbem à Gallis captam; desiisse autem in rebus Syllæ. Sed in his non liberè satis scripsit. Quod Sallustius testatur in Jugurtha: *L. Sisenna optumè, & diligentissimè omnium, qui eas res dixere, persecutus, parum mihi libero ore locutus videtur.* Omnes autem historicos, qui ante se fuerè, vicit: quæ & caussa est, cur Varro librum suum de historia inscripserit *Sisennam.* Erat tamen, quod in dictione ejus requiri posset. Unde Cicero in Bruto: *Sisennæ omnis facultas ex historia ipsius perspici potest: quæ cùm facilè omnes vincat superiores; tum indicat tamen, quantum absit à summo; quamque genus hoc scriptionis nondum sit Latinis literis illustratum.* Et in primo de Legg. *Sisenna omnes adhuc nostros scriptores, nisi fortè qui nondum ediderunt, de quibus existimare non possumus, facilè superavit. Is tamen neque orator in numero vestro unquam est habitus, & in historia puerile quiddam consectatur: ut unum Clitarchum, neque quemquam præterea, de Græcis legisse videatur. Eum tamen velle duntaxat imitari: quem si assequi posset, aliquantum ab optimo tamen abesset.* Vertit Sisenna etiam fabulas Milesiacas Aristidis: ut diximus lib. III de Historicis Græcis. Meminit Ovidius lib. II Tristium:

Vertit Aristidem Sisenna; nec obfuit illi
Historiæ turpes inseruisse jocos.

Pluscula autem ex istis Sisennæ Milesiacis passim citat Charisius lib. II. Laudat & Servius. Meminere etiam veteres Grammatici commentarii ejus in Plautum. Sed de eo agere non est hujus insti-

tuti. Solùm dicam, nihil mirum esse, si eo in scriptore enucleando operam posuerit tantus antiqui sermonis amator: qualem eum nobis describit Cicero in Bruto.

Sisennæ æquales fuere Q. Claudius Quadringarius, & Q. Valerius Antias; ut Vellejus ait, cujus verba antea vidimus. Itaque de his nunc agemus.

Quæ Q. CLAUDIUS QUADRIGARIUS scripsit, trifariam video à veteribus appellari. Nunc enim Annales, nunc Historiæ, nunc Romanarum rerum libri vocantur. Multa ex iis adducit Livius, longè plura Gellius, nec pauca Macrobius, Servius, Nonius, Priscianus. Illustre quoque ex duodevigesimo annalium est apud Senecam fragmentum lib. III de beneficiis cap. XXIII. Nonius in *Horrea* citat Claudii orationem in Quinctium Gallum. Meminit & hujus historici Ioannes Sarisberiensis lib. V cap. VII. Ambigo autem, hicne, an alius sit Claudius ille, qui annales C. Acilii Plutarcho etiam memoratos in Romulo, Latinè transtulit. Livius lib. XXV. *Ad triginta septem millia hostium cæsa, auctor est Claudius, qui annales Acilianos ex Græco in Latinum sermonem vertit.* Apud Appianum etiam lib. de bellis Gallicis a Claudii Paulli Annalium, in quibus proditum dicitur, quomodo bello Cimbrico à Tigurinis cæsus sit Pisonis exercitus, & Claudii sub jugum missus. Addit ὡς ἐν χρονικαῖς συντάξεσι δοκεῖ Παύλῳ τῷ Κλαυδίῳ. *Vt in annalibus suis videtur Paullo Claudio.* Non puto in gente Claudia fuisse Paullos, sed in Æmiliis, Iuliis, Sergiis. Quare locum censeo corruptum. Nec video quem signet Appianus, nisi Claudium Quadrigarium, vel Acilianorum Annalium interpretem.

a P. 754. edit. H. Steph.

Q. VALERIUS ANTIAS Annales reliquit, grande opus. Nam librum eorum LXXIV citat Priscianus in IX: LXXV autem Gellius lib. VII cap. IX. Is quoque exposuisse, quæ reges gesserunt, satis ostendunt, quæ ex Antiate hoc de Romulo narrat auctor de Origine gentis Romanæ: de Numa item Arnobius lib. V: deque Servio Tullio Plinius lib. XIII cap. XIII. ac Plutarchus de Fortuna Romanorum. Præter istos multa ex eo refert Livius. Inter alia extremo lib. XXVIII habes: *Eas naves Valerius, prædam Hetruscam Ligurumque montanorum captivos Carthaginem portantes, captas tradit.* Qui locus addendus fragmentis à Riccobono collectis. Nec parum debet ei Plinius, ut cognoscimus ex indice lib. II, III, XIII, XXI, & XXVIII, item ex libri II cap. CVII, lib. III cap. V, lib. XXXIV cap. VIII. Præterea meminere Pedianus, Censorinus, Gellius, Charisius, Macrobius,

bius, Priscianus. Facileque iis subscribo, qui apud Arnobium lib. VI legunt, *Quod si planum fieri testimoniis postulatis auctorum: Sammonicus, Granius, Valerius Antias, vobis, & Fabius, indicabunt, cujus Tolus fuerit filius*, &c. Vulgo *Valerianus* pro *Valerius Antias* legitur.

Valde autem errat Glandorpius in Onomastico, cùm existimat, historicum hunc bello Punico secundo militâsse sub Q. Fulvio Flacco, ac custodiendis, avehendisque in Urbem Macedonum legatis præfectum fuisse. Tuetur è verbis Livii lib. XXIII: qui hoc quidem de L. Valerio Antiate refert; sed eum, cujus istic meminit, historiam scripsisse non dicit: at historiæ scriptorem Valerium Antiatem Sisennæ, Rutilii, & Quadrigarii fuisse æqualem, clarè dicit Vellejus. Unum hoc in eo scriptore notatur, quod omnia in immensum prope augeat: quod immane in historico vitium est. Itaq; sæpe fidei omnino est suspectioris. Quod Livius *a* non obscure indicat, lib. XXXVI. Nam cum magnitudinem victoriæ à Q. Minucio Proconsule reportatæ de Liguribus memorasset ex Valerio Antiate: subdit de scriptore isto: *Ubi in numero scriptori parum fidei sit, quia in eo augendo non alius intemperantior est: magnam tamen victoriam fuisse apparet, quod & castra capta sunt.* &c.

a P. 171. edit. Elze.

Sisennæ etiam æqualis fuit C. LICINIUS MACER; si is est, qui quæstor erat anno IↃCLXV, atque à Cicerone prætore accusatus repetundarum, & damnationem metuens, voluntariâ morte periit: ut testantur Cicero lib. I epist. ad Att. Valerius Max. lib. IX cap. XII, & Plutarchus in Cicerone. Habuit is filium Licinium Macrum Calvum, poëtam nobilem, atque, ut ibidem Valerius vocat, illustris ingenii oratorem, qui diu cum Cicerone iniquum de principatu eloquentiæ certamen habuit: ut auctor est Quinctilianus, vel quisquis scriptor dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ. Sed si hujus Calvi parens est historicus iste; mirum, annalium ejus non meminisse Ciceronem in Bruto; quo loco illum inter patronos reponit. Nec propterea de ætate ejus dubitandum. Nam est & Ciceronis locus, in primo de Legg. ubi Sisennam ejus amicum vocat; si recta est emendatio doctissimi Caroli Sigonii. Vulgò quidem sic legitur: *Nam quid Accium memorem, cujus loquacitas habet aliquid argutiarum: nec id tamen ex illa erudita Græcorum copia, sed ex librariolis Latinis: in orationibus autem multus & ineptus, ad summam impudentiam.* Continuò subdit: *Sisenna, ejus amicus, omnes adhuc nostros scriptores facilè superavit.* De Accio autem istic sermo esse non potest: tum quia non de aliis loquitur Cicero, quàm qui oratione solutâ scripserunt:

pserunt: tum quia, ut paullò antè ostensum, cùm de Sisenna loqueretur, temporum ratio refragatur, quò minùs Accius potuerit Sisennæ esse amicus. Porrò in quibusdam codd. pro *Accium* est *Acrum*. Unde *Sigonius* legit *Macrum*. Imò & Fulvius Ursinus auctor est, *Macrum* se reperisse emendatum in libro, quem cum Mso doctissimus vir contulerat. Ac legit eopse modo Paullus Manutius. Nec, quin ita legi oporteat, ullus dubito. Scripsit Licinius Macer, sive annales, ut Nonius vocat in *lues*, & *luculentum*: sive *rerum Romanarum libros*, prout in *patibulum* nominat; ubi earum laudat librum XXI. Pluscula ex iis adfert Livius: qui lib. IV auctor est, ab hoc Macro Licinio identidem citari linteos magistratuum libros, qui repositi erant in æde Monetæ. Etiam scriptoris hujus mentionem facit Dionysius Antiquit. Rom. lib. II, IV, V, VI, & VII. quibus ἁπλῶς Licinium vocat. Et hæc fortasse causa est, cur aliqua eorum prætererint fragmentorum collectores. Meminere & Censorinus, Macrobius, & scriptor de origine gentis Romanæ. Etiam Licinius Macer pro Thuscis citatur à Prisciano lib. X. Adhæc ex Licinii Macri ad Senatum epistola testimonium petit Nonius in *Contendere*. Idem Nonius in *Profecta* ex Ornithogonia Licinii Macri adferr istud:

----- Vulcani tosta vapore
Cum virgis profecta ferunt ----

Sed legendum *Æmilius Macer*: quomodo Ornithogoniæ auctor vocatur à Diomede libro I. At facilè Junio, Merceroque, assentio, cùm apud Nonium in *Clypeus*, pro *Licinius in Marte*, reponunt *Licinius Macer*. Ubi ex eo hæc verba promuntur: *Pars magna lævis clypea portant*. Fortasse autem etiam Macrum hunc intelligat aliquis apud Suetonium in illustribus Grammaticis, ubi laudat *C. Licinium, consularem historicum*; atque ab eo Hyginum, Augusti libertum, sustentatum ait. Negat ad eum locum Elias Vinetus se quicquam de illo uspiam legisse. Sed legendum ibi *C. Asinium*, ut alibi à nobis dicitur. Ex Macro aliqua ad rerum naturam pertinentia adducit Plinius lib. XXXII cap. I & II. Mihi is potiùs Æmilius Macer videtur: qui ornithogoniam, ophiogoniam, & botanica, scripsit: unde Ovidius in Tristibus:

Sæpe suas volucres legit mihi grandior ævo,
Quæque nocet serpens, quæ juvat herba, Macer.

Obiit is in Asia anno Urbis IↃCCXXXVIII, triennio post Virgilium; ut ex Eusebiano Hieronymi Chronico cognoscitur.

At

At Macer, qui vulgo circumfertur, Galeno est posterior.

Iisdem, ac Sisenna, Antias, Quadrigarius, ac Licinius Macer, temporibus vixit M. POMPILIUS ANDRONICUS, Syrus. Æqualis enim M. Antonii Gniphonis: is autem, ut Suetonius in illustribus Grammaticis ait, in domo Julii Cæsaris adhuc pueri docuit: eumque Cicero docentem audivit, etiam cùm præturâ fungeretur. Scripsit Pompilius hic annales elenchos. De quo inibi sic idem Tranquillus: *Cumas transiit, ibique in otio vixit, & multa composuit: verùm adeò inops, atque egens, ut coactus sit præcipuum illud opusculum annalium elenchorum sedecim millibus nummûm cuidam vendere. Quos libros Orbilius suppressos redemisse dixit, vulgandosque curâsse, nomine auctoris.* In quibusdam tamen libris est *annalium Ennii elenchorum.* Nec displicet.

CAP. XI.

Conjunctio Hortensii, Attici, ac Ciceronis. Ejusdem Hortensii consulatus, poëmata lasciva, annales, uxor, mollities, obitus, filius, diserta filia, nepos. Annalium Attici argumentum, ejus de familiis libri, ac versus subjuncti imaginibus doctorum virorum, item historia Græca de Ciceronis consulatu. De factis Capitolinis sententia Onuphrii refellitur. Fasti Verrii Præneste ordinati. Corrupto Ciceronis loco decipi, qui Atticum de rerum naturâ scripsisse arbitrantur. Etiam Cicero de condenda Latinè historia cogitavit. De consulatu suo idem Græcè tractavit. A Patricio, ac Manutio, recessum. Latinè de consulatu suo scribendi Luccejo argumentum suggessit. Græci de hoc argumento commentarii à Caleno apud Dionem traducuntur. Res Marii carmine signavit; in quo pleraque fide magis poëticâ, quàm historicâ. Ciceronis chorographia. Etiam geographiam meditabatur. Brutus Ciceronis, opus partim rhetoricum, partim historicum.

VIdendum nunc de tribus illis, Hortensio, Attico, & Cicerone. Quos ut chartâ hac jungam, ipsa jubet conjunctio animorum, quæ inter eos fuit: ut ostendit Cornelius Nepos in Attici vita, his verbis: *Vtebatur* Atticus *intimè Q. Hortensio, qui iis temporibus principatum*

cipatum eloquentiæ tenebat; ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortensius. & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetq́; talium virorum copula.

Q. HORTENSIUS ORTALUS, nobilis ille orator, qui cum Q. Cæcilio Metello consul fuit: ut Asconius scribit, præter orationes, & lasciva poëmata, (quorum Ovidius in Elegiis meminit, & Gellius lib. XIX cap. IX.) etiam annales edidit; quemadmodum indicant hæc Velleii Paterculi verba lib. II. *Cujus de virtutibus* (de Minatio Magio, Velleii atavo, sermo est) *cùm alii, tum maximè, dilucideq́; Q. Hortensius in Annalibus suis retulit.* Et videtur idem opus signare Cicero lib. XII ad Att. epist. V: *Conturbor epitome Bruti Fanniana. In Bruti epitome Fannianorum* (fortasse legendum, *E Bruti epitome Fannianorum*) *scripsi, quod erat in extremo: idque ego, secutus hunc Fannium, qui scripsit historiam, generum esse scripseram Lælii. sed tu me γεωμετρικῶς refelleras: te autem nunc Brutus, & Fannius. Ego tamen de bono auctore Hortensio sic acceperam, ut apud Brutum est.* De hujus Hortensii facundia, præter alios, Tullium vide in fine libri III de Oratore. item in Bruto, ubi & memoriam ejus celebrat. Quod & M. Seneca facit in præfatione controversiarum. Ut Porcius Cato, consentiente socero Philippo, suam ei uxorem, liberûm quærendûm gratiâ, dederit: legere potes apud Plutarchum in Catone. Quàm fuerit sumtuosus, ac in vestitu mollis, docebunt, Varro lib. III de R. R. cap. VI, & imprimis cap. ult. Plinius lib. IX cap. LV, & lib. X cap. XX, Gellius lib. I cap. V, Macrobius lib. III cap. XIII. Nihil igitur mirum, si, qui talis foret, consulibus, sumtuariam legem ferre volentibus, fuerit adversatus: ut narrat Dio lib. XXXIX. Obiit L. Æmilio Paullo, & C. Claudio Marcello consulibus; cùm è Ciliciâ Cicero Romam reverteretur; ut in Bruti proœmio legimus. Filius ejus periit bello civili Brutiano; teste Vellejo lib. II, & Plutarcho in Catone. De filia, paternæ eloquentiæ hærede, loquuntur Valerius Maximus lib. VIII cap. III, Quinctilianus lib. I cap. I, Appianus lib. IV belli civilis. De nepote, Valerius lib. III cap. V, Suetonius in Tiberio, Tacitus lib. II Annalium.

T. POMPONIUS ATTICUS, sive, ut post adoptionem dicebatur, Q. Cæcilius Pomponianus Atticus, annales condidit. Ita vocat Tullius ad eum scribens lib. XII. *Quibus coss. Carneades, & ea legatio Romam venerit, scriptum est in tuo annali.* Et Asconius Pedianus annales Attici laudat in orat. pro Cornel. & in Pison. Fuisse verò annales

les imperii Romani, liquet ex illis Cornelii Nepotis verbis in Attici vita: *Moris etiam majorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator: quam adeò diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ordinavit. Nulla enim lex, neque pax, neque res illustris pop. Rom. quæ non in eo suo tempore sit notata. Et, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere.* Quibus ex verbis perspicimus, duo iis fuisse libris complexum; temporum seriem, & originem familiarum. De priori ita Tullius quoque in Bruti penè initio: *Nempe eum dicis* (librum) *quo iste* (Atticus) *omnem rerum memoriam breviter, &, ut mihi quidem visum est, perdiligenter complexus est.* Et paullò pòst: *Habuit iste liber Attici, & nova mihi quidem multa, & eam utilitatem, quam requirebam: ut, explicatis ordinibus temporum, uno in conspectu omnia viderem.* Illustrem quoque locum habemus Ciceronis hac de re in Oratore: *Cognoscat etiam rerum gestarum, & memoriæ veteris ordinem, maximè scilicet nostræ civitatis: sed & imperiosorum populorum, & regum illustrium: quem laborem nobis Attici nostri levavit labor: qui conservatis, notatisque temporibus, nihil cùm illustre prætermitteret, annorum septingentorum memoriam uno libro colligavit.* Ex his verbis cognoscimus, non res solùm Romanas tractâsse; sed etiam externas: etsi imprimis Romanas res voluerit illustrare. Sanè septingentorum hìc annorum meminit. At cùm ista scriberet Cicero, annus erat ab V. C. IↃCCVII. Et hæc de præcipuo Annalium argumento. Quod verò Nepos ait, præterea de familiis eo egisse libro; id asseveranti credere debemus: sed accuratiùs eam partem altero est opere persecutus. De quo sic idem Nepos: *Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu Iuniam familiam à stirpe ad hanc ætatem, ordine enumeraverit, notans, qui, à quo ortus, quos honores, quibusque temporibus, cepisset; pari modo Marcelli Claudii de Marcellorum: Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, de Corneliorum, & Fabiorum, & Æmiliorum quoque: quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum.* Præterea edidit imagines doctorum virorum, & versiculos unicuique imagini suos subjunxit. Idem Nepos: *Attigit quoque poëticen: credimus, ne ejus expers esset suavitatis. Namque versibus, qui honore, rerumque gestarum amplitudine, cæteros Romani populi præstiterunt, exposuit: ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusque eorum non amplius quaternis, quinisque versibus descripserit. Quod vix credendum sit, tantas res tam breviter potuisse declarari.* Meminit & Plinius lib. xxxv histor. natur. cap. 11: *Imaginum amorem flagrâsse quondam, testes sunt,*

& Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine ; & M. Varro, &c. Denique, ut idem Nepos dicit, *Est etiam* (Attici) *liber Græcè confectus de consulatu Ciceronis.* Stephani Pighii opinio est, fastos Capitolinos, quorum fragmenta ante annos circiter quinquaginta magno historiæ Romanæ bono eruta sunt, non tam à Verrio Flacco esse conscriptos, quàm ab homine docto post Verrii tempora ex annalibus Attici esse ordinatos, confectosque. Sanè ipsum Atticum esse fastorum Capitolinorum auctorem, dicere non audet: nec verisimile est, cùm Cornelius Nepos adeò nobilis operis nullus meminerit. Adde quod Tacitus in IV. Hist. scribit, Vespasiano iterum & Tito filio coss. fastos esse renovatos correctosque, annis centum post mortem Attici. Præterea, in fragmentis illis Capitolinis, unum est, ubi fiat mentio ludorum secularium, quos Domitianus instituit. Quare Atticus ἁπλῶς fastorum esse auctor non potest. Tamen planè est, auctorem eorum potissimùm Attici libros secutum fuisse, cùm nemo accuratiùs digesserit Romanos consules, magistratus, triumphos: ut constat ex iis, quæ diximus. Quod verò Onuphrius Panuinus Verrium Flaccum auctorem putavit, id inde evenit, quia Suetonius libello de claris Oratoribus dicat; *Statuam habet Præneste in inferiori fori parte, contra hemicyclium ; in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos, publicârat.* Sed marmora hæc *Præneste* fuisse dicuntur; non Romæ. Quod opinionem Onuphrii penitùs evertit. At, inquit, ubi *Præneste* est, fortasse scriptum fuit *prope Vestæ.* Aliquid diceret, siqua statua Verrii, vel ullum hemicyclium, in quo fastos ordinârat, prope Vestæ, ac juxta forum, inventum esset. Deinde fragmenta illa eruta planam habent figuram, non hemicyclii: quod ipsum quoque ei adversatur sententiæ. Ut omnino retinere oporteat *Præneste*: quod antiquissimum Italiæ municipium fuit: eoque suos ac peculiares habuit fastos, quos iis Verrius ordinârat.

Existimare autem aliquis possit, Atticum etiam scripsisse de rerum natura: idque propter locum illum in Ciceronis Bruto, ubi sic Atticus Ciceronem compellat: *Vt illos de Rep. libros edidisti; nihil à te sanè accepimus: eisque nosmet ipsis ad rerum naturalium memoriam comprehendendam impulsi, atque incensi sumus.* Sed lectioni huic obstat, quòd memoria rerum gestarum potiùs, quàm naturalium est; nisi quatenus prodigia, aliaque miranda, etiam commemorari in historiis solent. Adde quod, si hac de re scripsisset Atticus, non prætermisisset id Nepos. Quare iis assentiendum, qui pro *rerum naturalium,*

legunt

legunt *veterum annalium:* vel, ut alii, qui propiùs ab veteri lectione absunt, *rerum nostrarum,* id est, Romanarum. Nam etsi res quoque externas complexus erat Atticus: tamen præcipuè ei propositum fuit illustrare imperium Romanum, quod annos jam steterat septingentos. Pro qua sententia etiam Ciceronis locus facit ex Oratore paullò antè allatus.

CICERONI quoque in animo fuisse historiam scribere, non obscurum est; cùm ex eo, quòd in secundo de Oratore, sub Antonii persona, opus hoc oratorium maximè dicat: tum ex illis in primo de Legibus, quæ Atticum sibi dicentem inducit: *Postulatur à te jamdiu, vel flagitatur potiùs historia. Sic enim putant, te illam tractante, effici posse, ut in hoc etiam genere Græciæ nihil cedamus. Atque ut audias, quid ego ipse sentiam, non solùm mihi videris eorum studiis, qui tuis literis delectantur, sed etiam patriæ debere hoc munus; ut ea, quæ salva per te est, per te eundem sit ornata. Abest enim historia literis nostris, ut & ipse intelligo, & ex te persæpe audio. Potes autem tu profectò satisfacere in eâ: quippe cùm sit opus, ut tibi quidem videri solet, unum hoc oratorium maximè.* Etiam eruditâ illâ epistolâ ad Lucceium, quæ est libro V. epist. ad familiares, significat, nisi à Lucceio impetret, ut consulatus sui historiam scribere velit, sese scripturum de se ipso. Et Græcè id fecisse, satis constat ex lib. I ad Att. epist. XVI, & lib. II ep. I, & Plutarcho in Cæsare. Latinè autem de consulatu suo quidem scripsit; sed carmine, idque libris tribus. In secundo de consulatu Urania loquebatur; ut constat ex primo de divinatione: in tertio autem Calliope; ut liquet ex lib. II ad Att. ep. III. Meminit eorum & librorum epist. VI lib. I ad Att. ubi tertium poëma exspectare jubet. Item Lactantius lib. III cap. XVII, & Nonius in *Eventus.* Aliter autem persuadere mihi non possum, quàm eosdem libros designari à Cicerone epist. ad Lentulum, quæ est nona libri primi ad famil. *Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis: quos jampridem ad te misissem, si esse edendos putassem. Sunt enim testes, & erunt sempiterni, meritorum tuorum erga me, meaque in te pietatis.* Andreæ tamen Patricio, uti & Paullo Manutio, diversi videntur; quia libri de consulatu, Afranio & Metello consulibus, fuerint perfecti: hos autē de temporibus suis libros inter eos reponat, quos scripserit post discessum Lentuli in Ciliciam: at post eos consules anno demum quarto Lentulus in provinciam est profectus. Est hoc sanè alicujus coloris argumentum. Sed cui verisimile fiat, Ciceronem bis de rebus à se gestis scripsisse, idque versibus, & totidem, tribus nempe, libris?

Quare ita credere malo, eos quidem libros à Cicerone fuisse ante exilium scriptos; sed non esse publici juris factos: post reditum autem ab exilio, ac imprimis post Lentuli discessum, revocatos fuisse ad incudem, ut novi possent videri. Et ita de libris, quos versibus Cicero de consulatu suo scripsit, mihi quidem videtur. Prosâ autem non arbitror hanc materiem tractâsse; si exceperis illa, quæ Luccejo misit, ut ei subsidio essent in historia scribenda. Sic enim Tullius ad eum loquitur: *Si suscipis caussam, conficiam commentarios rerum omnium.* Luccejum autem suscepisse caussam, constat ex epist. VI lib. IV ad Att. Et verisimile est commentarium de consulatu signari, cùm idem epist. X lib IV ad Att. ait, *Tu Luccejo nostrum librum dabis.* Sed, ut ad priores redeam commentarios, immane quantum eos exagitat in XLVI Dionis Cassii libro Q. Fufius Calenus. Verba ejus sunt: Καὶ ὅπως γε καὶ γελάσητε, ἀκούσατε τὴν σοφίαν αὐτοῦ· προθέμενος γὰρ πάντα τῇ πόλει πεπραγμένα συγγράψαι (καὶ γὰρ σοφιστὴς, καὶ ποιητὴς, καὶ φιλόσοφος, καὶ ῥήτωρ, καὶ συγγραφεὺς εἶναι πλάττεται) ἐπεί τ' οὐκ ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς, ὥσπερ οἱ ἄλλοι οἱ τοῦτο ποιοῦντες, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ὑπατείας τῆς ἑαυτοῦ ἤρξατο· ἵνα ἀνάπαλιν προχωρῶν, ἀρχὴν μὲν τοῦ λόγου ἐκείνην, τελευτὴν δὲ τὴν Ῥωμύλου βασιλείαν ποιήσηται. *Sed ut videre possitis, attendite hominis sapientiam. Cùm proposuisset sibi omnium bujus Vrbis rerum historiam scribendam (nam & sophistam, & poëtam, & philosophum, & oratorem, & historicum se profitetur) non ab Vrbe conditâ initium duxit, quod alii fecerunt: sed à consulatu suo: ut retro procedendo initium commentarii sui consulatum eum; finem verò regnum Romuli faciat.* Sed quis bonus adeò Tullio est infestus, ut audiendum putet maledicentissimum Calenum? imò vel Dionem ipsum, obtrectatorem, & Senecæ, & optimi cujusque?

Etiam adolescens, cùm Mutio Scævolæ operam daret in jure civili, carmine scripsit res gestas municipis sui Marii. Meminit ipse initio primi de Legibus, ubi Atticus sic loquitur: *Lucus quidem ille, & hæc Arpinatium quercus agnoscitur, sæpe à me lectus in Mario.* Et mox ait Quinctus: *Dum Latinæ loquentur literæ, quercus huic loco non deerit, quæ Mariana dicatur: eaque, ut ait Scævola de fratris mei Mario,*

Canescet seclis innumerabilibus.

Non omnia autem ad veritatis obrussam exegisse: sed aliqua, more poëtico, finxisse, colligi videtur ex iis, quæ subjungit. A. *Atqui multa quæruntur in Mario, fictáne, an vera sint; & à nonnullis, quòd, & in recenti memoria, & in Arpinati homine, vel severitas à te postulatur.* M. *Et me hercule ego me cupio non mendacem putari: sed tamen nonnulli isti,*

isti, Tite, faciunt imperitè; qui in isto opusculo, non; ut à poëta: sed, ut à teste, veritatem exigunt. Mentio quoque est lib. I de divinat. ubi Quinctus ita Marcum compellat: *Quid illo auspicio divinius, quod apud te in Mario est? ut utar potissimùm te auctore.* Et ad Atticum lib. XII epist. XLVIII: *Heri quidam urbani, ut videbantur, ad me mandata & literas attulerunt à C. Mario C. F. Eum multis verbis agere mecum, per cognationem, quæ mihi secum esset per eum Marium, quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi, avi sui, ut se defenderem.*

Scripsit & Cicero Chorographiam: unde Priscianus in VI hæc verba adducit: *Ibi quercorum rami ad terram jacent, ut sues, quasi capræ, ex ramis glande pascantur.* Etiam geographica scribere decrêrat: sed à proposito destitit. Cicero ad Att. lib. II epist. VI: *A scribendo prorsus abhorret animus. Etenim γεωγραφικὰ, quæ constitueram, magnum opus est. Ita valde Eratosthenes, quem mihi propósueram, à Serapione, & ab Hipparcho, reprehenditur. Quid censes, si Tyrannio accesserit? & hercule sunt res difficiles ad explicandum, & ὁμοειδεῖς: nec possunt tam ἀνθηρογραφεῖσθαι, quàm videbantur.* Videtur tamen Atticus & postea ad geographiam esse adhortatus. Nam proximâ epistolâ sic Attico respondet: *De geographiâ etiam atque etiam deliberabimus.*

Ex iis autem, quæ hodie supersunt, nihil Ciceronis magis historicum dici meretur, quàm ejus Brutus, sive de claris oratoribus liber: quem non immeritò historiam vocari, tum argumentum satis indicat: tum illa Attici, in extremo prope libello, verba ostendunt: *In historia, quâ tu es usus in omni sermone, cùm qualis quisque orator fuisset, exponeres.* Nec tamen mera est historia. Nam eopse postea libro legas: *Sed quoniam omnis hic sermo noster, non solùm enumerationem oratoriam,* (sive potiùs *oratorum*, ut Corradus legit) *verùm etiam præcepta quædam desiderat.*

CAP. XII.

Quinctus Lutatius auctor communium historiarum. Varronis Sisenna, sive de historia liber: item annales ejusdem, & antiquitatum libri, deque vita populi Romani, deque poëtis, & alii. Argumentum operis, quod Hebdomadas inscripserat. Ecquis Nigidio Figulo *hîc locus; ut Riccobonus credidit. Ælius Tubero. Riccoboni, Popmæ, & aliorum lapsus, qui Tuberonem historicum Scipionis Africani junioris temporibus vixisse arbitrantur. Athenæus emen-*

emendatus. L. Lucceii *elogium ex Cicerone, libri ejus de bello Italico, ac civili; & opus de consulatu Ciceronis. Annales* Tanusii. *Corruptè eum vocari Ganusium, Tamusium, & Tamisium. Tanusii, &* Volusii, *annales quàm malè audierint. Trebellii Pollionis vetus lectio defensa, adversus Hermolaum Barbarum. Ab eo* Procilium, *&* Proculum, *confundi. Annales* Furii *carmine epico conditi.*

QUINCTI LUTATII duo fuere. Uni cognomen erat *Catulus*: de quo dictum nobis lib. I cap. IX. Alter autem eo junior fuit. Atque ejus qui meminerit, antiquissimus est Varro in IX de L. L. ubi eum Ælio Stiloni subjungit. In quo si temporis ratio habita est, ut censeo; vixerit ætate Varronis. Verba ejus sunt ista: *C. Ælius, & Q. Lutatius, scribunt, eum locum* (lacum Curtium) *esse fulguratum, & ex senatusconsulto septum esse; idque factum esse à Curtio consule, cui M. Genucius fuit collega.* Solinus cap. II tradit ex eodem, Romam esse conditam Olympiadis VII anno II. Servius in IX Æn. ex eo prodit, unde dictæ sint Bajæ. Appellat autem ibi hoc opus Lutatii *communes historias.* Volumen illud in libros divisum fuisse, indicat, quòd secundum, tertiumque Lutatii librum, citat auctor de origine gentis Romanæ: quartum autem Junius Philargyrius in extremum IV Georg. Vir eruditus, qui apud eundem de origine Romanæ gentis scriptorem pro *Lutatius* legere mavult *Vulcatius*; satis refellitur scriptoribus aliis, qui Lutatii non minùs, quàm *Vulcatii*, meminerunt. Quin planè assentio doctissimo Andreæ Schotto, qui Lutatii nomen quoque reponit apud Servium, quo loco à Livio relatum ait, ab Ænea esse proditam Trojam. Nusquam enim id Livius dicit: sed à Lutatio traditum est, *non modo Antenorem, sed etiam ipsum Æneam, proditorem patriæ fuisse*: ut ait scriptor de origine gentis Romanæ.

M. TERENTIUS VARRO, vir undecunque doctissimus, καὶ πολυγραφώτατος, inter alia tam multa, librum scripsit hoc titulo, *Sisenna, sive de historia.* Unde verba quædam Gellius citat lib. XVI cap. IX. Item Annales reliquit: ex quorum tertio Charisius lib. I refert, Servium Tullium primum fuisse, qui nummum argenteum conflaret; eumque fuisse quatuor scriptulis majorem, quàm Varronis foret ævo. Præterea res veteres Romanas explicuit in Anti-

Antiquitatibus suis rerum humanarum divinarumque. Multa ex iis veteres citant. Dionysius ἀρχαιολογίας appellat lib. 1, ubi ex iis refert, Aboriginum urbes fuisse in agro Reatino; non longè ab Apenninis montibus. Alia quoque adfert, in quibus Varronem sequi se ait. Etiam in iisdem libris complexus fuit res à Jove in Italia gestas: teste Lactantio lib. 1 de falsa religione cap. XIII. ubi quinque istos jungit, *Diodorum, Thallum, Nepotem, Cassium, & Varronem*, eosque vocat *historiarum ac rerum antiquarum scriptores*. Fecit & libros de vita populi Romani, quos ad T. Pomponium Atticum scripsit. Item de gente populi Rom. Et puto, hujus partem operis signari à Fabio lib. 1 cap. VII, cùm ait: *Varro in eo libro, quo initia Urbis Romæ enarrat, lupum feminam dicit.* Item libris minimùm tribus egit de rebus urbanis. Adhæc de scenicis originibus: item de poëtis. Insuper de vita sua. Item de familiis Trojanis. Reliquit & hebdomades. Quorum omnium auctores laudaremus, nisi id fecissent illi, qui fragmenta anquisiverunt. Cæterùm hebdomadum opus, quod postremo loco referebam, continebat imagines doctorum virorum, eorumque elogia: ut ex Symmachi ad Ausonium epistolis rectè colligitur à viris doctis. Ita Demetrii Phalerei imagini adjectum erat elogium:

Hic Demetrius æneas tot aptu'st,
Quot luceis habet annus absolutus.

Prout Nonii *a* verba legi debere, primus vidit Jos. Scaliger *b*. Illustris hoc de Varronis opere est Plinii locus lib. XXXV Histor. Nat. cap. II: *Imaginum amorem flagrâsse quondam; testes sunt, & Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine, & Marcus Varro, benignissimo invento, insertis voluminum suorum fœcunditati, non nominibus tantùm septingentorum illustrium, sed & aliquo modo imaginibus; non passus intercidere figuras: aut vetustatem ævi contra homines valere; inventione muneris etiam Diis invidiosus; quando immortalitatem non solùm dedit; verum etiam in omnes terras misit; ut præsentes esse ubique, & claudi possent.* Meminit ejus Ausonius in Mosella, ubi nobiles aliquot architectos ex eo recenset:

a *In luceis.*
b *In catalectis.*

Forsan & insignes hominumque operumque labores
Heic habuit decimo celebrata volumine Marci
Hebdomas.

Ubi perperam Scaliger *Magi* pro *Marci* reponendum judicat. De eodem sic Symmachus pater ad filium lib. 1. epist. 11: *Scis Terentium non Comicum, sed Reatinum, illum Romanæ eruditionis parentem, hebdo-*

hebdomadum libros, epigrammatum adjectione condisse. Ac meminit quoque sequentibus literis Symmachus filius, quas primus in Emendationum libb. Lud. Carrio publici juris fecit. In iis literis aliquos recenset, quos, inter alios, Varro suis elogiis decorârit: *Ille*, inquit, *Platonem, qui Deos esse persuasit: ille pauperem Curium, sed divitibus imperantem: ille Severos Catones, gentem Fabiam, decora Scipionum, totumque illum triumphalem Senatum, parca laude perscripsit.* Hoc etiam Varronis opus, item quæ de poëtis edidit, signari arbitror à B. Hieronymo præfatione libri de Ecclesiasticis scriptoribus, ubi cùm exposuisset aliquos Græcorum, qui de claris viris egissent, adjungit deinde: *Apud Latinos Varro, Santra, Nepos, Hyginus, & ad cujus nos exemplum vis provocare, Tranquillus.* Illustre imprimis elogium Varronis est apud Tullium lib. 1. Academ. Quæst. Ubi sic eum Cicero compellat: *Nos in nostra urbe peregrinantes, erranteisque, tanquam hospites, tui libri quasi domum deduxerunt, ut possemus aliquando, qui, & ubi essemus, agnoscere. Tu ætatem patriæ, tu descriptiones temporum, tu sacrorum jura, tu sacerdotum, tu domesticam, tu bellicam disciplinam, tu sedem regionum, & locorum, tu omnium divinarum, humanarumque rerum nomina, genera, officia, caussas aperuisti: plurimumque poëtis nostris, omninoq; Latinis & litteris luminis attulisti, & verbis: atque ipse varium & elegans omni fere numero poëma fecisti: philosophiamq; multis locis incohâsti, ad impellendum satis, ad docendum parum.*

Post Varronem non alius collocari debuit, quàm Romanorum post eum doctissimus, P. NIGIDIUS FIGULUS, si modò inter historicos ei est locus, quod putavit Antonius Riccobonus. Mihi alia mens. Nec aliud colligere licet ex fragmentis, quæ in Variis suis sedulæ instar apis collegit, nec collegit modò, sed etiam digessit atque emendavit, nobilissimus & clarissimus Janus Rutgersius. Aliud tamen statuere oportet, si Annales scripsit: quod ait Popelinierus *a* lib. v historiæ de historicis.

a Pag. 301. 302.

At planè hîc locum sibi vindicet L. ÆLIUS TUBERO, Quincti Ciceronis in Asia legatus: de quo sic M. Tullius ad Quinctum fratrem lib. 1 epist. 1: *Quanquam legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationem dignitatis suæ: de quibus honore, & dignitate, & ætate præstat Tubero: quem ego arbitror (præsertim cum scribat historiam) multos ex suis annalibus deligere, quos velit, & possit imitari.* De historia ejus judicium fert Dionysius Halicarn. lib. 1 Antiq. Rom. ubi vocatur δεινὸς ἀνὴρ καὶ περὶ τὴν συναγωγὴν τῆς ἱστορίας ἐπιμελής, *vir gravis, inque historia coagmentanda diligens.* Etiam ex eadem quædam adfe-

adferunt Livius lib. IV, & X, Charisius lib. II, & auctor de origine gentis Romanæ: ut Gellium, Nonium, & alios præteream. Vix autem dici potest, quantopere Ælii Tuberones confundantur à doctissimis viris. Nunc tantùm de tribus dicemus, quorum scripta unius hominis creduntur, etiam à Riccobono, Popma, aliis, quos & ipsi perperam prius secuti sumus. Primus est is, de quo M. Tullius in Bruto: *Et quoniam Stoicorum est facta mentio, Q. Ælius Tubero fuit illo tempore, L. Paulli nepos, nullo in oratorum numero, sed vita severus, & congruens cum ea disciplina, quam colebat, paullo etiam durior; qui quidem in triumviratu judicaverit, contra P. Africani, avunculi sui, testimonium, vocationem augures, quo minus judiciis operam darent, non habere: sed ut vita, sic oratione durus, incultus, horridus. Fuit autem constans civis, & fortis, & imprimis Graccho molestus: quod indicat Gracchi in eum oratio. Sunt etiam in Gracchum Tuberonis. Is fuit mediocris in dicendo, doctissimus in disputando.* Hic Quintus Tubero filius fuit illius Q. Tuberonis, qui gener fuit P. Æmilii Macedonici: unde Ciceroni hic nepos vocatur Paulli, avunculus autem ejus fuisse dicitur P. Cornelius Scipio Africanus Æmilianus, qui naturâ filius erat P. Æmilii: sed adoptatus à majoris Africani filio nomen mutavit. Vide Plutarchum in Æmilio, ubi & legas ut Paullus filiarum unam M. Catoni, Censorii filio, alteram autem Q. Tuberoni, ejus de quo Tullius loquitur parenti, dederit uxorem. Ex his satis liquet ætas Q. Tuberonis: uti & ex Cic. ad Att. epist. XV lib. IV; ubi æqualem facit ejus P. Rutilii, de quo cap. IX. Philosopho dies noctesque operam dedit, ut idem ait lib. III de Oratore. In oratione pro Muræna vocatur eruditissimus, item homo integerrimus, & civis optimus. Agit & de eodem Valerius Maximus lib. VII cap. V: & Seneca epist. XCV, & XCVIII, atque alibi, item Pomponius Tit. de origine juris, ubi & ipse cum P. Rutilio jungit, & Stoicum appellat. Alter est L. Ælius Tubero historicus, quem Q. Ciceronis legatum in Asia fuisse, ex Cicerone superiùs ostendimus: ut idem esse non possit ac ille Paulli Æmilii nepos, Rutilii æqualis. Idem proprætore Africam sortitus ex S. C. & lege Pompeja: Sed cum Uticam veniret, portu atque oppido à Q. Ligario, & P. Atio Varo prohibitus est: qui ne quidem perpessi fuere, ut infirmum filium, de quo mox dicam, in terram exponeret. Tangunt eam rem inter alios Cæsar libro I de bello civili, & Orosius lib. VI cap. XV. Tertius est Q. Ælius Tubero filius historici, qui multa scripsit in jure civili. De hoc

ita Pomponius : *Post hos quoque Tubero fuit, qui Ofilio operam dedit. Fuit autem Patricius, & transiit a caussis agendis ad jus civile, maxime postquam Quinctum Ligarium accusavit, nec obtinuit apud Cajum Cæsarem. Is est Q. Ligarius: qui cùm Africæ oram teneret, infirmum Tuberonem applicare non permisit, nec aquam haurire: quo nomine eum accusavit, & Cicero defendit. Exstat ejus oratio pulcherrima, quæ inscribitur pro Q. Ligario. Tubero doctissimus quidem habitus juris publici, & privati: & complures utriusque operis libros reliquit: sermone etiam antiquo usus affectavit scribere: & ideo parum ejus libri grati habentur.* Hunc Q. Tuberonem Tullius initio Ligarianæ vocat *propinquum suum* : ac paullò pôst patrem ejus appellat *virum omni laude* dignum. Cæterùm historicum non filium, sed patrem esse, indicant verba Tullii ad Q. Fratrem, cum ait, Tuberonem legatis cæteris præstare honore, dignitate, & ætate. Sed cùm filius dicatur à Pomponio complura scripsisse de jure publico & privato, non dubito quin is signetur ab Agellio lib. XIV cap. 11. ubi laudat Tuberonis librum *de officio judicis*. Cùmque idem Pomponius dicat Tuberonem hunc affectasse sermonem antiquum, plane eundem censeo, ex cujus ad Oppium libro Probus citavit hæc verba, *si generalis species occecurrit* : teste Gellio lib. VII cap. IX. Nempe ut veteres adinstar augmenti Græcorum *memordi*, quod postea *momordi*, ita ille *cecurri* usurpavit pro *cucurri*. Eundem etiam designari censeo ab Athenæo lib. III: ubi de lege Fannia agit. Sed corrupte ibi legas Καικίλιος Τυβέρων. Nec enim Tuberoni nomen Cæcilius, sed Ælius. Quare verisimile fit, Καικίλιος corruptum esse ex καὶ Αἴλιος. Etsi paullo aliter de hoc doctissimus Casaubonus. Multoque minus dubitandum de loco Suetonii in Julio cap. LXXXIII, ubi prænomine à patre clarè distinguitur. Nam ait : *Q. Tubero tradit, hæredem ab eo* (Julio Cæsare) *scribi solitum ex consulatu ipsius primo, usque ad initium civilis belli Cn. Pompejum, idque militibus pro concione recitatum*. Plinius in indice lib. XXXVI, & Tuberonem collocat inter eos, unde profecerit. Credo, historicum signarit. Quod aliter esse nequit, si libri fuerint inscripti nomine Historiarum, vel Lucubrationum, vel Vigiliarum, quod est apud Popu-
a P. 283. lerium lib. V. a Vellem ut loca, unde id collegit, apposuisset.

L. LUCCEIUS Q. filius, quantus vir fuerit, & quæ scripserit, ex Tullio discimus lib. V epist. XII. quæ ad eum scripta : *Genus, inquit, scriptorum tuorum, etsi erat semper a me vehementer exspectatum, tamen vicit opinionem meam, meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem, quàm celerrimè res nostras monumentis commendari tuis.* Et post aliqua : *Neque tamen,*

tamen, hæc cùm scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam, Italici belli, & civilis, historiam jam pene à te esse perfectam: dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctène malles cum cæteris rebus nostra conjungere, an, ut multi Græci fecerūt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes à perpetuis suis historiis, ea, quæ dixi, bella separaverunt: tu quoque item civilem conjurationem ab hostilibus externisque bellis sejungeres. Et post multa: *Quod mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum eventorumque nostrorum.* Ex his duo ista colligimus: scripsisse Lucceium historiam belli socialis, quod & Marsicum, & Italicum appellatur: atque eâ elegantiâ hoc fecisse, ut Cicero eum potissimùm elegerit, qui res in consulatu suo gestas literis mandaret. Suscepisse autem hoc onus, cognoscimus ex epist. VI ad Att. libro IV: *Epistolam Lucceio quam misi, quâ, meas res ut scribat, rogo, fac ut ab eo sumas. Valde bella est: eumque, ut approperet, adhorteris: &, quod mihi se ita facturum rescripsit, agas gratias.* Lucceius hic præturam gessit. Cùm consulatum peteret, prælatus ei Bibulus, qui minùs ex Cæsaris sententia gesturus omnia credebatur. Bello civili secutus est Pompejum, cui, unà cum Theophane, deserendæ Italiæ auctor fuit. Sed à Cæsare victore veniam meruit. Attico eum, post offensam, quæ intervenerat, conciliare studuit Cicero. Atque hæc ex Ciceronis epistolis, qui & ejus meminit oratione pro M. Cœlio, ubi & sanctissimus testis dicitur; atque ab humanitate, studiis, artibus, ac doctrina, laudatur.

TANUSIUS GEMINUS, Ciceronis amicus, nec semel ei laudatus, celebratur quoque Suetonio lib. I cap. X. ubi ait: *Meminerunt hujus conjurationis Tanusius Geminus in historia, M. Bibulus in edictis, C. Curio pater in orationibus.* Et mox: *Tanusius adjicit, Crassum pœnitentiâ, vel metu, diem cœtu destinatum non obiisse, & idcirco ne Cæsarem quidem, quod ab eo dari convenerat, dedisse.* Codices Plutarchi in Cæsare corruptè vocant Γανύσιον, qui Τανύσιος est. Sed, ut Plutarchus è Latinis, ratione principis literæ, corrigi debet: ita rectè monet Casaubonus, è Plutarcho emendari oportere Ciceronis istos, & Senecæ libros, in quibus *Tamisius*, vel *Tamusius* vocatur. Senecæ de hoc scriptore judicium tale est epist. XCIII: *Annales Tamusii scis quàm non decori sint, & quid vocentur. æquè est vita quorundam longa, & quod Tamusii sequitur annales.* Ex allatis Senecæ verbis liquet, fuisse annales

les Tamusî, quales illi VOLUSI, qui eodem vixit tempore. De eo sic Catullus,

Annales Volusi cacata charta.

Et carmine in Smyrnam Cinnæ:

At Volusi annales apuam porgentur ad ipsam:
Et laxas scombris sæpe dabunt tunicas.

Ita Scaliger legit, pro quo in vett. libris est, *Paduam portentur ad ipsam*. Unde Volusium fuisse Patavinum conjectant. Facilius id crederem, si scriptum fuisset, *Patavi portentur ad urbem*. Nec enim Paduam pro Patavio veteres dixere.

PROCILIUS quoque his temporibus fuit. Meminit ejus Varro lib. IV de L.L. *De lacu Curtio triplex historia. Nam & Procilius non idem prodidit, quod Piso: nec, quod is, C. Ælius Stilo secutus. A Procilio relatum, in eo loco debisse terram, & ex senatusconsulto ad haruspices relatum: esse responsum, deum manium postulionem postulare, id est civem fortissimum eodem mitti. tum quendam Curtium, virum fortem, armatum adscendisse in equum, & à Concordia versum, cum equo in eum præcipitatum. eo facto locum coiisse, atque ejus corpus divinitus humâsse, & reliquisse genti suæ monumentum.* Et post aliquammulta: *Intimus circus ad Murtinm vocatus, ut Procilius ajebat, ab urceis, quòd is locus esset inter figulos.* Hæc ostendunt, non fuisse Varrone juniorem. Nec Pompejo grandiorem fuisse, docet locus iste Plinii in Hist. Nat. lib. VIII cap. II: *Romæ* (elephanti) *juncti primum subiere currum Pompeii Magni Africano triumpho: quod prius Indiâ victâ, triumphante Libero patre, memoratur. Procilius negat, potuisse Pompeii triumpho junctos ingredi portam.* Doctissimus Hermolaus Barbarus *a* etiam apud Trebellium Pollionem legere jubet Procilium, quo loco agit de Æmiliano. Vulgò legitur Proculo. Verba Pollionis, quia illustre elogium ejus scriptoris continent, apponam: *Fertur enim ad Memphim in aurea columna Ægyptiis literis scriptum, tunc demum Ægyptum liberam fore, cùm in eam venissent Romani fasces, & prætexta Romanorum: quod apud Proculum grammaticum, doctissimum sui temporis virum, cum de peregrinis regionibus loquitur, invenitur.* Quibus ex verbis etiam colligi potest, de peregrinis regionibus scripsisse. Nisi legendum ibi *religionibus*: quæ Casauboni sententia est. Sed hoc utcumque est, fallitur Hermolaus. Nam Proculus sine dubio Pollioni est is, qui Capitolino in M. Antonino philosopho nominatur Eutychius Proculus Siccensis: ubi itidem grammaticus vocatur, atque ab Antonino ad consulatum dicitur fuisse evectus: nempe sesquiseculo, & ampliùs, post tempora Procilii.

a *Not. in Plinii indicem.*

FURIUS

FURIUS annales ſcripſit carmine. Ex quibus verſus aliquot Macrobius adfert lib. VI Saturn. cap. I. Gyraldus dialog. III hiſtor. poët. cenſet, cum fuiſſe M. Furium Bibaculum, Cremonenſem, qui Ciceronis, ac Cæſaris æqualis erat. Cæteroquin fuit & A. Furius Antias, itidem poëta, ad quem Catulus de conſulatu ſuo librum ſcripſit, teſte Cicerone. Videtur tamen non ſatis ſibi conſtare Gyraldus. Nam ait eum, cujus Macrobius verſus citat, eſſe Furium Antiatem. Atqui iſti ſunt ex annalibus Furii. Quomodo igitur eidem Bibaculus annales ſcripſiſſe dicitur? Nec enim à duobus Furiis annales carmine ſcriptos eſſe, dixerit quiſquam; cùm id nec veriſimili conjecturâ nitatur.

CAP. XIII.

Iulii Cæſaris dictio, genuini qui ejus libri, elogium ex Tullio & Hirtio. Floridi Sabini, & Lud. Carrionis ſuper iis judicium refellitur. In pleriſque, quæ de ſe ipſo ſcripſit, ſuſpectioris fidei eſſe. Vnde fragmentum ſit, quod de rebus Cæſaris ſeorſim prodiit. De Iulio Celſo, qui Cæſarem recenſuit, ac res à Cæſare geſtas ſignavit. A. Hirtius quæ reliquerit. Diverſum ab eo eſſe ſcriptorem belli Hiſpanienſis. Hunc videri Cornelium Balbum, vel C. Oppium, quorum hic vitas illuſtrium virorum, atque alia, prodidit. Amiciſſimum Cæſari fuiſſe. Alius ab eo Oppius Chares. Oppii nomen perperàm invaſiſſe non ſemel Opilii locum. Quæ ediderit M. Brutus.

CAIUS JULIUS CÆSAR varia admodum ſcripſit: ex quibus ſola ſuperſunt, quæ in re hiſtorica reliquit. Nempe ſeptem libri de bello Gallico: quot Græcè tranſtulit ſive Planudes, ſive alius. Adhæc tres de bello civili. Scriptor eſt purus & elegans, inque verborum ſtructura accuratus, ac omnino placidi inſtar fluminis procurrens: interea πολιτικός, ac gravis in ſententiis: quo Xenophontem exſuperat: cæteroquin ei non diſſimilis multum. Ciceronis de iis judicium eſt hujuſmodi in Bruto: *Commentarios ſcripſit valde quidem probandos. Nudi ſunt, recti, & venuſti, omni ornatu orationis, tanquam veſte, detracto: ſed dum voluit alios habere paratum, unde ſumerent, qui vellent ſcribere hiſtoriam: ineptis gratum fortaſſe fecit, qui*

illa volent calamistris inurere: sanos quidem homines à scribendo deterruit. De eisdē commentariis Hirtius ita prædicat, in præfatione libri VIII de Cæsaris bello Gallico: *Adeò probantur omnium judicio, ut prærepta, non præbita, facultas scriptoribus videatur. Cujus tamen rei major nostra, quàm reliquorum est admiratio. Cæteri enim, quàm bene atque emendatè, nos etiam quàm facilè, atque celeriter, eos perscripserit, scimus.* Et tanta cùm sit commentariorum Cæsaris venustas: tamen Franciscus Floridus Sabinus tres de bello civili libros Cæsari abjudicat libro I subsicivarum lectionum cap. III; & imprimis lib. II cap. II. Imò Ludovicus Carrio ne quidem VII libros de bello Gallico Cæsaris esse putat. Uti nec Ludovicus Caduccus, qui (ut Savaro prodidit notis in Sidonii lib. IX epist. XIV.) opus illud Suetonii esse putabat: idque ob verba ista Orosii lib. VI cap. VII. *Hanc* (de Cæsaris bello Gallico) *historiam Suetonius Tranquillus plenissimè exposuit: cujus nos competentes portiunculas decerpsimus.* Sed quis non credere malit ipsi Suetonio Tranquillo, qui aliena à germanis jam olim discrevit? Sic enim scribit in Julio cap. LVI: *Reliquit & rerum suarum commentarios, Gallici, civilisque belli Pompejani. Nam Alexandrini, Africique, & Hispaniensis, incertus auctor est. Alii enim Oppium putant; alii Hirtium: qui etiam Gallici belli novissimum imperfectumque librum supplevit.* Quod siquis non audit Tranquillum: at Tullio credat, Hirtioque; quorum verba Tranquillus continuò subjungit. Fidem item habeat Straboni, qui initio libri IV advocat ὑπομνήματα a θεῦ Καίσαρος. Item Plutarcho, quando, quæ ex Cæsaris de bello Civili commentariis citat, ea hodieque ibi leguntur. Adhæc veteribus credat grammaticis, qui ex commentariis istis quæ adducunt, Cæsari tribuunt, non alteri. Quare à Carrione quidem meritò dissentit Lipsius lib. II Epist. Quæst. epist. II, & Modius in Nouantiquis epist. XXX: à Sabino autem discrepat Camerarius initio Notarum in III de bello civili. Hæc eò dico, ne Carrionis, aut Floridi, aut alterius cujusquam judicium ab lectione commentariorum Cæsaris absterreat juventutem. Quæ, pro pudor, satis infrequens est in nobilissimo atque adeò divino hoc scriptore. Aut si quibus in manibus sit, haud alio legunt fine, quàm ob eximiam Romanæ linguæ puritatem, verborumque proprietatem summam: super quo ante nos non semel summi viri *b* sunt conquesti. Sanè ex eo haurire est maximarum & utilissimarum rerum copiam: quam qui verborum elegantiâ contenti negligunt, minùs etiam pueris sapiunt, qui nunquam ita se arboris frondibus oble-

a Commentarios divi Cæsaris.

b Eos inter Casaubonus præfat. in Polyb. ad Henricū Magnū.

oblectabunt, ut egregios ejus fructus contemnant. Quod siquid in nobilissimo scriptore culpandum videatur, hoc unum illud fuerit, quòd in iis, quæ jure optimo verterentur ei vitio, Harpocratem agat, vel Sigalionem Ægyptium. Ita in tertio de bello civili (quemadmodum & apud Hirtium) altum de eo silentium est, quòd Cæsar in urbe Alexandrina adversus cives pugnans, ut se tueretur, in naves jusserit ignem immitti, quâ flamma & navalia combusta, & vicina in Serapeo bibliotheca, quæ continebat ferme septingenta *a* voluminum millia, inæstimabilem thesaurum, Ptolomæorum vigiliis per ducentos & ampliùs annos collectum. At ut sileat Cæsar, non silent Plutarchus, Dio, Ammianus, alii. Quid quòd in rebus suis non satis interdum veritati litaret. Sanè satis constat, L. Cæcilium Metellum sanctius ærarium, cujus claves abstulerant consules, sellâ tribunitiá oppositâ, defendisse adversus Cæsarem: hunc autem tantopere comminatum fuisse Metello, ut Urbe fugeret: postilla, effractis foribus, abstulisse thesauros sacros, qui post Urbem à Gallis captam istic depositi erant, atque ad extrema civitatis pericula reservabantur. Sanè de clauso perfractoque ærario clari testes Tullius ad Att. lib. VII epist. XII, & XV; Lucanus lib.... Florus lib. IV cap. II. E Græcis Dio, Plutarchus, Appianus. At ipse in commentariis *b* scribit, Lentulum à Pompejanis habuisse in mandato, ut pecuniam ex ærario omnem Pompejo mitteret in belli usum: sed cùm nuncius, quamquam vanus ille, ad aures pertigisset, Cæsaris milites jam esse in Urbe, fugâ sibi quamprimùm consuluisse, ac præ metu ærarium reliquisse apertum. Vir eruditus Philippus Rubenius Electorum lib. I c. XXIV, operam sibi dandam putavit, ne Cæsar cum cæteris scriptoribus pugnaret. Itaque ubi vulgo legitur *aperto*, inserta negatione legit *non aperto*. Nempe hunc in modum: *Quibus rebus Romam nuntiatis, tantus repentè terror invasit, ut cùm Lentulus consul ad aperiendum ærarium venisset, ad pecuniam Pompejo ex S. C. proferendam, protinus non aperto sanctiore ærario ex urbe profugeret.* Sed profectò sequentia refellunt. Nam quia mirum poterat videri, quòd relinqueret apertum ærarium profugiens, eo subjungit: *Cæsar enim adventare, jam jamque adesse ejus equites falso nuntiabantur.* Et sanè alia quoque, quæ non minùs abeant à vero, reperiet, qui cum Cæsaris commentariis contulerit Plutarchum in Pompejo, & Cæsare: item Dionem, Appianum, Zonaram, cæterosque. Et memorabile est, quod super eô æqualis Cæsaris, Asinius Pollio, scripsit. Id quale sit, docebit Tranquillus

a Gell. lib. 6. cap. 17.

b Lib. I. de bello civili.

lus lib. I: *Pollio Asinius parùm diligenter, parúmque integrâ veritate* (commentarios eos) *compositos putat: cùm Cæsar pleraque, & quæ per alios erant gesta, temere crediderit: & quæ per se, vel consultò, vel etiam memoriâ lapsus, perperam ediderit: existimatq; rescripturum, & correcturum, fuisse.* Reliquit & Cæsar ephemeridem, sive diarium rerum à se gestarum. Servius in XI Æn. *C. Cæsar, cùm dimicaret in Gallia, & ab hoste raptus equo ejus portaretur armatus, occurrit quidam ex hostibus, qui eum nosset, & insultans ait, Cecòs Cæsar: quod Gallorum lingua, Demitte, significat: & ita factum est, ut dimitteretur. Hoc autem ipse Cæsar in Ephemeride sua dicit, ubi propriam commemorat felicitatem.* Imò Ephemeridem C. Cæsaris laudat & Symmachus, lib. IV epist. XVIII. Ubi quidam Balbi intelligunt Ephemeridem Sidonio memoratam lib. IX epist. XIV. Nam Balbum res Cæsaris non curâsse solùm quod Gellius refert lib. XVII cap. IX: sed etiam scripsisse auctor est Suetonius in Julio cap. LXXXI. Sed à Sidonio non aliud opus intelligitur quàm Commentarii Cæsaris de bello Gallico. Hæc enim ibidem Suetonius subjungit: *Hæc* (Ephemeris C. Cæsaris) *te origines, situs, pugnas, & quicquid fuerit in moribus, aut legibus Galliarum, docebit.* Quæ optimè conveniunt commentariis Cæsaris. Imo omnem scrupulum eximit, quòd in MSSis quibusdam hæc verba subscribantur, ultimo libro de bello Gallico: *C. Iulii Cæsaris Pontificis Maximi Ephemeris rerum gestarum belli Gallici lib. VIII. explicit feliciter.* Ut nihil peccet Paullus Merula, Cosmographiæ lib. II cap. XVII: ubi jubet nos ea, quæ Cæsar novennio in Gallis gessit, petere ex lib. VII Ephemeridum ipsius Cæsaris. Nam non aliò respexit, quàm quò dixi. Etiam jussu ejus scriptus est liber de situ orbis Romani. Æthicus in præfat. *Itaque Iulius Cæsar, bissextilis rationis inventor, divinis humanisque rebus singulariter instructus, cùm consulatus sui fasces erigeret, ex senatusconsulto censuit, omnem orbem jam Romani nominis admetiri per prudentissimos viros, & omni philosophiæ munere decoratos. Ergo à Iulio Cæsare, & M. Antonio coss. orbis terrarum metiri cœpit*, &c. Baldericus, Noviomensis & Tornacensis episcopus, qui ante annos prope sexcentos claruit, Chronici Cameracensis, & Atrebatensis lib. I cap. III. *Liber, qui jubente Iulio Cæsare ex Senatusconsulto à prudentissimis de Cosmographia inscribitur: ubi quidem totius orbis Romani nominis universa loca famosa distinguit*, &c. Etiam Felix Malleolus Helvetius, qui floruit ante annos CLXX, mentionem ejus facit dialogo de Nobilitate. Puto autem idem esse opus, quod variè postea, partim à gentibus, partim à Christianis, interpolatum, nunc sub

ſub Antonini, & Æthici nomine legitur. Sed occaſio jubet, ut etiam adſcribamus, quid videatur nobis de fragmento iſto, quod ſcriptori de bello Hiſpanienſi in ſua Cæſaris editione ſubjecit Gothofredus Jungermanus. Dicit hoc repertum eſſe in codice Cujacii, non appoſito nomine: item in codice Petaviano, ſed nomine Petrarchæ adſcripto. Meminit ejuſdem Caſaubonus notis in Tranquilli lib. I cap. LVI; ubi iſta invenias: *Eſt antiqua loci hujus depravatio. Reperimus enim vulgatam lectionem, non ſolùm in codd. Suetonii noſtris omnibus: ſed etiam in fragmento quodam rerum Iulii Cæſaris, quod ex veteri libro deſcriptum, beneficio viri eruditiſſimi Iacobi Bongarſi, inacti ſumus. Continetur iis ſchedis belli Hiſpanienſis hiſtoria à fratre quodam cucullato ex Suetonio, Hirtio, aliiſque concinnata, planè μοναχικῶς, etſi non monachi prorſus ſtilo.* Non patiemur diutiùs hærere viros doctos in re leviculà. Eſt fragmentum illud deſumtum ex Julii Celſi commentariis de vita Julii Cæſaris editis anno CIƆCCCCLXXIII. Eſt verò hic Celſus idem, qui Cæſarem recenſuit: unde multis Cæſaris codd. MSSis ſubjunctum legitur, *Iulius Celſus Vir Clariſſimus & Comes recenſui.* Vel hoc pacto: *Iulius Celſus Conſtantinus V.C. legi* Aliquid etiam hoc de ſcriptore diximus lib. V Inſtitut. Oratoriarum cap. III. Inter hiſtoricos refertur, & diligenter de Julii Cæſaris geſtis ſcripſiſſe, etiam dicitur à Gualtero Burlæo Anglico, Petrarchæ æquali: ut omnino valde errent, qui fragmentum antè memoratum ipſius Petrarchæ eſſe volunt. Sanè ex iſtis Celſi libris, quorum à nemine ante nos mentionem factam miror, multa in Cæſare feliciter poſſunt reſtitui, quod aliquando, σὺν Θεῷ, oſtendemus. Cæterùm Oxoniæ, in Collegio Corporis Chriſti, habes MStum cum hac epigraphe: *C. Iulii Cæſaris, per Iulium Celſum commentarii.* Utrùm Cæſaris, an Celſi ſint, meliùs dixerint qui videre. Extremo illud loco adtexam, apud Sextum Aurelium Victorē libro de Origine gentis Romanæ, quorundam ad hoc argumentum pertinentium auctorem laudari Cæſarem: eumq; nunc ἁπλῶς Cæſarem, nunc C. Cæſarem, nunc Julium Cæſarem, nunc Lucium Cæſarem, nuncupari. Quare dubium, utrùm pro Lucio, *Cajus*; an pro Cajo, *Lucius*, debeat reponi. Facilis ſanè commutatio literæ C. & L. prout prænomina illa ſolent vulgari. Nec, ſi Lucius ſignetur, ſatis liqueat, quis ſignetur. Nam præter Lucium Cæſarem, Auguſti ex Julia nepotem; præter item atavum Cæſaris Dictatoris; fuit & atavi hujus pronepos eo prænomine, & pronepotis ejus filius, qui frater erat C. Cæſaris Strabonis oratoris: & ejuſdem

nepos, qui avunculus erat Antonii Triumviri, à quo interemtus: & ejusdem pronepos, quæstor Catonis Uticensis in Africa, qui Julii Cæsaris jussu occisus est. Nihil mirum autem, si vel Cajus, vel Lucius Cæsar, consignârit originem gentis Romanæ; quando Julia gens ortum suum ducere credita est ab eodem Julio, sive Ascanio, à quo Urbis conditor Romulus genus traxit.

a *Aldus in Orthogr.* A. HIRTIUS, sive, ut alii scribunt, *Hircius*, (sed prius & lapp. antiqui, & Græca approbat consuetudo *a*) auctor est libri VIII de Cæsaris bello Gallico: ut Suetonius in Julio testatur cap. LVI. Sanè non esse ipsius Cæsaris, satis indicat præfatio ejus ad Balbum, quæ sic incipit: *Coactus assiduis tuis vocibus, Balbe, cùm quotidiana mea recusatio, non difficultatis excusationem, sed inertiæ videretur deprecationem habere: difficillimam rem suscepi: Cæsaris nostri commentarios rerum gestarum Galliæ, non comparandos superioribus, atque insequentibus ejus scriptis, contexui.* Ejusdem sunt libri de bello Alexandrino, & Africano. Nam continuò sequitur: *Novissimeq; imperfecta ab rebus gestis Alexandriæ confeci.* Et post aliqua, excusatione ejusmodi utitur: *Mihi ne illud quidem accidit, ut Alexandrino, atque Africano bello interessem: quæ bella quamquam ex parte nobis Cæsaris sermone sunt nota: tamen aliter audimus ea, quæ rerum novitate, aut admiratione nos capiunt; aliter, quæ pro testimonio sumus dicturi.* Dictionem meritò etiam commendat Justus Lipsius Taciti lib. II Annal *b*. *Hirtius*, inquit, *tersissimo belli Africi commentariolo.* Videtur tamen Hirtius non ista solùm scripsisse, sed quæcunque Cæsar post bellum Gallicum gessisset usque ad finem vitæ. Nam ibidem legas: *Novissimè imperfecta ab rebus gestis Alexandriæ confeci, usque ad exitum, non quidem civilis dissensionis, cujus finem nullum videmus; sed vitæ Cæsaris.* Verùm puto, si libri de bello Hispaniensi ejusdem essent auctoris: uti Gallici, Alexandrini, & Africani belli, ita Hispaniensis etiam disertim meminisset. Nec liber is aliud videtur, quàm ephemeris. Ut sunt argumenta illa, *Eodem tempore, ejusdem diei tempore*, similiaque, quæ ibi occurrunt. Fortasse est Balbi.

b *Num. 121. sive p. 58.*

Sanè CORNELII BALBI ephemeridem laudat Sidonius lib. IX epist. XIV. *Quis*, inquit, *Balbi Ephemeridem fando adæquaverit?* Eum autem gesta Cæsaris signâsse, indicat Suetonius in Julii vita cap. LXXXI: *Cujus rei, ne quis fabulosam aut commentitiam putet, auctor est Cornelius Balbus familiarissimus Cæsaris.* Atque olim exstitere Cæsaris ad hunc Balbum epistolarum libri, familiaritatis istius indices: teste Gellio lib. XVII cap. IX.

Sed

Sed si Balbi Ephemeris non sit, omnino auctor illius fuerit, C. OPPIUS ab nonnullis existimatus auctor eorum, quæ Hirtio ab aliis tribuerentur: quemadmodum Suetonius in Julio docet cap. LVI. Quod inde provenisse putamus, quia alia Hirtium, alia Oppium haberent auctorem. Nos, ut dixi, Hirtium planè putamus scripsisse de bello Gallico, Alexandrino, & Africano: unius enim auctoris esse liquet: sed de bello Hispaniensi, quod alius est auctoris, cui potiùs tribuamus, quàm Oppio, non video. Stylus ejus duriusculus est, & ornatu carens: quæ caussa est, cur aliqui eum barbarum vocent: perperàm profectò. Quam rem malo explicare verbis Josephi Scaligeri, vel ob summi viri auctoritatem. Hic de eo sic scribit prolegomenis in Manilium: *Quemadmodum aliud est ornatè loqui, aliud purè: ita aliud est βαρβαρίζειν, aliud inconditè loqui: quod quidem multis imposuit, qui βαρβαρισμὸν vocant inconditum sermonem. Illa anus, quæ in Theophrasti sermone peregrinitatem notavit, magis Atticè, & minùs ornatè, quàm Theophrastus, loqui potuit. Idem dicas de Livio: cujus dictio ornatior, quàm Latinior illi Critico videbatur, qui Patavinitatem in eo animadvertebat: & quidem fortasse justiùs, quàm ii, qui militem, qui scripsit diarium belli Hispanici, barbarum vocant: quum tamen eo scripto nihil Latinius concipi possit. Sed horridè loqui ullum militem, quem horridum vocant poëtæ, non tam mirum videri debet, quàm putare ideo barbarè loqui, quòd inconditè.* Hæc satis indicant, quid sentiendum sit de stylo anonymi hujus, quem fortasse Oppium esse, conjectabamus. Nec, si aliter sit, iccirco Oppio hîc non fuerit locus. Siquidem & vitas illustrium virorum condidisse, inde colligimus, quòd *in vita Cassii* eum citat Charisius. Item *in vita, & rebus Africani superioris.* Unde & admiranda quædam Gellius narrat lib. VII Attic. Noct. cap. I. Etiam *de vita C. Marii* egisse, ostendunt, quæ Plinius ex eo refert lib. XI Hist. Nat. cap. XLV. Item de vita Cn. Pompeji, unde quædam adducit Plutarchus in Pompejo, sed in illis dubiæ esse fidei ait, nempe ob odium Pompeii, & gratiam Julii Cæsaris. Præterea librum composuit, *Non esse Cæsaris filium, quem Cleopatra dicat*: ut auctor est Suetonius in Cæs. cap. LII. Dubium autem, eóne, an altero, retulit libro, quod sequitur capite seq. *Circa victum C. Oppius adeò indifferentem docet ut quondam ab hospite conditum oleum pro viridi appositum, aspernantibus cæteris, solum etiam largiùs dicat appetîsse: ne hospitem aut negligentiæ, aut rusticitatis, videretur arguere.* Hunc C. Oppium, & Cornelium Balbum, res absentis Cæsaris procurâsse, & epistola-

rum libros ad eos singularis notis edidisse, auctor est Gellius lib. XVII cap. IX. Itaque Καίσαρος ἑταῖρον a, Plutarchus in Pompejo, amicum Cæsaris vocat Suetonius lib. I cap. LII, Atque hoc ipsum ostendunt, quæ commemorat ejusdem libri cap. LXXII: *Amicos tantâ semper facilitate indulgentiâque tractavit, ut C. Oppio, comitanti se per silvestre iter, correptoq; subitâ valetudine, & in diversorio loco, quod unum erat, cesserit, & ipse humi, ac sub divo cubuerit.* Alius ab hoc est Oppius Chares, qui *in Gallia Togata grammaticen docuit ad ultimam usque ætatem, & cùm jam non gressu modò deficeretur, sed & visu:* ut est apud Tranquillum in illustribus grammaticis cap. III. Hic videri possit Oppius, è cujus libro de silvestribus arboribus aliqua Macrobius adfert lib. II Saturn. cap. XIV, & XV. Apud Festum quoque in *Ordinarius*, ex Oppio docetur, cur *ordinarius* pro *scurra* ponatur. Item in *Ratitum* advocatur *Oppius Aurelius.* Sed assentio iis, qui istic *Opilius* legunt. Nam Oppius grammaticus dictus Chares: at Opilius vocabatur Aurelius: ut vel ex Festo ipso in *Sedum* liquet. Imò nec displicet sententia doctissimi Meursii, legentis apud Macrobium *Opilius:* uti & apud Festum in *Ordinarius*, apud quem Opilii nomen integrè etiam remansit in *Femites.* Nec enim, ecquid Oppius Chares scripserit, satis constat.

a Familiarē Cæsaris.

Hic etiam locus esto M. Bruto, quem Cæsar inter conjuratos videns, à quibus interimeretur, filium nominavit: & fortasse erat, quando cum matre ejus Servilia Cæsar consueverat. Mentionem ejus hîc facimus propter epitomas historiæ Fannii, & Cælii Antipatri: de quibus superiùs diximus, cùm de utroque hoc historico ageremus. Alia etiam scripsisse, certum est. Nam librum ejus de officiis Charisius citat lib. I. & Priscianus lib. VI. Ac libri de patientiâ meminit Diomedes lib. I. Quo etiam libro testis adhibetur Brutus laudatione Appii Claudii. Ut nihil dicam de epistolis: quarum non uno loco mentionem faciunt Grammatici. Ac aliquæ etiamnum supersunt; sanè ingentis spiritus plenæ, inprimis illæ ad Tullium, & alteræ ad Atticum, quibus conqueritur de Tullio, quòd nimiùm evehendo Octavium puerum pessimè consulat publico. Quo nihil verius scribere, aut dicere potuit.

CAP. XIV.

Cornelii Nepotis *ætas, patria, Chronicorum tres libri pro triplici tempore, indeque cognosci, cur ut fabulosi audirent. Libros ejus de viris illustribus partim de excellentibus fuisse imperatoribus; partim de scriptoribus claris. Refelluntur, qui vitas illustrium imperatorum tribuunt* Æmilio probo. *Vitam Catonis, quæ exstat, videri particulam operis de illustribus scriptoribus. Ejusdem Exemplorum libri. Item epistolæ. Libellum de illustribus viris Romanis, falsò tribui, vel Nepoti, vel Plinio, vel Suetonio, vel Tacito: è Nepote tamen ab Aurelio Victore excerptum videri. Hermolai Barbari, & Iani Parrhasii, super eo error: Vivis autem in hoc, quòd Nepotem de Latinis egisse ducibus negârit: denique Mariæ Catanæi in illo, quòd Daretem, quem habemus, crediderit, de Græco fonte, à Nepote esse translatum.*

CORNELIUS NEPOS, & ante Cæsaris dictaturam, & eo dictatore, & postea vixit. Hieronimus in Chronico Eusebiano refert illum ad annum Augusti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti inde, tùm demum divulgare ea cœpisse opera, quibus maximè inclaruit. Padi erat accola, teste Plinio lib. III cap. XVIII: unde Catullo epigrammate primo Italus; Ausonio autem, epist. XXIV, Gallus vocatur. Nempe quia Italia Transpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quicquam se habere comperti negat Elias Vinetus in Auson. Idyl. VII. At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italia lego: uti & in Cosmographia optimi, atque amicissimi quondam viri, Paulli Merulæ. Imò ex Veronensium Historicorum syllabo, (quem doctissimus amplissimusque Alexander Becellus, Veronensis urbis Cancellarius, fecit, ac illustrissimus Comes, Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita literarum studio nobilissimus, cum V. CL. Laurentio Pignorio, atque is mecum communicavit) intelligo, natum fuisse Nepotem in Hostilia: qui Veronensium vicus est, Tacito, Plinio, Cassiodoro, & Antonino in Itinerario memoratus, hodieque

Ecclesiasticæ Veronensium jurisdictioni subditus. Historicus hic Ciceronis amicus familiaris à Gellio vocatur lib. XV cap. XXVII. Chronica scripsisse, testis est idem Gellius lib. XXVII cap. XXI. In his pro triplici tempore, ἀδήλῳ a, μυθικῷ, καὶ ἱστορικῷ, (de quibus ex Varrone, & aliis, libro de arte historica diximus) tres videtur scripsisse libros; ac singulis unius temporis narrationem esse complexus. Sanè tres libros fecisse Nepotem, quibus omne ævum comprehenderit: liquidò testatur Catullus initio Hendecasyllaborum. Nec historicum tempus ab eo solùm esse tractatum, indicio est illud Ausonii b, *Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar fabularum sunt) ad nobilitatem tuam misi.* Item ex eo, quod Tertullianus in Apologetico adversùs gentes (ubi eum inter antiquitatum commentatores disertim reponit) dicit, haut aliud Saturnum, quàm hominem, promulgâsse. Quod etiam Lactantius tradit lib. I cap. XIII. Reliquit præterea libros illustrium virorum, quorum Gellius meminit lib. XI cap. VIII, & Servius in I Æn. Eorum librum I, XV, & XVI citat Charisius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium imperatores. Cæteris libris egisse de Romanis, hæc ejus verba ostendunt in extrema Hannibalis vita: *Sed nos tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores: quò faciliùs, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.* Operis ejus genuina inscriptio patet ex ultimis hisce præfationis verbis: *Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro* VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM. Ac vel propter hoc opus historicis accenseri meretur Nepos, etsi paullò aliter senserit Desiderius in Ciceroniano suo. Ubi de Æmilio, seu veriùs Nepote, sic scribit: *Candidus est laudator omnium, quorum vitam descripsit, ut encomiasten dicas veriùs, quàm historiographum.* Nam præter Imperatores seorsim exarâsse etiam librum de Regibus, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit: *Hi ferè fuere Græciæ gentis duces, qui memoriâ digni videantur, præter reges. namque eos attingere noluimus, quòd omnium res gestæ separatim sunt relatæ. neque tamen hi admodum sunt multi.* Externi imperatores, quos habemus, Æmilii esse Probi à multis creduntur. Qui error inde provenit, quòd librario id fuerit nomen, qui vitas eas partim suâ, partim patris, & matris manu scriptas Theodosio obtulit. Hoc ita esse, ostendunt versiculi, qui vitis istis præmitti in MSSis solent. Ac nec Æmilium, nec Theodosiani ævi quemquam, eorum esse librorum auctorem, abundè arguit pura, & Romana dictio. Opinetur

a *Incerto, fabuloso, & historico.*

b *Epist. ad Prob. Praef.*

netur aliquis ut Trogus ab Justino, ita ab Æmilio, qui sub Theodosio vixit, in compendium esse redactum Nepotem. Sed aliud suadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio, quæ est in Epaminondæ vita, ac in Pelopida imprimis, ubi brevitatem justam pollicetur. Attamen sententia hæc, licet erronea, minus periculi habeat, dummodo extra controversiam maneat, Æmilium omnia de purissimis Nepotis fontibus hausisse. Sanè Tulliani esse ævi scriptorem, neque alium quàm Nepotem; tum veterum aliquot librorum indicio cognoscitur; tum etiam, quòd ad Pomponium Atticum (cujus idem rogatu de vita Catonis librum fecit) vitæ istæ scribantur, utcunque id in quarto *a* Miscellaneorum suorum neget Hieronymus Magius, qui ipsa Nepotis præfatione satis refellitur. Accedit & altera ratio; Nam his in libris ea legere est, quæ opus hoc scriptum esse clamant, quo tempore Pompejus, & Cæsar, plus poterant, quàm liberâ in Republicâ expediret. Ea Lambinus loca congessit, ut nihil attineat illa hîc reponere. Nec libris istis de viris illustribus solùm persecutus est excellentes imperatores: sed etiam commentationibus claros. Quod argumentum signat B. Hieronymus præfatione de scriptoribus Ecclesiasticis: ubi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus sit de iis, qui scribendo claruerunt. Egit autem Nepos tum de Græcis auctoribus; tum de Latinis. De Græcis, colligo inde, quòd in Dionis vita dicat, librum se fecisse de illustribus historicis: in quo inter alia tractârit de Philisto historico. De Latinis, argumento sunt plurima. Nam de Terentio egisse, ex Suetonio scimus in Terentii vitâ Donato perperàm tributâ. Adhæc primum de vita Ciceronis librum Gellius citat lib. XV cap. XXVIII. Eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert epist. ad Pammachium. Imò verisimile est, inde esse, tum vitam T. Pomponii Attici, quæ exstat: tum vitam Catonis, quam istis claudit verbis: *Hujus de vita, & moribus, plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen relegamus.* Apertè indicat, eò nunc de Catone breviùs se agere, quia separatim de eodem scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. Et sanè in antiquissimo codice Oberti Giffanii ante vitam Attici legebantur hæc verba: *Ex libro Cornelii Nepotis de Latinis Historicis.* Reliquit etiam Exemplorum libros, quos citant Gellius lib. VII cap. XVIII, & Charisius lib. I. Alia quo-

a *Ca.* 15.

quoque ejusdem laudant veteres: sed non item, quæ ad historiam pertineant. Nam ex epistola ejus ad Ciceronem quædam Lactantius adfert lib. III. Instit. Divin. cap. XV. Quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem epistolæ meminit Tranquillus in Julio cap. IX. Ammianus Marcellinus initio lib. XXVI. ac Priscianus lib. VIII. Imò & secundum Ciceronis epistolarum librum & Nepotem Macrobius citat lib. II Saturn. cap. I. Quod siquis fragmenta omnia Nepotis desideret, longè iis colligendis priorum vicit industriam Andreas Schottus. Hermolaus Barbarus, castigationibus in Plinii lib. XV cap. XXIX, censet libellum de viris illustribus, qui Plinio tribui solet, Cornelii Nepotis esse, haut Plinii: atque id veteribus codd. adstrui posse, asseverat. Etiam Jani hæc Parrhasii sententia fuit. Utrius sit dubitari ait Vinetus, nec de ea re quicquam statuere ausus est. Imò aliqui, aut Suetonium, aut Tacitum, esse auctorem putarunt: ut indicat Gyraldus dialogismo XXVI. Sed omnino sunt Sexti Aurelii Victoris: ut satis nunc constat ex editione Andreæ Schotti. Non dubito interim, quin pleraque ex Nepote Victor desumserit. Nam quod Ludovicus Vives lib. V de tradendis disciplinis, Nepotem ait, de Græcis solùm ducibus scripsisse: id satis refellitur verbis Nepotis antea adductis. Vir doctissimus Jo. Maria Catanæus, commentario in Plinii librum IV epist. XXVIII, quæ ad Severum scripta est, etiam Daretem Phrygium à Nepote translatum arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris ἐπιγραφή. Attamen & hîc aqua hæret Vineto notis in Ausonii Idyl. VII. Negat esse, qui certi aliquid de tralatione hac ausit affirmare. Atqui omnes, quibus ullum in hisce litteris judicium est, satis vident, nec Daretem illum esse genuinum: nec dictionem ejus Augustæam sapere ætatem; sed recentionem multò. Nepotem autem Cæsaris Augusti obiisse ævo Plinius testatur lib. IX, capite XXXIX, & lib. X cap. XXIII. Atque hoc fortasse impulit Genebrardum, ut putaret, eum nato jam Christo superstitem fuisse: qui & Iacobum Gualterium, cùm primùm tabulas ederet Chronographicas, in eam sententiam pertraxit. Sed Nepotem eousque ætatem prorogâsse, nemo temere dixerit, qui tanti eum in litteris nominis jam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuisse cogitarit.

CAP. XV.

Crispus Sallustius *quando, & ubi, natus. Ejus tribunatus, & ut eum gesserit. Ejusdem adulterium, supplicium, & cur Clodianis studuerit. Vt Senatu motus, posteaque sit dignitati restitutus. Prætura ejus, ac præfectura Numidica, & rapinæ, quibus ditatus. Ejusdem scripta. Duas ad Cæsarem orationes quas vocant, an Sallustii sint, non satis apertum videri: interim antiquas esse, nec tamen orationes, sed epistolas duntaxat. Orationem in Ciceronem potiùs Porcii Latronis videri, quàm Sallustii. Dictio Sallustii Attica magis, quàm Tulliana. Quæ in ea veteres culpârint. Quam præclarè de Sallustio judicatum ab antiquis. Græcè à Zenobio translatus fuit. Aliter Crispus Sallustius, è prioris sorore natus. Metallum Sallustianum.*

C. SALLUSTIUS CRISPUS natus Olymp. CLXXIII, an. III. quem ad annum Anonymus ἐν Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ hæc annotat: Σύλλας τὰς Ἀθήνας ἐξεπολιόρκησε μηνὸς Ἀνθεστηριῶνος. Κρίσπος Σαλούστιος ἱστοριογράφος ἐγεννήθη. *Sylla Athenas expugnat secundo mense hiberno. Crispus Sallustius historicus nascitur.* Is est annus Urbis conditæ IↃCLXVIII. Ubi videmus, Græcos scribere Σαλούστιος. Et sanè itidem in MSSis meis, & antiquioribus editionibus, vocatur SALUSTIUS. Sed scribendum SALLUSTIUS gemino LL, quomodo legitur in aliis MSSis, & lapidibus. Marmor effosum juxta rudera Sallustianæ domus:

M. AURELIUS PACORUS
ET M. COCCEIUS STRATOCLES
ÆDITUI VENERIS HORTORUM
SALLUSTIANORUM BASEM CUM
PAIMENTO MARMORATO
DEANÆ
D. D.

Neque aliter lapis alius, cujus vide sis inscriptionem apud Aldum de Orthographia. Natus autem est Amiterni in Sabinis, anno uno post natum Veronæ Catullum, ut notat Eusebius ad annum MDCCCCXXXI: quadriennio autem ante bellum obiit Actiacum, ut idem

ut idem ſcribit ad annum MDCCCCLXXX. Doctiſſimus Hieronymus Wolfius putabat, nomen ejus ſimplici L ſcribi oportere, quia vel à ſale ſit, vel ſalute. Sed ἔτυμον utrumque eſt incertum. Et cur non à ſale geminato LL æquè eſſe poſſit, ac ab eodem venit *ſallo*, unde *ſallitus*, pro ſalſo? Quare puto, nón recedendum eſſe à libris antiquis, atque inſcriptionibus, in quibus L geminatur. Tribunus plebis erat quo anno Clodius à Milone occiſus fuit, puta anno IↃCCII, quo Cn. Pompejus Magnus, compluribus menſibus conſul ſine collega fuit. Tribunatu eo, quem nulla cum laude geſſit, ut Ciceroni, ita & Miloni, infeſtus admodum erat: idque quia in Fauſtæ, L. Syllæ filiæ, adulterio deprehenſus virgis à Milone eſſet cęſus, nec niſi pecuniâ datâ dimiſſus. Nempe iſtud in cauſſa eſt, cur Clodianis ſemper ſtuduerit adverſus Milonem. Vide Pedianum, Gellium, Servium, Horatii interpretes. item orationem ſub Ciceronis nomine jam Auguſtæo, vel Tiberii ævo, editam. Ex quibus etiam diſcimus, ob adulteria ac ſtupra ſenatu fuiſſe motum ab Appio Claudio Pulcro, & L. Calpurnio Piſone Cæſonino cenſſ. nempe anno Urbis IↃCCIII, ſive juxta alios IↃCCIV: quo conſules erant L. Æmilius Paullus & C. Claudius Marcellus. Ejus è Senatu ejectionis meminit & Dio lib. XL *a*. Ac ne alium Salluſtium ſignari putes, clare ait id contigiſſe Σαλλουστίῳ, τῷ τὴν ἱστορίαν συγγράψαντι *b*. Eo anno Milo jam exulabat: unde conſequitur, quod à Milone Tribuno pl. virgis cæſum dicebamus, id antea contigiſſe; non eopſe anno, ut vir eruditus putabat. Etiam diſcimus iiſdem ex ſcriptoribus, à C. Julio Cæſare, rerum potito, dignitatem Senatoriam recuperâſſe, quæſtoremque factum, & poſtea etiam præturam obtinuiſſe. Præturæ mentionem quoque invenio apud Hirtium penè initio libri de bello Africano: *Item C. Salluſtium Criſpum pratorem ad Cercinam inſulam verſus, quam adverſarii tenebant, cum parte navium ire jubet; quod ibi magnum numerum frumenti eſſe audiebat*. Item apud Dionem lib. XLII *c* de hoc ipſo legas: Στρατηγὸς δὲ γὰρ ἐπὶ τῷ τὴν βουλὴν ἀναλαβεῖν ἀπεδέδεικτο. Narrat ibidem, ut cùm in Campania Cæſaris milites, quos in Africam præmittere ſtatuerat, ſeditionem concitâſſent: ac Salluſtius prætor Romam contenderet, quò Cæſarem hujus rei faceret certiorem: propemodum fuerit occiſus à compluribus militum, qui eum inſequebantur, nec cuiquam parcebant, imò duos etiam ſenatores occiderant. Apud eundem lib. XLIII *e* refertur, ut Cæſar Numidiæ præfecerit Salluſtium; ille autem provinciam expilaverit; ac à Cæſare quidem fuerit abſolutus; ſed infamiam non effugerit;

a *Pag. 168. edit. H. St.*

b *Salluſtio, hiſtoriæ ſcriptori.*

c *Pag. 236 edit. H. St.*

d *Ut ſenatoriā dignitatem recuperaret, tum prætor factus erat.*

e *Pag. 245 & ſeq. edit. H. St.*

rit; quòd qui in historia acerbus esset alienorum vitiorum castigator, turpiter ipse in hoc munere se dedisset. Ex hac autem præda Numidica ita ditatus fuit, ut in Quirinali monte forum emeret, quod Sallustii vocatur, ubi nunc ædis S. Susannæ: item hortos, qui hodiéque Sallustiani nominantur. Hæc ostendunt, vitam ejus laudari à nemine posse. Nempe omnis ejus gloria à præclaris scriptis proficiscitur. Sed vix ejus quicquam integrè ad nos pervenit, præter bellum Jugurthinum, & Catilinarium. Ita vulgo inscribuntur. Sed posterior genuina inscriptio, DE CONJURATIONE CATILINARIA. Testis Sallustius ipse his verbis: *Igitur de Catilinæ conjuratione, quàm verissimè potero, paucis absolvam.* At ex nobili historiarum opere, quo imprimis historici principis nomen meruit, nihil habemus præter quatuor oratiunculas, epistolas duas, & lacera aliquot fragmenta, quæ ex Grammaticis antiquis, atque aliis scriptoribus, collecta sunt. Duæ verò ad Cæsarem orationes, ut vocant, de Rep. ordinanda, utrùm Sallustii sint, non convenit inter eruditos. Carrio Sallustio abjudicat: & pro illo est, quòd veterum nemo, qui tantopere gaudent Sallustium ad partes advocare, inde aliquid depromat. Dissentit autem Duza, cui favent libri vett. & dictio ipsa, quæ, quicquid dicat Carrio, planè Sallustium redolet. Sin genuinæ non sint, negari tamen non possit, valde esse antiquas, & quidem Juliani, aut Augustæi ævi: saltem non infra Flavianum. Sed genuinas esse arbitror, non tamen ut orationes esse putem, sed epistolas duntaxat. Nam posterioris auctor bis ait, se illa scribere, ac disertim literas appellat. Planeque verisimile est, missas esse ad Cæsarem, cùm in Hispanias contra Petreium & Afranium proficisceretur: quemadmodum jamdudum Ciacconius observavit. Illa verò in Ciceronem oratio, etsi à Fabio quoque tanquam Sallustii laudetur: tamen, quod res indicat, omnino est alicujus declamatoris; credo Porcii Latronis, vel alterius alicujus ex illis, quos nominat M. Seneca in Suasoriis, & Controversiis. Fidem ejus valde commendant antiqui. Nam *certissimus auctor* dicitur Vibio Sequestri de Fluminibus. Item Hieronymo libro de locis Hebraicis, & exinde Isidoro lib. XIII Orig. cap. XXI. Adhæc *nobilitatæ veritatis historicus* nuncupatur ab Augustino lib. I de Civitate Dei, cap. V. Avienus etiam in descriptione oræ maritimæ, dicit omnia illius dicta esse *præjudicatæ auctoritatis*: appellat quoque *expressorem efficacem styli, & veritatis.* Objectant adversus ea aliqui, quòd, pravo loliginis succo, pleraque ad Ciceronis laudem pertinentia, quæ apud alios legere

 sit,

ſit, prætererit. Verùm ea potiùs neglexiſſe ego arbitror, vel ut falſa, vel ut incerta planè, vel ut exigua ac minuta. Quod ad dictionem Salluſtii attinet, omnes antiqui judicant, brevem ac nervoſam eſſe, & Thucydideæ æmulam. Sanè ſcriptor eſt planè Atticus, quâ laude Demoſtheni propior eſt, quàm Cicero ipſe: ut bene cenſet Turnebus in Adverſariis *a* ſuis. Sed ut Thucydidem non omnes probarunt, ita nec Salluſtii dictio omnibus probabatur. Nam Aſinius Pollio damnabat eam, tanquam obſcuram, & in tranſlationibus audacem: ut Tranquillus auctor eſt lib. de claris Grammaticis in Philologi vita. Imprimis verò reprehendi ſolet, quòd antiqua verba ex Catonis Originibus excerperet: cujus rei meminere Auguſtus apud Tranquillum in ejuſce Cæſaris vita, idemque Tranquillus lib. de claris Grammaticis in vita Lenæi, & Fabius ex antiquo epigrammate lib. VIII. cap. III. Sed hæc impedire non potuere, quo minus à Tacito (at quanto viro!) *rerum Romanarum florentiſſimus auctor* lib. III. Hiſtoriarum diceretur. Imò juxta Martialem lib. XIV: *Criſpus Romana primus in hiſtoria* eſt. Auguſtino quoque lib. de vita beata vocatur *electiſſimus penſator verborum*. Imò Græci ipſi ejus hiſtorias tanti fecere, ut eas verterit Zenobius, ſophiſta is, qui Romæ docuit ſub Adriano Cæſare; quique epitomen proverbiorum Didymi, & Tarrhei ſcripſit; ut teſtis eſt Suidas in Ζηνόβιος. Atque inde eſt, quòd Salluſtii quoque meminit Stephanus in Ἄζιλις. Utinam verò exſtaret Aſper Grammaticus, Salluſtii interpres, teſte Hieronymo. Quædam ex eo citat Soſipater. Joannes Baptiſta Pius annotationum Poſteriorum cap. LXXXIV, citat *antiquum auctorem, qui vitam Salluſtii ſcribit*. Eum non vidi. Sed ſcio vitam Salluſtii è veteribus reliquiſſe Aſconium Pedianum: ut cognoſcere eſt ex Acrone ad Horatii Sat. II lib. I. E junioribus idem conati Pomponius Lætus, & Petrus Crinitus. Sed his fides habenda, quatenus veterum ſcrinia compilârunt. Cave autem cum Salluſtio hoc confundas Criſpum Salluſtium, ad quem in odis ſcribit Horatius, hiſtorici hujus ſororis filium: Auguſti amicum: de quo Seneca lib. I de Clementia, & Tacitus lib. I. & III annal. A quo & metallum quoddam Salluſtianum eſſe dictum, Plinius auctor eſt lib. XXXIV cap. II.

a Lib. 28. cap. 22.

CAP. XVI.

Varronis Atacini *ætas, patria, libri belli Sequanici, item Argonautica, deque iis Fabii judicium. Ejuſdem Europa.*

Servius

Servius correctus: Marsi *narrationes fabulosæ. Ejus ætas.* Hostii *bellum Istricum: Filia ejus Propertii amica, quam ficto nomine Cynthiam vocat.* Æmilii Macri *varia. An annales reliquerit, parùm videri compertum.*

SALLUSTII æqualis fuit P. Terentius Varro Atacinus. Is quando, & ubi natus fuerit, cognoscimus ex verbis istis B. Hieronymi in Chronico Eusebiano, quæ ex Tranquilli deperdito de poëtis libro citra dubium exscripserat: *P. Terentius Varro vico Atace in provincia Narbonensi nascitur: qui postea* XXXV *annum agens Græcas literas cum summo studio didicit.* Ea verò annotavit ad annum CIↃ IↃ CCCCXXX, sive Olympiadis CLXXIV annum III. Floruit igitur Julii Cæsaris, & Triumvirorum temporibus. Valde autem falluntur, qui Varronem, cujus de L.L. & R.R. libros habemus, Atacinum fuisse, ex Hieronymo colligunt. Nam, illum Romanorum omnium doctissimum Romæ natum atque educatum fuisse, satis constat. At ei, de quo nunc sermo nobis, patria fuisse Atax dicitur, Galliæ Narbonensis vicus, cognominis fluvio vicino, qui & ipse Atax vocatus; ut cùm ex Strabone, & Vibio Sequestre, notum; tum Plinio Hist. Nat. lib. III cap. IV. Atacini hujus meminimus inter historicos, propter Sequanici belli libros: ex quorum secundo à Prisciano *a* hic versus adducitur: *a Lib. 10.*

Deinde ubi pelliciunt dulcis levis unda saporis.

Sed magis celebratur Argonauticorum libris quatuor: quos ad Apollonii imitationem fecisse, auctor est Valerius Probus *b*. Eorum meminere etiam Propertius, atque Ovidius: ut complures grammaticos mittam. Eundem signat Statius in genethliaco Lucani, versu isto:

b In 2 Georg. ad illud: Media fert tristes succos, tardumque saporem.

Et qui per freta duxit Argonautas.

Nec negat hoc Statii interpres, Emericus Crucejus: sed in eo fallitur, quòd censet etiam intelligi posse Valerium Flaccum. Quippe is Lucano junior fuit, utpote Statii ipsius æqualis. At sermo ibi est de poëtis prioribus, quorum gloriam superaturus sit Lucanus. Adde quòd Argonauticorum scriptor istic inter Lucretium, & Ovidium, medius reponatur; ut alius ab Ataceno intelligi non possit. In Argonauticis istis, alieni operis non aspernandum egisse interpretem; verùm, ad augendam dicendi facultatem, parùm videri locupletem, Fabii sententia est lib. x. Atacinum imitatus creditur Virgilius, cùm scripsit:

Nox erat, & terras animalia fessa per omnes,
Alituum, pecudumque genus sopor altus habebat.

Qua de re ita M. Seneca Controvers. XVI: *Montanus Iulius, qui comis fuit, quiq; egregius poëta, ajebat Virgilii imitationem, bene cessisse, qui illos optimos versus Varronis expressisset in melius:*

Desierant latrare canes, urbesque silebant.
Omnia noctis erant placidâ composta quiete.

Ovidius magis probabat, si Varrò solùm dixisset, *Omnia noctis erant,* ultimâ versus parte abscissâ. Sed, ut ibidem Seneca subjungit: *Varro, quem voluit, sensum optimè explicuit. Ovidius in illius versu suum sensum invenit: aliud enim intercisus versus significaturus est, aliud totus significat.* Varronem hunc in Europa citat Festus voce *Tutum.* Item Servius in illud x Æn.

Semianimesq; micant digiti, ferrumq; retractant.

De Ennio, inquit, *sublatum est. Ille enim ait,*

Oscitat in campis caput à cervice revulsum,
Semianimesque micant oculi, lucemq; requirunt.

Quem versum ita, ut fuit, ad suum carmen transtulit Varro, & Tacenus. Sic est in Servio P. Danielis: Sed pro *Varro & Tacenus* legendum *Varro Atacenus.*

Fortasse aliquis & MARSO hîc locus erit, quia narrationes fabulosas reliquit. Ex nono fabularum Marsi sunt hæc verba, *Callum sibi pectore quendam.* Quo Charisius in primo comprobat, etiam *callum* dici genere virili. Ætas Marsi obscura non est, si is est Domitius Marsus. Nam hic ante Orbilium, Horatii præceptorem, non fuit, quando iste in eum Marsi versus à Tranquillo citatur,

Si quos Orbilius ferulâ scuticâque cecidit:

Ac ne ante Virgilium, & Tibullum quidem, ut docent hi ejus versus ex elegia quadam reliqui:

Te quoque Virgilio comitem non æqua, Tibulle,
Mors juvenem campos misit in Elysios,
Ne foret, aut elegis molles qui fleret amores,
Aut caneret forti regia bella manu.

Nec Ovidio est junior, qui ejus meminit. De Amazonide Marsi non optimè sensit Valerius Martialis, quando ei præponit Persii satiras. Meminit & Marsi Diomedes in primo.

Ad hæc quoque pertinebit HOSTIUS, si is est, ut puto, cujus filiam Propertius amavit. Sanè, quam poëta Cynthiam vocat, vero nomine Hostiam dictam esse, auctor est nobis Appulejus. Panxit Hostius carmi-

carmine bellum Istricum. Eumque interdum imitatur Maro: ut Macrobius observat lib. VI cap. III. Hostii quidem est illud,

---- Non si mihi lingua

Centum, atque ora sient, totidem vocesq; liquatæ.

Unde Maro hoc pacto:

Non mihi si linguæ centum sint, oraq; centum.

Alterum quoque Hostii fragmentum ex eopse opere apud Macrobium reperies ejusdem libri cap. V. Item aliud ex primo belli Istrici apud Festum in *Tesca.* Idem & ejus locum adducit in *Scævam*: sed qui penè totus etiam in Pomponii Læti schedis desideretur. Servius quoque affert aliqua in illud XII Æn.

---- p: lataq; plenis

Agmina ----

Etiam ÆMILIUS MACER, de quo aliquid cap. X dicebamus, florere his temporibus, vel primo Augusti principatu, cœpit. Nam Ovidio, qui Hirtio & Pansa consulibus natus erat, ætate major fuit: ut clarè indicat Naso in Tristibus:

Sæpe suas volucres legit mihi GRANDIOR *ævo,*

Quæque nocet serpens, quæ juvet herba, Macer.

Unde &, quæ scripserit, cognoscimus. Opus de volucribus *ὀρνιθογονία* appellabatur. In secundo ejus hæc verba erant: *Cùm laude excellet omnes.* Citat Diomedes lib. I. Proximo versu Ovidius signat Macri Theriaca, quæ Nicandri scripserat exemplo. Ex quincto Theriacôn Macri sunt ista:

---- Longo resonantia sibila collo.

Quod est apud Sosipatrum in primo. Sed hæc nihil ad historiam. Nec multò plus eò facit Theogonia ejus: in cujus primo erat versus iste:

Et nunc agrestes inter Picumnus habetur.

Ita est in MSSis quoque, & vett. editt. Propius ab rerum gestarum historia abest, quod panxit *παραλειπόμενα* Homeri: ut indicant hæc Ovidii:

Tu canis æterno quicquid restabat Homero,

Ne careant summâ Troica bella manu.

Et in Amorum libb.

Carmen ad iratum dum tu perducis Achillem,

Primaq; juratis induis arma viris:

Nos Macer ignava Veneris cessamus in umbra.

Ac ne sic quidem ei inter historicos locus fuerit, nisi condiderit annales.

nales. Sanè à Prisciano lib. x ex Æmilii Macri (ut in MSSis quoque est, & editionibus vetustis) annalium libro XVI hæc verba adducuntur: *Omnium nostrum neglegerit autoritatem.* pro *neglexerit.* Quid ergo? An Æmilius Macer etiam annales scripsit? an locus corruptus, proq; Æmilio Macro legendum *Licinius Macer*? Mihi quidem posterius hoc per fieret verisimile: nisi verba ista apud Diomedem in primo itidem Æmilio Macro tribuerentur. Sed ex annalibus esse, hoc Diomedes non dicit. Æmilium hunc Macrum Plinius in Indice lib. x & XI inter eos, è quibus profecerit, reponit. Nunc à poëtis ad illos, qui solutâ scripserint oratione, redeamus.

CAP. XVII.

C. Asinii Pollionis elogium, triumphus, historia de bello civili, infestus erga Ciceronem animus, cui tamen præclarum ejus elogium veritatis vis extorserit. Alius est ab Asinio Quadrato, historico item, sed Græco. Telephus utrum inter historicos. Atteii Philologi breviarium, quod Pollioni suggesserat. Tironis *libri de vita Ciceronis: item de ejus jocis, quos judicio non sat magno congesserat.* Bibuli *commentarii de gestis M. Bruti.* P. Volumnius de prœlio Cæsaris Octavii atq; Antonii, cum Bruto & Cassio. Anser poëta de gestis M. Antonii. Cornelius Alpinus de bellis Memnonis.

C. ASINIUS POLLIO, cujus ad Ciceronem epistola exstat lib. x ad famil. cujus item nomini Maro inscripsit Eclogam IV, *princeps orator, & civis*, vocatur à Plinio lib. VII cap. XXX. De Dalmatis triumphavit, ut constat ex Horat. lib. II od. I, fastis Capitolinis, Dione lib. LXVIII, & Hieronymo in Chronico Eusebiano. Multa de eo M. Seneca præfat. lib. II epitom. declamat. Præter quæ, vide &, quæ de eo L. Seneca ad Lucillium epist. LVI, & CI, item lib. I de Tranquillit. cap. XIV. Meminere item Vellejus Paterculus, Asconius Pedianus in Cic. orat. pro Scauro, Plinius lib. XXXV cap. IV. Fabius lib. VI cap. IV, & lib. X cap. I, & lib. XII cap. V. adhæc Tacitus lib. I Annalium, scriptor libri de caussis corruptæ eloquentiæ, Plinius alter lib. VI epist. ad Quadratum, Macrobius lib. II Saturn. cap. IV. Præter orationes, & tragœdiam, reliquit quoque historiarum libros XVII, teste Suida; qui & dicit, primum Latinorum fuisse, qui gesta

gesta Græcorum Latinè scriberet. Bellum civile consignâsse, satis constat. Quo de argumento sic Horatius lib. II Od. I.

Motum ex Metello consule civium,
Bellique caussas, & vitia, & modos,
Ludumque fortunæ, graveisque
Principum amicitias, & arma
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosæ plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per igneis
Suppositos cineri doloso.

Planè errant, qui Horatium hic de tragœdiis loqui censent. Quid enim manifestius, quàm dicere poëtam eum nunc occupari in historiâ civili. Postea verò subjungit, fore; ut hoc opere absoluto, ad tragœdiam accedat. Quod verba hæc clarè indicant:

----- Mox, ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno.

Paullò pòst iterum ad Historiam redit, cùm ait:

Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aureis: jam litui strepunt:

Et quæ porro subdit ad civile bellum pertinentia. Ex Latinis scriptoribus quædam ex historiis ejus referunt Valerius Maximus, M. Seneca, & Suetonius Tranquillus. Valerius quidem lib. VIII cap. XIII de Arganthonio, Gaditano rege, ita scribit: *Asinius Pollio, non minima pars Romani styli, in tertio historiarum suarum libro, centum illum, & viginti, annos explêsse ait, & ipse nervosæ vivacitatis parvum exemplum.* M. Seneca Suasoriâ VI loquitur hoc pacto: *Quando in hanc suasoriam incidimus, non alienum puto, indicare, quomodo quisque se ex historicis adversus memoriam Ciceronis gesserit. Nam quin Cicero, nec tam timidus fuerit, ut rogaret Antonium: nec tam stultus, ut exorari posse speraret, nemo dubitat, excepto Asinio Pollione, qui infestissimus famæ Ciceronis permansit: & is etiam occasionem scholasticis dedit. Solent enim scholastici declamatores ponere, An, promittente salutem Antonio, orationes suas comburat.* Aliquantò pòst: *Pollio quoque Asinius, qui Verrem, Ciceronis reum, fortissimè morientem tradidit; Ciceronis mortem solus ex omnibus malignè narrat: testimonium tamen, quamvis invitus, plenum ei reddit.* Hinc ex ejus historia adfert elogium, quod Ciceroni tribuit, licet inimico. Mox subjungit:

git: *Affirmare vobis possum, nihil esse in historiis ejus, hoc, quem retuli, loco disertius: ut mihi tunc non laudâsse Ciceronem; sed certâsse cum Cicerone videatur. Nec hoc deterrendi caussâ dico, ne historias ejus legere concupiscatis: concupiscite, & pœnas Ciceroni dabitis.* Suetonii sunt ista in Julio Cæs. cap. XXX: *Quod probabilius facit Asinius Pollio, Pharsalicâ acie cæsos profligatosq; adversarios prospicientem, hæc eum ad verbum dixisse referens: Hoc voluerunt: tantis rebus gestis C. Cæsar condemnatus essem, nisi ab exercitu auxilium petissem.* Et cap. LVI: *Pollio Asinius* (Cæsaris Commentarios) *parùm diligenter, parumq; integrâ veritate compositos, putat: cùm Cæsar pleraque, & quæ per alios erant gesta, temerè crediderit: & quæ per se, vel consultò, vel etiam memoriâ lapsus, perperam ediderit: existimatq; rescripturum, & correcturum fuisse.* E Græcis ejus meminit quoque Plutarchus in Pompejo, his verbis: Στρατιώτας δὲ μόνους ἑξακισχιλίους φησὶ πεσεῖν Ἀσίννιος Πολλίων, μεμαχημένος ἐκείνην τὴν μάχην μετὰ Καίσαρος. *Militum sex millia tantùm cecidisse ait Asinius Pollio, qui eo in prœlio à partibus stetit Cæsaris.* Atque hæc quidem istius Asinii esse, certum est, qui cum Cæsare Julio militavit. Non æquè evidens de istis Strabonis lib. IV Geograph. Φησὶ δὲ τὸ μῆκος αὐτοῦ (de Rheno loquitur) σταδίων ἑξακισχιλίων Ἀσίνιος. *Asinius Rheno longitudinem adsignat stadiorum* IↃↃ CIↃ. Et mox: Φησὶ δὲ καὶ δίστομον εἶναι, μεμψάμενος τοὺς πλείω λέγοντας. *Ait & duo habere ostia, eos reprehendens, qui plura statuunt.* Fortassè enim (de quo mox videro) hæc sunt ex Asinio Quadrato. Siquidem sermo est de Rheno, Germaniæ termino. At Asinius Quadratus res Germanicas scripsit, ut Agathias testatur lib. I Historiæ suæ: Εἴγε χρὴ Ἀσιννίῳ Κοδράτῳ ἕπεσθαι ἀνδρὶ Ἰταλιώτῃ, καὶ τὰ Γερμανικὰ ἐς τὸ ἀκριβὲς ἀναγεγραμμένῳ. *Si sequendus nobis Asinius Quadratus, vir Italus, quique de rebus Germanicis accuratè tractavit.* Meminit & ejus scriptoris Stephanus in Γηλὺς, & Μεσσήνη, ubi vocatur Ἀσίνιος Κυάδρατος: item alibi ἁπλῶς Κυάδρατος: quo loco & Παρθικὰ ejus citat & Ῥωμαϊκά. Sed hæc sententia eo refellitur, quòd Asinii Quadrati meminisse non potuerit Strabo, cùm Quadratus demum vixerit Philippis imperantibus: historiamque suam perduxerit usque ad annum Urbis millesimum: unde & eam χιλιετηρίδα inscripsit. Non dubium igitur, quin Asinius Pollio ab Strabone intelligatur. Quod eò magis monere operæ duxi, quia doctissimus Casaubonus in notis ad IV Strabonis librum ambigit, utrùm intelligat Asinium Pollionem, an filium ejus Asinium Quadratum. Vellem equidem, addidisset, unde colligeret, Asinium Quadratum esse filiũ Asinii Pollionis. Sanè si signatur auctor χιλιετηρίδος,

πρεσβύτερος, filius esse non potest, cùm inter eos sit CCL annorum intervallum. At magis etiam fallitur Glandorpius in Onomastico, cùm ait, qui plerisque est Asinius Pollio, eum Straboni Asinium Quadratum vocari. Alium errorem errant Simlerus, atque idem Glandorpius, apud quos legas, ab Antistio Pollione descripta esse Julii Cæsaris gesta. Perperàm enim Antistium vocant, qui Asinius est. Ambigo, an apponere etiam velim, super eo liticulam fuisse duos inter viros mihi amicissimos, Philippum Cluverium, & Isaacium Pontanum, τοὺς μακαρίτας: quorum ille in proœmio lib. I Germaniæ antiquæ refert, Strabonem in quarto τῶν γεωγραφουμένων meminisse Asinii Quadrati: ex quo hæc sic scripserit Agathias lib. IV: Ἀλεμανοὶ ξυνήλυδές εἰσιν ἄνθρωποι, καὶ μιγάδες, καὶ τοῦτο δύναται αὐτοῖς ἡ ἐπωνυμία. *Alemanni convenæ sunt, & miscellanei, quod & appellatio ipsa satis indicat.* Ubi eò respicit, quod Germanis *Allemans* sint, *omniviri*, h. e. viri ex omni gente convenientes. Atqui Strabonis ætate Alemannorum nomen Romanis erat ignotum. Saltem nemo meminit ejus vel proximæ ætatis. Quare ille Agathiæ memoratus, non idem est ac ille Strabonis. De quo etsi adsentiam Pontano, nimis tamen acerbè, quòd iccirco doctissimum Cluverium velut asinum in Asinia gente, locum mereri putârit. Sic enim in sexto poëmatum inquit:

Qui Pollionem, quem vocat Asinium Strabo,
Illum esse Asinium, qui Quadratus Agathiæ est,
Contendit, ipse sit Quadratus Asinus.

Sed humanæ ista imbecillitati condonemus. Quando obierit Pollio, docet Hieronymus in Chronico Eusebiano Olymp. CXCV, imperii Augusti XLVII: *Pollio Asinius orator, & consularis, qui de Dalmatis triumphavit,* LXXX *ætatis suæ anno in villa Tusculana moritur.*

TELEPHUS fortasse etiam veteres historias signavit. Sanè sic ad eum Horatius scribit lib. III. od. XIX.

Quantum distet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, & genus Æaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio:

Nisi potiùs hoc vult poëta, eum historiarum amantem usque adeò fuisse, ut & in poculis tempora putaret, & vetera potiùs referret, quàm quæ illi loco convenirent.

ATTEIUS PHILOLOGUS, patriâ Atheniensis, sed Grammati-

maticus Latinus, duobus claris historicis, Sallustio, & Asinio Pollioni, familiaris fuit. Ac illum instruxit praeceptis de arte dicendi: hunc breviario rerum omnium Romanarum, ex quibus, quas vellet, eligeret. Atque ejus potissimùm caussâ, videtur aliquis inter historicos ei locus deberi. Edidit & Hylen, quam omnis generis octingentos in libros coëgerat. Auctor Tranquillus in illustribus grammaticis. Puto ex iis libris unum fuisse, quem inscripserat, *An amaverit Didûn Æneas*. Testis Charisius lib. I. Etiam *πινάκων* tertio adducitur alibi. Item liber glossematorum advocatur à Festo in *Ocrem*: uti Collectanea ejus in *Orchitin*: etsi ibi corruptè *Actius*, pro *Attejo*, nominatur. Nec dubium, quin ex glossematis, aut collectaneis sint, quae citat in *Naucum*, *Stroppus*, *Tudites*, & *Vacerra*. Apud Priscianum lib. VIII, ubi vulgò est *Alpheus Philologus*, legendum puto, *Attejus*. Adducit autem ex eo haec verba: *Themistocles, cùm à formoso assectaretur*. Ubi Priscianus observat, *assectaretur* passivè dixisse pro *ἀνθολουθεῖτο*. Plura de eo apud Tranquillum vide.

TULLIUS TIRO scripsit libros de vita patroni sui, Ciceronis. Asconius Pedianus in Orat. pro Milone: *Legimus apud Tironem, libertum Ciceronis, in libro quarto de vita ejus, oppressum à Clodio L. Caecilium praetorem*. Item de jocis Ciceronis. Macrobius lib. II Saturnal. cap. I: *Cicero autem, quantum in ea re* (de jocis loquitur) *valuerit, quis ignorat, qui vel liberti ejus libros, quos is de Jocis patroni composuit, quos quidam ipsius putant esse, legere curavit?* Nisi quis Ciceronis ipsius esse malit, propter ea verba, *quos quidam ipsius putant esse*. Sanè dubitatum esse de auctore, indicat quoque Fabius lib. VI cap. II. Qui & testatur, non satis magno judicio in jocis congerendis usum esse. Verba ejus sunt: *Utinam Quintus, & libertus* (leg. Utinamque libertus) *ejus Tiro, aut alius quisquis fuit, qui tres hac de re libros edidit, parcius dictorum numero indulsissent, & plus judicii in eligendis, quàm in congerendis, studii adhibuissent. minus objectus calumniantibus foret*. Ex ridiculis iis multa supersunt apud Quinctilianum lib. VI cap. VI. Plutarchum in Ciceronis vita, & Macrobium lib. II Saturn. Praeclarum Tironis elogium vide apud Gellium lib. VII cap. III. Atque idem lib. XIII cap. IX, vocatur *adjutor in literis studiorum Ciceronis*. Imò Tullio *κανών* esse scriptorum suorum solet: ut ipse agnoscit lib. XVI epist. XVII. Notas, quibus litera verbum facit, primus reperit. Eas primus in lucem dedit vir summus, & affinitate mihi conjunctus, Janus Gruterus. De eodem sic Hieronymus in Chronico Eusebiano: *M. Tullius Tiro, Ciceronis libertus, qui primus notas*

notas commentus est, in Puteolano prædio, usq; ad centesimũ annũ consenescit.

BIBULUS, filius M. Calpurnii Bibuli, & Porciæ, Catonis Uticensis filiæ, libellum scripsit de gestis vitrici sui M. Bruti: ex quo aliqua refert Plutarchus in vita M. Bruti.

P. VOLUMNIUS philosophus, qui Bruti arma initio est secutus, consignavit historiam prœlii, quod Brutus Cassiusque adversus Cæsarem, & Antonium, gessere. Latinè hominem Romanum scripsisse, verisimilius est. Græcè tamen novisse, satis constat, vel inde, quòd Brutus, post cladem acceptam, eum Græcá est linguâ allocutus, cùm communium studiorum admoneret, atque oraret, ut trajecturo pectus suum gladio manum admoveret, & ictum adjuvaret. Auctor ejus rei Plutarchus in vita Bruti; ubi pluscula ex Volumnio hoc narrat. Cæterùm etiam Volumnius dictus fuit judicum unus, cùm Cicero pro Cluentio diceret. Idemque prænomen erat Volumnio, Antonii fabrûm præfecto; de quo Nepos in vita Attici. Etiam P. Volumnius, eques Romanus, cognomen Eutrapelus, Ciceroni memoratur lib. VII epist. XXXII, & lib. IX epist. XXVI. Item ad Att. lib. V epist. XV. Ecquis autem eorum sit idem, ac philosophus ille, dicere non habeo.

ANSER poëta, amicus fuit M. Antonii triumviri, atq; ejus gesta condidit: eoq; nomine ab Antonio donatus est agro Falerno. Huc respexit Cicero Philipp. XIII: *Hique, qui nunc Mutinam oppugnant, D. Brutum obsident, de Falerno anseres depellantur*, &c. Virgilio infestus erat: qui iccirco eum taxat Eclogâ IX: sed obliquè, uti & Tullius fecerat. Maronis quidem versus hujusmodi sunt:

Nam neque adhuc Varo videor, neque dicere Cinnâ
Digna: sed argutos interstrepere anser olores.

Ubi sic Servius: *Alludit ad Anserem quendam, Antonii poëtam, qui ejus laudes scribebat: quem ob hoc per transitum carpsit. De hoc etiam Cicero in Philippicis dicit: Ex agro Falerno anseres depellantur. Ipsum enim agrum ei donârat Antonius.* Adi quoque Maronis vitam, quæ sub nomine Donati prodiit. Meminit & Propertius lib. II eleg. ult.

Nec minor his animis, aut si minor a, *ore canorus*
Anseris indocto carmine cessit olor.

a *Scal.* nec se minor.

Et Ovidius lib. II Trist.

Cinna quoque his comes est, Cinnâque procacior Anser.

Inter poëtas historicos à Popelinierio *b* etiam refertur CORNELIUS ALPINUS. Horatio is σύγχρονος fuit, qui ejus meminit lib. I satir. X:

b *In historia historicorũ lib. 5.*

Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona, dumque
Defingit Rheni luteum caput; hæc ego ludo,

Ait poëta, se scribere ista, dum poëtatur Cornelius Alpinus: qui, ut Porphyrio inquit, *Memnonia versibus hexametris descripsit*. Ibidem sic Acro: *Alpinus hic Memnonis bella descripsit, & quia malè, ideo ait jugulat: quasi malis carminibus ipsum Memnona necat: vel Vivalium, quendam poëtam Gallum, tangit*. Ubi pro *Vivalium* in libris nonnullis *Vivalum* esse, Cruquius ait. Sed ipse pro *Vivalium*, vel *Vivalum*, *rivalem* legit: perque Cornelium Alpinum intelligit C. Cornelium Gallum; eumque Alpinum vocari ait, quia fuerit Forojuliensis. Atque huc censet respexisse Maronem, cùm Gallum inducit ita conquerentem de Cytheride suâ Antonium secutâ;

Tu procul à patriâ, (nec sit mihi credere tantum)
Alpinas ah, dura, nives, & frigora Rheni
Me sine sola vides.

Sed hæc quidem Alpinâ sanè nive frigidiora mihi videntur. Nam quo pacto colligere ex eo est, poëtam signari juxta Alpes natum, quia dicatur, amicam ejus procul à patria Alpinas nives sectari, & Rheni ostia? Tum autem verisimile non est, Gallum, poëtam nobilem, & Virgilio amicissimum, *turgidum* vocari ab Horatio: etsi non ignorem, eum duriorem Tibullo, & Propertio, censeri etiam à Quinctiliano lib. x. Adhæc Gallum quidem quatuor libros scripsisse Amorum de Cytheride amica, Volumnii libertâ (quam Maro Lycorida appellat) ex Servio didici: uti ex Probo, eum in scribendo sequi colorem Euphorionis poëtæ Græci. Sed de Memnoniis ejus, nihil apud veteres legi arbitror. Interim nec Acroni (quem & Glandorpius in Onomastico sequitur) accedo; qui eò ab Horatio dici putat jugulatum Memnona ab Alpino, quia *dum pugnam describit inter Achillem & Memnonem, ita hoc facit, ut iterum videatur Memnona jugulare suis carminibus*. Potiùs enim *jugulare*, simpliciter exposuero *jugulatum facere*. Ut Maro dixit Ecloga VI:

Tum Phaëtontiadas musco circumdat amaræ
Corticis, atque solo proceras erigit alnos.

CAP. XVIII.

Cæsaris Augusti libri de vita sua. Tredecim fuisse eos, non XXX *contrà quàm Torrentius credidit. Ejusdem liber de memo-*

ria

ria Drusi: atque alia. Vipsanio Agrippæ unde nomen, & quæ felicitatem ejus magnopere obscurent, libri ejus de vita sua, item de orbe terrarum. M. Valerii Messallæ natalis, dignitas, scripta, facundia, inque senectute omnium oblivio. Arruntii historia de bello Punico. Ejus κακοζηλία, dum Sallustium æmulatur. Non videri seorsim de terrarum situ scripsisse, quod Lipsius putabat. Facundia ejus. Diversus ab hoc Arruntius, captator testamentorum. Historia Sulpicii Galbæ, avi ejus Galbæ, qui Neroni in imperio successit.

AUGUSTUS CÆSAR de vita sua scripsit libros XIII. Auctor Suetonius in Augusto cap. LXXXV: *Aliqua* (composuit) *De vita sua, quam tredecim libris, Cantabrico tenus bello, nec ultrà, exposuit.* Ulpianus l. 1. D. De cadaveribus damnatorum: *Corpora eorum, qui capite damnantur, cognatis ipsorũ neganda non sunt. & id se observâsse etiam, Divus Augustus lib. X de vita sua scribit.* Meminit & ejus operis Servius I Georg. & VIII Æn. Ac è Græcis Appianus lib. IV ἐμφυλ. & in Illyr. item Plutarchus in Antonio & Bruto, Dio lib. XLVIII, & Suidas in Αὔγουστος: qui & ipse XIII libros fuisse dicit: ut omnino Torrentius peccet, qui in Suetonio XXX reposuit, nescio cujus codicis fidem secutus. nam aliter vett. editt. & MSSi. Illustre ex eo opere fragmentum habet Plinius lib. II Hist. Nat. cap. XXV. Nec quidem is dicit ex libris de Vita esse: sed non aliunde depromi, cognoscimus ex verbis Bæbii Macri apud Servium in I Georg. ubi rem eandem narrat, atque addit, *Hoc etiam Augustus in lib II Memoriæ vitæ suæ complexus est.* Fecit & *indicem rerum à se gestarum*, teste Tranquillo. Ac luculentum ejus fragmentum ex lapide Ancyrano transscriptum superest. Historicum etiam opus fuit *memoria vitæ Drusi, quam prosâ oratione composuit*: ut auctor est Suetonius in Aug. cap. XXVIII. Item *breviarium totius imperii*, de quo idem cap. CI. & fortasse etiam τὰ πρὸς Ἀγρίππαν α καὶ Μαικήναν ὑπομνήματα, ex quibus quiddam refert Plutarchus in Cic. *Ex breviario totius imperii* adferri videntur, quæ in fragmento legas Itinerarii Antonini Augusti, à Simlero scholiis in Antoninum Aug. subjecti *b*. Eo in fragmento dicitur, *Divus Augustus totum terrarum orbem rectè divisit, ubi ait:* ORBIS *totus dividitur in partes tres, Europam, Africam, & Asiam: quæ fere dupla est, ad quamlibet duarum.* Quàm multa, quàm varia, tanta sustinens negotia scripserit Augustus, non difficile est conjectare ex aureis reliquiis, quas undiq; collegit,

a Cõmentaria ad Agrippã & Macenatem.

b In edit. Æthici, & Antonini. quæ Basil prodiit ann. 1575. pag. 251.

legit, notisque illustravit, summus vir. Janus Rutgersius, Serenissimi Suecorum Regis consiliarius, quem vide lib. II Var. Lect. cap. XIX.

M. VIPSANIUS AGRIPPA, Augusti Cæsaris amicus, & gener, fuit. Unde Agrippæ nomen acceperit, Gellius ostendit lib. XVI cap. XVI, & Plinius lib. VII cap. VIII: *In pedes, inquit, procedere nascentem, contra naturam est: quo argumento eos appellavere Agrippas, ut ægre partos: qualiter M. Agrippam ferunt genitum, unico prope felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis. Quamquam is quoque adversâ pedum valetudine, miserâ juventâ, exercito ævo inter arma mortesq́ꝫ, ad noxia successu, infelici terris stirpe omni, sed per utrasque Agrippinas maximè, quæ Cajum, & Domitium Neronem, principes genuere, totidem faces generis humani: præterea brevitate ævi, quinquagesimo uno raptus anno, in tormentis adulteriorum conjugis, socerique prægravi servitio, luisse augurium præposteri natalis existimatur.* Vide & de eo Tranquillum in Augusto cap. LXIII, & duobus sequentibus. Eò autem memoratur à nobis hoc loco, quia scripsit libros de vita sua. Philargyrius in II Georg. *Agrippa in secundo vitæ suæ dicit excogitâsse se, ut ex Lucrino lacu portum faceret. Verùm hujus gloria Augusto cessit.* Item descripsit orbem terrarum. Plinius lib. III cap. II: *Agrippam quidem in tanta viri diligentia, præterq́ꝫ in hoc opere cura, cùm orbem terrarum urbi spectandum propositurus esset, errâsse quis credat? & cum eo Divum Augustum? Is namque complexam eum porticum ex destinatione & commentariis M. Agrippæ à sorore ejus inchoatam peregit.* Ex eo longitudinem, & latitudinem Narbonensis provinciæ tradit Plinius ejusdem libri cap. IV; Siciliæ circuitum cap. VIII; ambitum Italici, & Illyrici sinus, cap. XXVI; intervallum ab ore Istri ad os Ponti lib. IV cap. XI; à promontorio Cretico, quod κριοῦ μέτωπον vocatur, usque ad promontorium Cyrenarum, cui nomen Phyconti, cap. XII; longitudinem oræ Germanicæ cum Rhætia, & Norico, cap XIII; longitudinem, & latitudinem, universarum Galliarum inter Rhenum, & Pyrenæum, atq; Oceanum, ac montes Gebennam, & Juram, quibus Narbonensem Galliam excludit, cap. XVII; longitudinem Troglodytici sinus Ptolemaida usque lib. VI cap. XXIX; Æthiopum terræ universæ cum mari rubro longitudinem, & latitudinem cum superiori Ægypto cap. XXX; intervallum à freto Gaditano ad sinum Issicum cap. XXXIII.

M. VALERIUS CORVINUS MESSALLA est is, qui primus Augustum patrem patriæ salutavit: ut Suetonius tradit cap. LVIII. Natus est Olymp. CLXXX anno II, uti & T. Livius, teste Hieronymo in Chro-

in Chronicis. Etiamnum adolescens Triumviris formidini fuit: ut testatur Appianus lib. IV de bello civili. Adi & Plutarchum in vita Bruti sub finem, & Vellejum lib. II; ubi egregium ejus elogium addit. Sed, rebus compositis, etiam consulatum sub Augusto est adeptus. Primus quoque Urbis præfectus fuit: sed paucis diebus dignitatem eam exercuit, & ejuravit, sive quasi nescius exercendi, ut Tacitus ait: sive quia potestatem eam parùm civilem putaret: ut est apud Hieronymum in Chronico Eusebiano. Propterea Dioni Mæcenas primus fuisse Urbis præfectus dicitur. Exstat ad eum Tibulli panegyricus. Scripsit de litera S. Item Amatoria, teste Plinio lib. V epist. Adhæc libros de auspiciis, ex quibus Gellius pluscula adfert lib. XIII cap. XIV. Atque idem opus signat, ut puto, Macrobius lib. I Satur. cap. IX, ubi sic scribit: *Marcus etiam Messalla Cn. Domitii in consulatu collega, idemque per annos quinquaginta & quinque augur, de Iano ita inquit: Qui cuncta fingit, eademq; regit, aquæ terræque vim ac naturam gravem atque pronam, in profundum dilabentem, ignis atque animæ levem, immensum in sublime fugientem, copulavit circumdato cœlo: quæ vis cœli maxima duas vis dispares colligavit.* Præterea jam senex de Romanis familiis librum scripsit. Atque hujus caussâ potissimùm hoc loco ejus meminimus. Eo ex opere Plinius locum promit lib. XXXIV cap. XIII, & lib. XXXV cap. II. Ac fortasse inde etiam sunt, quæ idem adfert lib. XXXIII cap. III. Et imprimis, quæ Suetonius refert in Augusto cap. LXXIV: *Valerius Messalla tradit, neminem unquam libertinorum adhibitum ab eo cœnæ, excepto Mena; sed adserto in ingenuitatem post proditam Sext. Pompeji classem.* Exstat hodieque sub Messallæ nomine de progenie Augusti Cæsaris libellus, quem primus in lucem protraxit Iacobus Bedrotus Pludentinus: ut constat ex editione Moguntina anni CIϽIϽXL. MStus verò cum alibi exstat, tum Oxonii in Bibliotheca Collegii Lincolniensis. Sed est is scriptor planè supposititius. Verissiméque à Barthio proditum Advers. lib. XIX cap. XIV esse medii ævi fœtum. Nullo autem opere tantum laudis genuinus meruit Messalla, quàm orationibus, & declamationibus suis. Præclarè de eo M. Seneca Controversiâ XII: *Fuit Messalla exactissimi ingenii in omneis studiorum partes, Latini utique sermonis diligentissimus.* Et Lucius Seneca in ἀποκολοκυνθώσει *disertissimum virum* appellat. Imò Tacitus, sive alius, in dialogo de caussis corruptæ eloquentiæ, censet fuisse *Cicerone mitiorem, & dulciorem, & magis in verbis elaboratum.* Quinctilianus quoque lib. X cap. I: *Messalla,* inquit, *nitidus, & can-*

didus, & quodammodo præ se ferens in dicendo nobilitatem suam. Imò adhuc adolescens luculento elogio ornatus est à M. Tullio, epistolâ quadam ad M. Brutum. Id hic quoque apponi meruit: *Messallam habes. Cave existimes, Brute (quanquam non est necesse ea ad te, quæ tibi nota sunt, scribere: sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo silentio præterire) cave putes, probitate, constantiâ, curâ, studio reip. quidquam illi esse simile: ut eloquentia, quâ mirabiliter excellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur. quamquam in hac ipsâ sapientia plus apparet: Ita gravi judicio, multaq; arte se exercuit in verissimo genere dicendi. Tanta autem industria est, tantumq; evigilat in studio, ut non maxima ingenio (quod in eo summum est) gratia habenda videatur.*

Tantus autem vir anno ætatis LXX, biennio ante mortem, omnium planè, etiam nominis proprii, fuit oblitus. Auctor Plinius Hist. Nat. lib. VII cap. XXIV.

ARUNTIUS, sive Arruntius potiùs, (ut in Fastis ea vox exaratur, & à Græcis) sub Augusto de bello Punico scripsit historiam stylo Sallustiano, sed non sine κακοζηλίᾳ. De eo sic Seneca Epist. CXIV. *Hæc vitia unus aliquis inducit, sub quo tunc eloquentia est: cæteri imitantur, & alter alteri tradunt. Sic, Sallustio vigente, amputatæ sententiæ, & verba ante exspectatum cadentia, & obscura brevitas, fuere pro cultu. Arruntius, vir raræ frugalitatis, qui historias belli Punici scripsit, fuit Sallustianus, & in illud genus nitens. Est apud Sallustium:* Exercitum argento fecit: *id est pecuniâ paravit. Hoc Arruntius amare cœpit: posuit illud omnibus paginis. Dicit quodam loco:* Fugam nostris fecere. *alio loco,* Hiero, rex Syracusanorum, bellum facit. *Et alio loco:* Quæ audita Panormitanos dedere Romanis fecere. *Gustum tibi dare volui. Totus his contexitur liber. Quæ apud Sallustium rara fuerunt, apud hunc crebra sunt, & penè continua, nec sine caussa. ille enim in hæc incidebat: at hic illa quærebat. Vides autem, quid sequatur, ubi alicui vitium pro exemplo est. Dixit Sallustius:* Aquis hiemantibus. *Arruntius in primo libro belli Punici ait:* Repente hiemavit tempestas. *& alio loco, cùm dicere vellet frigidum annum fuisse, ait:* Totus hiemavit annus. *Et alio loco:* Inde sexaginta onerarias leves, præter militem, & necessarios nautarum, hiemante Aquilone, misit. *Non desinit omnibus locis hoc verbum infulcire. Quodam loco Sallustius dicit:* Inter arma civilia æqui boni famas petit. *Arruntius non temperavit, quo minùs primo statim libro poneret:* Ingentes esse famas de Regulo. Hactenus Seneca. Eundem planè censeo esse Arruntio isti, qui à Plinio refertur inter scriptores eos, ex quibus profecerit lib. III, & V. Sanè

istis

istis libris Plinius tractat situm terrarum, & marium. At dubium, quin Arruntius in libris suis de bello Punico descripserit Hispaniæ, Africæ, aliaque loca, in quibus manum conseruere Pœni cum Romanis. Justus Lipsius in eruditis ad Tacitum Notis censet Γεωγραφούμενα edidisse. Nempe propter istam Plinianam mentionem. Sed, ut arbitror, istud non scripsisset, si occurrissent libri ejus de bello Punico. Arbitror autem hunc Arruntium esse illum L. Arruntium, qui cum M. Claudio Marcello Æsernino consul fuit anno IↃCCXXXII. De quo sic Tacitus in primo annalium: *Post quæ L. Arruntius, haut multum discrepans à Galli oratione, perinde offendit. Quamquam Tiberio nulla vetus in Arruntium ira. Sed divitem, promtum, artibus egregiis, & pari famâ, publicè suspectabat. Quippe Augustus supremis sermonibus cùm tractaret, quinam adipisci principem locum suffecturi abnuerent, aut impares vellent, vel itidem possent cuperentque: M. Lepidum dixerat capacem, sed aspernantem: Gallum Asinium avidum, & minorem: L. Arruntium non indignum, &, si casus daretur, ausurum. De prioribus consentitur: pro Arruntio quidam Cn. Pisonem tradidere. omnesque præter Lepidum variis mox criminibus, struente Tiberio, circumventi sint.* Assentio quoque Nicolao Fabro apud eundem lib. III Annal. ubi vulgo est T. *Arruntius*, legenti *Lucius Arruntius*. Egregium autem oratorem fuisse, necesse est, quem vel Piso ibi in periculo suo petat, vel Tacitus nominet ante Asinium Gallum, & Marcellum Æserninum. Etiam apud M. Senecam, præfatione libri VII Controversiarum, legas, quomodo Arruntius urserit Albutium in judicio. Quod facit, ut idem videatur, ac patronus ille à Pisone expetitus, Tacito teste. Sed ut his quidem locis unus Arruntius intelligi videtur: ita alius est is, de quo Seneca lib. VI de Benef. ubi Arruntius captator testamentorum fuisse dicitur. Nec enim hoc convenit cum eo, quem Tacitus, nunc artibus egregiis, nunc sanctissimis fuisse, ait. Sed iste captator testamentorum fuerit is, de quo Josephus lib. XIX ἀρχαιολογίας cap. I. Ἦν δὲ εὐάρεστος Ἀῤῥούντιος τῶν κηρυσσόντων τὰ πωλούμενα, καὶ δι' αὐτὸ φωνῆς τε μεγέθει χρώμενος, καὶ χρήματα περιβεβλημένος ὅμοια τοῖς Ῥωμαίων πλουσιωτάτοις· δύναμίς τε αὐτῷ ἦν ἐφ' οἷς ἠθελήσει πράττειν κατὰ τὴν πόλιν, ἔν τε τῷ τότε, κἂν τοῖς ὕστερον: Quæ sic vertit Rufinus: *Fuit igitur Arruntius quidam, gratus homo inter præcones rerum venalium, & propterea magnitudine vocis utebatur, indutus vestibus diversi coloris ad instar nobilium Romanorum: habebatque potentiam agendi, quæ vellet, in civitate, in his, quæ tunc, & postea gerebantur.* Ecce Arruntius iste fuerat præco, & sub Cajo magnus fuit: at ille prior

git: *Affirmare vobis possum, nihil esse in historiis ejus, hoc, quem retuli, loco disertius: ut mihi tunc non laudâsse Ciceronem; sed certâsse cum Cicerone videatur. Nec hoc deterrendi causâ dico, ne historias ejus legere concupiscatis: concupiscite, & pœnas Ciceroni dabitis.* Suetonii sunt ista in Julio Cæs. cap. XXX: *Quod probabilius facit Asinius Pollio, Pharsalicâ acie cæsos profligatosq; adversarios prospicientem, hæc eum ad verbum dixisse referens: Hoc voluerunt: tantis rebus gestis C. Cæsar condemnatus essem, nisi ab exercitu auxilium petissem.* Et cap. LVI: *Pollio Asinius* (Cæsaris Commentarios) *parùm diligenter, parumq; integrâ veritate compositos, putat: cùm Cæsar pleraque, & quæ per alios erant gesta, temerè crediderit: & quæ per se, vel consultò, vel etiam memoriâ lapsus, perperam ediderit: existimatq; rescripturum, & correcturum fuisse.* E Græcis ejus meminit quoque Plutarchus in Pompejo, his verbis: Στρατιώτας δὲ μόνους ἑξακισχιλίους φησὶ πεσεῖν Ἀσίννιος Πολίων, μεμαχημένος ἐκείνην τὴν μάχην μετὰ Καίσαρος. *Militum sex millia tantùm cecidisse ait Asinius Pollio, qui eo in prœlio à partibus stetit Cæsaris.* Atque hæc quidem istius Asinii esse, certum est, qui cum Cæsare Julio militavit. Non æquè evidens de istis Strabonis lib. IV Geograph. Φησὶ δὲ τὸ μῆκος αὐτοῦ (de Rheno loquitur) σταδίων ἑξακισχιλίων Ἀσίνιος. *Asinius Rheno longitudinem adsignat stadiorum* IↃↃ cIↃ. Et mox: Φησὶ δὲ καὶ δίστομον εἶναι, μεμψάμενος τοὺς πλείω λέγοντας. *Ait & duo habere ostia, eos reprehendens, qui plura statuunt.* Fortasse enim (de quo mox videro) hæc sunt ex Asinio Quadrato. Siquidem sermo est de Rheno, Germaniæ termino. At Asinius Quadratus res Germanicas scripsit, ut Agathias testatur lib. I Historiæ suæ: Εἴγε χρὴ Ἀσιννίῳ Κοδράτῳ ἕπεσθαι ἀνδρὶ Ἰταλιώτῃ, καὶ τὰ Γερμανικὰ ἐς τὸ ἀκριβὲς ἀναγεγραμμένῳ. *Si sequendus nobis Asinius Quadratus, vir Italus, quique de rebus Germanicis accuratè tractavit.* Meminit & ejus scriptoris Stephanus in Γηλὺς, & Μεσσήνη, ubi vocatur Ἀσίνιος Κυάδρατος: item alibi ἁπλῶς Κυάδρατος: quo loco & Παρθικὰ ejus citat & Ῥωμαϊκά. Sed hæc sententia eo refellitur, quòd Asinii Quadrati meminisse non potuerit Strabo, cùm Quadratus demum vixerit Philippis imperantibus: historiamque suam perduxerit usque ad annum Urbis millesimum: unde & eam χιλιετηρίδα inscripsit. Non dubium igitur, quin Asinius Pollio ab Strabone intelligatur. Quod eò magis monere operæ duxi, quia doctissimus Casaubonus in notis ad IV Strabonis librum ambigit, utrùm intelligat Asinium Pollionem, an filium ejus Asinium Quadratum. Vellem equidem, addidisset, unde colligeret, Asinium Quadratum esse filiũ Asinii Pollionis. Sanè si signatur auctor χιλιετηρίδος,

πειθ@, filius esse non potest, cùm inter eos sit CCL annorum intervallum. At magis etiam fallitur Glandorpius in Onomastico, cùm ait, qui plerisque est Asinius Pollio, eum Straboni Asinium Quadratum vocari. Alium errorem errant Simlerus, atque idem Glandorpius, apud quos legas, ab Antistio Pollione descripta esse Julii Cæsaris gesta. Perperàm enim Antistium vocant, qui Asinius est. Ambigo, an apponere etiam velim, super eo liticulam fuisse duos inter viros mihi amicissimos, Philippum Cluverium, & Isaacium Pontanum, τῶν μακαρίτας: quorum ille in procemio lib. I Germaniæ antiquæ refert, Strabonem in quarto τῶν γεωγραφουμένων meminisse Asinii Quadrati: ex quo hæc sic scripserit Agathias lib. IV: Ἀλεμανοὶ ξυνήλυδές εἰσιν ἄνθρωποι, καὶ μιγάδες, καὶ τοῦτο δύναται αὐτοῖς ἡ ἐπωνυμία. *Alemanni convenæ sunt, & miscellanei, quod & appellatio ipsa satis indicat.* Ubi eò respicit, quod Germanis *Allemans* sint, *omniviri*, h. e. viri ex omni gente convenientes. Atqui Strabonis ætate Alemannorum nomen Romanis erat ignotum. Saltem nemo meminit ejus vel proximæ ætatis. Quare ille Agathiæ memoratus, non idem est ac ille Strabonis. De quo etsi adsentiam Pontano, nimis tamen acerbè, quòd iccirco doctissimum Cluverium velut asinum in Asinia gente, locum mereri putârit. Sic enim in sexto poëmatum inquit:

> *Qui Pollionem, quem vocat Asinium Strabo,*
> *Illum esse Asinium, qui Quadratus Agathiæ est,*
> *Contendit, ipse sit Quadratus Asinus.*

Sed humanæ ista imbecillitati condonemus. Quando obierit Pollio, docet Hieronymus in Chronico Eusebiano Olymp. CXCV, imperii Augusti XLVII: *Pollio Asinius orator, & consularis, qui de Dalmatis triumphavit, LXXX ætatis suæ anno in villa Tusculana moritur.*

TELEPHUS fortasse etiam veteres historias signavit. Sanè sic ad eum Horatius scribit lib. III. od. XIX.

> *Quantum distet ab Inacho*
> *Codrus, pro patria non timidus mori,*
> *Narras, & genus Æaci,*
> *Et pugnata sacro bella sub Ilio:*

Nisi potiùs hoc vult poëta, eum historiarum amantem usque adeò fuisse, ut & in poculis tempora putaret, & vetera potiùs referret, quàm quæ illi loco convenirent.

ATTEIUS PHILOLOGUS, patriâ Atheniensis, sed Grammati-

notas commentus est, in Puteolano prædio, usq; ad centesimũ annũ consenescit.

BIBULUS, filius M. Calpurnii Bibuli, & Porciæ, Catonis Uticensis filiæ, libellum scripsit de gestis vitrici sui M. Bruti: ex quo aliqua refert Plutarchus in vita M. Bruti.

P. VOLUMNIUS philosophus, qui Bruti arma initio est secutus, consignavit historiam prœlii, quod Brutus Cassiusque adversus Cæsarem, & Antonium, gessere. Latinè hominem Romanum scripsisse, verisimilius est. Græcè tamen novisse, satis constat, vel inde, quòd Brutus, post cladem acceptam, eum Græcâ est linguâ allocutus, cùm communium studiorum admoneret, atque oraret, ut trajecturo pectus suum gladio manum admoveret, & ictum adjuvaret. Auctor ejus rei Plutarchus in vita Bruti; ubi pluscula ex Volumnio hoc narrat. Cæterùm etiam Volumnius dictus fuit judicum unus, cùm Cicero pro Cluentio diceret. Idemque prænomen erat Volumnio, Antonii fabrûm præfecto; de quo Nepos in vita Attici. Etiam P. Volumnius, eques Romanus, cognomen Eutrapelus, Ciceroni memoratur lib. VII epist. XXXII, & lib. IX epist. XXVI. Item ad Att. lib. V epist. XV. Ecquis autem eorum sit idem, ac philosophus ille, dicere non habeo.

ANSER poëta, amicus fuit M. Antonii triumviri, atq; ejus gesta condidit: eoq; nomine ab Antonio donatus est agro Falerno. Huc respexit Cicero Philipp. XIII: *Hique, qui nunc Mutinam oppugnant, D. Brutum obsident, de Falerno anseres depellantur*, &c. Virgilio infestus erat: qui iccirco eum taxat Eclogâ IX: sed obliquè, uti & Tullius fecerat. Maronis quidem versus hujusmodi sunt:

Nam neque adhuc Varo videor, neque dicere Cinnâ
Digna: sed argutos interstrepere anser olores.

Ubi sic Servius: *Alludit ad Anserem quendam, Antonii poëtam, qui ejus laudes scribebat: quem ob hoc per transitum carpsit. De hoc etiam Cicero in Philippicis dicit: Ex agro Falerno anseres depellantur. Ipsum enim agrum ei donârat Antonius.* Adi quoque Maronis vitam, quæ sub nomine Donati prodiit. Meminit & Propertius lib. II eleg. ult.

Nec minor his animis, aut si minor a, *ore canorus*
Anseris indocto carmine cessit olor.

Et Ovidius lib. II Trist.

Cinna quoque his comes est, Cinnâque procacior Anser.

Inter poëtas historicos à Popelinierio *b* etiam refertur CORNELIUS ALPINUS. Horatio is σύγχρονος fuit, qui ejus meminit lib. I satir. X:

a *Scal.* nec se minor.

b *In historia historicorũ lib. 5.*

Turgi-

Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona, dumque
Defingit Rheni luteum caput; hæc ego ludo,

Ait poëta, se scribere ista, dum poëtatur Cornelius Alpinus: qui, ut Porphyrio inquit, *Memnonia versibus hexametris descripsit.* Ibidem sic Acro: *Alpinus hic Memnonis bella descripsit, & quia malè, ideo ait jugulat; quasi malis carminibus ipsum Memnona necat: vel Vivalium, quendam poëtam Gallum, tangit.* Ubi pro *Vivalium* in libris nonnullis *Vivalum* esse, Cruquius ait. Sed ipse pro *Vivalium*, vel *Vivalum*, *rivalem* legit: perque Cornelium Alpinum intelligit C. Cornelium Gallum; eumque Alpinum vocari ait, quia fuerit Forojuliensis. Atque huc censet respexisse Maronem, cùm Gallum inducit ita conquerentem de Cytheride suâ Antonium secutâ;

Tu procul à patriâ, (nec sit mihi credere tantum)
Alpinas ah, dura, nives, & frigora Rheni
Me sine sola vides.

Sed hæc quidem Alpinâ sanè nive frigidiora mihi videntur. Nam quo pacto colligere ex eo est, poëtam signari juxta Alpes natum, quia dicatur, amicam ejus procul à patria Alpinas nives sectari, & Rheni ostia? Tum autem verisimile non est, Gallum, poëtam nobilem, & Virgilio amicissimum, *turgidum* vocari ab Horatio: etsi non ignorem, eum duriorem Tibullo, & Propertio, censeri etiam à Quinctiliano lib. x. Adhæc Gallum quidem quatuor libros scripsisse Amorum de Cytheride amica, Volumnii libertâ (quam Maro Lycorida appellat) ex Servio didici: uti ex Probo, eum in scribendo sequi colorem Euphorionis poëtæ Græci. Sed de Memnoniis ejus, nihil apud veteres legi arbitror. Interim nec Acroni (quem & Glandorpius in Onomastico sequitur) accedo; qui eò ab Horatio dici putat jugulatum Memnona ab Alpino, quia *dum pugnam describit inter Achillem & Memnonem, ita hoc facit, ut iterum videatur Memnona jugulare suis carminibus.* Potiùs enim *jugulare*, simpliciter exposuero *jugulatum facere.* Ut Maro dixit Ecloga VI:

Tum Phaëtontiadas musco circumdat amaræ
Corticis, atque solo proceras erigit alnos.

CAP. XVIII.

Cæsaris Augusti libri de vita sua. Tredecim fuisse eos, non XXX *contrà quàm Torrentius credidit. Ejusdem liber de memoria*

ria Drusi: atque alia. Vipsanio Agrippæ unde nomen, & quæ felicitatem ejus magnopere obscurent, libri ejus de vita sua, item de orbe terrarum. M. Valerii Messallæ natalis, dignitas, scripta, facundia, inque senectute omnium oblivio. Arruntii historia de bello Punico. Ejus κακοζηλία, dum Sallustium æmulatur. Non videri seorsim de terrarum situ scripsisse, quod Lipsius putabat. Facundia ejus. Diversus ab hoc Arruntius, captator testamentorum. Historia Sulpicii Galbæ, avi ejus Galbæ, qui Neroni in imperio successit.

AUGUSTUS CÆSAR de vita sua scripsit libros XIII. Auctor Suetonius in Augusto cap. LXXXV: *Aliqua* (composuit) *De vita sua, quam tredecim libris, Cantabrico tenus bello, nec ultrà, exposuit.* Ulpianus l. 1. D. De cadaveribus damnatorum: *Corpora eorum, qui capite damnantur, cognatis ipsorũ neganda non sunt. & id se observâsse etiam, Divus Augustus lib. x de vita sua scribit.* Meminit & ejus operis Servius I Georg. & VIII Æn. Ac è Græcis Appianus lib. IV ἐμφυλ. & in Illyr. item Plutarchus in Antonio & Bruto, Dio lib. XLVIII, & Suidas in Αὔγουστος: qui & ipse XIII libros fuisse dicit: ut omnino Torrentius peccet, qui in Suetonio XXX reposuit, nescio cujus codicis fidem secutus. nam aliter vett. editt. & MSSi. Illustre ex eo opere fragmentum habet Plinius lib. II Hist. Nat. cap. XXV. Nec quidem is dicit ex libris de Vita esse: sed non aliunde depromi, cognoscimus ex verbis Bæbii Macri apud Servium in I Georg. ubi rem eandem narrat, atque addit, *Hoc etiam Augustus in lib II Memoriæ vitæ suæ complexus est.* Fecit & *indicem rerum à se gestarum*, teste Tranquillo. Ac luculentum ejus fragmentum ex lapide Ancyrano transscriptum superest. Historicum etiam opus fuit *memoria vitæ Drusi, quam prosâ oratione composuit*: ut auctor est Suetonius in Aug. cap. XXVIII. Item *breviarium totius imperii*, de quo idem cap. CI. & fortasse etiam τὰ πρὸς Ἀγρίππαν ᵃ καὶ Μαικήναν ὑπομνήματα, ex quibus quiddam refert Plutarchus in Cic. *Ex breviario totius imperii* adferri videntur, quæ in fragmento legas Itinerarii Antonini Augusti, à Simlero scholiis in Antoninum Aug. subjecti *b*. Eo in fragmento dicitur, *Divus Augustus totum terrarum orbem rectè divisit, ubi ait:* ORBIS *totus dividitur in partes tres, Europam, Africam, & Asiam; quæ fere dupla est, ad quamlibet duarum.* Quàm multa, quàm varia, tanta sustinens negotia scripserit Augustus, non difficile est conjectare ex aureis reliquiis, quas undiq; collegit,

a *Cõmenta in ad Agrippã & Macenatem.*
b *In edit. Æthici, & Antonini. quæ Basil prodiit ann.* 1575. *pag.* 252.

legit, notisque illustravit, summus vir Janus Rutgersius, Serenissimi Suecorum Regis consiliarius, quem vide lib. II Var. Lect. cap. XIX.

M. VIPSANIUS AGRIPPA, Augusti Cæsaris amicus, & gener, fuit. Unde Agrippæ nomen acceperit, Gellius ostendit lib. XVI cap. XVI, & Plinius lib. VII cap. VIII: *In pedes*, inquit, *procedere nascentem, contra naturam est: quo argumento eos appellavere Agrippas, ut ægre partos: qualiter M. Agrippam ferunt genitum, unico prope felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis. Quamquam is quoque adversâ pedum valetudine, miserâ juventâ, exercito avo inter arma mortesq; ad noxia successu, infelici terris stirpe omni, sed per utrasque Agrippinas maximè, quæ Cajum, & Domitium Neronem, principes genuere, totidem faces generis humani: præterea brevitate ævi, quinquagesimo uno raptus anno, in tormentis adulteriorum conjugis, socerique prægravi servitio, luisse augurium præposteri natalis existimatur.* Vide & de eo Tranquillum in Augusto cap. LXIII, & duobus sequentibus. Eò autem memoratur à nobis hoc loco, quia scripsit libros de vita sua. Philargyrius in II Georg. *Agrippa in secundo vitæ suæ dicit excogitâsse se, ut ex Lucrino lacu portum faceret. Verùm hujus gloria Augusto cessit.* Item descripsit orbem terrarum. Plinius lib. III cap. II: *Agrippam quidem in tanta viri diligentia, præterq; in hoc opere cura, cùm orbem terrarum urbi spectandum propositurus esset, errâsse quis credat? & cum eo Divum Augustum? Is namque complexam eum porticum ex destinatione & commentariis M. Agrippæ à sorore ejus inchoatam peregit.* Ex eo longitudinem, & latitudinem Narbonensis provinciæ tradit Plinius ejusdem libri cap. IV; Siciliæ circuitum cap. VIII; ambitum Italici, & Illyrici sinus, cap. XXVI; intervallum ab ore Istri ad os Ponti lib. IV cap. XI; à promontorio Cretico, quod κριῦ μέτωπον vocatur, usque ad promontorium Cyrenarum, cui nomen Phyconti, cap. XII; longitudinem oræ Germanicæ cum Rhætia, & Norico, cap XIII; longitudinem, & latitudinem, universarum Galliarum inter Rhenum, & Pyrenæum, atq; Oceanum, ac montes Gebennam, & Juram, quibus Narbonensem Galliam excludit, cap. XVII; longitudinem Troglodytici sinus Ptolemaida usque lib. VI cap. XXIX; Æthiopum terræ universæ cum mari rubro longitudinem, & latitudinem cum superiori Ægypto cap. XXX; intervallum à freto Gaditano ad sinum Issicum cap. XXXIII.

M. VALERIUS CORVINUS MESSALLA est is, qui primus Augustum patrem patriæ salutavit: ut Suetonius tradit cap. LVIII. Natus est Olymp. CLXXX anno II, uti & T. Livius, teste Hieronymo

in Chro-

in Chronicis. Etiamnum adolescens Triumviris formidini fuit: ut testatur Appianus lib. IV de bello civili. Adi & Plutarchum in vita Bruti sub finem, & Vellejum lib. II; ubi egregium ejus elogium addit. Sed, rebus compositis, etiam consulatum sub Augusto est adeptus. Primus quoque Urbis præfectus fuit: sed paucis diebus dignitatem eam exercuit, & ejuravit, sive quasi nescius exercendi, ut Tacitus ait: sive quia potestatem eam parùm civilem putaret: ut est apud Hieronymum in Chronico Eusebiano. Propterea Dioni Mæcenas primus fuisse Urbis præfectus dicitur. Exstat ad eum Tibulli panegyricus. Scripsit de litera S. Item Amatoria, teste Plinio lib. V epist. Adhæc libros de auspiciis, ex quibus Gellius pluscula adfert lib. XIII cap. XIV. Atque idem opus signat, ut puto, Macrobius lib. I Satur. cap. IX, ubi sic scribit: *Marcus etiam Messalla Cn. Domitii in consulatu collega, idemque per annos quinquaginta & quinque augur, de Iano ita inquit: Qui cuncta fingit, eademq; regit, aquæ terræque vim ac naturam gravem atque pronam, in profundum dilabentem, ignis atque animæ levem, immensum in sublime fugientem, copulavit circumdato cœlo: quæ vis cœli maxima duas vis dispares colligavit.* Præterea jam senex de Romanis familiis librum scripsit. Atque hujus caussâ potissimùm hoc loco ejus meminimus. Eo ex opere Plinius locum promit lib. XXXIV cap. XIII, & lib. XXXV cap. II. Ac fortasse inde etiam sunt, quæ idem adfert lib. XXXIII cap. III. Et imprimis, quæ Suetonius refert in Augusto cap. LXXIV: *Valerius Messalla tradit, neminem unquam libertinorum adhibitum ab eo cœnæ, excepto Mena: sed adserto in ingenuitatem post proditam Sext. Pompeji classem.* Exstat hodieque sub Messallæ nomine de progenie Augusti Cæsaris libellus, quem primus in lucem protraxit Iacobus Bedrotus Pludentinus: ut constat ex editione Moguntina anni CIↃ IↃ XL. MStus verò cum alibi exstat, tum Oxonii in Bibliotheca Collegii Lincolniensis. Sed est is scriptor planè suppositicius. Verissiméque à Barthio proditum Advers. lib. XIX cap. XIV esse medii ævi fœtum. Nullo autem opere tantum laudis genuinus meruit Messalla, quàm orationibus, & declamationibus suis. Præclarè de eo M. Seneca Controversiâ XII: *Fuit Messalla exactissimi ingenii in omneis studiorum partes, Latini utique sermonis diligentissimus.* Et Lucius Seneca in ἀποκολοκυνθώσει *disertissimum virum* appellat. Imò Tacitus, sive alius, in dialogo de caussis corruptæ eloquentiæ, censet fuisse *Cicerone mitiorem, & dulciorem, & magis in verbis elaboratum.* Quinctilianus quoque lib. X cap. I: *Messalla*, inquit, *nitidus, & candidus,*

didus, & quodammodo præ se ferens in dicendo nobilitatem suam. Imò adhuc adolescens luculento elogio ornatus est à M. Tullio, epistolâ quadam ad M. Brutum. Id hîc quoque apponi meruit: *Messallam habes. Cave existimes, Brute (quanquam non est necesse ea ad te, quæ tibi nota sunt, scribere: sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo silentio præterire) cave putes, probitate, constantiâ, curâ, studio reip. quidquam illi esse simile: ut eloquentia, quâ mirabiliter excellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur. quamquam in hac ipsâ sapientia plùs apparet: Ita gravi judicio, multaq; arte se exercuit in verissimo genere dicendi. Tanta autem industria est, tantumq; evigilat in studio, ut non maxima ingenio (quod in eo summum est) gratia habenda videatur.*

Tantus autem vir anno ætatis LXX, biennio ante mortem, omnium planè, etiam nominis proprii, fuit oblitus. Auctor Plinius Hist. Nat. lib. VII cap. XXIV.

ARUNTIUS, sive Arruntius potiùs, (ut in Fastis ea vox exaratur, & à Græcis) sub Augusto de bello Punico scripsit historiam stylo Sallustiano, sed non sine κακοζηλίᾳ. De eo sic Seneca Epist. CXIV. *Hæc vitia unus aliquis inducit, sub quo tunc eloquentia est: cæteri imitantur, & alter alteri tradunt. Sic, Sallustio vigente, amputatæ sententiæ, & verba ante exspectatum cadentia, & obscura brevitas, fuere pro cultu. Arruntius, vir raræ frugalitatis, qui historias belli Punici scripsit, fuit Sallustianus, & in illud genus nitens. Est apud Sallustium:* Exercitum argento fecit: *id est pecuniâ paravit. Hoc Arruntius amare cœpit: posuit illud omnibus paginis. Dicit quodam loco:* Fugam nostris fecere. *alio loco,* Hiero, rex Syracusanorum, bellum facit. *Et alio loco:* Quæ audita Panormitanos dedere Romanis fecere. *Gustum tibi dare volui. Totus his contexitur liber. Quæ apud Sallustium raræ fuerunt, apud hunc crebra sunt, & penè continua, nec sine caussa. ille enim in hæc incidebat: at hic illa quærebat. Vides autem, quid sequatur, ubi alicui vitium pro exemplo est. Dixit Sallustius:* Aquis hiemantibus. *Arruntius in primo libro belli Punici ait:* Repente hiemavit tempestas. *& alio loco, cùm dicere vellet frigidum annum fuisse, ait:* Totus hiemavit annus. *Et alio loco:* Inde sexaginta onerarias leves, præter militem, & necessarios nautarum, hiemante Aquilone, misit. *Non desinit omnibus locis hoc verbum infulcire. Quodam loco Sallustius dicit:* Inter arma civilia æqui boni famas petit. *Arruntius non temperavit, quo minùs primo statim libro poneret:* Ingentes esse famas de Regulo. Hactenus Seneca. Eundem planè censeo esse Arruntio isti, qui à Plinio refertur inter scriptores eos, ex quibus profecerit lib. III, & V. Sanè

istis libris Plinius tractat situm terrarum, & marium. At dubium, quin Arruntius in libris suis de bello Punico descripserit Hispaniæ, Africæ, aliaque loca, in quibus manum conseruere Pœni cum Romanis. Justus Lipsius in eruditis ad Tacitum Notis censet γεωγραφούμενα edidisse. Nempe propter istam Plinianam mentionem. Sed, ut arbitror, istud non scripsisset, si occurrissent libri ejus de bello Punico. Arbitror autem hunc Arruntium esse illum L. Arruntium, qui cum M. Claudio Marcello Æsernino consul fuit anno IↃCCXXXII. De quo sic Tacitus in primo annalium: *Post quæ L. Arruntius, haut multum discrepans à Galli oratione, perinde offendit. Quamquam Tiberio nulla vetus in Arruntium ira. Sed divitem, promtum, artibus egregiis, & pari famâ, publicè suspectabat. Quippe Augustus supremis sermonibus cùm tractaret, quinam adipisci principem locum suffecturi abnuerent, aut impares vellent, vel itidem possent cuperentque: M. Lepidum dixerat capacem, sed aspernantem: Gallum Asinium avidum, & minorem: L. Arruntium non indignum, &, si casus daretur, ausurum. De prioribus consentitur: pro Arruntio quidam Cn. Pisonem tradidere. omnesque præter Lepidum variis mox criminibus, struente Tiberio, circumventi sint.* Assentio quoque Nicolao Fabro apud eundem lib. III Annal. ubi vulgo est T. *Arruntius*, legenti *Lucius Arruntius*. Egregium autem oratorem fuisse, necesse est, quem vel Piso ibi in periculo suo petat, vel Tacitus nominet ante Asinium Gallum, & Marcellum Æserninum. Etiam apud M. Senecam, præfatione libri VII Controversiarum, legas, quomodo Arruntius urserit Albutium in judicio. Quod facit, ut idem videatur, ac patronus ille à Pisone expetitus, Tacito teste. Sed ut his quidem locis unus Arruntius intelligi videtur: ita alius est is, de quo Seneca lib. VI de Benef. ubi Arruntius captator testamentorum fuisse dicitur. Nec enim hoc convenit cum eo, quem Tacitus, nunc artibus egregiis, nunc sanctissimis fuisse, ait. Sed iste captator testamentorum fuerit is, de quo Josephus lib. XIX ἀρχαιολογίας cap. I. Ἦν δ' εὐάρεστος Ἀρρύντιος τῶν κηρυσσόντων τὰ πωλούμενα, καὶ δι' αὐτὸ φωνῆς τε μεγέθει χρώμενος, καὶ χρήματα περιβεβλημένος ὅμοια τοῖς Ῥωμαίων πλουσιωτάτοις· δύναμίς τε αὐτῷ ἦν ἐφ' οἷς ἠθελήσειε πράσσειν κατὰ τὴν πόλιν, ἔν τε τῷ τότε, κἀν τοῖς ὕστερον: Quæ sic vertit Rufinus: *Fuit igitur Arruntius quidam, gratus homo inter præcones rerum venalium, & propterea magnitudine vocis utebatur, indutus vestibus diversi coloris ad instar nobilium Romanorum: habebatque potentiam agendi, quæ vellet, in civitate, in his, quæ tunc, & postea gerebantur.* Ecce Arruntius iste fuerat præco, & sub Cajo magnus fuit: at ille prior

vir erat consularis, sub Augusto clarus, ac sub Tiberio decessit: quod Tacitus primo Annaliũ indicat, & pluribus in tertio exponit.

SULPICIUS GALBA, avus imperatoris Galbæ, hîc etiam locum sibi vindicat, etsi cujus rei historiam reliquerit, non satis sciatur. Suetonius in Galba: *Avus* (Galbæ) *clarior studiis, quàm dignitate: non enim egressus praturæ gradum, multiplicem, nec incuriosam historiam edidit.* Ætatem inde etiam cognoscimus, quòd pater hujus historici (ut ibidem Tranquillus ait) *ob repulsam consulatus infensus Iulio Cæsari, cujus legatus in Gallia fuerat, conspiravit cum Cassio, & Bruto: propter quod Pediâ lege damnatus est.* Non dubito autem quin idem signetur à Cornelio Nepote in vita Annibalis; ubi hæc legas: *Quibus consulibus interierat* (Annibal) *non convenit. Namque Atticus M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Coss. mortuum in annali suo scriptum reliquit. At Polybius L. Æmilio Paullo, & Cn. Bæbio Tamphilo. Sulpicius autem P. Cornelio Cethego, & M. Bæbio Tamphilo.*

CAP. XIX.

T. Livius quando scripserit, quando decesserit, quot historiarum libros fecerit, quousque historiam perduxerit, an genuinus sit liber XLIII, *Fabii ac Caligulæ dispar de Livio judicium, Patavinitas in eo ab Asinio deprehensa. Perperam illud à viro docto intelligi, uti & Senecæ de eo judicium. Annii, Scoppæ, & Glareani de mala Livii fide judicium refellitur. Antonini itinerarium ab Annio editum, planè supposititium, & ineptiarum plenum. Trogi Pompeji pater quos honores gesserit, atque unde Pompejus dictus sit. Alius est à Quinctio Trogo, homine nefario. Cur Cicero orationes in Antonium Philippicas dixerit: curque Trogus historias suas Philippicas nominârit. Eo opere & mundi Origenes, ac terræ situs pertractâsse. Liber ejus de animalibus. Vanitas cujusdam, Trogum ipsum pollicentis. Ætas Fenestellæ. Epitomen ejus Diomedi memoratam perperam supposititiam putari. Fenestellæ error, alterque Gellii. Libellus de magistratibus, Fenestellæ vulgo tributus, quem habeat parentem, ac ad quem scriptus fuerit: ac Robortelli, & Alciati super eo lapsus.*

TI-

TItus Livius Patavinus, quin fuerit, nemo ambigit. Sed non æquè apertum, utrùm natus sit in Apono vico; qui hodie *Abano*: ut eo modo dicatur Patavinus, quo Maro dictus Mantuanus, quia Andibus natus, qui vicus in agro erat Mantuano. Qui Aponensem Livium faciunt, adferunt Martialis lib. I ep. LXII:

Censetur Apona Livio suo tellus.

Et sanè unus hic locus prora & puppis iis videtur, qui in vico eo natum fuisse Livium crediderunt. Qua in sententia, ut intelligo ex Clarissimo Pignorio, etiam est Guilielmus Ongarillius, historicus Patavinus nec dum editus. Sed si Livius Aponi natus à Martiale dicatur, idem dixisse credendus de Stella, & Flacco. Atqui obstare videtur illud ejusdem libri epigr. LXXVII:

Flacce Antenorei spes & alumne laris.

Ubi in Antenoreo, hoc est Patavino lare natum non obscurè ait. Quare videndum, an non ab Apono fonte, qui celebratissimus erat inter aquas Patavinas, Aponam terram generatim dixerit pro Patavina: non pro Apono vico, cujus Martialis temporibus nullum fuisse nomen videtur. Estque in hac etiam sententia ὁ μακαρίτης Cluverius noster in Italia sua. Scripsit Livius post quidem Augusti triumphum de bello Actiaco, qui incidit in annum Urbis IↃCCXXV, sive consulatum Augusti V: ante verò Cantabros ductu L. Antistii domitos, quod fuit anno IↃCCXXX, sive consulatu Augusti X. Hoc liquet ex verbis illis ipsius Livii lib. I: *Bis deinde post Numa tempora Janus clausus fuit; semel T. Manlio Cos. post Punicum primum perfectum bellum, iterum quod nostra ætati dii dederunt, ut videremus, post bellum Actiacum, ab Imperatore Cæsare Augusto, pace terra mariq; parta.* Satis constat ter ab Augusto clausum esse templum Jani, secundò quidem anno Urbis IↃCCXXX, Cantabris devictis. Tertiò autem anno sequenti, sive consulatu Augusti XI. Cùm verò Livius semel duntaxat sua ætate clausum dicat, quid apertius quàm scripsisse ista, antequam secundò tertióque clauderetur. Quanquam verò sub Augusto quidem historiam suam edidit, sed eo diutius vixit. Quarto enim obiit Tiberii anno, ætatis suæ LXXVI, quo & Ovidius decessit Tomis: ut de utroque Eusebius in Chronicis testatur. Scripsit historiarum libros CXL, vel potiùs CXLII, ut jam olim agnovit Petrarcha. Iis complectebatur res Romanas ab V. C. usque ad bellum in Germania gestum à Druso, ejusque mortem. Ex illis soli supersunt XXXV. Nam secunda periit decas, & quicquid sequebatur librum quadragesimum quinctum. Cæterorum nihil

habemus, præter argumenta, quæ epitome Livianâ (si argumentum libri CXXXVI, & CXXXVII exceperis) continentur, sive ejus Florus, sive alius est auctor. Libri CIII meminit Serenus Sammonicus, quo loco agit de carboni medendo:

Tertia namque Titi simul & centesima Livî
Charta docet ferro talem candente dolorem
Exsectum, aut poto raparum semine pulsum,
Infecti dicens vix septem posse diebus
Vitam produci, tanta est violentia morbi.

At qui nuper, tanquam Livii genuinam, libri XLIII partem majorem è veteri, ut ait, bibliotheca, primus juris publici fecit; næ ille fucum fecit auritis Midis; non illis, quibus corculis esse datum est, & qui nôrunt, quid æra lupinis distent.

Nihil hoc scriptore est grandius, atque uberius. Vir disertissimus à Seneca in primo de ira vocatur. Lacteam quidem ubertatem ejus prædicat Fabius lib. X cap. I. Ibidem arbitratur, ut Thucydidi Sallustium, ita Herodoto Livium æquiperari posse. Quanto ille candidiùs, quàm Caligula Imperator, qui, Tranquillo teste, verbosum vocabat. Sed de stylo etiam litem intentabat olim Asinius Pollio. Patavinitatem *a* in eo animadvertere se ajebat, ut Fabius testatus lib. VIII. c. I. Nimirum delicatum Romani hominis palatum videbatur sibi aliquid sentire, quod non usquequaque saperet genium Romani sermonis. At non audiendus est Keckermannus, quando hinc colligit, reprehensum ab Asinio esse sublimem Livii stylum. Uti & cùm à Seneca propterea culpari putat lib. I de Ira cap. ult. & de Tranquillitate cap. IX. Nam longè aliud & Fabium & Senecam velle, nemo diffitebitur, qui verba eorum attendat. Nec probare illa Lipsii possum, viri ab ingenii elegantia, & varia eruditione, quàm dictione laudatioris: *Nos quoque supinum eum alibi, aut frigidum, imò & ταυτολόγον agnoscimus: derivaturi tamen libenter in exscriptores hanc culpam.* Cui & subscribere videtur Possevinus bibliothecæ selectæ lib. XVI. Uti & judicium eorum sequitur improbantium, quòd superstitiosè referat prodigia tam multa: ut boves locutos, infantes semestres triumphum clamâsse. Quæ sanè in gentili laudem magis merentur, cùm qualemcunque numinis cultum ἀθεότητι oporteat præferre. Sed quid de istis dicemus, quibus ne bonæ quidem fidei videtur? Hi firmatum eunt sententiam suam verbis Antonini Cæsaris in Itinerario suo, ubi hæc legas, *Fano Volturnæ, cujus claris gestis invidit Livius.* Eum verò

a Id est, quadam minus Romanè dicta, ut interpretatur Erasmus in Ciceroniano.

ad

ad locum hæc annotavit Annius Viterbiensis: *Quid sibi velit, quod ait, Cujus præclaris gestis invidit Livius, equidem alii alia existimant. Dicam & ipse opinionem meam. Suetonius Tranquillus in vita C. Caligulæ scribit, paullulum abfuisse, quin ab omnibus bibliothecis statuas & scripta Livii, deleret, qui illum, uti verbosum; & negligentem in historiâ, carpebat. Est autem negligens is, qui supprimit, quæ referenda sunt; & verbosus, qui absque probatione contradicit afferenti rationes, & auctores. Et his duobus peccavit Livius in multis, ut patet. Sed ex multis, quò ad fanum Volturnæ hæc exempla sint. Cælius Thuscus Lartes Fani juvit Romulum implorantem ab eo auxilium contra Ceninenses, Crustuminos, & Latinos, & retulit triumphum. Et id idem fecit contra Sabinos Galeritus Lucumo. Et ob id ipse primus posuit Prætoria Romæ, &, divisâ Româ, in tres tribus, imposuit nomina, & tertiam partem dedit Thuscis. Vt clarè tradunt Propertius in elegiâ ad Vertumnum; & alterâ paululum præcedente, & Varro in 1 de lingua Latina, & Fabius Pictor de origine urbis Romæ, & Dionysius Halicarn. in 11 lib. & Mythici sub fabula Iani ejaculantis aquas sulphureas in Sabinos, ut Macrobius in 1. Saturnal. & Ovidius in 1 de Fastis indicant. At lividus fuit Livius, ut hic notat Antoninus, qui, ut funditus extingueret Thuscorum fulgorem, & triumphos obnubilaret, ab eis partos, non à Romulo gestos; omnino etiam scribere unum verbum neglexit. Quod profectò invidissimi hominis est officium, & negligentis veritatem in historia. Similiter fuit verbosus, quia absque certo auctore, & probatione, dicit contra Varronem, quòd Lucerum nomen incertæ originis. Fabius enim Pictor, antiquior eo, ostendit ab historia esse Etruscæ originis atque certissimæ. Rursus Livio antiquior & doctior Varro in 1. de L. L. dicit esse certæ originis; à Lucumone Luceres dictos: idq́, probat vetustissimis auctoribus, Iunio, & Tolumnio, Tuscarum Tragœdiarum scriptore. Et item inexpugnabili argumento, quod Luceres est derivatio Etrusca à Lucumone, & non Latina à luco Asyli, ut Pedianus, & Plutarchus in vita Romuli, turpiter in Grammaticâ Latinâ aberrantes, dicunt, quia lucus Latinè à luceo verbo per antiphrasim derivatur, & à luco Lucii, & Lucani, Latina derivatio est, & non Luceres, ut linguæ Latinæ peritissimus Varro ostendit. Non est igitur mirum, si Cæsar excanduit irâ contra scripta Livii, negligentia, & supprimentia, quæ clarissima erant: & eum appellavit jure verbosum, qui contra Varronem afferentem testes antiquissimos, & invincibilem rationem, verbosa solùm & anili loquacitate dixit, Lucerum nomen est incertæ originis. Et ideo, ut utamur regulâ B. Hieronymi, eâdem facilitate Livius, & omnes alii similes, contemnan-*

temnantur, quâ sine ratione, ac certo auctore, contra doctiores solâ verbositate usi proferunt. Quum verò constet Livium non ignorâsse, quæ Varro, & Fabius Pictor, & alii, referunt, constat equidem illum non ignoratione scientiæ? sed malignitate naturæ in historia neglexisse dicenda, & verbosè dixisse subticenda. Et ob id, uti Cajus, ita & Antoninus Cæsar, eum arguit invidiæ, dicens: Volturna præclaris gestis invidit Livius. Hactenus, nimis profectò patienter, latrantem audivimus caniculam istam. Cujus omnia singulatim refellere velle, planè sit otio suò abuti. Sed mirari satis non possum, in sententiam suam pertrahere potuisse viros aliquot eruditos: eosque inter L. Joannem Scoppam Parthenopæum, qui Collectaneorum lib. I cap. XVIII, sic scribit: *Livius, historicus luculentissimus, in primo ab urbe condita*: Eodem, inquit, tempore & centuriæ tres equitum conscriptæ sunt: Ramnenses à Romulo: à Tito Tatio, Titienses appellati; Lucerum nominis, & originis caussa incerta est. *Hæc Livius. Non quòd (ut mea est sententia) Lucerum originem ignoraret; sed perinde ac Gallus Cisalpinus, & Hetruscæ, Italiæque gloriæ invidens, conscripsit: quod Antonius Cæsar in suo itinerario his verbis arguit:* Vulturna, cujus claris gestis invidet Livius. *Et Cajus Caligula, Tranquillo in Caligulæ vita scribente, paullum abfuit, quin statuas & scripta Livii ab omnibus bibliothecis amoveret, tanquam verbosi & in historia mendacis. Scius ergo erat Livius, sed ut invidus omisit.* Hactenus Scoppa. Sed quid in mentem venit Scoppæ, ut se tueretur autoritate Cæsaris Caligulæ? quem ignorare non potuit similiter de Virgilio sensisse: imò & Homerum contemsisse. Sunt enim ista Tranquilli verba: *Cogitavit etiam de Homeri carminibus abolendis. Cur enim sibi non liceret*, dicens, *quod Platoni licuit, qui eum è civitate, quam constituebat, ejecerit? Sed & Virgilii, & T. Livii scripta, & imagines, paullum abfuit, quin ex omnibus bibliothecis amoverit, quorum alterum, ut nullius ingenii, minimæq́; doctrinæ: alterum, ut verbosum in historia, negligentemque, carpebat.* Ex eodem scimus, quid de abolendis jurisconsultis sæpe jactârit: ac quale ejus de L. Seneca fuerit judicium. Quamobrem sanum neminem movebit auctoritas Caligulæ, qui, ut ejusdem Tranquilli verbis utar, *non minore livore, ac malignitate, quàm superbiâ sævitiâque, penè adversus omnis ævi homines grassatus est.* Quod verò ad Antoninum imperatorem, quo & ipso se tuetur Scoppa, nusquam leguntur ea de Livio verba in genuino seu Antonii, seu Antonini, seu Æthici Itinerario, quod primùm edidit Josias Simlerus, posteaque ex antiquis codd. correxit, & commentario illustravit Hieronymus Surita Cæsaraugustanus. Sed sunt ea verba in Itinera-

rio

rio isto, quod Annius Viterbiensis commentus fuit, ac cunctis obesæ naris, ut germanum, obtrusit. Sanè isto ὑποβολιμαίῳ Antonini itinerario nihil indoctius, atque insulsius. Quod & res clamat, & ubertim ostensum ab eruditissimo, ac, dum viveret, amicissimo mihi, Philippo Cluverio in Italia sua. Quare, cur vel propter Caligulam, vel supposititium Antoninum, suspectior nobis sit Livius, nihil sanè caussæ est. Nec magis movere debet Henricus Glareanus, vir variæ eruditionis, cum *a* Livium bellicosæ Gallorum gentis res gestas odiosè tractare, virtutesque eorum malignè elevare, conqueritur. Quod etiam Barthius facit Adversariorum lib. LX in Augustini de Civitate Dei lib. I cap. VI. Quàm enim Livius veritati studuerit, vel ex eo conjecturam capere possumus, quòd in descriptione belli civilis ne Augusto quidem in tantum voluerit gratificari, ut aliter res narraret, quàm factum sciret. Audiamus, quæ Cremutius Cordus apud Tacitum dicat Annalium lib. IV: *Titus Livius, eloquentiæ ac* FIDEI *præclarus imprimis, Cn. Pompejum tantis laudibus tulit, ut Pompejanum eum Augustus appellaret: neque id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, sæpe ut insignes viros nominat.* Verùm aliud alii telum intentant. Malevolentiæ enim eo reum agunt, quòd Polybium, quem κατὰ πόδα sæpe exscribit, non alio dignetur elogio, quam *b* *haudquaquam spernendi auctoris*. Quam frigidam sanè laudationem esse Fulvius Ursinus *c* annotavit. Petrus Victorius eo putabat crimine liberari Livium, quòd parciores olim in tribuendis fuerint elogiis. Quod non negârim. Sed non id satis eo comparet, quòd putabat id etiam ex Appulejo parere in Apologia: ubi quæstorem publicum, qui coram adorat, non *ornatissimum* appellat, sed *virum ornatum* vocare est contentus. Fortasse, ut Scipio Gentilis putabat, ordinis & dignitatis habuit rationem, quia, ut notum omnibus, primus in Senatum veniendi gradus erat quæstura. Livii verò locus omnino intelligi debet κατὰ λιτότητα, ut nequaquam aspernandus auctor idem valeat, ac si scriptorem dixisset summæ fidei & auctoritatis. Cui rei probandæ multa adferrem: nisi fusè hanc Livianorum esse verborum mentem docuisset Casaubonus in collectis à se Polybii fragmentis. Eloquentiæ studioso, præsertim tenella ætate, magis Livium profore, quàm Sallustium, Quinctiliani judicium est, lib. cap. ubi ait: *Livius à pueris magis legendus, quàm Sallustius, & hic historiæ majoris est auctor: ad quem tamen intelligendum jam*

a *Præfat. in ea, quæ ad Livium annotavit.*

b Lib. 30.

c *Notis in Polybii legationes.*

profectu opus sit. Quod Fabii judicium carpit Barthius Adversar. XLVIII cap. XIX. Putat, Sallustium dici majoris historiæ auctorem: cùm ea non sit annorum XXV. Ergo, inquit, legendum, *sit hic historia; major is est auctor.* Imò omnino τὸ *hic* ad Livium refertur. Et penè quæcumque eo capite adversus Fabium disseriit idem Barthius, sanè ἄῤῥητα ἀμείνω. Quantum ejus fuerit nomen cùm viveret, etiam docent hæc Plinii verba lib. II epist. III, ad Nepotem: *Nunquámne legisti, Gaditanum quendam, Titi Livii nomine gloriâque commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum orbe venisse, statimque ut viderat abiisse?* Nempe, ut hac ipsa de re B. Hieronymus ad Paullinum ait: *Quod ad contemplationem sui Roma contraxerat, unius fama perduxit.* Ac postea idem ait: *Habuit illa ætas inauditum, & omnibus seculis celebrandum miraculum, ut tantam urbem ingressi, aliud extra urbem quærerent.* At mirificus zelus fuit S. Gregorii, qui, ut S. Antoninus, & ex eo Jo. Hesselius, ex utroque Raderus ad Martialem tradit, Livium propterea combussit, *quòd in superstitionibus, & sacris Romanorum perpetuò versetur.* Sepulcrum Livii, ut quidem Blondus, eoque ex auctore Leander refert, Patavii fuit, ubi olim Junonis templum, ac nunc monasterium B. Justinæ, quod tenent nigri monachi Benedictini. At hodie ossa Livii magno in honore asservantur sublimi loco curiæ majoris, sive prætorii ab Henrico Imp. exstructi, sed post incendium à Venetis splendidius refecti. Seorsim verò ostenduntur lingua & maxilla ejus. Sed brachium alterum non item. Cujus caussam hæc inscriptio ibidem ostendit: *Inclyto Alphonso Arragonum Regi; studiorum fautori, Reip. Veneta fœderato, Antonio Panormita poëta, legato suo orante, & Matthæo Victurio, hujus urbis prætore constantissimo intercedente, ex historiarum parentis T. Livii ossibus, quæ hoc tumulo conduntur, brachium Patavi cives in munus concessere anno Christi millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, XIV Kal. Septembris.* Inscriptiones quasdam monumentorum, quæ Livius posuit, apud eosdem, Blondum dico, ac Leandrum, reperies.

TROGUS quoque POMPEIUS tum vixit. Ipse libro XLIII scripsit, patrem suum sub C. Julio Cæsare militâsse, epistolarumque, & legationum simul, & annuli curam habuisse: majores verò è Vocontiis, Galliæ Narbonensis populo, originem ducere: avum suum Sertoriano bello civitate fuisse donatum

natum à Cn. Pompejo: à quo & verisimile est Pompeii nomen accepisse: quomodo Demetrius Megas, cùm ei P. Cornelius Dolabella civitatem impetrâsset, Publii Cornelii nomen accepit: ut Cicero ad Acilium auctor est. Is videtur fuisse vir virtutibus inclytus: eoque planè alius erit Trogi pater à T. Quinctio Trogo, homine scelerofo, quem capitis accusavit M. Sergius, Manii filius, quæstor. Quo de Varro pluribus extremo lib. v de L. L. Sed de patria dissentiunt nonnulli. Nam Joannes Gerundensis initio παραλιπομένων Hispaniæ, Trogum dicit Hispanum fuisse. Ei nos opponimus Justinum, sive Trogum ipsum, qui se Gallum facit. Dissensus quoque est de ætate. Nam Genebrardus in Chronolog. eumque secutus in prima editione Tabularum Chronographicarum Jacobus Gualterius, retulit, Trogum floruisse iis temporibus, quibus Christus Salvator. Verùm Augusti quidem ætate fuit: sed fortasse obierat jam ante natum Christum. Philippus Bergomas in supplemento Chron. & ante eum Gualterus Butlæus in libro de vitis philosophorum, tradidere, Trogum hunc fuisse præceptorem Justini, ac utrumque claruisse tempore Antonini Pii. Sed hoc somnium iis, quæ diximus, satis refellitur. Scripsit Trogus Philippicarum historiarum libros XLIV, quarum nunc epitomen solam à Iustino concinnatam habemus. Philippicas autem appellavit exemplo Theopompi. Sanè etiam Cicero orationes suas Philippicas exemplo Demosthenis vocavit, quòd, ut hic in Philippum, ita ipse in Antonium inveheretur. Sed meliori jure Trogus, cujus libri prope omnes de imperio Philippico, hoc est Macedonico, agebant. Nam à libro septimo usque ad XLI, tractat de regno Macedonico, cujus dignitas principium suum debet Philippo Magno, patri Alexandri. Septem verò libros primos Bongarsius censebat esse *Mundi origines*: quas veterum librorum inscriptio pollicetur: at *terræ situs*, quas iidem promittunt, jure arbitratur esse descriptiones regionum, quæ à Justino quidem omissæ, à Trogo verò non item: quod ostendunt prologi ab eodem Bongarsio editi ex codd. MSSis. Trogum hunc disertissimis viris in Probo annumerat Vopiscus: Ut caussæ nihil sit, cur fidem minùs habeamus Justino, cùm in præfatione suâ, eum *virum priscæ eloquentiæ* appellat. *Severissimum auctorem* vocat eundem Plinius. Qui crebrò ejus meminit in Hist. Nat: imprimis in indice auctorum, è quibus profecit. Ut omittam Charisium qui ejus de animalibus libros citat, (unde pleraque Pli-

 nius

nius hausisse videtur: ut item prætercam Servium P Danielis in illud III Æn. *Rhœteas primùm est advectus in oras:* adhæc Hieronymum præfat. in Danielem, & in cap. v ejus prophetæ, item Augustinum, Orosium, Priscianum, Jornandem, & alios. Aldus Senior epistolâ eâ, quam Perotti Cornucopiæ, & veteribus tribus grammaticis præfixit, scribit ipsas Trogi historias exstare apud amicum quendam doctum, ac spectatæ fidei, & sperare, propediem in lucem edi posse. Verùm amicus iste Aldo imposuit. Sanè necdum prodiit; neque, puto, unquam prodibit.

LUCIUS etiam FENESTELLA his temporibus vixit. Quando autem, & quot annorum decesserit, docet Hieronymus in Chronico Eusebiano ad annum MMXXXVI, qui sextus est Tiberii Cæsaris, ubi sic scribit: *Fenestella, historiarum scriptor, & Carminum, septuagenarius moritur, sepeliturque Cumis.* Imò & ante Hieronymum, atque adeò Suetonium, quem exscribere Hieronymus in Chronicis solet, sic de eo Plinius lib. XXXIII cap. XI, *Repositoriis argentum addi suâ memoriâ cœptum, Fenestella dicit, qui obiit novissimo Tiberii Cæsaris principatu.* Reliquit annales, ut cognoscimus ex Nonio in *Reticulum, Præsente, & Rumor,* ubi XXII librum annalium citat. Etiam Fenestellam in Archaicis citat Fulgentius lib. III Mythol: fabula de Perdica. Sed legitur in plurimis editt. *Fenestella Martialis ait sive scribit:* unde Savaro in Sidonii lib. IX epist. XIV colligebat Fenestellæ huic cognomen fuisse Martialis. Sed planè deceptus est vitiosis codd. quia pro *Martialis ait sive* reponendum *in archaicis*, ut est in MSSis, quod secutus est in editione sua Commelinus, vir bene de eo scriptore, & aliis multis meritus. Diomedes lib. I testimonium adfert ex Fenestellæ epitomis. Sed viri docti arbitrantur eas epitomas non fuisse genuinas, eò quòd in fragmento à Diomede allato sit vox decollandi, quæ Fenestellæ ævo fuerit ignota, saltem puriùs loquentibus. Verùm cum Diomedes apertè dicat, quos veteres dixere *securi casos,* eos Fenestellæ vocari *decollatos*; magis fit verisimile, jam Tiberii ævo vocem eam obtinuisse. Auctorem hunc Lactantius lib. I de falsa relig. cap. VI vocat diligentissimum scriptorem. Meminere & ejus Plinius in historia Naturali lib. VIII cap. VII, lib. IX cap. XVII, & XXXV, lib. XV cap. I, & lib. XXXI cap. XI, Tranquillus in vita Terentii, quæ Donato tribui falsò solet, Gellius lib. XV cap. XXVIII, ubi Fenestellæ hujus errorem ab Asconio Pediano observatum ait, de ætate Ciceronis, cùm pro Roscio Amerino diceret. In quo jure quidem Fenestella reprehensus fuit:

ſed nec leviùs ipſe errat Gellius. Nam à Q. Cæpione, & Q. Serrano, quibus conſulibus M. Cicero ante diem III Non. Jan. natus eſt, ad L. Syllam Felicem, & Q. Metellum Pium, conſules, quibus pro Roſcio dixit Cicero, anni ſunt, non ſeptem & viginti, ut Gellius putat: ſed ſex, & viginti. Quare ut uno anno minùs dicit Feneſtella, cùm ſexto & viceſimo anno pro Roſcio dixiſſe ait; ita & uno malè auget Gellius, cùm ſeptem & viginti annos natum fuiſſe arbitratur. Ac ſimiliter peccat, cùm quadriennium ſuppreſſiſſe dicit Nepotem, qui ſcripſerat Ciceronem tum annorum fuiſſe trium & viginti. Nam ſolum aberrat triennium, ut ex dictis paret. Καὶ τοῦτο παρέργως. Item Feneſtellæ fit mentio apud Senecam Epiſt. CVIII, Ulpianum l. 1 ff. de Offic. quæſt. adhæc Cenſorinum, Macrobium, Priſcianum, alios Latinorum. Nec Græcis ignotus eſt. Nam Plutarchus eum celebrat in Craſſo: item in quæſtionibus Romanis, ubi ex eo refert, cognomina Suilliorum, Bubulcorum, Porciorum, remanſiſſe ex eo, quòd Romani veteres vitam agerent paſtoralem. Exſtat hodieque ſub Feneſtellæ nomine liber de magiſtratibus Romanis. Quem germanum tanti viri fœtum putare, hoc verò deſipere ſit. Nam meminit in eo auctor, non Plinii tantùm, ſed & Gellii, qui Hadriani ævo fuit: imò epiſcoporum quoque, & archiepiſcoporum mentionem facit. Sed verus ſcriptor eſt Andreas Dominicus Floccus Florentinus, ſecretarius Pontificis Romani, & Canonicus Florentinus: quem hoc de argumento ſcripſiſſe, teſtatur Flavius Blondus in Hetruria ſua. Ac Lilius Gyraldus Hiſtoriæ de poëtis dialogo IV ait, habere ſe codices manuſcriptos, quorum iſtiuſmodi inſcriptio ſit: *Andreæ Dominici Flocci Florentini ad Brandem, Cardinalem Placentinum, de Romanis magiſtratibus liber.* Atque in iis erat præfatio, quæ in libris prælo excuſis deſiderabatur. Quare nec audiendus Franciſcus Robortellus, qui Poggii Florentini eſſe fœtum putavit: nec Alciatus, qui Pomponium Lætum ex variis collegiſſe auctoribus dicebat, atque id non ſemel ſe audiiſſe ajebat ex Jano Parrhaſio, qui ſuam quoque in colligendo operam Pomponio ſe commodâſſe profitebatur. Primus verò libellum hunc cum genuino auctoris nomine, quod & ipſe in MSo ſuo invenerat, edi curavit Ægidius Witſius, I C. Brugenſis: ſed opuſculum iſthoc Brandi, Cardinali Placentino, dicatum fuiſſe, ne in illius quidem editione invenias.

CAP. XX.

Cur Hyginus potiùs, quàm Higynus, scribi debeat. Hygini patronus, patria, quemque imitatus sit: item vitæ genus, familiares, paupertas, libertus. In Tranquillo conjectura. Hygini libri de vita rebusque illustrium virorum. Asconius correctus. Hygini lib. exemplorum, deque urbibus Italicis, & genealogiis. Volaterrani ἀνιστορησία. *Alia Hygini opera. Alter Hygenus, grommaticorum scriptor, ejusque ætas, & Volaterrani in hoc lapsus. Iulii Marathi patronus, ac libri de rebus Augusti. Vnde sit, quòd Hyginus, & Marathus, Iulii nomen habuere. Vnde item, quòd leges ab Augusto latæ, non Octaviæ, sed Iuliæ sint appellatæ. Verrii Flacci ætas, & quæ scripserit. Q. Vitellius Eulogius. Cilnius Mæcenas de gestis Augusti. Druso, sive Ruso historicus ineptus.*

PRoximus est C. JULIUS HYGINUS, pro quo corruptè vulgò *Higynus*, vel *Higinus* scribitur. Nam ut ex ὑγίεια κατὰ συγκοπὴν ὑγεία dicitur: sic ex ὑγιεινὸς fuerit ὑγινός. Hoc autem Latinè sit Hyginus, vel Hygenus, prout in vett. Veronensium monumentis id nomen exaratum invenitur. Quâ is conditione fuerit, & quando vixerit, exponit his verbis Suetonius Tranquillus, libro de illustribus Grammaticis: *C. Iulius Hyginus, Augusti libertus, natione Hispanus, etsi nonnulli Alexandrinum putant, & à Cæsare Romam advectum, Alexandriâ captâ. Studiosè, & avidè, imitatus est Cornelium Alexandrum, Grammaticum Græcum: quem propter antiquitatis notitiam* Polyhistorem *multi, quidam* Historiam *vocabant. Præfuit Palatinæ bibliothecæ: nec eo secius plurimos docuit: fuitque familiarissimus Ovidio poëtæ, & Cajo Licinio, consulari historico: qui eum pauperem decessisse tradit, & liberalitate suâ, quoad vixit, sustentatum. Hujus libertus fuit Iulius Modestus, in studiis atque doctrinâ vestigia patroni secutus.* Hactenus Tranquillus. Ubi quod de Polyhistoris cognomine ait, etiam ab Hieronymo proditum est in Chron. Euseb. ad annum MMVIII. Cur C. Julius sit dictus, ex eo videmus, quòd patronus ejus fuerit C. Julius Cæsar Augustus. Ac similiter Modestus à patrono suo Hygino nomen retulit C. Julii. Est is, de quo Martialis lib. x:

Scribere te, quæ vix intelligat ipse Modestus;

Et vix Claranus, quid rogo, Sexte, juvat?

Reliquit confusaneas quæstiones, & librum de feriis, Fabio, Gellio, Diomedi memoratum. Sed quis iste C. LICINIUS, consularis historicus, qui, ut hîc dicitur, Augusti libertum sustentavit? Equidem legendum puto *C. Asinius*, qui cum Cn. Domitio Calvino consul fuit anno IↃCCXXIII: ac historiam condidit belli civilis, ut suo loco ostendimus. Scripsit Hyginus vitas illustrium virorum. Gellius lib. I cap. XIV: *Iulius Hyginus in libro de vita rebusque illustrium virorum sexto.* Narrat deinde, quid fecerit dixeritque C. Fabricius, cùm ei Samnites grandem pecuniam dono offerrent. Eadem refert, ac Hyginum similiter auctorem laudat Ioannes Saresberiensis lib. V. de nugis Curialium cap VII. Nec dubito, quin ex eodem opere sint, quæ Gellius lib. VII cap. I. de Africano superiore ex Hygino inter alios, *qui de vita & rebus Africani scripserunt*, referre se dicit. Mentionem quoque operis hujusce facit, tum Asconius Pedianus in Pisonianam (sed ibi corruptè vocatur *Lucius*, qui est *Iulius*) tum B. Hieronymus præfatione operis de scriptoribus Ecclesiasticis. Scripsit etiam Exemplorum volumen, unde de Theodecte quiddam adfert idem Gellius lib. X cap. XVIII. Item de urbibus Italicis tractavit: ut testatur Servius in lib. III Æn. *Caulon*, inquit, *mons est Calabriæ, in quo oppidum fuit à Locris conditum, quod secundùm Hyginum, qui scripsit de situ urbium Italicarum, olim non est.* Et in lib. VII Æn. *De civitatibus totius orbis multi quidem ex parte scripserunt: ad plenum tamẽ Ptolomæus Græcè, Latinè Plinius. De Italicis etiam Vrbibus Hyginus plenissimè scripsit, & Cato in Originibus.* Item ostendit hic Macrobii locus libro V Saturnal. cap. XVIII: *Hernicum quidem hominem, Pelasgum, ducem Hernicis fuisse, Iulius Hyginus in libro secundo Vrbium non paucis verbis probat.* ex eopse opere est locus Hygini, quem Macrobius signat lib. I Saturn. cap. VII. cùm ait: *Regionem istam, quæ nunc vocatur Italia, regno Ianus obtinuit: qui, ut Hyginus, Protarchum Trallianum secutus, tradit, cum Camese, æquè indigenâ, terram hanc ita participatâ potentiâ possidebant, ut regio Camesene, oppidum Ianiculum vocaretur.* Nec aliud opus signat Servius ad illud I Æn. *Romulus excipiet gentem.* Ubi ait, ne Hyginum quidem arcanum Urbis nomen enunciâsse, cùm de Urbis situ loqueretur. Genealogiarũ libros reliquit. Quorũ primum memorat ipse in poëtico Astronomico, quo loco de Perseo tractat; *De quo*, inquit, *in primo libro Genealogiarum scripsimus.* Astronomicum isthoc M. Fabio dedicavit. Quinctilianum hunc esse, putavit Raphaël Volaterranus lib. XVI Commentariorũ. Ac eadem mens Populierii

libro

libro quinto de Historia *a*: Sed tempora minimè conveniunt. Alia quoque multa literis prodidit Hyginus; sed parùm facientia ad institutum nostrũ. Nam commẽntarios ejus in Virgilium celebrat Gellius lib. I cap. VI, & lib. X cap. XVI. Etiam lib. XVI cap. VI. citatur quartus Hygini de Virgilio. Uti quinctus à Macrobio lib. VI Saturn. cap. IX. Similiter Hyginum in Προπεμπτικὸν Cinnæ; ac librũ ejusdem secundum de Agricultura, Charisius laudat lib. I. Adhæc libri ejus de Penatibus Macrobius meminit lib. III Sat. cap. IV: item ex libro de proprietatibus Deorum testimoniũ petit lib. III Sat. cap. VIII. Hodie nihil Hygini habemus præter poëticon astronomicon ad M. Fabium, & fabularem librum. Nam Gromatica, sive de limitibus constituendis, quæ & ipsa Hygeni nomen præferunt, non hujus sunt Hygeni, quod Raphael Volaterranus loco antè dicto putavit: sed alterius, qui Trajani ætate vixit: ut hæc ejus in gromaticis verba ostendunt: *Nuper ecce quidam evocatus Augusti, vir militaris disciplinæ, professionis quoque nostræ capacissimus, cùm in Pannonia agros veteranis ex voluntate & liberalitate imperatoris Trajani Augusti assignaret: in ære, id est formis, non tantum modum, quem adsignabat, adscripsit.*

JULIUS MARATHUS res Augusti, patroni sui, perscripsit. Suetonius lib. II cap. LXXIX. *Staturam* (Augusti) *Iulius Marathus, libertus, etiam in memoriam ejus, quinq; pedum, & dodrantis fuisse tradit: sed quæ commoditate & æquitate membrorum occuleretur, ut non nisi ex comparatione adstantis alicujus procerioris intelligi posset.* Et ejusdẽ libri cap. XCIV: *Auctor est Iulius Marathus, ante paucos, quàm nasceretur, menses, prodigiũ Romæ factũ publicè, quo denunciabatur, regẽ popul. Rom. Naturã parturire: senatũ exterritũ censuisse, nequis illo anno genitus educaretur: eos, qui gravidas uxores haberẽt, quò ad se quisq; spem traheret, curâsse, ne senatusconsultũ ad ærarium deferretur.*

Fortasse aliquis miretur, Hygenũ & Marathũ, qui non C. Cæsaris, sed Octavii fuere liberti, Julios potiùs, quàm Octavios, dictos esse. Sed caussam ejus nescire non potest, qui sciat, cur non solũ lex agraria & sumtuaria, ac quædã aliæ, à C. Cæsare latæ, dictæ sint Juliæ: sed etiam quas tulit Augustus, ut illa de adulteriis, & de pudicitia, deque maritandis ordinibus: item sumtuaria, & lex ambitus, & aliæ complures. In caussa verò est, quòd Octavius à Cajo Julio Cæsare testamento eâ lege ex parte dimidia fuerit institutus hæres, ut nomen ejus ferret: quod tertium erat adoptionis genus. Ac senatus ipse, postquã Pansâ & Hirtio, cæsis, Octavius se, & Pedium, in eorum locum consules per vim fecisset, adoptionem eam comprobavit. Itaque in fastis Capitolinis, inque tabula Colotiana, in Pansæ locum suffectus dici-

dicitur C. JULIUS CÆSAR, qui non alius est, quàm C. Octavius, qui postea appellatus est Augustus.

VERRIUS FLACCUS, Grammaticus, conditione libertinus, ab Augusto nepotibus suis, Cajo & Lucio, præfectus fuit, eosque Romæ in palatio docuit: atque exactę ætatis sub Tiberio obiit, ut auctor est Tranquillus libro de claris Grammaticis. Inter alia ejus, quæ à veteribus referuntur, etiam fuere libri rerum memoriâ dignarum. Gellius lib. IV cap. V: *Ea historia de haruspicibus, ac de versu isto senario, scripta est in Annalibus Maximis, & in Verri Flacci libro primo rerum memoriâ dignarum.* Eo ex opere videntur quoque esse historica, quæ commemorat Plinius lib. VII cap. LIII, & lib. VIII cap. VI, lib. IX cap. XXIII, lib. XVIII cap. VII, lib. XXVIII cap. II, lib. XXXIII cap. III, & VII. Item quæ adfert Macrobius lib. I Saturnal. cap. VI. Nec tamen res omni dubitatione caret. Nam titulus libri non additur istis locis: & scripsit Verrius alia quoque. Uti epistolas, libros de Verborum significationibus, de obscuris Catonis, Saturnum, Carmina item. Quorum omnium fragmenta viri docti collegerunt. Idem auctor esse creditur Fastorum Capitolinorum: idque ob locum hunc Tranquilli in libello de illustribus grammaticis: *Statuam habet Præneste in inferiore fori parte, contra hemicyclum, in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos, publicabat:* Qui locus si ita legatur, uti hic posuimus, nihil quidem ad hoc evincendum valet, quod volunt: sed jubent pro *Præneste* legere *prope Vestæ.* Verùm hanc sententiam satis explosimus superiùs cap. IX.

Sub Augusto Cæsare etiam fuit Q. VITELLIUS EULOGIUS, vel Eclogius, libertus Q. Vitellii, unde & nomen hoc accepit. Hic, ut patrono suo, qui Augusti erat quæstor, rem gratam faceret, libellum confecit de stemmate gentis Vitelliæ. Ejus argumentum fusiùs tradit Suetonius in Vitellio: *Exstat Q. Eulogii ad Q. Vitellium, divi Augusti quæstorem, libellus, quo continetur, Vitellios Fauno, Aboriginum rege, & Vitelliâ, quæ multis locis pro numine coleretur, ortos, toto Latio imperâsse. Horum residuam stirpem ex Sabinis transisse Romam, atque inter patricios adlectam: indicia stirpis diu mansisse, viam Vitelliam ab Ianiculo ad mare usque: item coloniam ejusdem nominis, quam gentili copiâ adversus Æquiculos tutandam olim depoposcissent: tempore deinde Samnitici belli præsidio in Apuliam misso, quosdam ex Vitelliis subsedisse Nuceriæ: eorumque progeniem longo post intervallo repetisse Urbem, atque ordinem Senatorium.*

CILNIUS MÆCENAS ad posteros transmisit historiam Cæsaris Augusti. Servius ad illud II Georg.

Non ego cuncta meis amplecti versibus opto.

Constat, inquit, *Mæcenatem fuisse literarum peritum, & plura composuisse carmina. Nam etiam Augusti Cæsaris gesta descripsit. Quod testatur Horatius dicens: Tuque pedestribus Dices historiis prælia Cæsaris, Mæcenas, meliùs, ductaq; per vias Regum colla minacium.* Quamquam hoc Servii argumentum admodum sit infirmum. Neque enim ait Horatius, à Mæcenate descripta esse Cæsaris gesta: sed illa meliùs ab eo posse celebrari, quàm à se; quia ipse amoribus ludendis magis sit idoneus. Sed quod parùm solidè colligit Servius, id planè fit verisimile istis Solini verbis cap. XVIII: *D. Augusto principe, in Campania delphinum puer fragmentis panis primò illexit, & in tantum consuetudo valuit, ut alendum se etiam manibus ipsius crederet; mox, cùm prolusisset puerilis audacia, intra spatia eum Lucrini lacus evectitavit: unde effectum, ut à Bajano litore equitantem puerum Puteolos usque veheret. Hoc per annos plurimos tamdiu gestum est, donec assiduo spectaculo desineret miraculum esse, quod gerebatur. Sed ubi obiit puer, sub oculis publicis desiderii mærore delphin interiit. Pigeret hoc asseverare, ni Mæcenatis, & Fabiani, multorumq; præterea esset literis comprehensum.*

DRUSO, nisi is RUSO potiùs (variant enim codd.) Augustæo ævo historiam condidit, quàm amabat, & admirabatur ipse; sed sine rivali. Adeò enim indoctè composita erat, ut quibus eam legeret, pœnâ satis gravi affici sibi viderentur. Jam hic industriam nostram effugerat: ut habeat omnino, quod debeat summo, & nobis amicissimo viro, Jo. Isacio Pontano; qui cùm Hardervico his diebus excurrisset Lugdunum, nosque suavi juxta, ac erudito colloquio suo pasceret; memoriam ejus refricabat versibus istis Horatianis libro I Serm. sat. III:

Odisti, & fugis, ut Drusonem debitor æris;
Qui nisi cum tristes misero venere Calendæ,
Mercedem, aut nummos, unde unde extricat, amaras
Porrecto jugulo historias, captivus ut, audit.

Ubi sic Acro: *Significat hunc Drusonem fœneratorem fuisse, & eundem historiæ malum scriptorem; qui solitus esset à debitoribus suis audientiam exigere.*

CAP. XXI.

Ateji Capitonis *consulatus. Falsò Atejum hunc à Riccobono in historicorum numero reponi. Massurium corruptè vocari, qui est* Masurius. *Scripsisse eum non* memorialia, *sed* memorabilia, *ac quid inter hæc duo intersit. Memoralia aliter*

aliter etiam memorias *appellari. Cornelii Severi de bello Siculo poëma, ac Fabii de eo judicium. Diversus ab hoc scriptore T. Cassius Severus, ejusdem temporis orator. Quàm acerbè is alios convitiis proscindere soleat, & cujusmodi vitæ exitum ea propter sortitus sit. Lipsii, & aliorum, argumentis occurritur, qui existimârunt, Severum hunc historiam reliquisse. Glossema ex Tertulliano sublatum. Incertus de bello Punico. C. Rabirius. Rabirii, vel Rubrii, satiræ.*

PErtinet quoque ad ævum Augusti ATEJUS CAPITO; ut quem sub eo consulatum gessisse, Tacitus prodat in tertio Annalium, & Pomponius lib. I de Origine Juris. Ejusce consulatus mentio etiam fit in veteri lapide, qui Romæ adservatur. In eo legas: C. ATEIO CAPITONE, C. VIBIO POSTUMO, COS. Incidit autem in annum Urbis IↃCCLIX: ut Onuphrius, & Marlianus, ac post eos Pighius, Lipsiusque, rectè observant. Non meminere quidem, vel Dio, vel Cassiodorus, qui consules ejus anni vocant M. Æmilium, & L. Arruntium. Sed Atejus, & Postumus, ab Augusto, ex Tribunitiæ potestatis anno, vel duodevigesimo, vel undevigesimo, suffecti prioribus fuerunt. Atejum hunc Riccobonus refert inter historicos, quorum fragmenta collegit. Sed perperàm, ut arbitror. Nam jurisconsultus vocatur à Suetonio libro de illustr. gramm. Dixerit aliquis, nihil prohibere, quo minùs qui jurisconsultus foret, idem etiam historiam relinquat. Non diffiteor. Sed non, quid fieri potuerit, in quæstione est: verùm quo id argumento fecisse colligatur. Sanè ea ipsa, quæ à Riccobono ex Gellio, Macrobio, ac Festo, citantur, è libris sunt de judiciis publicis, de officio senatoris, de jure sacrificiorum, deque pontificio jure: ut iidem scriptores indicant. Equidem nullam operis inscriptionem hactenus reperi, quæ non ad jus civile, ac officium publicum, pertineret. Etiam Attejum hunc Capitonem; non autem Prætextatum, seu Philologum, intelligere oportet apud Plutarchum in Quęstionibus Romanis: ubi Flamen Dialis, mortuâ uxore, dicitur ἀποτίθεσθαι τὴν ἀρχὴν a: ejusque rei auctor laudatur Attejus. Sic enim legendum; *a Decedere à flaminio.*
ubi corruptè in Græco, ὁ Τῖτος. Et verisimile est esse è Pontificalibus Attei Capitonis, quorum librum sextum Festus citat in *Mundus*. Meminere & ejusdem Capitonis Plinius lib. XVIII cap. XI, Suetonius

nius in Clar. Grammaticis, ubi de Attejo philologo, atque iterum in Pomponio Marcello, Dio lib. LVII, & alii.

Quod siquis nobilis jurisconsultus Augustæi ævi locum sivi aliquem inter historicos deposcit: is fuerit MASURIUS SABINUS, vir equestris ordinis: de quo Pomponius Tit. de Origine Juris. Corruptè vulgò Massurius vocatur, quomodo & ab H. Stephano in Gellio perpetuò editum est. Sed eam scriptionem satis refellit illud Persii sat. v:

Excepto siquid Masurî rubrica vetavit.

Ac apud Arrianum quoque Epicteti lib. IV cap. III, Μασούριος vocatur: item Athenæo in XIV, ubi legas, Μασούριος ὁ πάντα ἄριστος, καὶ σοφός· καὶ γὰρ νόμων ἐξηγητὴς οὐδενὸς δεύτερος, καὶ περὶ μουσικὴν ἐνδιατρίβων ἀεί, &c. *Masurius vir longè optimus & sapiens: quippe & interpres legum fuit nulli secundus, & musicis semper vacavit*, &c. Meminit & Plinius lib. VII cap. V. & XLIII. atque alibi. Præter libros juris civilis, quò & illos *De indigenis* pertinuisse arbitror; præter item libros *Fastorum*, quos Macrobius laudat lib. I Saturn. cap. IV; etiam scripsit libros *Memorabilium*; quorum primum citat Gellius lib. VI cap. VII; septimum autem lib. IV cap. XX; undecimum denique lib. V cap. VI. Mentio eorundem fit L. CXLIV D. De verbòrum significationibus. Sed ibi in Pandectis Florentinis *Memorialium* legitur. Quæ vox aliud significat. Nam *memorialia* sunt res veteres memoriâ proditæ. Græci vocant ἀπομνημονεύματα. At *memorabilia* dicuntur, quæ digna sunt, ut memoriæ tradantur. Græcis ea sunt ἀξιομνημόνευτα. Memoralium appellatio etiam apud Arnobium exstat lib. VI adversus nationes: *Ridetis, temporibus priscis Persas fluvios coluisse, memoralia ut indicant scripta.* Ita enim malim legere, quàm *memoralia*. Memorialia enim, ut dixi, vocantur, quæcunque memoriâ prodita sunt: unde eadem & *memoriæ* appellantur à Gellio, Tertulliano, Minutio, etiam Julio Firmico, qui lib. VI Mathes. cap. XXVI appellat *antiquas lectionum memorias*. Inscriptio autem Memorialium optimè convenit Sabini libris. Sanè historica sunt, quæ inde variis locis Gellius promit: uti & pleraque à Plinio adducta. Quorum pars ad triumphorum historiam pertinet.

CORNELIUS SEVERUS extremo Augusti ævo bellum Siculum scripsit, sed carmine. Fabius lib. X: *Cornelius Severus, etiamsi versificator, quam poëta, melior, si tamen, ut est dictum, ad exemplar primi libri bellum Siculum perscripsisset, vindicaret sibi jure secundum locum. Sed eum consummari mors immatura non passa est: puerilia tamen ejus opera*, & *maximam*

indolem

indolem ostendunt, & mirabilem; præcipuè in ætate illâ, recti generis voluntatem. Vide de eo M. Senecam Suasor. VI. ubi & versus ejus adfert, quibus mortem Ciceronis deplorat. Unde Josephus Scaliger, Animadversionibus Eusebianis num. MMXLVIII, conjectabat apud Fabium pro *Siculum* esse legendum *civile:* ut scripserit bellum civile Cæsaris, & Pompeji, atque inde carmen in mortem Ciceronis sit depromptum. Etiam poëmatis, quod Ætna inscribitur, falsóque adscribitur Maroni, Severus hic auctor est: ut colligitur è L. Senecæ epist. LXXIX. At non æquè apertum, idémne, an alius, signetur ab Ovidio lib. IV de Ponto eleg. ult. ubi sui temporis poëtas recensens, inter alia ait,

Quique dedit Latio carmen regale Severus.

Etiam interpres Horatii vetus hunc Severi versum adducit:

Pinea frondosi dum murmurat Apennini.

Alius ab hoc Severo poëtâ est T. Cassius Severus, qui & ipse extremis Augusti temporibus, & sub Tiberio, floruit. Is celebris orator vocatur à Plinio lib. VII cap. XII. ac similiter Quinctilianus lib. X: sed orationis acerbitatem ei tribuit. Sanè ex primo Annalium Taciti discimus, eum scriptis suis procacibus proscidisse viros, feminasque illustres: eâque re occasionem dedisse Augusto, ut de libellis famosis cognitionem susciperet. Luculentum de hoc Cassio locum suppeditat M. Seneca præfat. lib. III. epitomes declamat. item adi Plinium lib. XXXV cap. XII. Vide & egregium Cassii dictum in adolescentem apud Fabium lib. VI cap. II. Alia quoque alibi de eo apud eundem reperies. Uti & insignem Augusti jocum in hunc apud Macrobium lib. II Sat. cap. IV. Videtur idem esse, ad quem scribunt Horatius Epod. VI. & Ovidius I de Ponto eleg. VIII. Citant & ejus scripta Charisius, ac Diomedes. Quando, & quomodo obierit, ex Tacito cognoscimus; qui sub Tiberio in saxo Seriphio consenuisse, auctor est. Item in Hieronymo in Chronico Eusebiano, ad annum IV Olymp. CCII, his verbis: *Cassius Severus, orator egregius, qui Quinctianum illud proverbium luserat,* XXV *exilii sui anno summâ inopiâ moritur, vix panno verenda contectus.*

Quæcumque autem hactenus diximus, ea clarè quidem docent, alium esse Cornelium Severum, poëtam; alium Cassium Severum, oratorem: (quos duos perperam in historia sua Popelinierus confundit) sed nondum liquet, utrùm, uti priori, ob bellum Siculum descriptum, aliquis inter historicos locus esse potest; ita & alter referri inter eos possit. Video ita videri viris doctis; atque eos inter

ter Justo Lipsio in IV Annalium Taciti. Ac vehementer eam sententiam suadet locus hic Tertulliani in Apologetico cap. X: *Saturnum itaque, quantum literæ docent, neque Diodorus Græcus, aut Thallus; neque Cassius Severus, aut Cornelius Nepos; neque ullus commentator ejusmodi antiquitatum, aliud, quàm hominem, promulgaverunt.* Veniam postulo à lectore, si paullò ei audacior videatur conjectura de hoc loco nostra: mihi quidem certa videtur. Omnino arbitror *Severi* nomen ex glossemate imperiti librarii irrepsisse. Id enim credere malo, quàm ut Tertullianus memoriæ errore, Cassium Heminam, Cassiumque Severum, confuderit. Omnino enim, qui de Saturno istud scripsit, est Cassius Hemina. Quippe is historiam suam orsus fuit à priscis Italorum rebus, quæ ante ipsos reges Romanos fuerunt. Hoc ita esse, ostendunt, quæ ex Pisone eo adducunt veteres; ut Gellius lib. XVII cap. XXI. ubi ex primo annalium ejus tradit, *Homerum, & Hesiodum, vixisse, Sylviis Albæ regnantibus; annis post bellum Trojanum plus centum atque sexaginta.* Item, quæ auctor libri de origine gentis Romanę ex Hemina narrat de Recarano, sive Hercule, & Caco, Euandri servo. Vehementer quoque sententiam meam firmat, quòd Minutius Felix in Octavio de eadem re scribens, imò Tertullianum exscribens, Severi cognomen omittit. Verba ejus sunt: *Scit hoc Nepos, & Cassius in historia.* Idem Lactantius lib. I cap. XIII: *Omnes non tantùm poëtæ, sed historiarum quoque ac rerum antiquarum scriptores, hominem fuisse, consentiunt, qui res ejus in Italia gestas memoriæ prodiderunt: Græci, Diodorus, & Thallus: Latini, Nepos, Cassius, & Varro.* Sed enim, ajunt, Cassium Severum etiam historiam scripsisse, arguit locus iste Suetonii in Caligula cap. XVI: *T. Labieni, Cordi Cremutii, Cassii Severi scripta, Senatusconsultis abolita, requiri, & esse in manibus lectitarique permisit: quando maximè sua interesset, ut facta quæque posteris traderentur.* Et aliter ejusdem scriptoris in Vitellio cap. II. *Cassius Severus, nec minùs alii, eundem & sutorem veteramentarium, cujus filius sectionibus, & cognituris, uberiùs compendium nactus, ex muliere vulgari, Antiochi cujusdam furnariam exercentis filiâ, equitem Rom. genuerit.* Facilè his occurritur. Nam sunt ista, non ex historia Cassii Severi, quam nemo veterum celebrat: sed ex procacibus illis libellis, quibus primarios viros, & feminas, proscindebat: ut ex Tacito antea retulimus. Postremò objici illud video, Cassium hunc Severum à Plinio quoque cum Cornelio Nepote jungi lib. IV epist. ad Severum. Sed profectò jungit eos Plinius, non quia historici fuerint ambo; sed quia ambo Severi municipes: eoque imagines amborum Severus haberet, vel saltem, qui haberent, nosset. Sic

enim

enim Plinius scribit: *Herennius Severus, vir doctissimus, magni æstimat in bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis, & T. Cassii: petitque, si sunt istic, ut esse credibile est, exscribendas pingendasq́ue delegem.*

Severo poëtæ, quem Siculum bellum scripsisse, diximus, jungendus poëta alius, qui eodem tempore carmen panxit de bello Punico. Meminit Ovidius eleg. ult. libri IV de Ponto, hoc versu:

Quique acies Libycas, Romanaq́ue prælia dixit.

Sed quis iste sit, nesciri arbitror. Georgius Merula Alexandrinus Ennium intelligebat. Verùm satis apertum est, ab Ovidio elegiâ istâ poëtas non alios recenseri, quàm sui ævi.

Fortasse & locus hic erit C. RABIRIO, de quo sic ibidem Ovidius:

Cum foret & Marsus, magnique Rabirius oris.

Unde grandeloquum fuisse poëtam cognoscimus. Descripsit bellum Actiacum inter Octavium Augustum & M. Antonium Triumvirum. Meminit ejus L. Seneca lib. VI de Benefic. c. III. *Egregiè mihi videtur M. Antonius apud Rabirium poëtam, cùm fortunam transeuntem aliò videbat, & sibi nihil relictum, præter jus mortis, id quoque si occupaverit, citò exclamare:*

Hoc habeo, quodcumque dedi ----

Illustre ejus elogium apud Vellejum lib. II: *Maximè nostri avi eminent, princeps carminum Virgilius, Rabiriusque.* Quinctilianus tamen in X jejunè satis laudat: *Rabirius, ac Pedo, non indigni cognitione, si vacet.* Citat Fulgentius Planciades è Rabirii Satira:

Abstemium merulenta fugit Methenia nomen.

Ubi mirum secundam in *abstemius* corripi: nisi placet συνίζησιν esse. Sed, credo, diversus ille Rabirius. Imò fortasse ne Rabirius quidem. Nam in libris aliis pro *Rabirius* legitur *Rubrius.* Sed quis iste Rubrius, æquè incertum. Unde aliqui *Rutilius* emendant. Quibus quo minùs subscribam, in caussa illud est, quòd Rutilii satirographi veterum meminerit nemo.

CAP. XXII.

Cremutii Cordi ætas, scripta, mors, atque ejus caussa, libri, & ut eos cremari jusserit Tiberius Cæsar, sed filiæ Cremutiæ curâ fuerint servati. Bassi Aufidii ætas, libri de bello Germanico, item alii de bello civili. Plinii locus explicatus.

Aufi-

Aufidius Modestus, grammaticus. Julius Bassus orator. Junius Bassus cur dictus asinus albus. *Ejus ætas. In Quinctiliano conjectura. Cassius Bassus. Quis post Ciceronem Aratea Latino carmine reddiderit: quis item commentariorum in ea auctor sit. Gabius Bassus. Perperam eum in codd. Macrobii pro Gabio dici Câjum: inque Fulgentii plerisque libris malè eundem pro Gabio Galbium appellari. Gabii Bassi ætas.*

A. CREMUTIUS CORDUS sub Augusto condidit historiam bellorum civilium, & res Augusti. Sub Augusto autem scripsisse, imò & Augusto recitâsse, colligere est ex Suetonio in Tiberio cap. LXI. In historia belli Philippensis Brutum Cassiumque laudârat, ut ultimos Romanorum. Hæc ei caussa mortis sub Tiberio, vigente Sejano. De eo sic Tacitus Annalium lib. IV: *Cornelio Cosso, Asinio Agrippa coss. Cremutius Cordus postulatur, novo ac tum primùm audito crimine, quòd, editis annalibus, laudatoq; M. Bruto, C. Cassium Romanorum ultimum dixisset. Accusabant Satrius Secundus, & Pinarius Natta, Sejani clientes. id perniciabile reo, & Cæsar truci vultu defensionem accipiens. quam Cremutius, relinquendæ vitæ certus, in hunc modum exorsus est.* Sequitur hinc Cordi oratio. Postea scribit: *Egressus dein senatu, vitam abstinentiâ finivit. libros per ædiles cremandos, censuere patres; sed manserunt occultati, & editi.* Eandem rem narrat Dio extremo lib. LVII. Sed graphicè imprimis ejus mortem describit L. Seneca consolat. ad Marciam cap. LXII. Ciceronis elogium ex historiarum ejus libris habes apud M. Senecam Suasor. VI. Ex iisdem libris quædam Plinius adfert lib. X cap. XXVI, & lib. XVI cap. XXVI. Item Suetonius in Augusto cap. XXXV: *Cordus Cremutius scribit, ne admissum quidem tunc quemquam Senatorum, nisi solum, & prætentato sinu.* Eundem, ut ex allato Taciti loco liquet, signat idem Suetonius in Tiberio cap. LXI, cùm ait, *objectum & historico, quòd Brutum, Cassiumque, ultimos Romanorum dixisset.* Item in Caligula cap. XVI: *T. Labieni, Cordi Cremutii, Cassii Severi scripta, Senatusconsultis abolita, requiri, & esse in manibus, lectitarique, permisit, quando maximè sua interesset, ut facta quæque posteris tradantur.* Libros eos Cremutii occultârat, posteaque edidit Marcia, Cremutii filia. Undè illam sic alloquitur L. Seneca in consolatione, quam ad eam scripsit: *Ingenium patris tui, de quo sumtum erat supplicium, in usum hominum reduxisti, & à vera illum vindicâsti morte, ac restituisti in publica monumenta libros, quos*

vir ille fortissimus sanguine suo scripserat. Optimè meruisti de Romanis studiis: magna illorum pars arserat. Optimè de posteris, ad quos veniet incorrupta rerū fides, auctori suo magno imputata: optimè de ipso, cujus viget vigebitq; memoria, quamdiu fuerit in pretio Romana cognosci; quamdiu quisquam erit, qui reverti velit ad acta majorum: quamdiu quisquam, qui velit scire, quid sit vir Romanus, quid subactis jam cervicibus omnium, & ad Sejanianum jugum adactis, indomitus sit homo, ingenio, animo, manu liber. Magnum mehercule detrimentum Resp. ceperat, si illum ob duas artes pulcherrimas in oblivionē conjectum, eloquentiam, & libertatem, non eruisses. Legitur, floret; in manus hominum, in pectora receptus, vetustatem nullam timet. Cremutium quoque laudat Plinius lib. X cap. XXVI his verbis: *Auctores sunt omnibus annis advolare Ilium ex Æthiopia aves, & confligere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas vocant. Hoc idem quincto quoque anno facere eas in Æthiopia circa Regiam Memnonis exploratum sibi Cremutius tradit.* Idem prodit Solinus cap. XLIII. Sed apud eum in MSSis est *Crumentius*, librarii culpa, cum ex Plinio sit corrigendus, quem more suo exscripsit. Puto autem & ista esse ex historico Cremutii opere.

Etiam AUFIDIUS BASSUS Augusti & Tiberii tempore fuit, æqualis M. Senecæ Rhetoris, ut ex ejus suasoria VI cognoscimus. Ibidem inter historicos refertur, qui elogiis suis Ciceronem fuere prosecuti. Reliquit autem belli Germanici libros: ut Fabius docet lib. X. Ubi & ejusmodi de eo judicium apponit: *Servilius Novianus & ipse à nobis auditus est, clari vir ingenii, & sententiis creber, sed minùs pressus, quàm historia auctoritas postulat. Quam, paullùm ætate præcedens eum, Bassus Aufidius, egregiè utique in libris belli Germanici præstitit, genere ipso probabilis in omnibus; sed in quibusdā suis ipse viribus minor.* Etiam de bello civili scripsit: unde ista sunt, quæ M. Seneca de Cicerone refert. Ubi Aufidius desiit, ibi cœpit Plinius Veronensis. Hoc ostendunt verba Plinii junioris lib. III epist. V; ubi inter alia scripsisse dicitur, *A fine Aufidii Bassi triginta & unum.* Hoc viri docti [a] interpretantur de fine historiæ, quam scripserat de bello civili. Id minus placet. Nam paullò antè dixerat Plinius, scripsisse de bello Germanico libros XX. Atqui libros, quos à fine Aufidii Bassi cœpit, numero erant XXXI. Ergo verba allata de belli Germanici opere intelligi non possunt. Meminit & Aufidii hujus scriptor de caussis corruptæ eloquentiæ, & fortasse idem est, quem Plinius signat Histor. Nat. lib. VI cap. IX cùm ait: *Universæ Armeniæ magnitudinem Aufidius quinquagies centena millia prodidit.* At nōn de hoc, puto, sed de filio ejus loquitur L. Seneca epist. XXX. Ea incipit: *Bassum Aufidium,*

[a] *And. Schott. lib de claris apud Senecam rhetoribus.*

virum optimum, vidi quassum, ætati obluctantẽ. Sed jam plus illum degravat, quàm quòd possit attolli. Magno senectus, & universo pondere incubuit. Scis illum semper infirmi corporis, & exhausti, fuisse: diu illud continuit, &, ut veriùs dicam, concinnavit. subitò defecit. Fortasse idẽ est P. Aufidius memoratus Prisciano lib. VIII: ubi eum docet *contestatur* passivè usurpâsse pro συμμαρτυρεῖ) : nempe in verbis istis, *Siquis alio vocitatur nomine, tum cum his contestatur, atque olim vocitabatur.* Ac planè ab hoc Aufidio Basso alius est Aufidius Modestus, grammaticus nobilis, qui Maronem interpretatus fuit. Celebrat Philargyrius in lib. II Georg. *Aufidius Modestus legisse se, affirmabat, hunc morem esse Dacorum, ut, cùm ad bella proficiscerentur, non prius rem capesserent, quàm de Istro certũ modum haurientes ore in modum sacri vini, jurarent, non se ad patriæ sedem regressuros, nisi hostibus cæsis. & idcirco Virgilium familiari sibi hypallage usum dixisse,* Istrum conjuratum, *apud quem Daci conjurare consueverunt.* Idem in III Georg. ἁπλῶς vocat Modestum: ubi in illo Maronis *crurum tenus*, ait *tenus* pro *fine* accepisse. Quemadmodum autem Aufidius hic Bassus cum Aufidiis aliis confundi non debet: ita quoque distinguendus hic Bassus ab aliis Bassis. Imprimis à Julio Basso, qui & ipse Augusti ævo fuit: & à Junio Basso, qui fuit temporibus Neronis, aut Vespasiani. Ex Julii Bassi declamationibus plurima excerpta habemus apud M. Senecam. Qui & in præfat. lib. v Controvers. *hominem disertum* vocat: sed addit, *Cui demtam velim, quam consectabatur, amaritudinem, & simulationem actionis oratoriæ. Nihil indecentius, quàm ubi scholasticus forũ, quod non novit, imitatur.* Junius Bassus, homo erat dicacissimus, unde *asinus albus* vocabatur: ut idem Fabius auctor est lib. VI cap. III de Risu. Nempe *asinus* quidem ob ineptias: sed *albus* ob jucunditatem: ut Turnebus interpretatur lib. XXVIII Advers. cap. XXXV. Hunc Vespasiani ævo, vel non multò antè, vixisse, colligo ex istis Fabii verbis, quæ eodem capite leguntur: *Id porrò, quod dicitur, aut est lascivum & hilare, qualia Galbæ pleraque: aut contumeliosum, qualia* NUPER *Iunii Bassi: aut asperum, qualia Cassii Severi: aut lene, qualia Domitii Afri.* Fortasse tamen *Iulius* rescribendum. Is superioris fuerit filius. Sanè apud Plinium lib. IV epist. IX lego: *Caussam per hos dies dixit Iulius Bassus, homo laboriosus, & adversis suis clarus. Accusatus est sub Vespasiano à privatis duobus: ad senatum remissus, diu pependit: tandemque absolutus, vindicatusq; est. Titum timuit: ut Domitiani amicus à Domitiano relegatus est.* Vide & quæ sequuntur. Etiam lib. X. epist. LXIV: *Est enim adductus ad me in perpetuum relegatus à Iulio Basso proconsule: ego, quia sciebã acta Bassi rescissa, datumque à senatu jus omnibus, de qui-*

de quibus ille aliquid constituisset, ex integro agendi duntaxat per biennium, interrogavi hunc, quem relegaverat, an adiisset, docuissetq; proconsulem: negavit. Fuit & Cæsius Bassus, poëta Lyricus, quem ætate Neronis & Galbæ vixisse, tum inde liquet, quòd Persius ad eum satiram scribit: tum ex verbis Fabii lib. x, ubi & de eo judicium ponit: *Lyricorum*, inquit, *Horatius ferè solus legi dignus. Siquem adjicere velis, is erit Cæsius Bassus, quem nuper vidimus.* Diomedes lib. IV ex Cæsio Basso citat hoc carmen Molossicum:

Romani Gallis devictis sunt victores.

Quanquam in veteri quoque libro Celsius Bassus vocetur, versusque is sic concipiatur:

Romani victores, Germanis devictis.

Auctor Scoppius Suspectarum Lect. lib. v epist XXII. De Celsi nomine planè dissentio. Sed ut de Germanis Bassus scripserit, non displicet, quia iis temporibus bellum Romanis sempet cum Germanis. Sunt quibus Cæsius Bassus videatur auctor commentariorum in phænomena Arati à Germanico conversa. Fulvius Ursinus in I Georg. Calpurnium Bassum appellat. Sed ipsum Cæsarem Germanicum auctorem eorum esse, Lactantius censet lib. I de Falsa Relig. cap. XI; atque idem Politianus existimat in Miscell. cap. XXVIII. Is verò Cæsar Germanicus fuerit, non quem Tiberius adoptavit, quæ Lilii Gyraldi sententia erat: sed Cæsar Domitianus: quem Arateorum interpretem esse. liquidò ostendit Nobilissimus, ac Serenissimi Suecorum regis ad fœderatas Belgicæ provincias legatus, Janus Rutgersius lib. II Var. Lect. cap. IX. Sed ut de Arateis Latino carmine redditis amplissimo huic viro assentio (nam Firmicus, qui Julio Cæsari tribuit *a*, hac parte indignus, cujus ratio habeatur) ita de commentariis in Germanicum quo minùs Lactantio, ac Politiano subscribam, non uno argumento compellor, ut alibi fusiùs explicamus. Institutum nunc prosequamur. Vespasiani quoque ævo erat Sallejus Bassus, non semel memoratus Tacito, sive alteri in dialogo de caussis corruptæ eloquentiæ. Inter alia sic audias Aprum loquentem: *Quis enim nescit, neminẽ mihi conjunctiorẽ esse, & usu amicitiæ, & assiduitate contubernii, quàm Sallejum Bassum; cùm optimum virum, tum absolutissimũ poëtam?* Et Quinctilianus lib. x: *Vehemens, & poëticum ingenium Salleji Bassi, nec ipsum senectute maturum.* Adhæc fuit & Gabius Bassus; è cujus commentariis historiam de equo Sejano refert Gellius lib. III cap. IX. Libros is de origine verborum & vocabulorum edidit: è quibus idem Gellius quædam adfert lib. II cap. IV, lib. III cap. XIX, lib. v

a Præfat. lib. I.

 cap.

cap.VII,& lib.II.cap.XVII. quo uno in loco *Gavius* dicitur, qui alibi ei *Gabius*. Sed *Gavius* est & apud Macrobium. Ex quo discimus, etiam librum scripsisse de Diis. Locus est lib I Saturn. cap. IX: *Gavius Bassus in eo libro, quem de Diis composuit, Ianum bifrontem fingi ait, quasi superûm atque inferûm janitorem: eundem quadriformem, quasi universa climata majestate complexum.* Idem lib. III Sat. cap. VI, quo loco exponit, cur Herculi aperto capite sacra fiant. inter alia inquit: *Hoc amplius addit Gavius Bassus. ideirco enim hoc fieri dicit; quia ara maxima ante adventum Æneæ in Italia constituta est, quæ hunc ritũ velandi capitis invenit.* Nec dubito, quin & eundem Bassum, & idem de Diis opus, signet Lactantius lib. I de fals. relig. cap. XXII: *C. Bassus Fatuam nominatam tradit, quòd mulieribus fata canere consuevisset, ut Faunus viris.* Nec movet, quòd hîc, uti & apud Macrobium lib. III cap. XVIII, C. Bassus dicatur. Nam utrobique priùs fuit Gavius; unde librarius, quia Gavii nomen ignoraret, *Cajus* effecit: eaque occasio fuit, cur deinceps nota C. præfigeretur. Fulgentius Planciades in explicatione sermonis antiqui citat Gavium seu Gabium Bassum in satiris, indeque hæc verba depromit: *Vervinâ confodiende, non te naucifacio.* In ea editione, quam cum Nonio Hadr. Junius exhibuit, item illâ, quam antè cum Higyno, & aliis, Hervagius excudit, pro *Gabius* legas *Galbius*: sed perperam, cùm nulla gens Galbia fuerit apud Romanos. At Gaviam fuisse, cognoscimus ex P. Gavio, municipe Cosano, cive Romano, quem Verres Messanæ in crucem egit. Qua de re multa Cicero libro V in Verrem. Gavius verò Bassus, Gellio, aliisque memoratus, vixerit Trajani temporibus, si (ut etiam Carrio existimat lib. I Emendat. cap. VII) fuerit is Gabius Bassus, qui Ponticæ oræ præfectus fuit: de quo Plinius lib. X epist. XVIII, & XXXII, & Trajanus epist. amœbæa.

CAP. XXIII.

T. Labieni historia, dictio, maledicentia, à cujus rabie vocatus. Rabienus. *Labienus alius, qui à Cæsare ad Pompejum descivit. Item alius, qui Parthorum adversus Romanos dux fuit. Tribus istis spiritus Pompejanus. Ex iis historiographus illam ingenii sui pœnam primus perpessus fuit, ut monumenta ejus cremarentur. Memorandus viri exitus. Sed Cæsar Caligula postea illius libros requiri, ac legi, permisit.*

TITUS quoque LABIENUS, declamator, & historiographus, temporibus floruit Augusti: utrùm verò sub eodem, an Tiberio, perierit, minùs evidens est. Res apertior foret, si exitum ejus memorabilem non præteriisset Tranquillus, qui obiter solùm in Caligula mentionem tanti viri facit, ut pòst videbimus. Interim magis verisimile fit, sub Augusto etiam decessisse. De hoc Labieno multa M. Seneca præfat. in lib. V Controvers. Inter alia inquit, *Color ei orationis antiquæ: vigor novæ. Cultus inter nostrum, ac prius seculum, medius: ut illum possit utraque pars sibi vindicare. Libertas tanta, ut libertatis nomen excederet; ut, quia passim ordines hominesq; laniabat, Rabienus vocaretur.* Fortasse aliquis existimet, pro Labieno dictum Lanienum: atque ita hîç legendum esse, eo quòd Seneca dicat, exinde παρονομασίαν promanâsse, quia *ordines, hominesque, laniabat*. Sed nihil, in vitis libris, mutare ausim. Præsertim quandò ἐμφαντικώτερον est Rabieni appellatio: nempe ut sit à laniandi rabie. Sequitur apud Senecam: *Animus per vitia ingens, & ad similitudinem ingenii sui violentus, & qui Pompejanos spiritus nondum in tanta pace posuisset.* Unde aliquis colligat, hunc esse illum T. Labienum, qui Cæsaris in Galliis legatus; ut ipse narrat Cæsar libris de bello Gallico, & primo de bello civili: quique postea Pompejanas partes est secutus, atque à Cæsare victus est bello Africano: ut constat ex illis, quæ Hirtius prodidit. Vir quidem doctissimus, qui notis Senecam illustravit, ait, cùm Seneca dicat, Pompejanos retinuisse spiritus; videri eundem illi, de quo dicebamus. Interea se, idemne, an alius, sit, ἐπέχειν. Sed planè est diversus. Nam ille, qui adversus Cæsarem pugnavit, bello periit Hispaniensi. Quod absque dubio scriptor belli Hispaniensis memoriæ prodiderat in ea libri parte, quę injuriâ temporum periit. Nunc quidem id legas in Julio Celso: qui cùm cladem Labieni narrâsset, ista subjungit: *Ita Labienus, Cæsaris desertor ac transfuga, suique pristini ducis hostis inexorabilis, cui parare perniciem quærebat, victoriam insperatam; sibi vero mortem peperit. Eo enim prælio & ipse concidit, unaq; Actius Varus, & cum eis XXX millia hominum cecidere.* De Celso, unde hæc haurimus, diximus suprà cap. XIII. De eodem Labieno loquitur Val. Maximus lib. VIII cap. XIV. Fuit & alter Labienus, T. Labieni filius, qui à Bruti Cassiique partibus stetit, atque ante Philippensem pugnam missus fuerat ad Orodem, Parthorum regem, ut peteret auxilium: ac, clade suorum cognitâ, ibidem commoratus fuit; perspectâque Antonii desidiâ, Parthos instigavit adversus Romanos, belloque eo contra Romanos dux, (unde & *Parthicus imperator* appellari

voluit) Phœnicen, ac Ciliciam, urbesque Asiæ in continenti sitas, plerasque sine bello, Mylassam autem, & Alabandam, vi occupavit: tandemque à P. Ventidio devictus, atque à Demetrio, Julii Cæsaris liberto, quem Antonius Cypro præfecerat, captus fuit. De quibus vide Strabonem lib. XIV; ac imprimis Dionem lib. XLVIII. Etsi verò & ille Pompejanarum fuerit partium: tamen & eum alium esse ab historiographo, arguunt illa, quæ de morte ejus ex Seneca mox adferam. V.Cl. Nicolaus Faber conjectabat, historicum nepotem ejus esse, qui, Cæsare deserto, Pompeji partes secutus fuit: filium autem illius Parthici, ut se vocabat, imperatoris: *μειρακίυ διερεθίσυ, ϗ ἀνοίας πλήρυς* a: ut de eo loquitur Strabo. Sed ut hoc planè incertum est; ita minimè dubium, quin eâdem ex familia fuerit, & spiritum eundem habuerit, quem tum ille Cæsaris transfuga, tum Parthicus imperator. Nunc porrò audiamus, quæ sequuntur apud M. Senecam: *In hunc primum excogitata est nova pœna. Effectum est enim per inimicos, ut omnes ejus libri incenderentur. Res nova, & insueta, supplicia de studiis sumi. Bono hercule publico ista in pœnas ingeniosa crudelitas post Ciceronem inventa est. Quid enim futurum fuit, si ingenium Ciceronis triumviris libuisset proscribere?* Et post aliqua: *Di meliùs, quòd eo seculo ista ingeniorum supplicia cœperunt, quo & ingenia desierunt. Ejus, qui hanc inscripta Labieni sententiam dixerat, postea viventis adhuc scripta combusta sunt: jam non malo exemplo, quia suo. Non tulit hanc Labienus contumeliam; nec superstes esse ingenio suo voluit: sed in monumenta se majorum suorum ferri jussit, atque ita includi: veritus scilicet, ne ignis, qui nomini suo subjectus erat, corpori negaretur: non finivit tantùm se ipse, sed etiam sepelivit* b. *Memini aliquando, cùm recitaret* HISTORIAM, *magnam partem convolvisse, & dixisse: Hæc, quæ transeo, post mortem meam legentur. Quanta in illis libertas fuit, quam etiam Labienus extimuit? Cassi Severi, hominis Labieno junctissimi, bellè dicta res ferebatur. Illo tempore, quo libri Labieni ex* S. C. *urebantur: Nunc me, inquit, vivum uri oportet, qui illos edidici.* De ejusdem historia ita Suetonius in Caligula cap. XVI: *Titi Labieni, Cordi Cremutii, Cassii Severi scripta, senatusconsultis abolita, requiri, & esse in manibus, lectitarique permisit: quando maximè suâ interesset, ut facta quæque posteris tradantur.* Labienus hic mentis, quàm linguæ amarioris fuisse dicitur à M. Seneca in prologo epitomês; sive excerptorum è libro IV controversiarum. Ex Labieno hoc, ut *clipeus*, & *clipeum* differant; docet Charisius lib. I. Eti-Labieni orationem in Pollionem citat Quinctilianus lib. I cap. IX: sed ita, ut ambigat, utrùm ea non sit Cornelii Galli. Et lib. IX cap. III locutionem adfert, quam

a *Adolescentis irritabilis; ac stultitia pleni.*

b *Vett. lib flevit.*

quam in Labieno notavit Pollio. Utrobique autem capiendus C. Asinius Gallus, C. Asinii Pollionis historici filius, is qui libros scripsit de comparatione patris cum Cicerone: ut Plinius refert lib. VII epist. IV ad Pontium. Quemque Tiberius occidit: ut scribunt Tacitus in VI, Dio, Tranquillus, & Hieronymus in Chronico Euseb.

CAP. XXIV.

Tiberii commentarii de vita sua. Vellejus Paterculus. Vinicius quis, cui is historiam dicavit. Velleji dictio, fides, primus editor, prænomen. De fragmento Velleji, ut Lazius vocabat. Ex Abbate Urspergensi illud esse, vel alio, quem exscripserit Urspergensis: saltem multò esse Vellejo recentius. Urspergensis ætas. Valerius Maximus. Post Seiani is cædem scripsit. Stylus ejus cujusmodi. De ætate Valerii scrupulus, & injectus, & exemtus. Iulius Paris, abbreviator Valerii. Idem Paris librum reliquit de nominibus Romanorum: quem in compendium redegit Titius Probus. Brutidii ætas, præceptor, fragmentum geminum de Cicerone: quid in Brutidio laudet, quidque culpet Tacitus, ejus ædilitas, & amicitia cū Sejano. Cornelius Thuscus. Ἀνισογενέλας hic à Seneca reprehensus. Aliquid allatum ad culpam hanc imminuendam veriùs, quàm planè amovendam.

TIBERIUS CÆSAR de Vita sua scripsit. Suetonius in Tiberio cap. LXI: *Etsi commentario, quem de vita sua summatim breviterq; composuit, ausus est scribere, Sejanum se punisse, quòd comperisset, furere adversus Germanici liberos, filii sui.* Item in Domitiano cap. XX: *Præter commentarios, & acta Tiberii Cæsaris, nihil lectitabat.* Tiberium Cæs. Imp. inter scriptores, è quibus profecit, Plinius reponit in indice scriptorum lib. II.

VELLEIUS PATERCULUS primum tribunus militum in Thracia fuit, hinc præfectus equitum in Germania, exinde quæstor, inque quæstura, remissa sorte provinciæ, legatus Tiberii bello Pannonico, denique primo Tiberii anno cum fratre Prætor destinatus: quæ universa de se ipso narrat Vellejus. Hosce honores, & quos tum majores, & consanguinei gesserint, his verbis complecti studuit;

studuit Aventinus, eos referens, è quibus in primo Annalium scribendo profecit: *P. Vellejus Paterculus, homo militaris, ex celeberrimis Campanorum principibus prognatus, in Germania sub Tiberio præfectus equitũ fuit Tribunus antè castrorum, item quæstor, & legatus in bello Pannonico. Scripsit sexto imperii Tiberiani anno. Itẽ majores ejus atavi, abavi, avi, patruus, pater Magius Celer, frater, disciplinâ bellicâ, ac rebus civilibus clarissimi exstitere duces, pratores, Judices, senatores, præfecti fabrûm, tribuni castrorum, legati imperatoribus Romanis fuerunt.* Hæc Aventinus. Hic Vellejus duos Historiæ scripsit libros ad M. Vinicium consulem, progenerum Tiberii Cæsaris, Tacito etiam memoratum in sexto annalium, qui illum patre & avo, consularibus, ortum dicit: item Dioni libro extremo, ubi eum à Messallina docet interfectum, quòd caput cum ea collimare nollet. Vinucium aliqui appellant: sed dioni quoque est Οὐίνιϰιος. Librorum Velleji bona pars deperiit. Dictio ejus planè Romana, atque elegans. Quædam etiam habet, quæ haut alibi invenias. Sed in sui ævi rebus nimis domui Augustæ, & Sejano, adulatur. Justiores commentarios promittit lib. II. *Harum præteritarumq; rerum ordo, cum justiùs aliorũ voluminibus promatur, tum, uti spero, nostris explicabitur.* Ac posteà: *Captum alterum, alterum deditum justis voluminibus ordine narrabimus, ut spero.* Si Beatum Rhenanum audimus, qui primus Vellejum in lucem protraxit, est idem ille, quem Tacitus vocat P. Vellejum. Nec alia mens, vel Jacobi Schegkii, vel Valentis Acidalii. Eamque sententiam probant codice Burerii, ubi *Publius* appelletur, non *Gajus*, uti est in vulgatis. Sed nihil tale in variantibus Burerii lectionibus reperias. Est & tertia sententia. Nam *Marcum* vocat Priscianus libro VI. Ita enim habet, & antiquissima editio Veneta anni CIↃCCCCLXXVI, & recentissima Heliæ Putschii: imò & optimæ notæ codex MSSus meus, ut omnino huic sententiæ potiùs accedam.

Porrò & fragmentum quoddam Velleji, quod frustra in editis quæras, invenisse se ait Wolfangus Lazius lib. I. commentariorum Reip. Rom. cap. VIII. Inscriptio illius erat: VELLEII EXCERPTA EX GALLICA HISTORIA. Fragmentum ipsum istiusmodi est: *Dum hæc circa Rhenum geruntur, in Noricorum finibus grave vulnus populus Romanus accepit. Quippe Germanorum gentes, quod Rhætias occupaverant, non longè ab Alpibus, tractu pari, patentibus campis, ubi duo rapidissimi amnes inter se confluunt, in ipsis Noricis finibus civitatem, non quidem muro, sed vallo, fossâque, cinxerunt: quam appellabant Cisara, ex nomine deæ Cisæ, quam religiosissimè colebant. cujus templum quoq; ex lignis barba-*

barbarico ritu constructum, postquam eò colonia Romanorum deducta est, inviolatum permansit, ac vetustate conlapsum, nomen colli servavit. Hanc urbem T. Annius Pretor, ad arcendas barbarorum excursiones, Kal. Sextil. exercitu circumvenit. Ad meridianam oppidi partem, quæ sola à continenti erat, Pretor ipse, cum legione Martia, operosissimè communivit: ad occidentem verò, quà barbarorum adventus erat, Avar, Bogudis regis filius, cum equitate omni, & auxiliaribus Macedonum copiis, inter flumen & vallum, loco castris parùm amplo, infelici temeritate extra flumen consedit. Pulchra indoles, non minùs Romanis, quàm Græcis literis, instructa. Igitur LIX *die, quàm eò ventum est, cùm is dies deæ Cisæ celeberrimus, ludum & lasciviam magis, quàm formidinem, ostentaret; immanis barbarorũ multitudo ex proximis sylvis repentè erumpens ex improviso, castra irrupit. Equitatum omnem, &, quod miserius erat, auxilia sociorũ delevit. Avar. cùm in hostium potestatem regio habitu vivus venisset, pecudis more mactatur. Oppidani verò, non minori fortunâ, sed majori virtute, Pretorem in auxiliũ sociis properantẽ, adoriuntur. Romani haut segniter resistunt. Duo principes oppidanorũ, Habbino, & Caccus, in primis pugnantes cadunt. Et inclinata jam res oppidanorũ erat, ni maturassent auxiliũ ferre socii, in altera ripa jam victoriâ potiti. Deniq; coadunatis viribus castra irrumpunt. Pretorem, qui paullò altiorem tumulũ frustra ceperat, Romanâ vi resistentem obtruncant. Legionem divinam, ut ne nuncius superesset, funditus delent. Verres solus tribunus militum, amne transmisso, in proximis paludibus se occultans, honestã mortem subterfugit. Nec multò pòst Siciliæ Proconsul immani avaritiâ turpem mortem promeruit.* Etiam lib. V ejusdem operis cap. V, & aliis aliquot locis, Vellejani hujus fragmenti meminit Lazius. Uti & Gesnerus in Bibl. & Rob. Constantinus in scriptorum Nomenclatore. Sed qui nasum habet, satis odoratur, stylũ ejus sapere scriptorem, qui seculis aliquot Vellejo junior sit. Nec in re pauca sunt, quæ peccentur. Ea adferrem, nisi id cum cura fecisset vir summus, Marcus Velserus, in rerum Augustanarum Vindelicarum libris. Sed monere operæ pretium videtur, fragmentum hoc totum, paucis tamen insertis, legi apud Conradum à Lichtenau, Abbatem Urspergensem: quem in Chronico vide post ea, quæ de anno MCLXVII exposuit. Lemma ejus capitis est *a*, *De Augusta Vindelicorum, vel Rhætia.* Ætatem ejusce Conradi inde cognoscimus, quòd initio Pontificatus Innocentii tertii, hoc est, anno CIↃ C XCVIII, laicum se, atque adeò minorennem fuisse, dicat: anno autem CIↃ CC XV referat se abbatem factum Urspergensem: historiam verò suam perducat usque ad annum CIↃ CC XXIX. Quare, aut ex Abbate Urspergensi id fragmentum fuerit: aut inde, unde ea hauserat Urspergensis.

a Pag. 294 edit. Pernæ anni 1569.

Vellejo succedat VALERIUS MAXIMUS, qui dictorum factorumque memorabilium libros IX reliquit. Post Vellejum scripsisse, inde cognoscimus, quòd Vellejus tantopere aduletur Sejano. Scripsit igitur is superstite adhuc Sejano. At Valerius lib. IX cap. XI, Sejanum, sed exquisito magis adulandi genere nomen supprimens, ob perfidiam & ambitionem horribiliter exagitat, ac tandem addit, cum *omni cum stirpe suâ populi Romani pedibus obtritum, etiam apud inferos, si tamen illuc receptus est, quæ meretur, supplicia pendere*, Scripsit igitur post Sejani tædem. Nempe extremis Tiberii temporibus. Stylus tamen vix sapit tam bonum ævum. Unde Desiderius Erasmus sic de eo ait in Ciceroniano: *Tam similis est Ciceroni, quàm mulus homini, adeò ut vix credas, vel Italum fuisse, qui scripsit, vel hoc ætatis quod præ se fert vixisse: tam diversum est totum dictionis genus. Afrum quempiam esse dicas, nec ullum elaboratius.* Ut cum in procemio ait, *Mea parvitas eo justius ad favorem tuum decurrerit.* Vide & alia quædam è multis apud maximum virum, Janum Rutgersium, lib. VI. Var. Lect. cap. XVI. Sententias quoque nimium affectat. Propterea existimare aliquis possit, hunc potiùs esse illum M. Valerium Maximum, qui anno Christi CCLIV cum Volusiano Imp. consul Romæ fuit, iterumq; consulatum gessit anno CCLVII. ut ex Onuphrio, & aliis, constat. Ita quod Valerius in præfatione ait, divinitatem ejus Imperatoris, cui opus suum dicat, paterno avitoque sideri parem videri: id non de Julio, Augusto, Tiberioque, accipi debebit; sed de imperatoribus tribus Gordianis; quorum duos in Africa creatos imperatores Maximianus occidit; tertius verò prioris nepos, alterius filius fuit, qui imperare cœpit anno CCLXXXVIII. Quo de Gordiano ita Capitolinus in Maximo & Pupieno: *Neque unquam quisquam in illa ætate sic amatus est, merito avi, & avunculi, seu patris, ut quidam dicunt, qui pro populo Romano contra Maximum in Africa vitam finierant.* Sed cave hæc decipiant. Nihil enim verius, quàm hunc Memorabilium scriptorem multò esse antiquiorem; quandò & Gellius, qui sub Hadriano vixit, ejus Memorabilium libros advocat lib. VIII cap. I, & libro XII cap. VII. Et Plutarchus in Bruto Valerium Maximum eorum testem laudat, quæ refert de Porcia Bruti uxore. Imò certum est sub Tiberio vixisse: quandoquidem ipse lib. II cap. VI, se Asiam cum Sexto Pompejo petiisse dicit. Deque amicitia inter eum & sese agit libro IV cap. VII. Est autem is Sextus Pompejus, qui cum Sex. Apulejo consulatum gessit, eopse annô, quo Augustus Cæsar vitâ excessit,

cessit, eique Tiberius successit. Ac consules isti fuere, qui primi in Tiberii verba jurarunt; eoque nomine Tiberio fuere semper acceptissimi: ut ex Dione, Tacito, aliis, constat. Etiam ætatem ostendit locus iste lib. v cap. VIII. *Marcus Antonius avorum nostrorum temporibus clarissimus orator.* Item, qua Julio, & Augusto, assentatur, oratio, lib. VII cap. VI. & alibi. Item quòd in gratiam Tiberii Brutum vocat parricidam lib. VI cap. VI. quemadmodum & lib. I. cap. VII ait, *C. Cassium nunquam sine præfatione publici parricidii nominandum.* Nempe ita sub Tiberio loqui necesse erat: quod illa etiam Cremutii Cordi querela ostendit apud Tacitum Annalium lib. IV: *Titus Livius Cn. Pompejum tantis laudibus extulit, ut Pompejanum eum Augustus appellaret: neque id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones, & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, sæpe ut insignes viros nominat.* Cremutius ille à Tiberio damnatus fuit, libriq; ejus per ædiles cremati: quòd *editis annalibus, laudatoq; M. Bruto, C. Cassium Romanorum ultimum dixisset;* ut ibidem Tacitus ait. Hæc satis docent, Valerium Tiberii vixisse ætate. Quod siquis objectet, mirum igitur esse, si is, qui Augustæi ævi consuli familiaris fuit, dictione utatur, qualis sesquiseculi pòst fuit: primùm dicam, nec illo ævo omnes tersè satis locutos. Nam & jam Cicero in Bruto conqueritur, quòd, receptis in civitatem tot exteris, corrumpi cœpisset nativus ille color sermonis Romani. Quod si illud minùs satisfacit, quid si dicam, fortasse, ut non Trogum, sed epitomen Trogi, habemus; ita nec Valerium exstare, sed epitomen ejus, quam Julius Paris concinnaverit. Nam videtur is fecisse Valerii epitomen. Quod si & Valerius librum de Romanorum nominibus fecit; eumque Memorabilium libris subjecit: hujus quoque epitomen scripserit. Sin nihil hujusmodi (quod multò verius puto) Valerius ediderit: ipse Paris, ut meliùs intelligeretur Valerius, librum hunc composuit: ejus autem epitomen fecerit C. Titius Probus. Aut si Probus auctor libri illius fuerit, epitome erit à Paride. Quid verius sit, non aliunde odorari licet, quàm præfatione illâ, quæ est in libellum de prænominibus. Ea hujusmodi est: *Decimus atque ultimus hujus operis liber, seu studiosorum inertiâ, seu scriptorum segnitiâ, seu alio quovis casu, ætati nostræ perditus est. Verùm Iulius Paris, abbreviator Valerii, post novem libros explicitos, hunc decimum sub infrà scripto compendio complexus est: per quod de nominibus, prænominibus, cognominibus, atque agnominibus, fuisse eundem à Valerio compositum, conjectare licet.* Sed hoc, quod adfert, argumentum valde est infirmum. Potuit enim Paris librum de nominibus

subjungere, non ut Valeriani unius libri compendium: sed ut omnium Valerii librorum facem ac commentarium. Quare sic statuere malim, Valerium ipsum Memorabilia scripsisse: horum epitomen edidisse Paridem: eundem reliquisse librum de nominibus: hujus libri compendium fecisse Probum. Quod etiam arguunt ista, quæ ibidem continuò sequuntur: *Verba quidem Iulii Paridis hac sunt: Liber decimus de prænominibus, & similibus.* Sequitur deinde: *Decimi hujus operis libri per C. Titum Probum epitome.* Porrò hunc, non alium libellum, intellexit Alciatus lib. IV Dispunctionum cap. I. cum habere se opusculum ait Valerii Maximi de nominibus Romanorum. Cæterùm non desunt, qui Valerium hunc Mediolani natum dicant: eumque & sacerdotem, & astrologum fuisse, arbitrentur: uti Leander, qui Lombardiam Transpadanam describens, hæc adstruere nititur, ex antiquo marmore, quod Mediolani exstet. Ejus inscriptio est talis: M. VALERIUS MAXIMUS SACERDOS D. S. I. M. STUD. ASTROLOGIÆ SIBI ET SEVERIÆ APR. UXORI H. M. H. N. S. Exstat id monumentum in æde S. Simpliciani. Unde Pighius exscriptum Smetio transmisit. Habes in Gruterianâ collectione pag. CCCXII. num. IV. Sed potuit is esse M. Valerius Maximus, quem cum Volusiano imp. consulatum gessisse, superiùs dicebamus. Vel alius fortasse ex eâdem fuerit familiâ.

BRUTIDIUS NIGER, scholasticus idem, & historicus, post Sejani necem & ipse superfuit, ut postea liquebit. Discipulus fuit Apollodori; ut est apud M. Senecam Controvers. IX. ubi & excerpta invenies ex ejus declamat. Inter historicos, qui elogio prosecuti sint M. Tullium, ab eodem reponitur Suasoriâ VI, ubi & verba ejus ista ex historia refert: *Elapsus interim alterâ parte villa Cicero lecticâ per agros ferebatur: sed, ut vidit, appropinquare notum sibi militem, Popillium nomine, memor defensum à se, lætiore vultu adspexit. at ille, victoribus id ipsum imputaturus, occupat facinus, caputque decisum, nihil in ultimo fine vitæ facientis, quod alterutram in partem posset notari, Antonio portat, oblitus se paullò antè defensum ab illo.* Item hæc Brutidii sunt ibidem allata: *Ut verò jussu Antonii inter duas manus positum in Rostris caput conspectû est; quo toties auditum erat loco: dato gemitu & fletu maximi viri inferiæ a, nec, ut solet, ita depositi in rostris corporis concio audivit, sed ipsa narravit. Nulla non pars fori aliquo actionis inclytæ signata vestigio erat. Nemo non aliquod ejus in se meritum fatebatur: boc certè publicum beneficium palàm erat, illam miserrimi temporis servitutem ac aleam delatam in Antonium.* Partim laudat, partim culpat Tacitus, lib. III Annalium: *Brutidium*, inquit, *artibus*

a Locus corruptus Vide super eo interpretũ conjecturas.

artibus honestis copiosum, & , si rectum iter pergeret, ad clarissima quaque iturum, festinatio exstimulat, dum æquales, dein superiores, suasmet postremò ipse spes, anteire parat. quod multos etiam bonos pessum dedit: qui spretis, quæ tarda, cum securitate; præmatura, vel cum exitio, properant. Ædilem fuisse, paullò antè dixerat Tacitus. Idem videtur, quem Juvenalis signat sat. x:

------- Pallidulus mi

Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.

Quippe ait, Brutidium, occiso Sejano, pallidulum processisse, quia metueret sibi & ipse à Tiberio, propterea quòd Sejano fuisset amicus. Hanc loci ejus mentem esse, satis liquet ex illis, quæ apud poëtam consequuntur.

Tiberii quoque temporibus fuit CORNELIUS THUSCUS, declamator, atque historicus ineptus, & ob ἀνιστορησίαν notatus à M. Seneca Suasoriâ II: *Sed si vultis*, inquit, *historicum quoque vobis fatuum dabo. Thuscus ille, qui Scaurum Mamercum, in quo Scaurorũ familia exstincta est, majestatis reũ fecerat, homo, quàm improbi animi, tã infelicis ingenii, cùm hanc Suasoriam declamaret* (quâ trecenti Lacones ad Thermopylas adversus Xerxem missi, deliberabant, an ipsi fugiant) *dixit, Exspectemus, si nihil aliud, hoc effecturi, ne insolens barbarus dicat*, VENI, VIDI, VICI, *cùm hoc post multos annos Divus Iulius, victo Pharnace, dixerit.* Sanè Thusci patrocinium suscipere difficile est, cùm aperta sit allusio ad dictum Cæsaris; nec ante eum illud quisquam usurpârit. Tamen video, quid imposuerit Thusco. Non nesciebat, tanto post Laconas illos Cæsarem fuisse: sed cogitabat, crebras esse συνεμπτώσεις, tum eorum qui diversis temporibus, tum qui simul vixerint: imò, ut Comicus ait, nullum dictum esse, quod non dictum sit prius. Eoque nihil absurdi credebat, si tale quid in mentem veniret Persis subitò vincentibus Græcos; ac postea venit Cæsari, Pharnace devicto. Porrò non temere, quem Thuscum ἁπλῶς appellat Seneca, eum nos Cornelium Thuscum vocabamus. Cornelium enim (ut Lipsio quoque observatum) eundem nominat Tacitus in VI Annal. ubi de Servilio, & Cornelio, Scauri Mamerci accusatoribus, scribit. Meminit & Thusci cujusdam Plinius in Historia Natur. ac Glandorpio in Onomastico hic vocatur Clodius Tuscus; imò & præstantissimo viro, Andr. Schotto, libello de claris oratoribus. Verùm non dubito, quin planè alius à Cornelio Thusco sit Clodius THUSCUS, Sinnii, seu Asinii Capitonis æqualis; ex cujus ad Capitonem hunc literis solœcismi definitionem adducit Gellius lib. V, cap. XX.

CAP. XXV.

Cn. Lentuli Gentulici ætas, pater, dignitas, accusatio, defensio, clementia, cædes, historia, error, poëmata. Agrippinæ de vita & casibus suorum commentarius. Agrippinam Cladii perperã cum Agrippina Germanici coufundi. Claudii Cæsaris historia, & de vita sua libri. L. Senecæ tempora percursa. Regiones descripsit. De compendio historiæ Romanæ quæstio rejecta. Fabii Rustici historia, & eloquentia. Domitii Corbulonis dignitas, virtus, historia. Pomponius Mela de situ orbis. C. Balbilli, *seu Babilli, libri de itinere suo, ac rebus Ægyptiis. Corruptè eum Babilium vocari.*

CN. LENTULUS GÆTULICUS Tiberii & Caji Caligulæ temporibus vixit. Pater ejus fuit Cn. Lentulus Cossus Cætulicus, qui cum L. Calpurnio Pisone consulatum gessit anno Urbis IↃCCLXI. Hujus mortem Tacitus refert lib. IV annalium. Ibidem & filii meminit, quem consulatum gessisse ait cum C. Calvisio Sabino, anno nempe IↃCCLXXVIII. Eo anno Tiberius Imp. Româ cum modico comitatu in Campaniam abiit: nec Romam postea reversus fuit, ut præter Tacitum auctor est Suetonis in Tiberio cap. XXXIX. & Dio lib. XLVIII. Anno autem proximo hic ipse Gætulicus in Germania superiore cum proconsulari fuit imperio. Quincto imperii ejus anno occisus est Romæ Sejanus. Tum accusatus quoq; Gætulicus, quòd Sejani filium sibi generum destinasset. Sed animosâ satis epistolâ se defendit, ac tantum effecit, ut delator urbe exigeretur: quâ de re vide Tacitum lib. VI Annalium. Dum superioris Germaniæ legiones curat, ut ibidem legere est, *mirum amorem adsecutus erat, effusæ clementiæ, modicus severitate, & proximo quoque exercitui per L. Apronium socerum non ingratus.* Sed benevolentia ista militaris eum post Tiberii obitum Cajo suspectum reddidit. Nec aliâ de caussâ occisus ab eo fuit. Docet hoc nos unus Dio Cassius lib. LIX. Γαιτυλικὸν Λεντοῦλον, τά τε ἄλλα εὐδόκιμον ὄντα, καὶ τῆς Γερμανίας δέκα ἔτεσιν ἄρξαντα, ἀπέκτεινεν, ὅτι τοῖς στρατιώταις ᾠκείωτο. *Lentulum Gætulicum, cùm aliis rebus illustrem, tum administratâ per decennium Germaniâ, occidi jussit, eò quòd militum sibi benevolentiam parâsset.* Historiam scripsit, cujus memi-

meminit Tranquillus in Caligula cap. VIII: *Cn. Lentulus Gaetulicus* (Caligulam) *Tiburi genitum scribit.* In quo tamen fallit Gætulicus. Nam, ut Tranquillus mox subjungit, *Gætulicum refellit Plinius, quasi mentitum per adulationem, ut ad laudes juvenis, gloriosiq; principis, aliquid etiam ex urbe Herculi sacrâ sumeret: abusumque audentiùs mendacio, quòd ante annum ferè natus Germanico filius Tiburi fuerat, appellatus & ipse C. Cæsar: de cujus amabili pueritiâ immaturoq; obitu, suprà diximus.* Poëmatis etiam claruit. Hinc Martialis præfatione lib. I: *Sic scribit Catullus, sic Marsus, sic Pedo, sic Gætulicus.* Meminit & Probus Grammaticus in Virgil. Georg. I. ubi tres ejus hexametros adfert. Adhæc Sidonius lib. II Epist. x. ubi nomen amicæ ejus Cæsenniæ fuisse ait. Et carm. IX ait,

Non Gætulicus hic tibi legetur.

Imò & ejus esse Epigrammata videntur, quæ lib. III, & VI Antholog. leguntur sub nomine Γετυλίκ, vel, quod malim, Γετυλικȣ.

Etiam inter eos, qui res gestas prodidere, locum sibi deposcit AGRIPPINA, Cæsaris Germanici, laudatissimi principis, & Agrippinæ, M. Agrippâ natæ, filia, Augusti Cæsaris proneptis, conjux verò Cn. Domitii Ahenobarbi, & ex eo mater Cn. Domitii Neronis imperatoris. Auctor de ea nobis Tacitus lib. IV Annalium: *Id ego, à scriptoribus annalium non traditum, reperi in commentariis Agrippinæ filiæ: quæ Neronis principis mater, vitam suam, & casus suorum posteris memoravit.* Plinius item lib. VII Hist. Nat. cap. VIII. *Neronem quoque paullò antè principem, & toto principatu suo hostem generis humani, pedibus genitum, parens ejus scribit Agrippina.* Idem in indice auctorum, è quibus profecit libro septimo, vocat eam Agrippinam Claudii. Nempe quia primùm quidem Cn. Domitii Ahenobarbi, postea autem Crispi Passieni, ac denique patrui sui Claudii Imperatoris fuerit uxor. Quod si hæc proneptis fuit Augusti, ut, quæ diximus, ostendunt: satis liquet, errare virum eruditum, quando de eâ intelligit locum hunc Tranquilli in Augusto cap. LXXXVI: *Et quadam epistolâ Agrippinæ ingenium collaudans: Sed opus est, inquit, dare te operam, ne molestè scribas, aut loquare.* Nam hæc non proneptis, sed neptis vocatur Augusti, eoque mater erat ejus Agrippinæ, de qua nunc loquimur.

CLAUDIUS Cæsar justam etiam historiam instituerat: qua de re sic Suetonius in Claudio cap. XLI: *Historiam in adolescentia, hortante T. Livio; Sulpicio verò Flavio etiam adjuvante, scribere aggressus est. In principatu quoque, & scripsit plurimùm, & assiduè recitavit per lectorem,*

rem. Initium autem sumsit historia post cædem Cæsaris Dictatoris. Sed & transiit ad inferiora tempora, cœpitque à pace civili: cùm sentiret, neque liberè, neque verè, sibi de superioribus tradendi potestatem relictam, correptus sæpe, & à matre, & ab avia. Prioris materiæ duo volumina, posterioris, unum & quadraginta reliquit. Composuit & de vita sua octo volumina, magis ineptè, quàm ineleganter. Ex quarto historiarum Claudii fragmentum citat Priscianus lib. VI; ex octavo autem, Diomedes lib. I. Ea inter fragmenta Q. Claudii Quadrigarii retulerunt viri docti. Casaubonus verò, notis ad superiorem Suetonii locum, censet esse Tiberii Claudii Cæsaris. Ac movet eum, quòd Quadrigarii libri *annales*, non *historia* vocari solent. Fortasse id verum est. Sed interdum tamen scriptores laxiùs historiæ voce utuntur, ut annales comprehendat. Puto ex Annalibus etiam Claudii Cæsaris esse, quod Plinius scribit lib. VIII cap. III: *Claudius Cæsar scribit, hippocentaurum in Thessalia natum eodem die interiisse.* Barthius Adversf. lib. VII cap. I censet etiam libros de Analogia scripsisse. Atque hoc colligit ex istis verbis Joannis Sarisberiensis, lib. VIII Policratici, cap. X: *Sed & in his quæ palam dicentur, fideliter exsequendum erit: quod in primo libro de Analogia scripsit Claudius Cæsar, vir excellentis ingenii, magnæque prudentiæ.* Sed quis Claudium, cujus stuporem veteres omnes narrant, credat dici posse virum excellentis ingenii, magnæque prudentiæ. Mirum sanè, Barthium ex his verbis colligere, fuisse inter veteres, qui Claudium prudentiæ sapientiæque nomine commendârint. Nam quis veterum ante Sarisberiensem sic de eo scripsit? Sed neque Sarisberiensem hæc scripsisse est credibile: verùm potiùs legendum *Cajus Cæsar*, qui est Julius dictator. Hic enim libros de Analogia composuit, quorum meminere Quinctilianus, Suetonius, Gellius, Charisius, Priscianus, alii.

L. ANNÆUS SENECA Cordubensis, M. Senecæ, cujus suasorias & controversias habemus, filius, Lucani poëtæ patruus, decimoquincto, vel circiter, anno ante Augusti excessum Romam perductus fuit, adhuc infans: ac cometam quidem, qui abitum ejus principis antecessit, visum sibi ipse testatur lib. I Natur. Quæst. cap. I. Sub Tiberio dubium, an sub Cajo, quæsturam gesserit. Sub Cajo certè periclitatus multùm, cùm, principe eo præsente, disertè caussam egisset. Sed periculum evasit, cùm mulier quæpiam, quicum Cajus consueverat, principi dixisset, Senecam tabe laborare, nec diu

super-

supervivere posse. Primo Claudii anno in Corsicam est relegatus, accusante Messallinâ, principis libidinosissimâ uxore; quæ inter Juliæ, Germanici filiæ, adulteros nomen ejus referebat. Sed octennio pòst, operâ Agrippinæ, quæ post cædem Mesallinæ, patruo suo Claudio nupserat, ab exilio est revocatus, ac præturâ etiam ornatus, adhæc præfectus est studiis Neronis, quem ex primo habebat marito, Cn. Domitio Ahenobarbo. Sub Nerone consulatum: sed extraordinarium, gessit cum Trebellio Maximo: cujus rei mentionem facit Ulpianus ad S. C. Trebellianicum. Duodecimo autem Neronis anno, P. Silio Nervâ, & C. Julio Attico Vestino coss. jubente Nerone, periit, venis incisis, & veneno hausto. Inter tam multa, quæ commentatus fuit, erant & descriptiones regionum. Uti Indiæ. De qua auctor Plinius lib. VI cap. XVII: *Seneca etiam apud nos, tentatâ India commentatione, LX amnes ejus prodidit, gentes duodeviginti centumque. Par labor sit montes enumerare.* Item Servius in IX Æn. *Ganges fluvius Indiæ est, qui secundùm Senecam In situ Indiæ, novem alveis fluit.* Item descripsit Ægyptum, cujus non situm modò, sed & sacra tradidit. Servius in VI Æn. *a*: *Seneca scripsit de situ & de sacris Ægyptiorum. Hic dicit, circa Sienem, extremam Ægypti partem, esse locum, quem Philas, hoc est Amicas vocant, ideo quòd illic est placata ab Ægyptiis Isis, quibus irascebatur, quòd membra mariti Osiridis non inveniebat, quem frater Typhon occiderat. Quæ inventa postea cùm sepelire vellet, elegit vicinæ paludis tutissimum locum, quem transitu constat esse difficilem. limosa enim est, & papyris referta, & alta.* Vir summus, Justus Lipsius, in vita Senecæ cap. X, etiam historiam, aut compendium rerum Romanarum, scripsisse colligit ex verbis Lactantii lib. VII cap. XV; ubi is, ut Seneca per ætates imperium Romanum distinxerit, docet. Sed quæ hoc de loco sententia sit nostra, dicemus, cùm in Trajani temporibus ad Julium Florum fuerit deventum. Senecam fuisse Christianum, quidam censent. Quos refellit Modius in Novantiquis, epist. XXI.

FABIUS RUSTICUS Claudii ac Neronis temporibus floruit: quippe Senecæ amicus: ut ostendit Tacitus lib. XIII Annal. ubi & quædam ex ejus historia refert. Verba Taciti ponam: *Fabius Rusticus auctor est, scriptos esse ad Cacinam Tuscum codicillos, mandatâ ei prætoriarum cohortium curâ: sed ope Senecæ dignationem Burrho retentam. Plinius, & Cluvius, nihil dubitatum de fide præfecti, referunt: sanè Fabius inclinat ad laudes Senecæ, cujus amicitiâ floruit.* Unde, sui temporis historiam scripsisse, cognoscimus. Uti & ex istis lib. XIV: *Fabius Rusticus*

sticus non Agrippinæ, sed Neroni cupitum id memorat, ejusdemque libertâ astu disjectum. Item lib. XV: *Tradit Fabius Rusticus, non eo, quo venerat, itinere reditum; sed flexisse ad Fenium præfectum, & expositis Cæsaris mandatis, an obtemperaret, Senecam interrogavisse: monitumque ab eo, ut exsequeretur, fatali omnium ignaviâ.* Quanti ejus dictionem fecerit Tacitus: ostendunt hæc illius verba in Agricola: *Livius veterum, Fabius Rusticus recentium eloquentissimi scriptores.*

Etiam sub Claudio, & Nerone potissimùm, floruit CN. DOMITIUS CORBULO, vir consularis, dux bello insignis; & à quo in Batavia dicta fossa Corbulonis. Hujus dictum erat, hostem dolabrâ esse vincendum. Quo astu, cùm Caligulam epigrammate offendisset, consulatum tamen ab eo sit consecutus, Dio docebit. Factum id est anno Urbis IↃCCXCI. Sub Claudio anno IↃCCXCIX procul in Germania inferiore fuit, strenueque rem gessit adversus Chaucos, & jussus militem cis Rhenum in præsidiis sistere, ne is otio segnesceret, fossam inter Rhenum, & Mosam duxit, ut docet Dio lib. LX. Sub Nerone anno IↃCCCV. proconsul in Armenia Vologesem excedere provinciâ, & obsides dare coëgit. Anno autem IↃCCCXIII Syriam morte Vinidii Quadrati vacuam cœpit regere. Nec minùs hominem tum strenuum præbuit. Sæpe memoratur Tacito: ut Annal. lib. III, XI, XIII, XIV, XV, & Hist. lib. III. Quibus parentibus genitus sit, docebit Plinius lib. VII cap. V. Loca descripsisse, in quibus militavit, colligo ex eodem Plinio, qui eum laudat in indice libri quinti, & sexti: quibus terrarum situs exponitur. Imò apud eundem legas lib. II cap. LXX, notâsse eum solis defectum, qui anno fuit IↃCCCX: ac in Armenia quidem conspectum pridie Kal. Maji, inter horam diei decimam, & undecimam; in Campania autem eodem die inter horam diei septimam, & octavam. Ejusdem verba sunt lib. V cap. XXIV: *Oritur Euphrates in præfectura Armeniæ majoris Caranitide, ut prodidit ex iis, qui proximè videre, Domitius Corbulo, è monte Aba.* Idem lib. VI cap. VIII: *Peracta est interior ora, omnesq; accolæ; nunc reddantur gentes mediterraneo sinu: in quo multa aliter, ac veteres, proditurum me, non eo inficias, anxiâ perquisita curâ, rebus nuper in eo situ gestis à Domitio Corbulone, regibusque inde missis supplicibus, aut regum liberis obsidibus.* Loquitur Plinius de temporibus iis quibus Corbulo pugnaret adversus Parthos, qui Armeniam infestabant. Nec terras solùm descripsit, sed & res gestas: ut indicat hic Taciti locus lib. XV Annal. *Ceterùm obsessis adeò suppeditavisse rem frumentariam, constitit, ut horreis ignem injicerent; contraq; prodiderit Corbulo,*

bulo, Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito, relicturos oppugnationem, neque se plus tridui itinere absuisse. Tantus in studiis & arte militari vir, cùm præclarè res, & Claudii tempore adversus Chaucos, & sub Nerone in Oriente adversus Parthos, qui Armeniam Syriamque invaserant, gessisset, ob virtutem suspectus esse cœpit Neroni. Qui propterea sub honoris specie in Achajam evocavit; sed immissis percussoribus; à quibus jussu tyranni in itinere mori est compulsus, anno Urbis IↃCCCXIX. Auctor Xiphilinus ex Dione.

POMPONIUS MELA, natione Hispanus, Claudii temporibus fuit; ut rectè primus adstruxit Vadianus: quem iccirco & Vinetus sequitur, & Schottus. Inde est, quòd & ipse meminit Cornelii Nepotis, ut recentis scriptoris: & ad partes à Plinio advocetur in Historia Naturali; qui Vespasiani temporibus claruit. Scio esse, qui arbitrentur, vixisse temporibus Julii Cæsaris; idque propterea, quia lib. III cap. VI loquatur hoc pacto: *Britannia qualis sit, qualésque progeneret, mox certiora, & magis explorata, dicentur. Quippe tam diu clausam aperit ecce principum maximus, nec indomitarum modò ante se, verùm ignotarum quoque gentium victor; qui propriarum rerum fidem, ut bello affectavit, ita triumpho declaraturus portat.* Verùm hæc verba uni conveniunt Claudio: ut liquet ex Suetonio de imperatore eo cap. XVII. At nunquam de Britannis triumphavit Julius. Quid quòd Melæ libro primo mentio fit Cæsareæ? quæ, cùm prius Jol diceretur, nomen Cæsareæ ab Cæsare Augusto accepit. Cæterùm etiam de patria ejus liticula est. Siquidem Mellariæ, Bæticæ oppido, quod nunc est in ditione ducum Methynnæ, & Sidoniæ, natum esse, Hermolaus Barbarus arbitrabatur: imò ajebat ex eo Melæ, vel, ut ipse scribere maluit, *Mella* nomen accepisse. Sed inde *Mellarius*, aut *Mellariensis* potiùs diceretur. Et satis ex aliis constat, *Mela*, non patriæ, sed gentilitium esse nomen. Alii igitur Cingeterati, (quod, MSSorum Melæ codicum fidem secuti, itidem Bæticæ oppidum statuunt) natum fuisse verisimilius putant: atque id è secundo ejus libro colligunt: ubi, de Bæticæ oppidis loquens, ait ipse: *Atque, unde nos sumus, Cingenteratum, Mellaria, & Bello.* Ubi Hermolaus *cingente freto* legebat, ut Mellariensem faceret. Vinetus maluit *Tigentera*, quod in suis repererat libris Pincianus voce *Cingenteratum*, tanquam nihili planè ejecta legebat: *Atque unde nos sumus Mellaria.* Schottus corrigebat: *Atque unde nos sumus ex gente ea. Tum Mellaria.* Eam verò emendationem acceptam ferebat Francisco Sanctio Brocensi: uti ille Petro Ciacconio Toletano. Antecesserat

rat autem proximè apud Melam oppidi Cartejæ, seu Tartessi mentio: quam iccirco patriam Melæ fuisse arbitratur. Casaubonus commentario & castigationibus in tertium Strabonis emendat hoc pacto, *Atque unde nos sumus Tingi contraria Mellaria.* Vel *Tingi è regione sita Mellaria.* Solet enim Mela meminisse locorum, quæ ex adverso sita. Ergo, si MSSis codicibus standum patria Melæ erit Cingeteratum, vel Tigentera. Sin emendationem sequimur, quæ placuit Schotto, fuerit Cartejus, sive Tartessius. At juxta correctionem Barbari, Pinciani, &, quæ imprimis placet, Casauboni, Mellariensis erit. Utcumque se habet civitatis nomen, Bæticum fuisse Melam, satis indicant verba illa, *unde nos sumus.* Inclaruit Mela libris III *de Chorographia*; ut est in plerisque libris: sive potiùs, ut in aliis vocantur, *de orbis situ.* In iis, & perspicua est brevitas, & mira elegantia. Imò, ut Strabo ab eruditione, à diligentia Plinius, ita ab arte commendatur Mela: quod judicium est Alfonsi Garsiæ Motamori in commentario de doctis Hispaniç viris, atque ejusdem Academiis *a*. Nomen hujus scriptoris corruptum est apud Servium in IX Æn. ubi à Melone dici ait, septem esse Gangis ostia: quod apud Melam legas lib. III cap. VII. Valde autem ridiculus est Claudius Verderius *b*, cùm dictionem Melæ, elegantissimi sanè scriptoris, culpare non veretur. Objectat, quòd dixerit, *Britanniam feris scatere.* Quasi non expressum hoc sit de isto Lucretii lib. V *c*:

---- Ita ad satiatem terra ferarum
Nunc scatit ----

At, inquit ille, *scatere* est à σκάτ☉ *d*: unde idem alibi *e scatere* vocat latrinarum verbum. At nos scimus שְׁטָא Chaldæis & Syris notare *fudit*: unde שָׁטֵי, *fundens.* Hinc *scateo*, quod iccirco dicitur de terra liquorem fundente: uti etiam indicant derivata, *scatebra*, & *scaturire*: & Plautinum illud in Aulularia:

Quæ mihi interbibere sola, si vino scatet,
Corinthiensem fontem Pirenen potest.

C. BALBILLUS Neronis ætate Ægypti præfectus fuit: ut Tacitus indicat in XIII Annal. Fuit id anno Urbis IↃCCCIX, Q. Volusio Saturnino, & P. Cornelio Scipione coss. uti consules ij etiam in antiqua inscriptione vocantur, quæ Neapoli exstat. De itinere suo, ac rebus Ægyptiis, quædam consignavit. Seneca lib. IV Natur. Quæst. cap. II: *Balbillus, virorum optimus, in omni literarum genere rarissimus, auctor est, cùm ipse præfectus obtineret Ægyptum, Heracleotico ostio Nili, quod est maximum, spectaculo sibi fuisse delphinorum à mari occur-*

a Habes T. II scriptorum Hispania illustrata.
b Censione in auctores penè omnes.
c Vers. 40.
d Stercus.
e Pag. 27.

occurrentium & crocodilorum à flumine adversum agmen agentium, velut pio partibus prœlium: crocodilos ab animalibus placidis, morsuque innoxiis, victos. Ex eodem opere est, quod refert Plinius in procemio lib. XIX. *Galerius à freto Siciliæ Alexandriam septimâ die pervenit; Babillus sextâ, ambo præfecti.* In vulgatis Senecæ libris est Babillus, in Plinianis *Babilius.* Sed Balbillus dicitur Tacito: atque ita legi oportere, probat Lipsius ex veteri inscriptione T. JULIUS BALBILLUS, SACERDOS SOLIS. Addere potuit & hanc: SOLI ALAGABALO JULIUS BALBILLUS AQUILA. Sanè ἀναλόγως, à cognomento *Balbus* fit *Balbulus,* hinc *Balbillus.* Tamen ecce *Babilla* in inscriptione alia: PRO SALUTE SABINIANI ET JULIÆ BABILLÆ VINDONA MATER.

CAP. XXVI.

Suetonii Paullini ætas, consulatus, res gestæ in Africa, & Britannia, deque iis historia, quæ in Africa is gesserat. Locus de eadem ex Plinio, sed emendatior. Error Mureti, confundentis Suetonium Paullinum cum Suetonio Lene. Perperàm cognomen Paullini à Græcis arcessi. Thraseæ Pæti elogium, deque Catonis vita commentarius. M. Servilii historia, laus, mors. Cornuti patria, professio, exitus, & quantum ei discipulus Persius legârit, libri ejusdem, & laus. Cornutos duos à Suida malè unum credi. Lucanum, etiam de opinione veterum, historicis rectiùs, quàm poëtis, accenseri. Pharsaliam ejus post cædem demum Neronis editam videri. Illius esse Panegyricum, qui scriptus in Pisonem, & quis ille Piso. Ejusdem Lytra Hectoris, Orpheus, de Urbis incendio, Iliacon, *& alia. Locus in Lucani vita emendatus: item alter, in quo à Scaligero recessum. Quæ, si vera hæc lectio,* fabulæ saltica dicantur.

C. SUETONIUS PAULLINUS anno Urbis IↃCCXCIV, C. Cæsare IV, & Cn. Sentio Saturnino coss. Numidium obtinuit C. Cæsaris proprætor, ac Mauros usque ad Atlantem montem perdomuit: ut Plinius indicat lib. V cap. I; ac imprimis Dio lib. LX. Idem, anno Urbis IↃCCCI, consulatum gessit cum L. Pontio Te-

 lesino.

lesino. Suffectus autem fuit Neroni, cujus consulatus tantùm quadrimestris erat; ut Tranquillus scribit. Sanè *consulem* disertim Plinius vocat, ut Tacitus *vetustissimum consularium*. Proconsul Britanniam obtinuit, ubi (ut Tacitus in vita Agricolæ refert) *biennio prosperas res habuit, subactis nationibus, firmatisque præsidiis: quorum fiduciâ Monam insulam, ut vires rebellibus ministrantem, aggressus, terga occasioni patefecit. Namque, absentiâ legati remoto metu, Britanni, Voadicâ, regii generis feminâ, duce, sumsere universi bellum: ac sparsos per castella milites consectati, expugnatis præsidiis, ipsam coloniam invasere, ut sedem servitutis. Quod nisi Paullinus, eo cognito motu, properè subvenisset; amissa Britannia foret: quam unius prœlii fortunâ veteri patientiæ restituit.* Vide & de eo Tacitum lib. I, ac II Histor. item quæ ex Dione refert Xiphilinus. Scripto consignâsse, quæ in Africa gesserat, discimus ex istis Plinii verbis lib. V cap. I: *Suetonius Paullinus, quem consulem vidimus, primus Romanorum ducum transgressus quoque Atlantem aliquot millium spatio, prodidit de excelsitate quidem ejus, quæ ceteri: imas radices densis altisque repletas sylvis; incognito genere arborum; proceritatem spectabilem esse enodi nitore; frondes cupressis similes; præterquam gravitatem odoris tenui eas obduci lanugine; quibus, additâ arte, posse, quales è bombyce, vestes confici. Verticem altis, etiam æstate, operiri nivibus. Decumis se eò pervenisse castris, & ultra ad fluvium, qui Niger vocatur, per solitudines, nigri pulveris eminentibus interdum velut exustis cautibus. Loca inhabitabilia fervore, quamquam hiberno tempore, expertum* a. *Qui proximos inhabitent saltus, refertos elephantorum ferarumque, & serpentium omni genere, Canarios appellari. Quippe victum ejus animalis promiscuum bis esse, & dividua ferarum viscera.* Muretus in Variis suis *b* credidit, Suetonium hunc fuisse Suetonii illius patrem, cujus de XII Cæsaribus libros VIII habemus. Sed, ut rectè Justo Lipsio *c* observatum, iste, qui Tacito, Plinioque, memoratur, vocatus est Paullinus: alter dictus Tranquillus, aut Lenis: ille dux belli fuit, ut constat ex Plinii verbis adlatis: ejus, qui Cæsareas vitas edidit, parens sub Othone etiamnum angusticlavius, hoc est, necdum Senator erat. Ipsum audi lib. VII in Othone de pugna Bedriacensi: *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiadecimæ legionis tribus angusticlavius.* Sicco Polentonus, in septimo de Illustribus scriptoribus libro, vitam Suetonii Tranquilli tradidit *d*; inque ea similiter statuit, illum, qui consul cum Telesino fuit, patrem fuisse illius Suetonii, qui vitas Cæsarum scripsit. Sed is non *Tranquillus*, aut *Lenis*, vocabatur: verùm *Paullinus*. Objectant *e*, quòd *Paullinus* ejusdem sit significationis, à

a *Sic corrigo. In vulgatis perperam locus distinguitur, proque* expertū est *experto. In MSo, & veteri Parmensi anni* 1476, est expertus. *Sed obstat, quod* prodidit *antecessit: ceteraque infinito modo efferuntur.*

b *Lib.* 15. *cap.* 11.

c *Notis ad Taciti lib.* 2. *Hist.*

d *Eam apud Pighium reperies in Annalibus ad annum octingentesimum duodevigesimum.*

e *Pighius ibidem.*

Græca voce deductum. Sed istud verum non est. Nam, ut à *Iustus* est *Iustinus*, à *Marcellus Marcellinus*, ab *Augustus Augustinus*, à *Longus Longinus*: ita à *Paullus* (quod parvum notat) venit *Paullinus*. Apud Gesnerum in Bibliotheca legitur, Suetonium Lenem (intelligit autem hunc Paullinum, quem & patrem fuisse Suetonii Historici putavit) scripsisse vitam Othonis Imperatoris. Idemque proditum à Popeliniero lib. v Historiæ de Historicis, quam Gallicè procudit. Sed hoc, nec à Suetonio historico, nec veterum ullo, proditum invenitur.

Suetonio hoc Paullino, & Pontio Telesino coss. à crudelissimo Nerone, delatore Marcello Eprio, mori jussus est L. THRASEAS PÆTUS, ingens Patavinorum, imò orbis Romani iis temporibus decus. *Magnum* Martialis lib. I, *constantem* lib. IV appellat. *Maximum* vocat Plinius lib. VIII epist. XXII. Vide & de ejus laudibus Tacitum, qui *virtutem ipsam* lib. XVI Annal. cap. XXI appellat; item Arrianum, Dionem, alios. Quin de eo ipse Nero dicebat: Ἐβουλόμην ἂν Θρασέαν οὕτως ἐμὲ φιλεῖν, ὡς δικαστὴς ἄριστός ἐστιν. *Vellem me Thraseas tam amaret, quàm integer est judex.* Auctor Plutarchus lib. πολιτικῶν παραγγελμάτων. Nec præteriri meretur quod de eo refert Tranquillus in Domitiani vita cap. X; ubi de imperatore hoc ait: *Interemit Iunium Rusticum, quod Pæti Thraseæ, & Helvidii Prisci laudes edidisset, appellassetq́ eos sanctissimos viros.* Meminimus Thraseæ hoc loco, quia vitam scripsit Catonis Uticensis: ex qua semel, iterumque, aliqua adfert idem Plutarchus in Catonis minoris vita.

Quos Thraseæ potiùs subjungam, quàm eos, quibus itidem Neronis crudelitas noxæ fuit? Ii sunt M. Servilius, Cornutus, ejusque discipulus Lucanus.

De M. SERVILIO sic Tacitus in XIV Annal. *Sequuntur virorum illustrium mortes, Domitii Afri, & M. Servilii, qui summis honoribus, & multâ eloquentiâ viguerant. Ille orando caussas; Servilius diu foro, mox* TRADENDIS REBUS ROMANIS *celebris: quem & elegantia vitæ clariorem effecit: ut par ingenio, ita morum diversus.* Unde discimus, Servilium hunc summos gessisse honores, historiam rerum Romanarum consignâsse, virum fuisse facundum, & elegantis vitæ, denique à Nerone fuisse sublatum; quod contigit, ut idem auctor est, C. Vispanio Aproniano, & C. Fonteio Capitone coss. anno Urbis IↃCCCII.

CORNUTI ætatem, patriam, professionem, atque exitum, paucis indicat Suidas his verbis, Ὁ Κορνοῦτος Λεπτίτης φιλόσοφος. Ἡ δὲ

Λεπτὶς

Λεπτῖς, πόλις Λιβύης, γεγονὼς ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Νέρωνος, καὶ πρὸ αὐτοῦ, ἀναιρεθεὶς σὺν τῷ Μυσωνίῳ. *Cornutus Leptites, philoſophus. Lepis autem Africa eſt civitas. Ac fuit Romæ ſub Nerone, & ante eum. Interfectus verò cum Muſonio.* Quod philoſophum appellat, convenit cum Tranquillo, ſive alio, qui Perſii vitam ſcripſit. is philoſophum Stoicum vocat. Etiam philoſophum nominat Euſebius: ſed non morte, verùm exilio multatum ſcribit. Sic enim ille in Chronicis ad annum MMLXXXIII: *Nero, cùm cæteris viris inſignibus, & Octaviam uxorem interfecit, Cornutumq́; philoſophum, præceptorem Perſii, in exilium fugat.* Sed fortaſſe hæc conciliari poſſunt, quia priùs in exilium egiſſe, poſteaque interemiſſe poteſt. Ex Perſianæ eo vitæ auctore, quem diximus, illud etiam cognoſcimus, inter auditores ejus fuiſſe & Lucanum poëtam, & Aulum Perſium: atque hunc, adoleſcentulum adhuc, tanti feciſſe præceptorem ſuum, à quo in philoſophia inſtituebatur, ut nunquam ab illius latere recederet: atque ut moriturus, anno nempe ætatis undetrigeſimo, legârit Cornuto, cùm ſeptingentorum librorum bibliothecam, tum etiam argenti facti pondo viginti: ſed Cornutum ait, libris contentum, pecuniam ſororibus Perſii reliquiſſe. Poſt ea, quæ antea adduximus, ſubjicit continuò Suidas: Ἔγραψε δὲ πολλὰ φιλοσοφά τε καὶ ῥητορικά. *Scripſit multa & philoſophica, & rhetorica.* Sed videtur etiam fuiſſe nobilis Grammaticus, & veterum poëtarum interpres. Nihil enim cauſſæ video, cur hunc alium putem ab illo Cornuto, quem Gellius lib. II cap. VI refert inter *Grammaticos ævi ſuperioris, haut ſanè indoctos, neque ignobiles, commentariaq́; in Virgilium compoſuiſſe* dicit. Præſertim cùm idem lib. IX cap. X teſtetur, feciſſe libros *de figuris ſententiarum:* quod bene convenit cum eo, quòd Suidas ῥητορικὰ ſcripſiſſe ait. Commentariorum in Virgilium meminit & Macrobius lib. V cap. IX. ubi eum vocat *virum magnum, & Græcarum literarum doctiſſimum.* Chanſius citat hæc decimo Cornuti libro ad Silium Italicum cùm de Virgilio: *Iamque exemplo tuo etiam principes civitatum* & poëtæ incipient ſimilia fingere. Hunc autem philoſophum, rhetorem, grammaticum, etiam hiſtoricum fuiſſe, teſtis eſt Suidas, qui diſertim ἱστορικὸν appellat: atque addit, æmulationem fuiſſe inter eum, & Livium Patavinum; longeq́ue plures audiiſſe Cornutum: ſed Livio fuiſſe auditores, & ingenio, & eruditione, præſtantiores. Tamen, ut verè dicam, quod ſentio, videre non poſſum, ut hoc temporum ratio patiatur. Nam Livius Patavinus, uti & Meſſalla Corvinus orator, nati ſunt Olympiadis CLXXX anno ſecundo,

do, quarto anno à consulatu Ciceronis; teste Hieronymo in Chronico Eusebiano. Est is annus Urbis IↃCXCV. Idem Hieronymus decessisse ait Olympiadis CXCIX anno I, Tiberii anno IV, qui sit Urbis annus IↃCCLXX, Livii autem annus LXXV. Cornutus verò in exilium à Nerone ejectus est Olympiadis CCXI anno III, ut idem Hieronymus ait. Est is annus Urbis IↃCCCXX. à decessu Livii annus quinquagesimus. Minùs autem verisimile fit, Livium, jam decrepitâ ætate docendis aliis vacâsse: sed, siquid tale factum, potiùs evenerit illud Livio quinquagenario, vel antè. At tum fortasse necdum natus erat Cornutus. Utcunque hoc est, planè alius ille historicus Cornutus fuisse videtur, qui Augustæo ævo cum Livio Patavino docuit: fortasse est pater ejus, qui Persii præceptor fuit. Saltem hoc temporibus magis congruit. Sed quia eundem facit Suidas, nos, sub ambiguo nomine, de utroque hîc dicere voluimus.

Inter historicos etiam locum damus M. ANNÆO LUCANO, Cordubensi. Quippe qui poëma suum, de bello civili Cæsaris & Pompeji, fide historicâ scripserit. Quo nomine à Petronio Arbitro in Satirico reprehenditur, his verbis: *Ecce belli civilis ingens opus quisquis attigerit, nisi plenus literis, sub onere labetur. Non enim res gestæ versibus comprehendendæ sunt, quod longè meliùs historici faciunt: sed per ambages, deorumque ministeria, & fabulosum sententiarum tormentum, præcipitandus est liber spiritus; ut potiùs furentis animi vaticinatio appareat, quàm religiosæ orationis sub testibus fides.* Sane non ab omnibus Lucanum poëtam habitum esse: ostendit & illud Martialis de eo lib. XIV:

Sunt quidam, qui me dicunt non esse poëtam:
Sed, qui me vendit, bibliopola putat.

Ac apud Servium legas in illud I Æn. *Matre Deâ monstrante viam:* ---- *Hoc loco per transitum tangit historiam, quam per legem artis poëticæ apertè non potest ponere. Lucanus namque ideo in numero poëtarum esse non meruit, quia videtur historiam composuisse, non poëma.* Quæ omnia mentem Martialis satis aperiunt. Ut audiendus non sit doctissimus Barthius Adversf. lib. IX, ubi censet, poëtam hoc velle, cùm facilè libri Lucani distrahantur, non vilem aliquem, sed bonum vatem haberi. Videtur autem hoc poëma mortem demum in lucem prodiisse. Nec enim Nero, vel tam clemens erat, ut ferret multa adeò pro libertate dicentem: vel adeò stultus, ut non intelligeret schemata, quibus, dum laudari videtur, omnino vituperaretur.

Exempla aliquot suppeditabit summus vir, vereque Musarum & Charitum *μέγ' ἄγαλμα*, Daniel Heinsius, in laudatione Asini, scripto, ut genii, ita penitiorum literarum, ac civilis prudentiæ plenissimo. Lucani quoque est panegyricus ad Calpurnium Pisonem, cujus initium: *Vnde priùs cœpti surgat mihi carminis ordo?* Sanè in veteri scheda MSa reperit Scaliger ejusmodi inscriptionem, *Lucani catalecton de laude Pisonis*. Piso verò hic est is, qui ad versus Neronem conspiravit, ac conjurationis socium adlegit inter alios Lucanum, satis antè infestum Cæsari, quem gloriæ suæ sciret invidere. Vulgò Ovidio id carmen tribuitur; etiam à Carolo Sigonio in tertio de Judiciis cap. XXVIII; ubi, ut Ovidianos, citat hos versus:

Seu trepidos ad jura decem citat hasta virorum,
Et firmare jubet centeno judice caussam.

Lucano nullâ omnino ratione adscribi ait Barthius Adversar. lib. XLIX cap. VII. Sed eum refellunt quæ diximus.

At longè plurima, quæ scripsit Lucanus, deperierunt. Primum Hectoris Lytra. De qua sic apud Statium Papinium in Genethliaco Lucani Calliope poëtam nascentem compellat:

Ac primùm teneris adhuc in annis
Ludes Hectora, Thessalosq; currus,
Et supplex Priami potentis aurum.

Adhæc Orpheum fecit, quò pertinet versus proximus:

Et sedes reserabis inferorum.

Eo ex poëmate Grammatici citant:

----gaudent à luce relictam
Eurydicen, iterum sperantes Orphea manes.

Paullò pòst sequitur apud Papinium:

Dices culminibus Remi vagantis
Infandos domini nocentis ignes.

Remi culmina vocat Romam: *domini ignes*, incendium Urbis procuratum à Nerone; qui & illud *è turri a Mecenatiana prospectans, latusque flammæ, ut ajebat, pulcritudine, ἅλωσιν Ilii in illo suo scenico habitu decantavit.* Poëma hoc Lucani dicebatur *catacausmus*: pro quo corruptè *catascomos* legas in vita Lucani, quam ex antiquissimo commentario Britannicus primus edidit. Diversum ab eo opus Iliacon. Ex quo Placidus Lutatius in III Thebaidos citat: *Atque Helenæ timuisse Deos.* Idem Lutatius in VI Theb. sic scribit: *Lucanus de Phaëtonte in libro, qui inscribitur Iliacon, ita:*

a Sueton. in Ner.

Haut aliter raptum transverso limite cœli

Flam-

Flammati Phaëtonta poli videre, Deique;
Cùm vice mutatâ totis in montibus ardens
*Terra dedit cœlo * naturaq; versa.*

Apud Scaligerum versu primo secundoque legas,

---- *Anheli Flammatum Phaëtonta p. v.*

Sed vera sine dubio lectio est, quam ex Lutatio expressimus. Idem Scaliger unum poëma facit *catacausmon*, & *Iliacon*. Unde vocat *catacausmon Iliacum.* Sed vitæ is scriptor, quem dixi, disertim: *Exstant ejus & alii complures: ut Iliacon, Saturnalia, Catascomon.* Ubi *catacausmum* diximus rescribendum. Quare nec recedo à Crinito, qui distincta opera facit, *De incendio Vrbis:* & *De incendio Trojæ cum Priami calamitate.* Imò in antiquo illo vitæ scriptore, etiam *orationem de incendio Vrbis pro Octavio Sagitta* fecisse, legimus. Item Lutatius in IX Theb. citat è Lucani *cathegonio* (ita est in MSo cod.) hos versus:

Thebais Alcmenæ, qua dum frueretur Olympi
Rector, Luciferum ter jusserat Hesperon esse.

Ubi pro *Cathegonio* Scaliger legit *catalogo.* Censet enim Heroidum catalogum reliquisse instar Hesiodi, qui ἠοίας scripsit, & κατάλογον. Verùm, puto, si Lucanus hujus nominis opus reliquisset, meminisset illius vitæ ejus vetus scriptor. Atqui apud eum de Lucani scriptis, præter poëma de bello civili, non alia legas, quàm ista: *Exstant ejus & alii complures, ut illa, Consaturnalia* (rectè clarissimus & χελτικώτατος Scriverius emendabat, *ut, Iliacon, Saturnalia*) *Catascomon* (diximus legendum *Catacausmon*) *Silvarum* x, *Tragœdia* a *Medea imperfecta, Saltica fabulæ* XIV, *& Hippamata prosâ oratione in Octavium Sagittam, & pro eo de incendio Vrbis, Epistolarum ex Campania. Non fastidiendi quidem omnes: tales tamen, ut Belli Civilis videantur accessio.* Quare ejus sententiæ sum, ut *cathegonio* corruptum putem ex *catacausmo.* Sanè non longiùs ab illo abit, quàm *catalogo:* quod Scaligero placebat. Et de κατακαυσμῷ, sive incendio Urbis, Lucanum scripsisse, satis ex allatis Statii versibus constat: de catalogo verò Heroidum, ne γρῦ quidem reperias apud veterum quemquam. Sed quid sunt *salticæ fabulæ* a, quæ ab Lucano scriptæ dicuntur? Crinitus, cùm id non intelligeret, contentus fuit dicere, scriptas ab eo fuisse fabulas complures. Puto à *saltus* formatum esse *salticus*, ut dicimus *calicus, actricus, civicus, hosticus, genticus*, quod apud Tacitum est. Ita *fabulæ salticæ* sint, quæ res narrant ad saltus pertinentes: ut de amoribus Satyrorum, & nympharum, quæ Apollonio Rhodio ἀλσηΐδες νύμφαι:

a *Ita non modo est in Lucani vita, quã ex vetustissimo cod edidit Io. Britannicus: sed etiam apud Pomponium Fortunatum in ejusdem Lucani vita.*

νύμφαι: & similia his alia. De morte poëtæ sic Hieronymus in Chronico Euseb. ad annum x Neronis: *M. Annæus Lucanus, Cordubensis poëta, in Pisoniana conjuratione deprehensus brachium ad secandas venas medico præbuit.* Sed pleniùs de eo Tacitus in xv Annal. & Tranquillus in fragmento, quòd è vita Lucani superest. Romæ in templo B. Petri inscriptio in marmore istiusmodi est:

MANNÆO LUCANO
CORDUBENSI POETÆ
BENEFICIO NERONIS
FAMA SERVATA.

Citat & Sulpitius Verulanus in vita Lucani. Eò autem pertinet inscriptio, quòd Nero non tulerit edictum, quo poëmata Lucani ex omnibus bibliothecis eximerentur. Huc etiam respexit Juvenalis, cùm ait: *Contentus famâ jaceat Lucanus in hortis.* Notum est, quàm præclarè de eo scripserint Auctor diatius: de caussis corruptæ eloquentiæ: item Statius, Fabius, Martialis, Sidonius. Etiam *optimus poëta* dicitur Orosio procœmio lib. v i; ubi hemistichium adducit ex libro primo. Nicolao Clomange epist. v dicitur *egregius bellorum civilium descriptor, astrorum quoque & philosophiæ doctissimus.* Laudat & Gulielmus Brito initio Philippeidos:

Non his sufficeret fama Lucanus amator.

Sed omnes, qui ejus cum laude meminere, præsertim illos posterioris ævi, longissimum esset referre.

CAP. XXVII.

Perperàm plurimis in libris Mutianus *per* T *scribi. Licinii Muciani res gestæ, atque ejusdem historia. Asconii Pediani ætas, historia, cæcitas. Alius ejusdem nominis; sed hoc antiquior. Inepta eorum calumnia, qui Valle elegantias Asconii esse dictitabant. Servilius Novianus. M. Cluvii Rufi dignitas, historiaque. Alter hujusce nominis; sed Iuliani ævi. Iulii Secundi ætas, deque Iulii Asiatici vita commentarius, ac dictio ejusdem. Vipsanius Messalla, cui frater dissimilis Aquilius Regulus.*

SEquitur M. LICINIUS CRASSUS MUCIANUS. Sic enim, per c, Muciani nomen scribendum, cùm & ita in veteri lapide inveniatur, & Græcè sit Μουκιανός, & à Mucius veniat Mucianus,

cianus, ut ab Æmilius Æmilianus, à Licinius Licinianus. Mucianus hic cum quatuor legionibus Syriam obtinuit anno Neronis ultimo. Idem, Galbâ interempto, legiones sacramento adegit Othonis. Verùm, ut de bello inter Othonem ac Vitellium certior factus fuit, Vespasianum hortatus est ad imperium capessendum; ipseque Romam præmissus ad opprimendum Vitellium. Sed ante adventum Muciani jam à Flavianis oppressus erat Vitellius. Res tamen turbatas Romæ pacavit Mucianus, unà cum Vespasiani filio, Domitiano. Ac propter merita istæc à Vespasiano consors imperii vocatus fuit. Vide Tacitum in II Histor. Suetonium in Vespas. cap. VI & XIII, item Zonaram, Xiphilinum. Ter fuit consul; eoque elogio ab aliis Mucianis distinguit eum Plinius lib. II cap. CIII, lib. III cap. V, lib. VIII cap. III, lib. XII cap. I, & lib. XIII cap. XIII. Scripsit historiam luculentam, ex qua multa ad locorum situm pertinentia, ac res miras ei visas, præcipuè in Orientali expeditione, variis in locis Plinius refert. Ita lib. III cap. V habes: *A Circeiis palus Pomptina est, quem locum viginti trium urbium fuisse, Mucianus ter consul refert.* Item lib. IV cap. XII: *Ipsaq; longè clarissima Cycladum media templo Apollinis, & mercatu celebrata Delos, quæ diu fluctuata, ut proditur, sola motum terræ non sensit ad M. Varronis ætatem. Mucianus prodidit bis concussam.* Et post pauca: *Syros, quam circuitu patere* XX *millia passuum, prodidere veteres, Mucianus* CLX. Et lib. V cap. IX: *Inter Arsinoiten autem, ac Memphiten, lacus fuit circuitu ducentorum, & quinquaginta millia passuum: aut, ut Mucianus tradit, quadringentorum, & quinquaginta millium.* Similiter lib. V cap. XXIV: *Oritur Euphrates in præfectura Armeniæ majoris Cananitide, ut prodidere ex iis, qui proximè viderunt, Domitius Corbulo, è monte Aba; Licinius Mucianus, sub radicibus montis, quem Capotem appellant, supra Simyram* XII *millia passuum, initio Pyxiratus nominatus.* Item cap. XXXI: *Et jam dicta Arados, inter quam, & continentem,* L *cubita alto mari, ut auctor est Mucianus, è fonte dulcis aqua tubo coriis facto usque à vado trahitur.* Item lib. VII cap. IV, ubi ait: *Licinius Mucianus prodidit, visum esse à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset; nupsisse etiam; mox barbam, & virilitatem, provenisse, uxoremque duxisse.* Quæ verba ex eo & Gellius adducit lib. IX cap. IV. Meminit quoque idem Plinius ejusdem VII libri cap. XLVIII, & LIV. item lib. IX cap. VIII, XXV, XXX & LIX. adhæc lib. IX cap. XXXVII, & lib. XXXI cap. II. prius ubi de fonte Liberi in Andro, atque iterum ubi de fonte cupidinis Cyzicenos. Præterea lib. XXXII cap. VI, ubi ipsa ejus verba adfert, & lib. XXXVI cap. VIII.

Vespasiani etiam ævo floruit ASCONIUS PEDIANUS: ut cognoscimus ex Hieronymo in Chronico Eusebiano ad annum MMXCI, qui Vespasiani annus est septimus: *Q. Asconius Pedianus, scriptor historicus, clarus habetur, qui LXXII ætatis suæ anno captus luminibus, XII postea annis in summo omnium honore consenescit.* Tria hinc discimus. Primum est, Asconium Pedianum jure à nobis inter historicos censeri. Alterum est, floruisse eum septimo Vespasiani anno, hoc est historias tum in lucem edidisse. Tertium est, postea XII vixisse annis, luminibus captum, hoc est, usque ad annum Domitiani septimum. Ergo planè alius est ab Asconio illo, qui in liberorum suorum gratiam scripsit annotationes in Ciceronis orationes: cujus operis quantulacunque pars superest. Nam ille in orationem pro Cornelio sic scribit: *Sunt tamen, qui eundem illum duorum numerum, quem Cicero, ponant; inter quos Tuditanus, & Pomponius Atticus, Liviusque noster.* Ubi cùm Livium vocat suum, satis indicat, eo se usum familiariter. Atqui obiit Livius anno Tiberii quarto. At enim dixerit aliquis, suum vocare, quia conterraneus fuerit: ut si hodieque Batavus quispiam dicat, *Erasmus noster.* Sed Asconium fuisse Patavinum, unde adstruent? Et alia quoque argumenta sunt, è quibus colligi possit, vixisse Augusti ævo. Siquidem Virgilium vidit. At is annis XVI obiit ante natum Christum: sanè apud Janum Philargyrium in Ecl. III, quo loco exponit verba illa, *Dic quibus in terris*, &c. legas ista, *Asconius Pedianus ait, se audisse Virgilium dicentem, in hoc loco se grammaticis crucem fixisse.* Quæ iisdem verbis Servius ibidem refert. At à Virgilii obitu, usque ad septimum Vespasiani annum, sunt anni amplius centum. Historicus autem Pedianus annis solum vixit LXXXV. Quomodo igitur audire ex Virgilio potuit id, quod Philargyrius, & Servius, dicunt? Nec dubium igitur, quin senior ille Pedianus sit, quem idem locutum ait cum Asinio Gallo, fratre Salonini, filio Asinii Pollionis. Verba ejus in Ecl. IV. sunt ista: *Asconius Pedianus à Gallo audisse se refert, hanc eclogam in honorem ejus factam.* Etiam in vita Virgilii legas ista, *Vulgatum est consuesse Virgilium cum Plotia Aleria, sed Asconius Pedianus affirmat ipsum postea majorem natu narrare solitum, invitatum quidem ad communionem sui, verùm pertinacissimè recusasse.* Non dubium autem, quin Asconius ea ex Plotiâ audierit ipse. Quanquam locus ille aliquantò aliter legitur in vitâ Maronis à Donato scripta, prout legitur in Fabricii editione. Sed tamen sic quoque statuendum, ea Asconium æqualibus Virgilii accepisse. Alia etiam in vita illa à Donato exarata invenias. At historicus

ricus Pedianus signatur à Plinio, in auctoribus, è quibus profecerit lib. vii. quo gentium mirabiles figuræ continentur. Item à Suida in Ἀπίκιος, & Ἀσκώνιος, ubi legas, Asconium à Junio Blæso, ad convivium eunte, comitem esse assumtum, licet invocatum; quales vocare *umbras* solent. Is autem Junius Blæsus omnino est ille, qui Galbæ, & Vitellii, temporibus fuit, de quo Tacitus primo, secundo, tertioque Historiæ. Apud Suidam scribitur Παιδιανὸς, quasi foret à παιδίον, vel παιδιά. Sed est à Pedio: cujus prima apud Persium est corrupta. Uti prima in *Pedianus* apud Sillium. Ac in veteri lapide simplici vocali hæc vox exaratur. Observat hoc Scaliger quoque in animadversionibus ad Eusebium; ut pleraque alia eorum, quæ diximus hoc de scriptore. Sed vereor, ne in uno alteroque me deceperit summi viri auctoritas. Nam postquam ista scripsissem, incidi in locum hunc Asconii in orat. pro Scauro: *Possidet eam* (Scauri domum) *nunc Longus Cæcina, qui consul fuit cum Claudio.* Ubi non dubium, quin *Largus*, pro *Longus*, rescribi debeat. Nam C. Largus, qui in fragmento inscriptionis Neapolitanæ vocatur C. Cæcina Largus, fuit cum Imperatore Claudio consul anno Urbis IↃcccxciv. Hæc autem referre de domo illâ non tam ei convenit, qui Augusti ævo, quàm qui sub Nerone, & Flaviis vixerit. Nec difficile est probatū, cùm Asconius dicit *Livius noster*, respexisse, non eò quidem, quò Scaliger putabat, quia familiariter Livio usus sit, (nam Livio junior fuit, ut jam vidimus) sed quia Patavinus esset. Quod colligo ex Sillio Italico, quando more poëtarum in eo, quem antiquis fuisse temporibus comminiscitur, celebrat familiarem atque amicum hunc suum. Verba Sillii sunt ista lib. xii:

Polydamanteis juvenis Pedianus in armis
Bella agitabat atrox, Trojanaque semina, & ortus,
Atque Antenoreo sese de stirpe ferebat,
Haut levior generis famâ, sacroque Timavo
Gloria, & Euganeis dilectum nomen in oris.
Huic pater Eridanus, Venetæque ex ordine gentes,
Atque Apono gaudens populus, seu bella cieret,
Seu Musas placidus, doctæque silentia vitæ
Mallet, & Aonios plectro mulcere labores,
Non ullum dixere parem, nec notior alter.

Quæ non in alius gratiam finxit, quàm, ut dixi, amici sui Asconii. At Pediaon ei, quemadmodum vidimus, apertè patriam tribuit Patavium, Antenoris opus. Unde & paullò pòst ait,

--- *Macte*

---- *Macte ô virtutis avitæ,*

Macte Antenoride.

Itaque cùm extra controversiam sit, Livium esse Patavinum; & vel ex istis Sillii versibus, Patavinum etiam Pedianum esse, videamus: ne illud quidem dubium erit, qui cùm Asconius dicit, *Livius noster*, communem, ut ajebam, patriam respexit. Quare nunc sic statuere malo, duos quidem fuisse Asconios Pedianos, ut benè observat Scaliger: unum, qui Virgilii ætate vixerit: alterum, qui sub Nerone, & Vespasiano, claruerit: at posteriorem hunc, contrà quàm Scaliger opinabatur, non tantùm historias condidisse: sed & commentariorum in Ciceronis orationes esse auctorem. Admodum autem perfrictæ frontis fuisse necesse est, qui, cùm Laurentii Vallensis Elegantiarum libros in honore esse dolerent, in vulgus sparsere, eos jam olim in Germania fuisse repertos, quòdque scripti essent literis fugientibus ac fatiscentibus, vix certis cognitum indiciis tandem fuisse, Asconii Pediani esse opus: cujus calumniæ meminit Mariangelus Accursius in diatribarum suarum defensione, cui *Testudo* nomen fecit.

SERVILIUS NOVIANUS Vespasiani ætate vixit. De eo sic Fabius lib. X. in judicio de historicis: *Immortalem illam Sallustii velocitatem, diversis virtutibus* Livius *consecutus est. Nam mihi egregiè dixisse videtur Servilius Novianus, pares eos magis, quàm similes, qui & ipse à nobis auditus est, clari vir ingenii, & sententiis creber; sed minùs pressus, quàm historiæ auctoritas postulat.*

Fuit tum quoque M. CLUVIUS RUFUS, vir consularis, ut à Tranquillo vocatur in Nerone cap. XXI. item à Xiphilino. Incidit verò consulatus ejus in annum nonum Claudii, quo consules ex Kal. Ian. fuere M. Vinicius II, & M. Statilius Corvinus. Sed ex Kal. Jul. suffecti M. Cluvius Rufus, & Pompejus Silvanus: quos consules Claudius appellat epistolâ ad Hierosolymitanos, apud Josephum lib. XX Antiquit. Idem Cluvius anno Urbis IɔCCCXXI, quo Nero occisus, Ser. Galbę Cęs. Aug. pro consul obtinuit Galliam Tarraconensem. Atq; ibidem à Galba relictus. Anno seq. Vitellium post Bedriacensem victoriam secutus, & comitatui ejus additus, Hispaniam, L. Aruntii exemplo, absens rexit: qua de re vide Tacitum lib. I, & II Hist. ubi sæpius memoratur; sed semel ei prænomen Marco datur. Res scripsit Neronis temporibus gestas. Historiæ ejus meminit Tacitus in XI Annal. his verbis: *Plinius, & Cluvius, nihil dubitatum de fide præfecti* (Burrhi) *referunt.* Item penè initio XIV Annal. *Tradit Cluvius, ardore retinendæ Agrippinam potentiæ eò usque provectam, ut medio*

dici,

diei, cùm id temporis Nero per vinum & epulas incalesceret, offerret se sæpius temulento comtam, & incesto paratam. Jamque lasciva oscula, prænuncias flagitii blanditias, annotantibus proximis, Senecam contra muliebres blanditias subsidium à femina petivisse: immissamq; Acten libertam, quæ simul suo periculo, & infamiâ Neronis anxia, deferret, pervulgatum esse incestum, gloriante matre: nec toleraturos milites profani principis imperium. Fabius Rusticus, non Agrippinæ, sed Neroni, cupitum id memorat; ejusdemq; libertæ actu disjectum. Sed quæ Cluvius, eadem cæteri quoque auctores prodidere, & fama huc inclinat. Idem est Cluvius, de quo Plinius lib. IX epist. XIX, quæ ad Rufonem: *Ipse sum testis, familiariter ab Virginio Rufo dilectus probatusque, semel omnino, me audiente, provectum, ut de rebus suis hoc unum referret, ita secum aliquando Cluvium locutum: Scis, Virgini, quæ historiæ fides debeatur: proinde si quid in historiis meis legis aliter, ac velles, rogo ignoscas. Ad hoc sic illum, Cluvine, tu ignoras, ideo me fecisse, quod feci, ut esset liberum vobis scribere, quæ libuisset?* Apud Plutarchum in Othone corruptè legitur Κλαυΐδιος Ῥοῦφος, ut Lipsius ad Tacitum observat. Alius, ut temporum ratio ostendit, est ille M. Cluvius Rufus, qui quæstor fuit anno Urbis IↃCXCIII, M. Pupio Pisone Calpurniano, & M. Valerio Messalla Nigro coss. Ejus meminit Cicero epist. ad famil. lib. XIII epist. LV, & ad Att. lib. VI epist. II.

JULIUS SECUNDUS est is, quem loquentem inducit scriptor dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ: unde eum Vespasiani ætate floruisse, cognoscimus. Tum enim dialogus ille scriptus; ut præter alia docent hæc verba: *Cur antiquis temporibus potiùs adscribatis Ciceronem, quàm nostris, non video. Nam Hirtio & Pansa consulibus, ut Tiro, libertus ejus, scripsit, VII Id Decembr. occisus est, quo anno divus Augustus, in locum Pansæ & Hirtii, se & Q. Pedium Coss. suffecit: statue VI & L annos, quibus mox divus Augustus Remp. rexit: adjice Tiberii tres & viginti; & prope quadriennium Caji, ac bis quaterdenos Claudii & Neronis annos: atque ipsum Galbæ, & Othonis, & Vitellii unum annum: ac sextam jam felicis hujus principatus stationem, qua Vespasianus Remp. fovet, C & XX anni ab interitu Ciceronis in hunc diem colliguntur, unius hominis ætas.* Ut autem Julio Secundo, inter Vitarum scriptores, locum dem; facit hic locus in eodem dialogo: *Itaque, hercule, non minus probari video in te, Secunde, quòd Iulii Asiatici vitam componendo, spem hominibus fecisti plurium ejusmodi librorum.* De dictione sic idem initio dialogi: *Venerunt ad eum M. Aper, & Iulius Secundus, celeberrima tum ingenia fori nostri. ---- Quamvis malignè plerique opinarentur, nec Secundo promptum esse sermonem; & Aprum ingenio potiùs, & vi naturæ, quàm institutione, & literis, famam*

famam eloquentiæ consecutum. Nam & Secundo purus, & pressus, &, in quantum satis erat, profluens sermo non defuit: & Aper communi eruditione imbutus, contemnebat potiùs literas, quàm nesciebat.

VIPSANIUS quoque MESSALLA Vespasiani ævo floruit: quod inter alia liquet ex dialogo, seu Fabii, seu alterius, qui est de caussis corruptæ eloquentiæ. Quo in dialogo præcipuæ sermonis partes tribuuntur huic Messallæ. Nec enim alium esse indicat, quòd ibidem disertè Vipsanius dicitur. *Vixdum*, inquit, *finierat Maternus, concitatus, & velut instinctus, cùm Vipsanius Messalla cubiculum ejus ingressus est.* Meminit & Tacitus in III Histor. ubi sermo de bello inter Vitellianos, & Flavianos; *Legioni*, inquit, *tribunus Vipsanius Messalla praerat, claris majoribus, egregius ipse, & qui solus ad id bellum artes bonas attulisset.* Atque hæc inter alia ætatem satis docent. Ut autem etiam res gestas consignâsse, credam: facit locus iste Taciti lib. III Histor. *Eo notabilior cædes fuit, quia filius patrem interfecit. Rem nomináque auctore Vipsanio Messalla, tradam.* Et post aliquammulta: *Hormine id ingenium, ut Messalla tradit: an potior auctor sit C. Plinius, qui Antonium incusat, haut facilè discreverim.* Hinc etiam intelligi puto à Plutarcho in Bruto, ubi de viri ejus vita non semel quædam refert ex Messalla. Vir hic tantus fratrem habuit dissimilem, Aquilium Regulum, Tacito etiam memoratum lib. IV Histor. *Vipsanius Messalla ausus pro fratre Aquilio deprecari.* Quæ ibidem subdit de subversâ Crassorum & Orphiti domo, ostendunt eundem esse, atque ille, de quo in epigrammatis Martialis, & Juvenalis sat. I. quemque Modestus *bipedum nequissimum* verissimè dixerat: ut ait Plinius lib. I epist. V. Vbi eum suis coloribus depingit. Vide & eundem Plinium lib. II epist. XX, & lib. IV epist. II, & VII, & lib. VI epist. II.

CAP. XXVIII.

De Curtii ætate quadruplex sententia adfertur, & expenditur: sed fusè imprimis ostenditur, non vixisse Trajani ævo, verùm Vespasiani. Dubitatum de vitæ ejus conditione. Dictio ejusdem commendatur.

CURTIUS RUFUS Alexandri magni res gestas perscripsit libris X, quorum duo primi desiderantur. Integri, nec suppleti aliunde, exstitisse feruntur Viennæ, in bibliotheca Wolphangi Lazii: de quo fides esto penes auctorem. Ætas ejus unde colligi possit, princeps est locus iste Curtii ipsius lib. X: *Sed jam satis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & insociabile est regnum, & à pluri-*

pluribus expetebatur. Primùm ergo collegêre vires; deinde disperserunt. Et cùm pluribus corpus, quàm capiebat, onerassent; cætera membra deficere cœperunt. Quodque imperium sub uno stare potuisset, dum à pluribus sustinetur, ruit. Proindè jure meritóque populus Rom. salutem se principi suo debere profitetur; cui noctis, quam penè supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus, hercule, non Solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo; cùm sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum exstinxit faces! quot condidit gladios! Quantam tempestatem subitâ serenitate discussit! Non ergo revirescit solùm; sed etiam floret imperium. Absit modò invidia, excipiet hujus sæculi tempora ejusdem domus, utinam perpetua! certè diuturna posteritas. Sed de mente hujus loci parùm convenit inter eruditos. Placuit P. Pythœo, eumque secuto Bongarsio *a*, novum sidus, quod illuxisse Curtius dicit, esse Augustum Cæsarem; de quo & Horatius lib. I od. XII:

---- micat inter omnes
Iulium sidus, velut inter ignes
Luna minores.

Et sanè Catanæus *b* in epistolam Plinii ad Suram, quæ est lib. VII, hæc scribit: *Lego in fide digno exemplari, historiam de gestis Alexandri compositam à Q. Curtio Rufo* c: *qui inibi fatetur, fuisse sub Augusto, & Tiberio.*

Sed huic sententiæ adversantur verba ista, *Quot ille tum exstinxit faces! quot condidit gladios! quantam tempestatem subitâ serenitate discussit!* Quippe Augustus, ubi ad imperium venit, non gladios in vaginam condidit; sed vaginâ edidit; nec subitâ serenitate tempestatem discussit; verùm annis XIII bellum civile gessit. Jure igitur sententiam hanc improbat Justus Lipsius in XI Annal. Taciti. Qui & altero argumento opinionem eam jugulat. Nam lib. III de urbe Tyro Curtius ait: *Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tamen, longâ pace cuncta refovente, sub tutela Romanæ consuetudinis acquiescit.* Nam longam pacem agnoscit: ea autem longa esse non potuit, cùm principatum adipisceretur Augustus: quia fuerat bellum annorum undeviginti. Altera sententia ipsius Lipsii est, atque item Barnabę Brissonii lib. I. de regio Persarum principatu. His novum sidus est Claudius; priora autem referunt ad C. Caligulæ cędem, & confusionem, quæ inde consecuta est. Sed hanc opinionem rectè impugnat dignitate pariter ac doctrinâ eximius, ac cujus amicitia unicè gaudeo, gloriorque, Janus Rutgersius, Variarum Lectionum lib. I cap. XIX. Nec enim post Caji cædem regnum à variis fuit expetitum, aut laceratum bellis civilibus, instar Macedonici, cujus

a *Notis in Iustinũ.*

b *Nescio cur Glandorpius in Onomastico dicat, Catanaũ putare, Curtium sub Vespasiano vixisse. Mihi quidem is Catanæi locus nondum se obtulit.*

c *Ita est in editione Mediolanensi. Videtur post exemplari, excidisse alicujus non ignobilis scriptoris nomen: quò respexerit illud relativum* qui.

caussa istæc à Curtio dicuntur. Tertia sententia Amplissimi ipsius Rutgersii est, cui novum sidus est Vespasianus Cæsar: priora autem referuntur ad bella civilia post Neronis cædem, dum imperator certus non est, à Galba, Othone, & Vitellio, gesta: nox verò, cujus mentio ibidem fit, est illa, quâ Vitellium devicit Antonius Primus, Flavianarum partium dux. Huic sententiæ quàm aptè omnia conveniant, mox pleniùs videbimus. Quarta est opinio viri præclari nominis, & variæ raræque eruditionis; sed alibi potiùs, quàm hac parte, quâ ab eo cogimur dissentire, nominandi nobis. Is ad Trajani eum tempora refert, propterea quòd Curtius dicat. *Non ergo revirescit solùm; sed etiam floret imperium.* Verba enim ista Trajani potiùs, quàm Vespasiani temporibus, convenire, existimat. Atque id præcipuè, his Flori in præfatione verbis, comprobat: *A Cæsare Augusto in seculum nostrum sunt non multò minùs anni* CC: *quibus inertiâ Cæsarum quasi consenuit, atque decoxit: nisi quòd sub Trajano principe movet lacertos, &, præter spem omnium, senectus imperii, quasi redditâ juventute, revirescit.* Ecce, inquit, intelligendus est Curtius, de temporibus, quibus imperium revirescat. At Florus clarè ait, revixisse sub Trajano: sub Vespasiano planè negat: hunc quippe inter Cæsares refert, quorum inertiâ imperium consenuerit. Similiaque leguntur apud Plinium in panegyrico, quem Trajano dixit. Ac Aurelius quoque Victor in vitâ Trajani ita de hoc imperatore scribit: *Quæ omnia eo majora videbantur, quoniam per multos, atque atroces tyrannos, perdito atque prostrato statu Romano, in remedium tantorum malorum divinitus credebatur opportunè datus; usque eo, ut adveniens imperium ejus pleraque mirifica denunciaverint. In quibus præcipuum, cornix è fastigio Capitolii Atticis sermonibus effata est, καλῶς ἔςαι.* En, hic ante Nervam, ac Trajanum, imperâsse audimus multos atque atroces tyrannos: post Domitianum verò felicia tempora provenisse: atque id cornix etiam prædixisse dicitur: unde illud distichon apud Tranquillum:

Nuper Tarpejo quæ sedit culmine cornix,
ESTBENE, *non potuit dicere, dixit,* ERIT.

Imò, ut ibidem Tranquillus subjungit, *Ipsum Domitianum ferunt somniâsse, gibbam sibi ponè cervicem auream enatam: pro certóque habuisse, beatiorem post se lætioremq́; portendi statum Reip. Sicut sanè evênit, abstinentiâ, & moderatione insequentium principum.* At principum eorum, sub quibus beatior lætiorque status fuit Reip. post brevem Nervæ principatum primus fuit Trajanus. Unde doctissimus ille vir colligebat, Trajanum esse, qui longo moderatoque imperio, pulsâ temporum

porum antecedentium nocte, novum quasi sidus illuxerit, &, veluti sol exortus, lucem caliganti reddiderit mundo, faces exstinxerit, gladios condiderit, suâque ac subitâ serenitate tempestates circumquaque Romani imperii feliciter discusserit. Atque eodem referebat Curtii verba lib. III, ubi de Tyro loquens agnoscit *longam pacem cuncta refoventem*. Quod optimè censet convenire cum Suetonii verbis de læto illo post Domitianum Reip. statu, ac moderatione & abstinentia insequentium principum. Nunc ista excutiamus, tum veritatis, tum Curtii caussâ. Primum negamus, quod Florus de suis, hoc est, Trajani temporibus dicit, id non potuisse de suis, hoc est, Vespasiani temporibus, dicere Curtium. Sanè similia & alii de suis temporibus scripsere. Ut Prudentius, qui lib. II contra Symmachum, ita Romam loquentem inducit:

O clari salvete duces, generosa propago
Principis invicti, sub quo senium omne renascens
Deposui, vidique meam flavescere rursum
Canitiem.

Quàm hæc gemina istis apud Florum: *Senectus imperii, quasi redditâ juventute, revirescit.* Et tamen de Trajani hic, ille de Honorii loquitur temporibus, inter quæ plusquam sesquiseculi est intervallum. Nihilo magis adversantur, quæ de florente sub Trajano imperio Victor, & alii, prodiderunt. Nam ut post Domitiani tyrannidem Trajanus, ita post tyrannidem Neronis Vespasianus feliciter rexit imperium. Laudatior sanè Trajanus: sed non eò illaudatus Vespasianus. Nec in tyrannis reponitur à Victore Vespasianus: qui (ut Tranquillus ait) *ab initio principatus usque ad exitum, civilis, & clemens fuit.* Imò, ut idem scribit, *sola est, in qua meritò culpetur, pecuniæ cupiditas.* Quin verò, ut postea subjungit, *sunt qui opinentur ad manubias & rapinas necessitate compulsum, summâ ærarii fiscique inopiâ: de qua testificatus sit initio statim principatus: professus, quadringenties millies opus esse, ut resp. stare possit. Quod & verisimilius videtur, quando & malè partis optimè usus est.* Itaque Vespasianus inter optimos imperatores jure reponitur à Vopisco in Aureliano, *Ab Augusto,* inquit, *in Diocletianum, Maximianumque, principes, quæ series purpuratorum sit, index publicus tenet. Sed in his optimi, ipse Augustus, Flavius Vespasianus, Titus Coccejus Nerva, divus Trajanus,* &c. Quare cum Victor loquitur de multis, & atrocibus tyrannis; non Vespasianum signat, (quem ipse ait, *exanguem diu fessumque terrarum orbem brevi refecisse:* sed Tiberium, Caligulam, Neronem, Domitianum, ut de Vitellio nihil dicam. Neque, quę

de incertiâ imperatorum conqueritur Florus, ad Vespasianum pertinent quicquam: qui sub Claudio (ut ait Tranquillus) *duas validissimas gentes, superq́ XX oppida, & insulam Vectem, Britanniæ proximam, in ditionem redegit.* Notæ quoque res ab eo, filioque, in Oriente gestæ, rebellantibus Judæis.

Atque hæc clarè docent, nihil caussæ esse, cur de Vespasiani temporibus Curtii verba posse accipi, negemus. Nunc ostendemus, nec aliter, quàm de Vespasiano capi, vel debere, vel posse. Primùm cogitemus, Curtium verbis antè allatis dicere, uti apud Græcos, dum plures imperare expetunt, dispersæ fractæque fuerunt imperii vires, quod sub uno stare potuisset: similiter parùm abfuisse, quin Romanum rueret imperium, dum plures de eo armis decertant: ac contrà salutare fuisse, quòd res ad unius pervenerit potestatẽ: quòd enim non, ut antè, discordia trepident membra, hoc inde esse, quia unus nunc cuncta sustineat. Quàm aptè hæc Flavio Vespasiano conveniunt, de quo sic Tranquillus a: *Rebellione trium principum, & cæde, incertum, & quasi vagum imperium suscepit firmavitque tandem gens Flavia.* Et postea b: *Proculcatam atque desertam Remp. civili perturbatione in tutelam Vespasiani pervenisse.* Ac pertinet eodem Plinii lib. II. Nat. Hist. cap. VII: *Hac* (juvandi mortales viâ) *nunc cœlesti passu cum liberis suis vadit maximus omnis ævi rector, Vespasianus Augustus, fessis rebus subveniens.* At Trajani temporibus aptari verba Curtii non possunt, quia nulli sub Domitiano, aut Nervâ, de principatu certarunt, nec civile ullum bellum fuit. Præterea meminit Curtius noctis, quâ Vitelliani cum Flavianis pugnavere. De ea sic Tacitus in tertio Histor. *Prælium totâ nocte varium, anceps, atrox, bis, rursum illis, exitiabile. Nihil animus, aut manus, ne oculi quidem provisu juvabant. Eademque utrâque acie signa*, &c. Curtium verò per noctem non intelligere caliginosum Reip. statum; sed propriè loqui; tum illud argumento est, quòd noctem eam, qua atrox, & exitiabile illud, ut Tacitus vocat, prælium commissum fuit, penè extremam habuisse Romanos ait: tum autem, quòd ἀντίθετον hujusmodi subdit: *Hujus, hercule, non Solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo.* Ubi non de nihilo est, quòd Solis meminerit. Nam in longa illa pugna nocturna, prius, ut Tacitus ait, *neutrò inclinabat fortuna, donec, adultâ nocte, luna surgens ostenderet acies, falleretq́.* Tum Flavianis, ut ait idem, Luna à tergo æquior fuit. Post Antonius laudavit tertianos, prætorianos increpavit. Hinc, ut ibidem subjungit, *undique clamor, & orientem Solem (ita in Syria mos est) Tertiani salutavere.* Sole jam orto, Antonius collido commen-

a *In Vesp. cap.* I.
b *Cap.* 5.

commento sparsit rumorem de Muciani cum exercitu adventu; quo novum ardorem Flavianis addidit; Vitellianos prorsus fugavit. Propter ista poterat quis utrumque istoc Soli tribuere, quòd & noctis tenebras dispulerit, & lucem insimul reddiderit imperio. At noluit Curtius se continere intra unius diei fortunam; sed progressus est ad cætera, quæ victoriam hanc consecuta fuerunt. Ut sententia sit, multùm quidem populum Romanum debere Soli, qui tenebras tristissimæ illius noctis discussit; sed ampliùs tamen debere principi Vespasiano, qui virtute sua *tot exstinxit faces, tot condidit gladios*. Atque hæc quoque verba novum nobis præbent argumentum. Nam respicit illud Curtius, quòd Vitelliani simul, & facibus, & gladiis, rem egere. Nam Vitellius, ut Suetonius [a] refert, *Sabinum, & reliquos Flavianos, nihil jam metuentes, vi subitâ in Capitolium compulit; succensoq; templo Iovis Opt. Max. oppressit; cùm & prælium, & incendium, è Tiberianâ prospiceret inter epulas*. Ac meminit quoque alibi [b] suseque rem narrat; ac deplorat, Tacitus in tertio Histor. Refert & Dio fine lib. LXV. Vespasianus autem is est, qui templum hoc instauravit; ut ex Suetonio & aliis constat: unde lucem capit illud Ausonii in Urbibus, ubi de Narbena agit:

a *In Vitell. cap.* 15.

b *In Domit. cap.* 1.

Tanta molis erat quantam non sperneret olim
Tarquinius, Catulusque iterum, postremus & ille,
Aurea qui statuit Capitoli culmina Cesar.

At quod nocturnum prælium, quod triste incendium, Trajani imperium proximè antecessit? Denique nec domui Trajani, qui sine liberis decessit convenire potest, quod Curtius asseveratè adeò ait; *excipiet hujus seculi tempora ejusdem domus, utinam perpetua, certè diuturna possessio*. At ea dici potuere Vespasiano, non parenti modò, sed jam avo. Sanè similis Curtiano isti est locus Sillii Italici lib. III. ubi Jupiter sic Vespasiani hujus filium compellat:

Tunc, ô nate Deûm, divosq; dature, beatas
Imperio terras patrio rege. tarda senectam
Hospitia excipient cœli, solioq; Quirinus
Concedet, mediumq; parens, fraterq; locabunt.
Siderei juxta radiabunt tempora nati.

Clarè Domitianum, non Divi modò filium, appellat; sed etiam Divos daturum ait. Nec aliter Papinius in primo Silvarum ad eundem Domitianum:

Salve magnorum proles, genitorq; Deorum.

Item in lib. IV.

Salve dux hominum, & parens Deorum.

Quare

Quare palpus iste Curtii optimè convenit Vespasiano; non item Trajano ἀπειρῶς. Deniq; quanto meliùs Vespasiano, quàm Trajano, aptantur verba antè allata de *longâ pace cuncta refovente*. Sub Vespasiano enim longa pax: atque adeò is templum Pacis prope forum exstruxit: ut præter Suetonium, Plinium, Victorem, etiam Josephus, & Dio, sunt auctores. Ac apud Goltzium, & alios, legas in Vespasiani nummis, PACI ORBIS TERRARUM. Quare, ut optimè nobilissimus Rutgersius primus perspexit, omnia ad amussim Vespasiani tempori respondent. Vespasiani igitur ævo historiam suam ediderit Curtius. Sed porrò quæritur, quâ is vitæ conditione fuerit. Apud Tacitum quidem in XI Annal. legimus de Curtio Rufo, qui, gladiatore licet genitus, à Tiberio Cæsare præturam sit consecutus, ac postea etiam consul factus, & Africæ proconsul. De quo & Plinius lib. VII epist. ad Suram. Fortasse hunc aliquis credat esse historicum illum, quem, Vespasiani ævo, historiam edidisse, ostendimus. Sanè ad grandem pervenisse ætatem, indicant Taciti verba, qui post præturam ei tribuit *longam senectam*. Sed præterea fuit Q. Curtius Rufus, de quo in Rhetorum illustrium vitis egit Suetonius; ut ex catalogo cognoscimus, quem in principio utriusque manuscripti sui reperit Achilles Statius. Hunc Tiberii Claudiive ævo inter rhetoras nomen professum esse, non absurdè mihi inde colligere videor, quòd in eo catalogo, ubi ætatis ratio habetur, proximè sequitur L. Cæstium Pium, & M. Porcium Latronem; qui sub Augusto fuere: ipse autem conjungitur cum L. Valerio Primano, & Virgilio Flavo: hos verò tres consequuntur duo illi L. Statius Ursulus, & P. Clodius Quirinalis; qui sub Claudio, Neroneque, viguerunt. Quare fuerit inter rhetoras extremo Tiberii anno: ab eo autem ad Vespasiani imperium sunt anni XXXII. Non hoc tantum est intervallum, ut non possit idem sub Vespasiano jam senex historiam scripsisse. Siquis tamen Rhetoris ejusce, vel etiam Africani proconsulis, filium esse malit, equidē fatebor non tanti esse, ut propterea vadimonium deserere velim. Rhetore sanè illustri, vel Rhetoris filio, dignissima hęc historia est. Usque adeò auctor is verborum est eligens; nec perspicuè minùs, quàm tersè scribit; acutus etiam est in sententiis, inque orationibus mirè disertus. Imò vel Augustæo ævo digna est dictio; vel proximè abit. Ut hinc quoque argumentum capere possimus, non vixisse tempore Trajani; quod, plusculâ affectatione acuminis, & anxia brevitatis curâ, ab nativâ illâ aurei ævi simplicitate magis recessit; ut ex Plinio juniore, Floro, & aliis, non obscurè videmus.

CAP. XXIX.

Plinii majoris libri de gestis Neronis, de vita Pomponii Secundi, de bellis Germanicis, & alia ejusdem. Herennii Senecionis de vita Helvidii Prisci, liber, qui Herennio, mortis; Fanniæ, exilii caussa fuit. Constantia Fanniæ. Iunii Rustici liber de Thrasea, & Helvidii, laudibus, ac mors ejusdem. Sillius Italicus quem in materie, quem item in forma operis, sit secutus. Quando poëtari cæperit, ac libros suos ediderit. Dominus fuit villa, quæ fuerat Ciceronis: item tumuli Maronis, quem religiosè, haut aliter ac templum, frequentabat. Poëma Sillii Petrarcha periisse credebat; eaque caussa erat, cur egregius ille vir idem argumentum tractare fuerit ausus. Visbii liber de vita Dionysii Areopagitæ.

C. PLINIUS naturalis historiæ scriptor, Neronis ævo clarescere cœpit: imprimis autem Vespasiani, & Titi temporibus floruit. Patria fuit Veronensis: ut rectè docet Onuphrius Panvinus commentario in fastos ad annum IↃCCCLIII. Quanquam infirmum id argumentum ex inscriptione, in agro Veronensi reperta. Nam & alibi inventæ inscriptiones, in quibus Plinii nominantur. Novocomensem facit B. Hieronymus in Chronico Eusebiano. Sed duos Plinios confudit. At Hieronymus deceptus à scriptore vitæ Plinianæ, quę Suetonio Tranquillo perperam tribuitur vulgò. Nam nihil certius, quàm majorem quidem Plinium fuisse Veronensem: sed juniorem Novocomensem. Reliquit eximium ac nunquam satis laudatum opus Historiæ Naturalis. Cujus epitome à RAINALDO quodam scripta exstat Oxonii, in bibliothecâ Collegii Balliolensis. Quando opus hoc scripserit Plinius, ipse indicat in præfatione. Ait enim ab V. C. exspirasse annos octingentos triginta. Nec triennio supervixit. Adhæc Symmachus lib. IV epist. XVIII: *Enitar, si fors votum juvet, etiam Plinii secundi Germanica bella conquirere.* Unde colligo, jam Symmachi ætate opus hoc non usque adeò obvium fuisse. Tacitus Annal. lib. I: *Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum scriptor, (Agrippinam) stetisse apud principium pontis, laudes & grates reversis legionibus habentem.* Tamen nunc quoq; multa scripsit alia, quæ tem-

V pora

pora nobis inviderunt. Inter ea quoq; rerum gestarum historiæ fuerunt: ut testatur sororis filius, Plinius Novocomensis lib. v epist. VIII, quæ ad Capitonem, vel, juxta alios, Tacitum: *Avunculus*, inquit, *meus, idemque per adoptionem pater, historias; & quidem religiosissimè scripsit.* Quæ istæ sint historiæ, ipse in Historia naturali nos docet lib. II cap. LXXXIII, & CIII, ubi res gestas Neronis à se congestas esse, testatur. Indeque quiddam refert Tacitus lib. XIII Annalium. Præterea Vespasiani, ac filiorum, gesta prodidit: ut ipse in prologo Historiæ Nat. indicat. Atque addit, cœpisse se inde, ubi desierat Aufidius Bassus; quod etiam à Plinio juniore traditum est. Adhæc libros duos edidit de vita Pomponii Secundi: ut ipse indicat lib. XVI cap. IV. Præterea scripsit libros XX de bellis omnibus, quæ Romani gessere cum Germanis. Auctor de his quoque est Plinius Novocomensis epist. V lib. III, quâ de lucubrationibus avunculi agit. item Suetonius Tranquillus, sive alius, in Plinii hujus vita: *Bella*, inquit, *omnia, quæ unquam cum Germanis gesta sunt, viginti voluminibus comprehendit.* Libros istos Augustæ Vindelicorum exstare, credidit Conradus Gesnerus: qui, alicubi id legisse se, ait. Sed fucum ab aliquo per epistolam ei factum arbitror. Ex historiis ejus quiddam refert idem Tranquillus in Caligula cap. VIII. Libros quoque de grammatica citat ipse prologo Hist. Nat. Item librorum de jaculatione equestri meminit libro octavo ejusce operis cap. XLII. Etiam geographiam reliquisse, colligat aliquis ex illo Servii in VII Æn. *De civitatibus totius orbis multi quidem scripserunt: ad plenum tamen Ptolomæus Græcè, Latinè Plinius.* Sed signat eos geographiæ libros, qui intexti sunt operi Historiæ Naturalis. Electorum verò commentarii, quos cum Plinius junior reliquisse auctor est, nihil aliud fuere, quàm excerptorum ex variis scriptoribus: quæ Græcis ἐκλογαὶ, παρεκβολαὶ, ἀνθολογία, χρήσιμα, χρηστομαθεῖαι, σημειώσεις; Latinis laudabilia, florida, & posteriori ævo deflorationes. Libri dubii sermonis, quorum itidem fit mentio, opus erant grammaticum, quo exposuit, quo modo efferre oporteret, uti etiam eruditi hæserant, uti quo genere, quâ declinatione, quâ significatione, atque ita in aliis. E. g. Gibbus & gibber pro vitio sit dicendum, num Clypeus & Clypeum, Baltheus & Baltheum promiscuè sumantur, an mare pro mari dicatur, & similia apud Charisium & alios. Ut omnino erret vir Eruditus, qui putavit iis libris agi περὶ τοῦ λόγου ἐσχηματισμένου.

HERENNIUS SENECIO sub Domitiano à Mettio Caro accusatus, & Cæsaris jussu interfectus fuit, quòd libros scripsisset de

vita

vita Helvidii Prisci. Fecerat id rogatu Fanniæ, quæ Helvidii uxor, Thraseæ Pæti filia erat. Eaque Fanniæ fuit exilii caussa. Docet id nos Plinius lib. VII epist. ad Priscum: *Cùm Senecio reus esset, quòd de vita Helvidii libros composuisset, rogatumque se à Fannia in defensione dixisset; quærente minaciter Mettio Caro, an rogâsset? respondit, rogavit: an commentarios scripturo dedisset? dedi: an sciente matre? nesciente. Postremo nullam vocem procedentem periculo emisit. quin etiam illos ipsos libros, quamquam ex necessitate & metu temporum abolitos, Senatusconsulto publicatis bonis servavit, habuit, tulitque in exilium exilii caussam.* Meminit & scriptor de caussis corruptæ eloquentiæ: *Nos innocenti sanguine Senecio perfudit.* Proximè ibi antecedit de Rustico, qui est L. Junius Arulenus Rusticus. Quemadmodum enim Senecionem, ob libros de Helvidii vita scriptos; ita & hunc Junium Rusticum, ob Helvidii laudes, idem Domitianus occidit. Suetonius in Cæsaris ejus vita cap. X: *Occidit item Junium Rusticum, quòd Pæti Thraseæ, & Helvidii Prisci laudes edidisset, appellâssetque eos sanctissimos viros.* Vide de eo Plinium lib. I epist. V, & XIV. ac Plutarchum de curiositate. Etiam Cæsar Antoninus in primo de vitâ sua ejus epistolam intexuit. Meminit & semel iterumque Tacitus in Agricola: item lapis vetus; in cujus basi est: L. JUNII RUSTICI PHILOSOPHI STOICI. L. JUNIUS L. L. MYRINUS P. P. Helvidius autem, cujus Rusticus laudes, Senecio vitam scripserat, quantus vir fuerit, ostendit Tacitus lib. XII, & XVI Annal. & in IV Histor. Arrianus in dissertationibus Epicteti, Plinius in epistolis non semel.

Etiam C. SILIUS ITALICUS locum hîc sibi poscit. Nomen ei ab Italicâ, Hispaniæ urbe, si Petro Crinito credimus. Quem & sequitur Alphonsus Garsias Matamorus lib. de doctis Hispaniæ viris, & ejusdem Academiis. Sed jure dissentit Joa. Camers schol. in Florum, item Hieronymus Surita notis in Itinerarium Antonini. Nam ab Italia quidem fit *Italicus*: sed ab Italica *Italicensis* diceretur: quod legas apud scriptorem belli Alexandrini, & Gellium lib. XVI cap. XIII. Descripsit bellum Punicum secundum, quod Hannibalicum dicitur: carmine quidem,

Obligat historicâ sed sua verba fide.

Eo in poëmate imprimis Livium, & Polybium, sequitur. Nec solùm istis prodest, quæ hoc de bello refert: sed vel imprimis iis, quæ narrat de Xantippo, Regulo, Duillio, aliisque ad bellum Punicum primum pertinentibus: cujus historia in Livio deperiit. Idem etiam adspergit; quæ aliis gesta sunt temporibus: ut de Scævola,

 Clælia,

Clælia, Camillo, trecentis Fabiis, & bello Macedonico primo. Item libro tertio encomia inserit Vespasiani, Titi, Domitiani. Ex iis autem, quæ de rebus à Domitiano gestis refert, sub Domitiano poëma hoc fecisse cognoscimus. Fuit quidem consul eo anno, quo Nero periit. Sed usque ad illud tempus caussis magis vacavit. Post consulatum verò ad poësin demum animum appulit: atque, ut antea Ciceronem, ita tum Virgilium imprimis, sibi imitandum proposuit. Hinc de eo Martialis lib. VII epigr. LXII:

Sacra cothurnati non attigit antè Maronis,
Implevit magni quàm Ciceronis opus.
Hunc miratur adhuc centum gravis hasta virorum,
Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.
Postquam bissenis ingentem fascibus annum
Rexerat, adserto qui sacer orbe fuit:
Emeritos Musis, & Phœbo, tradidit annos;
Proque suo celebrat nunc Helicona foro.

Multas possedit villas: inter eas unam, quæ Ciceronis fuerat. Idem dominus erat loci, in quo tumulus Maronis. Hinc idem Martialis lib. XI epigr. XLIX:

Sillius hæc magni celebrat monumenta Maronis,
Jugera facundi qui Ciceronis habet.
Hæredem dominumque sui tumulique, Larisque,
Non alium mallet, nec Maro, nec Cicero.

Vide & epigr. LI. Raderus [a] ait, multas possedisse villas, ante omnes eam, quæ fuerat Maronis; atque hoc ait dicere Plinium lib. III epist. VI. Sed fallitur. Nam de Marone nihil aliud ille præter ista, *Venerabatur Virgilii imaginem ante omnes, cujus natalem religiosiùs, quàm suum, celebrabat; Neapoli maximè, ubi monumentum ejus adire, ut templum, solebat.* Nec allato ex Martialis epigrammate aliud colligere est, quàm fuisse dominum loci, in quo Maronis erat monumentum. Agelli tamen nomen locus is mereatur, si rectè aliqui emendant epigr. LIX:

Sillius Andino tandem succurrit agello.

Ubi *Andinus agellus* sit, quem poëta Andinus, hoc est, Maro, possederat. Saltem verisimilius illud, quàm quod libri vulgati; ubi ineptè est *Arpinas*, cùm de Tullio sermo non sit. Sed utrique lectioni prætulerim, quod in MSis Gruterus, Scriverius, alii, repererunt:

Sillius optatæ succurrere censuit umbræ.

Etsi autem ad Maronis se exemplum componeret; nihil tamen

[a] *Ad Martial. lib. 11. epigr. 49.*

ille ad divini vatis majestatem: imò carminum gloriâ etiam vincitur, non à Lucano modò, sed etiam Papinio, Valerio Flacco, & junioribus aliis. Nempe, ut de eo Plinius judicat, *scribebat carmina majore curâ, quàm ingenio.* Tum illud etiam cogitare oportet, non à prima se adolescentia huic studio dedisse: sed jam annis gravem, atque ætate languescentem: ita ut difficile omnino foret, tum demum discere, quo pacto liber præcipitandus sit spiritus, sic ut quodammodo furenti animo vaticinari videaris. Et tamen laudabilis industriæ sic quoque successus non infelix fuit. Nec enim planè ei adulatur Martialis, cùm os ei tribuit magnum facundumque. Quod si de puritate etiam, sermonisque Romani castimoniâ, certare lubeat; nulli illorum cedat, quos ea, vel proxima, vidit ætas. Imò potiùs eos exsuperet universos. Ac tantus cùm foret, tamen cum blattis tineisque miserè conflictatus est usque ad tempora concilii Basileensis, quibus demum in Germania, sed squalle situque miserè obductus, è latebris prodire in lucem cœpit. Quod si cognitus fuisset ætate Francisci Petrarchæ, non summus ille vir, &, si non unicus, saltem precipuus iis temporibus literarum assertor ac vindex, laborem sumsisset idem argumentum tractandi novem illis libris, quibus Africæ nomen dedit. Nam profectò quid ille ad Sillium? etsi ea temporum potiùs culpa est, quibus vixit, vir sanè nunquam sine honore nominandus. Huic Sillio dicaverat Annæus Cornutus Persii poëtæ præceptor commentarios suos de Virgilio, ex quo decimo Charisius quædam ad Sillii hujus laudem pertinentia. *Iamque exemplo tuo etiam principes civitatum & poëtæ, incipient similia fingere.* De exitu Sillii vide Plin. lib. III epist. VI ad Caninium.

Ad Domitiani quoque tempora ab nonnullis refertur VISBIUS, qui scripsit martyrium Dionysii Areopagitæ, teste Hilduino, epistolâ ad Ludovicum Pium Imperat. ubi ait: *Præcipuè tamen conscriptio Visbii, quæ in tomo satis superque abdito, Parisiis, divino nutu, inventa inter alia memoranda, sicut in ea legitur verba Domini nostri ad eum prolata, quando sacra mysteria perageret, illi cunctis videntibus apparentis, continere dignoscitur.* Et epistolâ ad omnes Catholicos: *Visbii conscriptionem perquirat, & relegat. Ibique discere poterit, quis iste Dionysius fuerit, & qualiter per martyrii palmam ad Christum pervenerit.* Matthæus Galenus Vestcappellius, Theologus Lovaniensis, annotavit a, Visbium hunc oculatum esse testem, & præconem eorum, quæ de Dionysio scripsit; Dionysium autem eum beati Paulli esse discipulum, pro certissimo habet. Ac Surius quoque, cùm ederet Vitas Sanctorum, id similiter b credi-

a *Ad orā epistolæ Hilduini.*

b *In margine ejusdem epist. Hilduini.*

credidit. Quare Visbius ille temporibus fuerit Domitiani, quibus passus creditur Dionysius, Sed id credere non sustinet animus: nec quicquam pro ea sententia vel verisimiliter adferri posse arbitror; Latinum autem scriptorem potiùs esse, quàm Græcum, propterea arbitror, quia Hilduinus eum cum Aristarcho conjungens, Aristarchum quidem Græcum esse chronographum ait: de Visbio autem, qua linguâ Dionysii vitam scripserit, tacet; eumque Parisiis repertum, dicere est contentus.

CAP. XXX.

Taciti *ætas, ac dignitas. Priùs historiarum libros, quàm Annales, fecit. Quando vitam soceri sui scripserit. Quo tempore compositus sit interti, sed diserti scriptoris dialogus de caussis corruptæ eloquentiæ. Rejecta opinio de relicto à Tacito facetiarum libro. Alciati, ac Ferreti judicium de Taciti dictione castigatur. Quanti eum ob dictionis elegantiam, ac imprimis prudentiam summam, tum Tacitus imperator, tum Cosmus, Florentiæ dux, fecerit. Perperàm* Plinio juniori *tribui à plerisque librum de viris illustribus. Historiam idem Plinius scribere decrêrat.* Pompejus Saturninus. C. Fannius. Titinius Capito. Cæsaris Trajani *historia Dacica.* Flori *ætas. De loco ejus in prologo disquisitum. Dictionis venustas; sed in temporum ratione oscitantia. Quatuor ejus libros non esse epitomen Livii. Alium esse, ex quo Lactantius ætates recenset populi Romani; quem Senecam appellat. Quod si non Flori modò, sed etiam Senecæ nomen, ut libri aliqui vocant, habuerit; alterum horum videri adoptione accepisse. Florus alter, historico hoc antiquior.*

C. CORNELIUS TACITUS (cui perperàm Publio prænomen in plerisque editionibus) ad Trajani potissimùm tempora pertinet. Nec ignoro, sub Vespasiano rationes Galliæ Belgicæ procurâsse: quod nos docet Plinius lib. VII Hist. Natur. cap. XVI. Sed demum post Nervæ obitum historias orsus est: ut qui initio earum sic scribat: *Quod si vita suppeditet, principatum divi Nervæ, & impe-*

imperium Trajani, uberiorem securioremq; materiam, senectuti sepoſui. Nervam enim divum vocat; Trajanum non item; quia illo ſcriberet defuncto, hoc imperante. Atqui prius hiſtorias condidit: inde annales. Unde & XI Annalium nos remittit ad libros, *quibus res geſtas Domitiani compoſuit:* eas autem tractârat in Hiſtoriis. Annalibus, qui ab exceſſu Auguſti fuere ad finem Neronis, extremum Neronis biennium deeſt. At ex hiſtoriarum libris pars longè maxima deperiit. Nam quinque libris, qui ſuperſunt, unius anni, vel præter propter, res perſequitur. A Galba autem uſque ad Nervam, quouſque extenderat ſe hiſtoria, anni ſunt viginti, & unus. Fuere primò in univerſum libri XXX, ut auctor eſt B. Hieronymus quinto commentariorum in Zachariam prophetam cap. XIV, ubi, cùm de excidio Hieroſolymitano eſſet locutus, addit iſta: *Hæc omnia pleniſſimè Joſephus, qui Judaicam ſcripſit hiſtoriam, eo multò majora, quàm legimus in Prophetis, eos ſuſtinuiſſe commemorat Cornelius quoq; Tacitus, qui poſt Auguſtum, uſque ad mortem Domitiani vitas Cæſarum* XXX *voluminibus exaravit.* Præter hiſtorias & Annales reliquit librum de ſitu, moribus, & populis Germaniæ. Item de vitâ Soceri ſui, Julii Agricolæ. Quem, Trajano imperante, ſcriptum eſſe, hæc in præfatione verba oſtendunt: *Quanquam, primo ſtatim beatiſſimi ſeculi ortu, Nerva Cæſar res olim diſſociabiles miſcuerit, principatum, ac libertatem: augeatque quotidie facilitatem imperii Nerva Trajanus.* Etiam dialogum de cauſſis corruptæ eloquentiæ Tacito adſcriptum eunt veteres libri, & hos ſequutus Pomponius Sabinus in Carmen de obitu Mæcenatis. Sed ſtylus abnuit: qui Fabium magis ſapit. Et ſi is grandior, quàm ut conveniat ei, quod auctor hic ait ſexto Flaviani imperii anno hunc habitum ſermonem, eique ſe interfuiſſe admodum juvenem. Quare Lipſio accedo, qui de ſcriptore negat liquere. Atque in hac etiam ſententiâ confirmat, quod auctor libri clarè ait, ſe Romæ quæſturam, tribunatum; præturam accepiſſe, cùm de Quinctiliano nemo aliud prodiderit, quàm eum intra privatam conſtitiſſe fortunam, ac inſtitutioni ſemper juventutis vacâſſe. Sed quiſquis eſt, auctor eſt elegans, diſertus, & ſani omninò judicii. Quod autem Fulgentius Planciades etiam *Taciti facetias* citat, hoc inficeto adeò grammatico planè dignum eſt, qui etiam Plauti eucliſton, & ſimiles laudet nugas. Glandorpio id in Onomaſtico *a* impoſuit, Primi quinque Annalium libri *b* Corbejæ, quod ad Viſurgim monaſterium eſt, à quæſtore Pontificio fuere inventi, qui eos ad Leonem X detulit, ac *drnduópu* loco quingentos accepit aureos. Dictio Taciti floridior uberior-

a *In Cornelius Tacitus.*
b *Lipſius comm. in* V *Annal. Tac.*

uberiorque in historiarum est libris; pressior sicciorq; in annalibus. Nimirum in Historia rem prosequitur ordine, nec eam intercidit rebus aliis. In Annalibus stylum accommodat annis ac consulibus. Eaque causa est, cur in historia caussas accuratiùs tractet: in annalibus eas breviùs proponat: cur item in historiâ uberior sit dictio, concisior in annalibus. Interim gravis utrobique & diserta. Id optimè perspexit Plinius Novocomensis, qui lib. XI epist. I eloquentissimum fuisse ait, & hoc eximium habuisse, quòd σεμνῶς diceret. Et tamen doctissimus vir Raimundus Lullus lib. V de orat. cap. IV ait, scriptorem esse magis torvum Justino. Imò & Alciatus, vir sanè egregius, non dubitat affirmare, dictionem ejus, præ illa Paulli Jovii, esse senticeta. Condonemus tale judicium tanto viro & cogiremus, ex amore Jovii proficisci. Et quale illud, quod idem, & Æmilius Ferretus, ajunt, eum non Latinè satis scribere? Quàm hoc insubidum! quàm insulsum! Quis enim non videt, dictio Taciti quàm sit elegans, quàm tersa, & limata? Et tamen major est laus ista, quòd nihil eo scriptore vel cogitari possit prudentius. Ac propterea imperator M. Claudius Tacitus tanti eum fecit, ut imaginem illius in omnibus collocaret bibliothecis: libros ejus decies quotannis describi, inque archivis publicis collocari juberet, ne deperirent. Sed hoc eò factum putare aliquis possit, quòd ex familia eâdem genus duceret. Verùm quid de eo dicemus, quòd non alium historicum æquè lectitaret Cosmus Medices, Hetruriæ Dux, vir, si quis alius, civilis prudentiæ intelligentissimus, planeque ad imperandum factus? Quod de eo Muretus *a* alicubi testatur.

a Orat. quâ habuit Tacitum enarraturus.

Uti autem Tacitus, ita &, cum antè, tum sub Trajano imprimis, fuit C. PLINIUS CÆCILIUS SECUNDUS, Novocomensis, C. Plinii Veronensis sororis filius, Quinctiliani, ut de se ipse *b* testatur, discipulus. Hic à multis auctor creditus est, libri de viris illustribus. Sed ejus quidem nomine ab Aldo, & aliis; editus fuit. Ac similiter MSi: inter alios qui Oxonii est in bibliothecâ collegii corporis Christi: atque iterum in collegio Lincolniensi. Ubi & MSæ ejus epistolæ, & libellus ei præmissus cum hâc epigraphe: *Brevis animadversio de duobus Pliniis Veronensibus oratoribus ex multis hinc inde collecta per Joannem Mansionarium Veronensem.* Incipit, *Plinii duo.* Sed quod ad opusculum de viris illustribus, illud esse Sex. Aurelii Victoris, diximus superiùs, cùm de Cornelio Nepote ageremus. Videtur interim scripsisse, saltem cogitâsse de historia condendâ. Sic enim loquitur epist. VIII lib. V: *Suades, ut historiam scribam, & suades non solus.*

b Lib. 2 epist. 14. ad Maximum.

Multi

Multi hoc me sæpe monuerunt; & ego volo; non quia commodè facturum esse confido (id enim temere credas, nisi expertus) sed quia mihi pulcrum imprimis videtur, non pati occidere, quibus æternitas debeatur, aliorumq; famam cum sua extendere. Et paullò pòst: *Me verò ad hoc studium impellit domesticum quoque exemplum. Avunculus meus, idemq; per adoptionem pater, historias, & quidem religiosissimè, scripsit. Invenio autem apud sapientes, honestissimum esse majorum vestigia sequi, si modò recto itinere præcesserint.* Item post aliqua: *Nunc cogita, quæ potissimùm tempora aggrediamur. Vetera, & scripta aliis? parata inquisitio; sed onerosa collatio. Intacta, & nova? graves offensæ, levis gratia.* Denique claudit epistolam his verbis: *Illud, peto, præstruas, ad quod hortaris, eligasq; materiam, ne mihi, jam scribere parato, alia rursus cunctationis & moræ justa ratio nascatur.* Novocomi legitur inscriptio hujusmodi: *C. Plinio Cæcilio Secundo, qui consulatu, auguratu, militiæ gestis, orandis caussis, poëmatibus & historiis conficiendis, Cæsare Trajano Augusto luculentissimè laudando, affluiendoq; immensâ liberalitate patriam suam, eidem immortale contulit ornamentum, Ordo Comensis concivi suo desiderabili, honore accepto* monumenta posuit. MCCCCLXXXIIX. Cal. Maji.

Æqualis hujus fuit Pompejus Saturninus, de cujus eruditione, ac laudibus, multa idem Plinius lib. I. epist. XVI. Inter alia autem; *Idem tamen in historia magis satisfaciet, vel brevitate, vel luce, vel suavitate, vel splendore etiam, & sublimitate narrandi.*

Æqualis quoque C. Fannius, cujus obitum Plinius luget lib. V epist. V. De tribus ejus libris sic Plinius ibidem; *Quamvis agendis caussis distringeretur; scribebat tamen exitus occisorum, aut relegatorum à Nerone: & jam tres libros absolverat, subtiles, & diligentes, & Latinos, atque inter sermonem historiamq; medios. Ac tanto magis reliquos perficere cupiebat, quanto frequentius hi lectitabantur.* Narrat deinde, ut antè etiam præsenserit, in quarto se, & scribendi, & vivendi finem facturum. Atque addit: *Quod me recordantem miseratio subit, quantum vigiliarum, quantum laboris, exhauserit frustra.* Ita profectò est. Nam, ut alibi a de alio loquitur Plinius, *Omnia illa cum ipso sine fructu posteritatis obierunt.* a *lib. 5 epist. 9.*

Non absimile argumentum tractâsse iisdem temporibus videtur Titinius Capito; de cujus laudibus multa idem Plinius ad Minutianum lib. VIII epist. XII. Referam pauca, quæ ad scribendi imprimis materiem pertinent: *Si illi nullam vicem, nulla quasi mutua officia deberem: sollicitarer tamen, vel ingenio hominis pulcherrimo, & maximo; & in summâ severitate dulcissimo; vel honestate materiæ. Scribitur exitus illustrium virorum in iis quorundam mihi charissimorum.*

Sed qui historicos commemoramus, Trojano æquales, qui sine

piaculo prætereamus ipsum NERVAM TRAJANUM CÆSAREM? Dacica enim scripsit. Ex quorum primo citat Priscianus in VI: *inde Berzobin, deinde Aixi processimus.* quo Grammaticus is probat, barbara quædam inveniri in I, ut hîc *Aixi*; uti apud Livium *illiturgi.*

Sub Trajano vixit Caninius, qui aggressus carmine scribere bellum contra Deos à Domitiano Cæsare geri cœptum; à Trajano autem confectum. Vide de eo Plinium lib. VIII epist. ad hunc ipsum Caninium, quem ad progrediendum in instituto hoc plurimùm hortatur. Utrùm verò hoc opus absolverit, inque hominum manus venerit, dicere non habeo.

Extremis verò Trajani temporibus floruit L. ANNÆUS FLORUS, qui rerum Romanarum quatuor perscripsit libros. MSus ejus codex cùm alibi exstat; tum apud Cantabrigienses in bibliotheca collegii S. Benedecti, & Oxonii in bibliothecâ Bodlejanâ. De ætate quod dixi, satis apparet ex præfatione operis, cùm ait: *A Cæsare Augusto in seculum nostrum sunt non multò minùs anni ducenti: quibus inertia Cæsarum quasi consenuit, atque decoxit: nisi quod sub Trajano movet lacertos, &, præter spem omnium, senectus imperii, quasi redditâ juventute, revirescit.* Viri eruditi quidam, eosque inter Joannes Camers, malunt *movit*, pro *movet*. Nec diffiteor, sic esse in quibusdam MSis. Sed rectum esse, *movet*, ostendit, tum quod antecedit, *in seculum nostrum:* tum quod sequitur, *revirescit.* Sed, inquiunt, Florus ab Augusto esse ad sua tempora, ait annos prope CC. Ab Augusti autem principatu, usque ad Trajani imperium, sunt anni tantum CXXIV: sive, si putes usque ad excessum Trajani, anni erunt CXLIII. Sed jam dudum hæc mihi meditata. Verùm legendum puto apud Florum, *anni* CL. Nam quisquis MSSos Flori codd. versavit, scit, quantopere in annis variet prologus iste. Nec tamen solius Trajani ævo arbitror vixisse: sed etiam Hadriani. Planè enim idem videtur, cujus in Hadrianum versiculos, & in quem versus Hadriani, Spartianus refert: quemque Annæum Florum Charisius vocat, & ex cujus ad Divum Hadrianum epistolâ gemino in loco citat illa verba, *Poëmatis delector.* Cujus item hæc ad eundem verba adfert:

Quasi de Arabe, aut Sarmata manubias.

Sanè quod poëmatis delectari se ait, id non abhorret ab hujus compendii scriptore, quando stylus ejus in historia est declamatorius, ac poëtico propior, adeò ut etiam Virgilii hemistichia profundat. Et tamen ea potissima est Flori nostri laus, quòd scriptor est elegans, & diser-

disertus,&, si paucula exceperis, quæ frigidiùs dicta videntur, verè floridus. Sed latæ est culpæ reus, quòd in temporum ratione usque adeò negligens sit; ita ut non possit non sæpiùs alucinari, qui hunc ducem sequi velit. Valde autem falluntur, qui eum putant in historia sua epitomen nobis Livii dare voluisse. Siquidem crebrò à Livio recedit. Nec facilè dixerim, idémne, an alius sit, qui singulorum ferè Livii librorum argumenta reliquit: quæ hodieque exstant, etiam librorum, qui deperierunt. Sed, ecce, de nomine etiam scriptoris litem movent viri eruditi. Scrupulum iis injicit, quòd Lactantius lib. VII Institut. Divin. Senecam appellet. Siquidem, inquiunt, antiquiorem hoc historico habemus neminem, qui populum Romanum diviserit per quatuor ætates. At Senecam ejus rei auctorem laudat is, quem diximus, Lactantius, his verbis: *Non inscitè Seneca Romanæ urbis tempora distribuit in ætates. Primam enim dixit infantiam sub rege Romulo fuisse; à quo & genita, & quasi educata sit Roma: deinde pueritiam sub cæteris regibus; à quibus & aucta sit, & disciplinis pluribus, institutisque formata: at vero, Tarquinio regnante, cùm jam quasi adulta esse cœpisset, servitium non tulisse; &, rejecto superbæ dominationis jugo, maluisse legibus optemperare, quàm regibus: cumq; esset adolescentia ejus fine Punici belli terminata; tum denique confirmatis viribus cœpisse juvenescere. Sublatâ etenim Carthagine, quæ tam diu æmula imperii Romani fuit, manus suas in totum orbem terrâ marique porrexit: donec regibus cunctis, & nationibus subjugatis, cùm jam bellorum materia deficeret, viribus suis malè uteretur, quibus se ipsa confecit. Hæc fuit prima ejus senectus: cùm bellis lacerata civilibus, atque intestino malo pressa, rursus ad regimen singularis imperii recidit, quasi ad alteram infantiam revoluta. Amissa enim libertate, quam, Bruto duce, & auctore, defenderat, ita consenuit, tanquam sustentare se ipse non valeret, nisi adminiculo regentium niteretur.* Hactenus Lactantius. Ea autem exscripsisse ajunt ex prologo Flori: ubi hæc legas: *Si quis ergo populum Rom. quasi hominem consideret, totamq; ejus ætatem percenseat, ut cœperit, utque adoleverit, ut quasi ad quendam juventæ florem pervenerit, ut postea velut consenuerit: quatuor gradus processusq; ejus, inveniet. Prima ætas sub Regibus fuit, prope* CCL. *per annos, quibus circum ipsam matrem suam cum finitimis luctatus est. Hæc erit ei infantia. Sequens, à Bruto, Collatinoq; consulibus, in Appium Claudium, Quinctumque Fulvium, consules,* CC *annos habet; quibus Italiam subegit. Hoc fuit tempus viris armisque incitatissimum. Ideo quis adolescentiam dixerit. Dehinc ad Cæsarem Augustum* CCL *anni: quibus totum orbem pacavit. Hic jam ipsa juventa imperii, & quasi quædam robusta maturitas. A Cæsare Augusto, in sæculum nostrum, sunt non multò minùs anni* CC: *quibus inertia*

Cæsarum quasi consenuit, atque decoxit, nisi quod sub Trajano principe movet lacertos, &c. præter spem omnium, senectus imperii, quasi redditâ juventute, revirescit. Hæc Florus. Utrumque autem locum integre adscripsimus, ut omnes videant, quàm infirmo tibicine nitantur, qui ex Lactantio colligunt, scriptorem compendii illius, non Florum, sed Senecam dici oportere. Ajunt, divisionem eam, cujus Lactantius Senecam laudat auctorem, apud Florum in prologo legi. In quo manifestus eorum est error. Nam Seneca adolescentiam extendit usque ad finem ultimi belli Punici: Florus duntaxat ad primum bellum Punicum. Adhęc Seneca incipit senectam à bello civili Pompejano: Florus autem à principatu Augusti. Unde colligo, Florum quidem imitatum fuisse Senecam: at aliter tamen, quàm Senecam, divisisse. Atque eò magis arrisit Floro similitudo ea, quia non totam alteri deberet; sed esset, quod sibi vindicaret. Sanè toto ad eam opere respicit. Nempe suum cuique pulcrum, quod dici solet. Nec propterea negâro, Florum hunc fuisse ex Senecarum familia. Seneca enim vocatur in plerisque veteribus libris. Adhæc Senecæ sunt ex Annæâ gente. At Florus, uti in plerisque libris Julius, ita Annæus in vett. vocatur libris, etiam antiquâ ac principe, quam habeo, editione. Adhæc Hispanum fuisse, unde Senecæ domo erant, verisimile facit luculenta ejus terræ laudatio, quæ est lib. II cap. XVII, & lib. III cap. XXII. Dictio quoque hanc domum sapit. Nam ea eloquentiæ, & poëseos laude, inclyta fuit. At dictio historici hujus, uti antè dictum, est diserta, & poëticæ propior. Imò opus ipsum vix aliud, quàm declamatio est. Fortasse igitur Senecæ etiam nomen fuit. Sed, ut hoc demus, non eo consequitur, haut aliter, quàm Senecam, vocari oportere. Nec enim facilè adeò fides est derogan-da multò maximę parti librorum, & quidem melioris notæ, ubi Florus vocatur. Et quid prohibet, quo minùs, ut L. Annæi Senecæ philosophi frater, non tantùm L. Annæus Novatus dicebatur: sed etiam Junius Gallio (quod nomen habuit, postquam à Junio Gallione erat adoptatus) ita historicum hunc credamus, adoptione nomen mutâsse: atque inde esse, quòd idem dictus sit L. Annæus Seneca, & L. Annæus Florus: vel, ut in nonnullis libris legere est, L. Julius Florus? Quod si est, fortasse etiam historici hujus sit Octavia Senecæ tributa. Nam L. Senecæ philosophi vero esse, satis est apertum: Sed nihil obstat, quo minùs credatur esse historici hujus. Qui quod Annæus Seneca diceretur, in caussa fortasse fuit, cur inter Senecæ tragœdias referretur.

Alius

Alius verò ab hoc est Julius Florus, vir itidem disertus, qui sub Tiberio vixit. De hoc ita M. Seneca Controversf. XXV. *Ipse audivi Florum quendam, auditorem Latronis, dicentem, non apud Latronem: neque enim illi mos erat, quemcumque audire declamantem. declamabat ipse tantùm; & ajebat, se non esse magistrum, sed exemplum. Nec ulli alii contigisse scio, quàm apud Græcos, Nicetæ; apud Romanos, Latroni; ut discipuli non audiri desiderarent; sed contenti essent audire.* Paullò pòst excerptum ex Flori declamatione ponit. De eodem, ut puto, simulque fratris filio, sic Fabius lib. x: *Quæ de re memini narrâsse mihi Julium Secundum, illum æqualem meum, atque, ut notum est, familiariter amatum, miræ facundiæ virum, infinitæ tamen curæ, quid esset sibi à patruo suo dictum. Is fuit Julius Florus, in eloquentia Galliarum (quoniam ibi demum exercuit eam) princeps, alioqui inter paucos disertus, & dignus illâ propinquitate. Is cùm Secundum, scholæ adhuc operam dantem, tristem fortè vidisset, interrogavit; Quæ caussa frontis tam adductæ? nec dissimulavit adolescens, tertium jam diem esse, ex quo omni labore materiæ ad scribendum destinatæ non inveniret exordium: quo sibi non præsens tantùm dolor, sed etiam desperatio in posterum fieret. Tum Florus arridens, Nunquid tu, inquit, melius dicere vis, quàm potes? &c.* Nec absurda sit conjectura, si quis opinetur, historicum eum, de quo fusè diximus, (modo is Julius Florus rectè in libris quibusdam vocetur) ex eâdem stirpe, imò fortasse filium fuisse aut nepotem Julii Flori, viri bujus diserti, de quo M. Seneca & Quintilianus loquuntur. Saltem id est verisimilius, quàm ut Fabius de historico nostro loquatur: uti Popelinierus perperam censet libro VI operis Gallici, quod Historiam Historicorum inscripsit *a*. Sed hæc, & alia, quæ antea de Senecæ cognomento diximus, velut incerta, in medio relinquamus. *a pag. 364*

CAP. XXXI.

Suetonii Tranquilli dignitas. Vitam Plinii majoris perperam tribui Suetonio. Falsò Terentii vitam credi Donati, cum Suetonii hujus sit. Errores Siconis Polentoni in Tranquilli vitâ. Lactantio, ac Macrobio, vera adseritur Scriptura. Tarquitii libri de rebus divinis. Fabius Marcellinus, & cujusmodi ejus dictio.

C. SUETONIUS TRANQUILLUS vixit temporibus Trajani, & Hadriani, sub quo epistolarum magister fuit; ut ex Spartiano scimus in Hadriani vitâ. Ubi & illud narrat, eo ex-

cussum honore, quia se familiariùs coërceret cum principis uxore. Natus circa initium imperii Vespasiani. Quippe ultimo capite Neronis ait, se annis XX ab excessu Neronis fuisse adolescentem. Patrem habuit Suetonium Lenem, tribunum militum legionis XIII. eumque angusticlavium: ut ipse in Othone cap. X scribit: non Suetonium Paullinum, virum consularem: quam opinionem XXVI refellebamus. Videmus autem hinc, ut cum pater vocaretur Lenis, quod Tranquillus dici maluerit: quod idem notat. Unde Gaspar Sanctius in primum caput Actorum Apostolicorum colligit, Actorum Scriptorem, qui Lucas est, posse dici Lucium, quem Apostolus jubet salutari ad Rom. cap. XVI. Patris exemplo, & ipse tribunus militum fuit, sed honorem eum mox in alium transtulit: ut est apud Plin. lib. III cap. VIII. Liberos habuit nullos, sed jus trium liberorum ei Plinius impetravit, ut est lib. X epist. Plinii. Quàm amico usus sit Plinio Novocomensi, ex multis hujus epistolis satis liquet. Cúmque is Cisalpinus fuerit, & Suetonium fuisse Cisalpinum liceat suspicari. Hanc amicitiam cogitanti minus verisimile fit, vitam Plinii Veronensis, quæ Suetonii nomen præfert, esse genuinam. Nimis illa jejunè, & perfunctoriè exarata, quàm ut de amici tanti avunculo eam scripserit Suetonius. Ac ne dictio quidem Suetonii est; sed omninò alicujus multò junioris. Nec Suetonius nescisset Plinium hunc fuisse Veronensem. At ille Novocomensem facit. Nempe duos Plinios confudit: uti & Hieronymus in chronico Eusebiano. Et verisimile est, hunc scriptorem ab Hieronymo. Ex genuinis quæ edi petit Plinius lib. V epist. XI. Libitinam evitare atque effugere potuerunt vitæ XII. Cæsarum, quas, si codd. standum, libris VIII perscripsit, & pari libertate ac ipsi vixerunt: ut rectè censet B. Hieronymus. MSus codex exstat Oxonii in bibliotheca collegii Novi: item in collegio Lincolniensi. Etiam pervenere ad nostra tempora illustres ejus Grammatici, & aliquot Rhetores. Nam melior pars ejus operis deperdita est. Uti & penè omnis liber de poëtis. Nam nihil ejus habemus præter vitam Terentii, quæ non Donati, sed Tranquilli est, usque ad illa verba, *Hæc Suetonius Tranquillus*. Item vitam Horatii, quam ei etiam tribuit Porphyrio interpres [a]. Adhæc fortasse, tum vitam Lucani; tum illam Persii, quæ veteribus glossis præfigitur. Præterea condidit libros tres de regibus, teste Ausonio epist. XIX. De his dicemus in Paullino Nolano. Multa quoque alia reliquit: ut librum περὶ Ῥώμης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ νομίμων καὶ ἠθῶν: cujus meminit Suidas. Adhæc libros ludicræ histo-

[a] *In lit. IV. od. I.*

riæ;

riæ: quorum primum Gellius citat lib. IX cap. VII. Puto, ejus operis partem fuisse παιδιὰς Ἑλλήνων, quas Tzetzes laudat Chil. VI. Hist. LXXXV. item Suidas in Τράγκυλλος, ubi & laudat ejus opus *De Romanorum spectaculis, & certaminibus.* Item στέμμα Ῥωμαίων ἀνδρῶν ἐπισήμων: sive *opus de illustribus familiis Romanorum*. Item alia edidit, quorum Servius, Priscianus, Suidas, & Etymologus Græcus, meminere. Auctor est, Vopisci judicio, *emendatissimus, & candidissimus, & cui familiare sit, amare brevitatem.* Ludovico Vivi lib. v de tradendis disciplinis dicitur esse *Græcorum, & Latinorum scriptorum, diligentissimus, atque incorruptissimus.* Verè quidem, si de Vitarum scriptoribus loquamur. Nam qui icciroo eum Livio, Sallustio, Tacito, præponere velit, insignitâ, meo judicio, injuriâ adficiat tantos scriptores. Vitam Suetonii hujus scripsit Sicon Polentonus. Sed ea vix assis est: etsi doctissimus Pighius non veritus sit illam, emblematis instar, annalibus suis inserere. Penè enim quicquid dicit, pertinet ad Suetonium Paullinum; quem, cum Mureto, falsò credidit esse Suetonii hujus patrem. Atque ut, quæ Tacitus de Suetonio refert, perperam accommodat historici hujus parenti: ita & falsò putavit, eum signari à Plinio in historia naturali, ubi ex Paullino quædam refert de Africa, & Canariis insulis. Similis error, cùm libros de institutione officiorum, de illustribus scriptoribus, deque historia ludicra, non à Tranquillo hoc, sed à patre ejus, scripta fuisse, arbitratur. Qui error ab eodem fonte, unde priores, dimanat.

Dubitant viri eruditi, an non Tranquilli nomen debeat reponi apud Lactantium lib. I cap. X. ubi legas: *Æsculapius & ipse, non sine flagitio Apollinis natus, quid fecit aliud divinis honoribus dignum, nisi quòd sanavit Hippolytum? mortem sanè habuit clariorem, quòd à Deo meruit fulminari. Hunc Tarquitius, de illustribus viris disserens, ait, incertis parentibus natum, expositum, & à venatoribus inventum, canino lacte nutritum, Chironi traditum, didicisse medicinam: fuisse autem Messenium, sed Epidauri moratum.* Hic Xystus Betulejus, in editione suâ, pro *Tarquitius* reposuit *Tranquillus*; quòd eum de illustribus viris scripsisse constaret. Sed egit ille de Romanis: quos inter nullus est Æsculapio locus. Adhæc cur *Tarquitium* rectum videatur, facit, quòd non tantum ita sit in codd. MSSis, item editione Aldinâ; eâque, quam Michael Thomasius recensuit: sed illud quoque, quòd hic sermo sit de Æsculapio fulmine percusso: & Tarquitius de fulguritis, & omni augurum, atque aruspicum, disciplinâ egerit in libris suis de rebus divinis. Ammianus Marcellinus lib. XXV: *Confestim itaque ante lucis primitias Hetrusci aruspi-*

ces ad-

ces arcersiti, consulti quid astri species portenderet, nova vitandum esse, cautissimè responderunt, nequid tunc tentaretur: ex Tarquitianis libris, in titulo DE REBUS DIVINIS, *id relatum esse demonstrantes, quòd, face in cœlo visâ, committi prœlium, vel simile quidquam, non oporteat.* Atque hinc etiam liquet, cur Tarquitium, inter eos, è quibus profecit, reponat Plinius in indice libri secundi, proximeque subjungat eum Cæcinæ, quem de Hetrusca disciplina scripsisse dicit. Vide & quæ de Tarquitio hoc notavit Petrus Pithœus Subsecivorum lib. I cap. XX. ubi docet, pro Tarquinio Prisco ἁπλῶς *Tarquitium* legi debere apud Macrobium lib. II. Saturn. cap. XVI. Quod Tarquitii nomen remansit lib. III. Saturn. cap. VII. etsi ibi vir eruditus, in Notis suis, ex veteri libro *Tarquinius* malit. Sed mihi *Tarquitius* magis placet propter ea, quæ diximus. Etiam in Schedis Festi quæ apud Pomponium Lætum exstabant, ubi solùm *Tarqui....* exaratum erat, perperam Scaliger fecit *Tarquinius:* nempe quia de rege actum suspicatus est. Sed in schedis, quas dixi, pag. LXXX, clarè est, *Tarquitius in libro, quem inscripsit de ....*

CAP. XXXII.

M. Iunianus Justinus. *Antonini imper. ætate vixit, non autem postquam imperium Constantinopolin translatum fuit. Iustini locus emendatus. Error Martiani Poloni, Iunianum Iustinum, & Iustinum Martyrem confundentis.* Neonem *de tergeminorum vita suppostititium videri.* Eluanus Avalonius *in dubium vocatus.*

JUSTINI, qui Trogi epitomen fecit, nec nomen, nec ætas, dubitatione caret. In Ant. Arnoldi libro nominabatur Justinus Frontinus. At in codice bibliothecæ Mediceæ dicitur M. Junianus Justinus. Atque hoc verius censeo, ob libri ejus antiquitatem: cujus argumentum non leve est, quòd literis Longobardicis scriptus sit. Quod verò ad ætatem, Trogi ejus, cujus epitomen scripsit, filium fuisse tradit Gualterus Burlei Anglicus lib. de vitâ philosophorum, qui anno, CIƆCCCCLXXII editus ab Arnoldo terffornen. Sed hoc seculo illi condonemus, quo vixit. Ac eruditissimos etiam viros video esse, qui suspicentur, vixisse, postquàm imperium translatum fuit Constantinopolim: idque ob verba illa lib. VIII: *Græciam etiam* NUNC, *& viribus, & dignitate, orbis terrarum principem.* Sed NUNC istic non signat tempus, quo Justinus scribit; sed de quo scribit. Quomodo

modo idem paullò pòst ait: *Et hæc potissimùm facere Thebanos, Lacedæmoniosque, antea inter se imperii, nunc Græciæ imperantis æmulos.* Ubi NUNC itidem valet, *hoc tempore, quod exponimus.* Planè verò vixisse arbitror sub Antonino Pio, atque huic epitomen suam dicâsse. Id colligo ex verbis istis præfationis, *Quod ad te, imperator Antonine, non tam cognoscendi, quàm emendandi causâ, transmisi.* Ita enim habent editiones antiquæ, quæ, quin MSSorum fidem secutæ fuerint, nullus dubito. Sed objiciunt, in optimis libris legi: *Quod ad te non tam cognoscendi magis, quàm emendandi causâ, transmisi.* Quam MSSorum lectionem etiam Bongarsius retinuit. Sed nihil manifestius, quàm non ita scripsisse Justinum. Nec enim TAM & MAGIS satis conveniunt. Quid ergo? num dicemus MAGIS, tanquam superfluum, tolli oportere? Atqui non videtur de nihilo esse, quod in optimis libris legitur. Quare puto, scriptum primò fuisse, *Quod, Antonine im. non cognoscendi magis, quàm emendandi causâ transmisi.* Nempe ex *antonine im.* fecere *ad te non*. Ac quia sic *non* geminabatur, librarii hunc errorem existimantes, alterum omisere. Et sanè Justinum hunc sub Antonino vixisse, ante seculum Philippus Bergomas *a*, ac Joa. Aventinus *b*, tradidere: imò idem jam ante annos trecentos in chronico suo scripsit Martinus Polonus: sed quod idem Justinum hunc cum Justino martyre confudit, fœdus error est, cùm hic, qui epitomen scripsit, in iis, quæ lib. VI, & XXX, de Mose, Josepho, & Israelitis, tradit, planè Scripturis adversetur: unde liquet, hominem fuisse gentilem: aperteque inter eos ab Orosio numeratur. Ut de eo nihil dicam, quòd beatus martyr nihil Latinè scripsisse videtur: item quòd Eusebius, Hieronymus, Photius, nusquam historicam hanc epitomen inter martyris illius scripta reponunt. Nec tamen ea ignota fuit B. Hieronymo, qui illius meminit proœmio in Danielem. Uti quoque Augustinus facit lib. IV de civit. Dei cap. VI. & Orosius lib. I cap. VIII & X. qui & Justinum passim exscribit. Post quos ejusdem mentionem fecere, Isidorus, Jornandes, alii. Etiam quæ Lupus Ferrariensis abbas epist. XX. ad Altuinum ex Trogo Pompejo citat de quæ Mithridatis excellentiam portenderit apud Justinum, ad verbum ex Justini lib. XXXVII. Sed apud Lupum nunc paulò comptiùs leguntur. Ut & Justino debeant emendari. Est Justinus scriptor *tersus & elegans*: ut de eo scribit Raimundus Lullus lib. VII de orat. cap. IV. Quàm turpiter autem in rebus Judaicis aberrârit, ostendit Benedictus Pererius in Danielem cap. XL. MSus exstat in bibliothecâ publicâ Academiæ Cantabrigiensis, & Oxonii in collegio corporis Christi. Ac

a Lib. 8

b Supp. in temporibus Antonini Pii.

b In iis, quæ de scriptoribus primo annaliū præmittit.

nescio quid ibi, velut quod (ut est apud Th. Iames) Oxonii in bibliotheca Collegii Novi exstare dicatur, *Epitome historiarum per Trogum Pompejum libb. IV.*

NEON vixit sub M. Aurelio Imp. ac vitam scripsit tergeminorum fratrum, Speusippi, Eleusippi, & Meleusippi. Acta ea extant apud Surium Tom. I. die XVII Jan. Adjecta autem iis ab alio sunt hæc verba: *Neon quoque, textor historiæ hujus atque scriptor, tradens Turboni codicem, inter medias turbas persecutorum ingressus, cupiens sanctorum Tergeminorum militia beatissima sociari. Christi nomen confessus, tantisper ictibus mactatus, ut vita temporali spoliatus, martyrii palmâ continuo meruerit coronari.* Nec est, quòd aliquis putet, Neonem vixisse sub Aureliano, ut in Actis istis nominatur Cæsar, sub quo passi Tergemini: nam *Aurelio* legi debere, non Surius modò, & Baronius, existimant: sed res ipsa clamat; cùm tergemini isti fuerint discipuli Polycarpi, qui sub M. Aurelio passus fuit. Sed dispiciendum, utrùm acta ea Neon Latinè scripserit, an Græcè Hodie quidem tantùm habemus Latinè: eaque à Warhario descripta, & Ceraunio Papæ Parisiaca in Urbe dicata, ut prologus ipsius Warharii indicat. Saltem non ita Neon ediderat, uti reperit Surius. Nam hoc si esset, non ævo illo barbarè adeò scripta fuissent, ut Surium passum mutare stylum opus esset. Quare aut acta ea posterioribus seculis ex bonis Græcis fuere facta Latina non bona: aut fuerint suppositiia, utcumque germana appellet Annalium Ecclesiasticorum conditor *a*.

a Ad annū Christi 179 §. 37.

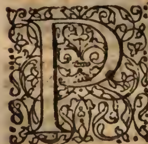
ELUANUS AVALONIUS, cujus & Radulphus Niger in Chronicis meminit, vixisse dicitur temporibus Antonini Philosophi Imperatoris, filiique Commodi, & Eleutherii, episcopi Romani. Ajunt quoque doctrinam ab Apostolorum discipulis acceptam Britannis prædicasse, librumque scripsisse de origine ecclesiæ Britannicæ: de quibus fides esto penes Balæum. Multum enim metuo, ne, ut in plerisque aliis antiquioris ævi scriptoribus, ita hac etiam parte fucum faciat lectori.

GERAR-

GERARDI JOANNIS VOSSII
DE
HISTORICIS LATINIS
LIB. II.

Caput I.

Transitur ad historiæ senectutem. Deperditis scriptoribus hodieq; nos juvari, ut eorum etiam memoria non debeat nobis esse injucunda. Iulii Titiani ætas. Ejusdem provinciarum libri. Symmacho lux. Titiani chorographia, sive chronographia potius Servius emendatus. Unimammiæ. *Rhetorica Titiani, & controversiæ ex Marone, & de re rustica libri. Diomedes corrigitur. Apologi Titiani. Cuspinianus, & Onuphrius, item Iacobus Breulius, refelluntur.*

POst Antoninos magis magisq; , ac penè præcipiti gradu, imminui historiæ, ac omnis propè literarum honos cœpit. Sub Trajano enim Tacitum vidimus, historicum nulli secundum. Sub eodem, ac item Hadriano, literarum amantissimo principe, præter alios Suetonius vigebat, quo Latinorum nemo vitas elegantiùs scripsit. Sub Antoninis, quorum alter etiam Philosophi nomen meruit, fuit Justinus, quo non alius tot imperiorum tempora meliùs perstrinxit. Qui deinceps autem sequuntur, ab horum gloria nimium quantum absunt. Ut hinc historiæ senectam meritò ordiamur. Mirum verò, ne unum quidem ex tam multis, qui seculo toto, ab Antonini philosophi excessu usque ad Diocletiani imperium, historiam Latinè tractarunt, hodie superesse. Quod etsi temporum injuriæ tribui imprimis debet: non tamen culpâ omni vacare ipsi scriptores videntur. Si enim ad priorum gloriam adspirassent: saltem, puto ex tanto numero sex septem

 ob ma-

ob magnitudinem nominis, & operis utilitatem, movissent posteros, ut ne ad unum omnes intercidere paterentur. Interim negare non possumus, bene & illos de nobis meritos esse: quando iis debemus, quòd seculi ejus temporá non penitùs nescimus. Vtcunque enim ipsi perierint, non periere tamen, qui eos secuti sunt duces, atque earum rerum, quæ de seculo istoc tradunt, istos advocant testes. Propterea nos quoque eorum hîc rationem habere æquum est: ut ne silentio quemquam prætereamus scientes, cui historia debeat Romana, imò quisquis historiam amat.

Agmen autem horum ducat is, qui Commodi, Pertinacis ac Severi temporibus floruit, JULIUS TITIANUS, pater Titiani ejus, qui præceptor junioris Maximini fuit. Descripsit provincias imperii Romani. Locuples istorum testis nobis Julius Capitolinus in Maximino juniore: *Usus est oratore Titiano, filio Titiani senioris, qui Provinciarum libros pulcherrimos scripsit, & qui dictus est simia temporu sui, quòd cuncta imitatus esset.* Ubi in plerisque libris *Tatianus* legitur. Sed corruptè, ut jam aliis visum, & res clamat. Valde autem fallitur doctissimus Savaro, cùm arbitratur, Provinciarum opus à Sidonio intelligi, quando ait, sub nominibus illustrium feminarum quædam edidisse. Ait, heroinarum nomina provinciis imposuisse; eoque sub nominibus illustrium feminarum rectè provinciarum opus intelligi. Sed unde colligit, ejusmodi nomina provinciis à Titiano imposita fuisse? Sidonius quidem non aliud, quàm hoc, dicit lib. 1 epist. 1: *Nam de M. Tullio silere in stylo epistolari meliùs puto; quem nec Julius Titianus sub nominibus illustrium feminarum dignâ similitudine expressit.* Quorum ea verborum sententia est, In epistolis compono me ad Plinii, & Symmachi, stylum. At cur non Ciceronis? Nempe tanta ejus viri gloria est, ut sit supra omnem imitationis spem constitutus. Et quid Sidonius ego adspirem ad Tullii gloriam, cùm Titianus, tantus profectò orator, planè frustra fuerit in epistolis iis, quibus præfixerat nomina illustrium feminarum: ferè ut Ovidius in heroïdum epistolis fecit. Sed Ovidius carmine epistolas suas effinxit: Titianus autem, pedestri oratione, & ad Ciceronis stylum expressa: feliciter fortasse, si ipsi de se credimus: at infeliciter admodum, judicio sectæ ejus, quæ Cornelium Frontonem æmulari, quàm Tullium, malebat. Sanè ab his *simia temporis sui* audiebat, teste Capitolino: nempe iccirco, ut ibidem dicitur, *quòd cuncta imitatus esset,* etiam Tullii stylum epistolarem. Satis ex his liquet, per ea, quæ *sub nominibus illustrium feminarum* scripserat, provinciarum opus

opus intelligi non posse. At fortasse verius est, provinciarum opus etiam chorographiæ nomine signari apud Servium in illud IV Æn.

Lateq; furentes Barcai:

Hi, inquit, *secundum Titianum in chronographia, Phœnicen navali quondam vicere certamine*. Verum pro *chorographia* malim ego *chronographia*: idq; propterea, quòd ita in MSSis reperiatur: &, quæ ex Titiano adducuntur, ferè ad vetusti temporis historiam pertineant. Ut quod hîc Servius refert, de Barcæis vincentibus Phœnices, penes quos maris imperium antiquitus fuit. Item quòd etiam egit de Amazonibus, quas *unimammias* vocabat, teste Servio in XI Æn. & Isidoro lib. IX Orig. cap. II. Item quod de frugum legumque inventione Pomponius Sabinus ex eo adfert in illud Maronis IV Æn. *Legifera Cereris*. Et sanè nullum prope erat studii genus, in quo non aliquid tentâsset Titianus. Ita præter provincias, & epistolas, de quibus jam diximus, laudari à veteribus videmus Rhetorica Titiani. Isidorus lib. II Orig. cap. II: *Hæc disciplina à Græcis inventa est, Gorgia, Aristotele, Hermagora: & translata in Latinum, à Tullio videlicet, Quinctiliano, & Titiano: sed ita copiosè, ita variè, vel pro scientia, vel pro loquacitate verborum, ut eam lectori admirari in promtu sit, comprehendere impossibile sit.* Item reliquit controversias, sive themata ex Virgilio: de quibus sic Servius in X Æn. vers. XVII: *Et Titianus & Calvinus, qui themata omnia de Virgilio elicuerunt, & adformaverunt, ad dicendi usum, in exemplo controversiarum has duas posuerunt adlocutiones, dicentes, Venerem agere statu absolutivo, cùm dicit Junoni, caussa fuisti periculorum his, quibus Italiam fata concesserant: Junonem verò niti statu relativo, per quem ostendit, non suâ culpâ Trojanos laborare, sed Veneris.* Adhæc Titianus libros composuit de re rustica. Ex cujus libro primo Diomedes hæc in primo citat: *Patrem familias vendacem magis, quàm emacem, expedit esse. nam id melius emitur, quàm venditur.* Ubi pro *id* malim *quid*. Ut mens sit, Eo satius est quid vendere, quia qui prudenter vendit, lucratur, quandoquidem viliori emerat. Siqua tamen horum, quæ diximus, non fuerint patris Titiani, sanè filii erunt. Alterutrius quoque, filii puto, apologi fuere Ausonio memorati epist. III. ad Probum, præfectum prætorio, cui se misisse ait Titiani apologos, & Nepotis Chronicon, quasi alteros apologos. Carmine etiam, quod epistolæ ei adtexuit, hæc legas:

Apologos en misit tibi,
Æsopiam trimetriam,
Quam vertit exili stylo,

Pedestre concinnans opus,
Fandi Titianus artifex.

Laudatur & Ausonio in gratiarum actione pro consulatu ad Gratianum. Valde enim errat Cuspinianus, eumque secutus Onuphrius, cùm arbitrantur, intelligi Titianum illum, qui, ut Prosper quoque in Chronicis testatur, cum Aurelio Symmacho consul fuit anno Urbis CCCXCI. Nam apertè ait Ausonius, velle se eorum exempla adducere, qui vixissent ante Constantinum Magnum: at ille Symmachi collega temporibus demum Theodosii senioris consul fuit. Imò nec est, unde colligi possit, Titianum eum Cæsaris liberos erudiisse, ut propterea sit ad consularem evectus dignitatem. Atqui hoc est, propter quod Titianus istic celebratur. Similem errorem errat Jacobus du Breul, qui in Isidori Originum lib. II cap. I annotavit, Titianum, cujus ibi mentio fit, esse illum, de quo hæc Hieronymus ad Eusebianum numerum MMCCCLXI, sive annum Christi CCCXLVI. *Titianus, vir eloquens, præfecturam prætoriam apud Gallias administrat.* Nam is est Tiberius Fabius Titianus, qui cum Feliciano consul fuit anno Urbis CIↃXC, sive Christi CCCXXXVII, quo Constantinus M. decessit. Cujus Titiani etiam Zosimus meminit. Atqui his quæ diximus refelli satis arbitror quæ de Titiano & Sidonii loco annotavit Barthius Adversar. lib. XLVII cap. IX.

CAP. II.

Severi imp. de vita sua commentarius: dubium, utrùm semper fidei bonæ, cùm in iis, quæ de hostibus suis prodit, affectui subinde videatur indulgere. Sereni Sammonici duo, pater, filiusque; quorum hic est, qui amplissimam Gordiano bibliothecam legavit: ille est, qui reconditarum rerum libros composuit. Ælius Maurus quâ vitæ condicione fuerit, atque utrâ linguâ de Severo scripsisse videatur. Lollius Urbicus. Vitæ bonorum principum ab Alexandro Severo versibus perscriptæ. Aurelius Philippus. Encolpius. Gargilius Martialis.

PRoximus esto SEVERUS IMP. qui historiam vitæ suæ condidit. Julius Capitolinus in vita Clodii Albini: *Ad imperium* (Albinus) *venit natu jam grandior, & major Pescennio Nigro; ut Severus ipse in vita sua testatur.* Spartianus in vita Severi: *Uxorem tunc* (Severus) *Mar-*

Martiam duxit, de quâ tacuit in historia vitæ privatæ. Et ibidem: *Vitam suam privatam, publicamque, ipse composuit ad fidem: solum tamen vitium crudelitatis excusans.* Idem in Pescennio Nigro: *In vita sua Severus dicit, se, priusquam filii sui id ætatis haberent, ut imperare possent, ægrotantem id in animo habuisse, ut, siquid fortè sibi accidisset, Niger Pescennius eidem, & Clodius Albinus, succederent; qui ambo Severo gravissimi hostes exstiterunt.* Et mox: *Si Severo credimus, fuit gloriæ cupidus Niger, vitâ fictus, moribus turpis, ætatu provectæ, cùm imperium invasit: ex quo cupiditates ejus incusat, perinde quasi Severus minor ad imperium venerit, qui annos suos contrahit; cùm decem & octo annis imperârit, & octogesimo nono perierit.* Non hoc satis convenit cum eo, quòd in Severi vita dixerat, vitam suam ad fidem composuisse. Et sanè quid mirum, si de Nigro, hoste suo, secus scripserit, quàm res haberet: qui nec minùs in hoste Albino veritatem neglexit. Unde ex Dione Xiphilinus, ubi Severi cruentam de Albino victoriam refert, inquit, Λέγω γὰρ οὐχ ὅσα ὁ Σεβῆρος ἔγραψεν, ἀλλ' ὅσα ἀληθῶς ἐγένετο: *Refero enim, non uti Severus scripsit; sed ut re verâ contigit.*

Severi hujus ætate claruit SERENUS SAMMONICUS. Uti discere est ex istis Macrobii verbis in II Saturn. cap. XII: *Temporibus Severi principis, qui ostentabat duritiam morum, Sammonicus Serenus, vir seculo suo doctus, cùm ad principem suum scriberet, facetusque de hoc pisce sermonem, verba Plinii, quæ superiùs posui, præmisit, & ita subjecit.* Historicis autem annumeratur etiam à Saresberiense lib. VIII de Nugis Curialium cap. XVIII. Idem fecere, quibus labor fuit acquirere veterum historicorum fragmenta. Sed, quod non satis perspexit Riccobonus[a], duo ejus nominis fuerunt, parens unus, alter filius. De filio sunt hæc verba Capitolini in Gordiano juniore: *Sereno Sammonico, qui patri ejus amicissimus, sibi autem præceptor fuit, nimis acceptus & charus, usque adeo, ut omnes libros Sereni Sammonici, patris sui, qui censebantur ad LX & duo millia, Gordiano minori moriens ille relinqueret: quod eum ad cælum tulit. Siquidem, tantæ bibliothecæ copia, & splendore, donatus, in famam hominum literatorum decore pervenit.* Hic ecquid scripserit, haut sat scio. Sed, cujus libri ad Antoninum Caracallam laudantur, is pater est: de quo sic Spartianus in Geta: *Sereni Sammonici libros familiarissimos habuit, quos ille ad Antoninum scripsit.* Et in Antonino Caracalla: *Occisique nonnulli etiam cœnantes: inter quos etiam Sammonicus Serenus, cujus libri plurimi ad doctrinam exstant.* Reliquit autem, præter alia, libros rerum reconditarum: quos Macrobius citat lib. III Saturn. cap. IX. XVI. & XVII. Ac propter eos in Historicorum numerum à Riccobono

[a] In fragmentis vett. hist.

cobono refertur. Sanè ex iis, quæ inde adducuntur, satis liquet, magna ex parte exposuisse antiquitates Romanas. Itaque, puto, idem etiam opus signat Arnobius lib. VI, cùm ait: *Quod si planum fieri testimoniis postulamus auctorum: Sammonicus, Granius, Valerianus vobis, & Fabius, indicabunt, cujus Tolus fuerit filius,* &c.

ÆLIUS MAURUS quoque Severi, ac Caracallæ, temporibus vixit. Libertus fuit Phlegontis ejus, qui Hadriani fuit libertus. Scripsit quædam de Severo. Spartianus in Severi vita: *Legisse me apud Ælium Maurum, Phlegontis Tralliani libertum, memini, Septimium Severum, moderatissimè, cùm moreretur, lætatum, quòd duos Antoninos pari imperio reip. relinqueret.* Sed non sat scio, utrùm Maurus hic Latinè scripserit, an potiùs Græcè, idque exemplo patroni sui, hominis Græci. Sanè pueritiam in Africa etiam Græcis Latinisque literis imbui solere, ex Capitolini Albino liquet. Sed de Ælio tamen, conditione servo, id asseverare non ausim. Quare Latinè scripsisse potiùs credo: præsertim cùm non addatur esse Græcum scriptorem; quod facere ferè solent Historiæ Augustæ auctores. Quod si doctissimum Andream Schottum, nec fuerit Ælius Maurus. Quippe lib. II observat. Humanarum cap. XIX locus ille Spartiani sic legi debet: *Apud Ælii Adriani libertum Phlegontem Trallianum.* Sed alia mihi mens. Nec enim verisimile fit Phlegontem qui jam nomine aliquo tempore Hadriani erat, LXXIV annis post patroni sui mortem ista de Severo scripsisse. Tantum enim est intervallum inter Hadriani & Severi mortem. Quare crèdibilius est illud de Severo, à se Phlegontis liberto esse scriptum. Et favent Palatini codd. in quibus clarè est Ælium Maurum. Solum in anno est *Phlegontis Adriani*, pro Phlegontis Trullani: quod nihil nobis adversatur, cùm à patrono potuerit Adriani nomen adsumere.

LOLLIUS URBICUS, historicus, vixit temporibus Macrini, & Heliogabali. Hoc inde cognoscimus, quòd Lampridius in Antonino Diadumeno referat, ut hujus Diadumeni quædam ad matrem epistola, ex qua appareret, quàm futurus esset asper, si diutius vixisset, per notarium fuerit prodita: atque ut epistola ea multùm illi puero obfuisse apud milites credatur. Hæc tempore Urbici contigisse, argumento illud est, quòd ibidem dicatur, scripsisse Urbicum Historiam SUI TEMPORIS, indeque hoc depromi.

Existimet quis, etiam Alexandro Severo hic locum aliquem tribui oportere, quia, ut in vita ejus Lampridius testatur, *vitas principum bonorum versibus scripsit.* Sed verisimilius videtur, Græcè eos

compo-

composuisse. Caussam adduximus in quarto de historicis Græcis. Nequis tamen ignarus hujus existimaret, eum nos locum fugisse: hîc quoque meminisse illius voluimus.

Temporibus Alexandri hujus, atque etiam postea, fuit Aurelius Philippus. De quo sic Lampridius in vita Alexandri Severi: *In prima pueritia literatores habuit, Valerium Cordum, & L. Veturium, & Aurelium Philippum, libertum patris, qui vitam ejus postea in literas misit.* Ubi vitam Alexandri Severi reliquisse dicitur, non patris ejus, Vari Marcelli Syri, Mammeæ mariti; qui privatus obiit, nec quicquam historiâ dignum præstitit.

Eandem eodem tempore consignabat Encolpius: de quo sic idem Lampridius in eapse vita: *Referebat Encolpius, quo ille familiarissimo usus est, illum, si unquam furem judicem vidisset, paratum habuisse digitum, ut illi oculum erueret.* Et postea: *Contra autem & Septimius, & Acholius, & Encolpius, vitæ scriptores, cæterique de hoc talia prædicarerunt: quo ideo addidi, nequis vulgi magis famam sequeretur, quàm historiam.*

Gargilius quoque Martialis tum claruit: ac vitam ejusdem Alexandri reliquit. Lampridius in Alexandro: *Habuit quotidie milii sine pipere sextarios quatuor, cum pipere duo: & ne sit longum omnia inserere, quæ Gargilius Martialis, ejus temporis scriptor, singulatim persecutus est, omnia illi ad modum & rationem sunt præbita.* Quod ad stylum ejus attinet, Vopisco in Probo refertur inter secundæ notæ historicos, qui imperatorum vitas, *non tam disertè, quàm verè, memoriæ tradiderunt.* Etiam Gargilii Martialis libros de re hortensi memorant Palladius, Serviusque. Sed idémne, an alius sit, non satis liquet.

Cap. III.

Marius Maximus quorum vitas scripserit, & ut dissimile de eo judicium fuerit veterum. Anterus papa per notarios suos actis mandari martyria jussit. Censorini ætas, ac aureolus de die natali libellus, item opusculum de accentibus. At fragmentum, quod annecti solet libro de die natali, alterius videri. Ælius sive Iunius Cordus ob λεπτολογίαν *reprehensus. Ælius Sabinus. Gordiani Antoninias. Vulcatius Terentianus. Curii Fortunatiani historia, item Rhetorica scholica. Dionysius historicus diaconus.*

PRoximè etiam post Severi Alexandri tempora fuit, quantum videre possum, MARIUS MAXIMUS. Priorum enim vitas composuit: eorum, qui consecuti, ut arbitror, neminis. Vitam edidit Trajani, ut testis est Lampridius. Videtur ex ea esse, quod de damnatione Palfurii consularis vetus Juvenalis scholiastes refert in Satiram IV. Etiam vitam scripsit Hadriani, ut tribus quatuorve locis Spartianus in Adriano, & Lampridius in Alexandri Severi vita, indicat. Item vitam Ælii Veri, ut ex eodem constat Spartiano. Item Antonini Pii, ut auctor Capitolinus, & vitam Marci Antonini Phil. uti Vulcatius in Cassii vita testatur: qui semel iterumque *secundum de vita Marci Antonini* librum advocat. Item Commodi, teste Lampridio in hujus vita. Et Pertinacis, teste Capitolino in vita ejus. Et Severi, ut auctor Spartianus in vita illius: item Capitolinus in Albino, his verbis: *Quæ qui diligentius* (de Severo) *scire velit, legat Marium Maximum, de Latinis scriptoribus: de Græcis, Herodianum; qui ad fidem pleraque dixerunt.* Iterum Spartianus in Geta, ubi legas: *De Geta vita, & moribus, in vita Severi Marius Maximus primo septenario satis copiosè retulit.* Item vitam Heliogabali scripsit, quod disertim in monstri hujus vita Lampridius ait: & Alexandri Severi, ut idem in Severo dicit. De eodem sic Vopiscus in quatuor tyrannis: *Marius Maximus Avidium Marci temporibus, Allinum & Nigrum, Severi, non suis propriis libris, sed alienis innexuit.* Et mox: *Marius Maximus, homo omnium verbosissimus, & mythistoricis se voluminibus implicavit.* Unde videmus, Vopiscum haut magni hunc Maximum fecisse. Alii tamen, ut nomine, sic re ipsa, maximum esse, arbitrabantur: ut ostendit locus iste Ammiani Marcellini lib. XXXVIII: *Quidam detestantes, ut venena, doctrinam, Iuvenalem, & Marium Max. curatiore studio legunt, nulla volumina, præter hæc, in profundo otio contrectantes.* Sed Vopisco credere malumus, præstantis judicii scriptori, quàm istis, qui eruditionem venenum putarent.

ANTERUS, natione Græcus, qui, temporibus Maximini imperatoris, anno Chr. CCXXXVII, Romanus est factus episcopus, eo Ecclesiæ historiam juvit, quòd per notarios curavit res martyrum describi, actaque ea in Ecclesiæ Romanæ archivis reposuit. Cujus rei non alium è veteribus laudare testem possumus, quàm Damasum, sive potiùs Anastasium bibliothecarium. Ejus hæc sunt in Anteri vita: *Hic gesta martyrum diligenter à notariis exquisivit, & in Ecclesia recondidit, propter quod à Maximo præfecto martyrio coronatus est*

CENSORINUS è gente Martia fuisse videtur. Saltem multi

in eâ

in eâ Censorini. Hic anno primo Gordiani, qui Christi erat CCXXXVIII, scripsit de die natali libellum pereruditum, ac chronologis utilissimum; quippe quo in rebus gentilium potissimas æras egregiè connectat. Laudat eum quoque Sidonius Apollinaris epist. ad Polemium, quæ Carminum libro inserta: *Sed noverint discrepantia sentientes, sententiam meam sine M. Varrone, sine Sereno, non Septimio, sed Sammonico, sine Censorino, qui de die natali illustre volumen confecit, non posse damnari.* Dicavit eum libellum Q. Cærellio, ut etiam testatur Cassiodorus libello de Musica, atque iterum libello de Geometria. Præterea librum de Accentibus edidit: cujus mentio fit apud eundem Cassiodorum; item Priscianum, à quo & libro primo *doctissimus grammaticæ artis* appellatur. Fragmentum verò illud, quod libri de die natali pars antè habebatur; à Ludovico autem Carrione ab eo sejunctum, & auctius emendatiusque editum fuit; Censorini esse non videtur, cùm pleraque, quæ eo continentur, etiam ipso de die natali libello tradantur. Saltem, si diverso opere repetere illa fuisset animus Censorino, alterutro dixisset, eâdem de re alibi quoque se egisse.

CORDUS, qui nunc Ælius Cordus, nunc Junius Cordus, nunc ἁπλῶς Cordus vocatur, vixit sub Maximinis, & Gordianis. Capitolinus in vita Clodii Albini: *Hæc atque alia signa imperii futuri (Albino) fuere: quæ qui volet nôsse, Ælium Cordum legat, qui frivola super hujusmodi omnibus cuncta persequitur.* Ac postea: *Gulosum eum Cordus, qui talia persequitur in suis voluminibus, fuisse dicit.* Hinc & alia pluscula ex eodem commemorat. Meminit & idem in Maximinis duobus, ubi ex eo refert, Maximinum *bibisse sæpe in die vini Capitolinam amphoram; comedisse & LX libras carnis.* Item fuisse *magnitudine tantâ, ut octo pedes digito videretur egressus: pollice ita vasto, ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo.* Etiam narrat, cujusmodi literas, victâ Germaniâ, scripserit ad Senatum. Mentionem quoque facit in Maximino juniore: ubi inter alia ex eo testatur, Maximinum fuisse pedum octo & prope semis; caligam sive calciamentum ejus fuisse pede majus hominis vestigio; ac pependisse in luco inter Aquilejam, & Arziam; & inde vulgò tractum esse, quod de longis, & ineptis hominibus dicitur *caliga Maximini.* In ejusdem vita legas: *Longum est omnia persequi: quæ qui scire desiderat: is velim (ut sæpe dixi) legat Cordum, qui hæc omnia usque ad fabellam scripsit.* Idem in Gordianis aliquoties meminit. Inter alios est hic locus: *Cordus dicit, in omnibus civitatibus Campaniæ, Hetruriæ, Umbriæ, Flaminiæ, Piceni, de proprio illum per quatriduum*

duum ludos scenicos & juvenalia edidisse. Item iste: *Hæc de Gordiano juniore digna memoratu comperimus: non enim nos talia dicere voluimus, quæ Junius Cordus ridiculè ac stultè composuit de voluptatibus domesticis, cæterisque infimis rebus; quæ qui velit scire, ipsum legat Cordum; qui dicit, & quos servos habuerit unusquisque principum, & quos amicos, & quot penulas, quotve chlamydes: quorum scientia nulli prodest. Siquidem ea debent in historia poni ab historiographis, quæ aut fugienda sint, aut sequenda.* Idem Capitolinus in Maximo & Albino: *Cordus verò tam multa, ut etiam pleraque & minus honesta perscripserit.* Item in Opilio Macrino: *Et Junio quidem Cordo studium fuit eorum imperatorum vitas edere, quos obscuriores videbat: qui non multum profecit. Nam & pauca reperit, & indigna memoratu, asserens se minima quæque persecuturum: quasi vel de Trajano, aut Pio, aut Marco, sciendum sit, quoties processerit, quando cibos variaverit, & quando vestem mutaverit, & quos quando promoverit: quæ ille omnia exequendo, libros mythistoriis replevit talia scribendo, cùm omnino rerum vilium aut nulla scribenda sint, aut nimis pauca, si tamen ex his mores possint animadverti, qui revera sciendi sunt: sed ex parte, ut ex ea cætera colligantur.* Ex quibus discimus, Cordum hunc nimis minutias consectatum fuisse, quales Græci λεπτολόγυς appellant.

ÆLIUS SABINUS sub Pupieno & Balbino fuit, quantum videre possum ex verbis istis Capitolini in Maximino juniore: *Scribit Ælius Sabinus, tantam pulcritudinem oris fuisse in filio, ut etiam caput ejus mortui jam nigrum, jam sordens, jam maceratum, defluente tabo, velut umbra pulcherrima videretur.* Quæ sanè referre ex Sabino videtur, tanquam ejus ætatis scriptore, qua cædes Maximini patrata est.

GORDIANUS senior in pueritia carmine panxit vitam Pii & Marci Antoninorum: & prosâ etiam complexus est laudes aliorum Antoninorum, qui ante se imperassent. Docet hoc nos Capitolinus in tribus Gordianis: *Scripsit etiam ille Antониniada, hoc est, Antoninum Pium, & Antoninum Marcum, versibus disertissimis, libris* XXX, *vitam illorum, & bella, & publicè privatímque gesta perscribens.* Et post aliqua: *Scripsit & laudes solutâ oratione omnium Antoninorum, qui ante eum fuerunt.*

VULCATIUS TERENTIANUS sub Gordianis vixit, ac vitam eorum scripsit. Julius Capitolinus in Gordiano juniore: *Sanè quod prætermittendum esse non censui, quia mirabile visum est, lectum apud Vulcatium Terentianum, qui & ipse historiam sui temporis scripsit, in literas misi: Gordianum seniorem Augusti vultum sic repræsentâsse, ut & vocem, & morem, & staturam ejusdem, ostentare videretur: filium verò, Pompejo simili-*

ſimillimum viſum, quamvis Pompejus obeſi corporis fuiſſe denegatur. Ita is locus legendus ex Caſauboni, & Salmaſii membranis.

CURIUS FORTUNATIANUS vixiſſe videtur temporibus Gordiani, & Philippi Arabis. Scripſit vitam Maximi, qui & Pupienus dicitur: Ajunt, hodieq́ue opus illud exſtare in bibliotheca Imperatoris. Id verene proditum ſit, an ſecus, meliùs alii norint, qui bibliothecam eam luſtrarint curioſé. Meminit Capitolinus in Maximo & Balbino: *Sed priùs, quàm de actibus eorum loquar, placet aliqua dicere de moribus, atque genere: non eo modo, quo Iunius Cordus eſt proſecutus omnia: ſed illo, quo Suetonius Tranquillus, & Valerius Marcellus: quamvis Curius Fortunatianus, qui omnem hanc hiſtoriam perſcripſit, pauca contigerit.* Ut quidem locus is legitur in prima edit. & membranis, teſtante & probante ſummæ, & fidei, & eruditionis viro, Claudio Salmaſio. Idem ibidem, *Sed Fortunatiano credamus, qui dicit, Pupienum dictum nomine ſuo, cognomine verò paterno Maximum.* Quæ tamen verba, nec in prima editione, nec in MSSo Palatino longè optimo, inveniuntur: ut idem Salmaſius teſtatur. Exſtant hodie Curii Fortunatiani Conſulti, quem eundem putamus, artis Rhetoricæ ſcholicæ libri tres, opus eruditum, in quo Hermagoræorum doctrinam planè expreſſit.

Hujus quoque loci ſit DIONYSIUS hiſtoricus, ſi Latinè ſcripſit. Sanè videtur Galli, & Voluſiani, tempore vixiſſe, propter verba illa Jornandis de rebus Geticis cap. XIX: *Defuncto tunc Decio, Gallus, & Voluſianus, regno potiti ſunt, quando & peſtilens morbus penè iſtius neceſſitatis conſimilis, ut nos ante hos novem annos experti ſumus, faciem totius orbis fœdavit, ſupra modum quoque Alexandriam, totiusque Ægypti loca devaſtans, Dionyſio hiſtorico ſuper hanc cladem lachrymabiliter exponente: quam & noſter conſcripſit venerabilis martyr Chriſti, epiſcopus Cyprianus, in libro, cujus eſt, De Mortalitate.*

Valeriani & Gallieni temporibus fuit PONTIUS diaconus: cujus aureolum habemus libellum de vita & paſſione B. martyris Cypriani. De eo ſic B. Hieronymus in catalogo ſcript. Eccl. cap. LXVIII: *Pontius, diaconus Cypriani, uſque ad diem paſſionis ejus, cum ipſo exilium ſuſtinens, egregium volumen vitæ & paſſionis Cypriani reliquit. Similiter Honorius in Luminaribus Eccleſiæ.* Natalis ejus Carthagine celebratus VIII Id. Mart. ut eſt in veteri Martyrol. Romano. Item apud Bedam, Uſuardum, Adonem. Alius eſt à Pontio martyre, qui in Galliis paſſus eſt ſub Valeriano, & Gallieno. Similiter Honorius in Luminaribus Eccleſiæ.

CAP. IV.

Mæonius Astyanax. Palfurius Sura. Cælestinus. Acholius. Iulius Aterianus. Gallus Antipater. Aurelianus Festivus. Cornelius Capitolinus. Suetonius Optatianus. Gellius Fuscus. Theoclius. Politiani παρόραμα geminum. Onesimus. Fabius Cerilianus. Aurelius Apollinaris. Fulvius Asprianus.

MÆONIUS ASTYANAX tempore Gallieni fuit, ac quædam de Macriano, & filiis, edidit. Trebellius Pollio in Macriano, tyranno XI: *Verba Balistæ (quantum Mæonius Astyanax, qui consilio interfuit, asserit) hæc fuerunt.* Refert deinde, & Balistæ præfecti ad Macrianum verba, & Macriani ad Balistam: & quid post ista, & ille huic, & hic illi, dixerit.

PALFURIUS SURA sub Gallieno Cæs. vixit, ac vitæ ephemeridas composuit. Ad eas lectorem suum remittit Trebellius in Gallieno. Gesnero Calpurnius Sura nominatur: sed corruptè.

CÆLESTINUS Valeriani & Gallieni Impp. temporibus vixit, atque in literas vitam eorum retulit: ut ex Pollione in Valeriano juniore cognoscimus.

ACHOLIUS ætate floruit, tum Valeriani, filiique Gallieni; tum Claudii quoque, ac Aureliani, qui Claudio successit. Libris aliquot Acta Valeriani scripsit. Flavius Vopiscus in Aureliano: *Et quoniam etiam de arrogatione aliqua me dixeram positurum, quæ ad tantum principem pertinerent: quæso ne odiosior verbosiorve eâ re videar: quam fidei caussâ inserendam credidi ex libris Acholii, qui magister admissionum Valeriani principis fuit, libro Actorum ejus nono.* Idem contexuit Alexandri Severi vitam. Lampridius in vita ejus imperatoris: *Contrà autem, & Septimius, & Acholius, & Encolpius, vitæ scriptores, cæterique de hoc (* Alexandro Severo*) talia prædicaverunt: quod ideo addidi, nequis vulgi magis famam sequeretur, quàm historiam, quæ rumore utique vulgi verior reperitur.* Et post multa: *Scio sanè, plerosque negare, hunc à senatu Cæsarem appellatum esse, sed à militibus, qui verum prorsus ignorant: dicere præterea, non hunc fuisse consobrinum Heliogabali: qui, ut nos sequantur, historicos ejus temporis legant, & maximè Acholium, qui & itinera hujus principis scripsit.* Idem antea dixerat: *Nimius ardor oculorum, & diutius intuentibus gravis, & divinatio mentis frequentissima; rerum memoria*

moria singularis, quam nemo, nisi Acholius, ferebat adjutam.

JULIUS ATERIANUS, quantum dispicere possum, tempore xxx tyrannorum, vel paullò post vixit, & de iis aut saltem de Victorino tyrannorum uno, quædam consignavit. Trebellius Pollio in Victorino, tyrannorum quincto, hæc ejus ex libro transcripsit: *Victorino, qui Gallias post Iunium Posthumium rexit, neminem existimo præferendum. Non in virtute Trajanum, non Antoninum in Clementia, non in gravitate Nervam, non in gubernando ærario Vespasianum, non in censura totius vitæ, ac severitate militari, Pertinacem, vel Severum. Sed omnia hæc, libido, & cupiditas mulieraria voluptatis sic perdidit, ut nemo audeat virtutes ejus in literas mittere, quem constat omnium judicio meruisse puniri.*

GALLUS ANTIPATER, sive Antipater Gallus, vitam Aureoli, seu Cæsaris, seu tyranni, scripsit; sed fide non bonâ, & admodum ineptè. Trebellius Pollio in Divo Claudio: *Gallus Antipater ancilla honorum* (ita in membranis suis Casaubonus, & Salmasius invenere) *& historicorum dehonestamentum, principium de Aureolo sic habuit,* VENIMUS AD IMPERATOREM NOMINIS SUI. *Magna ejus videlicet virtus, ab auro nomen accipere.*

Aureliani ævo fuit AURELIANUS FESTIVUS, Cæsaris ejusce libertus, qui vitam Firmi tyranni in literas retulit. Vopiscus in Firmo: *Hæc nos de Firmo cognovisse, scire debuisti, sed digna memoratu. Nam ea, quæ de illo Aurelianus Festivus, libertus Aureliani, sigillatim retulit, si vis cognoscere, eundem oportet legas: maximè, cùm dicat, Firmum eundem inter crocodilos unctum crocodilorum adipibus natâsse, & elephantum rexisse, & hippopotamos edisse, & sedentem ingentibus struthiocamelis vectum esse, & quasi volitâsse.*

Ejusdem Cæsaris ætate vivebat CORNELIUS CAPITOLINUS. Laudatur à Trebellio Pollione in Odenato, ubi ex eo tradit, Zenobiam fuisse mulierum orientalium non nobilissimam modò, sed etiam speciosissimam.

SUETONIUS OPTATIANUS, sive, ut in aliis libris vocatur, Actacianus, vixit tempore Taciti imperatoris, vitamque ejusce Cæsaris fusè tradidit. Flavius Vopiscus in Tacito: *Quod siquis omnia de hoc viro cupit scire, legat Suetonium Optatianum, qui ejus vitam affatim scripsit.*

Circa hæc tempora etiam fuit GELLIUS FUSCUS: ex quo de Tetrico juniore quiddam refert Trebellius Pollio in tyranni ejus vita. Simlero in bibliothecâ, & Popeliniero in Historia Historicorum, perperam Dagelius nuncupatur.

Tum

Tum etiam, vel paullò post, floruit THEOCLIUS ut vocatur in vulgatis codd. Vopisci, ubi & *Cæsarianorum temporum scriptor* nominatur. Sed Θεόκλειος Græcum non est, verùm Θεοκλῆς. Quare aut *Theocles* scribendum, aut *Theo Chius*; ut Casaubono observatum, atque item Salmasio placitum. Ejus meminimus, quia Angelus Politianus Theoclium, extremâ in Suetonium præfatione, Latinos inter historicos recenset. Uti & Alexandrum Severum, qui principum vitas carmine tradidit: ut cap. II dicebamus. Sed utrumque non Latinè scripsisse, verùm Græcè: ostensum nobis lib. IV de historicis Græcis cap. XVII.

ONESIMUS Probi vixit ætate, ac diligenter vitam ejus Cæsaris exposuit. Vopiscus in Caro imp. *Onesimus, qui diligentissimè vitam Probi scripsit, dicit, Romæ illum, & natum, & literis eruditum: sed Illyricianis parentibus fuisse, contendit.* In ea Probi vita de Bonoso tyranno quoque egisse, ostendunt hæc verba Vopisci: *Ipse* (de Bonoso loquitur) *quantumlibet bibisset, semper securus, & sobrius: &, ut Onesimus dicit, scriptor vitæ Probi, adbuc in vino prudentior.* Nec de Bonoso modò, sed de Proculo tyranno, egit. Nam in Proculo idem Vopiscus ait: *Hortantibus Lugdunensibus, qui & ab Aureliano graviter contusi videbantur, & Probum vehementissimè pertimescebant, in imperium (Proculus) vocitatus est ludo penè & joco, ut Onesimus dicit: quod quidem apud nullum alium reperisse me, scio.*

FABIUS CERILIANUS (ut Vopiscus in Caro ait) *tempora Cari, Carini, & Numeriani, solertissimè persecutus est.* Horum autem ætate vixisse, satis ex temporum ratione liquet. Nam quomodo multo pòst fuerit, quem testem advocat Vopiscus? Vopiscum enim sub Maximiano Cæsare floruisse, argumento est, quòd, in ejusdem Cari vita, fore sperat, ut liceat *per sacratissimum Cæsarem Maximianum Persas vincere, atque ultra eos progredi.*

AURELIUS APOLLINARIS fuit temporibus imperatoris Cari, ac filii ejus Numeriani. Vopiscus in Numeriano: *Numerianus, Cari filius, Aurelium Apollinarem, jamborum scriptorem, qui patris ejus gesta in literas retulit, iisdem, quæ recitaverat, editis, veluti radio solis obtexit.*

FULVIUS ASPRIANUS fuit tempore Cari filiorumque, item Diocletiani, & Maximiani. Carini autem Imp. vitam scripsit ita, ut nec minutissima præteriret. Vopiscus in Carino: *Qui ostiatim cupit nôsse, legat etiam Fulvium Asprianum, usque ad tædium, gestorum ejus universa dicentem.*

CAP. V.

Asclepiodotus de vita Diocletiani. Claudius Eusthenius de vita quatuor imperatorum. Quas scriptas à Spartiano vitas habeamus, & quas præterea in literas statuerit referre. Vulcatii Gallicani ætas, ac propositum. Argumentis occurritur, quæ scrupulum injiciunt de auctore vitæ Avidii Cassii.

ASCLEPIODOTUS sub Diocletiano claruit. Hic vitam ejus imperatoris in literas misisse videtur: idque ob ista Flavii Vopisci verba, quæ in Aureliano legere est: *Verconius Herennianus, præfectus pratorio Diocletiani, teste Asclepiodoto, sæpe dicebat, Diocletianum frequenter dixisse, cùm Maximiani asperitatem reprehenderet, Aurelianum magis ducem esse debuisse, quàm principem. Nam ejus nimia ferocitas eidem displicebat.* Continuò sequitur: *Mirabile fortasse videtur, quòd compertum Diocletiano Asclepiodotus Celsino consiliario suo dixisse perhibet. Sed de hoc posteri judicabunt. Dicebat enim, quodam tempore Aurelianum Gallicanas consuluisse Druidas, sciscitantem, utrùm apud ejus posteros permaneret: tum illas respondisse, dixit, Nullius clarius in Rep nomen, quàm Claudii posterorum futurum.*

CLAUDIUS EUSTHENIUS Diocletiano ab epistolis fuit, ac quatuor imperatorum vitas tradidit, Diocletiani, Maximiani, Galerii, & Constantii. Flavius Vopiscus in vita Carini: *Post quos Diocletianum, & Maximianum, principes dii dederunt, jungentes talibus viris Galerium, atque Constantium: quorum alter natus est, qui acceptam ignominiam Valeriani captivitate deleret: alter, qui Gallias Romanis legibus redderet. Quatuor sanè principes mundi, fortes, sapientes, benigni, & admodum liberales, unum in Republica sentientes: præterea senatui Rom. moderati, populo amici, potestate graves, religiosi, & quales principes semper oravimus: quorum vitam singulis libris Claudius Eusthenius, qui Diocletiano ab epistolis fuit, scripsit: quod idcirco dixi, ne quis à me tantam rem quæreret, maximè quum vel vivorum principum vita non sine reprehensione dicatur.*

ÆLIUS quoque SPARTIANUS imperatoris Diocletiani temporibus floruit: atque ad eum vitam misit Adriani, Ælii Veri, Didii Juliani, Severi, & Pescennii Nigri. Ab eodem quoque traditam habemus vitam Antonii Caracalli: sed cui ea missa fuerit, libri non

exprimunt. Item exstat vita Antonii Getæ, quæ Constantino Augusto nuncupatur. Verùm eorum etiam vitas scripsisse, qui ante Adrianum imperarunt, liquet ex initio vitæ Ælii Veri, ubi ait: *In animo mihi est, Diocletiane Auguste, tot principum maxime, non solùm eorũ, qui principem locum in hac statione, quam temperas, retentarunt, ut usque ad divum Adrianum* FECI: *sed illorum etiam, qui vel Cæsarum nomine appellati sunt, nec principes, aut Augusti fuerunt; vel quolibet alio genere, aut in famam, aut in spem principatus venerunt, cognitioni numinis tui sternere.* Ex quibus verbis etiam, quid sibi proposuerit, cognoscimus. De quo & in fine illius Augusti scribit: *Mihi propositum fuit, omnes, qui post Cæsarem dictatorem, hoc est divum Iulium, vel Cæsares, vel Augusti, vel principes appellati sunt, quique in adoptionem venerunt, vel imperatorum filii, aut parentes, Cæsarum nomine consecrati sunt, singulis libris exponere.* Verùm non perfecisse, quod in animo habebat, argumento illud erit, quòd is, qui paullò junior est, Fl. Vopiscus, auctor est, Aureliani vitam scriptam esse à nemine. Cæterùm summus vir, Claud. Salmasius, testatur, in optimæ notæ excerptis Spartiani, quæ è Palatina habuerat bibliotheca, etiam Spartiano tribui, tum vitam Antonini Pii, Antonini Philosophi, Veri imper. Pertinacis, Clodii Albini, & Opilii Macrini: quæ vulgò Capitolini creduntur: tum vitam Avidii Cassii, quæ Vulcatio Gallicano adscribi solet: tum Commodi, Antonini Diadumeni, Heliogabali, & Alexandri Severi, quæ Lampridii creduntur. De illis Vulcatio, & Lampridio, tributis quid statuam, inferiùs exponam. De istis verò, quæ Capitolini putantur, ita censeo, propter sola illa excerpta, eum, qui hactenus vitarum illarum auctor creditur, antiquâ possessione deturbari non debere. Nec movet, quòd hic singuli imperatores singulis exponantur libris: Capitolinus verò dicat, se hunc morem servaturum, ut sicubi possit, duos pluresve imperatores uno volumine comprehendat. Nam non semper similiter sensisse: sed, cùm prius libros singulos singulis destinâsset, postea consilium mutâsse, liquet ex initio vitæ Gordianorum. Qua de re plura in Capitolino dicam. De stylo res nota, uti & aliorum, qui cum Spartiano conjungi solent. Ut sunt Gallicanus, Trebellius Pollio, Julius Capitolinus & alii. De quibus sic Erasmus in Ciceroniano: *In his vix est quod probes, præter historiæ fidem. Nam ægrè tuentur sermonis Latini castimoniam.*

VULCATIUS GALLICANUS V. Cl. (eos autem clarissimos dixere, qui dignitatis essent Senatoriæ) quid scribere proposi-

tum

tum habuerit,& quâ ætate vixerit, hæc ejus verba ostendunt: *Proposui, Diocletiane Auguste, omnes qui imperatorum nomen, sive justè, sive injustè, habuerunt, in literas mittere, ut omnes purpuratos Augustos cognosceres.* Sed hodie nihil ejus habemus, præter vitam Avidii Cassii, unde verba ista depromsi. Imò nec omnium tradidisse vitas, certum est: quandoquidem ante Vopiscum vitam Aureliani prodidit nemo: ut initio illius Augusti locuples ipse testis est. Vopiscum autem paullò post Vulcatium scripsisse, ex eo colligo, quòd Trebellii Pollionis meminerit initio Aureliani; Julii autem Capitolini, & Ælii Lampridii, initio Probi. Atqui isti ætate Vulcatii vixere. Sed nec illud memoratu indignum, in optimis, & antiquissimis Spartiani excerptis, quæ fuere in bibliotheca Palatina, illam Avidii Cassii vitam tribui Spartiano: ut doctissimus Salmasius observavit. Qui & tandem eò inclinat, ut eum genuinum esse auctorem arbitretur: idque propter tam multa, quæ conveniunt; uti ætas, dictio, etiam propositum; quia, ut Lampridius ait, statuisse se omnes, qui post Julium Cæsarem vel Augusti, vel Cæsares, vocati essent, singulis explicare libris: ita & apud scriptorem vitæ Avidii Cassii legas, proposuisse eum, *omnes, qui imperatorum nomen, sive justè, sive injustè, habuerunt, in literas mittere*; uti antè etiam audivimus. Adde quòd, ut Lampridium constat, non præstitisse, quod proposuerat: ita nec scriptor vitæ Cassianæ id fuit exsecutus. Nam Vopiscus negat quemquam ante se Aureliani vitam literis signâsse. Atque idem Vopiscus planè præterit Vulcatii nomen, etiam ubi occasio ejus memorandi optima: ut cùm in tradendis principum vitis imitari se ait *Gargilium Martialem, Iulium Capitolinum, Ælium Lampridium, cæterosque, qui hæc, & talia, non tam disertè, quàm verè, memoriæ prodiderunt.* Verùm sic dicere possumus. Vulcatium hîc inter *cæteros* illos comprehendi. Nomen verò ejus non exprimi hoc loco, quòd etsi proposuisset de omnibus Imperatoribus scribere, idque fortasse æmulatione aliquâ Spartiani compulsus; tamen paucorum admodum vitam, imò fortean non aliam, quàm illam Avidii, in lucem edidisset. Et, si ea Avidii vita à Vulcatio scripta non est, unde factum dicemus, ut non tam Spartiani, Lampridii, aut Capitolini nomen, in quo proclivis fuisset error in miscella istac historia, ubi nunc hoc, nunc illud, nunc istud nomen inscribitur: quàm nomen legatur Vulcatii Gallicani, quod non alibi occurrit, nec tamen à librariis temere præscriptum videtur.

CAP. VI.

De Trebellii nomine. Quæ Trebellius Pollio scripserit: ac quæ sola supersint. Cur librum inscripserit de XXX *tyrannis. Reprehensus, quòd alieni temporis tyrannum miscuisset, ut numerum tricenarium expleret. Excusatus, quòd etiam feminas addiderit. De duplici editione, tum ejus operis, tum vitæ Claudianæ. Vita Valeriani mutila: & unde sit, quòd in codd. nonnullis Capitolino tribuatur. Eam ad Constantium Cæsarem, non ad Constantinum, scriptam esse.*

PRoximus est TREBELLIUS POLLIO. Is in principe editione, quæ Mediolani prodiit, *Trevellius* dicitur: uti & Joanne Aventino in scriptoribus, quos secundo Annalium præmittit: sed perperam. Nam in antiquis inscriptionibus constanter legas, *Trebellius Pelidianus, Trebellius Marinus proc. Trebellia Tyche*, aliaque id genus. Adde quòd *Trebellius* factum est è *Trebius*: quod in iisdem inscriptionibus crebrum. Uti, *Trebius Germanus*, C. *Trebius Longus*, *Trebia* C. F. *Filumena*, ac similia. Imò in membranis hic ipse scriptor *Trebius Pollio* nominatur, ut Salmasio monitum. Pollio hic, ut Flavius Vopiscus in Aureliani vita scripsit, *à duobus Philippis usque ad Divum Claudium, & ejus fratrem Quinctillum, imperatores, tam claros, quàm obscuros, memoriæ prodidit.* Sed non habemus hodie vitam Philipporum, vel Decii, qui Philippis successit, vel Galli, & Volusiani, qui post Decium imperarunt. Quin è vita Valeriani patris, qui post Gallum, & Volusianũ, imperium tenuit, extrema solùm supersunt. Ac præterea habemus vitam Valeriani filii, item Gallienorum duorum, & XXX tyrannorum, qui Gallieni temporibus imperium occuparunt. Adhæc divi Claudii. Quòd verò volumen suum de XXX tyrannis inscripsit, eò respexit, quòd, Athenis à Lysandro captis, XXX tyranni imperarunt. Bellum videbatur, si totidem tyranni, Valeriani ac Gallieni temporibus, imperâsse viderentur. Verùm non plures reperit, quàm XXIX. Itaque, ut numerum rotundum impleret, adjecit Valentem superiorem, alieni temporis tyrannum; ut quem ipse Decii temporibus rebellâsse, fateatur. Hoc verè est, quod Græci dicunt, αὐλεῖν τῇ ἀνάγκῃ, ac, Lesbiorum more,

more, in structura uti plumbeâ regulâ, quâ fit, ut non paries normę, sed norma parieti accommodetur. Sanè si extra Valeriani, & Gallieni, tempora ire licuit, quot alios adjicere potuit tyrannos! Sed ut in eo Pollionem excusare non possumus: ita in illo culpari non meruit, quòd duas addidisset feminas, Zenobiam, & Victoriam. Viri quidem docti, qui in templo Pacis convenire, deque literis tractare solent, illud in Pollione reprehendebant, quòd, xxx tyrannos pollicitus, immiscuisset duas, ut sic dixerim, tyrannas, vel, ut Græci mallent τυράννιδας. Verùm ea parte planè injurii fuerunt. Nam, quòd feminas vulgò non vocamus tyrannos, haut magis mirandum, quàm quòd nec tyrannæ appellantur. Nempe id rei magis insolentiâ, quàm vocabuli vitio fit. Cur enim non eam tyrannum æquè, ac furem, aut homicidam, dicere liceat? Atque ut non aliter, quàm tyrannam vocitare liceret: sanè sic quoque sub tyrannorum nomine, velut sub digniori genere, rectè tyrannas complectamur; haut aliter ac qui poëtas laudet, etiam poëtrias intelligat. Pollio nihilominus, monitus ab amico, propterea se vapulare, quòd, pollicitus xxx tyrannos, tyrannas immisceret, secundâ editione xxx illis tyrannis duos adjecit, ut, si feminæ non viderentur tyrannorum nomen mereri, saltem, duobus illis additis, justus expleretur numerus. Atque hoc ostendunt verba illa, quæ adjecit post editionem primâ: *Hæc sunt, quæ de triginta tyrannis dicenda videbantur: quos ego in unum volumen iccirco contuli, ne, si de singulis singula quæque narrarem, nascerentur indigna fastidia, & ea, quæ ferre lector non posset. Studiosè in medio feminas posui ad ludibrium Gallieni, quo nihil prodigiosius passa est resp. Romana. Duos etiam nunc tyrannos, quasi extra numerum, quòd alieni essent temporis, additurus: unum, qui fuit Maximini temporibus; alterum, qui Claudii: ut tyrannorum* xxx *viri hoc volumine tenerentur. Quæso, qui expletum jam librum acceperas, boni consulas, atque hos volumini tuo volens addas: quos ego, quemadmodum Valentem superiorem huic volumini, sic post Claudium, & Aurelianum, his, qui inter Tacitum, & Diocletianum, fuerunt, addere destinaveram. Sed errorem meum major historiæ diligentia tua eruditionis avertit. Habeo igitur gratiam, quod titulum meum prudentia tua benignitas implevit. Nemo in templo Pacis dicturus est, me feminas inter tyrannos, cum risu & joco, tyrannas videlicet, & tyrannides, ut ipsi de me solent jactare, posuisse. Habent integrum numerum ex arcanis historiæ in meas literas datum. Titus enim, & Censorinus, quorum unus, ut dixi, sub Maximino, alter sub Claudio fuit, ambo ab iisdem militibus, à quibus purpurâ velati fuerant, interemti sunt.* Hactenus Pollio. Atque ita ille quidem

 exple-

explevit numerum triginta virorum, qui tyrannidem invasissent: sed, si demas Zenobiam,& Victoriam, solùm XXVII erunt, qui Valeriani & Gallieni temporibus fuerint. Quantopere verò, uti ajebam, tyrannorum numerus excrescere poterat, si alieni etiam temporis tyrannos addere licebat! Nec solùm de triginta tyrannis, sed etiam de Claudii vita, iteratâ dedit editionem. Eâ pleraq; de Claudio recoxit: & quia reprehendebatur, quasi, in gratiam Constantii Cæsris, virtutem Claudii, à cujus fratre Constantius genus ducebat, nimis extulisset: subinde istiusmodi obtrectationibus occurrit. Ut cùm ait, *Dicat nunc, qui nos adulationis accusat, Claudium minùs esse amabilem*. Item: *Vera dici fides cogit: simul ut sciant hi, qui adulatores nos existimari cupiunt, id, quod historia dici postulat, nos non tacere*. Addamus aliquid de vita Valeriani patris. In plerisque enim membranis, quas & Robertus à Porta secutus fuit, vita ea tribuitur Julio Capitolino. Qui error inde provenit, quia codex ille, unde omnes promanarunt, mutilus erat: ut in quo, præter alia, desideraretur, quomodo per annos LXX vitâ laudabili in eam gloriam conscendisset. Hoc fusè Pollio tractârat, quòd nunc verbulo tantùm attingitur. Prior igitur, ut dicebamus, pars vitæ Valeriani deperiit, & unà vitæ inscriptio. Unde factum, ut residua pars crederetur esse Capitolini, cujus liber de Maximi. & Balbini vita proximè antecesserat. Credat aliquis, vitam Valeriani integram haberi, quia à genere Imperatoris ejus incipit. Sed initium istoc in melioribus membranis desideratur, ut omnino, velut statuæ cuidam, caput hoc appositum sit Pollioni. Quàm ineptè autem hoc fecerint, patebit consideranti, quomodo vitâ illa legatur in codd. MSSis, quorum fidem optimè in eruditissimis suis castigationibus ac notis Salmasius expressit. Vita Claudii, quod ætatem Pollionis clarè docet, scripta ab eo est, non quidem ad Constantinum Cæsarem; ut est in vulgatis codd. sed, quod jam viris doctis observatum, ad partem ejus Constantium, ut hæc verba docent: *Quæ iccirco posui, ut sit omnibus clarum. Constantium, divini generis virum, sanctissimum Cæsarem, & Augustæ ipsum familiæ esse, & Augustos multos de se daturum, salvis Diocletiano, & Maximiano Augustis, & ejus fratre Galerio*. Etiam initio ejus vitæ legas: *Feliciter ventum est ad principem Claudium, qui nobis intuitu Constantii Cæsaris cum cura in literis digerendus est*. Et satis liquet, *Constantii*, non *Constantini*, legi deberi in Gallienis: *Contra Posthumium igitur Gallienus cum Aureolo, & Clodio duce, qui postea imperium obtinuit, principe generis Constantii Cæsaris nostri, bellum incepit*. Ac aliquantò

quantò pòst: *Is enim est Claudius, à quo Constantius, vigilantissimus Cæsar, originem ducit.* Atque hæc simul indicant tempore Constantii claruisse. Quicum illud convenit, quod dicat avum suum fuisse familiarem Tetrico juniori. Scriptoris hujus diligentiam Vopiscus commendat initio Firmi sui. Nec, si ætatem cogitemus, quâ vixit, laude caret dictio ejus. De qua non admodum refrager Gesnero, qui, tom. I Bibliothecæ, eam tersam esse ait, paulloque altiùs adsurgere, qualis historico convenit. Sin comparemus eum cum Augustæo ævo, longissimè abest. Unde Petrus Bembus lib. IV epist. primâ earum, quæ ad Fredericum Fregosium, Archiepiscopum Salernitanum scriptæ sunt, *in Pollione multa ineptè esse* ait: ut inter alia, cum *decennales ludos* vocat *decennia*, quasi *decennia* dicatur ut *Floralia, Rubigalia.*

Cap. VII.

Iulii Capitolini ætas, ac Vitæ, & cur, cùm singulis imperatoribus singulos libros antè destinâsset, consilium postea mutârit. Lactantii Firmiani Itinerarium. Quorum vitas Lampridius in literas miserit. Tatius, seu Statius Cyrillus, interpres potiùs, quàm historicus. Flavii Vopisci Vitæ, atque ætas, & à quo imperatore scribendi fecerit initium: item ut bono cuncta ordine consignet: adhæc ut impii Apollonii Tyanei vitam gloriosis literarum monumentis signare statuerit. Fabium Sosianum perperàm historicis accenseri.

Iulius Capitolinus ad Diocletianum Augustum vitam scripsit Antonini Pii. Etiam vitam consignavit M. Antonini philosophi; sed non exprimunt libri, cui eam nuncupârit. Item Veri Imperatoris, quæ eidem dicata Diocletiano. Nisi illa potiùs Spartiani est. Adhæc vitam Pertinacis. Tum autem Clodii Albini, quæ consecrata Constantino Augusto: non Diocletiano, quod putabat Casaubonus initio notarum in Spartianum. Præterea vitam Opilii Macrini, quæ ad eundem missa est Constantinum. Uti & duorum Maximinorum, & Gordianorum trium. Ejusdem quoque habemus Maximum, & Balbinum: sed cui eos miserit, ignoratur. Reliqui, quos scripserat, imperatores perierunt. Cæterùm non eandem in vitis istis perscribendis institit viam.

Primùm enim ſingulis imperatoribus librũ ſuum deſtinârat. Poſtea conſilium id diſplicuit. En verba ipſius Capitolini, initio vitæ Gordianorum: *Fuerat quidem conſilium, venerabilis Auguſte, ut ſingulos quoſque imperatores, exemplo multorum, libris ſingulis ad tuam clementiam deſtinarem, (nam id multos feciſſe, vel ipſe videram, vel lectione conceperam) ſed improbum viſum eſt, vel pietatem tuam multitudine diſtinere librorum, vel meum laborem plurimis voluminibus occupare.* Ubi non tantùm ſe mutâſſe ſententiam dicit: ſed etiam, & prioris, & poſterioris conſilii cauſſam exponit: prioris quidem, quòd multi ſic facere ſolent; quorum exemplo purgat factum prius, de quo tum omnibus ſatis conſtabat: poſterioris autem, quia ſi poſthac plures jungat imperatores; & ſibi, ſcribendo; & Auguſto, legendo; minùs creaturus ſit moleſtiæ ac laboris. Hunc in modum præfari voluit, ut omnes cognoſcerent, cur non eandem nunc viam iniret, quam antea inſtitiſſet.

LACTANTIUS, cui patria Firmum Picenum (Φίρμιον corruptè vocatur in codd. Ptolemæi) Diocletiani temporibus docuit Rhetoricen Nicodemiæ, ac ſenectute extremâ inſtituit Criſpum, filium Conſtantini Magni: quem pater poſtea interemit. Plus elocutioni quàm eruditioni, ſtuduiſſe, judicium eſt Antonii Galatei libro de Lapygiæ ſitu. Inter alia ὁδοιπορικὸν hexametris condidit ab Africa Nicodemiam uſque: ut B. Hieronymus refert in catal. ſcript. ill. cap. LXXX. & Honorius in luminaribus Eccleſiæ. Carmen hoc deperiit; ejusque loco Lactantio tribuuntur poëmatia quædam, quæ partim ſint Venantii Fortunati, partim incerti ſcriptoris. Sanè nec Hieronymus eorum meminit, nec in vett. libris Lactantio adſcribuntur. Phœnix verò nec hominis eſt Chriſtiani; ut Lactantius ſcripſiſſe non poſſit; niſi fortè cùm adhuc gentilium erroribus captus detineretur. Quod ſi Phœnix alterius eſt, ut arbitror: ne inde quidem conjectare licebit, quam ſolertem poëtam diſertiſſimus ille orator in ὁδοιπορικῷ ſuo ſe comprobârit.

ÆLIUS LAMPRIDIUS inter eos eſt, quos, in vitis principum perſcribendis, imitari ſe dicit Vopiſcus in Probo ſuo. Scriptas ab eo habemus vitas quatuor iſtorum, Commodi Antonini, Antonini Diadumeni, Antonini Heliogabali, & Alexandri Severi: quarum duæ poſteriores dicatæ ſunt Conſtantino Auguſto. Dubitari tamen poſſit, utrùm vita illa Alexandri Severi auctorem habeat Lampridium. Vulgò quidem ei, etiam in principe editione Mediolanenſi, adſcribitur. Sed Spartiano adſignat optimus Palati-

næ quondam bibliothecæ codex: uti & Robertus à Porta Bononiensis. Quin excerpta Spartiani, quibus ex eapse bibliotheca Salmasius usus fuit, non ei hanc modò vitam tribuunt; sed etiam illas trium Antoninorum, quas antè referebam. Sed hoc si verum est, nihil amplius Lampridii superfit. Verùm non ego plus ausim fidei tribuere unis illis excerptis, quàm ipsis codicibus Spartiani, & MSSis, & excusis. Aut si excerptis illis fidem derogari duriùs videtur: dixero eundem mihi Ælium Spartianum, atque Ælium Lampridium videri. Ausonii istoc notum,

---- *Tria nomina nobiliorum.*

Porrò, præter tres quatuorve istas, aliorum quoque vitas reliquerat Spartianus: easque inter Marci Antonini, cujus ipse meminit initio vitæ Commodi. Non tamen pertexuisse omnium vitas usque ad Constantinum, vel etiam Diocletianum: imò ne Aureliani quidem vitam edidisse: clarè colligitur ex Augusti ejus vita à Vopisco scripta.

Sub Constantino etiam vixit TATIUS, sive, ut MSSi vocant, STATIUS CYRILLUS; qui imperatorum Romanorum vitas ex Græco vertit Latiné. Julius Capitolinus, in duobus Maximinis: *Ne fastidiosum esset clementiæ tuæ, Constantine maxime, singulos quosque principes, vel principum libros, per libros singulos legere: adhibui moderationem, qua in unum volumen duos Maximinos, patrem filiumque, congererem. Servavi deinceps ordinem, quem pietas tua etiam à Tatio Cyrillo, clarissimo viro, qui Græca in Latinum vertit, servari voluit: quod quidem non in uno tantùm libro; sed etiam in plurimis deinceps reservabo: exceptis magnis imperatoribus, quorum res gestæ plures atque clariores longiorem desiderant textum.*

FLAVIUS VOPISCUS Syracusius edidit vitam Aureliani Imper. Item Taciti Imp. & fratris ejus Floriani. Adhæc Probi, quam ad Celsum scripsit: nempe Rufum Celsum, ut in Firmo vocat. Edidit item quadrigam tyrannorum, Firmi, Saturnini, Proculi, & Bonosi. Præterea trigam imperatorum, Cari puta, Numeriani, & Carini. Neque præter ista, quæ hodie exstant, quicquam, vel ab ipso auctore, vel ab alio scriptore, citatur. Quâ vixerit ætate, non uno colligere est argumento. Avum enim suum interfuisse dicit concioni, cùm Aper manu occideretur Diocletiani. In Carino autem quatuor hosce principes laudat, Diocletianum, Maximianum, Galerium, & Constantium: atque horum, singulis libris, vitam esse proditam ait ab Claudio Eusthenio, qui Dio-

 cletiano

cletiano ab epistolis erat: atque hoc icciro à se dici, nequis rem tantam à se petat, *maximè cùm vel vivorum principum vita non sine reprehensione dicatur.* Unde liquet, vixisse post obitum Constantii Chlori, qui Constantini M. pater fuit. Et tamen in Aureliano ait: *Et est quidem jam Constantius Imp.* Sed, puto, ab Aureliano scribendi initium fecit. Carinum verò in literas misit post obitum Constantii. Vel hoc verum est, vel scribi debet, *jam Constantinus imper.* Vel intelligendus Constantius, Constantini fil. At omnino verius, quod primo loco dicebam. Nam Aurelianum multò ante alios editum fuisse, verba hæc ostendunt in Probo: *Sed non patiar ego ille, à quo* DUDUM SOLUS *Aurelianus est expetitus, cujus vitam, quantum potui, persecutus, Tacito Florianoque jam scriptis, non me ad Probi facta conscendere: si vita suppetet, omnes, qui supersunt, usque ad Maximianum Diocletianumque dicturus.* In Vopisco, præter eruditionem, illud etiam laudamus, quòd omnia ordine narrat meliori, quàm factum fuit à Spartiano, Capitolino, atque aliis historiæ Augustæ scriptoribus, in quibus pleraque valde turbata. Cæterùm decrêrat quoque memoriæ tradere vitam Apollonii Tyanei, plani illius, cujus magicas fraudes veris Christi miraculis opponebant gentiles. Hunc impostorem Vopiscus in Aureliano appellat *celeberrimæ famæ auctoritatisque sapientem, veterem philosophum, amicum verum deorum, ipsum etiam pro numine frequentandum.* Et post aliqua de eodem ait: *Quid enim illo viro sanctius, venerabilius, antiquius, diviniusque inter homines fuit? Ille mortuis reddidit vitam. Ille multa ultra homines & fecit, & dixit: quæ qui velit nôsse, Græcos legat libros, qui de ejus vita conscripti sunt.* Ex his cognoscere est, ut Vopiscus magnis follibus propudiosa fuerit mendacia spiraturus, si scripsisset vitam Apollonii, quam continuò pòst promittit, his verbis: *Ipse autem, si vita suppetat, atque ipsius viri favori usquequaque placuerit, breviter saltem tanti viri facta in literas mittam: non quò illius viri gesta munere mei sermonis indigeant, sed ut ea, quæ miranda sunt, omnium voce prædicentur.*

FABIUS SOSIANUS etiam à Gesnero inter historicos refertur, ac vitam Firmi in literas retulisse dicitur: sed argumento id colligit planè infirmo. Nec enim aliud habet, quod pro se adferat, quàm illum Flavii Vopisci locum in Firmo: *Scis enim, mi Basse, quanta nobis contentio proximè fuerit cum amatore historiarum M. Fontejo, cùm ille diceret, Firmum, qui Aureliani temporibus, Ægyptum occupaverat, latrunculum fuisse, non principem: contrà ego, mecumque Rufus Celsus, & Ceionius Iulianus, & Fabius Sosianus contenderent, illum & purpurâ*

purâ usum, & percussa monetâ Augustum esse vocitatum. Sermone enim, non scripto, velitatio hæc institui potuit. Atque idem judicium est de duobus aliis hic memoratis, nempe CEIONIO JULIANO, & RUFO CELSO: etsi & isti in bilbliothecæ Gesnerianæ compendio Simleri, & exinde à Popeliniero in Historicorum Historia, inter eos referantur, qui vitas imperatorum posteris reliquerunt.

CAP. VIII.

Aurelii Victoris ætas, dignitas, tenuis origo, libri duo genuini. Sed liber de Origine gentis Romanæ, alterius est; qui & de Origine gentis Patavinæ egerit. Religione prior ille gentilis. Duo alii Aurelii Victores; unus hoc antiquior, alter eo junior. Eutropii breviarium, ætas, militia. Refelluntur varii, qui discipulum esse Augustini tradiderunt. Stylus cujusmodi, ac tralatio Græca Pæanii. Alius ab eo, tum Eutropius grammaticus, tum Eutropius medicus. Sexti Rufi breviarium ad Valentinianum: Ejusdem vel alius ejusdem nominis, esse descriptionem Romæ, quæ creditur P. Victoris. Hilarii Pictaviensis liber de Synodo Ariminensi, & Seleuciensi. Aquilii Severi ἰδιόσπορος. Pontificum vitæ non Damasi sunt, sed Anastasii bibliothecarii.

SEXTUS AURELIUS VICTOR, qui beneficio Cl. Viri, Andreæ Schotti, prodiit in lucem, ætate vixit Constantii & Juliani imperatorum. Siquidem in M. Antonino Philosopho ait; *Constrata terræmotu nostrâ ætate Nicomedia, Cereali consule.* At Neratius Cerealis post IX Constantii consulatum consul fuit. Adhæc in Julio Philippo inquit, *Nostrâ quoque ætate, post mille, centesimus, consule Philippo, excessit, nullis, uti solet, sollemnibus frequentatus.* Denique in Constantino ait: *Ac memoriâ meâ Constantinum* (malim cum Schotto Constantium) *quamquam cæteris præditum virtutibus, ad usque astra votis omnium subvexere.* Quare nec dubium, quin hic sit ille Aurelius Victor, qui cum Valentiniano consul fuit anno Urbis CIƆCXXII. Ac longè minùs ambigo, quin idem sit Victor, de quo sic Ammianus Marcellinus lib. XXI; *Imperator* (Constantius)

tius) *revertitur Nassum, copiosum oppidum: quò inde expeditè cuncta disponeret suis utilitatibus profutura: ubi Victorem apud Sirmium visum, scriptorem historicum, exinde venire praeceptum, Pannoniae secundae Consularem praefecit, & honoravit aenea statua, virum sobrietatis gratiâ multilaudum, multò post Urbi praefectum.* Atque eo ex loco simul cognoscimus, quò virtute, & honestarum artium studiis, pertigerit, licet *rure ortus, tenuique & indocto patre*, ut ipse de se Victor in Severo scribit. Exstant hujus Victoris libri duo. Prior est de Viris Illustribus à Proca usque ad Julium Cæsarem; qui vel Cornelio Nepoti, vel Plinio Novocomensi, vel Suetonio etiam fallò tribui solet. Alter continet vitas Cæsarum usque ad Juliani tertium consulatum. His libellis præmittitur *Origo gentis Romanae*. Sed cur commentatiuncula istæc minùs credatur ejusdem esse Victoris, verisimile facit titulus ejus: quando istic legas, ex fontibus illis petitum esse, ex quibus sua hausere juniores ipsi, Livius, & Victor Afer. Quis enim sit Victor ille Afer, si non est historicus ille Ammiano memoratus, ac cujus duo sunt libelli, quos dicebamus? Nec obstat Afri cognomen. Nam Aurelium Victorem natione fuisse Afrum, à verò non abhorret, quandoquidem multus est in ea laudanda, ac alicubi appellat *terrarum decus*. Quamobrem ita colligimus, libellum illum de Origine gentis Romanæ congestum esse ab aliquo, qui fuerit post Aurelium Victorem. Atque idem scripsit *De origine gentis Patavinae*: ut ipse initio libelli de origine gentis Romanæ testatur. Victorem fuisse hominem gentilem, vel inde constat, quòd in Hadriani vita eò inclinat, ut Antinoi sacrificium res fuerit pia religiosaque. Alius ab hoc scriptore est Aurelius Victor, cognomento Primus, de quo sic Julius Capitolinus in Opilio Macrino: *Verba denique Aurelii Victoris, cui Primo cognomen erat, haec fuerunt: Macrinum, libertinum hominem, prostibulum a servilibus officiis occupatum* &c. Nam Julius Capitolinus misit eam Macrini vitam ad Diocletianum Augustum: ut historicum istum laudare non potuerit, qui breviarium suum perduxit usque ad tempora Juliani. Adde quod ea de Macrino neutiquam in hoc Victoris breviario leguntur. Alius quoque est Sex. Aurelius Victor, cujus exstat opusculum de vita & moribus imperatorum Romanorum usque ad Theodosii excessum: de quo postea dicemus. Imò nec semper satis convenit inter hosce Victores historicos: ut cùm ille Schotti duos tantùm; alter autem tres agnoscit Gordianos.

a *Ita hūc locum distinguo, ut dicat,* non hominem prostibulū, *quod summus vir censet: sed* prostibulam occupatū.

EUTROPIUS, sophista Italus, ut eum vocat Suidas, cùm alia quædam, eodem teste, tum breviarium scripsit rerum Romanarum

ab

ab V. C. usque ad Flavium Valentem Augustum, cui & opus suum dicavit. Militâsse se ait sub Juliano, atque expeditioni ejus in Persas interfuisse. Quò & pertinent verba Georgii Codini in Selectis de Originibus Constantinopolitanis, ubi sic scribit [a]: Εὐτρόπιος [b] ὁ σοφιστής, ὁ τῷ παραβάτῃ Ἰουλιανῷ συμπαρὼν ἐν τῇ Περσίδι. Laudat verò eum testem in rebus Constantini Magni, quæ oculis suis vidisse eum ait. Atque ex his patet error Ptolemæi, & hujus se autoritate [c] tuentis Raphaëlis Volaterrani, qui Eutropium hunc fuisse putarunt discipulum B. Augustini. Quæ & sententia est Philippi Bergomatis in Suppl. Chron. ad an. CCCCXXIX. Item Gesneri, & Eisingrinii, & Theodori Zuingeri Theatri sui volumine VI lib. II: adhæc Possevini in Apparatu sacro, atque aliorum. In errorem omnes eos impulit, quòd Gennadius in illustrium virorum catalogo Eutropium quendam referat, de quo hunc in modum apud eum legitur: *Eutropius presbyter scripsit ad duas sorores, ancillas Christi, quæ ob devotionem pudicitiæ, & amorem religionis, exhæredatæ sunt à parentibus, epistolas in modum libellorum consolatorias, eleganti & aperto sermone duas, non solùm ratione, sed etiam testimoniis Scripturarum munitas.* Meminit autem ejus Gennadius post Augustinum, Orosium, alios. Hunc illi esse breviarii scriptorem crediderunt. Sed tempora repugnant, cùm auctor breviarii, Constantini, ejus liberorum, Juliani, Joviani, & Valentis temporibus vixerit: at non item Gratiani, aut Theodosii; saltem non Arcadii, & Honorii: ut Augustino esse junior non possit. Adhæc ille Gennadio memoratus presbyter erat: at hic an Christianus fuerit, ambigitur, cùm reticeat Christianorum persecutiones X, ac in Joviano apertè suadeat perfidiam. Scio esse, qui Christianum fuisse colligant exinde, quòd de Juliano scribat: *Religionis Christianæ insectator, perinde tamen ut cruore abstineret.* Sed ita quoque scribere potuit gentilis, saltem qui in confinio tenebrarum ac lucis constitutus, nec gentilem religionem probaret, nec Christianæ tamen nomen dedisset: quales seculum illud habuit multos. Sed utcumque hoc est, tempora, ut vidimus, eos refellunt, qui Augustino Eutropium faciunt juniorem. Ac mirum in isto etiam aberrasse virum temporum bene gnarum Stephanum Pighium Campensem in Annal. Rom. ad an Urbis IↃCXXVIII, ubi sua de atroci Africæ pestilentiâ ex locustis coorta exscripsisse ait Eutropium ex Orosio: qui demum scripsit post Romam ab Alaricho captam. Ubi & alter error. Nihil enim de eo Eutropius. Credo dicere voluit Paulum sive Joannem Diaconum;

a Pag 50.
b Eutropius sophista, qui Iuliano desertori in Persia simul aderat.
c Lib. 15. Anthropologia.

conum: in cujus historiâ Miscella eadem ex Orosio transcripta legere est. Stylum si spectes parum est concinnus: sed hoc ætati, quâ vixit tribuamus. Res verò ipsas compendio satis commodo constrinxit. Sanè quanti à Græcis fieri soleat, vel argumento illud erit, quòd Capito, historicus Lycius, epitomes Eutropii μετάφρασιν scripserit Græcè: ut Suidas docet in Καπίτων. Imò & Simlerus, in Appendice Bibliothecæ Gesneri, testatur, in bibliotheca P. Pithœi exstare Παιανίου μετάφρασιν Romanæ Eutropii historiæ. Ac video quædam ex Pæanio hoc citari à Scaligero. Compendio Eutropii Paullus Diaconus, malo sanè exemplo, sua inserfit; ut liquet ex undecim primis historiæ miscellæ libris: de quibus dicemus, cùm ad Paullum Diaconum ventum erit. Meminit & Eutropii Beda Histor. Angl. lib. I cap. XI, &, qui seculo toto Bedâ junior est, Hincmarus Rhemensis, opusculo ad Hincmarum Laudunensem cap. XVI: ubi de Castello Lauduno loquens ait: *Quod sicut Eutropius, antiquus historiographus, dicit, auctore Macrobrio pratore conditum, ab exordio sui in paganismo inter civitates, & provinciales sedes, nomen & locum non habuit.* Facit & mentionem Flodoardus Pontif. Rem. lib. I cap. I, & Leo Ostiensis (qui Alexii & Henrici Impp. temporibus fuit) Chronici Casinensis lib. I cap. XVII. MSus semel iterumque exstat in publica Cantabrigiensis Academiæ bibliotheca. Item apud eosdem in Bibliothecâ Collegii S. Benedicti. Item Oxonii in bibliothecâ Collegii Novi, & in Collegio Ballionensi. De Eutropio hoc satis: à quo diversus est Eutropius grammaticus, quem de literis testem laudat Priscianus lib. I. Item Eutropius medicus, memoratus Marcello Empirico præfat. operis de medicamentis. Quanquam de hoc quidem non magnopere adversor Jano Cornario, qui præfatione in Marcellum Empiricum suspicatur, eundem fuisse medicum & historicum. Sanè tempora conveniunt. Nam Marcellus vixit Theodosii senioris temporibus: ipse autem Eutropium medicum (uti & Julium Ausonium, patrem Ausonii poëtæ) refert inter eos qui paulò ante sua tempora, medicâ artemagnum honorem sunt consecuti.

SEXTUS RUFUS, vir Consularis, scripsit rerum gestarum pop. Rom. epitomen, quæ inscribitur, de consulari & imperiali dignitate atque accessione Rom. Imperii. Eum libellum Valentiniano dedicavit. Cùm verò corruptissimè antè legeretur, collatione variorum codicum correxit eum, & eruditis scholiis illustravit Joannes Cuspinianus. MSus exstat Oxonii in bibliotheca colle-

gii corporis Christi. Volaterranus nomen ei fuisse ait Festo Rufo: quod si est, idem fuerit ac Festus Rufus Avienus. Tradit Blondus, & ex eo Marlianus in Topographia Urbis Romæ lib. IV cap. XXI, Sextum Rufum consignâsse descriptionem Urbis Romæ: vixisseque temporibus Diocletiani. Hos si audimus, alius sit à breviarii auctore is, qui Romam descripsit. Descriptionem autem urbis, quæ P. Victoris nomen præfert, non ejus esse, sed Sexti Rufi: prodit Philander in Vitruvii lib. VII cap. III. quo loco de latrinis disceptat. In eum P. Victorii, vel potiùs Sex. Rufi libellum, commentarium edidit Guido Pancirolus, qui notitiæ utriusque imperii subjungitur. Sed omnino sunt diversi; cum multa habeat Rufus, quæ desideres in Victore, multa Victor, quæ desint in Rufo. Primus Rufum edidit Onuphrius Panuinus, cùm Victorem multò ante Aldus Manutius excudisset. Utriusque verò, & Rufi, & Victoris, ob insignem in describenda urbe diligentiam, non parum est gratię habendum. Plurimum item de utroque meritus Panuinus in commentariis suis de Rep. Romana, quibus utrumque inseruit, & eruditè illustravit. Alii dicunt diversas esse descriptiones Victoris & Rufi. Et ita esse liquet ex editione Onuphrii.

Hilarius, Pictaviensis in Aquitania episcopus, Constantii imper. temporibus, ac deinceps floruit. Valentiniano autem, ac Valente, imperantibus, mortuus est. Præter alia, quæ beatus pater composuit, etiam est historia Ariminensis & Seleuciensis Synodi: cujus sanctus Hieronymus meminit in catal. script. Eccl. item epist. VI, quæ ad Florentium, & XLI, ubi refert, se, peregrinantem cum Bonoso in Galliis, volumen hoc Treveris manu sua descripsisse. Mentionem ejusdem facit Honorius in Eccl. Lumin. & Matthæus Westmon ad an. CCCLXI. Eoque ex opere luculenta quædam supersunt fragmenta: quæ primus edidit P. Pithœus. Chronica etiam scripsisse, à Tritthemio dicitur: sed apud Hieronymum nihil de eo opere lego; uti nec Græcum interpretem, Sophronium.

Itidem Aquilius Severus Hispanus, qui in nonnullis MSSis *Achilius*, vel *Acilius*, vocatur, tempore vixit Valentiani. De eo sic Hieronymus in catalogo script. ill. *Aquilius Severus in Hispania, de genere illius Severi, ad quem Lactantii duo epistolarum scribuntur libri, composuit volumen, quasi ὁδοιπορικὸν, totius vitæ suæ statum continens, tam prosâ, quàm versibus; quod vocavit καταστροφὴν sive πεῖραν: & sub Valentiniano principe obiit.* Meminit & Honorius in Catalogo.

Etiam

Etiam Valentiniani & Valentis temporibus floruit DAMASUS, Antonii filius, Hispanus, qui annis XXII Romanæ præfuit Ecclesiæ. De eo sic B. Hieronymus a, *Damasus, Romanæ Vrbis episcopus, elegans in versibus componendis ingenium habuit, multáque & brevia opuscula heroico metro edidit, & prope octogenarius sub Theodosio principe mortuus est.* Non meminit Hieronymus operis, quod inscribi solet, *Pontificale* sive *de gestis summorum Pontificum*; ac Damaso quoque tribuitur à Tritthemio in catalogo script. Imò & à Platina, qui sic scribit: *Damasus otio literario delectatus, vitas pontificum omnium, qui ante se fuere, conscripsit, easque ad Hieronymum misit.* Sed præterquam quòd Hieronymus ejus non faciat mentionem, etiam phrasis Tritthemio reclamat, quæ hîc rudis & inculta, contrà quàm de Damaso testatur Hieronymus. Præterea multa in eo opere falsa occurrunt, nec ullius gravis scriptoris auctoritate subnixa. Quare Damasi neutiquam esse, agnoscunt etiam Bellarminus, Baronius, Possevinus, Binnius, & multi alii. Est autem is fœtus Anastasii bibliothecarii: de quo infrà dicemus. Planè enim eadem dictio est priorum, & eorum, quæ Damasi vitam cònsequuntur. Nec tamen primus hic erravit Tritthemius. Nam & jam olim Martinus Polonus *Chronicon Damasi Papæ de gestis Pontificum* reposuit in præfatione inter ea, unde Chronicon suum congesserat.

a *In Catalogo script. Eccl.*

CAP. IX.

Ammiani Marcellini *ætas, libri, patria, militia, laus, dictio.* Philastrii *ætas adstruitur. Idem emendatus. Censura ejusdem. Translatio vitæ Athanasii perperam adscripta* B. Hieronymo. *Quando eam verterit Euagrius.* Avienus sive Avianus *quando vixerit, & quæ scripserit. Macrobii ætas.*

AMMIANUS MARCELLINUS floruit sub Gratiano ac Valentiniano: ac libros scripsit XXXI: ex quibus tredecim primi deperierunt. Cujus fuerit nationis, & qua professione; unde item historiam cœperit; & quousque sit progressus: verba ista in epilogo historiæ ostendunt: *Hæc ut miles quondam, & Græcus, à principatu Cæsaris Nervæ exorsus, adusque Valentis interitum, pro virium explicavi mensura.* Et sanè Græcum fuisse, non hoc solùm ex loco paret: sed eo etiam, quòd lib. XXII, ubi pyramides ita dici

ait;

ait, quòd speciem habeant ignis, addat, ἢ πυρός, *quemadmodum nos dicimus*. Nempe nos Græci. Est verò hic scriptor veritatis studiosissimus, & prudens, gravis planè, ac serius, & dignus qui ab omnibus, ac Germanis præcipuè, ametur. Mirificè enim illustrat veteris Germaniæ situm. Eoque majorem hac parte fidem meretur, quia in hac stipendia ipse meruerit adversus Germanos. Dictio horridior est. Sed virtutes hujus scriptoris sunt tantæ, ut hoc in rationem venire non debeat. Et quid mirum, si duri militis phrasis quoque duriuscula sit, homoque Græcus Græcanicas sapiat loquendi formas? quo pacto se ipse excusat, ut paullò antè vidimus. Meminit Ammiani Priscianus quoque lib. IX. Vide & quæ diximus in historicis Græcis lib. II cap. XVIII. ubi de Marcellino nobis sermo. Non malè de historico hoc meritus est Mariangelus Accursius: qui quinque eum libris auxit à se inventis, ac præterea (si ipsi de se credimus) quinque mendarum millibus eum purgavit. Prodiit ea Accursii editio Augustæ Vindelic. anno cIↃ IↃ XXXIII. Quantò tamen emendatior sit illa, quam Rob. Stephanus, itemque Seb. Gryphius, postea dedit; & imprimis, quam doctissimus Lindenbrogus ad MS. & vett. codd. fidem recensuit; apertiùs est, quàm ut dici mereatur.

Sub Theodosio M. claruit PHILASTRIUS, Brixiensis episcopus: quippe quem cum B. Ambrosio se vidisse Mediolani dicat B. Augustinus, initio libri de hæresibus ad Quodvult Deus. Apud Margarinum de la Bigne, in Indice Chronologico bibliothecæ PP. adnexo, legas, Philastrium vixisse anno IↃXXX. Sed error, ut arbitror, est typothetæ, pro 330 reponentis 530. Saltem propiùs hoc à verò abest. Uti & quod Philastrius ipse hæresi LXIII dicit, *Inde à Domino usque nunc anni* CCCCXXX : ut vulgò quidem legitur. Sed leviculâ mutatione rescribo, CCCLXXX : ut nota quinquagenarii exciderit. Sanè hoc optimè convenit cum eo, quod de viso eo ab Augustino dicebam. Scripsit Philastrius librum de hæresibus ad sua usque tempora. Sed multa in eo inter hæreses refert, quæ hæreses non sunt: sed vel erronea duntaxat, vel etiam vera. Vide Sixtum Senensem lib. V Bibliothecæ sanctæ, Annot. XXVII, Bellarminum in scriptoribus Ecclesf. & lib. IV de amissione gratiæ & statu peccati cap. XI, item Possevinum in Apparatu sacro.

Iisdem temporibus floruit EVAGRIUS, Antiochenus episcopus: qui, presbyter etiamnum, cùm alia scripsit, tum Athanasii vitam Latinè reddidit, teste Hieronymo, & Honorio: qui & acris ac

ferventis ingenii fuisse ajunt. Tralatio ea Euagrii missa est ad Innocentium, hodieque exstat: etsi à nonnullis, imò Gelasio ipso a, Hieronymo tribuatur. Cùm autem exarata sit ab Euagrio presbytero; consequitur scriptam esse ante annum CCCLXXXIX, quo is episcopus factus est: ut constat ex Theodoreto lib. V cap. XXIII, Socrate lib. V cap. XV, Sozomeno lib. VII cap. XV, atque è Latinis Ambrosio epist. LXXXVIII. Euagrii hujus sæpius in epistolis meminit Hieronymus: idem in vita Malchi *Euagrium Papam necessarium suum* appellat. Memorat & in Chron. ad an. Christ. CCLXXII, qui secundus est Aureliani imperatoris. Estq; idem Euagrius, quem B. Basilius cum Eusebio Vercellensi episcopo in Occidentem fuisse profectum refert. At alius ab hoc est Euagrius Ponticus, monachus: alius item Euagrius Scholasticus: de quibus in historicis Græcis diximus.

a *Dist. 15 cap. Sancto Rom. Eccl.*

AVIENUS totum Livium jambis expressit: ut ait Servius in Maronis illud lib. X,

Hinc Helenum petit, & Rhœti de gente vetustâ
Anchemolum.

Credo eundem esse Rufum Festum Avienum, Arateorum interpretem, cujus præterea insignes atque eruditi libelli duo hodie versibus exarati exstant: nempe περιήγησις, sive orbis descriptio, & περίπλους, sive de orâ maritimâ. De quo sic Barthius Adversar. lib. XLVI cap. XVI, *Rufus Avienus scriptor luculentissimus, poëta verò adeò excellens, ut nonnunquam sese ipsum vix videatur capere.* Etiam lib. XLIV ait esse *magni oris poëtam, sed durum omnino, & se ipsum vix uspiam capientem.* Beatus Hieronymus commentario in Titum, meminit ejus, ut nuperi scriptoris. Unde Theodosii Imp. ætate vixisse, colligimus. Præsertim cùm nec Probus ille, cui poëmatium de orâ maritimâ sacravit, alius videatur, ac consularis ille Probus, ad quem scribit Claudianus. Ut omnino erret Crinitus, quando Avienum hunc Diocletiani æqualem facit. Exstat Æsopicarum fabularum liber elegiaco carmine factus, sive ab Aviano, ut in meis quoque MSSis vocatur: sive Aniano, ut nominatur in codicibus Proverbiorum, quæ Bedæ tribuuntur. Idémne is, an alius sit, non ita apertum est. Alium ut credamus, suadet, quòd ille Avienus; hic Avianus, sive Anianus, nominatur. Sed tanta est hîc nominum vicinitas, ut facilis in iis fuerit error. Et omnia, quæ hactenus attulimus, sapiunt unius hominis genium, qui gauderet aliorum inventa Latinis numeris reddere. Adhæc fabularis ille scriptor suum libellum dicat Theodosio. Et

Theo-

Theodosius Macrobius in Saturnalium libris loquentem inducit Avienum. Quare Theodosius, cui Avianus, sive Avienus, fabulas dicat, videri possit haut alius esse à Saturnalium scriptore: nec Avienus, quem loquentem inducit Macrobius, alius fortasse sit ab editore fabularum. Ætas quidem probè convenit. Nam & Macrobium Theodosii imp. ætate floruisse, jam aliis est observatum ex codice Theodosiano lib. VI. Tit. VIII. de præpositis sacri cubiculi. Accedit quòd (ut ex initio lib. V Saturn. satis liquet) æqualis fuerit Symmachi ejus, cujus epistolæ exstant, ac adversus quem Ambrosius, & Prudentius, scripsere. Quod autem Genebrardus in Aniceto, & Thevetus lib. II de viris illustribus cap. XLI, retulere ad secundum à nato Christo seculum: aut quòd in indice bibliothecæ Vaticanæ refertur ad seculum X: id utrumque sanè ejusmodi est, ut nec unius assis censeri mereatur.

CAP. X.

Prudentii ætas, honores, carmina de passionibus sanctorum. Dextri pater. Eundem videri Dextrum, cujus in catalogo scriptorum meminit Hieronymus: ac illum, cui catalogum illum dicavit. Obviam itum argumento, quod adversari huic sententiæ videbatur. Dextri dignitas. Vigilii Tridentini libri, & quando martyrii coronam acceperit. Refelluntur, qui Vigilium hunc confundunt cum eo, cujus libri exstant adversus Eutychen, & alios hæreticos.

THeodosii senioris, filiorumque ejus temporibus, claruit AURELIUS PRUDENTIUS CLEMENS, Hispanus, miles Palatinus, & postea Urbis præfectus, imò, ut Aldus, & Lilius, autumant, etiam consul: quem honorem si gessit, necesse est, in defuncti locum fuerit suffectus. Nec enim in Fastis consularibus ejus nomen legitur. Historiam Christianam juvit iis, quæ, inter alia, de variorum martyrum passionibus scripsit: carmine quidem; sed ex quo tamen petere rei gestæ veritatem soleant, qui hanc materiem prosâ prosequuntur. Nec ita demum seculo fit nostro: sed jam olim aliqui sic fecere. Quemadmodum quidam (ut verbis utar venerabilis Bedæ ex præfatione ejus in vita S. Felicis) *martyrium beati Cassiani de metrico opere Prudentii in commune apertumque omnibus eloquium transtulit.*

Atque is apud Surium exstat a. d. XIII Aug. Plura de poëta hoc Gennadius in catalogo, Aldus Manutius in ejus vita, Lilius Gyraldus in poëtarum historia.

Æqualis Prudentio erat DEXTER, filius Paciani ejus, qui Barcilonensis episcopus fuit, & sub Theodosio magno admodum senex mortuus est. De Dextro hoc ita B. Hieronymus in Illustr. Script. cat. *Dexter, Paciani, de quo suprà dixi, filius, clarus apud seculum, & fidei deditus, fertur ad me omnimodam historiam texuisse; quam necdum legi.* Meminit & in catalogo suo Honorius. Dispiciendum, utrùm Dexter hic ille sit, cui B. Hieronymus dicavit libellum de viris illustribus. Ita censet Baronius ad ann. CCCLXXXVIII. Nec mihi alia mens. Sed enim dixeris, si is tam amicus ac familiaris fuisset B. Hieronymo, ut ei dicaret hunc illustrium scriptorum librum, non ejus nomen inter ecclesiasticos scriptores ita retulisset, ut, num referri debeat, dubitâsse videatur. Nam quid aliud verba hæc indicant, *fertur historiam texuisse, quam necdum legi?* Hæcne satis conveniant amico, cui librum illum consecres, quo ista scribas? Non difficulter hic nodus solvitur. Nec enim dicit Hieronymus, *fertur texuisse:* sed *fertur texuisse ad me:* hoc est, intelligo eum non solùm composuisse, sed etiam mihi dicâsse: dicare saltem velle. Nempe Dexter opus hoc nondum perfecerat: saltem nondum ediderat. Sed Hieronymus, ubi ex amicis, qui id opus viderant, cognôrat, suo hoc nomini inscriptum iri: tam eam rem gratam habuit, ut non contentus viri, ac libri necdum lecti, aut visi sibi, meminisse, etiam præverіere Dextrum voluerit affectus sui testimonio, quod esse voluit dicationem hujus libelli de scriptoribus Ecclesiasticis. Ita mihi quidem videtur. Fuit autem hic Dexter præfectus prætorio. Ut cognoscere est ex Sophronio, interprete Græco, qui vertit, Ἱερωνύμου ἐπιστολὴ πρὸς Δέξτρον, ἔπαρχον πραιτωρίου.

Floruit eo tempore quoque VIGILIUS, Tridentinus episcopus, ac martyr, cujus ad Simplicianum, Mediolanensem episcopum, libellus, sive epistola exstat *a* de martyrio Sisinnii, & sociorum. Alia quoque composuit. Gennadius in ill. scr. cat. cap. XXXVIII: *Vigilius episcopus scripsit ad quendam Simplicianum in laudem martyrum libellum: & epistolam continentem gesta sui temporis apud barbaros martyrum.* Honorius quinque libros in laudem martyrum fecisse ait. Vigilius hic Honorii temporibus, Stilicone consule, martyr obiit. De quo sic Usuardus ad d. VI Kal. Jul. *Apud Tridentinam urbem S. Vigilii episcopi, qui sub Stilicone consule pro Christi nomine, magno imbre lapidum percussus,*

a Apud Surium a. d. 29 Maji.

sus, martyrium implevit. Fuit autem Fl. Stilico consul cum Aureliano anno Christi CCCC: atque iterum cum Anthemio anno CCCCV. Alterutrum in annum incidit Vigilii martyrium. Quare vehementer errant, qui Vigilium hunc vixisse dicunt temporibus Zenonis & Anastasii imperatorum: cùm inter Vigilii martyrium, & Zenonis imperium, sint anni LXX. In hunc errorem eos impulit, quòd Vigilii martyris esse arbitrarentur quinque libros illos, qui pro Chalcedonensi concilio scripti fuere adversus Eutychem. Atqui temporum ratio arguit, scriptorem hunc à martyre illo planè alium esse. Imò nec illud certò dicere possumus, hunc etiam Vigilium episcopum fuisse Tridentinum. Fortasse enim librarii, cùm non alium nossent Vigilium, quàm Tridentinum episcopum, hoc dignitatis nomen adjecerunt. Optandum autem erat, ut vita Vigilii, quæ præmittitur operibus ejus in editione Lipsiensi, atque etiam in bibliotheca Patrum *a*, quæque est apud Surium in supplemento Historiæ Sanctorum, ita esset edita, prout in MSSis legebatur. Nunc interpolator ejus vitæ vitam illi penè evitavit, dum errori suo indulgens ex duobus Vigiliis, qui seculo penè distiterunt, unum nobis, somnians potiùs, quàm vigilans, concinnat.

a *Tom.* 4. *edit.* 2.

CAP. XI.

Hieronymus quid præstiterit in Eusebiano Chronico. Quas Patrum vitas idem, ut genuinas, agnoscat. Quo tempore catalogum scriptorum ediderit Ecclesiasticorum. Librum de nativitate B. Virgin omnino alterius esse. Quanto in pretio Rufinus priùs fuerit, etiam apud Hieronymum: & quid ab eo abalienârit. Paullini judicium de Rufino. Quæ Rufinus verterit è Græco. Tralationum ejus, ac præcipuè Eusebianæ historiæ, censura. Gelasius, Rufini interpres Græcus.

THeodosii quoque, sed imprimis Honorii & Arcadii tempore, floruit B. HIERONYMUS, qui præclarè meritus est de historia transferendo Eusebii Chronicon, multaque addendo. Sic enim scribit *b* ad Vincentium, & Gallienum: *Sciendum etenim, me esse, & interpretis, & scriptoris ex parte officio usum: quia & Græca fidelissimè expressi, & nonnulla, quæ mihi intermissa videbantur, adjeci; in Romana maximè*

b *Præfat. Chron.*

ximè historia; quam Eusebius, hujus conditor libri, non tam ignorâsse, utpote eruditissimus; quàm, ut Græcè scribens, parùm suis necessariam, perstrinxisse mihi videtur. Itaque à Nino, & Abraham, usque ad Trojæ captivitatem, pura Græca translatio est. A Troja, usque ad vigesimum Constantini annum, nunc addita, nunc mixta, sunt plurima; quæ de Tranquillo, & cæteris illustribus historicis, curiosissimè excerpsimus. A Constantini autem supradicto anno, usque ad Consulatum Augustorum Valentis sexies, & Valentiniani iterum, totum meum est. Satis ex his liquet, B. Hieronymum non solùm Eusebii Chronicon vertisse; sed multa etiam inseruisse: adhæc inde, ubi desierat Eusebius, continuâsse: nempe ab Vicennalibus Constantini M. Nicodemiæ factis, & sequenti anno Romæ editis (qui Christi annus est CCCXVII) usque ad obitum Valentis, atque Gratiani cum fratre Valentiniano imperium: qui Christi annus est CCCLXXIX. Res verò gestas à Gratiano, & Theodosio, latiori se stylo reservâsse, ait in eâdem Chronici præfat. *Non*, inquit, *quòd de viventibus timuerim liberè ac verè scribere (timor enim Dei timorem hominum expellit) sed quoniam, debacchantibus adhuc in terra nostra barbaris, incerta sunt omnia.* Verùm non videtur historiam eam condidisse. Chronicon hoc Eusebianum emendârat Vasæus: sed morte præventus edere non potuit. Verba ejus sunt in Chron. Hisp. cap. V: *Eusebius Cæsariensis, cujus Chronicon multis mendis, quibus scatebat, repurgatum, & lectioni sinceræ restitutum, ex veterum codicum, & præcipuè Alcobaciensis collatione, propediem in lucem dabimus, simul cum Chronico D. Hieronymi, & Prosperi Aquitanici.* Sed quod Vasæus ob mortem præproperam minùs potuit, id postea præstitere magnâ curâ, Arnoldus Pontacus, episcopus Vazatensis, & Josephus Scaliger: cujus in hoc Chronicon commentario nihil excellentius, aut simile etiam, interiores habent literæ. Idem B. Hieronymus composuit & vitas Sanctorum: ut Pauli, primi eremitæ, & B. Hilarionis, ac captivi monachi: quarum trium ipse meminit in catalogo illustr. script. cap. ult. Chronicon Hieronymi MSum habes & apud Cantabrigienses in collegio S. Benedicti. His addunt aliqui vitam Malchi: qui ignorant, Malchum esse illum captivum monachum. quippe quem, cùm monasterio esset egressus, Saraceni ceperint. imò nec aliud fere vita ea Malchi continet, quàm ut ille in captivitate pudicitiam servârit, inque fuga à Deo fuerit conservatus. Quare falluntur, qui putant Captivum fuisse proprium monachi nomen: quos & Sophronius refellit, cùm vertit αἰχμαλώτου μοναχοῦ. Sed præter trium vitas, quos dixi, scripsit & vitas Romanarum trium viduarum; Fabiolæ, Paullæ, ac Marcellæ.

Alias

Alias quoque ei tribui ſcio: ſed eæ partim ſunt Euagrii Pontici, de quo Hieronymus epiſt. ad Creſiphontem, & Gennadius in catalogo: partim etiam aliorum. Hiſtoricum quoque opus eſt liber de illuſtribus Eccleſiæ viris: quem Sophronius Græcè vertit. Eum ſe decimoquarto Theodoſii imper. anno compoſuiſſe, teſtatur ipſe in libelli ejus fine, ubi commemorat, quæ ad eum uſque diem edidiſſet. Commendat autem hoc opus Caſſiodorus de divinis lect. cap. XVII, quod eſt de Hiſtoricis Chriſtianis. Miretur fortaſſe aliquis, præteriri à nobis librum de nativitate Mariæ ad Chromatium & Heliodorum epiſcopos: quo, ut de ortu B. Mariæ, ita etiam de Soſpitatoris noſtri nativitate, & infantia, tractatur. Sed profectò fœtus iſte non eſt beati Patris; verùm planè ſuppoſititius: quod non dictio modò clamat, ſed etiam res ipſa: imò vel inde fraus apparet, quòd Iſſacharem pontificem comminiſcitur: qui ſi Mariæ temporibus fuiſſet, meminiſſet ejus Flavius Joſephus, qui in Antiquitatum, deque bello Judaïco libris, ſummos pontifices recenſet. Et ſunt alia id genus, quæ non minùs fucum factum eſſe arguunt. Ut nec ſani eſſe hominis videatur, recedere hac parte ab Eraſmo, Sixto Senenſe, Cano, Baronio, Poſſevino, aliis: qui Hieronymo planè abjudicant. Videtur & hic locus deberi B. Hieronymi libro de locis Hebraicis, ut qui ad terrarum hiſtoriam pertineat. Sed nec iſte Hieronymi eſt: ut cujus mentio fiat, ubi agit de Smyrna.

RUFINUS, Aquilejenſis Eccleſiæ presbyter, apud multos olim magno loco habebatur. Caſſiano lib. VII de incarnat. cap. XXVII vocatur *Chriſtianæ philoſophiæ vir, haut contemnenda Eccleſiaſticorum doctorum portio.* Imò & B. Hieronymus, ut ex epiſtolâ ejus V ad Florentium conſtat, ſummis hujus ſanctimoniam laudibus extulit. Sed iſtoc fecit, antequam Rufinus Romam rediens, tranſlatione librorum Origenis περὶ ἀρχῶν, errores ſuos detexiſſet. Poſtea ſanè mens longè alia beato patri fuit; ut adverſaria amborum ſcripta oſtendunt. Atque hoc in cauſſa eſt, cur Palladius [a] quoque, qui Rufino erat addictior, iniquior ſit Hieronymo. Sed pro Hieronymo ſtat Gelaſius, & concilium Romanum LXX epiſcoporum: quo ſtatuitur, multa in Rufino ad arbitrii libertatem pertinentia notata eſſe à B. Hieronymo: in quibus Hieronymi ſententiæ ſubſcribere conveniat. Imprimis Rufinus, ob utriuſque linguæ, ac hiſtoriarum peritiam, magni fieri ſolet. Itaque & cùm Severus Sulpitius rogâſſet Pontium Paullinum, ut participem ſe eorum faceret, quæ de antiquis temporibus obſervâſſet; negavit hic, ſe eorum eſſe intelligentem;

[a] *In Lauſiacis cap. 78. ſive, juxta aliorum diſtinctionem 72.*

tem; Rufinumque Sulpitio, ut eorum multis partibus peritiorem, commendavit. Sic enim inter alia ad Severum scribit epist. nonâ: *Quod de me non habui, de fratris unanimi* a *opulentiore thesauro petivi; & ipsam adnotationem, quam commonitorii vice miseras, literis meis inditam direxi ad Rufinum presbyterum sanctæ Melaniæ, spiritali viâ comitem, verè sanctum, & piè doctum, & ob hoc intimâ mihi affectione conjunctum. Si ille has, quæ meritò te permovent, de annorum, sive regnorum, non congruente calculo, biantis historiæ caussas non ediderit; qui & scholasticus, & salutaribus literis, Græcè juxta, ac Latinè, dives est: vereor ne apud alium, in his regionibus, frustra requiramus.*

a *Fort.* unanimis.

Multum sanè operæ contulit Rufinus ad historiam illustrandam. Nam inter alia, quæ Gennadius, & ex eo Honorius commemorat, Clementis Romani Recognitiones, & Flavium Josephum, Latinè transtulit. Item decem libros Eusebii historiæ Ecclesiasticæ. Quod ad Josephum, versio illius, ut Casauboni verbis utar ad Apparat. Annalium sect. ult. *multis locis est ad insaniam usq; inepta.* Sed addit hoc, inde provenisse, partim *quod corruptissimos nactus esset codices*, partim quòd *judicio critico destitutus, quicquid inveniret, exprimeret.* In Eusebio quoque nimium profectò libertate in vertendo usus fuit. Sanè Eusebiana translatio ne paraphrasis quidem dici possit: sed proprium opus, in quo tamen Eusebium plurimùm exscripserit. Multa adeò addit, multa demit, multa mutat. Dimidium octavi libri omisit: decimum vix attingit. Atque hoc pacto ex libris decem Eusebii fecit novem: quibus duos de suo adjecit: sed quibus non semper habenda sit fides, si Socrati credimus. Sanè futilissimum auctorem vocat etiam Josephus Scaliger, appendice operis de emendatione Temp. Duorum, quos dixi, Rufini librorum, etiam Gennadius meminit. Græcè verò eos vertit, & præfationem suam iis addidit Gelasius, Cæsareæ Palæstinæ episcopus; non ille Cyzici natus, qui de concilio Nicæno scripsit; sed alter eo antiquior, qui Cyrillum Hierosolymitanum avunculum habuit: ut Photius testatur tmem. LXXXIX. ubi omnino adi, quæ hoc de Gelasio annotavit vir doctissimus, Andreas Schottus. Video autem à Melchiore Goldasto Rufino etiam tribui vitam S. Eugeniæ. Quod facere arbitror MSSorum fide subnixum. Saltem stylus non abnuit. In editis auctor non adscribitur. Uti nec in multis aliorum Sanctorum Vitis: quarum Rufinum esse interpretem, partim ex Hieronymo, partim ex dictione, cognoscitur. Vide quæ super ea re ad vitas SS. Patrum Rosvveidus annotavit Proleg. IV. & V. Satis autem mirari non possum jam tempore Cassiodori dubitatum fuisse, utrùm Ruffinus, an alius, vertis-

vertisset libros de bello Judaico: imò creditum esse, translationem eorum librorum non exstare: ita ut Cassiodorus eos verti curârit ab amicis. Vide de eo ipsum Cassiodorum lib. de divinis lectionibus cap. XVII, quod de Historicis agit Christianis.

CAP. XII.

Severus Sulpitius, B. Martini familiaris, & Sulpitius, Bituricensis episcopus, perperam confunduntur. Severi Sulpitii elogia, libri, amici familiares, error, dictio, ac pro eo apologia. Paullini Aquitanici dignitas, in pauperes liberalitas, ac commigratio in urbem Nolanam, quò meliùs cum uxore Christo inserviret. Tanaquil *pro uxore marito imperante. Paullini episcopatus, ac compendium librorum Suetonii de regibus, item libri de vita B. Martini, & libri* VII *in natalem B. Felicis, oratione scripti ligatâ, quos in pedestrem sermonem Beda convertit. Iulii Hilarionis ætas. Locus ejus corrigitur.*

HIeronymi, ac Rufini æqualis fuit SEVERUS SULPITIUS Nitiobrix: ubi *Sulpitius* esse cognomen clarè ait Gennadius, & id nomen postponit Gregorius Turonensis lib. I. de miraculis S. Martini cap. I. & lib. X Hist. Franc. cap. XXXI. Obstare interim videtur, quod *Sulpitium Severum* se vocet, in inscriptione epistolæ ad Aurelium Diaconum, item ad Bassulam Socrum. Sed sæpe prænomen postponi comprobat Franciscus Sylvius Progymnasmatum centuria II cap. XLVI. De patria cognoscimus partim ex dialogo I. cap. XX, ubi se Aquitanum agnoscit, atque idem Gennadio proditum: partim ex lib. II Histor. Sacræ, ubi Phæladium suum vocat. Episcopum: eum vero Aginni (quod in Nitiobrigibus) episcopum fuisse clarè ait Hieronymus in scriptoribus Ecclesiasticis. Malè verò Carolus Sigonius, Petrus Galesinus, & Victor Giselinus Sulpitium hunc, cum Sulpitio, episcopo Bituricensi, confundunt: ut rectè notatum Josepho Scaligero in prolegom. libb. de Emendat. Temp. item Baronio ad ann. CCCCXXXI, & P. Fabro in opusculis postumis, schediasmate de Dionysio Areopagita; ubi Severum hunc ait fuisse monachum Primuliacensem. Sanè nunc vixit Primuliaci, nunc Elusone, ut cognoscere est Paulini epist. VI, XI, XII. Sed &

Tolisæ habitasse videmus ex epistola ejus ad socrum Bassulam. Sed monachum fuisse non legi apud Veteres, verùm presbyterum: de quo nobis auctor Gennadius. Qui episcopum fuisse ajunt, falli planè existimandi. *Vir* fuit *doctrinâ & sapientia pollens*, ut eum Augustinus vocat epist. CCV. *vir genere & literis nobilis* dicitur à Gennadio, & Honorio. *vir summus* appellatur ab Idacio, penè initio Chronici. Inter alia duos composuit libros de sacra historia; quos, à mundi initio exorsus, perduxit usque ad consulatum Stiliconis, & Aureliani: hoc est annum quadringentesimum. Scripsit & vitam B. Martini, quo familiariter usus fuit: uti & B. Paullino; qui quanti Severum fecerit, satis laudes luculentæ in ejus epistolis ostendunt. Adhæc tres ejus epistolæ exstant: una est adversus æmulos B. Martini: altera agit de obitu & apparitione ejus: tertia refert, quomodo B. Martinus ex hac vita mortali transierit ad immortalem. Item exstant dialogi tres, quorum primus narrat virtutes & miracula monachorum orientalium; duo posteriores exponunt virtutes B Martini, libro primo præteritas. Pro Sulpitii libellis de B. Martino apologiam scripsit Guibertus Martinus, abbas Gemblacensis, qui MSus exstat Gemblaci, & Lovanii ad S. Martinum. In dialogis, quibus Postumianus, & Gallus, loquuntur, sequitur Sulpitius errorem millenariorum: ut & monet Hieronymus in Ezech. cap. XXXVI. Unde apud Gelasium quoque legas in Concil. Rom LXX. episcop. *Opuscula Postumiani, & Galli, apocrypha.* Dictione utitur tersâ, & eleganti, adeò ut *Ecclesiasticorum purissimus scriptor* vocetur à Josepho Scaligero opere de Emendat. Temp. Sallustii imprimis æmulus est. Unde Christianum Sallustium vocat Barthius Advers. lib. XLIX cap. IV. Et alia quædam de Severo suppeditabunt Gennadius, ac Honorius in scriptoribus Ecclesiasticis, Ado in Chronicis item Baronius Tom. V. Annal ad ann. CCCCXXXI. In eo tamen à Baronio dissentio, quod Gennatium parum cautè vocat Severi æqualem: cum Gennatius post Severum floruerit annis plus minus LXX. Nam dicavit librum suum de fide, (ut ipse ait) Gelazio Papæ, qui demum Episcopus Romanus factus est anno CCCCXCII. Valde autem Sulpitii sanctimoniam commendat, quod in Romano Martyrologio ejus memoria celebretur ad IV Kal. Februarias.

Itidem Theodosii senioris, ac imprimis filii ejus Honorii temporibus, vixit PAULLINUS AQUITANICUS: qui cùm dignitatis senatoriæ foret, divenditis suis, uxore etiam adhortante, Nolam concessit, ut ibi Christianæ magis religioni vacaret. Quâ de re sic

B. Am-

B. Ambrosius lib. VI epist. I ad Sabinum: *Paullinum, splendore generis in partibus Aquitaniæ nulli secundum, venditis facultatibus, tam suis, quàm etiam conjugalibus, in hos se induisse cultus ad fidem comperi, ut ea in pauperes conferat, quæ redegit in pecuniam, & ipse pauper ex divite factus, tanquam deoneratus gravi sarcinâ, domui, patriæ, cognationi quoque, valedicat, quo impensiùs Deo serviat. Elegisse autem secretum affirmatur Nolanæ Urbis, ubi tumultum fugitans ævum exigat. Matrona quoque virtuti, & studio ejus, proximè accedit; neque à proposito viri discrepat. Denique transscriptis in aliorum jura suis prædiis, virum sequitur, & exiguo illic conjugis contenta cespite, solatur se religionis, & charitatis divitiis. Soboles eis nulla, & ideo meritorum posteritas desiderata. Hæc ubi audierint proceres viri, quæ loquentur? Ex illâ familiâ, illâ prosapiâ, illâ indole, tantâ præditum eloquentiâ, migrasse à Senatu?* Quia autem uxor in hoc instituto consenserat Paullino, eò Ausonius persuasum habuit, fecisse uxoris hortatu, cui obnoxius foret: unde & Tanaquilem appellat epist. XXXIV, quæ est ad Paullinum hunc:

Si prodi, Paulline, times, nostraque vereris
Crimen amicitiæ; Tanaquil tua nesciat istud.

Nomen uxori erat Therasia: ut eam Idatius appellat. Item Sigbertus in Chronicis. Sed Tanaquil vocatur, quasi cujus instinctu pleraque ageret Paullinus, haut aliter ac Tarquinius Priscus solet obsecundare consiliis Tanaquilis suæ. Ideo Paullinus respondet,

------ Nec Tanaquil mihi, sed Lucretia conjux.

Cæterùm Paullinus, aliquanto postquam Nolam se receperat, Nolanus episcopus factus fuit: vir non Ambrosio modò, sed etiam Hieronymo, Augustino, Prospero, Eucherio, aliisque, laudatus. Varia ab eo carmine edita recenset Gennadius. Inter alia fuit, quod non nominat Gennadius, poëma de regibus, in quo libros Suetonii in compendium redegit. Ausonius epist. XIX, quæ est ad Paullinum: *His longè jucundissimum poëma subdideras: quod de tribus Suetonii libris, quos ille de regibus dedit, in epitomen coëgit, tantâ elegantiâ, solus ut mihi videare assecutus, quod contra rerum naturã est, brevitas ut obscura non esset.* Iis libris, ut mox exponit Ausonius, inter alia egit de Carano, primo Macedonum rege; de Nechepso, & Sesostre, regibus Ægypti; de Vonone, Parthorum rege; de Avele, rege Numidico, &c. Atque isti versus quos adducit Ausonius, ipsius sunt Paullini, unicum ex historico illo poëmatio fragmentum. Sed neque meminit Gennadius quatuor librorum de vita B. Martini, episcopi Turonensis. Exstant hi in biblioth. patrum edit. II Tom. VIII. Ac mentio eo-

rum quoque fit apud Gregorium Turonensem libro primo miraculorum Martini cap. 1, his verbis: *Paullinus quoque beatus, Nolanæ Vrbis episcopus, post scriptos versu de virtutibus ejus, quas Severus complexus est, quinque libros, illa comprehendit miracula, quæ post ejus gesta sunt transitum, id est in sexto operis sui libro.* Et Turonensis æqualis Venantius Fortunatus initio libri primi de eapse historia:

Stemmate, corde, fide, pollens Paullinus, & arte
Versibus explicuit Martini dogma Magistri.

Nisi hoc opus unum est Paullini Nolani quod Barthius censet lib. XLIV Adversar. cap. V. Ubi & observat, ut Franciscus Juretus alio priorem, alio posteriorem sententiam sequatur. Turonensis tamen, ut vidimus, clarè tribuit Nolano. Et elogia à Venantio tributa Paullino facilè ostendunt Nolano id opus tribuisse. Etiam Paullinus libris septem celebrat natalem B. Felicis, non quo editus in lucem; sed quo (ut Paullini ipsius verbis utar)

------- corpore terris
Occidit, & Christo superis est natus in astris,
Celestem nactus sine sanguine martyr honorem.
Nam confessor obit, pœnas non sponte lucratus,
Acceptante Deo fidam pro sanguine mentem.

Meminit ejus operis quoque Sigebertus lib. de illustr. scriptor. cap. XIV. Ex eo prosâ vitam S. Felicis contexuit venerabilis Beda: ut ipse in præfatione testatur his verbis: *Felicissimum beati Felicis triumphum, quem in Nola, Campaniæ civitate, Domino adjuvante, promeruit, Paullinus ejusdem civitatis episcopus, versibus hexametris pulcherrimè ac plenissimè descripsit: qui quia metricis potiùs, quàm simplicibus, habiles sunt lectoribus, placuit nobis ob plurimorum utilitatem, eandem sancti Confessoris historiam planioribus dilucidare sermonibus.* Libellū etiam suum ita claudit: *Explicit liber de vita & confessione sancti Felicis: quem ego famulus Christi Beda de metrito opere beati episcopi Paullini simplici sermone transtuli.* Martyrium quoque scripsit S. Genesi Arelatensis episcopi: quod apud Surium est Tom. IV die XXV Augusti. De Paullino hoc vide & quædam in Chronico Burdegalensi Gabrielis Lubæi ad ann. CCCXCIV. Elogia Paullini sedulo ex veteribus collegit Barthius Advers. lib. LX in August. lib. I. de civit. Dei cap. X. col. 2971. & seq. Ex iis testimoniis, & vitam Paullini, & quantus vir fuerit, cognoscere cuivis licebit. Fusissimè autem Paullini vitam ab amico Romæ perscriptam, unà cum Paullini operibus, suisque & Fronto-

nis

nis Ducæi in eum notis edidit Heribertus Rosweidus, edit. Plantin. an. 1622.

Sulpitio, Paullinoque, sociari optat Q. IULIUS HILARIO, qui Chronologiam, sive de mundi duratione libellum scripsit. Exstat in Tom. VII biblioth. PP. primusque edidit Pythœus. In frontispicio MSi exaratum erat: *Hunc librum Rudolphus lucratus est S. Bonifacio anno Domini* CIↃ CCCLX. Quare ducentis sexaginta annis codex ille fuerit antiquior. Ipse verò Hilario quando vixerit, non video unde colligi possit, præterquam hisce ipsius verbis: *A passione domini in consulatu Cæsaris, & Attici, die* IX *April. anni transierunt* CCCLXIX. Ubi legendum censeo, *Cæsarii, & Attici*; qui consules fuere anno CCCXCVII. Sed à passione Christi, usque ad id tempus, anni sunt CCCLXIV. Et sanè ita puto Hilarionem scripsisse. Proclivi enim lapsu X potuit pro V poni. Sed si tam vetustus est scriptor, mirum, neminem antiquorum ejus meminisse. Chiliastam fuisse, liquet ex libelli extremo.

CAP. XIII.

Cur S. Augustinus vitam suam, non ita uti vulgò Vitæ scribi solent, tradere voluerit: sed prout ab eo factum videmus in Confessionum libris. Illa de hæresi Nestorii, & Eutychis, libro Augustini de hæresibus ab alio sunt assuta. Primasius, qui anno claruit IↃ XL, *tres libros huic Augustini operi addidit. Paullinus, quo hortante, ac quando, vitam Ambrosii in literas miserit, & unde ei cum Augustino amicitia. Refelluntur, qui Paullinos duos, unum presbyterum Mediolanensem; alterum episcopum Nolanum confundunt: deque diverso utriusque stylo. Maximus Taurinensis. Honorii locus emendatus.*

BAURELIUS AUGUSTINUS, Hipponensis antistes, Arcadii & Honorii temporibus vitam suam XIII Confessionum libris complexus fuit. Hoc prætulit scribendi genus, ne laudum suarum buccinator videretur: simul ut lectorem magis ad Dei laudationem excitaret. Itaque ipse Augustinus hoc de opere sic loquitur Retractat. lib. II cap. VI. *Confessionum mearum libri tredecim, & de malis, & de bonis meis, Deum laudant justum & bonum, atque in eum excitant humanũ intellectum, & affectum. Interim, quod ad me attinet, hoc in me*

 egerunt,

egerunt, cùm ſcriberentur, & agunt, cùm leguntur. Nec ad hiſtoriam minùs, quàm Fidem, pertinet de Hæreſibus liber, quem etiam Poſſidii indiculus agnoſcit. In eo Pelagianam hæreſin recentiſſimam ſtatuit. Quæ igitur de Eutyche, & Neſtorio, ibi leguntur, poſt exceſſum beati antiſtitis adjecta fuere. Atque hoc etiam annorum ratio clarè evincit. Quæ verò, morte præventus, præſtare hoc opere non potuit Auguſtinus, tribus libris perſecutus fuit PRIMASIUS, itidem Africanus epiſcopus: ſed ſeculo toto junior: de quo Iſidorus in catal. cap. IX, & ex eo Honorius Auguſtodunenſis.

Eodem tempore fuit PAULINUS presbyter: qui vitam B. Ambroſii ſcripſit ad B. Auguſtinum. Hortatu ſe Auguſtini eam conſignaſſe, ipſo initio Vitæ profitetur. Nec ſtatim ab obitu Ambroſii id feciſſe, ſed aliquanto pòſt, illud docet, quòd, cùm iſta ſcriberet, non Simplicianus, qui Ambroſio ſucceſſerat anno CCCXCVII, deſieratque vivere anno CCCC: ſed Venerius epiſcopalem Mediolani ſedem obtinebat. Sic enim Paullinus: *Defuncto tamen Ambroſio, non alius illi ſucceſſit, niſi is, quem ille bonum trinâ voce ſignaverat. Cui Simpliciano Venerius ſucceſſit.* Amicitia, quæ Paullino fuit cum Auguſtino, contracta eſſe potuit, partim Mediolani, cùm iſtic ageret Auguſtinus; partim in Africa; ubi quoque fuiſſe, hæc oſtendunt verba in extremo Vitæ ejus: *In urbe etiam Carthaginenſi, cùm apud Fortunatum diaconum, fratrẽ venerabilis viri Aurelii epiſcopi, ad convivium veniſſem unà cum Vincentio, Coloſſitano epiſcopo; Murano etiam, epiſcopo Bolitano; ſed & aliis epiſcopis, & diaconibus: Murano epiſcopo, detrahenti ſancto viro, retuli exitũ presbyteri ſuperiùs memorati.* Loci, in quo hæc ſcripſerit, meminit iſtis verbis: *Nos tamen ea Mediolani poſiti, ipſo Maſcezele referente, cognovimus. Nam & in hac provincia, in qua nunc poſiti hæc deſcribimus, pluribus hoc ipſum retulit ſacerdotibus.* Hoc de ſcriptore ita Iſidorus Hiſpalenſis in illuſtribus viris cap. XVII: *Paullinus presbyter explicuit in benedictionibus patriarcharum triplici intelligentiæ genere librum ſatis ſuccinctâ brevitate compoſitum. Idem etiam, petente Auguſtino, conſcripſit Ambroſii vitam ſignis florentem, atq; doctrinis.* Eademque habemus apud Honoriũ. Confundit eum cum Paullino Nolano Sigebertus. Sed Sigebertum tuetur, in notis ad Iſidorum, vir doctus, Jacobus du Breul, monachus S. Germano à Pratis. Sic enim ſcribit: *Fruſtrà multi noſtrâ ætate, Honorium Auguſtodunenſem ſecuti, Paullinos duos faciunt, unum Nolanum epiſcopum; alterum, presbyterum Mediolanenſem, auctorem vitæ ſancti Ambroſii: cùm ipſe Paullinus in epiſtola ad Alypium ſcribat, ſe, licet in Hiſpania ordinatus fuerit presbyter à Lamprio, epiſcopo Barcinonenſi; tamen, beneficio ſancti Am-*

broſii,

brosii, assecutum esse, ut, ubicumque terrarum degeret, Ambrosii presbyter diceretur. Nobis secus planè videtur. Idque duabus de caussis. Nam dictio in vita Ambrosiana nequaquam spirat elegantiam ac venustatem, quam omnia habent Paullini Nolani: imò longissimè ab ea abest. Adhæc tempora, ut idem sit, minimè ferunt. Nam, Ambrosio superstite, jam in Nolanum agrum concesserat Paullinus: ut ipse testatur Ambrosius epistolâ XXXVI. Verba ejus antea adduximus, cùm de Nolano Paullino ageremus. At hic Paullinus, moriente Ambrosio, erat ei à manu, ac minoris ordinis clericus sub curâ Casti diaconi agebat Mediolani. Sic enim ipse in vita Ambrosii inquit: *Ante paucos verò dies, quàm lectulo detineretur, cùm quadragesimum psalmum dictaret, me, & excipiente, & vidente, subito, in modum scuti brevis, ignis caput ejus cooperuit, atq; paullatim per os ipsius, tanquam in domum, habitator ingressus est, & facies ejus facta est velut nix; postea verò reversus est vultus ejus ad speciem suam. Quod cum fieret, stupore perculsus obrigui; nec potui scribere, quæ ab illo dicebantur: nisi posteaquam visio ipsa transibat. Dicebat enim in eo tempore testimonium scripturæ, quod ego optimè retinebam. Nam scribendi, vel dictandi, ipso die finem fecit. Sed quidem ipsum psalmum explere non potuit. Ego verò id, quod visum à me fuerat, honorabili viro Casto diacono, (sub cujus curâ degebam) statim retuli.* Unde cognoscimus, Paullinum hunc notarium fuisse; qui diacono suberat, & res Ecclesiæ signabat.

Æqualis his MAXIMUS Taurinensis Episcopus, qui, ut de eo Gennadius catal. cap. XL ait, *fecit duos de S. Eusebii, Vercellensis episcopi, & confessoris vita tractatus: & de sanctorum, Cypriani, & Laurentii, martyrio*, multaque alia: quæ Romæ prodierunt anno CIƆ IƆ LXIV. Quædam tamen ex iis homiliis etiam reperiuntur interfusas de Temporibus, aut Sanctis, quæ sub Augustini nomine leguntur: uti & quædam earum est apud Ambrosium, & Augustinum de verbis Apostolorum. Qua de re vide Criticum Sacrum clarissimi collegæ mei, doctoris Theologi in antiquis Theologis egregiè versati, Andreæ Riveti. Cæterùm sermonem de Canto, Cantiano, & Cantianilla, qui apud Ambrosium est LXXV, Maximi esse, censet Surius; qui eum refert ad XXXI Maji. Moritur Honorio, & Theodosio juniore, regnantibus: ut ibidem legitur. Eademque apud Honorium reperias. Sed corruptè in hoc legas, *sub Theodorico* claruisse. ubi *Theodosio* reponendum videtur ex Gennadio. Nisi magis placet ex Honorio emendari Gennadium. Sanè, ut benè Baronius observat, non potest sub Honorio mortuus esse; si in concilio fuit Mediolanensi, quod sub Marciano celebratum est: aut si Concilio Romano

episco-

episcoporum XLVIII interfuit anno CCCCLXV. & post Urbis episcopum primus subscripsit. Quid si igitur utrobique legendum dicamus, *Moritur Odoacro & Theodorico regnantibus.* Sanè prior horum Italiæ dominium invasit anno CCCCLXXVI: alter in Italiam irruit anno CCCCLXXXIX, ac paullò pòst insidiis Odoacrum, regni socium, sustulit.

CAP. XIV.

Orosii ætas, ac quâ occasione historiam scripserit. Disquisitum, unde historiæ huic Hormestæ *nomen impositum sit. Vnde item Propertius* Nautæ, *Martialis autem* Coqui *acceperit cognomen. De Orosio judicium. Cujus sit commentarius in Cantica Orosio tributus. Liquidò ostensum, in apologia Orosii de libero arbitrio octodecim capita legi ex libello Augustini: nec ea ab Orosio esse ex magno illo antistite exscripta: sed dum chartæ MSæ utriusque scriptoris incompactæ habentur, incuriâ quadam pluscula ex Augustino folia fuisse Orosianis permixta: quod nec ab editore fuerit animadversum.* Euodius Vzalensis, *ac* Severus Minoricensis, *de miraculis per Stephanum protomartyrem factis. Luciani liber de reliquiis S. Stephani, translatus ab* Avito presbytero.

PAULLUS OROSIUS, Hispanus patriâ, domo (ut Joannes Gerundensis *a* tradit) Tarraconensis sub Arcadio, & Honorio, vixit: ut Prosper in Chronicis ait. Hic cùm Româ ab Alaricho, Gothorum rege, captâ, gentiles, & hujus, & omnium calamitatum caussam, in Christianos conjicerent, composuit, hortatu B. Augustini, septem historiarum libros: quibus ostendit, ab orbe condito, usque ad tempus, quò illa scriberet,) id spatium ipse dicit annorum esse, quinquies mille sexcentorum & duodeviginti) maximas semper atque atrocissimas, per orbem calamitates contigisse. Opus illud *Hormestam* appellari video, cùm in speculo Vincentii Bellovacensis, tum Tritthemio, Gesnero, aliis. Imò apud Balæum, Cent. II. cap. XXVI. legas, Alphredum Magnum, regem Anglorum doctissimum; qui anno obiit nongentesimo primo, *Hormestam Paulli Orosii in linguam Anglicam transtulisse.* Cur verò liber iste *Hormesta Orosii* dicatur,

a Initio παραλειπομένων Hisp.

catur, divinare difficile est. Proximè quidem *Hormesta* accedit ad *Hormesta*, sive *Hormeuta*: ὁρμεύτης autem piscatorem significat, Hesychio teste. Num ergo putabimus, Orosio piscatoris hæsisse nomen, uti Propertio *nauta* cognomentum apponitur in MSSis, ac veteri, quam habeo, editione ejus poëtæ, Regii Lepidi procurata anno cIↃ CCCC LXXXI: aut quomodo Martialis *coquus* vocatur à Jacobo Magno Toletano in Sophologio, & aliis ejusce seculi scriptoribus, ac plerisq; codd. MSStis? Sed unde natum sit utrumque hoc cognomen, jam viri docti acutè perspexerunt Nempe Propertio nautæ nomen adhæsit ex eo, quòd in corruptis poëtæ ejus codd. exaratum esset, *Quamvis navita dives eras*: ubi nunc rectè legitur, *non ita dives eras*. Martialis autem coqui nomen accepit exinde, quòd apud Lampridium legeretur jam olim, *ut Martialis coci epigramma significat*: pro, *ut Martialis quoque epigramma significat*. Satis hæc aperta. Sed unde Orosio ὁρμεύτου sive piscatoris nomen datum sit, non æquè facile dictu est. Imò nec tam Orosius vocatus Hormesta, quàm historia ejus. Quid si dicamus, non *Hormestam*, sed *Hormathum* scribi debere? Nam Chronicon nihil est aliud, quàm catenata temporum series: ὁρμαθὸς autem catenam, aut seriē notat: unde in veteri verbo, ὁρμαθὸς κακῶν. Sed hoc commentum ne mihi quidem placet: nedum aliis me illud probaturum sperem. Potiùs censeam, dominum libri in frontispicio ejus, ut fieri solet, nomen suum adscripsisse. Hoc fuisse *Hormisda*, vel simile: id postea inscriptionis factum esse partem ab imperito librario. Vel, quod imprimis placet, dicendum, *Hormesta* corruptum esse ex *hominum miseria*: quæ voces non integrè, sed compendio quodam literarum erant exaratæ: ut in veteribus MSSis crebrò fit. Inde igitur occasio fuerit erroris. Sanè eruditus scriptor πεϱιλεγομένων in Tom. Historiæ Orientalis ait, in codicem se Orosii incidisse, qui inscriberetur, *De miseria hominum*. Et valde convenit is titulus cum proposito auctoris, & argumento operis: ut liquet ex occasione ea, qua historiam hanc conditā esse antè dicebamus. Tædet pluribus insistere rei tam incertæ, & voci planè nihili. Nec enim id nomen, vel scriptores veteres, vel melioris ævi codd. agnoscunt. Venio ad ea, quæ majoris sunt momenti. Est Orosius scriptor planè utilis: sed qui scriptores Græcos nō legerit: imò Græcarum literarū expers fuerit. In temporibus etiam crebrò fallitur. Ut vel illa ostendunt, quæ in eo castigavit Scaliger in animadversionibus Eusebianis. Sæpius etiā vulgares sectatur opiniones, quā historicū. Perquirat, cujus est omnia ad veritatis

trutinam expendere. Ita videmus eum libro VII tradere Drusium à Tiberio extinctum veneno, quam opinionem vulgi refellit Tacitus in IV Annal. Justus Lipsius commentario ad eum locum, culpat hoc nomine Orosium, & asperiùs aliquanto quàm vellem subtexit: *At me non valde movent ejusmodi scriptores legitimæ historiæ, (dicam iratis quorundam auribus) dehonestamenta.* Item in lib. V, cùm questus esset de magno historiæ hiatu, (nam triennii ferè gesta desiderantur) subjungit mox: *Adeò bonis illis patribus cura otiumque fuit describere Orosios, & Vopiscos, & hujusmodi quisquilias præ* (Taciti) *auro.* Nec immeritò sanè. Haut inutilis Orosius. Sed Tranquillus ad Tacitum? Casauboni etiam judicium apponam ex I Exercit. ad Apparatum Annalium sect. XII: *Orosium, ex quo multa in hoc scriptore describit, scriptorem alioqui optimum, & Zelo domus Dei plenum, si injuriæ facilitatis in talibus credendis postulaverimus; non deerunt viri præstantissimi, & veri amantissimi, quorum exemplo factum tueamur; rationes validissimæ, quibus sanctum virum ταχυπειθίας, & injuriæ credulitatis reum peragamus.* Et sanè Baronius quoque non semel fidem Orosio detrahit propter nimiam credulitatem. Vitam Orosii Gennadius breviter consignavit. Aliquid de hoc quoq; Honorius. At fusiùs de eo nos lib. I Historiæ de Pelagio cap. XVII. Verùm quod tum putavimus, commentarium in Cantica, qui Orosii nomine citatur, Origeni priùs fuisse tributum, planè falsi sumus, cùm Honorii sit; ut postea ab clarissimo, dumque viveret, amicissimo viro, Geverarto Elmenhorstio, didicimus. Sed genuinus planè Orosii fœtus est Apologia ejus de Arbitrii libertate. Quo in opere observavi quiddam, quod planè operæ pretium hoc loco exponere videatur; etsi ad historiam minimè pertineat. Animadverti, ut huic libello, (qui Orosii historiæ subjectus est in editione ea *a*, quam Franciscus Fabricius emendavit) inserta sint septem integra Augustini folia cum parte octavi, quæ ex opusculo illo planè debeant furcillari. Augustini illa, quæ dixi, incipiunt ab istis verbis *b*: *Hanc esse intentionem legis arguentis, ut propter illa, quæ perperàm fiunt, confugiatur ad gratiam Domini miserentis:* quæ habemus cap. XII. August. de Nat. & Grat. Porrò sequuntur reliqua ejusce capitis. Item Augustini caput XIII. XIV. XV. XVI. XVII. XVIII. XIX, usque ad illa verba *c*: *Medico indiget, quia sana non est.* Exinde habes Augustini cap. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. & partem duodecimi, usque ad ista: *Sicut Apostolus ait, Numquid dicet figmentum ei, qui se finxit, quid me finxisti sic?* Dixerit aliquis, Orosium ista ex Augustino esse mutuatum. Sanè hoc sensisse videtur Joannes Molanus, Theologus

a Colon. apud Matern. Cholinum. An. 1572.

b pag. 750 edit. Col quam diximus.

c pag. 758

logus Lovaniensis, in Bibliothecâ materiarum: ubi, inter eos, qui de arbitrii libertate scripserunt, Orosium ponit, atque addit, librum ejus potiùs esse collectaneum ex Augustino. Sed huic sententiæ multa adversantur. Primùm quod in panno assuto legas hæc verba *a*: *In libris, quos ad Marcellinum inscripsi, sicut potui, explicare curavi.* Atqui si ex Augustino centonem farcire voluisset Orosius, eumque venditare pro suo, saltem leviter hæc immutâsset, aut planè præteriisset verba ista. Augustinus enim est, quem ad Marcellinum scripsisse scimus de peccatorum meritis, & remissione. Nec magis Orosio conveniunt verba illa *b*. *Quanto majore zelo accensus est libri hujusce, quem misistis, conditor.* Hæc sanè qui scribere potuit Orosius, cùm intelligatur ab Augustino Pelagii liber de naturâ, quem Jacobus & Timasius, adolescentes, miserant Augustino, ut eum refelleret. Atqui Orosius, non Jacobum, & Timasium, alloquitur; sed patres Palæstinos, ut ex Apologetici, & ingressu, & epilogo, constat. Illud quoque quantivis pretii argumentum est, quòd si septem, quæ dixi, folia, unà cum octavi parte, eximantur, aptè omnia cohærent; non item, si relinquantur ea, quæ alienum nunc fundum occupant. Nam antè ista ex Augustino assuta, proximè hæc Orosii antecedunt *c*: *Mea sententia est, quia & in hoc quoque peccamus, qui cùm infirmi simus, de infirmitate conquerimur* Post verò Augustini pannum continuò sequuntur ista *d*: *Sicut dicit Apostolus, Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me finxisti sic? Infirmitatis ei querela, propria virtutis ambitio est: quoniam occultè adjutorium Dei fastidit, quia peculiarem fortitudinem quærit.* Atque ex his quoque liquet, non tantùm ab Orosio minimè esse inserta, quæ diximus: sed ne quidem ab aliquo, ad pleniorem explicationem eorum, quæ Orosius scripserat, fuisse adjecta. Sunt enim, quæ istic nunc leguntur, planè aliena à proposito. Casu igitur factum putamus, ut quis Augustini aliquas pagellas, easque inversas & trajectas, permiscuerit Orosianis. His verò semel incuriâ aliquâ admissis, & cum Orosianis postea compactis, factum fuit, ut tanquam Orosiana legerentur à lectore parùm attento, & in Augustini lectione non multùm versato. De Orosii historia satis. Nisi hoc addi placet, MSum ejus exemplar cum inscriptione Ormestæ extare etiam Oxonii in bibliotheca Balleolensi, ut ait Thomas Jamesius. Qui & auctor est, Cantabrigiæ in bibliotheca Collegii S. Benedicti MSum esse exemplar Orosii de viris illustribus. Quale opus videre nondum contigit. Sed sanè metuo ne non Orosii, verùm Honorii illud sit. Quæ

a pag. 752.
b pag. 760
c pag. 75[illegible]
d pag. 765

nomina in manuſcriptis quandoque confunduntur.

Hujus temporibus etiam EVODIUS fuit, Uzalenſis epiſcopus, ad quem Auguſtini literæ exſtant, unus ex quinque illis Africæ epiſcopis; quorum literas habemus ad Innocentium primum. Hic conſignavit miracula facta per reliquias B. Stephani, quas ex Palæſtina in Occidentem primus tulerat Oroſius. Teſtis Auguſtinus de civit. Dei lib. XXII cap. VIII. ubi cùm dixiſſet, nondum biennium eſſe, ex quo apud Hipponem Regium cœpiſſet eſſe memoria Stephani protomartyris; & jam haberi LXX ferme libellos, qui miracula facta teſtificarentur: ſubjicit iſta, *Calamæ verò, ubi & ipſa memoria prius eſſe cœpit, & crebrius* (libelli) *dantur, incomparabili multitudine ſuperant. Vzali etiam, quæ colonia Vticæ vicina eſt, multa præclara per eundem martyrem facta cognovimus: cujus ibi memoria longè prius, quàm apud nos, ab Epiſcopo Euodio conſtituta eſt.* Sigebertus in illuſtr. ſcript. cap. XV. *Euodius epiſcopus ſcripſit librum de miraculis in Africa oſtenſis per reliquias Stephani protomartyris noviter inventas, quas detulit in Africam Oroſius, Auguſtini diſcipulus.*

Similiter circa hæc tempora SEVERUS, minoris inſulæ Balearis epiſcopus, circularem ad omnes eccleſias epiſtolam miſit de Judæorum eâ in inſulâ converſione, aliisque miraculis ibidem factis per reliquias S. Stephani, quas Oroſius, quia in Hiſpaniam à Gothis obſeſſam tranſmittere non poſſet, iſtic reliquerat. Ex Vaticana eam bibliotheca edidit Baronius in Annal. Eccleſ. ad annum CCCCXVIII.

Ætate eâdem fuit, ſimilique in argumento verſatus eſt, AVITUS presbyter, natione Hiſpanus. Nam librum Luciani presbyteri, de inventis reliquiis Stephani martyris, è Græco Latinè vertit, epiſtolaque ſuâ præmiſsâ, occidentalibus per Oroſium tranſmiſit. Gennadius auctor in catalogo cap. XLVII. & Matthæus Weſtmonaſterienſis in Florilegio ad annum CCCCXVIII. Alius verò ab eo eſt Alcimus Avitus, epiſcopus, qui circa annum floruit quingenteſimum. De eo Iſidorus in catal. cap. XXIII.

CAP. XV.

Aurelii Victoris junioris ætas, & unde ſua excerpſerit. Geſneri παρόραμα. Victoris hujus lapis vetus: niſi hiſtorico potiùs Victorio, aut Victorino, nomen fuit. Rutilii Claudii dignitas, carmē, cui id dicârit quando ſcripſerit, cujuſmodi dictio,

dictio, ejusdem virulentia erga religionem & Iudaicam, & Christianam.

SEXTUS AURELIUS VICTOR itidem vixit temporibus Arcadii, & Honorii: ac de vitis imperatorum Romanorum epitomen fecit: eamque ad Theodosii usque excessum perduxit. Contexta hæc epitome est, cùm ex Tranquillo, Eutropio, Ammiano, aliis: tum etiam Sexto illo Aurelio Victore, de quo superiùs dictum. At non audiendus doctissimus Gesnerus, cùm in priori Bibliothecæ suæ tomo ait, Eutropium ex hoc scriptore potissimùm hausisse, quæ refert. Nam Eutropius claruit tempore Juliani; ut Victore hoc sit vetustior. Suspicor autem historicum nostrum eum esse, cujus inter inscriptiones veteres hoc fragmentum habemus:

....IERUM PRINCIPUM CLEMENTIAM
...ANCTITUDINEM MUNIFICENTIAM
SUPERGRESSO
D. N. FLAVIO THEODOSIO PIO · VICTORI
SEMPER AUGUSTO
SEX. AURELIUS VICTOR V. C. URBI PRÆF.
JUDEX SACRARUM COGNITIONUM.
D. N. M. Q. E.

Sanè tempora conveniunt; cùm Theodosii ætate vixerit; nec multò post Theodosium & ipse vitâ excesserit; ut qui in Theodosii morte desinat, uti diximus. Alius tamen fuerit, si historicus noster non Victor dicebatur: sed Victorius, aut Victorinus. Quod posterius in tribus Aurelii hujus codicibus MSSis se reperisse scribit V. Cl. Andreas Schottus. Sanè in Aurelia gente fuisse non Victores modò, sed & Victorios, liquet ex antiquo lapide, quem Romæ I. Lipsius exscripsit, ubi legas, M. AURELIUS VICTOR IV. Mentio hujus historici fit apud Paullum diaconum de gestis Longobardorum lib. II cap. XVIII. his verbis: *Sunt qui Alpes Cottias, & Apenninas, unam dicunt esse provinciam: sed hos Victoris revincit Historia, quæ Alpes Cottias per se provinciam appellat.* Locus Victoris, quem signat, est iste in Nerone: *Pontum in jus provinciæ, Polemonis reguli permissu, redegit, à quo Polemoniacus Pontus appellatus est: itemque Cottias Alpes, Cottio rege mortuo.* Sed veteres editt. in Paulli loco pro *Victoris*, ut est in MSSis, habent *Victorini*. Ut nec ex hoc loco liqueat de vero ejus historici nomine.

Ad hæc etiam tempora pertinet CLAUDIUS RUTILIUS, sive Rutilius Claudius Numatianus Gallus, qui Ὁδοιπορικὸν sive Itinerarium scripsit libris duobus. Sed posterioris libri pars melior deperiit. Fuit vir consularis, præfectorius Urbis, tribunus militum, & prætorio præfectus. Dignitatum earum meminit ipse his verbis:

Si non displicui, regerem cùm JURA *Quirini;*
Si colui sanctos, CONSULUIQUE *patres:*
(Nam quod nulla meum strinxerunt crimina ferrum,
Non sit PRÆFECTI *gloria, sed populi)*
Sive datur &c. Et post multa:
Officiis regerem: cùm regia tecta magister,
Armigerasq; pii principis excubias.

Dedicavit poëma suum Venerio Rufio. Quia verò carmen heroicum respuit Venerii nomen; ut in quo tres primæ sint corruptæ: eò maluit hoc pacto ejus indicium facere:

Optarem verum complecti carmine nomen;
Sed quosdam refugit regula dura pedes.
Cognomen versu, VENERI *carissime* RUFI,
Illo te dudum pagina nostra canit.

Ubi *Veneri* & vocandi casus esse potest à recto *Venerius*, ut *Virgili* est à *Virgilius*: & dandi casus à recto *Venus*, ut Rufius Divæ Veneri carissimus dicatur. Perperam autem, qui *Rufius* est, à quibusdam *Rufus* vocatur: quod allatus versus indicat: atque item iste:

Rufius Albini gloria viva patris.

Cujas ille Rufius fuerit, & quos gesserit honores, ostendunt ea, quæ Rutilius continuò subjungit. Scriptum est hoc poëma post cædem Stiliconis, ac Romam ab Alaricho Gotho captam: quod satis ex posterioris libri reliquiis cognoscitur. In eo carmine situm locorum attentiùs consideranti, versus quosdam loco suo trajectos esse, non erit obscurum. Carmen est elegans, etiam supra ætatem, qua poëta vixit. Sed in quo, jure optimo, culpes iniquum, ac planè virulentum animum, tum erga Christianos, imprimis monachos Capraria, & Gorgoniæ insulæ: tum Judæos, quorum sabbatha homini, in pietatis ac religionis negotio, planè cæco, videntur esse

------ *lassati mollia imago Dei.*

CAP.

CAP. XVI.

Vita B. Augustini à Possidio scripta. Honorius Augustodunensis emendatur. Patricius, primus Hibernorum episcopus, quæ historica scripsisse dicatur. Constantinus de vita B. Germani. Oranius, sive Uranius, de vita B. Germani. Paratus carmine argumentum idem tractare decrêrat. Hilarius Arelatensis de vita Honorati. Petronius de vita monachorum in Ægypto. Honorius iterum correctus. Petronius de sanctorum Patrum apophthegmatis. Acta Petronii ubi exstent; & quem habeant auctorem.

VAlentiniani tertii ætate fuit POSSIDIUS Afer, Calamensis episcopus, qui B. Augustini vitam, scriptorumque indiculum reliquit. Hodieque ea exstant. Meminere autem etiam Isidorus, & Sigebertus, in scriptoribus illustribus. Imò & Honorius. Sed apud eum corruptè vocatur *Possidonius*.

Etiam sub Valentiniano III fuit PATRICIUS, qui Hibernorum dicitur Apostolus. De eo sic Sigebertus ad ann. Christ. CCCCXXXII: *Celestinus Papa ad Scotos in Christum credentes Palladium mittit primum episcopum. Post quem ad eosdem ab eodem Celestino missus est sanctus Patricius, genere Brito, filius Conches, sororis sancti Martini Turonensis; qui in baptismo quidem dictus est Suchat, à sancto Germano Magonius, à Celestino verò Patricius: à quo Archiepiscopus Scotorum ordinatus, per LX annos signis, sanctitate, doctrinâ excellens, totam insulam Hiberniam convertit ad Christum.* Pleraque ex his etiam habes apud Marianum Scotum ad eundem annum. Baronius ad annum CCCCXXXI annotavit, vitam ejus à Probo, & aliis, prodi: atque etiam scripta ejus recenseri. Ad oram verò remittit nos ad Balæi centuriam primam. Et sanè centuriæ istius capite XLIII plurima ei tribuuntur, illaque inter historica hæc, De antiquitate Avalonica, Ὀδοιπορικὸν Hiberniæ, Historia Hiberniæ ex Ruano: De quibus nihil dicere habeo. Unum scio, in priorum seculorum scriptoribus non rarò Balæi fidem claudicare. Idem de Joanne Pitseo dictum velim, qui exscribere Balæum solet, præterquam in iis, quæ ad dissidium in sacro religionis negotio pertinent: ubi nihil mirum, si pugnantissima hi duo habeant.

Tum quoque claruit CONSTANTINUS episcopus, qui B. Germani vitam contexuit, ut ait Isidorus de illustribus Eccl. script. cap. IV. Obiit

IV. Obiit autem B. Germanus anno CCCCXXXV. Exstat hoc Constantii opus libris duobus in Collectione Suriana a.d. XXXI. Jul. MSum verò Oxonii superest in bibliothecâ Bodlejana. Ubi & liber MSus de translatione & miraculis ejusdem Germani.

Æqualis his etiam URANIUS, seu Uraninus, qui in libris nonnullis Oranius, vel etiam Osanius vocatur. Descripsit obitum Paullini, presbyteri ejus, qui librum reliquit de vita B. Ambrosii. Auctor Isidorus in illustr. scr. cap. IV. Exstat ea historia apud Surium ad Jun. XXII. MSa verò, ut Possevinus ait, adservatur in bibliotheca Medicæa. Inter alia refert, adfuisse se morienti, quod ætatem Uranii satis docet. Dicavit autem hunc libellum PARATO, qui vitam ejus versibus describere statuerat: ut ex præfatione discimus. Sed utrùm id Paratus præstiterit, ignoratur. At quatuor seculis pòst, temporibus nempe Caroli Crassi, quinque id libris fecit Hericus Altissiodorensis: de quo suo loco dicemus.

Æqualis his etiam fuit HILARIUS, discipulus B. Augustini, qui in Arelatensi episcopatu successit Honorato, ac librum de vita decessoris sui edidit, ut Gennadius testatur de eccl. script. cap. LXIX. & ex eo Isidorus, ac Honorius. Vita hæc ante annos XII ex MSSis Lerinensibus edita est à Vincentio Barrali, monacho Lerinensi. Ejusdem sermo de miraculo B. Genesii martyris exstat apud Surium a. d. XXV Augusti. Obiit anno X Leonis Papæ, qui Christi fuit CCCCXLIX. Epitaphium ejus è tabula marmorea parieti infixa apud eundem Vincentium Barrali reperies. Plura de Hilario hoc Gennadius, ac nos lib. I. historiæ de controversiis Pelagianis cap. XIX.

Tum quoque PETRONIUS, Bononiensis episcopus, (ut Gennadii verbis utar) *vir sanctæ vitæ, & monachorum studiis ab adolescentia exercitatus, scripsisse putatur vitas Patrum monachorum Ægypti: quas velut speculum, ac normam professionis suæ, monachi amplectuntur. Moritur Theodosio, Arcadii filio, & Valentiniano, regnantibus.* Eadem apud Honorium legas, sed corruptè ibi scriptum, *floruisse sub Theodorico*: ubi *Theodosio* reponendum. Nec enim Theodoricus Gothus unà cum Valentiniano III imperavit: sed is demum duodequadraginta post ejus obitum annis, Odoacre dejecto, creatus Italiæ rex fuit. Alphonsus Ciacco, tractatu de B. Hieronymi Cardinalitio, adducit hæc ex MSo codice Petronii de Selectis SS. Patrum apophthegmatis: *Hieronymus, vir in omni doctrinarum genere absolutissimus, S.R.E. presbyter Cardinalis, cùm ab æmulis suis accusaretur, ex voluminibus Origenis innumera in sua transfudisse opera, dixit: Laus, quæ debetur Origeni offerri, maxima est: & cùm illũ in meis operibus*

operibus imitatus sum, illum imitari proposui, quem nobis, & omnibus prudentibus, placere, minimè vereor. Opus hoc à priori diversum est. Nam in illo de solis Ægyptiis monachis actum fuit: in hoc universè de SS. Patribus, etiam B. Hieronymo, ut verba adlata arguunt. Tum autem in hoc sola sunt apophthegmata: in priori alia etiam, quæ ad vitam eorum pertinerent. Simile tamen argumentum facit, ut eundem Petronium credam. Quod si Ciacco fucum non fecit lectori: spero tandem aliquando fore, ut Petroniana hæc sanctorum patrum apophthegmata adspiciant lucem. Acta Petronii Bononiæ exstant, cujus urbis episcopum fuisse diximus. Continentur autem ea Officio, quod ibidem octavâ D. Petronii recitatur, atque ante hos LX annos conscriptum fuit à Gabriele Palæoto, Cardinale, & Episcopo Bononiensi, viro doctissimo. Meminit Petronii hujus Eucherius, Lugdunensis episcopus, epistolâ ad Valerianum: *Hilarius nuper, & in Italia nunc amistes Petronius, ambo ex illa plenissima, ut ajunt, mundanæ potestatis sede, unus in religionis, alius in sacerdotii nomen ascendit.* Patrem quoque in summo honore fuisse, indicat Gennadius; qui ait, fuisse prætorio præfectum, virumque eloquentissimum, & secularibus literis excultissimum.

CAP. XVII.

Jo. Cassiani *ætas, ac libri. Honorius emendatus. Cassiani adversarius* Prosper, *Augustini propugnator, ejusque postremæ de gratia Dei sententiæ subscriptum. Distinguuntur* duo Eucherii Lugdunenses, *quos viri etiam summi pro uno eodemque habent. Eucherii libelli duo spiritualis intelligentiæ. Refelluntur, qui commentarios in Regum libros esse Eucherii putant. Glossema, quod in Isidori contextum irrepsit.* Prosperi *Aquitanici Chronicon. In Beda conjectura.* Paschasius Siciliensis. *Isidorus correctus. Paschasius, & ante synodum Chalcedonensem, ejus synodi ergò, legatus fuit ad Imperatorem: & in ea præsedit, nomine Leonis Papæ: & post eam, acta hujus synodi concinnavit.* Idacius, seu Itacius Lemovicensis. *Quousque Chronicon suum perduxerit. Sigeberti in eo lapsus. Tritthemii error cum hoc Idacio confundentis illum, qui Priscilliani æqualis, &*

 adver-

adversarius infestissimus fuit. Idacii liber adversus Varimudum. Ætas Antonii ejus, qui vitam Simeonis Stylitæ descripsit.

ETiam JOANNES CASSIANUS Scytha, qui priùs diaconus Constantinopoli, postea Massiliæ presbyter fuit, ejusdem Valentiniani tempore claruit: ut vel indè cognoscimus, quòd septem ejus libri de incarnatione Christi scripti fuerint rogatu Leonis archidiaconi, qui postea episcopus Urbis fuit. Præterea verò edidit libros IV de institutis monachorum: opus historicum pariter, ac dogmaticum: cui libros VIII de vitiis principalibus, eorumque remediis, subjunxit. Adhæc scripsit Collationes cum patribus Ægyptiis habitas, quas libris XXIV complexus est. Earum etiam meminere Gennadius, ac Honorius: sed apud hunc perperam pro *Collationes* editum *Collectiones*. Mentionem etiam facit Antoninus, archiepiscopus Florentinus, part. II Hist. Tit. X. cap. X. §. II. ubi opus hoc appellat *vitas patrum in Ægypto compertas*. Eas anno scripsit CCCCXXXII, ut ad hunc annum Conradus à Lichtenavv, qui vulgò dicitur Urspergensis abbas, annotavit. MSum exemplar exstat Oxonii in Bibliotheca Collegii Novi: ubi (ut est apud Tho. James) inscriptio istiusmodi: *Sanctorum Patrum Collationes, auctore Joanne Monacho Bethleëmitico, qui etiam Cassianus dictus est.* Eloquentissimum Scriptorem appellat Barthius Adverf. lib. XLIV. cap. III. Quanti autem Cassianum fecerit B. Fulgentius; atque ut, ejus lectione accensus, Ægyptum petere statuerit: cognoscere est ex Fulgentii vita ab discipulo ejus scripta: ubi inter alia legas; *Subitò B. Fulgentius, Ægyptiorum monachorum vitas admirabiles legens,* INSTITUTIONUM *simul, atque* COLLATIONUM, *spiritali meditatione succensus, memoratas terras navigio petere statuit* &c. Quædam tamen ei inspersa à Cassiano fuere, quibus necessitas gratiæ in dubium vocaretur. Itaque adversus Collatorem, hoc est, Cassianum, scripsit B. Prosper. Ea fortasse fugêre aciem Fulgentii adhuc adolescentis. Vel ut rectum curvo jam tum posset discernere, non propterea negligenda putabat, quæ ad augendam vitæ pietatem ac sanctimoniam præclarè ab eo dicerentur. Sed hoc utut est, saltem jam episcopus Prospero, non Cassiano, adhæsit. Quod satis indicant libri, quos habemus. Et pleniùs cognoscere fuit ex iis, quæ de gratia, & libero arbitrio, scripserat adversus Faustum Rhegiensem; ut episcopi Africani in Sardinia

dinia exulantes epistolis suis synodicis testantur: item discipulus Fulgentii in vita magistri: atque etiam Isidorus in viris illustr. cap. XIV. Nempe celeberrimi quique occidentalis ecclesiæ doctores sequebantur Augustinum & Prosperum: cujus de gratia & libero arbitrio, prædestinationeque divina, doctrinam ipse etiam sequor, & probo. Ut omnino sententiam meam haut satis assequantur, siqui existimare me arbitrentur, postremæ Augustini sententiæ, quâ prædestinationem fide, & perseverantia, priorem facit, tamquam impiæ, vel etiam falsæ, obduci posse ea, quæ ante septennium in opere de controversiis à Pelagio, & Massiliensibus, excitatis, de priori Augustini sententia retuli; vel etiam, quæ adduxi ex libris, seu Latinorum, seu Græcorum Patrum, qui scripserant ante Pelagii hæresin exortam. Nec enim, judicio meo, B. Augustinus prioribus Patribus repugnat: sed quod de Prædestinatione priores ferè Patres prætendibant, hoc addit: atque ubi illi de gratia incautius essent locuti, hoc explicat. Sed de isto fusiùs, spero, alibi nobis commodior offeretur agendi locus.

EUCHERIUS, Lugdunensis episcopus, Thebæorum passionem prosâ conscripsit, eamque dicavit Sylvio episcopo. Auctor Sigebertus in catal. cap. CLIX: ubi Marbodum Gallum ait, Eucherii hujus vestigiis insistentem, idem argumentum carmine tractâsse. Censeo autem ejus hoc Eucherii opus esse, quem Valentiniani, & Marciani, temporibus obiisse, Gennadius in Catalogo, atque Ado in Chronicis, testantur. Præter quem alter etiam ejus nominis, itidem episcopus Lugdunensis, fuit: qui consilio Arausicano II subscripsit anno IↃXXIX. Tunc enim id celebratum fuisse, ostendimus lib. I Historiæ de controversiis Pelagianis cap. LIII. Hosce duos Eucherios Lugdunenses confundunt multi: etiam annalium Ecclesiasticorum conditor. Apud Gennadium legas, *Eucherium disseruisse etiam ad personam filiorum Vrani, & Salonii, postea Episcoporum, obscura quæque sanctarum capitula Scripturarum.* Exstat hic libellus in operibus Eucherii editis Basileæ. Etiam Flacius illum subjunxit operi suo, quod Clavem Scripturæ nuncupavit: ac Vincentius Barrali Salernus, monachus Lirinensis, inseruit eum Chronologiæ sanctorum, & abbatum, aliorumque illustrium virorum insulæ Lirinensis. Ubi & Eucherii epistolam paræneticam reperies ad Valerianum suum. Item opusculum de laude eremi ad Hilarium, Arelatensem episcopum, solitudinis deserta petentem. Cujus opusculi Isidorus meminit in viris illustribus. Commentarios in Genesin, &

libros Regum, esse ejus Eucherii, qui Cassiani æqualis fuit, censet Dionysius Faucherius, monachus Lirinensis *a*. Sed eum refellit, quòd comment. in libros regum lib. III cap. XVIII. citatur Cassiodorus senator in psalmorum expositione. Item quòd ejusdem libri cap. XXII refertur, ut Gregorius Magnus Augustinum, & alios, in Britanniam miserit ad Euangelium prædicandum. Nec movere debent verba ea, quæ adducit Dionysius ex Isidori de viris illustribus cap. XV. Ubi is, cùm opusculi de laude eremi meminisset, hæc subjungit: *Scripsit alia in multos sacros libros commentaria, non minus necessaria; quàm utilia, præcipuè verò in Genesin, & libros regum ad Salonium, & Veranum, fratres episcopos, opus prolixum & doctissimum.* Quippe hæc verba, (quæ & præfiguntur commentariis istis in editione Eucherii Basileensi) planè alius addidit Isidoro. Sanè in MSSis melioribus non reperias: uti nec editione ea Isidori, quam Coloniæ Suffridus Petri, vel Parisiis dedit Jacobus Breulius. Deinde quid illud est, quod Eucherius etiam *alia in sacras literas commentaria* scripsisse dicitur? Atqui non antecesserat mentio ullorum in Scripturam commentariorum. Nempe priùs scriptum fuerat *aliàs:* prout editum in Basileensi editione. Atque ea particula hanc vim habet, unum quidem tantùm de solitudine edidisse libellum, qui tantopere laudetur ab Isidoro: cæterùm, si ratio ineunda sit omnium, quæ scripserit Eucherius, nec præteriri debuisse commentarios istos in Scripturam. Hoc sibi voluit, qui istæc ad oram alleverat, quæ in contextum postea sunt admissa.

a Præfat. præmissa Eucheri ad Hilarium epistola in Chronologia sanctorum insulæ Lirinensis.

Ejusdem Valentiniani temporibus fuit B. PROSPER AQUITANUS, quem Burdigalensem appellat Joannes Aventinus de scriptoribus agens, è quibus secundum Annalium scribens profecit: Leonis Papæ primùm notarius, ac pòst episcopus Rhegiensis fuit. Ut fortasse *Prosper Rhegiensis* legi debeat apud Bedam histor. Eccl. lib. I cap. X, ubi nunc exaratum *Prosper rhetor*. Inter alia Chronicon scripsit à primo homine usque ad Urbem ab Genserico, Vandalorum rege, captam: quemadmodum Honorius tradit, ac ante eum scriptores duo, temporibus Prosperi vicini, Gennadius in Illustr. scr. cap. LXXXIV: ac Cassiodorus libro de divinis lect. cap. XVII. Ex Chronicis istis nunc pars solùm exstat, ab obitu Valentis, qui incidit in annum Chr. CCCLXXIX, usque ad Valentianum VI, & Nonium, coss. hoc est Chr. an. CCCCXLVII. Cæterum triplex exstat editio Chronici Prosperi. Prima antiqua est, quę in vett. editt. B. Hieronymi Chronico subjungi solet. Altera planè ab eâ est diversa,

versa, Prospero Tironi Aquitano inscripta; quam debemus Petro Pithœo, viro præclarè de antiquitate merito. Tertia expressa est ex MSo codice Augustano monasterii SS. Afræ, & Udalrici; ubi auctor ejus itidem *Tiro Prosper* appellatur. Atque hæc, ut cum antiquâ in multis convenit; ita in nonnullis est dilutior: in nonnullis item, imprimis circa finem, auctior est. Hanc exhibuit Henricus Canisius Tom. I. Antiq. Lect. sed ita, ut & duas priores adjungeret, quò facilius cuivis eas sit conferre. Præfatione in Chronicon ait, quanquam Gennadius dicat, exorsum fuisse à primo homine; tamen incepisse, ubi desierat Hieronymus: sed imposuisse Gennadio, quòd in fine Prosperi vidisset collectionem annorum ab orbe condito, usque ad ea tempora, ubi ipse desisteret. Atque ita ibi ille: sed in notis opinionem eam meritò retractat. Movent nempe aperta verba Gennadii, ubi dicit, *Chronica nomine illius prætitulata legi continentia à primi hominis conditione, juxta divinarum Scripturarum fidem, usque ad obitum Valentiniani*. En, legisse se ait id Chronicon: & nos vidisse eum negemus? Præterea MSus codex Ulricianus Prosperi habet: *Incipit ex Chronicis Tironis Prosperi, Chronicorum Eusebii temporibus prætermissis*. Quid liquidius? Adde his, quòd idem ac Gennadius etiam dicat Cassiodorus, loco eo, quem antè commemoravimus. Habes & MSum Chronici cod. apud Cantabrigienses in colleg. S. Benedicti. Plura de Prospero si voles, adi, quæ de eo diximus libro primo *a* historiæ, quam de controversiis à Pelagio motis edidimus. a Cap 18.

Fuit tum quoque PASCHASINUS, qui Isidoro *b* perperam Paschasius, Lilybæi in Sicilia episcopus. Scripsit hic ad Leonem, Urbis episcopum, epistolam de quæstione paschali, & fontis miraculo: quæ inter Leonis epistolas invenitur, estque numero LXIII. Meminere ejus epistolæ præter Isidorum, de quo dixi, etiam Honorius in viris illustribus, & multò ante eum Ado in Chronicis, postquam de capta à Vandalis Carthagine dixerat: hoc est, ad annum CCCCLIV. Etiam Paschasinus hic unà cum Lucentio, Asculano episcopo, & Bonifacio, Urbis diacono, scripsit epistolam de damnatione Dioscori, Alexandrini antè episcopi: quæ etiamnum exstat *c*. Imò tres hi in Chalcedonensi concilio primo loco leguntur; nomineque Leonis Papæ ei subscripsere: ut ex Actis hujus concilii cognoscimus. Atque iidem etiam fuerant inter legatos, quos Leo ad Marcianum Imp. miserat postulatum, ut synodus differretur: quemadmodum ex Leonis epist. XLIII constat. Meminimus autem Paschasini hoc loco, quia acta Concilii Chalcedonensis con-

b In illust. v. r. cap. 11.

c Tom. 2 concil. edit. Colon. Binnii pag. 141.

ſignavit: ut Tritthemius tradit: quem & ſequitur Geſnerus. Sanè id ſatis veriſimile eſt, cùm nomine domini Leonis in ſynodo præſederit.

Extremis Valentiniani III temporibus, ac deinceps, fuit ITACIUS, ſeu Idacius, vel ut nonnullis codd. legas Hydatius, (quaſi ἀπὸ τοῦ ὕδατος ſit) Lemicenſis in Gallæcia epiſcopus. Hic Chronicon ſcripſit, quod incipit ab obitu Valentis, ubi Euſebianum Hieronymi Chronicon ſiſtit: deſinit autem in anno Chriſti CCCCXC, ut ait Sigebertus in Chronico ad eum annum: è junioribus item Vaſæus in Chronico Hiſpaniæ cap. IV. Vel in octavo Leonis imp. anno, ut eſt apud Iſidorum de viris illuſtribus cap. IX. Quod verius puto. Quomodo enim potuit progredi aduſque annum CCCCXC, ſi verum eſt, quod ait Iſidorus, obiiſſe eum ſub Leone, qui deceſſit anno Chriſti CCCCLXX. Et ſanè in Leonis temporibus terminatur quoque illud Idacii Chronicon, quod ex veteri codice exſcripſit Fredericus Lindenbrogius, ac Chronico Euſebiano Scaliger ſubjunxit. Fortaſſe exinde Sigeberti error manavit, quòd in codicem incidiſſet, ubi Idacio quædam ab altero adjecta forent. Atque eò hoc veriſimilius eſt, quia collector Chronologus, Karoli Magni æqualis, quem habes apud Caniſium Tom. II. Antiq. Lect. libro tertio, quo Idacium exſcribit, ad ulteriora etiam tempora pertingit: uti & facit Idacii editio, quam integriorem & emendatiorem illâ à Scaligero, & Caniſio procuratâ exhibuit Andreas Schottus Tom. IV Hiſpaniæ illuſtratæ. Itaque niſi ex Iſidoro conſtaret, Idacium Leonis tempore deceſſiſſe: exiſtimare aliquis poſſet, vixiſſe eum temporibus Juſtiniani; quia liber ille, quo in ἐπιχαφῇ collector ſe Idacium exſcribere profitetur, ad ea uſque, quæ dixi, tempora producitur. Utcunque eſt, ex his liquet, longè alium eſſe, tum ab Ithacio, Soſſubenſi epiſcopo, ſive ut Garſias, cumq; eo Sigonius *a*, & Mariana *b* cenſet, Oſnobenſi; tum ab altero epiſcopo, nomine Idacio, qui duo interfuêre concilio Cæſarauguſtano; atque à Severo etiam Sulpitio propterea reprehenduntur, quòd in expugnanda Priſcilliani hæreſi magis affectui obſecundarint, quàm in ſancto hoc ſtudio oporteret. Vixêre enim illi tempore Gratiani, anno CCCLXXXVIII. Hoſce duos confudit Tritthemius. Quæritur, uter ſit Idacius memoratus Leoni Papæ in fine epiſtolæ XCI ad Thuribium: ubi auctor eſt, ut, ſi minùs generale Galliciæ concilium celebrari poſſit; ſaltem ſacerdotes conveniant, atque iis præſint duo hi, Idacius & Ceporius? Mihi Idacius hic planè videtur ille Chronici ſcriptor. Nam Galliciæ concilium,

a *Notis in Sulpitiū.*
b *Annal Hiſp. lib. 4. cap. 20.*

cilium, quod Leo papa exoptat, celebratum non multò post fuit: puta anno CCCCXLVII, annis XXXIV ante Leonis imp. annum octavum, in quo desiit Chronicon Idacii. Non hoc tantum est intervallum, ut scrupulum ulli injicere debeat; quandoquidem Idacius, ut de eo prodit Isidorus, *ultimâ penè senectute* decessit. Præterea scripsit Idacius Fastos consulares à 3 raro & Tarquinio, usque ad alterum Consulatum Athenii Augusti: Sed ex iis Fastis partem magnam, quę & ipsa in MSo exstabat, in editione suâ pręteriit Sirmondus. Nam orditur ab initio imperii Aureliani, ac desinit in Honorii excessu. Opus hoc Fastorum eo nomine commendatur à Barthio Advers. lib. LI cap. IV, *quod dies ipsos multarum præclararum actionum designet*. At non item liquet, ejus, an alterius Idacii, sit opus adversus Varimudum, Arrianæ sectæ diaconum, quod legitur in bibliotheca patrum Tom. IV. Nam Isidorus seniori quidem Idacio tribuit apologeticum adversus Priscillianum: juniori autem chronicon: sed de opere isto adversus Varimudum, apud eum altum est silentium. Imò cùm auctor in præfatione dicat, ista se scripsisse Neapoli, Campaniæ urbe, constitutum: plané metuo, ne diversus sit ab duobus illis episcopis Hispanis, de quibus antè dictum nobis. Idacium Chronologum non exiguo olim in pretio fuisse, ex eo agnoscimus, quod ejus jam temporibus Caroli Magni meminerit auctor Chronologiæ universalis à Canisio editæ Tom. II. Sylloges suæ: uti & Magister Rigordus, Philippi Galliarum Regis Chronologi.

ANTONIUS is, qui vitam scripsit Simeonis Stylitæ, fuit temporibus Leonis Imperatoris. Siquidem ex Cedreno constat, Simeonem Stylitem Seniorem, qui & ὁ θαυμαστὸς dicitur, jam centenarium obiisse anno Leonis Imp. quarto, qui Christi est CCCCLX. At Antonius ille Leonis hujus discipulus fuit: ut ostendunt in vita eâ hæc ipsius verba cap. VII. *Quidam autem juvenis adstitit ei, Antonius nomine, qui vidit, & scripsit hæc.* Assentio autem iis, qui Antonium hunc signari existimant ab Euagrio lib. I hist. Eccl. cap. XIII. ubi legas: Τούτου τὰς θεοσημείας γέγραφε μὲν καί τις τῶν αὐτοπτῶν γενομένων· γέγραφε δὲ, καὶ λογίως ἀπέθετο καὶ Θεοδώρητος ὁ τῶν Κυρεστῶν ἐπισκοπήσας. *Hujus res gestas, quæ omnino divinæ virtutis signa erant, scripsit aliquis ex iis, qui oculis conspexerant. Scripsit etiam, facundeq́; exposuit, Theodoretus, Cyrensis episcopus.* Vita ea Stylitæ utraque, & illa, inquam, quæ scripta est ab Antonio, & altera, quæ Theodoretum auctorem habet, hodie superest. Fortasse autem, uti Theodoretus, ita & Antonius scripserat Græcè. Sed cùm nomen Antonii in libris omnibus, non ut interpretis, sed

ut auctoris, præponatur: sine gravi satis caussâ ab libris, & receptâ sententiâ, recedendum non putavi.

CAP. XVIII.

Victor Vticensis. Honorati Massiliensis ætas, & commentatio de vita Honorati: hanc illam esse, quæ nunc quoque superest, ostenditur. Duo alii ejusce nominis. Sidonius transtulit vitam Apollonii Tyanæi. Historiam orsus fuit: sed non pertexuit. Homilia Fausti de vita S. Maximi. Spissus error illorum, qui eam tribuunt Eusebio Emisseno. De Ennodii vero nomine, episcopatu, anno dieque mortuali, sive natali potiùs: item de operibus, quæ reliquit. Gennadii ætas, presbyterium, libri. Dinamii tractatus de vita S. Maximi. Eugippii ætas, deque vita S. Severini liber, & præfectura ejus monastica. Sigeberti, & Aventini, super ætate Eugippii; aliorum super nomine ejusdem, error.

Accedo nunc ad eos, qui, desito Occidentis imperio, viguerunt; nempe quo tempore in Oriente primùm Zeno, hinc Anastasius, tum Justinus, exinde Justinianus fuit: in Occidente autem imperavit, primùm Odoacer, hinc Theodoricus, exinde Athalaricus, pòst Theodatus, Vitiges, Totilas, Teias.

S. VICTOR UTICENSIS, episcopus Africanus, reliquit libros tres de persecutione Vandalicâ, quę B. Augustini ætate, in Africa fuit sub Genserícho, & Hunericho, Vandalorum regibus. Vixit Zenone imperante, ut ex iis videre est, quæ scribit lib. III.

Ejusdem Zenonis temporibus, floruit HONORATUS, Massiliensis episcopus: de quo pluscula Gennadius in catalogo cap. penult. Inter alia inquit, *S. Papa Gelasius, Romæ Vrbis Pontifex, per Scripturam agnoscens ejus fidei integritatem, rescripto suo probatam judicavit. Sanctorum patrum Vitas ad ædificationem posterorum coaptat ipse legendas: præcipuè meritoris sui Hilarii, Arelatensis episcopi.* Obiit autem Hilarius ille, Asterio, & Protogene, consulibus: qui Christi annus erat CCCCXLIX, Leonis Papæ decimus. Gelasius verò, qui Honorati scripta approbavit, episcopus Urbis factus fuit anno Ch. CCCCXCII. Quare is, de quo loquitur Gennadius, & ante Gelasium Papam, & ejus temporibus vixerit. Exstat hodieque vita S. Hilarii

Arelaten-

Arelatenſis,quam ex antiquo codice membranaceo monaſterii Lerinenſis, in Chronologia ſanctorum, & abbatum, illuſtriumque ejus monaſterii virorum, in lucem edidit Vincentius Barrali Salernus. Etſi autem in MSo non addatur nomen auctoris: non dubitandum tamen,quin is ſit Honoratus,epiſcopus Maſſilienſis. Nam ſcriptor hujus vitæ exſequiis B. Hilarii interfuit: ut verba iſta oſtendunt: *Hebræam concinentium linguam in exſequiis honorandis audiſſe me recolo. Nam noſtros ita mœror obſederat, ut ab officio ſolito impatiens doloris inhibuerit magnitudo.* Seque præfuiſſe aliis, idem ſemel, iterumque, non obſcurè indicat. Eſt autem vita hæc Hilarii mendoſiſſimè edita. Vide quæ in ea emendat Barthius Adverſ. lib. LVIII. cap. V. Cæterùm Honoratus hic, qui Maſſilienſis epiſcopus fuit, & Hilarii Arelatenſis epiſcopi vitam compoſuit, confundi non debet cum Honorato, Arelatenſi epiſcopo,cujus vitā in literas retulit Hilarius Arelatenſis. Uti nec cum tertio Honorato, Conſtantinæ, Africæ civitatis, epiſcopo: qui & ipſe circa hæc tempora vixit. Gennadium de hoc vide cap. XCV, & Honorium in ſcriptoribus ex Gennadio ſect. XCV.

C. SOLLIUS APOLLINARIS SIDONIUS, Arvernorum epiſcopus, ſub Leone, ac imprimis Zenone claruit, Gennadio ac Honorio, teſtibus. Qualemqualem hîc ſibi is locum depoſcit, quia vitam Apollonii à Taſcio Victoriano (qui in nonnullis libris Roſcius vocatur) Græcè ſcriptam,in Latinam tranſtulerit linguam. Eam ad Leonem, Euarigis, Gothorum regis, conſiliarium tranſmiſit. Vide epiſtolam III Sidonii lib. VIII. Ab eodem Leone rogatus, ut miſſa epiſtolari curâ ad ſcribendam hiſtoriam ſe appelleret, callidè retorſit, atque ab Leone ipſo, ut magis idoneo, id popoſcit. Adi libri IV epiſtolam XXII, ad Leonem. Aliquando tamen Sidonius & hiſtoriam ſcribere orſus fuit: quæ erat de Aureliano ab Attila, Hunnorum rege, obſeſſo; deque ejus militibus, dum urbem diriperent, ab Aëtio patricio, Meroveo, & Theodorico, Gothorum rege, qui ſupervenerant, fugatis. Sed difficultate operis territus, à propoſito hoc Sollius deſtitit. Vide ejuſdem libri epiſt. XV, quæ ad Proſperum ſcripta eſt.

Zenonis quoque,&, ut videtur, Anaſtaſii etiam tempore in pretio habebatur FAUSTUS, abbas Lerinenſis, ac Maximi in epiſcopatu Rhegienſi ſucceſſor. Hic homiliam ſcripſit de vita hujus Maximi: quæ exſtat inter homilias Euſebio Emiſſeno adſcriptas, ex curâ Jo. Gagneji, Pariſienſis Theologi, Lovanii editas. Perri-

diculum autem est, quòd homilia ista Emisseno tribuitur, qui sub Constantio vixit. Nam eo tempore necdum erat monasterium Lirinense, cujus post Honoratum Hilarius, post Hilarium Maximus, post eum Faustus, abbas fuit. At Maximus abbas est creatus anno CCCCLXVI, quo tempore Leo imperabat. Nec diu præfuisse cœnobio, arguit, quòd Faustus jam ex abbate Lirinensi Regiensis episcopus erat temporibus Sidonii Apollinaris; ut constat ex lib. IX epist. III. Atqui Sidonius, Zenone imperante, decessit: ut ex Gennadio, Honorioque, cognoscitur. Quare Savaroni assentio, qui in notis ad epistolam, quam dixi, & item ad carmen Eucharisticum, homiliam de vita S. Maximi tribuit Fausto. Sanè, quisquis est, Maximi se ætate vixisse, satis indicat, his verbis: *Sub nudo axe cœli trium dierum, ac trium noctium imbribus, verberatur: sicut & ipse sum testis.* Imò & discipulum Maximi fuisse, hæc verba ostendunt: *Hujus ergo tanti, ac præclari, quæso ut nos, & discipulos meminerimus, & filios. Rapiat unusquisque, quod possumus, de bonis intestati parentis.* Atque hoc etiam Molanus vidit notis in Usuardum a. d. XXVII Nov. De Fausto satis: imò pro opusculo minuto, cujus ergò ejus meminimus hoc loco, plusquam satis. Cætera de eodem persequimur in Historia, quam ante septennium de Pelagianis controversiis publici juris fecimus.

Zenonis, & Anastasii ætate, magnum ENNODII nomen fuit: qui corruptè nonnullis Euodius vocatur: eosque inter Platinæ, Lazio, Surio. Episcopus Ticinensis, sive, ut nunc vocant, Papiensis creatus est anno CCCCXC. Legato eo usus est Hormisda Papa ad Anastasium imper. quod anno contigit IↃXV. Obiit anno proximo XVI Kal. Sept. ut constat ex epitaphio, quod Papiæ legitur ad D. Michaelis: teste Bernardino Sacco Historiæ Ticinensis lib. VIII cap. I. Id epitaphium latuit Baronium: quæ caussa fuit, cur anno pòst obiisse arbitraretur. Exstant ejus epistolarum lib. XII, orationes ac declamationes XXX, panegyricus dictus Theodorico, Gothorum regi, apologeticus pro IV Synod. Rom. sub Symmacho Papa, poëmatia sacra: &(propter quæ hic memoratur) vita Epiphanii, Ticinensis episcopi, cui successerat: item vita B. Antonii Cyri, monachi Lerinensis. Prior & in Orthodoxographorum altero volumine Basileæ excusa est, & Coloniæ in collectione Suriana Tom. VII. a. d. XXII Jan. sed duplo auctior Tornaci prodiit, cum cæteris Ennodii operibus, curâ V. Cl. Andreæ Schotti. Illa verò Antonii Cyri, cùm in iisdem Ennodii operibus legitur; tum apud Surium

Surium a. d. XXI Jan. & in Chronologia ſanctorum Lirinenſium, quam Vincentius Barrali congeſſit, ac notis quibuſdam illuſtravit.

GENNADIUS, Maſſilienſis presbyter, vixit tempore Anaſtaſii imp. & Gelaſii papæ: cui & opus *de Fide* dicavit. Epiſcopum vocat Sigebertus: uti & Platina in Symmacho facit. Sed presbyter dicitur à Walafrido Strabone de divinis officiis cap. XX. Imò ipſe ſic ſe appellat in fine libelli de illuſtr. ſcript. Ut veriſimile ſit, à Sigeberto eum confundi cum altero Gennadio, Conſtantinopolitano, qui Leonis ſenioris temporibus floruit; ut ex Maſſilienſi hoc Gennadio cognoſcimus: item è Nicephoro lib. XV cap. XXII, & XXIII. Maſſilienſis Gennadii duo libri extant: unus eſt de dogmatibus Eccleſiaſticis; quem falsò tribui Auguſtino, jam ante annos octingentos monuit Eccleſia Lugdunenſis in iis, quæ de Godſcalci cauſſa adverſus Joannem Erigenam Scotum ſcripſit. Alter liber, cujus unius cauſsâ hîc ejus meminimus, eſt is, quem conſcripſit de illuſtribus Eccleſiæ ſcriptoribus. Eum & Caſſiodorus commendat libro de divinis lect. cap. XVII. MSus exſtat in Bibliotheca publica Academiæ Cantabrigienſis, & bibliotheca collegii S Benedicti, eadem urbe. Reliqua Gennadii perierunt. Plura de eo diximus lib. I Hiſtor. Pelagianiſmi cap. X.

Etiam, Anaſtaſio imperante, claruit DINAMIUS patricius, qui B. Maximi, abbatis Lirinenſis, poſteaque epiſcopi Rhegienſis, vitam tradidit: atque illam dedicavit Urbico, qui in epiſcopatu Rhegienſi ſucceſſerat Fauſto: ut ex præfatione Dinamii conſtat. Habemus eam vitam apud Surium Tom. VI a.d. XXVII Nov. item in Chronologia ſanctorum inſulæ Lirinenſis à Vincentio Barrali ex variis opuſculis contexta. Etiam Marii Bobienſis vitam ſignaſſe, oſtendit his verbis Sigebertus in catal. cap. CXV: *Dinamius, vir illuſtris ac patricius, ſcripſit plenam virtutibus vitam S. Marii, qui fuit abbas Bobacenſis cœnobii.* Dinamii hunc librum illuſtrat Barthius Adverſ. lib. LIX cap. XII.

Ejuſdem imperatoris temporibus floruit EUGIPPIUS, ſeu Eugipius, vel Eugepius, vel etiam Eugypius. Variè enim id nomen ſcribitur. De ætate, tum ex eo ſcimus, quòd Gelaſii Papæ diſcipulus fuit: tum quòd nonnullæ ad eum epiſtolæ exſtent B. Fulgentii Ruſpenſis. Scripſit vitam S. Severini, abbatis ejus, qui Noricorum apoſtolus vocatur, atque anno obiit CCCCLXXXII, aut circiter. Hæc vita apud Surium legitur Tom. I, ad VIII Jan. Miſit illam ad Paſchaſium, Romanæ Eccleſiæ diaconum, eum, cujus mi-

raculum narrat Gregorius Magnus in dialogis. Epistolam verò Eugippii ad Paschasium, quam vitæ Severini præmiserat, apud Canisium reperies Tom. VI Antiquæ Lect. Fuit Eugippius hic cœnobiarcha: ut hæc ejus verba ostendunt in eo, de quo diximus, opusculo: *Marcianum monachum, qui postea presbyter effectus, monasterio* ANTE ME *præfuit, ad Noricum* (Severinus) *reduxit.* Qui locus etiam ætatem Eugippii indicat. Uti & ille circa libelli finem: *Illustris femina Barbaria post obitum Severini venerabilem presbyterum nostrum Marcianum misit.* Elogium Eugippii habes apud Cassiodorum de divinis lect. cap. XXIII. Meminere etiam Isidorus, & Sigebertus, ut juniores mittam. Sed Sigebertus fallitur, cùm eum refert ad tempora secundi Pelagii, & imperatoris Tiberii Constantini: hoc est, annum IↃLXXX. Meliùs Isidorus, qui claruisse ait post consulatum Importuni junioris, Anastasio imperante. Consulatus autem Importuni incidit in annum Anastasii XIX, Christi verò IↃVIII: unde & error dilucet Joannis Aventini *a*, qui vixisse putat tempore Attilæ. In quibusdam Isidori libris pro *Importuno* legas *Mavortium*, qui decimo octavo post Importunum anno consul fuit. Sed *Importuno* rectiùs legi arguit, quod de Anastasio adjicitur. Mavortius quippe non sub Anastasio consulatum gessit; sed quo anno Justinus, Justiniano priùs imperatore creato, è vivis excessit. Honorio abbas hic Egippius dicitur; corruptiúsque Philippo Bergomati Egesippus nominatur: quem errorem Platina, & Sabellicus, sequuntur.

a *In scriptoribus, è quibus profecit in secundo annalium.*

CAP. XIX.

Datius, Mediolanensis episcopus. Epiphanius Scholasticus. De ætate ejus, & sententia aliorum refellitur, & vera comprobatur. Cassiodori ætas, dignitas, Chronicon, deque eo judicium. item historia ejus Gothica, & historia Tripartita, & Vitæ quædam, & collectanea de Orthographia, quæ extremâ senectute edidit. Dionysius, abbas Romanus. Genebrardi lapsus in ejus ætate. Leunclavii error in ætate illius, qui jam olim vertit Nysseni libellum. Quis primus auctor vulgaris æræ Christianæ. Scriptor vitæ B. Fulgentii. Marcellini Comitis ætas, dignitas, Chronicon, ac Constantinopoleos, & Hierosolymorum descriptio.

Sequun-

SEquuntur nunc illi, quos ultra Anastasii tempora vitam suam produxisse constat. Qualis est DATIUS, sive Dacius, Chronici scriptor, episcopus Mediolanensis: qui sub Justino Imp. seniore vixit: ut cognoscimus ex Gregorii Magni lib. III dialog. cap. IV.

Item tum erat EPIPHANIUS Scholasticus, qui Theodoreti, Socratis, & Sozomeni, historiam Ecclesiasticam Latinè vertit: teste Cassiodoro præfat. in Historiam Tripartitam, & Sigeberto in catalogo cap. XII. Ac tres quidem illi, quos transtulit, vixère temporibus Valentiniani III, & Theodosii junioris. Imò Sozomenus, ut in præfat. ipse scribit, perduxit historiam suam usque ad septimumdecimum consulatum Theodosii junioris, hoc est, annum CCCCXXXIX. Cassiodorus autem, qui ex translatione Epiphanii historiam tripartitam contexuit, temporibus fuit Justini, & Justiniani, qui anno IↃXXVII, pari potestate imperarunt. Inde colligunt aliqui, Epiphanium intermedio tempore fuisse: ut qui nec antiquior iis esse possit, quos vertit; nec junior eo videatur, qui ex translatione illius novam historiæ faciem confecit. Sed cùm intermedium tempus annorum sit LXXVIII; credere malunt, proximè post tres illos, quos transtulit, vixisse: idque propterea, quòd Sigebertus eum continuò illis subjungat: imò Paullino, Euodio, & Possidio, qui partim Augustini ætate, partim post obitum ejus, claruerunt, etiam præmittat. Sed profectò sunt hæc planè ficulna. Quid enim manifestius, quàm Sigebertum, in digerendis scriptoribus, sæpius negligere temporum seriem? Proinde aliunde ætas ejus ruspanda, non ex tam incertis. At quanto certiùs ætatem ejus arguit, quòd Cassiodori postulato tres illos Ecclesiasticæ historiæ scriptores verterat? Hoc ipse testatur Cassiodorus libro de Divinis Lect. cap. XVII, quod est de historicis Christianis. Verba ejus sunt ista: *Post historiam Eusebii apud Græcos Socrates, Sozomenus, & Theodoretus sequentia conscripserunt: quos à viro Epiphanio disertissimo in uno corpore duodecim libris fecimus, Deo auxiliante, transferri: ne insultet habere se facunda Græcia necessarium, quod vobis judicet esse subtractum.* Quare vixit Epiphanius tempore Cassiodori: de quo nunc dicendum.

MAGNUS AURELIUS CASSIODORUS jam Anastasii temporibus in honore fuit: imò anno Chr. IↃXIV, (post quem Anastasius triennium, & menses aliquot, supervixit) solus gessit consulatum. Sed imprimis tamen claruit sub successore ejus Justino Thrace: atque exinde etiam sub Justiniano: cujus temporibus eum fuisse, testis est Paulus diaconus de gestis Longobardorum lib. I

cap.XXV. ac Aimoinus lib. II de gestis Franc. cap.IX: ubi & συγχρόνους fuisse dicunt, Cassiodorum hunc; Dionysium abbatem, cognomento exiguum, qui cyclum paschalem scripsit; item Aratorem, qui actus apostolicos exaravit carmine; adhæc B. Benedictum; & præterea Priscianum grammaticum. Hoc etiam Cassiodori ætatem clarè arguit, quòd ab epistolis fuit Theodorico, Gothorum regi; ac Chronicon breve, ab orbe condito, ad hunc usque regem, perduxit; atque eidem dicavit. Inscriptio ejus Chronici, item Variarum, quantæ vir is fuerit dignitatis, paucis indicat. Sic autem habet: *Magni Aurelii Cassiodori, Senatoris, V. Cl. & inlustris exquæstoris sacri palatii, exconsulis ordinarii, exmagistri officiorum, præfecti prætorio, atque patricii, in Chronicon ad Theodoricum regem præfatio.* Chronicon istoc ad codices MSSos castigavit Guil. Fornerius, antecessor Aurelianensis. At eruditis idem commentariis jam ante seculum illustravit Joannes Cuspinianus, qui & Cassiodori vitam præmisit. Est illud Chronicon non inutile quidem propter consulum annos, quos digessit; ut & Sigebertus annotavit in catalogo cap.XL: sed tamen nec nimis est magnæ rei. Sanè penè nunquam ei cum Eusebio convenit. Sed Cassiodori chronicon tantùm farrago est, quam temulentiæ comparat Onuphrius Panuinus, approbante etiam Josepho Scaligero in Animadvers. Eusebianis. Profectò insanum sit non longè præferre fastos Capitolinos. Nam antiquiores sunt multò, longeque florentioris ævi: adhæc non consules modò, sed etiam censores, & dictatores, nominant, cùm suis equitum magistris: præterea prænomina exactè magis ponunt, quorum ignorantia facit, ut personæ sæpius confundantur, magnaque in historiis oriatur obscuritas. Utinam tantùm fasti illi non ad nos mutili pervenissent. Præter Chronicon & alia scripsit Cassiodorus. Ut libros XII de rebus gestis Gothorum: quorum ipse meminit in præfatione Variarum. Eos Jornandes in epitomen redegit. Idem Cassiodorus, postea monachus factus, edidit historiam tripartitam: quæ ita vocatur, quia confecta est ex tribus illis, Socrate, Theodoreto, & Sozomeno: quos Epiphanius Scholasticus Latinè converterat: ut ipse Cassiodorus testatur in præfat. & ex eo Sigebertus. Tribuuntur & ei Paphnutii, Spiridionis, aliorumq; sanctorum vitæ illæ, quæ apud Aloysium Lipomanum leguntur libro primo. Atque hæc omnia gravioris operæ sunt. At cui non mirum videatur, tantum virum, laborem, quem pueris dignum putes, jam anno ætatis XCIII, quemadmodum ipse *a* ait, & ex eo Sigebertus prodidit, susci-

a Præfat. lib. de Orthogr.

suscipere voluisse, ut librum scriberet de Orthographia? quem ex XII Grammaticis collegit, atque, ut ipse loquitur, defloravit.

DIONYSIUS, cognomento EXIGUUS. natione Scytha, sed abbas Romanus, scripsit cyclum paschalem an. IↃXXVII: quo Justinus decessit, cùm eopse anno Justinianum imperii consortem fecisset. Ut omnino fallatur Genebrardus Chronologiæ suæ libro III, ubi Dionysium hunc censet claruisse temporibus Leonis Papæ, atque ei misisse Proterii tralationem. Nam Proterius, quem vertit, non interpres ejus, ad Leonem scripsit. Multa etiam alia transtulit, eaque inter & Nyssenum de conditione hominis, ut planè fallatur Leunclavius, qui interpretem ejus quatuor abhinc seculis vixisse credebat. Item vertit Canones Ecclesiasticos. Sed nihil ista ad institutum nostrum. Quòd verò ejus hîc meminerimus, propterea fit, tum quòd de temporibus, altero Historiæ lumine, præclarè meritus sit: (nam primus morem induxit numerandi annos à nativitate Christi, cùm antè Diocletiani æra obtineret) tum quòd etiam transtulerit vitam S. Pachomii abbatis: ut Sigebertus testatur. Vita ea hodieque exstat. Præfatio Dionysii in eam frustra in Lipomano, ac Surio, quæratur. Sed reperitur in vitis SS. Patrum, etiam illis ab Rosweido editis. Plura de Dionysio hoc si voles, omnino Cassiodorum adi de Divinis lect. cap. XXIII. Meminere & veterum plurimi: hos inter Beda de ratione temp. cap. XLV. & Historiæ Ecclesi. lib. V. cap. XXII.

Quo anno Dionysius hic cyclum paschalem edidit, eo obiit B. Fulgentius, Ruspensis episcopus: cujus vitam scripsit discipulus ejus. Habes eam apud Surium a. d. I Jan. Est qui *a* suspicetur, auctorem ejus vitæ esse Fulgentium Ferrandum, Carthaginensis ecclesiæ Diaconum, qui breviarium canonum composuit ex bibliotheca Ecclesiæ Tricassinæ editum Lutetiæ *b*, ac codici Canonum veteris Ecclesiæ Rom. subjectum. Movet eum, quòd Ferrandus ille, libello regularum ad Reginum comitem, meminerit Ruspensis Fulgentii, ut nuper vita functi. Certiora omninò afferremus, nisi Sigebertus in scriptoribus Eccles. cap. XXIX dicere contentus esset, *scripsisse ad Reginum comitem librum de* VII *regulis innocentiæ, & alia nonnulla.*

a *In præfat. Fulgentii Ferrandi breviario præmissa.*
b *Anno 1609.*

MARCELLINUS, COMES Illyricianus, qui cancellos egit Justiniani etiamnum patricii, Chronicon postea condidit, orsus illud à tempore Valentis, ubi desierat Hieronymus, ac finiens in quarto Justiniani consulatu: qui est imperii ejus octavus, Christi IↃXXXIV.

Vide

Vide de eo Caſſiodorum, divinarum lectionum cap. XVII. & item XXV, ubi etiam dicitur *Constantinopolitanam civitatem, & urbem Hierosolymorum, quatuor libellis minutiſſimâ narratione conſcripſiſſe.* Primus edidit Antonius Schonhovius Belga, poſtea alii, in his Joſephus Scaliger in Theſauro temporum. Caſtigatiſſimè omnium Jacobus Sirmondus S. I. Presb. Pariſ. 1619.

PAULUS FLORUS vixit temporibus Imperatoris Juſtiniani: ut ait Nicolaus Alemannus Prolegomenis in Procopii ἀνέκδοτα, ſive Hiſtoriam Arcanam. Ac veriſimile id facit, quòd ſit carmine complexus res geſtas Juſtiniani. Refertur à Cuſpiniano, in opere de Imperatoribus, inter eos, quibus aliqua in hiſtoria ſua referat accepta. A pleriſque autem (ut Balæus auctor eſt cent. XIV) idem putatur, ac Florus ille, quem calamum ſtrinxiſſe contra Joannem Mailroſium Scotum, teſtatur Simeon Dunelmenſis in Chronicis. Sed valde eum ratio fugit. Nempe iſtud eſt, quod eum impulit in errorem. Fuit Florus quidam, qui laudem ſibi paravit opere ſuo contra Ioannem Scotum. Sed eſt is, non Paullus Florus, de quo ſermo eſt nobis: verùm alius tribus ſeculis junior. Nempe, non, ut aliquibus videtur, Ioannes Mailroſius Scotus, quem Carolus Magnus Benedictinorum cœnobio præfecit anno IↃCCXCII: verùm Ioannes Erigena Scotus, qui claruit temporibus Caroli Calvi. Matthæus Weſtmonaſterienſis ad an. IↃCCCLXXXIII: *Eodem anno venit in Angliam magiſter Ioannes, natione Scotus, vir perſpicacis ingenii, & facundiæ ſingularis.* Et aliquantò pòſt: *Scripſit contra eum quidam Florus: qui & ejus ſcripta depravando damnavit.* Eſt is Florus, (ut alibi diximus) cujus exſtat expoſitio Miſſæ Tom. VI bibliothecæ SS. Patrum. Ac quem Sigebertus in catal. cap. XCIV ait Paulinas epiſtolas Auguſtini verbis expoſuiſſe. Nec mirum, ſi tantus Auguſtini amator ſe oppoſuerit Ioanni Erigenæ Scoto, planè πελαγιανίζοντι: qua de re ſatis dictum nobis lib. VII parte IV operis noſtri de controverſiis, quæ cum Catholicis fuere Pelagio, & Semipelagianis. Sed hæc nihil ad Paullum Florum.

CAP. XX.

Iornandis, ſive Iordani, parens, avus, dignitas: Geticam ejus hiſtoriam compendium eſſe Geticorum Caſſiodori: & quo anno epitomen hanc ediderit. Quomodo librum, quo res Romanas præcipuè tractat, inſcripſerit, & quem imprimis

primis exscripserit. Liberati diaconatus, ac breviarium, & unde id confectum, & ut senserit Liberatus de Theodoro Mopsuesteno. Liber septimus de vitis Patrum à Paschasio translatus; item Paschasii hujus ætas collecta ex ætate abbatis sui, Martini Dumiensis. Pelagius, trium pontificum diaconus, ac pòst ipse pontifex, idem ille videtur, qui vitas Patrum de Græcis Latinas fecit. Commentatio Cypriani, Messiani, & Stephani, de vita Cæsarii Arelatensis, ad Cæsariam ejus sororem, mutilè à Surio, sed integrè edita à Vincentio Barrali. Scriptor vitæ Launomari abbatis. Historici duo, sed suspectæ fidei, Teliesinus, & Melkinus Avalonius. Gordianus de vita B. Placidi.

ETiam alii complures claruere Justiniani temporibus. Quos inter non infimum nomen IORNANDIS fuit, sive Jordani, ut etiam Sigebertus appellat. Is filius erat Alanowamuthis, filii Peria: atque ex notario Gotthorum factus est episcopus Ravennæ: ut ipse indicat libro de rebus Geticis cap. L. Qui liber Lutetiæ Parisiorum ex veteri exemplari P. Pythœi emendatior prodiit unà cum Cassiodoro à Fornerio recensito. Est verò Iornandes eo complexus, quæ Cassiodorus fusè erat persecutus libris XII ejusdem argumenti. Scripsit illum anno Christi IↃLII. Quod cognoscitur ex cap. XIX, ubi dicit, novennio antequam ista scriberet, pestilentiam crudeliter esse grassatam per tetrarum orbem. At constat Iornandem vixisse sub Justiniano Imper. eamque pestilentiam secundo fuisse anno post cos. Basilium, anno autem Christi IↃXLIII. Cæterùm hoc non injuriâ in Iornande culpâris, quòd omnia Scytharum gesta suis tribuat Gothis: item quòd prætererit, quæ offuscare gloriam suæ gentis viderentur: qualis victoria de Gothis reportata à Claudio II, quam Trebellius Pollio narrat. Vide omnino de hac re Bonfinium Hungaricarum rerum lib. I a. Scripsit & librum de gestis Romanorum, ut quidem appellat Trithemius. At non de solis agit Romanis, verum etiam de Assyriis, Medis, Persis, Græcis. Quare rectiùs in vulgatis codd. vocatur, *De regnorum, & temporum successione.* Veram autem inscriptionem puto, quæ est in MSSis, *Iordani episcopi liber de origine mundi, & actibus Romanorum, cæterarumque gentium.* MSum ejus codicem habes & Oxonii in bibliotheca Collegii Balliolensis. In hoc opere res Romanas à Romulo

a *Pag.* 38.

usque ad Augustinum planè exscripsit è quatuor libris Annæi Flori: unde multa in Floro, ex Jornande, in hoc item, è Floro possunt emendari. Sed mirari satis nequeo, hominem Gothum nusquam eum mentione suâ dignari, per quem tantopere profecisset. Quemadmodum & cùm exscribit alios, qui post Florum fuere. Valde enim fallitur, si speravit, vitam se evitaturum Floro, & aliis. Atque ut hoc consecutus esset, fraus laterè non posset. Nam ubi veteres describit, Romanus scriptor videtur: ubi suis utitur verbis, facilè Gothum agnoscas. Ut quando narrat res suis temporibus proximas.

LIBERATUS, archidiaconus ecclesiæ Carthaginensis, eodem tempore fuit, ac breviarium collegit caussæ Nestorianorum, & Eutychianorum, quod capitibus constat XXIV, ac Tom. II Concil. invenitur. Unde historiam eam hauserit, ipse in præfat. testatur: *Ex Ecclesiastica historia nuper de Græco in Latinum translata, & ex gestis synodalibus, vel sanctorum patrum epistolis, hoc breviarium collegi, nectens temporum curricula, quæ in Græco Alexandriæ scripto accepi, vel gravissimorum hominum didici narratione fideli.* Etsi autem errores, qui Theodoro Mopsuesteno tribuuntur, improbaret: de viro tamen eo bene sensisse videtur: ut videre est ex iis, quæ scribit cap. III, X, & XXIV. Vide de eo & Baronium Tom. V. ad an. CCCCXXXV, & Bellarminum Tom. I Contr. III lib. IV de Rom. pont. cap. X. item in script. Eccles. ad an. IↃLX.

Justiniani etiam tempore floruit PASCHASIUS, Romanæ Ecclesiæ diaconus. Hic septimum vertit librum, qui est de Vitis Patrum. Fecit hoc rogatu abbatis sui, Martini Dumiensis. Hinc Sigebertus in catalogo cap. CXVIII: *Martinus episcopus transtulit, per manum Paschasii diaconi, interrogationes, & responsiones plurimas sanctorum Ægyptiorum Patrum, in Dumiensi cœnobio.* Nec diversum esse opus, quod habemus, præfatio indicat, cujus inscriptio est: *Domino Venerabili patri Martino presbytero, & abbati, Paschasius.* Hinc orditur epistolam hoc pacto: *Vitas patrum, Græcorum (ut cætera) facundiâ studiosè conscriptas, jussus à te, sanctissime pater, in Latinum transferre sermonem, in insolito, si licuisset, opere renuissem.* Paschasii igitur ætatem non aliunde meliùs discamus, quàm ex ætate Martini Dumiensis. De eo autem sic Isidorus in catal. cap. XXII: *Martinus Dumiensis, monasterii sanctissimus Pontifex, ex Orientis partibus navigans in Galliam venit; ibique, conversis ab Arriana impietate ad fidem Catholicam Suevorum populis; regulam fidei, & sanctæ religionis, constituit, ecclesias informavit, monasteria condidit.* Et mox; *Floruit regnante Teudummiro a, rege Suevorum.*

a Al. Theudimimiro.

rum, temporibus illis, quibus Iustinianus in Republica, & Anatagildus a Hispanus, imperium tenuere. a *Al. Atanagildus.*

Ejuſdem imperatoris temporibus, PELAGIUS, trium Romanorum pontificum, Agapeti, Sylveſtri, & Vigilii, diaconus, fuit: ac poſt Vigilii obitum ei in Epiſcopatu Urbis ſucceſſit. Sed videndum, ſitne hic Pelagius ille, qui, cùm diaconus eſſet Eccleſiæ Romanæ, è Græco Latinè vertit librum quinctum de vitis Patrum. Græcè quis eum librum ſcripſerit, incertum eſt. Nam ne nomen quidem expreſſit Photius, qui Græcè legit, & argumentum, diviſionem, ac utilitatem operis retulit in bibliotheca ſua, cod. CXCVIII. Interpretis nomen eſt in MSSis. Imò & apud Sigebertum in catal. cap. CXVI, his verbis: *Pelagius, diaconus Romanæ Eccleſiæ, tranſtulit de Græco in Latinum, de vita, & doctrina, & de perfectione ſanctorum Patrum, libros ſedecim.* Ac ſingulorum deinde librorum argumentum exponit. Ut, quin ille Sigeberto memoratus idem ſit, ac quem hodie habemus, minimè ambigi poſſit.

Præterea his temporibus claruere tres diſcipuli Cæſarii Arelatenſis; CYPRIANUS, qui priorem ſcripſit librum de vita magiſtri ſui Cæſarii; & MESSIANUS presbyter, ac STEPHANUS diaconus; qui ab adoleſcentia Cæſario ſervierant, atque alterius libri de vita Cæſarii ſunt auctores. Opus hoc de Cæſario, (qui anno obiit IDLIV) dicatum eſt Cæſariæ, Cæſarii Arelatenſis ſorori. Surius Tom. IV a. d. XXVII Auguſti, multò maximam partem prioris edidit libri. Cui iſta ſubjecit: *Hoc loco deſunt nonnulla in duobus MSSis codd. quæ ſola habuimus.* Sed Vincentius Barrali Salernus, integriores nactus codices, & priorem librum ſupplevit, & ſecundum adjecit. Integrum ſi opus voles, Chronologiam ad illuſtrium Lirinenſis inſulæ virorum, quam Vincentius hic ex variis ſcriptoribus, bono publicò, conſarcinavit *b*. b *Edita Lugduni an. 1613.*

Tunc etiam fuit ille, qui ſcripſit vitam æqualis ſui S. Launomari, abbatis, & confeſſoris: quam vitam à Surio paraphraſticè redditam habes Tom. I. a. d. XIX Jan.

TELIESINUS HELIUS, qui aliis Theleſinus, Britannus, iiſdem temporibus, nempe circa annum claruit IDXL, regnante in Britannia Arturo: & Latinè, Britanniceque, cum proſâ, tum carmine, ſcripſit compluria, interque alia, Acta regis ſui Arturi, & hiſtoriam vaticinalem; ſi Balæo credimus cent. I cap. LIV. Quem & ſequitur Pitſeus.

Atque idem Balæus centuriæ ejuſdem cap. LVII, MELKINUM

AVALONIUM paullò pòst, sub rege Vortiporio, circa annum IↃL, floruisse auctor est: scripsisseque De rebus Britannicis, De Arturi mensa rotunda, & Antiquitates suæ gentis. Sed culpat, quòd quædam falsa immiscuerit; ut cùm in opere Antiquitatum ait: *Avalonia funerum avida, millia dormientium accepit: inter quos Ioseph ab Arimathia dictus, somnum sub marmore diuturnum cœpit*, &c. Nec minùs fabulosa ait adferre de Arvirago, Lucio, Constantino, Arturo, &c.

GORDIANUS, famulus B. martyris Placidi, jussu imperatoris Justiniani magni scripsisse dicitur vitam, & passionem beati martyris Placidi, discipuli S. Benedicti: item martyrium Placidi fratrum, Victorini, & Eutychii, sororisque ejus Flaviæ virginis: adhæc Donati, Firmati diaconi, ac Fausti, & aliorum XXX monachorum: qui Messanæ in Sicilia à Manucha pirata necati fuere, anno Justiniani XIII, Christi autem IↃXXXIX. Habes apud Lipomanum Tom. IV. & apud Surium T. V die V Octobr. Baronius in Martyrologio Romano operis hujus ita meminit, ut inscriptionem ejus videatur suspectam habere. Sic enim inquit, *Acta à Gordiano conscripta, ut ferunt, jussu Imp. Iustiniani.* Sanè scrupulum illud injicere posse videatur, quòd clarè de Gordiano in Actis istis legas: *His quoque diebus Gordianus quidam, natione Romanus, literis Græcis apprimè eruditus, ad venerabilem patrem Benedictum pervenit, seque ejus magisterio subdidit.* Quæ auctorem eum de alio potiùs, quàm de se ipso referre, mihi quidem minimè obscurum videtur. Sed utcunque sit de nomine scriptoris: aut fucum auctor ille fecit lectori; aut ea, quorum oculatus testis erat, jussu Justiniani Imp. scripsit. Quod hæc ejus verba indicant: *In hujus itaque martyris passione explicandâ, cujus ad jussum agere orsus sum, promam. Divus enim Iustinianus triumphator, invictus Æneades, dum agnovisset, qualiter jam dictus martyr domini Placidus triumphalem lauream suscepisset; illico* NOSTRAM *exiguitatem advocans, præcepit, ut passionem illius, atque miracula, prout* OCULIS IPSE PERSPEXERAM, *exerens, Sanctæ Ecclesiæ filiis ad legendum morigerarer. Cujus sacratissimo imperio parens, ad tanti martyris passionem describendam animum dedi.*

CAP. XXI.

Gildæ *Sapientis præceptor, professio, libelli: item quo anno natus sit. Bellarmini de ætate ejus sententia refutatur, ac non unus Buchanani error arguitur. Quæ Gildæ falsò*

falsò tribuantur. Refellitur Balæus duos Gildas ponens, quos inter LXXX *annorum fuerit intervallum. Querulus Gildæ.*

IUstiniani etiam temporibus, atque ultrà, claruit GILDAS, cognomento SAPIENS, Ilturi Morganensis discipulus, & Bannochorensis cœnobii monachus, atque abbas. Cujus tum libellum de excidio Britanniæ habemus: tum reprehensionem acrem in Britanniæ clerum. Priorem commentationem ipse epistolam vocat: eâque se esse complexum ait historiam sui ævi. Quando natus fuerit, ex ipso cognoscimus, cùm sic scribit memorato antè libello de Britanniæ excidio: *Ex eo tempore, nunc cives, nunc hostes, vincebant, ut in ista gente experiretur Dominus solito more præsentem Israëlem, utrùm diligat, an non; usque annum* OBSESSIONIS BADONICI *montis, novissimæque ferme de furciferis non minimæ stragis, quique* QUADRAGESIMUS QUARTUS, *ut novi, orditur annus, mense jam uno emenso:* QUI ET MEÆ NATIVITATIS EST. Ecce, natum se ait anno eo, quo Britanni vicere Saxones ad Badonicum montem: eum annum ait fuisse XLIV à primo Saxonum adventu. Atqui Saxones advenere in Britanniam anno Chr. CCCCXLIX; ut disertim scribit Beda historiæ Angl. lib. I cap. XV. Ergo, cùm nasceretur Gildas, annus Christi erat CCCCXCIII. Atque hinc refellitur sententia Bellarmini, in scriptoribus Ecclesiasticis, & Jacobi Gualterii in tabulis Chronographicis, qui Gildam referunt ad annum gratiæ CCCCXCV. Quo tempore Gildas tantùm biennis erat. Item hinc diluitur multiplex error Georgii Buchanani, in quinto historiæ Scoticæ libro. Primùm cùm ait, Gildam vixisse, partim temporibus Congalli, vigesimi secundi Scotorum regis, quem anno IↃI defunctum ait: partim fratris ejus Gorani, quem dicit anno obiisse IↃXXXV. Nam quomodo potuit clarere sub Congallo, qui octennio solo ante obitum Congalli natus fuit? Præterea scribit, Gildam, & Merlinum, etsi moribus fuerint dispares, fuisse tamen ætate pares: ut ex ætate unius de altero statui, juxta eum, possit. Merlini verò ætatem indè cognosci putat, quòd prius quidem in Vortigerni, deinde autem in Urerii fuerit clientela. Hæc quoque ἄῤῥητα ἀμείνω. Siquidem Vortigerius multò ante natum Gildam decesserat: Uterius verò, quemadmodum ipse scribit Buchananus, imperare cœpit anno quingentesimo, quo tempore Gildas erat septennis. Ut senectus Merlini incidat in pueri-

tiam Gildæ. Nec Uterius ampliùs, quàm septendecim annis, rexit. Ut, eo obeunte, Gildas annorum fuerit XXIV. Sed tum, aut è vivis excesserat Merlinus: aut admodùm decrepitæ fuerit ætatis. Denique nec ullo colore defendi potest, quod ait Buchananus, Gildæ patronum fuisse Aurelium Ambrosium, virum, & probitate, & virtute bellicâ, præstantem. Siquidem fatetur ipse, obiisse Ambrosium hunc anno quingentesimo. Quod si Matthæum Monasteriensem audimus, triennio antè mortuus sit: quo tempore Gildas annorum erat tantùm quatuor. Quomodo igitur verum esse potest, quod ait idem ille summus vir (qui, cùm à me reprehenditur, sæpius nominari non debet) Gildam post obitum Ambrosii, ubi tanto se patrono orbatum vidit, secessisse in Avaloniam: atque ibi diem suum obiisse? Altero etiam argumento, eoque nihilo infirmiori, opinionem istam refellimus. Nam Gildas apertè se refert, non ad Ambrosii tempora; sed nepotùm ejus, quos ab avita gloria multùm ait descivisse. Verba Gildæ sunt: *Tempore igitur interveniente aliquanto, cùm recessissent domum crudelissimi prædones, roborata à Deo reliquiæ, (quibus se conjungunt undique de diversis locis miserrimi cives tam avidè, quàm apes procellâ imminente) simul deprecantes cum toto corde, &, ut dicitur, onerantes æthera votis, ne ad internecionem usque delerentur, duce Ambrosio Aureliano, viro modesto, (qui, solus fortè Romanæ gentis, tantæ tempestatis collisioni occisis in eâdem parentibus, purpurâ nimirum indutus, superfuerat: cujus* NUNC *temporibus* NOSTRIS *soboles magnopere* AVITA *bonitate degeneravit) vires capessunt victores ad prœlium: queis victoria, Domino annuente, cessit.* Ex his non tantùm, quando floruisse falsò credatur: sed etiam, quando claruerit Gildas, utcunque cognosci potest: tamen ne quis scrupulus porrò supersit, alia etiam adferam, quæ ejus ætatem clarè nobis ob oculos ponant. Quale illud est, quòd Constantinum, Aurelium Conanum, Vortiporium, Cuneglasum, & Maglocunum, tantopere hortatur, ut resipiscant, ne iram Dei graviùs in se concitent. Unde consequitur, Gildam exarâsse ista, cùm quinque illi rerum in Britannia potirentur. Ac de Constantino quidem ita scribit: *Cujus tam nefandi piaculi non ignarus est immundæ leænæ Damnoniæ tyrannicus catulus, Constantinus: qui* HOC ANNO, *post horribile juramenti sacramentum, quo se devinxit, ---- in duarum venerandis matrum sinibus, ecclesiæque carnalis sub sancto abbate Amphibalo, latera regiorum tenerrima puerorum, vel præcordia crudeliter duûm, totidemq; nutritorum, inter ipsa, ut dixi, sacrosancta altaria, nefando*

do ense, hastâque, pro dentibus, laceravit. Nunc cum istis conferamus, quæ de eodem Matthæus Westmonasteriensis narrat, his verbis: *Anno gratiæ* IↃXLIII *duo filii Mordredi insurrexerunt in regem Britonum Constantinum, volentes patrem vindicare, qui Saxonibus confœderati prælia plurima commiserunt. Quos tandem Constantinus in fugam pulsos persequens, unum Wintoniæ, in Ecclesia sancti Amphibali, ante altare trucidavit. Alterum verò Londoniæ, in quorundam fratrum cœnobio absconditum, crudeli morte damnavit.* Hæc ille, postquam dixerat, Constantinum superiori, hoc est IↃXLII anno, imperium fuisse adeptum. Ut, si Westmonasteriensis Matthæus exactè satis tempora numerat, planè consequatur, Gildam hanc epistolam scripsisse secundo Constantini regis anno: qui Christi erat IↃXLIII. Hoc enim indicant allata illa verba Gildæ cædem regiorum liberorum in locis sacris patratam narrantis, HOC ANNO *post horribile juramenti sacramentum, &c.* Venio ad Aurelium Conanum: quem sic increpat Gildas: *Quid tu quoque, ut propheta ait, catule leonine, Aureli Conane, agis? nonne eodem, quo supradictus, si non exitiabiliore, parricidiorum, fornicationum, adulteriorumque cœno, velut quibusdam marinis irruentibus tibi voraris feraliter undis? Nonne pacem patriæ, mortiferum ceu serpentem, odiens, civiliaque bella, & crebras injustè prædas sitiens, animæ tuæ cœlestis portas pacis, ac refrigerii præcludis?* At de eodem Westmonasteriensis ad annum IↃXLV: *Successit Aurelius Conanus, miræ probitatis juvenis, & Constantini nepos, per omnia diademata dignus, nisi civilis belli fuisset amator. Nempe avunculum, qui post Constantinum regnare debuerat, incarceravit, duobusque filiis peremptis, regnum obtinuit.* Unde cognoscimus, cur Conanum parricidii Gildas accuset, & excitati belli civilis. Sequitur Vortiporius, seu Vortiperius. Quem his verbis alloquitur Gildas: *Quid tu quoque pardo similis moribus, & nequitiis discolor, canescente jam capite, in throno dolis pleno, & ab imis vertice tenus diversis parricidiis, & adulteriis constuprato, boni regis nequam fili, ut, Ezechiæ Manasses, Demetarum tyranne, Vortipori, stupide, riges?* De eodem sic Matthæus Westm. ad ann. IↃLXXVIII. *Eo anno, defuncto rege Britonum, Aurelio Conano, Vortiperius successit, tribus annis: qui Saxonibus infestus, multoties de eis laudabiliter triumphavit.* De Cuneglaso autem tacet Matthæus. Ut, eo misso, solus supersit Maglocunus: quem sic alloquitur idem Gildas: *Quid tu etiam, insularis draco, multorum tyrannorum depulsor, tam regno, quàm etiam vitâ supradictorum novissime in nostro stylo, prime in malo: major multis potentiâ, simulque malitiâ; largior in dando, profusior in peccato; robuste armis, sed anima fortior*

excidiis,

excidiis, Magoclune; in tam vetusto scelerum atramento, veluti madidus vino, de Sodomitana vite expresso, stolidè volutaris? Quare tantas peccaminum regiæ cervici sponte, ut ita dicam, ineluctabiles celsorum ceu montium innectis moles? Quid te non ei regum omnium regi, à quo cunctis penè Britanniæ ducibus, tam regno, factus es, quàm statu lineamento, editior, exhibes ceteris, moribus meliorem; sed versâ vice deteriorem? Regem vocat, & Sodomitici criminis accusat: ut idem sit, de quo sic Matth. Westm. ad annum IↃLXXXI: *Vortiperio successit Malgo, vir pulcherrimus, armis robustus: se Sodomiticâ peste dissolutus, Deo, & hominibus, sese exhibuit odiosum.* Nec objici debet, hîc non de Maglocluno, sed Malgone, agi. Nam loquitur de eo, qui Connano successerit. At eum veteres quoque Britanniæ annales Magoclunum vocitant: uti & eorum exemplo Polydorus facit lib. III historiæ Anglicæ, cùm ait: *Constantinum secuti sunt, Aurelius Conanus, Vortiporius, Maglocunus.* Ut qui integrè vocatur *Maglocunus*, is κατ' ἀποκοπὴν etiam *Maglo*, & κατὰ μετάθεσιν *Malgo* dictus videatur. Nisi magis placet, librariorum vitio eo in nomine jam olim peccatum esse.

Sed hic non levis oboritur difficultas, quomodo omnes eos, seu reges, seu regulos, vel duces, unâ epistolâ increpare potuerit Gildas: cùm Constantinus (si Westmonasteriensem audimus) imperârit ab anno IↃXLII usque ad IↃXLV: exinde Conanus usque ad an. IↃLXXVIII: hinc Vortiperius usque ad an. IↃLXXXI: quo Magoclunus cœpit rerum potiri.

Hoc telum, ut ego quidem conjecto, bifariam exire possumus. Primùm, si dicamus, temporibus Constantini etiam Conanum, Vortiperium, & Maglocunum, imperâsse: sed terris diversis. Pro qua sententia est, quòd Gildas Constantinum, Damnoniæ; Vortiporium autem Demetarum tyrannum appellat. Eoque minùs mirandum, si plures eodem tempore in eâdem gente imperâsse credamus: quòd tunc omnia plena fuerint dissensionis civilis: quam post bellum externum consecutam fuisse, etiam Gildas refert. Nihil verò impedit, quo minùs eorum, qui priùs diversis terris rexerint, alius alii post obitum in imperio successerit.

Præterea dicere liceat, falli Westmonasteriensem, cùm singulis horum, quale vidimus, imperii spatium præfinit; atque errorem istum natum exinde videri, quòd in monumentis antiquis, seu Matthæus, seu priores, quos ille secutus fuit, hoc ordine res ab iis gestas legissent. Atqui nihil obstabat, quo minùs, ubi varii partem imperii occuparent, mentio unius reguli, actorumque ejus

ejus fieret, necdum eo defuncto, de quo prius actum erat. Sanè aut alterum horum verum est: aut statuere oporteat, Gildam, cùm priori operis hujus editione de solo Constantino, aut fortasse etiam Conano, scripsisset: post obitum horum, imperantibus aliis, alia adjecisse.

Utcunque est, satis ex his liquet, secundo Constantini anno, hoc est, anno gratiæ IↃXLIII scripsisse Gildam: ac si postea ab eo illa de aliis, imprimis Maglocuno, sint addita, superfuisse etiamnum anno IↃLXXXI; quo, ut Westmonasteriensis ait, Malgo, seu Maglocunus, cœpit imperare. Ac posterius hoc non malè convenit cum sententia Polydori Virgilii, Joannis Balæi, & Gesneri, qui epistolæ illius scriptorem floruisse aiunt anno IↃLXXX. De ætate Gildæ satis.

Nunc ad alia venio. Sanè ut summæ eruditionis vir, ita fidei, ac sanctimoniæ præcellentis fuit. Nec movere debent ridicula illa, atque inepta oracula, Gildæ tributa. Planè enim sunt nugatoris cujusdam commentum, qui auctoritatem aliquam quisquilius suis Gildæ nomine voluit comparare. At verè scripsit Gildas librum antè memoratum, sive, ut ipse vocat, epistolam de excidio, & conquestu Britanniæ. In qua refert, quàm atrocia sit perpessa Britannia à Saxonum adventu usque ad tempus illud, quo ista traderet. Is liber primùm operâ Cutheberti Tonstalli, Londinensis episcopi, in lucem protractus, ac cum præfatione Polydori Virgilii editus fuit. Meminit hujus libelli etiam venerabilis Beda histor. Angl. lib. I cap. XXII, item Guilielmus Neubrigensis in præfat. Brevis est in historia: multus autem in castigandis Britannorum vitiis. Antequam is lucem adspexisset, imponi simplicioribus solet libello alio Gildæ nomen ementiente. De quo operæ est audire judicium Polydori Virgilii historiæ Anglicæ libro primo: *Exstat item alter libellus, ut tempestivè lectorem nefariæ fraudis admoneamus, qui falsissimè inscribitur,* GILDÆ COMMENTARIUM, *haud dubiè à quopiam pessimo impostore compositum ad corroborandum cujusdam novi hominis commentum. Sanè is nebulo, longè post homines natos impudentissimus, summatim illud ex ejusmodi novi auctoris farinâ dealbavit, crebrò factâ Bruti mentione, id quod Gildas nunquam somniavit: &, ut callidiùs legentes falleret, quædam ex suo addidit: quò vel duos fuisse Gildas, vel hunc libellum Gildæ prioris opusculi compendium crederes. Quorum tamen utrumque tantùm abest, ut à doctis recipiatur, ut etiam unusquisque mediocriter eruditus, id doli facilè deprehendat, ac pro impostura habeat. Sed ut nemo*

homo in istiusmodi errore in posterum tempus versaretur nos nuper ipsius Gildæ opus divulgandum curavimus. Ab errore hoc non satis sibi cavit Ioannes Balæus, dum duos Gildas facit, unum Albanium, qui vixerit sub Utherio, anno IↃXII: alterum Badonicum, cognomento Sapientem, qui sub Magocluno claruerit, anno IↃLXXX. A priori autem edita hæc esse ait, Regum Britannorum historiam, librum de victoria Aurelii Augustini,& acta sanctorum, Germani & Lupi. Ac hujus vitam scriptam esse dicit à Caradoco Laucarbanensi, qui eum hoc elogio ornârit:

Historiæ veteris Gildas luculentus arator
Hæc retulit, parvo carmine plura notans.

A Badonico autem inter alia signatam idem ait Historiam quandam, item epistolam de excidio Britanniæ, quæ & Gildæ Badonici nomen præfert in MSo codice Oxoniensis bibliothecæ: ut indicat in Catalogo suo Thomas Iames. Ac ibidem legas extare inibi Gildam Albanium. Vide eum pag. 68. Nempe hæc sunt quæ imposuere Balæo. Addit denique, *Quæ alter Gildas ventura prænunciavit, hic oculis præsens, non sine cordis dolore, adimpleta vidit.* Sed ex iis, quæ diximus, liquet, oracula, ac Britannicam historiam, quæ Gildæ credita fuere, esse somnia impostoris cujusdam. Quare commentum illud de duobus Gildis, Albanio, & Badonico, planè explodi meretur. Quod siquid Gildæ, præter epistolam, de qua diximus, ac invectivam in clerum Britanniæ, tribui debet, id fuerit Querolus; sive Aulularia illa, quæ cum Plauti nomine falsò prodiit. Sanè Gildæ adsignant codices quidam manu exarati: nec stylus refragatur: nisi quòd ille in Gildæ epistola sit impeditior, intricatiorque, quàm in Querolo. Memoratum de excidio Britanniæ opus sæpe lucem vidit: ac MSum adservatur Cantabrigiæ in bibliothecâ publicâ, & Oxonii in bibliothecâ Collegii Mertonensis. Etiam vita Gildæ hujus MSa dicitur superesse Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Variaque ex ea vitâ fragmenta refert Ioannes à Bosco in libro, quem ex veteribus membranis Floriacensis bibliothecæ collegit.

CAP. XXII.

Venantii Fortunati patria, domicilium, ætas, libri de vita S. Martini, & quâ occasione eos scripserit: item aliorum vitæ ab

ab eodem exaratæ. Bandoninia de vita S. Radegundis. Gregorii Turonensis, patria, opera, simplicitas ejusdem quæcunque de miraculis accepisset albâ lineâ signantis. Fredegarii liber XI. *Radulphus de gestis Francorum. Exploditur Hunibaldus Francus. Ætas eorum, qui S. Domnoli, & S. Austregisili vitas signarunt.*

VENANTIUS HONORIUS (qui aliis Honoratus) CLEMENTIANUS FORTUNATUS, Italus, natus fuit loco non longè dissito ab urbe Tarvisina, qui Duplabilis vocatur. Sed Ravennæ liberalibus fuit artibus excultus. Ac non multò antè, quàm Longobardi invasere Italiam, domicilium habuit Pictavis. Atque hîc cùm prosâ, tum carmine, gesta prodidit sanctorum: ibidem etiam episcopus tandem est factus: hodieque corpus ejus inibi requiescit. Imperium eo florente erat penes Iustinum juniorem: ad quem, uti & uxorem ejus, Sophiam, Hodœporicon exaravit. Poëta, prout tempora illa erant, nobilis fuit: atque inter alia, carmine epico quatuor libris, complexus fuit vitam & miracula B. Martini. Occasionem sibi scribendi eo præbitam refert, quòd cùm ipse, ac insimul socius suus Felix, vehementi oculorum dolore vexaretur, uterque ope B. Martini hoc morbo fuerit liberatus. Sic enim scribit:

Quà mea Tarvisus residet, si molliter intras,
Illustrem socium Felicem, quæso, require;
Cui mecum lumen Martinus reddidit olim.

Recepisse autem se, & Felicem, visum ait, cùm oculos inunxissent oleo lampadis: ut indicant hæc verba:

Tignus adest, cujus vitreâ natat ignis in urnâ,
Huc ego dum propero, valido torquente dolore,
Diffugiente gemens oculorum luce fenestræ:
Quo procul ut tetigi benedicto lumen olivo,
Igneus ille vapor marcenti fronte recessit,
Et præsens medicus blando fugat unguine morbos.

Præterea vitam S. Hilarii, Pictavorum episcopi, duobus libris perscripsit: quam apud Surium reperies Tom. I, die XIII Ian. Item S. Albini, Andegavensis episcopi: qui obiit circa annum DL. Habes apud Surium T. II, I Marr. Item S. Germani, Parisiensis episcopi: quæ est apud Surium T. III die XXVIII Maji. Adhæc vitam S Medardi: quam offendes T. III, die VIII Iun.

Item vitam S. Radegundis, quæ est Tom. IV, XIII Aug. & S. Maurilli, quæ creditur esse illa apud Surium XIII Sep. Apud Possevinum perperam pro eo, *S. Mauritii* editum est. Item vitam S. Remigii, quæ est T. V. I Oct. & S. Marcelli; quæ scripta ad S. Germanum, Parisiensem episcopum. Habes Tom. VI. die I Nov. Videtur & ejus esse vita S. Amantii, episcopi Rutenensis, quæ est T. VI, IV Nov. Ex his de Remigii vita auctor quoque nobis Hincmarus, Rhemensis Archiepiscopus, in Remigii vita: ubi sic scribit: *Sicut à senibus, & jam ætate provectâ viris religiosis (qui tempora Tilpini, urbis hujus præsulis, adhuc vivebant, quando in servitium istius S. Ecclesiæ, auctore Deo, fui electus, atque provectus; & postea per aliquot annos vixerunt) fideli ratione didici a, à suis majoribus audierunt narravi, eos vidisse librũ maxima quantitatis, manu antiquariâ conscriptum, de ortu, ac vita, & virtutibus, atque obitu beati Remigii, sanctissimi patroni nostri: qui hac occasione deperiit, quoniam Ægidius, post B. Remigium quartus istius civitatis episcopus, quendam virum religiosum, Fortunatum nomine, metricis versibus insignem, (qui à multis potentibus, & honorabilibus, in his Gallicis & Belgicis regionibus, per diversa loca tunc vita ac scientiæ sua merito invitabatur) petiit de eodem libro, cothurno Gallicano dictato, aperto sermone aliqua miracula, quæ in populo recitarentur, excipere, quatenus ea sine tædio audire, & mente recondere, atque per ea ad amorem, & honorem, atque devotionem Dei, & ipsius protectoris sui, idem populus excitari valeret.* De eodem Fortunato sic Aimoinus lib. III de gestis Francorum cap. XIII: *Ejus tempore Fortunatus, qui in rhetoricâ, metricâque arte, famosus habebatur, ab Hesperia in Gallias transiens, Pictavis episcopus ordinatur. Hic multorum vitas passionesque Sanctorum, partim prosâ, partim metro, composuit. Ad amicos quoque singula disticha elegans orator conscripsit. Unde præfato Regi elegiacum misit carmen, congratulans ei in nuptiis Brunichildis. Quem cùm quidam consors librum, ad diversos ab eo sibi familiares conscriptum, manibus intulisset meis: in eo fecunditatem viri, dulcemque affabilitatem, satis admiratus sum.* Meminit & cap. XVI. item Beda lib. I Hist. Eccl. cap. VII. & Hildiwinus epistolâ ad Ludovicum Pium Imper. ubi Fortunatum hunc vocat *virum prudentem, & scholasticissimum*: atque ab eo hymnum ait scriptum de gloriosissimo martyre, Dionysio Areopagita. Vide & de eodem Hincmarum præfat. in vitam S. Remigii, Sigebertum in catalogo cap. XLV. & Matthæum Westmonasteriensem in Florilegio ad annum DLXIII.

a Forte sse leg. *quod ii à*

Iisdem temporibus fuit BANDONINIA: quæ cùm Fortunatus episcopus de vita S. Radegundis reginæ librum scripsisset, alterum

alterum ei librum addidit, quo complectebatur, quæ præterierat Fortunatus. Fuit Bandoninia alumna S. Radegundis: ut ipsa in præfat. testatur. Obiit autem S. Radegundis anno Chr. IↃXC. Habes hoc opusculum apud Surium T. IV ad XIII Aug.

Æqualis Venantio, & Bandoniniæ fuit, GREGORIUS, TURONENSIS sive, ut in MSis plerisque vocatur, TURONICUS episcopus undevigesimus: quippe qui præsens interfuerit luctui immenso sanctimonialium ob luctum S. Radegundis reginæ, de qua proximè dictum: ad quem item plura Fortunatus scripserit; ut Hilduinus epistolâ ad Ludovicum Pium ait: ubi & ejus *contemporalem* (sic loquitur) appellat. Patriâ fuit Arvernus, ut genere, ita virtute, nobilis. Patrem habuit Florentium, & Armentariam, ut Fortunatus testatur. Patruum autem Gallum episcopum. In episcopatu Turonensi ordinante Ægidio Rhemense, successit Euphronio: quod anno contigit IↃLXXII: ut ad eum annum Matthæus Westmonasteriensis annotavit. Sed ipsum potiùs audiamus Turonensem de miraculis S. Martini cap. I: *Anno CLXXII post transitum S. Martini Antistitis, Sigeberto, gloriosissimo rege XII anno regnante, post excessum S. Euphronii episcopi, onus episcopale suscepi.* Obiit autem S. Martinus anno IↃLXII. Eoque Turonensem episcopatum adeptus sit Gregorius triennio pòst, quàm tradidit Westmonasteriensis. Scripsit libris X historiam Francorum: quibus postea à FREDEGARIO, undecimus est adjectus. Perducit autem historiam Gregorius ad sua usque tempora. Appendix verò, seu liber undecimus, desinit in Karoli magni obitu. In fine libri X commemorat Gregorius & alia, quæ in literas retulit. Verba ejus sunt: *Decem libros Historiarum, septem miraculorum, unum de vitis patrum scripsi: in psalterii tractatum librum unum commentatus sum: de cursibus etiam ecclesiasticis unum librum condidi.* Subjicit quædam deinde, quibus adjurat librarium, atque alios, nequid libris suis, etsi stylo rustico scriptis, demant, vel in iis immutent. Octo insuper alios composuit libros, quos hodieque habemus. Eorum argumentum ponit præfatione libri de gloriâ Confessorum: *In primo*, ait, *libello inseruimus aliqua de miraculis Domini, ac sanctorum Apostolorum, reliquorumque Martyrum, quæ hactenus latuerunt, quæ Deus ad corroborandum fidem quotidie dignatur augere. In secundo posuimus de virtutibus S. Iuliani. Quatuor verò libellos de virtutibus S. Martini. Septimum de quorundam feliciosorum vita. Octavum hunc scribimus de miraculis confessorum.* Etiam scripsit de virtutibus Senoch Abbatis, quas is erga infirmos exer-

cuerat: item de vita S. Nicetii: item vitam Caluppæ reclausi: item Patrocli reclausi: item de mirabilibus Medardi: item de vita Hillydii, Avernorum episcopi: item de virtutibus Quintiani: item de vita abbatis Abrahæ: quorum omnium mentionem Gregorius ipse facit variis in locis. Ex quibus sola Medardi vita non exstat. Præterea Sidonii de Missis libro addidit præfationem: cujus meminit Historiæ Franc. lib. II cap. XXII. Apud Sigebertum *a* autem lego, etiam epitomen fecisse de rebus Francorum: quam pluribus postea libris tractârit. Ea epitome conspicitur in corpore *b* veteris & sinceræ Historiæ Francorum. Adhæc Chronicon Ecclesiasticæ historiæ composuisse, idem testatur. Virum ait fuisse magnæ, ut nobilitatis, ita & simplicitatis. Et sanè judicium non immeritò requiras, dum albâ lineâ miracula omnia signat, quæ in Apocryphis legerat, vel ab aliis acceperat. Neque nostrum solùm hoc judicium est: sed etiam Sigeberti, imò jam ante secula prope octo idem scripsit Hilduinus epistolâ ad Ludovicum Pium Imper. Verba ejus sunt: *In quibusdam, nec sensu, nec orationis tenore, poterant sociari: quod manifestum est hujus venerabilis, & antiquissimi patris* (Dionysii Areopagitæ) *vetustâ longinquitate, & ignota atque peregrina lingua*, (Græcam signat) *ubi de ejus notitia maximè scriptum erat, inscitiâ, seu devotione fidelium accidisse: qui non studuere ad priscas historias pro cognitione ejus recurrere; sed ea, quæ auditu collegerunt, (ut Gregorius Turonensis, non votivo errore fallens) videntes insignia magnifica, atque innumerabilia, per eum fieri, prout unicuique sensus abundavit, curaverunt scriptis committere.* Et paullo pòst: *Ceterùm parcendum est simplicitati viri religiosi, Gregorii, Turonensis episcopi; qui multa aliter, quàm se veritas habeat, æstimans, non calliditatis astu, sed benignitatis, ac simplicitatis voto, literis commendavit.* Celebrat historicum hunc quoque Hincmarus præfatione in vitam Remigii. Nam perperam Surius putabat, signari istic Gregorium M. quia is scripserit dialogorum libros. Meminit & Aimoinus de gestis Francorum lib. I cap. XVIII. his verbis: *Verùm in Chronicâ, quæ dicitur Gregorii (& putatur esse Turonensis episcopi) refertur, quòd quidam rex Sigebertus filium suum Chlodericum ad Clodoveum principem direxerit, Francorum auxilium contra Gothos laturum. Memorat etiam idem Chronicus, eosdem, videlicet patrem cum filio, fraude Francorum esse interemtos, regnumque eorum, ac thesauros à Francis occupatos. Sed quia codex, in quo hæc digesta invenimus, vitio scriptorum erat depravatus, ad liquidum investigare nequivimus, cujus gentis rex fuerit, vel quæ justa necis hujus caussa extiterit. Tantummodo narrat, regnum ejus, opes-*

a In catal. cap. 49.

b Hanoviæ prodiit anno 1613.

opesq; à Clodoveo pervasas. Refert ea Aimoinus ex Gregorii Annalium Francicorum lib. II cap. XXXVII, & XL. Finit Gregorius annales anno IↃXCVI. Atque obiit anno eodem, XV Kal. Decembr. Festum ejus habes & apud Bedam, & exinde in Molani additionibus ad Usuardum & in Martyrologio eo Romano, quod Baronius notis illustravit. In catalogo a MSorum Angliæ codd. Gregorio quoque tribuitur Libellus de passione Domini: quem ipse *Gesta Pilati* videtur nominâsse lib. I cap. XXIII. Habes in Orthodoxographis Basileæ b editis. Error iste mihi ex eo videtur obortus, quòd codici fuerit Gregorii Turonensis à nonnemine subjectus. Sanè Tritthemius non agnoscit. Cætera pete è vitâ Gregorii hujus, à Turonensis clerico exaratâ: quæ apud Aloysium est T. III, & Surium T. VI die XVII Nov. item è Tritthemii catalogo, & de illustribus viris ordinis Benedictini lib. III cap. X, & LI. item lib. IV cap. XL. item iis, quæ à Savarone passim dicuntur opere de originibus civitatis Claromontanæ. Ad eadem tempora à Suffrido Petri in Chronologiâ ad oram additâ, à Sigeberto c refertur Rudolphus sive ut in aliis libris est, RADULPHUS, quem & ipsum Sigebertus historiam Francorum scripsisse ait: sed addit, *à suo tempore*, ut videatur sui sæculi res solùm consignasse.

a *Pag.* 127.
b *Anno* 1569. *pag* 643.
c *cap.* 50.

Itidem ad junioris Iustini tempora pertinere putatur HUNIBALDUS Francus. Hic, ut Tritthemius in *Compendio*, & Simlerus in Gesneri appendice, tradunt, ex carminibus, & scriptis flaminum suæ gentis, continuavit Wasthali historiam per annos IↃCCCCXXVI, usque ad Clodovei, cujus tempore vixisse dicitur, annum ultimum, qui Christi erat, non quidem IↃXIV, ut est apud Simlerum, sed IↃLXIV; ut temporum ratio clarè evincit. Ac primis quidem sex libris tractat res Trojanas usque ad mortem Antenoris. Hinc sex aliis libris progreditur usque ad Waramundum regem. Sequentibus verò pertingit usque ad tempora Clodovei. Duodecim ultimos Hunibaldi libros redegit Tritthemius in compendium: quod in operum ejus volumine comparet: imò non paullo erat hoc Annio, & indoctior, & impudentior. Verùm Hunibaldus iste nec tressis scriptor est. Imò nihil illo ineptius, stultiusque. Sanè quicquid de antiquis Germanorum temporibus Romanis indictum prodit; id omne comminiscitur. Nec enim veteres Germani gesta sua mandabant literis, quas nesciebant. At ille ferrei oris, plumbei cordis, Hunibaldus, non

non modò promit his indicta, sed planè repugnantia: ut fidem ei habere non possimus, nisi insimul Romanis omnibus detrahamus. Vide de hoc pluscula apud Illustrem, Doctissimumque Hermannum Comitem Nuenarium, dissertatione de origine, & dissertatione priscorum Francorum: item apud Hadrianum Junium Bataviæ suæ cap. IX. Cui Janus Duza subscribit notis ad elegiam suam Annalibus Batavis præfixam. Scaliger etiam de emendatione temqorum, lib. VI imperitiæ seculi pag. 496 tribuit, quod impunè ei fuerit Marrucinis illorum temporum probare. Nec minus rejicit Cluverius Antiquæ Germaniæ lib. III cap. XX. Idem facit Isacius Pontanus in Originibus Francicis, & notis ad sua poëmata. Ubi refellit Ioannem Dilenum Jurisconsultum Lovaniensem, & Iacobum de Charron, Regi Christianissimo à Cubiculis: quibus Hunibaldus ille in pretio erat. Quare Hunibaldus eo loco habendus, quo Berosus Annii, & similis farinæ nugatores. Inter cæteras ejus ineptias est, quod Roterodamum novitium Bataviæ nostræ oppidum ait conditum esse à Rothero Rege Francorum, circa annum Christi LXXXIX. Qui Rex nunquam fuit.

Justini quoque, ac Tiberii Anicii temporibus, is fuit, qui S. Domnoli, Cenomanensis episcopi, vitam, jussu Haduini præsulis, conscripsit. Siquidem ejus auctor opusculi, quod ipse non obscurè indicat, Domnoli amicus ac familiaris fuit. Domnoli verò ætatem vel indè cognoscimus, quòd, ut ibidem legas, B. Germani, Parisiensis episcopi, summus fuerit amicus. Is autem obiit anno IↃLXXIX. Vita hæc Domnoli legitur apud Surium in Hist. Sanct. Tom. III a.d. XVI Maji. Sed Haræus in epitome suâ eam rejecit ad I Dec.

Eorundem imperatorum ætate vixit ille, qui vitam composuit æqualis sui B. Austregisili, archiepiscopi Bituricensis. Habes apud Surium ad XX Maji. Quod autem de ætate ejus scriptoris dixi, id cognoscere est ex istis verbis: *Dixit igitur* (Austregisilus) *amico suo Marculpho, id temporis lectori,* NUNC *verò abbati ejus basilicæ, ubi corpus ejus humatum est*, &c. Atqui obiit Austregisilus circa annum IↃLXXXI. Vide quæ in epitome sanctorum Haræus annotavit ad Sulpitii, & Austregisili vitas. Magis enim ea probantur, quàm quæ Baronius de obitus ejus tempore retulit ad annum Chr. IↃCXI.

Cap.

CAP. XXIII.

Gregorius Magnus ex præfecto urbis factus monachus, hinc diaconus, exinde Papa. Error abbatis Urspergensis. Gregorius hic à quibus auctor agnoscatur dialogorum de sanctorum miraculis. Idem quantopere Romanis fuerit exosus, qui & defuncti scripta comburere fuere aggressi. Dialogorū libri à Zacharia Papa Græcè translati. A Cedreno crediti esse Gregorii II. *Falli eos, qui Photio eandem opinionem tribuerunt. An dialogus Græcolatinus de vita Benedicti possit esse hujus Gregorii. Beulanus presbyter de genealogiis gentium. Scriptor vitæ S. Eugendi. Elvonii Probi historia Britannica. Asaphus Venedota de vita Kentigerni. Chronicon Ioannis Biclariensis, sive Gerundensis. De origine rerum Hispanicarum episcopi Gerundensis liber. Scriptores vitarum S. Ebrulphi, & S. Eparchii.*

GREGORIUS MAGNUS anno Christi IↃLXXXI, qui Justini junioris erat sextusdecimus, Urbis præfectus erat. Anno Chr. IↃLXXXII, Tiberii imp. secundo, monachus S. Equitii est factus. Ut valde fallatur Conradus, abbas Urspergensis, cùm eum jam anno IↃLVIII, monachum fuisse arbitratur. Nec diu in eo vitæ genere permansit: sed mox à Pelagio Papa septimus fuit Levita designatus. Anno Chr. IↃXC, qui Mauritii fuit quinctus, ex diacono est creatus Papa. Atque obiit anno secundo Phocæ Imp. qui Christi erat IↃCIV. Hic, ut verba Sigeberti retineam, *librum dialogorum, quem cum Petro, diacono suo, de miraculis sanctorum sui temporis habuit, Tendelindæ* a, *Longobardorum reginæ, pro munere misit.* De Petro istoc, quicum dialogi fuere habiti à Gregorio, mirificam ibidem rem narrat Sigebertus, his verbis: *Scripsit & alia, quæ à Romanis post mortem ejus combusta sunt, qui & omnia opera ejus combussissent, nisi Petrus, diaconus ejus, interveniens confirmâsset jurejurando, se vidisse Spiritum S. quasi columbam super caput Gregorii tractantis sedentem, rostrum suum ori illius inserentem: & hoc ipsum Petrus hac conditione fecit, ut, si ipse post factum jusjurandum statim moreretur, Romani à libris Gregorii comburendis cessarent: si non moreretur, ipse etiam combustoribus librorum manus daret. Sic Petrus inter verba juramenti exspiravit, & Romano-*

a *Alii, Trudelinda, vel Tedelinda.*

rum insania cessavit. Dialogos autem Gregorii Papæ sesquiseculo pòst Græcè reddidit Zacharias Papa, ut idem testatur cap. LXXXVII; & ante eum scripserat Petrus diaconus lib. IV. de vita Gregorii Magni. Præter eos alii quoque multi meminere horum dialogorum: eosque inter Leo Ostiensis Historiæ Casinensis cap. 1. Imò planè hoc Gregorii opus signat Beda lib I Hist. Angl.cap.XIV. Atque adeò ipse etiam Gregorius lib II epist. LXXXIX cap. L. cùm ait: *Fratres mei, qui mecum familiariter vivunt, omnimodo me compellunt aliqua de miraculis patrum, quæ in Italia facta audivimus, sub brevitate scribere.* Non desunt tamen viri eruditi, qui dialogos eos esse arbitrentur Gregorii II, vel III; quorum ille anno IϽCCXV, hic anno IϽCCXXXI sedere cœpit. Sanè subnixa est hæc sententia auctoritate Cedreni: qui Gregorium dialogorum auctorem vixisse
a Pag 375 *a* temporibus Constantini, & Leonis impp. ac à lucubratione istac *Dialogi* accepisse cognomen. Ajunt & in eâdem sententia Photinm esse, cujus major sanè apud me auctoritas foret, quàm Cedreni. Nam & emunctioris est naris, & majoris eruditionis, atque industriæ, &, quod non minoris duco, Gregorianis temporibus propior multò. Verùm de Photio falluntur, cùm ille inter tempus, quo Gregorius dialogos scripsit, & illud, quo Zacharias eos vertit, annos dicat interjectos CLXV: quod convenire neutiquam potest Gregorii II, vel III temporibus: quia Gregorio secundo Gregorius III, huic autem Zacharias successit. Quare primo tribuisse Gregorio, satis est manifestum: utcunque pauciores aliquanto anni sint inter Gregorium I, & Zachariam, quàm Photius (nisi librarii is error) existimavit. Nec movere debet, quòd is Zachariam dialogorum conditoris διάδοχον appellet. Nam successisse ei, dicit: sed ἀμέσως successisse, non dicit: nec dicere voluit, qui sesquiseculi inter eos intervallum ponit. Nec solùm dissensus est de dialogorum auctore: sed etiam de eorundem fide. Quâ de re adi querimoniam Melchioris Cani, episcopi Canariensis, Locorum Communium lib. XI cap. penult. quæque adversus Canum disserit Baronius notationibus in Martyrologium Rom. ad XXIII Decembris. Extremo illud loco addam, in Cæsarea bibliotheca, quæ est Viennæ, exstare codicē MSum Gregorii hujus nomen præferentem: continet autem dialogum Græcolatinum de vita B. Benedicti. Is si genuinus, Latinè quidem sit à Gregorio; (sanè cum id argumentum tractâsse, dicit Sigebertus *b*) sed translatio ab alio fuerit: fortasse à Zacharia Papa, vel aliquo, qui jussu Zachariæ verterit; vel ab Anastasio, Antiocheno episcopo

b *In catal. cap.* 33.

episcopo, qui Pastoralia in Græcum sermonem transfudit. Sanè Gregorii esse nequit, cùm ipse epistolâ ad Eusebium, episcopum Thessalonicensem, se Græcè nescire, ingenuè fateatur.

BEULANUS, presbyter Anglus, Nennii præceptor: iisdem, quibus Gregorius Papa, temporibus vixit. Hic sedulò inquisivit Anglosaxonum, qui Britanniam sesquiseculo antè ingressi fuerant, origines: atque adeò, ex qua post diluvium gente prognati essent. Ex iis verò, quæ ista meditans, collegerat, librum fecit De genealogiis gentium; ut ex Balæo cognoscimus.

S. EUGENDI, ABBATIS Jurensis, discipulus vitam scripsit præceptoris sui. Ea apud Surium exstat T. I. a. d. I Jan. In vitæ ejus extremo pollicetur auctor etiam Instituta monasterii Agaunensis, in quo vivebat. eaque à se scripta esse ait jussu S. Marini presbyteri, insulæ Lirinensis abbatis. At S. Marinus, ut ex vita ejus videmus, fuit tempore Childerici Francorum regis, Clotharii filii, cùm imperator foret Tiberius. Quare sub Tiberio hoc, vel successore ejus Mauritio, claruerit vitæ ejus scriptor.

Sub Mauritio quoque, fugatis in Cambriam Britannis, vixit ELUODUGUS PROBUS, Bannochorensis cœnobii monachus, Nennii itidem præceptor: ut præter Nennium ipsum in Chronicis suis Gualterus Coventrius, & Rogerius Cestrius, testantur. Condidit Britannicam historiam, quam, ope historiæ Romanæ, à multis priorum fabulis purgavit.

ASAPHUS VENEDOTA itidem tempore Mauritii claruit, quo in Britannia imperabat tyrannus Carentius. Scripsit vitam præceptoris sui Kentigerni; à quo, dum viveret, monasterio Elguensi, sive Eluiensi, fuerat præfectus; atque in episcopatu, consentiente plebe, successor constitutus. Ab hoc diœcesis, cui præfuit, veteri nomine deperdito, S. Asaph cœpit nominari.

Claruit & tum JOANNES ABBAS, Gothis oriundus, sed Scalabi in Lusitania natus, conditor Biclariensis monasterii, ac postea episcopus Gerundensis: unde & nunc JOANNES BICLARIENSIS, nunc JOANNES GERUNDENSIS, vocari solet. Hic continuavit Chronicon, ubi Victor Tununensis desierat: nempe ab initio imperii Justini imperatoris, qui Justiniano successit, usque ad octavum Mauritii annum, & quartum Reccaredi, regis sui, qui Christi annus est IↃXCIV. Eum primus in antiquis suis lectionibus divulgavit Henricus Canisius. Vide de eo Isidorum lib. de viris illustribus cap. XXXI, item Tritthemium in Catal. Baronium Tom.

VII ad an.IↃLXXXIV, & Joannem Marianam rerum Hispanicarum lib. V cap. XIII, & XV. Fortasse verò & hujus sit Gerundensis episcopi de origine rerum Hispanicarum liber. Eum Possevinus ait MSum exstitisse in bibliotheca Vincentii Pinelli, quæ post obitum ejus Patavio Neapolim est translata.

Etiam Mauritii temporibus fuit ille, qui vitam S. Ebrulphi confessoris consignavit. Nam æqualem fuisse S. Ebrulpho, indicant hæc de eo verba in vitæ initio: *Ebrulphus vir nobilis, parentes habuit illustres. Nutritus est autem in aula regis Franciæ, tantamq́; præ se tulit modestiam, & humilitatem, ut in palatio magnum obtineret locum, quemadmodum* IPSE NOBIS *dicere consuevit.* Et post multa ait: *Cùm jam vir sanctus octogesimum ætatis annum excessit, sicut ab* IPSO DIDICIMUS, *cupiebat dissolvi.* Obiit autem S. Ebrulphus, (ut in eâdem vitâ dicitur) *temporibus Rodoberti, episcopi Sagiensis, anno duodetimo Childeberti regis:* Ubi Childebertus signatur, Austrasiæ rex, Sigeberti, & Brunechildis filius, qui patri successit anno IↃLXXVIII, ut duodecimus ejus annus sit Christi annus IↃXC. Extat ea Ebrulphi vita in Suriana Sanctorum hist. T. VI die XXIX Dec.

Circa eadem tempora fuit, qui exaravit vitam S Eparchii. Nam prope æqualem fuisse, indicant hæc verba: *In hac S. Eparchii vita, nemo quicquam putet commentitium, aut supervacaneum, recitari: quandoquidem ea, quæ dicturus sum, multorum possunt, qui coram intuiti sunt, testimoniis confirmari.* At obiit Eparchius anno ICLXXXIII. Habes eam vitam apud Surium Tom. IV. Kal. Jul.

CAP. XXIV.

Scriptores sex, qui temporibus vixerint imperatoris Phocæ. Puta Faustus Cassinensis de vita S. Mauri: anonymus de vita B. Arnulphi: Elboldus Britannus de gestis sui temporis: Marcus Cassinensis de vita S. Benedicti: Maximus Cæsariensis de rebus Hispanicis tempore Gothorum: & Secundus de gestis quibusdam Longobardorum.

FAUSTUS, CASSINENSIS monachus, S. Benedicti discipulus, floruit tempore Phocæ imperatoris. Vitam scripsit S. Mauri abbatis, condiscipuli sui: qui anno obiit IↃLXXXIV; tertio anno imper. Tiberii, quadragesimo primo anno, ex quo in Galliam venerat;

venerat: ut Faustus testatur in Mauri vita (habes apud Surium ad xv Jan.) in cujus extremo legas, eum *oblatum fuisse B. Benedicto, cùm duodecim esset annorum: habitâsse cum eo* XX *annis: commoratum esse in monasterio suo, quod ipse ædificavit, annis* XL, *diebus* XIV. *Qui simul fiunt anni* LXXII, *dies* XIV. Scripsit autem ea Faustus post obitum Mauri annis amplius XX. Quod ostendunt verba ista in præfatione: *Denique hoc opusculum beatissimo Papæ Bonifacio ostendi. Quod ipse sanctissimus pontifex approbans, laude dignum duxit, suâque sanctâ autoritate roboravit.* At is, qui primus Pontificum post Pelagium II, sub quo S. Maurus obiit, Bonifacii nomen habuit, fuit Bonifacius III, qui sedere cœpit anno IↃCVI: uti anno proximo Bonifacius IV: quorum alterum quin Faustus signet, dubitare non possumus. Sed tertium vocat Leo Ostiensis Chronici Casinensis lib. I cap. III. ubi hæc reperies: *Tertio interea Bonifacio Apostolicæ sedi præsidente, memoratus Faustus, qui cum beato Mauro ad Gallias perrexerat, ad prædictum Lateranense cœnobium rediit: atque à beato Theodoro (qui tunc post sanctæ memoriæ Valentinianum tertius eandem congregationem regebat) rogatus, atque compulsus, historiam de vita beati Mauri signatâ veritate conscripsit: quam idem Papa Bonifacius approbans, suâ auctoritate roboravit.* Meminerat & idem cap. I. ubi de B. Benedicto ait: *Nihil moratus beatum Maurum illuc direxit, atque unà beatum Faustum, qui ejus postmodum historiam pleniter scripsit.* Vide & Sigebertum in catal. cap. XXXII.

Anonymus ille, qui vitam tradidit B. Arnulphi, Metensis episcopi, (ea apud Surium exstat a. d. XVI Aug.) iisdem quibus Arnulphus temporibus fuit. Siquidem penè initio ejus vitæ sic loquitur: *Hujus ego res memorabiles, & laude dignas nonnullas, ab ejus familiaribus didici: pleraque per memet ipsum cognovi.* Et in eâdem vitâ: *Quod nos audientes, celeri gressu imus ad domum beati viri, &c.* Sermo ibi est de Arnulpho hoc. Is autem familiaris fuit Clothario, secundò ejus nominis Francorum regi: ut ex eadem vita constat. Quare Phocæ, & Heraclii temporibus, vixisse, satis est apertum. Videtur autem hoc esse opus illud, quod signat Paullus Diaconus de Longobardorum gestis lib. I cap. XVI, ubi ait: *De cujus (Arnulphi) mirabilibus apud Metensem ecclesiam, ubi episcopatum gessit, liber exstat, ejusdem miracula, & vitæ abstinentiam, continens.*

Eâdem ætate fuit ELBODUS Britannus, Venedotarum in Anglia archiepiscopus. Hic à bonarum literarum peritiâ Lelando laudatur: ac, præter librum de ratione paschæ, etiam historiam sui temporis reliquit: ut Balæus testatur.

MARCUS, CASSINENSIS monachus, eodem tempore fuit. De eo sic Sigebertus cap.XXXIII: *Marcus poëta, familiaris Benedicti Cassinensis, vitam ejus à Gregorio descriptam desloravit heroico breviloquio, & pauca superaddidit.* Hoc carmen Marci, cùm diu delituisset, in monasterio B. Benedicti Mantuani inventum, ac Romæ, cum tertio Prosperi Martinengi poëmatum libro, anno CIƆ IƆ XC excusum fuit.

Vixit iisdem temporibus MAXIMUS, Cæsaraugustanæ civitatis episcopus, qui *historiolam de his, quæ temporibus Gothorum in Hispania acta sunt, historico, & composito sermone, scripsit*: ut ait Isidorus in catal. cap. ult. ubi eum adhuc vivere, multaque componere, dicit. Meminit & Honorius. Item Tritthemius, qui librum eum appellat *insigne volumen, & opus amœnum, de gestis Gotthorum in Hispaniis.* Intercidisse arbitratur Vasæus in Chron. rerum Hisp. cap. IV. Mihi quidem hactenus est invisum.

Phocæ quoq; tempore, ac primo Heraclii quinquennio, Clothario II in Galliis imperante, fuit SECUNDUS, de quo Paullus Longobardus lib. III de gestis Longob. cap. XXIX. *Tantaq; ibi strages facta est de Francorum exercitu, quanta nusquam alibi memoratur. Mirandum sanè est, cur Secundus, qui aliqua de Longobardorum gestis scripsit, hanc tantùm eorum victoriam prætererit, cùm hæc, quæ præmisimus de Francorum interitu, in eorum historia iisdem ipsis penè verbis exarata legantur.* Item lib. IV cap. XLII: *Sequenti mense Martio defunctus est apud Tridentum Secundus, servus Christi, de quo sæpe jam diximus: qui usque ad sua tempora succinctam de Longobardorum gestis composuit historiolam.* Mox subjungit, ut eodem tempore Theudebertus, Francorum rex, in prælio ceciderit. Quod anno contigit IƆCXV. Ut eopse anno mortuus sit Secundus: quem ut ab aliis discernamus, Tridentinum vocare possumus ob verba Paulli proximè prolata.

CAP. XXV.

Sequuntur tempora Heraclii, quibus Eustasius iter S. Columbani, Nennius res Britannicas, literis mandavit: quibus item fuit Isidorus Hispalensis. Atque hujus indicatur genus, ac dignitas. Distinguitur idem ab Isidoro seniore, & alio, Pacensi episcopo. Locus ex Chronicis Isidori ab alio ejusdem Originum libris infertus. Quantopere idem rem historicam juverit. Quibus conciliis præfuerit. Ostenditur alium esse ab hoc, qui canones Ecclesiasticos consarcinavit:

sive

sive ei Mercator cognomen, seu ipse peccatorem se modestiæ causâ nominavit. Obiter aliquid de Redemto Clerico. Braulionis, episcopi Cæsaraugustani, liber de vita Æmiliani monachi. Samuelis Beulani historia itineraria.

PRimis annis imperatoris Heraclii (qui imperare cœpit anno IↃCX, ac annis rexit XXXI) claruit EUSTASIUS, discipulus Columbani. Hic magistri sui iter descripsit. Quicquid verò de magistro prodidit Eustasius, hoc historiæ suæ de vita Columbani inseruit Jonas: de quo postea dicemus.

Temporibus ejusdem imperatoris, circa annum IↃCXX, sub Cadroano, duce Britanno, vixit NENNIUS Anglus; Elvodugi Probi, ac postea Beulani presbyteri, discipulus; Elbodi ejus, de quo diximus, familiaris; ac tandem Bannochorensis cœnobii antistes. Historiam condidit de origine Britannorum, cui Samuel Britannus addidit notas. Exstare eam in Norduicensi Carmelitarum bibliotheca, auctor est Balæus. Qui & scripsisse testatur librum de Urbibus Britannicis, elogium Britanniæ, apologiam quandam, cosmographiam, item additiones Gildæ. His addit Pitseus collectiones historiarum, librum de mirabilibus, ac Chronicon. Ex iis verò, quæ retulimus, elogium quidem Britanniæ ait superesse in bibliotheca baronis Lumlejani: Chronicon autem Cantabrigiæ haberi in Collegio S. Benedicti. Historiam verò de origine Britannorum, non Nordvici solùm exstare, ut Balæus ait; sed etiam Cantabrigiæ in eodem Benedicti collegio, atque item in bibliothecâ publica ejus urbis Academiæ.

Utroque hoc longè celebratior est ISIDORUS HISPALENSIS. Stirpe Gothicâ natus fuit. Pater erat Severianus, Urbis Carthaginensis præfectus. Fratres habuit episcopos duos, Leandrum Hispalensis, & Fulgentium Carthaginensis Ecclesiæ. episcopus per annos fuit XL; ut de eo auctor est nobis Lucas Tudensis. Idem est, qui *Isidorus Iunior* in multorum Codd. inscriptionibus vocatur: uti & à Sigeberto, Tritthemio, & aliis. Nempe sic dictus, ut distinguatur ab Isidoro Cordubensi, qui Honorii temporibus vixit: hoc est circa annum gratiæ CCCC. Atque hic ille sit, qui, ut quidem Tritthemius prodidit, commentarios in libros regum edidit: eosque dicavit Orosio, presbytero Hispano, B. Augustini discipulo. At Hispalensis Isidorus claruit imprimis circa annum

IↃCXX,

Iɔcxx, scriptoribus Heraclii Imp. & Suinthilani, Gothorum in Hispania regis: ut constat ex iis Isidori verbis, quibus & Chronicon suum incipit, & quinctum Originum finit: nisi potiùs alius ex Chronicis in Originum libros transtulit: quod verum puto: etsi Bellarminus credat, Chronicon ex quincto Originum esse decerptum. Sed contrà factum esse, inde colligo, quòd in vett. meis optimæ notæ manuscriptis, extrema ista libri quincti verba, quæ in Breulianâ editione legas, desiderantur. Nec semper tamen per Isidorum juniorem Hispalensis signatur: sed interdum & Pacensis, itidem Hispanus, qui Hispalensi ipso junior fuit. De Pacensi hoc postea dicemus. Ingenium atque eruditionem suam posteris testatam fecit Hispalensis, multis ad literaturam, multis item ad sacras literas pertinentibus: de quibus nunc non agimus. Historica verò ejus sunt ista, quæ hodieque exstant. Chronicon descripsit ab initio mundi usque ad quinctum annum Suinthilani regis, qui Christi fuit Iɔcxxvi. Hujus operis meminit in fine quincti Originum: si appendix ea ipsius fuerit Isidori, de quo antè satis dictum. Condidit quoque historiam de origine Gothorum, regno Suevorum, & Wandalorum. Cujus operis meminit Braulio, episcopus Cæsaraugustanus, in præfatione eâ, quæ Isidoro præmittitur. Etiam opusculum composuit de XLVI viris illustribus; quod MSum exstat Cantabrigiæ in bibliothecâ Collegii S. Benedicti, & Oxonii in Collegio Mertonensi. Adhæc Philippus Bergomas in supplemento suo Chronico ad annum Iɔcxv, ait, eum consignâsse vitas quorundam sanctorum, quod ipsum Sigebertus prodit in catal. cap. LV: sed hic explicatiùs paullò loquitur: quia egisse ait *de ortu, vitâ, & obitu sanctorum patrum, qui in Scripturis laudibus efferuntur*. Ioannes Vasæus Chronici Hispaniæ cap. IV scribit, incidisse se & in Chronicon quoddam Isidoro Hispalensi adscriptum, à superiori autem Chronico diversum: sed quia illud in ultimo Thrasamundi, Vandalorum regis, anno desinat, &, quod caput est, Vandalorum in Africâ potius, quàm Gothorum in Hispaniâ, rationem habeat: rectè censet alterius potiùs esse, ac quidē hominis Afri. Cujus suspicionē illud confirmat, quòd de rebus Vandalorum alterum exstet opusculum Isidori, quo res eorum perducit usque ad Gilimeri casum, & Vandalorum interitum. Anno Iɔcxix præfuit synodo Spalensi, quomodo vocatur synodus Hispalensis: ut *Spalis* pro *Hispalis*, *Spania* pro *Hispania* dixere. Item præfuit nobili illi LXX episcoporum synodo Toleta-

Toletanæ: quæ anno habita IↃCXXXIII: ut ex MSSis antiquis Garsias Loaisa observavit. Utrùm autem Hispalensis hic sit idem ille, qui pontificum epistolas, & conciliorum canones, collegit, adhuc in controversia est. Sanè jam ante annos penè octingentos tribuit hęc ei Hincmarus, Rhemensis archiepiscopus, libro de Synodis: ut de Joanne Gersone, & juniorum aliis, qui idem fecere, nihil nunc dicam. Sed si idem est, quid caussæ afferemus, cur Conciliorum collectori in libb. vett. apponatur cognomen Mercatoris? Per enim verisimile est, hoc eo factum fuisse, ut ab Hispalensi distingueretur. Verùm ad hoc responderi posse video, *Mercatoris* cognomen corruptum esse ex *Peccatoris*: quod nomen modestiæ caussâ ab antiquis sæpius adsciscitur. Equidem non repugno. Quare munitiori telo hic opus. Quale illud fuerit, quòd Isidorus ille in Collectionis suæ præfatione quædam adferat ex concilio Toletano XI, quod celebratum est anno IↃLXXV: item quòd ibidem meminit Agathonis Papæ, qui sedere cœpit anno IↃLXXVIII. Atqui obiit Isidorus (ut Redemptus Clericus, Isidori discipulus, qui & morienti adfuit, testatur a) ærâ IↃCLXXIV: hoc est anno Chr. IↃCXXXVI. quicum convenit, quòd eum primo Chintilæ anno decessisse, scribat Lucas Tudensis: imò & antè memoratus Braulio, cui præ omnibus fides haberi debet. Est enim is Braulio, cui Isidorus dicavit libros Originum: quos ipsos hujus scripserat postulato, ut ex Hildephonsi viris illustribus constat. Quare quin ab Hispalensi illo Isidoro alius sit, seu Mercator, seu Peccator Isidorus, minimè dubitamus. Illustre Isidori Hispalensis elogium habemus in Concilio Toletano VIII cap. II. Vide & quæ de vita, ac morte Isidori hujus, prærer Redemtum antè memoratum, scribit Joannes Mariana lib. VI de rebus Hispaniæ cap. V. VI, & imprimis VII.

a *Epistolâ historicâ de obitu Isidori, quæ operibus ejus præfigitur.*

Ipse etiam Braulio proximè memoratus, hic aliquem sibi locum deposcit. Concilio is Toletano quarto, quincto, sextoque, interfuit: ut ex Actis videmus. De eodem ita in illustribus viris scribit Hildephonsus cap. XII: *Braulio, frater Ioannis, in Cæsaraugusta decedentis adeptus est locum, vir sicut germanitate conjunctus, ita non minimum ingenio minoratus. Clarus & iste habitus canonibus, & quibusdam opusculis. Scripsit vitam Æmiliani cujusdam monachi, qui & memoriam hujus, & virtutem illius sancti viri, suo tenore commendat pariter, & illustrat. Habuit sacerdotium ferme viginti annis: quibus expletis, clausit diem vitæ præsentis. Duravit in regimine temporibus Sisenandi, Chintilæ, Tulganis, Cindasuinthi, regum.* Francisco Taraphæ libro de rebus Hispanicis, reges hi dicuntur Sisunan-

ſunandus, Suintilla, Tulga, & Sindaſundus; quorũ Siſunandus imperare cœpit an. IↃCXXVI, Sindaſundus autẽ an. IↃCXLVI. Vide & quæ de Braulione Baronius notat in Martyrologio ad XXVI Martii.

Extremis quoque Heraclii temporibus vixit SAMUEL BEULANUS, Britannus, Beulani presbyteri, de quo ſuperiùs dictum, filius, Elbodi epiſcopi auditor. Hujus hodieque ſupereſt hiſtoria itineraria: ut teſtis eſt Balæus. Idem conſignâſſe dicitur facta Arturi apud Scotos: uti & in Nennium Annotationes. Bedæ tamen, ac Polydoro etiam, fuiſſe ignotus videtur. *Natus in Scotia. Anglum non nemo eum fecit, quòd in Inſula Vecta Anglicæ ditionis provinciola fuerit educatus; cùm tamen ipſe ſe in Teudalia natum, in Berniciis ætatem exegiſſe ſcribat, atque in cœnobio Mailroto. Florebat an.* DCXL.

CAP. XXVI.

Scriptores ſex, qui ætate Conſtantis, Heraclii filii, claruerint. Primus eſt Audoënus, cujus vitæ genus, & quando deceſſerit, exponitur. In Sigeberto conjectura. Scripſit Audoënus, tum S. Eligii, tum S. Remigii vitam. Sequuntur ſcriptor de vita S. Amati, & alius de vita S. Martini Papæ: hinc Elerius Cambrius de vita S. Weneſredæ: tum Hildephonſus, Toletanus archiepiſcopus, de viris illuſtribus: ac poſtremò Ionas Scotus abbas de vita S. Columbani, & præceptoris ſui Attalæ, item Euſtaſii, & Bertulphi, vitis.

AB Heraclii temporibus accedo ad ea, quibus imperium tenuit filius ejus, Conſtans: qui anno IↃCXLI regere cœpit, deſiitque an. IↃCLXVIII. Ad hęc tempora referendus Odocius ſive AUDOENUS, prout in MSSis Sigeberti codd. vocatur, qui Tritthemio perperam *Andoënus*. De ætate quod dixi, inde cognoſcimus, quia, cùm priùs fuiſſet Dagoberto regi à conſiliis; poſtea Rothomagenſis epiſcopus creatus eſt: (ejus ſedis vigeſimumprimum fuiſſe, in tabulis Democharis legitur) in hac verò dignitate fuit ſub Clothario III, ac Theodorico; quorum ille tertiusdecimus, hic XIV Francorum rex erat. Cabilonenſi concilio interfuiſſe, conſtat. Obiit autem anno regis Theodorici ſexto, qui Chriſti eſt IↃCLXXVII. In vita S Audoëni (quæ apud Surium legitur ad XXIV Aug.) corruptè pro eo editum eſt *anno Theodorici ſextodecimo*. Quod ſi plura de anno, dieque, quo deceſſit, nôſſe voles, adi Baronium in Annalibus anno

IↃCLXXVII,

IↃCLXXVII, inque Martyrologio ad XXV Aug. Retulit in literas Audoënus vitam æqualis sui S. Eligii, quæ apud eundem Surium exstat ad I Decembris. Eo de opere sic Sigebertus: *Audoënus, qui & Dado, episcopus Rothomagensis, scripsit ad Robertum, Parisiorum episcopum, vitam Eligii Noviomensis episcopi: duobus libris explicans miracula, quæ in vita, vel post mortem ejus, gesta sunt: per eum tertio libro rhetoricè, & commaticè, totam vitam ejus recapitulans.* Ubi pro *per eum* legerem *verùm:* nisi simpliciùs videretur, distinguere hoc pacto: *quæ in vita, vel post mortem ejus, gesta sunt per eum: tertio libro* &c. Ex tribus Audoëni libris tertium omisit Surius, quòd nonnisi priorum epitome foret: imò & operis prologum præteriit, multaque libro primo, & secundo, fusiùs dicta paucioribus constrinxit. Mallem ego auctorem nobis edidisset, prout in MSo suo repererat. Cæterùm apud Helvetios in bibliothecâ S. Galli exstat etiam Audoëni, Rothomagensis episcopi, liber de vita S. Remigii. Planeque censeo hunc ipsum esse Audoënum illum, ad quem scripta est vita S. Aquilini, episcopi Ebroicensis. Quod si est, ex Audoëni ætate de scriptoris illius temporibus satis liquebit.

Constantis etiam ætate vixit ille, cui debemus vitam S. Amati, presbyteri, & abbatis monasterii Romani: quæ est apud Surium T. V die XIII Sept. Nam fuit auctor is æqualis S. Amato. Is autem decessit circa annum IↃCL.

Etiam his temporibus fuit, qui reliquit vitam S. Martini Papæ à Surio Historiæ Sanctorum ex MSSis codd. insertam Tom. VI die XII Nov. Siquidem æqualis, atque adeò comes Martini Papæ fuit: ut ipse his verbis indicat: *Hæc in mente habens, humilis ego famulus vester, quædam quidem exteriùs sollicitudine multa addiscens, plurimorum propriè* CONTEMPLATOR FACTUS, *judicavi literis reminisci, & nota facere, claraq; constituere omnibus Christi amatoribus: quatenus cognoscentes mecum illum propheticum sermonem proferant, Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum,* &c. At obiit Martinus Papa Chersonæ in Ponto anno Chr. IↃCLIV. XII die mensis Nov.

Ejusdem imperatoris ætate circa annum IↃCLX claruit ELERIUS CAMBRIUS, ac in literas retulit vitam S. Wenefredæ: ut dubium non videatur, quin pleraque ex eo hauserit Robertus Salopiensis, qui annis pòst prope quingentis ejusdem sanctę virginis vitam composuit: quædam ei addens de ejus miraculis, deque translatione ejusdem in Salapianum monasterium.

Tum quoque imprimis claruit HILDEPHONSUS, vel Ille-

phonſus, (qui niſi idem ſit nomen, perperam aliquibus Alphonſus) Toletanæ ſedis epiſcopus. Hic Iſidori, Hiſpalenſis epiſcopi, diſcipulus fuit: atque anno IↃCLIII in Concilio Toletano, cùm adhuc Agalienſis cœnobii abbas eſſet, quarto inter abbates loco ſubſcripſit: anno autem IↃCLVIII, vel, juxta alios, IↃCLXII, Eugenio II in Toletanæ ſedis epiſcopatu ſucceſſit: obiit verò anno IↃCLXVII, quarto anno regis Bambæ: ac ſucceſſorem habuit Quiricum, qui in Synodo Toletana XI præſedit. Hildephonſus hic inter alia, exemplo Hieronymi, Gennadii, & Iſidori junioris, ſcripſit de XIV illuſtribus viris librum unum: qui in Pariſina Iſidori Hiſpalenſis editione exſtat. Illis autem, quos deſcripſerat Hildephonſus, Hildephonſum ipſum adjecit Julianus Pomerius; Julianum autem Felix; uterque archiepiſcopus Toletanus. Præterea Hildephonſus Gothorum hiſtoriam contexuit: quam exorſus eſt ab anno quinto Suinthilanis regis, ubi deſierat Iſidorus. Produxit autem uſque ad finem Recceſiunthi regis. Ut indicant verba illa, quæ apud Lucam Tudenſem in fine proximè memorati regis legas: *Huc uſque Ildephonſus.* Inde enim conjectare eſt, uti in prioribus deſcripſit Iſidorum, ita in iis, quæ Iſidorum ſequuntur, exſcripſiſſe Hildephonſum. Neſcio autem, quid in cauſſa ſit, cur hujus operis non meminerit Julianus archiepiſcopus. De junioribus minùs mirum, quia poſtquam Hildephonſum complexus eſt Tudenſis, ſeorſum deſiit exſcribi. *Sequitur*, Videre *a* eſt de Hildephonſo quædam, &c. Vide & de Hildephonſo quædam priùs inedita apud Baronium in Martyrologio quidem ad XXIII Jan. in annalibus autem ad annum IↃCLXVII §. V. & VI. *b*. Sed quæ ex Vaticano codice hauſit Baronius, ea ipſa ſunt, quæ Julianum Hildephonſo addidiſſe dicebamus. Sanè aut Juliani Pomerii ſunt, aut, juxta codices alios, Felicis: ut obſervat Jacobus de Breul, monachus S. Germani. Qui illa de Hildephonſo & Juliano, in Pariſienſi editione Iſidori, ex codd. ſuis adjecit Hildephonſo. Etiam in opere de poëtis latinis aliqua de hoc Hildephonſo diximus.

a *Ita reſcribendum.*

b *Ita ſcribe pro* IV *&* V.

Præterea tempore Conſtantis fuit egregius ætatis ſuæ ſcriptor, JONAS, patriâ Scotus (nam perperàm Anglum, vel Hibernum fuiſſe, putavit Bellarminus *c*) dignitate verò abbas congregationis Luxovienſis. Quæ ingenii ſui monumenta reliquerit, exponit Sigebertus cap. LXI: *Jonas ſcripſit vitam Columbani abbatis, & vitas Attalæ, & Euſtaſii, qui fuerunt diſcipuli, & ſucceſſores Columbani.* Leguntur hæ vitæ in collectione Surianâ; Columbani quidem die XXI Nov. Attalæ autem

c *In ſcript. Eccleſ.*

autem die x Mart. Eustasii verò die xxix Marr. Quin & priores duas habes in Chronologia sanctorum Lirinensium collectâ à Vincentio Barrali. Eustasii vitam contexens, habuisse videtur itinerarium ab Eustasio ipso descriptum: usque adeò accuratè assignat, & quibus locis, & apud quos, beatus ille vir diverterit. Meminit & ejus Molanus additionibus ad Usuardum, ubi ait, *Eustasii vitam Ionas Scotus, discipulus ejus scribit.* Ætatem suam ipse nos docet, cùm in vitâ Columbani cap. xi ait, *Pergentes ergo simul, adolescentem Sommarium, qui etiamnum superest, comitem sibi adjungunt, & ad destinatum Eremi locum perveniunt, unius tantum panis alimoniâ contenti.* En clarè ait, Sommarium S. Columbani familiarem, superstitem fuisse, se ista scribente. Atque in eadem vitâ refert quædam, quæ audierit, ex S. Gallo: qui & ipse discipulus fuit Columbani. Mirum autem, Sigebertum non meminisse vitæ S. Bertulphi abbatis, Attalæ successoris: quæ est apud Surium die xix Aug. Nam & eidem Jonæ tribuunt vett. libb. & genuinam esse, satis liquet. Non desunt, qui vitas à Sigeberto Jonæ tributas adsignent Bedæ. Sed eos temporum ratio satis refellit, sive Jonas hic Columbani discipulus erat, quod Sigebertus, ut videmus, ac Tritthemius quoque putavit: sive, quod verius est, discipulus fuit vel Eustasii, quod sensit Molanus, ut jam dictum; vel Attalæ, qui Columbano in monasterio Bobiensi successit. Sanè sub Attalo eum in monasterio vixisse, satis ex ipsius Attalæ vita liquet. Imò idem cognoscere est ex vita S. Walerici abbatis [a], ubi legas: *Et de S. quidem Columbani virtutibus, & factis admirandis, si quis plura nosse velit, ad eruditi discipulorum ejus discipuli, Ionæ abbatis, præclari sanè viri, opusculum legendum se conferat, quod ille de tanti patris vitâ conscripsit.* Ubi per discipulos Columbani Attalam & Eustasium intelligi puto. Possit tamen & Sigeberti sententia vera esse. Nam quid si Columbanum prius, inde ejus discipulos audierit? Quomodo multi qui Socratem audierant, post ejus obitum Platonem sequebantur. Qua ratione iidem & condiscipuli & Magistri dici possint.

[a] *Apud Sur. a d. 1. April.*

CAP. XXVII.

Scriptor vitæ Walerici abbatis. Eleutherius Dorcestrius *de origine monasterii Malmesburiensis. Quando* scriptæ sint vitæ SS. Bathildis, Aquilini, & Siviardi. Julius Toletanus *de vita S. Hildephonsi, item de rebellione Paulli*

adversus regem Wambam. Malè cum Iuliano hoc confundi Iulianum Pomerium. Tritthemii opinio de ætate Toletani Iuliani refellitur. Adamannus Scotus *de situ terræ sanctæ, prout ex ore hauserat Arcuulphi.* Illidius, & Gallus, Arvernorum episcopi, *de vita S. Boniti.* Eguvinus *de vita Althelmi.* Onno sive Ouvo *de visione, & morte regis Radlodi, & quando scriptor ille decesserit.*

QUemadmodum autem Jonas hic consignavit vitam S. Columbani: ita paullò pòst, nempe, ut videtur, Constantini Pogonati temporibus, alius literis mandavit vitam Walerici abbatis, qui S. Columbano, ejusque discipulo, Eustasio, familiaris fuerat. Quod verò dicebam, non ita multo pòst scripsisse, id ex hisce ejus verbis cognoscimus: *Quo fit, ut illas duntaxat virtutes, quas Deus per* (Walericum) *illum effecit, quotidieq; efficit, huic lucubratiunculæ intexerimus, quas à viris fide dignis, & earum bene consciis, aut peritis (quippe ab ipso sancto viro, & enutritis, & institutis) auditione accepimus.* Habes Walerici vitam apud Surium Tom. II. a. d. I Apr. Sed Haræus in epitome suâ consultò transtulit a. d. XII Dec.

Ejusdem Pogonati temporibus, sub Kentuino, Anglorum rege, claruit ELEUTHERIUS DORCESTRIUS, Anglus, quartus Visosaxonum, seu Occidentalium Anglorum episcopus. Ingenii sui monumentum esse voluit commentarium de origine monasterii Malmesburiensis, quod primò dictum Maildulphesbery, ac musæum fuit Maidulphi Scoti, viri doctissimi, posteaque ingens monasterium evasit. Obiit Eleutherius anno IↃCLXXVIII.

Claruit tum quoque BAUDEMUNDUS, abbas tertius Blandiniensis, apud Gandavenses in Flandriâ. Factus abbas (ut ex Chronicis Blandiniensis cognoscitur) anno IↃCLVII. Tertio abinde anno decessit S. Amandus, cujus testamentum Baudemundus scripsit. Sed & vitam S. Amandi quam Surius publicavit, à Baudemundo exaratam esse ait Aubertus Misæus in Fastis Belgicis, & Sweertius in Athenis Belgicis. Sanè Milonis Elnonensis, cujus nomen præfert apud Surium, esse nequit, cum ille non prosâ: sed carmine vitam S. Amandi scripserit, ut inferiùs dicemus.

Ab æquali etiam tum scripta est vita S. Bathildis, Francorum reginæ: quam ex codd. antiquis Surius repræsentat Tom. VII a. d. XXVI Jan. Ejus verò, quod de ætate retuli, indicium nobis hæc

verba

verba faciunt: *Ad sanctam matrem, dominam Bathildem, quæ nostris effulsit temporibus, nec non & ad ejus merita gloriosa, quæ ipsi ab eâ gesta novimus, & vidimus, recurrendum est.* Decessit autem Bathildis circa annum IↃCLXX.

Iisdem temporibus vixit, qui, ut antea monitum nobis, exposuit vitam B. Aquilini, Episcopi Ebroicensis, qui Rothomagensi synodo, anno IↃCLXXXII celebratæ, subscripsit. Vita ea exstat apud Surium a. d XIX Octob. ac dicata est Audoëno, episcopo Rothomagensi. Minimùm autem quinquennio ante eam synodum scripserit, quia Audoënus decessit anno IↃCLXXVII, ut superiùs diximus.

Item tum in terris agebat de nomine ignotus nunc scriptor, qui vitam nobis dedit æqualis sui S Siviardi, abbatis Anisolensis. Quippe de eo loquens, *Nostro*, inquit, *tempore exstitit hæc nobis sancta propago.* At diem suum obiit Siviardus anno IↃCLXXXV, qui ultimus erat Constantini Pogonati. Ea vita expressa est à Surio ad I Mart.

Ejusdem Pogonati, ac imprimis Heraclii Justiniani temporibus, claruit JULIANUS, archiepiscopus Toletanus: ad quod fastigium anno pervenit IↃCLXXX. Hic inter alia memoriam sui propagavit prodendo posteris vitam S. Hildephonsi: cujus successori Quirico ipse in episcopatu successerat. Eam mutilè Aloysius; integriùs verò, perfectiusque edidit Surius: quem vide a. d. XXIII Jun. Præterea condidit historiam de Paulli, ducis Narbonensis, rebellione in Wanbam, regem Gotthorum; cujus operis mentionem facit Felix, archiepiscopus Toletanus, in appendice Hildephonsi. Jo. Vasæus in Chronico Hispaniæ cap. IV, ait, se id opus vidisse Salmanticæ in bibliotheca ecclesiæ Cathedrali. Ac vel lucem vidisse, vel propediem visurum, spero; quandoquidem illud Jacobus du Breul, monachus S. Germani à Pratis, cum aliquot aliis veterum libellis promittit in annotationibus ad Hildephonsi viros illustres, quos unà cum Isidoro Hispalensi in publicum dedit. Obiit Julianus, eodem Felice testante, æra IↃCCXXVIII, hoc est anno Christi IↃCXC. Nam si ab æra, quam dixi, subtrahantur anni XXXVIII; remanet hic annus salutaris ἐνανθρωπήσεως. Atque hinc liquet, malè eum à multis confundi cum Juliano Pomerio, qui (ut ex Ennodio Ticinensi constat) circa annum vixit quadringentesimum nonagesimum: nempe annis ducentis ante hunc Julianum Toletanum; qui & Pomerii illius meminit non semel in prognostico

stico suo futuri seculi. At omnium gravissimus est error Tritthemii, aliorumque; qui ajunt, vixisse circa annum CCCCL; eique B. Prosperum dicâsse libros suos de vita contemplativâ. Nam Julianus Pontifex, quem inscriptio Prosperi librorum celebrat, est is, qui subscripsit concilio Arausicano I: ut diximus Historiæ de Pelagio lib. I cap. XVIII. Aut hoc verum est, aut eorum librorum auctor non sit Prosper Aquitanicus; sed Prosper Aurelianensis, qui Vasensi, & Carpentoractensi concilio subscripsit: Julianus autem fuerit, qui tum eidem Carpentoractensi, tum Arelatensi III, & Arausicano II interfuit: ut subscriptio testatur. Vide quæ de tempore conciliorum istorum dicta nobis Historiæ nostræ de controversiis Pelagianis lib. I cap. LIII.

ADAMANNUS Scotus, qui Balæo Centur. XIV. ubi de illustribus scholis egit, Adamannus Coludius vocatur, presbyter, & abbas monasterii, quod S. Columbanus in Huensi insula Scotiæ exstruxit, sub Justiniano juniore claruit circa annum IↃCXC: ut Tritthemius ait. Fusè de hoc Adamanno agit Beda lib. V Histor. Eccles. cap. XVI. Ubi Adamnanus dicitur. Quæ autem pluribus dicit Beda, ea paucis complexus sic Sigebertus; *Adamannus presbyter, & abbas Scotorum, scientiâ literarum nobilitatus, scripsit librum de sanctis locis nativitatis, passionis & resurrectionis, & adscensionis Iesu Christi: & de monumentis sanctorum Patrum.* De eodem sic Matthæus Westmonasteriensis ad annum IↃCCI: *Floruit vir bonus, & literatus, Adamannus presbyter, & abbas monachorum, qui erant in insula Hii. Hic missus ad Aelfridum regem gratiâ legationis, cùm videret ritus Ecclesiasticæ institutionis, & observantiæ festi paschalis, continuò trahitur ad consensum. Qui cùm domum redisset, curavit suos, qui erant in insulâ Hii, ad callem perducere veritatis, nec valuit. Navigansque in Hiberniam, penè omnes ad legitimum paschæ tempus observandum induxit. Scripsit idem vir Domini de loco Dominicæ nativitatis, passionis, & adscensionis; situmque terræ sanctæ mirabiliter descripsit.* Hausit verò ista ex Bedæ lib. V hist. Angl. cap. XVI. Sed ex eo illud præterea cognoscimus, libri hujus de locis terræ sanctæ auctorem magis fuisse ARCUULPHUM, episcopum Gallicanum, quàm Adamannum Scotum. Verba Bedæ sunt ista: *Scripsit idem* (Adamnanus) *de locis sanctis librum legentibus multò utilissimum; cujus auctor erat docendo, ac dictando, Galliarum Episcopus, Arcuulphus; qui locorum gratiâ sanctorum venerat Hierosolymam; & lustratâ omni terrâ repromissionis, Damascum quoque, Constantinopolim, Alexandriam, multasq; maris insulas, adierat; patriamq; navigio revertens, vi tempestatis in Occidentalia Britanniæ litora delatus est. Ac post multa ad memoratum*

moratum Christi famulum Adamnanum perveniens; ubi doctus in Scripturis, sanctorumq; locorum gnarus esse, compertus est, libentissimè est ab illo susceptus, libentiùs auditus; adeò ut, quæque ille se in locis sanctis memoratu digna vidisse testabatur, cuncta mox ille literis mandare curaverit. Fecitque opus (ut dixi) multis utile, & maximè illis, qui longiùs ab eis locis, in quibus Patriarchæ, & Apostoli erant, secreti, ea tantùm de his, qui lectione didicerint, norunt. Porrexit autem librum hunc Adamnanus Alfrido regi, ac per ejus est largitionem etiam minoribus ad legendum contraditus. Scriptor quoque ipse multis ab eo muneribus donatus, in patriam remissus est. De cujus scriptis aliqua decerpere, ac nostræ huic historiæ inserere, commodum fore legentibus reor. Hinc maximè memorabilia eo ex Adamnani opere excerpsit; quibus caput XVII, & XVIII, destinavit. Præter illa, quæ diximus, edidit quoque libros tres de S. Columbano, presbytero, & confessore; qui circa annum Domini IↃLXV floruit. Eos ex membranis monasterii Windbergensis in Bavaria, primus edidit Henricus Canisius. Cæterùm qui Sigeberto, Tritthemioque ac in plerisque memorati scriptoris codd. MSSis, *Adamannus* vocatur, is in MSSis aliis est *Adamnanus*, vel *Adomnanus*: ut & ante nos Canisius observavit. Nonnullis etiam, eosque inter Baronio, Adamandus dicitur, ut de eo Possevinus ait. Quòd nomen magis Romanum quid, quàm Scoticum, sonat. Idem tamen Baronius Adamnanum vocat ad annum IↃCXCIX, §. x & XI.

Justiniani junioris tempore ille etiam fuit, qui vitam scripsit S. Boniti, Arvernorum episcopi. Nam æqualem ejus fuisse, non unus in ea vita locus arguit. item quòd fuerit scripta postulato Adelphii; de quo tam multa in ea vita. Bonitus autem, ut ibidem legitur, temporibus viguit Ariperti, Longobardorum regis: eique precibus suis victoriam impetravit anno Ch. IↃCCIV. Nec turbet, quòd ibidem mentio fit Pipini. Is enim non est pater Caroli M. filius Caroli Martelli: sed Martelli parens, Caroli M. proavus. Nomen scriptoris non exprimitur: sed Surius *a* testatur in prologo, se reperisse, ILLIDIUM, & GALLUM, Arvernorum episcopos, ac confessores, luculento stylo Boniti vitam consignâsse. a T. 1. a. d. 15 Ian.

Extremis Justiniani Junioris temporibus, ac deinceps, claruit S. EGUVINUS, ac vitam tradidit Althelmi. Anonymus in Althelmi vita apud Surium *b*: *Ejus autem obitum S. Eguvinus, qui vitam ejus conscripsit, divinitus cognovit, sicut ipse in quodam suo scripto testatur, his fere verbis: Post duos annos Althelmus, religiosus episcopus, migravit ad Dominum: quod ego per revelationem agnoscens, convocatis fratribus, excessum ve-* b A d. 25 Maji.

 nerandi

nerandi patris eis aperui: concitoq; gradu ad locum, ubi sacrum corpus jacebat, quinquaginta fere millibus ultra Meldunense monasterium positum deveni, & ad sepulturam adduxi, honorificeq; sepelivi: mandavique, ut quibuscunque locis sacrum corpus, dum abportaretur, quiesceret, sacra crucis signa statuerentur. Mox ibidem subjungitur, obiisse Althelmum anno Christi IↃCCIX, cùm abbas fuisset annis XXXIV, Episcopus autem annis IV. Unde ætas Eguini satis dilucet. Nonnullis Eugenius vocatur. A patria cognominatus est WICCIUS: genere fuit nobilissimus, professione monachus S. Benedicti, posteaque episcopus Wicciorum, sive, ut nunc vocant, Wigorniensis: ac præter illam Aldhelmi, etiam aliorum sanctorum vitas descripsit: imò & librum fecit de primordiis sui cœnobii, & alium de suis apparitionibus. Vitam Eguini in literas retulit S. Bercivaldus, archiepiscopus Cantuariensis.

Etiam tum fuit ONNO, sive OUVO, Frisius, monachus in cœnobio Fontanellæ: qui visionem Radbodi regis, atque horrendum ejus obitum, à posteris noluit ignorari. Apud Suffridum Petri in scriptoribus Frisiæ refertur, edolâsse eum istoc opusculum *circa annum septuagesimum decimum.* Sanè in Chronico Frodoardi, quod in Francorum annalibus edidit Pithœus, memini quidem me legere, *anno nongentesimo quinquagesimo decimo*, pro *nongentesimo sexagesimo.* Sed Suffridus per *septuagesimum decimum*, non *octogesimum* dicere voluit: verùm *septingentesimum decimum.* Quod satis apud eum series temporum docet. Neque hoc tanti erat, ut verbo attingeretur à nobis: nisi mirari subiisset, Possevinum, dum in Apparatu sacro, more suo, Suffridum exscribit, non correxisse illud leviculum: sed ipsum etiam, sanè nimis negligenter, scribere, Onnonem anno septuagesimo decimo claruisse. Cæterum Onno, sive Ouvo, vel Ovo hic, est ille, qui puer à Frisiis suspensus fuerat, ut diis ex more solenni offerretur: precibus verò S. Wulfranni miraculosè fuit liberatus: posteaque baptizatus à Wulfranno, & Fontanellæ sacris imbutus literis, exinde diaconus, & tandem ab Reginaldo, Rothomagensi episcopo, presbyter est ordinatus. Quæ omnia pleniùs vide apud Jonam monachum in vitâ S. Wulfranni.

CAP. XXVII.

S. Willebrordus de peregrinatione suâ. Eulogius de Georgii diaconi, & quatuor aliorum, martyrio. Anonymus de vita, & miraculis, S. Huberti: & alter eo junior de translatione S. Hu-

S. Huberti. Bedæ genus, patria, & quando scripserit historiam ecclesiasticam. Vitæ quædam ei falsò attributæ. Accas Hagulstadensis de passionibus sanctorum. Heddius Stephanus de vita Wilfridi, Eatæ, & Tumberti. Collectanea Nothberti de Augustino monacho, postmodo Anglorum episcopo. Kumbertus Lindesejus de Lindissanæ provinciæ rebus Ecclesiasticis. Daniel Wentanus de rebus in Wintoniensi Ecclesia gestis; atque alia ejusdem. Anonymus de vita S. Austreberthæ. Item alius de vita S. Wandregisili. Ianas Fontanellensis de vita S. Wulfranni. Felix Crolandiensis de vita Guthlaci reclusi, & gestis abbatum Guthlandiæ. Verus de vita Eutropii episcopi. Humbertus, sive Wibertus, de vita Ceolfridi abbatis.

S. WILLEBRORDUS, primus Ultrajectensium episcopus, claruit extimis Justiniani junioris temporibus, item Philippici, Anastasii, & Theodosii, ac imprimis Leonis Isauri, qui imperare cœpit anno IↃCCXVI, atque annis XXIV imperium tenuit. Reliquit Willebrordus librũ de peregrinatione suâ. Obiit anno IↃCCXXXVII, VII Eid. Nov. cùm annis XL Ecclesiam gubernâsset. Vitam ejus fusè Alcuinus, breviùs autem Joa. Beka perscripsit. Vide & de eo Joannem à Leidis Carmelitam lib. II Chronici Belgici, & Petrum Suffridi in script. Fris.

Etiam imperante Leone Isauro, qui & Iconomachus vocatur, floruit EULOGIUS. Is martyrium scripsit æqualium suorum, Georgii Diaconi, Aurelii, Felicis, Nataliæ, & Liliosæ: qui martyrium passi circa annum IↃCCXXV. Habes apud Surium T. IV die XXVII Aug.

Eodem tempore erat ille, qui nobis dedit vitam S. Huberti, episcopi Leodiensis. Habemus apud Sur. T. VI. die III Nov. Sanè fuisse eum scriptorem familiarem S. Huberto ejusdem, ac fortasse etiam discipulum; satis verba ista indicant: *His dictis officium completorii cecinimus, cubitumq́; secessimus.* Et postea: *Mihi quoque, qui hæc scripsi, in eodem naufragio tale quid accidit.* Atque iterum: *Iuxta quod vir Dei super sepultura suæ celebratione ore præsago actitandum fore disposuerat, nos fidelissimi ac devotissimi ejus famuli flebiliter exsecuti sumus.* Obiit autem S. Hubertus anno IↃCCXXXI. Cæterùm cùm vitam hanc antiqui adeò

scriptoris, & Huberto ipsi familiaris, esse dicimus: id capiendum de vitâ eâ usque ad cap. XXI. Nam epilogus capitis XX satis docet, istic desinere veterem scriptorem: atque idem indicat annotatio ista præmissa capiti XXI: *Hæc de vita, & mirabilibus beati Huberti, antistitis almi, & de his, quæ circa corpus ejus priscis temporibus celebrata sunt, fideli stylo ad nos scripta commearunt. Abhinc autem quomodo sub piissimo, Deique amantissimo, Ludovico Imperatore, in transferendo sanctissimi viri corpore, sit actum, breviter, fideliterq́, constat esse subnexum.* Inde incipit cap. XXI, hoc pacto: *Anno octingentesimo undecimo Domini nostri, exemto rebus humanis famosissimo imperatore, Carolo,* &c. Inter alia verò ibi narratur, ut anno Chr. IↃCCCXXV, ossa S. Huberti à Vulcano, Leodiensi episcopo, in ecclesiam S. Lamberti fuerint transvecta. Ut ante Ludovici Pii tempora appendix ea perscripta esse non possit.

Etiam Leonis Isauri ætas vidit BEDAM, cognomento Venerabilem. Origine erat Anglosaxo, genere natus humili, patriâ de Jaru, sive Girwicensis. Girwicum autem pagus est exigui nominis. Hic in Wirmuthensi ac Girwicensi cœnobiis (quæ vix quinis distant milliaribus) sub uno abbate omnem transegit vitam. Scripsit Ecclesiasticæ Anglorum Historiæ libros quinque: quos se ait, auctore, & adjutore Albino abbate, fecisse: alios etiam, qui operam suam contulerint, commemorat in præfatione ad Ceolwulphum, regem Northumbriæ; cui id opus dicavit, & apud quem magno in honore fuit. Incipit autem à Julii Cæsaris in Britanniam adventu, ac pertingit usque ad annum Dominicæ incarnationis septingentesimum trigesimum primum: qui ab adventu Anglosaxonum in Britanniam fuit ducentesimus octogesimus quinctus: ut extremo hoc opere ipse ait Beda. Manum admovere historiæ huic cœpit anno IↃCCXXV: ut ait Matthæus Westmonasteriensis in Florilegio. MSus ejus Codex & Oxonii est in Collegio Lincolniensi, & Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Fortasse idem opus est, quod *Coronica Bedæ* inscribitur Oxonii in bibliotheca collegii Mertonensis: ut est in catalogo Thomæ Jamesii. Egit præterea de temporum ratione, deque sex mundi ætatibus. Quod opus MSum exstat in publica Cantabrigiensis Academiæ bibliotheca, & apud eosdem in Collegio S. Benedicti, & alibi. Atque ante annos XC eruditis scholiis illustravit *a*, atque à Bedæ ætate, sive anno IX imperatoris Leonis Isauri, ad XXVI annum Karoli V, continuavit Joannes Bronchorstius Noviomagus, parens clarissimi viri, & collegæ amicissimi, Everardi Bronchorstii, Juris in Academiâ Leidensi professoris.

a *Editum Coloniæ anno* 1537

Adhæc

Adhæc varia reliquit de vitis ac martyriis ſanctorum: quę ipſe Beda commemorat appendice eâ, quam de ſcriptis ſuis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ adtexuit: item Sigebertus, & Honorius, in catalogo. Inter ea eſt vita Cudberti, quam tamen primò non integrè eſt perſecutus: ſed quædam de ea poſtea adjecit in hiſtoria Eccleſiaſtica Anglorum lib. IV cap. XXVII, XXVIII, XXIX, XXX. Quo capite hæc etiam legas: *E quibus aliqua in libro vitæ Cudberti olim memoriæ mandavimus. Sed & in hac hiſtoria quædam, quæ nos nuper audiſſe contigit, ſuperadjicere commodum duximus.* Acta Cudberti à Bedâ heroïco carmine expreſſa primus edidit Caniſius Tom. V Antiq. Lect. Præter eas vitas, quas ſcriptores hi memorant, hodie & aliæ vitæ adſignantur Bedæ in tertio operum tomo; ſed falsò: uti illa S. Patricii, quæ Probum habet auctorem: & S. Columbani, quæ eſt Jonæ: & S. Arnulphi, quæ à Paullo diacono ſcripta eſt. De vita, morte, ac ſepultura Bedæ, Matthæum Weſtmonaſterienſem adi ad annum IↃCCXXXIV: quo & anno Beda obiit; ut quoque incertus, ſed antiquus ſcriptor, qui Bedam continuavit, teſtis eſt lib. I de geſtis Anglorum cap. VI. Unde & alia de Beda licebit haurire. Quamquam de anno, quo obiit, aliter alii. Vide annales Baronii, item Brianum Tuynum lib. II. de Antiquitate Academiæ Oxonienſis *b*, qui Baronio quædam accuratiùs diſcuſſit. Adire poſſis & apparatum Poſſevini. Atque hìc in appendice Tomi prioris etiam indicium faciet, quibus in bibliothecis lateant complura Bedæ tributa, ſed adhuc inedita. Quòd ſi quis novam Bedæ editionem dare volet, juvabunt codices MSi, qui ſuperſunt in bibliothecis Angliæ. Sanè liber de ſitu Jeruſalem & locis ſanctis, qui epitome erat ex Adamanno, reperitur in Cantabrigienſi collegio S. Benedicti, & privatâ bibliothecâ Gualtheri Copi. Liber de ſitu, & mirabilibus Britanniæ, eſt in eodem collegio S. Benedicti. At Oxonii in bibliothecâ publicâ ſupereſt vita SS. Cudberti, & Juliani. Eâdem in urbe collegium Mertonenſe habet vitam S. Gregorii Papæ I. In privatâ Guilielmi Copi bibliotheca eſt volumen ingens de vita & virtutibus S. Auguſtini, Anglorum, ut vocant, apoſtoli. Liber de temporum ratione eſt Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti, Oxoniæ in collegio Magdalenenſi, & in privatâ Gualteri Copi. Chronicon, ſive opus de ſex ætatibus mundi, eſt Oxonii in Mertonenſi, atque etiam in Magdalenenſi collegio. Liber de imagine mundi eſt Cantabrigiæ in archivis Collegii Caji & Govellii, & Oxonii in Collegio Mertonenſi. Imò & hiſtoria ejus Saxonicè ſcripta Cantabrigiæ reperitur in bibliotheca Collegii S.

b *Pag. 172 uſque ad 179.*

Benedicti. Ac juvabit hac in parte etiam Thomas James in biblioth. Angl. pag. 72. *Depositum Bedæ Genuæ visitur:* ut Volaterranus ait lib. XXV.

ACCAS, HAGULSTADENSIS episcopus, fuit æqualis Bedæ, ad quem epistolam misit Scripturis illustrandis. Præterea Officiarium Ecclesiæ edidit, & librum de passionibus Sanctorum: cujus operis ergò hoc loco ejus meminimus.

Temporibus iisdem HEDDIUS STEPHANUS, itidem Britannus, sub Ofrico, Northumbriæ rege, in pretio erat. Monachus, ac presbyter fuit apud Cantios: in musicis etiam excelluisse, cognoscimus ex Bedæ lib. IV cap. II. de gestis Anglorum: *Primus,* inquit, *excepto Iacobo, cantandi magister Nordan-Humbrorum ecclesiis, Eddi cognomento, Stephanus fuit, invitatus de Cantia à reverendissimo viro, Wilfrido.* Heddius hic reliquit vitam Wilfridi episcopi. Item vitas Eatæ, & Tumberti. Quas hortatu Accæ, Hagulstadensis episcopi, exarâsse, auctor est Balæus. Quæ & caussa fuit, cur eum Accæ proximè jungeremus.

Etiam NOTHBERTUS Londinensis, quo tempore venerab. Beda condebat historiam Anglosaxonum, Romam fuit profectus, ac permissu Papæ Gregorii II, ex Ecclesię Romanæ scriniis exscripsit, quę ad Augustini Anglorum, ut vocant, Apostoli, profectionem, atque acta, pertinerent: uti regulas, epistolas ad Augustinum à Pontifice missas, atque alia id genus. Ea verò certo à se ordine in commentarios redacta Bedæ transmisit. Qui ἀντιδώρου loco ei dedicavit opus suum XXX quæstionum in Regum libros. Obiit Nothbertus anno IƆCCXXXIX, temporibus Alrici, Cantiæ regis.

CUMBERTUS, seu KIMBERTUS LINDESEIUS, illustri Anglorum familiâ prognatus, libro uno *Comprovincialium facta* collegit. Nec satis certò dicere ausim, idemne, an aliud opus signet Pitseus, cùm ei tribuit Compendium annalium suæ gentis. Fuit Bedæ æqualis, qui & in præfatione ad Ceolrulphum regem, ejus se operâ in tradendâ Anglorum historiâ adjutum fatetur. *In provincia,* inquit, *Lindissi, quæ sint gesta erga Christi fidem, quæve successio sacerdotalis extiterit, vel literis reverendissimi antistitis Kimberti, vel aliorum fidelium vivâ voce, didicimus.*

DANIEL WENTANUS, ut olim locuti, hoc est Wintoniensis episcopus, Bedæ æqualis, condidit historiam suæ provinciæ: item australium Saxonum gesta. Præterea prodidit res insulæ Vectæ; adhæc vitam Ceddæ episcopi: item historiam signavit de

obitu

obitu Adhelmi, & alia. Decessit sub Sigeberto Visisaxonum rege, anno episcopatus sui XLII, Christi IↃCCXLVI. Epistola ejus catechetica, de ratione instituendi infideles, ad S. Bonifacium, Anglorum apostolum missa, apud Baronium legitur Tom. IX ad ann. IↃCCXXIV.

Bedæ etiam ætate fuisse videtur is, à quo exposita est vita S. Austrebethæ virginis, primæ abbatissæ Pauliacensis: quæ apud Surium est T. I. a. d. X Febr. Ea in vita hæc legas, quæ ætatem scriptoris indicant: *Dum hæc Christi famula die quadam in ordine vicis suæ in hoc opere laboraret: habebat secum unam tantùm adolescentulam, quæ apud eam fuerat educata, & hoc miraculum narrare consuevit: quæ hucusque vivit in corpore.* Obiit verò Austrebertha circa annum IↃCXC: quo imperabat Heraclius Justinianus. Ut scriptorem eum Leonis III Isauri, qui Iconomachus dicitur, ac fortasse etiam Constantini Copronymi temporibus vixisse, per sit verisimile.

Etiam ad Leonis Isauri ætatem referendus videtur, qui posteris reliquit vitam prope æqualis sui S. Wandregisili abbatis, qui obiit anno IↃCLXV. Est ea apud Surium ad XXII Jul.

Sed istoc non satis apertum. Magis autem liquet de ætate JONÆ, Fontanellensis cœnobii monacho: à quo exaratam S. Wulfranni, Senonensis archiepiscopi, vitam, Sanctorum Historiæ Surius intexuit T. II. die XX Martii. Ætas scriptoris hoc pacto cognoscitur. Wulfrannus cum bona venia Childeberti, Francorum regis, ac Pipini principis, Caroli Martelli patris, anno Christi IↃCC profectus in Frisiam fuit, ut Christi gratiam huic genti prædicaret. Obiitque idem in cœnobio Fontanellensi anno IↃCCXX: sed corpus inde in urbem Tarvennam translatum fuit anno IↃCCXXIX. Itaque & vitam Wulfranni dedicavit Jonas Baino, præsuli Tarvennensi, & abbati Fontanellensi. Quæ autem narrat, accepisse se ait ab Odone è Frisiis oriundo, uno eorum, quos Wulfrannus converterat. Ex his colligimus, quasi iisdem temporibus Jonam, ac Wulfranum, vixisse: aliumque esse hunc ab Jona, Attalæ discipulo, de quo superiùs diximus. Habes & aliqua in eâ Wulfranni vitâ de Radbodo, Frisiæ rege. Sed qui seorsum vitam Radbodi prodidisse, autumant; uti in Chronologia sua opinari videtur Gualterius; planè falluntur.

FELIX CROLANDIENSIS, Anglus, monachus Benedictinus, claruit sub Ethelbaldo, Merciorum in mediterraneâ Angliâ rege, anno IↃCCXXX. Fuit rhetor, ac poëta pro temporibus illis non malus.

malus. Scripsit ad Ealfwaldum, Mæcenatem suum, vitam Guthlaci reclusi, deque ejusdem miraculis, & translatione ejus, & epitomen vitæ Guthlaci: item gesta abbatum Guthlandiæ. Epitome vitæ Guthlaci, quam dixi, videtur esse illa ipsa, quam apud Surium habemus a. d. XI Apr. Siquidem in MSo etiam adnotatum erat, esse *vitam abbreviatam, sed veram.* Nec est, quòd quis potiùs credat, compendium esse vitæ Guthlaci, quam circa annum CIↃ CLXXVIII scripsit Guilielmus Rameseye, itidem & Anglus, & Benedictinus. Nam Ramesejus, non prosâ, sed carmine, vitam eam est prosecutus.

a In catal. c. 73. Iisdem temporibus fuit VERUS episcopus, qui, ut Sigebertus a inquit, *vitam Eutropii, episcopi Arausicæ Galliarum urbis, illustrem virtutibus ac miraculis, descripsit luculento sermone.*

Ad eadem tempora pertinet HUNEBERTUS DEIRUS, sive, ut aliis dicitur, WIBERTUS DEIRUS, Anglus. Claruit enim & ipse sub Osrico, Northumbriæ rege, circa annum IↃCCXXX. Wirmuthæ, & Girwici monasteriorum abbas erat: inque eo munere Ceolfrido Bernicio successit. Sed jam senex S. Bonifacii famâ pertractus in Germaniam fuit: ubi Friteslariense, & Ordorfiense monasterium reformavit. Scripsit vitam Ceolfridi abbatis; cujus successorem fuisse, antea dicebamus. Corpus ejus in Heresfeldensi cœnobio adservatur.

CAP. XXIX.

S. Bonifacii ætas, & libri. Possevino Winfridum, quem malè Wanefridum appellat, alium à Bonifacio hoc videri, sed perperam. In M. Adamo locus correctus. Spissus Philippi Bergomatis error. Cuthbertus de vita venerabilis Bedæ. Iglacus de vita S. Siguvini. Unde videatur Ethelwolpho Anglo Latinum Lupi nomen datum. Ejus magistri, ac commentationes, & de ejusdem poësi judicium. Anastasius Cassinensis de translatione reliquiarum S. Benedicti, & Scholasticæ. Aribo Frisingensis de vita S. Corbiniani. Meginhartus de passione S. Ferrutii. Quo anno scripserit anonymus ille, qui Gregorio Turonensi librum XI addidit. Anso Belga de vita S. Ursmari. In Ratherio Veronensi conjectura. Willibaldi Devonii genus, dignitas, deque Bonifacio, ac

tio, ac Walpurga, liber. Iudicium de verbis passioni S. Bonifacii subnexis. Vtilem fore collationem eorum, quæ Willibaldus, quæque Ludgerus, prodiderunt de S. Bonifacio. B. Marcellinus de primis Euangelii præconibus in Frisia. Autberti opusculum de monasterio S. Vincentii, & quando is scriptor claruerit.

S. BONIFACIUS, archiepiscopus Moguntinus, floruit temporibus extremis Leonis Isauri, & primis filii ejus, Constantini Copronymi. Literis, præter alia, mandavit vitam S. Lævini, quæ MSa superest in monasterio Rubræ Vallis juxta Bruxellam: item in Carthusia Lovaniensi, ac Bruxellensi. Meminit quoque Tritthemius in Catalogo illustrium Germaniæ virorum. Ubi addit, præterea scripsisse de gestis variis sanctorum. Adhæc dicitur opus reliquisse de suis in Germania laboribus. Vita Lævini illa, ac martyrium ejus, ex MSo codice Aquicinctino edita sunt à Nicolao Serrario, unà cum epistolis S. Bonifacii. Mejerus tamen dubitâsse videtur, utrùm genuinus auctor Bonifacius esset: aut saltem, quia nondum vidisset, alienâ maluit fide referre. Nam in annalibus ad annum IↃCXXXIII inquit: *Scripsit, ut tradunt, hujus eminentissimi martyris vitam Bonifacius, pontifex Moguntiacensis.* De patriâ Bonifacii aliquis est dissensus. Natione Anglum fuisse ait M. Adamus, cujus verba inferiùs addam. Item Albertus abbas Stadiensis ad annum IↃCCLV ait fuisse *de parentibus ex Angliâ non modicis exortum.* Similiter Molanus in Sanctis Belgiæ. Mejerus ad ann. IↃCCLIV. Atque idem ajunt Balæus, Pittseus, imò & Tritthemius in catalogo illustrium Germaniæ virorum. Idem tamen in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, & lib. II de viris Illustribus Ord. S. Benedict. cap. XXXIV, & lib. III cap. CLXI apertè Scotum dicit. Ac similiter Gesnerus Tom. priori Bibliothecæ. Imò, ut antiquiores laudem, clarè Scotum vocat in Quirinalibus suis Metellus Tegerensis; qui temporibus vixit Barbarossæ. Item Marianus Scotus lib. III ad ann. IↃCCCCXXXVII: *Monasteria S.S. Scotorum, S. Galli, & S. Bonifacii igne cremantur;* & ad an. IↃCCCXLIII, *Epistola Zachariæ Papæ ad Bonifacium Scotum Moguntiensem Archiepiscopum.* Intelligo etiam ex V. Cl. Felice Osio, librum esse editum à Thomâ Demstero, in quo novem rationibus firmissimis comprobet, S. Bonifacium nõ Anglum fuisse, sed Scotum. Pos-

ſevinus pro diverſis habet, Bonifacium Anglum, Moguntinum, Archiepiſcopum, & Bonifacium Wanefridum, monachum. Sed Bonifacius, priusquam in Germaniam veniret ad Euangelium prædicandum, monachus in Angliâ fuit. Nomen autem ejus tunc non *Wanefrid*, uti etiam eſt apud Simlerum, quod nihili nomen eſt; verùm *Winfridus* erat, pro quo variante dialecto, alii *Winfredus*, item *Winfrithus*, vel Winfrethus ſcribunt: At Bonifacii nomen accepit à Papa Gregorio, *cum Moguntinenſis urbis paſtor pro pontificali benedictione Romã adſcenderet:* ut ait Iohannes de Bekâ in chronicis ſuis. Idem error eſt in vulgatis codd. Matthæi Weſtmonaſterienſis. Nam ad an. IↃCCLIII legas: *S. Bonifacius Moguntinæ urbis Epiſcopus cum aliis* LIII *in Friſia Martyrio.* Ac continuo ad an. IↃCCLIV additur: *S. Bonifacius, qui & Winfridus dicitur, Francorum Archiepiſcopus per Martyrium deceſſit.* Sed alteruter locus eſt expungendus. Vitam ejus diſcipulus Wilibaldus proſâ conſignavit; eandem carmine heroico Ruthardus, Rabani diſcipulus, conſtrinxit. De eodem ſic M. Adamus Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. I. *Primus omnium, qui Auſtrales Germaniæ partes, idolorum cultui deditas, ad cognitionem divinæ ac Chriſtianæ Religionis adduxit, Vinifridus erat, natione Anglus, verus Chriſti philoſophus; cui poſtea cognomentum ex virtute erat, Bonifacius. Et quamvis alii ſcriptorum, vel Gallum in Alemania, vel Hemeranum in Beguaria, ſive Kilianum in Franconia, ſeu certè Willebrordum in Freſia, priores verbum Dei aſſerant prædicâſſe: hic tamen omnes alios, uti Paulus Apoſtolus, ſtudio, & labore prædicationis, antevenit. Ipſe enim (ut in geſtis ſuis legitur) Apoſtolicæ ſedis auctoritate fultus, legationem ad gentes ſuſcepit, Theutonumq; apud populos, (apud quos nunc, & ſumma imperii Romani, & divini cultus reverentia, viget, ac floret) Eccleſias doctrinâ, virtutibusque, illuſtravit. Quarum etiam provincias, ac epiſcopatus, diſtribuens, ſeorſum Francos cis Rhenum, Haſſones, ac Thuringos, qui Saxonum confines ſunt, primitivo quodam laboris ſui fructu, Chriſto, & Eccleſiæ copulavit. Tandemq; à Freſonibus, quos jam antè ad fidem converterat, illuſtri martyrio coronatus eſt. Geſta ejus à diſcipulis plenariâ manu edita ſunt, quæ eum ferunt agonizâſſe cum aliis quinquaginta, & amplius, commilitonibus ſuis, anno ordinationis ſuæ* XXXVII. *Ipſe eſt annus Dominicæ incarnationis* DCCLV, *Pipini Iunioris* XIIII. Ubi ut pro XIV legamus IV, aut V, temporum ratio ſuadet. Præterea in verbis adlatis, ubi in editis legitur, *Teutonumque populos*, reſcripſi, *Teutonumque apud populos:* quam emendationem facilè omnibus, qui loci ſententiam attendant, probaturum me confido. Nempe τὸ *apud* præteriit librarius, eo quòd poſt vocabulum proximum *apud* ſequa-

qua-

quatur. Vide de Bonifacio S. Wylibaldum presbyterum, qui vitam ejus descripsit, ut paullò ante dixi. Item Joannem à Leidis Carmelitam lib. III. Chronici Belgici: & quæ de eo ex bibliothecâ Schabenheimensi Wicelius in Hagiologia refert: quæque Brouwerus in antiquitatibus Fuldensibus. Quod sicui tanti etiam is scriptor videatur: adire etiam possit Cornelium Kempium, rerum Frisicarum lib. III. cap. XXI. Sed non semel in historiâ hâc, more suo peccat, ut inter alia, cùm Bonifacium ait occisum anno IↃCCLXXXII. Nisi forte scripserat 752: unde proclivis error in 782. Sanè 752 occisum prodidit etiam Rhegino: item Joannes à Leidis lib. III. cap. XV, & XVI. Sed uterque falsus. Nam demum anno IↃCCLIV, in Frisiâ à gentilibus est interfectus, ut constat ex annalibus Franciæ, à Pithœo editis, Mariano Scoto, Chronicis Sigeberti, & Matthæo Westmonasteriensi. Quanquam apud hunc verba quædam irrepsere, quibus etiam priori anno martyrium ejus tribuatur. Sed omnino alteruter locus est expungendus, ut qui ab alienâ manu è margine in contextum sit receptus. Et sanè hanc de anno IↃCCLIV sententiam sequitur etiam Mejerus in ann. Fl. & Baronius in Martyrologio. Ad annum tamen proximum referunt, Lambertus Schafnaburgensis, Gotfridus Viterbiensis, & Albertus Stadensis. Eamque sententiam sequitur & Tritthemius, tum in Catalogo illustrium Germaniæ virorum, tum in scriptoribus Ecclesiasticis: Item Molanus in Sanctis Belgii. Utcunque est; vel LIV, vel LV anno occisus est: non LII, nedum LXXXII post IↃCC. In annal. Francorum à Pythœo, & Frehero editis dicitur martyrio affectus Junii die IV. Puto scripsisse *die* V. Nam Nonis ipsis occisum esse, legere est apud Usuardum & Adonem Viennensem in martyrologiis. Item Marianum Scotum. Imò Joannes à Leidis hos versiculos adducit lib. III cap. XVI.

Iunius in nonis festum venerabile nobis
Advenit; exultant fratres cum civibus in quod
Tunc quia cælorum meruit Bonifacius alta
Scandere perpetuam mercatus sanguine vitam.

Occisus in oppido Frisiæ quod dicitur Dockum: ac prius à Trajectensibus sepultus in templo S. Salvatoris. Sed postea S. Lulli rogatu delatus Moguntiam, ac sepultus in monasterio Fuldensi. Anno autem IↃCCCXIX.

Basilica S. Bonifacii martyris in cœnobio Fuldensi ab Hestulpho Archiepiscopo dedicata est in honorem Salvatoris, & omnium sanctorum ejus:

translataque sunt ossa sancti Martyris Kal. Novembris: ut verbis iisdem scribit anonymus in annalibus sive gestis Francorum in cœnobio Fuldensi scriptus & continuatus, atque à Pithœo prius, posteaque auctior editus à Frehero. At planè ineptum, quòd in Africa à Mahumedanis interemtum ait Philippus Bergomas Chronici Supplementi lib. x ad an. IↃCCXIV.

CUTHBERTUS, monachus cœnobii Girwicensis, ejusdem Copronymi tempore, claruit sub Egberto, Northumbriæ rege; deque Bedæ, præceptoris sui, vitâ, & obitu, librum reliquit.

Itidem IGLACUS, Anglus, Benedictinus, gymnasii rector, floruit anno IↃCCXL, sub Egberto, Northumbriæ rege: ac vitam scripsisse dicitur Siguvini, abbatis S. Petri in finibus Berniciorum. Meminit ejus discipulus illius Ethelwolphus Bernicius, carmine de laudibus cœnobii sui: atque è junioribus Lelandus, & Balæus.

ETHELVVOLPHUS BERNICIUS, cognomento LUPUS (nisi hoc potiùs proprii nominis *Ethelvvolf*, quod *nobilem lupum* sonat, Latina est interpretatio) temporibus ejusdem imperatoris claruit anno IↃCCL, sub Oswulpho, rege Northumbriæ. Primùm in fano Petri, Lelando teste, discipulus erat Eadfridi, sive Eadferti ejus, qui postea Lindisfarrensis episcopus creatus fuit. Exinde præceptore usus est Iglaco; de quo proximè à me dictum. Carmine lusit ad Egbertum episcopum de origine fani B. Petri ad orientale Berniciorum litus: item opus meditatus est de illustribus monachis, atque alia. Pro tam barbaro seculo tolerabilis sanè erat versificator: ut vel fidem facient versiculi isti de præceptore suo Iglaco:

Tempore quo lector, præclarus gaudia dicti
Accumulet patris, Iglacus nomine dictus;
De quo jamdudum perstrinxi pauca relatu
Anglorum de gente, pios dum carmine quosdam
Concinerem. Quondam fuit inclytus ille magister &c.

Etiam Constantini Copronymi tempore fuit ANASTASIUS, monachus Cassinensis, & cardinalis, ac bibliothecarius Stephani II Papæ, qui anno sedit IↃCCLIV. Scripsit historiam de translatione partis reliquiarum S. Benedicti, & ejus sororis, Scholasticæ. Extat MS. Cassini, & alibi. Si modò est genuinus. Sanè historia ejus in plerisque suspecta est: ut ait Arnoldus Wion Ligni Vitæ parte I, in catalogo abbatum Casinensium. Ab Adrevaldo quidem in qui-

in quibusdam dissentit: qui argumentum idem tractavit, ut dicemus cap. XXXVIII.

ARIBO quartus Ecclesiæ Frisingensis episcopus fuit: atque honestissimum hoc onus suscepit anno Chr. IƆCCLXI, annisque sustinuit XXIII, Scripsit vitam S. Corbiniani, qui primus fuerat episcopus Frisingensis. Habes apud Surium T. V die VIII Sept. Diversus ab eo est Aribo ille, qui interpretatus est XV psalmos graduum: atque ad abbatem Bennonem bene longam epistolam exaravit. Nam ille undevigesimus Moguntinorum archiepiscopus fuit, atque anno obiit cIƆXXXI. Vide de eo Philippum Bergomatem lib. XII Chron. Suppl. ad an. IƆCCCCLXXXII.

Quod si Possevinum audimus, etiam Constantini Copronymi ætate claruit MEGINHARDUS, Fuldensis monachus, Congregationis Luxoviensis: à quo signata exstat Passio S. Ferrutii. Sed cum Caroli Calvi tempore vixisse, inferiùs ostendam.

Item Copronymi temporibus claruit ANONYMUS, qui appendicem, sive librum undecimum, adjecit Gregorii Turonensis Historiæ Francorum. Desinit ea appendix in morte Caroli Martelli: qui est annus Christi IƆCCXLI. Sed cap. CIX ait, à passione Dom. usque ad tempus, quo ea traderet, esse annos IƆCCXXXV. Quare cùm Christus, juxta æram vulgarem, seu Dionysianam, passus sit anno XXXIII: consequitur, eum auctorem ista signâsse anno IƆCCLXVIII; quo in Galliis regebat Pipinus, Caroli Martelli filius, Caroli M. parens.

ANSO Belga, monachus monasterii Laubiensis, congregationis Floriacensis, ac postea sextus ejus monasterii abbas, edidit vitam S. Ermini episcopi & abbatis Lobiensis. Præterea vitam S. Ursmari Episcopi scripsit: eamque dicavit monasterii sui abbati, Theodulpho; cui postea eo in munere successit anno IƆCCLXXVII. al. 776. Hanc Ursmari vitam, ab Ansone rudiùs expressam postea expolivit RATHERIUS, Veronensis episcopus, qui & Ansonis in præfatione suâ meminit his verbis: *Epistolaris verò præfatio cujusdam Ansonis, sancti, ut credi potest, quamquam non adeò diserti viri, quam eidem suo operi præposuit, omittenda visa est omnino, ut ipsa quoque auctoris in eâ lateat omnimodis intentio.* Vitam eam ita expolitam habes apud Surium a. d. XVIII Aprilis. Sed quid est, quod Ratherius ait, eo se Ansonis præfationem penitùs resecâsse, quò, quid voluerit, penitùs ignoretur? Equidem planè suspicor, tria hæc verba, *quippe obscura adeò*, aut hæc, *utpote tam obscura*, aut alia, quæ

idem ſiguent; à librario eſſe omiſſa. Nempe ut hunc, ſimilemve in modum, legamus: *Omittenda* (præfatio) *viſa eſt omnino: quippe tam obſcura, ut ipſa quoque auctoris in eâ lateat omnimodis intentio.* Obiit Anſo anno IↃCCC.

WILLIBALDUS DEVONIUS, diſcipulus S. Bonifacii, & ex ſorore ejus natus, cum fratre Winebaldo, ſororeque Walburga, Germaniam, poſt avunculum, adiit: atque inibi primus Eyſtetenſis Eccleſiæ factus eſt præſul, & ſummus cancellarius. Ac hortatu Lulli, ſive Julii, natione Angli; ſed archiepiſcopi tunc Moguntini, vitam ſcripſit Winfridi Bonifacii, atque ejus ſororis Walburgæ. Eam Bonifacii vitam unà cum Bonifacii epiſtolis edidit Nicolaus Serrarius *a*. Verùm cùm vita hæc eleganter quidem, ſed obſcuriùs tamen ſcripta poſtea monachis quibuſdam Fuldenſibus videretur: alius illam rogatu eorundem, apertiùs tradere conatus eſt, idque libris duobus; quorum prior exponit, quæ egerit antequam Moguntinus fieret Epiſcopus; alter autem, quæ poſtea fecerit. Hoſce duos libellos habes apud Surium T. III d. V. Jun. Sed ſtylo ab eo pleriſque in locis, quòd rudior & impolitior foret, commutato. Ex Wilibaldo etiam ſua hauſit Wicelius in Hagiologia. Qui & iſta vitæ ejus ſubjecit è cod. ſuo: *Ego Wilibaldus epiſcopus &c. vitam, & paſſionem Bonifacii conſcripſi primùm in ceratis tabulis ad probationem Lulli, & Megengandi. Poſt eorum examen in pergamenis reſcripſi. Atque hoc in loco, qui dicitur S. Victoris extra muros Moguntiæ, ubi Lullus, & Rabanus, vacabant orationibus* &c. Sed iſta ab imperito, & audaculo aliquo, eſſe adjecta, ſatis evincit Rabani ætas: ut qui demum ſub Lothario, Ludovici Pii filio, ex abbate Fuldenſi factus ſit Epiſcopus Moguntinus: ac ſub Ludovico juniore obierit anno IↃCCCLVI. Dedicavit hoc opus Lullo antè memorato, & Megingozo, ſive Memingolo, aut Megingango, vel etiam Mayngugo, (variè enim nominatur) epiſcopo Herbipolenſi. Quod autem ad vitam S. Walpurgæ, eam à S. Willibaldo ſcriptam fuiſſe, auctoribus dixi centuriatoribus Magdeburgenſibus Centuriâ VIII, Balæo Centur. II ſcriptorum Britann. & epitome bibliothecæ Geſneri. Sed necdum ea in lucem prodiit: nec quibus in bibliothecis lateat, hactenus cognovi. Deceſſit verò Wilibaldus anno IↃCCLXXXI, ætatis ſuæ LXXVI. Eyſtetæ ſepultus fuit: ſed reliquiæ ejus anno IↃCCCLXX per Balduinum Ferreum * tranſlatæ ſunt Furnam. Flandriæ id oppidum eſt, patria doctiſſimi Paulli Leopardi, ſolum jucundæ mihi memoriæ, ob quadriennium, quod ibi cum chariſſimis parentibus, dum fata Deuſque ſinebant,

a Mogun tiæ 1605.

* Molanus in Natalibus Sanctorũ, & indiculo Sanctorũ Belgii.

finebant, puer admodum transegi. Vitam Bonifacii à Wilibaldo hoc traditam scriptor, qui est apud Surium T. IV die V Jun. sequi se profitetur. Initio sanè prologi legas: *Tandem precibus vestris, Fuldenses fratres, pro scientia mea exiguitate morem gessi. Petiistis enim, ut sancti patris nostri, Bonifacii, vitam, eleganter quidem à S. Willibaldo olim conscriptam; sed plerisque locis parùm eruditis adeò obscuram, ut difficilè ejus sententiam possint assequi; ego sermone apertiori, magisque perspicuo, scribendum suscipiam.* Et post aliquammulta: *Hoc in opere id mihi vel maximè studio fuit, ut quæ prius ab alio dicta fuere, verbis apertioribus redderem, iis exceptis, quæ propter difficultatem, & obscuritatem, satis assequi non potui. Nam quæ perspicua satis visa sunt, ea interdum, nihil mutatis verbis, secutus sum.* Continuò subdit: *Porrò autem hoc etiam dilectioni vestræ notum esse velim, in libro illo, quem me explicatiùs reddere voluistis, permulta tum miracula, tum epistolas insignes, desiderari; quæ, ex aliis codicibus collecta, locis opportunis inserere conatus sum. Et fortassis ille venerandus vir, qui vitam sancti Bonifacii primus scripsit, multas ejus, & virtutes, & epistolas, nesciens omisit.* Non inutile verò sit conferre cum hac Bonifacii vitâ acta à Ludgero scripta, immistaq; vitæ S. Georgii, de qua in Ludgero diximus. Sunt enim aliqua, ubi dissideant, & ubi ex Ludgero sit corrigere ejus lapsus nonnullos.

Fuit iisdem temporibus B. MARCELLINUS Brigantius, Britannus, unus eorum, qui cum Willebrordo, Suitberto, Lebuino, aliis, ab Egberto, archiepiscopo Eboracensi, missi fuere in Frisiam, ut eam à pagana religione ad Christianam converterent. Scripsit vitam memorati S. Suiberti, qui eo in itinere decessit. Dicavit autem Gregorio, Trajectensi episcopo. Habes apud Surium Tom. II a. d. I Mart. Quibus autem in locis M'Sa exstet, Pitseus in Anglicis doctoribus docebit. Meminit ejus vitæ & Rixfridus, septimus Trajectensis episcopus, epistola ad S. Ludgerum, episcopum Monasteriensem: item S. Ludgerus epistolâ ad Rixfridum, quâ dicit, S. Marcellinum ultra LXX annos prædicationi in Frisia, ac gentilium conversioni, impendisse. Præter vitam S. Suiberti, etiam edolavit vitam S. Willibrordi. Sic enim ipse scribit in vita S. Suiberti cap. VI: *Et ego minimus omnium Marcellinus, qui hanc historiam, sicut & sancti Willibrordi, conscripsi.* Adhæc signavit vitam S. Willeici, Canonici Trajectensis, ac postea, in Werdensi monasterio, sub S. Suiberto, coëpiscopo S. Bonifacii: de quo plura Molanus in indiculo sanctorum Belgicæ. Librum quoque de tyrannide Radbodi, Frisiæ regis, tribuunt eidem. Quibus autem locis Marcellinus præfuerit,

docent

docent hæc ejus verba: *Et ego Marcellinus, presbyter inutilis, à præfatis pontificibus missus ad partes Transisulanas, locum Aldenseel, Trentam, & Tuentam, & Covordiam, & Daventriam rego, & Dei providentiâ, totũ ferme locum Christo prædicando lucratus sum.* Possevinus seorsim agit de Marcellino Brigantio Anglo, monacho S. Salvatoris Trajecti, congregationis Gallicanæ Floriacensis: & S. Marcellino Frisio, quem & Marchelmum à quibusdam dici ait. Atqui est hic unus idemque Marcellinus: qui patriâ fuit Brigantius Anglus: sed quia S. Willibrordum in Frisiam comitatus est adolescens: atque ibi usque ad decrepitam ætatem Euangelium prædicavit: inter Frisios à Frisiis refertur; uti à Suffrido Petri. Addit Possevinus, vixisse anno IↃCCLXXX.

a *In vita Suiberti cap. 6.* Sed cùm ipse Marcellinus *a* dicat, anno se IↃCXC venisse in Frisiam: & Euangelium ibi annis non multo ampliùs, quàm LXX, prædicârit; ut constat ex S. Ludgero: iis potiùs accedendum, qui obiisse ajunt circa annum IↃCCLXVIII.

Etiam ad hæc tempora referendus videtur AUTBERTUS abbas, qui memoratur Paullo diacono lib. VI de gestis Longobardorum cap. XL: *Monasterii vero Vincentii martyris, quod juxta Vulturni fluminis fontem situm est, & nunc magna congregatione refulget, à tribus nobilibus fratribus, hoc est Tato, Taso, & Paldo, jam tunc ædificatum: sicut viri eruditissimi Autberti, ejusdem monasterii abbatis, in volumine, quod de hac re composuit, scripta significant.* Quod de exstructo à tribus fratribus monasterio S. Vincentii narrat, id contigit anno Christi IↃCCXX: ut constat ex Chronico Cassinensi lib. I cap. IV. Post id tempus Autbertum fuisse, satis est apertum. At Paullus diaconus claruit tempore Karoli M. qui regnare cœpit anno IↃCCLXVIII. Quare vel intermedio tempore floruerit, ut Paullo hoc aliquantillo antiquior sit: vel Karolo regnante, ut æqualis sit Paullo, qui ejus meminit.

CAP. XXX.

Flaccus Alcuinus Albinus ubi natus, quibus usus magistris, quanto gaudeat discipulo: ejusdem honos, eruditio, opera historica. Quis Eliphilus ille, qui primus prælo subjecit libros Karoli nomine scriptos de cultu imaginum. Paullus diaconus Longobardus quibus parentibus natus, quæ munera gesserit, ut post captivitatem dimissus, postedque relegatus fuerit, deque fugâ ejus, & monachatu. An Atheniensis

niensis in vett. libb. vocetur pro Atriensis. *Opus ejus de episcopis Metensibus : & alterum de Papiensibus. Quorum vitas scripserit. Libri ejus de gestis Longobardorum: atque ut eos continuârit Herbrechtus. Quid historia miscella Eutropio, quid Paullo, quid Landulpho debeat : & unde hauserit Landulphus, quæ Paullo adjecit. Geminum* παρόραμα *Henrici Canisii. An Ioannes diaconus rectè vocetur editor historiæ miscellæ. S. Ludgeri patria, episcopatus, relatio de vitis SS. Marcellini, & Georgii Vltrajectini: deque Ludgero versiculi Iosephi, & quando sanctus vir decesserit.*

TEmporibus Pipini, & filii ejus Caroli Magni, Francorum regum, claruit FLACCUS ALCUINUS, cui cognomentum ALBINUS fuit: ut ait conditor annalium Francicorum à Pithœo editus ad an. IↃCCXCIV. Atque ita ex veteribus libris Pithœus inscribit in Rhetoribus antiquis: *Albini Alcuini de arte Rhetoricâ dialogus*. Etsi autem obstare videretur locus ille conditoris annalium Francicorum, (qui vixit temporibus Karoli Crassi, ut postea dicetur) putem tamen, idem esse nomen Alcuini, & Albini: sed Alcuinum, sive, ut interdum scribitur, Alahvinum dictum Francicâ linguâ, quasi *Al-vvin*, vel *alguin*: hoc est, omnia vincentem: sed quia V & B confundi posterioribus temporibus soleant, assumsisse pro barbaro nomen Latinum *Albinus*: tandemque factum, ut à nonnullis conjungerentur, qui idem esse nomen non cogitarent. Natione hic erat Anglus: à Beda primùm, hinc ab Egberto archiepiscopo, est institutus. Docuit Carolum M. ac eidem postea ab eleëmosynis, & sanctioribus consiliis, fuit. Etiam consilio ejus Carolus instituit Academiam Parisinam. Latinè, Græcè, Hebraicè, callebat: atque idem erat rhetor, philosophus, mathematicus, & theologus nobilis. Chronica edidit, item lib. de vita, & virtutibus B. Martini; & acta discipulorum Gregorii: & vitam Vedasti, episcopi Atrebatensis; quæ apud Surium est a. d. VI Febr. item vitam Willebrordi, quæ scripta ad Beornradum archiepiscopum. Vide eam apud Sur. T. VI die VII Nov. Sed edidit ille tantummodo librum primum prosâ scriptum: at alia hujus argumenti, quæ in præfatione à se signata esse Alcuinus refert, primus divulgavit Canisius T. VI Antiq. Lect. Ea sunt, homilia de natali Wiliboldi, liber secundus de vita VVi-

liboldi carmine compositus hexametro, & de Wilgiso, parente S. Wiliboldi. Quo ordine & ea Alcuinus in præfat. commemorat,& Canisius in membranis MSis S. Galli repererat. Carmine etiam heroico egit de martyrio S. Bonifacii, Moguntini archiepiscopi, & de pago Doccumensi; ut Pirseus ait. Scripsit item vitam B. Richarii presbyteri; quæ dicata Karolo M. Habes apud Surium T. II a.d. XXVI April. Item gesta Karoli M. & alia multa; sed ad Theologiam pertinentia; quæ apud Sigebertum vide de script. illustr. cap. LXXXII. Sed nulla illic mentio librorum IV de imaginibus. In caussa est, quod scripti quidem ab Alcuino fuerint: ut indicat Rogerus Hovedenus in Annal. ad an. IↃCCXCII: & Westmonasteriensis ad annum sequentem: sed editi tamen sub nomine Karoli M. Prælo eos primus divulgavit Eliphilus: hoc est, Joannes Tilius, Meldorum episcopus: qui cur nomen Eliphili assumserit, pauci sciunt. Nempe per priorem compositi hujus partem occultè significabat, se quasi spiritu *Eliæ*, imaginum cultum, hoc Karoli, seu Alcuini operæ, oppugnatum ire velle: *Phili* autem ad *Eli* adjecit, quia vocaretur ipse Tilius: nempe à tilia, quæ Græcè *philyra* nominatur. Barthius Adverſ. lib. XLV cap. XI, censet duos fuisse Carolos Albinos; unum Scotum, quem in Italiam Carolus misit, & prope Papiam abbatem S. Augustini fecit: alterum Anglum, Bedæ discipulum, quem usque ad finem vitæ detinuit secum. Probat autem hoc ex monacho Sangallensi, qui res Karoli signavit. Atque ex horum distinctione censet multa posse conciliari, quæ de Albino ἐναντιοφανῆ veteres prodiderant. A nonnullis, (ut à Simlero in biblioth. quoque traditur) Alcuino tribuitur vita Karoli Magni, quæ Eginhartum auctorem habet. Eginharto enim, præter veteres libros, assignant eam Lupus in epistolis, poëta anonymus Arnulpho imp. σύγχρονος, Marianus Scotus, M. Adamus Bremensis, Sigebertus, scriptor Chronici Suarzachensis, atque alii. Et quàm parum est verisimile, ut Alcuini sit, cùm in ea Alcuinus inter præceptores Caroli referatur!

Æqualis Alcuino erat PAULUS, WARNEFRIDI, & Theodolindæ filius, cognomento WINFRID, Longobardus: qui priùs diaconus fuit Aquilegiensis, & Desiderii, ultimi Longobardorum regis, cancellarius: quod non attendit Raphaël Volaterranus. nam pro diversis habet Paullum, historiæ Longobardicæ scriptorem, & Paullum, diaconum Aquileiensem. Hic, victo rege suo, inter nobiles captivos à Karolo, Francorum rege, abductus fuit: ac propter prudentiam, & eruditionem egregiam, magno aliquamdiu

diu in honore erat: sed suspectior postea, in Diomedeam insulam est relegatus: unde ad Arichim, Beneventanum principem, generum Desiderii regis, profugit. Eoque defuncto, monachus est factus cœnobii Casinensis. Vir magnus, &, qui eum sequitur, doctissimus Fridericus Lindenbrugius, putant & atriensem fuisse: nempe priusquam diaconus fieret; atque hoc inde colligunt, quia in veteribus glossis, ubi sub ejus nomine adducuntur Festi fragmenta, legatur *Paullus Atheniensis*; quod corruptum uterque arbitratur ex *Atriensis*. Nolim pertinaciter contra hanc conjecturam pertendere. Attamen non paullò verisimilior foret, si eam Paullus epitomen, cùm atriensis foret, Karolo obrulisset. Verùm enimvero illam Karolo dicavit, non atriensis, aut levita, seu diaconus: sed postquam cum Desiderio rege, cujus fuerat cancellarius, in Karoli venerat potestatem. Quàm varia scripserit, docet Sigebertus cap. LXXX: *Paullus, monachus Casinensis cœnobii, natione Italus, propter scientiã literarum à Karolo Magno imperatore adscitus, scripsit vitam primi Gregorii Papæ; scripsit gesta Pontificum Metensium; scripsit miracula sancti Arnulphi; qui primo major domus regis Francorum, postea Metensium episcopus, eremiticam vitam expetiit. Historiam quoque Vinnulorum, qui postea nominati sunt Longobardi, luculento, & plano sermone scripsit.* Opus de episcopis Metensibus hactenus mihi est invisum *: sed exstare illud MSum, auctor est Molanus. Et Paullus ipse hoc à se scriptum fuisse, indicat lib. VI. de gestis Longobardorum cap. XVI: *Sed & ego*, inquit, *in libro, quem de episcopis ejusdem Mettensis civitatis conscripsi, flagitante Angilrammo, viro mitissimo, & sanctitate præcipuo, præfatæ Ecclesiæ archiepiscopo, de hoc sacratissimo viro Arnulpho, quædam ejus miranda composui: quæ modo superfluum duxi replicare.* Eoque ex opere videtur omnino esse illud fragmentum de Arulpho, quod ex MSo codice Surius Arnulphi vitæ subtexuit: quodque testamento Karoli M. subjunctum legas in annalibus Francorum à Pithœo editis. Nec tantùm de Metensibus, sed etiam de Papiensibus episcopis, commentatus dicitur. Imò id opus visum sibi ait Galesinius. Mirum verò, Sigebertum mentionem quidem facere vitæ Gregorii Papæ, atque Arnulphi: at nec Cypriani martyris, quæ à Pamelio præmittitur operibus B. Cypriani: nec B. Benedicti, S. Mauri abbatis, & Scholasticæ virginis: quæ ternæ cum poëmatis Prospери Martinengii excusæ fuerunt Romæ. Sanè vitæ Benedicti etiam Tritthemius meminit. Versus quoque Paulli hujus de Scholastica virgine habes in Martyrologio Arnoldi Vioni ad X Febr. Operis verò de gestis Longobardorum, postremo

* *Postea visum in Corpore veterum Historiæ Franciæ scriptorũ: quod edidit Marquardus Freberus. At tum quoque compertum, planè inde esse fragmentum, quod à Surio, & Pithœo, editum esse, mox dicetur.*

loco à Sigeberto memorati, etiam mentionem invenio apud Walafridum Strabonem libro de divinis officiis cap. XXVIII. Opus verò hoc in editione Raphelengii, & iis, quę antè prodiere, desinit in hæc verba, *Francorum Avarumq; pacem custodiens.* Atque ita etiam plerique MSSi. Sed Fredericus Lindebrogius in editione Hamburgensi, quæ sexdecim annis post Raphelengianam prodiit, fragmentum attexuit luculentum ex MSo Palatino, quod à Marquardo Frehero acceperat: idemque comparêre voluit Freherus in Corpore Historicorum Francicorum, quod curâ ejus Hanoviæ *a* excusum fuit. Continuavit eam historiam HERBERCHTUS. Leo Ostiensis Chronici Casinensis lib. I cap. X: *Dominus Herberchtus in historia, quam de Longobardorum gente post Paullum diaconum scripsit, ita refert.* Bonā etiam partem Paullo huic debet Historia Miscella. Nam primi undecim libri iidem sunt, ac decem libri Eutropii: nisi quòd aliqua subinde de sua addat Paullus: quod ab eo jussu factum est Adelbergæ, sive Adhilbergæ, Beneventi ductrice: cui maritus erat Arichis; pater Desiderius, ultimus Longobardorum Rex. Exinde Eutropium continuat Paullus, cujus sunt quinque libri sequentes. Cæteri, nempe septimusdecimus, & qui consequuntur, à Landulpho Sagace additi sunt, imprimis ex Theophane, sive Anastasio bibliothecario, qui Theophanem vertit. Atq; hæc caussa est, cur Fronto Ducæus, notis in Gregorii Papæ librum de imaginibus *b*, quoties aliquid ex postremis octo libris citat, Theophanem, vel Anastasium, non Paullū Diaconum, eorum, quæ adducit, dicat auctorem. Ut omnino injuriam ei faciat Henricus Canisius *c*, cùm censet, ab notarum illarum scriptore totam historiam miscellam Theophani, vel Anastasio, adscribi: cùm Ducæus de postremis duntaxat libris loquatur. Sed alterum etiam ejusdem est Canisii παρόραμα, cùm Baronium culpæ reū putat, propterea quòd in annalibus ejus istoc legisse sibi videbatur. Nempe non attenderat verba, quæ præmisit Baronius, ubi ait, se, uti Gregorii librum, ita interpretationem, ac notas, quas apposuit, à Ducæo accepisse. Alphonsus Ciacconius in vitis Pontificum *d* *Habet*, inquit, *auctor Miscellæ Paullus, vel potius Ioannes diaconus.* Ego fidem non ausim derogare tot codd. antiquis; ubi, qui primus Eutropium continuavit, Paullus, non Joannes, appellatur. Nisi forte & Joannes diaconus post Paullum miscellām adauxit; quod vulgò non alius, quàm Landulphus Sagax, creditur fecisse. Eutropium cum additis à Paullo Diacono habes MSūm Oxonii in Bibliotheca Balliolensi: item in bibl. Collegii S. Magdalenæ. Quæ præterea scripserit

a An. 1613. Pag. 178.

b Est editio Baronii Tom IX Annal. Eccl. ad an. 726.

c Præfat. ad lectorē, quæ est ante historiam miscellā.

d In Leone pag. 125.

rit Paullus, ex Tritthemio, & aliis, cognosces. Vide &, quæ de Paullo hoc refert Leo Ostiensis Chronicorum lib. I cap. XVII, & Petrus Diaconus de sanctis montis Casini, ac Tritthemius de viris illustribus ord. Bened. lib. II cap. XXX.

S. LUDGERUS, sive Ludigerus, Usuardo etiam memoratus, natus fuit in Frisiæ pago juxta Doccomum, cui Virumo nomen erat. Hic circa annum Iɔccc ab Hildebaldo, Coloniensi episcopo, in Wirdino, seu Werthina, factus est primus episcopus Ecclesiæ Mimigardevensis, seu Monasteriensis in Westfalia. Scripsit Ludgerus post S. Marcellinum epistolam de vita, & miraculis S. Suiberti: quam misit Rixfrido, seu Ritfrido, septimo Trajectensium episcopo. Legitur ea apud Surium ad I Matt. Item composuit vitam præceptoris sui S. Gregorii, Ultrajectensis episcopi, discipuli S. Bonifacii. Nec tamen vita ea solùm acta S. Gregorii exponit: sed insimul complectitur historiam prædicationis, ac passionis S. Bonifacii. Albrici etiam, seu Alberici vitam exarâsse, ait Suffridus Petri, & ex eo Baronius T. IX ad an. Iɔcccix: item Possevinus in apparatu sacro. Exstat apud Ludgerum epistola Rixfridi. Ac Josephi quoque, qui Alcuini discipulus fuit, hos ad eum versiculos invenio:

Frater amore Dei, cognato dulcior omni,
Et consanguineis meritò pretiosior ipsis,
Ludger, amate Deo, Christi te gratia salvet:
Vive tuæ gentis Fresonum a *clara columna,* a *Alii, Phrisonũ tu clara columna.*
Presbyter occiduis laudabilis orbis in oris,
Doctus in eloquio, prudens, & mente profundus.
Ipse gradum meritis ornas, & moribus almus,
Et pueris senibusque humili de corde ministras.
Tu germanus agis cunctis æqualibus ævo;
Utque parens pueris, vita documenta rependis.
In melius crescendo mei memor esto, sacerdos:
Tu precibusque tuis commenda quæso Tonanti,
His brevibus, vatem, qui te laudavit in oris.
Si teretis baculi pro tali carmine donum
Munificus tribuas: sors hæc mercedula vati
Concordat modico. Felix sine fine valeto.

Quos versus etiam, sed non adscripto nomine auctoris, præmisere editioni vitæ Ludgeri, quæ ante annos CX edita fuit à Joa. Cincinnio, typis Quentelianis. Obiit Ludgerus anno Iɔcccix; ut in

vita Ludgeri, inque Chronicis Dithmari, legas. Ut minùs rectè Bellarminus in Ecclesiasticis scriptoribus Ludgerum referat ad annum IↃCCCXII. Nam triennio antè excessit, ut vidimus. Adi de Ludgero Crantzium in Metropoli lib. I cap. V. & in Saxonia lib. II cap. XIV, ac XVI; item vitam ejus scriptam à monachis S. Salvatoris Trajecti; quæ est in sylloge Suriana a.d. XXVI. Mart. Sed ibi ea monachis cœnobii Werthinensis, seu Werdenensis, perperam tribuitur. Item vide Joannem Leidensem Carmelitam Chronici Belgici lib. IV cap. VI, & XVII.

CAP. XXXI.

Adhemari, *seu* Autmari *commentarii de gestis Francorum, quos Aimoinus ad verbum, ut ipse fatetur, exscribere solet: ac passum esse Adhemarum, quod fecerat: quippe cui priores similiter exscribere moris fuerit. Quàm variè* Usuardi *nomen scribatur. Error Gaulterii, Baronium, ut ait, sequentis ducem. Dissensum à Baronio, eundem Florum existimantis, qui martyrologium Bedæ auxit; quique in Pauli epistolas commentatus fuit.* Haddonis, *seu* Haitonis, *episcopatus, legatio ad Orientis imperatorem,* ὁδοιπορικὸν, *liber de visionibus S. Wettini, ejusdem ad monachatum transitus, & ubi, ac quando, decesserit.* Anonymus de translatione corporis B. Germani. Paullus, diaconus Neapolitanus, *de vita Mariæ Ægyptiacæ; & translatio eorum, quæ Theophanes tradidit de episcopis urbis Romanæ.* Hildeberti Cenomanensis *carmen de Maria antè dictâ.*

PRæter eos, quos antea vidimus, alii etiam non pauci ætate eâdem rem historicam juverunt. Quos inter primus nunc se offert ADELMUS BENEDICTINUS monachus, sive ut aliis vocatur ADHEMARUS, sive Autmarus; qui Carolo M. fuisse creditur à sacris. Ejus quidem temporibus vixisse, satis constat. In literas hic retulit gesta Francorum: quæ perduxit usque ad annum Christi octingentesimum; quo imperium ad Francos translatum fuit. Ea Aimoinus exscripsit: ut ipse agnoscit his verbis, extremo libro IV: *Porrò quæ scripsi usque ad tempora imperii Francorum, Adhemari, nobilissimi monachi, & devotissimi, relatione addidici, qui ei* (Carolo Augusto) *coævus, & connutritus est.*

tus est. Verbis quoque Adhemari plurimùm fuisse usum, colligo exinde; quòd in præfatione dicat: *Dicent etiam, En noster historiographus, novusq; auctor, qui aliorum verbis pro suis utitur. Hoc quidem me fecisse, non nego; neque id me piget: ac deinde facturum autumo: habeo bonorum exemplum.* Nec propterea, quæcunque libris IV prioribus, vel etiam sola, quæ quarto habes libro, Adhemari credi debent: sed ut Aimoinus Adhemarum, ita Adhemarus exscripserat priores. Sanè quæ antecedunt caput quinquagesimum libri quarti, ea ab aliquo sunt, qui Adhemarũ antecessit. Quod chronologia ista ostendit, quæ legitur cap. LIV. Nam perducitur ad annum Christi IↃCCXXXV, Caroli Martelli XIX: qui anno historiam hanc auctor scribebat; ut ipse indicat, cùm eum annum vocat præsentem, & deesse ait annos CCLXV, ut annus Christi millesimus impleatur. Hujusmodi profectò annorum collectio non solet institui, nisi jam summũ operi fastigium imponatur. Atq; hæc quidem dicta sunto ex hypothesi istâ, quâ minimùm quatuor primi libri creduntur esse Aimoini. Sed aliquantò aliter statuere convenit, si Aimoinus desiit in cap. XLI lib. quarti: atque hinc alius quædam subjunxerit ex Anonymo de gestis Francorum: mox alia ex Fredegario scholastico: cætera autem ex Adelmo, vel Adhemaro descripserit; nempe gesta Pipini, Caroli Magni, & Ludovici Pii, per annos continuos LXXXVII deducta; quæ pars à cap. LVIII incipit, atque ad libri IV finem producitur. Hæc si sententia placet, (& sanè aliquantò verisimilior est, ut infrà dicemus) non quidem Aimoinus exscripserit Adhemarum: sed alius non paullò junior ex Aimoino, Adhemaro, & aliis, eam Historiæ Francicæ miscellam composuerit.

USUARDUS, qui Sigeberto Husuardus, Phil. Bergomati, & Tritthemio, Isuardus vocatur, natione fuit Gallus, monachus cœnobii Fuldensis, ordinis Benedicti, auditor Alcuini. Hic jussu Karoli M. (ut Sigebertus testatur) edidit Martyrologium, in quo & Confessorum, aliorumque Sanctorum vitas, paucis inseruit. Id hodieque exstat, non exiguo sanè historiæ Ecclesiasticæ bono. Sed si Karoli Imperatoris postulato Usuardus martyrologium scripsit: liquet, quàm spissus sit error illorum, qui eum dicunt Bedæ temporibus vixisse. Est hæc sententia Jacobi Gaulterii S. I. in tabulis Chronographicis. Tuetur ille se auctoritate Baronii. Et sanè apud eum in indice Tomi IX annalium legitur: *Usuardus coætaneus Bedæ.* Sed si recurras ad ea, quæ Baronius dicit ad annum IↃCCXXXI, sect. XXXII: satis liquebit, nec ab indicis auctore, nec à Gaulterio, Baronium

nium fuisse intellectum. Quin Usuardum Karoli M. σύγχρονον fuisse, apertè Baronius, & in Annalibus, & in Martyrologio, profitetur. Nisi fortasse priores editiones aliud docuerunt: atque hoc iis, quos dixi, imposuerit. Agit de Usuardo & Papirius Massonus in Carolo Calvo, & Molanus, notis in Martyrologium. Quod si ætatem Usuardi novisset Georgius Vicelius, non hunc in modum scripsisset in præfatione Hagiologii: *Sigebertum, ac Vsuardum, à quibusdam toties citatum, esse neotericum, vel è nominibus liquere arbitror.* Sanè si paullò pòst, Ruggerum Fuldensem, quem anno CIↃCLVI claruisse agnoscit, inter antiquos reponit, quomodo recentibus annumerabitur Usuardus, qui tribus seculis, & quod excurrit, Ruggero antiquior est? At condonandum hoc Vicelio, viro sanè erudito; sed qui Usuardum needum vidisset. Quos secutus fuerit Usuardus, docet ipse his verbis: *Venerabilium, Hieronymi & Bedæ, presbyterorum, piis quamvis, & succinctis, super hoc provocabat descriptis: quorū prior brevitati studens; alter verò quamplures Kalendarum dies intactos relinquens, multa inveniuntur hujus operis prætermisse necessaria: quos tamen secutus, censui & FLORI, memorabilis viri, latiora jam in eo ipso negotio sequi vestigia, præsertim in secundo ejus libro: ibi enim multa, quæ in priori omiserat, & correxit, addidit: & siquid, præter quod ab illis accepi, hoc tempore auctum, vel mutatum est, sagaci à me indagine id perquisitum agnosci potest.* Ex his cognoscimus, martyrologium Romanum, quod Hieronymi nomen præferebat, à Beda fuisse auctum: Bedæ martyrologium fuisse adauctum à Floro: Flori itidem martyrologium ab Usuardo. De Floro auctor quoque Ado Viennensis in præfatione Martyrologii: *Primum fuit imperium, ac jussio sanctorum virorum, ut supplerentur dies, qui absque nominibus martyrū in martyrologio (quod venerabilis Flori studio in labore domini Bedæ accreverat) tantum notati erant.* Baronius in prolegomenis martyrologii Romani censet, hunc Florum esse eum, qui epistolas Paullinas verbis Augustini, hinc inde collectis, exposuerat: ut Sigebertus ait in catalogo cap. XCIV. Mihi hæc sententia minùs probatur. Nam planè censeo, Florum illum Sigeberto memoratum eumpse esse, qui Augustini de prædestinatione sententiam defendit adversus Joannem Erigenam, Scotum; ut Matthæus Westmonasteriensis docet in Florilegio ad annum IↃCCCLXXXIII. Valde enim verisimile est, eum, qui tanti facere Augustinum solet, ut ejus potissimùm verbis, quæ hinc inde collegerat, Paullinas enarraret epistolas; etiam Augustinum adversus Erigenam Scotū magnopere πελαγιονίζοντα, (ut liquet ex commentationibus Lugdunensis Ecclesiæ ante annos

prope

prope octingentos contra eum scriptis) seriò defendisse. Quare aliud mihi persuadere non possum, quàm Florum illum Sigeberto memoratum claruisse temporibus Karoli Calvi; apud quem Erigena diu in honore fuit: eum verò, quem Bedæ martyrologio multa addidisse, Usuardus ait, medio inter Bedam, & Usuardum, tempore floruisse: vel saltem, nec Beda vetustiorem esse,nec recentiorem Usuardo.

HATTO, sive Haito, vel Hetto,episcopus Basileensis, unà cum aliis quibusdam,jussu Karoli Magni, ad Nicephorum imperatorem legationem obiit, anno gratiæ IↃCCCXI: ut est in annalibus Francorum editis à Pithœo: item in vita Karoli M.ab eodem è tenebris erutâ. Hac occasione Ὁδοιπορικὸν, sive Itinerarium,contexuit; quo iter à se Constantinopolin susceptum exposuit. Tradidit quoque visiones S.Wettini monachi. Tandem,ætate gravis,vitam privatam episcopatui anteposuit,atque Huldrico lampada tradens, ad monasterium Augiæ majoris,in quo priùs fuerat abbas,reversus est.Obiit anno IↃCCCXXXVI. Vide Chronicon Hermanni Contracti ad an. IↃCCCVI, & IↃCCCXI,& Joannem Stumphium lib.XII cap.XXIII.

Caroli Magni ætate etiam fuit monachus ille, qui condidit historiam translationis corporis B.Germani, episcopi Parisiensis: quam apud Surium habemus T.VII die XXV Jul De ætate arguunt hæc verba auctoris: *Licet ipse non viderim; tamen, multis, qui viderunt, narrantibus, cognovi. Ex quibus omnibus unum mihi in hoc opere excellentissimum auctorem ponere placuit; dominum videlicet Karolum, gloriosissimum Imperatorem; qui,tunc puer septennis,operi pii genitoris interfuit; & ea,quæ ibi vidit,admirandâ memoriâ retinebat; nec non & admirandâ facundiâ diligentissimè fatebatur.*

Item tum fuit qui seu vero,seu ficto nomine dictus est FERIUS NELPERICUS. Reliquit heroico carmine historiam congressus Caroli M. & legionis Pontificis. Dixi de eo in opere de Latinis Poëtis.

PAULLUS, diaconus ecclesiæ Neapolios, transtulit vitam S. Mariæ, priùs Ægyptiæ meretricis, quam Sophronius, Hierosolymitanus episcopus, scripserat. Hæc versio (unde sua hausit Wicelius in Hagiologia)integra nunc quoque,cum præfatione interpretis ad regem Karolum, apud Surium exstat a. d. IX April. Eâ in præfatione idem Paullus testatur,se vicedomini, hoc est,Theophili,pœnitentiam; item *librum de venerandis constitutis, & gestis præsulum Romanæ Ecclesiæ*; Latinam in linguam vertisse. Interpretem eum esse

admodum antiquum, inde cognoscimus, quòd Sigebertus ejus meminit; & ita meminit, ut Bedæ proximè subjungat; multisque præmittat, qui ante annum octingentesimum vixere. Eoque aliud mihi persuadere non possum; quàm Karolum, cui librum suum dicavit, esse, non Karolum Calvum, sed Carolum M. Verba Sigeberti sunt in catalogo cap. LXIX: *Paullus, diaconus Neapolitanæ ecclesiæ, transtulit de Græco in Latinum vitam S. Mariæ Ægyptiacæ.* Hanc vitam postea carmine vertit *Hildebertus Cenomanensis:* ut testatur Henricus à Gandavo in catalogo cap. VIII.

CAP. XXXII.

De scriptoribus aliquot suppositititiis, vel commentitiis. Ac primùm exploditur opus stolidum, ac turpium mendaciorum plenum, quod Turpini, vel Tilpini, *creditur. Hinc de* Solcone Fortenam, Sivardo Sapiente, Hancone Fortenam, Ioanne Abgilli, Adele Adelingo. *Suffridus Petri refellitur. Vnde fit, quòd Abassinorum rex dicatur* presbyter Joannes. *Goldigni error de Seriphiorum appellatione, quâ Mauritaniæ reges censentur.*

TURPINUS, vel potiùs TILPINUS, aut Tulpinus priùs monachus fuit S. Dionysii prope Lutetiam; postea, postulato Caroli Magni, ab Adriano P. M. archiepiscopus factus est Rhemensis. Vide, quæ de eo scribit Flodoardus lib. I Hist. cap. V. & imprimis lib. II cap. XVII, ubi & XLVII episcopatus anno obiisse legitur, ac versus referuntur, quos tumulo ejus inscripsit Hincmarus. Quod si sana est lectio Flodoardi, novennio peccat Joannes Chenu Biturix libro de episcopis Galliæ; qui Episcopum factum ait an. IↃCCLXXIII, atque obiisse anno IↃCCCXI. Huic Turpino vulgò adscribitur, etiam à Tritthemio liber de gestis Karoli M. ac Rolandino jam olim ab scriptore Hierarchiæ subcælestis lib. IV cap. IX conjungitur cum Gregorio Turonensi, Richardo Cluniacensi, atque aliis, quos vocat nobiles Galliarum historiographos. Sed rectè censet Hottomannus Francogalliæ suæ cap. V esse fœtum hominis stolidi, atque imperiti, qui non vitam, sed fabulas conscripserit. Nec mens est alia Papirio Massono in suis Galliæ Annal. Aut Duzæ in Annal. Batavicis, cui *a* dicitur *mendaciorum monstris refertissimus*. Sanè non

a Elegia operis ad ordines, sive potius notas ipsius auctoris ad oram.

Hinc-

Hincmarus, Lupus, Flodoardus, vel ex tot aliis ejus, ac sequentis ævi, scriptoribus, illarum ullus quisquiliarum mentionem facit. Adde quod scriptor iste cap. XXXII meminit obitus Caroli M. At Turpinus ante Carolum M. defunctus fuit. Nam post decessum Turpini Rhemensibus à Karolo archiepiscopus datus est Vulfarius: ut testatur Flodoardus lib. II cap. XVIII. In MSo Turpini codice, quem cum editis contuli, post caput XXXI, quædam de pictura VII liberalium artium adduntur. Item adjecta sunt fini nonnulla de miraculo quodam ob preces Rolandi præstito; quædam item de ipso Turpino, & nonnulla alia. Quem codicem è bibliothecâ Amstelodamensi, ad me transmiserat, egregio parente filius dignissimus, Joannes Polyander junior, Jurisconsultus. Habes & MSum Turpini codicem apud Cantabrigienses in Collegio S. Benedicti. Cujus inscriptio est hujusmodi: *Liber Turpini Archiepiscopi Rhemensis quomodo Carolus rex Francorum adquisivit Hispaniam*. Hunc librum dicit Papa Calixtus esse authenticum, ut adjungit Thomas James: ut puto ex MSi operis inscriptione, sive nota ei addita. Fuere & alii postea, qui vitam Caroli M. in literas retulere. Unius de eo vitam in Hagiologia, docti sanè viri, Georgii Vicelii habes. Sed quàm ridiculum, quod addit, eam se vitam ex Plutarcho desumsisse. Nempe fefellit bonum virum, quòd Plutarchi vitis, in editionibus quibusdam *a* subnexam reperisset.

a Quas etiam secuta Basileensis Isengrinii anni 1550.

SOLCO FORTENAM, & SIVARDUS Sapiens, Frisii, vixisse dicuntur temporibus Pipini, & Caroli Magni; scripsisseque principum, ac regum Frisiæ, genealogiam, ac res gestas. De quo fides sit penes Suffridum Petri in script. Fris. dec. V. cap. IX, & X.

Uti & de HANCONE FORTENAM, Frisio: quem consignâsse ait expeditiones à se susceptas sub imperatore Græco, rege Scotiæ, Angliæque, & Karolo Magno. Vide dec. VI cap. VI.

Etiam refert, Karoli M. temporibus vixisse JOANNEM ABGILLI, & ADELEM ADELINGUM, Frisios; quorum priorem dicit commentarium scripsisse de expeditione Karoli Francorum regis in terram sanctam: item de expeditione suâ in Indiam: adhæc de Indiæ situ, ac gentibus diversis. Alterum verò egisse de monstris Indiæ, de moribus Indorum, & eorundem religione. Idem ait, Joannem Abgilli fuisse filium regis Frisii: atque ob sanctimoniam singularem *presbyteri* cognomen accepisse: eundem cum Orgero, Daniæ rege, duce Karolo Magno, profectum fuisse in Palæstinam: ac captis Hierosolymis, Karolū quidem in Germaniam esse reversum:

Joannem autem, unà cum Otgero, atque aliis, Indiam petiisse: ibi vastos occupasse terrarum tractus, ac condidisse imperium Abyssinorum regis; quod ab hoc Frisio Joanne *presbyteri Ioannis* vulgò nuncupetur. Addit, inter expeditionis Indicæ comites etiam fuisse Adelem Adelingum; regali itidem stirpe editum: atque ab hoc similiter portui Abyssino nomen *Adel* esse impositum. O hominem valde simplicem, ac prope dixerim insipientem; qui vanis adeò, ac stultis commentis habuerit fidem! Et sunt talia apud eum non pauca: ut parùm sanè fidei mereatur tot antiquos Frisię scriptores nobis commemorans: quorum multos ut ipse non sit commentus; commentitios tamen esse, nemo non videt, nisi qui oculos in calcaneo habuerit. Quòd si non aliunde, saltem ex eo fraudem odorari oportuerat, quòd hîc de captis à Karolo M. Hierosolymis dicitur. Cui enim veterum, vel per somnium, hoc in mentem venit? Nec appellatio *presbyteri Ieannis* (quâ ante sesquiseculum, non Africanus, sed Asiaticus rex, constanter vocabatur) indè profluxit, unde Suffridus nugatur: sed ab errore vulgari, quo *prestegianus* idem credebatur, ac *prestre Iean*. Atqui *prestegianus* vox est Persica, ac notat *Apostolicum*. Quâ de re vide Josephum Scaligerum lib. VII de emendat. temp. capite eo, quod est de computo Ecclesiastico. Id si minùs probatur, per me licet, sequaris opinionem Nicolai Godigni, libro primo de Abassinorum rebus cap. V. De caussa quidem, cur Abassinorum regi nunc id nomen detur, planè Godigno assentio. Nam cœpit ea appellatio à Petro Covillanio; idque occasione istiusmodi. Missus is erat à Joanne II, Lusitaniæ rege, ad exquirendum, quis potens ille Christianus rex foret, qui vulgò *presbyter Ioannes* vocaretur. Sed is, cùm in Asia esset, neminem istic ejus nominis reperit; ac ne quidem, cui competerent, quæ vulgò de eo ferrentur. Quid mirum? Jam anno CIↃCLXXXVII desierat id nomen: pura devicto Davide prestegiano à duce suo Cinge: qui pro prestegiano, vel presbytero Joanne, Joannes Ularcanus fuit nominatus. Verùm audierat Petrus in Africa agere regem Christianum admodum potentem. Is Abassinorum rex erat. Quò ut vênit, convenire ei vidit pleraque eorum, quæ apud Europæos de presbytero Joanne ferrentur. Hinc factum, ut crederet eum esse ipsum, qui presbyter Joannes dici soleret. Ejus verò errorem alii hac parte secuti fuerunt. At planè fallitur Godignus, cùm ait, pari ratione regem illum Asiaticum dictum fuisse presbyterum Joannem, ac olim Ægypti reges nominati *Pharaones*, & *Ptolomai*: & hodie Mauritaniæ reges *Seriphii* vocantur.

cantur. Nam appellatio ea regum Mauritanorum intra hos annos centum cœpit: nec aliud Seriphiorum nomen, quàm nobilem designat. Nempe ita vocantur nunc reges Mauritaniæ, quia è stirpe sint Muhammedis: nec soli hoc nomine insigniuntur; sed quicunque è filia Muhammedis originem trahunt: quos inter non rarò etiam mendicabula quædam conspicere est. Nempe utcunque egestate summâ premantur, tamen appellationem eam non deperdunt, cùm à Muhammede originem ducere negari non possit. Ut hîc quoque locum habeat illud Venusini vatis *a*; *Fortuna non mutat genus*. Sed hæc alius sunt loci. Ad institutum revertamur.

a lib. epod. od. 4.

Cap. XXXIII.

Eginhardi seu Einardi ætas, socer, dignitas, liber de vita Karoli Magni, de dictione ejus, & fide judicium, alia ejusdem. Othelgrimus de vita S. Ludgeri, præceptoris sui. Walafridi Strabonis laus, liber ejus de vita S. Galli abbatis. Eundem esse Walafridum abbatem S. Galli, contrà quàm visum Tritthemio, Surio, Bellarmino. Freculphi Chronicon bipartitum. Hilduinus abbas de vita præceptoris sui S. Sturmionis. Theganus de vita Ludovici Pii, & alter ejusdem ætatis de eodem argumento.

Ad extrema Karoli M. tempora, atque item ætatem Ludovici Pii, referendus est Eginardus, sive Eginhardus, seu Einardus (prout in antiquissimis codd. ac vetusto diplomate, vocatur) gener Karoli M. ac ejusdem cancellarius: post verò deserta seculi negotia monachus Benedictinus, atque abbas primus cœnobii Selgenstadiensis, seu Salingestadiensis SS. Marcellini, & Petri. Est hic omnium Germaniæ historicorum vetustissimus. Eoque Germanis carior esse debet, præsertim Francis Orientalibus; ut cui nemus Ottonium natale fuerit solum. Vir inter primos ejus seculi annumeratus est: ut ait Baronius T. IX ad an. IↃCCCCXXVI. Exstat ejus liber de vita Karoli M. quem eâ scripsit dictionis puritate, atque elegantiâ, ut coætaneos longè superet, planèque videri possit aliquot antè seculis vixisse. Quod

imprimis dictum velim, si ita scripsit Eginhartus, uti nunc legitur. Sed etsi pro ætate suâ satis eleganter loquitur, (Suetonium sibi imitandum proposuisse, optimè observatum est Casaubono) tamen nec prætereundum est, primùm Eginharti editorem, Hermannum, comitem Neuenarium, non institisse antiquo codici, quem habebat: sed in eo fuisse, ut passim floridiùs loquentem induceret. Quod ejus institutum, nequid dissimulem, probare neutiquam possim. Eoque magis displicet, quòd etiam, qui postea Eginhartum typis divulgarunt, hanc Neuenarii comitis editionem secuti fuerunt. Veruntamen, ut non ea fuerit dictionis elegantia, quâ nunc prodit; tamen sic quoque Eginhartus non uno nomine laudem meretur. Nam saltem pro ævo suo omnino eleganter hanc vitam exaravit. Tanto autem meliori eam fide retulit, quanto familiarius Carolo adhæsit: ut & Sigebertus censet de scriptoribus illustribus. Meminit ejus operis idem in Chronicis ad an. IↃCCCXIV. his verbis: *Cujus (Karoli M.) vitam Emardus descripsit.* Ita editiones vulgatæ *a* habent, quas videre contigit. Sed plane legendum *Einardus.* Quod & docet magister Adamus historiæ Ecclesiasticæ lib. II cap. IX. *De hujus, inquit, freti naturâ breviter in gestis Caroli meminit Einhardus, cùm de bello diceret Slavonico.* Hæc ille ante annos quingentos, & amplius. Imò & Lupus Abbas sic ad ipsum scribit Einhardum epist. I: *Venit in manus meas opus vestrum, quo memorati imperatoris Caroli clarissima gesta (liceat mihi absque suspicione adulationis dicere) clarissimè literis allegastis.* Ut omnino fallantur, qui Albinum, aut Ginthartum, vitæ ejus auctorem putant. Præterea reliquit (ut ex Aimoino & Chronico Laurishamensi cognoscitur) libros IV de inventione & miraculis SS. martyrum, Marcellini & Petri; quorum corpora Gandavi quiescunt. Item librum unum de iis carmine. Et hunc, & illos, reperire est apud Surium Tom. VII, die II Jun. Ejus quoque epistolam habemus ad Lupum, Abbatem Ferrariensis monasterii: quæ inter illas Lupi ordine est tertia. Ajunt & historiam scripsisse de gestis Germanorum, & Francorum. Quam non vidi. Uti nec epistolarum librum: aut quam psalterio operam impendit. Historiam seu fabellam, ut juvenis, Caroli notarius, cum filia ejus consueverit, atque ab ea per nivem sit portatus, eamque postea uxorem acceperit, vide sis in Chronico Laurishamensis Cœnobii, ex archivis Palatinis in Germania edito inter rei Germanicæ scriptores.

a Viti Francofurtensis anni 1566. & altera anni 1583: item Parisina, quæ exstat in bibliotheca Patrum edit. 2.

Eginharto æqualis fuit OTHELGRIMUS, familiarissimus discipulus S. Ludgeri, cujus & vitam tradidit. Sed ex duobus de vita S. Ludgeri libris prior solùm videtur genuinus: posterior autem junioris alicujus. Libellos eos Surius historiæ Sanctorum inseruit T. II die XXVI Martii. At postea eos integriùs ex MSo Fuldensi repræsentavit Christophorus Brouwerus.

Ludovici Pii temporibus claruit WALAFRIDUS STRABO. Fuit *vir doctus, & sapiens, & literarum scientiâ ante alios illustris:* ut de eo judicat Iso, monachus Sangallensis, præfatione suâ in vitam S. Othmari. De eodem sic Hermannus Contractus ad annum IↃCCCXLII: *Augiæ Walafridus Strabo vir doctus, abbas* XII, *præfuit, qui metro & prosa conscripsit multa.* Præter glossas & lib. de rebus Ecclesiasticis, etiam, (ut Sigebertus ait) *vitam, & miracula sancti* GALLI *abbatis, primùm prosaicè, deinde metricè, composuit.* Eam libris duobus prosâ habes apud Surium Tom. V die XVI Oct. Carmine scriptam præteriit: quæ exstat in MSo codice S. Galli apud Helvetios: sed adeò vitiosè exarato, ut solo ex eo in lucem dare, temeritatis potiùs, quàm diligentiæ esse, Henricus Canisius *a* putârit. Præterea librum de vita edidit S. Othmari. Quam uti & duos de ea Isonis libros, apud eundem Surium reperies Tom. VI Nov. XVI. Ille de vita S. Othmari exstat in bibliothecâ S. Galli. Ac similiter extrema S. Mammæ (seu Mamantis malis) monachi: quam Canisius repræsentat T. VI Ant. Lect. uti & vitam, atque obitum S. Blaitmaic. Item scripsit vitam S. Leudegarii. Adhæc visionem S. Wettini, epitaphium Werdonis abbatis, atque alia; quæ vide apud Canisium Tom. VI Antiq. Lect. Etiam (ut Possevinus ait) condidit Chronicon Monasterii Fuldensis, quod exinde alii, atque alii, continuarunt. Tritthemius vehementer errat, cum Walafridum abbatem S. Galli, & Strabonem, monachum Fuldensem, diversos esse arbitratur: atque illum quidem vixisse temporibus Aasimari Tiberii, & Justiniani junioris, hoc est circa annum septingentesimum: hunc autem temporibus Ludovici imperatoris, anno IↃCCCXL. Nam VValafridus hic priùs monachus Fuldensis fuit; postea decanus S. Galli; tandem & abbas Augiæ divitis, quæ vulgò *Richenaw*: ac cùm id munus septennium sustinuisset, anno obiit IↃCCCXLIX. Id eo magis monere operæ fuit, quia Tritthemius etiam Laurentium Surium in historia Sanctorum, Bellarminum in catalogo illustr. script. atque alios nonnullos, in errorem induxit.

a Præfat. in poëmata VValafridi Strabonis, quæ expressit T. 6. Antiq. Lect.

FRE-

FRECULPHUS, qui & nonnullis Treculphus, monachus priùs Fuldensis, pòst Lexoviensis Ecclesiæ in Lugdunensi secundâ (nunc ea est Rothomagensis provincia regionis Nortmannicæ) episcopus, quo in munere Launobodo successit, successoremque habuit Rogerium; quantum ex episcoporum Lexoviensium catalogo perspicere licuit. Ubi & ab anno IↃCCCXXX, usque ad annum IↃCCCXL, dicitur claruisse. Chronicon scripsit Sigeberto etiam celebratum in catal. cap. XCI. Estque id opus bipartitum. Ejus parte priori ab initio mundi progreditur usq; ad nativitatem Christi: alterâ ab Servatore nato usque ad Francorum, & Langobardorum regna. Posteriorem partem dicavit Judithæ Augustæ, conjugi Ludovici Imperatoris, Caroli M. filii. Commentarios suos in Genesin Freculpho huic inscripsit Rabanus Maurus, vir ætatis suæ doctissimus. Freculphum hunc inter præcipua Galliæ lumina numerandum esse, censet Demsterus Paralip. in Rosini Antiquitates lib. I cap. I. Prodiit non semel iterumque. At MSus exstat Oxonii in Collegio Lincolniensi.

HILDUINUS, *abbas monasterii S. Dionysii*, celebratur anonymo annalium Francicorum conditori, à Pythœo edito, ad annum IↃCCCXXVI, quo ipso dicitur *Romam mittens, annuente precibus Eugenio, Apostolicæ sedis tunc præsule, ossa beati martyris Christi, Sebastiani, accepisse, & ea apud Suessonam civitatem in basilica S. Medardi collocâsse*. Eandem rem narrat Sigebertus in Chronicis ad an. IↃCCCXXV; ubi etiam vocatur *sacri palatii archicapellanus*. Meminit Hilduini quoque Nithardus, Caroli M. nepos, lib. I, ac II, de dissensionibus filiorum Ludovici Pii: ubi *ἁπλῶς abbas Ecclesiæ S. Dionysii* nominatur. Monasterium autem hoc S. Dionysii duabus leucis distat Lutetiâ Parisiorum. De eo sic Sigebertus in catal. cap. LXXXII: *Hilduinus abbas S. Dionysii Parisiensis, scripsit ad Ludovicum imperatorem utroque stylo, id est prosaico, & metrico, vitam ipsius Dionysii.* Vitam eam prosâ ab Hilduino scriptam, cum aliis opusculis ejus argumenti, primus edidit Matthæus Galenus Vestcapellius, Theologus Lovaniensis: posteaque sanctorum historiæ inseruit Surius T. V. die IX Octob. At quatuor libri, quos de eo composuit carmine, MSSi adservantur in monasterio Gemblacensi. Hilduino huic dedicavit Rabanus Maurus commentarios suos in IV libros Regum. Operis ejus de passione Dionysii meminit & Notgerus, episcopus Leodiensis, epistolâ ad Werinfridum abbatem: quæ vitæ S. Remacli à Notgero scriptæ præmittitur.

ÆGIL, sive Aigil, seu Eigil (variè enim scribitur id nomen) Ludovici Pii favore, & totius congregationis consensu, quartus abbas Fuldensis factus fuit anno Chr. IↃCCCXVIII. Scripsit vitam S. Sturmis, seu Sturmii, aut Sturmionis, Fuldensis Ecclesiæ archimandritæ, & conditoris, ac S. Bonifacio persamiliaris; qui & Sturmionem vocare suum eremitam solebat. Potuit autem Ægil Sturmionis acta optimè nosse; quandoquidem ejus discipulus erat; & multorum, quæ refert, testis fuit oculatus: ut ipse de se scribit. Dicavit hoc opus Angilthrudi virgini. Meminitque ejus quoque Candidus in vita Ægili, his verbis: *Lectionem libri illius, quem de vita supradicti* (Sturmionis) *abbatis, & origine monasterii* (Fuldensis,) *Christi largiente gratiâ, composuit, fratribus ad mensam recitari præcepit.* Hanc Sturmionis vitam è MSo cod. Bambergensi primus in lucem protraxit Christophorus Brouwerus, S. I. Presbyter Obiit Ægil anno IↃCCCXXII, cùm quadriennium fuisset abbas: successoremque habuit Rabanum Maurum, summum virum, ut diximus: qui & epitaphium fecit Ægilo. Id apud Candidum habes in Ægili vita.

THEGANUS Francus, Trevirensis Ecclesiæ chorepiscopus, vixit sub Ludovico Pio: deque rebus ab eo gestis librum edidit; quem unà cum Francorum annalibus exhibuit Pithœus. Superstite adhuc Ludovico editum esse, satis docent postrema hæc opusculi verba: *Eodem anno, in ipso itinere, obiit Berengarius, dux fidelis, & sapiens; quem imperator cum filiis suis luxit multo tempore. Iste est annus* XXIII *regni domini Ludovici, piissimi imperatoris; quem conservare, & protegere diu in hoc seculo feliciter commorantem, & post hæc discurrentia tempora, perducere dignetur ad societatem omnium sanctorum ejus ille, qui est Deus benedictus in secula.* Ergo non attigit Theganus res postremi triennii: sed desiit anno Ludovici XXIII, qui Christi est IↃCCCXXXVII. Cæterùm libellum hunc secuit Walafridus Strabo in partes LVIII; ac singulis caput suum, sive titulum, vel argumentum, præposuit. Vide ejus præfationem libello additam: unde & cognosces, Theganum hunc Straboni fuisse cognitum; fuisseque genere nobilem, ingenio acrem ac vehementem, amantem justitiæ atque imperatoris sui, lectionis multæ; sed docendâ, regendâque Ecclesiâ suâ, admodum districtum; veréque magis, quàm eleganter, scripsisse.

Est & alter ejusdem ætatis, qui itidem in literas retulerit vitam Ludovici Pii, atque in annalibus Francorum à Pithœo editis similiter legatur. Ejus nomen nescitur: sed ætatem scriptoris clarè ex eo cognoscimus, quòd, ut ipse refert, cùm anno IↃCCCXXXVI,

III Id. Apr. cometes apparuisset per dies XXV, vel, ut alii dicunt, XXXIV; ab imperatore eo fuerit accitus, rogatusque, quid sidus hoc novum portendere putaret. Hic scriptor etiam extremam Ludovici vitam, mortemque ejus, quod Theganus non fecerat, exponit. Operæ autem sit cum Pithœanâ editione conferre illam, quam cum aliquot rerum Germanicarum scriptoribus Justus Reuberus divulgavit. Multùm enim editiones hæ variant. Inscribuntur autem à Reubero, *Annales rerum gestarum à Ludovico.* Estque proximus iis ante Turpinum locus. Præterea vide caput XIX libri quincti eorum, quæ tribuuntur Aimoino. Insuper opus *Francicæ Historiæ* curâ Marquardi Freheri Hanoviæ editum. Ubi idem opus ex Palatinis MSis emendatius legitur.

CAP. XXXIV.

Nithardi liber de dissidio filiorum Ludovici Pii, & quando eum scripserit. Genus ejusdem; item cui opus isthoc dicârit, & cujus jussu id composuerit. Candidus de vita abbatis Ægili, quam Rabani hortatu, & exemplo, descripsit. Idem de vita Bangulphi abbatis. Aimoini historia Francica, atque alia ejusdem. Cum Aimoino Ammonium, seu Aumonium, malè confundi à Possevino, & aliis. Ætas Aimoini clarè ostensa. Alium videri ab hoc Aimoinum notarium, & capituli scribam: contrà quàm viro docto visum. De ætate Aimoini lapsus, seu Possevini, seu librarii. Ab alio adjecta Aimoino videri, quæ libro quincto leguntur de Carolo Calvo, & seqq. impp. Hottomanni lapsus. Quis Abbo ille sit, cui Aimoinus dedicavit historiam Francicam. An Aimoinus fuerit monachus Floriacensis: ut Possevinus putabat. Aimoinus imaginum cultui adversatus. Scriptor de translatione S. Viti. *Auctor vitæ Karoli M. editus à Pithœo.*

LUdovici Pii, atque item Lotharii tempore, claruit NITHARDUS: cujus sunt libri quatuor de dissidio filiorum Ludovici Pii Imper. Orditur ab excessu Karoli M. hoc est anno IↃCCCXIV, & progreditur usque ad annum IↃCCCXLIII. Quo ista in

in literas mittebat, ut docent hæc verba in extremo libri IV: *Temporibus bonæ recordationis magni Karoli, qui, evoluto jam penè anno* XXX, *decessit.* Penè trigesimo, inquit, quia ab anno octingentesimo decimoquarto, quo Carolus decessit, usque ad octingentesimum quadragesimum tertium, cujus res gestas exponit, solùm anni sunt undetriginta. Edidit Nithardum Pithœus in Annalibus Francorum. Inscriptio verò hujusmodi est: NITHARDI, ANGILBERTI FILII, KAROLI MAGNI IMP. EX BERTHA FILIA NEPOTIS, &c. Rectè sanè. Nam ipse genus suum exponit lib. IV, his verbis: *Eademq; die Angilbertus, vir memorabilis, Centulo translatus, & anno post discessum ejus* XXVIII, *corpore absque aromatibus indissoluto repertus est. Fuit hic vir ortus eo in tempore haut ignotâ familiâ. Magdelhaudus autem, Richardus, & hic, ex una progenie fuere. Et apud magnum Karolum merita magni habebantur Qui ex ejusdem magni regis filia, nomine Beretha, Harnidum, fratrem meum, & me Nithardum, genuit.* Ubi *magnum regem* appellat Carolum M. cujus proximè mentio antecessit. Misit Nithardus hoc opus ad fratrem Lotharii imperatoris: sive is Hludarius, Germaniæ rex erat: sive Carolus Calvus, tum temporis rex Neustriæ, ac postea imperator. Hoc arguunt ista verba initio lib. II: *Explicitis, pro tempore ac viribus, dissensionum vestrarum initiis, è quibus quique lector scire cupiens, quamobrem, post obitum patris vestri, Lotharius vos, fratremque, persequi statuerit.* Imò & jussu ejusdem scripsisse, ostendit initium hoc operis: *Cùm, ut optimè, mi domine, nosti, jam penè annis duobus illatam à fratre vestro persecutionem vos vestrique hautquaquam meriti pateremini: antequam Cadhellonicam introiissemus civitatem, præcepistis, ut res vestris temporibus gestas stili officio memoriæ traderem.* De Nithardo placet judicium Barthii, quod iccirco ejus apponam verbis ex Adverſ. lib. XLVI cap. IX. *Nithardus,* inquit, *cordatus, prudens, proque iis temporibus disertus scriptor qualem sanè decuit virum tanto genere oriundum, tantâ rerum experientiâ subnixum. Nam legationibus inter filios Ludovici Pii functus est, & turmis nonnullis à partibus Caroli Calvi post imperatoris præfuit: satis cætera laudatus, modo odium in Lotharium minus indulgeret suo. Sed quid faciemus illi? Homo utique & suis addictus fuit: atque ita cum fratribus suis egit Lotharius, ut bono cordatoque homini integrum sit non illorum potiùs, quàm ipsius partibus favere, siquidem favore opus sit: quem tamen in historiâ dissimulamus potiùs, quàm commendamus.*

Æqualis Nithardo erat CANDIDUS, monachus Fuldensis. Hic æternitati sacravit vitam abbatis sui Ægili, qui Fuldensis mo-

nasterii abbas electus est anno IↃCCCXVIII. Nec prosâ solùm, sed carmine etiam, vitam ejus prodidit. Utrumque opus ex MSo Fuldensi, eoque codice pervetusto, primus edidit Christophorus Brouwerus. Magni illius Rhabani hortatu, atque exemplo, ea commentatum se fuisse, indicat ipse initio ejus Vitæ, his verbis: *Anno preterito, dominus abbas Rhabanus, cùm illi querebar; quia non haberem quenquam mecum consociorum, cum quo, in divina lectione, disputando, & legendo, proficere potuissem; tale mihi responsum referebat: Exerce, inquit, temetipsum legendo, & aliquid utilitatis adde, dictando. Nam dum ego ibidem, ubi nunc ipse moraris, quondam commanerem: librum prosâ, & versibus, in laudem sanctæ Crucis, divinâ gratiâ inspirante, incepi, atque fidelibus legendum studioso labore consummavi. Hac igitur, frater, licentiâ fretus, duos libros de vita Aigili, abbatis nostri; dictando, & scribendo, Dei dono, peregi: unum prosâ, alterum verò versibus explicavi.* Antequam autem Ægili vitam concinnaret; jam, Ægili ipsius jussu, exarârat vitam Bangulfi abbatis: quod hæc ipsius Candidi verba ostendunt: *Ex eo igitur tempore, quo me venerabilis pater Ægil vitam Bangulfi, cari Abbatis nostri, jam de ergastulo corporis absoluti, intimâ exhortatione persuasit literis explicare: ex eo me libuit benevolentiam, studium, & gravitatem tanti patris, memoriæ commendare.*

Ad hæc quoque tempora referri debet AIMOINUS monachus, egregius historiarum scriptor; ut eum vocat vetus auctor commentarii de regimine principatus lib. III cap. XXI: quod opus vulgò, sed falsò, tribuitur Thomæ Aquinati. Scripsit de gestis Francorum. Qui libri sæpius in lucem prodiere. Item libros duos de inventione & translatione S. Vincentii, Levitæ & Martyris. Qui primùm lucem videre beneficio doctissimi Jacobi du Breul, monachi. Ad fidem huic operi conciliandam, pertinent ista in eo verba: *Erat sanè alius in eodem monasterio religiosus monachus, æquè sacerdos, & conversus, Audaldus nomine, speciali ei familiaritate connexus, ac vitæ moribus, penè consimilis: cujus* AB ORE, *quæ dicuntur, & multò etiam ampliora, nos in fide accepisse confidimus.* Adhæc de miraculis S. Germani egit libris duobus: quos apud Surium habemus T. VII. Addit Possevinus libros de miraculis S. Benedicti. Uti & Carolus Saussejus Aurelianensis annal. lib. IV cap. X. Qui libros hosce ait post Adrevaldum, & Adelardum, (Adelarium dicere voluit) composuisse. Atqui isti multò post Aimoinum vixerunt: ut liquebit ex iis, quæ postea dicentur. Estque is primus error. Præterea de auctore fallunt, & falluntur. Sermo enim nobis est de libris Aimoini.

moini. Sed hi autorem habent Ammonium, seu Aumonium: qui, ut suo loco dicemus, vixit temporibus Ottonis III, circa annum Iɔcccxc. At Aimoinus floruit temporibus Caroli Magni, Ludovici Pii, & Lotharii. De ultimis Caroli M. temporibus, satis apertum est ex verbis illis extremo lib. IV de gestis Francorum; *Porrò quæ scripsi usque ad tempora imperii Francorum, Adhemari relatione didici, qui ei* (Carolo Augusto) *coævus & connutritus est. Posteriora autem, quia ego rebus interfui Palatinis, quæ vidi, & comperire potui, stylo contradidi.* Sub Ludovico Pio claruisse, indicant hæc, quæ libro V cap. XVII scribit de comete conspecto ab imperatore Ludovico Pio: *Quem cùm primùm imperator, talium studiosissimus, conspexisset, constitit: & antequam quieti membra committeret, accito quodam, itemq; me, qui hac scripsi, & qui hujus scientiam habere credebar, percontari studuit, quid super hoc mihi videbatur.* At cometes iste fuit anno Ludovici XXIV, Christi Iɔcccxxxvi, III Id. Apr. De Lotharii temporibus arguit exordium vitæ B. Germani; quod hujusmodi est: *Anno Incarnationis Dominicæ octingentesimo quadragesimo sexto, Regis item præcellentissimi Caroli sexto, cùm regnum Francorum, post obitum Ludovici imperatoris, varias divisum esset in partes,* &c. At qui sextus est Caroli regis, idem est sextus Lotharii imperatoris: ut constat ex divisione imperii inter liberos Ludovici Pii. Ulterius verò fuisse progressum, cognoscimus ex libris de inventione, & translatione corporis B. Vincentii Levitæ, & Martyris: quos hoc pacto orditur: *Anno octingentesimo quinquagesimo quincto Domini nostri Iesu Cristi, regnante orthodoxo Francorum principe Karolo, Ludovici imperatoris filio.* At quinquagesimus-quinctus Christi, est decimus-quinctus Lotharii. Atque hæc satis liquent. Cæterùm eruditissimus Jac. Breulius longiùs etiam vitam producit. Nam etiamnum vixisse ait anno gratiæ Iɔccclxxii, qui Ludovici junioris imper. duodevigesimus fuit. Probat hoc ex antiquis chartis, ubi se reperisse testatur: *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Gozlinus, gratiâ Dei abbas monasterii beati Vincentii martyris, ubi venerabilis confessor Christi, Germanus, corpore quiescit &c. Anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi* DCCCLXXII; *regni verò Caroli* XXXII. Subscriptio autem hujusmodi erat: *Aimoënus notarius ... & monachus scripsit, & subscripsit, prid. Non. Octobris.* Est autem is Gozlinus, qui postea ex abbate Parisinus est factus episcopus, ac Parisios defendit adversus Normannos, urbem obsidentes: quod anno contigit Iɔccclxxxv: vel, ut Guilielmus Nangiacus censet, biennio pòst. Putat autem Breulius, Aimoinum, mona-

 chum,

chum, & capituli scribam, eundem esse ac historiographus ille, de quo dictum nobis. Eoque non dubitat, quin anno Chr. IↃCCCLXXII superfuerit. Imò anno IↃCCCLXXXV, tempore obsidionis Parisinæ, in vivis fuisse arbitratur. Quod si est, valde fuerit longævus. Equidem metuo, ne notarius iste alius sit ab historiographo. Quod si est, perperam ex duobus unum concinnat. Quicquid est, Possevinus audiri non debet, cùm claruisse Aimoinum ait anno IↃCCCXC. Scribere debuit IↃCCCXL. Sed fortasse & hæc librarii menda est pro 40 substituentis 90: qui proclivis admodum fuerit error. Imperitior aliquis existimare possit, Aimoinum vixisse multò post annum millesimum, propterea quòd liber quinctus de rebus gestis Francorum producatur usque ad nativitatem Philippi Augusti: hoc est annum Christi CIↃCLXV. Huic argumento facilè occurritur. Nam Aimoinus solùm partem eam libri quincti scripsit, quæ est de temporibus Karoli Magni, Ludovici Pii, Lotharii, & Ludovici II. Quod si, ut Breulius opinatur, tempore obsidionis Parisinæ superfuerit, scripsisse etiam possit illa, quæ Carolo Calvo, Ludovico III, & Carolo Crasso, imperantibus, evenerunt. Sed ulteriùs non possit: nisi penè Nestoream illi ætatem affingamus, vel alicujus Joannis de Temporibus. Imò & conjectura mea est, libri quincti partem eam, quæ ab Aimoino est, fuisse olim partem libri quarti: sed ab iis, qui sequentes Galliæ reges Aimoino addiderunt, à quarto esse avulsam, quia putarent; meliùs novum inchoari librum ab imperio Karoli Magni. Sanè quatuor tantummodo libros promittit Aimoinus in præfatione hujus operis ad Abbonem Abbatem. Quæ res fecit, ut doctissimus Hotomanus, disputatione de jure feudali cap. III, locum adducens ex Aimoini lib. V cap. I, eam citaret ex appendice Aimoini. In quo falli liquet ex antè dictis. Dicere etiam possis, quatuor primùm libros duntaxat edidisse: sed, cùm postea multos superesset annos, decrevisse & suorum temporum historiam pandere. Ac tum extrema verba quarto esse libro adjecta, eámque quincti libri partem, quæ est de temporibus Aimoini. Sed quis abbas iste Abbo, cui suam Aimoinus historiam dicavit? num Floriacensis collegii abbatem dicemus? Id putant, qui ex eo, quòd abbati Abboni historia ista dedicetur, colligunt, Aimoinum fuisse monachum collegii Floriacensis: in qua etiam sententia est Possevinus. Atqui Abbo iste seculo toto junior est Aimoino. Siquidem est S. Abbo martyr, qui trigesimus est Floriacensis abbas, atque anno claruit CIↃ. Nec, nisi fortè abbatis alicujus nomen

inter-

interciderit, quisquam ante eum istius nominis Floriacensis abbas fuit: ut abbatum ejus monasterii catalogus ostendit apud Carolum Saussejum lib. IV Aurelianensium Annalium cap. X. Et si Aimoinus fuisset monachus cœnobii Floriacensis: omnino, ut rectè à Breulio observatum fuit, in historia sua alicubi cœnobii ejus meminisset: nunc semel *a* cœnobii Floriacensis facere mentionem est contentus: at sedulò commemorat ordine Abbates cœnobii S. Germani à Pratis, ac præcipua ejus privilegia; quæ in archivis adservari, nec cuivis patere, solent. Unde consequitur, fuisse monachum cœnobii S. Germani. Et quid mirum, si ea privilegia patuerint Aimoino; si, ut Breulius quidem censet, notarius ejus collegii fuit? At enim, inquias, si cœnobii fuisset S. Germani monachus, cœnobii ejus abbati, non alterius dicâsset: nunc alteri misisse est manifestum, cùm nullus Abbo inter illos S. Germani sit abbates. Huic argumento non ineptè occurrit Breulius. Fieri enim potuit, ut ad evitandum vitæ periculum aliquamdiu se recipere cogeretur in aliud cœnobium: ac ob beneficium acceptum cœnobii ejus abbati dicaret opus hoc historicum. In cujusmodi periculo, præcipuè versati fuere monachi cœnobii S. Germani, cùm Normanni Parisios obsiderent: de qua obsidione antè dictum. Sanè ut ad illud usque tempus vitam non produxerit Aimoinus, potuit tamen aliud periculum antea similem fugam suasisse. Interim omnino certiora pronunciaremus, si visus nobis foret liber Aimoini de vitâ hujus Abbonis, qui ab eo scriptus est ad Hervæum clericum, atque incipit, *Quia, superni gratiâ redemtoris*, &c. uti auctor est Carolus Saussejus Annal. Aurelian. lib. IV cap. X. Fuit Aimoinus ex iis, qui venerationi imaginum adversarentur: ut hæc ejus scriptoris verba indicant lib. V cap. XXVIII: *In qua synodo de imaginibus adorandis aliter, quàm orthodoxi doctores antè definierant, statuerunt, & quædam pro favore Romani Pontificis, qui eorum votis de imaginibus adorandis annuit, & quædam, contra antiquos canones, & contra ipsam suam synodum, constituerunt; sicut, qui eandem synodum legerit, patenter inveniet.* In editione Parisinâ *b* hæc sunt immutata contrariam in mentem. Quod unde sit, quivis per se videt. Sed prout nos, ita & Baronius ea in Annalibus *c* refert. Qui & inde colligit, quod de Aimoino dicebamus.

Atque hæc ubi de ætate, & sententiâ Aimoini annotâram, ecce fortè fortunâ incidi in ea, quæ Guilielmus Ranchinus observavit lib. I. Variat. cap. XV; quæ item de Aimoino in literas retulit Marquardus Freherus. Ea res occasionem præbuit accuratiùs ista pensiculandi.

a Pag. 123 edit. Parif. Wechel. in 8.

b Anni 1602.

c Tom. 10. ad an. 869.

ſiculaudi. Omninò autem nunc ita videtur, falli, & Baronium, & Breulium, & quicunque (uti & nos antè) hiſtoriam Francicam ſub Aimoini nomine editam, extendi putant ultra initium regni Pipini. Nam ipſe Aimoinus in præfatione ait, ſe eò uſque hiſtoriam producturum. Nempe propoſitum illi fuit, agere ſolùm de Merovingiis, ſeu Merovæo, & ejus poſteris: non item de Pipino, filioque ejus Karolo M. unde Pipiningiorum, ſeu Carolinorum ſeries incipit. Quid quòd, ſeu fato præreptus orbi, ſeu valetudine, vel negotiis impeditus, nec eouſque hiſtoriam perduxit, quo ſtatuerat? Nam poſt libri IV caput XLI hæc leguntur: *Hactenus liber Floriacenſis monaſterii ſupra Ligerim geſta Francorum recitat. Quæ verò ſequuntur, non Aimoini, verùm alterius cujuſdam hiſtoriographi ſunt: nec unius quidem tantùm, verùm duorum. Nam & obitus, ſepulturaq; Dagoberti regis, & alia pleraque, præciſo nimium rudique ſtylo repetuntur. Et cùm ad Karoli Martelli geſta ventum eſt, politiori magisque Latinâ oratione, tum illius, tum cæterorum geſta res explicantur.* Nec ulteriùs, quàm Floriacenſis codex, provehitur alius ante tria quatuórve ſecula exaratus; quo uſus eſt Claudius Fauchetus lib. IV Antiquit. Francicarum, cap. VI. Nempe, (ut Marquardo Frehero obſervatum fuit) conſarcinator horum quinque Francicæ hiſtoriæ librorum, qui nunc Aimoini nomine circumferuntur, inde cœpit, ubi Aimoini codex deſinebat; eáque, quæ promiſerat Aimoinus, ſupplevit, partim ex opere, quod *Geſta Francorum* inſcribebatur, ac in Corpore a veteris & ſinceræ Hiſtoriæ Francicæ excuſum reperitur: partim verò ex Chronicis Fredegarii, quæ in eodem Corpore leguntur: è geſtis quidem memoratis à cap. XLI uſque ad dimidium capitis LII: à Fredegario autem inde, ubi prior pars finit, uſque ad cap. LVIII. Nihil mirum, ſi illa, quæ conſequuntur cap. XLI, rudiori ſtylo perſcripta dicantur, quàm eſt ille, quo Aimoinus utitur. A capite autem LVIII jam eſt alius auctor, uſque ad libri IV finem. Scriptor iſte complexus eſt geſta horum trium, Pipini, Caroli M. & Ludovici Pii. Nomen auctori, vel ADHEMARUS fuit, ut Pithœo placitum: vel ADELMUS; ut cenſet Papirius Maſſonus. De quatuor libris vidimus. Agamus nunc de quinto, cujus prima pars continet vitam Ludovici Pii, conſcriptam ab æquali ejus, Aſtrologiæ perito. Eſt hic idem, ac ille, quem in Francicis Annalibus edidit Pithœus: quo de auctore dictum nobis cap. ſup. Pauca ſolùm, ubi viſum fuit, compilator reſecuit. Extenditur uſque ad illa verba cap. XIX, *Vertente autem anno, &c.* Supereſt judicium feramus

a *Hanoviæ an. 1613.*

ramus de iis, quæ post caput XIX sequuntur, usque ad libri finem. Estque historia ea annorum CCCXX. Puta ab anno IↃCCCXLVI, usq; ad annum CIↃCLXV. Sed ita, ut aliqui sint hiatus: uti statim in ipso initio inter cap. XIX & XXI. Nam, ut bene Ranchino observatum, Lotharius ille, de quo cap. XXI, non est idem ac is, de quo in fine agitur capitis XIX, sed ejus filius. Ut omninò intermedio cap. XX aliquot annorum acta sint omissa. Nec pars ista omnis uni debetur auctori, cùm stylus nunc rudior sit, nunc floridior: ac nunc ad modum annalium, nunc in historiæ formam, decurrat. Quin etiam, quæ proximè excipiunt ista de Ludovici Pii excessu, non ab eo profecta esse, qui ætati Ludovici Pii proximus sit; sed qui toto seculo, & fortasse ampliùs, posterior fuerit; satis indicant hæc verba extremo cap. XIX: *Lotharius verò partem Franciæ sibi vindicavit, quæ, usque in hodiernum diem, ex suo nomine Lotharii regnum appellatur.* Compilator interim satis videtur antiquus: seu vixerit temporibus Ludovici, quadragesimi Francorum regis: seu aliquantò pòst. Quædam tamen ab aliquo longè recentiore sunt inserta: utpote in quibus non modò Saxonis Grammatici; sed etiam Antonii Sabellici, & Rob. Gaguini, mentio fiat; quos anno CIↃ IↃ vixisse omnes sciunt.

Sub Ludovico Pio etiam fuit ille, ex quo S. Viti translationem Surius retulit in Hist. Sanct. T. VII die XV Jun. De ætate quod dixi, ex eo liquet, quòd auctor præsens interfuerit translationi: ea autem contigerit anno IↃCCCXXXVI Indict. XIV, anno Ludovici Imp. XXIII.

Auctor quoque vitæ Karoli Magni, quæ beneficio Pythœi in annalibus Francorum compâret, eodem tempore, & fortasse ulteriùs, floruit. Argumento erunt hæc ejus verba de temporibus Karoli M. loquentis: *Quadam die, cùm bellum præpararent adversus Francos, qui ipsum castrum custodiebant: apparuit manifestè gladius supra Ecclesiam, quæ est infra ipsum castrum, videntibus cunctis, tam à foris, quàm deintus. Ex quibus* MULTI MANENT ADHUC, *qui dicunt*, VIDISSE SE, *instar duorum scutorum, colore rubeo, flammantium & agitantium supra ipsam Ecclesiam.* Monachus fuit cœnobii Egolismensis S. Eparchii: ut satis arguunt, quæ de hoc cœnobio, deque S. Eparchio, gaudet inspergere.

CAP. XXXX.

Venitur ad eos, qui vixere temporibus Lotharii Augusti. Haymonis *episcopi opus de rerum Christianarum memoriâ.* Rabani Mauri *martyrologium.* Παρόραμα *Possevini. Landulphus Sagax. Martyrologium* Wandelberti. *Videri hujus ephemerides, quæ vulgò tribuuntur Bedæ. Ejusdem libri de vita, & miraculis S. Goaris.* Ruthardus *de vita S. Bonifacii. Ejus præceptores, vitæ genus, obitus.* Rudolphus de S. Lioba. Mago *de eâdem, quem nonnemo Mogonē malè appellat.* Lupi Servati *commentatio de vita S. Wigberti, & cui eam sacrârit. Error, seu Possevini, seu potiùs librarii.* Altfridus. *Tres primi Monasteriensium episcopi. Quorum fide nitatur Altfridus in opusculo de vita Ludgeri.* Anastasius bibliothecarius *quos honores gesserit, quæ ex Græco expresserit, & quæ ipse scripserit. Amphilochii vita è Græco fonte ab* Urso diacono *deducta.* Rampertus.

HAYMO, sive Haimo, aut Heimo, vel Hemmo, primò Fuldensis, hinc Hirsfeldensis monachus, deinde Halberstadensis episcopus, floruit tempore Lotharii, filii Ludovici Pii, ac sedit annis XII, cui Hildigrin in episcopatu successit. Tritthemium, qui & abbatem Hirsfeldiæ fuisse arbitratur, planè ratio fugit. Nam quo eum tempore abbatem fuisse putat, Bruno abbas erat: Haimo autem episcopus. Hic præter commentarios in utriusque instrumenti libros, cùm alia reliquit, tum opus historicum de memoriâ rerum Christianarum: quod Coloniæ primùm, ac postea cum notationibus Petri Galesinii prodiit Romæ anno CIƆIƆLXIV. Ejus non meminit Sigebertus: qui de Haymone loquitur libro de viris illustr. cap. CXXXVI: sed meminit Tritthemius in catal. At quod idem Tritthemius obiisse ait sub Ludovico, Caroli M. F. anno IƆCCCXXXIV: id vel refellitur eo, quòd interfuerit Synodo Moguntinæ, quæ anno IƆCCCXLVIII, præside archiepiscopo Rabano Mauro, celebrata fuit: quâ de synodo satis dictum nobis libro ultimo Historiæ de controversiis à Pelagio motis. Quare veriùs, quod

legas

legas in annalibus Francorum incerti scriptoris à Pithœo in lucem datis, ubi hæc verba: Anno IↃCCCLIII. *Hemmo Haberensis* (Halberstadensis) *episcopus* v *Kal. Sept. de hoc mundo transiens Folchardum successorem reliquit.* Ac tanto magis annalium hic auctor fidem meretur, quòd eodem tempore vixerit.

Ex eodem scriptore cognoscimus, triennio post Haimonem, puta anno IↃCCCLVI, decessisse RABANUM MAGNENTIUM MAURUM. Hic Albini Flacci auditor fuit, ac ex quarto cœnobii Fuldensis abbate sextus est factus episcopus Moguntinus. Præter doctissimos in Scripturam commentarios, inter alia composuit martyrologium: quod MSum in monasterio S. Galli apud Helvetios adservatur. atque exinde ab Henrico Canisio editum est Tom. VI Antiq. Lect. Fortasse tamen non tam Rabanus id composuit, quàm, multò antè scriptum, tantummodo adauxit: quomodo, temporibus Othonis II, Martyrologium Rabani locupletavit Notgerus Balbulus, monachus S. Galli; quæ & Barthii suspicio est lib. XXXIII Adverf. cap. VIII. Liber ejus de vita Mariæ Magdalenæ MSus est Oxonii in bibliotheca Magdalenensi. Ait Possevinus, carmine etiam consignâsse res gestas Lotharii, Ludovici, & Caroli impp. Sed quo pacto Ludovici gesta panxerit, qui primo ejus anno cœlis receptus fuit? Ac quanto minùs tradiderit gesta Caroli Calvi, qui post annos XX Ludovico successit? Vitam Rabani tribus libris complexus est Tritthemius: qui & descripsit translationem ejus in Saxoniam è Monasterio S. Albani prope Moguntiam, ubi fuerat sepultus.

LANDULPHUS SAGAX vixit ejusdem Lotharii temporibus. De quo diximus cùm de Paulli Diaconi operâ Eutropio continuando impensâ ageremus. Cæsari Orlandio libro de urbe Senensi *a* vocatur Landulphus de Columna Sagax, Canonicus Carnotensis. Sed Landulphus de Columna Canonicus ab hoc alius est, quippe qui vixerit an. CIↃCCCXIV, ut inferiùs dicemus. In syllabo qui Orlandio adjectus, legas in bibliothecâ Vaticana exstare incertum authorem; qui ex Landulpho memorato collectarium excerpserit. Atque is auctor vixisse dicitur anno CIↃCCCCLVIII. Sed ad Syllab. ejus auctor (sive is Cæsar Orlandius sit, sive doctissimus Andreas Schottus, cujus cura scriptor hic inter Italiæ Illustratæ auctores prodiit) Sagacem ac Columnam confundunt, ut colligere hinc quidem non possis, utrùm Sagacis an Columnensis sit Epitome, quæ Romæ exstat. Columnensem autem intelligi debere, indicat,

a In volumine quo continentur scriptores Italia illustrata.

dicat, quod dicitur ab Orlandio, collectarium suum perducere usque ad annum Christi cIↄcccxxviii. Nam Sagax, ut diximus, antiquior est annis penè sexcentis.

WANDELBERTUS, diaconus, & monachus Prumiensis, itidem floruit tempore Lotharii imper. atque, ut Sigebertus testatus in catal. cap. CXXIX, & Tritthemius lib. de viris illustr. ordinis Benedicti cap. XXXVI, martyrologium heroico carmine concinnavit. Facilè autem Molano & aliis accedo, qui censent, esse hoc opus, quod inscribitur *Ephemerides Bedæ*; inque primo legitur Bedæ tomo. Saltem Bedæ esse non possit, cùm referat aliqua, quæ post ejus tempora contigerunt. Tritthemius addit, etiam vitam S. Goaris presbyteri, ac librum de ejusdem miraculis composuisse. Duo illi libri Wandelberti; quorum prior est de vita S. Goaris, alter de miraculis ejusdem, scripti fuere ad Marcuardum abbatem: cumque præfatione auctoris apud Surium leguntur a. d. VI Jul.

Ejusdem imperatoris temporibus claruit RUTHARDUS, monachus cœnobii Hirsaugiensis; qui cùm alia multa, tum carmine heroico vitam scripsit S. Bonifacii, libris duobus. Apud Molanum additionibus ad Usuardum in V Jun. legas, fuisse discipulum Rabani & Mauri. Sed scripserat, puto, Molanus Rabani Mauri & Strabi: uti est apud Tritthemium, quem testem citat. Vir erat undecunque doctissimus. Scholæ monachorum præfuit. Obiit anno XII Gerungi abbatis, Christi IↄcccLXV. Plura de eo ex Meginfridi, monachi Fuldensis, chronicis refert Tritthemius in Chronico Hirsaugiensi *a*. Planè autem falli censeo Possevinum, cùm, in apparatu sacro, vitam hanc S. Bonifacii carmine scriptam tribuit Mauro, itidem monacho Hirsaugiensi: quem & ipsum obiisse auctor est anno IↄcccLXV. Credere ego malim Meginfrido, & Tritthemio, qui res cœnobii Hirsaugiensis perspectissimas habuerunt. Conciliari tamen hæc possunt, si dictus fuit Ruthardus Maurus; uti præceptor ejus Rabanus Maurus. Sed quem veterum hujusce rei laudabit auctorem?

a *Ad an* 865.

Fuit & sub Lothario RUDOLPHUS, monachus Fuldensis: qui vitam descripsit S. Liobæ virginis, & abbatissæ: cui Surius in Sanctorum historia locum dedit a. d. XXVIII Sept. In præfatione ait, venerabilem virum, MAGONEM, presbyterum, & monachum, familiarem fuisse quatuor virginibus, Liobæ discipulis; quarum nomina forent, Agatha, Thecla, Nana, & Eoliba: atque ex his pleraque eum, quæ ad Liobæ vitam pertinerent, didicisse,

eaque

eaque schedis mandâsse, fortassis ut aliquando accuratiùs illa exponeret. Sed jam quinquennium esse, quòd ad plures iverit: ac propterea se, jussu abbatis sui Rabani Mauri, hanc suscepisse provinciam, ut, quæ partim ex confusis illis, obscurisque Magonis schedis; partim ex relatione aliorum, didicisset; hæc fusiùs, clariùs, & meliori ordine, tractaret: quod eruditè profectò, & graviter, exsecutus fuit. Possevinus in Apparatu sacro, eum, qui Mago est, Mogonem malè appellat: qui librarii poterat error videri, nisi secundùm literarum seriem scriptores suos digessisset.

Eodem tempore, sub rege Galliæ Karolo Calvo, in pretio erat LUPUS SERVATUS, abbas monasterii S. Petri in agro Senonensi, cui nomen Ferraria, vel Bethlehem. De ætate quod dixi, partim ex eo colligitur, quòd itidem discipulus fuerit Rhabani Mauri: partim quòd IↃCCCXLIII Suessionensi synodo interfuit: item Moguntinæ anno IↃCCCXLVIII, quæ adversus Godscalcum celebrata fuit. Hic præter epistolarum librum, qui beneficio Papirii Massoni Lutetiæ primùm lucem adspexit, scripsit vitam S. Wigberti confessoris, Fritzlariensis cœnobii in Hassia abbatis, & coætanei S. Bonifacii, archiepiscopi Moguntini. Eam dicavit Bunoni, abbati Hirsfeldensi, anno, ut in præfatione ipse ait, IↃCCCXXXVI. Buno verò idem videtur, ac Brun, vel Bruno: de quo Lambertus Schafnaburgensis ad an. IↃCCCXXXVI hæc refert: *Brun, & Raban, abbates, fundamentum Ecclesiæ S. Wigberti foderunt* VI *Id. Iul. secundâ feriâ.* Quo ex loco non obscurè perspicimus, cur Lupus Servatus vitam S. Wigberti dicârit Bunoni, seu Brunoni abbati. Contigit hoc ante synodum Moguntinam, cui Lupum interfuisse dicebamus. Nam, ut idem Schafnaburgensis ait anno IↃCCCXLVI, *Brun, abbas Herveldensis, obiit, cui Brunvart successit.* Vitam Wigberti, unà cum Hincmari epistolis, primus edidit Joannes Busæus Noviomagus, S. I. presbyter. Idem Lupus à Possevino etiam Caroli Martelli gesta posteritati consecrâsse dicitur: imò & Baronio Tom. IX ad annum IↃCCCXLI. Sed videre illa nondum contigit mihi. Apud eundem Possevinum, vulgò legere est, vixisse Lupum sub Ludovico Pio anno 890. Sed fortasse hæc culpa est typographi, ita exprimentis perperàm, cùm in autographo foret 840. Nec tamen tam Cæsaris hujus ætate claruit, quàm filiorum ejus: quod non obscurè docent epistolæ Lupi. In Surianâ collectione, die XXIX Maji, vitam habemus S. Maximini, episcopi Trevirensis: eaque auctorem præfert Lupum, qui exarâsse illam dicitur anno IↃCCCXXXIX.

Sanè idem videtur, ac ille, de quo vidimus. Alia etiam edidit. Sigebertum adi in catal. cap. XCIV, & Tritthemium in Chronico Hirsaugiensi ad an. IↃCCCLII, quo Lupus vitâ excessit.

Lotharii quoque tempore in honore erat ALTFRIDUS, tertius Monasteriensium in Westfaliâ episcopus. Primus enim S. Ludgerus erat; de quo superiùs vidimus. Alter autem Gerfridus; qui nepos S. Ludgeri fuisse dicitur in vita ipsius Ludgeri cap. XXXV; item ab Altfrido, cujus verba mox ponam. Obiit autem Gerfridus, cùm annis sedisset XXX: nempe XII Sept. anno Christi IↃCCCXXXIX, Ludovici Pii penultimo: ut est apud Cincinnium de vita Ludgeri cap. L. Gerfrido huic Altfridus successit: qui anno decessit IↃCCCXLIX, XXII April. Vide Cincinnium ejusdem operis cap. LII. Estque Altfridus hic secundus eorum, qui Ludgeri vitam literis consecrarint. Nam solus ei præierat Othelgrimus: qui non alius videtur ab Hildegrimo. Quamquam & aliorum Altfridus fide nitatur. Eos commemorat ipse in præfat. his verbis: *Exempla, & actus S. Ludgeri, ideo plenè comprehendere nequeo, quia ea non visu, sed auditu didici, illis attestantibus, qui ab infantia illum noverant: Hildegrimo scilicet episcopo, fratre ejus; & Gerfrido episcopo, nepote ejus: sed & sanctimoniali feminâ, Heriburgâ germanâ ejus: nec non venerabilibus, presbytero Alberto Attingo, atque Thiatbaldo. Virtutibus igitur è multis, atque signis, quæ per eum Dominus operatus est, ea sola huic libello inscribi feci, quæ unà vobiscum visu deprehendi, aut facta certò cognovi.* Præfatio ea vitæ Ludgeri præmittitur in editione, quam Quentelius anno excudit CIↃ IↃXV.

Iisdem æqualis fuit ANASTASIUS, abbas Romanus ordinis S. Benedicti, presbyter Cardinalis tituli S. Marcelli, & bibliothecarius Gregorii IV; à Leone autem IV in Synodo Romanâ anno IↃCCCL exauctoratus, eò quòd contra canonum decreta Ecclesiam suam quinquennio deseruisset. Multa de Græcis Latina fecit; eaque inter, vitam S. Dionysii Areopagitæ; cujus translationem ad Carolum Calvum Imperatorem misit anno IↃCCCLXXVI. Opusculum id deperiit, præfatione exceptâ: quam habemus apud Surium T. v. d. III Oct. a In eâ autem ait, se non κατὰ πόδα vertisse omnia; sed sensum tamen bonâ fide expressisse. Idem transtulit vitam SS. Ioannis Eleëmosynarii, & Demetrii martyris, & aliorum Patrum. Primæ etiam meminit Sigebertus in catalogo cap. CIV. *Anastasius, jubente Nicolao Papâ, transtulit in Latinum vitam Ioannis Eleemosynarii, scriptam Græcè à Leontio Episcopo.* Imò & Chronicon Georgii

a *In fine Areopagiticorũ.*

Georgii Theophanis vertit: ac cùm Theophanem, tum Anastasii versionem, beneficio se M. Velseri, Duumviri Augustani, vidisse, imò utrumque lucem visurum, ait Henricus Canisius, præfatione, quam Historiæ Miscellæ præmisit *a*. Ac ista quidem transtulit. At ipse scripsit Pontificum vitas: quarum postrema est Nicolai I. Nam duæ sequentes, Hadriani II, & Stephani VI, Guilielmum, itidem bibliothecarium, auctorem habent. Non desunt, qui partem priorem, ad Damasum usque, ipsius esse Damasi arbitrentur. Quam opinionem superiùs refellebamus. Rudi stylo, imò semi-Græco, planeque barbaro, sed fidelissimè tamen scribere, judicium est Baronii Tom. IX ad annum Chr. IↃCCLII, & imprimis ad annum IↃCCXCIX. Cogitavit & de historia Ecclesiastica condenda: ut ait idem ad annum IↃCCCXIII. Ad hunc Anastasium exstat quoque epistola Photii patriarchæ. Uti & Anastasii ad Hincmarum Archiepiscopum; ex quibus, præter ea, quæ diximus, ætatem illius satis cognoscimus. Tamen & MSus codex, qui in publica est Academiæ Cantabrigensis bibliotheca, Damasum authorem præfert. Inque eàdem bibliothecâ habes MSum Dionysium de Hierarchia cum præfat. Anastasii ad regem Karolum.

a Vide quæ de Theophane & translatione ejus retuli in Historicis Græcis lib. 2. cap. 24.

URSUS, Ecclesiæ Romanæ diaconus, temporibus floruit iisdem, quibus Anastasius bibliothecarius. Hic vitam S. Basilii ab Amphilochio Iconiensi, ut creditur, scriptam; Latinè transtulit. Ea versio, cum præfatione interpretis, legitur in vitis SS. Patrum.

Etiam Lotharii imp. temporibus fuit RAMPERTUS, trigesimus nonus, vel, juxta alios, quadragesimus Brixiensium episcopus. Celebratur hic tractatu suo de translatione S. Philastrii, septimi Brixiensium episcopi: qui MSus in perantiquo codice superest, in sacrario Brixiensi: atque impressus exstat apud Surium Tom. IV ad XVIII Jul.

CAP. XXXVI.

Error Tritthemii de ætate Hincmari. Liber Hincmari de vita S. Remigii. Werembertus de rebus Sangallensium. Meginhartus de actis, & translatione S. Ferrutii. Possevini lapsus de ætate Meginharti. Almannus Gallus de vitis Nivardi, Sindulphi, & Helenæ reginæ. Paschasius Radbertus de vitis Adalardi, & Walæ: item de passionibus

bus Rufini, ac Valerii. Possevinus iterum reprehensus. Milo de vita S. Amandi. Hubaldus de vita SS. Rictridis, Aldegundis, Lebuini. Spissus admodum Possevini alius error. Ioannes diaconus de vita Gregorii Papæ: idem de gestis Papæ Clementis. Sigebertus correctus. Haimonus de miraculis Germani. Burchardus Dorcestrius de vita Fremundi. Emericus de vita Magni abbatis. De Gilda Cambrio judicium.

HINCMARUS, qui & Ingumarus, vel Igmarus, Archiepiscopus Rhemensis, summo in pretio fuit extremis Lotharii temporibus; item sub Ludovico juniore, Carolo Calvo, Ludovico III, & primis aliquot annis Caroli Crassi. Tritthemius, cùm in scriptis ejus legisset nomina Caroli, & Ludovici, intellexit Carolum Magnum, & Ludovicum Pium; eoque non dubitavit asserere, vixisse eum anno IↃCCC, ac deinceps, sub duobus, quos dixi, imperatoribus. Sed valde eum ratio fugit. Nam Ludovicus, cujus ætate florebat, partim est Ludovicus II, filius Lotharii; partim Ludovicus III, Caroli Calvi filius. Carolus autem, sub quo claruit, tum est is, cui cognomen Calvus; tum qui dictus Crassus; qui filius erat Ludovici, Caroli Calvi fratris. Hæc ita esse, non difficile sit probatu. Nam anno IↃCCCXLV factus est Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis, cùm ante foret monachus S. Dionysii in Francia. Testis Flodoardus. At anno IↃCCCXLVIII Rabanus Maurus, atque alii concilii Moguntini patres, misere Godescalcum monachum ad Hincmarum, Rhemensem archiepiscopum; ut tradit, qui eâ ætate annales Francicos à Pithœo editos composuit. Anno IↃCCCLIX, jussu Caroli Calvi regis, respondit Hincmarus capitibus synodi Valentinæ: ut indicat Flodoardus lib. III cap. XV. Anno IↃCCCLXXVII Hincmarus ritu solemni coronavit Ludovicum Balbum, filium Caroli Calvi: ut refert Aimoinus, vel continuator ejus, lib. V cap. XXXVI. Normannis verò Rhemos contendentibus, fugâ sibi consuluit: quod anno contigit IↃCCCLXXXII: ut idem narrat cap. XLI. Obiit verò, vel anno eodem; ut Flodoardus ait lib. III cap. XXX: vel an. IↃCCCLXXXV; ut refert in Chronicis suis Sigebertus. Sed quid externos testes advoco, cùm domesticum habeamus? ipsum nempe Hincmarum: qui apertè negat, quo tempore ista scriberet, quemquam eorum superfuisse, qui in palatio Ludovici

dovici Pii vixissent. Sic enim inquit, epistolâ III illarum, quas ex MSSis edidit Busæus:(scripta autem ea est ad episcopos quosdam Franciæ) *De his, quos tempore Domini Illudovici Imperatoris vidi, palatii procuratores, & regni præfectos, neminem scio esse superstitem: scio tamen de illorum nobilitate natos pro patribus filios; licet illorum mores, ac qualitates, ignorem.* Aliud quoque argumentum dabo. Literæ Hincmari exstant ad Ludovicum Balbum, & Carolum Crassum, impp. item Nicolaum Papam, atque alios ejus ævi: quarum aliquas ex bibliotheca Spirensi Joannes Busæus, S. J. presbyter: alias ex MSSis codd. amplissimi Jacobi Augusti Thuani, bono publico divulgavit Joannes Cordesius, Ecclesiæ Lemovicensis presbyter, ac canonicus. Quàm multa ingenii sui monumenta reliquerit Hincmarus; Flodoardus te docebit. Est inter hæc Notitia villæ Novilliacæ, quam à Carolo Calvo impetrarat. Eam ex Claudii Puteani bibliotheca edidit Sirmondus, ac Flodoardo subnexuit. Idem consignavit vitam Remigii, Remensis episcopi, quam in Collectione Suriana habemus a.d. XIII Jan. item encomium Remigii, quod in eadem legitur a.d. primam Octobris. De eo sic Sigebertus in Chronico ad annum IↃCCCLIV: *Hincmarus, Rhemorum Archiepiscopus in Francis claret, qui vitam S. Remigii scripsit.* Et fusiùs in catal. cap. C. *Hincmarus ex monacho sancti Dionysii Parisiensis, Archiepiscopus Remensis, vitam sancti Remigii Remensis, primò breviter descriptam, ex brevi in librum magnæ quantitatis augmentatam, ex magno libro abbreviatam studio Fortunati episcopi, & poëtæ: hanc, inquam, vitam Hincmarus descripsit, inserens tam ea, quæ in historiis majorum de ortu, vitâ, vel morte, sancti Remigii invenit; quàm ea, quæ in diversis schedulis dispersa collegit, &, secundùm legem historiæ, nec illa prætermisit, quæ vulgatâ relatione didicit; nec testamentum ejus prateriit. Rescripsit ad Ecclesiam Ravennatem sub persona magni Caroli Imperatoris.* Vitæ Remigii ab Hincmaro scriptæ meminit & Norgerus, epistolâ ad Werinfridum abbatem; quæ vitæ Remacli præmittitur. Pluria de Hincmaro si voles, vide imprimis Flodoardum: è junioribus autem Baronium Annalium Tom. X: & quæ de controversia inter eum, & Godicalcum monachum, diximus in septimo operis nostri de controversiis, quas Pelagius, & asseclæ ejus, moverunt.

Ad hæc tempora etiam ab Eisengrinio refertur WEREMBERTUS Cyriensis Germanus, ord. Bened. monachus Sangallensis: qui, præter comment. in Apocalypsin, etiam historiam Sangallensium ad sua usque tempora perduxisse dicitur. Sed cum videre nondum licuit.

Certiora proferre possumus de MEGINHARTO, monacho Germano; qui sermonem scripsit de actis, & translatione corporis S. Ferrutii martyris. Hunc apud Surium ex antiquissimis codd. expressum habes Tom.v.a.d.XXVIII Octobr. Possevinus in apparatu sacro ait, fuisse monachum Fuldensem congregationis Luxoviensis; vixisseque anno IↃCCLXX. Credo, ut ita sentiret, fecit, quòd eo in sermone legas, S. Ferrutii corpus à S. Lullo in Lætantium cœnobium, quod *Bleidenstad* vocatur, magno cum honore fuisse translatum. At Lullus successit S. Bonifacio in archiepiscopatu Moguntino anno Christi IↃCCLV, ac annis sedit XXXII. Ut omnino verum dixerit Possevinus, si Meginhartus fuerit tempore translationis ejus, quam refert. Sed obstant verba illa, quæ paullò pòst subdit: *Postquam autem domus ejus* (Lulli) *terrestris habitationis hujus luteæ soluta est, ut non manufactam, sed æternam, in cœlis inhabitaret: pontificatûs illius pariter, & religionis, successores, Richolfus, Haistolphus, & Rabanus, eâdem devotione locum sanctum coluerunt*, &c. Ut Meginhartus ante Rabanum, quinctum archiepiscopum Moguntinum, vixisse minimè possit. Atqui Rabanus Richolpho successit anno IↃCCCXLVII, ac novennio Ecclesiæ præfuit. Cùm autem Meginhartus in verbis allatis, episcopos referens Moguntinos, ultra Rabanum non progrediatur: paullò post excessum ejus vixisse, suspicari licet. Obiit verò Rabanus anno secundo Ludovici II Imp. Verisimiliùs igitur Possevinus pro eo, quod Meginhartum ait in pretio fuisse anno IↃCCLXX, dixisset, anno claruisse IↃCCCLXX.

Æqualis huic fuit FLORUS ille, cujus expositionem missæ habemus Tomo VI bibliothecæ SS. Patrum; quemque Sigebertus in catalogo cap. XCIV auctor est epistolas Apostoli Paulli exposuisse verbis B. Augustini hinc inde collectis. De ætate quod dixi, colligo inde, quia æqualis fuerat Johannis Erigenæ Scoti, atque adversus eum scripserit: ut didici ex Matthæo Westmonasteriensi ad annum IↃCCCLXXXIII, uti & monitum nobis historiæ Pelagianæ lib. VII part. a IV. Memoratur autem à nobis, quia, ut ait Franciscus Sweertius in Athenis Belgicis, Martyrologium condidit: qui & addit, eum fuisse monachum Benedictinum Trudmopoli in episcopatu Leodicensi.

a Pag. 741.

Præterea temporibus Ludovici II Imp. & Caroli Calvi, Galliæ regis, eruditionis nomine magni fiebat ALMANNUS GALLUS; qui in plerisque codd. etiam Almantius nuncupatur. De eo sic Sigebertus in catal. cap. XCIX: *Almannus, monachus Altvillarensis,*

scripsit

scripsit vitam sancti Nivardi (al. Vinardi) *archiepiscopi Rhemensis, vitam Sindulphi, vitam Helenæ reginæ, & translationem ejusdem à Roma ad cœnobium Altvillarense. Et quia suo tempore Francia à Nortmannis vastabatur, exemplo Hieremiæ Prophetæ desolationem Franciæ, & sui cœnobii, quadruplici planxit alphabeto.* Ex his vita, translatioque Helenæ, MSa exstat in Rubra Valle, inque Benedictinorum Resbacensi monasterio diœcesis Meldensis in Galliis.

Itidem temporibus Karoli Calvi claruit PASCHASIUS RADBERTUS, qui perperàm aliquibus Paschalis. Abbas erat Corbejensis, ac Calvi auctoritate, & consensu, monasterio Corbejensi, hoc abbate, concessum fuit, *ut, secundùm antiquum morem, jam inde à principio custoditum, electionis gratiam, & rerum suarum dispensationis libertatem, haberet, cum omni integritate.* Verbis utor privilegii, quod Radberto, anno IↃCCCLXVIII, firmarunt Hincmarus, Rhemensis; Freculphus, Lexoviensis Ecclesiæ, præsules; cæterique Parisiensis synodi patres. Cùm Paschasius monachus foret Corbejensis, abbatem habuit S. Adalardum, consanguineum Caroli Magni, fratrem tum Theodradæ, antistitæ sacrarum virginum apud Suessionenses; tum Walæ Comitis, qui post Adalardum Corbejensis abbas fuit. Atque hujus Adalardi, & ejus item fratris Walæ, vitas conscribillavit Paschasius: quæ, cùm in Surianâ sylloge exstant; tum in operibus Paschasii, Parisiis primùm excusis anno CIↃ IↃ C XVIII. Præterea passionem edidit SS. martyrum, Rufini, & Valerii: quam ibidem reperies. A Possevino, in apparatu sacro *a*, auctor hic vocatur *Ratbertus Paschasius*; qui nobis *Paschasius Radbertus*. Et quem dicebamus *vitam S. Adalardi* composuisse, is *vitam S. Adelbardæ* retulisse traditur. Sed rectène, an secus, satis liquet, ex iis, quæ jam attulimus.

a *Voce* Radbertus.

Tum quoque floruit MILO, Elnonensis monachus Benedictinus: ac præter carmen de sobrietate, quod dicavit Calvo imperatori, etiam ligato sermone complexus est vitam S. Amandi; Meminit Sigebertus in catal. cap. CVI. Item in Chron. ad ann. IↃCCCLXXIX, ubi ait: *Hoc tempore clarebat Milo, monachus S. Amandi: qui vitam S. Amandi metricè composuit, & librum de sobrietate ad Carolum Calvum scripsit.* Simlerus putabat *Milo* esse cognomen, *Gallus* prænomen: ut cui inter scriptores à G incipientes referatur GALLUS MILO. Puto, errorem obortum ex eo, quòd alicubi sic vocatum legerat à patria: ut si dicam Arpinatem Tullium. Surius tribuit huic Miloni vitam S. Amandi, quæ est Tom. I die VI Feb. Sed ea non

metro, verùm prosa est exarata. Quare aliis, non Milonem, sed Baudemundum auctorem esse, placet. Vide quæ diximus libri hujus cap. XXVII: carmine hexametro descripsit conflictum Veris & hyemis. Etiam hexametrum duplex de S. Cruce in modum sphæræ ingeniosè conscripsit. Universa hæc Elnone ad S. Amandum habentur MSa: ut auctor est Sandenus ac Tritthemius, etiam opus epistolarum ad diversos reliquisse. Obiit anno IϽCCCLXXII, sepultusque in cœnobio suo, cum epitaphio hujusmodi, quod & carminis de sobrietate, ac vitâ S. Amandi commeminit:

Milo poëta sophus cubat hoc sub marmore clausus,
Carmine dulciloquus, qui librum sobrietatis
Edidit, & sanctum pulchrè depinxit Amandum,
Floribus exornans, metro prosâque venustans,
Tanti Pontificis palmam capit, atque coronam.

Milone hoc jam sene, ejusdem Calvi temporibus, præclarum sibi nomen parabat HUBALDUS; qui aliis Hugbaldus, vel Hucbaldus dicitur. Itidem Elnonensis monachus Benedictini ordinis fuit, ac antè memorati Milonis nepos. De eo sic Sigebertus in Chron. ad an. IϽCCCLXXIX: *Sub hoc Milone adolescebat etiam nepos ejus, Hubaldus; qui, in septem liberalium artium peritiâ clarus, egregiè, præter cætera, in Musica claruit, & de multis sanctis cantus dulci, & regulari modulatione, composuit.* Idem in catal. cap. CVIII. *Hubaldus, monachus S. Amandi, peritiâ liberalium artium ita insignis, ut Philosophis conferretur. Vitas multorum Sanctorum scripsit: & quia in arte Musica præpollebat; cantus multorum Sanctorum, dulci & regulari melodiâ composuit. Scripsit etiam librum de arte Musica, sic contemperans chordas monochordi literis Alphabeti, ut possit quis per eas sine magisterio alterius discere ignotum sibi cantum. Scripsit etiam ad imper. Carolum Calvum librum trecentorum versuum in laudem Calvorum; cujus omnia verba incipiunt ab unâ literâ, id est C: ut,*

Carmina clarisona calvis cantate Camenæ.

Carmen id semel, iterumque, excusum fuit Basileæ. Sed cum auctario ante inedito idem repræsentat Barthius Adversf. lib. XLVI cap. XXI. Ex vitis iis sanctorum, quas scripsisse eum auctor est Sigebertus, exstat vita S. Rictrudis Martianensis: dicataque ea Stephano, Episcopo Eboracensi. Habes illam, sed stylo mutato, apud Surium T. III a.d. XII Maji. Optimâ fide scriptam esse, ait Baronius ad an. IϽCXXXII, § II. Item ejus esse Surius censet vitam S.

Alde-

Aldegundis, abbatissæ primæ Malbodiensis, quæ ibidem legitur die XIII Nov. Eidem à Tritthemio quoque tribuitur vita S. Lebuini, sive Liadwini presbyteri: & confessoris Daventriæ: quam vitam plurimum commendat Petrus, archidiaconus Cameracensis. Hæc in Collectaneis Surii locum sibi vindicat ad XII Nov. Insuper autem scripsit vitam, non quidem S. Madelbertii, ut apud nonnullos legas: sed S. Madelbertæ, virginis abbatissæ Malbodiensis: item S. Ciliniæ, quæ mater erat S. Remigii. Meminit Hucbaldi etiam Chronicon Elnonense. Obiit anno IↃCCCCXXX atque in avunculi atque Præceptoris sui Milonis monumento sepultus est. Epitaphium ejus, pro temporibus illis habet, hoc est, rude admodum. Est autem tale:

Dormit in hâc tumbâ simplex sine felle columba
Doctor, flos & honos, tam cleri, quam monachorum
Hucbaldus; famam cujus per climata mundi
Edita sanctorum modulamina, gestaque clamant.
Hic Cirici a *membra pretiosa reperta Nivernis*
Nostris invexit oris, scripsitque triumphum.

a al. *Quirici.*

Apud Possevinum legere est floruisse Hucbaldum temporibus Sergii Papæ, ac Bonifacii, archiepiscopi Moguntini. Atqui Sergius Papa, & Bonifacius, non fuere σύγχρονοι: quia Bonifacius floruit temporibus Zachariæ; hoc est, anno IↃCCXLII, & deinceps. Sergius primus multò antè; nempe anno IↃCLXXXVIII, creatus est episcopus Rom. Sergius II multò pôst, puta anno IↃCCCXLVIII, ad idem fastigium pervenit. Mirum ad tantum annorum discrimen non attendisse Possevinum. Quid quòd, nec Bonifacii, nec alterutrius Sergii tempore, fuerit? Nam vita Lebuini dicata est Baldrico, Episcopo Trajectensi; qui Radbodo successit anno IↃCCCCXVIII, die XXIX Novembris, atque obiit anno IↃCCCCLXXVII, die VIII Jan. cùm sedisset annis LIX. Vide Chronicon Ultrajectinorum episcoporum, quod ante annos prope trecentos à Joanne de Beka contextum fuit; ut Barlandum, & juniorum alios, mittam. Cùm autem inter imperium Calvi, & episcopatum Baldrici, sit intercapedo annorum XL, verisimile fit, poëma de calvis ad Calvum panxisse adhuc juvenem: senem autem edidisse vitam S. Lebuini. Quanto hæc verisimiliora, quàm ut idem Bonifacii archiepiscopi sit æquàlis, & vitam Lebuini dicârit Baldrico: inter quos intervallum est plusquam sesquisæculi!

JOANNES diaconus, quem aliqui cum Paullo Diacono perpe-

ràm confundunt, vixit tẽporibus impp. Ludovici Junioris, & Caroli Calvi. De eo sic Sigebertus in Chronico ad annum IↃCCCLXXIII: *Ioannes Romanæ Ecclesiæ* CV *præsidet. Ad hunc Ioannes, Romanæ Ecclesiæ diaconus, vitam primi Gregorii Papæ scribit, in quatuor libellis laudabiliter editã.* Item in Catal. cap. CVII: *Ioannes, diaconus Romanæ Ecclesiæ, ad Ioannem,* VII *hujus nominis Papam, scripsit urbano stylo quatuor libros de vita primi Gregorii Papæ. Et idem, petente Ganderico, Veliternensi episcopo, scripsit etiã gesta Clementis Papæ.* Ubi pro *Ioannem* VII, legendum *Ioannem* VIII, qui sedere cœpit anno IↃCCCLXXII, ac decessit anno IↃCCCLXXXII. Alii IX vocant. At VII nemo. Libri illi Joannis diaconi de vita Gregorii exstant MSSi in bibliotheca Vaticana: ex cujus MSis antiquissimis eos expressit Surius in Collectione suâ T. II, a. d. XII Mart. Meminit ejus operis & Eckerhardus in vitâ Notkeri cap. IX; ubi Joannem hunc Romanæ sedis archidiaconum appellat. Ante Joannem eum, ut superiùs dictum, vitam Gregorii M. scripserat Paullus Diaconus. Sed illa Paulli an supersit, non satis liquet. Suspicari aliquis possit, eam Paulli esse, quam Canisius exhibet T. VI Antiquæ Lect. Sed Canisius ipse eò inclinat, ut potiùs alterius sit. Monet idem, se in alio codice S. Galli reperisse & tertii scriptoris opus de vita Gregorii hujus: sed usque adeò fabulis refertum, ut edere qui volet, & chartâ sit abusurus, & otio lectoris.

HAIMONUS monachus eâdem ætate vixit. Memoriam sui reliquit libris duobus de miraculis beati Germani: quos apud Surium habemus T. VII die Jul. XXV. Eos jussu Karoli regis se composuisse, ipse in præfatione ait. Rex is non alius est, quàm Karolus Calvus.

Etiam Ludovici II temporibus BURCHARDUS Dorcestrius sub Ethelredo, Anglorùm rege, vigebat; quo tempore Dani Britanniam graviter vexabant, circa annum IↃCCCLXX. Scripsit vitam Fremundi; qui cùm Algari, occidentalis Angliæ ducis, filius esset; ætate viridi, imperium, quòd à decrepitis parentibus acceperat, postquam id administrâsset sesquiannum, sponte reliquit, ut Christo totus vacaret.

Eluxit tum quoque EMERICUS, Germanus, monachus Elephantiacensis monasterii ad Jagistam, fluvium Franconiæ in Virguna. Scripsit vitam S. Magni abbatis.

Sed quid judicii feremus de GILDA CAMBRIO, monacho Benedictino, patre nato Hiberniensi? Sanè is debeat ad hæc tempora referri, si fidem iis habemus, qui aiunt, claruisse sub Ethelberto,

berto, Ethelwolphi filio II: quem in Anglia regnâsse constat anno DCCCLXII. Ab hoc auctore fuerit breviarium Gildæ: item liber de mirabilibus Britanniæ, & de primis habitatoribus, & de rege Arturo, item de sepulcro ejus incognito, & de Percevallo, & Lanceloto, item de Galguano, atque alia multa; si modò tituli non ementiuntur auctorem. Sanè, & hæc, quæ diximus, & alia ei tributa, anilibus commentis, ac prodigiosis mendaciis, scatent. Quare de Cambrio hoc Gilda (modò is unquam fuit, & non impostor aliquis hoc nomen assumsit) nihilo meliùs sentire possumus, quàm de Gilda Albanio Bathonio, de quo diximus supra, cùm de genuino Gilda cognomento Sapiente ageremus.

CAP. XXXVII.

Quando annalium Francicorum scriptor à Pithœo editus claruerit: quàm malè senserit de Karolo Calvo: vixisse in Germania, & quidem fuisse monachum Fuldensem: extremam partem ab alio superadditam videri. Rembertus, seu Rimbertus, de vita S. Ansgarii, atque alius de actis S. Rimberti. Adonis Viennensis ætas, & Chronicon senûm partium pro sex ætatibus. De Adone hoc error geminus ejus, qui editioni præfuit bibliothecæ SS. Patrum. Adonis martyrologium. Adonem Viennensem, & Trevirensem, à Lipomano, & Mosandro, malè eundem putari.

NUnc judicium feramus de conditore annalium Francicorum: quem ab anno DCCCLXXV, usque ad annum IDCCCLXXXIII, princeps edidit Petrus Pythœus: ac postea, è libb. Marci Velseri, tredecim annorum appendice adauxit Marquardus Freherus: atque idem in antè excusis, Theseium veterum codd. filum secutus, mutila non pauca supplevit, corruptaque restituit. De ætate hujus scriptoris (modò unus dicendus est operis universi auctor) ita mihi videtur, exarâsse eum ista paullò post annum DCCCLXXV. Quod adstrui posse arbitror ex verbis hisce ad annum, quem dixi: *Stella cometes VIII Id. Iul. in Aquilonari parte, primâ horâ noctis apparuit, plus solito scintillans, comasque spargens; rem stupendam, imò lugendam, quæ citò secuta est, suâ apparitione demonstrans:* quam-

quamvis ADHUC, *peccatis* NOSTRIS *exigentibus, graviora significare* TIMEATUR. Exinde subjicit, anno eo decessisse Ludovicum II Imp. Lotharii filium. Ac paullo pòst subjungit ista: *Karolus verò, audito Karlomanni adventu in Italiam, primo clausis Alpium se defendere nititur: sed nihil proficit. Carlomannus etiam loca accessu difficilia cum suis praeoccupavit. Ille autem, dum negotium ferro decernendum timuisset,* (EST *enim lépore timidior*) *ad calliditatem solitam convertitur.* EST inquit, non FUIT. Loquitur autem, de Carolo Calvo, qui postea imperator. Mox enim subjicit de eodem: *Iuravitque, se de Italia citò exiturum, & Hludovici, fratris sui, judicio illud regnum disponendum servaturum, si Karlomannus inde discederet. Quo inde discedente, & promissionibus illius credente, ille, quaecunque pollicitus est, mentitur, & quantâ potuit velocitate Romam profectus est: omnemq; senatum populi Romani, more Iugurthino, corrupit, sibique sociavit: ita ut etiam Ioannes Papa, votis ejus annuens, coronâ capiti ejus impositâ, eum Imperatorem, & Augustum, appellare praecepisset.* Sequitur deinde: *Qualiter autem regnum illud postea cum suis disposuerit; qualiterve cum thesauris, quos tulerat, in regnum suum redierit; quantasque cades, & incendia in itinere exercuerit; quia certum non* HABUI *latorem, scribere nolui.* Ecce, eo negat se ista scribere velle, quia nondum nuncium satis certum habeat. Quae & ipsa indicant, eodem tempore vixisse. Simul ex his videmus, quàm infesto fuerit animo erga Carolum Calvum: quem & alicubi *Galliae tyrannum*, imò & *novellum Senacherib* appellat. Verba apponam: *Hac in* VIII *Id. Octobris contra novellum Senacherib gesta sunt; ut qui priùs, propter mentis elationem, Deum cognoscere noluit, modò victus, & confusus, intelligat, quòd non in multitudine exercitus victoria belli. sed de cœlo fortitudo est; & aliquando avaritiae, & superbiae, modum imponat.* Ista non conveniunt, nisi superstiti adhuc. Quare satis liquet, scripta haec esse cùm Carolus Calvus Galliae Italiaeque imperium obtineret. Nec ausus quisquam fuisset ista proferre, ubi Carolus rerum potiretur: ut dubium non sit, quin ista exarata sint in Germania, ubi, Calvo in Italia Galliaq; imperante, regnum tenebat Ludovicus, Ludovici filius; eoque defuncto, filius junior Ludovicus, frater Carlomanni ejus, qui Bavariae rex fuit: Quod etiam ex his verbis inter alia colligo. *Illi, instaurato exercitu, & amplificato numero equitum, ut plurima loca in regione* REGIS NOSTRI *vastaverunt: hoc est Cameracum, Trajectum, & pagum Hasbanicum, totamque Ripuariam, praecipua etiam in iis monasteria: id est Prumiam, Indam, Stabulam, Malmundarium, & Aquense palatium: ubi in capella regis equis*

suis stabulum fecerunt. Praterea Agrippinam Coloniam, & Bonnam civitates, cum Ecclesiis, & adificiis, incenderunt. Qui autem inde evadere potuerunt; sive canonici, sive sanctimoniales; Moguntiacum fugerunt, thesauros Ecclesiarum, & sanctorum corpora, secum portantes. Rex apud Franconofurt gravi infirmitate laborabat &c. Quæ Germanicum esse scriptorem, satis docent. Imò non dubium, quin fuerit monachus Fuldensis: quod exinde colligitur, quia cum curâ tantâ præ aliis res Fuldenses, & Moguntinas, exponat. Atque hæc est caussa, cur Freherus *Fuldenses Francorum annales* inscripserit. Cæterùm in hisce Annalibus deinceps traditur, ut post Carolum Calvum imperium pervenerit ad filium ejus Ludovicum III; ab eo autem ad Carolum III, cognomento Crassum: quod anno contigit IↃCCCLXXXII. Ac in proximo quidem anno desinunt schedæ Pithœanæ: sed quas secutus est Freherus, porrò referunt res Caroli Crassi; atque ut ei Arnulphus successerit; Arnulpho item, Ludovicus IV: quod factum fuit anno IↃCCCC. Idémne verò, an alius, ista de excessu Caroli Calvi, & iis, quæ XXIII annis consecuta fuere, postea adjecerit; haut facile dictu puto. Sed credere tamen malo, adjecta esse ab eo, qui annalium scriptori in hoc munere fuerat surrogatus. Valde enim verisimile est, in cœnobio Fuldensi curam hanc semper penes unum quempiam fuisse, ut res memorabiles cujusque anni consignaret.

Ludovici II, Caroli Calvi, Ludovici III, & Caroli Crassi temporibus, vitam carus multis agitabat REMBERTUS, seu Rimbertus Flander, vel potiùs Frisius, priùs monasterii Turholtani monachus, postea secundus Archiepiscopus Hamburgensis; quem honorē tempore Nicolai Papæ consecutus fuit à Lutperto, Archiepiscopo Moguntino. Scripsit vitam decessoris sui S. Ansgarii, qui Adoni in martyrologio celebratur III Febr. atq; obiit anno Domini IↃCCCLXV, Indictione XIII: qui est Ludovici, II ejus nominis imperatoris, XXVI. Auctor nobis Adam, Canonicus Bremensis, lib. I historiæ suæ cap. XXXI: ubi & ista legas; *Eâdem die, quâ ipse (* Ansgarius*) commendatus est; Rimbertus, diaconus ejus, à clero simul & populo electus est. Qui etiam vitam S. Patris veridico sermone describens, more B. Ioannis, quasi de alio scribens, innuit se fidelissimum ejus discipulorum, testimonium ejus perhibere sanctitati, quam cognoverat in viro Dei. Hunc librum ille ad fratres direxit nova Corbeja, beatificans illos, quòd talem miserint, & nobis congratulans, quòd talem suscipere meruimus pastorem.* Ut autem ipse Ansgarii vitam scripserat; ita & fuere, qui vitam Rem-

berti consignarent; ut postea dicemus. Atque ut Adamus multa adfert ex Rimberti opere de vita Ansgarii: ita & ex libro de Rimberti vitâ (de qua capite proximo dicemus) non pauca idem adducit. Qui & obiisse Rimbertum scribit anno IↃCCCLXXXVIII; successoremque habuisse Adelgarium. Vide eum lib. I cap. XXXVIII, & XXXIX. Ac imprimis adi Remberti vitam, quæ est apud Surium T. I die IV Febr. Adhæc Tritthemium lib. IV cap. LXXXIX, Albertum Crantzium in Saxonia, Joannem Molanum in indiculo Sanctorum Belgicæ, Meierum in Annal. Flandr. ad an. IↃCCCXXXII, & IↃCCCXXXVII (cujus verba cap. seq. adducimus) & Suffridum Petri in scriptor. Fris.

Sub Carolo Calvo, imperante item Ludovico Balbo, atque etiam Caroli Crassi temporibus, doctrinâ, pietate, industriâque, conspicuus fuit ADO, Viennensis archiepiscopus. Non exiguum is sibi nomen Chronico paravit: quod ab origine mundi continuavit usque ad sua tempora: id est, usque ad regnum Ludovici, Francorum regis, cognomento Simplicis, annum Dom. IↃCCCLXXIX. Divisit verò hoc opus in sex ætates; quarum prima est ab orbe condito usque ad diluvium: altera à diluvio usque ad Abrahami nativitatem: tertia ab Abrahamo usque ad Davidem: quarta à Davide usq; ad transmigrationem Babylonicam: quincta inde usque ad Christum natum: sexta, sive ultima, omne illud tempus complectitur, quod deinceps consequitur. Scriptor hic, & priùs seorsim editus est à Morellio: ac postea à Margarino de la Bigne, Theologo Sorbonensi, insertus est bibliothecæ PP. edit. II. Sed planè putidum est, quod ibi in frontispicio Adonis, seu à Margarino, seu alio, adnotatur, Adonem Chronicon suum produxisse usque ad annum CIↃCCCLIII *a*, qui annorum prope quingentorum error est. Nec verum esse potest, quod subjicitur inibi, festum hujus Adonis ab Usuardo in martyrologio referri ad XVI Dec. Siquidem Usuardus martyrologium suum conscripsit jussu Caroli Magni: eoque Adonem ætate antecessit. Video autē, quid ansam præbuerit errandi. Nempe imposuit ei, quòd Joannes Molanus, vir doctissimus, Usuardo adjecerit multa ex martyrologiis ecclesiæ Romanæ, aliarumque. Hoc dum opus versat, cuncta pro genuinis Usuardi habet. Nec satis attendit, Molanum additiones suas ab Usuardi verbis typorum diversitate discrevisse: atque ejusce rei monuisse lectorem in præfatione sua. Scripsit Ado hic etiam Martyrologium: quod Aloysius Lipomanus, Episcopus Veronensis, primus edidit; partemque esse voluit

a Librarii poterat in Margarino error videri, C initio temere appositus, nisi barbarico numero 1353, ibidem ederetur.

luit Tomi IV de vitis SS. Postea quatuor MSSos codd. nactus Jacobus Mosander, Carthusianus Coloniensis, aliquanto integriùs exhibuit; atque addidit Tom. VII Historiarum, quas Surius de Sanctorum vitis collegerat. Hinc Heribertus Rosweidus S.J. cùm aliis duobus codd. MSSis, tum imprimis Clarissimi & doctissimi viri, Petri Scriverii, amici nostri, antiquissimis & emendatissimis membranis (quæ ab eodem Rosweido, unà cum Victoris Uticensis de Vandalicâ persecutione libris, paris bonitatis, & vetustatis, adservantur) multis partibus emendatiùs in lucem prodire jussit: ac subjecit utrique martyrologio Romano; putà tum nupero illi, Gregorii XIII jussu edito; tum veteri, quod Ado martyrologio suo præmiserat. Cæterùm præter libros, quibus hi usi fuere, etiam MSus codex exstat in bibliotheca Lirinensi: cujus meminit Vincentius Barralus in Chronologia virorum illustrium insulæ Lirinensis *a*. Paullo antè memorati, Aloysius Lipomanus, & Jacobus Mosander, martyrologii auctorem vocant Trevirensem archipræsulem, atque eum aiunt in concilio Lateranensi cum Bernardo diacono, & altero Bernardo, abbate Massitrensi, legatum à latere sedisse, ad dirimendam controversiam inter Henricum IV Imp & Rodolphum, Sueviæ ducem. Hujusce rei auctores laudat Platinam, Nauclerum, & Carolum Sigonium: quorum Adonem primus Odonem, alter Othonem, tertius Udonem appellat. Nempe, & Aloysius, & Mosander, confudere Adonem, Chronici, & Martyrologii auctorem, cum Odone, seu Udone Trevirensi: quorum ille anno IↃCCCLXX; hic CIↃLXX, duobus nempe post priorem seculis, claruit.

a Pag. 15.

CAP. XXXVIII.

Herici, sive Erici Altissiodorensis poëma de vita S. Germani. Notgerus Leodiensis de vita Landoaldi, & Remacli. De ætate ejus quorundam error refellitur. Opus Notgeri de vitis episcoporum Trajectensium, & Leodiensium. Guidonis Ravennatis historia Gothica, & Pontificum vitæ. Monachus S. Galli de vita Karoli M. Hirsfeldensis monachus de vita S. Winberchti. Poëma Abbonis Neustrii de obsessa à Nortmannis Lutetia, quod Gozlino præsuli dedicavit. Ætas Abbonis hujus. Anonymus de vita S. Rimberti. Acta de inventione Diodori, Mariani, aliorumque.

Roberti monachi carmen de vita S. Albani. Alphredi, sive Aelphredi, Anglorum regis, collectanea chronica, atque alia. Quando è vita migrârit. Adrevaldus, sive Adelbertus, de miraculis S. Benedicti. Bonno, abbas Corbejensis, de rebus sui ævi.

HERICUS, seu Ericus, monachus Benedictinus, Altissiodorensis, floruit sub Carolo Crasso an. IↃCCCLXXX, ac carmine sex libros scripsit, quibus complexus est vitam B. Germani, Altissiodorensis episcopi. Meminit & Sigebertus cap. CV. Sed apud eum in quibusdam libris pro *Ericus* est *Liricus*, vel *Firicus*. Integrius id nomen exstat apud eundem in Chronicis ad an. IↃCCCLXXVII, his verbis: *Henricus monachus vitam Germani Antissiodorensis, heroico metro in sex libellis luculenter exaratam, Karolo imp. obtulit.* Porrò qui hic *Antissiodorensis*, is vulgò *Altissiodorensis*. Malim ego *Autisiodorensis*: ut est apud Frodoardum, & Nithardum. Sanè urbs ea Ammiano quoque est *Autisiodorum*. Primus illum Lutetiæ an. CIↃIↃXLIII, in lucem protraxit Petrus Pesseliærus, Altissiodorensis monasterii cœnobita, ac ejusdem cœnobii abbati, illustri principi, Ludovico à Lotharingia, dicavit. Apud Possevinum lego, à Renato Benedicto, in vitis Sanctorum Galliæ, laudari Henricum, monachum Benedictinum, congregationis Luxoviensis; atque ex eo versus citari Gallicè translatos de vita S. Albani. Planè idem videtur; præsertim cùm addat, vixisse sub Carolo Calvo.

Etiam claruit tempore Caroli Crassi anonymus ille, qui duos reliquit libros de miraculis S. Remacli. Eos apud Surium reperies a. d. III Sept. Initio lib. II commemorat ut Dani in Gallias irruperint, multasque incenderint civitates, ac quantarum fuerit ipse calamitatum spectator: quæque miracula tum viderit. Refert autem hæc ad annum IↃCCCLXXXIII. Unde ætas Notgeri satis elucet. Etiam ex fine libri prioris cognoscimus, ut Airicus abbas, priùs quidem per Lotharium imper. à Romana Ecclesiâ impetrârit reliquias Hermetis martyris: postea autem à Notgero hoc magnis precibus sit consecutus poculum quoddam; quod à fure erat sublatum; sed ab eodem, divinam conspiciente vindictam, restitutum. Quod ipsum etiam argumento est, vixisse hunc scriptorem non ita multò post Lotharium, qui anno decessit IↃCCCLV. Vulgò hosce libros tribuunt Notgero episcopo Leodiensi. Quod faciunt non Surius modò; sed & Baronius ad an. IↃCCCLXXXII.

LXXXII. Putò errorem ex eo obtigisse, quòd libri isti de miraculis Remacli subjungi soleant iis, quæ Notgerus de S. Nemadi vita scripsisset. Utcumque hoc est, Notgeri ejus esse non possunt, quia is toto seculo pòst vixit, ut inferiùs dicemus. Ac fuit ille episcopus Leodicensis. Auctor horum librorum monachus fuit cœnobii S Remacli: ut ostendunt verba illa, *abbas noster, nostrum cœnobium*; & similia. Non dubito, quin viri eruditi facilè subscripturi sint sententiæ huic nostræ.

Etiam cùm Carolus Crassus imperii potiretur, puta anno IↃCCCLXXXVI, ingenii monumentis nomen suum diffundebat GUIDO RAVENNAS, presbyter. Cujus historia exstat de bello Gothorum. Eundem vitas pontificum tradidisse, Volaterranus est auctor initiò libri XXII urbanorum commentariorum: atque addit: vixisse ante annos sexcentos. Floruit autem Volaterranus anno CIↃCCCCXC, ac deinceps. Unde inter alia de Guidonis ætate satis liquet. Meminit illius quoque Antonius Galateus, in descriptione Japigiæ, ubi ait de urbibus Italiæ scripsisse, ut erant cùm ipse viveret. Nec credendum ei esse, nisi in iis, quæ ipse vidit: in multis eum errasse, quòd non esset instructus literis Græcis, nec bonos legisset auctores, atque inde inter alia esset, quòd Ennium dicat Tarentinum, quem Rodium fuisse constat. Etiam Guidonis hujus idem mentionem facit, præfatione in descriptionem Calliopolis: ubi eum ait à junioribus in plerisque testem adhiberi; lectum sibi esse, verùm nec esse veterem, nec recentem scriptorem.

Iisdem temporibus fuit SANGALLIENSIS, seu S. Galli monachus, natione Teutonicus: ut ipse *a* de se dicit. Libros duos jam senex & edentulus *b*, *de gestis Caroli M. scripsit ad Carolum Crassum, Imp.* Idque Imperatoris ejus postulato. Et stylus simplex est ac rudis, & adspersæ sunt fabulæ non paucæ. Interim multa ad id ævum pertinentia, ex eo discere est, quæ frustra alibi quæras: ut vel hoc nomine dignus fuerit, qui ederetur. Commendat eum atque illustrat Barthius Adverss. lib. XLV cap. XI. Ipsum Sangallensem invenies apud Canisium Antiq. Lect. Tom. II: qui primus edidit è bibliotheca Monachiensi principis Bavariæ. Antea solum fragmentum habebamus, quod Pithœus legibus Carolinis inter omissa subjecerat.

a *Lib.* I. *cap.* 32, & 36.
b *Lib.* 2, *pag.* 26.

HIRSFELDENSIS monachus, qui nomen suum his literis

ſignavit, HAD. TAC. CUN. & S. Winberchti vitam, prosâ à Lupo Servato ſcriptam, carmine expreſſit, vixit temporibus Caroli Craſſi, aut circiter: ut qui carmen hoc ſuum dicârit Brunwardo, Hirsfeldenſi abbati, cæteriſque præceptoribus (ita ipſe appellat) in cœnobio S. Winberchti degentibus. Brunwardus autem ille ſucceſſerat Bunoni abbati; cui Lupus, de quo antè diximus, vitam Winberchti ſacraverat. Hoc carmen in MSo codice ſuo Lupi opuſculo ſubjectum reperit Joannes Buſæus Noviomagus: ſed quia codex erat mutilus, & ſtylus ejus infrunitus, edere ſuperſedit, tria ex eo miracula, quæ ætate hujus verſificatoris contigiſſent, excerpere *a* contentus.

a In edit. Mogunt. an. 1602. quà Hincmari epiſtolis, vitâ S. VVinbrechti ſubjunxit.

Tum quoque ABBO, monachus cœnobii S. Germani à Pratis, diſcipulus Aimoini, libros duos rudi poëmate contexuit de obſeſsa à Nortmannis, ſive Danis, Lutetiâ. Dicavit hoc opus Gozlino; qui priùs abbas fuit ejuſdem cœnobii, poſteaque Pariſiorum eſt factus epiſcopus: eâque in dignitate urbem cum nepote ſuo Ebolo ſive Elbolo, egregiè contra Nortmannos eſt tutatus: ut ipſe de ſe carmine ſuo teſtatur. Neuſtrium ſe fuiſſe ait, ac ſerviſſe Lutetiæ eccleſiæ S. Germani, tempore Odonis comitis; qui poſtea Galliæ rex fuit: quod anno contigit IↃCCCXCI. Unde cognoſcimus, alium hunc eſſe ab Abbone, Floriacenſi abbate: qui toto eſt ſeculo recentior. Nam vixit is anno CIↃ. Hoc cùm etiam agnoſcat Carolus Sauſſeius annal. Aurelian. lib. IV cap. XII; mirum, eundem duos Abbones confundere libri ejuſdem cap. X: ubi eò inclinat, ut S. Abbonis martyris ſit carmen illud de bello Pariſiacæ urbis.

Caroli Craſſi, & Arnulphi tempore, viguit is, qui vitam ſcripſit æqualis ſui, Remberti, archiepiſcopi Bremenſis: quæ eſt apud Surium T. I die IV Febr. Meminit ejus, qui aliquot nos ſeculis anteceſſit, Magiſter Adamus lib. I cap. XXXII. *Sanctus Rembertus ſedit annos* XXII. *Annos, & obitum deceſſoru ſui, reperimus in quodam computo à Corbeia delato. Cæterùm vita ejus à fratribus ejuſdem cœnobii ad noſtros data, quis fuerit, & qualiter vixerit, breviter, & dilucidè, comprehendit.* Item Meierus in Chron. Flandr. ad an. IↃCCCLXXXVII; *Obiit divus Rembertus, archiepiſcopus Bremenſis, oriundus ab Toralto, cui idibus Iuniis indictas invenio ferias. Vitam ejus unà cum vita divi Anſgarii Hamburgi conſcriptam, datamque ab Alberto Crantz, Iacobo Driſcho, antiſtiti Guilielmitarum Brugenſium, in aliis lucubratiunculis noſtris edidimus; lyriciſque eum verſibus celebravimus.*

Item

Item Caroli Craſſi, vel Arnulphi imp. tempore, contexta fuit hiſtoria de inventione ſanctorum Diodori, & Mariani, atque aliorum martyrum. Quam ex pervetuſtis codd. expreſſit Surius T.I.d.XVII Jan.

Ad hæc quoque tempora ab Eiſengrinio refertur ROBERTUS, monachus ordinis Benedictini apud Moguntiam congregat. Luxovienſis. Hic præter homilias carmen reliquit, quo vitam retulit S. Albani martyris.

Ludovici II, Caroli Calvi, Ludovici Balbi, Caroli Craſſi, & Arnulphi temporibus fuit ALPHREDUS, ſive Aelfredus, Anglorum rex. Qui non modò doctorum, eoſque inter Aſſerii Menevenſis, & Joannis Erigenæ Scoti colloquiis, mirè gaudebat: ſed ipſe etiam doctiſſimus erat: quotidie autem octo horas ſtudiis, & precibus impendebat: idem collectanea chronicorum Latinè reliquit: adhæc in gentis ſuæ linguam tranſtulit tum Oroſii hiſtoriam, quam Hormeſtam dixere; tum Bedam de geſtis Anglorum: alia quoque multa partim vertit, partim ipſe ſcripſit. Beda ab eo in Saxonicam tranſlatus linguam exſtat in publica Academiæ Cantabrigienſis bibliotheca, cum hiſce verſiculis:

Hiſtoricus quondam fecit me Beda Latinum.
Aelred Rex Saxo, tranſtulit ille prius.

Obiit anno IƆCCCC, cùm annis regnâſſet XXIX, ac menſibus ſex: ut Matthæus Weſtmonaſterienſis tradit in floribus hiſtoriarum: ſive anno proximo, ut Florentius Wigornienſis in Chronicis refert. At parum aptè eum anno IƆCCCCI floruiſſe ait Poſſevinus, qui poſt annorum quaſi XXX imperium, anno antè ſcribendi vivendique finem fecit, quàm ille claruiſſe arbitratur.

ADREVALDUS, qui & *Adelbertus*, & *Albertus*, monachus cœnobii Floriacenſis, vixit viguitque temporibus Arnulphi imperatoris: hoc eſt circa annum IƆCCCXC. De eo ſic Sigebertus in catal. cap. CI: *Adrevaldus, qui & Adelbertus, monachus Floriacenſis, ſcripſit hiſtoriam miraculorum, quæ oſtenſa ſunt per Gallias ſancti Benedicti Caſſinenſis meritis, à tempore, quo corpus ejus tranſlatum eſt à monte Caſſino ad cœnobium Floriacenſe, uſque ad tempus Odonis, regis Francorum.* Incipit is liber, *Scriptoribus:* & conſtat XXX capp. Præterea librum reliquit de Tranſlatione corporis S. Benedicti, & S. Scholaſticæ, è Caſinenſi cœnobio in Floriacenſe monaſterium. Cujus initium, *Cum diu gens Longobardorum.* Operi Adrevaldi de miraculis Benedicti, appendicem addidit ADELARIUS, FLO-

RIA-

RIACENSIS monachus: cujus principium, *Mirabilis Domini nostri virtus*.

Etiam imperante Arnulpho, Tritthemio teste, claruit AURELIANUS, clericus Rhemensis. Musicus excellens fuit, deque tonis opus edidit, cui nomen *Tonarius Regularis*. Dicavit illud Bernardo archicantori, qui postea episcopus fuit. Idem Barthio auctor videtur vitæ S. Martialis Lennoviceni: uti & epistolarum, quæ Martialem auctorem ementiuntur, atque unà cum Gennadio ab Elmenhorstio sunt editæ. Plura si voles adi Barthium Adverſ. lib. XLV cap. VII & XXI.

Hæc de Martiale sunt augenda ex iis quæ edita sunt in historicis Græcis lib. II cap. IX pag. 166 & seq. prioris editionis, ubi refero inter Græcos, cùm Latinè scripserit. Perperàm sanè. Ergo huc transferenda.

Carolo Crasso, Arnulpho, & Ludovico IV, imperantibus, vitam cum honore traduxit BONNO, abbas Corbeiensis, S Rimberti æqualis. Idem de posteris bene studuit mereri commentario de rebus sui ævi. Meminit Adamus, Bremensis canonicus, lib. I cap. XXXV: *Nec incongruum videtur, quoniam de persecutione diximus, quæ tunc latè in Ecclesias efferbuit, grande miraculum per merita sancti Rimberti Fresonibus ostensum tangere; quod scriptor gestorum ejus nescio cur prætericrit: Sed Bonno, Corbeiensis Abbas, de sui temporis actis scribens, non reticuit, dicens:* CUM *modernis temporibus gravis barbarorum irruptio in omni penè Francorum regno immaniter debaccharetur: contigit etiam eos divino judicio ad quendam Fresiæ pagum devolvi; qui in remotis ac mari magno vicinis locis situs est: Norduich appellant. Hunc igitur subvertere aggressi sunt. Erat illic eo tempore venerabilis Episcopus, Rimbertus; cujus adhortationibus, & doctrinis confortati, & instructi Christiani, congressi sunt hostibus, & prostraverunt ex eis* X *millia,* CCCLXXVII *pluribus insuper, dum fugâ præsidium quærunt, in transitu fluviorum necatis. Hæc ille scripta reliquit: cujus rei miraculo, usque hodie merita S. Rimberti penes Fresones egregia, & nomen ejus singulari quodam gentis colitur desiderio: adeò ut collis, in quo S. oravit, dum pugna fieret, perpetuâ cespitis viriditate notaretur.* Legas apud Possevinum, & alios, Bavonem, Germanum, abbatem S. Viti Corbeiæ in Saxonia, de actis memorabilibus sui temporis volumen condidisse, imperante Ludovico IV. Planè eundem censeo, seu Bonno ex Bavone, seu Bavo ex Bonnone sit corruptum.

CAP.

CAP. XXXIX.

S. Adelberus, prius abbas Elwangensis, & Ludowici IV *præceptor, exinde S. Widgarii in Augustano episcopatu successor, scripsit vitam S. Hariolphi. Quando Adelberus decesserit. Asserius Schyreburnensis de vita, & gestis Aelfredi, regis Angliæ, atque alia ejusdem, & quando obierit. Radulphi Flaviacensis historia Francica, ac Chronicon breve. Sigebertus Corbeiensis de vita S. Voymonis Bremensis.* Rheginonis, Prumiensis *abbatis, Chronicon.* Stephanus, Leodiensis *episcopus, de vita S. Lamberti.* Anonymus de vita S. Liborii *Episcopi.* Radbodus, episcopus Ultrajectinus, *de vita, & miraculis S. Lebwini: item de S. Martino, S. Amalberga, atque aliis.* Cappidus Stauriensis *de rebus Frisiæ, & vitis* IV *sanctorum.* Hilduinus, abbas Lobiensis, *de gestis abbatum sui cœnobii. Ut, Veronensi idem episcopatu dejectus, sit præsul factus Mediolanensis.* Ratherii, Veronensis *episcopi, nomen semel iterumque apud Sigebertum corrigitur. Ejus de S. Ursmari vitâ liber. Versiculus ejusdem de exilio suo, & alter, quem sepulcro suo voluit inscribi.* Odonis Cluniacensis *ætas, ac scripta. Historia Francica* Conradi abbatis.

ARnulphi, Ludovici IV, Conradi I, & primis Henrici Augustis temporibus, ingenti in pretio fuit S. ADELBERUS seu Adalberus. Sub Arnulpho quidem Elwangensis abbas erat, ordine duodecimus. Quàm autem tum carus fuerit Arnulpho Cæsari; argumento illud erit, quòd ex anonymi cujusdam schedis à Pantaleone proditum est, à Cæsare eo de rebus maximi ponderis consuli solere: atque hujus potissimùm fidei, atque industriæ, educationem filii sui Ludovici credidisse. Sed quod Pantaleo sensisse videtur, jam tum Adelberum fuisse episcopum Augustanum, id temporum ratione facilè refellitur. Nam cùm patri Arnulpho succederet Ludovicus IV (id fuit anno IↃCCCXC) episcopus Augustanus erat Wildgarius, sive Widgarius, vel, ut aliis vocatur, Wi-

 doge-

dogerius. Fuit is episcopus ejus loci duodevigesimus: idem ille, qui Helvetios ad fidem convertit: unde & eorum Apostolus nuncupatur. Huic verò, eodem Ludovico imperante, ac, ut verisimile est, commendatione hujus imperatoris, qui grato animo præceptoris sui merita prosequebatur, surrogatus postea Adelberus fuit. Quo anno id factum sit, non consentiunt scriptores. Attamen Ludovici id temporibus contigisse, satis convenit. Locum autem hîc meruit S. Adelberus commentario suo de vita S. Hariolphi. Puto hoc opus exarâsse, cùm etiamnum Elwangensis abbas foret. Nam cùm S. Hariolphus fuerit primus abbas Elwangensis: credibile est, quòd Adelberus vitam ejus literis traderet, hoc dedisse amori atque honori illius, cujus successor in præsentia foret. Postremo episcopatus sexennio adjutorem habuit Hildinum, qui & Adelbero surrogatus: uti huic Huldricus, sive Udalricus, Adelberi discipulus, is qui urbis Augustæ pomœria extendit, & templum S. Afræ ab Hunnis vastatum (in quo & Adelberus sepultus erat) instauravit. Obiit Adelberus sub Henrico Aucupe anno IↃCCCCXXI.

Tum temporis claruit quoque STEPHANUS, decimus Leodicensium episcopus, quinctus decimus abbas Lobiensis, Ord. S. Benedicti. Varia, teste Sigeberto, scripsit. Inter alia etiam de inventione S. Stephani protomartyris. Episcopus factus an. IↃCCCCIV: obiit anno Episcopatus XVIII, XIV Kal Jun. ac sepultus in collegio S. Lamberti.

Temporibus Ludovici IV, qui imperare cœpit anno IↃCCCC, atque annis rexit XII, claruit JOANNES ASSER, sive Asserius, qui & Asserio vocatur. Natione Britannus erat, ac ex Menevensi scribâ factus fuit episcopus Schyteburnensis, sive, ut nunc loquimur, Sarisburiensis. Is regis sui Aelfredi, qui totius penè Angliæ imperium tenuit, vitam literis mandavit. Obiit verò anno IↃCCCCIX, ut cognoscere est ex scriptore veteri, qui paralipomena operi ejus adjecit. Asserius hic ex MSSis Anglicanis expressus, ac Tiguri excusus primùm fuit anno CIↃIↃLXXV. Atque anno CIↃIↃCII etiamnum in bibliotheca Baronis Lulciani MSus exstabat. Præter res gestas Aelphredi etiam annales Britanniæ, multaque alia scripsisse, auctor est Balæus. Atque (ut de eo ait Brianus Twynus lib.
a Pag. 143. II. de antiquitate Oxoniensis Academiæ a) *tanta est fidei, atque auctoritatis scriptor, ut nemini unquam suspectus fuisse dignoscatur.* Et aliquantò postea refert, *tantùm se ejus fidei tribuere, quantùm auctori antiquissimo, gravissimo, optimoque omnium.* Cæterùm, quòd ad

ejus

ejus editionem à Matthæo Cantuariensi procuratam attinet, vel imperfecto usum fuisse exemplari, vel quædam fide non optimâ omisisse, idem Twynus a conqueritur. Jurène, an secus, meliùs dicent, qui MSum viderint. a Pag. 144

Ejusdem imperatoris temporibus circa annum IↃCCCCX, vivebat RADULPHUS, sive Rathulphus Flaviacensis, monachus ordinis Benedictini. Hic cùm alia, quæ Sixtus Senensis commemorat, tum etiam historiam Francorum reliquit, ac Chronicon breve. Radulphi hujus MSum codicem superesse Cantabrigiæ in bibliotheca domus S. Petri refert Thomas James. Sed utrum Chronica, an Commentarii in parabolas Ciceronis (quorum MSus codex est Cantabrigiæ in bibliotheca aulæ Pembrochianæ) an aliud ejus opus sint, non addit. Inter disertissimos Galliæ viros reponitur à Nicolao de Clemangiis epist. ad Galliotum de Petramala Cardinalem.

Ad hæc quoque tempora, si Eisingrinio, & Possevino, credimus, pertinebit SIGEBERTUS CORBEIENSIS; ut quem referant ad an. IↃCCCCV. Scripsisse dicunt vitam S. Voymonis, Bremensis archiepiscopi. Sed in Bremensium, vel episcoporum, vel archiepiscorum catalogo, nullum Voymonem reperio. Adde quòd primus Liemarus, qui sedere cœpit anno CIↃLXII, archiepiscopi Bremensis titulo fuit honestatus. Quamobrem hac quidem in re ampliandum censeo.

Ejusdem Ludovici ætate, item Conrado Imp. (qui Ludovico successit anno IↃCCCCXII, ac septennium imperavit) claruit RHEGINO, abbas Prumiensis cœnobii in ditione Trevirensi. Contexuit duos Chronicorum libros; quibus præcipuè tractat res Francorum. MSos habes Cantabrigiæ in bibliothecâ tum Academiæ, tum Collegii S. Benedicti, ut est apud Th. James. Sed ibi non Rhegino, verùm ἁπλῶς abbas Prumiensis vocatur. De eo sic Sigebertus in cat. cap. CXII: *Rhegino, Abbas Prumiensis, scripsit ad primum Alberonem, Metensem episcopum, Chronicam continentem præcipua gesta Francorum; quam à nativitate Christi perduxit usque ad annum nati Christi* IↃCCCCVIII. Ubi malim annum unum adimi. Etsi & apud Trithemium legas * 98. Pro 908. Sanè ante annum IↃCCCCVII hodieque apud Reginonem reperias hæc verba: *Huc usque Rhegino.* Sed continuavit hæc Chronica alius usque ad annum IↃCCCCLXVII, vel potiùs usque ad Othonē II, qui imperare cœpit anno IↃCCCCLXXII. Composuit & de doctrina Ecclesiastica libros ex S S. Patrum & conci-

conciliorum generalium decretis. Hi MSSi adservantur Viennæ in bibliothecâ Cæsarea. Error Tritthemii inde obortus, quòd apud Rheginonem in præfatione operis legatur, *Ea* (Chronica) *in duos libellos distinxi, exordium capiens à primo incarnationis Dominicæ anno, & consummans cœptum opus, usque in præsentem annum, qui computatur à præfatione Domini* IↃCCCCVIII. Sed, librarii culpâ, anno auctiorem esse numerum, quàm convenit, satis liquet ex eo, quod dicebamus. Ita enim, uti retulimus, & in MSis invenitur, & in excusis, tum veteribus, tum nuperis. Appendix verò ea Rheginonis, quã dixi, Romerium habere auctorem videtur: de quo postea dicemus.

STEPHANUS, qui post Franconem episcopus Leodiensis fuit, floruit tempore Ludovici IV, ac Conradi Impp. Prodidit vitam S. Lamberti, Tungrensis episcopi, qui Taxandriæ Apostolus nuncupatur. Sigebertus cap. CXXVI: *Stephanus, ex clerico Metensi Episcopus Leodiensis, vitam & passionem sancti Lamberti, scriptam incultiùs à Godescalco clerico, scripsit urbaniùs ad Hermannum, Coloniæ archiepiscopum.* Idem tradit in Chronico suo Amandus Zirixeensis, uti & alii minorum gentium scriptores. Hermannus ille, cui dicebamus opus hoc dicari, est primus ejus nominis archiepiscopus Coloniensis, cognomento Pius; qui electus anno IↃCCCXC, vivereq; desiit anno IↃCCCCXXIV. Plura de eo ibidem Sigebertus. Illam autem, quam dixi, vitam Lamberti à Stephano scriptam, stylo nonnihil mutato, expressit Surius T. V die XVII Sept.

Circa idem tempus vixisse existimatur Padebornensis ille, qui vitam exaravit Liborii, Cenomanensis episcopi, & Confessoris: cujus obitus refertur ad annum CCCXCVI. Habes apud Surium Tom. IV die XXIII Jul.

Etiam utriusque hujus imperatoris temporibus claruit RADBODUS, decimusquartus præsul Ultrajectinus. Nam ab Arnulpho, rege Francorum, creatus est episcopus anno Chr. IↃCCCCI, atque annis XVII in gravi Danorum persecutione Ecclesiam rexit: ut fusiùs in Chronico Joannis de Beka legere licet. Radbodus hic carmine prosecutus est virtutes B. Lebwini presbyteri: atque etiam orationem de vitæ ejus historia reliquit. Habes utrumque opus in Surianâ Collectione T. VI ad XII Nov. Etiam ejusdem liber de laudibus S. Bonifacii exstat MSus. Meminit ejus Tritthemius. Uti & operis de laudibus S. Martini, & de S. Amalberga, & florũ S. Willibrordi. Quorum etiam mentio est apud Suffridum Petri in script. Fris. Imò Guilielmus Isengrinius addit, etiam historiam contexuisse

xisse sanctorum episcoporum, martyrum, doctorum, & Romanorum Pontificum. Ipsius verò Radbodi vitam apud Surium habes T. vi ad xxix Nov. Apud Possevinum in Sacro apparatu, voce *Radbodus Trajectensis*, legas, vixisse anno 617. Malo credere librarii culpam esse, quàm Possevini, qui, puto, scripserat 917. Quamquam nec istud examussim historicæ conveniat veritati. Nam eo anno decessit tertio Kal. Decembris. Quare rectiùs dixisset, floruisse anno Iɔcccc. Corpus ejus Daventriæ in S. Lebuini templo reconditum est. Vide de eo Tritthemium lib. ii cap. xxxviii, & lib. iii cap. cclv, item in scriptor. Ecclesf.

Cappidus Stauriensis, sacerdos Frisius, Conradi Imp. & Henrici Aucupis temporibus fuit. Ejus opera incendio absumta fuisse dicuntur, cùm Stauriæ conflagraret bibliotheca in templo Stavonis, quod B. Nicolao dicatum postea fuit. Cæterùm ex fragmentis, & istis, quæ ex eo alii adducunt, colligit Suffridus, scripsisse illum genealogias principum, ducum, ac regum Frisiæ: adhæc historiam Ecclesiasticam gentis Frisiæ: item Vitas quatuor sanctorum, Lebuini, Orgeri, Plechelmi, & Odulphi. Arbitratur autem, si ejus viri monumenta integra exstarent, fore, ut nihil magnopere, quod ad antiquitates Frisicas pertineret, à quoquam posset desiderari.

Etiam Conradi, & Henrici Aucupis tempore, fuit Hildurnus, seu Hildovinus, abbas Lobiensis: quo munere fungens, præter alia, scripsit gesta abbatum Lobiensium. Est autem id Cœnobium instituti Benedictini, duobus distans milliaribus à Binckio Hanoniæ oppido. Postea factus est episcopus Laudociensis: exinde, episcopatu pulsus, Veronensis episcopus creatus est ab Hugone, Italiæ rege, cui affinitate junctus erat: tandem verò Mediolanensem episcopatum adeptus fuit. Ita quidem Tritthemius. Sed Arnoldus Wion illud de Laudociensi episcopatu planè ignorat. Ait autem, cognomen ei fuisse Tasso: (Tassonium puto dicere voluisse) patriâ fuisse Flandrum; atque ab eo Hugonem Italiæ regem coronatum Mediolani in basilica Ambrosiana: sexennio fuisse Veronensem præsulem: jam Mediolanensem episcopum obiisse anno Iɔccccxli. Pluraq; de eo Josephus Ripamontius lib. ix historiarum Ecclesiæ Mediolanensis. Ubi & consignasse ait B. Dionysii peregrinationem & gesta apostolica. Sed multum metuo, ne duos confuderit Dionysios; quorum prior, juxta Parisiorum Lutetiam abbas fuit monasterii S. Dionysii: alter fuit abbas Lobiensis cœnobii, quod

est instituti Benedictini, situm ad secundũ lapidem à Binchio, Hannoniæ oppido. Inter eos seculi est intervallum. Prior ille jussu imperatoris Ludovici Pii Areopagitica scripsit: ut indicat imperatoris ipsius epistola ad Hilduinum.

RATHERIUS quoque, de quo aliqua diximus cap. XXIX hujus libri, vixit temporibus Henrici I Imp. De eo sic Sigebertus in catal. cap. CXXVIII: *Batherius* (corrige Ratherius) *ex monacho Lobiensi episcopus Veronensis, vir miræ simplicitatis, scripsit vitam S. Vrsmari Lobiensis.* Habes eam apud Surium Tom. II die XVIII Apr. Etiam Chronographiam reliquit, quæ Gemblaci MSa superest. Item itinerarium Romanum. Et complura alia, inter quæ & ars erat Grammatica, ridiculè auctori nuncupata, *Sparadorsum*: quia præstaret ut puerorum dorsis parceretur. Nam *Sparen* Germanis aut Belgis est *parcere*. Obiit anno IↃCCCCLXXIV. Quiescit apud Lobienses in æde S. Ursmari. Ejus est versiculus iste de se ipso:

Veronæ præsul, sed ter Ratherius exul.

Animo erat modesto adeò, demissoque, ut sepulcro suo inscribi juberet:

Conculcate pedes hominum sal infatuatum.

Alia quoque, quæ ad vitam, atque opera ejus, pertineant, apud Sigebertum vide, loco antè memorato, & in Chronico ad annum IↃCCCCXXVIII, & IↃCCCCXXXIII, ubi corruptè *Raberius* vocatur. Item adi Rotgerium in vita Brunonis apud Sur. T. v. XI Oct. & acta Rhemensia sub Gerberto cap. XLIV. ac è junioribus Josephum Ripamontium lib. IX historiarum Ecclesiæ Mediolanensis.

ODO primus, vel juxta alios (qui principem locum tribuunt Bernoni) secundus abbas Cluniacensis, Remigii Antisidiorensis monachi auditor, scripsit, circa annum IↃCCCCXX, vitam S. Gerardi, sive potius Giraldi, Aureliacensis Comitis; idque non uno libro, ut est apud Tritthemium, sed libris IV. a, edidit: item Chronicon succinctum. Chronicon hoc MSum exstat apud Cantabrigienses in bibliotheca Collegii S. Benedicti: ac libri fini admittuntur genealogiæ quorundam Regum: adhæc vitam S. Mauri: item vitam & translationem S. Martini Turonensis: nec non reversionem B. Martini à Burgundia. Opusculum de vita Martini habes in bibliotheca Patr. edit. II Tom. VII. Vitæ Mauri MSus codex exstat in bibliotheca Vaticana. Obiit anno IↃCCCCXLII, juxta Frodoardum: cui, ut temporum istorum magis gnaro, potiùs est habenda fides, quàm Sigeberto; qui quinquennio antè

a *Excusi sunt Parisiis cum aliis scriptoribus ordinis Cluniacensis.*

tè decessisse arbitratur.

Etiam CONRADUS, Abbas Benedictinus, tum videtur fuisse. Sanè antiquior esse nequit, cùm ad annum usque IↃCCCCXXII, qui Henrici Aucupis tertius fuit, historiam Francorum perducat. Ejus fragmentum, cum scriptoribus aliis de Francorum gestis, prodiit Francofurti ad Mœnum.

CAP. XL.

Duo illustres genere archiepiscopi, Bruno Coloniensis, & Hildebertus Moguntinus: quorum uterque sanctorum aliquot vitas posteris tradidit. Luithprandus diaconus quanto in precio fuerit apud viros principes: & cur opus suum ἀνταπόδοσιν inscripserit. Sexti libri partem posteriorem alterius videri scriptoris. Etiam Pontificum vitas falsò ejus nomen præferre. Odonis Severi patria, eruditio, dignitas, atque opus de Wilfridi vita. Fridegodus diaconus de eodem argumento: deque vita Audoëni monachi. Surius refellitur. Vthonis Argentoratensis commentatio de Arbogasto, & Amando. Vita Nazianzeni ab Anastasio versa, sed parùm Latinè. Guilielmi Moguntini genus, & quousque historiam suam perduxerit: de quo Possevinus minùs rectè. Saliphilax de Britannicorum regum genealogia. Ioannes Italus de vita Odonis. Vnde sit, quòd Odo, his primus, illis secundus Cluniacensis abbas, nuncupetur. Flodoardi seu Frodoardi historia Ecclesiæ Rhemensis, & Chronicon ejusdem, & vitæ sanctorum. Locus in Chronicis ejus corrigitur. Altera in eo conjectura. A nonnullis Flavaldum, ac Floaldum vocari. Eisingrinii de Fabiano ἀνιστορησία. Reginaldus de vitis IV sanctorum. Anonymus de S. Hunegunde. Alius de Epiphanii corpore in Saxoniam translato. Theodoricus de S. Lutrude. Vnwonus Britannus. Oceonis Scharlensis Origines Frisicæ, fabulis refertæ.

Accedo

ACcedo ad tempora Ottonis primi, qui imperare cœpit anno IↃCCCCXXXVI; atq; annis rexit XXXVIII Familiam hic ducant duo illi, & generis, & muneris dignitate illustres, BRUNO, ac HILDEBERTUS. Quorum BRUNO, archiepiscopus Coloniensis, Henrici Aucupis imperatoris filius, Othonis I Imp. frater fuit. Hic præter commentarium in Pentateuchum, qui à Sixto Senense laudatur, ac Bononiæ in Dominicanorum bibliothecâ exstat, etiam vitas aliquot sanctorum consignavit. Obiit anno IↃCCCCLXV. Coloniæque in monasterio S. Pantaleonis sepultus est.

At HILDEBERTUS, Ostrofrancorum dux, decimustertius archiepiscopus Moguntinus, Conradi imperatoris frater erat: idemque anno IↃCCCCXXXVIII coronavit Othonem magnum; sed cùm postea, unà cum Richardo, Argentoratensi episcopo, discordiæ semina, inter Othonem, & fratrem Henricum, sparsisset: uti Richardus Corbeiam, ita ipse Fuldam in Hassiam, vel, juxta alios, Hamburgum fuit relegatus. Scripsit & is vitas aliquot sanctorum.

Eodem imperante, claruit LUITHPRANDUS, sive Liuthprandus, sive Litobrandus, qui in nonnullis codd. atque etiam à Tritthemio, EUTRANDUS, sed perperam, vocatur. Ticinensis priùs Ecclesiæ Levita, sive diaconus, posteaque Episcopus fuit Cremonensis. Hic ad Raimundum, Liberitanæ Ecclesiæ in Hispania episcopũ, historiam scripsit de rebus suo tempore in Europa gestis. Orditur ab iis, quæ Arnulpho imperante acciderunt. Historiam suam ANTAPODOSIN (ut etiam Sigebertus [a] appellat) quasi retributionem dicas, nominavit. Nempe quia hoc libro, ut par pari redderet, quasi penicillo depinxit tyrannidem Berengarii, II. ejus nominis Italiæ regis: à quo sede suâ pulsus fuerat. Antequam id fieret, magno apud Berengarium in pretio erat. Nam ejus nomine ad Constantinum, imperatorem Byzantinum, legationem obiit: cujus rei locupletem magis testem dare non possumus quàm Luithprandum ipsum lib. V cap. I, & II. Atque imperator is quoque magni eum fecit. Sanè legati nomine misit ad Nicephorum Phocam, qui, mortuo Romano, filio Constantini proximè memorati, imperium occupârat. Hæc igitur altera ejus legatio fuerat: cujus historiam seorsim exaravit. Eam sibi à Marco Velsero transmissam (is verò acceperat à Christophoro Brouwero, qui ex codice bibliothecæ Trevirensis desumserat) primus in lucem dedit Henricus Canisius. Si modò idem is Luitprandus, de quo vide quid idem scripserit Canisius præfat. in legationem Luitprandi.

[a] In catal. c. 127.

Redeo

Redeo ad libros rerum ab Imperatoribus & Regibus Europæ gestarum. Cum sub Ottonis imperio viveret, quam dixi historiam Francofurti condidit. Ea sex libris constat. Sed videtur liber sextus desinere in cap. v. ubi res in Græcia visæ terminantur. Sexto enim capite novam auspicatur historiam de rebus Othonis Augusti. Ac in veteri editione Ascensianâ lego, ibi novum incipere librum: verùm qui ob brevitatem priori sit adjunctus. Sed verior Baronii opinio est, sequentia ab alio esse, qui, ut fieri solet, continuare voluerit Luitprandum. Etiam sub Luitprandi hujus nomine editus est, sæpiusque à Centuriatoribus Magdeburgensibus, priusquam editus esset, citari solet, liber de Pontificum Romanorum vitis. Sed cujus inscriptio non injuriâ suspecta sit, cùm liber is ex Anastasio sit excerptus: nec vel Sigebertus, vel Tritthemius, ejusmodi opus tribuant Luithbrando. Præterea opus hoc de Pontificibus terminatur in Formoso qui excessit anno IↃCCCXCV. At Luithbrandus si historiam scribere voluisset, eam ad sua usque tempora perduxisset. Vixit verò Luithbrandus quinquaginta annis pòst, intra quod spaciū Pontifices XX fuerant. Accedit quòd in postremis Pontificibus quædam particulatim prodat ad Ecclesiam Osnaburgensem, Corbejensem & Herifordensem aliasque ad Germaniæ Ecclesias pertinentia: quæ Germanum potius quàm Italum fuisse testantur. Etiam Pontificum eorum, qui ante Formosum proximè fuerunt decreta adducit, quæ in Conciliorum Tomis non legantur: ut ista quoque eorū tempore fuisse, ac proinde Luithprando esse juniorem ostendant. Ut non absurda sit opinio Editoris: qui suspicatur fuisse monachum Corbejensem, vel Hirsfeldensem, ac partim sub Pontificibus ante Formosum circa annum IↃCCCLX, partim sub Formoso claruisse. Quę verò de Formoso habes in fine operis, ea non sunt ab illo scriptore, sed exscripta sunt ex Luithprandi lib. I. rerū per Europam gestarum cap. VIII. Atque ibi quoque legas illud *Pater Sanctissime*. Sed alloquitur non Pontificem Romanum: sed Raimundum Episcopum Hispanum, cui Antapodosin suam, ut superius diximus, dedicavit.

Ottonis Magni temporę etiam fuit ODO SEVERUS. Hic in Anglia natus, sed ex Danis erat oriundus; vir Latinè Græceque doctus, & extemporali metro pro temporibus, quibus vivebat, pollens; primùm Sarisburiensis episcopus, posteaque archiepiscopus Cantuariensis. Præter alia descripsit vitam Wilfridi Archiepiscopi. Obiit temporibus Edgari, regis Anglorum, an. Christi IↃCCCCLIX, archiepiscopatus sui XIII.

Sub eodem rege Edgaro, claruit FRIDEGODUS diaconus, Anglus, monachus Benedictinus, vir Græcè doctus; ut de eo Guilielmus Malmesburiensis testatur. Hic carmine complexus fuit vitas S. Wilfridi, & Audoëni monachi: idque postulato fecit Odonis Cantuariensis, de quo proximè dictum. Nam cum is, anno IↃCCCCLVI, horum duorum corpora Cantuariam transtulisset; à Fridegodo petiit, ut aliquid de utriusque laudibus commentaretur. Vitam Audoëni Surius inseruit Historiæ Sanctorum Tom. IV die XXIV Aug. Eaque illi videtur esse illa ipsa, quam reliquerat Fridegodus. Surium in epitome suâ sequitur Haræus. Sed obstat huic sententiæ, quòd Fridegodus carmine Audoëni vitam tradidit: illa, quæ apud Surium, prosâ est exarata. Nec hîc fit, quod facere Fridegodus solet, ut Græca passim admisceantur Latinis.

Anno Chr. IↃCCCCL Ruthario in Argentinensi episcopatu successit UTHO, tertius ejus nominis in Episcopali hac serie, natus ex fratre Henrici II, Sueviæ ducis. Scripsit vitas sanctorum Arbogasti, & Amandi. Decessit anno IↃCCCCLXV, successoremque habuit Eckenbaldum.

Circa annum IↃCCCCLX ANASTASIUS quidam vitam Gregorii Nazianzeni à Gregorio presbytero Græcè scriptam; Latinè transtulit: ut se in libro quodam Dionysianæ bibliothecæ annotatum reperisse, prodidit doctissimus Jacobus Billius. Sed prorsus barbarè id fecerat: ut idem testatur.

Iisdem temporibus magno in honore erat GUILIELMUS, Moguntinorum archiepiscopus decimus-quinctus, Saxoniæ princeps, ac Othonis Magni Imp. ex Editha, Angliæ reginâ, filius. Is chronicon de archiepiscopis Moguntinis ad sua usque tempora deduxit. Fallitur Possevinus, cùm historiam pertexuisse ait usque ad imperium Othonis III. Nam Guilielmus hic archiepiscopus factus est anno IↃCCCCLIV: vivereque desiit (ut ex Lamberto Schafnaburgensi constat) anno IↃCCCCLXVIII. At Otho II imperare demum cœpit anno IↃCCCCLXXIII: Otho III anno IↃCCCCLXXXIV. Vide veteres rerum Germanicarum scriptores: atque è junioribus Georgium Fabricium Originum Saxonicarum lib. II a.

a Pag. 150 & 173.

SALIPHILAX Britannus, ex antiqua Bardorum gente fuisse dicitur, ac ex chronologis, quos legisset, contexuisse genealogiam regum Britannicorum. Ætatem nec se cognoscere potuisse, fatetur Balæus centur. II cap. XXIX. Joannes Pitseus agnoscit, nec se quicquam certi habere: sed tamen conjecturæ si liceat indulgere, rela-

relaturum ad eadem Edgari tempora. Credo, non temere ita suspicatur. Interim vellem, ne sivisset, nos expertes esse caussæ, cur sic putaret: præsertim de eo scriptore, de quo ne illud quidem, an viderit, significet; contrà quàm facere in iis solet, quos haberet, legissetque.

Anno IɔCCCCL vitam etiam degebat JOANNES Italus, monachus Cluniacensis. Qui memoriam sui reliquit prodendo posteris vitam S. Odonis, primi abbatis Cluniacensis, juxta Bernardum *a*, & Sigebertum *b*; vel, juxta Odilonem *c*, & alios, secundi abbatis. Quæ diversitas inde provenit, quia, ut superiori capite verbo indicabamus, alii annumerant, alii omittunt Bernonem: qui ante Odonem cœperat exstruere monasterium Cluniacense, & jam aliquò usque fuerat progressus, antequam ei Odo succederet: quod anno IɔCCCCXII. Odone hoc in spiritualibus magistro Joannes iste usus fuerat: uti in secularibus Hildebrando eo, qui bis rogatus erat, ut abbas Cluniacensis esse vellet; sed obedire semper maluit, quàm præesse: ut apud Odilonem in Majoli vita legere est. Eorum verò quæ de Odone scribit Joannes, aliqua ex ore ipsius Odonis acceperat; alia ex Hildebrando hauserat: ut testatur ipse in præfatione ad fratres Salernenses. Unde satis liquet de Joannis vita. Nam obiit Odo (ut superiùs quoque dictum) anno IɔCCCCXLII. Habes eam Odonis vitam in Surii Collectaneis T. VI die XVIII Nov. Sed plerisque omissis, & stylo mutato. Prout verò auctor scripserat, ita in Bibliotheca Cluniacensi edidit libris tribus Martinus Marrier, monachus Cluniacensis.

a Ad Guilielmum, abbatem Cluniacensem.
b In catal. cap. 125.
c In vita Majoli apud Sur. d 11 Maji.

Neutiquam etiam prætereundus ejusdem temporis historicus, FLODOARDUS, seu *Frodoardus*, presbyter, & canonicus Ecclesiæ Remensis; prout in antiquis codd. vocatur. Hic libris IV condidit historiam Ecclesiæ Remensis: quæ in lucem prodiit curâ Jac. Sirmondi. Item Chronicon reliquit ab anno IɔCCCCXIX ad annum IɔCCCCLXVI: quod reperies in Annalibus Franciæ à Pithœo editis. Videtur tamen Chronicon hoc altiùs exorsus: nempe ab anno IɔCCCLXXVII: quo Carolus Calvus excessit. Indicium faciunt prima opusculi verba, *Anno* DCCCCLXXVII, *& indictione* XII *Non. Octob. precellentissimus imperator Karolus* &c. Ubi rescribendum, *Anno* IɔCCCLXXVII, *Indict.* XI, *Non. Oct.* Nam ut sequentia docent, clarè loquitur de excessu Karoli ejus, qui Ludovici Pii filius, Karoli M. nepos fuit. Post ista de Karoli Calvi obitu, pluscula desiderantur usque ad an. IɔCCCCXIX. Joannes Bonderius, in Indice MSSorum

codicum per Belgicam, auctor est, & vitas scripsisse sanctorum. Nam ab eo ista laudantur: *Flodoardus presbyter de triumphis Italicis martyrum, & confessorum, metricè libri* XV. *MSSi Treviris in summo templo. De triumphis Christi, & sanctorum Palæstinæ, metricè libri* III. *MSSi ibidem. De triumphis Christi, & Antiochiæ gestis, metricè lib.* II. *MSSi ibidem.* Quæ Trevirensium beneficio lucem adspectura, speramus. Cæterùm *Flodoardus* hic, seu *Frodoardus*, à Sigeberto vocatur *Flavaldus*: qui de eo sic inquit cap. CXXXII: *Flavaldus, monachus Remensis, scripsit gesta pontificum Remensium, orditus narrationem suam à conditione ipsius civitatis, quæ à qualitate civium, qui in bello erant duri cordis, primo aucupata est sibi nomen Cordurus.* Legendum puto *Durocortorum*: ut est apud Flodoardum. Subjungit deinde: *Postea milites Remi à Romulo, fratre suo, à facie Romuli fugientes ad eam profugerunt: eamq́ à nomine principis sui Remi, Remum denominaverunt. Hic scriptor dignè scriptoribus ideo connumeratur, quia digressus ab opere suo memoriam faciens sanctorum, martyrum, vel confessorum, quiescentium in Ecclesiis Remensi Ecclesiæ adjacentibus, vel subjacentibus, vitas vel passiones eorum legentibus notificavit.* Nonnullis & Floaldus nominatur. Censet Eisingrinius, eundem *Fabianum* dici l. quoniam C de Episcopis, & clericis. Monet idem Possevinus. Sed Fabianus iste fuit episcopus ille Constantinopolitanus, de quo Evagrius Eccl. hist. lib. II cap. IV. Et quomodo imperatores Valentin. & Martianus meminerit Flodoardi, qui seculis quatuor recentior est?

REGINALDUS, Eistatensis episcopus, vir Latinè, Græcè, Hebraicè doctus, ac Musices egregiè peritus, claruit tempore Othonis I, & II. Nam anno IↃCCCCLXV in episcopatu successit Starhando, qui ab Ungaris ab Augustam cæsus erat. Cumque annis XXIV episcopatum gessisset; successorem habuit Meginessum, S. Henrici cognatum. Consignavit vitas SS. episcoporum, Wilibaldi, Nicolai, Blasii, & Unnibaldi. Fortasse Reginaldi est illa Wilibaldi vita, quam Canisius exhibet Tom. IV Antiq. Lect. Saltem Aistatensis alicujus, vel episcopi, vel monachi fuit: ut indicio est, quòd, de Wilibaldo loquens, dicat, *Patronum nostrum*: & eum alloquens ait, *Auxiliare tuis tibi à Christo collatis.* Nec primùm, sed post alios plures, scripsisse, arguunt illa verba: *Prout Deus, & Dominus omnium, contulit legenda, in secula, pauca construximus.*

Similiter Ottonis M. ætate fuit episcopus ille, qui vitam descripsit S. HUNEGUNDIS virginis: quæ est apud Surium T. IV ad XXV Aug. De ætate liquet ex his scriptoris verbis: *Anno Dominicæ incar-*

incarnationis nongentesimo sexagesimoquarto, in ipsis feriis beatæ Hunegundis, in villaque dicitur Sasnulphi chors, messores frumenta secabant. Eos presbyter illorum Lantfridus crebrò reprehenderat, dicens, se interfuisse synodo, in qua Rodulphus, Noviomensis episcopus, jussisset sanctæ Hunegundis festum devotissimè celebrari. At illi se excusabant, quòd vicinos suos cernerent laboribus insudare. Itaque Rotgildis puella, presbyteri hujus, SICUT IPSE NOBIS RETULIT, *ex sorore neptis, colligebat spicas, quas illi messores relinquebant* &c.

ANONYMUS quoque, qui Epiphanii, Ticinensis seu Papiensis Episcopi, translationem ex Italia in Saxoniam ab Otwino episcopo, olim Augiæ monacho, factam descripsit, eâdem ætate vixit: proximus saltem ei tempori fuit, quo translatio hæc contigit. Nam in præfatione ait, illa quæ narrat, se didicisse ab iis, qui translationi interfuerant: ac potissimùm ab Thangwardone, venerabili presbytero; cujus præcipuè in eo officio opera enituit: quem & fratrem suum in Actis ipsis appellat: ut is quoque presbyter fuisse videatur. Facta autem translatio est imperante Ottone I, anno IↃCCCCLXIII, vel circiter: uti satis liquet ex memoratis Actis, quæ Brouwerius in lucem edidit.

Iisdem temporibus THEODORICUS, qui ex præposito Moguntino Trevirensis archiepiscopus creatus fuit, in literas retulit vitam S. Lutrudis, virginis sanctimonialis: quam ipsam, vel saltem epitomen ejus, apud Surium habes T.V. XXII Sept. Obiit Theodoricus hic anno IↃCCCCLXX: ac successorem habuit Ecbertum, fratrem Arnulphi, comitis Hollandiæ.

Eodem Ottone imperante, claruit UNWONUS Britannus, presbyter. Nam vixit sub Edgaro, rege Anglorum, anno IↃCCCCLXX. Presbyter hic postulato Eadmeri, abbatis fani D. Albani, ejusce Albani martyris vitam ac passionem descripsit. Alia quoque ingenii monumenta reliquit: quæ jam dictus abbas, post Unwoni obitum, seu invidiâ, seu quia indigna esse luce putaret, flammis tradidit: ut Lelandus annotavit.

Etiam OCCO SCHARLENSIS, nepos sororis Solconis Forteman, de quo superiùs dictum, Ottoni M. Imp. ætate par, aut suppar, fuisse creditur. Hic posteris prodidit origines Frisiæ: si modò unquam fuit; nec titulus mentitur auctorem. Sanè fidei non plus meretur, quàm Hunibalbus Francus, aut Gaufredus Britannus, & similis farinæ scriptores. Quod & doctissimi Ubbonis Emmii judicium est. Etsi aliter multò de hoc Suffridus Petri, vir bene doctus,

ſed qui in Friſiæ rebus, atque omni literaturæ laude, longè cedat Emmio. Atque idem judicium eſto de Bernardo Furmerio Leovardienſi, viro erudito, ſed qui in Annalium Friſiorum libris ſe Occonem hunc imprimis ſequi, ipſe agnoſcat.

CAP. XLI.

Windichinus *de Saxonum geſtis, & Ottonis I: deque Paullo Eremitâ.* Lamfridus Wintonienſis *de S. Swithino.* Roſwitæ *poëma de geſtis primi Ottonis, deque Sanctis variis poëmatia. Vt viros eruditos, Poſſevinum ante alios, in fraudem induxerit Tritthemii locus à neſcio quo interpolatus.* Herigerus Lobienſis *de epiſcopis Leodienſibus, ac vitâ Vrſmari. Opera utilis* Alberti, Gemblacenſis *abbatis, in deſcribendis ſanctorum vitis. Error quorundam proveniens ex loco Tritthemii perperàm transſcripto.* Ethelwoldus Wentanus. Alphredus Malmesburienſis. *Quando* Abbo Floriacenſis *vixerit, quæ ſcripſerit, atque ut cum nonnullis ejuſdem nominis interdum confundatur.* Aumonium *perperàm nonnullis Ammonium vocari. Ejus liber de miraculis S. Benedicti. Aimoinum cum eo malè confundi. Stephanus de inventione S. Maurini. Lethaldus Cœnomanenſis. Anonymus de Adalberto Pragenſi.* Item alter de eodem argumento. *Medelocenſes monachi de S. Adalberto. Dudo Neuſtrius de iis, quæ Normanni in Galliis geſſere: & quâ fide ſcripſerit: atque ut eum Gemeticenſis exſcripſerit. Wolſtanus Wintonienſis. Otholonus Fuldenſis. Vtrùm ille vitam conſignârit S. Bonifacii. Vſſingus Werthinenſis.*

COmplectar nunc eos, qui claruere temporibus Ottonum duorum, ſecundi, tertiique: quorum ille imperium ſuſcepit anno IↃCCCCLXXII, ac integrum decennium geſſit: hic illud accepit anno IↃCCCCLXXXIII, ac tenuit annis XVIII. Priori æqualis fuit WINDUCHINDUS, ſeu *Windichinus*; (nam in nomine variant codd. Sigeberti:) monachus fuit Corbeienſis cœnobii in Saxonia, ordinis

ordinis S. Benedicti. Hic fideliter scripsit de gestis Saxonum lib. III; item de gestis Ottonis primi. Utrumque opus missum ad Machthildim, filiam Ottonis primi. Unde ejus ætas cognoscitur. Nam, ut Winduchindus ipse ait, obiit Otto primus Nonis Maji, feriâ quartâ ante pentecosten. Quod tantundem est, ac si dicat, obiisse anno IↃCCCCLXXIII: ut fastorum ratio cœlestis docet. Etiam Theclæ passionem metro constrinxit. Item prodidit vitam Paulli Eremitæ. Auctor Sigebertus in catal. cap. CXXX, & ex eo Tritthemius.

Ejusdem Ottonis ætate LAMFRIDUS Anglus, monachus Benedictinus, in Wintoniensi cœnobio veteri vitam agebat sub rege Anglorum, Ethelredo, circa annum IↃCCCCLXXX. Hic vitam & miracula Suithini episcopi mox ab ejus translatione descripsit. In illustris baronis Lunleiani bibliotheca exstat is liber MSus.

ROSWID, quoque sive Hrosvith, Gandeshemensis (quæ nonnullis Rosvita, aut Rosvida, vel Rosvitis, aut Rosvidis, nominatur) claruit temporibus Ottonis II: cujus jussu non minùs, quàm Gerbergæ abbatissæ, heroico carmine historiam seu panegyricum reliquit de gestis primi Ottonis, sive, ut ipsa semper vocat, Oddonis. Præterea versu elegiaco tradidit passionem S. Dionysii episcopi, & martyris. Item carmine panxit passionem S. Pelagii, Hispani martyris. Etiam egit de laudibus B. Virginis, item S. Annæ, adhæc de S. Gangulpho, & aliis sanctis. Quæ omnia prodiere Noribergæ anno CIƆIƆI, procurante Conrado Celte, primo Germaniæ poëtâ laureato. Panegyricus verò Ottonis in Germania cum aliis aliquot rerum Germanicarum scriptoribus recusus est, curâ Justi Reuberi. Fuit virgo hæc, ut genere nobilis, ita pietate insignis: nec Latino modò carmine pollens, sed etiam Græcè docta. Apud Tritthemium in catalogo legas, fuisse *coætaneam Ioannis Anglici, qui doctrinâ suâ papatū meruit*. Quę si Tritthemius scripsit, existimârit, vixisse circa annum IↃCCCLV. Sed quomodo iis temporibus fuerit, quæ Ottonis primi gesta scripsit, idque Ottonis secundi jussu; quæque tertii Ottonis ætate ex vitâ hac excesserit? Neque hoc nescivit Tritthemius; qui in Chronico Hirsaugiensi eam refert ad annum IↃCCCCLXXX. Quare facilè iis fidem habeo, qui istæc verba catalogo Tritthemii ab homine temporum parum intelligente assuta esse arbitrantur. Sed ut verba ista auferamus, sic quoque mirari satis non possim, eam à Tritthemio in catalogo, si seriem spectemus, inter illos recenseri,

qui

qui post millesimum & centesimum annum floruere. Qui error priori omnino contrarius est. Nec dissimulandus error doctissimi Humfridi, quando eandem Roswidam esse putat, ac Hildam. Nam & locis, & temporibus, refellitur; cùm Hilda fuerit Angla abbatissa in monasterio Herethew; atque anno decesserit IↃCLXXX, regnante in Northumbria Egfrido: quemadmodum constat ex Beda lib. IV. historiæ cap. XXIII.

Secundi, tertiique Ottonis temporibus, fuit quoque HERIGERUS, abbas Lobiensis. Scripsit cùm alia, tum Leodiensium episcoporum gesta: ut perhibet Sigebertus cap. CXXXVIII. Idem Sigebertus auctor est, carmine laudabili posteris tradidisse vitam Ursmari. Alia quoque commemorat: sed non hujus loci. Obiit anno IↃCCCCXC: ut ait Philippus Bergomensis Chron. suppl. lib. XII ad an. IↃCCCCLXXXII.

Vixit quoque sub utroque illo Ottone ALBERTUS, sive, ut in aliquibus MSSis vocatur, *Olbertus*, monachus Lobiensis, ordinis S. Benedicti, ac pòst Gemblacensis monasterii abbas, congregationis Cluniacensis. De eo sic Sigebertus in catal. cap. CXLIII: *Albertus ex monacho Lobiensi abbas Gemblacensis, humanæ & ecclesiasticæ scientiæ studio, & religionis fervore insignis, nomen suum æternavit, vitas Sanctorum Patrum describendo, cantus in honore sanctorũ componendo, & eo maximè, quòd Burchardus, Episcopus Wormatiensis, ejus magisterio ad hoc est provectus, ut ita ecclesiasticæ utilitati intenderet, & ejus studio, ore, & manu, illud magnum Canonum volumen ad communem omnium utilitatem ederet.* Hæc Sigebertus. Etsi autem ambiguè ait, *vitas sanctorum patrum descripsisse*: tamen Tritthemius, atq; alii hoc ita maluere interpretari, ut composuisse ipse dicatur, quàm ut amanuensis, sive librarii munus obierit. Ætatem ejus jam indicavimus. Sed apud Gesnerum, & Simlerum, legas, toto seculo antè vixisse Etiam Possevinus ait, à Tritthemio quidem ad annum IↃCCCLXXX: ab aliis autem ad annum referri CIↃ. Video, quid doctis viris imposuerit. In Tritthemio vulgò legitur, viguisse anno IↃCCCLXXX. Sed iste librarii error est. Nam Tritthemium haut ita sensisse, satis arguit, tum quòd illum disertim refert postremo loco eorum, qui inter nongentesimum, & millesimum annum vixere: tum quia ait, floruisse sub Ottone II ejus nominis imper. tum quòd dicit, fuisse præceptorem Burchardi, Episcopi Wormatiensis, quem vixisse mox refert anno CIↃXX. imò inter Albertum, & Burchardum, solum interjicit Aribonem Moguntinum: quo præside, anno CIↃXXII, celebrata synodus Seleguſtadiensis: cui & Burchardus in-

dus interfuit. Hæc Trithemium quidem; at non eruditos illos viros, oscitantiæ absolvunt: minimè autem Possevinum.

Claruit tum quoque NOTGERUS, episcopus Leodiensis. Scripsit libris duobus vitam ac miracula S. Landoaldi, Ecclesiæ Romanæ presbyteri, & confessoris, qui decessit circa annum IↃCLXX. Habes apud Surium Tom. II a. d. XIX Mart. Præterea consignavit vitam Remacli qui obiit anno IↃCXCI. Habes ibidem a. d. III. Sept. Ac Surius, Haræus, Baronius & alii, tribuunt eidem libros de miraculis Remacli. Quam sententiam licet ipse primum sim secutus, tamen attentiùs conferens ea, quæ libro de miraculis S. Remacli scribuntur, cum illis quæ habet Notgerus, cogor sententiam mutare. Nam auctor de miraculis Remacli clarè indicat, se vixisse temporibus Lotharii, Ludovici II, Caroli Calvi, Ludovici & Caroli Crassi imperatorum. Quod liquido ostendimus cap. XXXVIII. Notgerus vero episcopatum gessit ab anno Chr. IↃCCCCLXXI, usque ad annum CIↃVII. Ac vitam S. Landoaldi scripsit anno Chr. IↃCCCCLXXX, Ottonis imperatoris VIII, episcopatus sui IX, ut ipse disertim testatur extremâ præfatione, quæ est ad Womarum, abbatem Gandensem, item in calce ipsius opusculi. Adde quod etiam in opusculo antecessorem vocat *Euraclum:* pro quo perperam *Euradum* edidit Surius. nempe quia *c l* & *d* facilè confunduntur. Atqui certum est Euraclum, (quem alii Heraclium appellant, eosque inter Placentius Dominicanus) episcopum fuisse Leodiensem ab anno IↃCCCCLX, usque ad annum IↃCCCCLXXI, quo ei Notgerus successit. Cæterùm Notgerus non Remacli solùm (cujus vitam etiam consignarunt monachi Stabulenses prope Leodium) sed aliorum etiam Trajectensium, imò & Leodiensium episcoporum (Trajecto enim sedes episcopalis Leodium fuit translata) literis mandavit, ut hæc ejus verba ostendunt epistolâ ad Weinfridum abbatem: *Non ejus modo, cujus meminimus, sancti scilicet Remacli, verùm cæterorum nostræ sedis pontificum tempora, & gesta, quæ undecunque potuere corrodi, ad nostra usque tempora collegi: & cujus potissimum anhelabas desiderio, vitam inde excerptam a votis tuis porrexi.* Atq; hæc verba eadem ostendunt auctorem hujusce libri fuisse episcopum Trajectensem. Nam ait, *nostræ sedis pontificum.* Ut inde etiam colligatur diversum esse à monacho illo S. Remacli, qui de miraculis hujus scripsit. Nec qui de vitâ S. Remacli scripsit, alius est ab eo, qui egit de vitâ S. Landoaldi, Quod & Haræus agnoscit, cùm utriusque auctorem facit Notgerum, episcopum Leodiensem. Quare parum consideratè autorem quidem

a *f excerpta.*

vitæ S.Landoaldi claruisse ait anno IↃCCCCLXXX: sed scriptorem vitæ S.Remacli anno IↃCCCL. Nec enim plures, sed unus ejusce nominis episcopus Leodiensis fuit.

Eodem tempore sub Ethelredo, Anglorum rege, vixit viguitque ETHELWOLDUS WENTANUS, Anglus, monachus Glosconiensis, Dunstani abbatis discipulus, primùm abbas Abindoniensis, ac postea Wintoniensis præsul. Librum edidit de abbatibus Lundisfarnensibus *a*: & alterum de regibus, regnis, & episcopatibus totius Angliæ: alium item de tempore regum Britannorum. Extant hi libri MSi in Cantabrigiensis Academiæ bibliotheca publica. De operâ ejus, adversus presbyterorum conjugia, vide Vincentium Bellovacensem, & Antoninum. Obiit Wintoniæ anno Chr. IↃCCCCLXXXIV, episcopatus sui XXIV.

a al. Lindisfarnẽsibus, ut T. Iames.

Temporibus Ottonis III imperatoris sub eodem Ethelredo, Anglorum rege, circa annum IↃCCCCXC. claruit ALFREDUS Anglus, monachus & abbas MALMESBURIENSIS, ordinis Benedictini, ac postea Criodunensis, sive, ut nunc vocant, Excestriensis episcopus. Familiaris fuit Dunstano, abbati Glasconiensi. Præter opus de natura rerum, librum reliquit de rebus sui cœnobii. De S. Aldhelmo multa opusculis suis intexuisse, auctor est Guilielmus Malmesburiensis in opere de Pontificibus.

Ætate ejusdem Ottonis III claruit & ABBO, qui Jac. Philippo Bergomati lib. XII Chron. Suppl. *b* atque aliis, *Albo* perperam nuncupatur. Abbas fuit FLORIACENSIS: atque edidit excerpta de vitis Pontificum; quæ cum Luitprando de pontificum vitis conjunguntur. De ætate quod dixi, cognoscere est ex eo, quòd Abbo apologeticum suum scripsit ad Hugonem Capetum, filiumque ejus Robertum, Galliarum reges. Nam hos, & Ottonem III, συγχρόνους fuisse, satis est apertum. Idem indicant epistolæ Abbonis complures ad Gregorium V Pontif. atque alios: quæ etiamnum exstant. Meminere Abbonis hujus, Sigebertus in catal. cap. CXL, & in Chron. ad annum IↃCCCCXC, & Senatus Bravonius in vita S. Osualdi apud Surium ad XV Octob. Ex quo cognoscimus, Dunstani hortatu, etiam scripsisse passionem B. Edmundi regis, & martyris: quam apud Surium habemus T. VI die XX Nov. MSa exstat in bibliothecâ privata Lumlejana. Vide & Tritthemium in Chronico Hirsaugiensi, & Carolum Saussеyum, in annalibus Aurelianensibus lib. IV cap. VIII. ac imprimis adi annales Francicos Pithœi: ubi vitam Abbonis hujus ex veteri habes membrana; interque alia exponitur, ut se-

b Ad an. 982.

ut seditione inter Vascones, & Francos, coortâ, lanceâ sit interemptus: quod anno contigit CIↃIII, Idibus Novembris, natali die S. Briccii; qui dies & à monachis in honorem Abbonis celebratur. Atque hoc quoque ætatem ejus satis arguit. Quare omnino diversus est ab Abbone illo, Aimoini discipulo; de quo superiùs egimus. Item ab Abbone, cui Aimoinus libros de gestis Francorum dedicavit.

AUMONIUS quoque, qui Tritthemio *Ammonius*, Gallus, monachus Floriacensis, juxta eundem Tritthemium sub Ottone antè memorato vixit circa annum IↃCCCCXC. De eo sic Sigebertus: *Aumonius, monachus Floriacensis, historiam miraculorum S. Benedicti ab Adrevaldo initiatam perfecit, perducens eam à tempore Odonis regis usque ad tempus Roberti, regis Francorum.* Idem opus ei tribuit Tritthemius: sed addit Sigebertus, etiam de gestis Francorum scripsisse: quod præterit Tritthemius. Equidem puto, Tritthemium hoc in suo Sigeberti codice non reperisse. Nam quid aliud in caussa esse credamus, cur omitteret? Et sanè videtur adjectum ab altero, qui confunderet Aumonium cum Aimoino, de quo superiùs diximus. At diversissimi sunt, etsi viri eruditi pro eodem habeant. Nam Aumonius fuit monachus Floriacensis, sive S. Benedicti ad Ligerim: quod ex Sigeberto, & Tritthemio, scimus. At Aimoinus monachus fuit S. Germani à Pratis: quod superiùs satis est ostensum. Item Aumonius à Tritthemio refertur ad tempora Ottonis III. At seculo ampliùs antiquiorem esse Aimoinum, ex ejus scriptis superiùs comprobavimus.

STEPHANUS quoque, jussu Christiani abbatis, circa annum IↃCCCCXC, consignavit historiam inventionis S. Maurini abbatis, & martyris: quam apud Surium habes Tom. VII die X Jun. Sed Hareus eam in epitome suâ præteriit.

Itidem LETHALDUS Gallus, Cenomanensis monachus congregationis Cluniacensis, ab Arnoldo Wion in Ligno Vitæ refertur ad annum IↃCCCCXC. Literis mandavit vitam S. Juliani Cenomanensis: quæ adservari solet Ultrajecti in monasterio Salvatoris.

Qui vitam tradidit S. Adalberti, secundi Pragensis episcopi, & martyris, (quam apud Surium reperies a.d. XXIII Apr.) eodem tempore vixit, ac S. Adalbertus: ut verba hæc in ea vita ostendunt: *Sed ad hæc, quod antè nescivit, quærenti illi rectè abbas respondit, ut ipse non semel ad nos dixit.* Atqui, ut in ea vita clarè narratur, vixit Adalbertus Ottonis II, & III temporibus: lanceâq; perfossus an. occubuit IↃCCCCXCVII.

Eodem tempore & alter ejusdem Adalberti vitam exaravit: quam Canisius edidit Tom. v Antiq. Lect. Ætatem indicant verba hæc: *Erat autem istis diebus Romæ imperatrix Theophania, mater ejus, qui modò regnat* TERTIUS, *&, Deo juvante, maximus* OTHO.

Adhæc COENOBITÆ MEDELOCENSES, circa annum Iↄccccxc, tradidere vitam S. Adalberti Confessoris, & Levitæ, discipuli S. Willebrordi. In ejus extremo hæc legas: *Hæc de vita, & virtutibus celeberrimi Confessoris Christi, Adalberti, Medelocensis cœnobii fratres conscripsere, jubente supradicto eximio Præsule, Egberto, ejus monasterii domino, rerum ad divinum cultum facientium studiosissimo procuratore.* Unde de auctoribus, & eorum ætate, quod dixi, satis cognoscitur. Eam vitam, sed immutato stylo, offendes apud Surium Tom. III die Jun. XXV.

Ad hujus Ottonis quoque tempora pertinet DUDO NEUSTRIUS: qui res in Galliis à Normannis gestas consignavit usque ad annum Iↄcccccxcvi: sed poëticâ magis, quàm historicâ fide. Usque adeò multas fabulas infercit. Ex hoc tamen scriptore Guilhelmus Gemeticensis tres primos de Normannorum gestis libros collegit: ut hæc in præfatione ostendunt: *Principium narrationis usque ad Richardum II à Dudonis, periti viri, historia collegi: qui quod posteris propagandum chartæ commendavit, à Rodolpho, Comite primo, Richardi fratre, diligenter exquisivit.* Eodem spectant extrema hæc verba libri tertii: *Hucusque digesta, prout à Rodolpho Comite, hujus Ducis* (Richardi) *fratre, magno & honesto viro, narrata sunt, collegi: quæ scholastico dictamine scripta relinquo posteris.* Subjungit deinde, Richardum ducem obiisse anno Iↄccccxcvi: unde cognoscimus ætatem Dudonis, qui argumentum historiæ suæ à Richardi hujus fratre acceperat. Exstat MSus apud Cantabrigienses in bibliotheca Collegii S. Benedicti, teste Thomâ Iames, cui inscribitur, *Libri* XVI *Historia Rom. & Normannorum per Dudonem.* Estque idem Dudo, qui *rerum Aquitanicarum scriptor* vocatur Saxoni Grammatico, initio libri primi.

Extremis Othonis III temporibus, WOLSTANUS, monachus Wintoniensis, vixit sub Ethelredo, Anglorum rege: puta anno CIↄ: ac, præter librum de tonorum harmoniâ, etiam carmine prodidit Suithini episcopi translationem, & miracula: quod paullo antè prosâ fecerat Lamfridus, ejusdem cœnobii monachus. Præterea descripsit vitam Ethelwolphi regis: item vitam præceptoris sui, Ethelwolphi, priùs monachi, ac postea episcopi Wintoniensis. Cujus epitomen ex MSo Surius, sed mutato stylo, expressit Tom. IV,

Kal.

Kal. Aug. Guilielmi Malmesberiensis, lib. II de gestis Anglorum, ejusmodi de Wolstano judicium est, fuisse virum eruditum, bonæ vitæ, & eloquentiæ castigatæ.

Ad hæc quoque tempora pertinet OTHLONUS, Fuldensis monachus. Memoriæ is tradidit vitam gestaque S. Pyriminii; qui Meldensis, vel, juxta alios, Metensis fuit episcopus, familiaris S. Bonifacii, ac patrocinio Theodorici Calæ, & Caroli Martelli, usus est in prædicando Euangelio: ut constat ex Othloni cap. I, & XIII. necnon iis, quæ commemorat Marcus Velserus lib. V rerum Boicarum. Hujus vitam alii etiam ante Othlonum scripsere; sed negligentiùs: quâ de re sic in prologo conqueritur Othlonus: *Quæ fuerint Præsulis ab incunte ætate rudimenta; quibus in adolescentia sanctitatis rutilaverit floribus; vel quibus per omnem juventutem, usq; ad promotionem pontificatus, excreverit virtutum insigniis; nimium culpandu scriptorum incuria notare neglexit. Pauca duntaxat, quæ sub pontificatus tempore gessit, obscura exarata repetimus: ipsa, si Christus opem dederit, evidentiùs, atque operosiùs, exprimere studebimus.* Dicavit eam vitam Liudolfo, Archiepiscopo Trevirensi: qui ex Goslariensi regali Ecclesia ad hoc fastigium pervenerat anno IƆCCCCXCIX, atque anno decessit CIƆVIII: ut ex Hermanno Contracto cognoscimus, qui & *virum doctum* appellat. In antiquis lectionibus Canisii etiam vita S. Bonifacii Othlono adscribitur. Eam, mutatis quibusdam, & plerisque omissis, ediderat Surius T. III, die V Jun. Nomen quoque auctoris præterierat. At Canisius Tom. IV Antiq. Lect. bonâ fide repræsentat ex codice MSo monasterii Rebdorfensis, prope Eichstadium. ubi & Othloni nomen erat expressum. Sed stylus reclamat; ut monitum quoque Christophoro Brouwerio: cujus beneficio, & Pyrminii, & aliorum illustrium Germaniæ virorum vitæ, cum notationibus, in lucem exierunt.

Etiam UFFINGUS, qui & *Vffo Frisius*, monachus Werthinensis, à Suffrido Petri *a* claruisse dicitur circa annum millesimum. Hic post Othelgrimum, familiarem S. Ludgeri discipulum; post item Altfridum, tertium Monasteriensem episcopum; vitam descripsit S. Ludgeri: eumque secutus est quartus ejus vitæ scriptor, S. Bernardi σύγχρονος, qui carmine idem præstitit; ut postea dicemus. Ex quatuor hisce, sancti se Ludgeri vitam concinnâsse, agnoscit Joannes Cincinnius in præfatione suâ ad monachos S. Ludgeri in monasterio Werthinensi: ubi & Uffingum hunc appellat *virum multæ eruditionis, & elegantiæ*. Is liber Coloniæ à Quentelio fuit excusus ante annos

a In script. Fris. dec. 7. cap. 5.

annos centum, & quod excurrit. Inque eâdem editione reperio & Uffingi hujus carmen in laudem monasterii Werthinensis: cujus initium,

Singula de propriis si gaudent mœnia sanctis.

Scripsit & vitam S. Idæ, viduæ: quæ est apud Surium Tom. IV Sept. IV, atque item Tom. VII eopse die. Cæterùm Suffridus Petri testatur, Uffingum etiam reliquisse historiam S. Lucii, Britanniæ regis: atque addit, ejus exstare etiamnum codd. MSSos. Quos videre mihi hactenus non contigit.

CAP. XLII.

Mauri, Quinqueeclesiensis episcopi, ætas, ac libelli de vita Zoerardi, sive Andreæ, & Benedicti, eremitarum. Theodericus, Trevirensis monachus, de inventis S. Celsi reliquiis. Adelboldus, qui aliquibus Adelbero, de vita Henrici II Imp. Utrùm hujus sit vita, vel quam Divis suis Bambergensibus inseruit Gretzerus; vel quam primus edidit Canisius. Meginfridi Chronicon de rebus monasterii Fuldensis, ac opusculum de vita S. Emmeramni. Alphrici Angli Chronicon Saxonicon. Haimo Floriacensis, sive Eboracensis. Reinerus Leodiensis. Andreas Leucander unde nomen acceperit, & quæ scripserit.

VEnio ad tempora Henrici II, cognomento Claudi, vel Sancti, qui aliis *primus* ejus nominis censetur, quia prior Henricus non fuerit à Pontifice coronatus; eoque, multorum judicio, tantùm Romanus rex fuerit: non imperator, vel Cæsar: de quo disputare non est hujus loci. Imperare Henricus cœpit anno CIↃII, atque annis XXIII rexit.

Fuit ejus ætate MAURUS, primùm monachus S. Martini in monte Pannoniæ: postea episcopus Quinqueeclesiensis. Cui ecclesiæ præfectus fuit à Stephano primo, filio Gayczæ: qui ex Hungaris primus rex Christianorum fuit. Auctor Bonfinius rerum Hungaricarum decadis II lib. I. Venit Maurus in posteritatis memoriam gemino labore: sed non ita difficili. Quippe duorum sui temporis eremitarum vitas descripsit: sed paucis. Uni eorum nomen Zoerardo, qui Andreas vocatus est, postquam monachus factus fuit. Hic

Hic confessor obiit. Alteri nomen Benedicto, qui à latronibus fuit interemtus. Zoerardum à se etiamnum puero literarium in ludum itante visum ait: quæ autem narrat, ea didicisse se, partim à discipulo Zoerardi, sive Andreæ, B. Benedicto; partim ab abbate Philippo: à quo Zoerardus monachi habitum acceperat. Zoerardum autem monachum dicit factum *tempore illo, quo sub Christianissimi Stephani regis nutu, nomen, & religio Deitatis, in Pannonia rudis adbuc pullulabat.* Quod ostendit, non alium esse hunc Maurum ab illo, de quo Bonfinium loqui dicebamus. Vitæ istæ leguntur apud Surium Tom. III 2. d. I Maji.

Tum quoque, anno nempe CIↃV, claruit THEODERICUS, S. Matthiæ prope Treverim monachus eruditus: qui argumentum elegit sui ævi, signando literis inventionem reliquiarum S. Celsi Confessoris. Comperies hunc ejus laborem apud Surium T. VII d. XXIII Febr.

ADELBOLDUS, sive Adelbodus, (quem Adalberonem vocat Baronius *) ex clerico Lobiensi factus est episcopus Ultrajectinus anno CIↃVIII, V Non. Maji: atque anno obiit CIↃXXVII, V Kal. Decembris. Vitam ejus vide in Chronicis Joannis à Beka. Unde cognoscas fuisse episcopum XIX: pro quo perperam apud Valerium Andream episcopum fuisse XXIX legas. Sigebertus in Chron. ad an. CIↃXXIV, & catalogi cap. CXXXIX, testatur, exarâsse eum vitam imperatoris sui, Henrici II, cognomento Claudi: à quo & magno in pretio habitus fuerit. Etiam de Danis, Turoniam volentibus invadere, & alia quædam, edidit: etsi eorum nec Sigebertus, nec Tritthemius, faciant mentionem. Beka autem ne quidem vitæ meminit Henrici. Ea vita, sed mutila, legitur in Divis Bambergensibus à Gretzero editis: ubi subjungitur vitæ Othonis. Estque inscriptio hujusmodi, etiam in codice manu exarato: *Vita Henrici imperatoris ab Adelboldo, episcopo Trajectensi, ut creditur, conscripta.* Ubi nonnihil scrupuli adferunt adjecta hæc verba, *ut creditur.* Etiam in MSo doctissimi & amicissimi Arnoldi Buchellii, Jurisconsulti, talis est inscriptio: *Vita S. Henrici, imperatoris virginei, quam scripsit Adelboldus, Trajectensis episcopus, ut legitur in speculo historiali.* Unde colligas, vitam hanc primùm fuisse editam absque nomine autoris. Alioqui enim non aliunde probato opus erat, quis ejus fœtus pater foret. Convenit autem codex ille Buchellii cum eo, quem primus exhibuit Henricus Canisius Tom. VI. Antiq. Lect. Nam & in hoc desiderantur bullæ Pontificum, & literæ Henr. Imp. item extremo opere

* Ad an. 1024.

opere miracula aliquot: quæ omnia in Gretzeri editione reperias. Non injuria autem in dubium vocatur, sitne ea genuina Adelboldi vita, nec ne. Nam obiit Adelboldus anno CIↃXXVII, ut ex Beka antè referebamus: quem in illustribus Germaniæ scriptoribus etiam Tritthemius sequitur. At auctor ille Henricianæ vitæ narrat, ut imperator hic Henricus sanctorum ordinibus adscriptus fuerit ab Eugenio III anno CIↃCLII. Quare, vel dicere convenit, vitam hancce à junioribus esse interpolatam; uti in aliis plurimis factum constat: vel putandum, non esse Adelboldi; verùm cujusdam recentioris: fortasse, ut Gretzerus suspicatur, Nonnosii monachi: à quo etiam Henrici hujus, & Cunegundis uxoris vita, literis prodita fuit: ut colligere est ex Martini Hofmanni annalibus Bambergensibus.

Tempore ejusdem imperatoris, quà poterat, nomen suum diffundebat MEGINFRIDUS, seu Meginfredus. De eo, Henrici hujus imperium describens, sic Tritthemius in Chronico Hirsaugiensi: *Claruit etiam his temporibus Meginfridus, monachus Fuldensis, Chronographus; qui, velut rosa inter spinas, ita studiosus & doctus inter desides carnales, ignarosq; monasterii sui monachos, clarus emicuit. Is inter cætera ingenii sui opuscula, historiam sui monasterii ab origine diligenter complexus, abbates singulos secundùm ordinem temporis sibi ad invicem succedentes inseruit, & uniuscujusq; gesta breviter annotavit: eorum quoque cœnobiorum, quibus vel monachos ex Fuldensi missos novit, vel abbates, pari ratione meminit: quorum & successiones abbatum, & memorabiliora facta, interserendo, compendiosè descripsit. Ex cujus viri laboribus, multa me fateor, in hoc opere nostro de Hirsaugiensi historia, necessariò commiscuisse.* Ac meminit hujus scriptoris etiam aliis ejusce operis locis. Item in vita S. Maximi, episcopi Moguntini, apud Surium, a.d. XXVIII Octobr. Ubi sic de eo scribit: *Presbyter Maximus, in episcopatu succedens, præfuit annis, ut Megenfridus refert in Chronicis, quatuor & viginti.* Inibi ad oram hæc annotantur; *Is Megenfridus fuit monachus Fuldensis, sub imperatore Ottone* II, & III; *scripsitque historiam libris* XXIV. Neque, quod hic de Ottone II. & III dicitur, adversatur ei, quòd eum ad Henrici II ætatem antea referebamus. Nam uti Ottonum tempore vixit, ita & Henrici II, qui Ottoni III successit. Cæterùm non Chronicis solùm gloriam meruit: sed etiam vitâ S Emmeramni. Quam apud Henricum Canisium habes Tom. II Antiq. Lect. Unum tantummodò sententiæ huic repugnare videtur, quòd Chronici auctor à Tritthemio dicatur fuisse monachus Fuldensis; at is, qui vitam tradidit Emmerami, in epi-

in epigraphe vocetur *præpositus Magdeburgensis*: similiterque, Græcâ appellatione, *Parthenopolitanus magister* nuncupetur ab Arnoldo Comite de Cham, & Vorburch, epistolâ ad Purchardum abbatem *a*. Sed, ut Canisius inquit, potuit Fuldâ vocari ad præposituram Magdeburgensem. Sanè tempora conveniunt, cùm & Magdeburgensis ille præpositus vixerit anno cIↃx.

a Apud Canisiū T. 2. Ant. Lect.

Iisdem temporibus in pretio erat ALFRICUS, sive *Elphricus*, cognomento *Grammaticus*, natione Anglus, Ethelwolphi discipulus, postea abbas Abindonensis, exinde episcopus Wilrunensis, ac tandem archiepiscopus Cantuariensis. Anno ætatis XXIII condidisse dicitur Chronica Saxonica: quæ imprimis agebant de Ecclesia Cantuariensi. Hæc MSa supersunt Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Ubi & alia ejusdem, itidem MSa, reperies. Eademque in urbe, in publicâ Academiæ bibliothecâ, ejus sermones CLXXX antiquis literis Saxonicis MSi conspiciuntur. Alia quoque ejusdem suggeret in Britannicorum scriptorum catalogo Joannes Pitseus. Obiit anno cIↃXVI, sub rege Anglorum Ethelredo.

HAYMO FLORIACENSIS, Anglus, S. Benedicti monachus, in Eboracensi cœnobio degebat anno gratiæ cIↃXX. Hic memoriam sui ad posteros propagavit, signando martyrium S. Abbonis, abbatis Floriacensis; item historiam à Justiniano imper. usque ad Karolum M. cujus operis epitomen fecit Guilielmus Malmesburiensis, ut alibi dicimus.

Æqualis huic REINERUS, monachus Leodicensis cœnobii S. Laurentii. Nominis sui memoriam reliquit scriptâ à se vitâ B. Laurentii, episcopi, & martyris. Item vitâ S. Woldobonis, episcopi Leodicensi, squæ MSa Leodici adservatur.

His comitem se addit ANDREAS LEUCANDER, Anglus: qui & ipse circa annum cIↃXX clarescebat, regnante apud Anglos Canuto Dano. Possevino vocatur *Lernander*: sed corruptè; cùm non à Lerna id nominis acceperit: sed planè exprimatur Græcum λδύκανδρος, quasi Latinè *albivirum* nuncupes. Quippe linguâ patriâ *Wuhyteman* vocabatur: ut de conterraneo suo tres Angli tradidere: Lelandus dico, & ex eo Balæus, ac post utrumque Pitseus. Monachus fuit, & tertius abbas Ramesiensis cœnobii apud Girvios. Adiit Hierosolymam, ac *De suo itinere sacro* librum perscripsit. Item consignavit vitam Joannis, ut Pitseus vocat, seu, ut priores, Ivonis, episcopi nationis Persicæ, in Britannia sepulti: cujus corpus Ailvuinus, Ostroanglorum comes, quæ fierat: ac postea Eadnotus, primus Ramesien-

mesiensis cœnobii abbas, Slepiæ Girviorum repererat. Id argumentum, lecto Leucandri libro, elegantiùs postmodò tractavit Gotcelinus Bertinianus.

CAP. XLIII.

Tangmarus presbyter de gestis Bernwardi episcopi, discipuli sui, ad Sifridum episcopum. Quatenus sit genuinus. Arnoldi Saxonis, Altahensis monachi, ætas, atque opus de vita Godeharti, ad præceptorem suum Meghardum, jussu scriptum Athelberti abbatis. Quâ fide opusculum hoc exaratum, & quousque sit ipsius Arnoldi. Fulberti Carnotensis studium erga B. Virginem, atque ut miraculosè sanatus dicatur. Fulberti hujus Legenda de nativitate B. Virginis, & liber de vita S. Autberti. S. Eberardus de vita S. Harvici. Warmanus de vita S. Pyrminis. Historia Alberti Metensis de gestis sui temporis. Theodericus, S. Albani monachus, de vitâ & miraculis S. Benedicti. Bertrada seu Berta de S. Adelheide. Possevini de ætate ejus sententia refellitur.

TUm Henrici II, tum Conradi II ætate, in pretio erat TANGMARUS presbyter, bibliothecarius, ac notarius Ecclesiæ Hildesheimensis. Hic collegit gesta Bernwardi, tertiidecimi Hildesheimensis Ecclesiæ episcopi; qui eò dignitatis provectus fuit anno Sospitatoris nostri IƆCCCCXCIII: ac trigesimo pòst anno, Christi verò CIƆXXIII, naturæ concessit. Fuit autem Tangmarus Bernwardi hujus præceptor: atque, ubi ille ad episcopale pertigerat fastigium, in peregrinatione eum Italicâ est comitatus: imò & legatus ad Ottonem III, ac Sylvestrum II fuit: quod clarè eâ ex vita dilucet. Epistola igitur, quâ vita isthæc nuncupatur Sifrido, planè alterius est. Nam Sifridus hic omnino est ille è nobili Quernenvorde familia, priùs Magdeburgensis Ecclesiæ decanus ac canonicus: postea autem trigesimus tertius Hildenheimensis Episcopus, quem adeptus est honorem an. CIƆCCLXXX. Nec tamen omnem Bernwardi vitam scripsit Tangmarus; si fidem ex iis, quæ habemus, fieri oportet. Nam desinit in controversia, quæ inter Bernwardum, & Aribonem,

bonem, archiepiscopum Mogüntinum, de Gandeshemensi erat controversiâ. Iis expositis, in veteri codice, minimùm ejusmodi, ut scriptus sit ante annos ccc, disertim legas, EXPLICIT TANGMARUS. Fortasse eò usque ubi pervenerat, è vivis excessit. Saltem alterius sunt, quæ postea narrantur de condita ab eo abbatiâ, seu monasterio S. Michaëlis: item de quinquennali ejus morbo, atque instituto monastico, & obitu. Cæterùm, cùm de vita loquimur Bernwardi, non eam intelligimus, quam Surius dedit a. d. XX Novembris (vix illa breviarii nomen meretur) sed ista, quam Brouwerius è codice Hildeneshemensi in illustribus Germaniæ sideribus edidit.

ARNOLDUS Saxo, Altahensis, sive Altachiensis monasterii, in Bavaria ad Danubium siti, alumnus, posteaque, ut videtur, canonicus Herveldensis, eodem tempore vixit, ac S Godehartus: qui anno ætatis XXXI ex clerico factus fuit monachus S. Benedicti, anno Chr. IↃcccccxc: abbas autem constitutus circa an. IↃccccxcvii. Imperabat tum Otto III: episcopus verò Hildenesheimensis erat S. Bernwardus, sive Bernardus, jam ab anno Christi IↃccccxciii. Huic Bernwardo postea in episcopatu successit Godehartus, ac quartus-decimus ejus loci episcopus fuit. Præcipuè igitur claruit temporibus tum Henrici cognomento Claudi, vel Sancti: tum Conradi II; cujus anno XII obiit, anno Christi cIↃxxxvii. Hujus Godeharti vitam ab Arnoldo scriptam esse, satis ostendunt ea prologi verba: *Summæ reverentiæ decore venerando domino meo, & magistro, Menghardo, tota semper devotionis studio colendo, Arnoldus, spiritu, & corpore modicus, quicquid pro plurali subjectionis debito jure proprius, historiam de vita & institutione beatæ memoriæ patris ac pastoris nostri, Godeharti episcopi, scripturus* &c. Cujus verò postulatu memoriæ eam tradiderit, paullò post subjungit his verbis: *Multiplici propriæ negligentiæ conscientiâ, & metu territus, retrahebar; donec tandem præceptorum ac fratrum, maximeq; beati viri, & veri Dei cultoris, Athelberti, abbatis nostri, jussis partim sponte, partim invitus, obediens, tale fastigium attingere tentavi: tuæque clementiæ, ô præceptor nobilis, secretiùs offerendum existimavi.* Atque ex his simul, discipulum fuisse Menghardi, cognoscimus. Postea subjungit: *Per adolescentiæ meæ tempora, inter Herveldense & Altahense cœnobium, quasi Orosii more, discursitavi.* Significat iis verbis, uti Orosius olim inter Augustinum in Africa constitutum, & Hieronymum in Palæstina agentem, commeabat: ita se ultro citroque itâsse inter Altahense monasterium, in quo ipse vivebat, & Herveldense, cujus

abbas erat Godehardus. Fidem autem libelli sui adstruit hoc pacto: *Dominum ergo, qui secreta cordium intuendo rimatur, testor, me nihil in ejus memoria laude descripturum, nisi quod aut ipse, & vidi, & audivi; aut à verè veridicis, & etiam probatis, agnovi. Maximè tamen, cùm in Altaha, studii causâ, exularem, cujusdam veterani presbyteri, Reignoldi nomine, quem & tu meliùs noveras, familiaritate, & colloquiô sæpius utebar; &, si dominus quandoque dignaretur, ejus veriloquâ relatione ad hoc ipsum instruebar: qui certè ei ab ipsa infantiâ fideli ministerio semper adhærebat, eumque sacræ eruditionis literâ instruebat; & omnia ejus dicta, & facta, usque ad monachicam professionem, & etiam ad pontificalem promotionem, ipse meliùs noverat.* Ex quibus eâdem discimus ætatem ejus Arnoldi, de quo nunc sermo nobis. Vitam hanc Godeharti, sive Gothardi, legas Tom. VII sylloges Surianæ: sed stylo mutato, & plerisque redditis παραφραστικῶς: imò in prologo ab eo, & nomen omissum scriptoris, hoc est, Arnoldi: & ejus, cui dicârat, hoc est, Menghardi. Denique agnoscit ipse Surius, desiderata fuisse non pauca in eo exemplari, quo usus fuit. At ipsius Arnoldi verbis prodierat Lipsiæ anno CIƆIƆXVIII ex bibliotheca S. Galli: integriusque ex MSo Ecclesiæ Hildesheimensis ante annos paucos edidit Christophorus Brouwerus. Libellus verò de relatione in numerum sanctorum, sive, ut Brouwerus vocat, ἀποθεώσει Gotharti, miraculisque subsecutis, adjectus postea ab alio fuit, qui XC annis minimùm junior sit. Nam initio opusculi ejus legas: *Anno Dominicæ Incarnationis* CIƆCXXVIII, *obitus verò beati Godehardi nonagesimo, Bertholdus, vir venerandus, cathedræ nostræ præsidebat* &c.

Etiam ad Henrici II, & Conradi II tempora referendus est FULBERTUS, sive *Fulpertus*, qui & *Vmbertus*. Primùm (ut Choppinus ait lib. II de dominio Franciæ T. II) erat cancellarius Roberti, Francorum regis, filii Hugonis Capeti: postea autem Episcopus Carnotensis; quem honorem adeptus anno CIƆXVII juxta Démocharem, vel potius CIƆVII, ut Baronius comprobat in Annal. ad eum annum. Obiit autem anno CIƆXXXI, vel, juxta alios, CIƆXXVIII, IV Id. April. Hunc primum ajunt in Galliis festum celebrâsse nativitatis Virginis Mariæ. Eidem B. Virgini templum instauravit, rege Anglorum Canuto pecunias suppeditante, cùm universa civitas hujus Fulberti ætate fuisset combusta: ut est apud Guilielmum Malmesburiensem lib. II de gestis Angl. a. Qui & lib. III refert, matrem Domini visam Fulbertum sanare lacte mamillarum suarum. Epistolæ Fulberti, item sermones, & prosæ ac versus in laudem sanctorum, Lutetiæ primùm prodierunt an. CIƆIƆCVIII. Eidem in antiquis annalibus tribuitur Legenda

a *Ad an.* 1031.

genda de Nativitate S. Mariæ. Etiam scripsit vitam S. Autberti, quæ est apud Surium a.d. XIII. Decemb. In MSo quidem auctoris nomen præteritur. Sed apud Baldericum in Chronico Cameracensi lib. I cap. LXXVII, cùm de S. Autberto egisset, hæc legas: *Quod si quis latiùs scire desiderat, librum, quem Fulbertus, doctor clarissimus, de vita S. Autberti, jubente domino Episcopo Gerardo, inscripserit, legat.*

Conrado II imperatore, effulgebat S. EBERARDUS, discipulus S. Harvici, Salisburgensis episcopi; qui anno primo obiit Conradi, Christi autem CIↃXXIV. Hujus S. Harvici vita à S. Eberardo scripta reperitur apud Henricum Canisium Tom. II antiquæ lectionis. Meminit Baronius quoque lib. XI Annal. ad annum memoratum, ubi vitam viri sancti ab æquè sancto discipulo scriptum ait.

Temporibus ejusdem Conradi, nempe circa annum CIↃXXV, claruit WARMANNUS, Constantiensis episcopus, Germanus: à quo signata fuit vita S. Pirminis, episcopi Meldensis. Atque hoc quidem fide Eisingrinii dictum à nobis esto.

Eodem imperante, anno CIↃXXX, Tritthemio teste, florescebat ALBERTUS, monachus Metensis, ordinis S. Benedicti. Condidit historiam de gestis sui temporis, *etsi brevem, tamen utilem:* ut de ea judicat Sigebertus in catal. cap. CXLIV.

Videre eadem tempora THEODERICUM, S. Albani monachum, apud Moguntiam, Ordinis S. Benedicti: qui de vita & miraculis S. Benedicti scripsit: item de translatione ejus in Galliam: ad hæc successiones Moguntinorum episcoporum: atq; alia. Apud Eisingrinium legas, floruisse an. IↃCCCCLXXXV. Sanè credibile est, eo quidem tempore vixisse. Sed claruit potiùs viginti, aut triginta annis pòst. Nam vitam S. Benedicti dicavit Richardo I, abbati Fuldensi: qui an. MXXIII abbas fuit, annoque obiit MXXXIX: ut in Chronico suo testatur Lambertus Schafnaburgensis. Aut hoc verum est, quod dixi: aut longævus, permultosq; annos scribendo intentus Theodericus fuit. Quicquid est, eos ratio fugit, qui illum ad annum referunt CIↃCCCCXL: quem lapsum non aliunde provenisse existimo, quàm quòd ex 1040 effecerint 1440. Qui valde erat proclivis error.

Nec viris solùm celebratur imperium Conradi hujus: sed sequiore etiam sexu: ante alias BERTRADA, sive Bertâ, sorore S. Wolfelmi, Abbatis Bruwilerensis, virgine sacrâ in cœnobio Vilecensi: quæ libellum edolavit de vita S. Adelheidis, sive Aleidis, primæ Abbatissæ Vilecensis. Eum, sed stylo mutato, exhibet Surius die V Febr.

Prologum quoque Surius emisit. In eo testatur ipsa, quæ refert, accepisse se ab aliis, quæ Adelheidis, in terra agentis, doctrinâ, atque exemplis, fuerant institutæ. In vita ipsa commemorat, ut Adelheidis præfecta fuerit monasterio S. Mariæ, atque id volente Heriberto, Coloniensi archiepiscopo. Atqui obiit Heribertus anno octavo Henrici II Imper. qui Christi erat CIƆXXI Item ait, Henricum imp. nuper fuisse defunctum: ubi satis liquet, signari eundem Henricum: decessit is autem anno CIƆXXIV. Ex his igitur Bertradam vixisse constat sub Conrado II Imp. qui Henrico II successit. Ut fallatur Possevinus, cùm sub Othone ait claruisse: quomodo qui loquitur, primum ejus nominis videtur signare. Sed tertius Otho jam obierat anno CIƆII. Inter autem Othonem III, & Conradum II. Henricus rexit annis XXII, sub cujus successore, Conrado II, eam vixisse dicebamus. Bertradæ meminit Conradus, Bruwelirensis monachus (de quo pòst dicam) in S. Wolphangi vita, his verbis: *Extiterat huic beatissimo viro frater germanus, Frumoldus nomine: sorores sanctimoniales duæ; quarum una, Oswenda nomine, miræ simplicitatis, & innocentiæ fuit femina: altera verò, Berta nuncupata, literarum plurimùm emicuit scientiâ. Hæc vitam beatæ Adelheidis, primæ Vilecensis Abbatissæ, eleganti satis stylo conscripsit, & plurimum religionis, vel scientiæ suæ fructum, in eodem loco dereliquit.*

CAP. XLIV.

Berno, *Augiensis abbas, de vita S. Udalrici.* Rogerus *abbas de vita S. Brunonis.* Glabri Rodulphi *historia de gestis sui temporis. Opinio ejusdem de potestate Papæ in diœcesi alienâ.* Everwinus *abbas de vita Simeonis Syracusani ad Popponem, archiepiscopum Trevirorum: cujus postulato Simeo cælitum numero est adscriptus. Idem Everwinus de gestis Popponis hujus Trevirensis.* Helgandus Floriacensis *de vita & gestis regis Roberti. Wippo presbyter de gestis Conradi Saliqui imper. Joannes de Garlandia de miraculis B. Virginis Mariæ. Everhelmus de vita Popponis Stabulensis. Odoranni Chronicon. Anonymus de vita Guidonis Pomposiani. Olbertus Belga, cujus exstat liber de vita S. Veroni, idem videtur, ac Alvertus Gemblacensis,*

censis, de quo antè dictum: falluntur verò, qui eum ad annum referunt cIↃXLVIII: *quo ut obiisse concedamus, tamen certum est, præceptorem fuisse Burchardi, qui annis* LII *ante id tempus jam Wormatiensis erat episcopus. Quàm illustri genere natus fuerit Hermannus Contractus: quæ cognominis caussa: quis Chronicon ejus continuârit: unde provenerit, ut S. Galli monachus crederetur, qui in Richenaw, seu Augia majori, vixerit: ac quando morte vitam commutârit. S. Odilo de vita S. Majoli. Primordia ritus, quo* IV *Kal. Nov. commemorantur fideles defuncti. Itinerarium Leonis Papæ, auctore Anselmo Rhemensi. Anselmus Legiensis, sive Leodicensis de gestis episcoporum Leodicensium. Haymo Cantuariensis quæ ediderit, & quando diem suum obierit. Marbodi nomen quàm variè proferatur: & quæ prodiderit de vitis sanctorum.*

QUo tempore imperium erat penes Henricum II, ac Conradum II, ac primo Henrici III quinquennio, claruit BERNO, priùs monachus S. Galli, postea abbas Augiensis. Coronationi se Henrici II interfuisse, ait ipse libro II de rebus ad Missam pertinentibus. At coronam ille accepit anno cIↃXIV. Hincmari Rhemensis archiepiscopi, discipulum fuisse, indicio esse videtur epistola ipsius Hincmari ad Æneam, Parisiensem episcopum; quam ex Vaticanâ bibliothecâ, occasione junioris cujusdam Bernonis, refert Baronius loco non suo; nempe demum ad annum IↃCCCCXII. Quid in cantu Ecclesiæ præstiterit, docebit Eckerhardus in vita B. Notgeri cap. X. Prodidit posteris vitam S. Udalrici, episcopi Augustæ Vindelicorum: quæ apud Surium exstat Tom. IV ad IV Jul. Decessit anno gratiæ cIↃXLV, VII Id. Jan. cùm Augiense monasterium annis rexisset XXXIX.

Trium, quos proximè diximus, imperatorum ætate, etiam fuit ROGERUS, *abbas cœnobii de cruce S. Laufredi in Britannia, ord. D. Benedicti, congregationis Cluniacensis.* De eo sic Sigebertus cap. CXXXI: *Rogerus scripsit vitam Brunonis*, Coloniensis archiepiscopi, qui fuit dux, & frater Othonis imperatoris. Item in Chronicis ad an. IↃCCCCLIII: *Mortuo Wigfrido, Coloniensium archiepiscopatum suscepit vir gloriosus Bruno, frater Ottonis imperatoris: qui quantus qualisve fuerit apud Deũ, & homines, lector*

ediscat è vitâ ipsius, quam Rogerus LUCULENTER *scripsit*. Quæ verba & Ægidius exscripsit in additionibus ad Anselmum cap. XLIV. Legere eam etiam est apud Surium T. V die XI Oct. Ad hunc Rogerum Guitmundus contra Berengarium scripsisse creditur.

GLABER RADULPHUS, seu Rodulphus, claruit temporibus Conradi II, & Henrici III. Historias sui temporis complexus est libris V. nempe ab anno Iↄcccc, ut ipse ait lib. I cap. I; vel potiùs millesimo (nam de præcedenti seculo pauca habet) usque ad sua tempora, hoc est, anno cIↄXLV. Fuit primùm S. Germani Autissiodorensis, posteà autem Cluniacensis monachus: eoque & Odiloni, abbati Cluniacensi, opus suum dedicavit. Hic, ut Baronius quoque ait ad annum IↄcccccxcvI, *nihil vult in alienâ diœcesi posse præsumere Romanum pontificem, plusquam cæteros episcopos: quibus certis limitibus est definita diœcesis, & extra illam nihil penitus agere posse*. Eoque nomine ibidem reprehenditur.

Circa annum cIↄXL, quo Conrado II Henricus III successit, clarescebat EVERWINUS Germanus, monasterii S. Mauritii abbas Doleiensis, sive Toleiensis, in Trevirensi agro, congregationis Cluniacensis. Qui luculentè in literas retulit vitam S. Simeonis Syracusani, monachi Trivirensis: eamque Popponi, Trevirorum archiepiscopo, dedicavit. Quàm gratam verò is habuerit operam Everwini, exinde non difficile est conjectu, quòd Popponis hujus postulato Benedictus Papa Simeonem illum, in numerum retulerit sanctorum. Quemadmodum à Tritthemio in Hirsaugiensi chronico proditum est ad annum cIↄXX. Eam vitam repræsentat Surius T. I die I Jun. Insuper memorati Popponis gesta ab Everwino tradita fuere, eodem Tritthemio teste.

Æqualis huic erat HELGALDUS, sive *Helgandus*, qui Possevino corruptè *Helgacidus*, monachus Floriacensis. Hic literis mandavit vitam Roberti, Galliarum regis, filii Hugonis Capeti. Cui præmisit testamentum Leodebodi, abbatis S. Aniani. Debemus eum P. Pithœo. Est autem ea Roberti vita nihil aliud, quàm compendium ex alterius monachi opere. Idem Helgaldus bonâ fide signavit vitam Abbonis, abbatis Floriacensis. Unde unum alterumque locum adfert Baronius ad an. IↄccccxcvIII.

Coætaneus ejusdem WIPPO presbyter: cujus nomen quòd necdum intercidir, facit, non ejus tetralogus tantùm, sive carmen in laudem Henrici III, cujus sacellanus erat, à Canisio *a* editum: sed etiam scripta ab eo vita Conradi Salici imp. quam Conradi hujus filio,

a T. 2. *Antiqu. Lect.*

filio, Henrico III, dedicavit. Primus illam emisit Jo. Pistorius *a*. *a Tom. script. de German. rel. us.*

Eodem tempore claruit JOANNES DE GARLANDIA, Anglus, anno nempe cIↃXLI, sub Haraldo primo rege Anglorum. Librum reliquit de miraculis B. virginis Mariæ. Item multa alia, quæ in catalogo suo Bostonus retulit. Aliqua eorum MSa adservantur in bibliothecâ Cantabrigiensi.

Tempore etiam hujus Henrici III Imp. cognomento Nigri, fuit EVERHELMUS, seù potius *Everhelinus* primùm abbas Altimontensis in Hannonia, postea autem in cœnobio Blandiniensi apud Gandavenses in Flandria, abbas duodevigesimus. Fusè hic vitam scripsit æqualis, imò cognati sui S. Popponis, abbatis Stabulensis; qui anno decessit cIↃXLVIII. Habes eam apud Surium a.d. XXV Jan. Fuisse æqualem Popponi, ut dicebamus, arguit illud, quòd ei adfuit morienti: ut legere est vitæ ejus cap. XXIV. Popponem autem fuisse temporibus Henrici III, hoc est ejus, qui Othoni III successit, quippe successorem habuit Conradum, indicant hæc verba cap. IX: *Erat interea viro Dei iter ad Henricum, Romani potentatus imperatorem post Othonem juniorem.* Et ista cap. XV. *Accidit interea, Henricum imperatorem vivendi finem facere, Conradumque in regno habere successorem.* Ubi satis liquet, signati Conradum Saliquum, Henrici Nigri parentem. Videndum autem, ne cum hoc opere Everhelmi de vita Popponis Stabulensis confundamus opus Everwini de vita Popponis Trevirensis: de quo paullo antè loquebamur. Obiit Everhelmus anno cIↃLXIX cum annis XI abbas fuisset Blandiniensis. Anno enim cIↃLVIII Wichardo successerat. Successorem autem habuit Foliardum.

ODORANNUS, monachus S. Petri Vivi Senonensis, claruit anno cIↃXLV. Condidit Chronica rerum in orbe gestarum: ex quo fragmentum habes in annalibus Francorum à Pythœo editis. Vide de eo quædam apud Baronium ad annum IↃCCCLXXV.

Ejusdem Henrici III temporibus fuit is, qui vitam signavit æqualis sui S. Guidonis, abbatis ejus Pomposiani, qui anno obiit cIↃXLVI, ac cujus ossa anno proximo ab Henrico Imp. Spiram fuere translata, ubi hodieque ea cernere licet. Exstat hæc vita apud Surium T. VII a.d. XXXI Mart.

Eodem imperante, circa annum cIↃXLVIII, si credimus Arnoldo Wion in ligno vitæ, OLBERTUS Belga, ex Lobiensi monacho abbas Gemblacensis, congreg. Cluniacensis, ad Raginerium, Comitem Hannoniæ (de quo magnum Chronicon Belgicum ad

ann.Chr. cIↃXV) librum ſcripſit de vita S. Veroni Confeſſoris. Is MSus exſtat apud Miræum Antverpiæ, & Bergis ſive Montibus Hannoniæ apud Franciſcanos in annalibus Jacobi Guiſiani. Equidem Olbertum hunc Belgam haut alium puto eſſe ab Alberto Gemblacenſi, de quo egimus cap. XLI. Sanè vitas eum ſanctorum deſcripſiſſe, diſertim ait Sigebertus. Sed non exiguum ſcrupulum injicit, quòd ille multò junior videtur. Nam ante annum milleſimum claruit; ut argumento eſt, quòd, (ut idem Sigebertus monet) præceptor fuit Burchardi, epiſcopi Wormatienſis: qui anno IↃCCCCXCVII præſul eſt factus ejus loci: ac, cum annis XXIX eccleſiæ præfuiſſet, Leodii anno cIↃXXV deceſſit. Veriſimiliùs igitur Poſſevinus, qui Olbertum, non dico claruiſſe; ſed obiiſſe ait anno cIↃXLVIII. Sed hoc ſi eſt, admodum fuerit longævus. Nam annis totis LII vixerit, poſtquam diſcipulum ſuum jam præſulem viderat Wormatienſem. Attamen non tanta hæc fuerit ætas, ut propterea credamus, pugnare ſecum Poſſevinum; dum Olbertum præceptorem vocat Burchardi, atque eundem ait anno cIↃXLVIII, annis XXIII poſt obitum Burchardi, deceſſiſſe. Nam facilè hæc concilientur, ſi Burchardi fuerit præceptor annos XXV natus, vel XXX: octogenarius autem, aut nonagenarius, obierit. Sed utcunq; ſit de ætate, iis aſſentire non poſſum, qui Olbertum Belgam, & Albertum Gemblacenſem, diverſos arbitrantur: uti nec illis, ſiqui putent, clareſcere cœpiſſe circa annum cIↃXLVIII.

Henrici III ætate in pretio quoque erat HERMANNUS CONTRACTUS; qui ab Joanne Aventino appellatur *Hermannus Suevus*: interque eos reponitur, quorum operâ, in quincto annalium ſuorum concinnando, profecerit. Memorat & Honorius in catalogo. Ex illuſtri Veringenſium Comitum ſanguine natus fuit: quippe Wolferadi, & Hiltrudis, Comitum, filius. Sed membris planè erat contractis: unde & *Contracti* nomen accepit. Et fortaſſe ea propter monachus factus fuit. Sed nobili adeò ſanguine cretus potiſſimùm Augiæ majoris cœnobium eſt ingreſſus; quo non alii recipi ſolerent, quàm principum virorum liberi, & omnino, qui illuſtri ſtemmate prognati forent. Multa conſcripſit; atque inter ea Chronicon de ſex mundi ætatibus uſque ad annum cIↃL; quo floruit. Bertoldus verò Conſtantienſis, de quo mox dicam, continuavit illud uſque ad annum cIↃLXV. Sæpius jam lucem hoc Contracti opus adſpexit: ſed auctius legitur in Germanicorum ſcriptorum tomo; qui fide, & ſtudio Chriſtiani Urſtiſii, prodiit: atque utroq; plenius,

niùs operâ Henrici Canisii Tom. I Lect. Antiq. Hanc diversitatem non tam ex eo esse arbitror, quòd Contractus sæpius auxerit Chronicon suum: quàm quòd monachi nonnulli in privum usum compluria adjecerint. Conferenti Contractum cum Beda parebit, Chronicon Bedæ totum penè ad verbum exscripsisse: quod & Vasæus a observavit. Vir fuit, non Latinè modò, ac Græcè; sed Arabicè etiam doctus: ut auctor est Tritthemius. A quo cœnobita S. Galli nuncupatur: sed perperam. Error inde profluxit, quòd codices illi, qui priùs haberi solent, exscripti forent è codice Sangallensi in Helvetia. Sed ipse in majoris se Augiæ cœnobio vixisse, indicat ad an. cIↃXLVIII. *Imperator*, inquit, *Augiam nostram ingressus*. Atque ibidem: *Festo S. Marci apud nos acto*. Item an. cIↃLIII: *Werinharius, frater meus, Augiensis monachus*. De obitu ejus is, qui appendiculam Hermanno addidit, ita scribit ad annum cIↃLIV: *Hermannus, Wolferadi Comitis filius, ab infantiâ omnibus membris contractus, sed omnes tunc tempori viros sapientiâ, & virtutibus præcellens, in Aleshusan, prædio suo, defunctus, ac sepultus est.* Hermanni contracti liber de vita S. Magni, & alter, de vitâ S. Wiboradæ virginis MSi exstant apud Helvetios in bibliothecâ S. Galli.

a De rebus Hisp. cap. 5.

Etiam tempore Henrici III, vel II, ut alii vocare malunt, S. Odilo, victuris mandabat chartis vitam S. Majoli; post quem abbas fuerat Cluniacensis. Habes apud Surium Tom. III ad XI Maji. Item in bibliothecâ Cluniacensi. Scripta ab eodem est vita S. Adelheidis, quæ Ottonis I imp. uxor, Ottonis II mater, Ottonis III avia fuit. Meminit ejus vitæ Lupoldus Bebenburgensis, qui claruit anno cIↃCCCXXV. Vide eum cap. XIII libri de veterum principum Germanorum fide ac religione. Ubi & ait, eum libellum Odilonis in quibusdam Germaniæ ac Burgundiæ Ecclesiis reperiri. Idemque scribit Molanus, in notis ad ea, quæ addidit Usuardo XVI Dec. Tandem verò hæc Adelheidis imperatricis vita ex codice MSo, sed non apposito auctoris nomine, edita est à Canisio Tom. V Antiq Lect. Et ex eo à Cluniacensi monacho, Martino Marrier, in bibliothecâ Cluniacensi; qui nomen Odilonis ex codice cœnobii Martiniani expressit. Ipsius verò Odilonis vita postulato Hugonis, qui Odiloni surrogatus, exarata fuit à Petro Damiani. Eam Surius repræsentat ad I Jan. Ex hac inter alia discimus, Odilonem hunc primum præcepisse monachis suis, ut postr. Kal. Novembres celebrarent memoriam omnium defunctorum; quemadmodum pridie omnes agerent memoriam omnium sanctorum. Ab Odilone

verò exemplum ad varias transiit ecclesias: ac tandem etiam ritus hic auctoritate Papæ comprobatus, atque aliis ab Ecclesiis receptus fuit. Vide Sigebertum in Chr ad an. Iↄcccccxcviii, & Martyrologium Rom. a d. ii Nov. Obiit anno cIↄxlviii, ætatis suæ lxxvii, cùm cœnobio suo præfuisset annis lvii. Quippe electus abbas fuerat Anno Iↄccccxcii.

ANSELMUS, Rhemensis monachus, ordinis Benedictini, natione Gallus, floruit sub eodem Henrico iii, circa an. cIↄl. Scripsit Leonis papæ IX itinerarium ex Urbe in Gallias; ubi etiam, quæ eo itinere in synodis, & conventibus, gesserit, exposuit. Vide Sigebertum in catal. cap cliii.

ANSELMUS LEGIENSIS clericus, sive Leodiensis, ut vulgò loquimur, pro quo Karoli M. ævo, & aliquot seculis pòst, *Leodicensis* dixere; uti urbem ipsam *Leodicum*, non *Leodium*: qua de re scitè Lipsius Poliorceticōn lib. i. dial. ii. Decanus fuit Namurcensis ad B. Virginis, & Canonicus ac Scholasticus Leodicensis in B. Lamberti: ut est apud Sweertium in Athenis Belgicis. Temporibus fuit Henrici iii, quantum ex Sigeberto perspicere licet: qui de eo agit inter Petrum Damiani, & Franconem Scholasticum. Quæ reliquerit, idem docet his verbis: *Anselmus, clericus Legiensis, scripsit gesta Pontificum Legiensium: & in eo libro vitam Guatonis episcopi veraciter sibi notam plenè descripsit.* Tritthemius in catalogo eum omisit: etsi aliter Suffridus Petri, & Possevinus, annotarunt.

Æqualis quoque his erat HAYMO, Cantuariensis archidiaconus: qui sub Eduardo Simplice, Anglorum rege, vixit, an. cIↄliv. Ejus sunt ista, revelatio corporis S. Dionysii: tractatus de martyribus quibusdam: item libri x de memoria rerum Christianarum: atque alia, quæ in catalogis suis commemorant Petrus Equilinus, & Bostonus Buriensis. Obiit anno cIↄliv, sub rege Eduardo Confessore.

Etiam Henrico hoc iii in Germaniâ imperante, inque Anglia regnante Eduardo Simplice, eruditione suâ inclytum nomen reportabat MARBODUS, (qui Sixto Senensi Marbadus, aliis Marbodeus, vel etiam Marboldus) monachus priùs cœnobii Andegavensis B. Albini, postea Redonensis episcopus in Gallia Aremorica. Hic præter libellum de gemmis, & alia, etiam, ut Sigebertus in catal. ait cap. clix, *metricè scripsit passionem S. Laurentii.* Atque, ut ibidem inquit, *scripsit & metricè passionē Thebæorum; quasi pedibus vadens in sententiam Eucherii, Lugdunensis episcopi; qui eam, urbanâ prosâ, scripserat ad*

Sylvium

Sylvium episcopum. Gallicè etiam librum composuit de vita S. Magnoboldi, episcopi Andegavensis: quem Latinè reddidit Paschalis Robinus. Obiit anno CIↃL. Vide de eodem Sylvestrum Gyraldum Cambriensem in Speculo Ecclesiæ lib. IV cap. XVI, Lilium Gyraldum in syntagm. poët. dial. V, Sixtum Senensem biblioth. sanct. lib. IV, item Renatum Benedictum in vitis sanctorum Galliæ, Gallicè ab eo scriptis; sed Latinè redditis à memorato antè Paschale Robino: ubi *Magnobaldus* vocatur. Cæterùm de ætate illud Marbodi dissimulare non possum, etsi eum ad Henrici III Imp. & Eduardi Simplicis, Angliæ regis, tempora, hoc est, annum CIↃXL, referat Trithemius; nec is modò, sed etiam Balæus, & Pitseus, uterque in historiâ scriptorum Britannicorum: dissentire tamen Joannem Chenu Biturigem in chronologiâ episcoporum Galliæ, qui aliquantò juniorem facit. Nam ait, eum ab Urbano II Papâ, cum Turoni concilium celebraret an. CIↃXCVII, mense Martio, creatum esse episcopum: rexisseque Ecclesiam Redonensem annis XXVII, ac VII mensibus: postea abdicasse se episcopatu, ac monachum esse professum in Ecclesia S. Albini Andegavensis: atque inibi obiisse die XI Sept. an. CIↃCXXIII. Eaque ut veriora censeam, suadet Redonensium episcoporum series à Joanne Chenu tradita: quam seriùs nactus sum, suggerente eam primùm conjunctissimo collegâ, Andreâ Riveto, Theologo, ut aliis laudibus ornatissimo, ita etiam historiæ veteris apprimè gnaro.

CAP. XLV.

Drogo, Morinorum episcopus, perperàm alius putatur à Drogone Gestellensi. Quæ ingenii sui monumenta reliquerit. Anonymus de vita Theobaldi. Wibertus archidiaconus de vita papæ Leonis IX. *Petrus Damiani quorum vitas signârit. Vel duos fuisse ejus nominis, vel sermonem de Christi nativitate falsò Petri hujus nomen præferre. Scripta Paulli Genuensis, viri ab infantia cæci. Guainerius, qui & Benedictus Salernitanus. Alphanus Salernitanus.*

Temporibus Conradi II, Henrici III, & Henrici IV, (qui imperare occœpit anno CIↃLVII, & L annis rexit) conspicuæ virtutis atque eruditionis erat DROGO, Flander, monachus

chus monasterii S. Winocii in Flandria, hinc Gestellensis pastor, denique Morinorum episcopus: quo in munere Balduino successit anno cIↃxxxvi: undecimo anno imp. Conradi II. Alii tamen referunt ad annum Christi cIↃxxxI. Interfuit concilio Remensi quod à Leone VIII celebratum fuit anno cIↃL. Præfuit Morinis seu Therovanæ urbi annis XL. Obiit an. cIↃLXXVIII. Simlerus verò in Gesneriana appendice fallitur: cùm Dragonem sacerdotem Gestellensem, & Morinorum episcopum, diversos facit. Nominis sui memoriam libellis aliquot extendit. Eos inter est vita S. Godolevæ virginis, & martyris: quæ est apud Surium T. IV die VI Jul. In præfatione ait, *Quæ scripsimus, ea pro certo sic se habere ab illis accepimus, qui hodieque supersunt, & suis ea oculis conspexere.* Quare, ut aliunde nesciremus Drogonis ætatem; tamen ex illis verbis ejus disceremus. Nam Godoleva, de qua loquitur, circa annum cIↃLXX coronam martyrii accepit. Vide Mejeri annales Flandriæ ad an. cIↃLXX; ubi & mentionem facit vitæ hujus à Drogone scriptæ. Præterea reliquit Drogo vitam S. Osualdi, regis Northumbriæ. Adhæc miracula S. Levinæ virginis. Idem libro uni de vita S. Winocii alterum tertiumque adjunxisse dicitur. MSum codicem exstare, vel saltem exstitisse Bergis S. Winoci, indicat Molanus ad Usuardum, v Aug. Obiit Henrici IV anno XXII, Christi autem cIↃLXXIX, cùm annis sedisset XLIV: ut est apud Mejerum lib. III annal. Flandriæ, & imprimis apud Antonium Monchiachenum Democharem lib. II.

Henrici III, & IV temporibus vixit ille, qui vitam tradidit coætanei sui B. Theobaldi, presbyteri & eremitæ; qui obiit an. cIↃLXVII. Offendes in Surii Tom. VII die XXX Jun.

Tum quoque claruit WIBERTUS archidiaconus; qui fusè, & pro temporibus istis eruditè composuit vitam coætanei & familiaris sui S. Leonis IX Papæ, Leucrorum antea episcopi. Ea studio Jacobi Sirmondi Lutetiæ Parisiorum prodiit anno cIↃIↃcxv. Notis illam illustrat Barthius Adversar. lib. XLV cap. XIX.

Etiam FOLCHARDUS BERTINIENSIS vixit extremis Henrici III temporibus circa an. cIↃL. Monachus erat S. Bertini in Sithiu, qui olim vicus fuit in Artesia percelebris monasterio suo: hodie autem est oppidum S. Audomari, cujus sancti corpus ibi quiescit ex monasterio translatum in primarium templum. Folchardus hic auctor creditur vitæ S. Audomari, itē S. Bertini, qui Audomaro successit an. Ↄcxcv; ac triennio pòst, nempe secundo anno imperatoris Tibe-

Tiberii Apsimari, obiit. Utraque apud Surium legitur Tom. v. sed stylo mutato. Manuscripta autem utraque est in oppido S. Audomari; ut ad Usuardi martyrologium Molanus annotavit.

Henrici III, ac præcipuè Henrici IV ætate, erat PETRUS DAMIANI, ex monacho Benedictino episcopus Ostiensis, & Ecclesiæ Romanæ cardinalis. Multa, eaque victura, chartis mandavit. Inter illa est vita Odilonis, abbatis Cluniacensis; quam conscripsit rogatu Hugonis, abbatis Cluniacensis, qui Odiloni successerat. Eam & Sigebertus agnoscit in catal. cap. CLXIII. Habes apud Surium T. I ad I Jan. Uti & in Chronologia virorum illustrium insulæ Lirin. atque etiam in bibliothecâ Cluniacensi. Item vita S. Mauri, episcopi Cæsennatis; quæ in eâdem Collectione exhibetur T. VII a.d. XX Jan. Item vita Eleuchadii, quæ ibidem die XIV Febr. Item Benedicti abbatis, inibi die XXI Mart. Adhæc Georgii martyris T. II die XXV Apr. S. Marci Euangelistæ T. II itidem die XXV Apr. Item de SS. Vitale, & Valeriâ, ejus conjuge, ibidem die XXVIII. Apr. Et vita S. Anthimi die X Maji: S. Romualdi, institutoris Ordinis Camaldulensium (qui anno millesimo claruit) die XIX Junii: S. Rodulphi, episcopi Eugubini, & Confessoris T. VII die XXVI Jun. S. Apollinaris tribus sermonibus die XXIII Jul. S. Cassiani XIII Aug. Tom. VII: Dominici Loricani a, T. V die XIV Oct. de martyrio S. Fidelis XXVIII Oct. S. Nicolai T. VII, VI Dec. Et S. Barbatiani XXXI Dec. Quin etiam de SS. Flora, & Lucilla, item de S. Bonifacio, librum composuisse, testis est Phil. Bergomas. Etiam ad Desiderium abbatem scripsit tractatum de variis miraculis, Tritthemio quoque memoratum; quem in Collectione Surii, ac Mosandri Tom. VII, invenies. Etiam librum fecit de fundatione Vivariensis cœnobii. Ex iis verò, quæ hactenus commemoravimus, quædam MSa exstant in bibliotheca Serenissimi ducis Urbini, & bibliotheca Casinensi. Imò & aliqua in iis reperiuntur Surio, ac Mosandro, prætérita; ut in apparatu suo Possevinus ostendet. Fortasse tamen non, quæcunque retulimus, Ostiensis sint episcopi de quo nunc sermo nobis: sed alterius Petri Damiani; cujus, si inscriptio non fallit, oratio est de nativitate Domini; quam Surius repræsentat T. VI Dec. XXV. Nam recentiorem eum esse hoc Ostiensi episcopo, illud clarè arguit, quod sermone eo S. Bernardi Claraevallensis abbatis mentio fiat. At floruit ille anno CIↃCXXX, atque obiit anno CIↃCLIII, ætatis suæ LXIII. Hic verò Ostiensis episcopus anno florebat CIↃL, & deinceps. Quippe familiaris fuit Leoni IX Papæ;

a Al. Loricati.

Papæ; cujus etiam epistolæ ad eum supersunt: ac notitia quoque ei summa intercessit cum Desiderio, abbate Casinensi, Rom. Eccl. Card. ut cognoscimus ex dialogorum ejus libro II. Obiit autem an. CIƆLXXII. Meminere hujus Petri Damiani quoque, Lambertus Schafnaburgensis in rebus Germ. ad ann. MLXIX. Leo Marsicanus in Chron. Casinensi lib. II cap. penult. & post eos alii magno numero. Fusè de eo tractat Baronius Annal. Eccles. Tom. XI, & Hieronymus Rubeus Hist. Ravennatis lib. V, & Joa. Bapt. Signius lib. I de ordine & statu canonico cap. V.

Ultimis Henrici III, ac primis Henrici IV temporibus, PAULLUS GENUENSIS, monachus Casinensis, florebat sub abbate suo Desiderio. Etsi autem ab infantia fuerit cæcus: egregiam nihilominus eruditionem sibi comparavit. Commentarios sanè scripsit in Psalmos, item Hieremiam, aliosque prophetas: adhæc in Euangelistas IV, & epistolas Paulinas, & Apocalypsin. Etiam librum reliquit de altercatione Græcorum, ac Latinorum, tempore Paschalis. Sed, quòd hoc loco ejus meminimus, facit scripta ab eo vita S. Ebizonis monachi. Tibure decessit, & sepultus est.

Iisdem temporibus GUAIFERIUS (qui & BENEDICTINUS SALERNITANUS vocatur) Casinensis cœnobii monachus sub Desiderio, abbate antè memorato, clarescebat. Multa composuit, quæ MSa Longobardicis literis exstant in bibliotheca Casinensi. In iis sunt Passio S. Lucii Papæ, & vita S. Secundi, episcopi Trojani.

Eorundem ætate in pretio erat ALPHANUS, archiepiscopus Salernitanus: qui versu hexametro ad Roffridum scripsit vitam, & agona duodecim sanctorum Beneventanorum. Habes apud Aloysium Lipomanum T. IV. & Surium T. V, & iterum T. VII d. I Sept. Commentatus quoque est de aliis sanctis: quæ Tritthemio prætterita Possevinus recenset. Baronius ad an. CIƆCVII, commemorat epitaphium, quod fecit Bernardo, episcopo Prænestino. Epitaphium itidem, quod Petro Leoni scripsit, ex MSo bibliothecæ Cassinensis codice refert ad annum CIƆCXI.

CAP. XLVI.

Folchardus Dorobernensis de vita Ioannis Beverlacii. Anonymus de vita Macarii ejus, cujus corpus adservant Gandavenses. Incertus auctor de vita S. Gudwali. Amati poëma

qua-

quadripartitum de gestis duorum Apostolorum, Petri, & Pauli. Ioannes monachus de vita B. Petri Damiani. Incerti nominis monachus Sigebergensis, de vitâ S. Annonis. Conradus Bruwilerensis de vita ac miraculis S. Wolphelmi. Hugo monachus Cluniacensis de vita Hugonis abbatis. Ætas ejus ostenditur. An idem vitam Odilonis descripserit, quod credidit Possevinus. Lambertus de Legia, sive Leodicensis, de vita Matthiæ Apostoli, & S. Agricii. Ætas ejus. Osmundus de vita Althelmi. Possevini de ætate ejus error. Lisiardus, vel, juxta alios codices, Hariulphus, abbas Flander, de vita S. Arnulphi. Stephanus monachus de miraculis S. Trudonis. Theudus de vita præceptoris sui S. Ioannis Gaulberti. Quando Osbernus vixerit, & quorum vitas scripserit. Osbernum malè eundem, ac Osbertum, putari. Ioannes Barensis de translatione corporis S. Nicolai. Alberici Casinensis ætas, & quorum vitas signârit. Guntherus, monachus S. Amandi, de martyrio S. Cyriaci. Benno, qui malè nonnullis Bruno, de vita Hildebrandi, sive Gregorii VII. Alexander abbas de vita B. Gosvini. Chartutius Vngarus de vita Stephani regis. Theofridus Epternacensis abbas.

ORsi sumus telam illorum, qui Henrici IV temporibus vitas sanctorum tradiderunt. Fuere autem & alii multi, qui eampse materiam, hoc imperante, tractarint. Quos nunc complecti animus est. Postea ad illos accedam, qui tempore ejusdem Henrici historias, vel annales, reliquerunt.

Primus se offert FOLCHARDUS DOROBERNENSIS, monachus in cœnobio Salvatoris Cantuariæ: qui floruit sub Eduardo, regum Anglicanæ stirpis ultimo, anno CIↃLX. Hic ad Aldredum, Eboracensem archiepiscopum, Mæcenatem suum, exaravit vitam Joannis Beverlacii, archiepiscopi Eboracensis, & ejusdem miracula post mortem.

Anno CIↃLXVII, jussu Sigeri abbatis, ab anonymo tradita est vita S. Macarii, patriarchæ Antiocheni: qui anno obiit CIↃXII, ac Gandavi quiescit. Habes eam vitam apud Surium, sed stylo mutato, ad x April. Aliter eam nec antè editam, Sanderus habet

Hagiologio Flandriæ, idque è Baronianæ bibliothecæ MSo.

Circa annum millesimum septuagesimum, jussu abbatis Folcardi, scripta est vita S. Gudwali archiepiscopi, & confessoris Britanni: qui vixit anno IↃCL, vel præterpropter. Corpus ejus priùs ad Castrum Monasterioli in Francia quievit: anno autem IↃCCCCLVI Gandavum fuit delatum. Mentio ejus vitæ fit in vita S. Bertulphi abbatis cap. XXVII. quæ apud Surium exstat Tom. I die V Febr. Et fortasse est illa ipsa S. Gudwali vita, quam Surius Historiæ Sanctorum inseruit Tom. III, die Jun. VI.

Eodem tempore fuit AMATUS, monachus monasteri Casinensis, posteaque episcopus: sed cujus sedis, incertum est. De eo sic Leo Ostiensis lib. III Chronici Casinensis cap. XXXIV: *Amatus quoque episcopus, & hujus monasterii monachus, eodem tempore scripsit versus de gestis Apostolorum Petri & Pauli; quos in quatuor distinxit libros.*

Nec multò pòst IOANNES monachus, discipulus B. Petri Damiani (quem an. CIↃLXXII obiisse, superiùs diximus) præceptoris sui vitam consignabat. Hæc ex duobus MSSis expressa octo libris epistolarum Damiani præmittitur.

His etiam temporibus vivebat monachus ille Sigebergensis, qui libris tribus vitam perscripsit æqualis sui S. Annonis, Archiepiscopi Coloniensis, anno defuncti CIↃLXXV. Exhibet Surius T. VI die IV Dec. Jussu Reginharti, cœnobii sui abbatis, eam se retulisse in literas, auctor ipse in præfatione nobis testatur. Itaque non accedo Baronio, qui eam ipsi Reginhardo tribuit T. XI ad annum CIↃVI.

Tum quoque fuit CONRADUS, monachus Bruwilerensis, ordinis Benedictini, qui vitam miraculaque descripsit S. Wolphelmi, abbatis Bruwelerensis. Hoc opus dicavit, tum Everharto, ejusdem cœnobii abbati, tum Herimanno, abbati monasterii B. Pantaleonis apud Colonienses; quorum jussu, hoc quicquid est laboris, susceperat. Wolphelmi fuisse æqualem, argumento erunt hæc verba in præfatione: *Igitur sancti, ac beatissimi Wolphelmi abbatis vitæ seriem explicaturi, nihil aliud prorsus intendimus prosequi, quàm quod ab idoneis testibus contigit audiri; seu quod aliquot annis ministrantibus, vel adstantibus sibi, divina nobis gratia contulit intueri. De quibus si ullius hæsitaverit fides; tot nobiscum exstant idonei testes, quot ex illius temporis collegio fratres nunc usque manent superstites.* Wolphelmi autem ætatem satis indicant, quæ de Henrico IV Imp. & papa Hildebrando, atque aliis, inibi legas.

HUGO, Cluniacensis monachus, prodidit posteris vitam S. Hugonis, abbatis Cluniacensis: quæ exstat apud Surium a.d. XXIX Apr. & ex eo in bibliothecâ Cluniacensi. Ait Surius scriptorem hunc eâdem vixisse ætate, quâ abbas Hugo. Hoc si est, fuerit temporibus Henrici IV. Imp. ac Papæ Alex. II. Nam ea in vita refertur, ut Cluniaci abbatem Hugonem convenerit Hildebrandus, Rom. Eccl. diaconus; qui, postea pontifex factus, vocabatur Gregorius VII. Item dicitur tum Odo fuisse prior Cluniacensis; qui, ubi Pontifex creatus, Urbani II nomen accepit. Item legere ibidem est, Hugonem, abbatem Cluniacensem, & Anselmum, archiepiscopum Cantuariensem, eodem tempore decessisse. Auctor est Possevinus, monachum hunc Cluniacensem etiam signâsse vitam Odilonis. In quo decipi arbitror. Nam Odilonis vitam descripsit Petrus Damiani, cardinalis Ostiensis: atque id rogatu fecit Hugonis abbatis: ut ostendunt hæc verba in præfatione ipsâ: *Hugo, Cluniacensis monasterii rector, & spiritualis militiæ dux, ac præcipuus informator, hoc mihi laboris injunxit, ut vitam beati Odilonis, decessoris videlicet sui, proprio stylo succinctè perstringerem* &c. At si Petrus Damiani jam Odilonis vitam prodiderat; idque postulato Hugonis abbatis: quis credat, Hugonem monachum idem postea tentare ausum; præsertim cùm, & eruditione, & facundiâ, multò esset inferior?

Eodem Henrico IV imperante, fuit LAMBERTUS DE LEGIA, sive Leodicensis, vel, ut nunc corruptè efferimus, Leodiensis. Hic vitam, ac miracula B. Apostoli Matthiæ carmine descripsit libris duobus: ac totidem reliquit libros de vita S. Agricii. Error librariorum videtur, quòd nonnullis in codd. legitur, claruisse an. 1480: nam scribi debuit 1080. Quam ætatem ei tribuit Tritthemius tum in viris illustribus, tum in Chronico Hirsaugiensi. Quæ barbarico scripsi numero, ut facilius pateat, quàm proclivis fuerit error.

Anno CIↃLXXX claruit in Anglia OSMUNDUS. Nam in episcopatu Sarisberiensi successerat Hermanno, primo Sarisberiensi episcopo: qui ex nobili Shyreburniæ pago, juxta decretum synodi, præside Lanfranco Cantuariensi, habitæ, sedem episcopalem eò transtulerat. Auctor Polydorus extremo lib. IX rerum Angl. Anno autem CIↃCCCCLVI, à Callisto Pontifice divorum numero est adscriptus: ut idem Polydorus ait lib. XXIII. Commentarios quosdam Ecclesiæ reliquisse, ait Eisingrinius. Qui isti sint, non addit. Sed Polydorus lib. IX auctor est, *cum horarias preces, hoc est divinum officium,*

 quod

quod vocant, primitus digessisse. Atque addit, *Et has tota fere Anglia etiam nunc usurpat.* Præterea idem (cujus caussa ejus hîc meminimus) exaravit vitam Althelmi, sive Adelmi Episcopi. Apud Possevinum in Apparatu sacro legas, obiisse anno cIↃXC. Qui error facilè ex iis refellitur, quæ ex Polydoro superiùs retulimus.

LISIARDUS, Suessionensis episcopus, scripsisse dicitur ad Radulphum, Rhemensem Archiepiscopum, vitam S. Arnulphi; cui in episcopatu successerat. Obiit autem Arnulphus an. Chr. cIↃLXXXVII, XVIII Kal. Sept. ut in ea vita legas cap. L. Habes vitam hanc in sylloge Surii a. d. XV Aug. ubi apertè Lisiardo tribuitur. Sed eam non tam Lisiardi esse, quàm Hariulphi, ostendemus inferiùs *a*. Arnulphi, quam diximus, vitam optima fide tradi, auctor est Baronius T. XI, ad an. cIↃLXXX. Nec illud prætereundum, Lisiardo huic, Suessionensium episcopo, à Guiberto, abbate Monasterii S. Mariæ Novigenti, dedicatos esse septem eos Hierosolymitanæ historiæ libros, qui hodieque supersunt. Meminit Lisiardi & Mejerus in Annalibus Flandricis.

a Libri hujus cap. 49.

STEPHANUS, monasterii S. Trudonis monachus, congregationis Cluniacensis, eodem rerum potiente consignavit miracula omnia, quæ in memorato cœnobio facta essent per S. Trudonem ab anno cIↃLV usque ad annum cIↃLXXXII.

Circa hæc tempora etiam THEUDUS, abbas monasterii S. Pauli de Radiolo, ac S. Joannis Gaulberti discipulus, præter commentarium in regulam S. Benedicti, etiam memorati proximè præceptoris sui vitam scripsit: quæ MSa superest. Decessit anno cIↃXCV, VII Aug.

OSBERNUS, (prout rectè Molano *b* vocatur, qui Possevino *c* perperàm Osbertus; Saussejo *d* Obsernus, nisi typographi is lapsus) Dorobernensis, sive Cantuariensis Ecclesiæ præcentor, monachus Benedictinus, Lanfranci archiepiscopi familiaris, floruit sub Guilielmo notho, Anglorum rege anno cIↃLXXIV. Nam errat cum Surio Possevinus *e*, cùm refert ad annum cIↃXX. Nisi & ea librarii potius culpa videatur. Hic præter alia, (ut de eo Guilielmus Malmesburiensis inquit) *Romanâ scripsit eloquentiâ vitam S. Dunstani, Cantuariensis archiepiscopi.* Repræsentat Surius die XIX Maji. Meminit Baronius ad annum IↃCCCCXL, IↃCCCCLV, IↃCCCCLVII, IↃCCCCLX. Sed auctorem ubique *Osbertum* vocat. Ego de nomine Anglici scriptoris malo credere Anglis; puta Lelando, Balæo, Pitseo; quàm Surio, quem Baronius sequitur. Vita quoque Odonis, itidem Cantuariensis archiepiscopi

b Notis in Vsuardũ ad 7 Febr.
c In apparatu sacro.
d Annalium Aurelianens. lib. 4. c. 8.
e Mirum Th. Iamesiũ lib. 2. de codd. MSSis maluisse hâc in re Possevinũ sequi, quàm Balæum.

episcopi, ab eodem, tum prosâ, tum carmine, est comprehensa. Inter MSSos exstat Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Ibidem in volumine de vitâ, ac miraculis quorundam sanctorum, quod à vitâ Martialis incipit, extremo loco reperias vitam regis Eduardi in epitomen contractam ex contractibus *D. Osberni Westmonast.* ut est apud Th. James. Item carmine tradidit vitam S. Elphegi archiepiscopi: quæ apud Surium legitur die XIX April. ac Cantabrigiæ MSa superest in memorato collegio. Ubi & vita S. Martini, Odilonis Meiolæ, & aliorum. Apud Th. Iames lego, contineri in codice illo Cantabrigiensi vitam S. Dunstani, Odonis, Odilonis, & Mejolæ, eodem autore. Illa Elphegi, quam dicebamus apud Surium reperiri, à nonnullis tribuitur Osberto: quemadmodum cognoscere est ex iis, quæ ad oram idem Surius annotavit. Nempe confuderunt Osbernum hunc, & Osbertum, de quo inferiùs agemus.

JOANNES, archidiaconus Barensis, jussu Ursonis Barensis, & Canusini Archiepiscopi, circa annum Chr. CIↃLXXXVIII, scripsit S. Nicolai, Myrensis episcopi in Lycia, translationem ad Barum, seu Barium, oppidum Apuliæ. Habes apud Surium Tom. III. a. d. IX Maji: sed stylo mutato, & nonnullis resectis.

ALBERICI, Casinensis monachi, & cardinalis, ætas ex eo satis cognoscitur, quòd pro Papa Gregorio VII calamum strinxerit adversus Henricum IV. Vir disertissimus, & eruditissimus vocatur à Leone Ostiensi libro III Chronici Casinensis cap. XXXIII: ubi & scripta ejus referuntur, interque ea, Vita S. Virginis Christi, Scholasticæ: Vita S. Dominici abbatis: Passiones SS. Modesti, & Cæsarii. Vide & de eo Petrum diaconum, auctorem quarti Chronicorum Casinensium libri, cap. LXVIII. Laudat & Platina in Nicolao Papa II. Alius ab eo est Albericus, monachus trium Fontium: qui Chronicon scripsit ab initio mundi usque ad annum Ch. IↃCXXVI. Quod in Helvetia exstat in bibliotheca S. Galli. Puto hunc esse Albericum, quem se passim sequi profitetur Chronicon magnum Belgicum à Canonico regulari prope Nussiam scriptum.

GUNTHERUS, monachus Elvonensis, ordinis Benedictini, Tritthemio teste, floruit tempore Henrici IV, circa annum CIↃXC. De eo sic Sigebertus cap. CLXVII: *Guntherus, monachus S. Amandi, scripsit martyrium S. Cyriaci, metrico stylo.*

BENNO à Clemente III Antipapa cardinalis fuit designatus. Scripsit autem vitam Hildebrandi, sive Gregorii VII, qui decessit an. CIↃLXXXV. Sed superfuisse Bennonem anno CIↃXCII, ostendunt li-

teræ eo anno exaratæ, quibus Hildebrandini fautores vocati sunt ad audientiam. Uti illam Hildebrandi vitam, ita & literas istas, in Fasciculo rerum expetendarum inseruit Orthuinus Gratius. Utrùm autem bonâ, an pessimâ, an ambiguâ fide, scripserit; nunc non disputabo. Abbas Swarzahamensis (is, quem Conradus, abbas Urspergensis, continuavit) meminit ejus in Chronico ad annum CIƆLXXV: ubi corruptè *Bruno* pro Bennone appellatur: in quo & aliis in codicibus non rarò est peccatum.

ALEXANDER, abbas secundus monasterii Salvatoris, quod est Aquiscincti, congregationis Cluniacensis, vixit circa annum CIƆC: successit autem in abbatia B. Gosvino; cujus & de vita librum reliquit; qui in monasterio eo MSus adservatur. Idem est, qui Alexander Atrebas appellatur.

Circa eadem tempora fuit CHARTUITIUS, seu *Chartuitus*, episcopus Ungarus, Hic in literas retulit vitam S. Stephani, primi regis Ungarorum, qui genti suæ ad religionem Christianam præiverit. Eam dicavit octavo regi Ungariæ, Colomanno, qui imperare cœpit anno CIƆXCV; atque obiit an. CIƆCXIV. Habes hanc vitam in Surianis collectaneis ad XX Aug. Mentio ejus vitæ fit apud Baronium ad annum IƆCCCCLXXXIX. Sed rex is perperam vocatur Colonanus. Idem Chartuitius vitam conscripsit S. Stephani, regis Hungarorum. Ejus opusculi meminit Baronius ad an. CIƆII.

Claruit tum quoque THEOFRIDUS EPTERNACENSIS abbas XXIV, ord. Bened. Signavit vitam S. Willebrordi archiepiscopi & abbatis Epternacensis, quæ MSa superest. Quatuor etiam libris fecit Epitaphium sanctorum. Divulgavit cum notis Joannes Roberti *a* S. I.

a Luxenburgi 1619.

CAP. XLVII.

Lanfrancus Cantuariensis de gestis Guilielmi Normanni, Britanniæ regis. Lamberti Schafnaburgensis laus. Wenceslaus, monasterii præfectus. Haimeranus de scriptoribus Ecclesiasticis. Arnulphus. Marianus Scotus, chronographus. Locus ejus emendatus. Quos sequatur. Ejusdem putari Notitiam imperii Romani. Sulcardus monachus, chronographus. Anonymus de libello Henrici IV *adversus Saxones. M. Adami Bremensis historia Ecclesiastica. De æta-*

De ætate ejus, error Possevini. Bona ejus fides. Continuator Bedæ quando vixerit. Ingulphus abbas de vita & miraculis S. Guthlaci. Balderici Chronicon Cameracense. Brunonis monachi historia belli Saxonici. Ivonis Carnotensis chronicon. Hugonis Floriacensis chronicon. Elswardi, sive Ethelwerdi illustre genus, libri, dictio tumida. Warneri Homiliarii Fasciculus temporum. Gaufredus de gestis sui temporis. De Bertholdi Constantiensis ætate error Possevini: fides ejusdem in dubium vocata. Guilielmus Pictaviensis de gestis Guilielmi Conquæstoris. De iisdem carmen Guidonis Ambianensis.

VIsum fuit eos conjungere, qui, ætate Henrici IV, sanctorum vitas, miracula, ac translationes, prodiderunt. Nunc pariter sociemus, qui, eodem imperante, res bello gestas, aliaq;, quæ universè Remp. aut Ecclesiam, spectent, annalibus, vel historiis, vel etiam carmine, fuere complexi.

Agmen ducat is, qui primis Henrici IV temporibus claruit, LANFRANCUS, Cantuariensis archiepiscopus, sed natione Italus, ex Papiensi urbe. Hic, ut Sigebertus ait in catal. cap. CLVI inter alia *scripsit laudes, triumphos, & res gestas Guilielmi, Normannorum comitis, qui regnum Anglorum primus invasit*. Videndum autem, idemne, an alius Lanfrancus sit, quem unà cum aliquot aliis temporum scriptoribus ex Oporini officina pollicetur Basilius Jo. Heroldus, præfatione in Chronica Mariani Scoti, & Martini Poli.

Proximus esto LAMBERTUS SCHAFNABURGENSIS, sive Aschaffenburgensis (ut est apud Serrarium in Annal. Moguntinis) monachus *Hirsfeldensis* in diœcesi Moguntina. Hunc Tritthemius in Chronicis ait conscripsisse Chronicon cœnobii sui Hirsfeldensis; breve illud, sed non inutile. Id videre nondum licuit: Imprimis autem nomen sibi peperit historiâ Germanicâ, quam perducit usque ad annum Christi CIↃLXXVII: quo vivebat. Eum verò continuavit monachus quidam Erphordensis usque ad annum CIↃCCCCLXXII. Justi Lipsii in notis ad Polit. lib. I cap. IX hujusmodi de Lamberto judicium est; & eum, in Germanicis; & Rodericum Toletanum, in Hispanicis, *bonos esse, quantum potuit in tali ævo*. Dictio ejus elegans est. De quâ sic Barthius Adverf. lib. XLIX cap. 4. *Lamberto Schafnaburgensi nemo politius inter veteres res Germaniæ commisit*. Eundē lib. XLV. cap.

cap. XXIII. *mira avo suo eloquentia scriptorem* vocat. Sed illustre imprimis elogium est Jos. Scaligeri in libris de Emendatione temporum. *Equidem miror, in seculo tam barbaro tantam hominis, & in loquendo puritatem, & in temporum putatione solertiam fuisse, ut in Chronologis nostri temporis pudorem aliquem exprimere possit, si aliquem sensum harum rerum haberent.* Vix tamen probare possum, quòd historiæ quædam admisceat privata, posteritatis memoriâ minùs digna. In rebus etiam pertinentibus ad controversiam inter Henricum IV, & Gregorium VII, fidem ejus claudicare, multorum judicium est. Scriptore hoc se non parum adjutum ait Tritthemius in Chronico Hirsaugiensi.

WENCESLAUS, Altaichiensis inferioris monasterii antistes, ac Henrici IV Imp. à consiliis, eruditi, ac prudentis viri elogio ornatur à Jo. Aventino: qui & ejus libris se adjutum prædicat *a* in conscribendis annalibus Bojorum.

a In scriptoribus præmissis lib. 5. annal.

HAIMERANUS, Reginoburgensis præpositus, vixit sub Imperatore Henrico IV: deque scriptoribus Ecclesiasticis librum reliquit: qui inter eos à Joanne Aventino refertur, è quibus profecit, cùm quinctum contexeret librum annalium Boicorum.

Floruit tum quoque ARNULPHUS, oriundus ex Vogburgensibus regulis, ac Othonis Fruxinensis æmulus: cujus operibus idem Aventinus in scribendo quincto annalium se agnoscit adjutum.

MARIANUS SCOTUS, *vir ætate suâ admodum disertus*, ut de eo Sigebertus ait in catalogo cap. CLXXIII, Chronicon perduxit usque ad annum CIↃLXXXIII. Sed Dodechinus, abbas S. Dysibodi, continuavit illud usque ad annum CIↃCC. De hoc ita Sigebertus in Chronicis ad an. CIↃLXI: *Marianus chronographus claret; qui à Scotia in Gallias veniens, Coloniæ factus monachus primò; postea apud Moguntiam reclusus est.* Et ad annum CIↃLXXXII: *Marianus Scotus Chronicam suam*, à Christi nativitate inchoatam, usque ad hunc annum perduxit; *qui erat* ætatis *suæ annus quinquagesimus sextus; multùm laborans errorem corrigere de annis Domini, qui invenitur in cyclo Dionysii; altrinsecus autem secundùm veritatem Euangelii.* In quo Sigeberti loco pro *quinquagesimus sextus* lego *quinquagesimus quartus*. Exaratum erat LIV, unde librarius proclivi errore fecit LVI. Sanè Marianus ipse ait in Chronico ad annum CIↃXXVIII, hoc se annum natum fuisse. Unde clarè dilucet, quod dixi. Idem Marianus ad an. CIↃLVI, ait, se tum factum monachum. Anno CIↃLIX presbyterum se consecratum perhibet. Anno CIↃLXIX indicat se à Fuldensi reclusione ad Moguntinam tran-

transiisse. Ex Aventino in scriptoribus, quos præmisit quinto annalium libro, discere est, eum, Germaniâ lustratâ, in Bavariam venisse Reginoburgum, atque ibi mathematicas docuisse disciplinas; item interpretatum fuisse sacras literas: victum verò ei suppeditatum hîc fuisse à virginibus superioris, & inferioris monasterii. In Chronico suo sequitur Marianus Cassiodorum: uti Cassiodorus Eusebium. Itaque, ubi Eusebius errat, etiam isti errant. Interim utilitatis hoc adfert, quòd, cùm suo ævo meliores habuerit codices, quàm hodie supersint; non pauca ex eo in Eusebio, Cassiodoro, atq; item Beda, & aliis, possunt emendari. Commentariis etiam illustravit psalten regium. Imò & Mariano huic Scoto *Notitiam imperii Romani*, opus præclarū, adscriptum it doctissimus Cujacius. Obiit Moguntiæ an. CIↃLXXXVIII, ut Dodechinus ait: atque, ut Aventinus testatur, sepultus est in templo B. Petri, extra urbem. MSum Mariani codicē optimum in Oxoniensi bibliothecâ exstare, cognoscimus ex libro *a* primo Briani Twyni de antiquitate Oxoniensis Academiæ. Atque idem lib. II *b*, provocat ad codicem MSum. Nam *impressum*, inquit, *editum quis diceret? qui multò plura occultat, quàm edit*. Cæterùm apud Pitseum in Anglicorum scriptorum catalogo reperio, Anglum anonymum, collegii Mertonensis in Oxoniensi Academiâ alumnum, insignem chronologum, adversus Marianum Scotum opus exarâsse, quod Oxonii in memorato collegio adservetur: atque id *calculationem de universali tempore* inscribi, vel verbis eodem redeuntibus.

a Pag. 67.

b Pag. 191

ROBERTUS HEREFORDENSIS opus de annis Domini, sive Excerpta è Chronicis Mariani Scoti conscripsit. Habes in bibliothecâ Gualteri Copi. Meminit & Pitseus, sed perperam appellat *excerpta de Chronica Mariæ in Scotiâ*.

Eodem etiam imperante, SULCARDUS Anglus, Westmonasteriensis, congregationis Cluniacensis, sub rege Angliæ, Guilielmo Conquæstore, claruit, ac præter sermones, & epistolas, Chronicon edidit. Decessit circa annum CIↃLX: hodieque Westmonasterii lapis, in templo inscriptum habet, SULCARDUS MONACHUS, ET CHRONOGRAPHUS.

ANONYMUS carmine condidit libros tres de Henrici IV, Rom. Imperatoris, bello contra Saxones: ac quamquam auctor ignoratur (nomen metu videtur non apposuisse) tamen satis se indicat interfuisse ipsi Henrici comitatui, inque eo confecisse historiam istam: nempe an. CIↃLXXV. Eum inter auctores, qui pro Henrico IV scripsere, edidit Goldastus.

M. ADAMUS, Bremensis Canonicus, historiam vulgavit Ecclesiasticam de religione per diœcesin Bremensem, & plagam Septentrionalem universam, propagatâ, à temporibus Karoli M. usque ad Henricum IV. hoc est annis ampliùs trecentis. Possevinus ait, vixisse tempore Benedicti VII; qui anno IↃCCCCLXXXIV ad pontificatum est evectus. Sed fallitur. Uti &, cùm diversum putat ab Adamo, vetere historico; qui in scriptis suis vitam retulit B. Ansgarii. Nam eam in Adamo hoc legas. Veram ætatem ejus cognoscimus inde, quòd lib. IV cap. XVI referat, Bremam se venisse novissimis temporibus Adalberti Archiepiscopi: quodque libro III cap. V ait, anno ejus XXIV, hoc est Christi CIↃLXXVII, factum se Bremensem canonicum, sive, ut ipse loquitur, indignissimum Ecclesiæ Dei matricularium. Alterum quoque suppetit argumentum. Quippe opus hoc dedicat Liemaro, qui Adalberto successit. Liquet hoc, non ex præfatione duntaxat: sed etiam verbis istis lib. III cap. I. *De cujus viri (Adelberti) gestu, & moribus, cùm difficile sit aliquid dignum scribere; ad scribendum ea nos cogit necessitas; quoniam promisimus libelli hujus tenorem, ô venerande præsul Liemare, usque ad diem tui pontificatus extendere.* Item ex epilogo, quem carmine fecit ad Liemarum: ex quo & discimus, juvenem hoc opus lusisse. Sic enim inter alia ait:

Ergo fave votis, parce & juvenilibus ausis.

Meminit hujusce scriptoris Helmoldus in Chronicis Slavorum lib. I cap. XIV: *Testis est magister Adam, qui gesta Hammenburgensis Ecclesiæ Pontificum disertissimo stylo conscripsit: qui cùm commemoret Slaviam in duodeviginti pagos dispertitam, affirmat, præter tres, omnes ad fidem Christi conversos.* Quæ apud Adamum legas lib. II cap. XVII. E recentioribus ejus sæpe meminit Baronius: cui ad annum IↃCCCCLXXX vocatur *sincerus chronographus*: item ad annum IↃCCCCLXXXIII, *probatæ fidei vetus chronographus*: similiaque istis alibi habet.

Circa annum CIↃLXXX ANONYMUS BRITANNUS, Bedam continuans, libros tres emisit de gestis Anglorum; qui in rerum Britannicarum scriptoribus Heidelbergæ editis Bedæ proximè junguntur. Ætatem ejus locus iste aperit lib. III cap. XXVII: *Responderunt Berengario libris, Lanfrancus Archiepiscopus; sed præcipuè, & fortiter, Guimundus, priùs monachus de sancto Leufredo Normanniæ, postea Episcopus Aversonus Apuliæ, nostri temporis eloquentissimus.* At Guimundus ille vixit temporibus Gregorii VII; ut ipse testatur initio lib. I de Eucharistia. Gregorius autem defunctus fuit anno CIↃLXXXVI. Anonymus verò hic desinit initio Henrici regis, qui Guilielmo patri anno succes-

successit cIↄLXXXVII: ut verisimile sit, circa hæc tempora vivere desiisse.

Circa eadem tempora fuit INGULPHUS, qui perperam nonnullis *Indulphus*, Anglus, abbas Croilandiensis. Pater ejus fuit unus ex aulicis Eduardi, ultimi regum stirpis Anglicanæ. Ac meminit ipse velitatiuncularum, quæ sibi fuere in pueritiâ cum Edgithâ, Eduardi regis conjuge laudatissimâ. Primùm Westmonasterii, posteà Oxonii sese studuisse, inque philosophiâ peripatetica æqualibus palmam præripuisse, itidem de se non vanus testis est. Fuit Guilielmo Normanniæ duci, à secretis. Cujus bonâ cum veniâ Hierosolymam adiit, Constantinopolitanum imperatorem Alexium, & patriarcham Sophronium, salutavit. Reversus in Normanniam, factus est monachus Benedictinus. Sed postquam Guilielmus dux regnum Angliæ adeptus fuit: Croilandiensis ab eo factus est abbas. Scripsit de vita, & miraculis, S. Guthlaci. Item historiam sui monasterii. Sunt, qui & aliorum Angliæ cœnobiorum historiam condidisse testentur: atque in eâ multa etiam referre ad reges pertinentia; inciperequc ab anno IↄCLXIV: desinere autem in anno cIↄLXVI, quo imperare in Anglia cœpit Guilielmus. Obiit anno cIↄCIX, regnante ibidem Henrico I. Suffectusque in ejus locum est Joffridus, Prior monasterii S. Ebrulfi. Prodiit Londini curâ V. Cl. Henrici Savilii, unà cum aliis rerum Anglicarum scriptoribus. Ἐπιγραφὴ hujusmodi est: *Descriptio compilata per dom. Ingulphum, abbatem monasterii Croiland, natione Anglicum, quondam monachum Fontanissensem.* At appendix illa Ingulphi, quæ incerti scriptoris esse in codd. editis dicitur, auctorem habet Petrum Blesensem: ut exponemus, ubi ad Blesensem hunc deventum erit.

Eodem Cæsare Henrico IV imperante, BALDERICUS, sacellanus primò & à secretis fuit Gerardi, primi ejus nominis Cameracensis, & Atrebatensis episcopi; qui anno obiit cIↄXLIX. Hinc à secretis erat B. Liedberto; posteaque Gerardo II; qui sedere cœpit anno cIↄLXXVI. Exinde creatus est Canonicus, & Cantor Ecclesiæ Morinensis. Tandem Noviomensis, & Tornacensis Ecclesiæ, episcopus fuit: atque annis sedit quindecim. Chronicon fecit Cameracensis & Atrebatensis Ecclesiæ, libris tribus: quod anno cIↄIↄCXV in lucé Duaci prodiit, curâ Georgii Colvenerii, Theologi Duacensis. Scripsit & Chronicon Morinense, quod MSum exstat in monasterio Benedictino apud Cenomanenses. Epitaphium Balderico hujusmodi est in choro cathedralis Ecclesiæ Morinensis: *P. Baldericus,*

hujus Ecclesiæ cantor, & episcopus Noviomensis, an. Verbi incarnati CIↃCXII, *prælationis suæ an.* XV *prid. Kal. Iun. obiit, meritis plenus, & chronico Cameracensi illustris.*

Tum quoque BRUNO monachus historiam belli Saxonici, suo tempore gesti, perscripsit ad Wernherum, Episcopum Merseburgensem. Tractat hoc opere de adolescentia Henrici IV Imp. ac bellis, quæ gessit cum Saxonibus: item de Rudolpho, & Hermanno, regibus in schismate electis. Orditur ab anno CIↃLXXIII: ac definit in anno CIↃLXXXII. Quod si talis erat Henricus IV, qualem eum Bruno depingit; sanè nihil eo fuerit sceleratius. Sed multò aliter de eo tradidere veterum non pauci. Atque hoc in caussa est, cur Marquardus Freherus, cùm Brunonis hujus historiam primus ederet in lucem: velut antidoti loco subjecerit apologeticum; quem de unitate ecclesiæ conservandâ, & schismate inter Henricum ac Gregorium, animi atq; affectus sui monumentum apud omnes esse voluit, seu Venericus Vercellensis, qui decessit anno CIↃLXXVII: seu Walramus, vel Walrabonus, Naumbergensis episcopus, qui anno obiit CIↃCXII: vel etiam, judicio quorundam, Conradus, episcopus Ultrajectinus, qui est defunctus anno CIↃXCVIII. Librum eum è Fuldensi bibliotheca primus in publicum dederat, ac Ferdinando, Archiduci Austriæ, dicârat, Ulricus Huttenus.

Iisdem temporibus in pretio erat GILBERTUS seu *Gislebertus*, Flander, decanus Ecclesiæ S. Andreæ Elnonensis, seu ad S. Amandum. Consignavit hic librum de incendio Elnonensi. Et Deportationem S. Amandi per Franciam, ac miracula, quæ fecit in via. Quod opus librorum est trium. Hæc MSa exstant in bibliothecâ Ecclesiæ ad S. Amandum. Decessit Elnone anno CIↃXCV: atque ibidem sepultus in æde SS. Apostolorum, Epitaphium ejus tale:

Hoc Gislebertus sub marmore pausat opertus,
Dogmata diva ferens, & Christo totus inhærens,
Formam pastoris nostris qui gessit in hortis;
Tandem sublatus terris petit astra vocatus.

Quos versus refert Chronicon monasterii Elnonensis. Meminit & ejus Molanus ad Usuardum in VI Febr.

Nicolaus monachus S. Albani epistolâ ad Petrum abbatem S. Remigii; quæ inter epistolas Petri abbatis Cellensis exstat lib. IX, ac numero est nona. *Ivo, venerabilis Cornotensium Episcopus in Chronicis suis scripsit duodecimo anno ætatis suæ Virginem ab Archangelo Gabriele salutatã, & à spiritu S. obumbratam.* Quem ad locum adnotat Jacobus Sirmondus, ea Juonis Chronica non exstare.

Ivo,

IVO, CARNOTENSIS episcopus, floruit sub Henrico IV; ut agnoscimus ex Sigeberti chronicis ad an. CIↃLXXVIII, & CIↃXCII; quo episcopatum adeptus Carnotensem; vel sanè anno proximo; ut tradit Matthæus Paris in Hist. Angl. Obiit autem non anno CIↃCXVII; ut idem Matthæus perhibet: sed CIↃCXV, ut legere est in Carnotensis ecclesiæ martyrologio. Vide & de eo appendicem Sigeberti ad annum CIↃCXIV, atque è junioribus, cùm Baronium Annal. T. XI, & XII; tum Antonium Loiselium in commentariis rerum Bellovacensium cap. VIII, quod est de illustribus viris Bellovacensibus. Præter ea quorum Sigebertus meminit in catal. cap. CLXVIII; aut etiam quorum mentio est apud Tritthemium, Possevinū, alios; extat & breve Ivonis Chronicon de regibus Francorum: quod, ex P. Massoni J. C. codice, epistolis Ivonis Juretus subjungit in editione suâ Parisinâ. Imò vidi & volumen satis amplum, quod inscribitur: *Historia succincta edita à venerabili Ivone, Carnotensi episcopo, de gestu quorundam regum Assyriorum, & de gestis omnium Romanorum imperatorum, & ad ultimum de Carolo Magno, rege Francorum, & ipsius successoribus.* Codicem eum MSum possidet carissimus mihi, magnæ eruditionis, majorisque spei juvenis, Guilielmus Oomsius Amstelodamensis. Ac pars quidem ejus, sed illa, quâ faciliùs carere poteramus, lucem jam adspexit [a] principemque locum obtinet in Corpore veteris ac sinceræ historiæ Francicæ: extenditur verò usq; ad annum ultimum Constantini imp. ac initium Licinii Cæsaris, & Constantini Magni. Cætera desunt, vitio codicis MSi: unde malâ manu abrupta erant: ut conqueritur is, qui ista in Germania divulgavit. Interea fore idem sperat, ut alteri codex integer feliciter obtingat. Talis sanè ille est Oomsii nostri, qui provehitur usque ad tempora Ludovici Pii. Eum simulac occasio se offeret, publici juris facere idem Oomsius decrevit.

[a] Hanoviæ anno 1613.

Tum quoque claruit HUGO, FLORIACENSIS monachus; qui Chronica condidit libris sex, eosque Ivoni Carnotensi dicavit. Crebrò operis ejus meminit Antoninus Florentinus in summâ historiæ: item alii, qui consecuti fuerunt. Eosque inter Cuspinianus in imperatoribus suis. Ex opere hoc non ampliùs nunc superest, quàm usque ad mortem Irenes imperatricis; qui tertius fuit annus imperii Caroli magni; Christi autem IↃCCCIII. Exstat in Floriacensi bibliotheca. Hugonem hunc cum aliquot aliis chronographis edere decreverat jam olim Basilius Jo. Heroldus; ut ipse testis est præfatione in Mariani Scoti Chronicon.

Circa annum CIↃXC, ſub Guilielmo II, Anglorum rege, vixit ELFWARDUS, ſive potiùs ETELWERDUS, Anglus patricius, conſul, & quæſtor; ut ipſe ſcribit: imò regio ſanguine editus; quia atavus ei erat Etheredus rex, Athelulphi regis filius quartus: ut de ſe refert lib. IV cap. II. Præter epiſtolas complures ad Mathildam conſobrinam, etiam hiſtoriam brevem quatuor libris conſcripſit. Ab origine mundi orditur, ac perducit uſque ad finem regni Edgari. Meminit ejus, præter Lelandum, & alios, etiam Guilielmus Malmesburienſis in prologo hiſtoriæ ſuæ de regibus: ſed hoc in eo culpat, quòd affectato, planeque turgido, & pompatico, utatur ſermone. Londini primùm prodiit curâ doctiſſimi Savilii.

Eodem tempore vivebat & in Anglia WARNERUS; qui Weſtmonaſterienſis cœnobii monachus erat, cognomento HOMILIARIUS: quomodo vocatus, quia eruditas reliquerit homilias. Præterea verò ſanctorum patrum deflorationes ſcripſit, & faſciculum temporum: ut teſtis eſt Boſtonus Burienſis. Arnoldus Wion in Ligno vitæ *Warmerum* appellat: ſed minùs rectè.

GAUFREDUS, monachus ordinis D. Benedicti, Hiſpanus, floruit anno CIↃXCVII, ac ſui geſta temporis conſignavit: quæ Hieronymus Surita primus protraxit in lucem, & ſummo viro, Antonio Auguſtino, Tarraconenſi Archiepiſcopo, dicavit.

Æqualis huic fuit BERTHOLDUS, ſive *Bernoldus*, CONSTANTIENSIS presbyter, vir Tritthemio admodum laudatus; qui & ordinem Romanum ſcripſiſſe ait. Idem etiã Chronicon Hermanni Contracti annis XI auxit; hoc eſt ab anno CIↃLIV, quo Contractus deceſſit, uſque ad annum CIↃLXVI. Inſimul ſui temporis hiſtoriam condidit, ab anno CIↃLIII, uſque ad annum CIↃC: quo & obiiſſe creditur. Unde falli liquet Poſſevinum, cùm in Apparatu ſacro, ubi de Contracto agit, hunc, & Bertholdum, æquales fuiſſe ait. Primus Bertholdum in publicum emiſit Chriſtianus Urſtiſius volumine quodam, quo illuſtres aliquot rerum Germanicarum ſcriptores comprehendit. Si animum affectibus haut viſum fuerit mancipare: neceſſum erit, ſubſcribamus doctiſſimo Cuſpiniano; quando ait, *Bertholdum abunde de Henrico IV ſcripſiſſe, ſed malè affectum.* Quid mirum? Nempe hic ille eſt, cui à Pontifice in triſti iſthoc diſſidio inter Cæſarem, & Pontificem, impoſitum fuit, ut in Eccleſiæ gremium reciperet, quotquot à Cæſareis partibus ad Pontificias deſciſcerent. Itaq; Cæſari addictos, nunc Henricianos appellat, aut Guibertiſtas: nunc ſchiſmaticos, hæreticos, vel excommunicatos: è

contra-

contrario, qui à partibus starent pontificiis, solos catholicorum nomine dignatur: eosdem S. Petri fideles, Christi milites, & Ecclesiæ vocat propugnatores. Imò ipse in acie stetit Pontificiâ, cùm ea, ac Suevi imprimis, an. CIↃLXXXVI victoriam ab Imperatore in Ostrofrancis reportarent.

Etiam temporibus Henrici IV, & fortasse ulteriùs, claruere, GUILHELMUS PICTAVIENSIS, & GUIDO AMBIANENSIS. Uterque gesta scripsere Guilielmi Conquæstoris, Angliæ regis; qui obiit an. CIↃLXXXVII. Guilielmus Gemiticensis lib. VI de gestis Normannorum cap. XLIII: *Ad finem gestorum Guilhelmi, regis Anglorum, & ducis Normannorum, de quibus, fastidio lectorum compendiosè consulentes, quadam perstrinximus, veniamus. Siquis verò pleniùs illa nôsse desiderat; librum Guilhelmi Pictaviensis, Luxoviorum Archidiaconi, eadem gesta, ut copioso, ita eloquenti sermone, affatim continentē, legat. Edidit præterea de eâdem materia opus non contemnendum Guido, Episcopus Ambianensis, heroico metro exaratum.* De Guilielmi Pictaviensis historia actum fuit in bibliothecâ Collegii S. Benedicti: nunc verò (ut Th. James ait) *notam hujus* libri reperies, librum autem nusquam loci.

CAP. XLVIII.

Leonis Marsicani, sive Ostiensis, libri tres Chronici Casinensis: quibus quartum addidit Petrus diaconus. Theodericus abbas de vitis Sanctorum. Alphredus Beverlacensis. Anonymus de gestis Henrici IV *imp. Stephanus, abbas Leodicensis, de vita S. Modoaldi. Error quorundam de ætate Modoaldi, & alter Possevini de ætate ejus, qui vitam Modoaldi exaravit. Diethmarus abbas de translatione Modoaldi. David Scotus de vita Henrici* V. *Eundem videri, qui regnum Scotiæ descripsit: etsi aliud Tritthemius putârit. Vdalscalcus de controversiis inter Hermannum, episcopum Augustanum, & Eginonem abbatem; item de vitis quorundam. Sigeberti Chronica, & varia opuscula de vitis sanctorum. Turgotus Dunelmensis, vir de Britannica historia præclarè meritus, variis operibus: sed vernaculâ linguâ scriptis. Florentii Bravonii Chronicon, atque ejus continuatio. Alia ejusdem Florentii. Rai-*

nal-

naldus de vita Hugonis Cluniocensis. Fabricius Thuscus, (cognominis illi, quem Plinius laudat) de vita S. Adhelmi. Goccelinus Bertinianus de vitis plurium sanctorum. Amandus de vita, atque obitu Odonis Cluniacensis. Chronicon Rodulphi abbatis S. Trudonis. Gelasius papa de passione S. Erasmi. Vilco Iaersma de gestis nobilitatis Frisicæ in terra sancta. Anonymi chronicon Hierosolymitanum. Anonymus de translatione S. Valentini. Callistus papa de vita atque obitu sanctorum. Eadmerus Britannus quæ scripserit, & an idem sit, ac Emundus. Cantuariæ vetus nomen. Auctarium Galfrido Monæmuthensi additum à Gualthero Calenio. Ioannes Pyke de regibus Adglosaxonum, ac Danis, qui in Anglia regnarunt. Nicolaus Suessionensis de vita Godefridi Ambianensis. Robertus monachus S. Remigii *de bellis contra Saracenos.* Munionis Mindonensis, Hugonis Portugallensis, & Gyraldi presbyteri, *historia Compostellana.*

HEntico IV jam sene, & annis primis Henrici V (qui imperium suscepit anno CIↃCVI) claruit LEO MARSICANUS ex Casinensi monacho episcopus OSTIENSIS. De ætate arguit, quòd epistolas scripserit nomine Urbani II; teste Petro diacono in Chronico Casinensi cap. XXXI: ac quòd idem, ubi intellexit Paschalem in carcerem esse conjectum, habitu mutato in fugam se dederit; eodem testante cap. XL. Adde quòd idem, ejusce Papæ temporibus, craticulam S. Laurentii, cum martyris ejus duabus sanguinis ampullis, multorumque sanctorum reliquiis, recondidit sub novo altari; ipseque altare illud dedicavit: ut ex veteribus inscriptionibus Baronius adstruit ad annum CIↃCXII. Composuit Leo Ostiensis tres priores libros Chronici Casinensis; qui incipiunt à B. Benedicto (defunctus is anno IↃXLII) desinunt verò in obitu papæ Victoris III, hoc est anno CIↃLXXXVI. Quartus autem liber auctorem habet Petrum diaconum Casinensem: de quo inferiùs dicemus.

Itidem extremis Henrici IV, ac primis Henrici V temporibus; nempe circa annum CIↃC, ac deinceps, non exiguum nomen habuit

buit THEODERICUS, abbas monasterii S. Trudonis in dioecesi Leodiensi, congregationis Cluniacensis. Hic posteris prodidit vitam S. Rumoldi, archiepiscopi, & martyris; quæ est apud Surium Tom. VII ad I Jul. & vitam B. Landradæ, virginis Belgicæ; quæ apud eundem Tom. IV ad VIII Jul. Item vitam S. Bavonis Confessoris, quæ in T. V ad I Oct. Adhæc translationem SS. Trudonis, & Eucherii, quæ ibidem legitur. Item vitam S. Amalbergæ virginis, quæ MSa exstat in cœnobio Cameræ juxta Bruxellam. Præterea vitam S. Bavonis, confessoris, quæ in Sur. T. V die I Oct. item libros duos de vita S. Trudonis, quæ est T. VI die XXIII Nov. ubi & commemorata antè S. Trudonis translatio reponitur. Aliqua horum etiam memorat Sigebertus in catal. cap. CLXXI, his verbis: *Theodericus monachus, & abbas sancti Trudonis, vitas sanctorum Bavonis, Trudonis, & Rumoldi, urbaniori stylo melioravit, & eleganti ingenio multa, breviter quidem, sed laudabiliter, metricè scripsit.* Respicit autem eò, quòd Veteris & Novi Testamenti historias scripserit versu heroico.

Tum quoque, sub Henrico I, Anglorum rege, claruit ALPHREDUS Anglus, Beverlacensi in urbe, ubi & obiit, sacerdos, ac collegii, ut nunc loquimur, thesaurarius. Reliquit deflorationes Galfridi libris V: de gestis regum Britanniæ lib. I: historiam ampliorem lib. I: vitam S. Joannis Beverlacensis, archiepiscopi Beverlacensis. Obiit Alphredus anno CIↃCXXVI: quo & annales suos finiit. Meminit præter alios Joannes Wethamsted, sive de loco Frumenti: qui &, unde annales seu chronicon suum ordiatur, exponit, & quæ potissimùm, ac quò usque persequatur. Nam ait, *Chronicon à Bruto, usque ad tempora Normannorum, scripsisse: tractâsse quoque de civitatum nominibus hinc inde seorsum in hoc regno fundatis: ac retulisse, quibus nominibus civitas Londoniensis, Cantuariensis, Eboracensis, aliæque urbes variæ, vocatæ fuerint temporibus illis, quibus Britannica gesserunt vocabula, per Britonesque inhabitatæ erant.*

Statim ab obitu imp. Henrici IV, (quem in annum CIↃCVI incidere, antè diximus) quidam vitam ejusce imperatoris in literas retulit; cujus nomen ignoratur, quia apponere ipse ausus non fuit. Hæc primitus, unà cum vitâ Hildebrandi, sive Gregorii VII, à Bennone scriptâ, lucem intueri cœpit in rerum expetendarum fasciculo, quem exhibuit Orthuinus Gratius. Postilla eandem alii iterum, atque iterum, divulgarunt. Perstringit eum scriptorem Baronius T. XII, ad annum CIↃCVI.

Sub imp. Henrico V etiam vixit STEPHANUS, abbas Leodicen-

dicensis, ad S. Jacobum, ordinis Benedictini; qui libris tribus ad Thietmarum abbatem vitam scripsit S. Modoaldi, Trevirensis archiepiscopi. Apud Surium eam reperies Tom. III ad XII Maji. Modoaldus ille (ut in præfat. dicitur) frater erat Ittæ, & Severæ: quarum prior mater fuit S. Gertrudis: ut omnino cœlo, seculoque toto, aberrent, qui claruisse tradunt anno IↃCCL. Sed ut illi non parum in Modoaldi ætate cæcutiunt: ita spissior est Possevini error in temporibus Stephani hujus: quem refert ad annum IↃCCXL. Fortasse imposuere illi hæc præfationis verba: *Adorsi sumus, auctore Deo, enarrare, quæ de vita & miraculis beati Modoaldi pontificis, tam ex antiquorum relatione, quàm ex antiquorum librorum lectione colligere potuimus.* Quomodo qui loquitur, innuere videtur nonnulla se accepisse à senibus; qui, si Modoaldum non novissent ipsi, saltem aliquando sermonem habuerint cum iis qui Modoaldi ætate vixissent. Sed nulli hoc argumentum fucum fecerit, qui viderit, in libello ipso agi de Carolo Magno *a*, Ludovico Pio, & Clothario impp. atque adeò ibidem legerit *b*, post hos fuisse complures, tum Carolos, & Pipinos; tum Clotarios, & Ludovicos; alios quidem reges, alios & imperatores. Sed quid opus multis? Nihil manifestiùs arguit ætatem Stephani, quàm quòd æqualis fuerit Diethmari: quem Henrici V temporibus fuisse, clarè indicio erunt, quæ nunc dicam.

a *Cap.* 10, 11, 12.
b *Cap.* 13.

DIETHMARUS, sive TIETHMARUS, Helmovardiensis, seu Helmardvicensis cœnobii abbas, cùm à Stephano, Leodicensi abbate, accepisset tres libros de vita S. Modoaldi; eidem ἀντίδωρον loco misit scriptam à se ejusdem Modoaldi translationem. Ea autem sancti corporis translatio (ut in libelli illius fine refertur) facta est à Tiethmaro, anno gratiæ CIↃCVII. Ubi & Tiethmarus hic dicitur fuisse secundus ejus nominis Helmovardiensis abbas: successione autem sextus. Unde, ut Thietmari, ita Stephani ætas, satis liquet. Cæterùm ex Possevino cognoscimus, in codd. manu exaratis etiam adscribi Thietmaro vitam, & miracula S. Remacli.

DAVID SCOTUS socius erat Mariani Scoti. Fuit priùs ludimagister Wirtzeburgensis: hinc in aulam est vocatus ab Henrico V imp. cujus & vitam libris tribus tradidit: ut ex Conrado à Liechtenaw, & Joanne Aventino, cognoscitur. Arbitror, nec alium esse, qui de regno Scotiæ scripsit. Etsi Tritthemius distinguat, qui hunc Davidem presbyterum vocat. Sed, ut eundem putem, facit, quòd uterque Scotus, uterque Henrici V ætate vixisse, uterque Imperato-

peratoris ejus gesta dicitur scripsisse. Refertur hic David ab Aventino inter eos auctores, quorum industriâ fuerit adjutus, cùm sextum annalium Boicorum librum componeret.

Temporibus quoque Henrici V Imp. vivebat UDESCALCUS, sive *Vdalscalcus*; cujus narratio de controversiis inter Hermannum, comitem à Wietlispach, episcopum Augustanum, & Eginonem, abbatem S. Udalrici, edita est ab Henrico Canisio Tom. II Antiq. Lect. Quando hoc opusculum scripserit, verba ista in extremo libello indicant: *Quem defensorem, ac propugnatorem sperabamus, utpute gregis Dominici pastorem,* AUGUSTENSEM *Episcopum, crudelem sensimus persecutorem. Qui cùm a beatæ memoriæ Papa* PASCHALI, *pro diuturna inobedientia, in omni pontificali officio fuisset interdictus; atque à successore ejus,* GELASIO *secundo; nec non a sancto adhuc superstite Papa,* CALIXTO *secundo; absque spe ejusdem recuperandi officii sit damnatus: ab ipsa Apostolica sede hoc accepimus mandatum, hujusmodi vitare, ut mortiferum. Nos tamen, ut minùs perfecti, non statim ad hæc implenda convaluimus* &c. Augustanus ille episcopus Hermannus, de quo hîc sermo est, sedere cœpit anno CIƆXCVI, ac Ecclesiæ suæ præfuit usque ad an. CIƆCXXXIV, succedente ei tum Walthero Palatino in Tubingen. Non dubium autem, quin idem sit Udescalcus, qui in literas retulit vitam, cùm Mariæ Magdalenæ, atque Afræ; tum Udalrici, episcopi Augustani: quam etiam prodidere, Gebhardus, Augustanus episcopus, & Berno, seu Bernardus Augiensis.

SIGEBERTUS, monachus Gemblacensis in Brabantiâ, Chronicon suum incipit ab anno CCCLXXXI; quo post mortem Valentis regnare cœperunt Valentinianus minor, & Gratianus: ac perduxit, non quidem usque ad annum CIƆCXXXI, ut ait Raphael Volaterranus initio lib. XXII; verùm usque ad annum CIƆCXII, quo obiit. Sed Robertus, abbas Montis, adjecit, quæ subjunguntur usque ad annum CIƆCCX. Vetustus, &, si non αὐτόγραφος, at de eo saltem exscriptus, Chronici hujusce codex est in bibliotheca Gemblacensi; in quo desiderantur aliqua, quæ legas in plerisq; etiam MSis; aliqua etiam recentiori manu adjecta sunt ad oram: ut auctor est, qui eum cum aliis codd. contulit, Aubertus Miræus, disquisitione SS. Virginibus Coloniensibus. Atque idem Miræus novam Sigeberti editionem Antwerpiæ dedit an. CIƆIƆVIII, typis Verdussii. In ea Sigebertum continuat Anselmus, abbas Gemblacensis VIII, usque ad an. CIƆCXXXVI. Hinc Auctarium Aquicinctinum producit usque

 ad

ad an. cIↄccxxv. Exstat & Sigeberti Chronicon MSum in publicâ Cantabrigiensis Academiæ bibliothecâ, & apud eosdem in Collegio S. Benedicti. Edidit Sigebertus præterea librum de ecclesiasticis scriptoribus: in cujus extremo & alia, quæ divulgârit, recenset. *Scripsi*, inquit, *vitam Theoderiti episcopi, conditoris ipsius* (Gemblacensis) *Ecclesiæ, & Abbatiæ; in qua etiam, per digressionem, laudem ipsius urbis heroico metro declamavi. Scripsi passionem Sanctæ Luciæ, quæ ibi requiescit, Alcaico metro. Quibusdam etiam reprehendentibus illam Sanctæ Luciæ prophetiam, Annuntio vobis pacem Ecclesiæ Dei datam, Diocletiano ejecto de regno suo, & Maximiano hodie mortuo: respondi, diligenter consideratâ temporum ratione, & rerum veritate. Scripsi nihilominus sermonem in laudem ipsius virginis, in quo translationes ipsius à Sicilia in Corfinium, civitatem Italiæ, & à Corfinio in Metim, urbem Galli, ordinatâ temporum consequentiâ digessi.* Sermo is MSus exstat Gemblaci. Hinc subdit; *Scripsi vitam Sigeberti Regis, conditoris Ecclesiæ, & Abbatiæ Sancti Martini, extra civitatem Metensem sitæ.* Habes apud Surium Tom. VII a.d. I Febr. Sequitur inde: *Regressus ad Monasterium Gemblacense, scripsi passionem Thebæorum, patronorum nostrorum, heroico carmine.* Constat id opus libb. tribus & MSum superest Gemblaci. Addit mox: *Scripsi vitam S. Guiberti Confessoris, fundatoris Ecclesiæ nostræ Gemblacensis; de qua excerpsi lectiones competenti ordine in ejus depositione.* Reperies apud Surium Tom. III ad XXIII Maji. Subjungit hinc: *Scripsi & gesta abbatum Gemblacensium.* Hæc discipulus Sigeberti continuavit ad an. usque cIↄcCXXXVI. Addit *vitas sanctorum Maclovi & Thedardi, urbaniore stylo melioravi.* Ex his illa Maclovi, seu Machuti, exstat apud Surium T. VI die XV Nov. Sequitur: *Vitam quoque S. Lantberti urbanè melioravi.* Superest MSa indeque fortasse appendix illa ad vitam Lantberti, seu Lamberti, à Stephano exaratam, quæ apud Surium T. V d. XVII Sept. Intelligo translationem eam MSam adservari, tum Gemblaci, tum etiam Lovanii in collegio Jesuitico. De hoc scriptore ita monachus Augustinianus Nussiensis in magno Chronico Belgico ad annum cIↄcXIV: *Finitur hic Chronica Sigeberti, qui venerabilis monachus Gemblacensis cœnobii, vir in omni scientia literarum incomparabilis ingenii, descriptor temporum, III Non. Oct. obiit*, &c.

Vixit & tum TURGOTUS DUNELMENSIS, Anglus, priùs monachus cœnobii Dunelmensis, ac postea ab Henrico I Angliæ rege factus S. Andreæ in Scotia episcopus, & à rege Scotiæ ibidem receptus. Multa de hoc Rogerus Houedenus part. I ad an. cIↄ-

LXXIII.

LXXIII. Sed etsi præclarè de historia patria meritus sit: tamen vix ei hic locus esse potest, quia Britannicâ linguâ scripsit; ut Hector Boëthius ait: nec, quod sciam, interpretem Latinum hactenus est nactus: nisi quatenus eum Boëthius, atque alii exscribunt. Cæteroquin reliquit commentarios de vita Malcolmi, regis Scotiæ; ejusque conjugis Margaritæ, quibus à confessionibus erat. Item librum fecit de regibus Scotorum. Et annales sui temporis. Chronica Dunelmensia, quæ orditur ab anno IↃCXXXV, ac perducit usque ad annum CIↃXCVII. Septimo, ut ipse refert, ætatis anno monasterium ingressus est; undevigesimo autem factus est diaconus, trigesimo presbyter. Summâ fide scripsisse, judicium est Briani Twyni lib. II. apologiæ de antiquitate Academiæ Oxoniensis. Obiit anno CIↃCXV.

FLORENTIUS BRAVONIUS, Wigorniensis monachus, floruit florentissimè anno CIↃCX, totoque novennio pòst. Nam obiit anno CIↃCXIX, regnante Henrico primo, Anglorum rege. Composuit Chronicon ex Chronicis ab initio mundi usque ad annum Domini CIↃCXVIII: quod alius ejusdem cœnobii continuavit usque ad annum CIↃCLXIII. Atque id opus eò majoris duci convenit, quòd Latinè ei inserantur suis locis antiqui Anglosaxonum annales. Hoc Florentii chronicon, & continuatorem ejus, è bibliotheca suâ primus publicavit Guilielmus Howardus, nobilis Anglus. Scripsit præterea Florentius hic de regali Anglorum prosapia: item appendicem ad Marianum Scotum: item de rebus memorabilibus cœnobii sui Wigorniensis. Liber de genealogiis regum MSus exstat Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Dicere non possim, idémne, an alius ab eo, sit ille de regali Anglorum prosapiâ liber. Balæus prioris solùm tituli meminit. Pitseus autem distinguit. Florentium hunc laudant, ac sequuntur, Gualterus Coventriensis, Ranulphus Higdenus, & Joannes Rossus.

Ad eadem tempora pertinet RAINALDUS abbas, qui perperam nonnullis *Flaivaldus* vocatur. De eo sic Henricus de Gandavo in catal. cap. III: *Rainaldus, abbas Viceliacensis, scripsit compendiosè vitam Domini Hugonis, Cluniacensis abbatis.* Decessit autem hic Hugo anno Chr. CIↃCIX; ut ex Sigeberti Chronicis constat.

FARICIUS, seu FABRICIUS THUSCUS, Abbas Abindoniensis apud Anglos, congregationis Cluniacensis, claruit an. CIↃCX. Consignavit vitam S. Adelmi, sive Aldelmi, sive Anthelmi, Abbatis Scotici. Fuit & alter Fabricius Thuscus, Plinio memoratus

moratus in indice scriptorum, è quibus profecit lib. III, IV, VI. Imò, ut puto, solus hic verè id nomen possidet. Nam qui Adelmi vitam scripsit, is Lelando, Balæo, & in bibliotheca Gesneri à Simlero adauctâ, non Fabricius Thuscus, ut uni Possevino; sed Faritius Thuscus nominatur.

GOCCELINUS, sive *Gotzelinus Bertinianus*, qui aliis Gocelinus, Gallus, monachus primùm ad B. Bertini apud Audomaropolim Artesiæ monachus Benedictinus fuit: postea eum Anselmus Cantuariensis episcopus, ob egregias animi dotes in Angliam evocavit: ubi monachus primò Cantuariensis fuit, ac postea Ranusiensis. Claruit anno cIↃCX. Signavit vitam S. Swithuni, Wintoniensis episcopi: quæ ipsa, vel saltem epitome ejus, exstat apud Surium T. IV Jul II. Item edidit vitam B. Augustini, Anglorum, ut vocant, Apostoli, libris II. deque ejus miraculis librum I, & de translatione ejus ad Anselmum libros II. Præterea vitas S. Laurentii archiepiscopi Londinensis, Grimbaldi abbatis, Erkenwaldi episcopi, Eedgithæ, Milpurgæ, & Witheburgæ. Item librum de origine S. Ivonis, ex Persiâ in Angliam translati, & alterum de translatione ac miraculis ejus. Non confundendus autem hic Gocelinus, sive Goccelinus, cum Gocelino, Parisiensi episcopo, quem celebrat Regino Chronicorum de origine & gestis Francorum lib. II ad an. IↃCCCLXXXVII, nec cum Gocelino, Wellensi Canonico, cujus meminit Thomas Wiccius in historiâ Monasterii B. Mariæ de Meritona. Baronio ad annum IↃCCCLXII dicitur *Gothzelinus Morinensis*. Aliis monachus Bertinianus: quæ minimè cum superioribus pugnant. Nam ex oppido S. Audomari in Angliam à B. Anselmo fuit evocatus.

Anno cIↃCXIII clarescebat AMANDUS, Prior monasterii Aquicinctini, ordinis S. Benedicti, bis mille passibus dissiti Duaco, inclyto Flandriæ oppido. Hic nominis sui memoriam reliquit epistolâ luculentâ, qua vitam, & obitum descripsit. Odonis, episcopi Cameracensis. Ea exstat MSa Aquicincti atque item Antverpiæ apud Miræum. Incipit hoc pacto. *Aquicinctensis cœnobii humilis congregatio* &c.

Anno cIↃCXV, vel circiter, orbi literato innotuit RODULPHUS, sive RADULPHUS, S. Trudonis abbas, Ord. S. Benedicti, in diœcesi Leodiensi, congregationis Cluniacensis. Composuit Chronicon ad sua usque tempora, quod in cœnobio S. Trudonis adservatur MSum. Item consignavit inventionem, & translationem S. Ge-

S. Gereonis: quæ apud Surium T. VI die XXIV Nov. Apud Possevinum, velut diversos, legas, Rodolphum abbatem, & Rodulphum, S. Trudonis monachum. Quemadmodum est apud Sweertium in Athenis Belgicis. Sed est unus idemque. Obiit Coloniæ an. CIↃCXXXVIII.

Is qui anno CIↃCXVII S. Gervino, secundo abbati in Aldenburg, successit, Gervini hujus vitam conscripsit. Ejus epitomen habes apud Haræum in Sanctorum vitis ad XVII April.

GELASIUS II Pontifex. Max. fuit anno CIↃCXVIII, inque literas retulit passionem S. Erasmi Episcopi, & martyris. MSa exstat Casini.

Eodem tempore claruisse dicitur VILCO JAERSMA, Frisius. Hic à secretis fuit Elconis à Liaucama: atque res ab eo, & aliis è Frisicâ nobilitate, gestas in terra sanctâ sub rege Balduino, posteritati prodidit. Auctorem hujusce rei laudat Suffridus Petri Andream Cornelium in Historia Frisica, ex Solcone à Forteman, Occone Scharlensi, & Joanne Ulieterpio, magnam partem contextâ, sed necdum editâ: cujus MSum se, atque item alios, exemplar habere, ait idem Suffridus.

Chronici Hierosolymitani, quod Reinerus Reineccius edidit, anonymus scriptor *a* incipit ab anno CIↃXCV; quo Urbanus II. celebravit concilium Claromontanum, in quo bellum sacrum est decretum: desinit verò in secundo anno Balduini de Burg, tertii Regis Hierosolymitani; qui annus est Christi CIↃCXVIII; ac verisimile est, eo anno obiisse. Ipse bello non interfuit: sed dicit, se omnia habere ab iis, *qui præsentes adfuissent*. Videtur omnium, qui de Hierosolymitano bello scripsere, esse antiquissimus. Quædam tamen, ab eo omissa, reperies apud Guilielmum Tyrium; de quo inferiùs dicemus.

a Albertus Aquensis is est, ut postea dicemus.

Is cujus operâ innotuit nobis translatio corporis S. Valentini, episcopi Patavini (habes eam apud Surium Tom. IV d. IV Aug.) circa annum claruit CIↃCXX. Incipit autem hoc pacto, prout quidem è MSSis duobus expressit idem Surius: *Nostro ævo temporibus Calixti, Pontificis Max. anno Dominicæ incarnationis* CIↃXC, *Patavii inventum est corpus sanctissimum venerandi confessoris Christi, & episcopi Valentini*. Sed annorum ratio ista longiùs abit ab ætate Calixti. Planè enim scribi convenit CIↃCXIX, quo Calixtus pontificalem adeptus dignitatem. Vel CIↃCXX, qui alter est annus pontificatus. Equidem ita censeo, procliviorem magis errorem fuisse in numero, quàm in nomine pontificis.

CAL-

CALLISTUS II, Guido antea dictus, Guilielmi, Burgundiæ Comitis, filius, primùm monachus monasterii Fallerienſis in Gallia, congregationis Cluniacenſis, hinc archiepiſcopus Viennenſis in Gallia, ac denique, poſt Gelaſium ſecundum, papa Romanus, præter epiſtolas, ac decreta, reliquit librum de obitu & vita ſanctorum: ac ſeorſim librum de miraculis S. Jacobi Apoſtoli; qui prope integer exſtat in Vincentio Bellovacenſe Speculi Hiſtorici lib. XXVI à cap. XXX uſque ad XLII. Sanè Calliſtus magno ſemper in honore habuit S. Jacobum Compoſtellanum: quod & indicant verba iſta Guilhelmi Malmesburienſis: *Nec quicquam in Calliſti pectore pecuniarum, vel habendarum ambitus, vel habitarum amor, operari bono abhorrens potuit. Adeò ut Anglos peregrinos magis ad ſanctum dictum, Iacobum Compoſtellanum videlicet, quàm Romam pergere, admoneret; pro viæ longitudine ad illum locum bis euntibus idem benedictionis refundendum commodum, quod habent, qui ſemel Romam irent.* Idem MSus adſervatur Oxonii in Balliolenſi bibliothecâ, & Cantabrigiæ in Benedictinâ: ubi & liber ejus MSus ſuper tranſlationem S. Jacobi. Item ejuſdem liber MSus de inventione corporis Turpini.

EADMERUS, ſive Edmerus Britannus, Anſelmi archiepiſcopi auditor, Borobernenſis monachus ad fanum Servatoris, ac poſtea abbas ad Albani fanum, ac tandem B. Andreæ in Scotiâ Præſul, claruit ſub Henrico I Angliæ rege circa annum CIƆCXX. Compoſuit grande opus de libertate Eccleſiæ, in quo tractat de diſcordia inter Guilielmum Rufum; Anglorum regem, & Anſelmum archiepiſcopum. Item exaravit libros VI de geſtis ſui temporis: ſive hiſtoriam novorum in Anglia, qui MSus Cantabrigiæ exſtat in Collegio S. Benedicti: Continet quæ contigere ſub Guilielmo I & II. Item Henrico I. Nempe ab anno Chriſti CIƆLXVI, uſque ad an. CIƆCXXII. Idem ſcripſit vitam Anſelmi archiepiſcopi: quæ ibidem MSa reperitur. Adhæc carmen de geſtis S. Anſelmi, & S. Elphegi, archiepiſcoporum. Item vitam Wulfridi archiepiſcopi. Anno Chr. CIƆCXXI obiiſſe, teſtis eſt Simeon Dunelmenſis; qui annis XL poſt Eadmerum claruit.

Sed idemne, an (quod Joannes Pitſeus arbitratur) alius ab eo eſt EMUNDUS? de quo ſic Henricus de Gandavo cap. VII: *Emundus, monachus Cantuarienſis, ſcripſit vitam Anſelmi, Cantuarienſis archiepiſcopi. Item ſcripſit illum librum de diſcordia inter Guiljelmum, Anglorum regem, & eundem Anſelmum, archiepiſcopum.* Sanè ætas, magiſter, opera conveniunt: eoque eundem cenſeo. Exſtat hodieque vita Anſelmi

ſelmi duobus libris ab ejus convictore Anglo comprehenſa: quæ & Anſelmi operibus præmittitur, & apud Surium legitur Tom. III a. d. XXI Apr. Sed auctor ejus vitæ EDINERUS vocatur. Fortaſſe idem nomen eſt *Edmundus*, & *Eadmerus*, vel *Eadnerus*: atque ut ex illo *Emundus*, (ſic & vocat Tritthemius) ita ex hoc *Edinerus* factum fuit. At dixerit aliquis, omnino alium eſſe *Eadmerum*, alium *Eadmundum*: quia ille Dorobernenſis monachus fuit: hic Cantabrigienſis monachus ab Henrico de Gandavo appellatur: Sed iſte ſcrupulus neminem morabitur, niſi rerum Britannicarum planè ignarum. Nam ſatis convenit, quæ nunc *Cantuaria*, hanc Bedæ, aliisque, *Doroberniam* vocari: nonnullis etiam *Durovernum* vel *Dorovernum*, vel *Darvenum*, Δαρύενον; quæ appellatio eſt apud Ptolomæum. Exſtat MSa illa Anſelmi vita in bibliothecâ Collegii S. Benedicti apud Cantuarienſes: teſte Th. James, ubi ſic inſcribitur: *Vita S. Anſelmi, Archiepiſcopi Cantuarienſis apud Edmerum Dorobornenſem*. Quod ſententiam noſtram confirmat. Sed quid multis opus? Omnem eximit ſcrupulum tum Balæus & Piſeus; tum præcipuè clariſſimus Seldenus: qui ex bibliothecâ Roberti Cortoni, Equitis & Baronetti Hiſtoriam Eadmeri libris VI edidit anno CIↃIↃCXXIII. Editionem eam, cùm ſuperiora ſcriberem, necdum conſpexeram. In hujus præfatione abundè oſtendit Seldenus, ejuſdem eſſe ſcriptoris, quæ Eadmero, quæque Edimero, ac Emundo tribuuntur. Eaque ex præfat. petat qui plura volet de Eadmero. Guilielmus Malmesburienſis Eadmerum appellat *ſuorum temporum hiſtoricum ſinceritate veritatis laudandum*. Idem ejus ſermonis celebrat *feſtivitatem* & *facundiam*. Nec ſanè in veteribus rerum Anglicarum ſcriptoribus à puro ſermone quiſquam propius abeſt hoc Eadmundo, & Malmesburienſi.

GUALTERUS CALENIUS, Britannus è Cambria, archidiaconus Oxonienſis, &, juxta nonnullos, tandem Oxonienſis epiſcopus, floruit tempore Henrici I, Anglorum regis, anno CIↃCXX. Hic Britannicæ hiſtoriæ, ab Galfrido Monemuthenſi ex Britannica lingua in Latinam tranſlatæ, auctarium ad ſua uſque tempora edidit. Eſt id auctarium annorum amplius quadringentorum, atque, ut Radulphus cenſet, ſermone ſcriptum eſt non ineleganti. Hiſtoriam ejus in compendium redegit Ponticus Virunnius Italus.

JOANNES PYKE, Anglus, floruit anno CIↃCXX ſub Henrico, primo ejus nominis Anglorum rege. Scripſit de regibus Anglo-ſaxonum: item de regibus Danis, qui in anglia regnarunt. Quos

libros postea in compendium redegit Guilielmus Horman, Etonensis collegii prorector.

NICOLAUS, SUESSIONENSIS monachus, claruit anno cIↄcxx: atque ad Rohardum, Suessionensis Ecclesiæ decanum, tribus libris scripsit vitam æqualis sui S. Godefridi, Ambianensis episcopi: qui anno obiit cIↄcxviii. Habes in Surii Historia sanctorum T. vi die viii Nov.

Etiam anno cIↄcxx literis, & posteritati, vacabat ROBERTUS S. Remigii in diœcesi Rhemensi (ut ipse in præfatione de se testatur) monachus congregationis Cluniacensis. Collegit acta conciliorum. Octo item libros composuit de bello principum Christianorum, Gallorum præcipuè, contra Sarracenos; quod gestum fuit anno cIↄxcv. Prodiit Basileæ apud Pernam an. cIↄIↄxxxiii. Atque etiam exstat in scriptoribus iis rerum Germanicarum, quos in editione suâ fasce uno complexus Justus Reuberus fuit. Item Tom. i. Orientalis historiæ, quæ inscribitur, *Gesta Dei per Francos*. Sed in Reuberi editione libri sunt viii; in Orientali Historia sunt ix.
a Sema an. 1533. Quod inde est, quia *a* in Basileensi ac Reuberianâ editione unus sit liber, qui in Historia Orientali dividitur in septimum, & octavum. Quod si Tritthemium audimus, fuerint libri x. Credo, in exemplar inciderat, ubi & alius liber in duos dispesceretur. Incipit Robertus à Concilio Claræmontano anni cIↄxcv, cui interfuit, atque unde profectio illa in Orientem cœpit: desinit in victoriâ de Ammirauso Babylonis, quæ incidit in annum cIↄxcix. Fuit ipse expeditionis comes: quo majorem fidem meretur. Meminit Blondus sæpius Dec. ii, lib. iv.

Temporibus quoque Henrici v, & papæ Callixti ii, quibus Didacus factus primus archiepiscopus Compostellanus, claruere MUNIO, MINDONIENSIS episcopus, HUGO, PORTUGALENSIS episcopus, & GIRALDUS presbyter: qui, jussu Didaci archiepiscopi, historiam Compostellanam duobus libris tradiderunt. De hoc opere ita Vasæus in Chronico Hispaniæ cap. iv: *Vide Salmanticæ in Bibliothecâ collegii S. Salvatoris, quod magno Reipublicæ bono instituit D. Didacus Muros, Ouetensis episcopus, & Catholicis regibus à secretis, doctissimorum, atque integerrimorum fertilitate virorum celeberrimum, historiam Compostellanam in duos libros digestam, jussu D. Didaci primi archiepiscopi Compostellani; in quibus primordia, successus, incrementa Ecclesiæ Compostellanæ latè describuntur. In iis libris plurima scitu digna reperi, quæ suis locis ponentur. Prioris libri auctores fuisse dicuntur Munio Mindo-*

Mindoniensis, & Hugo Portugalensis episcopi: posterioris, Giraldus quidam, presbyter; ut colligitur, & ejusdem archiepiscopi familiaris. Alius ab hoc est Munio, itidem Hispanus; qui anno cIↃCCLXXXV Ordinis prædicatorum septimus est electus magister generalis: sed Nicolaus IV Pont. Max. septimo pòst anno eum hoc munere privavit: novennio pòst à Pont. M. designatus est in Hisp. episcopus Palentinus. At à Bonifacio VIII honore hoc est dejectus. Ac tandem Romæ anno cIↃCCXCIX in cœnobio S. Sabinæ ex animi ægritudine obiit. Plura de eo Leander Albertus lib. I, de illustribus viris Ordinis Prædicat.

CAP. XLIX.

Hildebertus Cenomanensis de vita Hugonis Cluniacensis, itē Mariæ Ægyptiacæ. Deceptum esse illustrem annalium conditorem, cùm ab Ivone putaret Hildeberto inuri impudicitiæ notam. Guilielmus Gemeticensis de gestis Normannorum, quo in opere fides ejus subinde laboret. Guigo de vita Hugonis Gratianopolitani. Rupertus Tuitiensis de vita Berengarii abbatis, Eliphii martyris, & Hereberti Coloniensis, atque idem de incendio Tuitiensi. S. Bernardus Claravallensis de vita Malachiæ, abbatis Hibernici. Philippus, abbas Bonæ spei, *de vitis, & passione sanctorum quorundam.* Auctus Florentinus *de sanctis aliquot.* Eckardi Urangiensis *Chronicon.* Hugonis de S. Victore *Chronicon.* Diemo de sanctorum *vitis.* Anonymus de vita S. Norberti. Alius de vita Guilielmi Cisterciensis. Osbertus Clarentius *de vita Regis Eduardi; & quo incitatus fuerit ad eam describendam; item alia ejusdem.* Petri Ostiensis liber IV *Chronici Casinensis: eundem videri ac* Petrus diaconus, *cujus varia referuntur.*

HEnrici IV, ac V temporibus, nec non Lotharii II, qui imperii habenas cepit anno cIↃCXXV, pretium eruditionis suæ tulit HILDEBERTUS, Cœnobii Cluniacensis monachus, Berengarii, atque item S. Hugonis abbatis discipulus, prius scholæ magister, hinc archidiaconus, posteaque in Hoëli locum episcopus

factus CENOMANENSIS, cui ecclesiæ præfuit annis XXII; ac tandem, in Guilleberti locum, anno gratiæ cIↃcXXIX, Turonensis episcopus creatus ab Honorio Papa, qui ingenio ejus valde delectabatur. Rexit autem Turonensem Ecclesiam annis VII, & mensibus VI. Obiit anno cIↃcXXXVI, qui annus XI erat Lotharii II. In annorum tamen ratione paullùm abeunt alii; qui Cœnomanensi ecclesiæ præfuisse dicunt annis XXIX, ac Turonensem archiepiscopum factum esse anno cIↃcXXVII, sedisséque ibi annis sex, ac totidem mensibus. Apud Ægidium Brii lib. III Histor. Perticensium & Alenzoniorum comitem legere est; ut Hubertus Capreolus, Rotroci Perticensis dapifer, Nogenti (vulgò huic nomen *le Rotrou*) in vinculis eum detinuerit. Literis mandavit vitam præceptoris sui S. Hugonis, abbatis Cluniacensis. Eam Cluniaci MSam exstare, auctor est Arnoldus Wion. Sed eadem, anno cIↃDCXIX, Lutetiæ edita est in bibliothecâ Cluniacensi Mattiani Marrii. Idem carmine scripsit vitam Mariæ Ægyptiacæ, cujus exemplar MSum est penes Heribertum Rosweidum. Meminit Henricus de Gandavo in catal. cap. VIII; *Hildebertus, ex Cenomanensi episcopo archiepiscopus Turonensis, qui claruit tam prosâ, quàm metro, scripsit eleganti metro vitam Mariæ Ægyptiacæ.* Alia etiam, quæ posteritati mandavit, subjungit. Vide & Tritthemium, atque alios. Baronius T. XI putabat, Hildebertum impudicitiæ notari ab Ivone Carnotensi epist. CCLXXVII. Sed planè fallitur. Siquidem in melioribus libris, uti eo, quem ex MSorum optimorum fide expressit Juretus, non *Hildeberto*, sed *Aldeberto* legitur. Apud Guilielmum Malmesbur. etiam habes carmen in Berengarium, pro ætate, quâ auctor ejus vixit, sanè luculentum. Quid mirum? Quando is inter eloquentissimos Galliæ viros etiam à Nicolao de Clemangiis refertur, epistolâ ad Galiotum de Petramala cardinalem. Et veteres in eum versiculi isti exstant:

Inclytus & prosâ, versúq; per omnia primus,
Hildebertus olet prorsus ubique rosam.

Vide & elogium ejus apud Guilielmum Malmesburiensem lib. III de gestis Anglorum, atque adeò & apud S. Bernardum Claræavallensem epist. CXXIII, & CXXV. Meminit & Ranulphus in Polychronico, & Guilielmus Gemeticensis lib. V. de ducibus Normanniæ cap. IX. Vita Hildeberti hujus exstat in Galliis, in pontificali Cenomanensium libro. Complures ad eum epistolæ supersunt, tum Yvonis Carnotensis; tum Goffridi, Vindocinensis abbatis;

abbatis; qui & eum appellat virum religiosum, & in provincia sua primum post metropolitanum.

Temporibus iisdem, hoc est Henrici IV, V, & Lotharii II, claruit GUILIELMUS GEMETICENSIS, Normannus, monachus Fiscanensis, qui & ἁπλῶς *Guilielmus Cœnobita* appellatur: puta ex eo, quòd in præfatione se Gemeticensem cœnobitam vocet. Hic sex libros reliquit de gestis Normannorum: eosque dicavit Guilielmo, Anglorum regi, & Normannorum duci, qui vulgò dicitur Conquæstor; quia, cùm Normanniæ duntaxat dux foret, Angliæ regnum bello acquisiverit. Annum indicant veteres versiculi.

Anno milleno sexageno quoque seno
Anglorum metæ flammas videre cometæ.

Cometes enim eam mutationem regni antecesserat. Obiit autem Rex ille Guilielmus anno CIↃLXXXVII. Hinc imperium adeptus est filius Guilielmus, qui decessit anno CIↃC. Exinde regnavit Henricus, qui fato suo anno CIↃXXXV functus fuit. Ac successit ei Stephanus. Guilielmus Gemeticensis vitam perduxit usque ad Stephani tempora. Itaque postquam sex eos scripsisset libros, de quibus diximus, septimum adjecit: quo paucis de Guilielmo II agit; fusiusque persequitur res gestas Henrici I; cujus & obitum narrat. Hosce VII libros (ex quibus tres primi potius Dudonis dici merentur, ut superiùs ostensum) ab interitu vindicavit Guilielmus Camdenus. Multæ verò in scriptore hoc fabulæ de Normannis leguntur: quod non inficiabitur, qui cum eo contulerit, quæ de ætate suâ in Chronicis suis retulit Flodoardus. Fragmentum hujus Gemeticensis habes apud Cantabrigienses in bibliothecâ S. Benedicti. Verùm & integer ibi adservatur.

GUIGO, seu CUIGO, qui nonnullis *Guido*, Gallus, patriâ Delphinas, quinctus Prior generalis primæ Carthusiæ, floruit tempore Henrici V, & Lotharii Saxonis imp. atque ad Innocentium II Papam exaravit vitam S. Hugonis, Gratianopolitani episcopi, qui anno obiit CIↃCXXXII. Habes apud Surium Tom. II. a. d. I Apr. Liber ejus de Contemplatione ineditus asservatur in primariâ Carthusiâ; cujus præfectum fuisse, diximus. Mentio Guigonis fit & in vita B. Bernardi Clarævallensis: imò & inter Bernardi epistolas duæ ad eum supersunt: nempe undecima & duodecima. Utrobique autem, uti & vitæ jam memoratæ lib. III cap. I, GUIDO vocatur: qui GUIGO est in inscriptione vitæ S. Hugo-

nis apud Surium, atque adeò in MSS:s, quos is secutus. Equidem ex auctoris potiùs operibus, quàm aliunde, verum nomen peti debet: etsi & Guidonem Baronius vocet ad an. CIↄCXXVIII: Integrum autem nomen, juxta nonnullos, est GUIDO, vel potius GUIGO DE PONTE, vel juxta alios GUIGO DE CASTRO Valentinianus. Decessit anno Chr. CIↄCXXXVII, ab institutione ordinis Carthusiani LIII; ætatis suæ L, monachatus sui XXX, prioratus, ut vocant, XXVII, vel circiter: ut auctor est Sutorius lib. II de vita Carthus. cap. V. Præter quem & Arnoldum Bostium vide de viris illust. Ordin. Carthus. cap. II, & Petrum Dorlandum Chronic. lib. IV cap. III. Videndum autem, idemne, an alius, ille sit, quem sæpius se exscribere profitetur auctor magni Chronici Belgici.

Etiam tum Henrici V tempore claruit, tum Lotharii II, sub quo decessit, RUPERTUS, abbas TUITIENSIS cœnobii juxta Coloniam Agrippinam. Ætatis, præter alia, indicium faciunt commentarii de divinis officiis: quos anno se CIↄCXI elaborâsse, ipse auctor est operis ejus lib. V cap. XIV. Eo autem tempore sub Berengero, sive Berengario abbate, in monasterio S. Laurentii juxta Leodicum adhuc monachus degebat: ut de se testis est nobis præfatione in Genesin. Obiit autem anno CIↄCXXXV, IV Non. Mart. Inter alia, quæ memoriæ prodidit, est historia S. Eliphii martyris; quæ à Surio inserta est Tom. V a. d. XVI Oct. Ejus MSus codex Coloniæ exstat. Item edidit vitam S. Hereberti, archiepiscopi Coloniensis. Ejus quidem non meminit Bellarminus in scriptoribus Ecclesiasticis, ubi de Ruperto hoc agit: sed habes apud Surium T. II die XVI Mart. &, ut genuinam, agnoscit Baronius T. X ad an. ↄCCCCXCVI. Quamquam non tam auctor ejus vitæ, quàm expolitor, fuit. Quod verba ista præfationis indicant: *Quatenus sancti archipræsulis vitam virtutibus splendidam, sed prioris, ut tibi videbatur, styli rubigine subobscuram, novo rescriberem stylo.* Etiam Coloniæ a prodiit liber ejus de incendio Tuitiensi, in quo corpus Dominicum à flamma circumfusâ intactum remansit. Cum opere hoc etiam connexa est vita Tuitiensis hujus Ruperti, ex quo cætera de eo pete. Item adi Sixtum Senensem in bibliotheca: & imprimis Rupertum ipsum, præfatione ad Cunonem, priùs abbatem Sigebertgensem, tum episcopum Ratisponensem; quâ, quæ scripserit, recenset.

a An. 1572.

Incerti nominis monachus Præmonstratensis vitam scripsit æqualis sui Godefridi, comitis Cappenbergensis, qui anno obiit CIↄCXXVI.

cIↃCXXVI. Exstat vita hæc apud Surium T. I. a. d. XIII. Jan.

Circa annum cIↃCXXX, ac deinceps, sanctimoniæ, atque eruditionis gloriâ, longè lateque effulsit S. BERNARDUS, abbas Claravallensis: obiit autem anno gratiæ cIↃCLIII, ætatis suæ LXIII. Hic, inter tot aurea monumenta, etiam libro integro complexus est vitam B. Malachiæ, episcopi Hiberni. MSus ejus codex adservatur Cantabrigiæ in bibliothecâ Collegii S. Benedicti. Cæterùm apud nonnullos reperio, vitam Malachiæ hujus ad B. Bernardum scriptam fuisse à Congano, Abbate Hibernico, ordinis Cisterciensis. Sed Bernardo ipsi tribuit & Godfridus, monachus Claravallensis, discipulus Bernardi, de vita ejus lib. III cap. ult. Item appendix Henrici de Gandavo cap. IV. Ut mittam Philippum Bergomatem in Suppl. Chr. lib. XII ad an. cIↃCXXX. Aliorum etiam sanctorum vitas ex S. Bernardo hausere. Nam ex serm. XXVI in Cantica excerpta est vita S. Gerardi monachi; quæ apud Surium T. VII die XIII Jun. Atque ex sermone alio a, vitam S. Victoris in monasterio Arremarensi, quod est in Trecensi diœcesi, quiescentis, apud eundem Surium habes die XXVI Febr.

a Col. 233. & deinceps edit. Keerbergianæ.

B. Bernardo, abbati Claravallensi, familiaris fuit PHILIPPUS ab Eleemosyna, cognomine ab HARVENG, abbas secundus monasterii Bonæ spei apud Binchium, Hannoniæ oppidum. Præter commentarium in Ecclesiasten, qui in memorato cœnobio adservatur, posteris etiam reliquit vitam S. Augustini Hipponensis. Etiam vitas prodidit horum trium, S. Amandi, Trajectensis episcopi, Gisleni episcopi, & S. Landelini abbatis. Adhæc passionem SS. Martyrum, Cyrici, & Julittæ. Quibus in bibliothecis hæc exstent MSa, docebit Possevinus. Prodiere autem opera ejus Duaci anno cIↃCXX b.

b Typis Ioannis Kellanii.

AUCTUS FLORENTINUS, monachus instituti Vallis Umbrosæ, ac generalis suæ congregationis abbas, iisdem temporibus claruit. Nempe imperantibus Lothario Saxone, ejusque æmulo Conrado Suevo. Auctus hic præter epistolas, contexuit vitam Joannis Gualberti, qui congregationem memoratam instituerat. Item reliquit vitam Bernardi Uberti Cardinalis. Adhæc librum de translatione capitis Jacobi Apostoli. Auctor Bernardus, ejusdem instituti monachus, in Aucti hujus gestis: atque exinde Michaël Pocciantius illustribus scriptoribus Florentinis.

ECKARDUS, primus abbas Urangiensis monasterii in diœcesi Herbipolensi, ordinis S. Benedicti, floruit sub Conrado III, an-

no

no cIɔcxxx, ac præter monachorum Laternam, cujus solius Trithemius meminit, præterque sermones, & epistolas, etiam Chronicon reliquit.

Floruit iisdem temporibus HARIULPHUS, abbas S. Petri Aldeburgensis in Flandriâ ordinis Benedicti. In literas retulit vitam S. Arnolphi, Suessionensium episcopi; quam Surius edidit sub nomine Lisiardi; sed sub nomine Hariulphi integra extat in Ursicampo, ordinis Cisterciensis monasterio apud Noviomum, Picardiæ oppidum. Initium ejus est hujusmodi; *Lamberto Dei gratiâ Tornacensi episcopo Hariulphus.* Sed Surius præfationem triplicem omisit. Præterea scripsit Hariulphus vitam B. Gervini II abbatis Aldeburgensis, prædecessoris sui. Decessit An. cIɔcXLIII quemadmodum Mejerus annotat lib. IV Annalium his verbis; *Obiit vir venerabilis Hariulphus, abbas Aldeburgensis, postquam* XXXVIII *per annos singulari prudentia eam rexisset domum, seque strenuè, multaque cum laude Romæ apud Innocentium* II *defendisset contra cœnobitas Suessionenses, qui incorporare Suessionense monasterium ac in Prioratum, ut vocant, redigere conabantur: sed caussa ciderunt.*

HUGO DE S. VICTORE, patriâ Saxo, ita dictus, quòd fuerit abbas S. Victoris; claruit temporibus B. Bernardi, anno cIɔcxxx, & deinceps. Ac, præter alia, Chronico memoratur, quod perduxit usque ad annum cIɔcxxxvIII; ut Matthæus Paris ad hunc annum auctor est in vita Henrici I. Hoc opus ejus passim, nec dissimulato Hugonis nomine, exscribit auctor Chronici magni Belgici, à Pistorio editi ex codd. MSSis. Vitam Hugonis hujus concinnavit Thomas Garzonius *a*: qui & notis Hugonem illustravit.

a Hales in editione Hugonis, quæ Venetiis prodiit an. 1587.

Iisdem temporibus fuit DIEMO Germanus, monachus Benedictinus; qui, signando aliquot sanctorum vitas, sui memoriam posteritati reliquit.

Ad hæc etiam tempora pertinet auctor vitæ S. Nodberti, patriarchæ Præmonstratensium, natione Germani, è municipio Xanctis: qui, uti & scriptor iste, circa annum claruit cIɔcxxxIV. Offendes apud Surium die VI Jun. Baronio T. XII, ad annum cIɔcxxxIV, auctor hujus vitæ appellatur HUGO *archiepiscopus*; successor Norberti. Sed scrupuli nonnulli injiciunt verba ista in eâ vitâ cap. XII: *Anno igitur post incarnationem Domini nostri Iesu Christi millesimo centesimo decimo octavo, mense Iunio, post comitum suorum ex hâc vita decessum, accessit ei dominus Hugo, jam dictus clericus, (hoc enim erat nomen ejus,) qui proximo post eum loco successit in regimine Præmonstratæ*

Eccle-

Ecclesiæ, pia & sanctæ conversationis homo. Quomodo de se minimè scripsisset. Sed dicere possumus, hæc postea à successore, vel alio, esse adjecta.

Item tum fuit is, qui vitam conscripsit æqualis sui B. Guilhelmi, primùm abbatis ordinis Cisterciensis, post archiepiscopi Bituricensis, inque eâ dignitate defuncti anno plus minùs cIↃCXXXVI: ut hac in vitâ apud Surium legas T. I. die X Jan.

OSBERTUS CLARENTIUS, ita dictus à Clarentiâ pagō in comitatu Suffolcensi, monachus, ac postea etiam, Lelando teste, Prior Londinensis in abbatia Westmonasteriensi, sub Stephano, Anglorum rege, (ut in catalogo majore Bostonus Buriensis refert) anno claruit cIↃCXXXVI. Opus contexuit de vita regis Eduardi, Ethelredi regis filii. Cujus compendium Cantabrigiæ exstat in collegio S. Benedicti. Eam regi huic gratiam rependit Osbertus, quòd cœnobium, in quo monachus hic viveret, mirum in modum auxisset; primusque in eo sepeliri voluisset. Præterea reliquit vitam duorum Regum, Ethelberti confessoris, & Eadmundi martyris: item vitam B. Edburgæ virginis. Passio regis & confessoris S. Ethelberti seu Athelberti exstat MSa in bibliothecâ Collegii S. Benedicti apud Cantabrigienses. In nonnullis codd. etiam S. Elphegi vita ei adsignatur. Sed perperàm, cùm sit Osberni; de quo superiùs dictum.

PETRUS, diaconus OSTIENSIS, auctor est libri IV Chronici Casinensis; qui incipit, ubi Leo Ostiensis desierat: nempè ab obitu papæ Victoris III, sive anno gratiæ cIↃLXXXVI. Definit autem in morte Petri Leonis antipapæ; quo defuncto, Innocentius papa ab omnibus est receptus; quod anno contigit cIↃCXXXVIII, anno nono Innocentii. Anno præcedenti, hoc est cIↃCXXXVII, Petrus hic ab imperatore Lothario II missus fuerat ad monachos Casinenses: ut ipse scribit cap. CXX. Quod ætatem ejus satis arguit. Idem autem videtur, ac ille, de quo nunc dicam.

PETRUS DIACONUS, Ægidii filius, Romanus, monachus Casinensis (cui ordini quinquennis fuit consecratus, anno cIↃCXV) multa prodidit, quæ historiam Ecclesiæ illustrent. Ut sunt ista; De ortu, & vitâ justorum monasterii Casinensis: De viris illustribus monasterii Casinensis: Miracula Casinensium monachorum: De locis sanctis: Supplementum historiæ Anastasii monachi, & bibliothecarii, de raptu corporis SS. Benedicti, & Scholasticæ: Passio S. Placidi abbatis, & sociorum: Passio S. Marci, & socio-

sociorum, ad Oderisium abbatem: Miracula SS. martyrum, Marci, Nicandri, & Martiniani; Inventio S. Marci martyris: Vita S. Dariæ, uxoris S. Nicandri martyris: Vita S. Juliani confessoris: Vita S. Apollinaris abbatis ad Rainaldum abbatem: Vita SS. Guinizonis, & Januarii, monachorum, ad Richardum monachum: Vita S. Constantii episcopi, & confessoris ad Guarinum, Aquini episcopum: Vita S. Severi, episcopi Casinensis ad Seniorem Abbatem: Vita S. Leonis Papæ: Vita S Mauri Abbatis, ad Rainaldum, subdiaconum Casinensem: Historia de eversione, & restauratione cœnobii S. Mauri: Translatio S. Stephani protomart. Constantinopoli ad urbem Romam: Destructio, & restauratio Atinæ urbis: De consulibus, dictatoribus, & imperatoribus Romanorum: Historia Trojanæ gentis ab exordio ad sua tempora: De prodigiis, & portentis, ad Prolomæum, consulem Romanum: Abbreviatio Solini de mirabilibus mundi. Atque hæc omnia, & multò plura ejusdem, MSa adservantur in bibliotheca Casini: ut auctor est Possevinus in Apparatu sacro. Alius autem ab hoc Petro Casinensi diacono est Petrus ille, itidem Casinensis diaconus, qui vitam S. Athanasii Neapolitani descripsit: ut libro proximo dicemus.

CAP. L.

Petrus Venerabilis. Guilielmus abbas S. Theoderici, de vita S. Bernardi. Anonymi compendium de episcopis Rhemensibus. Sefridus, Thimon, Ebbo, & Herbordus, de vita S. Othonis. Robertus, diaconus Astrovandiæ, de vita S. Atberti. Alius de S. Ludgero. Anselmus Avelburgensis de vitis sanctorum. Rodulphus Gallus de vita Petri abbatis.

NUnc eos consideremus, qui vixere, postquam ad Cæsareum fastigium evectus fuit Conradus Suevus; qui & Conradus III vocatur; atque imperium tenuit ab anno CIↃCXXXVIII usque ad annum CIↃCXLII. Primùm hîc se offert S. PETRUS, cognomine VENERABILIS, Arvernus, genere nobilis, Mauricii, & Raigardæ filius, unde & ipse Mauricius vocatur: (Mauriacenum quasi à Mauriaco, Arverniæ oppido, perperam vocat Papirius Massonus,

sonus, ac pejùs alius Maturitium) abbas Cluniacensis nonus, & generalis octavus. Qui ætate quidem Lotharii; sed imprimis Conradi III imp. & primis Frederici Barbarossæ temporibus, ob eruditionem, & sanctimoniam, magni nominis fuit. Hic opus condidit de miraculis sui temporis: de S. Marcello papâ, & martyre: De vita S. Matthæi Albanensis: ut de rhytmis, hymnis, VI libris epistolarum & *aliis*; quæ conjunctim in bibliothecâ Cluniacensi leguntur. Decessit Cluniaci CIↃCLVIII.

Nec levè sub Conrado hoc III nomen habuit GUILIELMUS, abbas S. Theoderici, posteaque monachus Claræyallensis sub B. Bernardo. Hic orsus est in literas referre vitam B. Bernardi: sed, morte præventus, (ante ipsum Bernardum decessit) absolvere non potuit: ut ait Henricus de Gandavo cap. X. Et fortasse idem est, de quo Henrici appendix cap. X. Guilielmi hujus est liber primus de vita Bernardi; qui apud Surium legitur die XX Aug. Quatuor sequentes sibi vindicat Bernardus, Bonævallensis abbas. Conjunguntur autem etiam cum operibus B. Bernardi. Alia ejusdem Guilielmi commemorat Philippus Bergomensis in Chronico Suppl. lib. XII, ac Tritthemius in catal. Idem verò est Guilielmus abbas, & Guilielmus ex abbate monachus, & Guilielmus Claræyallensis: de quibus distinctis locis *a* agit Possevinus. a Pag. 697. 701. & 709.

Temporibus iisdem fuit ANONYMUS, Remensis Ecclesiæ canonicus, qui historiam Flodoardi de Ecclesiæ Remensis præsulibus in compendium redegit. Nempe cùm archiepiscopus esset Sanson, qui ex Carnotensi clerico factus est archiepiscopus Remensis, anno CIↃCXXXIX, atque apud Igniacum situs est; ut Antonius Demochares tradit. Ex hoc scriptore appendiculam Flodoardo adjecit Jac. Sirmondus: quam descripsit ex cod. Igniacensi.

Ejusdem imperatoris temporibus concurrerunt quatuor hi scriptores vitæ S. Othonis, SEFRIDUS, THIMON, EBBO, & HERBORDUS. Nam tempore S. Othonis fuere: is autem in Pomeraniam ad prædicandum Euangelium profectus est anno CIↃCXXIV, atque obiit anno CIↃCXXXIX. Ex quatuor his *Sefridus*, sive Sifridus, S. Othonis scriba, seu notarius, fuit: ut Daniel Cramerus observat Chronici Pomeranici lib. I cap. XIV. *Ebbo* fuit monachus cœnobii S. Michaëlis prope Babepergam. Ac vitam Othonis retulit, prout eam ex ore accepit Udalrici, sacellani S. Ægidii. Auctor Andreas abbas in præfatione, quam quatuor libris de vita Othonis præmisit. *Thimon* verò, ut ex eodem abbate cognoscimus,

erat monachus genere illustris, & S. Othoni gratus acceptusque: qui & quinquennis ejus fuisse mimulus creditur. *Herbordus* autem ibidem *Scholasticus* vocatur: diciturque *vitam præfati Othonis in libello quodam dramatico, carmine, vel etiam prosâ luculentissimè persudâsse*. Ex tribus prioribus contexta est vita S. Othonis, quæ exstat apud Henricum Canisium lib. 11 Antiquæ Lect. Ex iisdem quoque, atque item Herbordo, sua se accepisse in præfatione fatetur Andreas abbas: cujus quatuor libri de vita Othonis exstant in Divis Bambergensibus à Gretzero editis. Habemus & vitam S. Othonis apud Surium T. IV. a. d. II Jul. Sed ejus auctor in MSo cod. non erat adscriptus. Non dubium autem, quin eodem ex fonte sua hauserit, unde postea Andreas abbas. Sed scriptor iste compendio omnia constrinxit: Andreas abbas fusè cuncta diduxit.

Ultimis quoque ejusdem imperatoris temporibus vixit ROBERTUS, archidiaconus Austrovandiæ. Hic vitam scripsit æqualis sui S. Aiberti, monachi, & presbyteri Crispiniensis monasterii; qui obiit circa annum CIↃCXL. S. Aiberto autem æqualem esse ejus vitæ auctorem, præfationis hæc verba ostendunt: *Vitam S. Confessoris Christi Aiberti; quemadmodum à religiosis, & veridicis viris, maximè autem à domino Alulpho, religioso monacho, qui ejus secreta præ cæteris meliùs noverat, accepi; pro mei ingenii mediocritate diligenter enarrare constitui.* Videeam vitam apud Surium T. II. 11 Apr.

ANONYMUS, quartus scriptor vitæ S. Ludgeri, tempore vixit S. Bernardi, abbatis Claravallensis, circa ann. CIↃCXLI. ut, teste Christ. Brouwerio, in MSo cod. additum erat; sed aliâ manu. Cùm verò priores tres, Othelgrimus, Altfridus, & Uffingus, prosâ eam materiem tractarint; hic idem carmine præstitit. Quatuor istorum meminit quinctus scriptor vitæ Ludgeri, Joannes Cincinnius, in præfatione suâ: atque ex istis quatuor hausisse ea se profitetur, quæ promit. Cincinnius ille prodiit Coloniæ ante annos centum, & decem, Quentelii typis.

ANSELMUS, Avelburgensis episcopus, in Marchia ad Avelam non longè ab Albi fluvio, floruit anno CIↃCXLVI, ac cùm epistolas, tum sanctorum aliquot vitas, reliquit.

Extremis Conradi III. temporibus RADULPHUS Gallus, monachus Cluniacensis, vitam descripsit S. Petri abbatis. MSa exstat Cluniaci.

Claruit tum quoque S. Elisabeth Schonaugiensis, soror Ecberti Regis, abbatissa in Trevirensi diœcesi, quæ inter alia reliquit librum

de

de origine, inventione, & nominibus virginum undecim millium. Ætatem arguit, quod scripserat ad S. Hildegardim, Moguntinam: quam æqualem fuisse S. Bernardo Claravallensi, constat ex vita Hildegardis scripta ab abbate Theodoro.

CAP. LI.

Britanni aliquot scriptores. Nempe Turstinus de origine cœnobii Fontanensis. Guilielmus Rhievallensis de gestis Anglorum. Robertus Salopiensis de vita Wenefridæ virginis. Rodolphus Albanius de vita S. Albani: ejusdem libri de gestis Alexandri Magni; quos alii Gualteri Hemlingtoni esse, arbitrantur. Guilielmus Malmesberiensis de gestis regum Angliæ, item episcoporum ejus, & quæ præterea tractârit. Henricus Hungtingdonensis quàm varia ingenii sui opera de rebus Anglicanis ediderit. Caradocus Lancarvanensis de successionibus Britannorum, situ orbis, & vita Gildæ. Ealredus Rhievallensis de vitis aliquot sanctorum: item Chronica ejusdem, & alia. Ioannes Mercianus de Merciorum regibus. Simeon Dunelmensis de regibus Angliæ, martyrio Ethelberti, atque Ethelredi, & aliis. Conganus abbas de S. Malachia Hiberno.

SEd nefas fuerit præterire tot illustres Britanniæ viros, quos alter ille orbis, ejusdem Conradi imp. temporibus, regnante in Angliâ Stephano, extulit.

Qualis TURSTINUS, sive *Trustinus*, qui & *Turstanus*, Eboracensis archiepiscopus, ac, posteaquam jam senex eâ se dignitate abdicâsset, monachus Cisterciensis apud Rippon, Eboracensis agri oppidum, quod Fontanense, sive de Fontibus dicitur. Hac occasione ipse, præter alia, de origine Fontanensis cœnobii opusculum posteritati transmisit. Obiit sub rege Stephano, anno CIƆCXL, vel proximo.

Tum item, quasi sidus, effulsit GUILIELMUS RHIEVALLENSIS, Cisterciensis monachus in Rusheforde. Historiam hic Anglorum reliquit, quam dicavit Ealredo, Rhievallensi abbati. Inter potissimos Angliæ scriptores habetur à Ricardo Hagulstadensi, Ranulpho Higdeno, & Guilielmo Hormanno. Obiit anno CIƆCXL.

ROBERTUS Salopiensis, sive de Shrewisberii (teste Joanne Capravio in catalogo sanctorum Angliæ) floruit sub eodem Stephano, Angliæ rege: ac, post Wenefridæ virginis è Cambria translationem in Salopianum monasterium, cujus antistes erat, opus de vita ejusce virginis condidit, atque id Guarino, monachorum Wigorniensium præfecto, dicavit. Nempe occasio hujus operis fuit, quòd ad ejus monasterium, ut dixi, S. Wenefridæ ossa translata essent: quod anno factum CIƆCXXXVIII. In codice MSo, quo usus fuit Laurentius Surius, cùm breviùs aliquanto Wenefridæ vitam conscriberet, aberat nomen auctoris. Sed planè censet, fuisse ipsius Roberti. Vide eum Tom. VI. Nov. III. Lubens autem subscribo Surii conjecturæ: etsi nec fugiat me, ante hunc, alium fuisse, itidem Britannum; qui & ipse Wenefridæ vitam qualecunque reliquerit ingenii sui monumentum. Fuit is Elerius Cambrius, qui circa annum vixit IƆCLX. Sed quæ in fine illius vitæ apud Surium leguntur, satis arguunt, Robertum, non Elerium, esse auctorem. Etsi Robertum ex Elerio pleraque exscripsisse, satis sit verisimile.

RADULPHUS de S. Albano, abbas fani S. Albani in Anglia, floruit sub eodem Stephano rege, ac vitam S. Albani carmine condidit. Præterea ex antiquis concinnavit historiam Alexandri Magni libris V. Memoratur & Joanni Frumentario in catalogo virorum illustrium, ac à Joanne Lelando quoque eruditionis nomine laudatur. Obiit anno CIƆCLI.

Æqualis huic GUALTERUS HEMLINGTONUS, Anglus, monachus ad S. Albanum, & bibliothecarius ejusdem cœnobii. Auctor à nonnullis putatur librorum V de gestis Alexandri: qui ab aliis Radulpho Albanio, ut dixi, tribuuntur.

GUILIELMUS MALMESBURIENSIS, cognomine SOMERSET, atque aliter dictus BIBLIOTHECARIUS, monachus Benedictinus, historiam Anglicanam quinque complexus est libris; qui MSi exstant in bibliotheca Lunleiana. Incipit à primo Anglorum adventu adusque annum CIƆCXLII; quo & vixit. Ut omnino erret Possevinus, cùm ait, æqualem fuisse Berengarii illius, qui, auctore Sigeberto in Chronicis, circa annum CIƆLI controversiam movit de Eucharistia. Reliquit & libros IV de gestis pontificum seu episcoporum Angliæ. Quod opus in publicâ Oxoniensium bibliothecâ adservatur. Imò alii quartum librum (qui in duas divisus est partes, unde qui aliquibus quinctus dicitur, aliis

quarti pars posterior vocatur) negant ultimum statui debere. Olim enim sex fuisse, atque id colligunt ex prologo in primum de episcopis librum: ubi ait, *Primus liber continebit gesta archiepiscoporum Cantuariensium, & episcoporum Roffensium: cæteri quinque suo ordine sequentur.* Imo hoc de argumento libri II x MSi superesse dicuntur Cantabrigiæ, tum in bibliotheca publicâ, tum in collegio S. Benedicti: necnon in privatâ illustris baronis Lunlejani. Adhæc historiam Novellam condidit: quæ MSa exstat Cantabrigiæ in publica bibliotheca. In Epigraphe ἁπλῶς vocatur *Guilielmus Monachus:* estque opus id exaratum ad Robertum comitem Glocestriæ. Præfatio incipit, *Dominus amantissimo.* Præterea egit de virtutibus sanctorum. Etiam composuit itinerarium Joannis Abbatis; vitam Aldhelmi episcopi; librum de miraculis B. Andreæ; libros IV de miraculis S. Mariæ; genealogiam Henrici II; Chronicorum fragmenta; vitas S. Patricii, Dunstani archiepiscopi, & S. Indracti, ejus discipuli, & S. Beningni. Insuper de imperatoribus epitomen fecit Haimonis Floriacensis, quæ exstat MSa Oxonii in Balliolensi Collegio. Adhæc antiquitates Glasconiæ collegit, quæ MSæ exstant Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Hoc opus dicavit Henrico Blesensi, Wintoniensi episcopo; Theobaldi, Comitis Blesensis, fratri; Henrici I, & fratris regis Stephani (ut loquimur nunc) nepoti. Incipit autem hoc pacto: *Post Dominicæ resurrectionis gloriam,* &c. Item antiquitates Malmesberiæ. Egit & de gente Vugdenorum, atque aliis. Magnam historici sui Speculi partem ex Guilielmo hoc exscripsit Vincentius Bellovacensis. Quàm præclarè autem de Malmesburiensi senserit editor ejus, doctissimus Anglus, Henricus Savile [a]; ostendunt hæc ejus verba: *Inter rerum Anglicarum scriptores, & narrationis fide, & judicii maturitate, principem locum teneat Guilielmus Malmesburiensis, homo, ut erant illa tempora, literatè doctus; qui septingentorum plus minus annorum res tantâ fide, & diligentiâ pertexuit, ut è nostris prope solus historici munus explêsse videatur.*

[a] *Præfat. in rerum Anglicarum scriptores.*

HENRICUS HUNGTINGTONENSIS, Nicolai filius, priùs Lincolniensis Ecclesiæ canonicus, & pòst Hungtingdonensis archidiaconus, sub Stephano, Anglorum rege, claruit anno CIↃCLVIII. Edidit ad Alexandrum, Lincolniensem episcopum, historiam rerum Anglicarum libris X: qui MSi Cantabrigiæ supersunt in bibliothecâ publicâ, & privata Lunleianâ, & Gualteri Copi. Adhæc Chronicon fecit, quod Cantabrigiæ MSum reperitur in collegio S. Benedicti. Historiam quoque breviorem uno libro comprehendit.

hendit. item contexuit seriem regum orbis. adhæc seriem regum Britanniæ: quæ Cantabrigiæ MSa custoditur in publica bibliotheca: apud Th. James lego, ea in bibliothecâ superesse epistolam MSam H. Hungtingtonensis ad Warinum de regibus Britonum. Postéaque leges apud eundem, apud Cantabrigienses etiam in collegio S. Benedicti eandem epistolam exstare. Idem opus videtur, ac quod vocabam seriem Regum Britannicorum. item egit de sanctis Angliæ: quod opus MSum Antverpiæ exstare fertur in bibliotheca societatis Iesu. Etiam exposuit originem rerum Britannicarum. Bedam quoque prosecutus est, aliáque nonnulla ingenii & doctrinæ suæ reliquit documenta. *Historicus egregius* à Polydoro Virgilio; *probatus auctor* à Joanne Lelando appellatur. Etiam præclarè de illo sensit Henricus Savile, doctissimus Anglus; qui præfatione in rerum Anglicarum scriptores, eum, atque item Houedenum, vocat, *auctores comprimis bonos & diligentes, verissimosque superiorum temporum indices.* Vide & de eo Matthæum Westmonasteriensem ad an. cIↄcxxxv.

CARADOCUS LANCARVANENSIS, oriundus è Cambria, sub Stephano, Anglorum rege, vixit anno cIↄcL. Scripsit res gestas regulorum Britanniæ, qui, Saxonibus cætera occupantibus, Cambriam, & Cornubiam, loca montana, & Saxonibus minùs aditu facilia, obtinebant. Operi huic nomen est, *Britannorum successiones.* Ac MSum exstat Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. De eo versus veteres

Historiam Britonum doctus scripsit Carodocus
Post Cadwalladrum regia sceptra notans.

Præterea edidit librum de situ orbis, vitam Gildæ Albanii, & commentarios in Merlinum. Vitam hujus Carodoci consignasse fertur Sylvester Gyraldus. Meminit & Carodoci hujus Gaufridus Monumetensis, extremo operis: ubi eum *Karodocum Lancarbanensem, contemporaneum suum*, appellat. Eumque cum Guilielmo Malmesburiensi, & Henrico Hungtingdonensi, proximè antè memoratis conjungit.

EALREDUS, seu *Ethelredus*, sive *Elredus*, seu *Athelredus*, seu *Aelredus*, aut *Alredus*, monachorum Cistercensium in Rhievalle Eboracensis diœcesis abbas, floruit anno cIↄcXLV; multaque in sacris ad similitudinem B. Bernardi edolavit: multa item ad historiæ lucem edidit: ut vitam Eduardi, Anglorum regis, & confessoris; quæ primùm à Capravio edita, & apud Surium legitur a. d. v Jan.

MSa

MSa verò exſtat in bibliothecâ illuſtris Baronis de Lunleio, uti & Oxonii in bibliothecâ Bodleiana: Item vitam eam conſignavit Carmine cujus initium,

Cum tibi, Laurenti, cogar parere jubenti.

Item librum compoſuit de miraculis ejuſdem: qui prope Bruxellam MSus eſt in Rubra Valle. Adhæc egit de vita, & moribus quorundam Angliæ regum. Quem MSum adſervant, bibliotheca baronis de Lunleio, & illa Gualteri Copi. Item poſteris transmiſit libros duos de vita Davidis, regis Scotorum; cui in adoleſcentia fuerat perfamiliaris. Præterea vitam deſcripſit S. Niniani epiſcopi. Item vitam S. Margaritæ, reginæ Scotiæ: quam offendes apud Sutium Tom. III a. d. X Junii. Inſuper fecit Chronica de bello Stantardi, quæ MSa Cantabrigiæ ſuperſunt in bibliotheca publica. Ubi & ejuſdem libellus MSus de quodam miraculo. Ibidem eſt & liber ejus MSus de fundatione monaſteriorum S. Mariæ Eboracenſis, & de Fontibus. Condidit & Chronicon ab Adam uſque ad Henricum I. Item miracula conſignavit Hagulſtadenſis Eccleſiæ. Fecit & opuſculum de virtute Gualteri Eſpec. Graviſſimum ſcriptorem appellat Baronius ad an. IↃCX §. XII. Obiit Rhievalli regnante Henrico II, anno CIↃCLXVI, pridie Idus Jan. Vita ejus MSa reperitur in memoratâ antè Rubræ Vallis bibliotheca. Agunt & de eo Capgravius, Tritthemius, Sixtus Senenſis, alii.

JOANNES MERCIANUS claruit ſub eodem Stephano, Angliæ rege: ac de Merciorum, ſive mediterraneorum Angloſaxonum regibus, præclarum opus condidit; atque id Euſtachio, Stephani regis filio, dedicavit. Inſignis chronographi elogio eum ornat Joannes Lelandus: ſæpiusque à Joanne Roſſo, in opere de Wiccorum epiſcopis, teſtis laudatur.

Eodem tempore fuit SIMEON DUNELMENSIS, Britannus, monachus Benedictinus, & doctor Theologus Oxonienſis. Hic libris duobus de regibus Angliæ complexus eſt hiſtoriam annorum quadringentorum: quam incipit, ubi deſiit Beda; ac producit, uſque ad an. CIↃCXXX. Hæc MSa adſervatur Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti, teſte Th. James. Hiſtoriam annorum XXV ei poſtea addidit Johannes Hagulſtadenſis: quæ ibidem adſervatur. Præterea Simeon librum reliquit de Eccleſia Dunelmenſi: qui ibidem in bibliotheca publica MSus reperitur. Item deſcripſit paſſiones duorum martyrum, Ethelberti, & Ethelredi. Præter-

ea composuit librum de obsidione Dunelmi: & alium de archiepiscopis Eboracensibus: quem misit ad Decanum Eboracensem: item abbreviationes Malmesberiensis: ut de epistolis ad Elmerum nihil dicam. Ad hunc Simeonem GERVASIUS presbyter scripsit visionem cujusdam solitariam agentis vitam, cui Orni nomen erat.

CONGANUS, abbas Hibernicus Cisterciensis ordinis, B. Bernardi æqualis fuit. Hic, ut Simlerus in auctario bibliothecæ Gesneri, ac Possevinus in apparatus sacri appendice, refert, ingenii sui opus edidit de gestis S. Malachiæ Archiepiscopi. Attamen mirari subit, quo pacto hanc provinciam susceperit, quam, eo deposcente, acceperit B. Bernardus. Quippe hæc verba sunt ipsius Bernardi præfat. in vitam Malachiæ: *Postremò tu id mihi, abba Congane, injungis, reverendus frater, & dulcis amicus meus, ac tecum pariter, ut ex Hibernia scribis, vestra illa omnis ecclesia sanctorum. Libens obedio: præsertim quòd non eloquium exigitis, sed narrationem.*

CAP. LII.

Gaufridus Monemutensis. Error Centuriatorum Magdeburg. de ætate ejus. Iuréne idem sublestæ fidei reus agatur. Henrici Vtidonensis historia Angliæ. Robertus de monte Michaëlis. Ioannes Sarisberiensis. Thomas Monemutensis de Guilielmo puero à Iudæis interfecto. S. Odo Cantianus. Ioannes de Hexham. Laurentius Dunelmensis. Ioannes Serlo. Achardus Bridlingtonensis. Anonymus, qui continuavit FlorentiũWigorniensem. S. Godricus de vita, & visione Orni. Nicolaus Dunelmensis de vita S. Godrici. Guilielmus Albaniensis. Senatus Bravonius. Possevinus super nomine, atque ætate ejus castigatus. Robertus Foliotbus. Guilielmus Rameseie. Coætanei quatuor scriptores vitæ Thomæ, archiepiscopi Cantuariensis: nempe Heribertus de Bosham, Eadmundus Gryme, Eduardus Cantuariensis, & Benedictus Petroburgensis. Possevinus super annis Benedicti hujus corrigitur. Rogerus Cisterciensis. Richardus Hagulstadtensis. Richardus Divisien-

visiensis. Gilbertus Folioth. Guilielmus Stephanides. Nicolaus Walkington. Richardus Præmonstratensis. Petrus Ripponensis.

Vidimus, qui ætate Conradi Imperatoris, regnante in Anglia Stephano, rem historicam in Britannia juverint. At multis partibus plures claruere temporibus Friderici Barbarossæ: quibus in Anglia rerum potiebatur, priùs quidem Henricus II, cognomine Plantageneta, ab anno CIƆCLIV usque ad annum CIƆCLXXXIX: exinde autem Richardus, cognomine Leoninus, vel cor Leonis; qui rexit usque ad annum CIƆCXCIX.

Regnante Henrico II vixit GAUFRIDUS, seu Galfridus, Monemutensis archidiaconus, ac pòst Asaphensis episcopus. Nec ignoro, Centuriatores Magdeburgenses æqualem putare Bedæ, atque etiam cardinalem statui ab iisdem. Verùm Lelando, Balæo, Anglorumque aliis, de Britannicis scriptoribus magis credendum. Edidit inter alia historiam Britannicam. Item vitam Merlini Caledonii, & gesta Arturi regis. Sed fides ejus à multis damnatur. Eosque inter à Polydoro Virgilio (qui tamen crebrò ejus auctoritatem advocat in historia suâ) item Alano Copo, Joanne Molano, Baronio *a*. Antonio Possevino. Imò jam olim Guilielmus Neubringensis, qui paullò post Gaufridum vixit, hunc in modum de eo disseruit in præfatione historiæ rerum Anglicarum: *At contrà quidam nostris temporibus, pro expiandis Britonum maculis, scriptor emersit, ridicula de eisdem figmenta confingens; eosq; longè supra virtutem Macedonum, & Romanorum, impudenti vanitate attollens. Gaufridus hic dictus est, agnomen habens Arturii: pro eo, quòd fabulas de Arturo, ex priscis Britonum figmentis sumtas, & ex proprio auctas, per superdictum Latini sermonis colorem, honesto Historiæ nomine palliavit. Qui etiam, majori ausu, cujusdam Merlini divinationes fallacissimas, quibus utiq; de proprio plurimum adjecit, dum eas in Latinum transfunderet, tanquam authenticas, & immobili veritati subnixas prophetias, vulgavit.* Plura ibidem de eo legas. Sed meliùs de Gaufrido sensit Ponticus Virunnius, vir eruditissimus; qui ante annos vixit CXXX, ac Gaufridi libros, præteritis fabulis, in epitomen redegit; eumque elogio istiusmodi ornavit: *Galfridus, historicus egregius, & cardinalis, magnæ vir auctoritatis apud Robertum Claudiocestriæ ducem, Henrici regis filium, ac patriæ suæ curiosissimus fautor, ex summa philosophia, atque archivis, historiam antiquissimam continuâ serie ab ipsis Trojanis collectam transtulit. Verissimas esse Britannorum*

a *Annal. Tom. IV ad an. 385 & in notis ad Martyrol.*

historias, arguit regum occidentalium consuetudo : quæ erat, secum semper habere eos, qui veritate præcipua eorum gesta notarent. Etiam, adversus Guilielmum Neubrigensem, & Polydorum Virgilium, Gaulfridum tuetur Joannes Lelandus; ut in Neubrigensi postea dicemus. Et sanè multa quidem fabulosa in eo reperias : sed non tanta hîc Galfredi est culpa, quantam arbitrantur. Nec enim ipse ea confinxit: sed ab aliis conficta, ex adversariis, quæ à Gualthero, archidiacono Oxenofordiensi, hoc est, *Oxoniensi, acceperat, de Britannico sermone Latinè vertit:* ut ipse extremo operis sui refert. Eaque in re fuit *interpres fidus:* ut vocatur à Matthæo Parisio ad an. CIϽCLI. Hujus Galfredi pleraque MSa supersunt in Anglia: uti Cantabrigiæ in bibliotheca publica, & in collegio S. Benedicti, & in privata bibliotheca Gualteri Copi. Cæterùm ab iis, quæ diximus, abeunt nonnihil, quæ à recentiori quodam adscripta sunt Gaufridi Monemuthensis codici, quem in Cantabrigiensis Academiæ bibliothecâ publicâ adservari dicebamus. Verba ea istiusmodi sunt : *Ponticus Virunnius Italus hanc historiam Britannicam in epitomen redegit, quã Gaulfridus Arturus Monemuthensis Archidiaconus, primo simplicissime transtulit è sermone Britonum cum argumentis fusioribus nominum & capitum : & sunt quatuor libri ejusdem historiæ, ut hic habetur, & hic liber impressus non est. Postea Gualterus Oxoniensis archidiaconus, & synchronos ejus fortassis hanc historiam sic translatam edidit ampliorem, & ornatiorem : & hic liber communiter & vulgo in manibus hominum habetur: & est impressus per Badium Ascensium.* Titulus MSi operis, cui hæc annotantur talis est, *Chronici vel Historiæ Britonum.* Præfatio incipit; *Descriptio quantitatis.* Annotator hic dubitare videtur, utrum Gaulfridus Monumethensis, & Gualterus Oxoniensis Archidiaconus, fuerint σύγχρονοι. Sed scrupulum tollit liber à Gaulfrido Monumethensi, ad Gualterum Oxoniensem scriptus. Meminit ejus Balæus, ut & Pitseus.

Etiam HENRICUS UTIDONENSIS, sub eodem rege Henrico II, aliquod sibi nomen decusque peperit suâ Anglorum historiâ: quam perduxit usque ad obitum Stephani regis, cui Henricus II successerat.

Etiam Stephani & Henrici II temporibus claruit ROBERTUS DE MONTE MICHAELIS, ita dictus, quia cœnobii hujus abbas fuerit. Patria erat Normannus, atque, ut Bostonus Buriensis prodidit, reliquit gesta Walwani, adhæc gesta Marodoci: itẽ Chronicorum opus, quod ut Thomas Rudburnus, & Jo. Lelandus, testantur, perduxit usque ad annũ CIϽCLVIII. Diversus est à Roberto Monten-

Montensi abbate, itidem Normanno; qui Sigebertum continuavit, ut suo loco dicemus.

Item tum eruditionis suæ pretium tulit JOANNES SARISBURIENSIS, Roberti Pulli, seu Pulleni, & Simeonis Pexiacensis in Theologicis Oxoniæ auditor, episcopus Carnotensis ordine sexagesimus quartus: quem honorem adeptus fuit anno CIↃCLXIV. Fuit vir Græcè Latineque doctissimus, ac prosâ idem ac carmine pollens. Imò ut optimè Demsterus *a* censet, in eo multiplex lectio, acre judicium, &, ut illa ferebant tempora, Eloquentiæ satis. Hic, quemadmodum Philippus Bergomensis, & alii testantur, in literas retulit vitam præceptoris sui Thomæ archiepiscopi Cantuariensis, cognomento Beckeri; cujus oculus & manus vocatur à Petro Blesensi epist. XXII, quæ est scripta ad ipsum Joannem. Vita ea superest in bibliotheca Vaticana. Item composuit vitam Anselmi archiepiscopi. Ut de noto, sæpiusque edito Policratici opere, atque aliis, nihil nunc dicam. Quin idem putatur auctor operis, quod suppresso nomine vero, architrenius inscribitur. De quo judicium apponam doctissimi & elegantissimi amici nostri Erycii Puteani, epist. ad Paelhemium *b*: *Dignus ille auctor, qui multorum manibus teratur. Nævi aliqui, sed illius ævi sunt: qui doctam scripti majestatem non impediunt. Atque mores nostri ejusmodi quoque censorem merentur.* Obiit anno CIↃCLXXXII.

a Paralip. in Rosini Antiqui. lib. 1. cap. 1, & lib. 2. cap. 11.

b cent. 2. epist. 84.

THOMAS Monemutensis, monachus, claruit sub Henrico II Anglorum rege, anno CIↃCLX: atque ad Guilielmum de Turibes, episcopum Nordovicensem, librum fecit de vita Guilielmi martyris: atque alterum de miraculis ad ejusdem Guilielmi sepulcrum factis. Est hic Guilielmus puellus ille, quem Judæi in Christi contumeliam occiderant: ob quod facinus, qui ex Judæis quidem ejus conscii essent, cruci adfixi; cæteri autem urbe exacti fuerunt.

Eodem tempore erat S. ODO CANTIANUS, monachus Benedictinus Cantuariæ ad fanum Servatoris, ac pòst abbas Monasterii de Bello. Reliquit librum de inventione S. Milburgæ, atque alia. Pleraque ejus MSa exstant, partim Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti: uti Commentarii in pentateuchum, & parabolæ in laudem ejus, qui est A, & Ω: partim Oxonii in Collegio Balliocensi: ut conciones morales in Euangelia.

Itidem Henrici II, Anglorum regis, tempore erat JOANNES DE HEXHAM, sive *Hagulstadensis*, Britannus, monachus Benedictinus. Hic Simeonis Dunelmensis operi de regibus Anglorum addi-

addidit historiam XXV annorum. Præterea descripsit bellum Scoticum. Alia quoque edidisse, ex Balæo cognosces.

LAURENTIUS, DUNELMENSIS cœnobii præcentor, claruit sub Henrico, II ejus nominis Anglorum rege, anno CIƆCLX. Multa & carmine, & prosa condidit: illaque inter etiam vitam Brigidæ: quam prosa exaravit. Item librum de S.Cudberto. Nonnulla hujus auctoris MSa supersunt partim Cantabrigiæ in collegio S.Benedicti: partim Oxonii in Collegio Balliolensi. Joannis Lelandi tale de eo judicium est, oratorem esse vehementem, nec aspernandum poëtam.

Eodem Anglici moderante imperii habenas, anno CIƆCLX, fuit JOANNES SERLO, qui & ἁπλῶς *Serlo Grammaticus* nominatur. Priùs Eboracensi canonicatu gaudebat: exinde factus est Cisterciensis abbas Fontanus. Ac Grammatici quidem nomen à professione suâ consecutus fuit. Quippe multa eâ in arte posteritati tradidit. eaque inter librum de differentiis verborum: qui Cantabrigiæ MSus superest in collegio S. Petri Latinis idem rythmis descripsit bellum inter Scotiæ regem, & barones Angliæ. MSum exstat Cantabrigiæ in Collegio S.Benedicti. Ubi quoque adservatur liber ejus MSus in orationem Dominicam. Item librum reliquit de morte Sumerledi, regis Manniæ. Præterea Hugoni de Kirkestede, monacho, dictavit monasterii sui Fontani res gestas: item originem, & incrementum Bernardinæ sectæ in Anglia. Alia quoque ejus commemorat Bostonus Buriensis. Poëtam, ac rhetorem esse non contemnendum, judicium est Joannis Lelandi in catalogo illustrium virorum.

Sub eodem rege Henrico II claruit ACHARDUS BRIDLINGTONENSIS, canonicus Augustinianus, posteaque abbas ad S. Victorem in suburbio Parisiensi, ac tandem Abrincensis episcopus in Normannia. Archardum perperam vocat Arnoldus de Wion in Ligno vitæ. Posteritati reliquit vitam S.Gezelini monachi: cujus non meminit Balæus. Alia quoque suggerent Bostonus, & Lelandus; sed ad historiam non pertinentia. Vide de hoc scriptore Robertum, abbatem Montis S. Michaëlis, in continuatione chronici Sigeberti Gembl. ad an. CIƆCLXII.

Æqualis huic anonymus ille Anglus, qui Florentii Wigorniensis chronicon, monachus & ipse Wigorniensis, nec fusè nimis, nec ineleganter, continuavit, ab anno CIƆCXVII, usque ad annum CIƆCLXIII, quo vixit.

Circa

Circa annum CIↃCLXIX non inglorium inter eremitas nomen erat S. GODRICI: qui de vita & visione Orni librum composuit. Vide de eo Matthæum Paris, & alterum Matthæum, Westmonasteriensem dico.

NICOLAUS, DUNELMENSIS monachus, congregationis Cluniac. circa idem tempus edidit vitam familiaris sui S. Godrici, Eremitæ; quam ipse ei Godricus dictárat. Præteriit Balæus: sed meminit Arnoldus Wion in Ligno Vitæ. Imprimis autem de eo vide Matthæum Paris circa finem temporum regis Henrici II.

GUILIELMUS ALBANENSIS, Benedictinus, monachus cœnobii Albani martyris, anno floruit CIↃCLXX, Latineque edidit, sed de Anglica Latinam à se factam, B. Albani martyris passionem, eamque Abbati ejus loci dicavit.

Anno CIↃCLXX in pretio erat SENATUS, sive SERVATUS BRAVONIUS; qui Possevino perperam *Bracconius* dicitur: Saussejo in Annalibus Aurelianensibus *a* (nisi is librarii error, ut suspicor) *Baronius* nuncupatur. Fuit Wigorniensium monachorum præfectus, congregationis Cluniacensis. Meminit, præter Lelandum, etiam Polydorus Virgilius. Præter alia edidit vitas duorum suæ ætatis episcoporum, Osuvaldi, & Wolstani. Habes priorem apud Surium Tom. V die XV Oct. Posterioris epitome putatur, quæ apud eundem exstat T. I. XIX Jan. In posterioris vita legas, annis jam centum Wolstani corpus mansisse incorruptum. Quod bene convenit cum eo, quod de ætate Bravonii dicebam. Nam obiit Wolstanus anno CIↃLXVII, cùm annos LXXXVII vixisset, annis XXXIV episcopatui Wigorniensi præfuisset.

a *Lib.* 4. *cap.* 8.

Hisce etiam temporibus vitam traduxit ROBERTUS FOLIOTHUS, sive MELUNDINENSIS, Thomæ Becketi, Cantuariensis archiepiscopi, præceptor: cujus favore factus est primùm archidiaconus Oxoniensis, exinde episcopus Herefordensis. Edidit librum excerptorum de chronicis Mariani Scoti: qui MSus exstat in bibliotheca Gualtheri Copi. Conciones ejus de sacramentis MSæ supersunt in bibliotheca baronis de Lunleio. Vide de hoc Roberto Robertum abbatem Montanum, in additionibus Sigeberti.

GUILIELMUS RAMESEYE, Benedictinus, sub Henrico II, Anglorum rege, non pauca elucubravit. Nam & vitam D. Guthlaci, quam prosâ Felix prodiderat, carmine ipse heroico cecinit: eamque dedicavit Henrico abbati, Guilielmi Longeshampii,

pii, Elienſis epiſcopi, fratri. Idem vitam Eadmundi, Oſtroanglorum regis, ſimili verſus genere panxit. Uti & vitam Bitini, Dorceſtrenſis epiſcopi. Idem vitam Noëti, tum carmine complexus eſt, tum prosâ: de tranſlatione ejuſdem quoque egit. Tradidit & vitam comitis Waldelfi: & geſta anteceſſorum ejus, deque paſſione Waldelfi: & miracula ejus: & de comitiſſa Juditha. Adhæc de vitis Philoſophorum: atque alia.

HERIBERTUS DE BOSHAM, ſive Boſſenham, eodem tempore claruit: ut qui ab epiſtolis fuerit Thomæ Becketo, regni Anglicani priùs cancellario, vel archigrammateo, ſi malis; poſtea autem epiſcopo Cantuarienſi; exinde exuli, ac tandem in patriam revocato: ſed cùm adverſus regem Henricum tueri pergeret poteſtatem Papæ, ab iis, qui ſe rem gratam regi facturos ſperabant, interemto: quod anno contigit cIↃCLXXI. Hujus Thomæ, qui poſt obitum in ſanctorum numerum relatus fuit, vitam deſcripſit Heribertus. Id opus MSum exſtat in bibliotheca Vaticana: uti & GUILIELMUS Cantuarienſis, & duo alii ejuſdem argumenti ſcriptores: ut eſt apud Baronium in XII Annal. Præterea Herebertus de peregrinationibus ſuis librum condidit. Tandem factus eſt cardinalis. At non confundendus cum eo Herebertus, Anglus & ipſe, & ei Hereberto, de quo diximus, æqualis; ſed archiepiſcopus Cuſentinus: quem cum familiâ, & clero, civiumque multis, terræmotu abſorptum fuiſſe, Nicolaus Thrivetus in Chronicis refert.

Præter Heribertum, vitam Thomæ Cantuarienſis literis mandavit EADMUNDUS GRYME, qui ejuſdem individuus comes, ac cruciger fuerat.

Tum quoq; clareſcebat EDUARDUS CANTUARIENSIS, monachus Benedictinus, Familiaris Thomæ Cantuarienſis; cujus & de vita, ac morte, librum reliquit. Eum in compendium redegit Surius T. VI. XXIX Dec.

Item, ut Guilielmus Stephanides auctor eſt, de vitâ ejus ac miraculis poſt mortem, fecit commentarium BENEDICTUS PETROBURGENSIS, ordinis Benedictini: qui primùm fuit Cantuarienſis Prior, ſeu Cœnobiarcha: poſtea abbas Petroburgenſis factus, anno cIↃCLXXVII. Scriptoris hujus gemino in loco meminit Poſſevinus: inter Benedictum de Accoltis, & Benedictum Ariam Montanum; ubi vocatur *Benedictus Anglus*; claruiſſeque dicitur anno cIↃXC: iterum inter Benedictum Bovium, & Benedictum

dictum Canophilum; ubi nominatur *Benedictus è Burgo Petri*; referturque ad annum cIↄcc. Utrobique autem, & abbas in Burgo Petri fuisse, & Thomæ Cantuariensis vitam dicitur scriptis mandasse. Quare non potest vixisse anno cIↄxc, cùm Thomas ille demum interemtus sit anno cIↄcLXXI. Sed fortè librarii culpâ centenarius è numero excidit. Nam eum, qui anno demum cIↄcLXXVII abbas est creatus, anno cIↄcxc, atque etiam cIↄcc superfuisse, à vero non abhorret.

Sub eodem rege, circa annum cIↄcLXXX, ROGERUS, Cisterciensis monachus, præter encomium B. Mariæ, etiam posteritati consecravit revelationes Elisabethæ, Schonaugiensis abbatissæ: & libellum de XI millibus Coloniensium virginum.

Item RICHARDUS, Hagulstadensis cœnobii Prior, eodem regnante, aliquot ingenii industriæque fructibus nomen suum non paullo illustrius reddidit. Siquidem historiam condidit LVI annorum; quâ res gestas Henrici II ab oblivione, atque injuriâ temporum, studuit vindicare. Signavit etiam histotiam de gestis Regis Stephani, & bello Standardi. Habes in collegio Benedictino Cantabrigiensium. Etiam composuit Chronicon parvum, quod à primo omnium nostrum parente auspicatur. Puto esse idem opus, brevem Chronicam ab Ada usque ad Henricum Imp. Superest ibidem. Nec dubito quin & hujus sit liber Msus in publicâ Cantabrigiensis Academiæ bibliothecâ, qui inscribitur: *Richardus de statu & episcopis Hagulstadensis Ecclesiæ.* Etsi non meminerit Balæus.

RICHARDUS DIVISIENSIS, Britannus, monachus Wintoniensis, contexuit epitomen rerum Britannicarum: Exstat epitome rerum Britannicarum Cantabrigiæ in bibliothecâ Collegii S. Benedicti. item descripsit res gestas temporibus Richardi, primi ejus nominis Anglorum regis, sub quo vivebat.

GUILBERTUS FOLIOTH, in Leicestrensi cœnobio canonicorum regularium àbbas, sub eodem Henrico claruit anno cIↄcLXXXVII, ac præter alia, vitas aliquot sanctorum Angliæ literis commendavit.

GUILIELMUS STEPHANIDES Cantuariensis, monachus congregationis Cluniacensis sub rege Richardo floruit anno cIↄcXC. Inter ingenii monumenta, quæ diligentiâ suâ peperit, est opus quoddam de vita & passione Thomæ, Cantuariensis archiepiscopi: item aliud de miraculis ejusdem, & de visionibus post ejus mortem. Possevinus loco tergemino de eo, ut diversis,

agit: ſemel in Guilielmo Anglo, Benedictino; iterum in Guilielmo Cantuarienſi, Cluniacenſi; ac tertiò in Guilielmo Stephanide. Sed eundem eſſe, & ætas, & opera oſtendunt. Ranulpho Hygdeno Polychronici cap. XXV vocatur Stephanus, qui Stephani erat filius. Ex eo autem decerpſit, quæ de Henrico rege tradit.

Quibus temporibus rex Angliæ Richardus in Syria bellum gerebat: NICOLAUS WALKINGTON Britannus, monachus Ciſtercienſis, ſtudiis animum pavit in cœnobio Kirkeham: ac præter opus de virtutibus, & vitiis, etiam hiſtoriam compoſuit Gualteri Eſpec: ut auctor eſt Balæus.

Sub eodem Richardo rege, RICHARDUS Præmonſtratenſis decus aliquod conſecutus fuit, cùm aliis monumentis, tum opere de vita B. Urſulæ.

PETRUS RIPPONENSIS, Britannus, Canonicus ſecularis, eodem tempore claruit. Familiaris fuit Galfridi Plantaginetæ, qui Henrici II, Angliæ regis filius nothus erat, Epiſcopus verò Eboracenſis: ac hujus rogatu deſcripſit vitam, & miracula Wilfridi; qui & ipſe archiepiſcopus fuerat Eboracenſis; inque Ripponenſi pago, ubi Petrus hic natus fuit, collegium inſtituerat ſacerdotum.

CAP. LIII.

Otto Friſingenſis *genere perilluſtris, Neoburgenſis collegii primus antiſtes, pòſt abbas Ciſtercienſis, tandem epiſcopus apud Noricos; ac ea in re Æneæ Sylvii lapſus. Inter primos fuit, qui Ariſtoteleum philoſophandi genus in Germaniam inveherent. Quantæ apud principes viros auctoritatis fuerit. Quam bonâ fide Chronicon ſuum ſcripſerit. Tribui eidem hiſtoriam Auſtriacam. De ætate ejus, Tritthemii error.* Egbertus Trevirenſis *de obitu S. Eliſabethæ Schonaugienſis. Richardus Cluniacenſis de geſtis ſuorum temporum. Alexander Celeſinus de geſtis Rogerii, Siciliæ regis. Rogerius Fuldenſis de ſanctorum vitis, & martyriis. Arvodulphus, & alter de ſanctis. Radevicus Friſingenſis de geſtis Barbaroſſæ. Guntheri Ligurinus,*

gurinus, laudabile poëma. Chronicon Richardi de S. Victore. Nicolaus Leodicensis, de S. Lamberto. Cavensis monachus de primis quatuor abbatibus Cavensis monasterii. Herimanni abbatis historia. Anonymus de vita S. Anthelmi. Petri Trecensis, cognomine Comestoris, historia Scholastica. Rejicitur commentum eorum, qui fratrem Gratiani, ac Petri Lombardi, fuisse ajunt. Sicardus Cremonensis de vitis Pontificum. Possevini ἀναχρονισμός. Arnoldus Bonævallensis de vita S. Bernardi. Burchardus notarius de victoria Barbarossæ adversus Mediolanenses. Christianus Moguntinus de gestis ejusdem Barbarossæ. S. Hildegardis de vita SS. Disibodi, Berthæ, & Ruperti. Helmoldi presbyteri chronicon Slavorum. Anonymi chronicon Laurishamense. Gaufridus de Alta Tumba. Guilielmus Tyrius de bello sacro. Vtilem ejus collationem esse cum auctore historiæ Hierosolymitanæ à Reineccio editæ. Heinricus Stain de gestis Henrici Bavari. Pandulphus Pisanus de vitis pontificum. Anonymus de episcopis Salisburgensibus. Locus ejus corrigitur. Anonymus de iis, quæ Ecclesiæ Salisburgensi donata fuerunt. Theodoricus Thuringus de S. Elisabeth Vngarâ.

ATque illi, imperatore Frederico Barbarossa; Henrico II, & Richardo, Angliæ regibus; in Britannia claruerunt. Nunc cursum in orbem nostrum relegamus, atque eos laudemus, qui iisdem temporibus, nominis sui famam, bene de re historica merendo, in gentibus aliis procuderunt.

Qualis OTTO, FRISINGENSIS episcopus, qui Conradi quidem Suevi, sed imprimis tamen ætate Frederici Barbarossæ, florebat. Genere admodum illustri prognatus fuit. Nam pater ei erat Leopoldus, sive Lupoldus, Marchio Austriæ: mater verò Agnes, filia Henrici IV imperatoris. Ea bis nupta fuerat: priùs quidem Friderico ab Hohen-Stauffen, Sueviæ duci: postea verò Leopoldo, de quo dictum. Atque ex priori quidem connubio nati fuere, Conradus III Imp. & Fredericus, dux Sueviæ, pater imperatoris Frederici Barbarossæ. Ex posteriori autem progeniti

sunt, Leopoldus, dux Bajoariæ; Henricus, dux Austriæ; Gertruda, ducissa Boëmiæ; Bertha, ducissa Poloniæ; & Ita, marchionissa de Monte ferrato. Item Otto hic, & Conradus, natu minimi: quos pater Ecclesiasticæ vitæ destinavit. Conradus, primùm Pataviensis, pòst Salisburgensis episcopus fuit. Ottonem pater Leopoldus præposuit collegio à se exstructo Neoburgi in Austria, in quo & humari ipse voluit cum uxore. Sed postea Otho Opoldum substituit in locum suum: ipse autem profectus est Lutetiam Parisiorum, ut uberiorem ibi caperet ingenii sui cultum. Post annos aliquammultos, ordini monachorum Cistercienſium, (qui multum illustrabatur virtutibus inclytis B. Bernardi, abbatis Claræ-vallensis) in Morimundensi Burgundiæ monasterio cum XV viris, itineris sociis, nomen dedit: ac, præpositi dignitate abdicatâ, loci ejus abbas est creatus. Sed anno salutis CIↃCXXXVIII, ab uterino fratre, Conrado III Imp. Frisingensi episcopatui, tum temporis vacanti, præfectus fuit: Est autem Frisinga in Noricis, sive Bavaria; ne Æneæ Sylvio credas, qui, similitudine vocum deceptus, Othonem Frisiensem, seu Frisium fuisse, putavit. Quemadmodum autem Otho hic primus episcoporum Germaniæ, vel saltem inter primos erat, qui literarum scientiâ, ac philosophiæ Aristotelicæ subtilitate, imbuti forent: ita etiam primus fere in Germaniam hoc philosophandi genus induxit: ut de eo prodit æqualis illius Radevicus lib. II de gestis Frederici I, cap. XI. Quantâ fuerit prudentiâ, ostendit, quòd ejus consilio imperatores, Conradus, ac Barbarossa, usi sint in rebus multò maximis: atque inter alias anno CIↃCLVI, in conventu Ratisponensi: ubi de Bavariæ ducatu transactum fuit inter Henricum Austriæ marchionem, fratrem Othonis, & Henricum Leonem, filium Henrici, Bavariæ ducis. Sed veniamus ad ea, quæ Otho scripsit. Octo libris complexus est Chronicon rerum ab initio mundi gestarum usque ad sua tempora. Eos primus in lucem protraxit Joannes Cuspinianus, magnum suo ævo historiæ lumen. Atque idem quoque primus produxit libros duos Othonis de gestis Friderici primi, cognomento Ænobarbi, sive Barbarossæ. In his, judicio Æneæ Sylvii, qui postea Pius Pontifex dictus, veritatis usque adeò legem Otho servavit, ut, quamvis Frederici hujus patruus esset, non tamen cognatio obstiterit veritati. Chronicon Ottonis ex MSo codice quinquaginta & amplius capitibus auctius edidit Christianus Urstisius a, in Basileensi Academia Matheseos professor. Historia verò Austriaca ejusdem, cujus

a In Tom. illustr. German. histor.

cujus codicem MSum Wolfangus Lazius dicitur habuisse, necdum lucem vidit: imò ne satis quidem, an eam scripserit, dicere possim. Obiit Otho anno CIↃCLVIII, quâ de re vide Radevicum lib. II cap. XI. Atque ex his satis liquet, toto seculo aberrare Tritthemium, cùm eum floruisse ait imperio vacante, anno CIↃCCLX.

Cæterùm præterire quiddam non possum, in quo erratur à multis. Verba enim Simleri in Gesnerianæ bibliothecæ epitome sunt ista: OTHOCUS *Fruxinensis mysta, deinde monachus Reginoburgensis, suæ ætatis theologus & poëta praestantissimus, scripsit historias sub imperatore Henrico IV. Aventinus.* Atque eam Simleri opinionem sequuntur alii quoque; uti & nos feceramus lib. II cap. LX. Perperam planè. Nam non alius est hic Otho, sive, ut Simlerus vocat, Othocus, ut aliqui, Othocarus Fruxinensis, quàm Otho Frisingensis. Nam episcopalis Bavariæ civitas, quæ nunc *Friesingen*, olim dicta est Fruxinum: ut Beatus Rhenanus observat; ac illud quoque arguit, quòd uti Othonem, ita & Radevicum *a*, pro Frisingensi Fruxinensem Aventinus appellet. Adde quòd Otho Frisingensis patruus fuit Frederici Barbarossæ; uti diximus. At de hoc Fruxinensi ita Avent. lib. VI. annalium Bojorum: *Per idem tempus Otto Fruxinensis, episcopus, historiographus, & patruus Augusti, moritur.* Quod autem tempus designet, non priora tantùm, sed sequentia etiam indicant, cùm ait: *Hadrianus quoque pontifex max. pridiè Calendas Septembris fato rapitur.* At decessit Hadrianus IV, de quo ibi sermo est, anno CIↃCLX. Otho autem Frisingensis obiit anno CIↃCLVIII, vel, ut Baronius ait, CIↃCLIX. Hæc tanti apud me sunt, ut non possim assentire Simlero, & aliis, qui Fruxinensem Othonem alium à Frisingensi mystâ arbitrantur. Sed quid est, quòd idem ait Othonem ex Fruxinensi mysta factum esse monachum Reginoburgensem? Metuo, ne errorem sequatur alienum. Quale item, quòd Fruxinensem dicat claruisse sub Henrico IV, qui decessit anno CIↃCVI? Nisi fortasse intellexit Henricum V, qui obiit anno CIↃCXXV. Qui tolerabilis sit error tamen, cùm Otho in Chronico suo etiam Henrici V, atque adeò Lotharii II, & Conradi III tempora exponat. In opere autem de gestis Frederici Barbarossæ, res primo quinquennio ab eo gestas refert. Quare non tam sub Henrico IV, vel V, quàm sub Lothario, ac imprimis sub Conrado III, & primis Frederici I temporibus, claruerit.

a *Lib. 6. pag. 507.*

ECHEBERTUS, sive EGBERTUS, patriâ Trevirensis, primùm mo-

nachus Schonaugiæ, postea abbas S. Florini (uterque locus est in Trevirensi diœcesi) claruit temporibus Conradi III, & Frederici Ænobarbi. Composuit ad cognatas suas librum de obitu sororis suæ, S. Elisabethæ, virginis Schonaugiensis. Hunc Jacobus Faber Stapulensis in volumine trium virorum, & trium spiritualium virginum, (quod ab Henrico Stephano, Roberti parente, editum Parisiis fuit anno CIↃIↃ) subjunxit quinque libris visionum, sermonum, & epistolarum S. Elisabethæ. Vide & de Echeberto hoc, sororeque ejus S. Elisabethâ, Jac. Philippum Bergomatem ad an. CIↃCLVII.

RICHARDUS, CLUNIACENSIS monachus, sed patriâ Parisiensis, præter libros τῶν ἀντικειμένων, de quibus Sixtus Senensis in bibliotheca sua, historiam condidit suorum temporum, *magis illiteratè, quàm ineptè*: ut Volaterranus lib. XX Anthropologiæ, & ex eo Gesnerus, ac Possevinus, referunt. Conradi III, & Frederici Barbarossæ temporibus vixit: imprimis sedente papâ Hadriano IV. Auctor Volaterranus ibidem, & Philippus Bergomas Supplem. Chron. lib. XII ad an. CIↃCXLIX: qui & addit, multa ex eo hausisse Vincentium Gallum Historicum. Designat autem eum, qui vulgò dicitur Vincentius Beluacensis. Subcœlestis hierarchiæ auctor lib. IV cap. IX, Richardum hunc, & Vincentium conjungit, ac eos vocat nobiles Galliarum historiographos: uti & Gregorium Turonensem, & aliquot alios. Martinus Polonus in præfatione sui Chronici agnoscit se ex Richardo hoc, uti & Vincentio aliisque, congessisse historiam suam.

ALEXANDER, Celesini cœnobii monachus, & abbas, quatuor libris tradidit res gestas Rogerii, Siciliæ Regis: qui ejus insulæ principatum adeptus est anno Christi CIↃCII: posteaque, cùm Apuliâ & Calabriâ esset auctus, rex salutatus est Italiæ, ac Siciliæ, anno CIↃCXXIX. Obiit autem anno CIↃCLIV. Huic cùm Alexander Celesinus fuerit æqualis: illoque defuncto, regis ejus gesta signârit: ætatem auctoris ignorare non possumus. Omnino autem negligentior est in temporum ratione; quippe quorum seriem turbet: atque hoc eo latioris illum culpæ reum facit, quòd res narrat non longè à temporibus suis remotas; sed sui ævi, imò quibus arbiter ipse interfuerit. Quare hoc nomine jure notari meruit à Dominico de Portonariis ab Ursinis: qui eum scriptorem, unà cum Gaufredo monacho de rebus Rogerii Comitis, primus è tenebris eruit, lucique donavit. Reperies T. III scriptorum, qui Hispaniam illustrarunt.

ROGERIUS, seu Ruggerus, FULDENSIS monachus, circa annum Chr. CIↃCLVI desudavit in conscribendis sanctorum vitis, ac martyriis: eaque sex voluminibus complexus fuit. Apponam hac de re verba Georgii Wicelii in Hagiologii sui præfatione: *Extra hæc, quod ego sciam esse vetustum in hoc argumenti genere, codices illi Fuldensis Bibliothecæ sunt: è quibus sex ingentia volumina composuit Ruggerus, pietate atque doctrinâ præstantissimus monachus montis S. Mariæ sub abbate Marquardo, anno humanæ salutis restitutæ* CIↃCLVI.

Par huic, aut suppar, ARVODULPHUS, item auctor librorum de Sanctis, qui in Eigelstein adservantur. De utroque hoc scriptore ista continuò Wicelius subjungit: *Ante Ruggerum hunc, diligentissimum scriptorem, sudârat in eodem lucubrandi stadio Arvodulphus, cœnobita facundissimus. Iisdem ferè temporibus, aut non ita multo pòst, existimo scripta fuisse de Sanctis duo illa volumina Moguntiæ in monte S. Iacobi: qui mons olim, speciosus, appellatus est, haut procul à vetustissima, atque famosiss. pyramide, vulgò dicta Eigelstein: idque non à glande, sed ab Eigil, principe gentili, cujus combusti cineres asservantur in hac columna.*

RADEVICUS, Frisingensis Canonicus, Othonis, episcopi Frisingensis, sacellanus, ac familiaris fuit. Hic, cùm Otho, morte præventus, opus de Frederici Barbarossæ gestis absolvere non potuisset; quasi acceptâ ab hoc scriptore lampade, reliquum spatium decursurus, duobus ejus libris duos alteros de ejusdem Frederici gestis adjecit. Sed ne is quidem, quod cœperat, perficere potuit: ut qui & ipse ante Fridericum decesserit. Itaque alius post obitum ejus XI annos addidit. Quæ appendix Radevico subjungitur, unà cum epistolâ de Asiatica Frederici expeditione, atque obitu ejusdem. Operæ autem sit cum Radevico conferre epistolam Sidonii de Theodorico Gothorum Rege. Patebit enim, ut quæ ille de Theodorico refert, Radevicus pene omnia accommodet Frederico suo. Primus uti Ottonis, ita & Radevici libros, quos Viennæ in Scotorum monasterio repererat, juris publici fecit Joannes Cuspinianus.

Hos verò duos, Ottonem dico, & Radevicum, tanquam Theseium filum, secutus est GUNTHERUS in poëmate suo, quod, superstite etiamnum Ænobarbo, de rebus ab eo gestis decem libris composuit: ac *Ligurinum* vocavit, quia Ænobarbo negotium imprimis fuerit cum urbe Ligurinâ, hoc est Mediolano; cujus incolas Ligures semper appellat. Vulgò, atque adeò etiam Baronio ad an. CIↃCLX, Guntherus ipse vocatur *Ligurinus*: sed perperam. Est omnino

no poëta pro seculo illo magni ingenii, & spiritus, atque etiam elegans. Apollinarem hunc alitem à Conrado Celte in Franconiæ monasterio repertum, primus Conradus Peuringerus, cum aliquot aliis nobilibus Augustanis, cœlum videre, perque omnes terrarum tractus volitare jussit: ut princeps editio testatur. Scholiis eundem primus illustravit Jacobus Spigelius Selestadiensis. Multis verò locis restituit, luculentas quoque notas addidit, Conradus Rittershusius.

RICHARDUS DE SANCTO VICTORE, monachus Augustinianus, qui Possevino dicitur *Richardus Anglicus*, præter plurima, quæ sacram spectant Theologiam, Chronicum posteritati reliquit: quod à primordiis ad sua usque tempora perduxit. Eum signat Matthæus Palmerius, cùm ad annum CIↃCLIX scribit, *Richardus monachus, præstabilis doctrina homo, & sine ulla dubitatione acutissimus disputator, Parisiis clarus habetur.* Sepultus est Parisiis in templo S. Victoris. Sepulcro luculentum in laudem ejus pentastichon inscriptum est, quod refert Baronius ad an. CIↃCXL. Vide & de eo catalogum Henrici de Gandavo, & Sixtum Senensem in bibliotheca, & Balæum Cent. XIV cap. XLVIII. Hunc se scriptorem ex Oporini officinâ editurum promiserat Basilius Joannes Heroldus, præfat. in Marianum Scotum.

Anno circiter CIↃCXLVIII claruit NICOLAUS, cathedralis Ecclesiæ Leodicensis Canonicus & Scholasticus: qui nomen suum ad posteros propagavit prodendo vitam, martyrium, miracula, & translationem S. Lamberti, Episcopi Leodicensis. Item victoriam ac triumphum S. Lamberti in expeditione Bulliensi anno CIↃCXLI, contra Rainaldum I comitem Barrensem. Hæc è MSSis codd. brevi cum notis dicitur editurus Daniel Raimondus.

Circa annum CIↃCLX, Cavensis monachus, cujus nomen nescitur, vitas scripsit quatuor primorum abbatum Cavensis monasterii juxta Neapolim. Abbates eos ordine recenset in prologo, cùm ait: *Venerabilium patrum, Alferii videlicet, Leonis, Petri, atque Constabilis, Abbatum Cavensium vitas, atque miracula, scribere proposui: ut quia, auctore Deo, idem Cavense cœnobium: magnæ religionis est, jamque ejusdem religionis ordo longè lateq; diffunditur, ii, qui eorum sequuntur institutionem, exemplis atque miraculis accendantur.* Vitas istas habes in Surio. Alferii a. d. XII April. Leonis a. d. XII Jul. Petri a. d. IV Martii, Constabilis a. d. XVII Febr. Post Petrum abbas fuit Simeon; quem abbatem suum vocat in vita Petri: unde ætatem monachi hujus discimus. Uti & ex illo, quòd in vita

Consta-

Constabilis referre ea se ait, *quæ de ejus vita, atque miraculis, venerabiles monasterii sui senes soliti sunt magnâ cum devotione narrare.* Obiit autem Constabilis anno cIↃcxxxvIII.

HERIMANNUS, abbas III cœnobii P. Martini apud Tornacenses reliquit historiam instaurationis monasterii sui per Odonem, postea Cameracensem episcopum, ab anno Christi cIↃxcII ad annum usque cIↃcLXII, quo ipse claruit. Exstat in memorato monasterio MSum. Multa in eo leguntur de Regibus Galliæ, ac comitibus Flandriæ, atque ut episcopatus Tornacensis separatus sit à Noviomensi. In Tornacensi Chronico incerti auctoris legitur, ut Herimannus hic tertius fuerit abbas ejusce cœnobii, ac illud paternis ditarit bonis: ipse autem Herimannus decessit sexagenarius.

Frederici Barbarossæ temporibus quoque fuit incerti nominis scriptor, qui memoriæ tradidit vitam coævi sui, S. Anthelmi, primùm Carthusiani Monachi, hinc Procuratoris, exinde Prioris, ac tandem Episcopi Bellicensis: quo in honore obiit circa annum cIↃcLXXVI. Eam vitam Surius Sanctorum historiæ inseruit Tom. III die XXVI Jun.

PETRUS, presbyter Trecensis, cognomento COMESTOR, eodem imperante, præterquam quòd ediderit Sermones de sanctis, atque alia, quæ in Chronicis Ordinis Canonicorum regularium commemorantur, etiam historiam sacram in pauca contraxit. Multa interim sacris Scripturis ex glossis, & profanis scriptoribus, interdum etiam, quæ incertæ planè fidei forent, inseruit. Ætatem non modò ex Philippi Bergomatis lib. XII, & aliis, cognoscimus: sed ipso etiam Comestore: ut qui opus suum dedicârit Guilhelmo, Archiepiscopo Senonensi: cui illud in mandatis ab Alexandro III Papa datum fuit, ut quandam Petri Lombardi sententiam damnaret. Alexander autem sedere cœpit anno cIↃcLX. Planè autem accedo doctissimo Sirmondo, Petrum hunc intelligendo in illis verbis Petri Abbatis Callensis lib. VII epist. XIX: *Si nova placent, ecce magistri Hugonis, ecce S. Bernardi, & magistri Petri scripta: in quibus nec rosa nec lilia desunt.* Sepultus est Lutetiæ in S. Victoris; ubi ei tale Epitaphium:

Petrus eram, quem petra tegit, dictusque comestor.
Nunc comedor. Vivus docui, nec cesso docere
Mortuus, ut dicat, qui me videt incineratum:
Quod sumus, iste fuit, erimus quandoque quod hic est.

MSus exstat in bibliothecâ Cantabrigiensis Academiæ: & ibidem in domo S.Petri bis, & S. Benedicti, & Caji,& Pembrochianæ bibl. & privata Lumleiana. Item Oxonii in bibliothecâ Collegii Novi ter, & Balliolensi, & Mertonensi bis. Passiva, ac vulgaris fabella est, Petrum hunc, & Magistrum sententiarum, atque item Gratianum, canonum Ecclesiasticorum collectorem, fratres fuisse uterinos: quod multimodis refelli potest: ac inter alia eo, quòd Comestor patriâ fuerit Trecensis, Lombardus sit Novariensis, Gratianus verò Hetruscus. Et sanè commentum hoc etiam rejicit Antoninus parte III Tit. XV cap. VI. Historiam Comestoris compendio constrinxit GUALTHERUS HUNTERUS, Anglus: ut inferiùs dicemus.

SICARDUS, Cremonensis episcopus, Pontificum historiam descripsit: ut auctor est Raphaël Volaterranus initio Commentariorum libri XXII; ubi, secundùm temporis seriem recenset eos, qui vitas pontificum tradiderunt: ac Sicardum proximè collocat post Sigebertum, & Hugonem Florianum: Sicardo autem subjungit Godfredum Viterbiensem; qui claruit anno CIƆCLXXXVI: ut omnino, si standum sit Volaterrano, vixerit Sicardus circa annum CIƆCLX. Mirari autem satis non possum, Possevinum fateri, Volaterranum, uti & Lelandum, hujus Sicardi meminisse: & tamen addere, esse hunc illum Sicardum Cremonensem, cui scholia sua dicavit Laurentius Lauretus Carmelita. Nam ipse alibi a agnoscit, Laurentium istum in concilio Tridentino, posteaque coram Pio IV, & Sixto V, orationes habuisse, ac à Gregorio XIV Adriæ in editione Venetâ factum episcopum. Atqui Volaterranus Urbanos suos Commentarios scripsit ante Tridentinum concilium annis amplius XL, ante Pium IV annis circiter LX, ante Sixtum V annis LXXX, ante Gregorium XIV annis XC, vel præterpropter. Quid quod multò ante Volaterranum Sicardo Cremonensi commentarios de vitis Pontificum tribuit ineditus scriptor de hierarchiâ subcœlesti, qui in Cantabrigiæ, inque Pithœanâ exstat bibliotheca; atque in Italiâ scripsit anno CIƆCCCLXXXI. Vide eum lib. IV cap. IX.

a *Voce* Laurentius Lauretus.

ARNOLDUS, sive Ernaldus, abbas Bonæ-vallis, ordinis Cisterciensis, Tritthemio teste, claruit imperante Frederico primo, scriptisque mandavit vitam melliflui doctoris, B. Bernardi, abbatis Clarævallensis primi. De eo sic Henricus de Gandavo cap. XI: *Ernoldus, abbas Bonavallis, vitam S. Bernardi in quatuor libris, præter il-*

lum,

lum, quem abbas sancti Theodorici Wilhelmus scripserat, explicavit, multa hinc inde tangens, quæ ipsi pertinere videbantur ad materiã, quam scribebat.

BURCHARDUS, notarius imperatoris Frederici Barbarossæ, ad Nicolaum, Abbatem Sigebergensem, opusculum, sive epistolam potiùs, misit de victoria ac triumpho imperatoris sui, ac clade Mediolanensium. Eam cum aliquot rerum Germanicarum scriptoribus primus edidit Freherus.

CHRISTIANUS, Frederici Barbarossæ archicancellarius, & archiepiscopus Moguntinus, præter epistolas, atque orationes, reliquit librum de vita & gestis imperatoris sui, Barbarossæ.

S. HILDEGARDIS, abbatissa, claruit temporibus Frederici primi: ac, jussu Helengeri abbatis, scripsit vitam S. Disibodi, episcopi, & confessoris: quæ est apud Surium ad Jul. VIII. Item vitam S. Berthæ, & S. Ruperti confessoris: quæ MSa superest, ac quædam exinde à Quentelio Coloniæ edita unà cum Hildegardis epistolarum libris. Meminit hujus Ruperti vitæ ab Hildegarde conscriptæ etiam Jac. Phil. Bergomas in Chron. Suppl. lib. XII ad ann. CIƆCLVII. Ipsius Hildegardis vitam exorsus est Godefridus: sed pertexuit eam, ac tribus libris comprehendit Theodericus, abbas Benedictinus; de quo inferiùs dicemus.

LAMBERTUS WATERLOSIUS. Canonicus regularis cœnobii S. Auberti apud Cameracenses, reliquit historiam Cameracensium Episcoporum, à temporibus Odonis episcopi, usque ad annum Chr. CIƆCLX: quo vivebat. Superest Cameraci MSa.

HELMOLDUS, presbyter in Buzoën, territorii Lubecensis vico, ad aliquod nominis decus pervenit Chronico Slavorum. Quod procudit temporibus Barbarossæ: uti ostendunt verba illa in præfatione: *Nec ad hoc opus temeritas impulsat, sed præceptoris mei venerabilis, Geroldi episcopi, adduxit persuasio; qui primus Lubecensem Ecclesiam fecit insignem, cathedrâ simul, & clero.* At anno CIƆCLXIII contigit, ut episcopatus Aldenburgensis, consentiente duce Henrico Leone, Lubecum transferretur; primusque Episcopus crearetur Geroldus; quem magistrum suum fuisse Helmoldus ait. Orditur Chronicon suum à Carolo M. ac Saxonum, & vicinarum gentium per eum conversione: perducit autem usque ad annum CIƆCLXVIII: quo & claruit. Inde verò incipit Arnoldus abbas; de quo postea agemus.

Temporibus quoque Frederici Barbarossæ, vixit auctor Chronici Laurishamensis. Incipit illud ab anno Christi. IƆCCLXIV;

Pipini verò, Francorum regis, anno XII; quo Cancor, comes pagi Rhenensis, cœnobium Laurishamense exstruxit. Desinit autem in anno Christi CIↃCLXXIX, qui fuit XXVIII Frederici Barbarossæ. Hoc Chronicon ex vetusto, ac peregregio codice cœnobii Laurishamensis, primus edidit Marquardus Freherus a, vir egregiè doctus, ac, dum viveret, consiliarius Electoris Palatini ad Rhenum.

a In Tomo scriptorum de rebus Germanicis.

Ænobarbi tempore etiam GAUFRIDUS, abbas Altæ tumbæ, nomen sibi acquisivit exarando vitam S. Petri, Tarentasiensis episcopi. Hoc in opere desudando, paruit mandatis Cisterciensium, & Claravallensium abbatum: quibus isthoc negotii dederat Lucius Papa, tertius ejus nominis, ut eam vitam literis mandari curarent. Habes apud Surium Tom. III a.d. VIII Maji. MSus codex superest Oxonii in Bibliothecâ Bodleianâ: ubi & MSæ literæ de Canonizatione hujus Petri. At Petrus ille Tarentasius, cujus vitam conscripsit, obiit anno CIↃCLXXI.

GUILIELMUS, archiepiscopus TYRIUS, sive Tyrensis, (pro quo *Tyrenensis* corruptè editum est apud Joannem Sarisberiensem epist. CCCXXV.) condidit historiam belli per Occidentis principes Christianos in Terrâ Sanctâ, totâque Syriâ, gesti, usque ad imperium Balduini quarti, per annos LXXXIV. Complexus verò eam est libris XXIII: sed postremum tantùm inchoavit: at Joannes Heroldus perfecit, qui Tyrio addidit sex libros. Incipit Guilielmus anno CIↃXCV: desinit autem anno CIↃCLXXX: quo ipso Manuelem imperatorem è vitâ decessisse, fidem fecerit idem Guilielmus, uti & Nicetus. Fuerit autem commodum ac fructuosum, si auctorem eum conferamus, cum scriptore anonymo Chronici Hierosolymitani ab Reinero Reineccio editi. Nam non pauca narrat Chronico isti intacta: & Chronicon item habet, quæ Guilielmus Tyrius præterierit. Sed videtur Tyrius ea omisisse, quia ex Chronico Hierosolymitano peti possent. Illum verò defectum Tyrius compensat, tum iis, quæ passim interserit: tum quia, cùm Chronicon desinat anno CIↃCXVIII, Tyrius historiam producat ulteriùs totis annis LVIII.

Satis autem ex hoc opere liquet, scriptorem esse modestum prudentem, acris judicii, veri amantissimum, &, pro ætate, quâ vixit, doctum, atque elegantem. Præterea autem descripsit *Gesta Occidentalium principum*, sive *historiam de principibus Occidentis in Oriente, & eorum actibus*: cujus ipse operis meminit lib. I. cap. III, & lib. XIX cap. XV, & XXI. Orsus fuit à pseudopropheta Muhammede, ac desiit

siit in anno cIↃCLXXXIV: ut complexus sit annos IↃLXX, vel septem amplius: ut liquet ex lib. I cap. III, & lib. XIX cap. XXI. Adhæc de synodo Lateranensi opus condidit: ut videre est ex libri XXI cap. XXVI. Vitam Guilielmi descripsit Henricus Pantaleo, vel alius: præfixa autem est editioni Basileensi Henrici Petri. Is, credo, quia Germanus esset, Guilielmum Germanum esse tradidit. At Franciscus Balduinus J.C. cùm Gallus esset, Galliis suis eum tribuit. Verùm Syrum fuisse, alii scriptores Gallici agnoscunt; etiam auctor eruditus περιλεγομένων in Tom. Hist. Orientalis: eaq; sententia quoque firmatur verbis auctoris lib. XIX cap. IV.

HENRICUS STAIN, Utinensis præpositus, jurisconsultus, iisdem claruit temporibus. Hic memoriæ prodidit res gestas ab Henrico XII, Bojorum regulo. Ejus operâ Aventinus se adjutum profitetur, cùm ultimum Annalium librum consignaret.

Circa annum cIↃCLXXXIV PANDULPHUS PISANUS, Cardinalis, Pontificum vitas ab Eisengrinio dicitur in literas retulisse. Puto planè eundem esse, qui epitome Felini de Siciliæ & Apuliæ regibus, ad Alexandrum VI Pontif. Max. exarata, vocatur *Pandulphus Hostiarius Lateranensis Ecclesiæ:* ac scripsisse dicitur *additiones ad Chronica Damasi Papæ.* Ibidem verba ejus adducit è vitâ Leonis IX. item Gregorii VII.

Hoc tempore etiam vixit auctor libri de Episcopis Salisburgensibus, qui apud Canisium exstat Tom. II Antiquæ Lect. In eo, præter aliorum episcoporum gesta reperias vitam, & miracula, S. Ruperti; qui priùs episcopus erat Wormatiensis: postea autem cum discipulis XII ad Bojos profectus fuit, eosque ad fidem convertit, ac Juvavensi in urbe, quæ nunc Saltzburgum vocatur, sepultus est, anno IↃCXXIII. Item ibidem invenies vitam, & miracula S. Virgilii; qui Karinthios convertit, atque anno obiit IↃCCLXXX. Præterea S. Hartvici, qui anno IↃCCCCXV Frederico in episcopatu Salisburgensi successit. Adhæc Gebeharti Suevi, qui sacerdos factus est anno cIↃLV; episcopus autem cIↃLX. Item S. Eberharti, qui (ut in ejus vita legas) *natura concessit anno episcopatus sui* XVIII, *mense secundo: anno ab incarnatione Domini* cIↃCLXIV: *ab ordinatione papæ Alexandri, sexto; & imperatoris Frederici,* XIII. Auctor operis fuit discipulus S. Eberhardi: ut ipse initio vitæ ejus ostendit: ubi se inter eos reponit, quibus S. Eberhardus notus fuerit convictu, ac bene de se meritum dicit; magistrum etiam nuncupat; seque ad ejus vitam tradendam impulsum ait, *non tam scientiæ, quàm dilectionis*

præsumtione: metuere enim se, ne ab aliis omittantur, ac silentio præsentium in oblivionem tandem veniant: quippe caritatem omnia sperare, sed de incertis vereri. Hæc non obscurè ostendunt ætatem ejus scriptoris. Sed nihil apertius est verbis istis in vita S. Ruperti; ubi etiam, quo Christi anno ista prodiderit, ostendit: *Computemus,* inquit, *annos de transitu Rudberti ab anno* IↃCXXIII *Dominicæ incarnat. Sunt autem à transitu ejus, usque ad præsentem annum, qui est Dominicæ incarnationis annus millesimus octogesimus sextus, anni* IↃLXXIII. *Ipse est annus* XXXVI 9 *regni Frederici Imperatoris.* Ita editum à Canisio, qui codd. MSos secutus est. Sed temporum ratio docet annũ Christi cIↃCLXXXVI esse Frederici XXXIV. Nempe facili errore ex IV fecere VI. Postea alius, errore eo animadverso, barbarico numero adscripsit, pro 6 reponendum 4: numerus item iste, ob figuræ similitudinem, conversus ab imperito in 9. Quare, inductâ eâ nota, rescribendum hoc pacto; *Ipse est annus* XXXIV *regni Frederici Imp.*

CAP. LIV.

Sylvestri Giraldi Cambriensis ætas, dignitas, opera varia, fides suspecta. Gualterus Mapes. Tageno Patavinus, & alter ignoti nominis; quorum uterq; tradidit expeditionẽ Barbarossæ in Syriam. Magni Richobergensis Chronicon. Anonymus de vita S. Hugonis Lincolniensis. Lambertus Parvus. Elimandi Chronicon. Tres scriptores de Richardi, Angliæ regis, profectione in Syriam: nempe Gualterus de Constantiis, Guilielmus Peregrinus, & Richardus Canonicus. Godefridi Viterbiensis XL *annorum peregrinatio, & plurimarum linguarum peritia: & cur idem historiam suam* Pantheon *vocârit. Anonymus de vita S. Gilberti Confessoris. Sibrandus Frisius de vita Frederici Præmonstratensis.*

EXtremis Frederici Barbarossæ temporibus, atque imperante Henrico VI, (qui imperii clavum anno cIↃXCI, ac proximo septennio, tenuit) clarebat SYLVESTER GIRALDUS Cambriensis, à patria Cambria ita dictus. Prognatus fuit è nobili familiâ principum Walliæ. Primum à secretis erat Henrico II Angliæ regi, ac postea tutor filii ejus Joannis; quicum in Hiberniam missus, antiquitates ejus regionis, ac gentis, inquisivit; librumque condidit, quem *Topographiam Hiberniæ* inscripsit. Prima ejus pars agit de situ regionis, ac

loci

loci naturâ: altera de mirabilibus, ac miraculis, quæ ibi contigerunt: tertia de incolis, eorumque gestis. Huic tripartito volumini triennium se impendisse, ipse ait *a*. Habes MSos ejus codd. Cantabrigiæ, unum in bibliothecâ domus S. Petri: alterum in Collegio S. Benedicti apud Cantabrigienses: teste Th. James: qui & Notam hanc apponit: *Hic liber recognitus est per auctorem, & multis in locis fusior est, quàm in plerisque exemplaribus: unde videtur Auctor Giraldus tanquam supremam manum hic imposuisse.* Præterea fecit libros duos *de expugnatâ ab Anglis Hiberniâ*. Huic operi biennio se intentum fuisse, idem refert. Adhæc libros duos reliquit hoc lemmate, *Itinerarium Cambriæ: sive laboriosæ Balduini Cantuariensis per Walliam legationis*. Ea legatio contigit anno primo post ereptam Christianis Hierosolymam à Saladino, Damascenorum, & Ægyptiorum rege, anno Christi CIↃCLXXXVIII: quo episcopus Romanus erat Urbanus III; imperator, Fredericus Barbarossa; Angliæ rex, Henricus II: ut initio operis pleniùs Sylvester ipse exponit. Exemplar ejus operis MSum habes in eâdem Collegii S. Benedicti bibliothecâ: sed exaratum manu recentiori, ut auctor est T. James. Item edidit Cambriæ descriptionem: quam, uti & Cambriæ itinerarium, dicavit Stephano, Cantabrigiensi archiepiscopo. Scriptor est mirè fabulosus, ut plerique alii hujus ævi. Eum debemus duobus eruditis Anglis, Davidi Powello, & Guilielmo Cambdeno. Ex Balæo autem cognoscimus, præterea composuisse topographiam Britanniæ primæ, vitam Henrici II, Acta regis Joannis, historiam vaticinalem libris tribus, gesta laboriosâ Giraldi, descriptiones magnorum virorum, cosmographiam mundi, chronographiam ejusdem, certamina Galfridi Eboracensis, vitas Ethelberti martyris, David Menevensis, & Hugonis Carthusiani, itinerarium Balduini, mirabilia terræ sanctæ, atque alia &c. Quorum pleraq; habemus in pub. Cantabrig. Acad. biblioth. Mirum verò præteriri à Balæo, Chronicon Anglorum, atque opus de regibus Visisaxonum. Quorum utrumq; agnoscunt Gesnerus, Possevinus, Pitseus. Etiam Cantabrigiæ in biblioth. publica superest MSus liber illius de Mona insula. Item ejus MSus alius de vita Patricii. Item dialogus ejus MSus de sede Menevensi, & Landavensi. Qui etiam est in Cantabrigiensi collegio S. Benedicti. Inque eodem collegio asservantur dialogi illius de ecclesia Menevensi. Videri possit idem hoc opus, ac prius. Verùm distinguit Pitseus.

a *Præf. in descript. Cambr.*

Gyraldo æqualis fuit GUALTERUS MAPES, sive *Mapus*. Primùm vixit

vixit in aula regis Anglorum, Henrici II. Eo defuncto, clericus ac familiaris fuit Joannis; cujus tum tutorem fuisse Gyraldum, diximus. Postea Gualterus factus est canonicus Sarisburiensis. Exinde præcentor Lincolniensis. Anno autem cIↃXCVII, qui Richardi regis fuit octavus, creatus est archidiaconus Oxoniensis. Multa lusit adversus Papæ,& cardinalium mores: quæ reperiuntur inter Poëmata veterum de corrupto Ecclesiæ statu. Ab eruditione singulari, & curialibus facetiis, commendat eum Sylvester Gyraldus: qui & ei dicavit libros suos de procemiis operum suorum, deque symbolis electorum. Hoc loco autem commemoratur à nobis propter *Topographiæ compendium* ab eo editum. Item ob alterum opus, quod *Epitome Cambriæ* inscribitur.

Vivebat & tum LAURENTIUS LEODICENSIS, monachus cœnobii S. Laurentii, apud Leodicenses. Consignavit gesta Episcoporum Verdunensium, & abbatum S. Vitoni, ab anno cIↃXLVIII ad annum usque cIↃXCVII. Superest id opus MSum, tum in S. Vitoni cœnobio, tum Leodici in Monasterio S. Laurentii.

Iisdē temporibus effulsit TAGENO, Decanus Patavinus; qui expeditionē Cæsaris Barbarossæ in Palæstinam descripsit. Patavinus autē, vel potiùs Pataviensis, dictus est à Patavio Germanico, civitate episcopali inferioris Bavariæ inter Danubii & Oeni confluentes. Fidem autem eo majorem hic scriptor meretur, quòd expeditioni Asiaticæ cum Diepoldo episcopo interfuerit: ut Gaspar Bruschius refert lib. II de Laureaco. De eo sic Aventinus in annalibus Bojorum lib. VII a: *Theobaldi jussu, ejus decurio Tageno expeditionem hanc æternitati literarum consecravit; quam ego Reicherspergii inveni; eamque Conrado Adelmanno, mystæ Augustensi, ut illam publicandam curaret, superiore anno misi. Quamobrem is tam diu rem differat, nescio.* Hæc Aventinus. Sed quod mystes ille Augustensis non fecit, id post annos demum septuaginta, vel circiter, præstitit Marquardus Freherus; qui hunc Tagenonis librum volumini ineditorum de rebus Germanicis scriptorum adtexuit.

a Pag. 523. edit. Perna.

Tum quoq; erat alter ille, sed anonymus, qui & ipse literis mandavit Asiaticam Frederici Barbarossæ expeditionem, à Canisio editam Tom. V Antiq. Lect. Desinit in morte Barbarossæ. Cujus ætate vixisse, præfatio indicat. Eum cum Tagenone conferre, nec inutile sit, nec injucundum.

MAGNUS RICHOBERGENSIS Noricus, flamen Augustinianus, fuit temporibus Henrici VI. Chronica condidit; quibus se adjutum profitetur Jo. Aventinus in scribendo lib. VI annal. Bojorum.

rum. Videtur hoc esse Chronicon illud Monasterii Reicherspergensis, quod primus Monachii an. cIↄIↄVI edidit vir nobilis Christophorus Gewoldus, J. C. & Maximiliano, Bavariæ duci, à consiliis.

Æqualis huic erat is, qui libris quinque complexus est vitam S. Hugonis, episcopi Lincolniensis. Quippe scriptor ille familiariter Hugone hoc usus fuit. Decessit autem Hugo anno cIↄCXCIV. Ex auctore hoc alius, maximâ ex parte, excerpsit vitam illam Hugonis, quam Surius, sed stylo fere mutato, exhibet T. VI die XVII Nov.

Item tum vivebat LAMBERTUS PARVUS, Leodicensis monachus Cœnobii S. Jacobi ord. S. Benedicti. Tradidit res gestas episcoporum Leodicensium ab an. IↄCCCCLXXXVIII ad annum usque cIↄCXCIV: quo vivere desiit.

ELYMANDUS, seu Elimandus, Frigidi montis monachus, in agro Beluacensi claruit temporibus Henrici VI, ac Chronicon contexuit libris XLVIII; quibus omne ævum ab orbe condito ad sua usque tempora complexus fuit. Alia quoque ejusdem commemorat Jac. Phil. Bergomas Chr. Suppl. lib. XII ad an. cIↄCXCIX. Multa ex hoc Elimando, adscripto auctoris nomine, referuntur in magno istoc Chronico Belgico, cujus canonicus Regularis ordinis S. Augustini prope Nussiam auctor est.

Ad hæc tempora quoque pertinet GUALTERUS DE CONSTANTIIS, Britannus, priùs episcopus Lincolniensis, posteaque archiepiscopus Rothomagensis: quem honorem consecutus est an. cIↄCLXXXIV. Idem regem suum Richardum in Palæstinam proficiscentem comitatus fuit: deque ejus peregrinatione librum inter alia conscripsit.

Non alter Gualterum hunc melius comitetur hic, quàm GUILIELMUS PEREGRINUS, genere Anglus; Richardi, Angliæ regis, itidem in itinere Palæstino, ac Syriaco, comes. Hic carmine heroico panxit Hodœporicon regis sui, Richardi: in quo depingit, quæcunque eo in itinere vidisset. Carmen id Huberto, archiepiscopo Cantuariensi, & Stephano Turnehamo, militum præfecto, viro scientiæ militaris scientissimo, dedicavit.

Eâdem de causâ his jungendus RICHARDUS, Canonicus Londinensis, vir ob eruditionem Richardo, regi suo, carissimus; ac similiter peregrinationis, in Palæstinam, ac Syriam susceptæ, comes. Qui & ipse inter alia itinerarium, ac gesta ejus regis, conscripsit.

psit. Exstat MSus Cantabrigiæ in Collegio S Benedicti. Cæterùm non tantùm sub Richardo floruit: sed etiam sub rege Joanne.

GODEFRIDUS, VITERBIENSIS presbyter, à sacris scriniis fuit Conrado III, & Frederico I. Peregrinatione XL annorum, in qua bibliothecas omnes excussit, magnam sibi eruditionem paravit, non rerum modò, sed etiam linguarum: quippe & vulgares sciebat complures; & Latinè, Græcè, Hebraicè, ac Chaldaicè, doctus fuit. Hic nominis sui famam longè diffudit Chronico universali; quod partim prosâ, partim carmine, condidit. Hoc, quia omnium principum historiam continet, atque hi appellantur Dii in Scripturis, *Pantheon* nuncupavit. A nonnullis citantur hoc titulo, *Memoria Sanctorum*; ut à Pignorio accepi. Orditur illud ab initio mundi: & perducit usque ad Pontificatum Urbani III: cui & opus hoc dicavit. Reponitur à Martino Polono inter eos, è quibus Chronicon suum congessit. Historicus non indiligens dicitur doctissimo Garciæ de Loaisa, notis in Chronicon Isidori. Primus in lucem emisit Basilius Joannes Heroldus.

B. Gisberti, sive Gilberti Confessoris vita (quæ ex MSo cod. in epitome Sanctorum ab Haræo expressa est) auctorem habet æqualem Gisberti: is verò obiit anno cIↃcLXXXIX.

CAP. LV.

Theodericus, abbas Benedictinus, de visionibus, & miraculis S. Hildegardis. Stephanus Hispanus de miraculis S. Rodosindi. Chronicon Roberti, monachi S. Mariani. De Saxonis Grammatici fide, ac dictione. Dodichinus abbas de peregrinatione in terram sanctam, & appendix ejusdem ad Marianũ Scotũ. Joannes Nuscensis *de vita S. Guilielmi.* Weingartensis monachi *Chronicon geminum.* Reinerus, Prior Leodiensis Helinaldi Galli *Historiarũ libri; idem de variorum martyriis.* Engelhardus abbas *de S. Malchthilde.* Ottonis Sanblasiani *appendix ad Ottonem Frisingensem: ejusdem Chronica prima.* Guntheri *historia Constantinopolitana.* Monachi Egmondani *Chronicon Belgicum.* Roberti Montensis *appendix ad Sigeberti Chronicon.* Arnoldi Hildesemensis *appendix ad Chronicon Helmoldi;*

deque

deque ætate ejus, ac fide. Albertus Bohemus.

CIrca annum cIↃCC, quo Henricus VI imperare desiit, atque habenas imperii suscepit Philippus, qui annis prope novem rexit, claruit THEODERICUS, abbas Benedictinus. Hic cùm Godefridus orsus fuisset vitam S. Hildegardis, nec perfecisset: operi ejus, cui princeps jure datus est locus, duos adjecit libros; unum de visionibus S. Hildegardis; alterum de miraculis, quæ Deus per eam fecisset. Tres hosce libros, cum epistolis S. Hildegardis, Coloniæ edidit Quentelius: ac Surius quoque eos habet in Historia Sanctorum Tom. V die XVII Sept. At Theodericus, abbas S. Trudonis, ab hoc est diversus: ut qui vixerit circa annum cIↃC: ut suprà dictum.

Tum quoque STEPHANUS Hispanus, monachus congregat. Cluniacensis cœnobii Cellæ Novæ, in Hispania degebat. Conscripsit miracula S. Rodosindi, episcopi, & monachi. Opus hoc in dicto Cellæ Novæ monasterio adservari MSum, locuples testis est Ambrosius Morales Histor. suæ lib. XVI cap. XXXVI.

Item hoc imperatore claruit ROBERTUS, monachus S. Mariani. Hic Chronicorum opus elaboravit; quod Trecis editum, & Parisiis ex officina Nivelliana, anno cIↃIↃCIX.

SAXO, Grammaticus Sialandicus, Rotschildensis in Dania Ecclesiæ præpositus, ad Andream, Daniæ episcopum, historiam scripsit libris XVI: in qua non pauca sunt fabulosa: ut haut cuncta recipi debeant ἀβασανίστως. Quo nomine & à Scaligero culpatur in opere de emendatione temporum a. *Impunè* inquit *fuerit imperito seculo Hunibaldo cuidam, & Saxoni Grammatico, renascentibus autem literis Annio Monacho Viterbiensi fabulas suas Marrucinis illorum temporum probare.* Nec tamen tantus est fabulator, ac nonnullis videtur; qui eum nullo habent loco. Inter hos est Goropius Becanus: de quo minùs est mirandum, cùm argumentum tractet, non παράδοξον modò, sed etiam ἄδοξον. Rejicit igitur, non quicquid debet, sed quicquid obest caussæ semel susceptæ. Quod ad Saxonis dictionem, tanta hujus est elegantia, ut ætatis illius captum planè excedat; imò cum antiquiorum, & nostri seculi plurimis, certet. Unde Erasmus in Ciceroniano suo sic de eo scribit: *Dania nobis dedit Saxonem Grammaticum, qui suæ gentis historiam splendidè magnificéque contexuit.* Quibus subjungit: *Probo vividum & ardens ingenium, orationem nusquam remissam aut dormitantem, tum miram verborum copiam, sententias crebras, &*

a pag. 496 edit. Raphel. 1598

figurarum admirabilem varietatem, ut satis admirari non queam, unde illa ætate homini Dano tanta vis eloquendi suppetierit. De eodem ita Janus Douza pater præfatione altera Annalium Batavicorum, quos carmine contexuit, *Sed neque Saxonem cognomento Grammaticum, seculi sui vel barbaries, vel impolitia deterruit, quò minùs multifaria metrorum genera oblatâ an quæsita Excursuum occasione festivissimus Chronicorum suorum ornamentis decenter intermisceret, quibus in fortium virorum laudes, ceu pleno quodam redundans alveo illam fœcundi pectoris luxuriem; illud exuberantis ingenii flumen passim per totum historiæ suæ corpus, longè latéque diffunderet.* Perduxit historiam suam usque ad tempora Philippi Cæsaris; sub quo non inglorius vivebat. Mentio ejus fit ab eo, qui Saxonem in Dania, aut vidit, aut videre potuit: discipulo dico S. Guilhelmi, Roschildensis in Dania abbatis; apud quem in præceptoris vita hæc legas: *Mittit itaque in Gallias Saxonem, præpositum Roschildensem, virum honestum; qui ab S. Genovefæ collegio petat dominum Wilhelmum, cum aliis tribus fratribus, mitti in Daniam* &c. Cæterùm etsi Saxo vixerit temporibus Voldomari, seu potiùs Waldemari, quem & in præfatione operis sui compellat: non tamen ad eum usque historiam suam perducit: sed desinit in S. Canuto, Waldemari avo, qui interemptus est anno Christi CIↃCXXXI.

DODECHINUS, seu Dudechinus, Germanus, monachus, & abbas Cœnobii S. Dysibodi, reliquit historiam sanctam, sive de peregrinatione in Palæstinam. Idem Chronicis Mariani Scoti appendicem adjecit ab anno CIↃLXXXIV, usque ad an. CIↃCC: quo tempore vixit. Quamquàm Tritthemius claruisse dicat sub Conrado III, anno CIↃCXL: quod verum esse nequit, si appendix universa sit Dodechini.

Circa annum CIↃCC etiam erat JOANNES NUSCENSIS, monachus montis Virginis. Hic vitam descripsit S. Guilielmi, ordinis sui institutoris. Etiamnum hanc extare, auctor est Joannes Costa in vita S. Donachi monachi; atque ex illo idem tradit Arnoldus Wion; ex Arnoldo autem Possevinus.

Eo quoque tempore vitam egit Altorfensis, sive Weingartensis monachus ad S. Martinum auctor Chronici de Welphis principibus. Terminatur illud in anno CIↃCLXXXI, Frederici imp. XXIX. Idem monachus (nomen ignoratur) reliquit Chronicon imperatorũ Romanorum, ab Julio Cæsare, usque ad mortem Henrici V; quæ incidit in annum CIↃCC. Utrumque Chronicon, ex codice MSo Augustano monasterii SS. Afræ, & Udalrici, in lucem dedit Henricus Canisius T. I Antiq. Lect.

REINERUS, Prior monasterii S. Jacobi Leodicensis ab anno CIↃCXCIV, usque ad annum CIↃCCXXX, condidit historiam Leodicensem, quæ Leodici in memorato cœnobio superest MSa.

Eodem tempore vitæ suæ curriculum decurrebat HELINALDUS Gallus, monachus Frigidi Montis. Condidit historiarum opus libris XLVII; quos ab orbe condito orditur. Præterea conscripsit martyrium S. Gereonis, & sociorum: item Victoris, Cassii, Florentii, & aliorum. Habes apud Surium T. V. die X Octob. De Helinaldo hoc Vincentium Bellovacensem adi Speculi Historialis lib. XXX cap. CVIII: & S. Antonium Chron. par. III. Tit. XVIII cap. V. Sæpius eum exscribit, nec nomen dissimulat, magni Chronici Belgici auctor.

Circa hæc tempora etiam fuisse videtur ENGELHARDUS, abbas in Lanchaim, qui calami sui penicillo depinxit nobis vitam sanctæ virginis Mechthildis, principis Berchtoldi, Comitis de Andechs, & domini in Dyengen ad Isaram, filiæ, Frederici I imperatoris cognatæ, abbatissæ in Damasia seu Dissen, posteaque in Edelsteten seu Oetilstetten; quod monasterium non longè est ab Urspergen, inter Augustam & Ulmam. Vitam eam repræsentat Canisius Tom. V Antiquæ Lect.

Henrico VI, Philippo, & Ottone IV, imperantibus, vixit OTTO SANBLASIANUS, sive de S. Blasio: quomodo vocatus à monasterio S. Blasii: quod ordinis est Benedictini, ac in diœcesi est Constantiensi juxta Albam, fluvium Hercyniæ sylvæ; primamque originem debet imperatori Ottoni Magno. Ab hoc Sanblasiano est appendix illa Chronici Ottonis Frisingensis: quam incipit ab an. CIↃCXLVI, & perducit usque ad annum CIↃCCX: qui tertius erat annus Ottonis IV, sive à coronatione ejus secundus. Simlerus, in appendice Conradi Gesneri, ait, historiam suam perduxisse usque ad tempora Rodulphi Habspurgensis: qui imperare cœpit an. CIↃCCLXXIII. Sed planè fallitur Simlerus, si integer is est Sanblasii liber, quẽ inter alios rerum Germanicarum auctores edidit Christianus Urstisius. Mentionem hujus scriptoris facit Nauclerus lib. II generatione XXXIX: quo loco de Hugone agit, comite Palatino Tubingensi à Guelfone Bavaro in vincula conjecto; deque victoria, quam archiepiscopus Moguntinus ab Romanis retulerat. Etiam Otto ille *Chronica prima* composuit: quibus genealogias omnes sacræ historiæ, usque ad Timotheum, & Titum, Pauli discipulos, complexus fuit. Quod opus MSum exstat Basileæ.

Philippi Imp. tempore floruit & GUNTHERUS, priùs scholasticus, postea monachus in cœnobio Parisiensi; non inclytæ Galliarum urbis; sed alio, ordinis Cisterciensis, in diœcesi Basileensi. In notitiam posteritatis pervenit historiâ suâ Constantinopolitanâ de iis temporibus, quibus strenuè rem gessit Balduinus. Ait ipse, ea se, quæ tradit, ex ore illius Martini abbatis accepisse, qui expugnationi Constantinopolis interfuit. Ex quo, ut ætatem scriptoris, ita &, quantæ fidei sit, intelligimus. Edidit eum Canisius Tom. v. Ant. Lect.

Eodem imperante, præclarum industriæ suæ monumentum reliquit monachus Egmondanus, qui Chronicon Belgicum, & potissimùm Hollandiæ, condidit. Incipit ab anno Christi IↃCXLVII. Desinit in an. CIↃCCV: quo vixit; ut ex operis extremo satis liquet. Scriptor hic, ex bibliotheca V. Cl. Andreæ Schotti, prodiit Francofurti in lucem, unà cum Joanne à Leidis, Carmelita, & Reinero Snoio, Goudano. Sed à typographis pessimè est habitus, magno rei historicæ, & Batavicæ imprimis, damno. Usque adeò multa in eo, vel præterita sunt, vel corrupta, planè etiam perturbatâ temporum ratione. Quod partim ex antiquo cœnobii Egmondani codice membranaceo; partim ex ingenio, deprehendit, & occasione primâ publico testatum faciet, vir summus, Petrus Scriverius. Qui & continuatorem ejusce chronici hactenus ineditum, longéq; fusiùs cuncta prosequentem (quippe qui ultra Florentii v. tempora provehatur) comitem ei dabit ex codice paris vetustatis. Ei nomen *Guilielmo Procuratori*; de quo inferiùs accuratiùs dicemus. Quod autem ad Chronicon Egmondanum attinet, ejus auctorem esse monachum Egmondanum, non tam ex vulgatis elicias libris, quàm membranis ejusdem Scriverii. Nam vulgò quidem legitur ad an. CIↃCLXXVI: *Hoc ex ejus relatione dictum ac certificatum fit, qui ejus peregrinationi interfuit, & idem mortis periculum timuit. Postea moritur.* Ubi in Scriverii MSo est: *timuit, postea monachus noster*. Ætatem autem clarè cognoscas ex verbis istis extremo Chronico, puta ad an. MCCV: *Ecce longam gestorum seriem qualicunque stylo exaravimus. Alia præter hæc si fortè supervenient, quæ ad præsens negotium spectant, alteriùs executioni committimus.*

Imperante Ottone IV, qui Philippo successit anno CIↃCCVIII fuit ROBERTUS MONTENSIS, abbas Normannus Gallus. Unde & in quibusdam MSSis vocatur *Robertus abbas de Normannia*, uti in eo qui in bibliothecâ publicâ Cantabrigiensis Academiæ. Aliis

Aliis [a] quoque vocatur ROBERTUS NORMANNUS, *abbas Montis Navalis*; vel simpliciter, *Robertus, abbas montis Navalis* [b]. Continuavit is Chronicon Sigeberti usque ad an. cIɔccx. Item edidit librum de suis temporibus, atque alterum de vita Henrici, primi ejus nominis Anglorum Regis. Adhæc acta conciliorum. Nempe ipse interfuerat concilio tum Romano, tum Tolesano: quæque viderat, literis mandavit. Præterea libros VII de bello sacro Christianorum principum: quod opus prodiit Basileæ. A Joanne Lelando, quem & Possevinus sequitur, traditum est, continuari ab eo Chronicon Sigeberti usque ad annum cIɔCLVIII: atque ipsum tum temporis claruisse. Sed duobus, & quinquaginta annis, ulteriùs processisse, nemo negabit, qui appendicem eam inspexerit. Idem Possevinus consignasse ait tum gesta Marodoci, tum etiam Waluwani. Nimirum confudit duos Robertos Montenses Normannos: quorum uterque abbas, sed unus cœnobii S. Michaëlis, idq; temporibus Stephani regis & Henrici II: alter abbas Abrincensis, idque temporibus Henrici II, Richardi I & Joannis Regis. Qui ad hæc tempora pertinet.

[a] *Miræus in Chron. ord. Præmonstr. pag. 16.*
[b] *Mejero in Annal. Fland. ad an. 1147.*

ARNOLDUS, HILDESEMENSIS Præpositus, vixit tempore Othonis IV, ac Chronico Slavorum, quod Helmoldum, presbyterum Buzoviensem, auctorem habet, supplementum addidit: atque id opus dicavit Philippo, Racesburgensis Ecclesiæ antistiti. Præfationem sic orditur: *Quia bonæ memoriæ Helmoldus Sacerdos historias de subactione, seu vocatione Slavorū, & gesta Pontificum, quorum instantiâ Ecclesiæ harum regionum invaluerunt, debito fine, ut voluit, non consummavit: Deo cooperante, huic operi, vel labori, insistere decrevimus.* Lib. IV cap. XIX refert epistolam à Carolo Cancellario ad se missam. In inscriptione ejus appellatur Hildesemensis præpositus. Sed pòst Abbatem fuisse Lubecensem, colligere est ex MSo Pucheniano; ubi ita vocari, Reineccius auctor est. Qui & eodem pertinere existimat, tum quæ de Lubecensibus adfert: tum crebras monasticæ vitæ laudes. Desinit Arnoldus in temporibus Ottonis IV. Quamquam aliqua in fine desiderantur. Sed multò pòst vixisse non potest. Siquidem ex memoratâ epistolâ liquet, familiarem fuisse Conrado Cancellario: qui cùm, resignato episcopatu Hildesheimensi, Herbipolensis, seu Wirzeburgensis factus esset episcopus; dum se illis opponit, qui Ecclesiæ res invaserant, in Herbipolensi ab iis civitate occisus est. Factum id temporibus Cæsaris Philippi, ac regis Romani Ottonis: ut cognoscimus ex Arnoldi hujus libro VII cap. II.

In re-

In rebus Slavonicis fide dignus eſt: non iis item, quæ de Italiæ, Siciliæ, Græcorumque rebus, adnectit: in quibus ſatius ſit alios audire, qui ex profeſſo de iis tractarunt.

Diſpiciendum verò, utrùm & hîc locum mereatur ALBERTUS BOHEMUS, decurio, & archidiaconus Laureacenſis. Ottoni IV is à conſiliis fuit, atque, ut verba retineam, quibus ſe ipſum nuncupat, executor ſententiarum ſedis Apoſtolicæ generalis per totam Alemaniam, & judex delegatus contra Imp. Fredericum II hæreticum. Sic imperatorem appellat. Hujus commentariis autographis in membrana ſcriptis adjutum ſe ait Jo. Aventinus, cùm conderet ſeptimum, eundemque ultimum librum annalium Bojorum. Sed mihi nec apographum eorum cernere contigit.

CAP. LVI.

Ioannis Oxfordii hiſtoria Anglicana, atque opus de itinere ſuo Siculo. Idemne Scalæ Chronici ſit auctor. Rogeri Houedeni annales Anglicani, ac commentarii de regibus Northumbriæ. Ioſephus Devonius, ſive Iſcanus, auctor poëmatis de bello Trojano, quod Cornelii Nepotis nomen ementitur. Idem explicatus, & correctus. In dubium vocatur ſententia Pitſei, exiſtimantis, Iſcanum tandem factum eſſe Burdigalenſem archiepiſcopum, idq; favore Balduini Cantuarienſis. Colmannus Sapiens. Gervaſius Tilberienſis. Rogerus Crolandienſis. Gervaſius Dorobernenſis. Gilbertus de Hoilandia. Guilielmus Litle, ſeu Parvus, ſive Neuburgenſis, quâ fide ſcripſerit. Radulphus, vel, juxta alios, Richardus de Diceto. Ioannes de Forda. Iocelinus Brakelonde. Ioannes Graye. Adamus Barkingenſis. Hugo Candidus. Stephanus Langtonus. Alanus Teukesburienſis.

QUo tempore Philippus, atque Otto IV, imperium Rom. tenuere: eo in Anglia regnavit Joannes. Nam Philippus quidem, qui Barbaroſſæ filius erat, ſucceſſit Henrico VI, an. CIƆXCIX. Huic eodem anno oppoſuere alii Ottonem IV, Saxonem. Anno CIƆCCVIII Bambergæ occiditur Philippus. Exinde ſolus imperat Otto. Anno CIƆCCXII, excommunicato à Pontifice Ottone, eligitur

gitur Fredericus II, Barbarossæ nepos. An. cIɔccxVIII moritur Otho imperator, ac solus rerum potitur Fredericus II. At omni penè hoc tempore regnavit in Anglia Joannes primus. Nam an. cIɔcxcIX, quo dicebamus, ab his Philippum, ab aliis Othonem, imperatores creatos, in Anglia regnare cœpit Joannes. Ac biennio solo ante Ottonem decessit: anno puta cIɔccxVI. Itaque eos nunc seorsim (plusculi enim sunt) complecti visum, qui, temporibus regis Joannis, monumentis suis historiam in Britannia illustrarunt.

Princeps esto JOANNES OXFORDIUS, , sive de Oxonio, decanus Collegii Sarisburiensis. Hic posteris transmisit historiam Anglicam: quæ quanto in honore à plerisque soleat haberi, argumento illud erit, quòd ei proximus post Gualterum Monemutensem tribuatur locus. Vide Hectorem Boëthium in præfatione historiæ Scoticæ ad Jacobum V Scotorum regem. Librum etiam reliquit de itinere suo in Siciliam: quò ad regem Guilielmum missus fuerat ob sponsalia Joannæ, Henrici II, regis Anglorum filiæ; regum, Richardi, & Joannis, sororis. Idem Lelando auctor videtur voluminis, cui nomen *Scalæ chronici*. Sed hunc eo refellit Balæus, quòd hoc in chronico citetur Otterburnus Minorita. Imò nec istud satis scio, recténe nomen operis extulerit. Suspicor enim potiùs illud vocari *Scotochronicon*, quia Scotorum tempora persequatur. Quomodo opus suum inscripsit Joannes de Forda: ut mox dicemus. Sed de hoc aliquid quoque afferemus, ubi ad Thomam Grajum deventum erit.

Claruit & tum ROGERIUS DE HOVEDEN, Britannus. Inter domesticos fuerat Henrici II, Anglorum regis: ut in annalibus suis tradit Gualterus Coventriensis. Post obitum verò ejus, præter alia, elucubrávit libros duos Annalium Anglicanorum; quos, ubi Beda desiit, auspicatur; ac perducit usq; ad Joannem regem; qui regnare cœpit an. cIɔcxcIX, uti antè diximus. MSum id opus Cantabrigiæ adservat bibliotheca, quæ est in collegio S. Benedicti. Thomas James [a] in bibliotheca ea S. Benedicti exstare ait *excerptiones de Chronicis Roberti de Houeden*. Uti quoque privata baronis Lumlejani, atque alia Gualteri Copi. Condidit & historiam regum Northumbriæ. Ejus commentarios Eduardus, primus hujus nominis Angliæ rex, sedulò jussit acquiri, cùm ei de titulo regni Scotici controversia esset: ut auctor est Ranulphus lib. VII cap. XXXIX. V. CL. Henricus Savile, præfatione in scriptores Angliæ à se editos Londini, vocat eum *auctorem cum primis bonum & diligentem, verissimumque superiorū*

[a] Pag. 74

temporum indicem. Primarium fuisse Theologiæ professorem in Academiâ Oxoniensi; totamque Thomæ Becketi vitam scripsisse; testes sunt Robertus Parsons in Admonitione, controversiâ II cap. x, & Bryanus Twynus lib. I I de Antiquitate Acad. Oxon.

Etiam Henrici I I, Richardi, & Joannis, Angliæ regum, temporibus, claruit JOSEPHUS DEVONIUS, sive ISCANUS, vel EXCESTRIENSIS. Natus est in Devonia, quæ citerior Dunmoniorum, seu Damnoniorum regio est. Sed educatus est Iscæ, civitate Cornwalliæ, seu Cornubiæ; quæ est altera pars Damnoniorum. Atque hinc liquet, unde nunc *Devonius*, nunc *Iscanus*, dicatur. Vir fuit Latinè, Græceque doctus: & admodum disertus: imò poëtarum Britannicorum suo ævo princeps. Patronum habuit Balduinum, Cantuariensem archiepiscopum. Cui & dedicavit, tum libros sex de bello Trojano; tum Antiocheidem suam: præter quæ & panegyricum in Henricum I I edidit, & librum de institutione Cyri, & nugas amatorias, & epigrammata, & carmina varia: ut auctor est Balæus. Libri sex de bello Trojano prodiere Basileæ, primùm divulgante Albano Torino. In eo opere expressit Iscanus historiam, quæ Daretis Phrygii nomen præfert. Initium operis hujusmodi est:

Iliadum lacrymas, concessaq; Pergama fatis,
Prælia bina ducum, bis adactam cladibus urbem,
In cineres querimur.

Poëticas fabulas segregat, veritati historiæ insistens, quantum licet. Hoc volunt verba ista:

Quos superos in vota vocem? mens conscia veri
Proscripsit longè ludentem ficta poëtam.

Negat se Homerum sectari, qui multa mentitur. Id cùm non satis perspiceret Albanus Torinus, vir eruditus, pro *conscia veri*, putavit legendum, *æmula veri*: quod menti poëtæ adversatur. Uti & sequentia ostendunt:

Quin te Cecropii mentita licentia pagi,
Et lædant figmenta, pater, quo præside floret
Tantia, & in priscas respirat libera leges.

Ubi *Cecropium pagum* appellat poëtas Græculos, homines gentiles, sive pago deditos, ut Prudentius loquitur. Quod satis ostendit, non esse poëtam gentilem, nedum Cornelium Nepotem. Cæterùm pro *Tantia* idem Albanus Torinus legendum putabat *Pontia*, sed perperam. Rectum est *Cantia*. Quippe alloquitur Mæcenatem suum Baldui-

Balduinum, archiepiscopum Cantuariensem: quem & alibi sic compellat:

In numerum jam crescit honor, te tertia poscit
Insula, jam meminit Wigornia, Cantia discit,
Romanus meditatur apex, & naufraga Petri
Ductorem in mediis exspectat cymba procellis.

Ubi Balduino optat atque ominatur summi pontificis dignitatem. Meminit Josephi hujus & Guilielmus Fastregicus libro de rerum originibus. Joannes Pitseus, opere de scriptoribus Angliæ, refert, favore & gratiâ Balduini, cujus antè meminimus, tandem factum esse archiepiscopum Burdigalensem. Quod unde hauserit, nescio. Nihil quidem de eo Lelandus, aut Balæus. Planeque erroneum censeo. Sanè apud Gabrielem Lurbeum, in Chronico rerum Burdigalensium, lego, anno quidem CIↃCLXXXI, Eliam quendam fuisse archiepiscopum; Guilielmum autem an. CIↃCCXXIV: de Josepho hoc ibi ne γρῦ quidem; uti nec apud Democharem, in catalogo Burdigalensium episcoporum, aut Joannem Chenu in historiâ episcoporum Galliæ. Et sanè quàm parum credibile est, tantum gratiâ apud Gallos valuisse Cantuariensem præsulem, ut, ejus postulato, hominem Anglum facerent archiepiscopum Burdigalensem.

Tum quoque COLMANNUS Sapiens, Britannus, in pretio habebatur. Composuit Chronicon rerum gestarum, catalogum regum Angliæ, dialogum de bellis Danicis. Item Angliam descripsit. Est hic inter præcipuos rerum Britannicarum auctores: ac crebrò ejus auctoritate se tuetur Joannes Hardingus in Chronicis, imprimis libro II.

His se socium addit ejusdem temporis historicus GERVASIUS TILBERIENSIS: qui Possevino minùs rectè *Tilgeriensis* dicitur; cùm oppidum, unde nomen traxit, vocetur Tilburia, vel Tilberia; quod in Anglia, in litore Thamesino, situm est. Henrici II, Anglorum regis, nepos, atque Arelatensis ditionis mareschallus fuit. Illustravit historiam Britannicam Galfridi Monemutensis. Præterea condidit historiam terræ sanctæ. Item scripsit originem Burgundionum, & mirabilia orbis: præterea Chronicon, cui titulus, de otiis imperialibus. Hoc dedicavit Othoni IV imperatori. Ac MSum reperitur Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Adhæc reliquit tripartitam Angliæ historiam, quam Balæus digessit in tres, ut vulgò vocant, columnas: atque inde *Tricolumnium* inscripsit. Quo ex opere

vixit in aula regis Anglorum, Henrici II. Eo defuncto, clericus ac familiaris fuit Joannis; cujus tum tutorem fuisse Gyraldum, diximus. Postea Gualterus factus est canonicus Sarisburiensis. Exinde præcentor Lincolniensis. Anno autem cIↃXCVII, qui Richardi regis fuit octavus, creatus est archidiaconus Oxoniensis. Multa lusit adversus Papæ,& cardinalium mores: quæ reperiuntur inter Poëmata veterum de corrupto Ecclesiæ statu. Ab eruditione singulari, & curialibus facetiis, commendat eum Sylvester Gyraldus: qui & ei dicavit libros suos de procemiis operum suorum, deque symbolis electorum. Hoc loco autem commemoratur à nobis propter *Topographiæ compendium* ab eo editum. Item ob alterum opus, quod *Epitome Cambriæ* inscribitur.

Vivebat & tum LAURENTIUS LEODICENSIS, monachus cœnobii S. Laurentii, apud Leodicenses. Consignavit gesta Episcoporum Verdunensium, & abbatum S. Vitoni, ab anno cIↃXLVIII ad annum usque cIↃXCVII. Superest id opus MSum, tum in S. Vitoni cœnobio, tum Leodici in Monasterio S. Laurentii.

Iisdẽ temporibus effulsit TAGENO, Decanus Patavinus; qui expeditionẽ Cæsaris Barbarossæ in Palæstinam descripsit. Patavinus autẽ, vel potiùs Paraviensis, dictus est à Patavio Germanico, civitate episcopali inferioris Bavariæ inter Danubii & Oeni confluentes. Fidem autem eo majorem hic scriptor meretur, quòd expeditioni Asiaticæ cum Diepoldo episcopo interfuerit: ut Gaspar Bruschius refert lib. II de Laureaco. De eo sic Aventinus in annalibus Bojorum lib. VII a: *Theobaldi jussu, ejus decurio Tageno expeditionem hanc æternitati literarum consecravit; quam ego Reichersbergii inveni; eamque Conrado Adelmanno, mystæ Augustensi, ut illam publicandam curaret, superiore anno misi. Quamobrem is tam diu rem differat, nescio.* Hæc Aventinus. Sed quod mystes ille Augustensis non fecit, id post annos demum septuaginta, vel circiter, præstitit Marquardus Freherus; qui hunc Tagenonis librum volumini ineditorum de rebus Germanicis scriptorum adtexuit.

a Pag. 523. edit. Pernæ.

Tum quoq; erat alter ille, sed anonymus, qui & ipse literis mandavit Asiaticam Frederici Barbarossæ expeditionem, à Canisio editam Tom. V Antiq. Lect. Desinit in morte Barbarossæ. Cujus ætate vixisse, præfatio indicat. Eum cum Tagenone conferre, nec inutile sit, nec injucundum.

MAGNUS RICHOBERGENSIS Noricus, flamen Augustinianus, fuit temporibus Henrici VI. Chronica condidit; quibus se adjutum profitetur Jo. Aventinus in scribendo lib. VI annal. Bojorum.

rum. Videtur hoc esse Chronicon illud Monasterii Reicherspergensis, quod primus Monachii an. cIↄIↄVI edidit vir nobilis Christophorus Gewoldus, J. C. & Maximiliano, Bavariæ duci, à consiliis.

Æqualis huic erat is, qui libris quinque complexus est vitam S. Hugonis, episcopi Lincolniensis. Quippe scriptor ille familiariter Hugone hoc usus fuit. Decessit autem Hugo anno cIↄcxcIV. Ex auctore hoc alius, maximâ ex parte, excerpsit vitam illam Hugonis, quam Surius, sed stylo fere mutato, exhibet T. VI die XVII Nov.

Item tum vivebat LAMBERTUS PARVUS, Leodicensis monachus Cœnobii S. Jacobi ord. S. Benedicti. Tradidit res gestas episcoporum Leodicensium ab an. IↄcccclxxxvIII ad annum usque cIↄcxcIV: quo vivere desiit.

ELYMANDUS, seu Elimandus, Frigidi montis monachus, in agro Beluacensi claruit temporibus Henrici VI, ac Chronicon contexuit libris XLVIII; quibus omne ævum ab orbe condito ad sua usque tempora complexus fuit. Alia quoque ejusdem commemorat Jac. Phil. Bergomas Chr. Suppl. lib. XII ad an. cIↄcxcIX. Multa ex hoc Elimando, adscripto auctoris nomine, referuntur in magno istoc Chronico Belgico, cujus canonicus Regularis ordinis S. Augustini prope Nussiam auctor est.

Ad hæc tempora quoque pertinet GUALTERUS DE CONSTANTIIS, Britannus, priùs episcopus Lincolniensis, posteaque archiepiscopus Rothomagensis: quem honorem consecutus est an. cIↄcLXXXIV. Idem regem suum Richardum in Palæstinam proficiscentem comitatus fuit: deque ejus peregrinatione librum inter alia conscripsit.

Non alter Gualterum hunc melius comitetur hic, quàm GUILIELMUS PEREGRINUS, genere Anglus; Richardi, Angliæ regis, itidem in itinere Palæstino, ac Syriaco, comes. Hic carmine heroico panxit Hodœporicon regis sui, Richardi: in quo depingit, quæcunque eo in itinere vidisset. Carmen id Huberto, archiepiscopo Cantuariensi, & Stephano Turnehamo, militum præfecto, viro scientiæ militaris scientissimo, dedicavit.

Eâdem de caussâ his jungendus RICHARDUS, Canonicus Londinensis, vir ob eruditionem Richardo, regi suo, carissimus; ac similiter peregrinationis, in Palæstinam, ac Syriam susceptæ, comes. Qui & ipse inter alia itinerarium, ac gesta ejus regis, conscri-

 psit.

psit. Exstat MSus Cantabrigiæ in Collegio S Benedicti. Cæterùm non tantùm sub Richardo floruit: sed etiam sub rege Joanne.

GODEFRIDUS, VITERBIENSIS presbyter, à sacris scriniis fuit Conrado III, & Frederico I. Peregrinatione XL annorum, in qua bibliothecas omnes excussit, magnam sibi eruditionem paravit, non rerum modò, sed etiam linguarum: quippe & vulgares sciebat complures; & Latinè, Græcè, Hebraicè, ac Chaldaicè, doctus fuit. Hic nominis sui famam longè diffudit Chronico universali; quod partim prosâ, partim carmine, condidit. Hoc, quia omnium principum historiam continet, atque hi appellantur Dii in Scripturis, *Pantheon* nuncupavit. A nonnullis citantur hoc titulo, *Memoria Sanctorum*; ut à Pignorio accepi. Orditur illud ab initio mundi: & perducit usque ad Pontificatum Urbani III: cui & opus hoc dicavit. Reponitur à Martino Polono inter eos, è quibus Chronicon suum congessit. Historicus non indiligens dicitur doctissimo Garciæ de Loaisa, notis in Chronicon Isidori. Primus in lucem emisit Basilius Joannes Heroldus.

B. Gisberti, sive Gilberti Confessoris vita (quæ ex MSo cod. in epitome Sanctorum ab Haræo expressa est) auctorem habet æqualem Gisberti: is verò obiit anno CIↃCLXXXIX.

CAP. LV.

Theodericus, abbas Benedictinus, de visionibus, & miraculis S. Hildegardis. Stephanus Hispanus de miraculis S. Rodosindi. Chronicon Roberti, monachi S. Mariani. De Saxonis Grammatici fide, ac dictione. Dodichinus abbas de peregrinatione in terram sanctam, & appendix ejusdem ad Marianũ Scotũ. Joannes Nuscensis *de vita S. Guilielmi.* Weingartensis monachi *Chronicon geminum.* Reinerus, Prior Leodiensis Helinaldi Galli *Historiarũ libri; idem de variorum martyriis.* Engelhardus abbas *de S. Malchthilde.* Ottonis Sanblasiani *appendix ad Ottonem Frisingensem: ejusdem Chronica prima.* Guntheri *historia Constantinopolitana.* Monachi Egmondani *Chronicon Belgicum.* Roberti Montensis *appendix ad Sigeberti Chronicon.* Arnoldi Hildesemensis *appendix ad Chronicon Helmoldi;* deque

deque ætate ejus, ac fide. Albertus Bohemus.

Circa annum cIↃCC, quo Henricus VI imperare desiit, atque habenas imperii suscepit Philippus, qui annis prope novem rexit, claruit THEODERICUS, abbas Benedictinus. Hic cùm Godefridus orsus fuisset vitam S. Hildegardis, nec perfecisset: operi ejus, cui princeps jure datus est locus, duos adjecit libros; unum de visionibus S. Hildegardis; alterum de miraculis, quæ Deus per eam fecisset. Tres hosce libros, cum epistolis S. Hildegardis, Coloniæ edidit Quentelius: ac Surius quoque eos habet in Historia Sanctorum Tom. V die XVII Sept. At Theodericus, abbas S. Trudonis, ab hoc est diversus: ut qui vixerit circa annum cIↃC: ut suprà dictum.

Tum quoque STEPHANUS Hispanus, monachus congregat. Cluniacensis cœnobii Cellæ Novæ, in Hispania degebat. Conscripsit miracula S. Rodosindi, episcopi, & monachi. Opus hoc in dicto Cellæ Novæ monasterio adservari MSum, locuples testis est Ambrosius Morales Histor. suæ lib. XVI cap. XXXVI.

Item hoc imperatore claruit ROBERTUS, monachus S. Mariani. Hic Chronicorum opus elaboravit; quod Trecis editum, & Parisiis ex officina Nivelliana, anno cIↃIↃCIX.

SAXO, Grammaticus Sialandicus, Rotschildensis in Dania Ecclesiæ præpositus, ad Andream, Daniæ episcopum, historiam scripsit libris XVI: in qua non pauca sunt fabulosa: ut haut cuncta recipi debeant ἀβασανίστως. Quo nomine & à Scaligero culpatur in opere de emendatione temporum a. *Impunè inquit fuerit imperito seculo Hunibaldo cuidam, & Saxoni Grammatico, renascentibus autem literis Annio Monacho Viterbiensi fabulas suas Marrucinis illorum temporum probare.* Nec tamen tantus est fabulator, ac nonnullis videtur; qui eum nullo habent loco. Inter hos est Goropius Becanus: de quo minùs est mirandum, cùm argumentum tractet, non παράδοξον modò, sed etiam ἄδοξον. Rejicit igitur, non quicquid debet, sed quicquid obest caussæ semel susceptæ. Quod ad Saxonis dictionem, tanta hujus est elegantia, ut ætatis illius captum planè excedat; imò cum antiquiorum, & nostri seculi plurimis, certet. Unde Erasmus in Ciceroniano suo sic de eo scribit: *Dania nobis dedit Saxonem Grammaticum, qui suæ gentis historiam splendidè magnificéque contexuit.* Quibus subjungit: *Probo vividum & ardens ingenium, orationem nusquam remissam aut dormitantem, tum miram verborum copiam, sententias crebras, &*

a pag. 496 edit. Raphel. 1598

figurarum admirabilem varietatem, ut satis admirari non queam, unde illa ætate homini Dano tanta vis eloquendi suppetierit. De eodem ita Janus Douza pater præfatione altera Annalium Batavicorum, quos carmine contexuit: *Sed neque Saxonem cognomento Grammaticum, seculi sui vel barbariei, vel impolitia deterruit, quò minus multifaria metrorum genera oblatâ an quæsita Excursuum occasione festivissimus Chronicorum suorum ornamentis decenter intermisceret; quibus in fortium virorum laudes, ceu pleno quodam redundans alveo illam fœcundi pectoris luxuriem; illud exuberantis ingenii flumen passim per totum historiæ suæ corpus, longè latéq; diffunderet.* Perduxit historiam suam usque ad tempora Philippi Cæsaris; sub quo non inglorius vivebat. Mentio ejus fit ab eo, qui Saxonem in Dania, aut vidit, aut videre potuit: discipulo dico S. Guilhelmi, Roschildensis in Dania abbatis; apud quem in præceptoris vita hæc legas: *Mittit itaque in Gallias Saxonem, præpositum Roschildensem, virum honestum; qui ab S. Genovefæ collegio petat dominum Wilhelmum, cum aliis tribus fratribus, mitti in Daniam &c.* Cæterùm etsi Saxo vixerit temporibus Voldomari, seu potiùs Waldemari, quem & in præfatione operis sui compellat: non tamen ad eum usque historiam suam perducit: sed desinit in S. Canuto, Waldemari avo, qui interemptus est anno Christi CIↃCXXXI.

DODECHINUS, seu Dudechinus, Germanus, monachus, & abbas Cœnobii S. Dysibodi, reliquit historiam sanctam, sive de peregrinatione in Palæstinam. Idem Chronicis Mariani Scoti appendicem adjecit ab anno CIↃLXXXIV, usque ad an. CIↃCC:I quo tempore vixit. Quamquàm Tritthemius claruisse dicat sub Conrado III, anno CIↃCXL: quod verum esse nequit, si appendix universa sit Dodechini.

Circa annum CIↃCC etiam erat JOANNES NUSCENSIS, monachus montis Virginis. Hic vitam descripsit S. Guilielmi, ordinis sui institutoris. Etiamnum hanc exstare, auctor est Joannes Costa in vita S. Donachi monachi; atque ex illo idem tradit Arnoldus Wion; ex Arnoldo autem Possevinus.

Eo quoque tempore vitam egit Altorfensis, sive Weingartensis monachus ad S. Martinum auctor Chronici de Welphis principibus. Terminatur illud in anno CIↃCLXXXI, Frederici imp. XXIX. Idem monachus (nomen ignoratur) reliquit Chronicon imperatorũ Romanorum, ab Julio Cæsare, usque ad mortem Henrici V; quæ incidit in annum CIↃCC. Utrumque Chronicon, ex codice MSo Augustano monasterii SS. Afræ, & Udalrici, in lucem dedit Henricus Canisius T. I Antiq. Lect.

REI-

REINERUS, Prior monasterii S. Jacobi Leodicensis ab anno CIↃCXCIV, usque ad annum CIↃCCXXX, condidit historiam Leodicensem, quæ Leodici in memorato cœnobio superest MSa.

Eodem tempore vitæ suæ curriculum decurrebat HELINALDUS Gallus, monachus Frigidi Montis. Condidit historiarum opus libris XLVII; quos ab orbe condito orditur. Præterea conscripsit martyrium S. Gereonis, & sociorum: item Victoris, Cassii, Florentii, & aliorum. Habes apud Surium T. V. die X Octob. De Helinaldo hoc Vincentium Bellovacensem adi Speculi Historialis lib. XXX cap. CVIII: & S. Antonium Chron. par. III. Tit. XVIII cap. V. Sæpius eum exscribit, nec nomen dissimulat, magni Chronici Belgici auctor.

Circa hæc tempora etiam fuisse videtur ENGELHARDUS, abbas in Lanchaim, qui calami sui penicillo depinxit nobis vitam sanctæ virginis Mechthildis, principis Berchtoldi, Comitis de Andechs, & domini in Dyengen ad Isaram, filiæ, Frederici I imperatoris cognatæ, abbatissæ in Damasia seu Dissen, posteaque in Edelstetten seu Oetilstetten; quod monasterium non longè est ab Urspergen, inter Augustam & Ulmam. Vitam eam repræsentat Canisius Tom. V Antiquæ Lect.

Henrico VI, Philippo, & Ottone IV, imperantibus, vixit OTTO SANBLASIANUS, sive de S. Blasio: quomodo vocatus à monasterio S. Blasii: quod ordinis est Benedictini, ac in diœcesi est Constantiensi juxta Albam, fluvium Hercyniæ sylvæ; primamque originem debet imperatori Ottoni Magno. Ab hoc Sanblasiano est appendix illa Chronici Ottonis Frisingensis: quam incipit ab an. CIↃCXLVI, & perducit usque ad annum CIↃCCX: qui tertius erat annus Ottonis IV, sive à coronatione ejus secundus. Simlerus, in appendice Conradi Gesneri, ait, historiam suam perduxisse usque ad tempora Rodulphi Habspurgensis: qui imperare cœpit an. CIↃCCLXXIII. Sed planè fallitur Simlerus, si integer is est Sanblasii liber, qué inter alios rerum Germanicarum auctores edidit Christianus Urstisius. Mentionem hujus scriptoris facit Nauclerus lib. II generatione XXXIX: quo loco de Hugone agit, comite Palatino Tubingensi à Guelfone Bavaro in vincula conjecto; deque victoria, quam archiepiscopus Moguntinus ab Romanis retulerat. Etiam Otto ille *Chronica prima* composuit: quibus genealogias omnes sacræ historiæ, usque ad Timotheum, & Titum, Pauli discipulos, complexus fuit. Quod opus MSum exstat Basileæ.

Philippi Imp. tempore floruit & GUNTHERUS, priùs scholasticus, postea monachus in cœnobio Parisiensi; non inclytæ Galliarum urbis; sed alio, ordinis Cisterciensis, in diœcesi Basileensi. In notitiam posteritatis pervenit historiâ suâ Constantinopolitanâ de iis temporibus, quibus strenuè rem gessit Balduinus. Ait ipse, ea se, quæ tradit, ex ore illius Martini abbatis accepisse, qui expugnationi Constantinopolis interfuit. Ex quo, ut ætatem scriptoris, ita &, quantæ fidei sit, intelligimus. Edidit eum Canisius Tom. v. Ant. Lect.

Eodem imperante, præclarum industriæ suæ monumentum reliquit monachus Egmondanus, qui Chronicon Belgicum, & potissimùm Hollandiæ, condidit. Incipit ab anno Christi IↃCXLVII. Definit in an. CIↃCCV: quo vixit; ut ex operis extremo satis liquet. Scriptor hic, ex bibliotheca V. Cl. Andreæ Schotti, prodiit Francofurti in lucem, unà cum Joanne à Leidis, Carmelita, & Reinero Snoio, Goudano. Sed à typographis pessimè est habitus, magno rei historicæ, & Batavicæ imprimis, damno. Usque adeò multa in eo, vel prætermissa sunt, vel corrupta, planè etiam perturbatâ temporum ratione. Quod partim ex antiquo cœnobii Egmondani codice membranaceo; partim ex ingenio, deprehendit, & occasione primâ publico testatum faciet, vir summus, Petrus Scriverius. Qui & continuatorem ejusce chronici hactenus ineditum, longéq; fusiùs cuncta prosequentem (quippe qui ultra Florentii V. tempora provehatur) comitem ei dabit ex codice paris vetustatis. Ei nomen *Guilielmo Procuratori*; de quo inferiùs accuratiùs dicemus. Quod autem ad Chronicon Egmondanum attinet, ejus auctorem esse monachum Egmondanum, non tam ex vulgatis elicias libris, quàm membranis ejusdem Scriverii. Nam vulgò quidem legitur ad an. CIↃCLXXVI: *Hoc ex ejus relatione dictum ac certificatum fit, qui ejus peregrinationi interfuit, & idem mortis periculum timuit. Postea moritur.* Ubi in Scriverii MSo est: *timuit, postea monachus noster.* Ætatem autem clarè cognoscas ex verbis istis extremo Chronico, puta ad an. MCCV: *Ecce longam gestorum seriem qualicunque stylo exaravimus. Alia præter hæc si fortè supervenient, quæ ad præsens negotium spectant, alteriùs executioni committimus.*

Imperante Ottone IV, qui Philippo successit anno CIↃCCVIII fuit ROBERTUS MONTENSIS, abbas Normannus Gallus. Unde & in quibusdam MSSis vocatur *Robertus abbas de Normannia*, uti in eo qui in bibliothecâ publicâ Cantabrigiensis Academiæ.

Aliis

Aliis a quoque vocatur ROBERTUS NORMANNUS, *abbas Montis Navalis*; vel simpliciter, *Robertus, abbas montis Navalis b*. Continuavit is Chronicon Sigeberti usque ad an. CIↃCCX. Item edidit librum de suis temporibus, atque alterum de vita Henrici, primi ejus nominis Anglorum Regis. Adhæc acta conciliorum. Nempe ipse interfuerat concilio tum Romano, tum Tolesano: quæque viderat, literis mandavit. Præterea libros VII de bello sacro Christianorum principum: quod opus prodiit Basileæ. A Joanne Lelando, quem & Possevinus sequitur, traditum est, continuari ab eo Chronicon Sigeberti usque ad annum CIↃCLVIII: atque ipsum tum temporis claruisse. Sed duobus, & quinquaginta annis, ulteriùs processisse, nemo negabit, qui appendicem eam inspexerit. Idem Possevinus consignasse ait tum gesta Marodoci, tum etiam Waluwani. Nimirum confudit duos Robertos Montenses Normannos: quorum uterque abbas, sed unus cœnobii S. Michaëlis, idq; temporibus Stephani regis & Henrici II: alter abbas Abrincensis, idque temporibus Henrici II, Richardi I & Joannis Regis. Qui ad hæc tempora pertinet.

a *Miræus in Chron. ord. Præmonstr. pag. 16.*
b *Mejero in Annal. Fland. ad an. 1147.*

ARNOLDUS, HILDESEMENSIS Præpositus, vixit tempore Othonis IV, ac Chronico Slavorum, quod Helmoldum, presbyterum Buzoviensem, auctorem habet, supplementum addidit: atque id opus dicavit Philippo, Racesburgensis Ecclesiæ antistiti. Præfationem sic orditur: *Quia bonæ memoriæ Helmoldus Sacerdos historias de subactione, seu vocatione Slavorũ, & gesta Pontificum, quorum instantiâ Ecclesiæ harum regionum invaluerunt, debito fine, ut voluit, non consummavit: Deo cooperante, huic operi, vel labori, insistere decrevimus.* Lib. IV cap. XIX refert epistolam à Carolo Cancellario ad se missam. In inscriptione ejus appellatur Hildesemensis præpositus. Sed pòst Abbatem fuisse Lubecensem, colligere est ex MSo Pucheniano; ubi ita vocari, Reineccius auctor est. Qui & eodem pertinere existimat, tum quæ de Lubecensibus adfert: tum crebras monasticæ vitæ laudes. Definit Arnoldus in temporibus Ottonis IV. Quamquam aliqua in fine desiderantur. Sed multò pòst vixisse non potest. Siquidem ex memoratâ epistolâ liquet, familiarem fuisse Conrado Cancellario: qui cùm, resignato episcopatu Hildesheimensi, Herbipolensis, seu Wirzeburgensis factus esset episcopus; dum se illis opponit, qui Ecclesiæ res invaserant, in Herbipolensi ab iis civitate occisus est. Factum id temporibus Cæsaris Philippi, ac regis Romani Ottonis: ut cognoscimus ex Arnoldi hujus libro VII cap. II.

In re-

In rebus Slavonicis fide dignus est: non iis item, quæ de Italiæ, Siciliæ, Græcorumque rebus, adnectit: in quibus satius sit alios audire, qui ex professo de iis tractarunt.

Dispiciendum verò, utrùm & hîc locum mereatur ALBERTUS BOHEMUS, decurio, & archidiaconus Laureacensis. Ottoni IV is à consiliis fuit, atque, ut verba retineam, quibus se ipsum nuncupat, executor sententiarum sedis Apostolicæ generalis per totam Alemaniam, & judex delegatus contra Imp. Fredericum II hæreticum. Sic imperatorem appellat. Hujus commentariis autographis in membrana scriptis adjutum se ait Jo. Aventinus, cùm conderet septimum, eundemque ultimum librum annalium Bojorum. Sed mihi nec apographum eorum cernere contigit.

CAP. LVI.

Ioannis Oxfordii historia Anglicana, atque opus de itinere suo Siculo. Idemne Scalæ Chronici sit auctor. Rogeri Houedeni annales Anglicani, ac commentarii de regibus Northumbriæ. Iosephus Devonius, sive Iscanus, auctor poëmatis de bello Trojano, quod Cornelii Nepotis nomen ementitur. Idem explicatus, & correctus. In dubium vocatur sententia Pitsei, existimantis, Iscanum tandem factum esse Burdigalensem archiepiscopum, idq; favore Balduini Cantuariensis. Colmannus Sapiens. Gervasius Tilberiensis. Rogerus Crolandiensis. Gervasius Dorobernensis. Gilbertus de Hoilandia. Guilielmus Litle, seu Parvus, sive Neuburgensis, quâ fide scripserit. Radulphus, vel, juxta alios, Richardus de Diceto. Ioannes de Forda. Iocelinus Brakelonde. Ioannes Graye. Adamus Barkingensis. Hugo Candidus. Stephanus Langtonus. Alanus Teukesburiensis.

QUo tempore Philippus, atque Otto IV, imperium Rom. tenuere: eo in Anglia regnavit Joannes. Nam Philippus quidem, qui Barbarossæ filius erat, successit Henrico VI, an. CIↃCXCIX. Huic eodem anno opposuere alii Ottonem IV, Saxonem. Anno CIↃCCVIII Bambergæ occiditur Philippus. Exinde solus imperat Otto. Anno CIↃCCXII, excommunicato à Pontifice Ottone, eligitur

gitur Fredericus II, Barbarossæ nepos. An. CIƆCCXVIII moritur Otho imperator, ac solus rerum potitur Fredericus II. At omni penè hoc tempore regnavit in Anglia Joannes primus. Nam an. CIƆCXCIX, quo dicebamus, ab his Philippum, ab aliis Othonem, imperatores creatos, in Anglia regnare cœpit Joannes. Ac biennio solo ante Ottonem decessit: anno puta CIƆCCXVI. Itaque eos nunc seorsim (plusculi enim sunt) complecti visum, qui, temporibus regis Joannis, monumentis suis historiam in Britannia illustrarunt.

Princeps esto JOANNES OXFORDIUS, sive de Oxonio, decanus Collegii Sarisburiensis. Hic posteris transmisit historiam Anglicam: quæ quanto in honore à plerisque soleat haberi, argumento illud erit, quòd ei proximus post Gualterum Monemutensem tribuatur locus. Vide Hectorem Boëthium in præfatione historiæ Scoticæ ad Jacobum V Scotorum regem. Librum etiam reliquit de itinere suo in Siciliam: quò ad regem Guilielmum missus fuerat ob sponsalia Joannæ, Henrici II, regis Anglorum filiæ; regum, Richardi, & Joannis, sororis. Idem Lelando auctor videtur voluminis, cui nomen *Scalæ chronici*. Sed hunc eo refellit Balæus, quòd hoc in chronico citetur Otterburnus Minorita. Imò nec istud satis scio, recténe nomen operis extulerit. Suspicor enim potiùs illud vocari *Scotochronicon*, quia Scotorum tempora persequatur. Quomodo opus suum inscripsit Joannes de Forda: ut mox dicemus. Sed de hoc aliquid quoque afferemus, ubi ad Thomam Grajum deventum erit.

Claruit & tum ROGERIUS DE HOVEDEN, Britannus. Inter domesticos fuerat Henrici II, Anglorum regis: ut in annalibus suis tradit Gualterus Coventriensis. Post obitum verò ejus, præter alia, elucubrávit libros duos Annalium Anglicanorum; quos, ubi Beda desiit, auspicatur; ac perducit usq; ad Joannem regem; qui regnare cœpit an. CIƆCXCIX, uti antè diximus. MSum id opus Cantabrigiæ adservat bibliotheca, quæ est in collegio S. Benedicti. Thomas James [a] in bibliotheca ea S. Benedicti exstare ait *excerptiones de Chronicis Roberti de Houeden*. Uti quoque privata baronis Lunlejani, atque alia Gualteri Copi. Condidit & historiam regum Northumbriæ. Ejus commentarios Eduardus, primus hujus nominis Angliæ rex, sedulò jussit acquiri, cùm ei de titulo regni Scotici controversia esset: ut auctor est Ranulphus lib. VII cap. XXXIX. V. CL. Henricus Savile, præfatione in scriptores Angliæ à se editos Londini, vocat eum *auctorem cum primis bonum & diligentem, verissimumque superiorũ*

[a] Pag. 74

 tempo-

temporum indicem. Primarium fuisse Theologiæ professorem in Academiâ Oxoniensi; totamque Thomæ Becketi vitam scripsisse; testes sunt Robertus Parsons in Admonitione, controversiâ II cap. X, & Bryanus Twynus lib. II de Antiquitate Acad. Oxon.

Etiam Henrici II, Richardi, & Joannis, Angliæ regum, temporibus, claruit JOSEPHUS DEVONIUS, sive ISCANUS, vel EXCESTRIENSIS. Natus est in Devonia, quæ citerior Dunmoniorum, seu Damnoniorum regio est. Sed educatus est Iscæ, civitate Cornwalliæ, seu Cornubiæ; quæ est altera pars Damnoniorum. Atque hinc liquet, unde nunc *Devonius*, nunc *Iscanus*, dicatur. Vir fuit Latinè, Græceque doctus: & admodum disertus: imò poëtarum Britannicorum suo ævo princeps. Patronum habuit Balduinum, Cantuariensem archiepiscopum. Cui & dedicavit, tum libros sex de bello Trojano; tum Antiocheidem suam: præter quæ & panegyricum in Henricum II edidit, & librum de institutione Cyri, & nugas amatorias, & epigrammata, & carmina varia: ut auctor est Balæus. Libri sex de bello Trojano prodiere Basileæ, primùm divulgante Albano Torino. In eo opere expressit Iscanus historiam, quæ Daretis Phrygii nomen præfert. Initium operis hujusmodi est:

Iliadum lacrymas, concessaq́ Pergama fatis,
Prœlia bina ducum, bis adactam cladibus urbem,
In cineres querimur.

Poëticas fabulas segregat, veritati historiæ insistens, quantum licet. Hoc volunt verba ista:

Quos superos in vota vocem? mens conscia veri
Proscripsit longè ludentem ficta poëtam.

Negat se Homerum sectari, qui multa mentitur. Id cùm non satis perspiceret Albanus Torinus, vir eruditus, pro *conscia veri*, putavit legendum, *æmula veri*: quod menti poëtæ adversatur. Uti & sequentia ostendunt:

Quin te Cecropii mentita licentia pagi,
Et lædant figmenta, pater, quo præside floret
Tantia, & in priscas respirat libera leges.

Ubi *Cecropium pagum* appellat poëtas Græculos, homines gentiles, sive pago deditos, ut Prudentius loquitur. Quod satis ostendit, non esse poëtam gentilem, nedum Cornelium Nepotem. Cæterùm pro *Tantia* idem Albanus Torinus legendum putabat *Pontia*, sed perperam. Rectum est *Cantia*. Quippe alloquitur Mæcenatem suum

Baldui-

Balduinum, archiepiscopum Cantuariensem: quem & alibi sic compellat:

In numerum jam crescit honor, te tertia poscit
Insula, jam meminit Wigornia, Cantia discit,
Romanus meditatur apex, & naufraga Petri
Ductorem in mediis exspectat cymba procellis.

Ubi Balduino optat atque ominatur summi pontificis dignitatem. Meminit Josephi hujus & Guilielmus Fastregicus libro de rerum originibus. Joannes Pitseus, opere de scriptoribus Angliæ, refert, favore & gratiâ Balduini, cujus antè meminimus, tandem factum esse archiepiscopum Burdigalensem. Quod unde hauserit, nescio. Nihil quidem de eo Lelandus, aut Balæus. Planeque erroneum censeo. Sanè apud Gabrielem Lurbeum, in Chronico rerum Burdigalensium, lego, anno quidem CIↃCLXXXI, Eliam quendam fuisse archiepiscopum; Guilielmum autem an. CIↃCCXXIV: de Josepho hoc ibi ne γρῦ quidem; uti nec apud Democharem, in catalogo Burdigalensium episcoporum, aut Joannem Chenu in historiâ episcoporum Galliæ. Et sanè quàm parum credibile est, tantum gratiâ apud Gallos valuisse Cantuariensem præsulem, ut, ejus postulato, hominem Anglum facerent archiepiscopum Burdigalensem.

Tum quoque COLMANNUS Sapiens, Britannus, in pretio habebatur. Composuit Chronicon rerum gestarum, catalogum regum Angliæ, dialogum de bellis Danicis. Item Angliam descripsit. Est hic inter præcipuos rerum Britannicarum auctores: ac crebrò ejus auctoritate se tuetur Joannes Hardingus in Chronicis, imprimis libro II.

His se socium addit ejusdem temporis historicus GERVASIUS TILBERIENSIS: qui Possevino minùs rectè *Tilgeriensis* dicitur; cùm oppidum, unde nomen traxit, vocetur Tilburia, vel Tilberia; quod in Anglia, in litore Thamesino, situm est. Henrici II, Anglorum regis, nepos, atque Arelatensis ditionis mareschallus fuit. Illustravit historiam Britannicam Galfridi Monemutensis. Præterea condidit historiam terræ sanctæ. Item scripsit originem Burgundionum, & mirabilia orbis: præterea Chronicon, cui titulus, de otiis imperialibus. Hoc dedicavit Othoni IV imperatori. Ac MSum reperitur Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Adhæc reliquit tripartitam Angliæ historiam, quam Balæus digessit in tres, ut vulgò vocant, columnas; atque inde *Tricolumnium* inscripsit. Quo ex opere

cognoſcere eſt, quis ſtatus Angliæ fuerit ſub Henrico, II ejus nominis Anglorum rege. Idem creditur auctor libri Nigri, ſive dialogi de Scaccario, de quo ambigere videtur Seldenus Notis ad Eadmerum *a*.

a pag. 216

ROGERUS CROLANDIENSIS monachus, ac pòſt cœnobii Friſconienſis Prior, ſeptimus eorum fuiſſe dicitur, qui vitam ſignarint Thomæ, Cantuarienſis archiepiſcopi. Eam Henrico Crolandienſi dedicavit. Edidit hoc opus an. IV regis ſui Joannis: ſub quo claruit anno CIↃCCXIV. Non toto ſeculo antè, ut vulgò apud Poſſevinum legitur.

GERVASIUS Dorobernenſis, ſive Cantuarienſis, qui & GERVASIUS DE MELKELAYA, monachus Benedictinus, ſub eodem rege floruit. Hiſtoriæ patriæ fuit intelligentiſſimus. Condidit hiſtoriam gentis Anglicæ; in qua Britannorum originem, item Saxonum, & Normannorum res geſtas perſecutus eſt. Vitas quoque deſcripſit Cantuarienſium Archiepiſcoporum, ab Auguſtino uſque ad Hubertum, σύγχρονον regis Joannis. Quod opus MSum adſervatur Cantabrigiæ in bibliotheca Collegii S. Benedicti. Ubi & *Mappa mundi* ab eodẽ auctore. Idem de Regionibus Britanniæ egit: item de ſedibus Pontificiis, & monaſteriis conſtructis: ut auctor eſt Balæus.

Temporibus iiſdem vivebat GILBERTUS DE HOILANDIA, Anglus, priùs monachus Ciſtercienſis ſub B. Bernardo Claravallenſi, poſtea abbas Suinſetenſis in Lincolnienſi agro. Ab inſigni eruditione commendat eum Tritthemius. Multa ingenio, ac induſtriâ, peperit; quæ in catalogo ſuo Boſtonus Burienſis commemorat. Inter ea eſt vita B. Bernardi; ſub quo monachus fuerat, ut diximus. Eſtque idem Gilbertus, cujus XL ſermones in Cantica ſubjici commentariis Bernardi in eundem librum ſolent: nempe quia iſtic Gilbertus cœpit, ubi defierat B. Bernardus.

Sub Richardo rege, ac Joanne, etiam claruit GUILIELMUS LITLE, qui & PARVUS, ſive Gallico cognomento PETIT. Imò nec alius eſt GUILIELMUS NEUBRIGENSIS, quomodo vocatus, quia Novoburgenſis monaſterii prope ſylvam Cuculinam canonicus, ac doctor Theologus, fuerit. Hic, præter alia, edolavit libros duos de regibus Anglorum: item hiſtoriam de geſtis Anglorum libris quinque. Qui MSSi ſuperſunt Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Th. James ait eos manu recentioris ſcriptos quibuſdam in locis eſſe reſtitutos & perfectos. At primus eos in lucem protulit Guilielmus Sylvius. Orditur ab anno CIↃLXVI; quo Guilielmus,

mus, cognomento Nothus, dux Normanniæ, Haraldo, regi Anglorum, bellum intulit: hinc autem paucis omnia perstringit, usque ad annum cIↄcxxxv, quo se natum fuisse scribit: inde verò fusè omnia persequitur, usque ad annum cIↄcxcvII. Polydoro Virgilio *veridicus auctor* nuncupatur. At à Guilielmo Lelando non injuriâ reprehenditur, quòd modum non tenuerit in culpando Galfredo Monemutensi. Nam etsi multa fabulosa in eo sint: tamen non tam multa, quàm ille videri vult. Nec ipse effugere potuit Neubrigensis, quin fabulas multas historiæ suæ infarciret. Interea dissimulare non possumus, longè majori judicio, ac delectu, in scribenda historia Neubrigensem usum esse, quàm Galfredum.

Sub eodem Joanne non parùm gloriæ consecutus fuit RADULPHUS DE DICETO: qui in codd. Thomæ Walsinghami [a], sed perperàm, *Radulphus de Luceto*; nonnullis etiam *Richardus Dicetensis* vocatur. Fuit Londinensis ecclesiæ ad ædem Pauli decanus. Præclareq; omnino de historia meritus est. Trånsmisit posteritati opus de temporibus mundi, chronica, historiarum imagines, continuationes Roberti de Monte, abbreviationes Chronicorum, librum de præclaris scriptoribus, alium de adventu Saxonum, gesta Normannorum, origines Hibernorum, & Scotorum, volumen de regibus Anglorum, item de mirabilibus Angliæ, aliaque. Hujus etiam opera ex bibliothecis perquiri jussit Eduardus primus, rex Angliæ; cùm certamen ei foret de titulo regni Scotici. Meminere ejus quoque, Jacobus Baconthorphius in prologo IV Sentent. quæst. XII, Ranulphus Higdenus lib. VII cap. XXXIX, atque alii. Plurimas Eadmeri paginas expilasse, observatum Seldeno præfatione in Eadmerum. Cæterùm in Collegio S. Benedicti apud Cantabrigienses habes annales Stephani archiepiscopi: quorum initium, *Res gesta*. His, ut Th. James monuit, adscriptum illud veteri manu: *Liber de Dorobornensibus Archiepiscopis directus à Radulpho de Diceto Londoniensis Ecclesiæ decano.*

[a] *Ad annũ* 1292.

JOANNES DE FORDA, vel *Fordeham*, vel *Fordon*, Britannus, Fordensis cœnobii abbas Joanni regi ab auriculari confessione erat, an. cIↄccx: præter alia scripsit vitam Wolfrici presbyteri. Item acta Joannis regis. Et Scotichronicon, quod MSum superest Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Liber est à muribus mirè arrosus, magnâque ex parte absumptus. Incipit, *Debitor sum fateor.*

JOCELINUS BRAKELONDE, Anglus, monachus Benedictinus cœnobii Buriensis, claruit an. cIↄccxiv. Elucubravit accuratum

tum Chronicon monasterii sui Buriensis. Item librum composuit super electione Hugonis. Et vitam Roberti martyris.

JOANNES GRAYE, Nordovicensis in Anglia episcopus, & regi Ioanni percarus, scripsit historiarum sive Chronicorum volumen. Obiit anno CIↃCCXVI.

ADAMUS BARKINGENSIS, Britannus, vixit extremis temporibus Ioannis regis, ac, præter alia, opere de serie sex ætatum, memoriam sui propagavit.

Extremis quoque regis ejus annis florebat HUGO CANDIDUS, alias *Whyte*, Anglus ordinis Benedictini in monasterio suo Petroburgensi. Scripsit historiam Petroburgensem: in qua de monasterii sui origine, variâque fortunâ, accuratè tractat. Sanè luculentus rerum gestarum scriptor vocatur à Jo. Lelando: deque primitiva Merciorum ecclesia quædam adfert Bedæ ipsi indicta.

Imprimis etiam temporibus Joannis regis, & aliquot annis pòst, claruit STEPHANUS LANGTONUS, Anglus. Qui primùm gymnasii Parisiensis magister fuit in Theologia, & secularis canonicus ad ædem B. Mariæ: exinde à Papa Innocentio III creatus est presbyter cardinalis Tit. S. Chrysogoni; ac tandem in patria archiepiscopus factus Cantuariensis: quâ in dignitate admodum senex obiit anno salutis CIↃCCXXVIII, nono regis Henrici III anno, episcopatus sui XXI: ut est apud Polydorum Virgilium Hist. Angl. lib. XVI. Sæpius ejus meminit Thomas Waldensis in Doctrinali. Quo nomine Joanni, Angliæ regi, fuerit invisus: docebit ibidem Polydorus Historiæ suæ lib. XV. Longè plurima ingenio, ac studio, peperit: interque ea librum de factis Muhammedi: alterum item de vita regis Richardi, uti & de translatione ejus. Manu exaratus is Romæ adservatur in bibliotheca Vaticana, num. IↃCCXXII. Adhæc annales elaboravit archiepiscoporum Cantuariensium; qui MSSi supersunt Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti. Ibidem MSSi reperiuntur libri ejus quinque de Thomæ Cantuariensis (quem in sanctorum numerum relatum fuisse, non semel diximus) vitâ, passione, ac translatione; quam Langtonus ipse ingenti cum pompâ procurârat.

Tum quoque lucis fruebatur usurâ ALANUS Anglus, Teukesburiensis monasterii, ad confluentiam Avonæ & Sabrinæ siti, abbas. Qui, cùm Cantuariç æditeus foret fani ejus, quod Servatoris dicitur, familiaris valde erat memorato antè Thomæ Becketo, Archiepiscopo Cantuariensi. Unde & pro eo, suasu Stephani Langtoni, edidit

edidit Acta Clarendonensia; ac commentarios de exilio, & vita hujus Thomæ. Opus id tribus libris constat, ac MSum superest in bibliotheca Vaticana, Baronio teste in XII Annal. ad an. CIↃCLXII. Alia etiam compluria edidit: quorum aliqua MSSa exstant, partim Cantabrigiæ in bibliotheca S. Benedicti: partim Lovanii in bibliotheca Joannis Fenni, Angli.

CAP. LVII.

Conradi Scheurnensis, *philosophi*, *Chronicon*. Lambertus Leodiensis *de vita Hereberti archiepiscopi*. Anonymus de vita S. Guilielmi Roschildensis: *ac de ejus ætate error quorundam*. Hugo Floreffiensis *de S. Iueta*. Vincentius Cadlucus. Honorii Augustodunensis *Summa historiarum*, *deque luminaribus Ecclesiæ liber*. Henricus, comes à Calwe. Conradi Scyrensis *historia Spirensis*. Eckerhardus, decanus S. Galli, *de vita S. Notkeri Balbuli*. Iordanus Saxo *de origine ordinis Prædicatorum: atque obitus scriptoris*. Gillo Gallus *de vita Hugonis Cluniacensis*. Cæsarius Heisterbacensis *de vita S. Engelberti, atque ejusdem libri* XII *de illustribus miraculis*, *& quando hoc opus signârit*. Rigoldi Galli *annales de gestis Philippi Augusti*. Ludolphus Bebenbergius. Oldonius *de vita Rodosindi*. Conradi à Lichtenau, *abbatis Vrspergensis*, *chronicon*, *deque eo judicium*. Thomas Cellanus *de S. Francisci vita*, *& miraculis*. Joannes Gallus *de vita S. Vulfranni*. Iacobus Fornerius *de vita S. Ioannis Gualteri*. Blasius Melanesius *de eodem*. *Item* Hieronymus Florentinus *de miraculis ejusdem*. *Vita S. Ludovici regis*, *auctore* Gaufredo de Bello Loco. Anonymus de vita S. Hermanni, *sive Iosephi Præmonstratensis*. Albertus Patavinus *de vita Beatricis Atestinæ*, *& Aldegundis*. *Anonymus de vita S. Antonii Vlyssiponensis*. *Variorum judicium de historia* Roderici Ximenes, *Toletani archiepiscopi*; *quis primus eam ediderit*; *& quæ præterea scripserit*. *Conradus à Martburg de vita S. Elisabeth Vngaræ*. *Lucæ Tuden-*

Tudensis Chronicon quale. Annales Godefridi, monachi Coloniensis. Iacobi de Vitriaco historia Orientalis, & vita S. Mariæ Oegniacensis. Guilielmi Galli historia tripartita. Bartholomæi Brixiani Chronicon de urbibus Italiæ. Godefridus Calvus de vita S. Guilielmi Briocensis. Guilielmus Turnonensis de vita S. Eleutherii, & Chronicon ejusdem.

DEventum hunc ad annos Frederici II Imperatoris; qui, Ortone IV defuncto, solus imperii habenas tenuit, an. CIↃCCXVIII; atque imperavit usque ad annum CIↃCCXLV.

Primis Imperatoris hujus temporibus fuit CONRADUS philosophus, primarius monachus in Scheurn. Condidit Chronicon, cujus αὐτόγραφον in Scheutn servatur. Uti & multa alia ejus manu descripta. Tantæ enim industriæ fuit, ut plusquam quinquaginta ingentia describeret volumina: quemadmodum de eo testis est Joannes Aventinus: qui & Chronico ejus, ut ipse profitetur, adjutus est, cùm ultimum conderet annalium suorum librum.

Ad hæc quoque tempora ab Arnoldo Wyon, in Ligno Vitæ, Francisco Swertio in Athenis Belgicis, & aliis, refertur LAMBERTUS LEODICENSIS, monachus ordinis Benedictini in cœnobio S. Laurentii Tuitiensi, congregationis Cluniacensis: quem aliqui prope seculo antiquiorem; alii, plusquam duobus seculis, recentiorem esse, arbitrantur. Sed omnino hujus loci est, si vixit sub Werimbaldo, III abbate, ut Valerius Andreas in bibliotheca Belgicâ refert. Sed multùm metuo, ne & isti, & cum illis Arnoldus Wion aberret. Nam Tritthemius, tum in viris illustribus, tum in Chronico Hirsaugiensi, refert eum ad annum CIↃLX: & auditorem fuisse ait Adelmi grammatici, episcopi Brixiensis. Facilè hanc controversiam decident, qui integram Brixiensium episcoporum seriem habent: imprimis Brixienses ipsi: quos inter non possum non honoris caussâ nominare doctissimum, & alibi etiam memoratum hoc opere, Octavium Rubeum. Nobis verò cùm ista scriberemus, nescio quo infortunio, solùm de hoc argumento Demochares ad manum erat. Apud eum autem fragmentum tantùm de episcopis Brixiensibus invenimus: idque ab anno CCCLXXX, usque ad annum IↃCCCXXXVIII. Redeo ad Lambertum. Hic post Rupertum, abbatem Tuitiensem, scripsit vitam Hereberti, archiepiscopi Colo-

Coloniensis: qui terris excessit anno cIɔxxi. Hymnos etiam, & epigrammata, ingenii sui monumentum, idem Lambertus reliquit.

Iisdem temporibus vixit is, qui vitam tradidit præceptoris sui, S. Wilhelmi, priùs canonici secularis, hinc canonici regularis S. Genovefæ Paris. ac tandem Roschildensis in Dania abbatis: qui anno obiit cIɔcc II, VIII Id. Apr. ut in ejus vita legere est. Vita ea integrè superest MSa in Rubeâ valle. Sed Surius in Sanctorum historiâ redegit in epitomen. Exstat ea apud Surium Tom. II ad VI Apr. At, vel Possevini, vel librarii, spissus est error; quando in Apparatu sacro scriptorem hunc refert ad annum cIɔc. Nam quomodo tum vitam prodiderit Guilielmi abbatis, cùm abbas ille toto pòst seculo demum decesserit? Et sanè, ut hoc nesciremus, eâ in vitâ mentio fit Papæ Eugenii tertii; uti & Garini, abbatis S. Genovefæ, qui Odonis, primi abbatis ab Eugenio III constituti, successor fuit; item Saxonis Grammatici, & aliorum; quos recentiores esse, satis constat.

HUGO FLOREFFIENSIS, canonicus ordinis non Benedictini, ut putabat Arnoldus Wion, eumque sequutus Possevinus; sed Præmonstratensis, ut scribunt Valerius Andreas, Franciscus Swertius, & Joan. Bollandus, floruit temporibus Frederici secundi. Scripsit vitam S. Juittæ, viduæ & reclusæ apud Hoyum in Leodicensi territorio, quæ obiit an. cIɔccxxII. Superest ea vita MSa Leodii: à Joanne Bollando edita est in vitis Sanctorum. Hugo verò Juittæ, cujus vitam scripsit, non σύγχρονος solùm fuit, sed & familiaris, quemadmodùm ipse non uno loco indicat.

VINCENTIUS CADLUBCUS priùs fuit præpositus Sendomiriensis: ac Episcopus Cracoviensis factus est an. cIɔccvI, atque anno obiit cIɔccxxvI. De eo hunc in modum refert Joannes Herbuitus de Fulstin, regni Polonici Senator lib. VI historiæ Polonicæ cap. V. *Annus quo hæc acta sunt fuit post Christum natum* cIɔccvI. *Insequenti verò anno Fulco, seu Pelca, episcopus Cracoviensis vita excessit: cui Magister Vincentius Cadlubcus, vir pius, & eo tempore doctus, qui primus Polonorum historiam conscripsit, successit.* De eodem sic scribit cap. VIII: *Vincentius Cracoviensis Episcopus, cum multa Cracoviensi basilicæ contulisset, ultrò episcopatu se abdicavit, ne quidquam adversante principe, ac dissuadente collegio sacerdotum: & in Andreoviensi monasterio reliquos quinque vitæ annos religiosè exegit, cùm decem annos episcopus fuisset.* De historiâ ejus sic idem indicat in præfatione operis sui: *Primus quod ego sciam, Vincentius*

Cadlubcus rudi ac impolito stylo res Polonorum adnotavit veriùs, quàm descripsit.

HONORIUS AUGUSTODUNENSIS, qui Tritthemio presbyter, aliis verò monachus, & abbas dicitur, gloriam sibi, & publico fructum, quæsivit volumine, quod Summa historiarum, vel magnum Chronicorum opus, nuncupatur. Nec prætereundus est liber ejus de luminaribus Ecclesiæ: quo illa, quæ priores hoc de argumento tradidissent, in epitomen redegit, & præterea scriptores aliquot adjecit. Vixit an. cIↃCCXX.

HENRICUS, comes à Kalwe, abbas Augiæ divitis, quæ vocatur *Reichaw*, claruit an. cIↃCCXX; ac vitam reliquit S. Pirminii, primi Augiensis abbatis, posteaque Meldensis episcopi: ut testantur Eisingrinius, & Arnoldus Wion.

Eodem tempore, & famam scribendo extendere, & bene de ordine suo mereri, studebat CONRADUS, Germanus, Prior cœnobii Scyrensis in Bavaria, congregationis Cluniacensis. Qui, inter alia, Scyrensem historiam, ac res gestas omnium monasterii sui abbatum, posteris transmisit. Multùm autem metuo *a*, ne hic idem sit, ac Conradus monachus in Scheurn; de quo initio capitis dictum nobis.

a Imò planè ita nũc statuo.

Item tum fuit ECKERHARDUS, decanus S. Galli, auctor libri de vita B. Notkeri, cognomine Balbuli: qui exstat apud Canisium T. VI Ant. Lect. Ætatem arguunt hæc verba cap. XVIII: *Bene hic ponendum est, quod* NOSTRIS *temporibus evenit. Venerabilis abbas S. Galli, Vdalricus piæ memoriæ, hujus nominis sextus, in legatione regis Friderici II, postea Cæsaris, venit Romam ad Innocentium Papam III missus* &c. Censeo, & eundem esse Eckerhardum, qui vitam S. Galli à Ratperto scriptam ex Germanica lingua Latinè transtulit. Ea in vetusto codice superest in monasterio S. Galli.

Anno Chr. cIↃCCXXI B. Dominico successit JORDANUS, Saxo, Theologus Parisiensis, qui librum fecit de origine ordinis sui. De hoc sic Theodoricus Appoldiensis in præfatione octo librorum de Dominici vita: *Sciendum, quod venerabilis pater noster, beatus Iordanus, secundus nostri ordinis magister, successor S. Dominici dignissimus, libellum de initio ordinis composuit; in quo primorum patrum, & fratrum sanctorum gesta gloriosa, & mirabilia opera, conscripsit; ne in oblivionem venirent patres tam excellentes, eorumq́; exempla tã eximiæ sanctitatis. De quo libello prima sancti Dominici legenda conscripta est.* Prodiit is liber Romæ an. cIↃIↃLXXXVII, cum notis M. Antonii Maffæi Salernitani. Jordanus hic, Hierosolyma tendens, naufragio cum duobus sociis, multisque aliis, periit

anno

anno Chr. cIↃCCXXXVI. Vitam ejus signavit Albertus Leander, quam apud Surium habes T. VII a. d. XIII Febr. Vide & de eo Jacobum Bergomatem in supplemento Chronicorum lib. XIII, ad annum cIↃCCXL, Raphaëlem Volaterranum lib. XXI, & Ferdinandum, Ord. Prædic. Centuria I.

Circa annum cIↃCCXII GILO Gallus, monachus Cluniacensis, postulato abbatis sui Pontii, in literas misit vitam S. Hugonis, abbatis Cluniacensis: quam MSam superesse, auctor est Arnoldus Wion in Ligno vitæ.

Iisdem temporibus CÆSARIUS HEISTERBACENSIS Ordinis Cisterciensis, ac diu Prior Villariensis monasterii in Brabantia, inter alia scripsit de vita S. Engelberti, Archiepiscopi Coloniensis, libros tres; qui apud Surium exstant T. VI de vitis Sanctorum d. VII Nov. Dicavit eos Henrico Archiepiscopo, S. Engelberti successori. Obiit verò Engelbertus an. cIↃCCXXV. Præcipuè autem nomen consecutus est Cæsarius XII libris illustrium miraculorum, & historiarum mirabilium: in quibus siqua aliter retulerit, quàm gesta sint, iis esse imputandum ait, à quibus ista accepit. Quando opus hoc condiderit, clarè aperit lib. X cap. XLVIII. ubi ait: *In anno præsenti, qui est millesimus ducentesimus vigesimus secundùs ab incarnatione Domini, duæ civitates in Cypro terræmotu corruerunt.* Volumen hoc designat Tritthemius, cùm ait, fecisse opus prolixum de miraculis, & visionibus diversis suo tempore in Germania factis; quod ad imitationem S. Gregorii Papæ prænotârit.

Etiam tum floruit RIGOLDUS Gallus. Nam physicus fuit Philippi Augusti, Galliarum regis: ac temporibus filii ejus Ludovici, composuit annales, quibus Philippi Augusti gesta est complexus. At Ludovicus patri successit an. cIↃCCXXIV, ac triennium regnavit. Atque huic Ludovico opus suum dicavit Rigoldus. Prodiit illud in Germania [a], ex bibliothecâ Petri Pithœi. Ubi auctor ejus operis dicitur *Rigordus, Chronographus regius.* Mejero ad annum cIↃCLXXX vocatur *Rigotus, clericus D. Dionysii Parisiensis.* Inibi addit, annales ejus in compendium fuisse redactos à Guilielmo, Aremorico presbytero.

[a] *Francofurti an. 1596.*

LUDOLPHUS BEBENBERGIUS, qui nonnullis Lupoldus, Juris utriusq; professor, ab Eisingrinio traditur vixisse circa annum cIↃCCXXV. Hujus ad Rudolphum, Saxoniæ ducem, libellus editus est Lutetiæ apud Foucherium an. cIↃIↃXL: quo constantem, ut scribunt, veterum Germaniæ principum, ac regum Galliæ in amplificandis religionis Christianæ finibus industriam comprobat. Sed

non-

nondum in manus meas pervênit. Atque hæc cùm aliquot antè dies scripsissem, ecce; invisens clarissimum & amicissimum collegam, Joannem Polyandrum, primarium Lugdunensis Academiæ Theologum, incidi fortè apud eum in Scriptores de potestate Imperiali ac Ecclesiasticâ; quos uno volumine *a* complexus erat Simon Schardius J.C. In his verò offendi etiam Ludolphi Babenpergii librum antè memoratum: uti & alterum ejusdem de jure regni & imperii. Quos avidè postea per otium voravi. Quanquam autem interdum in historiâ peccet, (imprimis iis, quæ ex Eusebii, ut videri vult, Chronicis de Francorum origine depromit *b*) tamen reperi non pauca, quæ lucis aliquid afferrent controversiæ de potestate imperiali. Dubitat Simlerus in bibliothecâ, utrùm opusculum illud de jure regni idem sit ei, quod agit de zelo veterum Germanorum. Nempe nondum eos libellos viderat. Porrò quod ad illum de zelo Germanorum, eum è Spirensi bibliotheca primus eruit Marcus, Cardinalis Romanus, ac patriarcha Aquilejensis: postea, anno nempe cIↄcccccxcvII, à Iacobo Berchmanno de Olpe Basileæ editus est, ac à Iacobo Wimphelingo dicatus Frederico Camerario de Dalburge, equiti aurato. Quæ tam minuta non adderem, nisi viderem, posteriores editiones ista præterire; atq; ita quodammodo perire iis inventi gloriam, qui primi è tenebris in lucem protulerunt.

a Basil. apud Opor. 1566.

b Cap. 1 lib. de jure reg. & imp. Rõ.

Anno cIↄccxxvII vixit OLDONIUS, monachus Hispanus, ac Prior monasterii Cellæ novæ, Congregationis Cluniacensis. Hic tum rationale divinorum Officiorum, tum vitam Rodosindi episcopi, & monachi, exaravit. Utrumque opus in Hispania exstare MSum, testis est Ambrosius Morales. Ætatem arguunt hi versiculi, Rationali præmissi:

Oldonius librum per Christum conficis istum,
Bis denis annis septem supra mille ducentis.

Ad hæc tempora etiam pertinet CONRADUS à LICHTENAW, vir nobilis, IX ABBAS URSPERGENSIS, ordinis Præmonstratensis ad Mindulam in Augustana diœcesi, sive ab Averspergen, ut in Austriâ suâ sæpius appellat Cuspinianus. Hic gloriam invenit Chronico suo; quod exorditur à Belo, primo Assyriorum rege: desinit in an. nono Frederici II Imp. hoc est an. Ch. cIↄccxxIx. Est vero cento ex variis consarcinatus: imò videtur abbas Conradus Chronicon jam ante ex variis collectum expilasse, & quædam in parte extremâ de suis temporibus addidisse. Sed illud

mirari

mirari satis non possum, quòd, ubi prior aliquis in primâ loquitur personâ, non converterit in personam addito ejus nomine qui ista scripsisset. Ut cum auctor anno cIↃXCIX ait se interfuisse expeditioni Godefridi Bullionis in Palæstinâ. Item an. cIↃCII se ait fuisse Romæ, cum Paschalis II excommunicabat Henricum V. Anno item cIↃCVI de cometa ait à se viso. Similiaque habes anno ejus sæculi XVII, & XXV. Hæc sanè immutare debuerat Abbas: cum de se scribere hæc non potuerit, qui seculo pòst floruerit. Ut qui scribat se an. cIↃCCII presbyterum factum: triennio vel quinquennio post religionem ingressum: anno autem cIↃCCXV fuisse abbatem Urspergensem. Utique de se in primâ loquitur persona, Ego accepi, Ego veni &c. Quid quod post mortem etiam Conradi abbatis aliqua videntur inserta ab ejus amico. Ut ad ann. cIↃCXCVIII. ubi de morte agens Henrici filii Frederici Barbarossæ; sic scribit: *Audivi ego id ipsum à P. Conrado, qui postmodo fuit abbas Præmonstratensis, & tunc in seculari habitu constitutus in camerâ imperatoris existit familiarissimus.* Ubi non alius intelligi potest, quàm Conradus abbas Urspergensis, cùm Ursperga sit monasterium ordinis Præmonstratensis. Utcunque ista sunt, est opus non aspernandum. In rebus quidem Assyriis, Persicis, Græcis, Romanisque, fontes ipsos adire multò satius sit. Sed in rebus Germanicis sui ævi, & seculorum, quæ proximè antecedunt, habet, quæ magno cum fructu legantur. Præterea libris XII complexus est vitas Sanctorum: ut ipse refert initio Chronici sui. Hic cùm monasterio, quod instaurârat, & egregiâ ornârat bibliothecâ, annis XIV præfuisset; vivere desiit an. cIↃCCXL.

Tum quoque erat THOMAS DE CELLANO Ord. Min. Provinciæ Pendensis. Hic libellum reliquit de vita & miraculis S. Francisci: quem Gregorius IX, Pont. Max. approbavit. Hanc vitam imitatus postea est THOMAS DE CEPERANO, Notarius pontificis Romani: qui vitam S. Francisci scripsit jussu Crescentii Æsini, Gener. Ord. sui.

Anno cIↃCCXXX JOANNES GALLUS, monachus, & abbas Fontanellæ erat. Memoriam hic sui reliquit tradendo posteris vitam S. Vulfranni, Archiepiscopi Senonensis; quæ exstat apud Surium T. II d. XX Mart.

S. SIBRANDUS, Frisius abbas Horti Mariæ (qui Frisiis Mariegarde) ordinis Præmonstratensis, eadem an. cIↃCCXXX abbas factus est loci memorati, ac octennio post decessit. Inter alia reliquit vitam S. Siardi, quinti abbatis loci ejusdem. Item vitam S. Frederici

Præmonstratensis, pastoris primi in pago Hallemo, ac conditoris, primique abbatis Horti Mariæ. At Sibrandus, à se juvenem visum, cui Fredericus, dum viveret, vitam conservasset. Obierat autem S. Fredericus anno CIↃCLXXV: annis XLV, priusquam Sibrandus fieret abbas.

JACOBUS FORNERIUS, seu Furnius, Tolosanus, doctor Theologus, priùs abbas erat Montis Frigidi Ord. Cisterciensis; postea Avenione ab avunculo suo Joanne XXII, Cardinalis factus fuit Sanctæ Priscæ; atque an. CIↃCCCXXXIV creatus est Pontifex Romanus, vocatusque Benedictus XII, qui aliis Benedictus X, vel XI. Varia elucubravit, quæ in Chronico Cisterciensi referuntur. Cæterùm à Possevino eidem tribuitur vita S. Ioannis Gualberti; qui an. CIↃXL claruit, ac ordinem Vallis Umbrosæ primus instituit. Sed constat, hujus Gualberti vitam quoque scriptam fuisse à BLASIO MELANESIO, qui generalis fuit Ordinis Vallis Umbrosæ. Præterea HIERONYMUS FLORENTINUS, ejusdem Ordinis monachus, miracula Gualberti literis mandavit. Vitam Gualberti apud Surium habemus Tom. IV. a. d. XII Jul. Sed nomen auctoris in MSo desiderabatur. Quare, utrùm Fornerii, an Blasii sit, haut facilè dixerim. Sed magis eò inclinat animus, ut monachi Vallis Umbrosæ minùs siverint perire vitam fundatoris sui ordinis, à monacho scriptam ejusce loci, quàm ab abbate Montis Frigidi.

GAUFREDUS de BELLO LOCO, confessarius S. Ludovici, Francorum regis (qui patri Ludovico, ut antè dixi, successit anno CIↃCCXXVII) mandavit literis regis hujus vitam. Ex ea, judicio Surii, excerpta est illa, quam exhibet ipse Tom. IV ad XXV Aug.

Circa annum CIↃCCXXX obiit B. Hermannus, ordinis Præmonstratensis; qui & appellatus est Joseph. Hujus vitam, (quæ apud Surium exstat, Tom. VII. a. d. VII April.) ab æquali scriptam esse, ex istis verbis liquet: *Coram tuis enim oculis, hoc non timeo protestari, qui es testis in cœlo fidelis, me ex proposito nihil fictum describere: sed ea, quæ à suis familiarissimis, vel ab ejus ore, cognovi*, &c.

ALBERTUS, monachus Patavinus, & prior Montis Vinearum Patavii, congregationis Cluniacensis, anno floruit CIↃCCXXX. ac vitam composuit B. Beatricis Atestinæ, & S. Algundis sacrarum virginum: item vitam S. Amandi.

Iisdem temporibus anonymus consignavit vitam S. Gerlaci, quam in compendium redegit Guilielmus Cripius, filius Guilielmi Cripii, Geldriæ Cancellarii. Prodiit ea epitome Coloniæ an. CIↃIↃCVII.

Tum

Tum etiam vixit ille, qui vitam exaravit S. Antonii Ulyssiponensis, Minoritæ, vulgò nuncupati à Padua: quam habes apud Surium Tom. III, Jun XIII. De ætate, quod ajebam, adstruunt verba ista: *Tantâ autem se inediâ maceravit, ut, quemadmodum testantur ii, qui id viderunt, seipsum interdum sustentare non posset.* Accepit igitur ista ab iis, qui S. Antonium vidissent. At defunctus ille an. CIↃCCXXXI.

Anno CIↃCCVIII RODERICUS XIMENES, Navarrus, factus est archiepiscopus TOLETANUS. Obiit autem an. CIↃCCXLV. Multum gloriæ comparavit libris IX de rebus Hispaniæ; quas exorditur ab Herculis in eas terras adventu; ac perducit usque ad tempora Ferdinandi III. Id brevi, sed suavi eloquio facere, sententia est Roderici Sanctii, episcopi Palentini. Joannes, Gerundensis episcopus, sic censet *a*, in rebus Hispanicis laudabiles esse, Trogum Pompejum, Orosium, & Isidorum Hispalensem: tolerabilem, Rodericum Toletanum: cæteros somnia contexere. Justus Lipsius, notis in Politicorum libros *b*, ait *esse bonum, quantum potuit in tali ævo.* Præclarum quoque de eo judicium est Joannis Marianæ: quem vide Historiæ de rebus Hispaniæ lib. XI cap. XXI, & lib. XIII cap. V. Nobilis hic auctor, MSi codicis culpâ, multis mendis obsitus in lucem primùm datus fuit à Xantho, Antonii Nebrissensis filio. Vide Vasæum in Chr. Hisp. cap. II. Ac imprimis illustris apud eum locus est cap. IV: ubi & alia ejus monumenta commemorat. Verba ejus sunt: *Rodericus Ximenes Navarrus, Archiepiscopus Toletanus, res in Hispania gestas novem libris complexus est. Quibus subjunxit Ostrogothorum, Suevorum, & Alanorum, ac Vandalorum compendiosam historiam. Quod opus Xanthus Nebrissensis, vir, ut apparet, eruditissimus, & patris doctissimi studium in juvandis studiis referens, in lucem edidit: sed, vel exemplarium penuriâ, vel temporum injuriâ, mirè vitiatum. Et tamen qualecunque dedit, non minimam meretur industriæ laudem, qui, quod potuit, in publicam utilitatem depromsit. Eos libros si quis exemplarium collatione mendis expurgatos, atq; emaculatos, evulgaret; non adeò aspernandum haberet Hispania rerum suarum monumentum, tantisper dum alius delicatiore Minervâ provinciam eam aggrediatur. Scripsit præterea Rodericus iste historiam Arabum, ab exordio & origine Mahometis: quã ex bibliotheca reverendissimi Cardinalis, & serenissimi principis ac domini mei, D. Henrici, sum consecutus.* Hactenus Vasæus, cujus votum implevit V. Cl. Andreas Schottus. Quippe contulit Rodericum cum MSSis Ecclesiæ Toletanæ membranis: ac tum novem illos rerum Hispanicarum libros; tum cætera, quæ Vasæus enumerat, opuscula, multis partibus castigatiùs edidit. Habes ea Tomo II scriptorum,

a *Initio* προλεγ.

b *In lib.* I. *cap.* 9.

rum, qui Hiſpaniam illuſtrarunt. Rodericum hunc, ut idem Vaſæus annotavit, ſequitur in pleriſque auctor Chronici de Hiſpaniæ rebus Hiſpanicè ſcripti juſſu Alphonſi x, cognomento Sapientis, ejus, qui tabulis Alphonſinis locum illuſtrem meritus eſt in eruditorum choro.

Magiſter CONRADUS à MARTBURG, ſive, ut in codd. aliis exaratum, *à Marbuch*, concionator fuit S. Eliſabeth, Andreæ, Hungariæ regis, filiæ; quæ an. obiit CIↃCCXXXI. Viduæ hujus ſanctæ vitam, mortem, & miracula, idem Conradus poſteris tranſmiſit: atque opus hoc dicavit Gregorio Papæ. Meminit, præter cæteros, Theodericus Thuringius, præfatione libelli ſui de eâdem S. Eliſabeth: ubi & inter alios ſe Conradum hunc ſequi profitetur.

LUCAS, TUDENSIS epiſcopus, patriâ, ut videtur, Legionenſis, claruit an. CIↃCCXXXV: quippe Papæ Gregorio IX familiaris. Hic, præterquam quòd adverſus Albigenſes ediderit libros tres, (quos ſe MSos in bibliotheca ſua habere ait Garzias de Loaiza, notis in Iſidori Chronicon: ac fortaſſe non alius is codex fuerit ab illo, quem à Mariana acceptum Schottus Gretzero tranſmiſit, qui primus divulgavit) præter, inquam, hoc opus etiam reliquit Chronicon ab origine mundi uſque ad Eram CIↃCCLXXIV. Primus illud Andr. Schottus divulgavit Tom. IV Hiſpaniæ illuſtratæ. Rationem eam iniit Tudenſis, ut multa in Iſidori Chronico mutaret, multa adderet, ac prærerea illud ad ſua uſque tempora perduceret. Hoc antequam ejus aliquid lucem vidiſſet, jam à Franciſco Penna, Rotæ auditore, deſcriptum habuit Baronius, ut de ſe in Annalibus refert. Compoſuit chronicon hoc Tudenſis (ut in præfatione ipſe teſtatur) juſſu Berengariæ, Hiſpaniarum reginæ. Quo tempore & diaconum ſe fuiſſe, indicat ibidem. Opus eſt *pro illo ſeculo non pœnitendum: ſed vel temporum, vel ſcriptorum vitio, ita depravatum, ut non facilè queat à quovis intelligi:* prout de eo judicat Vaſæus in Chron. Hiſp. cap. IV. Sepultus eſt in urbe Tudenſi, idque (uti teſtamento juſſerat) juxta monumentum Petri Gonſalvi Dominicani; quem ſuperſtitem, & nôrat, & magno ſemper in pretio habuerat.

Tum quoque GODEFRIDUS, monachus ad S. Pantaleonem inter muros Coloniæ Agrippinæ, non indiligentem operam impendit concinnandis annalibus, ab an. CIↃCLXII, uſque ad annum CIↃCCXXXVII; qui vigeſimus eſt Frederici II Imp. Primus eos è tenebris in lucem produxit Marquardus Freherus *a*.

a In Tomo ſcriptorū de rebus Germanis.

Eodem imperante, nominis ſui famam longè diffudit JACOBUS

DE VITRIACO, Guilielmi Tyrii suffraganeus, episcopus Acconensis, sive, ut quidam scribunt, Achonensis, posteaque Ecclesiæ Rom. cardinalis, & episcopus Tusculanus, ac Papæ in Imperio, Galliis, & Terra sancta, legatus. Præter homiliarum grande volumen, quod ex Antverpiensi bibliotheca, curâ Damiani à Ligno, erutum; & in eâdem urbe ante annos L excusum fuit: etiam condidit historiam Orientalem, sive Hierosolymitanam: cujus MSum exemplar Oxonii in bibliothecâ Collegii Mertonensis. Eo de opere sic Henricus Gandavensis cap. XXXVII: *Iacobus de Vitrejo, Episcopus Anconitanus, scripsit historiam, quam vocavit Orientalem; in quâ multa expressit de rebus ibi gestis, ex quo Occidentales loca illa primò armis vindicare cœperunt.* Meminit & Antoninus part. III Tit. XXIV. cap. VII. §. I. Nec res solùm Hierosolymitanas, vel Orientales; sed Occidentales etiam tradidit. Tripartitam enim historiam contexuit: quod ut meliùs intelligatur, auctoris ipsius verba referam ex præfatione ejus, quæ est apud Canisium Tom. VI Antiq. Lect. *Pro tribus igitur minutis, præsens opus tribus conclusi libellis. In primo libro, historiam Hierosolymitanam breviter perstringendo, de his, quæ in partibus Orientis Dominus operatus est, disserui, describens diversa inhabitantiũ genera: civitates etiam, & alia loca, de quibus frequentiùs in divinis scripturis mentionem fieri reperio: diversas etiam rerum proprietates, ac naturas. In secundo libro, modernam Occidentaliũ historiam sub compendio pertransiens, de his, quæ Dominus in partibus Occidentis diebus istis novissimis operatus est, & præcipuè de diversis, tam regulariũ, quàm secularium, Ordinibus, pertractavi: de ordine, & religione, cruce signatorũ, utilitateq; peregrinationis, in fine pleniùs edisserens. In tertio libro, ab Occidente in Orientem regrediens, de his, quæ post generale conciliũ Lateranense Dominus in populo suo, & in exercitu Christianorum, usq; ad captionem Damiatæ operari dignatus est, sicut propriis oculis vidi, tractare cœpi.* Sed ex tribus hisce libris duo tantùm supersunt: Imò ne in MSSis quidem tertium reperiri arbitror. Nam qui tertius creditur, alterius esse videtur. Siquidem in eo Acconensis episcopi, hoc est Vitriaci, mentio fit. Præterea, quæ hîc de Saphadini libris, ac locis Terræ Sanctæ, dicuntur, ea exstant Gallicè, atque auctorem præferunt patriarcham Hierosolymitanum. Denique bona pars hujus libri legitur in epistolâ Oliveri Coloniensis. Sed enim dixerit aliquis, Vitriacum sui meminisse, ut multi fecere ex antiquis: & per patriarcham Hierosolymitanum signari fortasse eundem Vitriacum; quia ab Alphonso Ciacconio proditum est, eum temporibus Gregorii IX ex episcopo Acconensi creatum fuisse patriar-

cham Hierosolymitanum: sed pontificem Romanum, quòd satius existimaret, ut in Italiam revocatus operâ suâ Romanæ inserviret Ecclesiæ, Canonicis in Oriente ejus loco Nannetensem obtulisse episcopum. Quodque ad Oliverum attinet, forsitan is sua potiùs ex Vitriaco exscripsit. Sed hæc licet verisimiliter dici possint: judicio tamen meo verior sit sententia prior. Interim sentiat de eo quisque, quod volet. Libri hi primum an. cIↄIↄXCVII prodiere Duaci, curâ Andreæ Hoii Brugensis, Græcæ linguæ in Academiâ eâ professoris. Postea Tomo priori Orientalis Historiæ, Vitriaci liber primus, tertiusque (modò tertius ejusdem est scriptoris) recusi fuere Hanoviæ, an. cIↄIↄCXI: sed è MSSis codd. non paullò facti sunt emendatiores. Secundus autem præteritus est, quia ad Orientalem historiam nihil pertineret: eoque ex Duacensi historia peti jubetur. Incipit liber primus ab errore pseudoprophetæ Muhammedis: inde progreditur ad Petri Eremitæ peregrinationem: ac desinit in coronatione regis Joannis de Brenna; quæ incidit in annum cIↄCCX. Tertius autem liber terminatur in an. cIↄCCXVIII, quo obsessa, captaque est Damiata. Idem Vitriacus in literas misit vitam Mariæ de Oignies: quam apud Sutium quidem habes T. III d. XXIII Jun. sed stylo nonnihil mutato. Meminit vitæ ejus, & insimul auctoris, S. Antoninus Chronicorum Tit. XIX. cap. XII. ubi & summatim vitam Mariæ hujus ex Jacobo de Vitriaco reperies. Jacobus Bergomas in Suppl. & Tritthemius in catal. auctores sunt, etiam opus reliquisse de sanctis mulieribus Leodiensibus. Legas de Vitriaco hæc in Chronicis Brabantiæ: *Fuit venerabilis magister, Iacobus de Vitriaco, qui ante fuerat in villa, prope Lutetiam Parisiorum, Argentolio presbyter creatus. Hic, auditâ celebritate famæ virginis devotissimæ, Mariæ de Oignies, progenitæ ex civitate Nivella, valedictis studiis Theologicis, ad ipsam accessit. Quæ illum benignè excepit, summisque ab eo precibus obtinuit, ut fratribus ibidem religiosè viventibus commanere ac cohabitare non detrectaret. Quo facto, seculoque abnegato, in monasterio Oigniacensi factus est Canonicus regularis. Cujus itidem parochiæ cura cùm ei commissa esset: eidem Mariæ in eâdem parochiâ conversanti, propter vitæ ipsius sanctitatem valde familiaris effectus est*, &c. Vide de eodem Vincentium Speculi Hist. lib. XXX. cap. X. Agit & de illo historia Comitum Tolosæ; quæ MSa exstat Cantabrigiæ in bibliothecâ Collegii S. Benedicti. Obiit Vitriacus anno cIↄCCIX: ut est apud auctorem chronici Belgici magni à Pistorio editi.

GUILIELMUS Gallus, monachus S. Dionysii Parisiensis, ordinis

dinis S. Benedicti, claruit temporibus ejusdem Frederici II: ac præter alia, quibus nomen sibi peperit, etiam reliquit Historiarum volumen tripartitum: ut tradidit Jac. Phil. Bergomensis Chron. Suppl. lib. XIII ad an. CIↃCCXL. ac Tritthemius in Cat.

Circa annum CIↃCCXL insigne nomen consecutus fuit BARTHOLOMÆUS BRIXIANUS, vir & literatum, pro illis temporibus, non imperitus, & juris intelligentissimus. Itaque & commentarios de jure elaboravit: & quàm luculentè historiarum notitiâ instructus foret, non obscurè ostendit chronico de Urbibus Italiæ: quo magnopere gloriam suam ad posteros transmisit. Volaterranum adi lib. XXI penè extremo, ubi de jurisconsultis loquitur: item Tritthemium in catalogo de script. Ecclesiast. Præcipuè autem de Brixia, & Bergomo, egisse, auctor est Philippus Bergomas Chronici Supplem. lib. XII ad an. CIↃCCXL. Celebratur quoque Leandro in Italia sua, ubi Brixiam describit. Cæterùm ex literis, quas Brixiâ ad me dedit summæ, & doctrinæ, & humanitatis vir, Octavius Rubeus J.C. didici eum originem duxisse ex nobilissimâ Advocatorum familiâ: patre esse natum Othone, Brixianæ civitatis bis consule, semel anno CIↃCLXXXIV, atque iterum CIↃCLXXXVII: jus publicè docuisse: familiarissimum fuisse Gregorio papæ IX, unum item ex comitibus B. Dominici, cùm Brixiam veniret: atque an. CIↃCCLVIII, patriâ ab Acciolino tyranno occupatâ, pro libertate fortiter occubuisse, anno ætatis octuagesimo quarto.

GODEFRIDUS CALVUS, Bituricensis archiepiscopus, eâdem enituit tempestate. Hic ab interitu nomen suum vindicavit referendo vitam S. Guilhelmi, episcopi Briocensis in minore Britannia. Quam apud Surium invenias Tom. IV die XXIX Jul.

Quantum etiam videre possum, non alia etiam ad tempora referri debet GERARDUS MAURISIUS, Judex & civis Vincentinus, cujus nullam à Joanne Baptist. Paiarino mentionem factam, non immerito aliquis mirari possit. Condidit enim historiam Vincentinam, quam ab anno orditur CIↃCLXXXIII, ac perducit ad annum usque CIↃCCXL: quemadmodum suis me literis edocuit V. Cl. Felix Osius, Oratoriæ in Gymnasio Patavino Interpres. Superest MSus Vincentiæ apud Comites Thienæos, atque id vetusto admodum charactere. Fragmentum ejus transmissum ad eundem Osium fuit, in quo mentio fiebat B. Joannis de Seledo Vincentini, monachi Dominicani, qui non absq; singulari divini numinis gratiâ creditus est sedasse tumultus in Marchiâ Tarvisinâ excitatos circa an-

 num

num cIↄccxxx, inter Albericum, & Eccelinum patres de Romano, Comites S. Bonifacii, & Marchiones Estenses: quemadmodum & alia per eum effecisse dicitur, quæ naturæ vires excederent. Eoque facile subscribo doctissimo Osio acutè conjectanti pro Parisio *Maurisium* rescribi debere apud Carolum Sigonium in libb. de regno Italiæ, cùm sic scribit: *Nam multa etiam ab eo in Christi nomine edita miracula* PARISIUS *auctor est.* Quippe Maurisium quidem iis vixisse temporibus, & cum curâ signâsse miracula, quæ à Vincentino Joanne prodita accepisset, satis ex fragmento illo liquet: de Parisio verò eorum scriptore, non apud alios modo, sed nec apud Vincentinos scriptores, vel vola, vel vestigium comparet.

CAP. LVIII.

Rodulphi Nigri Chronicon geminum, variaque ejus de regibus Angliæ monumenta. Alexandri Essebiensis historia Britannica, & belli de trium sanctorum vitis. Richardus Eliensis de gestis cœnobii Anguillariani. Hugo Kirkestedus de monasterio Fontanensi: item de monachis Cistercienſibus. Gualteri Coventriensis de rebus Angliæ triplex volumen. Petri Henhami Chronica. Radulphi Coggeshalii Chronicon, & ad memoratum antè Rodulphum Nigrum appendix. Guilielmus Langtoniensis de vita Roberti Betunensis. Petrus Canonicus, Galfridi operis de terra sancta interpres. Cornelii Hiberni Chronicon. Et aliud Rogerii de Windesbora, sive de Windover. Roberti duo, Richius, & Baconus, uterque de vita S. Eadmundi. Alexander Halensis de vita Thomæ archiepiscopi, ac regis Richardi, & Muhammedi. Quâ fide, vel Matthæus Paris historiam scripserit, vel juniores eam typis divulgarint: atque ut Paris priori ipse editioni multa addiderit, & istis plura alius adjecerit. Ejusdem Historia minor, & Additamenta, & plusculα alia. Michaëlis Blaunpaini historia Normannica. Guilielmus Ruisbrok de Tartarorum gestis, & ejusdem itinerarium in Orientem. Alberitus Verus de vita Osithæ, & monasterii Osithæ huic dicati antiquitatibus.

bus. Incertum videri, utrùm historia Martiniana sit Martini Scoti, monachi Cistertiensis; an Martini Dominicani, episcopi. Ioannes Novoburgensis de bello Galliarum regis cum Margareta Flandrica. Ioannis Gualensis collectanea historica, & itinerarium, deque Muhammede liber. Radulphus Bockynge, sive Cicestrensis, de vita S. Richardi, episcopi Cicestrensis. Heliæ Trickyngami annales Britannici. Eliæ Eueshami Chronica.

CUm Fredericus II teneret imperium Romanum: rerum in Anglia potiebatur Henricus III, Joannis filius. Quo rege, ibidem multi res gestas literis prodiderunt.

Uti RODULPHUS sive RADULPHUS NIGER, Anglus, Sudovolgius: qui primis hujus regis temporibus claruit: ab eodem etiam, perduellionis reus, in exilium fuit ejectus. Propagavit nominis sui famam Chronico majori, quod ab orbe condito incipit: item altero Chronico, quod succinctum, discriminis caussâ, vocatur; atque à Christo nato producitur usque ad annum CIↃCCXIII. Utrumque Cantabrigiæ MSum exstat semel iterumque in Collegio S. Benedicti. Item in Collegio Caji & Gonellii, ut in opere de bibliothecis Anglicanis refert Th. James. Atque addit, *Hac eadem habentur in Chronica magnâ Matthæi Parisiensis ann.* CIↃCXCIX *Incipit, Victoriosissimo Anglorum.* Idem explicuit res gestas regum Angliæ abusque rege Guilielmo Conquæstore. Seorsim quoque tradidit res gestas regis Joannis, qui Richardo successerat. Item initia regis Henrici III, qui post Joannem imperavit. Reliquit quoque volumen de triplici viâ peregrinationis Hierosolymitanæ. Quod MSum superest Cantabrigiæ in Aula Pembrochiana. Ubi & opus ejus MSum de re militari conspicere licet.

ALEXANDER Anglus, domo Somersetensis, vel juxta alios, Stasfordiensis, cœnobii ESSEBIENSIS, quod canonicorum regularium B. Augustini erat, præses, sive, ut vulgò appellant Prior, floruit paullò postquam imperare in Anglia cœpisset Henricus III. Quare perperam Gesnerus, & Possevinus, claruisse censent anno CIↃCCCLX. Multa, cùm prosâ, tum carmine divulgavit: eaque inter historiæ Britanniæ epitomen, quam MSam Cantabrigiæ habet Collegium S. Benedicti. Adhæc in literas retulit vitam S. Agnetis, vitam Bertellini eremitæ, vitam Cungari eremitæ: item opus de sa-

ctis diebus, in quo festa celebria totius anni, ac sanctorum vitas, carmine elegiaco descripsit. Quod, Alexandri exemplum secutus, postea fecit Baptista Mantuanus. Utrique autem, sed in gentili religione, præiverat Naso in Fastis.

Item RICHARDUS ELIENSIS, qui aliis ELIGENSIS, vitam transegit sub eodem Anglorum rege, anno CIƆCCXX: ac cùm aliis monumentis inclaruit; tum opere de gestis sui cœnobii; quod in insula Eliensi, sive Anguillariâ erat. Auctor Bostonus Buriensis in catalogo suo; atque ex eo Balæus, & Pitseus.

Eodem tempore HUGO KIRCOSTALLENSIS effulsit; qui aliis *Kirkestedus*. Hic ad Ioannem, abbatem cœnobii Fontanensis, exaravit librum de ejusce monasterii origine. Idem composuit volumen de rebus à monachis Cisterciensibus in Anglia gestis.

Sub eodem GUALTHERUS COVENTRIENSIS circa annum vixit CIƆCCXXVI. Natus, & educatus est in urbe Warwicensi. Edidit Chronicon Britanniæ, libro uno. Præterea Chronicon Anglosaxonum, itidem libro uno. Insuper Annales Angliæ, vel Memoriale: in quo præcipuè sequitur Galfridum Monæmuthensem, Rogerum Houedenum, & Henricum Huntyngtonium: sed ita, ut non pauca addat bonâ fide, quæ illi prætericrant. Annales seu Memoriale hoc MSum superest semel iterum in bibliothecâ Collegii S. Benedicti Cantabrigiæ. Etiam Oxonii in bibliothecâ Bodlejana superesse MSum hujus Gualteri Chronicon, annotavit Th. Jamesius. Sed utrum Britanniæ an Anglosaxonum sit non adjecit.

PETRUS HENHAMUS, Anglus, monachus Waldensis, anno CIƆCCXXIV, in patria floruit. Hic Chronicis suis res Anglicas exorsus est à temporibus Hengisthi Saxonis. Pertingit autem ad suam usque ætatem. Vetus ejus exemplar, Balæo teste, in Waldensi olim bibliotheca servabatur: ex quo satis apertum erat, meliori fide scripsisse, quàm facundiâ. Verùm hoc temporibus tribuamus, quibus vixit.

Inter eruditos Angliæ viros sub eodem Henrico III, Joannis filio, circa annum CIƆCCXXVIII, habebatur quoque RADULPHUS COGGESHALE, Ord. Cisterciensis monachus, Coggeshalensis in Essexia abbas. Qui, cùm Chronicon terræ sanctæ condidit; tum etiam ad Radulphi Nigri Chronicon appendicem addidit, ab anno CIƆCXIII, usque ad annum XI Henrici III; sub quo vivebat, ut diximus.

GUILIELMUS, LANGTONIENSIS cœnobii in Cambria, quod

quod Canonicorum regularium erat, præses, non ultimo loco ponebatur anno cIↄccxxx. Ac ne de eo posteri conticescant, consecutus fuit tradendo vitam Roberti Betunensis, Lanthoniensis monasterii in Brecaniæ montibus cathedralibus præsidis, ac tandem Herefordensis episcopi. Dicavit opus hoc Reginaldo, Wenlocensis monasterii moderatori.

Æqualis huic PETRUS CANONICUS LONDINENSIS, eruditissimus Theologus, ut eum Lelandus appellat. Varia suæ doctrinæ, ac industriæ, monumenta edidit: in quibus non infimum meretur locnm opus de adventu Messiæ adversus Iudæos. Historicum verò nihil reperio, præterquam quòd de terra Palæstina commentarium è Gallico fecerit Latinum. Claruit sub eodem rege Anglorum an. cIↄccxxx.

CORNELIUS, patriâ HIBERNUS, circa annum cIↄccxxx, Chronicon edidit: quod cùm in manus meas necdum pervenerit, aliis, qui viderunt, relinquere de eo judicium satius puto.

ROGERIUS DE WINDESHORA, Anglus, monachus fani ejus, quod S. Albani erat, vivebat sub Henrico III an. cIↄccxxxv; quo usque & contextum à se Angliæ Chronicon perduxit. Meminit Matthæus Westmonasteriensis. Item vetus catalogus scriptorum secundùm seriem literarum, & ex hoc Balæus centuria XII, atque ex illo Io. Pitseus. Diligentiam ejus in indagandis rebus gestis commendat Stoüs, sive Stowus; qui in pretio erat tempore concilii Basileensis, eidemque interfuit. Sed huic vocatur *Rogerus Windoverus*. Quo deceptus Pitseus, pro diversis habet, Rogerum de Windover, & Rogerum de Windeshora. Nonnullis & *Rogerus de Windelesher*, aut *de Windore* nuncupatur.

Sub eodem rege, nominis sibi decus pepererе, ROBERTUS RICHIUS, Abindonensis, Pontaniaci monachus Cisterciensis, & ROBERTUS BACONUS, Oxoniensis Academiæ doctor: quorum utriusque Matthæus Parisius: posterioris & Nicolaus Trivetus, in Chronicis mentionem facit. Misêre autem in literas vitam, & translationem S. Eadmundi, archiepiscopi Cantuariensis: qui obiit an. cIↄccxl. De ætate scriptorum inde liquet: quòd prior fuerit Eadmundi hujus frater: alter verò discipulus ejus: qui octennio post Eadmundum decessit. Habes eam vitam, sed stylo plurimùm mutato, apud Surium T. VI die XVI Nov. Hujus Baconi *labores in comparandis undique doctissimorum hominũ monumentis, inque sapientum amicitiis Oxoniæ, & Parisiis acquirendis*, laudat Bryanus Twynus a lib. III de a Pag. 345 346.

Anti-

a Pag 359 Antiquitate Acad. Oxon. Idem a primarium Oxoniæ virum vocat: atque ait, ab eo excitatum fuisse papam Clementem IV, ut in Concilio Viennensi Clementinam quandam ederet de magistris, hoc est, de professoribus linguarum; non item artium liberalium, uti perperàm interpretatur Iac. Middendorpius lib. II de Academ.

Eodem regnante, nominis sui famàm in secula cuncta diffundebat ALEXANDER DE HALES, Thomæ Aquinatis, & Bonaventuræ, præceptor, vulgò dictus *doctor irrefragabilis*. Hic præter commentarios in Scripturas, & quæ ad scholasticam theologiam, aut jus canonicum, pertinent; (quæ scripta Balæus recenset:) etiam, Eisingrinio teste, evulgavit vitam Thomæ, Archiepiscopi Cantuariensis, qui sanctorum numero est insertus: item vitam Richardi, Anglorum regis: adhæc volumen de factis Muhammedi, atque alia. Discessit è vitâ an. CIƆCCXLV, VI Kal. Septembris.

Atque hi in Britannia fuere primis XXXIX annis Henrici III, Anglorum regis. Desinunt ii in anno Chr. CIƆCCXLV, quo Fredericus II imperator à papa excommunicatus, & imperio privatus fuit. Nunc, ne tempora hujus regis interrumpam, priusquam aliò me conferam, subnectam tres quatuor Anglos: qui, sub eodem rege, proximis XVII annis (nam rexit annis LVI) rem historicam scribendo auxerunt.

MATTHÆUS PARIS, sive Parisius, (familiæ id cognomentum est) patriâ Anglus, cœnobii Albanensis monachus, congregationis Cluniacensis, cùm aliquantò antè, tum imprimis in pretio erat post annum CIƆCCXLV, usque ad annum CIƆCCLIX: quo migravit è vita. Hic ab oblivione nomen suum abunde vindicavit historiâ majori: quam ferè omnes censent fuisse olim bipartitam. Prior pars, ut ajunt, ab Adamo erat, usque ad Guilielmum, Normanniæ ducem, Angliæ regem, cognomine Conquæstorem. Addunt, eandem exstare in bibliotheca Sidnejana. Verùm pars ista, utrùm fuerit Matthæi Paris, an alterius, viderint, qui viderunt. Altera autèm pars, quam hujus esse Matthæi, certò constat, Cantabrigiæ adservatur in collegio S. Benedicti: uti & in bibliotheca baronis de Lumlejo: ac primùm Londini, pòst Tiguri, typis divulgata fuit: atque id fide bonâ, ut MSSi, quos dixi, codices cuivis fidem fecerint. Quanquam scrupulum injicere videatur Brianus Twynus
b Pag. 283 lib. III. de Antiquit. Acad. Oxon: b ubi aliquot sibi locos in editione hujus Matthæi à Matthæo Cantuariensi, viro non doctrinæ minoris, quàm dignitatis, procuratâ, plurimùm suspectos esse ait:

ait: nec statuere aliquid de iis velle, priusquam secundùm optimorum exemplarium MSSorum fidem eos examinaverit. De hoc auctore tale est judicium Baronii ad annum Iↄccccxcvi: *Quàm fuerit animo infensissimo in Apostolicam sedem, quivis facilè poterit intelligere: nisi probra illa fuerint additamenta ejus, qui edidit. Quæ si quis demat, aureum sanè dixeris commentarium: utpote quod ex publicis monumentis, totidem verbis redditis, egregiè contextum, & coagmentatum inveniatur.* Incipit hic scriptor à conquisitione Angliæ per Guilielmum, Normanniæ ducem: desinit autem in anno Christi cIↄccl: ubi hæc a legas; *Hic terminantur fratris Matthæi Parisiensis, Monachi S. Albani, Chronica.* Subjicit autem versus hosce: a pag. 78 edit. Tigur.

Virginis à partu jam mille volumina Phœbus
Cum bis centenis & quinquaginta peregit, &c.

Cæterùm, quia annus iste jubilæus esset, & tali anno Israëlitæ ab agricultura quiescerent, Deoque agerent annum sanctum: versiculis istis opus suum conclusit:

Terminantur hic Matthæi
Chronica. Iam jubilæi
Anni dispensatio
Tempus spondet requiei.
Detur ergò quies ei,
Hic, & cæli folio.

Item hisce:

Siste tui metas studii, Matthæe, quietas:
Nec ventura petas, quæ postera proferet ætas.

Sed etsi hìc priùs Chronicis suis finem fecisset: nihilominus illa postea continuavit, usque ad annum cIↄcclix; quo vivere desiit, ut ex Balæo diximus. Quæ igitur exinde consequuntur, usque ad annum ultimum Henrici III, hoc est annum gratiæ cIↄcclxxiii: ea ab alio addita fuerunt: quem plerique arbitrantur fuisse GUILIELMUM RISHANGER, in eodem fano Albanensi monachum. Hoc si vidisset Arnoldus Wion: non scripsisset, Matthæum vixisse usque ad annum cIↄcclxx. Præterea composuit historiam minorem: quâ pressè, & succinctè, omnia est persecutus, quæ fusiùs prodiderat in historia majori: sic tamen, ut nonnulla inserat haut aspernanda, quæ præterierat in historia fusiùs scripta. Hujus minoris historiæ exemplum, antiquo charactere exaratum, exstat in bibliotheca comitis Arundelii. Item Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Ac luculentum inde locum Flacius adducit in opere b b Pag 366

quod *Veritatis testes* inscripsit. Composuit quoque Paris hic opus Additamentorum: ad quæ sæpius provocat Matthæus Westmonasteriensis in Florilegio suo: imò & ipse lectorem eò relegat in historia sua ad an. cIↃCCXIX, atque ea ad S. Albani reposita esse, testatur ad annum cIↃCCLII. Sed neque liber ille hactenus lucem adspexit. Etiam describendi orbis laborem suscepit. Tum autem nomen exornavit suum historiâ rerum Hiberniensium, ac Chronicis majoribus cœnobii Albani, & gestis XXII Albanensium abbatum, à Viligodo primo usque ad Guilhelmum, sui temporis abbatem. Illustrior etiam redditus est, scriptis mandando vitas BB. Guthlaci, Wolstani episcopi, & Eadmundi archiepiscopi. Adhæc gloriâ eum auxêre, quæ de BB. Albani, atque Amphiboli passione edolavit: & alia nonnulla.

Circa annum cIↃCCL vitam non ingloriam vivebat MICHAEL BLAUNPAINUS, Cornubiensis, poëta superioribus seculis magni nominis: quem Ravisius Textor in Cornucopia sua sæpius allegat, ac *Michaëlem Anglicum* appellat. Hic autem ejus meminimus, quia & Historiam Normanniæ literis mandavit.

Sub eodem rege Henrico III circa an. cIↃCCLIII claruit GULIELMUS DE RISBROUCKE, vel RUISBROSKE, qui & nonnullis *Rubrokus*: sed perperam. Reliquit opus de gestis Tartarorum. Item itinerarium in partes Orientales: quod MSum Cantabrigiæ exstat, tum in Collegio S. Benedicti, tum in privata bibliotheca baronis de Lumlejo. Sed hunc scriptorem alii Belgis accensent. Sanè Brabantum fuisse, ac ordinis Minorum monachum, auctor est Sweertius in Athenis Belgicis.

ALBERICUS VERUS, Anglus, canonicus ordinis B. Augustini, anno Chr. cIↃCCL in honore magno erat. Quippe tum illustri Oxoniensium, ac Claranorum Comitum stirpe ortus: tum eruditione non minùs conspicuus. Præter librum de Eucharistia, vitam Osithæ monumentis commendavit suis. item antiquitates cœnobii sui, cui ab Ositha nomen erat. Compluria in his de Ostrosaxonum gente invenias. Meminere Lelandus, & Balæus. Vitam eam Osithæ habes apud Surium T. IV. die VII Octobr.

MARTINUS SCOTUS, Cisterciensis ordinis professor, vitæ spatium circa annum cIↃCCLII decurrebat. Hic auctor plerisque creditur brevis historiæ, quæ ab auctore *Martiniana* nuncupata fuit. Sed qui Ordinis sunt Prædicatorum, scriptorem ejus libri esse ajunt Martinum episcopum, Ordinis sui antea monachum. Auctor Jacobus

·cobus Bergomas lib. XIII Chron. Suppl. Sed quæ brevis ista historia, quam, si Bergomati credimus, Martinianam dixere? An quæ Tritthemio vocatur *Chronica succincta*; atque, ut idem ait, sic incipit, *Quoniam scire tempora summorum pontificum?* Quod si est, Martinus hic non fuerit alius à Martino Polono, Pontificis Pœnitentiario: de quo inferiùs dicemus. Favere huic sententiæ videtur Tritthemius. Nam de Martino Pœnitentiario locutus, subjungit, *Sunt alii, qui Cisterciensis Ordinis collegio eum existiment aggregandum: quos aut ignorantia rerum obfuscavit, aut livor.* Addit ibidem, quòd Scotum vocarint, inde provenisse, quia confunderent cum hoc Chronicorum scriptore Marianum Scotum. Tempora tamen disconvenire videntur. Nam Bergomas Martinum Scotum refert ad annum CIↃCCLII. Tritthemius Martinum Pœnitentiarium ad annum CIↃCCCXX. Verùm unde is dissensus obortus videatur, meliùs intelligetur ex iis, quæ infrà de Martini Poloni ætate exponemus. Nec in Martini hujus patriâ, & ordine solùm errasse nobis Bergomas videtur: sed illo etiam, quòd, ut dixi, opus, cui nomen vulgò foret Martiniana, censet fuisse historiam brevem. At veriora docet nos Leander lib. de viris illustribus Ord. Præd. qui apertè auctor est, Martinum Pœnitentiarium, præter Chronicon de pontificibus Max. & imperatoribus, reliquisse etiam summam juris Pontificii, secundùm ordinem alphabeticum, cognomento Martinianam. Ut omnino Martiniana summa à Chronicis sit diversa.

Tum quoque ab interitu nomen suum vindicabat JOANNES DE NOVOBURGO, qui & *Ioannes Canonicus*, Anglus. Omnis autem, aut potissima ei fama, ab historia belli, quod inter Gallos, & Flandros, gestum fuit temporibus Margaritæ, Flandriæ Comitissæ. Vide de hoc scriptore Matthæum Parisium ad annum CIↃCCLVII.

JOANNES GUALENSIS, Anglus, professione Franciscanus, magni nominis in Parisiensi schola theologus, de quo multa habet Bartholomæus Pisanus in Conformitatibus Francisci, scripsisse dicitur duodeviginti magna volumina: quod cùm in memorato Conformitatum, ut vocant, opere; tum apud Iacobum Bergomatem legas. Inter ea volumina etiam sunt historiarum collectanea, & itinerarium, & liber de origine, progressu, ac fine Mahometi. Floruit an. CIↃCCLX.

RADULPHUS BOCKINGE, Anglus Cicestrius è Suthsexiæ comitatu, ordinis Prædicatorum, sub Henrico III, Angliæ rege, circa annum CIↃCCLXX, tum Sermonibus posteritati tradendis, nomen

ſuum honeſtabat: tum etiam publici juris faciendo, quam elaborârat, vitam S. Richardi, epiſcopi Ciceſtrenſis: qui ſummum obiit diem an. CIↃCCLV. Vitæ hujus alius epitomen fecit: quam apud Surium habes Tom. II, die III April.

Etiam coævus huic fuit HELIAS TRICKYNGHAM, Anglus, monachus Benedictinus cœnobii Petroburgenſis. Annales Britannicos reliquit, ab anno IↃCXXVI uſque ad annum CIↃCCLXX, quo vivebat.

Ad eadem tempora referunt HELIAM DE EVESHAMO, Wigornienſem, monachum Benedictinum, qui Chronicorum opus reliquit. Meminit & ejus Lelandus.

CAP. LIX.

Vincentii Belluacenſis *ſeu Bellovacenſis ſpeculum hiſtoricum. Geſneri, Volaterrani, & Wicelii lapſus.* Rufinus Sipius, & Conſtantinus Verberetanus, *ille de S. Franciſci, hic de S. Dominici vita.* Magiſter Rogerus. Gualterus Philippus. Godefridus Buglerius *de vita S. Ludovici.* Engelbertus abbas *de vita S. Hidwigis.* Conradi epiſcopi *Chronicon Moguntinum.* Alberti Stadenſis abbatis, *Chronicon.* Thomas Lentinus *de vita S. Petri martyris. Chronicon* Vdalrici, *ſeu* Herici Herlingeri. Ioannis Columnæ *Mare hiſtoriarum. Tritthemii, Bergomatis, ac fortean Poſſevini etiam error.* Anonymus de vita S. Claræ. Humbertus Viennenſis *vitæ S. Dominici ab Iordano ſcriptæ non pauca addidit.* M. Juſtinus Lippienſis. Gerardus de Fracheto Lemovicenſis *de origine ac libris illuſtrium virorum ordinis Prædicatorum. Hoc opus à nonnullis tribui Humfredo: & unde is error profluxerit. Idem volumen eſſe, quod dixere* vitas-fratrum. *Et unde promanârit conſuetudo ea, ut* vitas patrum, *ac* vitas fratrum, *ἀπλῶς eſſe, putarent.* Guilhelmus Haſligemenſis *de viſionibus cujuſdam virginis ſacræ, deque vita S. Ludgardis.* Richardi Pictavienſis *Hiſtoriarum volum.* Anonymus de vita B. Godebertæ. Stephani Mediolanenſis *chroni-*

chronicon, deque Mediolanensium gestis opus. Wiberti Tornacensis ὁδοιπορικόν. *Anonymi* Chronicon, *quod* M. Alberto *præponitur.* Monachus Patavinus incerti nominis de gestis in Insubribus, & Euganeis.

NUnc è Britanniis revertamur in orbem nostrum: & quia antè diximus de iis, qui, Frederico II imperante, claruerunt: porrò de illis videamus, qui fuere inter Fredericum II, & Rodolphum Habspurgensem. Quod spatium annorum est duodetriginta. Ac primis undecim annis mirè fluctuavit imperium in Henrico, Landgravio Hassiæ; Guilielmo, comite Hollandiæ: Conrado IV, Frederici II Imp. filio; & Richardo, Cornubiensi comite; quo in Angliam reverso (id contigit an. CIↃCCLVII) imperium annis XVII vacavit.

Ordiar à VINCENTIO Gallo, natione Burgundo, monacho Ord. Prædicatorum, & postea BELLOVACENSI seu Beluacensi episcopo. Hic temporibus Papæ Innocentii IV, imperio in memoratis antè imperatoribus fluctuante, longè lateq, nomen suũ diffundebat. Obiit verò anno uno ante Richardi Imp. è Germania discessum: ut mox liquebit. Vincentius hic; sumtus suppeditante Francorum rege, B. Ludovico, speculum quadruplex concinnavit. *Doctrinale*, quod de omnibus scientiis tractat, à Grammatica ordiens, ac in Theologia desinens: *Historiale*, quod historias complectitur, ab orbe condito usque ad annum CIↃCCXLIV: *Naturale*, quod est de natura rerum, situ locorum, & ratione temporum: *Morale*, quod est de affectibus, de lege & gratia, & de virtutibus ac vitiis. In naturali speculo, ubi de temporibus agit, scribere se ista dicit anno CIↃCCXLIV. Quinquennio verò pòst obiisse, tradit Vasæus, & ex eo Antonius Senensis in bibliotheca ordinis Prædicatorum. Ut vel hinc refellatur Conradus Gesnerus; qui Tom. I bibliothecæ suæ, historiam perducere ait usque ad an. CIↃCCLX. Debuerat scribere an. CIↃCCXLIV. Sed in errorem induxit Gesnerum Volaterranus lib. XXI. Itidem lapsus Wicelius in præfat. Hagiologii, qui vixisse ait circa annum CIↃCCXC. De Vincentio hoc, sed necdum sibi viso, ita Henricus à Gandavo cap. XLII: *Vincentius ejusdem ordinis* (fratrum prædicatorum) *dicitur scripsisse quoddam opus magni ingenii, & laboris, quod prætitulavit triplex speculum, historiale, allegoricum, & morale. Ipsum historiale non solùm per sanctarum scripturarum seriem; sed etiam per secularium*

historiarum ordinem, usque ad sua deducens tempora, multaq; hincinde inferens studiosis lectoribus profutura. Etiam à Martino Pœnitentiario, seu Polono, inter eos recensetur, è quibus Chronicon suum composuit. Vide & Iac. Ph. Bergomatem Chr. Supp. lib. XIII ad an. cIↃccLII, Leandrum Albertum lib. IV de viris illustribus ord. Prædicat. & Sixtum Senensem lib. IV bibliothecæ sanctæ. Historiale ejus speculum MSum habes & in bibliothecâ publicâ Academiæ Cantabrigiensis: Item Oxonii in bibliothecâ Collegii Novi.

Circa annum cIↃccXLVI vixit RUFINUS SIPIUS, Ord. Min. & sanguine junctus S. Claræ. Hic mandato Crescentii Æsini, Ordinis sui Generalis, cum duobus aliis operam jungens, composuit acta miraculaque S. Francisci.

Anno item cIↃccLVIII CONSTANTINUS VERBERETANUS vitam traducebat. Qui ut ne à posteritate nesciatur, facit vita S. Dominici: quam monumentis suis commendavit. De hoc ita Leander Albertus lib. IV de viris illustrib. *Constantinus, dignissimus Verberetanus præsul, jussu Ioannis Teutonici, generalis magistri quarti Ord. Prædic. Officium, quod in laudibus divi parentis Dominici exsolvitur, cum ipsius Vita egregiè edidit, stylo tamen mediocri.*

Magister ROGERIUS, circa annum MCCL, historiam scriptis mandavit hoc titulo, *Epistola in miserabile carmen super destructione regni Hungariæ per Tartaros factâ, ad Reverendum dominum Ioannem, Pestheniensis ecclesiæ episcopum.* In præfatione ait, ea se referre, quæ vel vidisset ipse, vel ab iis accepisset, qui præsentes fuissent. Subjici verò solet Chronicis Hungaricis Joannis Turocii.

Etiam tum claruit GUALTERUS PHILIPPUS CASTELLIONIUS, patriâ insulensis Flander. Hic reliquit carmine, ac quidem libris IX expressit gesta Alexandri Magni. De eo satis diximus libris de poëtis Latinis.

Circa eumpse annum GODEFRIDUS, seu Geofridus, BEAGLERIUS literis signavit vitam S. Ludovici, Francorum regis: cui ab eleemosynis, & annis XX à confessionibus, fuerat. Lutetiæ Parisiorum MSa adservatur in regio collegio Navarreno.

ENGELBERTUS Abbas, ordinis Cisterciensis, floruit anno cIↃccL. In literas retulit vitam S. Hidwigis, Ducissæ, ut vulgò loquimur, & sanctimonialis. Legitur ea apud Surium Tom V die XV Octobr. ut quidem Possevinus ait in Apparatu sacro. Sed scriptor ejus libri in præfatione ait claré, se concinnâsse eam vitam, partim ex gestis ejus Pontifici M. oblatis, & in Trebnicienſi cœnobio asservatis;

vatis;

vatis: partim ex illis, quæ frater Engelbertus, ordinis Cisterciensis monachus, de hac sanctâ scripsisset.

Imperio vacante, CONRADUS episcopus nomen suum ab interitu vindicabat Chronico rerum Moguntinarum: quod incipit ab anno CIƆCXL, ac desinit in anno CIƆCCL. Fortasse hic est Conradus ille, de quo in eodem Chronico ista legas ad ann. CIƆCCXLIX: *Fratres ecclesiæ Moguntinensis concorditer in venerabilem virum, dominum Conradum, Coloniensem archiepiscopum, vota sua transtulerunt, postulantes à sede Apostolica, ipsum sibi præfici in pastorem: sed, heu, heu, hoc non poterat obtineri: non est hæc postulatio admissa, sed electio capitulo restituta. Et ne archiepiscopus Coloniensis ægrè ferret suum desiderium non completum, ipsi legationis dignitas est commissa.* Primus hoc Conradi Chronicon prœlo submisit Hervagius Basileæ anno CIƆIƆXXXV, ac XL annis pòst Christianus Urstisius *a*, Mathematices apud Basileenses professor. Exinde & Justus Reuberus J. C. & Electoris Palatini consiliarius. Reprehenditur autem à Baronio ad. an. CIƆCLIII. Apud Eisengrinium legere est, Conradum, Bavariæ ducem, & Cardinalem Sabinum, condidisse Chronicon rerum Moguntinarum. Possevinus eundem suspicatur. Sed obstare videtur, quòd prior ille *episcopus* vocetur.

a In Tom. illustr. Germ. histor.

ALBERTUS, monachus Benedictinus, & abbas Stadensis cœnobii, ac postea, relictâ abbatiâ, Franciscanus, ac denique minister generalis totius ordinis, itidem floruit anno CIƆCCL, & deinceps: ac dum abbas esset, ingenii, & doctrinæ suæ significationem Chronico dedit: quod ab initio mundi auspicatur, & claudit anno CIƆCCLVI. Quanquam verò ad eum usque annum perduxit Chronicon suum, tamen primùm decrêrat tantum prosequi historiam usq; ad annum CIƆCCXL, quod hæc verba ostendunt, non longè ab initio: *Tempora verò multa, sunt hæc: Millesimus ducentesimus quadragesimus annus gratiæ jam effluxit. In sede Petri Gregorius* IX *jam* XIII *annis sedit. Negotia imperii Fredericus* II *hujus nominis* LXXXIX *ab Augusto* XX *annis gubernavit.* Et quæ porrò sequuntur. Sed postea XVI annos adjecit. Factus est abbas Stadensis an. CIƆCCXXXII. An. CIƆCCXXXVI bullam à Gregorio Papâ impetravit, ut cœnobium suum in Cisterciensem ordinem commutaretur. Atque ut id effectum suum sortiretur, sæpius Archiepiscopum ac Decanum commonefecit. Sed toto triennio operam lusit. Itaque an. CIƆCCXL factus est Minorita. Horum omnium auctor ipse est in Chronicis. Non meminere hujus scriptoris Tritthemius, Gesnerus, Simlerus. Sed non ignotus fuit Alberto

Crant-

Crantzio, qui in Saxonià sua, & Metropoli multa ex eo transscripsit. *Auctorem doctum & diligentem* judicat Thomas Demsterus paralip.ad Rosini Antiquit.lib.I cap.I. Prodiit Helmenstadii ex bibliothecâ Henrici Ranzovii, curâ Reineri Reineccii. Hetruscum quidam faciunt, videlicet Pisanum: at Germanum censet Arnoldus Wion lib.II Ligni vitæ cap. LXII.

THOMAS LENTINUS, patriarcha Hierosolymitanus, vitam scripsit æqualis sui S. Petri Martyris ex ordine prædicatorum: qui cum fratre socio trucidatus est an. cIↃCCLII. Legitur ea vita in Surii Hist.Sanct.T.II.a.d.XXIX April.

Circa annum eumpse vixit UDALRICUS (qui nonnullis HERICUS) HERLINGER à Wurmberg, Benedictini ordinis abbas: qui Chronicon monasterii sui pertexit ad annum usque cIↃCCXXIX: uti Eisingrinio observatum.

JOANNES COLUMNA, Romanus, Ord.Præd. archiepiscopus Messanensis, floruit anno cIↃCCLV, quo ipso legatus Pontificis Alexandri IV fuit, & Tauromenii oppidi cum Jacobo de Ponte præfectus. Vide Thomam Fazellum rerum Sicularum posterioris decadis lib.VIII. Et sanè ab Leandro Alberto quoque in III de viris illustribus Ord. Præd. traditum est, anno illo cIↃCCLV episcopatum Messanensem ab Alexandro Papa IV fuisse huic Columnæ commissum. Hoc cum ignoraret Tritthemius, cautè quidem ætatem omittit, sed non rectè recenset inter eos scriptores, qui quinquaginta annis pôst, puta Ludovici Bavari temporibus, lucis hujus usurâ fruerentur. Nempe eâ parte errantem sequitur ducem, Philippum Bergomatem, qui, lib.XIII supplementi Chronici, illum ad annum refert cIↃCCCXIII. Ab alterutro etiam deceptus videtur Joannes Rioche Minorita; ut qui de eo loquatur post Bernardum quem vixisse ait an. cIↃCCCXXV. Quantus vir foret, declaravit libris decem, quos *Mare historiarum* inscripsit. Eo ex opere multa in suis Chronicis excerpsit Antonius Senensis. Possevinus diversos facit Joannem, & Jacobum, Columnas, utrumque ord. Præd. utrumque historicum: atque addit, B. Antoninum plura ex Jacobo derivâsse in Historiam suam. Puto falli. Sanè Antoninus Joannem Columnam testem advocat, cùm alibi, tum Tit.XIX cap.I, ubi sermo ei de Innocentio III, qui priùs Lotharius vocabatur. At Jacobum Columnam historicum, quantum meminisse possum, planè nescit: nec fuisse ejus nominis historicum censeo. Chronici Joannis Columnensis meminit & Leander Albertus lib. IV de illustribus viris Ord. Præd. Imò

Imò & ab inedito auctore operis de Hierarchia subcœlesti, (qui in Italiâ scripsit an. cIↃcccLXXXI, ac MSus Cantabrigiæ, & in Pithœi bibliotheca exstat) Joannes hic de Columna inter Italos eos reponitur, qui Pontificum historiam consignarint.

Anno cIↃccLV, jussu Alexandri IV Pont. M. literarum monumentis tradita est vita S. Claræ, virginis Assisiatis: quam apud Surium legere est d. XII Aug. In præfatione auctor ipse vocat Legendam S. Claræ.

Circa annum cIↃccLX non exiguum nomen erat HUMBERTI VIENNENSIS. Quinctus is fuit generalis Ordinis Prædicatorum: de quo Leandrum Albertum vide sæpius memorati operis libro I 4. Ubi vocatur HUMBERTUS BURGUNDUS. Hic *vitæ* S. Dominici ab Jordano, generali ejus Ordinis, atque à fratre Constantino, exaratæ, multa adjecit: ut est apud Theodoricum de Apoldia in præfat. quinque librorum de vita S. Dominici. Idem creditur libris V prodidisse vitas sui Ordinis: de quo quid sentiam, mox exponam. a *Fol.* 57. & 58.

Tum quoque erat M. JUSTINUS LIPPIENSIS, qui carmine elegiaco, pro temporibus quibus vixit, eleganti sanè condidit Lippiflorium Chronicon, sive Lippense. Agit in eo de primordio comitatus Lippiensis, ac exponit aliquot comitum Lippiensium gesta, imprimis verò Bernardi comitis, qui post bella fortiter gesta monachus factus est. Prodiit Francofurti *b* unà cum Chronico Hermanni Lerbecii. Dicavit hoc Lippiflorium suum Simoni, primo ejus nominis episcopo Paderbornensi, qui an. obiit cIↃccLXXIV, ut est apud Gasparem Bruschium. Primus hunc scriptorem in lucem protraxit Henricus Membonius Lemgoviensis. b 1620.

Iisdem temporibus GERARDUS FRACHETO, qui & à patria GERARDUS LEMOVICENSIS vocatur, professione Dominicanus, in Galliis Provinciæ Prior erat. Hic ne nullius honoris ac nominis foret, assecutus est libro *de origine ac viris illustribus ordinis Prædicatorum:* quem & VITAS-FRATRUM inscripsit. Exstat MSus in monasterio Rubræ Vallis apud Bruxellam. Item Duaci, atque alibi. Necdum Dominicanorum cura typis esse divulgatum, jure optimo miratur Miræus in Chronico ad an. MCCLVII: quo anno Gerardo huic, ut hoc opus conderet, impositum fuit Humfredi, V generalis, ac concilii totius, mandato. Theodericus de Apoldia, qui vixit an. cIↃccc, ipsi eum librum tribuit Humberto. Sic enim scribit in præfatione librorum octo de vita S. Dominici: *Suc-*

cedens sanctus pater Humbertus, magister ordinis quintus, ex prædictis (B. Jordano, & Fr. Constantino) *tertiam conflans Legendam, multis superadditis, non modicum ampliavit. Qui etiam librum, qui Vitas-fratrum dicitur, suâ devotione, & diligentiâ, compilavit.* Ac similiter Antonius Senensis in bibliotheca scriptorum sui Ordinis. Item Jacobus Philippus Bergomas Chron. Suppl. lib. XIII ad ann. CIƆCCLII. Nempe videntur Humfredo hoc opus adsignâsse, quia, ut dixi, Humfredi jussu scriptum sit; qui & suâ præfatione illud decoravit. Inscribebatur autem liber iste VITAS-FRATRUM, ad exemplum ejus, qui dictus VITAS-PATRUM. Nam ex MSSis codd. satis constat, ἀπλῶτως ita vocari eos codices solere: pro quo antiqui, & elegantiores, VITÆ-PATRUM, & VITÆ-FRATRUM, dixerint. Non dubium verò, quin vitiosa ea consuetudo, vel inde profluxerit, quòd scribi soleat, VITÆ S. PATRUM: VITÆ S. FRATRUM: vel quòd imperitiores, dum sæpius incusandi casu laudari audiunt VITAS-PATRUM, VITAS-FRATRUM, ubique, ac semper, sic dici posse arbitrarentur.

Etiam GUILHELMUS, HAFLIGEMENSIS cœnobii monachus, ordinis S. Benedicti, & aliquamdiu Prior, vitam ducebat anno CIƆCCLX. Præter alia, literis persecutus est *visiones* cujusdam *sanctimonialis*: item *vitam S. Ludgardis*: quæ Hafligemi exstat MSa. Meminit & Tritthemius.

Inter homines quoq; his temporibus agebat RICHARDUS PICTAVIENSIS, monachus ordinis Cluniacensis: qui, præter Epistolas ad varios, etiam Historiarum volumen reliquit.

Circa idem tempus vixit quoque ille, qui literis commisit vitam B. Godebertæ virginis; quæ obiit circiter annum IƆCLXXX. Eam ex MSo codice, sed stylo mutato, descripsit Surius a. d. XI April.

STEPHANUS MEDIOLANENSIS, sive de Mediolano, Ord. Prædic. utrâque facundiâ se exercuit: ac Chronicon prosâ, opus de gestis Mediolanensium carmine condidit. Claruisse circa annum CIƆCCLXII, proditum est à Jacobo Suzato, & Alberto Veneto, atque ex his à Possevino in Apparatu sacro.

Vacante imperio, fuit & ille ANONYMUS, cujus Chronicon habemus, vel saltem historicum fragmentum, quod M. Alberto Argentinensi præmitti solet; atque ab anno incipit IƆCXXXI; quo Dagobertus trium populorum rex factus est, Burgundionum, Austrasiorum, & superiorum Francorum. Desinit auté in an. CIƆCCLXVII; quo Conradinus, Conradi IV Imp. filius, Frederici II Imp. nepos, dum

dum Siciliam repetit, victus, in fuga captus, & Neapoli, totâ dolente Germaniâ, capite multatus fuit. Primus, cum aliis aliquot ineditis Germaniæ historicis, in publicum emisit Christianus Urstisius.

Itidem, cùm imperium vacaret, vitam egit Monachus Paduanus incerti nominis: qui tribus complexus est libris res suis temporibus gestas in Insubribus, & Euganeis, hoc est Lombardia, & vicina Marchia Tarvisina. Orditur ab anno CIↃCCVII; quo Azo, marchio Estensis, ab Monticullis, favente his Eccelino, Veronâ ejectus fuit. Finemque imponit, ubi perventum ad annum CIↃCCLXX; quo Christiani principes in Africam transeuntes Carthaginem cepere, & Tunetanam urbem obsederunt. Prodiit typis Wecheli.

Cap. LX.

Anonymi annales Dominicanorum Colmariensium: in quibus, ut industria laudi datur, ita vitio vertitur, quòd subinde minuta nimis adspergantur. De Martini Poloni patriâ. Quousque Chronicon suum perduxerit: superque eo Volaterrani, Coccii, atque adeo Suffridi Petri error. Thomas Cantipratensis de vita Christinæ virginis, & S. Ludgardis, & miraculis sui temporis. Guilielmus Tripolitanus de statu Saracenorum. Petrus Argentoratensis de bello patrio. S. Bonaventura de vita S. Francisci. Gerardus, monachus S. Quinctini. Godescalcus Leodicensis diaconus. Conradus à Mure. Hermannus, Altaichii inferioris monachus, de rebus Bavaricis. Salimbeni de Salimbenis historia rerum suo tempore in Italia gestarum. Anonymus Prufeningensis de vita, & miraculis, S. Erminoldi. Henricus Goedhals, sive Bonicolli, Gandavensis, de viris illustribus. Guilielmi de Samuco Chronicon. Guilielmi de Bengevilla Chronicon. M. Paullus Venetus de regionibus Orientalibus. Brocardus, sive Burgardus Argentoratensis de terra sancta. Guidonis de Columna Chronicon, & historia Anglicana, deque bello Trojano liber. Iacobi de Voragine, vel potiùs de Viragine, Chronica Genuensium, &

Legenda aurea, deque hac judicium. Petrus Clodiensis. Gerardus Dominicanus de quibusdam gestis S. Dominici. Balduinus Ninivensis. Theodoricus Thuringius de S. Elisabeth Vngarâ.

PArtim vacante imperio, partim cùm potestas summa foret penes Robertum Habspurgensem, qui præesse rebus cœpit anno CIƆCCLXXIII, imperiumque annis tenuit XIX; vivebat Monachus ille Ordinis Prædicatorum; qui primus scribere aggressus fuit annales Dominicanorum Colmariensium, à Christiano Urstisio editos cum aliis quibusdam scriptoribus rerum Germanicarum. Orditur ab an. MCCXI: qui decimus est ante natalem ejus: ut docent hæc verba ad annum MCCXXXVIII: *Intravi ordinem Prædicatorum, natus anno* MCCXXI. Erat igitur tum annorum XVII. Ad annum MCCLXI annotat, *Fui Parisiis.* Tum fuerit quadragenarius. Ad annum MCCLXV ait, *Mappam mundi descripsi in pelles duodecim pergameni.* Ad annum MCCLXVIII, *Fuit in Vrania, festo Gordiani, & Epimachi.* Ad an. MCCLXXIV, *Festo Martini tectum ejus vidimus consummatum.* Sermo est de cœnobio Clingental, quod Basileæ est. Ad ann. MCCLXXVI: *Fragma comedi in assumtione beatæ Virginis.* Quo tempore annorum erat LV. Videtur autem annalium istorum auctor non satis percepisse historiæ naturam, cùm res adeò minutas passim adspergat: ut de gallo, sub cujus ventre transiret gallina, de porcis Colmariensibus subulcum discerpentibus, de ovis habentibus duos vitellos, & alia id genus permulta. Interim diligentia ejus laude non est indigna. Ubi verò ille desierit, aliique eum cœperint continuare, eo in Chronico exprimitur nuspiam. Perducitur autem usque ad annum CIƆCCCII.

Etiam imperio vacante, sed præcipuè Rodolphi Habspurgensis temporibus, bene de posteris mereri scribendo studuit MARTINUS POLONUS. Hic cùm Polonus nuncupetur; tamen, si Raphaëlem Volaterranum audimus, patriam habuit Carsulam, sive Cascinam, in Umbriâ sitam. Nec desunt, qui Scotum fuisse tradiderint. Mihi quin Polonus fuerit, dubium non est. Nam & ita Leander vocat lib. IV de viris illustribus Ord. Præd. Scotum autem nominâsse videntur, decepti eo, quòd animo obversaretur Marianus Scotus, qui & ipse Chronica scripsit. Nec magis audiendus est ineditus auctor operis de hierarchiâ subcœlesti, qui lib. IV, c. IX eum refert inter nobiles Galliarum historicos: Credo, quia de patriâ paucis constabat, aliæ etiam gentes eum sibi vindicabant. Carsula-

ſulanus autem, de quo infrà dicam, hoc junior fuit; ſi verum eſt, quod aiunt, Carſulanum vixiſſe tempore Joannis XXI, ſive, ut alii volunt, XXII. hoc eſt, an. cIɔcccxx: ad quæ tempora etiam Martinum hunc Joannes Rioche Minorita refert in compendio ſuo hiſtorico. Fuit Archiepiſcopus Conſentinus, ac pœnitentiarius Innocentii IV Pontificis: qui deceſſit anno cIɔccLIV. Sanè hæc ſententia videtur defendi poſſe tot codd. ubi in epigraphe *Conſentinus* nominatur. Alii tamen Beneventanum fuiſſe epiſcopum autumant. Equidem apud antiquiores neutrum reperio. Sed Gneſnenſem archiepiſcopum in Polonia à Papâ fuiſſe conſtitutum, conſtat ex diplomate Pontificio, & Chronicis Poloniæ. De quo mox dicam. Præter alia cùm libello, qui inſcribitur *Memorabilia Romæ*: tum præcipuè memoratur Chronico *a* de ſummis pontificibus, & imperatoribus, à Chriſto, & Cæſare Auguſto, uſque ad Clementem papam IV, ſive an. cIɔccLI. In nonnullis tamen libris, (quos & Suffridus Petri ſequitur in editione eâ, quam, ocellus typographorum, Plantinus dedit) producitur hoc Chronicon uſque ad annum cIɔccLXXVII. Nempe quatuor Pontificibus additis, Gregorio X, Innocentio V, Adriano V, & Joanne XXI. Sed aberant hi à perantiquo codice MSo, quem poſtea in Colonienſi *b* editione ſuâ expreſſit Joannes Fabricius Cæſar, Canonicus Gladbachenſis. In editione Baſileenſi *c*, additur ex Fuldenſi MSo appendix uſque ad annum cIɔcccxx, quo Joannes Papa, qui aliquibus XXI, aliis XXII vocatur, in ſanctorum numerum retulit Thomam Erfordenſem. Hæc res impoſuit omnino Volaterrano, cùm lib. XXI ait, Martinum vixiſſe tempore Joannis XXII. Nempe in codices inciderat, ubi appendix ea legeretur. Eodem in errore hæſit Coccius; ut qui in Catal. ſcriptorum, quem Theſauro ſuo præmiſit, floruiſſe eum dicat anno cIɔcccxx. Mirum autem, & Suffridum Petri appendicem eam, ut Martinianam, agnoſcere. Quàm parùm enim veriſimile eſt, Martinum, qui Innocentii IV an. cIɔccL pœnitentiarius erat, ſuperſtitem fuiſſe an. cIɔcccxx! Quare nihil certius, quàm deſiiſſe Martinum in Clemente Papa IV: vel ſi primæ editioni, ut fieri ſolet, quædam poſtea adjunxerit, ſaltem non proceſſiſſe ultra tempora Joannis XX, ſive, ut alii vocant, XXI. Quod autem eum anno cIɔccL Innocentii IV fuiſſe pœnitentiarium paullò antè ajebam, id Bellarminus quoque prodit in Scriptoribus Eccleſiaſticis. Sed fortaſſe aliquis idoneum ejus requiret auctorem. Fortiori igitur telo pugnemus. Quale illud, quod diplomate Pontificio, & Chronicis Poloniæ ſubnixum eſt. Cum enim in

a Habes MSum ſemel iterumque in bibliotheca Collegii S. Benedicti apud Cantabrigienſes.
b Anno 1616.
c An. 1559.

Poloniæ regno ob archiepiſcopatum Gneſnenſem diu inter electos contentio duràſſet: Nicolaus Papa III Fr. Martinum Polonum Ord.Præd. Pœnitentiarium ſuum, creavit epiſcopum Gneſnenſem: quod factum Viterbii anno CIↃCCLXXVIII, x Kal.Jul. Sed cùm jam itineri ad eccleſiam Gneſnenſem ſe accinxiſſet, ecce Bononiæ eopſe anno moritur: atque inibi in templo S. Dominici, ante aram majorem juxta ſacellum S. Thomæ, ſepelitur. Monumenti inſcriptio talis fuit, HIC JACET MARTINUS POLONUS, ORD. PRÆD. ARCHIEPISCOPUS GNESNENSIS. Quemadmodum ab Abrahamo Bzovio Polono in Annalibus Eccleſiaſticis proditum eſt ad an. CIↃCCLXXVIII. Quia autem Gneſnenſis epiſcopatus Polonis notior eſſet, quàm Italis: factum videtur, ut ſæpius *ἁπλῶς* archiepiſcopus, loco non expreſſo, vocaretur. Inde occaſio item data, ut alii eum Conſentinum, alii verò Beneventanum archiepiſcopum fuiſſe, dicerent. Et potuit occaſio ei rei inde etiam præberi, quòd vulgò ſyllabam *con* ſcribere ſoleant tanquam *g*, hoc pacto 9. Quare qui *gneſnenſis* quid eſſet, neſcirent, ex *conſentinus* id eſſe corruptum exiſtimarunt. Utrùm autem in Clemente IV, an Joanne XXI deſierit, apertius foret, niſi tantopere diſcreparent codd. & MSi, & editi. Sua tamen ad Joannem XXI producere ſaltem voluiſſe, fateri convenit ob verba illa ipſius Martini in præfatione operis: *Ego frater Martinus, Domini Papæ pœnitentiarius, & capellanus, ex diverſis chronicis, & geſtis ſummorum Pontificum & Imperatorum, præſens opuſculum uſque ad Ioannem* XXI *papam deduxi incluſivè.* Joannes XXI, de quo ſe egiſſe ait, obiit anno CIↃCCLXXVII: quo ipſo ei ſucceſſit Nicolaus III: anno uno ante exceſſum Martini Poloni. At Joannes XXII, (quem aliqui XXI vocant) intelligi nequit; quia is pontifex factus anno CIↃCCCXVI, annis XXXVIII poſtquam Martinus Polonus jam eſſe deſiiſſet. Unum contra hæc objici poteſt: quòd Martinus Polonus in præfatione, inter eos, è quibus profecerit in Chronico ſuo concinnando, reponat Gervaſium: qui videtur non alius eſſe, quàm Gervaſius Ricobaldus Ferrarienſis. Atqui certum eſt, Ricobaldum vixiſſe an. CIↃCCC. Quomodo igitur Polonus ejus operâ proficere potuit, ſi tanto antè exceſſerat? Huic argumento ita occurrimus. Putamus, à Martino intelligi Gervaſium Tilberienſem; qui circa annum CIↃCCX vixit, ac Chronicon conſcripſit, cui titulus erat, *De otiis imperialibus*. Unde colligimus, eo in opere non tam de Pontificibus, quàm imperatoribus, egiſſe. Et hæc videtur cauſſa, cur Martinus *ἁπλῶς* dicat, *ex Chronicis Gervaſii:* non autem, *ex*

Chroni-

Chronicis Gervasii de gestu utrorumque: hoc est Imperatorum, & Pontificum; uti locutus erat paullò antè de Chronicis Pauli, & Gilberti. Hoc verò Gervasii Tilberiensis Chronicon satis celebre erat: ut qui illud dicâsset Ottoni IV Imperatori. Quanquam, ut fateremur, Ricobaldum intelligi à Martino; non tamen deesset, quo nos expediremus. Nam quid si dicamus, Ricobaldum bis historiam suam edidisse? Nempe priùs ante annum Chr. CIϽCCLXXVII; quousque pertingit in Chronico Martinus Polonus: iterum an. CIϽCCXCVIII, in quo desinit; vel saltem ante annum CIϽCCCIII, quo excessit Bonifacius VIII. Nam Bonifacii hujus gesta quidem exponit Ricobaldus; non tamen ea, quæ postremis egit annis: ac multò minùs mortem ejus refert. Hoc si magis placet, vixerit Ricobaldus annis viginti, & paullò ampliùs post Martinum; ac editioni priori, quâ usus erat Martinus, sequentium temporum historiam adjecit.

THOMAS DE CANTIPRATO, Brabantus, Ord. Præd. Alberti M. discipulus, priùs canonicus regularis S. Victoris in monasterio Cantipratano, quod in Artesia est juxta Cameracum; posteaque Ord. Prædicatorum, ac tandem Cameracensis diœcesis episcopus suffraganeus; Rudolpho imperante floruit, teste Tritthemio. Atque idem cognoscere est ex his ejus verbis lib. II Apum cap. III num. IX: *Ego (inquit Thomas) fidelium novissimus, antequam piissimus Ludovicus Francorum Rex, anno ab Incarnat.* CIϽCCXLVI, *crucem transmarinam susciperet, crucem in cœlo ex clarissimo & sydereo lumine vidi. nec recolo me decentius & operosius formatam crucem unquam sub aliquâ materiâ vel figurâ vidisse.* In hisce duobus libris de apibus mysticis (inscripsit eos *Bonum* universale) exponit miracula & exempla sui temporis. Edidit ac notis illustravit Georgius Colvenerius Duaci an. CIϽIϽCVII. Præterea scripsit vitam Christinæ virginis, quæ Mirabilis vocata, ac Mariæ Oegniacensis æqualis fuit. Habes apud Surium T. III die XXIII Junii. Etiam libris tribus memoriæ tradidit vitam S. Ludgardis: quæ ejus ætate vixit: sanè an. CIϽCCXLVI decessit. Vita hæc MSa quidem apud Aub. Miræum, edita verò apud Surium exstat T. III a.d. XVI Jun. Meminit hujus operis, uti & vitæ Christinæ, Henricus de Gandavo cap. LI: *Thomas ordinis prædicatorum Lovanii habitans, scripsit vitam cujusdam sanctæ mulieris in Hasbania, quæ vocabatur Christina. Scripsit etiam vitam cujusdam monialis de Aquiria* a, *Domina scilicet Lutgardis.* Atq; ea verba impulere Possevinum, ut Thomam hunc vocaret Lovaniensem, vel Lovanii commoratum: eumq; à Cantipratensi, de quo antè egerat, diversum putaret. Sed sententia hæc satis

a *Al. à Aquino: sed Aquiria reperi in MSa Ludgardæ vita.*

ſatis refellitur iis,quæ diximus. Nec Lovanienſem fuiſſe, ſed Cameracenſem, ab aliis proditum eſt. A quibuſdam etiam ei tribuitur B. Margaretæ Iprenſis: quæ anno cIↄccxxvII deceſſit. MSa hæc vita Lovanii exſtare dicitur ad S. Martinum. Duaci autem in lucem prodiit anno cIↄIↄxvIII, curâ Hyacinti Choquetii. Creditur & hujus eſſe Latina Ariſtotelis tralatio, quæ in Scholis ſolet obtinere. Quando obierit non ſatis liquet. Nonnulli ajunt diſceſſiſſe anno cIↄccLxxx.

GUILIELMUS TRIPOLITANUS, Acconenſis cœnobii in terra ſancta monachus, Ord. Prædic. vixit circa annum cIↄccLx, deque Saracenorum ſtatu librum ſcripſit ad Theobaldum Placentinum, qui poſtea eſt factus Pontifex Max. dictusque fuit Gregorius x. Opus hoc MSum exſtat Oxonii in bibliothecâ Collegii Æneonaſenſis.

Eodem tempore erat PETRUS ARGENTORATENSIS Germanus, Carmelita. Memoriam ſui peperit hiſtoriâ ubere de bello Argentinenſi ſub epiſcopo Gualtero.

S. BONAVENTURA, Balneoregienſis, ordinis S. Franciſci miniſter generalis, poſteaque epiſcopus Albanenſis, & à Gregorio x in cardinalium numerum cooptatus, anno cIↄccLxxIv concilio interfuit Lugdunenſi: inque illo obiit eopſe anno. Ab eo habitum ſuum accepere Minoritæ. Nam antea paſtorali ſchemate utebantur. Idem literis tradidit vitam S. Franciſci: quæ apud Surium eſt T. v. d. Iv Oct. & in operibus S. Bonaventuræ, mandato Sixti v Pont. Max. operâ Cardinalis Sarnani, è Vaticana Romæ prodiit bibliotheca: atque iterum Antverpiæ, curâ Henrici Sedulii Minoritæ: qui & commentarios addidit. Bonaventuræ quidem id opus tribuit S. Antoninus Hiſtor. Part. III Tit. xxIv cap. vIII. Item Bernardinus de Buſtis, & Raphael Volaterr. lib. xxI Anthropol. A Xiſto Iv in Sanctorum numerum eſt relatus. Libros ejus in compendium redegit Guilielmus Fulginas, ejuſdem ordinis monachus.

GERARDUS, monachus cœnobii S. Quirini in Inſula, juxta Trithemium, vixit ſub Rodulpho imper. an. cIↄccLxx. De eodem ſic Henricus Gandavenſis in cat. cap. LII: *Gerardus, Monachus ſancti Quinctini in inſula, ſcripſit tranſlationem venerandarum reliquiarum crucis, & coronæ Dominicæ à Conſtantinopoli Pariſios* a: *quas reliquias piæ memoriæ Dominus Ludovicus, rex Francorum, ſibi ab imperatore Conſtantinopoleos acquiſivit. Scripſit etiam plurima miracula, quæ Beata Eliſabeth de Thuringia poſt mortem ſuam dicitur fuiſſe operata.*

a *Deeſt* tranſmiſſæ: *vel ſimile.*

Claruit iiſdem temporibus GODESCALCUS Leodicenſis Eccleſiæ diaco-

diaconus, & canonicus: qui postulatu Agilfridi, episcopi sui, vitam descripsit S. Lamberti Leodicensis Episcopi.

CONRADUS à MURE, primus Ecclesiæ Tigurinæ cantor, & canonicus, circa annum CIƆCCLXXIII, præter libellum de sacramentis, edidit cathedrale Romanum, catalogum Romanorum Pontificum & imperatorum, passionem sanctorum martyrum, Felicis, Regulæ, & Exuperantii.

Tempore Rodulphi II Imperatoris, HERMANNUS, Altaichii inferioris (quod cœnobium Benedicto esse dicatum, alibi diximus) antistes, atque idem Ottonis, Bavariæ ducis, & filii ejus Henrici à consiliis, scriptis celebravit suis res Bavaricas. Commentariis ejus multùm se adjutum fuisse, agnoscit Joannes Aventinus *a*. Sed etsi iis usus sit Aventinus; tamen omnem nunc iis posteritatem carere, conqueritur Christophorus Gewoldus, præfatione in Chronicon Monasterii Reicherspergensis.

a in script. lib. 3. annal præmissis.

Circa annum CIƆCCLXXX SALIMBENUS DE SALIMBENIS, Parmensis, Ord. Min. res suo tempore in Italia gestas literis committebat, plerisque etiam admixtis, quæ ad religionis studium pertinerent.

Iisdem temporibus, incerti nominis monachus Pruféningensis duos composuit libros de vita, & miraculis, S. Erminoldi, nobilis Suevi, monachi Hirsaugiensis, abbatis Lorsacensis, posteaque primi abbatis cœnobii S. Georgii in Prufeningen, seu Brunfeningen; quod juxta Ratisponam S. Otto, Bambergensis episcopus, exstruxerat. Volumen hoc, sed mutato stylo, & multis compendio constrictis, edidit Surius, sive Mosander potiùs, T. VII a. d. VI Jan. At bonâ fide ex MSo cod. repræsentat Canisius T. II Lect. Antiq. De scriptoris ætate, quod dixi, satis indicant hæc præfationis verba: *Animat nos preterea venerabilis pater, dominus Vlricus, sextus-decimus abbas Priveningensis Ecclesiæ: qui, antecessoris tanti virtutibus coëxultans, anno incarnationis Dominicæ* CIƆCCLXXXI, *primo anno sui regiminis, onus hoc Atlanticum nobis, tanquam Pygmæis, imposuit.*

In hæc tempora quoque incidit HENRICUS BONICOLLI, seu Græcâ appellatione, EUTRACHELOS, vel gentis nomine *Goedbals*; qui & à patria, DE GANDAVO, vocatur, archidiaconus Tornacensis. Marchantius in descriptione Flandriæ, ubi de Gandavo agit, *Heinricum Mudanum*, vocat, atque ait fratrem habuisse Joannem Mudanum, qui familiaris fuerit Philippo pulchro Galliarum Regi. Quantum sibi nomen in Theologia, & Philoso-

phia, scribendo acquisierit: indicio erit, quod vulgò dicatur *doctor Sollemnis*. Præter verò opera ea, quæ in supplemento suo Chronico Jac. Ph. Bergomas recenset ad an. CIↃCCC, etiam librum composuit de viris illustribus, ut eum appellat Possevinus in apparatu, sive, ut Sandetus appellat, de scriptoribus Ecclesiasticis: in quo mirum non meminisse operum Thomæ Aquinatis. Suspicor id dedisse Scoto, à quo Henricus ob insignem doctrinam commendatus fuit. Præterea reliquit vitam S. Eleutheri, Tornacensium episcopi. Decessit postremo an. Rodolphi imper. qui Christi erat CIↃCCXCIII: ejusque sepulchrum apud Nervios conspicitur in Deiparæ æde primariâ. Appendicem operi Henrici de viris illustribus, attexuit Sillebertus, cognomento Univerſalis. Apud Valerium Andream legas obiisse an. CIↃCCCXCIII. Sed seculo toto aberrat.

GUILHELMUS DE SAMUCO, Gallus, montis Carmeli minorita, vixit temporibus Rodolphi imper. an. CIↃCCLXXX. Hic Saracenorum vi ex Achonensi urbe pulsus, Cyprum fugit, atque ibi Chronicon consignavit de amissione monasteriorum terræ sanctæ: & de multiplicatione sui ordinis per Europam, atque alia.

GUILIELMUS DE BONGEVILLA, patriâ Neustrius, sed in Anglia diu peregrinatus, monachus Beccensis, Chronicon ex variis Angliæ historicis coacervatum reliquit ab anno millesimo usque ad CIↃCCLXXX. quo ipso inter homines vitam agebat.

Temporibus iisdem præclarè de eruditis, licet ipse parùm eruditus, merebatur MARCUS PAULLUS VENETUS, filius Nicolai Paulli, V. Cl. Nicolaus ille, cùm triennio, & quod excurrit, Orientem lustrâsset, comite tum usus fratre suo, Matthæo Paullo, in Italiam rediit: nec multò pòst iterum in Orientem profectus est, assumto filio hoc suo, Marco Paullo: annisque multis in aula permansit magni Cham Cublai. Hac occasione Marcus filius tot Orientis terras vidit: nec vidisse ipse contentus, etiam bonâ fide descripsit: sed, in gratiam popularium, linguâ Italicâ. Interim bene est, quòd non defuit eâdem ætate, qui saltem, ut posset, Latinè verteret; hoc est semibarbarè, ut istoc seculo solent. Sunt qui fidei ejus detractum eunt: quia multa habet miranda. Sed quæ incredibilia prius videbantur, ea quotidie magis ac magis firmantur ab iis, qui Orientem lustrant. Quod & de eo tradit Gulielmus Schickardus lib. de Regib. Persicis *a*.

a pag. 187 edit. Tubing. an. 1628.

BROCARDUS Argentoratensis, Ord. Prædic. qui Sixto Senensi lib. IV bibliothecæ *Burgardus*, aliis *Burchardus* vocatur anno CIↃ-

CCLXXXIII

CCLXXXIII in notitiam hominum venit descriptione terræ Sanctæ. Hoc in opere illa sedulò explicuit, quæ oculis se obtulissent, dum eo in solo versaretur. Diligentissimum scriptorem vocat doctissimus Masius comment. in Josuæ cap. x. vers. 38. Bonæventuræ habuit prænomen. Sanè in Possevino & Simlero lego Parisiis à Poncotte le Preux, editam Bonæventuræ Brocardi Palæstinam. Quam editionem non vidi. Eum, sed mutilè in lucem edidit Canisius Tom. VI Antiq. Lect. in bibliothecâ crucigerorum Coloniæ MSum illius exemplar esse solet: quo in Hierosolymæ, ac suburbanorum descriptione, usum se ait Christianus Adrichomius Delphius. Eundem Brocardum esse arbitror, cujus annales de gestis Frederici in terra Sancta fuere apud Wolphangum Lazium; ut Simlerus ait in epitome & auctario bibliothecæ Gesneri.

Ejusdem imperatoris ætate, anno CIƆCCLXXXVII, fuit GUIDO DE COLUMNA, natione Siculus, patriâ Messanensis: qui cum Eduardo I, Angliæ rege, ex bello Asiatico revertente, in Angliam se contulit: ut Bostonus Buriensis in catalogo refert. Hic nomen suum posteris commendavit Chronico magno, quod librorum est XXXVI. Item multa tradidit de regibus, & rebus Anglorum: estque id opus inter ea, ex quibus sua hausit Robertus Fabianus, Anglus. Præterea historiam condidit de rebus Trojanis. Cujus MSus codex Cantabrigiæ est in biblioth. domus S. Petri, & Oxonii in bibl. Collegis Balliolensis. Sed & in bibliothecâ meâ antiquum exemplar habeo manu exaratum. Incipit illud: *Licet cottidie vetera recentibus obviant* &c. Inscriptio operi est nulla: sed auctor nomen suum in præfatione promit: etiam consilium suum exponit. nam ait, Daretem Phrygium, & Dictyn Cretensem, primos hoc argumentum tractâsse, atque ita tractâsse, ut probè consentirent: hos Latinè esse translatos à quodam, cui nomen esset Cornelius Romanus: fuisseque eum magni Sallustii nepotem (quod commentum alibi refellimus) cæterùm hoc unum in istis culpari posse, quòd non pauca prætericrint, quæ multùm allicere possent animos legentium: atque istoc in caussa esse, cur idem argumentum sibi fusiùs exponendum putârit. Iterum nominat se in epilogo; ubi & illud addit, hanc se historiam condidisse postulato Matthæi de Porta, archiepiscopi Salernitani, viri doctissimi.

Anno CIƆCCXC claruit JACOBUS DE VIRAGINE, Ligurum oppido, qui vulgo de Voragine appellatur. Præsul fuit Ge-

nuensium: estque is, cui Bonifacius Pontifex, loco verborum istorum, *Cinis es, & in cinerem reverteris*: verba illa occinebat, *Gibellinus es, & cum Gibellinis tuis ad nihilum reverteris.* Ut quidem Blondus refert, & ex eo Philippus Bergomas lib. XIII ad an. CIƆCCXCI. At nihil de eo Leander Albertus; qui aliquantò fusiùs ejus vitam persequitur lib. IV de viris illustrib. Ord. Præd. Unde cætera peti possunt, quæ nos præterimus. Nonnullis vocatur *Iacobus Genuensis*: ut Christiano Massæo ad an. CIƆCCLXXV; quo eum anno claruisse ait. Hujus laus est, quòd primus omnium sacra biblia in Italicam transfuderit linguam: ut Sixtus Senensis testatur. Etiam inter alia reliquit Chronica Genuensium, quorum testimonio, cùm alibi utitur Philippus Bergomas in Chr. Suppl. tum lib. XII ad an. CIƆCXLVI; ubi ex eo tradit, circa illud tempus primùm Genuensibus fuisse concessum, ut pecuniam auream, & argenteam cuderent, eamque Cæsaris imagine insignirent, cùm Ticinensi antè monetâ uterentur. Idem auctor est historiæ Longobardicæ, quæ vulgò *Legenda aurea*, vel *Speculum Sanctorum* appellatur. Sed, ut Wicelius in Hagiologii sui præfatione agnoscit, istoc opere, ob tam multa incerta, atque etiam fabulosa, haut optimè de Ecclesia meritus est: atque id ait, vel cæco parere: & propterea apud omnes cordatos tantum in contemtum venisse: ac nimis sanè patientes eo cathedras auctore personuisse, insuper habitis actis antiquiorum, quibus majori cum religione, & fide, vita, martyriaq; sanctorum tradebantur. Imò Ludovicus Vives dicere non dubitat, Legendam illam auream (ita enim vocari diximus) scriptam esse ab homine oris ferrei, cordis plumbei. Ut omnino satis laudari non possit eorum industria, qui ex antiquiorum fontibus, quàm talium lacunis, vitas sanctorum, & haurire ipsi, & propinare aliis malunt. MSum hujus auctoris codicem semel iterumque invenies Cantabrigiæ in bibliothecâ domus S. Petri: item Oxonii in Collegii Balliolensis bibliothecâ. Vitas sanctorum quos Jacobus de Viragine prætererat, consignavit PETRUS CLODIENSIS; ut est apud Volaterranum lib. XXI.

Etiam imperante Rodolpho, comite Hapsburgensi, fuit GERARDUS, Prior Dominicanus: per quem vitæ S. Dominici ab Jordano generali, fratre Constantino, & Humberto, vel potiùs Gerardo de Fracheto, scriptæ, luculenta accessio facta est. De eo sic Theodoricus Appoldiensis in præfatione librorum de S. Dominico: *Tandem dilectus pater noster, F. Gerardus, Prior provincialis Teutonicæ, rediens de generali capitulo in Luca celebrato, detulit quædam præclara gesta* sancti

sancti Dominici de Bononia; quæ ex ore sororis, Cæciliæ Romanæ, quam beatus Dominicus ad Ordinem receperat, conscripta sunt. Quæ sicut vidit, & audivit plenâ fide syncerissimè enarravit: ac quæ usque ad annum Domini millesimum ducentesimum nonagesimum, religiosissimam & honestissimam vitam duxit.

Tum quoque (ni fallor) claruit BALDUINUS NINIVENSIS Flander, Canonicus ordinis Præmonstratensis. Reliquit Chronicon breve ab nato Christo ad an. cIↃCCXCIV, quod MSum superest in Ninevensi S. Cornelii abbatia apud Flandros. Non parum ei debet Ant. Miræus in Chronico suo Præmonstratensi.

Extremis quoque Rodulphi Habspurgensis temporibus, THEODERICUS, sive *Dietricus* THURINGUS edidit libros VIII, de S. Elizabeth, Andreæ, Ungarorum regis, filiâ, uxore Ludovici Pii, Thuringiæ, & Hassiæ, Landgravii quinti. In præfatione refert, eos se libros scribere cœpisse an. Christi cIↃCCLXXXIX. Addit, hunc fuisse annum LIX à transitu B. Elizabeth, quam an. cIↃCCXXXI, III Kal. Dec. decessisse, auctor est Tritthemius. Ibidem ait, se jam plusquam sexagenarium esse, & annos XLII in ordine suo complevisse. Quos etiam secutus sit auctores, enarrat. Habes apud Canisium T. V. Antiq. Lect. MSus superest in monasterio S. Galli.

CAP. LXI.

Anglici scriptores undecim: puta Thomas Spottus, seu Sprottus, cujus historiam de rebus Cantuariensium Guilielmus Thornus exscripsit: Petrus Ickehamus, seu Yckehamus, qui genealogiam regum Britannicorum explicuit: Ioannes de Hayda, qui de passione S. Laurentii, & vita S. Malchi, egit: Rogerus Baconus, clarus cosmographiâ, descriptione Palæstinæ, & libro de rerum miraculis. Ioannes Buriensis, Ioannes Rufus, Thomas Wiccius, & Gregorius de Wintonia, annalium, vel chronicorum, conditores. Sigeardus de vita S. Albani. Nicolaus Falcon. Gualterus Excestriensis de vita S. Guidonis. Ioannis Castorii Chronicon. Quid posteriori ævo bebrum, *ac* bebrinas pelles *dixerint.*

ATque isti coætanei quidem fuere Rodulphi Habspurgensis; sed orti terris, quas dixi: quos verò nunc subjungam, domo

domo Britanni, historiam publicis ornavere monumentis.

Uti THOMAS SPOTTUS, vel SPROTTUS, Anglus, monachus Benedictinus, ad fanum B. Augustini. Claruit an. cIↃCCLXXIV, sub Eduardo primo. Memoriam sui propagavit historiâ Cantuariensium, ac vitis abbatum Benedictinorum sui cœnobii, ab adventu Augustini, Anglorum, ut vocant, Apostoli, usque ad annum gratiæ cIↃCCLXXII. MSum ejus exemplar habet bibliotheca Gualteri Copi. Idem argumentum postea tractavit GUILIELMUS THORNUS, ejusdem Benedictinorum cœnobii monachus. Hic pleraque omnia exscripsit, pauca de suo adjicere contentus, quæ Spottum fugissent.

Ad eadem tempora à Lelando refertur PETRUS ICKEHAMUS, sive de Yckeham, Anglus: qui cùm Lutetiæ Parisiorum ageret, postulato Philippi, Academiæ tum temporis Cancellarii, elucubravit genealogiam regum Britanniæ. Sed Gallicè, quia in Galliis degeret. Eam orditur à fabulosi illius Bruti in insulam adventu, atque ad Eduardum, primum, post Conquæstorem, ejus nominis regem, perducit. Alio etiam opere exsecutus est Reges Angliæ. Aliqua etiam ejus exstare dicuntur Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Quâ linguâ, non satis scio.

JOANNES DE HAYDA creditur sub Eduardo primo vixisse an. cIↃCCLXXX. Cùm alia scripsit, tum passionem S. Laurentii, & vitam S. Malchi monachi.

ROGERUS BACONUS, Anglus, Franciscanus, claruit sub rege Angliæ, Eduardo primo: eodemque regnante, obiit anno cIↃCCLXXXIV. Permulta sunt, quibus nomen suum posteritati tradidit: interq; ea est Cosmographia, sive liber de regionibus mundi. Qui MSus habetur Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Item est alter de locis sacris, sive de situ Palæstinæ. Alius præterea de rerum miraculis. Hic est Rogerus ille, ad quem S. Bonaventura opusculum suum misit de tribus Minoritarum capitibus, paupertate, manuum labore, & legendi studio: qui & super iis Bonaventuræ respondit.

JOANNES BURIENSIS, Anglus, abbas ad Eadmundi fanum, claruit an. cIↃCCLXXX sub Eduardo rege. Sanè anno cIↃCCLXXIX Romam profectus fuit, ut à Nicolao III confirmaretur: quemadmodum Joannes Euerisdenus in temporum serie refert. Composuit gentis suæ annales: in quibus, ut Lelandus testatur, locupletiùs chronographis aliis exposuerat rem gestam inter Grosse-

testum

testum seu Capitonem, & pontificem Innocentium IV.

JOANNES Rufus, Anglus, qui aliàs KEADE, monachus Dominicanus, floruit an. cIↃccxc, aut circiter. Condidit autem annales Britanniæ: item Chronica de imperatoribus, & pontificibus Romanis: quæ Nordovici in Carmelitarum collegio fuisse, auctor est Lelandus.

THOMAS WICCIUS, sive *Wycke*, Anglus, Oxonii Canonicus regularis de Osneye, itidem sub Eduardo primo, Angliæ rege, clarescebat. Reliquit Chronicon, in quo recenset res Britannicas à Gulielmo Notho, sive an. cIↃLXVI, usque ad senectutem suam, sive postremos Eduardi regis annos. Item librum composuit de abbatibus ab Osneye, quos à prima monasterii sui fundatione exorditur, ac perducit usque ad annum cIↃccxcI, quo floruit.

Coætaneus eidem fuit GREGORIUS CAIRGUENT, sive de WINTONIA, Anglus. Hic in notitiam hominum pervenit annalibus cœnobii Glocestriensis, Benedictinorum regulam professi, cujus monachus factus fuit an. cIↃccxxxVII. Annales hi annos IↃLVIII fuere complexi. Nam orsus est ab anno IↃcLXXX, & desiit in an. cIↃccxcI. Ut satis liqueat, annis minimùm LIV in cœnobio Glocestriensi vixisse.

Addam his tres Anglos, qui ejusdem quidem Eduardi I temporibus claruerint; sed defuncto jam imperatore Rodulpho: qui aliquot annis ante Eduardum decessit.

Anno cIↃccxcVII SIGEARDUS, monachus cœnobii S. Albani, literis mandavit vitam S. Albani martyris: ut Tritthemius testatur in epistola ad Albertum Moguntinum. Videtur esse ea ipsa, quàm Canisius edidit T. V. Antiq. Lect.

Quartodecimo seculo inchoante, fuit NICOLAUS FALCON cujus codex MSus Oxonii in bibl. Collegii Mertonensis exstat, cum ejusmodi Epigraphe: *Liber historiarum partium orientis, quem ego Nicolaus Falcon scripsi primùm Gallico Idiomate, & de gallico transtuli anno* cIↃccc. Utrum verò non fallamur conjectura, qui eum inter Brittannos referamus, melius dicent, qui legêre.

Item tum claruit GUALTERUS EXCESTRENSIS, Anglus, monachus ordinis Prædicatorum; qui libro uno complexus est vitam Guidonis, inclyti comitis Warwicensis: ut est apud Balæum Cent. X. Hoc opus cùm in Cornubia ageret apud S. Carocum, edolavit rogatu Balduini, Cicestrensis civis, an. cIↃcccI.

Quinquennio pôst diffundebat in Anglia nomen suum JOANNES

nes, seu CASTORIUS, seu FIBERIUS, seu BEVERIUS. Variè enim vocabatur, sed re eodem redeunte: quia qui Germanorum, & Anglorum linguâ, *bever*, is Latinis dicitur, & *castor*, & *fiber*: ex quo Germanicum *bever*: imò & exinde *pelles bebrinæ*: hoc est Ponticæ, ut vetus Juvenalis scholiastes in Sat.11 ait. nempe à bebro, seu fibro, qui aliter canis Ponticus. Sanè fibrum quoque dici bebrum, ait idem scholiastes ad sat. XII. Castorius hic monachus fuit Westmonasteriensis sub Benedicto Bursino. Famam sibi peperit Commentario de rebus Westmonasteriensibus: Item Chronicis suis: quamquam istud in iis illaudatum, quòd à fabulosi illius Bruti in Britanniam adventu ordiatur. Pertexit illa usque ad annum cIↃCCCVI.

CAP. LXII.

Theodoricus Appoldiensis de vita S. Dominici. Falsò ejus putari vitam S. Elisabeth Vngaræ. Aitoni, sive Haitoni, de Tartaris, itinerèque in Palæstinam, liber, à Nicolao Sulcone, jussu papæ Clementis quincti, è Gallico Latinè versus. Conradus Germanus, monachus ordinis Præd. de vita S. Dominici. Stephanardi, monachi Dominicani, Chronicon carmine expositum. Quæsitum, utrùm sit idem, ac Stephanardus Flamma, qui carmine prodidit historiam de insidiis Ottoni vicecomiti paratis ab episcopo Comensi. Engelberti, Admontensis abbatis, dissertatio de ortu, & fine imperii Romani. Heinrici à Clingenberg, Constantiensis, historia de comitibus Habspurgensibus. Bernardi Guidonis Chronicon, aliàque ejusdem. Petrus Calo de vitis Sanctorum. Gervasii Ricobaldi Pomærium, ejusdem argumentum, spesque facta editionis à Petro Scriverio. Egilwardus de vitâ S. Burchardi. Petrus Pictaviensis de itinere suo ad Ajam insulam. Spissus ἀναχρονισμὸς chronologi, qui à Pictaviensi hoc elaboratam historiæ sacræ σύνοψιν edidit. Henrici Steronis annales, cũ Vlrici, & Conradi Wellingorũ appendice. Eberhardi Altahensis annales ex Steronis, ut videtur, fontibus toti penè derivati. Duplex Chronicon

nicon Guilielmi de Nangiaco, ſuperque ſcriptoris ejus cognomine error quorundam. Suffridi, Miſnenſis presbyteri, chronicon.

TEmporibus imperatoris Rodolphi, comitis Habſpurgenſis, item Adolphi Naſſovii, & Alberti Auſtriaci; quorum ille ſexennio, hic decennium imperavit, claruit in Germania THEODERICUS DE APPOLDIA, Erfordienſis, Dominicanus; qui libris VIII vitam S. Dominici ſcripſit ad Nicolaum, magiſtrum generalem ordinis Prædicatorii. Habet Surius Tom. IV die V Aug. Unde verò eam compilârit: ex præfatione ipſius Theoderici cognoſces. Ait Poſſevinus, atque adeò etiam Leander Albertus lib. IV de illuſtribus Ord. Præd. viris, ab eodem exaratam eſſe Legendam Elizabethæ, filiæ regis Ungariæ. Sed ejus auctor eſt Theodericus Thuringius, de quo alibi.

Æqualis Theoderico de Appoldia erat AITONUS, ſive Haitonus, Armenius, quo cognomento etiam appellatur à Schickardo libro de Regibus Perſicis *a*. Fuit Aitoni, Armeniæ regis, nepos, monachus ordinis Præmonſtratenſis in Cypro; ut ipſe indicat cap. XLVI: Nec alius ab eo eſt Antonius Curchinus. Nam pro *Aitonus* poſtquam eſt factus monachus dictus eſt Antonius. At *Curchinus*, vel *Curgginus* (uti obſervatum à Leonclavio Pandecta Turcica cap. III.) corruptum ex *Georgianus*. Sanè Georgiani Armeniæ vicini à S. Georgii veneratione putantur hoc nomen conſecuti. Porrò Aitonus non alio nomine qualem qualem hîc ſibi locum depoſcit, quàm quia librum de Tartaris Gallicè Pictavii, ex mandato Clementis V, dictârit Nicolao Salconi: qui eum deinde, eodem Pontifice mandante, anno CIↃCCCVII tranſtulit Latinè: ſed ſeculi illius more, quo tantopere barbaries regnabat. In extremo verò hoc opere etiam deſcribit iter, ſive, ut interpres Nicolaus vertit, paſſagium terræ ſanctæ.

a Pag. 17.

Coætanei quoque his erant, CONRADUS, Germanus, & STEPHANARDUS è VICOMERCATO, Italus, patriâ Mediolanenſis: uterque monachus ordinis Prædic. De his ita Leander Albertus lib. IV de viris illuſtr. Ord. Præd. *Intuere illum Germanum, olim provinciæ Germanicæ præfectum, Conradum nomine, portantem* VITAM *parentis* DOMINICI, *claro, & non ineleganti ſtylo ab ſe editam circa annum Domini* CIↃCCXC; *& cum eo pariter incedentem Stephanardum ex Vico Mercato Mediolanenſem, virum doctrinâ clarum, deferen-*

tem CHRONICAM *metricè ab se scriptam. Qui primus ex ordine Prædicatorum Theologiam in domicilio Mediolanensi publico stipendio docere cœpit circa annum salutis* cIↃCCXCII. Meminit ejus, tam scriptoris, quàm operis, Bostonus quoque Buriensis in catalogo scriptorum Ecclesiæ. MSum verò Chronicorum Stephanardi exemplar est apud V. Cl. Laurentium Pignorium. Inscribitur autem, *Manipulus florum.* ipse etiam STEPHENARDUS vocatur per secundam vocalem syllabâ secundâ. Quod inde est, quia, qui Italis aliis est *Stefano*, is Mediolanensibus est *Stefen*; uti & Germanis; ac similiter Belgo-Germanis, *Steven*. Ex eodem Pignorio intelligo, versus integros ex hoc Stephanardo excerptos legi apud *auctorem Chronici de gestis Turrianæ gentis*: quem chronographum ait videri vixisse circa annum cIↃCCCCXLVI.

Dispiciendum, an non idem sit STEPHANARDUS FLAMMA. Nam præterquam quòd nomen convenit: etiam metro historiam tractabat: nec ætas disconvenire videtur, ut mox liquebit. Hic carmine historiam comprehendit de insidiis Ottoni vicecomiti, papâ, ut à plerisque creditum est, conscio, ab episcopo Comensi structis. Jovius in vita Othonis Vicecomitis: *Refert Stephanardus Flamma, qui eam historiam carmine conscripsit, Pontificem ipsum (quod vix credibile est) nefarii consilii conscium fuisse: quod fortasse pro falso esset omittendum, nisi & tum, & postea, quantum vita superfuit, Othoni animum hostilem; & quo letalius noceret, insidiosis honestorum verborum coloribus convelatum, ostendisset.* Obiit Otho is anno cIↃCCXCV, ut ostendunt versiculi isti Mediolani in templo maximo inscripti sepulcro:

Mille ducenteno quincto, noviesq; deceno,
Quarto hìc Augusti bis liquit gaudia mundi.

Eodem autem tempore, ac Otho, claruisse Stephanardum, planè fit verisimile. Et fortasse hæc historia à Jovio memorato tantùm portio aliqua est Chronicorum, de quibus paullò antè ex Leandro vidimus. Certiora omnino adferemus, siquando felicitas eadem, quæ fuit Leandro, ac Jovio, obtigerit etiam nobis; putà ut non tam ex illis, quàm Stephanardo ipso, sapiamus.

ENGELBERTUS, abbas Admontensis monasterii (quod in Styria est ad Amasum amnem ultra Perium montem) innotescere orbi cœpit temporibus Rodolphi Habspurgii imp. cujus electionem carmine heroico celebravit: at imperante Adolpho Nassovio, anno cIↃCCXCVII, abbas est electus. Composuit multa, quæ memora-

moratum monasterium sedulò servat. Atque inter ea est liber à Gaspare Bruschio ante LXX annos publici juris factus. Is inscribitur, De ortu & fine imperii Romani. Ex parte quidem est historicus; sed in quo multùm philosophetur de fine ejus imperii, quem & mundi finis sit excepturus.

HENRICUS à KLINGENBERG, quinquagesimus primus Constantiensium episcopus, dignitatem eam adeptus est anno CIↃ CCXCIX, atque annis septem tenuit: ut in illustribus Germaniæ viris tradidit Pantaleo. Præter quæstionem de angelis, etiam Historiam condidit Comitum Habspurgensium: cujus meminit Eisingrinius.

BERNARDUS GUIDONIS, Lemovicensis, Dominicanus, Episcopus Laudonensis, claruit anno CIↃCCC: ac reliquit Speculum sanctorum libris II; Chronicum Cæsarum, & Pontificum, libris itidem II; Chronica regum Francorum libro I; Chronica comitum Tolosatium lib I; Gesta Prædicatorum lib. I.

PETRUS CALO, Clugiensis, Venetus, Ord. Min. circa annum CIↃCCC fusè sanctorum vitas perscripsit. Laudat eum Leander Albertus lib. IV de viris illustribus Ord. Præd. & Wicelius in præfat. sui Hagiologii. Idem Leander opus suum de Italia claudit his verbis. *Petrus Calatius ordinis Prædicatorum monachus, admodum exactè ingentia duo volumina de vitis divorum scripsit: quæ in bibl. Dominicanâ Bononiæ servantur.*

GERVASIUS RICOBALDUS FERRARIENSIS vitas Romanorum Pontificum perduxit usque ad annum CIↃCCC; quo vixit, teste Raphaële Volaterrano initio libri XXII commentariorum Urbanorum. Meminit ejus his verbis Hieronymus Rubeus Ravennatis Historiæ lib. II: *Ricobaldus Ferrariensis, Ravennatis Ecclesiæ Canonicus cardinalis, gravissimus historiarum scriptor, eo libro, quem Pomerium inscripsit: In adventu Attilæ, inquit, de Ravenna sic legi in commentario Pontificio ejus urbis* &c. Item lib. III: *Miror Ricobaldum, Ecclesiæ Ravennatis Canonicum cardinalem, & Blondum, diligentissimos scriptores, putare,* &c. Pleniusque idem de eo lib. VI, ad annum CIↃCCXCII: ubi hæc legas; *Gervasius Ricobaldus Ferrariensis, Canonicus Ravennas, hoc tempore rerum Romanarum Ravennæ scripsit historiam: illiusque alio libro Epitomen: in qua cùm nonnulla tractet de Ecclesia, urbeq; Ravennati, illi titulum ob id fecit, Pomerium Ravennatis Ecclesiæ: adscribuntur autem ad calcem Ravennatum nomina archiepiscoporum: isque hodie liber in bibliotheca Vaticana manuscriptus habetur.* Sanè quod in

Vaticana exstare bibliotheca hîc dicitur, idem quoque monitum ei, qui Gratianum cum glossis edidit Venetiis ex Juntarum officina an. cIↄIↄcxv. Præterea verò MSum codicem in Batavia habet Clarissimus doctissimusque Petrus Scriverius. Is, Gervasii nomine præterito, inscribitur hoc pacto: RICOBALDI FERRARIENSIS POMERIUM ECCLESIÆ RAVENNATIS. Incipit autem, *Instantiæ tuæ, venerande pater, ac domine Michaël, sanctæ Ecclesiæ Ravennatis archidiacone, abnuere nequeo.* De ætate scriptoris, quod ex Volaterrano, & Rubeo, dicebam, id his Ricobaldi ipsius verbis idem amicus noster liquidò adstruebat: Anno cIↄccxcv, *Adulfus Comes, Alamannus genere, Rex Alamaniæ, Imperator eligitur, qui hodie regnat.* Cur Pomerium inscribatur, hæc ejusdem Ricobaldi in præfatione verba ostendunt: *Feci, ut qui ex multis pomeriis potiora eligendo unum conseruit: sic tandem ex pomeriis virorum præstantium ista delegerim. Ajo ex pomeriis Hieronymi, Prosperi, Mileti, Isidori, Eutropii, Paulli Diaconi, Rufini, Petri Trecensis, Paulli Orosii, & T. Livii Patavini: quorum celebre nomen habetur.* Quibus in verbis Scriverius ubique *pomarium* rescribit: quemadmodum & opus ipsum *Pomarium* censet vocari oportere. Et sanè ratio, quæ à Ricobaldo adfertur, pomario, vel pometo convenit. *Pomerium* autem Latinum non est. *Pomœrium* Latinum quidem, sed hîc locum non habet. Magis tamen eò inclinat animus, ut Ricobaldi, quàm librarii, culpam putem. Nam cùm istoc seculo, quo Ricobaldus vivebat, passim *pomerium* pro *pomœrium* scriberetur: *pomerium*, & *pomarium*, ejusdem, & originis, & notionis esse existimarunt. Atqui *pomarium* quidem dixere veteres, ubi pomi seruntur; qui locus, Charisio teste, etiam *pometum* vocatur: at *pomœrium* ex eo nuncupatum, quia *post mœros*, hoc est muros, foret. Est autem Ricobaldi opus in sex digestum partes. Prima ab orbe condito ad diluvium progreditur: inde ad Abrahæ nativitatem, & antiquissimos reges, eorumque successores, qui juxta temporis seriem referuntur. Altera est ab nativitate Abrahæ usque ad conditam Romam. Tertia ab Urbe condita usque ad natalem Christi. Quarta continet historiam Cæsarum Romanorum; sed ita ut subinde alia admisceat. Quincta describit orbem terrarum. Sexta tum successiones, & gesta Pontificum Romanorum exponit: tum Pontifices recenset quatuor illustrium Ecclesiarum, Antiochenæ, Hierosolymitanæ, Alexandrinæ, & Ravennatis. Cur autem Archiepiscopos Constantinopolis prætereat, hanc adfert caussam, quòd non ab Apostolorum ætate, sed à tem-

poribus

poribus demum cœperint Constantini Magni. Atque hæc periocha est totius operis; quod, spero, aliquando beneficio Scriverii lucem videbit. Omnino enim eâ dignior est, quàm alii multi ejusdem, & proximi seculi scriptores. Eoque, præstantissimus ille vir, quem dixi, jamdiu mente concepit editionem ejus, unà cum Regione, Sigeberto, atque aliis melioris notæ chronologis: ac, quamquam annalibus patriæ, aliisque multis distentus, tamen necdum animum illum abjecit.

Ad hæc etiam tempora refertur EGILWARDUS Germanus, monachus cœnobii S. Burchardi, Wirceburgensis, seu Herbipolensis episcopi; cujus & vitam conscribillavit. Quæri possit, utrùm Egilwardi sit ea brevicula Burchardi vita, quæ est apud Canisium Tom. IV Ant. Lectionis: an illa fusior apud Surium T. V. d. XIV Oct. Sed planè ei tribuerim eam, quæ apud Surium exstat: uti & facit Baronius T. IX Ann. ad ann. IↃCCXLVIII. Qui hoc in Egilwardo ibidem requirit, quòd in Burchardi vita non satis tempora distinxerit. Vixit Burchardus ille ætate S. Bonifacii, Moguntini archiepiscopi. At Egilwardus seculis V, ac dimidio, junior est: quippe qui post annum claruerit CIↃCCC; ut etiam Possevinus arbitratur. Is qui in literas misit vitam S. Kiliani à Canisio repræsentatam, pollicetur & vitam S. Burchardi. Itaque Canisio videtur idem, & auctor vitæ S. Kiliani, & S. Burchardi. Sed, ut ego quidem censeo, nihil hinc certi colligere possumus, quia plures vitam Burchardi edidere: imò ne hoc quidem satis liquet, an scriptor illæ vitæ Kiliani præstiterit istoc, quod promisit.

Circa annum millesimum trecentesimum claruit item magister PETRUS PICTAVIENSIS, monachus, & Prior major claustralis monasterii sanctorum Petri, & Pauli Cluniacensis. Scripsit de itinere suo ad Ajam insulam. Item Panegyricum S. Gelasii II Papæ, sepulti Cluniaci. Item alia compluria, quæ à Possevino commemorantur, ac Cluniaci MSa exstant. Præter quæ etiam contexuit *summam historicam bibliæ*: ut quidem appellavit ipse. Id opusculum Huldricus Zuinglius junior cum chronologia sua à Julio Cæsare usque ad nostra tempora Basileæ in lucem edidit: sed inscripsit, genealogiam & chronologiam sanctorum patrum. Idem præfatione ad lectorem refert, in autographo legi, opus istud anno CIↃCCCCLX fuisse descriptum à Laurentio Wammer, cui de Vrach cognomen fuit: atque inde se colligere, auctorem ejus vixisse anno trecentesimo, aut quadringentesimo (*post millesimum* addere

 debuit)

buit) eodemque tempore floruisse magistrum sententiarum, Thomam Aquinatem, Bonaventuram, atque alios. Quæ sanè parùm convenienter à chronologo hoc dicuntur. Nam magister sententiarum floruit anno cIↄcxl: Thomas Aquinas natus est anno cIↄccxxiv, atque obiit anno cIↄcclxxiv. quo ipso & denatus Bonaventura. Ut profectò isti ὁμήλικες esse non possint Petro Pictaviensi; quem nos quidem referimus ad annum millesimum trecentesimum: ille autem fortè etiam toto seculo pòst, cùm claruit Petrus ab Alliaco, archiepiscopus Cameracensis, (nam & eum, ut contemporaneum nominat) vixisse profitetur.

Rodolphi Habspurgii, Adolphi Nassovii, & primis Alberti Austriaci temporibus, floruit HENRICUS STERO, in Altaich inferiore monachus, sub abbate Hermanno, atque ejusdem Capellanus: ut de se ipso testatur. Postea abbatem fuisse in Piburg, nonnullorum suspicio est: atque id colligunt ex quodam ipsius Steronis loco, vel alterius, qui de suo aliquid Steroni inseruerit circa operis finem. Annales eos condidit Stero ab anno cIↄclii, quo imperare cœpit Fredericus Barbarossa, usque ad annum cIↄcclxxiv, quo Rodolphus Habspurgius imperium est consecutus. Primus hoc opus inter aliquot ineditos rerum Germanicarum scriptores divulgavit Marquardus Freherus: postea autem multis partibus auctius edidit Henricus Canisius T. ii. Antiq. Lect. Præterea Stero, seu primus, seu post Eberhardum, de quo mox dicam, historiam contexuit de rebus Rodolphi Habspurgii: item Adolphi Nassovii, & quibusdam gestis Alberti Austriaci, usque ad annum cIↄccc. Appendicem verò usque ad annum cIↄcccxxxv addidere ei ULRICUS, & CONRADUS WELLINGI fratres, monachi cœnobii S. Udalrici, & Afræ Augustæ; ordinis S. Benedicti. Et illa Steronis post annum cIↄcclxxii, & Wellingorum appendicem de annis xxxiv proximè consecutis, reperies in scriptoribus rerum Germanicarum editis à Frehero.

Steroni æqualis fuit EBERHARDUS ALTAHENSIS, archidiaconus Ecclesiæ Ratisponensis; cujus & Gesnerus in bibliotheca sua meminit. Annales scripsit de ducibus Austriæ, Bavariæ, Sueviæ, annorum cxxxii: nempe ab anno cIↄcclxxiii, (quo Rudolphus Habspurgius cœpit imperare) usque ad annum cIↄcccv. Primus, è codice MSo monasterii SS. Afræ & Udalrici, quod est Augustæ Vindelicorum, divulgavit Henricus Canisius Tom. i. Antiquæ Lect. Etsi autem non pauca habeat Steroni, de quo proxi-

proximè loquebamur, indicta: convenit tamen in multò plurimis, seu res, seu verba etiam spectes: usque adeò, ut aliud dicere non possimus, quàm vel ex Eberhardo Steronem, vel, quod potiùs suspicor, è Steronis horreis suas Eberhardum cumeras immensum quantum ditâsse.

GUILHELMUS DE NANGIACO, sive Nangius (qui Possevino perperam Nannius, Baronio *a* Mangius monachus fuit Benedictinus, S. Dionysii; inque notitiam posteritatis duplici pervenit chronico. Unum est ab orbe condito usque ad annum CIƆCCCI; quo vivebat. Atque hoc duo viri religiosi ejusdem, in quo Nangius egerat, monasterii, produxere usque ad annum CIƆCCCLXVIII: MSum autem reperitur in monasterio S. Germani. Alterum est chronicon regum Galliæ: unde esse videtur Frodoardi continuatio, usque ad annum CIƆCCCI: quæ legitur in annalibus Francorum à Pithœo editis. Etiam gesta scripsit S. Ludovici, Francorum regis. Item gesta filii ejus, Philippi III, cognomento Audacis, fratris Roberti ejus, qui Borboniæ familiæ auctor fuit. Utrumque opus ex ejusdem Pithœi bibliothecâ prodiit in Germaniâ *b*.

a *Ad an. 987.*

b *Francofurti an. 1596. Typis VVecheli:*

SIFFRIDUS, presbyter Misnensis, Chronologus, vixit tempore Alberti Austriaci imperatoris. Orditur ab orbe condito, ac progreditur usque ad annum CIƆCCCVII. Sed Georgius Fabricius resecuit omnia illa, quæ præcedunt annum gratiæ CCCCLVIII, atque ex sequentibus quoque plurima prætetiit. Nempe satis ei visum fuit, si haberemus, quæ alii, vel neglexissent, vel breviùs, aut obscuriùs dixissent. At historias sacras ex sacro fonte, ecclesiasticas sanctorum historias ex antiquioribus, qui eas ornatiùs, & fusiùs, & fide minùs ambiguâ, tractassent, utiliùs nos hausuros arbitrabatur. Epitomen eam Suffridi subjunxit Fabricius historiæ suæ Saxonicæ: ac eandem in scriptoribus rerum Germanicarum à se editis comparere voluit Pistorius.

CAP. LXIII.

Volcomarus Furstenfeldensis *de rebus Boicis. Ioannes Diaconus Veronensis. Anonymus, auctor Chronici de septem ætatibus. Annales Pontificum Max. & Impp. compositi* à Bernardo de castris S. Vincentii. Robertus

Bestonus *de obsidione Strivelinensi, & bellis Scoticis, atque ut ab hostibus captus celebrare eos coactus sit.* Thomæ de La-Moore *Angli commentarius de vita ac morte regis sui, Eduardi* II.

SUb imperatore hoc Alberto Austriaco, qui anno cIↃcccIX decessit; atque item Henrico VII, qui post eum quinquennio imperavit, non infimum in choro eruditorum locum obtinebat VOLCOMARUS, qui à consiliis fuit Ludovico, parenti Ludovici ejus, qui Henrico VII anno cIↃcccXV successit. Præfuit cœnobio Furstenfeldensi, ac res Boicas consignavit, ab irruptione Bojorum in provincias Romanas, usque ad annum Christi cIↃcccXIV: quo in terris agere desiit. Ac præstitit hoc non infeliciter; ut de eo judicat Joannes Aventinus: qui & ejus se industriâ plurimùm fuisse adjutum fatetur in Bojorum annalibus contexendis. Vide illum in scriptoribus præmissis libro III annal. Pleniusque idem de eo lib. VII, ad ann. cIↃcccXIV: *Volcmarus*, inquit, *tum obiit, Furstenfeldensium antistes; qui Ludovico* II, *Rudolpho, & Ludovico* V, *& Machthilda, principibus nostris, à consilio fuit; annalesq́; Bojorum, qui autographi exstant, ab irruptione eorum in provincias Romanas, hoc est ab anno Christi* IↃVIII *ad annum* cIↃcccXIV, *quo obiit, deduxit. Suâ memoriâ res gestas, quibus etiam interfuit, accuratè perscripsit.* Christophorus Gewoldus præfatione suâ in Chronicon Reicherspergense, (quod ante quadringentos annos scriptum erat) conqueritur. Conradi hoc opus, quo necdum integro antè seculo usus esset Aventinus, suo jam tempore nusquam ampliùs comparêre.

Ejusdem Alberti & Henrici VII temporibus, fuit JOANNES DIACONUS Canonicus Veronensis, qui historiam condidit ab Julio Cæsare, usque ad Imp. Henricum VII Luccenbergensem, ut reperi in indiculo scriptorum Veronensium exarato ab Alexandro Becello, Cancellario Veronensi.

Temporibus quoque Henrici VII vivebat anonymus auctor Chronici de septem ætatibus: cujus tale initium: *Cùm relictâ non sponte genitalis soli dulcedine in urbe Ravenna relegatus degerem, & cum canonicis Ecclesiæ majoris in choro, ac eorum laribus, conversarer*, &c. Exinde refert, ut hoc in opere sequatur B. Hieronymi Chronicon Eusebianum: & quia illud non procedat ultra Honorii tempora; ipse cætera (ut verba ejus retineam) *ex aliis commentariis, & libris historiarum addiderit, usque ad tempus Henrici Augusti; qui obsessâ Brixiâ*

ram obtinuit. Quod fuit anno millesimo trecentesimo duodecimo. Utrùm autem hoc anno & ipse vixerit, non ausim asseverare. MSum hujus operis exemplar, Ivonis Carnotensis Historiæ conjunctum, habet virtute doctrinâque ornatissimus, & mihi amicissimus juvenis, Guilielmus Oomsius Amstelodamensis.

Claruit quoque, Alberti Imp. ætate, BERNARDUS DE CASTRIS S. VINCENTII, ejusdem cœnobii præfectus. Hic, ut Leander Albertus ait lib. IV de illustribus viris Ord. Prædicat. *Chronica scripsit ord. prædic. usque ad annum* CIↃCCCIV. *Cujus archetypus in Bononiensis cœnobii bibliotheca in membranis sepositus est adeò incomtus, (ut puto, scriptorũ incuriâ) ut quandoq; vix de narratis elici sententia possit accommodata. Contexuit is venerandus pater etiam annales Pontificum Max. & Imperatorum, usque ad Ioannem* XXII. *Item tractatum de synodis generalibus, seu conciliis, à primo concilio ab ecclesia celebrato, usque ad sua tempora. Hoc opusculum Hieronymus Albertutius Bononiensis in Annalibus suis se aliquando vidisse in bibliotheca Papæ in Palatio S Petri affirmat. Floruit circa annum* CIↃCCCV. Hactenus Leander.

Complures verò, imperante Henrico VII, floruere in Anglia sub Eduardo II, qui post parentem suum Eduardum I, anno CIↃCCCVIII, regni habenas tenebat.

Sanè sub utroque hoc Eduardo, haut aliter ac Luna inter minores, ut poëta loquitur, ignes, micabat ROBERTUS BESTONUS, qui aliis BASTON, nobilis Britannus, Scardeburgensis Carmelitarum cœnobii monachus, rhetor, ac poëta laureatus. Primum nominis sibi decus peperit poëmate de obsidione Strivelinensi: in qua, quæ gesta essent, coram viderat. Nam rex Eduardus I, ad obsidionem eam se accingens, poëtam comitari jusserat, ut quam de Anglis jam animo victoriam ipse concepisset, carmine hanc ille consecraret. Contigit hoc anno CIↃCCCIX. Sed profectò,

Nescia mens hominum fati sortisque futuræ.

Nam bonus poëta sequenti anno capitur à Scotis: & quæstionis cruciatibus à Roberto Brussio, cujus magna tum potentia erat, eò adigitur, ut, argumento in contrarium mutato, victoriam celebret, quam illo Scoti anno de Anglis reportassent. Egit & de aliis Scotorum bellis, sive, ut ipse inscripsit, guerris. Horum auctores habemus, Hectorem Boëthium lib. XIV Historiæ Scoticæ, Joannem Majorem Chron. lib. V cap. V cap. III, Joannem Balæum in script. Britann. centur. IV cap. XCII. Præter quos & Bostoni hujus me-

minit Nicolaus Thriveth: de quo inferiùs dicemus. Adi quoque Petrum Lucium in catalogo de Carmelitis.

Etiam THOMAS DE LA-MOORE Anglus sub primo secundoque Eduardo, ut equestri dignitate conspicuus erat: ita à voluntate bene merendi de posteris non minùs laudari dignus fuit. Commentarium enim sanè luculentum elucubravit de vita ac morte Eduardi II. Fidemque eò magis meretur, quòd regi intimus fuerit, ac sub ejus auspiciis & ductu adversus Scotos stipendia fecerit. Ac ille quidem Gallicè scripserat. Sed, auctoris ipsius postulato, opus hoc Latinè vertit GUALTHERUS BAKER, Canonicus Osneiensis. Ea translatio, beneficio Guilielmi Camdeni, prodiit in lucem.

CAP. LXIV.

Vincentius, & Martinus *Carsulani*, Landulphus *de Columna, ac* Sozomenus Pistoriensis, *de vitis Pontificum. Matthæus Vindocinensis. Guilielmus Pastrengus. Antonius de Godis.* Ioannes Docreus *de Dionysio Areopagita.* Philippus Eystetensis *de vita S. Walpurgis.* Albertinus Musatus *de gestis Henrici* VII. *Ptolomæi de Luca Annales, & historia Ecclesiastica.* Siberti de Beka *historiarum flores. Odericus de peregrinatione suâ, & ritibus mundi.* Annibaldus Ceccanus *de vitis SS. Petri, & Paulli. Ludolphus Saxo de vita Christi. Guilielmi Procuratoris Chronicon Egmondanum. Ludovicus Marchentus. Vdalricus à Lentzburg de vitis Papæ Lucii, & Amisonis. Vniversalis historia auctore Conrado S. Vdalrici. Wilbertus Alemannus de Terra Sancta. Guilielmi de Baldenseel ὁδοιπορικόν. Garinus de vita Margaritæ Hungaræ. Galvani Flamæ Chronicon imperatorum, & civitatis Mediolanensis. Bartholomæi de Osa historia de imperatorum & pontificum vitis.*

TEmporibus Henrici VII, & Ludovici IV Bavari (qui ab anno CIƆCCCXIV imperium tenuit, usque ad annum CIƆCCCXLVI) claruere, tum VINCENTIUS CARSULANUS, & MARTINUS

NUS CARSULANUS (est autem Carsula, quæ hodie Cassina, Umbriæ oppidum) tum LANDULPHUS DE COLUMNA. De his tribus ita Raphaël Volaterranus initio Commentar. Urb. lib. XXII: *Pontificum Romanorum, seu temporum eorum historias, scripsere Vincentius, & Martinus Carsulanus, ordinis ambo Prædicatorum, Ioannis* XXII *tempore. Cui Landulphus de Columna, Canonicus Carnotensis, opus etiam de his dedicavit.* Atque ex istis verbis liquet, cur tres hosce æquales statuamus. De primo eorum nihil ultrà occurrit. Uti nec de altero, hoc est, Martino Carsulano; nisi is est Martinus Polonus, Papæ pœnitentiarius: de quo antea dictum. Quod si est, perperàm eum vixisse ait anno CIↃCCCXX, qui anno obiit CIↃCCLXXVII. Postremum istorum, Landulphum, haut diu post Vincentium Bellovacensem scripsisse, ait Volaterranus. Quod verum est, quando, ut idem hic ait, opus suum dedicavit Joanni XXII. Nam Vincentius obiit anno CIↃCCLVI. At Papa Joannes XXII sedere cœpit anno CIↃCCCXVI. Ut quasi LX annorum inter eos sit intervallum. Scio, in numero Paparum, quibus Joannes nomen fuit, variare non paucos. Verùm scrupulum omnem tollit, quòd Volaterranus ipse eodem se postea libro explicat. Nam vigesimum secundum ejus nominis statuit illum, qui imperatorem Ludovicum Bavarum anathemate feriit. Ut omnino istos rario fugerit, qui Landulphum hunc Frederici III, & Maximiliani I temporibus claruisse, arbitrantur. Illustris hoc de scriptore locus est apud auctorem breviarii historialis, æqualem Sigismundi anno CIↃCCCCLXXIX. Verba ejus in præfatione sunt ista: *Hoc fine existimo motus fuit* LANDULPHUS DE COLUMNA, *Canonicus Carnotensis, cùm ex dictis Pompeii Trogi: qui Babylonica totiusque Orientis in quadraginta quatuor voluminibus gesta descripsit: ac Titulinii,* (Leg. Titi Livii) *qui Romanas, & Occidentis, imò totius Orbis magnificas scripsit historias: ac Orosii, qui Africani, & Macedonici imperii facta recensuit: ac Iosephi, Hegesippi, & interdum Moysis, aliorumque plurium historicorum, codicem edidit, & Breviarium historiarum nominavit. In quo, à primi hominis creatione, usque ad Ioannem natione Anglicum, qui, ut legitur, femina fuit, historias abbreviare curavit: à quo codice, & ab aliquibus aliis, præsens collectarium est excerptum.*

SOZOMENUS PISTORIENSIS eodem tempore, aut paullò pòst vixit: ac Pontificum vitas itidem posteris tradidit. De quo sic idem Raphaël Volaterranus initio libri XXII commentariorum Urbanorum: *Post hos* (Pontificum Romanorum historiam scripsit) *Sozomenus, presbyter Pistoriensis, longum volumen,* (quod au-

ſpicatur) *ab initio mundi.* Supple ex iis, quæ anteceſſerunt, tractaſſe eum hoc argumentum poſt Damaſum, Anaſtaſium, Paullum Diaconum, Guidonem Ravennatem, Ugonem Florianum, Sicardum Cremonenſem, Godfridum Viterbienſem, Vincentium, & Martinum, Carſulanos, & Landulphum Columnam. Meminit idem lib. XX: *Sozomenus Piſtorienſis hiſtoriæ univerſalis immenſum edidit volumen.* Grande hoc opus etiam Ptolomæo Lucenſi memoratur in Chronicis: erat autem tripartitum: cujus pars prima, mutila tamen, (ut ex doctiſſimo Laurentio Pignorio intelligo) Patavii exſtat MSa in bibliothecâ inclytæ nationis Germanicæ. Habet autem inſcriptionem iſtiuſmodi: *Sozomeni, presbyteri Piſtorienſis, ac Florentiæ educati, Chronici incipit præfatio feliciter.*

MATTHÆUS VINDOCINENSIS ſcripſit carmine elegiaco, pro temporibus, quibus vixit, non invenuſtè, hiſtoriam Tobiæ ſenioris, & junioris. Vixit autem anno CIƆCCCXV. Ex barbaro ævo, meminere Alanus in poëtarum floribus, & Sparanus in Roſario. Complures etiam hujus ſeculi, in quibus Epo Boëthius, & Barthius; quorum ille etiam edere decrêrat, hic verò initium in Adverſariis retulit. Primus verò publici juris anno CIƆIƆCXLII. fecit Johannes Heringius JC. & Verdenſis Syndicus.

Etiam Henrici VII ac Ludovici IV temporibus vixit GUILIELMUS PASTRENGUS Veronenſis: qui originum librum reliquit, ut eſt in indiculo hiſtoricorum Veronenſium, quem fecit Alexander Becellus, Cancellarius urbis Veronenſis.

Item tum fuit ANTONIUS DE GODIS, quem Jo. Bapt. Pajarinus initio hiſtoriæ ſuæ refert inter Vicentinæ hiſtoriæ ſcriptores, quos in commentario ſuo ſequatur duces. Verba Pajarini referemus quo loco agimus de Felice de Cuſtoza, & Adoto de Raynone. Idem lib. VI ſic de eo ſcribit: *Anno in nativitate Chriſti* CIƆCCCXIII *fuit Antonius de Godis. qui Vicetinorum res geſtas, atque urbis deſolationem ſcripſit; cujus hiſtoriam vidi, multaque ab ea excerpſi, quæ huic noſtræ lucubratiunculæ adjeci.* Hæc Pajarinus, quæ mihi ſuggeſſit Felix Oſius V. Cl.

JOANNES DOCREUS, qui anno CIƆCCCXVIII vitam egit, opere innotuit de vita, paſſione, ac ſepulturâ Dionyſii Areopagitæ. Eiſengrinium vide, ac Poſſevinum.

His quoque temporibus effulſit PHILIPPUS EYSTETENSIS, nobilis Alſatus à Rodſamshauſen, ſacrarum literarum doctor, abbas Pariſienſis ordinis Ciſtercienſis, ac poſtea Eyſtetenſis ſive

sive Aichstadianus episcopus xxxix: quo honore à Papa Clemente v ornatus fuit anno cIↃcccv, cùm Romam ab Alberto Austriaco missus foret: ut auctor est Bruschius in catalogo episcoporum Eystetensium. Ut nunc quoque in memoria hominum vivat, consecutus est vitâ S. Walpurgis virginis, abbatissæ Heidenheimensis: quam Canisius exhibet Tom. iv Antiq. Lect. Obiit anno cIↃccccxxii, xxv Febr. Ex hoc Philippi commentario, (quem scripsit rogatu Annæ, Hungariæ reginæ, Alberti Rom. regis filiæ) epitomen quandam postea alius concinnavit; quam Ingolstadii in lucem prodire jussit Petrus Stevartius. Anonymus ille hoc compendium fecerat jussu sanctimonialium S. Walpurgis: quæ &, ob Latini sermonis rudes, Germanicâ linguâ hoc opus conscribi mandarunt: ut liquet ex præfatione, quam ipsæ operi præmiserunt. Eaque translatio Germanica apud episcopum Philadelphiæ, & proëpiscopum Eystetensem, exstare dicitur ab eodem Stevartio.

Eadem ætate fuit Albertinus Musatus Patavinus: qui præter Priapeia, Ecelinum, librumque de Fato, etiam opus reliquit de gestis imperatoris Henrici vii. Cum honore ejus meminit Petrarcha. Obiit Clodii exul pr. Kal. Jun. anno cIↃcccxxix. Sed cadaver postea Patavium relatum fuit.

Ptolomæus de Luca, sive Lucensis, claruit itidem temporibus Henrici vii & Ludovici Bavari. Hic opere gemino nomen sibi illustre peperit. Unum est Annalium, quibus breviter, tum sacra, tum civilia est persequutus ab anno cIↃlx usque ad annum cIↃccciii; quo tempore imperium erat penes Albertum Austriacum. Opus hoc Lugduni in Galliis prodiit anno cIↃIↃcxix. Alterum est historia Ecclesiastica, quam pertexit usque ad annum cIↃcccxlii, quo Papa factus Clemens vi, quinquennio ante obitum Ludovici Bavari. Opus hoc MSum superest in biblioth. Vaticana num. 3766. Dicavit illud auctor Guilielmo Petri Godivo Bajonensi Vasconi, prius ordinis prædicatorum Theologo, & ex provinciali Tholosano Lectori sacri Palatii, postea autem presbytero Cardinali tit. S. Cæciliæ, quâ dignitate à Clemente v. ornatus est anno cIↃcccxii. Tomo iii Scriptorum, qui Hispaniam illustrarunt, habes ex hoc Ptolomæo Lucensi, genealogiam Roberti Guiscardi. Sed opus isthoc continuarunt alii ad an. cIↃccclxx. Meminere & Ptolomæi hujus Blondus lib. xiii, Platina in vita Lucii iii, & Raphaël Volaterranus initio lib. xxii commentariorum Urbanorum, ubi inter-

ter eos reponit, qui Pontificum vitas scripsere: item lib. XVIII ubi breviter ab eo annotatos dicit viros doctrinâ illustres, qui Pontificis cujusque vita claruerunt. Etiam Cuspinianus refert inter auctores, quorum operâ in describendis Imperatoribus profecerit. Memorat & Paullus Langius pene initio Chronici Citizensis, & Mejerus lib. XI Annal. quo loco ex eo Henricum VII Imp. veneno à monacho Dominicano necatum probat.

SIBERTUS de BEKA, Geldrus, Carmelita, Provincialis inferioris Germaniæ, philosophus peripateticus, & juris Canonici peritus, claruit anno CIↃCCCXX, ac præter alia Fasciculum edidit, quo complexus est Historiarum flores. Meminere Tritthemius in catal. & Philippus Bergomas in Chron. ad an. CIↃCCCXX. Cui vocatur *Sibertus Teutonicus*.

Temporibus quoque Ludovici IV, anno CIↃCCCXX nomen adeptus est ODERICUS, è portu Naono oppido fori Julii ordinis fratrum minorum, qui inter alia condidit historiam peregrinationis suæ per varias Asiæ regiones. Habes in vitis Sanctorum editis à Bollando ad XIV Jan. MSus semel iterumque exstat Cantabrigiæ in bibliothecâ Collegii S. Benedicti, vocaturque: *Itinerarium* fratris Oderici, ut est apud Th. James. Præterea librum scripsisse dicitur de diversis ritibus & conditionibus hujus mundi. Sed is liber non alius est ab eo, quem dixi: ut facile videbit qui legerit. A Waddingo Num. XIV. liber de mirabilibus mundi appellatur. Vitam ejus habes in Sanctorum vitis à Bollando editis. Ea & quæ annotavit Bollandus, facile desiderium explebunt, plura si quis de hoc scriptore expetit.

ANNIBALDUS CECCANUS, Romanus, primùm Archiepiscopus Neapolitanus, hinc episcopus Cardinalis Tusculanus fuit, ac anno floruit CIↃCCCXXVII. Carmine panxit vitas Apostolorum Petri, & Pauli.

Sub Ludovico IV anno CIↃCCCXXX vixit LUDOLPHUS SAXO, (qui perperam nonnullis, LANDULPHUS) Carthusianus Prior Argentinensis. Hic vitam Christi ex variis conflavit: atque ei commentarios addidit, & preces, quæ capiti cuique accommodatæ forent. Sæpius id opus, cum Parisiis, tum Venetiis, prodiit. Laudat illud impensè Hartmannus Schedelius Norimbergensis in Chronico suo. Multa tamen admiscet, quæ apud Euangelistas non leguntur: ut omnino in istis fides ejus claudicet. Cæterùm cum hoc opere connexa etiam est vita B. Annæ, & laudes B. Joachim.

Iisdem

Iisdem temporibus sub Guilielmo Hannonio, Hollandiæ comite, cognomento Bono, floruit quoque GUILIELMUS PROCURATOR: quod nomen adeptus est à curâ cœnobii Egmondani. Hic continuavit Chronicon Egmondanum. Itaque incipit ab Adæ principis, & Ludovici Comitis de Lone infelicibus nuptiis, hoc est ab anno CIↃCCV, ubi Chronicon Egmondanum terminari diximus cap. LV hujusce libri. Definit autem in anno CIↃCCCXXXII. Eo in Chronico ipse, ad annum CIↃCCCXXIV, ait, se monachum fuisse Egmondanum, & quondam Capellanum in Brederode. Atque eodem pertinent hæc verba ad annum CIↃCCCXXI: *Capellaniæ meæ locum, Brederode videlicet, duxi attollere, & modis omnibus honorare.* Ad annum autem CIↃCCCXXX hæc annotat: *Ego Wilhelmus, Procurator ut nunc Ecclesiæ Egmondensis* a, *fatis adfui, ea quoque experientiâ didici.* Annis vero XII, aut ampliùs, fuerit scribendo huic Chronico intentus: si rectè legitur in Florentio ad annum MCCLXXXVII: *Sicut per eandem hactenus possidetur, scilicet anno* CIↃCCCXXII. Sed, ut suspicor, denarius excidit. Sanè verisimile est signâsse annum, in quo desiit: is autem annus est, ut dixi, CIↃCCCXXXII. Chronicon hoc minimè pœnitendum, ex optimo, & antiquissimo codice membranaceo, in lucem propediem dabit vir præcellentis doctrinæ, & summus patriæ antiquitatis assertor ac vindex, Petrus Scriverius. Qui eum scriptorem comitem adjunget Anonymo monacho Egmondano, antea quidem edito à clarissimis & doctissimis viris, Andrea Schotto, & Francisco Sweertio: sed plurimis nunc à se mendis repurgato. Atque idem Scriverius de hoc Guilielmo Procuratore capit ista, quæ apud eum legere est *b* de Guilielmo, ut ibi vocatur, Dispensatore:

Egmondæ monachis, quibus assunt munia pacis,
Ante Thomæ festum lux terna locum dat honestum:
Atque Chori gratâ propter nova tecta negata c
Mensæ quasi deno fit honor, fit copia pleno
Cornu Willelmo; cujus labor explicit almo
Tegmine constructo. Dispensator fuit iste
Cuncta, Deo teste, dispensans ordine recto:
Sique Thoma dubites hyemis d *vice subtraho lites,*
Quis fuga sit nostris per eum qui præsidet astris,
Sive poli stellis, decor Egmondæ domicellis.

MSus exstát Oxonii in Collegio Corporis Christi. Sed αὐτόγραφον est in Carthusia Moguntiæ, teste Bostio in viris illustribus cap. XI.

a *Hoc est, præfatu, sive antedictis.*

b *Fol. 117.*

c *Sententia judicio meo requirit* tributa, *aut recepta, vel simile quid.*

d *Etiam hæc vel Æsculapio egent, vel Delio natatore.*

Memi-

Meminit viri ut sanctimoniæ insignis Philippus Bergomas in supplemento Chronico lib. XIII.

LUDOVICUS MARCHENTUS, Veronensis, carmine heroico panxit historiam Stephani Contareni Classi Venetæ præfecti super lacu Benaco, contra Philippi Mariæ Vicecomitis Duces. Fuit anno cIↄccccxxx; ut indicio mihi est indiculus Veronensium historicorum, ante hac etiam mihi memoratus.

Anno cIↄcccxxxII, juxta Eisingrinium, terras incoluit UDALRICUS à LENTZBURCH, Germanus, priùs anachoreta, postea Curiensis episcopus. Hic memoriam sui propagavit prodendo Pontificum duorum vitas, Lucii, & Amisonis. Cæteroquin bello illustrior fuit. Obiit an. cIↄccclv.

Anno cIↄcccxxxIV vixisse videtur CONRADUS S. Udalrici. Sanè huc usque universalem historiam perduxit.

Anno cIↄcccxxxVI vivebat WILBERTUS ALEMANNUS, qui, teste Arnoldo Bostio, ad Talayrandum, Comitem Petrigorium, sive, ut alii nuncupant, Petragoricensem, Cardinalem Ecclesiæ Romanæ, historiam de partibus Terræ Sanctæ exaravit.

Itidem GUILIELMUS DE BALDENSEEL, eques auratus Hierosolymitanus, anno cIↄcccxxxVII, rogatu Thalayrandi Petragoricensis, Ecclesiæ Rom. uti dictum, Cardinalis, scripto signavit ὁδοιπορικὸν ad Terram Sanctam: quod MSum superest in bibliotheca S. Galli: typis verò excusum prodiit curâ Henrici Canisii Tom. V Antiq. Lect.

Fr. GARINUS, S. Theologiæ doctor, Ordinis Prædicatorum, vitam Margaritæ, filiæ regis Hungarorum, quam ab juratis testibus acceperat, in compendium redegit Avenione an. cIↄcccxl. Exstat apud Surium T. I. a. d. XXVIII Jan.

GALVANUS FLAMA Mediolanensis Ord. Præd. anno fuit cIↄcccxl, ac Chronicon condidit imperatorum, & civitatis Mediolanensis, ad suam usque ætatem. MSus codex est apud Franciscum Ellium, patricium Mediolanensem, atque is optimæ notæ. In cujus fine, ut ex clarissimo Laurentio Pignorio accepi, hæc verba reperies, *Scripsi anno* cIↄcccxxxVI.

BARTHOLOMÆUS DE OSA, vel Ossanus, Bergomensis, floruit sub Ludovico IV, anno cIↄcccxl, ac insigne historiarum opus libris XVI edidit, in quo Imperatorum & Pontificum Rom. vitas exponit. Meminit & I. Philippus Bergomas in Chr. Supp. ad an. cIↄcccxxxIV, ac Leander in Italia sua, inter illustres Bergomates.

CAP.

CAP. LXV.

Nicolai Thriveti opera varia, quibus historiam, atque Anglicanam imprimis, illustravit. Thomæ Castelforde res Ponfretenses, & idem de cœnobii sui gestis. Thomæ Langforde Chronicon. Stephanus Eyton de gestis Eduardi II. *Guilhelmi Asketle historia tripartita de rebus Beverlacensibus, & vita, ac miraculis Ioannis Eboracensis. Thomæ Hasilwode Chronicon. Ioan. Tanathensis de vitis aliquot sanctorum. Martini Alnewyck Chronicon. Ioannes Euerisdenus de serie temporum: item regibus, & episcopis Angliæ. Gualteri Burlei liber de vitis philosophorum, atque ejus fœda, & multiplex* ἀνιστορησία. *Rogeri Cestrii Policraticon. Adamus Carthusianus de vita S. Hugonis Lincolniensis. Guilhelmus Hemmyngforde de gestis Eduardi* III, *atque ejusdem historia Anglicana. Rogerus Lycestriensis de computo, & ratione temporum. Anglicani annales Ioannis Burgensis. Thomæ Eckleston historia de fratribus ord. Min.*

MOderante imperium Romanum Ludovico IV Bavaro, in Anglia regnavere Eduardus II, & III: quorum prior Eduardo I successit anno CIƆCCCVIII: alter Eduardo II, anno CIƆCCCXVII. Eduardi primi, ac secundi temporibus floruit NICOLAUS THREVETH, seu THRIVETH, Anglus Dominicanus. Obiit verò, Balæo teste, penè septuagenarius, anno Christi CIƆCCCXXVIII. Ut (nisi à librario peccatum credere malimus) fallatur Gesnerus, & qui eum sequitur, Possevinus, cùm ajunt, claruisse anno CIƆCCCLX. Nempe quinquagenarii notam eximi oporteat. At spissior is multò est error, quando apud Sixtum Senensem legitur, floruisse anno CCCC. Sed sine dubio scripserat Sixtus MCCC. Quo tempore Thrivetus jam quadragenarius erat. Plurima prodidit in vulgus, quæ Balæus indicabit. Inter ea est Historia, quam *Annotationes temporum à mundi origine* inscripsit: ac dicavit Hugoni de Engolisma, Cantuariensi archidiacono. Nec dubito quin idem opus signet Leander Albertus, ubi Thriveti hujus ope-

ra recensens, inter ea commemorat *Annales ab orbe condito usque ad Christum Salvatorem*. Composuit quoque annales à Christo usque ad sua tempora: item historiam sex Angliæ regum, qui liber MSus superest Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Item catalogum regum Anglo-Saxonum durante heptarchiâ. Habetur MSus Oxonii in Mertonensi Collegio. Præterea annales regum Angliæ, qui à Comitibus Andegavensibus originem ducunt juxta stirpem masculam. In bibliothecâ Collegii S. Benedicti exstare apud Cantabrigienses, Th. James auctor est. Item Oxonii in Collegio Mertonensi. Adhæc appendicem ad Chronica, qui in baronis Lumleiani bibliotheca adservatur. Imò & Gallicè librum reliquit de gestis imperatotum, regum, apostolorum: qui MSus Oxonii exstat in collegio Magdalenensi.

Etiam Eduardi II temporibus, claruisse Balæus censet THOMAM CASTELFORDE, Britannum, Ponfretensis cœnobii monachum. Scripsit is Historiam Ponfreti, sive Pontisfracti; & gesta sui cœnobii. Orsus autem fuit ab Askeo Saxone, nobili viro, qui loci possessor fuerat: ac perduxit usque ad illud tempus, quo declinante Laceiorum nomine, hereditatem adiere comites Lancastrienses. Agnoscit Lelandus, supra spem suam se profecisse ex eo, atque hoc se monstraturum, ait, quando civilem historiam in lucem dabit.

THOMAS LANGFORDE, qui Possevino minùs rectè vocatur Languefrodius, Anglus, Ord. Prædicat. sub eodem Eduardo rege floruit, ac condidit Chronicon universale, opus etiam laudatum Leandro Alberto Bononiensi lib. IV de illustribus viris Ord. Prædicat.

Tum quoque erat STEPHANUS EYTON, sive *Edonus*, Britannus, canonicus regularis Warottensis cœnobii, quod non longè à Crago, Eboracensis provinciæ castello, abest. Literis bonâ fide commendavit res gestas regis sui Eduardi II, cognomento Arvonii.

Itidem sub hoc rege in pretio fuisse dicitur GUILHELMUS ASKETLE (qui Simlero in appendice Gesneri est *Askelte*, sed perperam) scriptor Britannus, clericus fani S. Joannis apud Beverlacenses. Hic composuit opus tripartitum; cujus parte primâ tractat de rebus Beverlacensibus. Orsus eam ab adventu Guilielmi Normanni, ubi Folchardus Dorobernensis desierat. Altera pars continebat res gestas ab Joanne, archiepiscopo Eboracensi, Bever-

Beverlacensis Ecclesiæ patrono. Tertia agebat de ejus virtutibus, ac miraculis.

THOMAS HASILWODE, qui aliis *Hasilwolde*, Anglus, Canonicus regularis ordinis S. Augustini, sub eodem Eduardo rege fecit Chronicon parvum. Hujus & in Collectaneis suis meminit Guilhelmus Botonerus: qui circa annum cIↄccccLX vivebat.

JOANNES THANATENSIS, Anglus, monachus Benedictinus, & Cantuariensis ecclesiæ ad Servatoris ædem præcentor, præter opus de officiis Cantuariensis ecclesiæ, etiam librum elucubravit de quorundam sanctorum vitis. Claruit, ut videtur, sub Eduardo III, Anglorum rege, anno cIↄcccxxx.

MARTINUS ALNEWYCK, Anglus, Franciscanus, præter commentarios in Magistrum Sententiarum, ac varias disputationes, reliquit opus Chronicorum. Obiit anno Chr. cIↄcccxxxvi, regnante in Anglia Eduardo III.

Circa annum cIↄcccxxxvi JONNES EVERISDENUS, Britannus, monachus Buriensis ad fanum Eadmundi, orbi, ac præcipuè Anglis suis innotuit tradendo seriem temporum: opereque altero de regibus, & episcopis Angliæ: item aliis nonnullis.

GUALTERUS BURLEY, Anglicus, anno Chr. cIↄcccxxxvii annum agebat sexagesimum secundum. In juventute audivit Parisiis M. Joannem Scotum, condiscipulumque habuit Guilielmum Occamum. Sed, in patriam reversus, vehementissimè doctorem suum Scotum impugnavit. Fuit sacerdos, & Theologus Oxoniensis, è societate Collegii Mertonensis. Plurima in philosophia scripsit: quæ MSa supersunt in bibliothecis Cantabrigiensibus, & Oxoniensibus. Historicum etiam opus reliquit: sed à professione sua non alienum. Est id de vitis, & moribus philosophorum: quod MSum Ratisponæ superest in bibliotheca Dominicanorum: ut monuit Simlerus in appendice Gesneri. Imò excusum ejus exemplar habeo, quod, nascente demum typographiâ, nec anno, nec editoris nomine apposito, typis sanè admodum rudibus, ut tum fieri solet, prodiit in lucem. Postea autem in alterum incidi per Conradum de Homberg, circa eadem tempora editum, & à Colonienſi tunc Academiâ approbatum. Quanta autem imperitia nobilis hujus philosophi fuerit in rebus istis, quæ ad historiam & temporum rationem pertinerent: argumento erit, quòd Horatium, poëtam Venusinum, eundem putat, ac Horatium Pulvillum, qui mox à regibus exactis floruit Romæ. Item quòd eundem censet

Livium Andronicum, poëtam Tragicum, qui claruit secundo bello Punico, & Livium, Patavinum historicum, qui sub principatu Augusti vivebat. Itidem eundem esse arbitratur Plinium Veronensem, Historiæ naturalis conditorem, & Plinium Novocomensem, epistolarum & panegyrici scriptorem: qui ex prioris sorore natus, atque ab eo adoptatus fuit. Et quàm parum in literis sapiebat, qui, ut genuinum Ovidii opus, agnoscit tres libros de vetula? Nihil enim iis esse insulsius, sciunt, qui legerunt exemplar anno cIↃIↃXXXIV prelo excusum. Similiter Porcium Catonem poëtam appellat. Credo propter distichorum libellos, quos ejus esse putavit. Quid quod idem, & Sallustium, & Quinctilianum, poëtarum loco habet? Qui in Latinis scriptoribus tantopere cæcutit: quid eum vidisse putemus in auctoribus Græcis; de quibus multò plura eo in opere consignavit? Nempe nusquam non penè cucurbitas lippit: quod tamen non ingenio, quo plurimùm valuit; sed seculi attribuendum est infelicitati, quo literæ dispretæ ubivis jacebant.

ROGERUS CESTRIUS, Anglus, monachus Benedictinus, effulsit sub Eduardo III, ac rogatu episcopi, patroni sui, elaboravit Policraticon, quo ab orbe condito incipit, ac historiam imprimis Anglicanam tradit, usque ad annum cIↃCCCXXIV. Sed postea illud, additis annis XV, usque ad annum cIↃCCCXXXIX perduxit. Cæterùm qui Balæo *Rogerus Cestrius*, is Th. Jamesio *Robertus*. Nam MSSorum qui sunt in bibliotheca Collegii S. Benedicti apud Cantabrigienses, inter eos commemorat *Polycraticon temporum per Rob. Cestrium*. Mirum verò, Pitseum in appendice illustrium Angliæ scriptorum centuriâ quartâ scribere, Robertum Cestrium reliquisse Polycraticon temporum: id in bibl. Collegii S. Benedicti exstare: nec de eo scriptore aliud se habere quicquam. Nam est hic idem ac *Rogerus Cestrius*, quem in scriptoribus ætatis decimæ quartæ Eduardi III temporibus claruisse, ac polycratica temporum libris VII signasse, jam retulerat ipse. Videtur autem verum nomen esse *Rogero*. A quo diversus sit Robertus Cestrius, qui, Lelando teste, Richardi II temporibus de Astrolabio librum condidit. Nempe vicinitas nominum errorem hunc peperit. Chronica Cestrensis (idem opus signari puto, ac Cestrii Polycraticon) habes & MSa Oxonii in bibliothecâ Collegii Novi.

ADAMUS CARTHUSIANUS, Britannus, clarescebat anno cIↃCCCXL: ac, præter alia, exaravit Vitam S. Hugonis, episcopi Lincol-

Lincolniensis. Quod argumentum etiam toto antè seculo tractârat Sylvester Giraldus Cambrensis. Imò & tertius videtur hanc provinciam suscepisse. Nam apud Carthusianos supersunt libri quinque de Hugonis hujus vita. De quibus sic Petrus Sutorius lib. II vit. Carthus. Tract. III cap. V: *Peculiariùs, ac latiùs, hujus admirabilis viri gesta omnia prosequi, nec instituti, nec animi quoque nostri est. Præsertim cùm ea ipsa voluminibus multis, maximè in eo, quod archidiaconus Lincolniensis de sanctis mirandisque actibus, ac miraculis ejus, confecit, contineantur.* Auctor iste, nec Adamus fuit, nec Sylvester. Non Adamus quidem, quia vitæ ejus scriptor æqualis fuit illius, cujus vitam exaravit. Hoc satis ista procemii verba ostendunt: *Quæ de viro beatissimo, Hugone, Lincolniensi præsule, audivi, & certiùs cognovi, ad subsidium memoriæ literis commendare statui.* At Hugo Lincolniensis, regnante in Anglia Joanne, anno Chr. CIƆCCVII diem suum obiit: qua de re vide, inter alios, Polydorum Virgilium Hist. Anglic. lib. XV. Adamus autem vixit tempore Eduardi III, anno CIƆCCCX: quemadmodum præter Balæum, & Pitseum, Molanus agnoscit notis in Usuardum ad XVII Nov. & Theodorus Petreius in bibliotheca Carthusiana. Sed enim, dixerit aliquis, ut non sit Adamus ejus operis conditor, non propterea tertium quempiam statui oportere. Nam si S. Hugo decessit anno CIƆCCVII: & Sylvester Giraldus claruit anno CIƆCCX: nihil prohibere, quo minùs Sylvestro illa tribuantur. Sed cogitare oportet, auctorem eorum librorum à Sutorio vocari archidiaconum Lincolniensem: Sylvester autem, non Lincolniensis archidiaconus fuit; sed vel Landavensis, ut quidam ajunt; vel potiùs Brakaniæ, ac Meneviæ, ut accuratiores tradiderunt.

GUALTERUS HEMMYNGFORDE, Anglus, regularis Canonicus cœnobii Gisburnensis, floruit sub Eduardo III. Ingenii atque industriæ suæ monumentum nobis dedit, Chronicon Eduardi III, itemque historiam Anglorum, ab Guilielmo Normanno, hoc est anno CIƆLXVI, usque ad tempora Eduardi II hoc est anno CIƆCCCVIII. Quod opus MSum Cantabrigiæ adservatur in Collegio S. Benedicti. Liber est chartaceus, nec valde antiquus. Incipit, *Ne fastidiosus.* Gisburnæ in cœnobio suo defunctus est anno CIƆCCCXLVII. Hunc autorem exscribere solet historicus monasterii de Abbington: ut observat is qui præfatur in Matthæum Florilegum.

ROBERTUS DE LYCESTRIA Anglus, Franciscanus, inter

ter alia librum de computo, ut vocat, Latinorum, & alterum opus de Hebræorum computo composuit: item librum de ratione temporum. Decessit Lychelfeldiæ anno CIↃCCCXLVIII, imperante in Anglia Eduardo III.

JOANNES BURGENSIS, Anglus, abbas monasterii Petroburgensis, claruit non quidem anno CIↃCC, uti Possevinus in Apparatu sacro tradidit: sed CIↃCCCXL, regnante eodem Eduardo III. Vir fuit eruditus ac disertus, bonoque ordine Anglorum annales digessit. Quo nomine & à Lelando laudatur.

Æqualis ei fuit THOMAS ECKLESTON, qui Gesnero, & Possevino, *Ecleson*, Anglus, Franciscanus. Hic historiam sui ordinis scripsit, in qua primo de B. Francisco, & primis Ordinis ejus exordiis, agit: deque adventu Agnelli *a* Pisani, qui primus in Anglia Franciscanorum Ordinem instituit. Perduxit autem id opus usque ad sua tempora, quibus Guilielmus Nortyngamius, Franciscanorum in Anglia erat magister generalis. Dicavit verò amico suo, Simoni Essebio, Ordinis sui professori. Etiam librum edidit de impugnatione ejusdem Ordinis per Dominicanos.

a *Al. Aquelli.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

GERARDI JOANNIS VOSSII

De

HISTORICIS LATINIS

PARS ALTERA.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officinâ IOANNIS MAIRE,
cIↃIↃCLI.

GERARDI JOANNIS VOSSII
DE
HISTORICIS LATINIS
LIB. III.

CAPUT I.

Ab longa historiæ senectute ad ea transitur tempora, quibus (ut rerum omnium circuitus sunt) literarum etiam, & eloquentiæ honos cœpit revirescere. Atque initium ejus ætatis ducitur à Francisco Petrarcha: de quo, ubi, & quando, tum natus, tum denatus, fuerit, exponitur: & quæ ad historiam pertinentia, signârit. Ut æqualis ejus, Joannes Boccacius, plagii à quibusdam incusetur: item ut de historia veteri non malè, at præclariùs de sermone patrio meritus sit. Petrus Coresinus de vitis pontificum. Porcellii poëma de gestis Frederici, Urbinatium ducis: deque eo judicium Volaterrani, ac Gyraldi. Philippus Macerius de vita Petri Thomæ Carmelitæ. Rodolphi Framensbergii itinerarium. Ioannis de Vineta Chronicon: atque idem de tribus Mariis. Pastor Gallus de memorabilibus sui temporis. Henricus Erfordiensis de factis memoratu dignis omnis ævi. Albertus Comes, sive Frisingensis, de vitis trium sanctorum. Henricus Closnerus de rebus Argentinensibus. Amalrici Augerii Chronicon Pontificale. Ioannis Hildesheimensis Chronicon, & liber ejusdem de corporibus trium magorum translatis.

Recensuimus ingentem eorum turbam, penes quos, jam inde ab excessu Antonini Philosophi, usque ad imperium Caroli IV., undecim & ampliùs seculis, historica res stetit in Occidente. Constituunt autem illi histo-

historiæ quasi senectutem: sed ita, ut ipsi quoque gradibus quibusdam distinguantur: atque alii pertineant quasi ad primam, hoc est, crudam viridemque senectutem; qualem Charonti tribuit divinus poëta: alii ad ultimam, hoc est, decrepitam planè, & capularem senectam: alii quasi in confinio amborum, & magis illis, & minùs his, vietam quandam, & tardigemulam, habeant eloquentiam. Deinceps verò agendum est nobis de temporibus non paullò felicioribus Caroli IV Imp. qui regere cœpit anno CIƆCCCXLVI, atque imperium annis tenuit XXXII. Sanè cùm extremâ Ludovici Bavari ætate; tum præcipuè sub hoc Carolo, studiorum humaniorum, & disertæ orationis honos, instaurari cœpit. Laus ea imprimis debetur eximio viro, FRANCISCO PETRARCHÆ: qui literas à multo ævo miserè sepultas è Gothicis tumulis excitavit: ut jure optimo de eo ait Paullus Jovius in elogiis doct. vir. Idemque judicium est Leandri in Italia, Scaligeri in arte Poët. & cujus non? Nec exiguum ad eam rem momentum paullò pòst attulit Joannes Grammaticus, insignis orator; quem Leonardus Aretinus dictitabat (ut apud eundem Leandrum in ejus, quæ nunc Romanula dicitur, descriptione legitur) *primum in Italia studium eloquentiæ reparâsse, unà cum imperii majestate prorsus ferè deperditum.* Est Joannes hic auctor ὁδοιπορικοῦ, quo ad facundiam sternere viam, ut potuit, studebat. Ejusque de progenie fuit Nicolaus Ferrettus; ex cujus schola, ut idem Leander testis est, plurimi eruditione clari in Cisalpina Gallia, (ut cum Italis eam sic vocemus) prodierunt. Sed quod Aretinus ajebat, primum in Italia fuisse Joannem Grammaticum, qui, ad bene sperandum de literis facundiâque, signum tolleret: id non sine aliquâ depreciatione Petrarchæ dictum videtur. Eoque longè justiùs, & auspicatiùs, à Petrarcha novum quasi revirescentis ætatis initium hoc loco capiemus.

Tantus vir cui *excellens ingenium, & exquisitam doctrinam* etiam tribuit Joan. Franc. Poggius Florentinus *a*, circa Ancisam, seu Incisam, Florentini agri vicum, majorum Petrarchæ sedem, ut Boccacius *b* ait, patre Florentino exul denatus fuit XIII Kal. Sextil. anno CIƆCCCIV: non anno CIƆCCCCXL: ut ineptè editum est apud Gualterum Burlæum libro de vitis philosophorum. Etsi is profectò error Burlæo vitio verti nequit; qui ipse seculo ante id tempus floruit, ac Petrarchæ æqualis fuit. At claruit Petrarcha anno CIƆCCCXL, & proximis annis XXXIV. Quàm varia in literas retulerit, nemo paullo humanior nescit. Inter alia condidit libros IV rerum memo-

a *Historia disceptativa de Avaritia.*
b *Initio lib. de flum. in Arnus.*

memorandarum, opus historicum, exemplis cùm antiquis constans, tum recentioribus. Adhæc viros illustres epitome quadam complexus fuit. Item bellum Punicum carmine exposuit: quo de opere dictum nobis, cùm libro primo de Sillio Italico ageremus. Opus hoc MSum exstat Cantabrigiæ in bibliotheca Aulæ Pembrochianæ. Eademque in urbe bibliothecâ collegii S. Benedicti adservat MSum Petrarchæ librum de Gualthero Marchione & Grysilda ejus uxore. Oxonii autem in bibliotheca Collegii Novi MSum exstat Itinerarium Petrarchæ ad sepulchrum Domini. Arq; ibidem in Collegio S. Magdalenæ est Petrarchæ tractatus MSus de Florentia. Vitam Petrarchæ paucis retulit Raphaël Volaterranus Anthropologiæ lib. XXI, & Jacobus Bergomensis Chron. Suppl. lib. XIII ad an. CIↃCCCXLI, ubi eum cœlestem virum merito appellat. At fusè ejus vitam descripsit, imò librum penè integrum illi impendit Xicco Polentonus. Obiit in Arquato, sive, ut alii vocant, Arquada, agri Patavini pago. Ubi & magnificum habet sepulchrum: quippe quatuor porphyreticis columnis subnixum. imò quantum quantum est, eo lapide constans. Plura de summo hoc viro dicam libro de Poëtis Latinis.

Iisdem temporibus JOANNES BOCCACIUS Certaldensis ingenti in pretio erat. Auditor fuit Francisci Petrarchæ, quod præfatione operis de genealogia Deorum indicat his verbis: *Præclarissimi viri, Fr. Petrarchæ jamdiu ego auditor sum.* Unde liquet, cùm hoc opus scriberet, superstitem fuisse Petrarcham. Etiam alibi similia legas eodem opere. Etiam lib. XV, cap. XVI, ubi eum vocat *venerandissimum præceptorem, patrem, & dominum suum.* Fuit & discipulus Andalotii Nigri, quem curiosum astrologum Leander vocat in Italia sua. Magnam eruditionis, & industriæ laudem retulit opere memorato, quod genealogiam Deorum vocat, & inscribit Hugoni, Hierosolymorum, & Cypri regi. In eo passim eorum, quæ adducit, testem laudabat Theodontium: per quem quis designetur discere est ex operis ejus quinctodecimo cap. VI: ubi sic loquitur: *Paullum Perusinum, gravissimum virum cæteris immisceo; qui & ætate provectus & multarum rerum notitia doctus fuit. diu magister, & custos bibliothecæ Roberti, Hierusalem, & Siciliæ regis inclyti. Et si usquam curiosissimus fuit homo in perquirendis jussu etiam principis peregrinis undecumque libris, historiis, & poëticis operibus, iste fuit. Et ob id singulari amicitia Barlaæ junctus, quæ à Latinis habere non poterat, eo medio innumera exhausit à Græcis. Hic ingentem scripsit librum, quem collectivum titula-*

verat: in quo inter cætera, quæ multa erant, & ad varia spectantia, quidquid de Diis Gentilium non solum apud Latinos, sed etiam apud Græcos inveniri potest, adjutorio Barlaæ arbitror collegisse. Nec dixisse verebor ego juvenculus adhuc, longè antequam tu in hoc opus animum meum traheres ex illo multa avidus potiùs, quàm intelligens, sumsi: & potissimum ea, quæ sub nomine Theodontii apposita sunt. Quem librum maximo hujus operis incommodo, Biellæ, impudicæ conjugis, crimine eo defuncto cum pluribus aliis ex libris ejusdem deperditum comperi. Puto igitur eo tempore, quo mihi primò cognitus est, neminem illi in talibus æquiparandum fuisse. Ex his colligere est, unde opinio illa originem cœperit, Boccacium hoc opus suum exscripsisse è Paullo Perusino J. C. æquali suo, qui & ipse de Græcorum Latinorumque Diis commentarium fecerit. Meminit ejus opinionis Leander in descriptione Italiæ. Nec modò huic Paullo Perusino debere se multum fatetur, sed etiam Barlaamo: de quo ibidem hæc paullo antè legas: *Traho præterea aliquando Barlaam, Basilii Cæsariensis monachum, Calabrum, hominem olim corpore pusillum, prægrandem tamen scientia, & Græcis adeò eruditum, ut imperatorum, & principum Græcorum, atque doctorum hominum privilegia haberet testantia, nedum his temporibus apud Græcos esse, sed nec à multis seculis citra fuisse virum tam insigni, tamque grandi scientia præditum. Nonne ergo huic, & potissimum in rebus ad Græcos spectantibus, ego credam.* Hæc de Barlaamo eo lubentiùs apposui, quia video doctissimos viros dubitare de ætate Barlaami, cujus de principatu Papæ liber Græcè exstat cum tralatione Viri clarissimi, & amicissimi Salmasii. Ex his enim quæ diximus satis liquet, fuisse æqualem Petrarchæ: uti & ex præfatione, ubi utrumque eorum, quos dixi, Paullum Perusinum, & Barlaam monachum, ut æquales suos laudat. Ejusdem libri xv loco memorato cognoscere licet, quis ille Leontius fuerit, quem toties ad partes advocat. Sic enim de eo scribit: *Post hos & Leontium Pylatum Thessalonicensem, &, ut ipse adserit, prædicti Barlaæ auditorem, persæpe deduco: qui quidem adspectu horridus est, turpi facie, barba prolixa, & capillitio nigro, & meditatione occupatus assiduâ, moribus incultus, nec satis urbanus: verum, uti experientia notum fecit, literarum Græcarum doctissimus, & quodammodo Græcarum historiarum & fabularum archivum inexhaustum, etsi Latinis non satis adhuc instructus sit. Hujus ego nullum vidi opus, sed quidquid ex eo recito, ab eo viva voce percepi.* Non dubium profectò, quin in iis, quæ ad Græcorum fabulas pertinent, multa & à Barlaamo, & auditore ejus Leontio (ut de altero auditore, Paullo Perusino nihil dicam) multa discere potuerit Boccacius,

quæ

quæ nunc frustra quæramus in Græcorum monumentis. Gloriam quoque meruit Boccacius compendio historiæ Romanæ: item libris de illustribus viris, de claris mulieribus, de bellis imperatorum, de Florentinorum bellis, de capta Constantinopoli, atque aliis, commemoratis à Jacobo Bergomate ad an. cIↃCCCLXV. Horum pleraque MSa exstant in bibliotheca publica Academiæ Lugdunensis, apud Batavos. Libri ejus novem de casibus illustrium virorum MSSi adservantur Oxonii in bibliotheca Collegi Novi, teste Thoma Jamesio. Qui & Oxonii in bibliotheca collegii S. Magdalenæ, tum & Lincolniensi, exstare ait Boccacium de casibus illustrium virorum: sed neutro loco, opus illud quot librorum sit, addit. Ac quemadmodum Petrarcha eloquentiam in poësi Hetrusca à cive & magistro suo, Dante Aligerio, inchoatam, perduxit ad maturitatem: ita iisdem temporibus Boccacius pedestrem eloquentiam in sermone patrio, (ut Jovii de eo judicium est) simul & inchoavit, & absolvit. Obiit anno ætatis LXII, Chr. cIↃCCCLXXVI, uno post Petrarcham anno; ut est apud Matthæum Palmerium, & Massæum Chronici sui lib. XVIII. Sepulchrum ejus cum marmorea effigie Certaldensis hujus in templo maximo cernere est.

Eâdem, ac Petrarcha, & Boccacius, ætate in honore fuit PETRUS CORISINUS, Florentinus, ac urbis patriæ episcopus, Ecclesiæque Rom. Cardinalis. Inclaruit vitis aliquot Pontificum à se editis.

Item tum vitam egit PORCELLIUS poëta, Neapolitanus quidem, sed qui Romanus dici vellet. Admirabatur eum, atque adeò gesta sua ab eo celebrari voluit Fredericus, Urbini dux: qui suo tempore habitus fuit imperatorum Italiæ facilè princeps: ut Machiavellus censet lib. VII rerum Florentinarum. Sed profectò judicium hoc tanti principis magis ornat Porcellium, quàm is principis gesta. Nam, ut de poëta illo, vel poëtastro potiùs, judicat Volaterranus, *vir erat absque labore, & doctrina: in scholis eadem quotannis fere & dictitabat, & vernaculâ linguâ enarrabat: tantùm carmina, quibus omnia refersit, naturâ faciebat, non tam bona, quàm facilia, & penè extemporalia.* Gyraldus similiter in syntagmate de poëtis a. *In omni* inquit, *Porcellii versu naturam potiùs, quàm industriam, laudaverim.* Porcellii, item Basini, & Thebani versus excusi sunt Parisiis à Colinæo. Obiit Romæ admodum senex. In epistolis Philippi una exstat ad Porcellium anno scripta cIↃCCCCLVI: sed aliqm ut putem, temporum ratio facit.

a *Dial.* 1. *de poët. sui ævi.*

Eodem

Eodem tempore sub Petro rege, magna in dignitate erat PHILIPPUS MACERIUS, Siculus, summus regni Cyprii cancellarius. Hic duobus libris comprehendit vitam Petri Thomæ Carmelitæ, patriarchæ Constantinopolitani.

a *Al. Fatius.* FACIUS a DE UBERTIS Florentinus operam suam impendit Geographiæ: eâque non vulgarem peperit laudem. Hujus ex opere aliqua depromit, ac citat, Annius Viterbiensis Antiquitatum Variarum lib. XVII quæst. XV. Ibidem eum vocat optimum, atque eruditissimum cosmographum. Ac paullò pòst de eo sic loquitur: *Fatius Florentinus illustrior Blondo fuit: ut qui ingenio Thusco excelluerit, & explorata loca meliùs, & certiùs, tenuerit.* Etiam inter eos, qui patriæ scribendo attulerint decus aliquod, reponitur à cive suo, Francisco Albertino dissertatione ad Julium II, quæ est de laudibus Florentiæ, & Saonensis civitatis. Meminit &, Florentinus alius, Ugolinus Verinus lib. II Florentiæ illustratæ:

Fatius Hetrusco est insignis carmine vates,
Fatius Vbertæ non ultima gloria gentis.

Celebrat quoque eundem Leander Albertus in Italia sua, quo loco doctos recenset Florentinos, ubi legas: *Facius Vbertus, insignis geographus, & poëta laureatus, Dictamundi auctor.* Suspicor vixisse temporibus Pii II, aut paullò pòst: sed nihil habeo satis explorati.

Ab Italis, quibus Siculum unum comitem dedimus, venio ad transalpinos. Quo anno Carolus IV habenas imperii accepit: eo RODOLPHUS DE FRAMEINSPERG, nobilis Bavarus, exorsus est iter suum in Palæstinam, ad montem Sinai, & in Ægyptum: quod & ipse descripsit. Itinerarium hoc, sed mutilum, primus divulgavit Henricus Canisius T. VI. Antiquæ Lect.

Etiam JOANNES DE BEKA, nequa nominis famam delere dies possit, consecutus fuit Chronico suo. Eo res Ecclesiæ Ultrajectinæ, cujus clericus erat, in literas misit. Ac dicavit illud ejusdem ecclesiæ episcopo, & Guilhelmo, Hollandiæ comiti. Nec tantùm persequitur gesta Ultrajectinorum pontificum; sed etiam comitum Hollandiæ. Orditur à primo ejus Ecclesiæ episcopo, S. Willebrordo; ac pertexit usque ad annum CIↃCCCXLVI: quo & ipse in terris morabatur. Meminit Tritthemius in viris illustribus item Jacobus Mejerus in Hist. Fland. an. CIↃCCCXIII, & alibi. Eum ad tres codices MSos correxit Suffridus Petri Leovardiensis. At in lucem primus protraxit Bernardus Furmerius, itidem Leovardiensis. Quorum utrique hoc nomine non parum debent omnes historiæ

historiæ amantes: imprimis Ultrajectini, ac post eos Hollandi, & Frisii. Hausit verò Beca historiam suam potissimum (quemadmodum ipse profitetur) ex bibliotheca monasterii Egmundani: ubi acta publica Hollandiæ, & vicinarum provinciarum sedulò asservabantur. Sed opus hoc Joannis de Beca ita corruptè editum est Furmerio (etsi id cum tribus codd. à Suffrido Petri, & cum quarto à se collatum dicat) ut penè satius fuerit ab edendo abstinere, quàm vitiose adeo in lucem dare. Sed integrum ab innumeris erroribus repurgavit præstantissimus, & nobis amicissimus Arn. Buchellius Ultrajectinus: qui ne novam ejus scriptoris editionem diutius publico invideat, omnino interest, qui historiæ Belgicæ sunt amantes.

Circa annum CIↃCCCXLVIII fuit JOANNES DE VINETA, Aremoricus, Carmelitarum Provincialis in Gallia. Hic Chronicon condidit sui ordinis. Item descripsit vitas trium Mariarum. Et prætera alia quædam reliquit.

ÆGIDIUS MUISIUS Benedictini cœnobii abbas Tornacensis ad S. Martinum, composuit Chronicon à nato Christo usque ad annum CIↃCCCXLVIII: quo vivebat. Exstat MSus Lovanii in cœnobio S. Martini.

Claruit & tum JOANNES HONSEMIUS, sive ut aliis vocatur HOXSEMIUS. Natus Hutgardiæ in diœcesi Leodiensi anno CIↃCCLXXVII. Leodici canonicus fuit, & scholasticus ad S. Lambertum. Pro jurisdictione Leodicensi varias obiit legationes ad Papam, Galliæ regem, & ducem Brabantiæ. Reliquit historiam, & res gestas episcoporum Leodicensium ab anno CIↃCCXLVII, usque ad annum CIↃCCCXLVIII. Quæ cum aliis hujus argumenti scriptoribus à Joanne Chapeavillio in lucem edita est anno CIↃIↃCXIII.

Circa annum CIↃCCCL, Eisingrinio testante, PASTOR GALLUS, provincialis Ord. Min. & Cardinalis, literis mandavit opus de gestis sui temporis in Ecclesia memorabilibus.

Circa annum CIↃCCCLV, HENRICUS DE ERFORDIA, monachus Saxo, Mindensis, Ord. Prædicat. nomen sibi peperit opere de factis illustribus ab orbe condito usque ad annum, quem dixi, CIↃCCCLV. Exinde aliqua adfert auctor magni Chronici Belgici ad ann. CIↃCLII. Alia quoque ejusdem, sed alterius generis, recensent Leander Albertus lib. IV de viris illustribus Ord. Præd. & Possevinus in Apparatu sacro.

ALBERTUS COMES AB HOHENBERG, primùm Herbipo-

bipolensis, deinde Frisingensis episcopus, edidit vitas S S. Kiliani, Colomanni, & Tornani *a*. Frisingæ in Bavaria decessit anno Chr. cIɔccclix.

a Al Chiliani, Columbani, & Rotnani. Sed minùs rectè.

His etiam temporibus HENRICUS REBDORFIENSIS monachus annales edidit, orsus ab anno cIɔccxcv, ac desinens in anno cIɔccclxii, quo vivebat. Opere eo complectitur res gestas Adolphi, Alberti, Frederici, Ludovici Bavari, & Caroli IV, Impp. Sed imprimis se diffundit in gestis Ludovici Bavari: nempe quia illa, ut sui ævi, optimè nôsset, &, imperatore eo jam defuncto, tutiùs scriberet. Hunc quoque primus edidit Freherus.

Tum item vixisse videtur FREDERICUS CLOSNERUS: qui res Urbis Argentinensis, à Rodulpho Habspurgensi exorsus, perducit itidem usque ad annum gratiæ cIɔccclxii.

Carolo eodem imperante, eopse anno cIɔccclxii, quo sedere cœpit Urbanus V, clarescebat AMALRICUS AUGERII: qui *Chronicon Pontificale* edidit; sed novâ ratione. Nec enim temporis rationem habet: sed pontifices secundùm literarum seriem disponit. Itaque primùm de iis agit, quibus nomen fuit, Anacletus, Alexander, Anicetus, Anterus, &c. Postea de his, qui vocati, Bonifacius, Benedictus, Clemens, Calixtus, &c. Atque ita omnes ejusdem nominis conjungit. Præfationem sic orditur: *Beatissimo patri in Christo, & suo vicario glorioso* (*ejus vicario* dicere voluit) *ac domino nostro præcipuo, domino Vrbano, Divinâ Dei providentiâ papæ* V, *vester devotus capellanus, Amalricus Augerii de Beuvis* b, *Prior vestri monasterii S. Mariæ de Apriano* c, *ordinis S. Augustini Elnensis diœcesis* &c. Eâdem in præfatione ait, se opus suum compilasse ex ducentis ac novem scriptoribus, qui gesta pontificum tradidissent. Ac perducere se historiam inquit, usque ad papam Joannem XXII. Intelligit autem illum, qui episcopatum Urbis adeptus est anno cIɔcccxvi, vivereque desiit anno cIɔcccxxxiv. Alii vocant Joannem XXI: nempe quia non accensent eum, qui femina fuisse, ac Joannis VIII nomine vocatus dicitur. At aliter hic scriptor. Apud quem legas: *Ioannes dictus Anglicus, natione magnanimus, post dominum Leonem papam in Romanum pontificatum fuit assumtus: & post B. Petrum apostolum ponitur papa centesimus decimus.* Ubi dispiciendum, utrùm pro *magnanimus* legere oporteat *Moguntinus*: an contrà illud, quod Moguntinû vulgò faciunt ex corrupta lectione originem habeat: & quæ doctissimi P. Scriverii suspicio est, legere, trajectis vocibus, oporteat, *Ioannes, dictus Magnanimus, natione Anglicus*. Vel sic, *Ioannes, natione*

b Fort. de Beunis. hoc est, Bononiensis.

c Fort. Apuano, vel Aprutiano.

tione Anglicus, dictus Magnanimus. Cur autem ei *Magnanimi* nomen indi potuerit, obſcurum nulli eſſe poteſt, ſi ſupra ſexum maſculos uſque adeò animos geſſit, ut per varios honorum gradus ad pontificatum adſcenderet. Nam, ut ibidem hic Amalricus ait, *femina fuit.* Attamen, tanquam in re dubiâ, addit, *prout communiter asseritur.* Poſtea alia quoque eò pertinentia adjungit: ſed cautione hac, *ut creditur:* item, *ut dicitur.* De re ipſa diſputare, non eſt hujus loci. Cæterùm Amalrici hoc opus hactenus ineditum eſt: ſed MSum ejus codicem, quo uſus ſum, in divite bibliotheca ſua habet is, cujus antè meminimus, Petrus Scriverius, vir egregiè de literis meritus, ac porrò ſibi poſteritatem omnem devincturus, dum fata, & Deus ſinent.

PETRUS PASSERINUS Utinenſis diarium ſcripſit rerum Foro-Julienſium: ſed ſatis barbarè. Orditur ab anno CIↃCCLVIII: & pertingit uſque ad annum CIↃCCCLVI. Supereſt MSus. Indicium mihi ejus ex Indiculo hiſtoricorum Utinenſium transmiſſo Venetiis ab illuſtriſſimo Senatore Dominico Molino.

JOANNES HILDESHEMENSIS, Saxo, profeſſione Carmelita, ſcripſit de trium regum corporibus tranſlatis Coloniam. Etiam Chronicon ediſiſſe, Tritthemius teſtatur: uti & Joannes Rioche Minorita [a]: quod excuſſumne ſit, ambigo. Vixit circa annum CIↃCCCLXX.

[a] *In compendio hiſtor.*

CAP. II.

Radulphi Hygdeni polychronicon. Ioannes Malvernæus continuator Polychronici. Richardi Ciceſtrii quinque Chronicorum libri. Ioannis Olnei de miraculis B. Mariæ. Guilielmi Coventrii annales breviores, atque idem de adventu Carmelitarum in Angliam. Galfridus Hardeby de geſtis ordinis S. Auguſtini. Bartholomæi Glanuyle chronicon de Sanctis. Ioannis Tinmouthenſis hiſtoria aurea, & alia. Ioannes Graunſon de vitis ſanctorum; ejuſdem martyrologium, & liber de miraculis Thomæ Cantuarienſis. Ranulphi Strodi itinerarium. Ioannis Mandevyle itinerarium annorum XXXIV, *atque idem de ſitu terræ Sanctæ. Auctor epitomes de bellis geſtis pro recuperanda terra*

Sancta. Thome Stubs *sive* Stobei *Chronicon de Archiepis. Eboracens. Matthæi Westmonasteriensis Flores historiarū.*

QUo tempore in Germania imperabat Carolus IV, in Anglia rexit Eduardus III. Sed Caroli primus fuit annus Eduardi vigesimus: Caroli trigesimus secundus, & ultimus: Eduardi quinquagesimussecundus, atque itidem postremus. Quare cùm de primis viginti annis Eduardi hujus antea viderimus: nunc agemus de residuis annis XXXII, qui Germanico Romano Caroli IV imperio respondent.

Familiam horum ducat is, qui tam prioribus XX annis Eduardi, quàm XXVI sequentibus, claruisse dicendus est, RANULPHUS HYGDEN, vel Hygeden, vel Hikeden, Anglus, Ord. Bened. Gloriam hic non minimam reportavit Mappâ mundi: item Polychronico, quod opus sex constat libris, pro numero tum sex dierum, quibus operatus est Deus, tum sex ætatum, in quas universa mundi historia dispescitur. Ab orbe creato exorsus procedit usque ad annum CIƆCCCXLIII. Exstat hoc opus MSum in bibliotheca publica Academiæ Cantabrigiensis: idque semel iterumque. Item ibidem in bibliotheca Caji & Gonellii. Item Oxonii in bibliotheca Collegii Novi: atque ibidem in bibliotheca Ædis Christi. Jam ætate confectus obiit anno Eduardi regis XXXVII, Christi CIƆCCCLXIII, cùm annos LXIV monachus fuisset Benedictinus. Polychronicon hoc, jussu domini sui de Barkeley, Anglicè transtulit Joannes Trevisa, atque illud, additis LV annis, continuavit, usque ad an. CIƆCCCXCVIII, quo claruit. Etiam in hoc Chronicon tabulas concinnavit Joannes Rochefort, circa annum CIƆCCCCVI.

Radulphi hujus ætate vitam quoq; traduxit JOANNES MALVERNÆUS, sive Milvernæus, Anglus, monachus Wigorniensis, ordinis Benedictini. Hic præter opus de visionibus suis Anglicè proditum, (quod ad exitum perduxit anno CIƆCCCXLII) Latino sermone continuavit & ipse Polychronicon. Exstat appendix ea MSa Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti.

His etiam temporibus RICHARDUS CICESTRIUS Anglus, monachus Westmonasterii Benedictinus, multum industriæ posuit in rebus Anglosaxonum colligendis: quas quinque Chronicorum libris comprehendit. Aliis vocatur *Richardus de Cirencestria*, opusque ejus dicitur *Speculum historiale*. Opus illud inchoat ab Hengisti Saxonis in Britanniam appulsu: qui in annum incidit CCCCXLVIII.

VIII. Exinde, per novem seculorum seriem progressus, ad annum pertingit cIↃCCCXLVIII, hoc est, secundum & vigesimum annum regis sui Eduardi III. Est opus hoc bipartitum. Pars prior incipit, *Post primum insulæ Britanniæ regem* &c. Atque hæc ab auctore vocata est, *Speculum Historiæ*; & complectitur libros quatuor. Altera pars dicitur *Anglo-Saxonum Chronicon*: estque continuatio partis prioris. Codex is manu exaratus apud Cantabrigienses reperitur in bibliotheca publica. Atque apud eosdem, sed in Collegio S. Benedicti, MSa conspicitur Chronicorum epitome: quæ & ipsa Richardum hunc auctorem in titulo præfert.

Sub eodem Eduardo, anno cIↃCCCL, inter Carthusianos monachos vitam degebat JOANNES OLNEI, Anglus. Qui præterquam quòd *meditationes solitarias* ex se promsit, etiam *quinque libris B. Mariæ miracula* comprehendit. De eo quoque loquitur Theodorus Petreius in sua Carthusianorum bibliotheca.

Sub rege hoc etiam anno cIↃCCCLX inter Carmelitas agebat GUILHELMUS COVENTRIUS, qui aliquibus *Conventre*, cognomento Claudus, Anglus. Laudem cùm aliis quæsivit, tum annalibus brevioribus: necnon commentario de Carmelitarum in Angliam adventu.

Eodem tempore GALFRIDUS HARDEBY, Anglus, monachus ordinis S. Augustini, regi Anglorum Eduardo III à confessionibus, & consiliis fuit. Nominis aliquid peperit sibi opere de ordinis sui gestis, & quibusdam aliis. Sed inprimis illis commendabatur, quæ de perfectione Euangelicæ paupertatis disseruit adversus Armacanum.

Rege eo imperium in Anglia habente, circa annum cIↃCCCLX, etiam BARTHOLOMÆUS GLANVYLE, cognomento ANGLICUS, (Henrico Willoto pro *Granvyle* perperam *Graunvifius* vocatur) tum natalium splendore, tum doctrinæ nomine, gloriam insignem consecutus fuit. Nam seu familiam spectes, prognatus erat genere comitum Sudvolgiorum: seu præclara literarum studia attendas; præter volumen de rerum varietate, quod duodeviginti libris constat; præter item opus de rerum accidentibus, deque mundo & cœlestibus, postillas item, & sermones; etiam chronicon condidit de Sanctis. Apud Pitseum in catalogo scriptorum Angliæ lego, librum quoque edidisse adversus Laurentium Vallam: ac Vallam pro se apologiam composuisse. Utrumque opus MSum superesse Oxonii in Collegio Balliolano. Idne ita sit, rectiùs scient,

qui Oxonii degunt. Apud Balæum quidem de istoc opere Bartholomæi Glanwijle altum silentium est. Fortè confudit Bartholomæum Glanduyle Anglum, & Bartholomæum Facium Ligurem. Nam Bartholomæus Facius orationem invectivam composuit adversus Vallam: ac Valla ei quatuor Recriminationum libris respondit. Quicquid est, multum metuo ne Pitseus erret. Nam Valla annis circiter L claruit post Bartholomæum Glanwijle: nempe temporibus Eugenii IV.

Eduardi III ætate circa annum CIↃCCCLXVI floruit & JOANNES TINMOUTHENSIS, Anglus ex oppido Tinmouth, in episcopatu Dunelmensi. Fuit monachus S. Benedicti ad S. Albanum. Quàm varia literarum monumentis tradiderit, Bostonus Buriensis docebit. Inter ea sunt ista, Historiæ aureæ libri III. Item Supplementum ejus historiæ. Utrumque opus MSum superest Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Adhæc composuit Sanctilogium majus, sanctilogium minus, & appendices martyrologii: Historiam ejus auream quondam Wilhelmus Windershul, S. Albani monachus, describi, inque usum monachorum, sui cœnobii bibliothecæ inferri curavit: quemadmodum ait, qui præfatus est in Matthæum Westmonasteriensem: atque addit, Tinmouthe *eum ordinem, & modum scribendi*, quem in Polychronico servat Ranulphus, *sollicitè admodum exprimere*; *quamvis alicubi fusiùs, alicubi contractiùs.*

JOANNES GRAUNSON, sive Grandisonus, ut eum Joannes Lelandus appellat, Eduardo III primùm à sacellis fuit: ac tandem ab eo factus est episcopus Exoniensis. Præter conciones, opus reliquit de vitis sanctorum. Item Ordinale, vel Martyrologium Exoniense: quod MSum exstat Cantabrigiæ in bibliotheca collegii S. Benedicti, & Oxonii in bibliotheca publica. Edidit hoc opus auctor circa annum CIↃCCCXXXVII. Adhæc librum fecit de vita & miraculis Thomæ Cantuariensis. Quod opus itidem Cantabrigiæ in Benedictino collegio MSum superest. Obiit anno CIↃCCCLXIX, ut Thomas Walsyngham in auctario Polychronici testatur.

Sub eodem Eduardo, circa annum CIↃCCCLXX RANULPHUS STRODUS, Anglus, variis ingenii industriæque monumentis eluxit, eaque inter Itinerario terræ sanctæ. Tanquam eximium Anglorum poëtam memorat eum in fine Troili sui Galfredus Chaucerus, ipse etiam Anglus poëta; qui linguam patriam magnâ ingenii sollertiâ ac culturâ plurimùm ornavit; interque alia, cùm Joannis

nis Mone poëma de arte amandi Gallicè tantùm legeretur, Anglico illud metro feliciter reddidit.

JOANNES MANDEVYLE, Anglus, vir ordinis equestris, cupidine ductus exteras terras videndi, amplo viatico instructus anno CIↃCCCXXXII peregrinari cœpit: ac Africam, & Asiam, permensus, post annos XXXIV domum rediit, & totidem annorum itinerarium edidit: in quo refert, quæ miranda apud Ægyptios, Arabas, Persas, Græcos, Illyres, Tartaros, multasque alias gentes, vidisset. Ejus operis MSum exemplar fuisse apud Matthæum Gesnerum, auctor est Conr. Gesnerus in bibliotheca sua. Nec illud Latinè duntaxat composuit: sed etiam Anglicè explicuit, Gallicéque. Anglicè chirographum ejus exemplar suppetit Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti, & in bibliotheca baronis Lumleiani. De Latina versione sequor Anglos duos, Balæum, & Pitseum. Pitseus Itinerarium Jo. de Mandevile exstare ait Cantabrigiæ in bibliotheca collegii S. Benedicti. Sed qua lingua non addit. Unde Latinam signare arbitror. Quibus quidem Anglis, de Anglo fidem habendam putavi. Eâ tamen linguâ non vidi, sed vidi, de quo illi tacent, Italicé. Imò & Belgicè, ac Germanicè etiam, exstare scio. Vide, quæ infrà dicemus de Joanne à Montevillâ. Adhæc Latinis commisit literis Situm terræ sanctæ. Qui liber ibidem MSus reperitur. Nec minimam consecutus est laudem describendo regiones, vel opere de re medicâ. Obiit Leodici. Ubi sepulcro ejus hæc sunt incisa: *Hic jacet vir nobilis, dominus Ioannes de Mandevil, aliàs dictus de Barbam, dominus de Campoli, natus in Anglia, Medicinæ professor, devotissimus orator, & bonorum suorum largissimus pauperibus erogator, qui, toto quasi orbe lustrato, Leodii vitæ suæ diem clausit anno Domini* CIↃCCCLXXII, *mensis Novembris die* XVII. De eodem hunc in modum, ad annum CIↃCCCXXX scribit Wernerus Rolevinck in fasciculo temporum: *Ioannes de Mandevil Doctor in medicinis, & miles in armis, natione Anglicus, fuit circa hæc tempora, & mirabilem peregrinationem quasi totius mundi perfecit: & scripsit ad eam tribus linguis.*

His quoque temporibus literis commissa est Prior pars epitomes de bellis iis, quæ ad recuperandam terram Sanctam Christiani principes susceperant. Scriptorem eum cum blattis tineisque rixantem publici juris fecit Henr. Canisius Tom. VI Antiq. Lect. De ætate quod ajebam, arguunt hæc verba *a*: *Sequitur ex præmissis, quod à principio hujus religionis, usque ad tempus scripturæ præsentis libelli, scilicet millesimo trecentesimo septuagesimo quarto, fluxerunt anni ducenti triginta quatuor.* a Pag. 271

THO-

THOMAS STUBS, sive Stubæus, vel Stobæus (ut eum Leander Bononiensis nuncupat) patria fuit Eboracensis, ordine Dominicanus, S. Theologiæ doctor. Varia scripsit, atque inter ea Chronicon de Archiepiscopis Eboracensibus, quod MSum exstat in bibliotheca Collegii S. Benedicti, apud Cantabrigienses. Orditur à S. Paulino, & producit historiam ad annum cIↃCCCLXXIII, quo vivebat, regnante apud Anglos Eduardo III. Celebrant Stobæum Leander in vitis Prædicatorum lib. IV, & Antonius Senensis in bibliotheca de prædicatoribus. Seldenus notis ad Eadmerum *a*, inde apposuit literas Thomæ Archiepiscopi Eboracensis ad Lanfrancum, Cantuariensem, & hujus ad Thomam responsum.

a Pag. 201

Circa annum cIↃCCCLXXVI. vigere fama cœpit MATTHÆI WESTMONASTERIENSIS: qui historiarum flores collegit ab exordio mundi usque ad annum Domini cIↃCCCVII. Inde vulgò dictus est *Florilegus*. In iis sequitur imprimis historiam Matthæi Paris majorem. Postea autem, adjectis LXX annis, laborem hunc perduxit ad annum usque cIↃCCCLXXVII. Quòd, effractis bibliothecarum repagulis, nunc per manus omnium volitat, Matthæi Parkeri, Cantuariensis antistitis, beneficium est. Nec hic industria Westmonasteriensis Matthæi stetit: sed præterea duplici chronico nomen suum extulit: uno quidem patrio, seu Westmonasteriensi: altero autem fani B. Eadmundi. Porrò Florilegi hujus vestigiis institit Chronicon Roffense; imò vix quicquam in eo legas Florilego intactum; si exceperis, quæ propriè monasterium Roffense spectant.

CAP. III.

M. Alberti Argentinensis Chronicon, ac liber de gestis Bertholdi à Buckecke: Lobardus Siricbius Patavienfis de viris illustribus. Vrbanus VI papa de episcopis Bariensibus. Benevenutus de Rambaldis Imolensis de vitis Cæsarum. Philippus Riboti Carmelita de gestis, & viris claris sui ordinis. Marius Georgius Venetus de gestis Philippi Bencii Florentini. Raimundus Capuanus de vitis SS. Catharinæ Senensis, & Agnetis è monte Politiano. Ioannes Aylinus Maniacus de bello Foro-Iuliensi. Thomas Diaconus Flander. Iohannis de Hese itinerarium Indiæ. Iacobi Guisii Annales,

les. Ioannis de Bele Leodiensis Chronicon. Conradus Alpendorp de doctore Cyrillo. Henricus Calkariensis, cognomine Æger. Guilielmi Thorne Chronica, atq; alia ejusdem. Guilielmus Pachentonus de gestis quinque regum. Richardus Lauynhal de primordiis ordinis Carmelitici, & tribus magis. Radulphi Marhami manipulus Chronicorum. Henricus Knyghton de gestis Anglorum. Stephanus Brickingtonus de episcopis Cantuariensibus, & Eliensibus. Ioannes Gascoinus de vita S. Hieronymi. Adami Muremuthensis Chronicon duplex. Anonymus de vita Ioannis Bridlyngtonii. Ioannis Goueri Chronicon, sive Vox clamantis in deserto, alidque ejusdem. Guilielmus Gillyngham de scriptoribus ordinis S. Benedicti. Guilielmus Starnefeldus de cœnobio Newendeniensi. Galfridi Linge Chronicon. Ioannes Staffordius de gestis Anglorum.

TEmporibus Karoli IV, & filii ejus Wencelai, (qui patri in imperio suffectus est an. CIↃCCCLXXVIII, atque annis imperavit XXII) floruit M. ALBERTUS ARGENTINENSIS, qui vulgò *De Argentina*. Hic Chronicon bonâ fide condidit à Rodolpho primo Habspurgensi, sive an. CIↃCCLXX, usque ad excessum Karoli IV Imp. qui incidit in annum CIↃCCCLXXVIII. In opere hoc multa aliis indicta, vel non adeò planè pleneque ab iis explicata, reperias. Sæpius illius in Austria sua meminit Cuspinianus: qui & ejus fragmentum edidit *a* cum consulibus Romanis. Nempe exemplaria duo nactus erat: sed quorum prius præ carie legi non posset: alterum à priori multum differret; sed planè lacerum esset, ac mutilum. Ut gratia non levis debeatur Christiano Ursthisio, qui cum aliquot eum Germanicarum rerum scriptoribus integrè divulgavit. Apud Simlerum in appendice Gesneri legas, claruisse an. CIↃCCL. Sed librarii is lapsus videtur. Nam addit ipse, sub Ludovico Bavaro vixisse. Et rectè quidem, Siquidem Albertus hic, de rebus agens Ludovici IV, refert se ab Argentinensi episcopo ablegatum fuisse ad Papam, quo Imperatorem eum purgaret, ac Papam faceret certiorem de Ludovici per Germaniam decreto: cujus hæc summa esset, nihil pontifici júris esse in exauctorando imperatore. Attamen multis quoque annis postea superfuisse Albertum, satis arguit, quòd Chronicon suum perducit usque ad ann. CIↃCCCLXXVIII:

a *Excudit Bas. Opor. ann. 1553.*

quo parenti suo Carolo IV Wenceslaus in imperio successit. Præter Chronicon hoc alia etiam scripserit; si rectè auctor creditur commentarii de rebus gestis Bertholdi à Buchecke, episcopi Argentinensis. Quem idem Ursthisius primus è MSSis codd. in lucem edidit.

Æqualis huic erat LOBARDUS SIRICHIUS Patavienſis, Petrarchæ discipulus. Hic, cùm Petrarcha, postulato Francisci, Carrariensis principis, orsus esset epitomen de viris illustribus, sed, antequam absolveret, decessisset: supplementum operi isti addidit, eidemque principi dicavit. Prodiit *a* Basileæ. Plura de eo vide apud Bernardinum Scardeonium lib. II rerum Patavinarum classe X; ubi *Lombardus Sericus* vocatur. Quique in editione Germanicâ *b* Petrarchæ, quam dixi, *Patavienſis* nuncupatur, is *Patavinus* dicitur in antiquâ editione operum Petrarchæ, anni CIϽIϽIII: item editione opusculorum Petrarchæ, quæ prodiere an. CIϽIϽLXXI: &, quod caput est, etiam in sepulchri inscriptione apud Patavinos; ut ex Pignorio accepi. Hoc adjeci, ne quis eum Pataviâ, seu Patavio Germanico ortum putaret.

a Apud Henricũ Petri an. 1562.
b pag. 558

Tum quoque episcopatu urbis insignis erat URBANUS VI: qui Bariensium episcoporum historiam ad sua usque tempora deduxit: ut auctor est Eisingrinius. Fuerat autem Urbanus ipse archiepiscopus Bariensis: unde an. CIϽCCCLXXVIII, extra ordinem cardinalitium, absens à Romanis papa est creatus, ac Urbanus dictus, cùm prius Bartholomæus vocaretur.

BENEVENUTUS DE RAMBALDIS Imolensis de vitis Cæsarum edidit libellum, qui dicitur Augustalis. Dicavit eum Nicolao, Principi Atestino. Argentorati prodiit anno CIϽIϽV. Etiam Petrarchæ operibus conjungitur. Quando vixerit, extremâ ipse libelli vitâ ostendit. Nam cùm de Carolo IV egisset, subjungit: *Venceslaus, supradicti Caroli filius, vivente adhuc patre electus est imperator. Hodie regnat hic juvenis, robustus venator. Quid facturus sit, ignoro, cùm minetur se venturum ad Italiam. Sed non venias precamur te, si non vincis laude genitorem tuum. Qamquam aliud in te speramus, &c.*

Temporibus Wenceslai imperatoris claruisse etiam videtur PHILIPPUS RIBOTI, Carmelita, Prior provincialis Cataloniæ. Hic præter alia De peculiaribus gestis fratrum Carmelitarum libros X composuit: item librum de illustribus viris Ordinis Carmelit.

Anno CIϽCCCLXXXI effulsit MARIUS GEORGIUS, Venetus,

rus, Ord. Serv. philoſophus, & theologus: qui cùm libros duos de libertate eccleſiaſtica adverſus Simoniacos edolavit: tum etiam carmine hexametro vitam panxit Philippi Bencii Florentini.

Æqualis huic erat JOANNES DE KIKELEW: de quo nunc nihil addo: verùm infra *a* de eo dicemus occaſione Joannis Turocii, qui illum operi ſuo totum inſeruit. a Cap. 6.

Etiam his temporibus in pretio fuit RAIMUNDUS CAPUANUS, S. Theologiæ doctor, & ordinis prædicatorii magiſter generalis, & à confeſſionibus S. Catharinæ Senenſis: quæ obiit anno CIƆCCCLXXX. Unde ætatem quoque Raimundi liquidò cognoſcimus. Conſcripſit antè memoratæ B. Catharinæ vitam: cujus compendium apud Surium habes T. I I. a. d. XXIX April. Item in literas retulit vitam B. Agnetis è monte Politiano. Uti teſtis eſt Andreas Piſanus in appendice vitæ Agnetis hujus, quam ex Italica Latinam fecit. Mortuus eſt Raimundus Noribergæ an. CIƆCCCXCIX: ſed corpus ejus inde Neapolin tranſlatum, atque in æde Dominici conditum eſt.

JOANNES AYLINUS MANIACUS Notarius hiſtoriam brevem condidit de bello Foro-Julienſi ſui temporis uſque ad annum CIƆLXXXVII. Stylo utitur ab omni elegantia alieno. Supereſt MSus: Indicium mihi horum ex Syllabo Utinenſium hiſtoricorum: quem Venetiis ad me humaniſſimè transmiſerat maximus & illuſtriſſimus Dominicus Molinus.

THOMAS DIACONUS Flander monachus Bergæ S. Winoci, inter eos fuit, quos Galli cœpere anno CIƆCCCXXXIII, cùm urbem eam à ſe captam, ac cœnobium quoque diriperent. De eo, & opuſculo ejus ſic Lac. Meyerus lib. XIII: *Thomas Diaconus Bergis oriundus, ac monachus divi Winoci, qui de hac calamitate ſcriptum reliquit libellum, in nocte illa Natalis B. Mariæ, primum à Normannis, iterum ab Burgundis captus, ac Brucburgum ductus, per Ludovicum Comitem liberatur: ſed dum fanum petit Odomari, ab aliis Gallis rurſus capitur, trans Somonam, & ad Abbavillam, Hisdinumque trahitur, ubi prope divinitus, ut ipſe ait, evadit, & ad Abbam Blangiacenſem pervenit, tandemque domum reſtituitur.* Meminit & Marchantius lib. I deſcriptionis Flandriæ, ubi de Berga S. Winoci agit.

JOANNES DE HESE presbyter Trajectenſis, deſcripſit iter ſuum ab Hieruſalem in Indias, quæque mirabilia obſervavit, donec Hieroſolymam rediret. De ipſis enim Hieroſolymis ſcribere ſe velle negat, quia alii multi hoc præſtitiſſent. Initio opuſculi ait, ſe

itet hoc suscepisse an. Dom. cIↃcccclxxxix: unde ætatem liquidò vidimus. Prodiit initio nascentis typographiæ; cum literis Soldani ad Pium Papam: & hujus responso: item Joannis presbyteri Imperatoris Æthiopici epistola, & quibusdam aliis: sed ut tum fieri amabat, nec anno, nec typographi, vel urbis nomine apposito.

Æqualis quoque erat JACOBUS GUISIUS Montensis Hannonius, monachus Franciscanus, ac doctor Theologiæ. Hic regestis urbium, & bibliothecis cœnobiorum lustratis, atque excusis Latino sermone annales, sive Chronica contexuit, quæ tribus voluminibus membranaceis MSa continentur Montibus Hannoniæ in bibliotheca Franciscanorum: ubi ea sibi cum fructu esse lecta ait Aubertus Miræus in Elogiis Belgicis; dignaque judicat quæ viri principis cura in lucem exeant, utcumque ea, quæ ad Romanorum imperium pertineant, castigationis egeant. Epitome Guisii Gallicè prodiit Parisiis. Decessit an. cIↃcccxlviii. Tumulus ejus marmoreus es Valencenis in B. Francisci.

JOANNES DE BELE, Leodiensis, Canonicus ad B. Lambertum, & Joanni, Hannoniorum principi, à consiliis, floruit an. cIↃcccxc, ac præter alia Chronicon condidit, teste Frossardo.

CONRADUS ALPENDORP, Germanus, ordinis Carmelitarum, & Arotensis episcopus, doctoris Cyrilli historiam signavit circa annum cIↃcccxc.

Etiam tum claruit HENRICUS KALKARIENSIS, cognomine ÆGER, patria Clivius, Theologus Parisiensis, monachus Carthusianus. Scripsit de ortu ac progressu Ordinis Carthusiensis: opus hactenus ineditum: sed laudatum Arnoldo Bostio de Illustr. viris ordinis Carthus. cap. xii. Plura de eo Theod. Petrejus in bibliotheca sua. Obiit octogenarius an. cIↃccccviii.

Cum iis, quos hactenus commemoravimus, non difficile erit conferre, qui istis in Anglia σύγχρονοι fuerunt. Nam quo anno cœpit imperare Wenceslaus, (is gratiæ annus fuit cIↃccclxxviii) eodem ad regale fastigium in Anglia pervenit Richardus II: ac quo anno exauctoratus fuit Wenceslaus (is Christi millesimus quadringentesimus erat) eo vitâ excessit idem Richardus.

GUILIELMUS THORNE, Anglus, monachus Benedictinus ad fanum Augustini, claruit sub Richardo hoc II, atque memoriæ prodidit res gestas regum Cantianorum. Item vitas quorundam sanctorum. Adhæc Chronica de comitatibus, episcopatibus, & abbatiis per totam Angliam: quod opus Cantabrigiæ MSum adservatur

tur in Collegio S. Benedicti. Item gesta abbatum Cantuariensium à primordiis usque ad an. cIɔcccLXXV. Ut vel hinc liqueat error Gesneri; uti & ejus, qui illum, sed tacito auctoris nomine, exscribere solet, Possevini dico: quorum uterque Thorneum floruisse ait cIɔcccXXXIV.

GUILHELMUS PACHENTONUS, Anglus, Acta quinque regum Angliæ literis mandavit: nempe ab Joanne rege, usque ad tempora Richardi II, sub quo vivebat. Item, sed lingua Gallica, quam in Galliis accuratè didicerat, consignavit gesta principis sui, Eduardi nigri, Eduardo III geniti: cujus scriba fuit, ac, ut nunc loquimur, thesaurarius.

RICHARDUS LAUYNHAL, Anglus, an. cIɔcccLXXXI, Richardo II, Anglorum regi, à confessionibus erat. Cùm alia multa, partim ad philosophiam, partim ad theologiam pertinentia, composuit: tum etiam librum de initiis ordinis Carmelitici: ac historiam trium magorum. Capitis supplicio affectus est cum Simone, archiepiscopo Cantuariensi, & Roberto Halesio, Joannitarum magistro. Vide Polyd. Virgil. Hist. Angl. lib. XX.

RADULPHUS MARHAM, Anglus, monachus Augustinianus, claruit sub eodem Richardo II, ac Manipulum Chronicorum libris VII, & in eum amplos indices reliquit. Orditur ab orbe condito, ac ad annum cIɔcccLXXX progreditur. Vide de eo Josephum Pamphilum Veronensem, episcopum Signinum, in Chronico de iis, qui eruditione aut sanctimoniâ illustrarunt Ordinem fratrum Eremitarum S. Augustini.

Anno cIɔcccLXXX sub eodem Richardo vivebat HENRICUS KNYGHTON, Anglus: qui gentis suæ gesta posteritati sacravit; ut Lelandus refert ex Joanne Rosso Warwicano.

STEPHANUS BRICKINGTONUS, Anglus, ordinis Benedicti monachus in monasterio Cantuariensi, à Pitseo refertur ad annum cIɔcccLXXX. Gemino opere memoratur: uno de Cantuariensibus episcopis ad Guilielmum Curcuæum: altero, quod Eliensium episcoporum catalogum inscripsit. Aliis dicitur Byrchingtonus. Archiepiscoporum Cantuariensium, desinit in Guilhelmo Coutneji.

Etiam, hoc Richardo II regnante, in pretio erat JOANNES GASCOINUS Anglus. Erat inter eos, qui constituti fuere, ut de doctrina Joannis Wiclefi cognoscerent. Præter ea, quæ composuit adversus Wiclefum, edidit quoque vitam S. Hieronymi.

Ejusdem regis temporibus, ADAMUS MUREMUTHENSIS canonicus erat Ecclesiæ Paullinæ, quæ est Londini: atque, ut ex Lelando Balæus refert, de Anglorum rebus, & iis, quæ in Romana curia, ac Gallia quoque, contigerunt, duplex chronicon fecit: unum ab an. Chr. cIɔcccII, usque ad annum cIɔcccXLIII: alterum inde usque ad an. cIɔcccLXXX, quo vivebat. In universum igitur historiam reliquit annorum LXXVIII.

Eodem rege, Anglus quidam, cujus nomen nescitur, victuris mandabat chartis vitam Joannis Bridlyngtonii, Angli, patrii cœnobii antistitis: quam historiæ sanctorum Surius inseruit T. v die x Oct. De ætate cognoscimus ex his verbis: *Vt quidem ad nos perlatum est ab ejus condiscipulis fide dignis.* At obiit Bridlyngtonius temporibus Richardi, Anglorum regis, an. cIɔcccLXXIX.

Etiam Richardi hujus ætate in pretio erat JOANNES GOWERUS, seu Goverus, nobilis Anglus ordinis equestris, ac poëta laureatus. Hic nomen suum extulit, partim iis, quæ & Gallicè eleganter, & elegantiùs Anglicè elaboravit (sanè is, & Gualterus Chancerus, primi Anglicam linguam expolire cœperunt) partim illis, quæ nec ineleganter Latino sermone transmisit: uti Chronico VII librorum, cui titulus, Vox clamantis in deserto. Hoc MSum habet Oxonii Collegium omnium animarum: item bibliotheca Lumlejana. Adhæc memoriam sui reliquit Chronico Richardi II, & Commentario de rege Henrico IV, & Chronici tripartiti libris tribus: qui & ipsi in eodem omnium animarum collegio adservantur. Ætate confectus, & jam cœcus, Londini decessit an. cIɔccccII, ac magnificè sepultus fuit in æde S. Mariæ de Oueres: statua quoque eidem erecta est cum torque aureâ, quæ equitis aurati indicium est, & coronâ hederaceâ rosis intermistis, quæ poëtam arguit laureatum.

Circa annum cIɔcccxc fuit GUILHELMUS, cognomine GILLYNHAM à natali loco, S. Benedicti monachus Cantuariensis ad ædem Servatoris. Librum collegit de scriptoribus sui ordinis. Item de rebus Cantuariensium.

Arbitretur autem quispiam, eundem esse, quam aliqui vocant GUILIELMUM STARNEFELDIUM. Usque adeò multa conveniunt. Nam & is Anglus dicitur monachus, & Cantius, & anno claruisse cIɔcccxc, & præterea scripsisse historiam monasticam. Sed omnino sunt diversi. Nam Starnefeldius Carmelitarum in Newendeniensi cœnobio antistes fuit, ac preter conciones, non de scriptoribus

tibus ordinis S. Benedicti, sed Newendeniensis cœnobii sui historiam composuit.

GALFRIDUS LINGE, Anglus, Ord. Min. Chronicon reliquit ab orbe condito usque ad an. clɔcccxc: quo terras incoluit. Meminere Guilielmus Botonerus in Antiquitatibus suis, & Henricus Willotus in suis Franciscanorum Athenis.

Etiam de Anglorum gente, gesta ejus prodendo, bene mereri voluit JOANNES STAFFORDIUS, Anglus, Minorita: quem in Antiquitatibus suis laudat Joannes Rossus, Warvicensis historicus. Sed de ætate ejus nec Balæo constat. Pitseus refert ad tempora Richardi II: quem nunc sequi visum. Vellem tamen opinionis ejus caussam apposuisset.

CAP. IV.

Ioannis Frossardi libri de laudibus Philippæ reginæ, ac Chronica ejusdem, atque in sui ævi rebus fides. Ioannis Weentii Epitaphia. Iacobus Kongelshofius de rebus Argentinensibus, ac quousque eam historiam perduxerit. Nicolai Nicolii libelli cosmographici, atque alii antiquitatem spectantes. Hermanni de Lerbeke Chronicon. Theodorici à Niem historia universalis, & Nemus unionis. Paulli Boneti viridaria duo. Ioannes Rochefordi flores historiarum, aliaque excerpta. Bostonus Buriensis de rebus cœnobii sui: item opus laboris plenum de scriptoribus ecclesiæ. Thomas Otterburne de successione comitum Northumbriæ: ac ejusdem historia Anglicana.

EXauctorato Wenceslao, anno, ut diximus, clɔcccc, successit Rupertus Palatinus. Imperavit decennium. Magni esse nominis, hoc imperante, cœpit JOANNES FROSSARDUS. Valentinianis hic ad Scaldim in Hannonia natus est: ac canonicus & thesaurarius fuit in principatu Chimacensi, Croyæ gentis apud Hannonios oppido. Præcipuum nominis decus retulit partim laudibus Philippæ reginæ, quas complexus est libris duobus: partim Chronico sui temporis: quod incipit ab an. clɔcccxxvI, & extenditur usque ad annum clɔcccxcIx. Eò autem magis fidem meretur, quia diu sectatus est regum, principumque familias; imprimis Philip-

Philippæ, Guilhelmi Boni, Hannoniensis & Hollandiæ comitis filiæ, & Eduardi III, Anglorum regis, uxoris; cujus antè laudes scripsisse diximus. Nempe vel coram ea vidit, quæ refert: vel ex iis accepit, qui vidissent. Nomina tamen propria quandoque male exprimit: quod & Mejerus ait videri ad an. cIↃcccxxvII. Auctoris hujus codicem MSum optimæ notæ, ac locis plurimis ab eo, qui Lutetiæ quondam prodiit, differentem, vidi apud amicissimum Georgium Ratallerum Dubletium, juvenem ut genere nobilem, ita & juris utriusque scientia, & omni disciplinarum genere præclarè excultum. Habeo & ipse historici hujus translationem Belgicam satis antiquam, & hactenus ineditam. Porro ex Frossardi voluminibus Joannes Sleydanus memorabilia excerpsit, Latinèque vertit, ac Joanni Bellaico dicavit, episcopo Parisiensi.

JOANNES WEENTIUS, vigesimus octavus Egmondanus abbas apud Hollandos, cùm annis XIX eo munere functus esset, tædio ejus abdicavit se Romæ per procuratores an. cIↃcccc IV, paullo ante mortem. Scripsit epitaphia eorum, qui ante se Egmundanæ hujus abbatiæ antistites fuissent. Ipse epitaphium hujusmodi est sortitus:

Infortunatus jacet hic JAN *abba vocatus:*
Cui WEENT *cognomen: à ploratu dedit omen.*
Nemine stipatus, ni Salvatore juvatus;
Quem sancto cœli Rex associet Michaeli.

Æqualis huic, quantum videre possum, fuit JACOBUS KONGELSHOVIUS. A quo consignatæ supersunt res Argentinensium. Ordìtur ab origine ejus urbis. Progreditur verò, non modò usque ad initium seculi à nato Christo decimiquarti, uti scribunt: sed usque ad exitum ejus, hoc est, annum cIↃcccc. Germanicâ linguâ opus suum contexuit. Sed sententiam, qua exauctoratus fuit Wenceslaus imp. ex eo Latinè translatam habemus in Tomo illustrium Germaniæ scriptorum, quos Urstisio debemus.

Etiam an. cIↃcccc claruit NICOLAUS NICOLIUS, patricius, ac medicus Florentinus; quem inter Florentiæ lumina quoque Leander Albertus *a* recenset. Opuscula quædam reliquit ad cosmographiam, philosophiam, & antiquitatem pertinentia. Ea putantur exstare Florentiæ in bibliotheca S. Marci; quam liberalitate sua instruxit. Hoc quoque de illo proditum est, solere ejus domum frequentari à doctis, non tam bibliothecæ caussâ, quàm ipsius: ut quem sui ævi homines vivam ducerent bibliothecam. Exstant ad eum

a In descript. Italia.

rum epistolæ Philelphi, una anni cIↄccccxxviii, altera anni cIↄccccxxxviii. Ea exprobras ei, quòd gloriæ sibi duceret, quòd expulisset Florentia viros aliquot doctos, uti Chrysoloram, Guarium Veronensem, & Joannem Veronensem: quódque in eo esset, ut etiam expelleret Philelphum, instigante vulpecula illum Carolo Aretino. Obiit eadem in urbe cœlebs anno ætatis suæ LXXIII an. Chr. cIↄcccc xxx, Prid. Non. Febr.

Hisce etiam temporibus claruit HERMANNUS DE LERBEKE Dominicanus S. Pauli apud Mindenses, qui condidit Chronicon Comitum Schauwenburgensium. Incipit ab an. cIↄvi à primo Schauwenbergensi comite Adolpho, qui an. decessit cIↄxLII, ac desinit in Ottone Schauwenburgensi, quem fatis concessisse narrat an. cIↄccccxiv. Primus hunc scriptorem edidir, ac notas superaddidit Henricus Meibonius *a*.

Hujus quoque Ruperti temporibus claruit THEODORICUS A NIEM, Pontificius scriba primùm, pòst Episcopus Verdensis. Historiam is annorum xxxviii complexus fuit libris iv: quorum tres priores sunt *de schismate universali*: quartus verò inscribitur *nemus unionis*. Istud, quod describit, Ecclesiæ vigesimum secundum schisma erat: ac incepit circa an. cIↄcccLXXVIII; idque inter Urbanum vi papam, & Clementem antipapam. Perducit autem historiam suam usque ad annum cIↄccccx: quo obiit Alexander v, ac papa creatus est Joannes xxiii, sive, ut aliis vocatur, xxii. Nec difficile fuit Theodorico accuratè res eas nôsse, quas refert, quia jam inde à Gregorio xi, universo istoc tempore, cujus res gestas prodit, variorum pontificum scriba fuit: eoque ex actis ipsis cognoscere omnia potuit. Primus eum Basileæ, an. cIↄIↄLx, publici juris fecit Simon Schardius, LL. doctor.

a *Prodiit Francofurti an.* 1620.

Ejusdem Ruperti temporibus, ac postea quoque, fuit PAULLUS BONETUS Narbonensis, Carmelita; qui præter conciones ad populum, tum viridarium mundi condidit: tum alterum viridarium, de ortu & floribus sui ordinis.

Imperante Ruperto, an cIↄcccc, regere cœpit in Anglia Henricus iv. Sub quo, an. cIↄccccvi, clarescebat JOANNES ROCHEFORDUS, nobilis Anglus, ac tandem eques auratus. Hic, cùm lectione imprimis historiarum caperetur, flores earum collegit ex Matthæo Westmonasteriensi. Quod opus raro inveniri, ait Brianus Twynus lib. ii de academia Oxoniensi: Oxonii autem adservari illud in Collegio omnium animarum: uti & est apud Tho-

mam Iamesium. Idem Rochefordus geminam epitomen fecit: unam antiquitatum Flavii Iosephi; alteram è polychronico Radulphi.

BOSTONUS BURIENSIS, Anglus, in comitatus Sudovolgiorum cœnobio ad Eadmundi fanum monachus, gloriam non exiguam adeptus est temporibus ejusdem regis an. cIↄcccc x. Hic præter cœnobitarum Speculum, etiam de rebus cœnobii sui volumen reliquit. Sed imprimis nomen sibi paravit commentario, cui titulus, Catalogus scriptorum Ecclesiæ. Quod sanè opus magno ei labore, multoque sudore stetit. Quippe universas Angliæ Academias, earumque bibliothecas lustravit, scriptores secundum literarum seriem digessit, ætatem etiam ac vitam addidit, & quibus in cœnobiis monumenta eorum invenirentur. Quædam etiam ex Cassiodoro, Isidoro, Beda, Burchardo Wormatiensi, Hugone de S. Victore, Gratiano, Vincentio, aliisque, de scriptoribus authenticis, & apocryphis adjecit.

THOMAS OTTERBURNE, Anglus, Franciscanus, innotuit commentario de successione comitum Northumbriæ: item historiâ rerum Anglicarum: cujus & mentio fit in prologo Scalæ Chronicorum. Sed de ætate nec Lelando, nec Balæo, liquebat. Interim in temporibus Henrici IV, Anglorum regis, locum ei assignat Balæus. Nec hac eum parte sequi dubitat Pitseus. Vellem uterque suspicionis istius caussas apposuisset. Meminit & Ottoburnii hujus Wiltonus.

CAP. V.

Ioannis Saxonii historia rerum Germanicarum. Theodorici Vric de gestis concilii Constantiensis historia, eo opere comprehensa, quod inscripsit de consolatione philosophiæ. Petri de Alliaco liber de vita S. Petri Cælestini. Iohannis de Schonhovia Chronicon. Poggii Florentini dignitas, lingua intemperans, præceptor, historia, inque ea dubia fides: item ejusne, an Ioannis Phreæ, sit interpretatio quinque librorum Diodori: deque invento ab eo Fabio, Asconio, Sillio, ac quibusdam Tullii libris. Balduini Padebornensis historia universalis. Andreæ Reginoburgensis, seu Ratisbonensis, Chronicon de ducibus Bavariæ. Andreæ Bilii Medialanen-

lanensis historia Longobardica, & alia ejusdem. Brandonis Ioannis Chronodromus, & chronicon de prælatis Dunensibus. Corrigitur Adrianus Dunensis, qui Ægidii à Roia discipulus fuit. Anonymi appendix de bellis sacris. Anonymi breviarium historicum ex Landulpho de Columna præcipuè excerptum. Anonymi Chronicon S. Petri Vivi Senonensis. Leonardus Iustinianus de vita S. Nicolai, & vitæ, quas transtulit è Plutarcho. Petri Paulli Vergerii historia principum Carrariensium, & Mantuanorum, ac translatio Arriani. Emundi Dinteri historia Ducum Brabantiæ, & genealogia Ducum Burgundiæ & Brabantiæ. Michaëlis Ruperti historia omnis ævi. Ioannes Lopez de vita S. Vincentii Valentini. Eryçus Daniæ Rex. Anonymus de laude Brabantiæ: quo in opere & multæ sunt sanctorum vitæ. Bartholomæi Facii translatio Arriani: atque ejusdem historia de gestis Alphonsi. Ambrosii Camaldulensis, seu Florentini, præceptor, dignitas, peritia, Chronicon, opus de gestis à se abbate, aliaque. Leonardi Aretini natalis, laus, præceptor, dignitas, libri de bello Punico, & historia Gothorum, & ut in illis Polybium, in his Procopium exscripserit: item historia Florentina, & quod ea minus liberè scripta sit. Robertus Maschal de legationibus suis. Richardus Grasdale de mundi ætatibus. Thomæ Rudburni Chronicon. Alani de Lynna indices in varios historicos. Ioannis Langdeni Chronicon Angliæ. Guilhelmi Lindwodi catalogus Cantuariensium archiepiscoporum. Ioannes Polus de vita ac miraculis S. Walpurgis. Ioannis Louve historia temporum. Nicolai Cantilouve historica epitome, appendices historicæ, & encomium ordinis Carmelitici. Thomas Dando de gestis regis Arturi. Ioannis Langtoni historia Anglicana.

RUperto imperatori successit Jodocus marchio an. cIɔccccx. Sed cùm is mensibus sex imperasset, decessit: ac surrogatus ei Sigismundus, Ungariæ rex: quod an. factum cIɔccccxi. Tenuit hic imperium annis xxvi.

JOANNES SAXONIUS floruit hoc imperatore, anno cIↄcccccXII; atque, ut est in Chronicis Ord. Setv. præter commentarios in Jes. atque homil. in psalmos, etiam Germaniæ historiam condidit.

Constantiensis concilii tempore vivebat THEODORICUS URIC, qui ad Sigismundum imperatorem volumen, partim carmine, partim prosâ, contexuit de consolatione philosophiæ, quo, majori ex parte, concilii Constantiensis gesta comprehendit. Meminit Paullus Langius in Chronico Citizensi.

Temporibus Sigismundi Imp. claruit itidem PETRUS AB ALLIACO, Gersonis præceptor, Archiepiscopus Cameracensis, & Cardinalis, quam dignitatem ab Joanne XXIII Papa adeptus fuit an. cIↄccccXI. Decessit Avenione an. cIↄccccXXVI. Sed corpus Cameracum est relatum; ubi sepulchrum, ac epitaphium ejus videre est, in templo Cathedrali. Præter alia, composuit vitam S. Petri Cœlestini; qui summus Pontifex creatus fuit an. cIↄcccXCIV: sed eopse anno dignitate illâ se exuit, atque ad monasterium reversus est. Habes eam vitam apud Surium Tom. III ad XIX Maji. Nonnulli arbitrantur vitam hanc scriptam esse ab altero Petro de Alliaco, qui Gymnasii Navarrici archididasculus fuit. Sed hæc sententia eo refellitur, quòd scriptor ejus vitæ se, non gymnasii præfectum, verùm ecclesiæ episcopum vocet. Sic enim in præfatione ait: *Sanè scribere præsumo Petrus de Petro, episcopus, de episcopo; sed parvus de maximo, infimus de summo*, &c.

JOANNES DE SCHONHOVIA fuit Canonicus regularis monasterii S. Augustini, juxta Bruxellam, quod vulgo *Groenendal*, hoc est *viridis vallis* nominatur. Reliquit Chronicon ordinis Canonicorum regularium. Item sermonem in capitulo Windeshemensi habitum anno cIↄccccXIII, cùm ei unirentur monasteria regularium Brabantiæ. Atque alia. Obiit anno cIↄccccXXXI.

POGGIUS BRANDOLINUS uti vocat Possevinus in Apparatu sacro: vel Brandolinus, ut nuncupat Franciscus Albertinus *a*, civis Poggii, vel BRACCIOLINUS, FLORENTINUS originem debet Terrænovæ, agri Aretini oppido. Fuit hic, ut de eo Jovius in elogiis inquit, *Pontificiis scriniis sub Eugenio, & Nicolao, præfectus: æquatus scilicet honore summis viris, qui in eo munere fidelis eruditiq; ingenii operam præstitissent: in his fuere Leonardus Aretinus, Maphæus, & Ioannis Aurispa.* Invectiva secunda in Vallam * gloriatur, quod *quinquaginta fere ita sit versatus in Curia, ut absque alterius offensione charus: octo*

a Orat. II. ad Iuliũ II de laudibus civitatu Florentinæ, & Saonensis

* fol. 86.

Ponti-

Pontificibus continuo in honore & dignitate fuerit: quadraginta ferme secretarius. Vide an Poggii liber de varietate Fortunæ non historicus sit. Sanè plusculas historias inde adducit Felinus libro de regibus Siciliæ, & Arragoniæ. Cum penè omnem ætatem in Romana curia consumsisset, anno ætatis LXXII Florentiam accitus est, ut Reip. patriæ à secretis foret. Vir omnino erat gravis consilii, & facetus: sed, ut apud Jovium inibi legas, *erat adeò intemperans objurgator, ut cùm in theatro Pompeji, loco & die celebri, ubi bullatorum diplomatum censura habebatur, Georgio Trapezuntio malediceret, ab eo acriter duplici colapho cæderetur.* Jure igitur de illo Ugolinus Verrius lib. II Italiæ illustratæ:

------- *nimis ab rabidas exarsit in iras.*

Ubi alioquin illum insigni elogio ornat. Nam ei dicitur fuisse

------- *Nulli splendore secundus*
Eloquii.

Græcè didicit ab Emanuele Chrysolora, ut Philippus Bergomas ait ad annum CIↃCCCXCVIII. Historiam scripsit Florentinam: in qua hoc à Machiavello merito culpatur, quòd pleraque ea omiserit, quæ ad civiles discordias pertinerent. Nimis & patriæ favet: quò respexit Actius Syncerus epigrammate istoc,

Dum patriam laudat, damnat dum Poggius hostem:
Nec malus est civis, nec bonus historicus.

Ex Possevino cognosco, & alia multa scripsisse, interq; ea librum unum de situ regionis Indiæ: cujus initium sit, *Scribendi Indiæ historiam.* Præterea transtulit Xenophontis Cyri-pædiam. Ejusdem nomen præfert vetus translatio quinque librorum Diodori Siculi. Atque arbitror, hoc opus signari ab Ugolino Verino lib. II Florentiæ illustratæ cum de Poggii scriptis loquens, ait,

Barbara traduxit veterum miracula regum.

Sed fortasse eorum interpres est Jo. Phreas, Britannus, Balliolensis collegii socius, qui medicinam Ferrariæ, aut Patavii, docuit. Nam, ut Brianus Twynus ait lib. III de antiquitate Academiæ Oxoniensis a, *exstat adhuc archetypon in bibliotheca Collegii Balliolensis,* a Pag. 371 *ipsius (Io. Phreæ) manuscriptum, multò antequam Poggii nomine divulgaretur.* Sed argumentum infirmum. Diu enim fortasse Poggius verterat antequam divulgaret. Erasmi de Poggio judicium est istiusmodi in Ciceroniano suo: *Natura satis erat, artis & eruditionis non ita multū; interim impuro sermonis fluxu, si Laurentio Vallæ credimus.* Est adversus fœdissimos ejus mores VII satyra lib. V. Hecatostichorum Francisci Philelphi, & sat. X. lib. VI, & lib. VIII hecatost. V. Interim Poggii

hujus laus est, quòd, ut Rap. Volaterranus testatur lib. XXI, Quinctilianum, & Asconium, invenerit in concilio Constantiensi; quod celebratum anno cIↃCCCCXV, & sequentibus duobus. Ac Quinctilianum quidem in salsamentarii taberna reperit: ut est apud Jovium in elogiis. Illud verò alibi me legisse non recordor, unà cum Asconii parte invenisse Argonauticorum Valerii Flacci librum I, II, III, & partem quarti. Quod cognoscere est è codice MSo clarissimi, & ob eximiam eruditionem, atque humanitatem mihi carissimi viri, Laurentii Pignorii. Eo in codice hæc leguntur:

C. Valerii Flacci Argonauticon. Hoc fragmentum repertum est in monasterio S. Galli prope Constantiam XX *millibus passuum, unà cum parte Q. Asconii Pediani. Deus concedat alteri, ut utrumque opus reperiat perfectum. Nos, quod potuimus, egimus.*

Poggius Florentinus.

Nec pervulgatum illud, Sillium quoque Italicum eidem deberi: uti Scriverio nostro observatum ex versibus istis Ugolini Verini lib. II de viris illustribus Urbis Florentinæ:

Quin etiam sollers Germanis eruit antris
In Latium altiloqui divina volumine Sili,
Integer Orator nobis, Fabiusque relatus, &c.

Quod autem de integro Oratore ait, exinde lucem capit, *quòd Ciceronis libros de Finibus, & de Legibus, à se in Germania descriptos, in Italiam primus attulit:* ut est apud Jovium in elogiis. Plura ibidem de Poggio vide: uti & apud Bergomatem in Chr. Suppl. ad an. cIↃCCCCXVI. Sed quod hic facetiarum ejus librum vocat pulcherrimum, qui non inficetissimus modò, sed etiam impurissimus, & planè flammis dignus est: sanè rem facit ordini suo Eremitico, quem profitebatur, indignam.

BALDUINUS Parochus Padebornensis fuit circa annum cIↃCCCCXVIII, atque ad hunc usque annum historiam universalem reliquit.

Itidem Sigismundi Imp. temporibus clarescebat ANDREAS, presbyter RATISPONENSIS. Qui Chronicon composuit de ducibus Bavariæ. In lucem id prodiit Ambergæ. Meminit quoque Joannes Aventinus lib. VII historiæ Bojorum: ubi cum retulisset, quanta fuerit industria Ratisponensium sive Reginoburgensium bello Bohemico; continuò subjungit: *Hæc diligenter, & accuratè Andreas Reginobergensis, mysta Aurelianus, literis & memoriæ commendavit. Iccirco eundem cives sui Titum Livium censent.*

AN-

ANDREAS BILIUS, Mediolanensis, ordinis Augustini, floruit anno cIↃccccxx, librum scripsit de propagatione ordinis Augustiniani: commentarium historicum de detrimento fidei Orientis, sive de origine Turcarum: adhæc historiam Longobardorum: item historiam Mediolanensium: pluraque alia.

BRANDO JOANNES Hontenessa oriundus in Dunensi Flandriæ cœnobio, quod ordinis Cistertiensis fuit, claruit ab an. cIↃcccLX usque ad annum cIↃccccxxVIII: quo decessit, ut Mejerus observat rerum Flandricarum libro sextodecimo. In præfatione Fr. Adriani Dunensis, quæ præmittitur Ægidio de Roja legas decessisse anno cIↃccccLXXVIII, ubi quinquagenarii nota eximi debet. Scripsit historiarum triplex volumen, quod Chronodromon appellavit. Perducit vero ab orbe condito usque Chr. cIↃccccxIV. Hoc opus in compendium redegit Ægidius à Roja: imo in temporibus ab eo descriptis, nec alios consulit scriptores, plane confisus, Brandonem omnia bonâ fide ex fontibus ipsis hausisse: quemadmodum ipse agnoscit in præfatione Annalium Belgicorum, quos ante sesquiseculum contexuit. Multum quoque ei debet is, quem diximus, Mejerus. Id Brandonis Chronicon MSum, cùm Dunis, tum etiam Gandavi in Blandinio, extitisse, auctor est in indice suo Bunderius. Apud Sanderum legas eundem scripsisse & Chronicon de gestis prælatorum Monasterii Dunensis. Quod nec ipsum prodiit hactenus.

His temporibus etiam fuit is, qui epitomæ bellorum sacrorum posteriorem partem addidit. Prior enim scripta anno cIↃcccLXXIV: ut suprà dictum. Posterioris tempus extrema hæc verba indicant: *Nam prætorium Pilati, domus divitis, domus Zachariæ, & multæ areæ incorruptæ cum cancellis ad hunc diem, & annum* cIↃccccxxII, *sicut vidi, perseverant*. Edidit utramque epitomes partem (si modò duæ, & non plures ejus sunt partes) Canisius T. VI. Antiquæ Lect.

Sigismundi etiam ætate vixit auctor operis, quod inscribitur, *Breviarium historiale, ut homines bonis præteritis discant vivere, & malis exemplis sciant prava vitare*. Incipit autem, *Decet viros virtuosos*, &c. Gallum se fuisse, alicubi prodit. Inque præfatione opus se suum excerpsisse ait ex Landulpho de Columna, aliisque. Hinc subjicit: *Est quoque colligentis, & excerpentis intentio, per distinctionem sex ætatum seculi, succinctè gesta describere: ut cuilibet ætati sua gesta propria tribuantur, & faciliùs commodiusque distincta per partes commendentur.* Ætatem scriptoris hæc ejus verba in operis extremo ostendunt: *Idem Sigismundus imperator, anno præsenti* cIↃccccxxVIII, *mense Augusti, prælium asperrimum*

rimum iniit cum inimicis fidei Christianæ: ubi facta est cædes maxima, fuitque tellus multo vestita cruore: Deo tamen cooperante, millia multa Turcorum, Valachorum, & Tartarorum, occubuerunt. Liber iste Pictavii, in ædibus canonici Ecclesiæ B. Hilarii, typis est editus, anno CIƆCCCCLXXIX. Nec operis ejus hactenus exemplar aliud videre contigit, quàm quo usus sum è bibliotheca clarissimi Theologi, & collegæ conjunctissimi, Antonii Thysii.

Auctor incertus antiquioris Chronici S. Petri Vivi Senonensis vixit anno CIƆCCCCXXIX. Superest MSum. Ac quædam inde inter testimonia de monasterii Cluniacensis fundatione, deque S. Odone, Majolo, Odilone, & Hugone, leguntur *a* in bibliotheca Cluniacensi. Quod autem hoc antiquius Chronicon appello, ex eo est, quia cœnobium illud & alterum habet Chronicon, itidem MSum, sed recentius: ex quo etiam in eadem *b* bibliotheca Clun. quædam adferuntur.

a *Col.* 8. 60. 304. 341. 471. b *Col* 60.

Anno CIƆCCCCXXX magno in pretio erat LEONARDUS JUSTINIANUS, patricius Venetus, & eques auratus, Leonardi Justiniani, clarissimi oratoris, non filius quidem, ut Philippus Bergomas tradidit; sed, ut bene apud Volaterranum est, nepos; at Bernardi Justiniani ex Quirina filius, ac frater Laurentii Justiniani, primi Venetiarum patriarchæ. Ex Laurentio Pignorio intelligo, prætorem fuisse Patavinum, an. CIƆCCCCXIII: quo anno reperta est arca T. Livii ac statua ejusdem, imposita est foribus palatii publici, addita inscriptione, cujus Justinianus hic auctor creditur: ut cognoscere est ex Guilhelmo Ongarellio in T. Livio. Non semel eum laudat in Conviviorum libris Philelphus. Idem præterquam quòd orationem funebrem in Carolum Zenum edidit, etiam scripsit, vel potiùs, velut paraphrastes, ex scriptoribus Græcis consarcinavit vitam S. Nicolai, Myrensis episcopi: quæ est apud Sur. Tom. VI Dec. X: item Wicelium in Hagiologia: sed in Wicelio finis desideratur. Idem è Plutarcho Cimonis, & Luculli vitas Latinè transtulit *c*. Vide de eo Jac. Bergomatem lib. XIII ad an. CIƆCCCCXXVIII, & Raphaëlem Volaterr. lib. XXI.

c *Habes in translatione Vitarum, quæ Basileæ prodiit an. 1540.*

PETRUS PAULLUS VERGERIUS Justinopolitanus, vir non Latinè modò doctus, sed & Græcè; qua in lingua auditor fuerat Emanuelis Chrysoloræ; atque item philosophus, jurisconsultus, & orator, claruit an. CIƆCCCCXXX. Magna in gratia vixit Patavii apud principes Carrarienses: ut de eo Volaterranus testatur, cui & jurisconsultorum suo tempore eloquentissimus, & eloquentium

etium jurisconsultissimus vocatur. De eodem sic Andreas Divus Justinopolitanus præfatione in Iliada Homeri à se Latinè translatam quam juniori Petro Paulo Vergerio dicavit: *Imitaris videlicet majores tuos, imprimisque doctissimum, ac eloquentissimũ virum, Petrum Paulum Vergerium, cujus tu & nomen, & virtutem refers. Fuit autem ille vir clarissimum ætatis suæ lumen, & ornamentũ minime vulgare. Claruit in concilio Constantiensi centesimum abhinc annum, liberalium omnium disciplinarum bene peritus, ut ejus scripta, quæ permulta edidit, testantur. Pontificibus ejus ætatis gratissimus fuit, itemq́ Sigismundo Imp. apud quem etiã decessit, ut à doctissimis viris proditum video.* Hic historiam condidit principum Carrariensiũ: Item aliam Principum Mantuanorum. Prius opus exstat apud illustrem & Reverendum Albertinum Papafebam, episcopum Hadrianensem: à quo & copiam ejus sibi crebro esse humanissimè factam literis ad me suis Patavio perscripsit clarissimus Laurentius Pignorius. Primus quoque Arrianum transtulit de gestis Alexandri: quod postea non paullò feliciùs præstitit V. Cl. Bonaventura Vulcanus, præceptor quondam meus in Græcis. Alia quoque reliquit, interque ea & invectivam adversus Malatestam, quòd Virgilii statuam in foro Mantuano positam dejici jusserat. Item librum de ingenuis moribus ad Ubertinum Carrariensem: qui cum commentariis Joannis Bonardi Veronensis, & aliis aliorum de puerorum educatione opusculis Venetiis anno prodiit cIↃIↃII: ac in Germania postea recusus fuit. Vide & de eo Iac. Bergomatem Chron. Suppl. l. xv.

Æqualis ei fuit Magister EMUNDUS DE DYNTER sive *Dinterus*, qui quatuor Brabantiæ ducibus à consiliis ac secretis fuit, Antonio I, filiisque ejus Joanni IV, & Philippo I, ac denique Philippo Bono. Postea, aulicæ vitæ pertæsus, factus est Lovanii Canonicus B. Petri. Condidit historiam ducum Brabantiæ quæ MSa exstare solet apud Antverpiensem episcopum, Joannem Miræum. ac nunc est apud Aubertum Miræum decanum Antverpiensem: uti & alterum exemplar apud V. & Casparum Gevartium. Multa ex eo, expresso Emundi nomine, exscribit auctor magni Chronici Belgici, qui paulo fuit junior Dyntero. Etiam breviculam genealogiam ducum Burgundiæ, & Brabantiæ consignavit, quam edidit, ac vitam Philippi à Burgundia addidit Georgius Noviomagus, pauculis ad continuandam Genealogiam de suo adjunctis. Obiit Bruxellis an. cIↃCCCCXLVIII, ac sepultus ibidem in monte Palatino ad B. Jacobi, ubi & ejus imago visitur.

MICHAEL RUBERTUS, Zenobii filius, Florentinus, anno floruit

cIↄCCCCXXX. Alumnus fuit Mariæ Salviatæ, matris magni ducis Cosmi Medicis. Historiam conscripsit ob orbe condito usque ad sua tempora. Ac cum cura docet, imperiorum & Rerumpubl. mutationes judicio divino ob scelera hominum provenire.

Circa annum eundem erat JOANNES LOPEZ. sive, ut ab Antonino Senensi vocatur, *Ioannes Lupius*. Scripsit vitam B. Vincentii Valentini, cognomento Ferrarii, professione Dominicani: qui an. obiit cIↄCCCCXVIII.

ERICUS Daniæ Rex ejus nominis X (qui aliis VII) filius Wratislai VII Pomeraniæ Ducis, regnare cœpit an. cIↄCCCCXI, regnoque fugit an. cIↄCCCCXXXIX. obiit an. cIↄCCCCLIX. Hic reliquit historicam narrationem de origine gentis Danorum, & de regibus ejusdem gentis, deque eorundem gestis. Initium ejus, *Dani, ut testantur veteres Historiographi.* Pertingit usq; ad annum cIↄCCLXXXVIII. Habes Tom. I. Chronici Chronicorum Politici Joannis Gualterii.

Eodem tempore, & aliquanto pòst, vixit auctor anonymus historici operis De laude Brabantiæ, quod duobus constat libris. Prior inscribitur de etymologia Brabantiæ. In eo ostendit, quot literis constat nomen regionis, totidem esse ejus laudes. B innuere Brabantiam esse beatam; R, regalem, A, antiquam, B, bonam, A, audacem, N, nobilem, C (nam per C Brabanciam scribit) charitate commendabilem, vel, ut ipse loquitur, caritativam, I, justam, A, abundantem. Ac singula horum exemplis illustrat. Alter liber est de genealogia ducum Brabantiæ, in quo non principum modò, sed etiam multorum Brabantiæ sanctorum, vitas enarrat. Siquidem explicat vitas SS. Remigii, Martini, Hilarii, Vincentii, Clodoaldi, Gildardi, Medardi, Radegundis, Bathildis, Arnulphi, Wandregisili, Pipini, Ittæ seu Idubergæ, (quæ S. Pipini uxor fuit) Gertrudis, Gudilæ, Rainildis, (quæ soror erat S. Gudilæ) Beggæ, Amelbergæ, Pharaildis, Dypnæ virginis & martyris, Gummari, Caroli M. Veronæ, Ludovici ejus, qui Ludovici tertii filius, Philippi nepos fuit, Guidonis confessoris, Arnulphi, Bonifacii, Mariæ Ocgniacensis. Itidem adfert quædam pertinentia ad vitas Luidgardis, Thomæ Cantipratensis, ord. præd. Mariæ martyrio affectæ juxta Bruxellam, fr. Joannis Eeger, prædicatoris, Joannæ ducis Brabanticæ, frat. Joannis à Ruysbroeck, atq; item alia. Existimet aliquis, vixisse anno cIↄCCXXX, quia agat de morte S. Idæ, quæ anno decessit cIↄCCXXXI; & multo post eam vixisse non possit, qui ipse, quo loco de quincta Brabantiæ beatitate agit, sic loquatur: *Nuper circa an. Dom.* cIↄCC, &c. Sed laxius eo seculo adverbio

NUPER utebatur: ut nihil certi inde colligi possit. Vixisse autem ea ætate, quâ ante retulimus, liquidò colligimus ex verbis hisce prioris libri, ubi de antiquitate Brabantiæ disserit: *Sic factum constat temporibus* NOSTRIS *in civitate Bruxellensi circa annum Domini* MCCCCXXX. Libro etiam secundo agit de morte S. Idæ, quam incidisse ait in annum CIƆCCCCXXXI. Denique definit in temporibus Philippi II, cognomento Boni, XXXVI ducis Brabantiæ, qui Philippo I, Antonii filio successit. De quo sic orditur, *Huic succedit in principatu Dom. Philippus hujus nominis secundus, qui* USQUE HODIE *felicissimè præest*. Quibus verbis quid apertius est? Atqui imperare cœpit Philippus ille anno Chr. CIƆCCCCXXX: & an. decessit CIƆCCCCLXVII, imperii sui XXXVII. Satis ista arguunt ætatem ejusce scriptoris, hactenus, ut arbitror, inediti; quem ante paucos demum menses reperi in bibliotheca Amstelodamensi, deducente eò optimo & doctissimo viro, Joanne Polyandro juniore, Jurisconsulto: cùm apud eum ad dies aliquot ob veterem amicitiam divertissem.

BARTHOLOMÆUS FACIUS, Genuensis, Laurentii Vallæ æmulus, præterquam quòd Arrianum de gestis Alexandri, ejusque Indica, vertit Latinè; etiam libros decem composuit de rebus ab Alphonso I, rege Neapolitano, gestis. Hi primùm in lucem protracti fuere à Jo. Michaële Bruto. Contexuit quoque commentarios de Genuensium rebus adversus Venetos gestis: sed fide parum bonâ, si hostis de eo, Vallæ dico, judicio stare licet. Vide, quæ de eo in elogiis refert Jovius cap. XCIX. Mortem ejus ægerrimè tulit Alphonsus Aragonius Neapolitanus rex: ut præter alios Jo. Mariana ait lib. II de regis institut. cap. VI. Reliquit & librum de humanæ vitæ felicitate ad Alphonsum Aragonum ac Siciliæ regem: quem è MSSis codd. primus in lucem produxit Marquardus Freherus *a*. *a Hanoviæ an. 1611.*

AMBROSIUS CAMALDULENSIS, cui patria Porticus, oppidum Flaminiæ non procul Florentiâ, unde & Florentinus vocatur, anno claruit CIƆCCCCL. Græcè didicit ab Emanuele Chrysolora. Generalis abbas fuit: ut in Chronico Citizensi Paullus Langius ait. Est idem quem Philelphus *Ambrosium monachum* vocat, ac salvere jubet epistola Florentiam scripta ad Nicolaum Nicolium anno CIƆCCCCXXVIII. ad quem etiam Florentiæ scribit an. CIƆCCCCXXXIII, & Senæ an. CIƆCCCCXXXVIII. Estq; de eo ad Manettum Satyra VII lib. II Hecatostichôn. Ab Eugenio IV ad concilium Basileense orator est missus. Græcè orationem habuit Ferrariæ coram Emanuele Imperatore, atq; Orientis proceribus, & episcopis. Cosmo Medici acceptissimus

simus erat ob eruditionem,ac pietatem: atque eidem quoque opera sua dicavit. Composuit Chronicon montis Cassini: item libros duos earum rerum, quas gessit, cùm generalis abbas foret ordinis Camaldulensium: item vitam S. Eugeniæ virginis, vitam SS. Proti, & Hyacinthi. Idem è Græco vertit vitam Palladii à Chrysostomo scriptam, vitas monachorum, & Gregorii Nazianzeni, vitas SS. Patrum Ægypti, Diogenem Laërtium de vitis philosophorum, & Joannem Climacum. Transtulit Latinè Græcum opus Manuelis Calecæ, libris quatuor constans, contra errores Græcorum. Primus tralationem eam edidit Petrus Stevartius *. Possevinus, Tritthemius, alii, eum ipsum ajunt scripsisse de Spiritu S. Sed alieni operis versione decepti videntur. Quæ præterea, vel de ingenii fonte promserit, vel de Græcis transtulerit; suggeret Jacobus Bergomas in Chronic. Supplem. ad an. cIↃcccexlix, ac Raphaël. Volat. lib. xxi. De moribus ejus sic Jovius in elogiis: *Fuit hic vir, quod rarò evenit, sine oris tristitiâ sanctus, semper utique suavis, atq; serenus: ita procul à livore, contentioneq;, ut, cum Valla Poggium reconciliare conaretur, eos neque planè literatos, neque item Christianos videri diceret, qui inductâ simultate sacrosanctum literarum decus probrosis libellis importunè defœdarent.* Obiit Constantiæ. Defunctum funebri oratione decoravit discipulus ejus, Poggius Florentinus.

* Ingol stad. an. 1608.

Eâdem ætate LEONARDUS ARETINUS *felici quodam & fecundissimô ingenii vi atque bonitate, eloquentiaque pollebat:* ut de eo loquitur Philelphus lib. I Conviviorum. Etiam epistola ad eum scripta anno cIↃccccxxxvi vocat eruditissimum, & optimum virum, atque ejus caussa ait libenter se Florentiæ vixisse. Etiam Poggio Florentino secunda in Philelphum invectiva dicitur vir doctissimus, atque omnium eloquentissimus. Idem invectiva prima in Vallam refert, à Valla habitum suæ ætatis doctissimum, proximum locum tribuisse Guarino Veronensi, uti tertium sibi. De eodem sic Floridus Sabinus apologia adversus calumniatores Linguæ Latinæ: *Leonardus Aretinus, multis nominibus commendandus, vir in philosophicis rebus non infeliciter versatus, in historicis pro temporum ratione minime aspernandus, & facilis cujusdam naturæ scriptor: plurimis tamen rebus interim destituitur, & quandoque eum parum Latinè locutum contendas: quod sanè non est mirandum. Namq; ut nihil simul & repertum, & absolutum; ita unius opera Latinitas & restitui, & exactè excoli non potuit:* A plurimis vocatur *Leonardus Brunus:* ut cùm aliis, quos mox dicam, tum etiam Francisco Albertino opusculo ad Julium II papam de laudibus civi-

tatis

tatis Florentinæ, & Saonensis. Item ab Ugolino Verino lib. II Florentiæ illustratæ; ubi & pleraque ejus scripta refert, quæ infrà commemorabimus. Quando natus sit indicat Matthæus Palmerius Florentinus cùm ad annum CIƆCCCLXX, annotat, *Leonardus Brunus, historicus, Aretii nascitur.* At Leander Albertus in descriptione Italiæ: *Aretii natus præterea Leonardus Brunus, Græcè Latineq; doctissimus, ut opera, quæ vel ipse fecit, vel è Græco in Latinum vertit, abunde probant. Diem functus est anno post Chr. N. CIƆCCCCXL a, ætatis suæ LXXIV, Florentiæ, cùm illi Reip. diu à secretis fuisset: & successorem in eo munere habuit Carolum, item Aretinum, & Græcis Latinisque literis eruditissimum: qui ipse etiam quædam de Græcis Latina fecit.* Hujus Leonardi ea laus propria est, quòd *primus Græcarum literarum decus à multis seculis barbarorum immani tyrannide proculcatum erexit, atque restituit*: ut de eo in elogiis doctorum virorum Paullus Jovius refert. Ea autem in lingua audivit Emanuelem Chrysoloram: qui sedente papa Bonifacio IX in Italiam venerat, ac tum Venetiis, tum Florentiæ docuit. Fuit Aretinus priùs Papæ Innocentii VII brevium magister, post Florentinorum scriba: qua & in civitate obiit, anno CIƆCCCCXLIII, annos natus LXXIV: ut arguit, quod de anno nativitatis dictum, & testis est Raphaël Volaterranus; qui addit, prædio locuplete relicto, ἄπαιδα decessisse: nec uxorem unquam ducere voluisse, unico avaritiæ vitio obnoxium. Idem, atque etiam Philippus Bergomas in Chr. Suppl. testantur, Andronici Thessalonicensis, (qui Græcæ linguæ peritiâ par Gazæ, vel etiam superior, habebatur) tale de eo judicium fuisse, feliciter adeò Græca transferre, ut unus esset verus & fidelissimus interpres: cæteri potiùs forent paraphrastæ. Vertit autem è Plutarcho vitas Paulli Æmilii, Tib. & C. Gracchorum, Pyrrhi, Sertorii, Demosthenis, & Antonii. Idem ajunt, Græcè libellum scripsisse de Republica Florentinorum; ut Latini hominis, non admodum inelegantem. Composuit quoque de bello Punico libros III; quorum primus, ac secundus est de bello Punico primo, quod apud Livium desideratur: tertius verò est de seditione militis conductitii, & populorum Africæ à Carthaginensibus defectione; item bello Illyrico, & Gallico: quæ ipsa etiam in Livio perierunt. Fere autem, quicquid habet, Polybio debet: unde est, quod in editione Parisiensi, quam ante seculum Badius Ascensius dedit, Polybii nomen in titulo exprimatur utcunque in præfatione ipse neget, merum se interpretem egisse. Præterea contexuit historiam Gothorum: sed in qua nihil adferat, quod

a *Imo potius* 1443. *ut mox dicam.*

non è Procopio desumserit: ut ejus veriùs paraphrastes videatur. Ea res occasionem præbuit Christophoro Personæ Agathiam vertendi. Quod, ut Jovius ait, *fecit non dubiâ in Leonardum Aretinum conflatâ invidiâ: qui, suppresso Græci auctoris nomine, Gothicam historiam, tanquam è variis scriptoribus decerptam, pro sua, Iuliano Cæsarino Cardinali, qui ad Varnam ab Amurathe cæsus periit, nullo pudore nuncupârat.* Præterea Aretinus etiam commentarium fecit de rebus suo tempore in Italia gestis: qui sæpius jam lucem vidit. Orditur à schismate, quod Urbani, & Clementis Pontificum tempore fuit: desinit autem in victoria, quam Florentini obtinuere juxta Anglare oppidum anno cIↃCCCCXL. Præterea ad Angelum Acciolum, equitem Florentinum, scripsit commentarium rerum Græcarum: quem auspicatur à temporibus Callicratidæ, Lacedæmoniorum præfecti; item Theramenis, & Thrasybuli, qui Atheniensium duces erant: finit autem in Epaminondæ obitu. Adhæc historiam Florentinam condidit lib. XII: Meminit & Antoninus part. III Histor. Tit. XXII. cap. II. Hoc opus ex suo, & Palatinis MSSis, expressum prodire in lucem jussit *a* Sixtus Bruno, JC. & Reip. Naumburgensis consul. Idem etiam argumentum tractavit Poggius Florentinus. Sed ambo in illis, quæ Florentini foris gessere, ita silentio prætereunt magnam eorum partem, quæ pertinent ad intestina odia, civilesque discordias, & mala, quæ inde sunt consecuta. Nempe, uti videtur, quia offensam metuerent eorum, quorum majores reprehendere cogerentur. In quo neglexere historici boni officium. Atque hanc vel potissimam sibi caussam fuisse, dicit Nicolaus Machiavellus, cur, post utrumque illorum, historiam scribens Florentinam (quam octo libris Hetruscâ absolvit linguâ) non à Medicum principatu inciperet: sed ab ipsis urbis incunabulis. Elogium Aretini defuncti est apud Æneam Sylvium epist. LI. Magnum eum Hetruriæ splendorem appellat: nec dicere veretur, neminem illo post Lactantium Ciceroni proximiorem fuisse. Subjungit autem, gaudere se, quòd ejus in locum successerit Poggius: quod adversari videtur Leandro Alberto; ut qui Carolum Aretinum successisse dicat: quemadmodum superiùs vidimus. De stylo ejus sic Erasmus in Ciceroniano: *Facilitate dictionis, ac perspicuitate satis accedit ad Ciceronem: sed nervis, aliisque virtutibus aliquot destituitur: alicubi vix tuetur Romani sermonis castimoniam: alioqui vir doctus juxta, ac probus.* Sed de Leonardo hoc satis. Nunc venio ad Britannos.

a Argentinæ anno 1610.

Ex annis illis XXVI, quibus imperio Romano præfuit Sigismundus

dus, primo triennio in Anglia rexit Henricus IV: proximo novennio Henricus V: reliquo tempore Henricus VI.

Sub rege Henrico IV, & V, floruit ROBERTUS MASCHAL, Anglus, Carmelita. Anno cIↃccccx ab Henrico V, cui ob eruditionem cariſſimus erat, ad Conſtantienſe concilium miſſus fuit. Cùm alia ſcripſit, tum librum de legationibus ſuis. Deceſſit Ludloviæ anno cIↃccccxvII.

Etiam ſub Anglorum rege Henrico IV claruit RICHARDUS GRASDALE, Anglus; cujus & Thomas Waldenus in faſciculo zizaniorum Wiclevi, mentionem facit. Hic librum condidit de ætatibus mundi: item de regnis & civitatibus, atque alia. Progreditur autem in hiſtoria ſua uſque ad annum cIↃccccxc.

THOMAS RUDBURNE, vel RADBURNUS, Anglus, archidiaconus Sudberienſis, poſteaque Menevenſis epiſcopus, in pretio erat tempore Henrici IV regis, imò & Henrici V. Præter epiſtolas ad Thomam Waldenſem, atque alios, etiam inſigne Chronicon reliquit: ſive, ut aliàs dicitur, Hiſtoriam majorem: cujus MSum codicem habes Cantabrigiæ in collegio S. Benedicti.

ALANUS DE LYNNA, Anglus, Carmelita, indices in plurimos ſcriptores fecit: eoſque inter in antiquitates Joſephi, in miracula Mariæ, in Chronicon Rogeri Houeden, in Ribotum de geſtis Carmelitarum, & in hiſtoriam Lombardicam. Claruit ſub rege Anglorum Henrico V anno cIↃccccxx.

Æqualis eidem JOANNES LANGDENUS, Anglus, monachus ordinis Benedictini in cœnobio Cantuarienſi, atque unus ex iis, quibus judicium commiſſum de doctrina Wiclefi, ac tandem epiſcopus Roffenſis. Reliquit Chronicon Angliæ ex variis ſcriptoribus congeſtum uſque ad annum cIↃccccxx. Ejus auctoritatem ſæpius advocat Thomas Rudburnus junior, ſeu Wintonienſis, in Annalibus ſuis. Vide & de eo Waldenum in Faſciculo zizaniorum.

GUILHELMUS LINDWODUS, Henrico V Angliæ regi ſecreti ſeu privati ſigilli cuſtos erat, ac ejuſdem nomine ad Caſtiliæ, atque item ad Luſitaniæ regem orator miſſus fuit. Poſtea ab Henrico VI factus eſt epiſcopus Menevenſis. Præter ea, quorum meminit Balæus, etiam catalogum edidit quorundam Cantuarienſium archiepiſcoporum, qui hodieque exſtat. Obiit Londini anno cIↃccccxxIII.

JOANNES POLUS, Anglus ſacerdos, claruit anno cIↃccccxxv, ſcripſit vitam ac miracula S. Walpurgis virginis, S. Bonifacii æqualis;

lis: quo in opere etiam tradit, vastum illud templum Antverpiense, quod Virgini Deiparæ sacrum est, ab Walpurge hac primùm fuisse exstructum. Habes & S. Walpurgis vitam apud Surium Tom. VII. sed in cod. MSo auctoris nomen aberat: stylum quoque Surius mutavit. Et constat multò antè Walpurgis vitam fuisse scriptam à *Wolfango*, monacho *Hasserense*. Sed cujus illa Suriana sit, non satis liquet. Fortasse particula est ex opere Wolfangi.

JOANNES LOUVE, Wigorniensis Anglus, monachus Augustinianus, Henrico VI ejus nominis Anglorum regi charus, floruit anno CIↃCCCCXXXVI, interque alia temporum historias condidit.

His etiam temporibus fuit NICOLAUS CANTILOUVE, aliàs *Cantilupus*, (non Cantilepus, ut est apud Balæum, & alios,) Anglus, Carmelita in cœnobio Bristoliensi, ac tandem Northamtoniæ Prior. Inter alia scripsit epitomen Chronicorum, appendices historiarum, ordinis sui encomium, cujus partem priorem visam sibi refert Brianus Twyne in apologia Academiæ Oxoniensis: sed omnia replere ait miris ac stupendis fabulis. Contexuit quoque historiam Cantabrigiæ: ex qua de origine Urbis quiddam citat Polydorus Virgilius lib. V Historiæ Angl. Sed non videtur opusculo, quo usus, nomen fuisse adscriptum. Alioqui enim non vocaret incertum auctorem. Decessit Northamtoniæ, an. CIↃCCCCXLI.

Æqualis his THOMAS DANDO, prout appellat Balæus, qui Pitseo DAUDO. Fuit Monachus Anglus Carmelita in comitatu Wilcheriæ, & Prior conventus Marleburgensis. Reliquit opus de vita, & rebus gestis Arturi magni, Visisaxonum regis.

Item tum, (juxta Pitseum) fuit JOANNES LANGTONUS, monachus Londinensis Carmelita, & doctor Theologus Oxoniensis: qui præter alia volumen condidit historiarum de rebus Angliæ. Langtoni quidem, at non operis hujus, meminere Lelandus, ac Balæus. Interfuit concilio Basileensi. Atque obiit anno CIↃCCCCXXXIV.

CAP. VI.

Arnoldi Arhemii, seu Kiveti exemplorum opus. Iacobus Suedericus de origine religiosorum. Stephanus Iuliacus de vita Coletæ. Iacobi Clerici Diarium. Ioannis Stabularii Chronicon Leodicense. Oliverius Longus de vita B. Coletæ virgi-

virginis. Theodericus Paulli de miraculo S. Barbaræ. Ioannes Loffensis. Ægidii Aurifabri opus exemplorum. Nicolaus Cusanus. Ioannes Brugmannus de vita S. Lydwinæ. Aniani Casselensis Chronicon universale. Anonymus de moribus Turcarum. Guilielmus Abselius. Ioannis Longini, sive Duglossi liber de vita S. Stanislai, atque ejusdem Chronicon rerum Polonicarum. Anonymus de gestis Flandrorum. Vitus Arenpeckius de rebus Bojorum. Adrianus Butius. Rudolphi Agricolæ epitome de quatuor monarchiis: item carmen de vita S. Annæ. Miracula Rosarii, auctore Alano de Rupe. Henricus Arnoldi de diversis sanctis: item Chronica domus Cartusiensis. Petri Ranzani annales, & particula earum de rebus Hungaricis: & an idem auctor sit vitæ S. Vincentii Valentini. Guilhelmus de Berchem. Griphonis Flandri itinerarium terræ sanctæ. Coriolanus Cepio de vita Petri Mocenici. Arnoldus de Busco. Henricus de Zoemeren. Anonymi Chronicon magnum Belgicum. Georgii Hugonis de viris ill. & S. Anna. Ioannis Tucherii itinerarium. Anonymi Chronicon Salisburgense. Andreas Abbas S. Michaëlis de vitis Pontificum, atque aliorum ex ordine Benedictino. Wernerus Rolevinc de origine Frisonum: atque ejusdem Fasciculus temporum. Appendix Ioannis Linturii. Felicis Fabri peregrinatio Hierosolymitana: item Bernhardi Breidenbachii. Adriani de veteri Busco Chronicon Leodicense. Sigismundi Grossenbrot, & Vdalrici monachi S. Afræ, Chronicon Augustanum Ecclesiasticum. Vlrici & Conradi Wellingorum appendix ad Chronicon Henrici Steronis. Henrici de Geilenhusen carmen de vita S. Benedicti. Joannis Dusseldorpiensis *itinerarium terræ sanctæ. Conradi Molitoris acta.* Theodorus Trevirensis *de vita S. Landrudis.* Petri Dorlandi *Chronicon Cartusiense, & opuscula de vitis aliquot sanctorum.* Iodocus Beisselius *de gestis Flandrorum.* Ioannis Turocii *Chro-*

Bbbb *nicon*

nicon rerum Hungaricarum. Ioannes de Kikillew *opus de gestis Ludovici, regis Poloniæ, & Hungariæ.* Hubertus Leonardus *de gestis nobilium Francorum.* Henrici Frisonis *Chronicon ordinis Cartusiensis.* Ioannis Palæonydori, *seu* de Aqua-veteri, *sive, ut alii vocant, Mechliniensis, fasciculus temporum tripartitus.* Hartmanni Scedelii *Chronicon Norimbergense.* Marinus Barletius *de gestis Georgii Castrioti, cognomento Scanderbegi: deque oppugnatione Scodræ: & Iovii in ejus nomine error.*

ANno cIɔcccccxxxviii Sigismundo, socero suo, successit Albertus II Austriacus. Qui biennio non toto imperavit. Huic anno cIɔccccxl surrogatus est Fredericus III Austriacus: atque imperium is tenuit annis LIII. Eo rerum potito, imprimis post captam à Turcis Constantinopolim, magis magisque cœperunt literæ in Occidente revirescere. Itaque magna undique eorum seges proveniebat, qui, ut studia cætera, ita & historiam tractarent. In hac copia non abs re erit, si primùm recenseamus, Germanos, & vicinos Belgas: ac sociemus illis aliquot Noricos, Dalmatas, Pannonios, Sarmatas.

Extremâ Sigismundi, item Alberti junioris, & Frederici III ætate fuit ALBERTUS ARHEMIUS, qui & *Arnoldus Kivet*, monachus Carthusianus in insula dicta Regina cœli, apud Wesalienses. Hic opus composuit, quod inscripsit, *Referendarium exemplorum.* Constat illud partibus VII. Colligit & sui ævi exempla. Adservari liber hic MSus solet Ruremundæ in cœnobio Crucigerorum: cujus antistes ante hos annos XX erat, & doctrinâ & aliis animi dotibus præstantissimus, Christophorus Calenius, avunculus meus magnus. Obiit Albertus Kivetius jam octogenarius, anno Chr. cIɔccccxliv, cùm LX annis in Carthusiano ordine transegisset.

Anno cIɔcccccxxxix floruit JACOBUS SUEDERICUS, Germanus, Ordinis Minorum, custos Misnensis, qui de origine religiosorum librum reliquit. De ætate verò auctores sequor Simlerum in bibl. & Possevinum in Apparatu; qui idem ab Henrico Wiot proditum ait. Non paullò tamen junior sit, si anno ipse cIɔIɔxxv codicem eum in lucem emisit: ut à viro docto accepi, si rectè ejus mentem assequor. Sed de opere nondum conspecto difficile mihi est certi quicquam statuere.

STE-

STEPHANUS JULIACUS æqualis fuit Coletæ, Picardæ virgini, reformatrici ordinis S. Claræ; cujus & vitam in literas retulit. Reperies eam apud Surium Tom. VII a.d. VI Mart. Obiit autem Coleta anno cIↃcccCXLVII.

Anno cIↃcccCXLV; & deinceps fuit JACOBUS CLERICUS, sive DE CLERQ, Artesiensis, Dominus de Beauvoir. Vitam aulicam vixit, intentus observandis Principum vitis, imprimis Principis sui Philippi Boni, Burgundiæ Ducis. Reliquit commentaria, sive diarium eorum, quæ apud Atrebates, ac locis finitimis, contigere. MSa adservantur in bibliotheca Vedastina: ut ait Sweertius in Athenis Atticis: sed utrum, Latinè, an Gallicè scripserit, non addit.

Claruit & tum JOANNES STABULARIUS monachus Cœnobii S. Laurentii apud Leodicenses. Condidit Chronicon Leodiense à S. Materno ad annum Chr. cIↃcccCXLIX: quo ipso obiit. Edidit hoc Chronicon nuper Joannes Chapeavillius.

OLIVERIUS LONGUS, Prior ad S. Bavonem Gandavi, ordinis S. Benedicti, claruit circa annum cIↃcccCXLIX, præter alia quæ Gandavi, & Lovanii MSa exstant, etiam scripsit vitam B. Coletæ virginis Gandavensis. Molanum adi in Natalibus Sanctorum Belgicæ.

THEODERICUS PAULLI GORCOMENSIS floruit eodem tempore. Hic consignavit miraculum S. Barbaræ; quod contigit anno cIↃcccCXLVIII. Ætatem indicat, quòd eidem præsens interfuit. Habes in Collectaneis Surii T. VI. IV Dec.

Claruit tum quoque JOANNES LOSSENSIS, abbas Leodicensis in Cœnobio S. Laurentii ad urbis muros, quo in munere Joanni Stabulario successit an. cIↃcccCXLIX. Descripsit res gestas Episcoporum Leodicensium ab an. cIↃcccCXI, usque ad annum cIↃcccCLIX. Exstat id opus in memorato Cœnobio MSum.

Frederici III ætate, claruit quoque ÆGIDIUS AURIFABER, monachus Cartusianus, vicarius domus montis Sion in Zelandia juxta oppidum Zirizæam. Præter sermones de tempore & sanctis, reliquit etiam opus exemplorum. Obiit an. cIↃcccCLXVI. Vide Sutorem lib. II vitæ Cartus. cap. VII. [a] & Arnoldum Bostium lib. de viris illustr. ord. Cartus. cap. XXVI, vel illum, qui post eos scripsit, Theodorum Petrejum in bibliotheca Cartusiana.

[a] Pag. 572 edit. Lovan.

Eodem imperante claruit NICOLAUS CUSANUS. Natus is in diœcesi Trevirensi. Primùm fuit decanus S. Florini, hinc Brixi-

nensis episcopus: denique idem Cardinalis S. Petri ad Vincula creatus est à papa Nicolao v. Quantus vir fuerit, si non ex monumentis ejus, at ex luculento, notoque Fabri Strabulensis elogio sciretur. Quæ scripserit Tritthemius ostendet. Quamquam præter ea, quæ ille commemorat, alia composuisse, operum ejus volumen Basileæ primum editum clarè docet. Moscoviam etiam descripsisse, sed tantùm ea signasse, quæ relatu alieno acceperat, tradit Sigismundus Liber Baro in Herbestain, præfat. in rerum Moscovitarum commentarios. Obiit annos natus LXII, Christi anno CIↃCCCCLXIV.

JOANNES BRUGMANNUS, Belga, Franciscanus, Theologiæ in Audomarensi monasterio professor, anno claruit CIↃCCCCLVI. Scripsit vitam S. Liduinæ, virginis Hollandiæ, cujus nomen Hollandis *Lydwii*, sed integrè sit *Lydwyt*, quasi dicas *lata patientia*. Decessit ea anno Chr. CIↃCCCCXXXIII, XVIII Kal. Maji, sub Burgundiæ & Hollandiæ principe Philippo. Exstat hujus vitæ codex MSus Lovanii in Cœnobio fratrum ord. Min. Epitomen ejus edidit Franciscus Haræus in vitis Sanctorum ad XIV Apr.

ANIANUS Flander Casselensis, monachus Bergis S. Winoci ordinis S. Benedicti & abbas S. Petri Oudeburgensis, congregationis Cluniacensis, vivebat anno CIↃCCCCL. Consignavit *Chronicon universale* (ita inscribitur) ab orbe condito usque ad sua tempora. Id MSum exstabat in æde Benedictinorum, quam instaurârat Anianus ille anno CIↃCCCCLVII. Sed anno CIↃIↃLXXVIII, dum bello omnia ardent, inde sublatum est: nec compertum habeo, utrùm perierit, an in bibliotheca cujusquam delitescat. Meminere & Gazejus in bibliotheca, & Joannes Cognatus lib. IV cap. XLII historiæ Tornacensis.

Anonymus iisdem temporibus in literis retulit ritus & mores Turcorum, quos miser, experientiâ magistrâ, edoctus erat. Quippe ab iis anno CIↃCCCCXXXVI captus fuit, & divenditus: detentusque usque ad annum CIↃCCCCLVIII. Nascente demum typographiâ editus est in lucem, sed sine nomine editoris, vel loci. Vidi nuper in publica Amstelodamensium bibliotheca, deducente tum eò doctissimo, & amicissimo, Joanne, Joannis filio, Polyandro, Jurisconsulto.

Claruit tum quoque GUILHELMUS ABSELIUS, Bredanus Cartusianus, ac postea Brugensium Prior, vir ut genere nobilis, ita scriptis iis temporibus clarus. Inter alia B. Ægidii vitam rhytmo exposuit.

Decessit anno quo Dionysius Rykelius nempe cIↄcccclxxi.

JOANNES LONGINUS, qui & DUGLOSSUS, vel *Duglosshus*, vel *Dlugossus* vocatur, Canonicus fuit Cracoviensis, & postmodo Leopoliensis episcopus. Nomine Casimiri III, Polonorum regis, varias obiit legationes, ac liberorum quoque ejus fuit præceptor. Anno cIↄccccLXV, vitam S. Stanislai, episcopi Cracoviensis & martyris, tribus tractatibus complexus fuit: sed Surius stylum mutavit, inque compendium redegit, prologos etiam omisit. Habes Tom. III a. d. VIII Maji. Scripsit quoque commentarium rerum Polonicarum, qui MSus exstat Romæ in bibliotheca S. Mariæ in Vallicella. Meminit ejus operis Cromerus lib. XXIX rerum Polonicarum. Et Joannes Herburtus de Folstin, Polonici regni Senator, præfatione in Chronicon, seu Historiæ Polonicæ compendium; ubi usum ait *diligentia ac fide in perscribenda historia singulari*. Atque idem testatur de Joanne Miechoviensi: sed addit, *non eo ordine, ac verborum, sententiarumque gravitate usos, ut ad externorum optimis literis exculta ingenia purgatasq́, & teretes aures, scripta illorum penetrare possent*. Perduxit Duglossus chronicon suum usque ad annum cIↄccccLXXX, quo ipso decessit, IV Kal. Jun.

Eodem tempore vivebat anonymus, qui scripsit de gestis Flandrorum. Incipit ab anno IↄLXXX, ac finit in anno cIↄccccLXII. Initium operis est, *Temporibus Clotharii, Childerici, ac Theoderici*, &c. Definit autem hoc pacto, *de quorum spoliis ditatus est*. Necdum in lucem prodiit: sed habeo ejus codicem MSum: qui olim fuit V. Cl. Adriani vander Burchii, ac nescio, num ejus, an ab alterius cujusdam manu recentiori sit hæc inscriptio, *Chronica Comitum, & Reip. Flandriæ*. Vetus autem ἐπιγραφὴ non aliud indicat, quàm esse id opus congestum excerptumque *ex gestis Flandriæ*.

VITUS ARENPECKIUS, sacerdos, Landshutâ oriundus, ab Joanne Aventino sæpius commemoratur inter domesticos historicos, qui res Bojorum posteris transmiserint. Testatur eum parentum suorum memoria sub duce Georgio claruisse; deque Bojis, & Latinâ, & Germanicâ linguâ, diligentissimè egisse. Inque bibliotheca Fraxinensium Pontificum servari, monet idem initio libri primi.

ADRIANUS BUTIUS Hulstensis, monachus Dunensis apud Flandros, vixit anno cIↄccccLXVIII. Meminit ejus Mejerus annalium Flandriæ lib. XVI, ubi sic scribit: *Quarto Idus Majas Hadrianus, Vorboltensis, præfectus Saeftingiæ, Hulstum cum suis profectus, ut confirmaret*

id oppidi in fide Principis, cum Gandensibus fortuito occurrentibus pugnare cogitur: adeoque casus est, ut cum septem omnino ex CCCC vix evaserit. Cum eo salvatus est, per aquam tranans Iacobus But, germanus Hadriani But, Dunensis Historici.

RUDOLPHUS AGRICOLA Jacobo Bergomati in Chronicis vocatur *Rodolphus à Groningen*, nempe quia in Baflon, pago juxta Groningam, principem Frisiæ urbem, natus fuit: quod contigit circa annum CIↃCCCCXLII. Puer Lovanii in Gymnasio Falconensi Philosophiæ operam dedit. Et cùm Theologiæ rudimenta degustârat, in Gallias abiit, indéque in Italiam; ubi Theodorum Gazam audivit. Postquam domum rediit Syndicus factus est Reipublicæ Groninganæ, ob cujus negotia missus in aulam Cæsaris Maximiliani, ubi cùm semestri hæsisset, voti compos Groningam reversus est. Exinde à variis, eosque inter Antverpiensibus ad Scholæ præfecturam deposcebatur. Sed prætulit professionem Heidelbergæ, ubi philosophiam triennium docuit, ac Græcas literas tota Germania excitavit. Vir fuit Latinè, Græcè, & Hebraicè doctissimus, philosophus summus, atque idem admodum disertus, imò, & Musicæ, picturæ, aliarumque artium studiosissimus. Quæ scripserit, Bergomas, Tritthemius, & alii dicent. Inter alia, in gratiam Philippi, Electoris Palatini, contexuit epitomen historicam de quatuor monarchiis, in qua & civilia monita admiscuit. Præterea consignavit vitam Francisci Petrarchæ. Idem vitam S. Annæ carmine fuit complexus. Quod poëmation etiam Gyraldo laudatur, dialogo priori de sui temporis poëtis. Transferendo Dionysio Areopagitæ intentus, obiit Heidelbergæ an. CIↃCCCCLXXXV: atque in habitu Franciscani apud Minoritas ibidem, ut præceperat, sepultus fuit. Epitaphium ei hoc condidit Hermolaus Barbarus:

Invida clauserunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Frisii spemque decusque soli.
Scilicet hoc vivo meruit Germania, laudis
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

Viglius Zuichemus, Frisius & ipse, hæc adjunxit:

RUDOLPHI FRISII AGRICOLÆ
MEMORIÆ POSUIT VIGLIUS
ZUICHEMUS. DEPONENTI
ANATHEMA. RELINQUENTI
BENEDICTIO.

Lucu-

Luculentum etiam Agricolæ hujus elogium exſtat apud Eraſmum in Ciceroniano ſuo: item in adagione, *Quid cani cum balneo.* Sed elogium illud in editione Paulli Manutii non comparet. De eodem ita Petrus Bembus lib. VI Epiſt. ad Eraſmum: *Rodolphi Agricolæ ſcripta maximè omnium, qui ætate noſtra ſcripſerunt, mihi quidem probantur.*

ALANUS DE RUPE, monachus ordinis Prædic. in cœnobio Zuollenſi, ſcripſit cùm alia, tum de miraculis Roſarii: mortuus autem eſt in cœnobio ſuo anno CIƆCCCCLXXV.

HENRICUS ARNOLDI, Saxo, prius in Baſileenſi concilio, quod cœpit anno CIƆCCCCXXXI, notarius, poſtea monachus Cartuſienſis, inter alia fecit hiſtorias de diverſis ſanctis, item Chronica domus Cartuſienſis, quæ erat Baſileæ. Obiit, Tritthemio teſte, anno CIƆCCCCLXXXVII.

Hic quoque locus eſto PETRO RANZANO, non quia patriam ejus ſatis ſciamus; ſed quoniam apud Matthiam Corvinum, Hungariæ regem, triennium legatus fuit. Ranzanus ille de omnium penè gentium rebus, Annalium libros ſcripſit LXI: ex quibus ultimum duntaxat, atque id Sambuci beneficio, habemus inter Hungaricarum rerum ſcriptores. Dividitur verò in indiculos XXXVI. Nam quæ poſt indiculum XXXVI ſequuntur, non Ranzani ſunt, ſed Sambuci. Definit autem Ranzanus in bello inter Matthiam Corvinum, & Cæſarem Fredericum III. Eoque tempore vixiſſe, ſatis docent verba iſta a: *Vbi tandem animadvertiſſet* (Matthias à Frederico Imp.) *ſibi verba dari: nihil ulterius protelandum ratus, ſumtis armis, Auſtriam, quæ regno eſt Vngariæ contermina, invaſit, belloque diuturno perdomuit: & HODIE, nemine reluctante, tranquilliſſimè poſſidet.* Idem quoque fine indiculi XXVII ait ſe interfuiſſe exequiis Joannis Corvini, quæ incidunt in annum CIƆCCCCLVI. Ex iiſdem autem fontibus hauſit ſua, unde Bonfinius. Nempe ex indicibus regum, quos Viennæ acceperat à regina Beatrice. Nec minùs eum brevitas commendat, quàm Bonfinium, quòd uberior ſit, & tam multa adjungat de rebus externis. Quæri poſſit, utrùm idem ſit Petrus ille Ranzanus, cui libri V de vita B. Vincentii Valentini, cognomento Ferrarii, adſcribuntur in Suriana collectione Tom. II a. d. III April. Tempora ſanè conveniunt. Nam vita ea exarata eſt, poſtquam Calixtus III Vincentium retuliſſet in numerum ſanctorum: quemadmodum liquet ex præfat. atque item fine libri V. Calixtus autem ſedere cœpit anno CIƆCCCCLV; atque

a *In fine indiculi 36.*

atque anno decessit cIↄcccclviii: quo ipso Matthæus Corvinus (ad quem legationem obiit Ranzanus) electus est Hungariæ rex: sexennio nempe antequam coronam regiam assumeret. Quod si hic idem fuerit, ut videtur; de patria, ac vitâ omni, satis liquebit. Fuit enim hic patriâ Siculus, domo Panormitanus, episcopus Lucceriensis. De eo ita Leander Albertus lib. iv de viris illustr. ordinis

a Fol. 125. prædic. *a Petrus Ranzanus orator insignis, Siciliâ oriundus, præsul dignissimus, Divi Vicentii Valentini vitam tribus libris distinctam ab se edidit.* Sed de annalibus, quibus potissimùm meritus sit celebrari, si idem sit auctor, ne γρῦ quidem ille. Ut nec in Italia sua, quo loco de Luceria

b Pag 385 edit. Colon. *b* tractat, ac valde Rassanum hunc celebrat: quem admodum senem obiisse ait an. Chr. cIↄccccxcii. Meminit ibidem Leander Siciliæ suæ, in qua, ubi de Panormo agit, referre se ait, quæ ingenii monumenta reliquerit Ranzanus. Sed hoc Leandri opus, unde decidi res tota posset, lucem nunquam vidit.

GUILIELMUS DE BERCHEM, Geldrus, Niellensis Ecclesiæ pastor, & canonicus S. Stephani, & Ecclesiæ Noviomagensis pronotarius, composuit compendium Chronicorum Gelriæ, ac perduxit usque ad annum cIↄcccclxvi, quo vivebat.

GRIPHON, Flander, monachus ordinis fratrum minorum, & S. Theologiæ Professor apud Parisienses, reliquit itinerarium terræ Sanctæ. Fuerat autem à Papa Sixto iii in Palæstinam missus, ut Maronitas montis Libani Romanæ Ecclesiæ adjungeret: atque idem à Calixto iii Orientalium Ecclesiarum Patriarcha fuit nuncupatus. Obiit anno cIↄcccclxxv.

Eodem Friderico imperante, floruit CORIOLANUS CEPIO DALMATA, qui Scodræ (ea Albaniæ regionis caput est) degebat anno cIↄcccclxxviii, cùm illam, sed irrito conatu Muhammedes obsideret. Descripsit libris tribus res gestas Petri Mocenici Veneti imperatoris, ejus, qui postea septuagesimus Venetorum princeps fuit, cùm anno uno, mensibus duobus Remp. gubernâsset, anno obiit cIↄcccclxxv. Meminit & operis hujus Cuspinianus in historia de Imperatoribus. Basileæ autem prodiit anno cIↄIↄxliv.

ARNOLDUS DE BUSCO, sive Buschius, monachus Ordinis Eremitarum S. Augustini, in pretio erat Frederico iii imperante: ac cùm alia reliquit, tum librum de viris illustribus ordinis sui, & monasterii Windesheimensis: item de laudibus S. Annæ. Devotum, ac eloquentissimum theologum vocat Paullus Langius in Chronico Citizensi.

Anno

Anno cIↃcccclxx vivebat HENRICUS DE ZOEMEREN Brabantus doctor Theologus Lovaniensis, & decanus Antverpiensis. Hic fecit epitomen primæ partis Occani idque postulato Bessarionis, cardinalis Nicæni, qui tum temporis Papæ per Germaniam ac Belgicam legatus erat. Etiam de capta Constantinopoli scripsit: ut quoque de hæreticis, quemadmodum videre est apud Simlerum in epitome bibliothecæ. Obiit Romæ temporibus Sixti IV Pontificis.

Temporibus Frederici III Imp. canonicus regularis ordinis S. Augustini prope Nassiam, scripsit, vel potius ex variis collegit *Chronicon magnum Belgicum*, quod incipit ab anno gratiæ LIV, ac desinit in obsidione Nursiensi, quæ anno contigit cIↃccccLXXIV. Eo autem tempore vixisse, indicant vel postrema operis verba: *Et tanto bombardarum fragore aër pertonuit, quòd vix etiam obturatis auribus tolerare potui.* Primus hunc scriptorem ex bibliotheca sua in lucem prodire jussit Joannes Pistorius.

GEORGIUS HUGO, philosophus, & curator inferioris Altaichii (id cœnobium est dicatum B. Benedicto) ab Jo. Aventino refertur inter domesticos scriptores, qui parentum memoria historiam condiderint. Latinè, idque jussu ducis Georgii de Boiis, scripsisse, idem auctor *a* est.

JOANNES TUCHERUS Norimbergensis anno cIↃccccLXXIX describebat profectionem Hierosolymitanam, atque Ægyptiam: Germanicè ille quidem, sed postea prodiit Latine.

a In script. quos præmittit lib. 2. annal.

Eodem tempore, quantum conjecturâ assequi licet, fuit anonymus auctor Chronicorum Salisburgensium, quæ ab an. IↃLXXX ordiuntur: ac desinunt in anno cIↃccccLXXV. Ea ex bibliotheca Alberti Hungeri edidit Canisius T. VI Ant. Lect.

Itidem ANDREAS, S. Michaëlis Bambergæ Benedictinus Abbas, Germanus, anno floruit cIↃccccLXXXIII, ac, præter librum de conceptione virginis Deiparæ, scripsit opus ingens de eorum Pontificum, Archiepiscoporum, Antistitum, Abbatum & Abbatissarum gestis, qui ex ordine Benedicti fuere in sanctorum numerum relati.

WERNERUS ROLEVINC DE LAER, Cartusiensis domus S. Barbaræ Coloniæ Agrippinæ, natione Westfalus, inter alia reliquit librum de origine Frisonum: item calendarium ac martyrologium: &, quo maximè inclaruit, fasciculum temporum ab initio mundi ad sua usque tempora. Primùm quidem desiisse vide-

tur in anno CIƆCCCCLXX, qui penultimus Paulli II. Sanè MSus noster non ulterius producitur. Exinde pauculis additis pertigit usque ad annum CIƆCCCCLXXIV: qui erat Sixti IV annus tertius. Ad Sixti tempora perduxisse ait Bostius in viris illustribus Carthusianis capite ultimo. Atque hic finit vetustissima, quam habeo, editio, Lovanii procurata anno CIƆCCCCLXXVI. Nomen auctoris æque ibidem, ac in MSo, desideratur. Solùm dicitur opus istoc *propriis cujusdam devoti Carthusiensis, & viri historiarum studiosissimi manibus, ab initio mundi usque ad Sixti papæ IV tempora, contextum esse: sed Ioannem Veldner summâ diligentiâ, majorique impensa, nonnullis additis imaginibus, ad finem usque deduxisse.* Postremo autem pertexuit auctor opus suum usque ad annum CIƆCCCCLXXX, quo ait papam factum Innocentium VIII. Atque hic recentissimæ etiam editiones desinunt. Exinde Chronicon hoc continuavit JOANNES LINTURIUS, usque ad annum CIƆIƆXIV. Linturius ille Hoffiensis in Voitlandia pastor fuit: atque istud in caussa est, cur ita res alias describat, ut Voitlandiam tantopere, maximéque Hoffiensem spectet ecclesiam. Aliam ejusdem Werneri suggeret Jacobus Bergomas lib. XVI, item Tritthemius in Catal. qui virum vidit, & ex ore ejus didicit, quæ scripto signâsset. Idem Arnoldus Bostius opere ante memorato. Obiit Wernerus anno CIƆIƆII.

Frederici etiam temporibus in honore aliquo erant Germani duo, Felix Fabri, & Bernhardus Breidenbach. FELIX FABRI anno CIƆCCCCLXXXIII, ac deinceps, in conventu Ulmensi monachus egit Ordinis Prædicatorii. Innotuit opere de peregrinatione sua, atque item Bernardi ejus, quem dixi, & de quo proximè pluribus agendum.

BERNHARDUS A BREITENBACH vir nobilis auctor est Itinerarii, sive, ut ipse vocat, passagii in terram sanctam: in cujus initio indicat, se fuisse camerarium, ut loquuntur, & decanum, Ecclesiæ Moguntinæ. Dicavit autem opus hoc Bertholdo, principi Hennenbergensi, ac tum temporis archiepiscopo Moguntino; quem honorem adeptus is erat anno CIƆCCCCLXXXIV, atque annis gessit XXI. Scripsit autem ea Breitenbachius quorum erat αὐτόπτης. Anno CIƆCCCCLXXXIII iter in terram Sanctam est aggressus, unà cum Fratre Felice, Lectore, & Prædicatore Ulmensi. Ac Hierosolyma, monte Sinai, Cairo lustratis domũ rediit anno proximo mense Januario. Unde error dilucet Possevini, cùm in Apparatu sacro hunc Itinerarii scriptorem suâ dicit ætate vixisse. Sanè Possevinus

vinus post archiepiscopum hunc decessit totis annis CVI. Obiit enim Possevinus anno cIↄIↄCXI; anno LI, ex quo societatem Iesu complexus esset. Nempe confudit Bernhardum Bredenbachium cum Tilmanno Bredenbachio, qui Possevini æqualis fuit. Tilmannus enim anno cIↄIↄLXXXIV Coloniæ consarcinabat sacrarum Collationum libros. Puta annis XCVI, postquam prior Bredenbachius jam Itinerarium suum publicâsset: idque & Latinâ, & Germanicâ linguâ. Sanè exemplar ejus operis habeo lingua Germanico-Belgicâ Moguntiæ editum anno cIↄCCCCLXXXVIII. Excudit illud Magister Erardus Rewijck, Ultrajectinus, quem antea Bredenbachius itineris sui in Palæstinam adsumserat comitem, quò, in urbibus, ac portibus, scitè depingendis, opera ejus uteretur: quemadmodum Bredenbachius ipse penè initio Itinerarii sui refert.

ADRIANUS DE VETERI BUSCO, Belga, monachus cœnobii S. Laurentii, juxta Leodicum, condidit Chronicon Leodicense, ab anno cIↄCCCCXLIX, quo desinit Joannes Stabularius monachus ejusdem cœnobii: desinit autem in anno cIↄCCCCLXXXIII.

SIGISMUNDUS religiosus Chronicon Augustanum Ecclesiasticum scripsit, ac abbati Joanni de Giltlingen dicavit annò cIↄCCCCLXXXIII. Primus illud in publicum, cum aliquot aliis rerum Germanicarum scriptoribus, in lucem emisit Jo. Pistorius. Apud Conradum Gesnerum reperio, Viennæ in bibliotheca Wolphangi Lazii exstitisse Chronicon Augustanum: quod operas suas jungentes composuissent duo isti, UDALRICUS, monachus S. Afræ, & SIGISMUNDUS GOSSENPROT: sive, ut idem alibi, & ex eo, in scriptorum Nomenclatore, Rob. Constantinus vocat, GROSSENBROT. Unde discimus cognomen Sigismundi; nec solum auctorem ejus Chronici fuisse, sed adjutum ab Udalrico. Videri possit hic esse ille Udalricus, sive ULRICUS WELLINGUS, qui cum fratre suo CONRADO WELLINGO, Chronico Henrici Steronis appendicem addidit ab anno cIↄCCC usque ad annum cIↄCCCXXXV. Verùm scrupulum injicit, quòd, si idem foret, potiùs perduxisset appendicem eam usque ad annum cIↄCCCCLXXXIV: quò usque in Chronico suo Augustano provectum dicebamus. Eoque, etsi & Chronici, & appendicis auctor, Udalricus dicatur, ac monachus S. Udalrici & Afræ apud Augustanos: tamen eò magis inclinat animus, ut diversos putem.

HENRICUS DE GEILNHUSEN, monachus monasterii S. Martini Spanheimensis, congregat. Brunsfeldensis, prodidit cùm

alia multa, quæ ex Tritthemii Germanicis scriptoribus cognoscere est; tum vitam S. Benedicti carmine panxit elegiaco: uti & à Marco, Cassinensi monacho, factum erat versibus heroicis. Obiit anno CIↃCCCCLXXXVIII.

Circa annum CIↃCCCCLXXXV floruit JOANNES A DUSSELDORP, Carmelita, Argentinensis Cœnobii Prior. Præter alia composuit itinerarium Terræ Sanctæ, quam ipse lustrarat. Decessit anno CIↃCCCCXCIV. Sepultus est Argentinæ.

CONRADUS MOLITOR, notarius, anno CIↃCCCCLXXXIX, acta variorum temporum digessit. Quo opere MSo se usum profitetur is, qui abbati Urspergensi παραλειπόμενα adjecit.

THEODORUS, Trevirensis Archiepiscopus, anno vixit CIↃCCCCXC, ac præter librum de laudibus B. Virginis, etiam descripsit vitam S. Landrudis.

PETRUS DORLANDUS Prior Carthusiæ in Zeelhem prope Diest in Diœcesi Leodicensi fuit anno CIↃCCCCXC. Hic in hominum notitiam venit Chronico suo Carthusiensi: quod primus edidit, & notis illustravit Theodorus Petreius, Campensis, Carthusiæ Coloniensis professor. Item scripsit dialogum de S. Cæcilia, cur phœnici comparetur; dialogum de S. Ursula, & sodalibus ejus; de inventione & passione S. Laurentii martyris; de S. Vincentio Ferrariensi, Ord. Præd. Vitam S. Romani militis, & martyris; de variis S. Antonii abbatis tentationibus; de vita & conversatione B. Catharinæ virginis, & martyris; vitam B. Annæ libris quinque, atque alia. Obiit anno CIƆIƆVII, xxv Aug.

Item claruit his temporibus JODOCUS BEISSELIUS Teutonicus, Aquensis patricius. Is præter dialogum Platonico more scriptum, quem Hermolao Barbaro dicavit; præter item orationes, carmina, & alia; etiam opus condidit de gestis Flandrorum. Plura de eo Bergomas, & Tritthemius.

Magister JOANNES Turocius, sive DE THWROCZ, Pannonius, (quem & Cuspinianus se in imperatoribus sequi profitetur) famam ac nomen meruit Chronico suo rerum Hungaricarum: quod Matthiæ Corvino, Hungariæ ac Bohemiæ regi, dicavit. Incipit verò ab gentis ortu, ac rege Attila, & perducit usque ad annum MCCCXLII, quo in Karoli regis locum Ludovicus successit. Hinc sequitur JOANNES archidiaconus de KIKELLEW, in Ecclesia Transsylvana vicarius Strigoniens. in spiritualibus generalis. Is res Ludovici regis scripsit usque ad obitum ejus, qui

qui incidit in annum MCCCLXXXII. Fuerat autem Ludovico regi notarius à secretis: ut res ejus satis habuerit exploratas. Post hanc partem Joannis de Kikellew (quam historiæ suæ Turocius inseruit) agit idem Turocius de miserabili casu Karoli cognomento Parvi, qui post Ludovicum imperavit. Atque inde pergit usque ad coronationem Matthiæ, quæ incidit in annum CIↃCCCCLXIV.

Etiam circa annum CIↃCCCCXC fuit HUBERTUS LEONARDUS, Carmelita. E Germania originem ducebat, Tritthemio teste: sed Parisiis Theologiæ professor fuit, ac tandem episcopus Dariensis, & inquisitor hæreticæ pravitatis. Reliquit inter alia opus de genealogia nobilium Francorum, & eorum gestis.

Iisdem temporibus vixit HENRICUS FRISO, Cartusiensis. Condidit Chronicon sui ordinis. Obiit anno CIↃIↃ. Meminit Jacobus Wimphelingus in rerum Germanicarum epitome, & Suffridus Petri in Frisiæ scriptoribus.

Anno CIↃCCCCXCII, & aliquot annis pòst, claruit JOANNES PALÆONYDORUS, sive de AQUA VETERI. Natus in Hollandiæ oppido, cui nomen *Oude Water*. Id Latinis fit Veteres aquæ: Græcis παλαιὸν ὕδωρ. Itaque cum vocari posset *Oude-watrius*, aut *Veteraquinas*, tamen prætulit ferè Græcum *Palaonydorus*, quod corruptè scribunt *Paleonidorus*: prout & apud Hieronymum Rubeum est exaratum lib. V Histor. Ravennatis *a*: quo loco ab hoc Batavo illud quoque proditum ait, Elisei corpus Ravennam fuisse translatum, jussu Theodosii Cæsaris. Fuit hic scriptor monachus, Ordinis Carmelitani, cœnobii Mechliniensis, unde à Possevino in Apparatu sacro alicubi Joannes Mechliniensis nuncupatur. Edidit libros tres hoc titulo, *Fasciculus temporum tripartitus*. Quo agit de origine, statu, & profectu sui ordinis Carmelitici. Idem pro Tritthemio quædam conscripsit adversus Wigandum. Decessit anno CIↃIↃVII, annos natus LXXIV.

[a] pag. 216. edit. an. 1589.

Æqualis eidem fuit HARTMANNUS SCEDEL, Norimbergensis. Qui breviter descripsit, & velut in tabella ob oculos posuit seriem Pontificum, Cæsarum, Regum, & aliarum rerum memorabilium, ab origine mundi usque ad annum CIↃCCCCXCII, quo vivebat. Opus hoc vulgò *Norimbergense Chronicon* appellatur, quia Norimbergæ an. CIↃCCCCXCIII prodiit, auspiciis quidem Sebaldi Schreier, & Sebastiani Kamermaister: curâ autem Antonii Koberger. Meminit ejus & Paullus Langius in Chronico Citizensi, quo loco tractat de Guidone Bonato: item ubi de Joa. Husso, & Hieronymo Pragensi agit.

Ultimis etiam Frederici temporibus claruit MARINUS BARLETIUS, Dalmata, Scodrensis sacerdos, ac postquam Scodra in manus Turcarum venit, Brixiensis professor: qui & MARINUS BECICHEMUS nuncupatur. Pro eo in quibusdam codd. Jovii *a* *Barinus* editum est: sed typographi errore. Hic tredecim libris eleganter descripsit vitam ac gesta Georgii Castrioti *b*, Epirotarum principis: qui ab Amurathe ob præstantia facinora vocatus est *Scanderbegus*: eo significatur *Alexander dominus*, hoc est, Alexander Magnus: ut est apud Volaterranum lib. VIII. Eos libros dicavit Donferando Castriotto, qui nepos erat Scanderbegi. Ad fidem pertinent illa in præfatione: *A majoribus diligenter relata, & à quibusdam etiam qui interfuerunt, visa, memoriæ mandavi.* Obiit autem Scanderbegus anno CIƆCCCCLXVI, XVI Kal. Febr. ut apud Barletium est in fine operis. De scriptore eo hujusmodi est Jovii judicium: *Ab hoc Dalmata, non insulse Latino, Georgii Castrioti Scanderbechi admirabiles res bello gestas, quamquam inusitatis excessibus perscriptas, legimus. Æquavit enim hic vir, amore patriæ, & barbarorum odio, à fide procul abductus, Epirotæ reguli virtutem antiquis heroibus, ita ut justam egregiè factorum gloriam, dum supra æquum in laudes prorumpit, suspicione mendacii elevâsse censeatur.* Idem Barletius etiam libros tres reliquit de expugnatione urbis Scodræ: ut ipse ait extremo libro XIII. Video hunc scriptorem Jovio in Elogiis doctorum Virorum vocari MARINUM BECICHEMIUM SCODRENSEM. Sed duos Marinos Scodrenses Barletium, & Becichemium confudit. Quorum Becichemius Brixiensis professor fuit, Raphaëlis Regii, Joannis Caspurnii, Georgii Vallæ, & aliorum ejus ævi æqualis. Ac literis mandavit panegyricum Leonardo Lauretano, principi Veneto, atque Urbis ejus Senatui dictum: item centuriam epistolicarum quæstionum, castigationes in varios scriptores, & opuscula quædam oratoria: quæ omnia in Italia anno CIƆIƆVI in lucem prodierunt: posteaque in Germania magna ex parte fuerunt recusa. Vide de eo Riccobonum lib. I de Gymnasio Patavino, ubi refert, qui humaniores literas sint professi anno CIƆIƆXX. Sed fusiùs, accuratiusque de eo tractavit in ejusdem argumenti opere V. Cl. Felix Osius.

a Vt illa, quæ excusa Basileæ à Perna an. 1578.

b Argentorati Crato Mylius excudit an. 1537.

CAP.

CAP. VII.

Matthæus Palmerius Florentinus. Io. Baptista Pajarinus Vincentinus. Ludovicus Marchentus Veronensis. Renatus Andegavensis. Carolus Aretinus. Hieronymus Vallis de gestis Patrum. Ioannes Marchanova Patavinus. Alphonsus Tostadus de terra sancta. Ioannes Tortellius de vita Athanasii. Cujus & fortasse est vita S. Zenobii. Laurentius Valla de gestis Alphonsi, Arragoniæ regis. Anonymus, auctor Chronici Patriarchalis. Benedictus Morandus. Benedictus de Accoltis. Andreas Dominicus Floccus de Romanis magistratibus. Iannotius Manetus. Bartholomæus Veronensis. Anonymus de vita S. Bernardini Senensis. Franciscus Contarenus Venetus. Ioannes Antonius Campanus de vita Pii II *Pontificis, deque gestis Andreæ Brachii Perusini. Petrus Candidus December de vita Philippi, vicecomitis Mediolanensis. Horatius Romanus. Guarinus Veronensis. Blondus Flavius. Alphonsus à Carthagena de regibus Hispaniæ. S. Antoninus, Florentinus præsul. Ioannes Hagen, sive de indagine. Ambrosii Contareni itinerarium in Persiam. Platina, deque ejus prænomine. Nicolaus Perottus de laudibus Frederici* III. *Francisci Philelphi Sforcias, & vita Nicolai Papæ* V. *Antonii Panormitæ libri* IV *de dictis, gestisque regis Alphonsi. Æneas Sylvius, sive Pius secundus. Nicolaus Segundinus. Leodrisius Cribellus de Sfortiis, patre, filioque. Iacobi Ticinensis commentarii de gestis suorum temporum. Ludovicus Vicentinus de vita S. Bernardini Senensis. Antonius Tudertinus. Franciscus Castilionensis de vita S. Antonini, & aliorum. Rodericus Santius de rebus Hispanicis.*

ACcedo ad Italos, quorum multi, inprimis imperante Frederico III, scribendo adluxere temporibus suis facem. Quid mirum? quando literæ tum magis, & magis, revirescere cœperunt,

curâ potissimùm Papæ Nicolai v, cui eo nomine multum hodieque debet orbis literatus. Accessit alterum quoque, quia, captâ Constantinopoli, eruditiores inde in Italiam se præcipuè contulerunt, Græcasque huc literas intulere. Unde, quantum ibi incrementum studia ceperint, apertiùs est, quàm ut dici mereatur. Nec tamen solos nunc Italos considerabimus, sed etiam vicinos Siculos: atque adeò Gallos quoque, & Hispanos: partim quia in his gentibus historicum aliquid pauciores elaborarunt, quàm ut seorsum de iis agere attineat; partim quia inter eas illa est linguæ communio, ut ab unâ matrice, Latinâ dico, profluxisse universas, obscurum esse nemini possit.

Primis Frederici III temporibus claruit MATTHÆUS PALMERIUS Florentinus, vir longè doctissimus; ac eorum unus, quorum nomen reperias inter illos, ad quos epistolas suas scribit Jacobus Picolominæus, Cardinalis Papiensis. Interfuit concilio Florentino; quod Ferrariæ inchoatum est anno CIƆCCCCXXXVIII, at Florentiæ finitum anno sequenti. Præter libros IV de vita civili (quorum & meminit Leander in descriptione Italiæ) composuit vitam V. Cl. Nicolai Acciaoli. Item librum de bello Pisano. Præterea Chronicon Prosperi, quod desinit in anno CCCCXLVIII, mille annis additis continuavit usque ad annum CIƆCCCCXLIX.

Quod tamen cautè accipi debet. Nempe eo modo, quo Prosper, etsi ab orbe condito exorsus fuit, tamen vulgò dicitur continuâsse Chronicon B. Hieronymi: putà, quia resectis prioribus temporibus, solùm id Chronico Hieronymiano appingi solet, quod tempora ea consequitur, ubi desiit Hieronymus. Eadem conditio Palmerii fuit, si editos quidem codd. spectemus. Sed, spero, meliore fato totus vivet Palmerius, quàm Prosper, cujus prior ac melior operis pars planè deperiit. Quippe integrum Palmerii Chronicon MSum habet antiquitatis omnis, & amantissimus, & intelligentissimus, Laurentius Pignorius Patavinus. Fuit is codex olim Joannis Aretini Tortellii, de quo paullò pòst loquemur. Venio ad ipsum Palmerium. Hic, cùm revocare ea nollet, quæ libro de Angelis scripsisset, flammis exustus fuit; ut Joannes Tritthemius quidem in catalogo refert, atque ex eo Genebrardus. Video, mirorque, silere hoc Philippum Borgomatem, cùm ejus vitæ cursum exponit in Chron. Suppl. ad annum CIƆCCCCXXXIX. Mirum quoque, tacere Raphaëlem Volaterranum Comm. Urb. lib. XXI. ubi Palmerium hunc ait maximâ rerum cognitione, ac prudentiâ valuisse:
atque

atque ad ultimam pervenisse senectutem. Poterat tamen ea res, utpote in Italia gesta, notior esse hominibus Italis, quàm Tritthemio Germano. Sed fortasse caussas suas habuere, & Bergomas, & Volaterranus, cur silentio mallent præterire, quòd hominis eruditi, beneque meriti de literarum studiis, nomen ac gloriam labe non exiguâ aspergere videretur. Aut fortasse Tritthemio imposuit fama, quæ inventis gaudet addere. Sanè Paullus Jovius dicere est contentus, *cùm de divinis perperam incautè locutus, in heresis Arrianæ suspicionem incidisset, librum ejus ex Theologorum sententia damnatum crematumque.* De auctore autem combusto, nihil addit. Uti nec alter Italus, & quidem civis ejus, ac coætaneus, Ugolinus Verinus lib. II illustratæ Florentiæ, ubi, dum æquales suos recenset, ita canit:

Te quoque, Palmeri, quamquam te ceperit error
Spirituum, haut parvo tamen es celebrandus honore.

Quomodo sanè locutus non esset, si ob hæresin combustus foret. Horum igitur sententiæ penitus accedimus. Tritthemium tamen, ut aliàs ferè, ita hac etiam parte sequi maluit Joannes Rioche, Minorita, in compendio historico. Quid mirum in eo, qui non tam inter scriptores, quàm exscriptores, qualemcumque mereatur locū.

Itidem primis Frederici III temporibus floruit JO. BAPTISTA PAIARINUS Vicentinus, qui (ut ex Felici Osio accepi) sex Vicentinæ historiæ libros reliquit. Quorum primus ab V. C. exorsus, pertingit usque ad annum cIↃccccIV. Proximus progreditur ad annum usque cIↃccccxxxv: qui liber, priori longè brevior, *De Fidelitate* Vicentinorum inscribitur. Tertius tractat de ambitu & situ Urbis, atque agri ubertate. Quartus refert urbis Vicentinæ viros illustres, seu literis, seu armis. Quinctus est de familiis exstinctis; vel quorum vix memoria supersit. Postremus est de nobilibus familiis. Quamvis autem historiam suam non perduxerit ultra annum cIↃccccxxxv: tamen certum est minimum XXIII annis post superfuisse. Ut ostendunt quæ de temporibus suis refert extremo libro II, deque Oratione in laudem Bartholomæi Pajarini à Francisco Diedo habita anno cIↃccccLVIII.

Eodem imperante, nempe circa annum cIↃccccxxx vivebat LUDOVICUS MARCHENTUS Veronensis. Hic carmine Hexametro descripsit, ac celebravit pugnam & victoriam Stephani Contareni, classi Venetæ præfecti super lacu Benaco contra Philippi Mariæ Vicecomitis duces. Opus hoc lucem necdum vidit; Sed

ejus mihi indicium fuit ex historicorum Veronensium indiculo, quem exarârat Alexander Becellus, Veronensis cancellarius.

RENATUS Andegavensis, Siciliæ & Neapolis rex, filius Ludovici II, rexit anno CIↃCCCCXXXIV. Descripsit Andegavensem comitatum, & Provinciam, Galliæ regiones. Auctor hujus Franciscus Crucemanius in bibliotheca sua Gallica.

CAROLUS ARETINUS *vir omni laude præstantissimus* vocatur Poggio Florentino, initio historiæ disceptativæ, Utrum vocans, an vocatus ad convivium gratias agere debeat. Ac similiter extollitur ab eo secunda in Philelphum invectiva. Malè voluit Philelpho, qui de insidiis ab eo honori sui strictus conqueritur epistola ad eum exarata anno CIↃCCCCXXXIII. Epistola etiam sequenti, quæ est ad Nicolaum, vocat eum versutam, & maleficam vulpeculam; item hominem perditissimum, ac depravati, corruptique judicii. Hic Aretinus non inter oratores modò, sed historicos etiam, reponitur ab eo, qui natales, & emortuales dies, in Germania nuper non aspernanda industriâ collegit. Atque obiisse ait anno CIↃCCCCXLIII, ætatis LXXIV.

HIERONYMUS VALLIS, Patavinus medicus, orator, ac poëta, claruit anno CIↃCCCCXLIII, ac præter alia, versu gesta Patrum condidit: quemadmodum indicat ipse, cùm ait,

Te duce, gesta patrum cantavi; te duce, feci
Vivere perpetuâ posteritate viros.

Laudat Gesnerus in bibliotheca sua. Legatus à Senatu Veneto Romam missus, non sine veneni suspicione obiit anno CIↃCCCCXLIII. Effigiem ejus ad vivum expressam Patavii in æde Eremitarum videre est, Scardeonio teste libro III rerum Patavinarum.

Circa annum CIↃCCCCXLV claruit JOANNES MARCHANOVA Patavinus, Philosophus, medicus, ac poëta. Opus is reliquit de antiquitatibus: quod MSum superest Patavii in bibliotheca Canonicorum regularium S. Joannis in Viridario: ubi & omnis penè ejus suppellex libraria adservatur, & effigies quoque in pariete depicta comparet. Præterea, ut ipse indicat, egit de dignitatibus Romanorum, & de triumpho, & rebus militaribus. Vide Scardeonium lib. II cap. II.

ALPHONSUS TOSTADUS, Hispanus, episcopus Abulensis, ac præterea Hispaniarum regis consiliarius, item major referendarius (quæ triplex dignitas, nec antè, nec postea, unum in hominem collata fuit) floruit anno CIↃCCCCXL; ac, præter vastos illos in

Scriptu-

Scripturas commentarios, varia etiam opuscula edidit, interque ea descriptionem terræ Sanctæ. Etiam commentariis in Genesin passim meminit commentariorum suorum in Chronica Eusebii. Sed eos patriâ dicitur linguâ exarâsse. Hujus Tostadi luculentum exstat elogium apud Alphonsum Garsiam Matamorum Hispalensem *a*: *Ex tam infinita doctorum hominum multitudine, quantam hac ætas habuit, nemo citra controversiam ad Alphonsi Tostadi, episcopi Abulensis, laudem adspiravit: cui si alio, quàm suo seculo, vivere contigisset: neque Hipponi Augustinum, neque Stridoni Hieronymum, nec alium quempiam ex illis proceribus Ecclesiæ antiquis, nunc invideremus. Excellentis vir ingenii fuit, & admirandæ memoriæ; divinæ etiam sapientiæ, & antiquitatis peritissimus: dignus fortasse, qui post quatuor Ecclesiæ doctores, cum Isidoro, & Thoma, de quinto loco certaret. Quod si purior quædam, splendidiorque consuetudo loquendi suis temporibus fuisset: non dubito, quin posteriores omnes in sui admirationem esset conversurus.*

a Libro de Hispaniæ claris viris, atque Academiis: quos legas T. 2. Hispan. illustr.

JOANNES ARETINUS, cognomento TORTELLIUS, Caroli Aretini, qui post Leonardum Aretinum scriba Florentinorum fuit, frater, Romanæ Ecclesiæ subdiaconus apud Eugenium IV, postea Nicolao V à cubiculi cura & consiliis, præter grande de Orthographia volumen, etiam Athanasii vitam, ex variis, Eugenii postulato, consarcinavit: ut, præter Jovium, auctor est Volaterranus lib. XXI Anthropol. ubi & hosce Aretinos fratres *nobilia illius temporis ingenia* appellat. Habes eam Athanasii vitam apud Wicelium in Hagiologia. Præterea Appianum prope ad verbum Latinè interpretatus fuit, ut monet Jacobus Bergomas Chron. Suppl. lib. XV ad an. CIↃCCCCXLIX. Planè autem censeo, eundem esse Joannem, archipresbyterum Aretinum, qui consignavit vitam S. Zenobii, episcopi Florentini, B. Ambrosii æqualis. Præter cætera quippe ætas optimè convenit. Nam ipse in extremo ejus vitæ refert, se præsente factam esse translationem corporis S. Zenobii anno Chr. CIↃCCCCXXXIX. Exstat apud Surium ad XXV Maji.

Joanni Tortellio summus ejus amicus jungatur LAURENTIUS VALLENSIS, Canonicus, ac patritius Romanus, qui Tortellio huic sex Elegantiarum libros dicavit. Meminimus ejus hoc loco, non modò quia Herodotum, & Thucydidem, Latinè verterit: sed etiam quia fecerit libros III de rebus gestis à Ferdinando, Aragonum rege; qui cùm Parisiis prodiere, tum in Germania Tom. I Hispaniæ illustratæ. Sed, ut bene judicat Jovius, *opus hoc eo styli charactere perscripsit, ut ejus minimè videri possit, qui cæteris elegantiarum præ-*

 cepta

cepta tradiderit. Plura de eo ibidem Jovius. Erasmus de eo sic in Ciceroniano: *Valla propius accedit ad curam & subtilitatem Quinctiliani, quam ad illaboratam Ciceronis facilitatem; etsi cæteris* (Aretino, Poggio, aliis, de quibus proximè dixerat) *elimatior, puriorque.* De eodem ita Floridus Sabinus apologia adversus calumniatores linguæ Latinæ: *Laurentio Vallensi quemnam in hac arena præponamus, non video: nemo melius, constantiusque grassantem extinxit barbariem. Atque ut aliqui illum styli elegantia vicerint, qui tamen Latinam linguam æque juverit ad hæc tempora non exstitit.* Plura de eo legere ibidem poteris adversus viri insectatores. Ab rege Arragonum ejectum venisse Romam ait Poggius secunda in eum Invectivâ. Idem *a* exprobrat ei, quòd Neapoli ab hæreticæ pravitatis inquisitoribus igni fuerit adjudicatus: sed eum Regis misericordia liberatum, tum operâ doctissimi viri Vernandi Cordubensis. Et sanè à Francisco Philelpho etiam commonitus est satyra luculenta, ut nisi vitæ suæ satur sit, abstinere velit à perstringendis sacri ordinis viris, ac similibus scribendis, uti illa adversus Donationem Constantinam. Satyra ea exstat Hecatostichorum lib. I I, sat. I V. Obiit Romæ, ac sepultus in sancti Joannis templo in Laterano, ubi ejusmodi legitur inscriptio *b*: *Laurentio Vallæ, harum ædium sacrarum canonico, Alphonsi regis, & Pontificis Max. secretario, Apostolicóque scriptori, qui sua ætate omnes eloquentia superavit, Catharina mater filio pientissimo posuit. Vixit annos* L. *Obiit anno* MCCCCLXV *Augusti Cal.*

a *fol* 87. *b. &* 93. *a.*

b *Apud Fabriciū in Roma pag.* 183.

Laurens Valla jacet, Romana gloria linguæ;
Primus enim docuit qua decet arte loqui.

Adhæc etiam tempora pertinet auctor incertus Chronici Patriarchalis, quod MSum apud Utinenses exstat. Orditur à Christo nato, & pergit usque ad annum CIƆCCCLXXXVII. Quemadmodum indicio mihi syllabus Utinensium historicórum, Venetiis transmissus, ab Illustrissimo, & Amplissimo Dominico Molino.

BENEDICTUS MORANDUS refertur à Leandro Alberto inter illustres historicos Bononienses. Condidit pro Bononia sua opus adversus Senenses. Etiam adversus Laurentium Vallensem duas edidit invectivas, quibus Valla respondit.

His etiam temporibus fuit BENEDICTUS DE ACCOLTIS, patria Aretinus. Natus fuit anno CIƆCCCCXV. Libros emisit IV de bello à Christianis contra barbaros gesto, pro Judæa, & sancto Christi sepulchro recuperando. Editi sunt in Germania à Roberto Wintero, ac iterum Florentiæ, anno CIƆCXXIII. At diversus ab

hoc

hoc Benedictus de Accoltis, itidem Aretinus, sed archiepiscopus Ravennas: qui à Clemente VII anno cIↃIↃXXVII, Cardinalis est creatus tit. S. Eusebii; vir & ipse doctissimus, cujus luculentum elogium habes apud Lilium Gyraldum de poëtis sui temporis. Ac Leander Albertus in Italia sua cum ista scriberet (edidit autem opus hoc suum anno cIↃIↃL) superesse etiam ait: atque addit, avum ei fuisse Petrum de Accoltis Aretinum, qui episcopus Anconitanus fuit, atque à papa Julio II, an. cIↃIↃXI creatus est Cardinalis itidem tit. S. Eusebii. Hæc duos Benedictos Accoltos Aretinos temporibus differre satis indicant.

Tum etiam claruit ANDREAS DOMINICUS FLOCCUS Florentinus. Erat is discipulus Emanuelis Chrysoloræ, & inter eloquentes sui ævi viros numeratus fuit: ut est apud Raphaëlem Volaterranum lib. XXI Comment. Urban. Interque eos, qui Florentiam eruditione sua illustrarint, reponitur quoque à Leandro in descriptione Italiæ. Scripsit ad Brandem, Cardinalem Placentinum, libros duos de potestatibus Romanorum: qui sub Fenestellæ nomine excudi solent. Sed Andreæ Dominici Florentini nomen præfert & MSus codex Oxonii in bibliotheca Lincolniensi: ut est in catalogo Thomæ Jamesii. Nimis severum censorem agit Thomas Demsterus paralipomenis in Rosini lib. III, cap. II, ubi ait opusculum id esse æternis tenebris suo judicio damnandum. Nam pro seculo, quo scriptor vixit, est libellus bonus. Atque utinam nunc quoque deteriores nulli prodirent libri. Plura de eo diximus lib. I, cap. XIX.

JANNUTIUS MANETTUS, sive, ut eum Leander Albertus vocat, *Ianettus Manetus*, discipulus erat Emanuelis Chrysoloræ, condiscipulus Dominici Flocci. Senator fuit Florentinus. Equestri dignitate ornatus est à Nicolao V. Legationes varias ad reges, principesque, atque etiam Pontificem M. obiit. Vir erat trium linguarum peritus: ut qui ex Hebræo Psalterium, ex Græco Isagogen Porphyrii, & Aristotelis categoriarum librum verterit. Multa etiam alia illi debemus: interque ea libros VI de illustribus longævis; de vita Nicolai V Pont. M. libros IV, qui Romæ in bibliotheca Vaticana, & Pisauri in serenissimi Ducis bibliotheca, adservantur; historiam de rebus Genuensibus lib. II; laudationem Genuensium, quæ MSa Oxonii exstat in bibliotheca Collegii Novi; historiam Pistoriensium lib. III, quam edidit, cum Reipubl. Florentinæ nomine Pistorium gubernaret; vitam Alphonsi regis, quam

non absolvit. Item vitam Socratis, Senecæ, Plutarchi, Dantis, & Bocacii: quarum duæ primæ exstant Cæsenæ in bibliotheca Franciscana. De eo sic canit Ugolinus Verinus lib. 11 Florentiæ illustratæ:

Est quoque JANNOCTI *celeberrima fama trilinguis,*
Plurima qui Hebræo de fonte volumina vertit
In Latium, & nostris dedit hæc noscenda MANETUS.

Ubi pro *Iannocti*, uti Parisina habet editio, malim *Iannotti*, cùm Italis sit *Giannotto:* unde verum nomen sit *Iannottus*, vel *Iannotius:* ut fortasse etiam apud Leandrum in Thusciæ descriptione a ubi *Iannetus* vocatur, *Iannotus*, vel *Iannotius*, debeat reponi. Natus est Florentiæ anno CIϽCCCXCVI, IX Kal. Jul. Obiit Neapoli anno CIϽCCCCLIX.

a Pag. 70. edit. Colom. an. 1567.

BARTHOLOMÆUS VERONENSIS, Abbas monasterii S. Nicolai de litore Venetiarum, congregationis S. Justinæ de Padua, claruit circa annum CIϽCCCCXL. Hic locum meruit Chronico monasterii sui, ab ejus primordiis ad sua usque tempora perducti: quod in monasterii ejus archivis servatur.

Imperante Frederico III Austriaco, vixit quoque ille, qui in literas retulit vitam æqualis sui S. Bernardini Senensis, ordinis S. Francisci, quam habes apud Surium ad XX Maji. Obiit autem Bernardinus anno CIϽCCCCXLIV.

Etiam eodem imperatore, imprimis Nicolai V, Callisti III, Pii II, Pontificum temporibus, latè nomen suum diffundebat FRANCISCUS CONTARENUS, Venetus, vir, ut natalium splendore, ita variâ admodum eruditione, ac prærerea rebus gestis, maximus. Philosophiam in inclyta Patavinorum Academia, magnâ cum laude professus fuit. Etiam Venetiis missus est legatus ad Pium II Papam. Ac in dissidio Senensium cum Florentinis, Venetæ Reip. legatus, exercitum duxit in Hetruriam, ut opem Senensibus ferret; quorum libertas virtute ejus aliquamdiu strenuè est defensa. Quemadmodum pleniùs cognoscere licet ex libris tribus, quos ipse composuit de rebus adversus Florentinos, ac Ildibrandinum Ursinum, Comitem Petilianensem, à Senatu Veneto, rege Alphonso, & Senensibus in Hetruria præclarè gestis. Orditur inde, ubi Bartholomæus Facius desierat in commentariis suis de rebus gestis Alphonsi, regis Neapolitani. Eaque est caussa, cur Joannes Michaël Brutus, cùm prius Facii illud volumen edidisset, postea etiam egregium hoc Contareni opus, propemodum jam obli-

oblivione sepultum, publici juris fecerit. Plura de eo si voles, adi Elogia Contarena, quæ scripsit clariss. & doctissimus amicus noster, Balthasar Bonifacius, ac illustrissimo inscripsit, Dominico Molino, viro egregiè de me, ac plurimis hominibus eruditis, & merito, & merenti: quem verè Palladium Musarum, ac præsidium, & tutelam omnis doctrinæ dixeris.

JOANNES ANTONIUS CAMPANUS, quem mater rustica, opere fessa, in agro sub lauro peperit, primùm ovibus pascendis à patre destinatus erat: postea, æditno sacerdotis famulans, se Latinis exercuit literis, exinde pueri nobilis Neapoli pædagogus, postilla Perusinæ scholæ præfectus fuit, atque ab iisdem civitate donatus: ac tandem Episcopus Aretinus in conventu Ratisponensi coram Frederico III, & principibus Germaniæ, oratione luculenta suasit bellum adversus Turcas. Unde ætas ejus satis liquet. Uti & inde, quòd in funere Callisti Papæ III orationem habuit, quæ exstat: quodque à Pio II Episcopatus honorem est adeptus: ac à Paullo II ditatus, atque à Sixto IV in exilium ejectus est. Sub quo prope quadragenarius juxta Senas, sibi ob memoriam Pii II gratissimas, anno obiit CIƆCCCCLXXVII. Præter epistolas, (quarum aliquæ reperiuntur in volumine epistolico Jacobi Picolominæi, Cardinalis Papiensis, ubi se simpliciter Campanum appellat: nec aliter à Picolominæo vocatur in literis ad eum exaratis) præter, inquam, eas, & alia quædam, scripsit vitam Pii II Pontif. M. quæ ejus Papæ operibus præmittitur. Item composuit libros sex de vita, & rebus gestis Andreæ Brachii Perusini, fortissimi ducis. In quibus illud culpat Jovius, *quòd rerum gestarum fidem poëticâ adulatione corrumpat.* Vide de eo Raphaëlem Volaterranum lib. XXI Anthropolog. Lilium Gyraldum dial. I. de poëtis sui temporis, & Paullum Jovium in elogiis: quorum hic Interamnatium fuisse episcopum ait; ille autem Prætutinorum, sive Prætutianorum: nempe sedes episcopalis fuit Interamnii Prætutianorum oppidi, quod vulgò à circumfluo Nare fluvio Terami, vel Terani vocatur.

Etiam hic locus fuerit PETRO CANDIDO DECEMBRI: qui, postulato regis Alphonsi, Latinè vertit Appianum Alexandrinum. Quamquam, sive ob Græci exemplaris vitium, sive alia de caussa, parum ei feliciter hoc negotium successerit: ut omnino jure Sigismundus Gelenius novam interpretationem fuerit aggressus. Feliciùs idem descripsit vitam Philippi, Vicecomitis Mediolanensis: in qua tamen ipsa quid jure requiratur, Jovius in Elogiis docebit.

bit. Papæ Nicolai v Magister brevium fuit: ut de eo auctor est Volaterranus. Exstat ad eum Philelphi epistola anno scripta CIↃCCCCXLV: ubi vocat Petrum Candidum Leucum Decembrem. Quod miror, cùm λευκὸς idem sit, ac *candidus*. Idem Philelphus epistolâ ad Georgium Platum anni CIↃCCCCXLIX ait, hunc Decembrem esse hominem naturâ maledicum, & inimicissimum bonis viris, & eruditis omnibus. Nempe inter Philelphum & Candidum simultas intercessit. Opibus non mediocriter à Francisco Sfortia auctus, obiit Mediolani octogenarius.

Fuit iisdem temporibus HORATIUS ROMANUS, sive, ut MSus codex habet, *Oratius poëta*. Hic ille est qui precibus à Nicolao V pontifice exoratus primus Iliada Homeri transtulit Latinè. Idem poëma condidit libris II, cui nomen Porcaria. Est id de conspiratione Stephani Porcarii, sive Porcii adversus Nicolaum v Pontificem. Quam conspirationem & Sabellicus describit Histor. Ven. lib. XXVII. Dedicavit hoc poëma ipsi pontifici Nicolao. Præfatio gemina est, prosa una est, altera ad pontificem versu elegiaco. Poëma ipsum sic incipit,

Insidias patriæ qui struxit, & arma parenti,
Ipse parens refer, & sceleri si Roma nefando
Annuerit: tenues nam si fragor impulit auras,
Romulios iterum formidat curia raptus.
Tu potes obscuris fulgorem, & lumina cæcis,
Incertisque fidem, levibus dare pondera rebus.

Etiam elegiam reliquit, cujus titulus *Venus aurea*. Item aliam ad Franciscum Sfortiam ducem Mediolanensem: quæ incipit,

Dive virûm lapsura Italis qui sceptra tueris,
Quo duce fulgorem Cæsaris orbis habet.

Scriptor est non aspernandus plane: sed qui sordidi aliquantum trahat ab ævo quo vixit. MSo ejus codice usus sum ex bibliothecâ doctissimi, & amicissimi Viri, Arn. Buchellii J.C. Ultrajectini.

Tum quoque claruit GUARINUS, sive, ut aliis dicitur, *Varinus*, VERONENSIS. In Græcis auditor fuerat Emanuelis Chrysoloræ. Priùs Venetiis, hinc Ferrariæ, (unde & FERRARIENSIS quibusdam nuncupatur) magno cum auditorum applausu humaniores literas docuit. Scripsit vitas Platonis & Aristotelis: quæ subjunguntur translationi vitarum Plutarchi editæ Basileæ ab Michaële Isengrinio anno CIↃIↃL. In eodem opere habes vitas varias à Guarino Latinè versas; puta Fabii, Marcelli, Philopœmenis, T.

Quin-

Quinctii Flaminini, Lysandri, Syllæ, C. Marii, Eumenis, Niciæ, M. Crassi, Alexandri M. Dionis, M. Bruti, & Euagoræ. Item vertit Plutarchi parallela minora, quam versionem cum nonnullis Leonardi Aretini Ascensius excudit. Etiam, æmulatione æqualis sui Gregorii Tiphernatis, (qui ea, quæ de Asia scripserat Strabo, Latinè verterat) ipse illa, quæ de Europa idem prodiderat, transtulit. Elogium ejus habes apud Leandrum in descriptione Veronæ. Eloquentissimum virum appellat Philelphus Epistola ad Flavium Blondum anni CIↃCCCCL. Poggio Florentino secundâ in Philelphum invectiva judicatur *vir doctissimus, atque humanissimus: cujus studia, & præstans doctrina, plurimum Italis profuerint*. Valla quoque, ut est apud eundem Poggium primâ in Vallam invectivâ, eum & Leonardum Aretinum sui temporis doctissimos ajebat. Obiit Ferraræ anno CIↃCCCCLX, die IV Decemb. Vide & de eo Ja. Philippum Bergom. lib. XV. ad an. CIↃCCCCXIX. Et Tritthemium in Catal. Filium virtutis paternæ æmulum reliquit: ut Jovius in Elogiis testatur.

BLONDUS FLAVIUS, Forojuliensis, Eugenii IV, pluriumque Pontificum Romanorum secretarius, scripsit Romæ triumphantis libros X; quod opus dedicavit Pio II Pontifici: adhæc Romæ instauratæ libros III, quos inscripsit Eugenio IV: item Italiæ illustratæ lib. VIII. Tum autem historiarum decades tres ab inclinato Romanorum imperio, hoc est anno CCCC, usque ad annum Chr. CIↃCCCCXL: non autem CIↃCCCC, ut est apud Davidem Chytræum, Genebrardum, & Bellarminum. Agit enim postremo libro de schismate Felicis Antipapæ contra Eugenium, quod incidit in annum CIↃCCCCXXXIX. Aliquot annis pòst demum commentarios suos edidisse, arguit, quòd meminit mortis Callisti III, qui anno obiit CIↃCCCCLV. MSus exstat Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Oxonii in bibliotheca Balliolensi est MSus *Blundius de Cosmographia Italiæ*. Blondus, an alius, signetur, melius dicent, qui videre. Ad honorem Blondi non parum pertinet, quòd scripta illius in epitomen contrahere dignatus sit Pius pontifex. Dictione est non admodum cultâ: ut etiam Volaterranus agnoscit: sed de antiquitate tamen, utcumque interdum aliquid humani patiatur, sanè pro ætate, qua vixit, optimè meretur. De eo sic Jo. Gobellinus Commentariorum Pii II P. M. lib. XI. *Pridie nonas Iunias hujus anni* (signat autem CIↃCCCCLVIII) *Blondus Flavius obiit, historiarum scriptor egregius, natione Foroliviensis; qui diu apud Pium II. PP. se-*

PP. secretarium Apostolicum gessit, & Eugenio VI *Pont. Max. acceptissimus fuit. Ab Arcadio Honorioque Cæsaribus (quo tempore inclinâsse Romanum Imperium memorant) usque ad ætatem suam, universalem scripsit historiam, opus certè laboriosum, & utile; verùm expolitore, emendatoreq; dignum. Procul Blondus ab eloquentia prisca fuit: neque satis diligenter, quæ scripsit, examinavit: non quàm vera, sed quàm multa scriberet, curam habuit. Siquis aliquando vir doctus, scribendi peritus, opera ejus emendare atq; ornare decreverit, haud parum utilitatis posteris adferet, & seipsum clarum efficiet, multarum ætatum gestis, quæ propemodum sepulta sunt, in lucem redditis. Extant & alia Blondi opera non parvæ utilitatis, quamvis cautè legenda sunt, ne falsa pro veris accipias: in pluribus enim errâsse deprehenditur. Scripsit Italiam illustratam, Romam instauratam, & eandem triumphantem: quam paullò ante obitum absolvit. Mortuus est Romæ pauper, ut philosophum decuit. Patrimonium, quod habuit tenue, dotium caussa inter fœminas divisit: masculis, præter doctrinam, bonosque mores, nihil reliquit, id morienti sat fuit, ejus ætatis filios dimisisse, qui sibi ipsis consulere possent.* Reprehenditur à Georgio Merula lib. x historiæ Vicecomitum. *Hac in parte,* inquit, *nescio indiligentiæ ne Blondum, an magis invidiæ arguam.* De eodem ita Floridus Sabinus apologia adversus L.L. calumniatores: *Blondi Flavii Foroliviensis hoc in negotio summum studium amplectimur, quamvis in scribendo non admodum elegans habeatur: nec desunt, qui ab eo veritatis fidem multis in locis requirant, alioqui non paucis etiam lutulentus fluere visus est.* Romæ obiit, Iovio teste, jam septuagenarius, (imò ultra, ut mox patebit) inque Capitolio juxta Deiparæ templum sepultus est. Nempe in ara cœli ante introitum templi, ubi tale ejus epitaphium, ut est in Fabricii Roma *a*: *Blondo Flavio Foroliviensi, historico celebri, multorum pontificum Romanorum secretario, Blondi quinque filii patri bene merenti unanimes posuere. Vixit annos* LXXV. *Obiit prid. Non. Iunii, anno salutis Christianæ* MCCCCLXIII, *Pio P.M. sibi, natisque favente.* Quos reliquit quinque filios, omnes, ut Leander testatur, egregie fuere literis eruditi.

Item tum clarescebat ALPHONSUS, Carthaginis in Hispania episcopus: quem genuerat antequam ecclesiastici ordinis pars factus esset, Paullus Burgensis, cognomento de S. Maria, ex Judæo Christianus, posteaque Episcopus Carthaginensis, ac tandem Burgensis. Condidit ἀνακεφαλαίωσιν rerum Hispanicarum, Romanorum imperatorum, summorum Pontificum, & regum Francicorum. De hoc opere ita Vasæus Chronici Hispaniæ cap. IV: *Alphonsus à Carthagena, Episcopus Burgensis, Paulli Burgensis episcopi ex-*

legiti-

legitimo matrimonio filius, & in episcopatu successor, præter alia opera scripsit ἀνακεφαλαίωσιν regum Hispaniæ, cùm Roderico Toletano nuper impressam. Non ineptè hanc historiam scripsisse, judicium est Alphonsi Garsiæ Matamori Hispalensis a. Prodiit in lucem typis Wechelianis Tom. I Hispaniæ illustratæ.

ANTONINUS FLORENTINUS, in patria Urbe Archiepiscopus, qui in sanctorum numerum ab Adriano VI, anno cIↃIↃXXIII relatus fuit, claruit imprimis sub Cosmo Medice, ac Reip. Florentinæ nomine legationes sæpe obiit ad Nicolaum V, Calixtum III, & Pium II: præter summam Theologiæ, Chronicon scripsit tripartitum: cujus archetypon Florentiæ in bibliotheca monasterii S. Marci adservatur. Pars prima est ab orbe condito usque ad Constantinum M. & Sylvestrum P. M. altera inde usque ad Henricum VI, & Innocentium III, hoc est, an. Ch. cIↃCXCVIII: tertia hinc usque ad Fredericum III, & Pium II, hoc est, an. cIↃCCCCLIX: quo ipso, VI Non. Maji obiit, ætatis suæ septuagesimò. Vitam hujus Antonini scripsit F. Vincentius Mainardus Geminianensis, Procurator ordinis prædicatorum: qui anno claruit cIↃIↃXXIII, ut verba ista ostendunt: *Quid impedit, ne dicam, in Cosmianam domum pro uno præsulatu, pontificatus duos maximos redisse? Iam tum, cùm tot religiosas ædes, ac templa, à fundamentis excitabatur pronepotum tiaras præsagire: qui Leoni X, qui TIBI etiam, CLEMENS VII, ecclesias, Ecclesiæ principibus parabat.* Exstat ea vita apud Surium quoque T. III ad II Maji. Carmine autem vitam ejus prodidit Ugolinus Verinus, Petri Criniti præceptor. Vide & de eo Franciscum Castell. lib. III de viris illustr. Ord. Prædicat. & Joannem Gobelinum in commentariis rerum memorabilium, quæ temporibus Pii II Pap. acciderunt.

a *Lib. de Hispan. viris claris, atque Academiis, qui est T. 4. Hispan. illustrata.*

Tumulo ejus hi versiculi inscripti sunt:

Hic est ille tuus pastor, Florentia, pro quo
Non cessas mœstas spargere rore genas.
Patribus haut priscis pietate Antonius impar,
Qui scripsit quicquid litera sacra docet.

Gravis auctor vocatur ab Hieronymo Plato lib. II de bono status religiosi, cap. XXIV. In rebus tamen Mediolanensium haut fidei nimium tribuisse ei videtur Georgius Merula Alexandrinus. Nam id nisi est, quid attinebat in syllabo eorum, è quibus in sua Vicecomitum historia profecerit, hunc commemorare istum in modum *Antonino Archiepiscopo, quando varia non jactat.* Cum

alios simpliciter nominare sit contentus. Nempe eò spectavit, quòd Mediolanensium res non satis bonâ fide consignârit. Quo pertinent & verba illa libro septimo : *Parum verè Antoninus Archiepiscopus per factiones depugnatum scribit, & Gibellinos à Gradenico duce stetisse: contra verò Teupolos, atque Quirinos, adjunctis Guelphis, totis viribus, ut principatu illum dejicerent, innixos esse. Nam si certamen aut ordinum, aut factionum, & non pro libertate patriæ fuisset*, & quæ sequuntur.

JOANNES HAGEN, sive DE INDAGINE, anno circiter cIↄcccccxL, ipse annos natus xxv Erphordiæ Cartusianus monachus factus est. Prior fuit, tum prope Stetinum in domo Gratiæ Dei: tum prope Isenacum in Thuringia, in domo S. Elisabethæ. Longè plurima ingenii peperit monumenta: quæ non videntur visa Arnoldo Bostio. Adeò jejunè de eo tractat de Viris illustribus Ord. Carthus. cap. xxviii. At accuratè recenset Theodorus Petreius in bibliotheca Cartusiana. Inter ea est Chronicon triplex. Primum ab orbe condito usque ad an. cIↄcccclxxi. Alterum eo brevius. Tertium brevissimum. Obiit circa annum cIↄccccLxxv, anno monachatus sui xxxv. Alius ab hoc est Joannes de Indagine, cujus chiromantia, physiognomia, & astrologia judiciaria exstant. Nam ille opus suum anno cIↄIↄxxii dicavit Alberto, archiepiscopo Moguntino, & Cardinali Tit. S. Angeli.

AMBROSIUS CONTARENUS, qui ab illustri Venetorum Rep. ad Usuncassanum, Persiæ regem, legatus fuit, scripsit itinerarium in Persiam. Eo complexus fuit, quæcunque memoratu digna contigissent à primo die Quadragesimæ anni cIↄcccclxxiii. quo Venetiis discessit, usque ad xxiv Febr. anni cIↄcccclxxvii, quo Venetias est reversus. Ex Italico Latinè vertit Jacobus Geuderus. Inter Persicæ verò historiæ scriptores Latinos reperitur.

Fuit & tum B. PLATINA, qui utrùm Baptistæ, an Bartholomæi prænomen habeat, non satis convenit: Baptistam vocat Jac. Bergomas in Suppl. Chr. & Albertus Leander in descriptione Lombardiæ Transpadanæ, item Floridus Sabinus apologia contra calumniatores L. L: at Bartholomæum appellat Raphaël Volaterranus lib. xxi, comm. Urb. item Arnoldus Bostius in illustribus Viris ordinis Carthusiani cap. xxi. Atque his planè fidem habemus, non quidem ob majorem dicentium auctoritatem;

ritatem: sed quia epistola ejus ad Jacobum Piccolominæum, Cardinalem Papiensem, sic inscribitur, *Barth. Platina Ia. Cardinali Papiensi.* Ac Piccolominæi ad Platinam epistola (quæ Senæ exarata anno cIɔcccclxix) itidem habet, *Barth. Platinæ.* Patriâ fuit Cremonensis: atque, ut de eo Volaterranus scribit, *cùm F. Gonzaga Cardinale Mantuam venit; deinde factus Xisti Pont. contubernalis, simul ab eo opibus auctus, ædes sibi in Quirinali paravit: ubi & decessit sexagenarius.* Cùm alia posteris prodidisse, tum libros tres de rebus urbis Mantuæ, & familia Gonzagæ, auctor est Conr. Gesnerus. Sed imprimis innotuit opere de vitis pontificum usque ad Paullum II: à quo (quod Volaterrano præteritum miror) in carcerem conjectus, & totis quatuor mensibus detentus fuit, cùm Pomponii Læti, aliorumque eruditorum caussam (qui conjurâsse adversus eum dicebantur) defendendam suscepisset. Opus verò suum dedicavit Xysto, seu Sisto IV, à quo præfectus erat bibliothecæ Vaticanæ. Ab hoc Sixto Pontifice, Pontificum XIV historiam usque ad Pium V, Platinæ adjecit Onuphrius Panuinus. Obiit Platina Romæ pestilentiâ anno cIɔcccclxxxi, uti idem Bergomas, & Maffæus in Chronicis, testantur. Fuisse tum sexagenarium, præter Volaterranum etiam Leander tradit loco antè memorato. Ubi & eum ab eloquentia, & doctrina singulari, commendat. Volaterrani de eodem judicium hujusmodi est, *virum fuisse gravem, & procul mendacio, eoque admiratione digniorem, quòd jam provectâ ætate, ac tirocinio posito, quod totum militiæ prius tradiderat, literas didicit.* Erasmus de eo sic scribit in Ciceroniano suo: *In historia valiturus erat, si nactus fuisset argumentum felicius. In optimo cive, & panegyrico nonnihil accedit ad Ciceronis imaginem, sed tanto intervallo, ut hoc nomen non promereatur eruditorum calculis: alioqui vir doctus, facundus, &, ni fallor, bonus.* Floridi Sabini opere, quo ante dixi, tale judicium est; *Summorum pontificum vitam eleganter scripsisse, eoque immortalem sibi gloriam peperisse.* Mirum autem, post Pontificum vitas de re culinaria scribere voluisse. Quod epigrammate quodam festivè ridet Actius Syncerus.

NICOLAUS PEROTTUS, natus Saxoferrati (quæ & Bartoli J C. patria fuit) archiepiscopus Sipontinus, vir Græcis Latinisque literis pereruditus; ut de eo judicat Leander, & monumenta ejus testantur, claruit anno cIɔcccclx. Disertissimum virum nominat Philelphus epistola ad Albertum Zancarium anni

cIↄccccLIII. Laudes Frederici III complexus fuit. Item postulato Nicolai Pontificis primos quinque Polybii libros vertit Latinè. Eam translationem excudit Aldus. Inimicitias unà cum Angelo Sabino exercuit adversus Domitium Calderinum; atque Angelum, cùm adversus Calderinum scriberet, adjuvit. Ac Domitius quidem, cùm in scriptis suis utrumque reprehendit, Perottum Fidentini, Angelum autem Brothei nomine designat: ut est apud Gyraldum dialogo de poëtis sui seculi. Quid vero in eo laudabile, quid culpandum sit, optimè dicet Casaubonus præfatione ad lectorem, quam Polybio suo de prioribus historici hujus interpretibus præmisit. Inter alias culpas est, quòd sæpe Livium exscribens dicat, quæ Polybius non dicit. Senex juxta Sentinum in villa, cui à securo otio Fugicuræ nomen dederat, curare ipse res desiit humanas. Plura de eo Jacobus Bergomas lib. xv ad an. cIↄccccLIV, Raphaël Volaterranus Urbanorum Comm. lib. XXI, & Paullus Jovius in elogiis doctorum virorum.

FRANCISCUS PHILELPHUS Anconitanus, eques auratus, & poëta laureatus, Emanuelis Chrysoloræ gener, Palæologi imperatoris Constantinopolitani ad Pontificem, & Italos principes, legatus. Gener fuit Emanuelis Chrysoloræ, ut ipse ait Philelphus hecatostichorum lib. IX. sat. VIII, & epistola ad Nicolaum ann. cIↄccccxxxVIII. Nomen conjugi Theodora Chrysolorina: quæ decessit Mediolani anno cIↄccccxLI: ut ipse scribit ad filium Joannem Marium. Latinas Græcasque literas docuit (ut Leander in Piceni descriptione ait) Bononiæ, Romæ, Mediolani, Florentiæ, Patavii, & Mantuæ. Bononiam venit anno cIↄcccc-xxVIII, ac facultatem oratoriam & mortalem philosophiam salario aureorum CCCCL: quorum trecenti solvebantur ex ære publico: centum & quinquaginta ab Lodovico Alamando, Cardinale Alatensi, Pontificis legato: ut ipse auctor est Philelphus epistola ad Jo. Aurispam. Florentiam ivit anno cIↄccccxxIX, extremo mense Martio, ut indicat epistola ejus eo anno Florentiæ scripta ad Antonium Luscum Pontificis secretarium. Salarium hic ei aureorum quingentorum, ut liquet ex epistola ad Joannem Lamolam. Mediolanum profectus anno cIↄccccxL mense Januario, ut ait epistola ad Bornium Salam: eo, ut refert ad Honorium Strozam, à duce inclito Philippo Maria vocatus erat, ac sub tribus etiam ducibus, qui postea rexere, eo in genere vitæ perseveravit. Præter duos conviviorum libros (quos etiam Ludovicus Vives ab historiæ, & antiquitatum,

atque

atque item philosophiæ cognitione, impense laudat) reliquit Sforciados libros, quibus *æquat dicta factis, & de rebus bellicis canit quodammodo bellicum*: ut eo de opere ad Philelphum ipsum in epistolis suis loquitur Jacobus Picolominæus, cardinalis Papiensis. In iis scribendis versabatur jam anno CIↃCCCCLII, ut cognoscimus ex literis ad Xenophontem Tolium missis eo anno. Primùm octo tantum fuere, quibus nonum adjecit postea. Eum anno edidisse CIↃCCCCLXXIII, cognoscimus ex ejusdem Piccolominei alia ad hunc Philelphum epistola. Ipsius Sfortiæ jussu hoc opus scripsisse, Jovius auctor est in Sfortiæ elogio. Præterea in literas retulit vitam Nicolai Papæ v, ut Tritthemius ait; pro quo apud Gesnerum legas, S. Nicolai Pontificis: at apud Possevinum ἀθλᾶς S. Nicolai. Transtulit quoque Xenophontis Cyropædiam: item Plutarchi Thesea, Othonem, & Galbam. Etiam postulato Gerardi Landriani, Cardinalis Comensis, transtulisse videtur Philonem de vita Mosis; ut indicat epistola ab eo ad Landrianum hunc exarata Mediolani an. CIↃCCCCXL. Quæ præterea reliquerit, cognosces ex Chron. Suppl. Jac. Bergomatis lib. XV, & Tritthemio in Catal. Vide præterea de eo Volaterranum lib. XXI. Multa etiam de vita sua ipse refert Philelphus epistolâ ad Piccolomineum, quæ incipit, *Posteaquam præstanti Archiepiscopo Mediolanensi.* Illud sanè ridiculũ, quod de eo à Paullo Jovio proditum est; Cùm de modulo syllabæ contentio ei foret cum Timotheo Græculo: atque ità convenisset, ut si vinceretur, pecuniâ ipse lueret errorem: sin vinceret adversarius, barbam sibi totam sineret recidi: victor usque adeò fuerit inexorabilis, ut barbam eâdem redimi pecuniâ minimè pateretur: sed misello Timotheo, non sine ludibrio, eam novaculâ abradi totam necesse foret. Tres ei testes fuisse, proditum est, ut ait Cœlius Rodiginus Antiq. Lect. lib. XVII cap. XII. Exstant in eum tres invectivæ Poggii Florentii, quibus & genus, & mores mirè exagitat, ac persuadere conatur, fuisse nequissimum, & plurimis vitiis contaminatum. Luculentum Philelphi elogium exstat apud Alexandrum ab Alexandro. Quid etiam de eo senserit Erasmus, ex Ciceroniano ejus cognoscere potes. Eidem in vita B. Hieronymi operibus ejus præfixâ, dicitur *vir quidem eruditus; sed interdum plus satis φίλαυτος*. Floridus Sabinus hunc in modum de eo scribit apologia in calumniatores Linguæ Latinæ: *Franciscus Philelphus multa scripsit, ut orator, & poëta: de cujus epistolis, dialogis, & orationibus, aliisque solutæ orationis monumentis, diversæ sunt doctorum sententiæ. Plurimi*

rmui enim judicium ei defuisse volunt: alii tumidum eum, plenumque; alicubi exilem, persæpe aridum, jejunumque arbitrantur, licet sibi vel maximè placentem: doctus tamen fuit, & magna ausus. Florentiæ, vel, ut alii volunt, Bononiæ, non quidem nonagenarius, ut nonnulli prodidere; sed tamen octogenario major decessit. Nam natus fuit anno CIↃCCCXCVIII., VIII Kal. Sept. at obiit an. CIↃCCCCLXXXI: ut etiam est apud Christianum Massæum Chronici sui lib. XIX. Filium habuit vehementis ingenii grammaticum, Marium Philelphum, quem studiorum caussa Constantinopolim misit pater: sed conquestus evasisse indoctiorem, quàm venerat: ut cognoscimus ex epistola ad eum Constantinopolim scriptâ anno CIↃCCCCXLI. Idem Venetias honorificè vocatus ad docendum ibi Oratoriam, ac philosophiam, quod anno contigisse CIↃCCCCLX, constat ex literis patris ad Petrum Eutychium. Postea, ut apud alios lego, Mantuam vocatus à Frederico Gonzaga, literarum ibi studia professus fuit, atque inibi reliquit aliquot ingenii sui monumenta: atque anno unò ante patrem terris excessit. Fallitur enim Jovius, qui post parentem diem suum obiisse arbitratur. Filium hunc rhytmis, ac cantilenis inclaruisse, à Paullo Langio refertur in Chronico Citizensi. Etiam alterius filii, cui nomen Xenophonti, meminit epistolâ ad Franciscum Patricium, & alterâ ad Antonium Michaelem: utráque anni CIↃCCCCLI: item aliis ad alios eopsdem anno, & seqq. exaratis. Imò ternas ad ipsum Xenophontem literas habemus anni CIↃCCCCLII; binas anni CIↃCCCCLVI, & alias deinceps missas. Meminit & filiæ Angelæ, ejusque desponsatæ. Habuit & alterum filium, nomine Cyrum, Lilio Gyraldo notum; ut apud eum est dialogo de poëtis sui seculi. Uterque filius ei natus fuit ex Chrysoloræ, doctissimi hominis Græci, filiâ: ut ibidem legas. Ubi & reperies, quid de Philelphi patris πολυγραφίᾳ, & filii Marii ingenio, judicârit.

ANTONIUS PANORMITA, Siculus, vir Philippo Mediolanensium principi gratissimus, publicè octingentis aureis annuis docuit studia literarum. Postea, ut quoque est apud Raphaëlem Volaterranum, Alphonso regi epistolarum magister fuit; deque ejus dictis ac factis edidit libros IV. Eos verò Æneas Sylvius, qui iisdem temporibus vixit, commentariis illustravit. In quibus dicta, factaque Alphonsi memorabilia sigillatim comparat, cum Cæsarum, Principumque Germanorum, & aliorum

rum apophthegmatis. Utrumque opus, seorsim antea excusum χωρὶς ἀλλήλως, atque emendatius in Germania *a* prodiit cura Marquardi Freheri, V. Cl. Panormita hic à Bartholomæo Facio initio lib. de humanæ vitæ felicitate *poëta, atque eques præclarus* nominatur: & mox, *clarus & singularis poëta, & jurisconsultus*. Ac paullò pòst ait Sigismundo Imp. laurea donatum corona, more majorum, quæ res usque ad id tempus contigisset nemini. Exstat ad eum Philelphi epistola anno scripta cIↃCCCCXL, & alia anni cIↃCCCCLVIII. Elegantiarum pater vocatur à Joviano Pontano, qui & eleganti carmine mortui memoriam est prosecutus. Vide & quæ de eo in elogiis suis retulit Jovius.

a Hanoviæ ann. 1611.

ÆNEAS SYLVIUS, Piccolominæus, qui postea vocatus est *Pius secundus*, patria Senensis, scripsit longè plurima, quæ recensent Platina in ejus vita, & Jac. Phil. Bergomas lib. XV ad an. cIↃCCCCLIV, ut alios mittam. Inter ea, quæ historiam spectant, est liber de rebus à se gestis. Item historiola de amoribus duorum, quos fictis nominibus Eurialum ac Lucretiam appellat. Eam paucis quoque refert is, quem dixi Jac. Bergomas ad an. cIↃCCCCXXXIV. Item Cosmographiam reliquit, in qua non modò situm locorum ob oculos ponit; sed etiam de regibus, ac principibus agit, qui in orbe claruerunt. Europam idem luculento depingit commentario, atque in hac narrat res memorabiles sui ævi. Asiam quoque in pontificatu suo describere aggressus fuit, ut idem Bergomas refert: sed minorem solùm absolvit. Descripsit quoque urbem Viennensem. Consignavit & acta concilii Basileensis; cujus singulis conventibus, adhuc clericus ceremoniarum, ut vocant, interfuerat. Ea in fasciculo rerum expetendarum primus edidit Orthuinus Gratius; dicavitque Joanni Helmando, nepoti ejus Helmandi, qui & ipse synodo illi interfuerat; quem senem admodum à se visum idem Orthuinus refert. Fecit etiam, ut Platina ait, *rerum sui temporis in Italia gestarum libros* XII; *quod opus nondum absolutum cum vita finivit, vetuitque publicari, nisi emendaretur*. Denique condidit quoque Æneas (quâ præcipuè memorari hic debet) historiam Boëmicam. Ea desinit in anno cIↃCCCCLVIII: quo ipso Romanus fuit Pontifex factus. Quibus autem gradibus eò pervenerit, vide apud ipsum. epist. CCI. In adolescentia biennium audivit Philelphum; ut ipse ait Philelphus epistolâ ad Nicolaum Arcimboldum scriptâ anno cIↃCCCCXXXI. Et commendat eum ab ingenii acrimonia,

monia, dicendi lepore, ac moribus urbanis, & cultis. Elloridi Sabini apologia adversus L.L. calumniatores, tale de eo., sed adulto, judicium est: *In historia est nonnullis ex recentioribus ordine postponendus, orator argutus, vehemens, candidus, poëta itidem non vulgaris.* Obiit anno cIↃcccCLIV, anno LXIII.

a *Al. Sagundinus.* b *In vita Celebini Turcici Imp.*

NICOLAUS SEGUNDINUS, seu Secundinus *a*, *Turcarum genealogiam à se Latino sermone conscriptam Pio Papæ dicavit:* ut ait Paullus Jovius *b* opere de vitis Turcicorum Impp. Ac meminit quoque ipse Pius in Asiæ descriptione cap. XXIX. ubi sic de eo loquitur: *Nicolaus Segundinus, multâ eruditione præditus, Græcas ac Latinas literas apprimè callens, de Turcis ad nos scribens, Asiaticos Scythas illos esse fatetur.* Laudat & Jo. Cuspinianus, in Impp. Romanis. Item libro de origine Turcorum. Quæ verba apponi merentur: *Nicolaus Euboicus Sagundinus, qui ab aliis Segundinus dicitur, vir Græcè & Latinè peritissimus, qui Florentiæ sub Eugenio quarto, ubi Græcorum caussâ concilium agebatur, eruditissimè disputationes Græcorum interpretabatur, ac illustre nomen fidi interpretis consecutus est; ad Æneam Sylvium, Senensem tum præsulem, libellum scripsit tersissimum de origine, & familia Ottomannorum.*

LEODRISIUS CRIBELLUS Francisco Philelpho, & Æneæ Sylvio, æqualis fuit, ac tum prosâ, tum vorsâ oratione claruit in Italia. Philelphi ad eum epistola scripta anno cIↃccccLI. Sfortiæ, ac filii ejus Francisci historiam condidit, ut Paullus Jovius testatur, in Sphortiæ elogio, cui *Leodorix* vocatur. Ex Græco vertit epistolam B. Chrysostomi ad Cyriacum episcopum, exulem: ut ipse de se refert epistolâ ad Æneam Sylvium. Meminit & ejus cum honore idem Æneas extremo capite undequinquagesimo historiæ de Europa. Exstat & ad eum Jacobi Picolominæi, cardinalis Papiensis, epistola, qua epigramma ejus commendat.

JACOBUS, cognomine quidem TICINENSIS, verùm patriâ Volaterranus, obscuro loco natus erat, sed virtutis ergo à Papa Pio in Cardinalium ordinem allectus fuit. Hic præter epistolarum libros, etiam suorum temporum commentarios edidit. Atque, ut de eo judicat Leander in descriptione Italiæ, *supra suavitatem styli, haut vulgarem ostendit eruditionem, ut non minùs juvet, quàm delectet.* Mirum autem, ut idem observat, non meminisse popularis sui, Raphaëlis Volaterrani, cùm mentionem faciat complurium, qui eruditione non paullò essent inferiores.

Circa hæc tempora claruit & ANTONIUS TUDERTINUS, cui patria Tuder, Umbriæ oppidum. Hominem Latinè, Græcèque doctissimum appellat Leander Albertus in Italia. Varia transtulit è Græco Latinè, ut ibidem dicitur, interque ea vitas Plutarchi hasce, Pompeji, Timoleontis, Agidis, & Cleomenis. Meminit & Erasmus in Ciceroniano suo. Oxoniæ in bibliotheca Collegii Novi habes duos Tudertini hujusce codices MSos. Unum est consolatio ad monachum quendam de obitu Cardinalis. Alterum verò in laudem Florentiæ.

LUDOVICUS VICENTINUS erat vicarius generalis Ordinis Min. quem honorem Auximi in concilio sui ordinis consecutus fuit anno cIɔccccLXI. Hic præterquam quòd Ordinis sui Constitutiones breviùs constrinxit, & melius digessit, etiam ad Cardinalem Agriensem scripsit vitam S. Bernardini Senensis.

Iisdem temporibus vivebat FRANCISCUS CASTILIONENSIS, presbyter, & canonicus S. Laurentii Urbis Florentinæ. Exstat ad eum epistola Marsilii Ficini. item supersunt literæ ejus ἀμοιβαῖοι, & Jacobi Picolominæi, cardinalis Papiensis. Octennium, & ultrà, vixit in ædibus B. Antonini, Florentini archiepiscopi. Cujus & vitam postea in literas retulit. Obiit autem B. Antoninus anno cIɔccccLIX. Quod inter alia ætatem Castilionii satis indicat. De hoc verba ejus sunt ista præfatione in vitam Antonini: *Vitam sanctissimi viri, Antonii, Florentini præsulis, qui* HOC ANNO *ex vita migravit, literis memoriaque mandare constitui. Quamquam enim plures sint alii docti viri in nostra civitate, quibus & doctrinâ, & ingenio facilè cedam; qui rem hanc possent sententiis, & amplitudine orationis illustrare: tamen quia apud eum virum fui & domi suæ ultra* OCTAVUM *annum; gestaque ejus singula, aut bonam partem, propriis oculis vidi, auribusque hausi: ad me potiùs hoc onus officii, quàm ad quemvis alium, meritò deferri, ac pertinere, sum arbitratus.* Postea autem etiam consignavit martyrium Antoninianum, hoc est, Antonii de Ripolis Pedemontani, monachi Dominicani, qui B. Antonini, Florentini præsulis, discipulus fuit, Antonius iste de Ripolis: à Tunetanis captus, veritatem religionis Christianæ abnegârat: hinc quatuor menses in Mahometi fide permansit: exinde, cùm nihil sani in Alcorano reperiret; & de recenti obitu præsulis quondam sui, B. Antonini, ejusque miraculis, cognosceret: pœnitudine ductus ad Christianam religionem rediit: cumque ab ea nullis barbari regis minis revocari se pateretur, lapidibus obrutus Christo spiritum commen-

davit. Atque hæc ex Constantini Cyprii, qui præsens adfuerat, & ore, & epistolâ, se hausisse, Castilionius profitetur. Porrò & illam Antonii seu Antonini archiepiscopi vitam, & descriptionem istam martyrii Antonii de Ripolis, operi suo de illustribus viris Ord. Præd. intexuit Leander Albertus. Archetypa autem reperiuntur in bibliotheca abbatiæ Florentinæ. Possevinus auctor est, ibidem & alia ejusdem Castilionii archetypa superesse. Uti sermonis de vita S. Marci Papæ in qua de dignitate tractet S. Laurentii, & sanctorum reliquiis in eo adservatis. Adhæc vitas S. Vincentii, S. Petri Veronensis martyris, & S. Thomæ Aquinatis. Primum metuebam, ne de auctoribus trium vitarum falleretur, & falleret. Sanè in Leandri opere vita Vincentii est ab Jo. Antonio Flaminio; S. Petri vita à Joanne Garzone, uti & illa Thomæ Aquinatis. Parùm autem verisimile fiebat, Flaminium, & Garzonem, actum agere voluisse. Verùm postea in volumine epistolarum Jacobi Picolominæi, Cardinalis Papiensis, reperi Francisci hujus Castilionæi epistolam ad Piccolominæum, in qua se historiam S. Vincentii consignasse, ac Piccolomineo mittere, ipse ait. Vitam Castilionii hujus tradiderunt Orlandus Bonardus, Archiepiscopus Florentinus, & Christophorus, archipresbyter Bononiensis. Meminit & Antonius Benivenius libro de abditis morborum caussis cap. LXII: ubi ait se sub præceptore Francisco Castilionensi religioso viro, literis Græcis operam dedisse. Etiam paullo post vocat virum doctum, & in philosophia satis eruditum.

Anno CIↃCCCCLXVIII claruit RODERICUS SANTIUS DE AREVALO, utriusque juris, & artium professor, episcopus PALENTINUS, Hispanus; Henrici IV, Castellæ, & Legionis regi, capellanus, auditor, & consiliarius; Castri S. Angeli, quod est Romæ, Paullo II papæ Castellanus. Scripsit ingens volumen de rebus Hispanicis. Meminit Volaterranus quoque. Ac Vasæus in Hisp. Chron. cap. IV ait, vidisse illud se in bibliotheca Colonica, cùm ei præesset: posteaque reperisse Vallisoleti in bibliotheca collegii Cardinalis Petri Gonsalis Mendozii. Primùm in Italia excusum fuit: postea in Germania recusum est typis Wechelianis Tomo III Hispaniæ illustratæ. Dispiciendum est, idemne, an alius sit, ALPHONSUS A PALENTIA, quem Latinè res Hispanicas prodidisse, legas in catalogo virorum illustrium, qui adjungitur historiæ Joannis Castellæ. Sed Vasæus inibi agnoscit, nullius Palentini episcopi, cui nomen Alphonso fuerit, de rebus Hispanicis

opus

opus in manus suas venisse: ac ne quidem se incidisse in scriptorem quemquam, qui ejus meminerit. Ut suspicio eorum non de nihilo sit, qui eundem hunc, ac Rodericum de Palentia, arbitrantur. De hoc Roderico Palentino, atque insimul antiquioribus duobus, Luca Tudensi, & Roderico Ximenio Toletano, tale judicium est Alphonsi Garsiæ Matamori Hispalensis, Rhetoris Complutensis *a*, *cùm non ad voluptatem aurium, sed ad memoriam, & judicium posteritatis scripsissent; cùm à deliciis longissimè, tum ab ineptiis, & mendacio procul absuisse.*

a Libro de doctis viris, & Academiis Hispanis.

CAP. VIII.

Georgius Trapezuntius de Andreæ Chii martyrio. Michaël Carrariensis de vita patris sui Guidonis. Petrus Natalis, sive Equilinus, de vitis Sanctorum. Alexandri Benedicti diarium belli Carolini. Paullus Lulmius de vitis quatuor sanctarum. Palladii Fusci historica, & geographica. Franciscus Diedus de S. Rocho. Georgii Merulæ Alexandrini Historia ducum Mediolanensium. Feus Belchamus de vita B. Columbani. Iacobus Piccolominæus de vitis pontificum, item de gestis sui temporis. Augustinus Patricius de actis in conventu Ratisponensi temporibus Papæ Paulli II. Iosephi Barbari itinerarium geminum, ad Tanain unum, atque alterum in Persiam. Iacobus Zenus de Pontificum vitis. Guilielmi Parisiensis Nanceis, sive poëma de clade Caroli Audacis. Ioannes Nicolaus Euboicus de origine & gestis Turcarum. Christophorus Persona, Agathiæ, & Procopii interpres. Iacobus Poggius, seu Brandolinus, de gestis Piponis Spani Florentini. Bernardus Iustinianus de vita Laurentii Iustiniani patriarchæ: deque origine Venetiarum, & corpore Marci euangelistæ Venetias translato. Ambrosii Corani vitæ. Ioannes Matthias de martyrio pueri à Iudæis necati. Ægidii de Roja annales Flandrici. Octavius de Martinis Suessanus de vita S. Bonaventuræ. Felix Petantius de ratione aggrediundi Turcam: item de genealogiis Turcicis. Matthiæ Palme-

rii ad Chronica Eusebii post Prosperum, & Matthæum, appendix. Iovianus Pontanus de bello regis Neapolitani eum duce Andegavensi. Alexandri ab Alexandro Dies geniales. Annii Viterbiensis scriptores supposititii. Aurelius Brandolinus Lippus de Sanctis compluribus. Thomas Basinus de gestis sui temporis. Ioannes Dominicus Spazzarinus de rebus Patavinis. Alamannus Rinucinus, Philostrati interpres. Guilielmus Covrinus de obsidione Rhodi. Hieronymi Foroliviensis fragmentorum historicorum collectio. Franciscus Patavinus de vita S. Leopoldi. Baptistæ Fulgosi libri Memoralium conscripti ad exemplum Valerii Maximi. Salvus Cassetta de vita S. Vincentii Valentini. Antonii Geraldini Fasti, aliaque poëmata historica. Ioannis Margarini Gerundensis paralipomena Hispaniæ. Iulii Pomponii Læti compendium historiæ Romanæ de magistratibus libellus, & de antiquitatibus Romanis. Eundem videri Virgilii interpretem, qui vocatur Iulius Pomponius Sabinus. Bartholomæi Scalæ Historia Florentina. Iacobus Bracellus de bello inter Hispanos, & Genuenses. Carolus Verardus de expugnatione Granatæ, deque rebus Bæticis dialogi ejusdem. Bernardini Corii Chronicon Mediolanense. Antonii Galatei descriptio Iapygiæ, & Callipolis, & villæ Laurentii Vallæ. Nicolaus Dathus de vita Augustini Dathi. Ioannes Maria Politianus de B. Alberto Drepanensi. Ponticus Virunnius de rebus Britannicis ex Gaulfrido Monæmuthensi. Philippus Callimachus Experiens de Tartaris & Persis adversus Turcas concitandis: deque Attila, & gestis Vladislai. Paullus Atavantius de origine Ord. Servorum B. Mariæ, & B. Francisco Senensi, & Philippo Flor. Donati Bossii chronicon, deque episcopis Mediolanensibus liber. Hermolaus Barbarus de scribenda historia. Ioannes Antonius Pantheus. Donatus Acciaolus de vita Karoli, & vitæ ab eo ex Plutarcho tralatæ. Ioannes Simoneta de

Fran-

Francisci Sfortiæ gestis. T. Alexander Cortesius. Bonifacius Simoneta de persecutionibus Christianorum, & vitis Pontificum. Vgolinus Verinus de illustratione urbis Florentinæ, aliaque ejusdem poëmata historica. Antonius Cornazanus de vita Bartholomæi Colonei. Hieronymi Albertucii Burselli, sive Bononiensis, Chronicon, variaque de monachis Ord. Prædic. Angeli Politiani translatio Herodiani, & liber de conjuratione Pacciana. Pacifici Maximi Asculani poëmata historica.

HI in Italia, Sicilia, Gallia, Hispania, vixere, imperante Frederico III; pontificibus Ecclesiæ Romanæ, Eugenio IV, Nicolao V, Calisto III, & Pio II. Hoc est, primis XVII annis Frederici Imp. Proximis verò XXXVI ejusce imperatoris annis, cùm eidem Ecclesiæ præsiderent Paullus II, Sixtus IV, Innocentius VIII, & Alexander VI, terris illis claruere ii, quos deinceps referam.

Nec tamen dubitabo unum iis præmittere, qui, puto, minimè indignabitur, si, domicilii ratione, Italiæ accenseatur. Est is GEORGIUS TRAPEZUNTIUS, vir in Cretâ natus; sed qui à Trapezunte, Cappadociæ civitate, nomen sibi imposuerat, quia ad eam genus paternum referret. Natus fuit prid. Non. April. anno CIↃCCCXCVI. At temporibus Eugenii Papæ ejus nominis IV, Romam venit: atque ibi gymnasio præfectus annos multos Rhetoricam ac philosophiam docuit: posteaque à Nicolao V, Eugenii successore scriba Pontificius factus fuit. Multa hic è Græcis vertit, nec pauca ipse Latinè scripsit; eaque inter etiam B. Andreæ de Chio martyrium, quod passus est Constantinopoli an. CIↃCCCCLXV, XXIX die Maji; cujus ipsius anni mense Novembri Trapezuntius Constantinopolim se venisse ait, initio ejus vitæ. Habes apud Surium Tom. III ad XXIX Maji. Pro quo XIX perperam apud Surium est editum. *Virum egregiè doctum, deque re literariâ pulchrè meritum*, vocat eum Erasmus in Ciceroniano: sed addit absolutiorem hoc fuisse Theodorum Gazam; quod verissimum est. Cum hoc tamen magna simultas ei fuit: cujus causa inde promanavit, quod hic scripsisset in præfatione Historiæ Aristotelis de animalibus sese in iis libris latinè reddendis à nullo adjutum, nec cum iis qui priores vertissent, certare velle, quos vincere nullum esse negotium. Id ægerrimè tulit Trapezuntius, qui eos libros verterat prior, ac tra-

lation

latione ea, multorum judicio non exiguam laudem reportârat. Etiam simultas ei cum episcopo Alieriensi, cujus causam aperit in præfatione Straboni promissa. Exosus quoque Trapezuntio fuit Joannes de Regio Monte, quia is librorum Ptolomæi περὶ μεγάλης πραγματείας translationem; ac commentarios, à Trapezuntio factos reprehendisset iis libris, quibus Theonem Alexandrinum defendit. Hoc tam ægrè latum, ut cùm Regiomontanus Romam se contulisset, propterea à Trapezuntii filiis veneno exstinctus tradatur à nonnullis. Obiit Romæ anno CIↃCCCCLXXXVI, idque admodum senex, & literarum penitus oblitus: unde & solus per urbem, baculo nixus, incedere malebat; ut de eo scribit Raphaël Volaterranus lib. XXI; qui & ante hanc immemoriam jam senem puer audierat docentem. Filium reliquit Andream Trapezuntium, qui patris defensionem scripsit adversus Theodorum Gazam: ac præfationem ad Sixtum Pontificem præmisit translationi paternæ Ptolemaici operis de magna constructione. Ea in præfatione narrat, ut pater suus Româ ob æmulorum invidiam concesserit Neapolim, comiterque habitus sit ab Alphonso, etiam publico ab eo cum liberis altus stipendio, sed morte præventum non potuisse perficere opus, quod sub manibus haberet. De oblivione verò prorsus tacet, quod dedisse honori Parentis credibile est. Andreæ filia nupsit Fausto Madalenæ, Romano poëtæ, qui Leoni pergratus erat, atque anno CIↃIↃXVII, Româ ab exercitu Karoli V captâ, ac dirutâ, Jovio teste, periit. Atque hæc de homine Græco sed scriptore Latino: qui si ad Occidentis scriptores minùs pertinere videatur, at de iis scrupulus erit nullus, quos deinceps subnectam.

Qualis est MICHAEL CARRARIENSIS, filius insignis philosophi, ac medici, Guidonis Carrariensis. Descripsit is vitam patris sui. Quæ præterea in lucem emiserit, Philippus Bergomas docebit ad annum CIↃCCCCLXIX.

PETRUS DE NATALIBUS, Episcopus Equilinus, circa annum CIↃCCCCLXX quasdam sanctorum historias edidit: in quibus brevitatis, atque item veritatis studiosior, ac omnino diligentior est, quàm Jacobus de Voragine: ut etiam judicat Wicelius in Hagiologii sui præfatione. Interim Petrum hunc quoque *in aliquibus cum judicio legi* debere, meritò censet Vasæus in Chronico Hispan. cap. V. Argentinæ eum excudit Martinus Flach anno CIↃIↃXI.

ALEXAN-

ALEXANDER BENEDICTUS Veronensis, Medicus & Philosophus, reliquit diarium belli Carolini. Vixit tempore belli Tarrensis, circa annum CIↃCCCCLXXIV: ut cognovi ex indice Veronensium scriptorum, ex Italia ad me transmisso cura clarissimi Pignorii.

PAULLUS LULMAS, seu Lulmius, Bergomensis, monachus Augustinianus, præter spirituale viridarium sponsarum Christi, edidit & vitam, ac miracula beatæ Mariæ de Genua; item vitam B. Monicæ; adhæc vitam, ac miracula beatæ Magdalenæ de Como, & B. Helenæ de Utino, atque alia, quæ Jacobus Bergomas lib. XV Chronici, & Tritthemius in Cat. recenset. Obiit Cremonæ, anno CIↃCCCCLXXXIV.

PALLADIUS FUSCUS, sive NIGER, Patavinus, claruit circa annum CIↃCCCCLXX. Luculentum ejus elogium habemus apud Antonium Sabellicum De linguæ Latinæ reparatione, ubi legas, *Nec est, ut Palladium Nigrum sileam, per quem proximis annis Romana in ea terra litera in antiquum sunt statum restituta.* Præter commentarios in Catullum, etiam reliquit quædam de bello Turcico: item fecit libros de Insulis: adhæc scripsit de situ & ora Illyrici: præterea collectanea rerum non vulgarium composuit, ad imitationem Gellii. Justinopoli, quæ Istriæ civitas est, in cathedra docens, apoplexiâ correptus, ac domum à discipulis portatus, nec multò pôst mortuus est: ut apud Scardeonium legas lib. III classe X.

FRANCISCUS DIEDUS, nobilis patricius Venetus, philosophus, ac juris utriusque intelligens, præter epistolas, ac orationes, scripsit vitam S. Rochi Confessoris: cujus operis epitomen habes apud Haræum die XVI Aug. At opus ipsum integrum reperies in monumentis sanctorum Veronæ; quæ Venetiis sunt edita anno CIↃIↃLXVI. Cum laude hujus viri meminit Joannes Baptista Pajarinus extremo lib. II historiæ Vicentinæ; ubi cùm quædam de constanti Vicentinorum amore erga Venetum Senatum retulisset, subjungit ista: *unde & Franciscus Diedus, patricius Venetus, & eloquentissimus vir, in oratione, quam habuit de laudibus Bartholomæi Pajarini, Patavii anno* CIↃCCCCLVIII, *id ipsum optimè demonstravit.* Veronæ, ut Tritthemius ait, mortuus est, tempore Frederici III anno CIↃCCCCLXXXIII.

Fuit & tum GEORGIUS MERULA Alexandrinus, ab aquis Statiellis: unde & Statielatem se vocavit; ut ipse indicat lib. IX. Histor. Vicecomitum: & Hermolaus Barbarus in Plinio, Leander,

item in descriptione Lombardiæ Cispadanæ. Vir erat, & ingenio, & eruditione præstans, atque, ut Jovio, in elogio Galeotti Martii, vocatur, *Grammaticorum exactissimus*. Florido etiam Sabino apologia adversus calumniatores L. L. vocatur *vir doctissimus, & in scribendo maximè accuratus*. Quadraginta annis, partim Venetiis, partim Mediolani, docuit juventutem: multaque in literas retulit, quibus lucem adferret scriptoribus antiquis. Atque idem magnam rerum notitiam erat consecutus: iisque magis, quàm stylo, vacarat: ut de eo judicat Volaterranus lib. XXI. At Erasmus in Ciceroniano de eo sic scribit: *Georgium Merulam Alexandrinum esse, scio, an Græcus fuerit, nescio*, (ex Italica Alexandria fuisse, diximus jam) *vir in reddendis Græcis splendidus, & elegans, ut cum veteribus multis conferri queat*. Præter philologica etiam libris decem, ad Ludovicum Sfortiam scripsit Antiquitates Vicecomitum, sive de gestis ducum Mediolanensium. Excusi sunt Romæ. Etiam ab Aldo impressa est Montis Ferrati descriptio, & conflagratio Vesevi montis. Transtulit è Græco, quæ Dio de Trajano tradidit. Admodum senex, tonsillis fauces infestantibus, obiit Mediolani anno CIƆCCCCXCIV: non admodum dolente Politiano. Quippe in cujus centuriam miscellaneam se cohortes jactâsset emissurum, quarum impetum non posset sustinere: uti è Politiani ipsius epistolis discimus. Fuit mirè malignus, ac magnus eorum obtrectator, qui in eâdem palæstra secum desudarent: quemadmodum ex iis constat, quæ adversus Domitium Calderinum ad Martialem annotavit: item ex præfatione Cornelii Vitellii Corynthii præfixâ operi pro Plinio, & Calderino, adversus Merulam scripto: ubi inter alia refertur, ut nec præceptori Philelpho pepercerit; sed summa cum insolentia in eum, tamquam lenonem impurum, fuerit invectus: quæ cùm Philelphus legisset, bonus senex, jam octogenarius, tanto dolore affectus fuit, ut intra triduum vitam exhalârit. Merito igitur ab Ægidio Maserio Comment. in lib. VII Argonaut. in Valerii Flacci, illud *Nesciat, atque meum non oderit illa parentem* pro exemplo impietatis in præceptorem adducit hunc Merulam, quem vocat *ingratorum discipulorum principem, imò vilissimum vexillarium*: nec dubitat ibidem cum eo conferre discipulorum illos, à quibus Joannes Scotus est graphiis occisus. Intelligendus autem non Joannes Duns; qui vulgò *magister subtilis*: sed Joannes Erigena, deliciæ Caroli Calvi: de quo nos multa in ultimo Historiæ Pelagianæ. Hunc concitati ab aliis occidere discipuli, quia in dogmate de S. Eucharistia non sequeretur sententiam communem.

FEUS

FEUS BELCHAMUS, sive, ut aliis nuncupatur, *Belcharius*, Florentinus, anno claruit cIↃCCCCLXX, ac cùm aliis sibi nomen paravit, tum vitâ B. Columbani, qui ordinem instituit Jesuatorum. Anno decessit cIↃCCCCLXXXIV.

JACOBUS PICOLOMINÆUS, Lucensis, præceptores in eloquentiæ, ac poësios studio, habuit adolescens Carolum, & Leonardum Aretinos. Temporibus Papæ Nicolai V Romam venit, ac secretarius factus est Cardinali Firmano. Mox ab obitu Nicolai V idem Callisto III Papæ à secretis adscitus fuit. Eodemque in honore eum apud se esse voluit Pius II, cùm Callisto succederet. Biennio pòst præfectus à Pio est Ecclesiæ Papiensi: ac vigesimo pòst mense presbyter cardinalis est designatus Tit. S. Chrysogoni. At proximo ante obitum biennio titulo est ornatus ecclesiæ Tusculanæ. Atque hæc quidem partim de eo prodidit Jacobus Volaterranus *a*, Piccolominæi hujus secretarius, atque, ut loquuntur, protonotarius Apostolicus: partim ipse de se Picolominæus refert lib. II commentariorum eorum, de quibus mox dicam. In literas retulit Pontificum vitas. Sed opus hoc Jacobus Volaterranus, quem antè laudavi, jam suo tempore, vel ab æmulis esse abolitum, vel alicubi, amicis ignaris, latitare, conqueritur. Item libris septem reliquit quinquennii historiam gesta sui temporis continentem. Eos commentarios, sanè luculentos, orditur exinde, ut Pius II expeditionem adversus Turcas parans, Anconam profectus sit. Definit autem in obitu Joannis Carvagiali, Cardinalis S. Angeli. Præterea condidit grande epistolarum opus; quæ & elegantiæ nomine laudem merentur; & quòd multæ adeò de rebus gravissimis tractent. Nec enim tam otii, quàm negotii caussâ, illas conscripsit. Sunt eæ numero IↃCCLXXXII, quæ exaratæ ab anno cIↃCCCCLXII usque ad anni cIↃCCCCLXXXIX, VI Eid. Aug. post quod tempus vix ultra mensem supervixit. Et illud commentariorum, & hoc epistolarum opus, primus Mediolani Alexander Minutianus typis divulgavit an. cIↃIↃVI. Ad Vulsinienses profectus in S. Laurentii opp. decessit III Eid. Septemb. anno ætatis LVII. Romæ in æde Augustiniensium, ex Papæ, & cardinalium decreto, marmoreo conditus est sepulchro. Sed, quemadmodum ex testamento ejus, quod epistolarum volumini subjungitur, cognoscere est, optârat ipse sepeliri in æde S. Petri ad dexteram Pontificis Pii: à quo ut magnopere dilectus, ita summo honore affectus erat. Atque hujus animi sui testimonium reliquit: quod tabellæ marmoreæ juxta sepulcrum suum inscribi petierat. Est hoc istiusmodi:

a Præfatione quâ præmisit epistolis Picolom.

 Luca

Luca ortu, Sena lege fuit mihi patria: nomen,
Dum vixi Iacobus: mens bona pro genere.
Papa Pius sedem Papiensem detulit: idem
Cardineo ornavit munere, gente, domo.
Quem colui vivens, non linquo mortuus. Hic sum,
Et prope sancta patris filius ossa cubo.
Vivite qui legitis, cœlestia quærite. nostra hæc
In cineres tandem gloria tota redit.

AUGUSTINUS PATRICIUS, Francisci Picolominæi, Cardinalis Senensis, à Paullo secundo P.M ad conventum Ratisponensem legati, secretarius, ea, quæ conventu illo acta sunt, conscripsit: opusque id Jacobo Picolominæo, Cardinali Papiensi, dicavit Romæ anno cIↃccccLXXI. Initium ejus est, *Post captam à Turcis Constantinopolim.* Pars illius inter epistolas Piccolominæi prodiit Mediolani anno cIↃIↃVI. Augustinum hunc simiam Ciceronis ob studium ornandæ dictionis appellat Campanus epistolâ quadam inter eas Piccolominæi, quas diximus.

JOSEPHUS BARBARUS, patricius Venetus, fecit librum de itinere suo, quod anno cIↃccccXXXVI instituit ad Tanaim; circa quæ loca annos moratus est sexdecim. Item de itinere suo in Persiam, cum anno cIↃccccLXXI à Rep. Veneta legatus esset missus ad Asambejum, Persiæ regem. Transtulit hæc de Italico Latinè Jacobus Geuderus: ac Persicæ historiæ scriptoribus adjungitur. In quorum volumine *a*, tum in frontispicio, tum etiam in epigraphe hujus itinerarii, constanter JOSEPHUS nuncupatur. Vero tamen nomine dictus est *Iosaphat*, sive *Iosaphas*; prout semper eum nominat Callimachus Experiens in historiâ eorum, quæ à Venetis tentata fuere ad Tartaros ac Persas contra Turcos concitandos. Ex quo scriptore etiam discas, natum esse patre Antonio Barbaro, ac fuisse linguæ Persicæ gnarum. item alia, unde cognoscas ad legationem ejus pertinentia; qualia vel ex Callimacho, vel Josepho sive Josaphato ipso, peti malo.

a *Edito Francofurti an.* 1601.

JACOBUS ZENUS, patricius Venetus, episcopus Patavinus, inter alia prodidit vitas summorum Pontificum. Ex quibus ea, quæ ad donationem Constantini, & curationem lepræ pertinent, petere jubet Hieronymus Paulli Catthalanus, canonicus Barcinonensis, Juris utriusque Doctor, & cubicularius Alexandri Sexti, in libello, qui inscribitur Practica Cancellariæ Apostolicæ. Jac. Bergomas lib. XV testis est, obiisse Zenum Patavii anno gratiæ cIↃccccLXXVI.

Mirum

Mirum ejus auctoris à Scardeonio non factam esse mentionem in scriptoribus Patavinis. Nonnullis pro Zeno, Renus, sed perperam, appellatur.

His etiam temporibus, & aliquanto pòst, fuit GUILIELMUS PARISIENSIS, Nanceidos auctor: unde non semel, historiæ caussâ, versus aliquot adducit Mejerus, lib. XVII Annal. Flandriæ: qui & scriptorem hunc appellat *a* poëtastrum Parisiensem. Nanceis opus illud vocatur à Nancejo: est id præcipuum Lotharingiæ oppidum, celebre clade Burgundicâ anni CIↃCCCCLXXIV, quam poëta hic describit. a *Pag. 371*

Iisdem temporibus fuit JOANNES NICOLAUS BUBOICUS, Episcopus Saguntinus, qui anno CIↃCCCCXCVI Neapoli edidit in lucem librum de origine, & rebus gestis Turcarum. Excusus una cum Chalcondyla, & aliis rerum Turcicarum scriptoribus.

CHRISTOPHORUS PERSONA, qui & *Persena* vocatus (ita post Gesnerum, & alios, nominat Robertus Constantinus in suo Nomenclatore) S Balbinæ prior, Græcam linguam in Græcia didicit, exinde cùm alia transtulit, tum Agathiam, & Procopium, historicos Græcos. Obiit pestilentia Romæ an. CIↃCCCCLXXXVI: ut Jac. Bergomas in Chron. testatur.

JACOBUS BRACCIOLINUS, seu BRANDOLINUS, vel *Blandolinus*, nobilis oratoris Poggii Florentini filius præterquam quòd historiam Florentinam à patre Latinè compositam, in Hetruscum convertit sermonem; etiam gesta Piponis Spani Florentini Latinè descripsit. Jacobus hic (ut de eo Jovius in elogio Poggii ait) *jam defuncto patre, ex Pactiano scelere strangulatus; in pretorii fenestra cum ceteris pependit*. Idem tradit Politianus in historia conjurationis Pactianæ: ubi *Iacobum Poggium* appellat. Accidit hoc anno CIↃCCCCLXXVIII. Alius igitur ab hoc est, quem Leo X amavit. De quo sic in pontificis hujus vita idem Jovius lib. IV. *b* *Mirè quoque favit Pogio seni, Pogii historici filio, Moro nobili à gulæ intemperantia, Bandino equiti, Marianoque sannioni cucullato, facetissimus belluonibus, & in omni genere popinalium delitiarum eruditissimis.* b *pag. 98. Edit. Florent. ann. 1549.*

BERNARDUS JUSTINIANUS, Leonardi antè memorati filius, patricius Venetus, qui Urbis suæ nomine, anno CIↃCCCCLXXI ad Sixtum Pontificem legatus fuit, scripsit vitam patrui sui Laurentii Justiniani, protopatriarchę Veneti: qui anno decessit CIↃCCCCLV. Ea tum operibus Laurentii hujus Basileę editis præfigitur: tum etiam apud Surium exstat in Sanctorum historia T. I. die VIII Jan.

Item de origine Venetiarum egit: idque, ut Jovii quoque judicium est, eleganter. Adhæc scripsit vitam Marci Euangelistæ, & de corpore ejus Venetias translato. Quin Gothicam etiam historiam, ac præclarè quidem condidisse, autor est Jac. Bergomas in Suppl. Chron. quem vide ad annum CIƆCCCCLXXI. uti & Tritthemium in Catal.

AMBROSIUS CORANUS, qui aliis *Coriolanus*, Prior generalis ordinis Dominicani, varia edidit, & inter ea opus de vita, & laudibus B. Augustini: atque de viris illustribus ordinis S. Augustini: item de vita B. Christinæ Spoletanæ: adhæc de laudibus urbis Romæ. Obiit Romæ an. CIƆCCCCLXXXV.

JOANNES MATTHIAS TIBERINUS, liberalium artium, & medicinæ doctor, anno Chr. CIƆCCCCLXXV descripsit Tridenti martyrium Simonis, innocentissimi pueri, à Iudæis crudeliter necati. Habes apud Surium a. d. XXIV Mart.

ÆGIDIUS DE ROYA, Gallus, S. Theologiæ Parisiis professor, & abbas monasterii B. Mariæ de Regali Monte in Francia fuit: ac postquam monasterium illud sex annis rexisset, anno CIƆCCCCLX Dunas in Flandriam profectus est; ubi sub Joanne, abbate Dunensi, Brandonis volumina, de quibus superius nobis dictum est, legit: iisque mirè adjutus, annales Belgicos concinnavit; qui ab anno Chr. IƆCCXCII auspicantes, desinunt in an. CIƆCCCCLXXX, quo & obiit Ægidius. Hos, ex Dunensi Flandriæ abbatia, primus eruit, Andreas Scottus, publici autem juris fecit Franciscus Sweertius Antverpianus, qui eos Johanni à Leidis, & Reinero Snojo subjunxit. Cæterum hisce annalibus duo præstitit Ægidius. Nam & Brandonem in compendium redegit: & inde ubi Brando desierat exorsus, cætera est persecutus, nempe LXV annos sequentes. Desierat enim Brando anno CIƆCCCCXIX. Superfuit quidem usque ad annum CIƆCCCCXXVIII. Sed non videtur extrema ætate par fuisse historico labori. Quippe qui jam anno CIƆCCCLX clari fuisse nominis dicatur. Sanderus ait Ægidium addidisse Brandoni historiam annorum duodeviginti. Non dubium, quin designet tempora ab anno CIƆCCCCLX, quo Dunas venit, usque ad annum CIƆCCCCLXXVIII, quo fatis concessit. Sed etiam intermedios LXI annos descripsisse, satis ex historia ejus apparet. Et Adrianus Dunensis, qui ejus discipulus fuit, clarè ait, in præfatione suâ, Ægidio præmissâ, *cum tempora, ubi Brando finem fecit, prosecutum*. Sed non satis capio, quòd idem Adrianus testetur, magistrum suum obiisse anno CIƆCCCCLXXVIII,

cùm

cùm Ægidius narret etiam historiam totius anni sequentis. Quare omnino putem aliqua ab alio esse Ægidio adjecta.

OCTAVIANUS de MARTINIS SUESSANUS oratione quadam, quam coram Pontifice Sixto IV habuit in consistorio, complexus est vitam S. Bonaventuræ Cardinalis, & episcopi Albanensis. Exstat apud Surium Tom. IV ad XIII Jul.

FELIX PETANTIUS claruit anno CIϽCCCCLXXX, ac deinceps. Ejus meminit Joannes Cuspinianus in fine operis de Turcorum origine, religione, & tyrannide, his verbis: *Felicis Petantii commentarium, quibus itineribus Turci sint aggrediendi, veluti corollarium subjungo. Quicum magna olim mihi fuit familiaritas, cùm oratorem Cæsaris Maximiliani Budæ agerem. Hic enim, & ad Bajazethem secundum, & Zelymum, aliquoties ivit orator, & planè multa Turcorum novit, quæ oculis vidit.* Opusculi autem, quod deinceps subjungit, talis est inscriptio: *Felicis Petantii, cancellarii Segniæ; Quibus itineribus Turci sint aggrediendi, ad Vladislaum, Ungariæ & Boëmiæ regem.* Exstat quoque libellus hic inter scriptores rerum Hungaricarum. Præterea consignavit Petantius genealogias Turcicas: quo in libro retulit imperatorum Turcicorum liberos, dignitates, matrimonia. Fuit in bibliotheca Joannis Cuspiniani: qui & Petantium inter eos reponit, ex quibus profecerit in suo de imperatoribus opere.

MATTHIAS PALMERIUS PISANUS ea, quæ Matthæus Palmerius Florentinus Prospero ad annum usque CIϽCCCCXLIX adjecerat, continuavit usque ad an. CIϽCCCCLXXXI: quo claruit. Vertit & historiam Aristeæ de LXXII interpretibus. Atque eo nomine celebrat illum Gaspar Bruschius carmine ad Wolfangum comitem à Solm, episcopum Pataviensem. Attamen non pauca sunt, quæ interpres ille minùs fuerit assecutus. Atque hoc in caussa est, cur postea Matthias Garbitius, Græcæ linguæ in Tubingensi academia professor, denuo vertendi provinciam susceperit; sed demum post obitum viri tralatio ea prodiit, curâ Simonis Schardii J. C.

IOANNES IOVIUS PONTANUS Cereti in Umbriâ natus, parente à factiosis civibus interempto, Neapolim juvenis & egenus venit: atque ibi Antonio Panormitæ, regii scrinii magistro, gratus acceptusque fuit: eidemq; mortuo in hoc munere, gratiâ ac favore Ferdinandi regis successit. Literarum gloriâ florere cœpit circa annum CIϽCCCCLX: obiit autem ætatis suæ LXXVIII, Christi CIϽIϽIII, eoque mense, quo papa Alexander VI decessit. Inter tam multa præclara etiam edidit libris sex historiam belli, quod Ferdinandus,

rex Neapolitanus, senior, contra Joannem, Andegavensem ducem, gessit. Vir omnino summus fuit. Oratorem maximum, ac regium consiliarium appellat Felinus Sandeus extrema epitome de regibus Siciliæ, & Apuliæ ad Alexandrum VI. Pont. M. Erasmus de eo in Ciceroniano sic scribit: *Non sum vel tam hebes, vel tam invidus, ut non fatear Pontanum multis egregiis ingenii dotibus virum fuisse summum. Ac me quoque rapit placido quodam orationis lapsu: verborũ dulce quiddam resonantium amœno tinnitu demulcet aures, demũ splendore quodam dignitas, ac majestas orationis.* Et paulò pôst vocatur, *vir extra controversiam in literis inter præcipuos numerandus.* Quid verò in eo requirat, ibidem legere potes. Doctissimum, & sapientissimum appellat Camerarius in Progymnasmatis capite de Expositionibus & descriptionibus. Sebastianus Foxius lib. I de Imitatione sive ratione styli *a*, *Lactantium*, inquit, *& Iovianum Pontanum ego maximè Ciceronianos puto.* Idem Foxius ejusdem operis lib. II *b*, ait Italiam hoc Pontano centum proximis annis non habuisse doctiorem. Hæc ille jam ante annos XC. Nec invidia caruisse argumento est calumnia illa, quam prodit Mariangelus Accursius in diatribarum suarum defensione, cui *Testudo* nomen est. Ubi, ut ostendat, quantopere maligni homines rodere soleant viros eximios, ait, sparsum à nonnullis fuisse, *Iovianum Pontanum quædam Ciceronis volumina in Casinatis montis non incelebri bibliotheca reperisse: quæ mox paullum, sed (quod necesse fuit) in deteriorem partem commutata, ut ab se composita, ediderit.* Miror quid tanto Viro in mentem venerit, ut etiam falsas inscriptiones obtruserit pro veris: qua de re Antonium Augustinum vide dialogo XI. Nempe ut ait ille, *Quisque suos patimur manes:* nec quidquam undique beatum. Judicium Gyraldi de Pontano reperies apud illum, dialogo priori de poëtis sui ævi. De dictione autem ejus, & alia quædam de summo hoc viro, vide apud elegantissimum Floridum Sabinum lib. III Subsecivarum Lect. cap. VI ubi cum curâ istis, quæ Erasmus objecerat, respondet. Superstes etiamnum verba hæc monumento suo jussit inscribi: *Sum Ioannes Iovianus Pontanus, quem amaverunt bonæ Musæ, suspexerunt viri probi, honestaverunt Reges, Domini. Scis jam, quis sim, aut qui potiùs fuerim. Ego verò te, hospes, noscere in tenebris nequeo: sed te ipsum ut noscas, rogo. Vale.* Monumenta quæ uxori suæ Hadrianæ Saxonæ, item liberis suis statuit, apud Nathanem Chytræum in itinerum deliciis reperies inter inscriptiones Neapolitanas.

a *fol.* 17. 6

b *fol.* 43. a

ALEXANDER AB ALEXANDRO, Jurisconsultus, Neapolitanus, reliquit Genialium dierum libros VI. Libros hosce multiplici

plici doctrina esse refertos, scriptorémque esse longè meliorem Philelpho, judicium est Floridi Sabini apologia adversus calumniatores L. L. Rectè sanè; sunt enim libri illi, promptuarium antiquitatis, veterisque historiæ; etsi nec pauca in eo sint ad verborum proprietatem, aliaque studia, pertinentia. Fuisse Joviani Pontani æqualem, satis liquet ex primis operis verbis. Atque alibi indicat, se in adolescentiâ Philelphum jám senem audiisse Tusculanas Ciceronis quęstiones enarrantem. Item refert, ętate suâ Nicolaum Perottum, & Domitium Calderinum, Martialis apophoreta magnâ contentione Romę pręlegisse juventuti. Item Georgii Trapezuntii, Theodori Gazę, Hermolai Barbari, Raphaëlis Volaterrani, ac Paulli Cortesii, ut ęqualium meminit. Unum autem hoc meritò in hisce pręclaris commentariis improbari solet, quòd eorum, unde profecisset, dissimularet auctores. Sed huic vitio medicinam fecit doctissimus Tiraquellus, qui, digitum ad fontes intendens, unde quæque hausta essent, indicavit.

Jo. ANNIUS Viterbiensis natus est anno cIↃcccccxxxvii, v Jan. Ordinis fuit prædicatorum, sacri palatii magister, vir Latinè, Græcè, Hebraicè, Chaldaicè, & Arabicè eruditus, atque insuper totius antiquitatis studiosissimus; ut de eo tradit Leander in Italiâ suâ. Scripsit varia, quæ apud eundem Leandrum, uti & Gesnerum, ac Possevinum, legere potes Inter alia autem reliquit xvii Antiquitatum libros: in quibus sunt Fabius Pictor de aureo seculo, Myrsilus Lesbius de Tyrrhenis, Catonis Origines, Sempronius de Italiâ, Archilochus de Temporibus, Metasthenes, (ita eum inęptè vocat, qui est Megasthenes) Philo, Berosus, Manetho: quæ omnia suis commentariis illustravit. Secuti hac parte eum Joannes Nauclerus, Jo. Driedo, Valerius Anselmus, Jo. Lucidus, Michaël Medina, Sixtus Senensis, alii. Imò, ut de nationibus cæteris taceam, nulla Hispanicæ gentis historia post Annium exstitit, quæ non & Berosi, & Annii fide nitatur. Verùm (quicquid Albertus Leander nugetur, qui hoc, quod dicam, calumniam vocat) sunt scriptores isti conficti ab ipso Annio: ut monent Josephus Scaliger lib. v de emendatione temporum cap. de initio Merodachi, Genebrardus Chronologiæ lib. i. Melchior Canus lib. xi. Locor. comm. cap. vi. Benedictus Pererius in Danielem, Franciscus Ribera in Zachar. cap. i. num. xxv. Franciscus Suarez in part. iii. Summ. S. Thomę disp. i. Sect. ii. Antonius Augustinus Antiquitatum (quas ex Hispanicis Latinas fecit And. Schottus) dialogo xi, Varrerius censura in Pseu-

doberosum, Possevinus lib. xvi bibliothecæ Selectę, Torrentius præfatione, quam Joanni Bęcano præmisit, & imprimis ipse Becanus in Chronicorum exordio, itemq; initio lib. i Hispanicorum, & Octavianus Ferrarius libro de Origine Romanorũ. Imò Annium Viterbiensem in commentariis suis pleraque impudentissimè confinxisse, jam ante seculũ asseruit Petrus Crinitus de Honesta Discipl. lib. xxiv cap. xii. Etiam Raphaël Volaterranus lib. xiv Anthropologię in voce *Berosus*, negat se satis credere libello, qui sub hoc nomine divulgatus. Idem Sabellici judicium est. Nec apertè minùs de Annianis istis au-
a Pag 507 ctoribus scribit Ludovicus Vives lib. v. de tradendis disciplinis *a. Libellus*, inquit, *circumfertur Berosi Babylonii titulo: sed commentum est, quod indoctis & otiosis hominibus mirè adlubescit: cujusmodi sunt Xenophontis æquivoca, tum Archilochi, Catonis, Sempronii, & Fabii Pictoris fragmenta, quæ eodem sunt libro ab Annio Viterbiensi conferruminata, commentisq; reddita magis ridicula: non quin insint quædam in illis vera, (nam alioqui frontem non haberet narratio) sed ipsum historiæ corpus commentitium est; nec illius, cujus titulum mentitur. Manethon Ægyptius, & Metasthenes Persa ex Eusebio sunt desumti.* Atque idem judicium fert commentariis in libros Augustini de Civitate Dei. Nec aliter Gaudentius Merula, de antiquitatibus Galliæ Cisalpinæ lib. iii, cap. v. Qui & idem sensisse Alciatum ostendit ex ejus ad se literis. Hos tam multos attuli propter Leandrum, qui, ut dixi, velut genuina Catonis, Sempronii, & aliorum, quibus tribuuntur ea, defendit in Italia sua, imprimis ubi Veronam describit. Atque ut res omnis apertior sit, quid prohibet adferre historiolam illam, quæ est apud Ant. Augustinum Dial. x Antiquitatum Romanarum, Hispanarumque. Sic verò ille: *Mihi Latinus Latinius Viterbiensis, vir doctus, bonæque fidei, de Ioanne Annio, Viterbiensi monacho, narrare jucundè solebat, lapidi insculpendas curasse literas; quem vineæ infodi jusserat non procul à Viterbio. Cumque fodienda esset vinea, ad lapidem usque ut fodiendo pervenirent jussit; narrans in libris se reperisse, templum ibi orbis terrarum antiquissimum latere. Terrâ jam effossâ, primus qui lapidem invenit vinitor accurrit: paullatim detegi sarcophagum imperat. Hic stupens lapidis antiquitatem, & literas à se confictas admiratus, ad Vrbis Senatores lætus confugit, & civitatis honori fore persuadet, in amplissimo publicè spectari loco. Viterbii enim urbis originem contineri, quæ bis mille annis Romana esset urbe, à Romulo conditâ, longè antiquior, utpote ab Iside, & Osiride conditæ. Fabulas hic suas, quibus abundabat, venditavit, factumque ut ille jusserat.* Hæc ille. Obiit Annius Romæ, tempore pontificis Alexandri vi: cumque Petro Antonio, episcopo Signano, cive suo, in Minervæ fano situs est.

AURE-

Aurelius Brandolinus, cognomine Lippus, Florentinus, Ordinis Augustiniani monachus, floruit extremis Frederici III, ac primis Maximiliani primi temporibus. Cùm alia multa consignavit, tum historiam eorum, quæ narrantur in veteri Testamento, item multas sanctorum historias. Mortuus est Romæ anno cIɔccccxcVIII.

Thomas Basinus, Lexoviensis episcopus, circa annum vixit cIɔccccLXXX. Ex ejus historia de Ludovico XI Gall. rege, & Carolo Burgundiæ duce, sæpius aliqua ad verbum, non dissimulato Thomæ nomine, exscribit Jac. Mejerus Annal. lib. XVII. Juris fuisse peritissimum, atque id in schola Lovaniensi fuisse professum, auctor est Rob. Gaguinus in histor. Francorum: quem vide ad annum cIɔccccLXV.

Joannes Dominicus Spazzarinus Patavinus, ac Reip. ejusdem à libellis, claruit anno cIɔccccLXXX ac deinceps. Consignavit res Venetorum: quas ad sua usque tempora perduxit. Opus hoc ab elegantia, ac Sallustiana brevitate, commendat Scardeonius lib. III rerum Patavinarum: ubi & addit, cladem Patavinam anni cIɔIɔV, cui ex muneris ratione interfuerat, adeò accuratè ab eo describi, ut cæterorum facilè exsuperet industriam. Obiit nonagenarius anno cIɔIɔXIX. Plura de eo Scardeonius suppeditabit.

Fuit tum quoque Alamannus Rinucinus, qui historiam, vel mythistoriam potiùs Philostrati de Apollonio Tyaneo Latinè vertit. Translationem eam castigavit, ac Baptistæ, Joannis Galeacii Mediolanensis comitis filio, dicavit Philippus Beroaldus. Etiam ad Græcum codicem emendavit, & notas ad oram addidit *a* Gybertus Longolius Ultrajectinus. Inter eruditos viros, quos Florentia extulit, reponitur ab Alberto Leandro in descriptione Italiæ. Laudat & Zenobius Acciolus Florentinus: civemque suum linguæ utriusque studiosum vocat epistolâ ad Laurentium Medicem, quam translationi opusculi Eusebiani adversus Hieroclem præmisit.

a *Colon. edit.* 1532.

Claruit iisdem temporibus Guilielmus Courinus, qui perperam aliis *Coasinus*, vel *Coaversinus*, dicitur. Duacenus fuit, Equitum Rhodiorum procancellarius. Historiam scripsit de obsidione Rhodi, quæ anno contigit cIɔccccLXXX. Item descripsit contentionem Bajazethæ, & Sisymi, fratrum duorum. Operis de Rhodia obsidione meminit Cuspinianus in volumine Impp. Ulmæ est excu-

 sum.

ſum. Ex Latina autem lingua in Germanicam tranſtulit Jo. Adolphus Argentinus. Prodiit ea verſio Argentinæ, anno cIↃIↃXIII.

Anno cIↃCCCCLXXXIV vivebat HIERONYMUS FOROLIVIENSIS Ord. Prædic. Qui præter ſermones de Sanctis, etiam hiſtorica quædam fragmenta digeſſit, aliaque edidit opuſcula, quæ Forojulii MSa ſuperſunt in cœnobio ejuſdem ordinis; teſte Antonio Senenſi. Meminit & Leander, tùm lib. IV de viris illuſtr. ord. prædic. ubi dicitur fuiſſe, *vir doctus, & orator clariſſimus*: tum in Italia ſua Romanulani deſcribens; ubi Hieronymus hic vocatur *optimus theologus, nec pejor hiſtoricus*.

FRANCISCUS PATAVINUS advocatus conſiſtorialis, anno cIↃCCCCLXXXIV, XII Kal. Dec. in publico conſiſtorio, præſente non modò Innocentio VIII, ſed etiam imperatore Frederico III, orationem habuit hiſtoricam de vitâ & moribus S. Leopoldi, Auſtriæ marchionis, & confeſſoris: quæ in Italiâ ſeorſim prodiit, ac apud Surium legitur T. v. d. xv Nov.

BAPTISTA FULGOSUS, (quem Volaterranus *Baptiſtinum Frigoſum*, Leander in deſcriptione Italiæ, *Bapt. Fregoſum*, aliqui etiam *Campofulgoſum* appellant) cum eſſet dux Genuenſis, principatu à patruo ſuo dejectus fuit anno Chr. cIↃCCCCLXXXIII. Quò verò exilii dolorem levaret, totum ſe ſtudiis dedit, atque ad filium Petrum ſcripſit libros IX. factorum, & dictorum memorabilium, opus eximium, ut Albertus Leander appellat. *In hoc ſcribendi genere ita egregiam navaſſe operam, ut exemplorum copia, & novitate, cæteros vicerit.* Zuingeri judicium eſt in Theatri ſui Proſceniis. Addit etiam ex Fulgoſi fontibus uberrimis & Sabellicum, & Baptiſtam Egnatium agros ſuos irrigaſſe. Eundem Fulgoſus ordinem, quem Valerius Maximus init, ſervavit: ſed exemplis uſus eſt non rarò quidem illorum, quæ Valerius ſeu ſciens, ſeu inſciens prætermiſſet: imprimis verò eorum, quæ poſt ætatem ejus contigiſſent. Eum ex Italico Latinè tranſtulit Camillus Gilinus Mediolanenſis, vir doctiſſimus, ut Leandro vocatur; Franciſci Sfortiæ ad Carolum V. Imp. legatus. Niſi quis credere malit, patris (nomen ei fuit Jacobo Gilino) eſſe hanc tranſlationem; quam ſuſpicionem Jovius *a* injecit. Meminit & Mejerus extremo lib. XIII, ubi ex Fulgoſo refert ad verbum hiſtoriam de victoria, quam Gandenſes reportarunt de Comite ſuo Ludovico Maleano.

a In elogio Camilli Gilini.

SALVUS CASSETTA (qui Poſſevino perperam *Caſſeta*) Siculus Panormitanus, Ord. Prædic. Romæ anno cIↃCCCCLXXXI, V Id. Jun.

Jun. Sixto IV pontifice procurante, ex magiſtro ſacri palatii factus eſt ordinis Præd. magiſter generalis. Ab eodem pontifice in Germaniam legatus eſt miſſus ad Fredericum III imp. ac Coloniæ Agrippinæ cum foret, juſſit aperiri ſepulcrum Alberti Magni; atque ex ejus corpore lacertum Romam tulit; qui in Bononienſi nunc templo adſervatur. Conſcripſit vitam S. Vincentii Valentini, qui ipſe Ordinis prædicatorum fuit. Deceſſit Caſſetta an. CIↃCCCCLXXXIII, XVII Kal. Oct. ut eſt apud Leandrum lib. I de vir. ill. ord. prædic.

ANTONIUS GERALDINUS, protonotarius ſedis Romanæ, ſuperſtes erat anno CIↃCCCCLXXXVI: eoque anno, nomine Ferdinandi Regis, & Elizabethæ, Hiſpaniæ reginæ, Romæ habuit orationem coram Innocentio VIII Pont. Max. Cùm alia compoſuit, tum Faſtos carmine elegiaco, in quibus tractat de martyrum, ſanctorumque vitis. Item vario carminum genere egit de geſtis Hiſpaniæ regum.

JOANNES MARGARINUS, Gerundenſis epiſcopus, παραλειπόμενα Hiſpaniæ complexus eſt libris decem, ab adventu Herculis in Hiſpaniam uſque ad Theodoſium ſeniorem, & filios ejus, Arcadium, atque Honorium; quorum temporibus, Gotthi in Hiſpanias fuere ingreſſi. Sed in decimo non pauca deſiderantur. Παραλειπόμενα inſcripſit, non quia dicat antiquis indicta: ſed quia referat præterita proximorum ſeculorum hiſtoricis. Dicavit hoc opus Ferdinando, & Iſabellæ, Caſtellæ, & Aragoniæ regibus. In principe editione præteritur nomen auctoris, non item in alterâ, quam habemus Tom. I Hiſpanię illuſtratę. Et ſanè ex iis, qui epiſcopos enumerant Gerundenſes, ſatis evidens eſt, Gerundenſi illi epiſcopo, quem Ferdinandi Catholici tempore vixiſſe, & res ab eo geſtas prodidiſſe, dicebamus, id nominis fuiſſe, quod antea poſuimus.

JULIUS POMPONIUS LÆTUS iiſdem temporibus claruit. Exiguæ eruditionis fuiſſe, ait Lud. Vives. At Angelus Politianus in Miſcellaneis cap. LXXIII virum vocat antiquitatis, & literarum conſultiſſimum. Atque idem Lilii Gyraldi judicium eſt in Hiſtoriâ poëtarum dial. IV: ubi de Statio Papinio eſt ſermo. Florido Sabino in apologia adverſus calumniatores L. L. *dicitur in ſcribendo infra neminem recentiorum purus, candiduſque.* De eodem ſic Eraſmus in Ciceroniano: *Pomponius Lætus elegantiâ Romani ſermonis contentus, nihil affectavit ultra.* Quibus verbis non ei Antiquitatum Romanorum pe-

ritiam abnuit, sed aliarum laudum, quæ præter elegantiam sermonis exiguntur, ut quis inter Ciceronianos referatur. Sanè puræ erat dictionis amator, & historiæ veteris scrutator diligens. Neque hoc negat Vives: sed ait, totam ejus celebrem diligentiam, circa verba, & historias aliquot, tum saxa eruta, & monumenta diruta, consumtam esse. Idem erat linguæ Græcæ planè ignatus; Christianæ etiam religionis contemptor. Ac linguam quidem Græcam, ut Vives ait, propterea attingere ausus non fuit, nequâ peregrinitate Latinam contaminaret.] Quod etiam refert Erasmus in vita B. Hieronymi. Romanæ autem vetustatis tantus erat admirator, ut, cùm è salario discipulorum agellum, & domunculam, in Quirinali sibi parâsset, atque ibidem, ut ipse vocabat, SODALITIUM LITERATORUM (hoc in aditu adscriptum conspicere erat *a*) constituisset: in ea natalem Urbis coleret, & Romulum: ut à Volaterrano quoque proditum est. Idem, quoties marmor aliquod effoderetur ex Urbis ruinis, illachrymabatur; ac, caussam rogatus, addebat, *Admonitu meliorum temporum ploro*. Vergente tamen ætate, Christianam ei religionem curæ esse cœpisse, à quibusdam traditum est. Sed hoc utcumque est, mirum sanè ab animo suo impetrare potuisse, ut falsas inscriptiones obtrudere literatis vellet pro veris: quale testamentum illud, de quo V. Cl. Antonius Augustinus Romanarum & Hispanicarum Antiquitatum dial. XI. Cum Pontifex foret Pius II, Academiam Romanam nominis sui famâ ornabat. Quo tempore & Baptista Platina, & Philippus Gallimachus, ibidem claruere. Sed post obitum Pii apud Paullum II, (qui literis, & literatis, minùs favebat) exiguo in loco fuit. Et creditus ipse est unà cum Platina in Pontificem conjurâsse: ac propterea, ut periculum evitaret, Venetias confugit. Cætera, quæ ad vitam ejus pertinent, petere licebit è discipulo ejus Sabellico, qui illius vitam descripsit. Aliqua etiam de eo Paullus Jovius in elogiis. Edidit, præter alia, compendium Historiæ Romanæ, ab interitu Gordiani usque ad Justinum III, in quo Heraclii defecit imperium. Dicavit verò Francisco Borgiæ episcopo, & pontificalis ærarii præfecto. In hisce Cæsaribus legas, quæ apud historicos non reperias. Ea vero hausit magnam partem ex panegyricis vett. Scripsit & librum de Mahomete. Item libellum de magistratibus Romanis; quem dicâsse M. Pantagatho, indicat Sabellicus scholiis in Suetonii August. cap. XXXVI. Item signavit Antiquitates urbis Romæ: quamquam has memoriæ tantùm caussâ conscribilasse videtur; non, ut publici eas juris

a *Verba ipsa, quæ in aditu domus Pōponius adscribi curârat, hujusmodi sunt; ut postmodo ex literis Pignorii, oculàtitestis, percepi:* POMPONI LÆTI, ET SODALITATIS ESCUILINAI. *Nempe* Esculinai ἀρχαΐζων *posuit pro* Esquilinæ.

juris faceret. Nec enim ea est dictionis puritas, quæ in aliis ejus scriptis elucet: usque adeò ut B Rhenanus penè arbitretur, alterius esse auctoris. Etiam ad Gasparem, Blondi filium, vitam scripsit Statii poëtæ, uti & patris ejus. Utramque Gyraldus Historiæ suæ de poëtis inserit; sed ita ut, ubi erret, eum emendet. Plura Pomponii haberemus, nisi pleraque intercidissent direptione domus in seditione civili sub Pontifice Xysto. Aliqua tamen eorum non tam periere, quàm perdita creduntur. Uti vita Quinctiliani, & quorundam in eo capitum enarratio: item glossarium medicum: adhæc argumenta in epigrammata Martialis. Quæ omnia MSa, ac fortasse ipsius Læti manu exarata, supersunt in bibliotheca doctissimi ac amicissimi Pignorii. Non malè omnino de Crispo, & Livio, meritus est. Nam benè dicere non possum. Sanè quicquid penè adversus veterum codd. fidem in Sallustio immutatum est, id Pomponio huic tribui debet. Septuagenarius decessit, cùm frigidæ potu ventriculi calorem exstinxisset. Fuit adeò egens, ut, morbo premente, necesse esset in Xenodochium deferri; cumque ibi vitâ excessisset, periculum fuerit, ne sepulturâ careret, nisi amicorum impensis elatus esset: quemadmodum Pierius Valerianus refert lib. II de infelicitate literatorum. Successit Pomponio huic in cathedra Romæ Augustus Baldus, seu Valdus, qui XL annis Latinas Græcasque literas docuit juventutem; nec multò post direptionem Urbis à milite Borboniano vitâ excessit, mœrore potissimùm ob opes à Cæsarianis direptione eâ amissas: ut Scardeonius pluribus narrat.

JULIUS POMPONIUS SABINUS, Virgilii interpres, commentario in I Georg. meminit Itinerarii sui Scythici: ut est in epitome bibliothecæ Gesnerianæ editâ & adauctâ, à Simlero. Sed Pomponius Sabinus planè, judicio meo, idem est ac Pomponius Lætus, de quo dictum. Sanè examussim ei conveniunt, quæ in præfatione sua Daniel Cajetanus anno CIↃCCCCLXXXVI Cremonæ scribebat, *Adest, inquit, Pomponius Sabinus, vir nostri temporis doctissimus.* Et mox, *Sabinus hic unus est, qui in præclarissimâ Pii Pontificis* II *Academiâ optimas è situ literas in lucem cœpit asserere.* Item, *Nec adhuc cessat notas in as & marmor incisas scrutari.* Addit etiam, multa in manibus habere, quæ propediem sint lucem visura. Unum objici posse video, Pomponium Lætum natum fuisse Amygdalariæ, magnæ Græciæ oppido: ut est apud Leandrum in Italiæ descriptione. Sed facilè ei occurritur. Nam quia è nobili quidem familia, sed illegitimè natus foret, *Sabinus* fortasse dici voluit, ut tegeret natales suos: quomodo

modo & *Pomponius* dici maluit, quàm *Petrus*, etsi id nomen in sacro baptismate accepisset.

BARTHOLOMÆUS SCALA natus est Florentiæ anno CIↃCCCCXXIV, atque anno ibidem obiit CIↃCCCCXCVII, ætatis LXXIII. Philelphi ad eum epistolam habemus anni CIↃCCCCLV, ut fuerit tum annorum XXXI. Vexilliferatus honore insignis fuit, ut de eo Paullus Jovius ait. *Vir erat doctus, ut potiùs Musarum alumnus, quàm inter rotas molarum natus videretur*: quemadmodum de eo scribit Albertus Leander in Italia sua: quo loco de Florentia tractat. De certamine, quod ei cum longè majori viro, Angelo Politiano, erat, res satis nota est ex utriusque epistolis. Unde Erasmus in Ciceroniano; *Scala sibi videbatur Tullianus, Politiano ne Latinus quidem videtur, adeò ut ne sensum quidem communem illi tribuerit*. Condidit libris XX Historiam Florentinam ab origine Urbis usque ad annum Chr. CIↃCCCCCL. Sed morte præventus quinque tantùm libris extremam manum imposuit. Incipit, *Fama est, & quidem pervulgata, à Fesulanis Florentiam primùm habuisse originem.* Signat hoc opus Ugolinus Verinus lib. II illustratæ Florentiæ;

Scala quoque historias, & Lydia gesta leonis
Explicat Hetrusci.

Etiam literis commisit vitam Vitaliani Borromæi, quam Petro Medici inscripsit. Adhæc orationem reliquit ad papam Innocentium VIII. Habuit filiam Latinis Græcisque literis excultam, nomine Alexandram: quæ nupsit celebri poëtæ, Michaëli Marullo, Tarchaniotæ, natione Græco, sed carmine Latino non minùs pollenti: *viro* sanè *docto*, sed de *religione Christiana* (ut Leander in Italia sua inquit) *haud sanè sentiente;* qui in Cæcina flumine per agrum Volaterranum in mare defluente submersus fuit. Exstant Politiani versus Græci in laudem Alexandræ: item Alexandræ similes versus, quibus Politiano respondit. Obiit Alexandra anno CIↃIↃVI.

JACOBUS BRACELLUS Genuensis, vir eruditus, quinque libris non ineleganter bellum descripsit, quod inter Hispanos, &
a An 1530 Genuenses, seculo suo gestum fuit. Hi Haganoæ *a* una cum VI li-
b an 1579 apud hæredes Antonii Bladii. bris Pontani de bello Neapolitano prodierunt: posteaque *b* Romæ recusi, atque à Bartholomæo Gorla dicati Joanni Baptistæ Barcellio, episcopo Sarzanæ, cujus Iacobus Barcellius proavus fuerat. Orditur Bracellius ab anno CIↃCCCCXII, quo Ferdinandus alterius Hispaniæ Rex, Siciliæ regnum fuit adeptus. Definit in anno CIↃCCCCXLIV, quo Genuenses pacem fecere cum Alphonso rege, Ferdinandi

nandi filio. Idem Bracellius reliquit librum de illustribus Genuensibus, ad Ludovicum Pisanum, qui ordinis erat Prædicatorii. Item oræ Ligusticæ descriptionem ad Blondum Flavium, qui Pontifici M. à secretis fuit. Atque utrumque hoc opus in Romana editione cum belli Hispaniensis libris prodiit. Habes & utrumque in Italiæ illustratæ scriptoribus viginti tribus: qui Andreæ Schotti cura in Germania prodierunt. Meminit Bracellii hujus inter illustres Genuenses Leander Albertus in Italia sua, ubi eum situm, locaque ditionis Genuensis descripsisse ait. Nempe respicit oræ Ligusticæ descriptionem ante memoratam. Jovii in elogio Alphonsi tale de eo judicium est, eum bellorū Alphonsi *historiam non illepidè scripsisse.* Sed præclarè imprimis de eo Bartholomæus Gorla in præfatione sua ad Satzaniensem episcopum: *Equidem*, inquit, *probè novi quàm longè absim ab hac scribendi facultate: nec mihi tantum arrogo, ut de tanta re meū judicium in medium adferre audeam: verumtamen doctissimorum pariter & gravissimorum virorum testimonio niti si velim, contendere possim, auctorem hunc nostrum admirabili quadam laude ita se inter scriptores suorum temporum extulisse, ut post oppressam, atque vastatam à barbaris Italiam, eversamque usque eo eloquentiam, ut Latinè desitum esset planè loqui, primum omniū istius generis scriptionem non modo jacentem excitasse, verum etiam obscuram penitùs illustrasse, & in pristinum splendorem, quasi vindicasse videri possit. Sed hoc ex librorum ejus lectione clarius apparebit.* Hactenus ille.

Carolus Verardus, Cæsenas, cubicularius Pontificius, floruit sub Innocentio VIII, an. CIↃCCCCLXXXIV, & deinceps. Scripsit de expugnatione regni Granatæ. Idem historiam Bæticam dialogis compluribus est complexus. Eos dicavit Raphaëli Riario, diacono cardinali S. Georgii.

Bernardinus Corius Mediolanensis, cùm & patriæ suæ amans, & gloriæ propriæ avidus foret, rudi illâ quidem, & impolitâ dictione, attamen, ut potuit, magno sanè labore Chronica rerum Mediolanensium perscripsit: inque rebus sui temporis bonâ fide non solùm voluit res consignare, sed etiam potuit; ut cui in aulâ versanti archiva secretiora paterent. Id opus, ut Jovius ait, à typographis illusus, spe lucri, sed magno rei familiaris damno, propriis excudi sumptibus curavit. Idem edidit Imperatorum vitas ab Jul. Cæsare, usque ad Fredericum Barbarossam. Ac vitas etiam poëtarum, ac illustrium mulierum promisit: quas an emiserit, haut scio. Gesnerus ait, etiam historiam Cæsarum condidisse. Cùm Galli anno CIↃCCCCXCIX, Mediolanum cepissent; casu, tum ducis Ludo-

vici Sfortiæ, proditione capti (qui in Galliam est abductus, ubi & vitam finiit) tum etiam Ascanii cardinalis, nondum quadragenarius decessit. De ætate quod dixi, ex eo liquet, quod anno cIↄccccLXXXV (ut in præfat. ad Cardinalem Ascanium Sfortiam scribit ipse) tantum annorum fuerit XXV. Cæterum non me fugit Corium hunc Italicè scripsisse: attamen dicere haut possim, nihilne ejus vel Latinè ab illo exaratum, vel ab interprete translatum supersit, propter quod Simlero memoretur. Neutrum si erit, præteriri debuit, quia de Latinis me scriptoribus acturum receperam.

Eâdem ætate clarescebat ANTONIUS GALATEUS, qui natus fuit Galatinæ, Salentinorum oppido. Erat philosophus, medicus, atque idem poëta, & cosmographus; cujus tabulas à se visas laudat Rassanus, & ex eo Leander in Italiâ suâ. Sanè quantus vir fuerit, scire possumus ex hendecasyllabis illis, quibus eum celebrat Jovianus Pontanus: item ex eo, quòd summus vir, Hermolaus Barbarus, dicârit illi paraphrasin Themistianam octo librorum φυσικῆς ἀκροάσεως Latinè à se conversam, quam anno edidit cIↄccccLXXX. Præter carmina Hetrusca, & quæstiones Physicas, etiam composuit commentarium de situ Japygiæ, opus, judicio Jovii, cum antiquis comparandum. Sanè eo magis meretur fidem, qui patria ei fuerit Iapygia, quæ eadem ac Σαλαλία, seu Sallentina. Nam Iapygiæ oppidum est Galatina, ubi se natum esse, ait ipse eo, quo dixi libello. In quo etiam refert, se prima literarum fundamenta hausisse Neriti, quod & ipsum Iapygię est oppidum. Etiam refert ibi avum, & progenitores suos fuisse sacerdotes Græcos, Gręcarum literarum, & Theologię minimè ignaros, sanctitate vitæ celebres. Item descriptionem edidit Calliopolis, urbis sitę ad Summontium. Adhęc villę Laurentii Vallę: quem libellum dicarit Accio Syncero Sannazario. Præterea reliquit epicedium, seu orationem in obitum Alphonsi regis. Laudationem etiam podagrę, festivum opusculum, jam podagricus, dolori leniendo conscripsit. Librum insuper composuit de optimo genere philosophandi, ex quo quędam adfert Joannes Bernardinus Bonifacius, Orię Marchio epistola ad Voisium Gengium, patritium Venetum, qua ei Galatei Iapygiam dicat. Etiam cum Bellisarii Aquivivi, Neratinorum ducis, operibus conjungitur, & Galatei ad Bellisarium epistola, & Bellisarii ad eundem responsum.

Extremis temporibus Frederici III erat NICOLAUS DATHUS filius Augustini Dathi. Hic pręter ea, quę de studio eloquentię, & officio

officio scribæ, edolavit, etiam in literas retulit vitam patris sui Augustini, quæ operibus ejus præmittitur.

JOANNES MARIA POLITIANUS Carmelita, itidem claruit anno cIↄcccxc, ac scripsit vitam B. Alberti Drepanensis, & miracula ejusdem. Atque alia, quæ simul Venetiis edita fuere. Habes & eam Alberti vitam apud Surium ad VII Aug.

PONTICUS VIRUNNIUS, seu Virumnius, (qui Tritthemio *Virinius*) Tarvisinus, sub Ludovico Sfortia floruit anno cIↄcccxc. Varios poëtas commentariis illustravit; inque gratiam Badoeræ familiæ, claræ apud Venetos, atque à Britannis oriundæ, è decem Gaulfridi, Monumæthensis archidiaconi, ac pòst Asaphensis episcopi, libris, sex priores in compendium redegit [a]. Vide de eo Jac. Bergomatem lib. XVI, & Tritthemium in Catal. Quorum neutrum dicti operis meminisse miror.

[a] *Excusi Augusti.* 1534 & 1542. *Heidelb. cum Beda, aliisque.*

PHILIPPUS CALLIMACHUS EXPERIENS Florentinus, odio Paulli II papæ (à quo in carcerem conjectus, & tormentis fuerat excruciatus) concessit in terras, ut cum poëta dicam, alio calentes sole. Nam in Poloniam abiit; ubi à Casimiro rege Alberto filio præceptor datus, factusque Casimiro ipsi à secretis Moldavicæ cladis auctor est habitus, quasi suasisset ut nobilitas hosti ob contumaciam objiceretur. Idem his terris libellum exaravit de his, quæ à Venetis acta sunt, quò Tartaros, & Persas, contra Turcas concitarent. Habes eum in Commentariis rerum Persicarum. Signavit etiam historiam de Attilâ, qui Bonfinii Hungaricæ Historiæ adjungi solet. Item libros tres condidit de rebus ab Uladislaô, Poloniæ, atque Hungariæ rege, gestis. Quem itidem reperies inter scriptores de rebus Hungaricis. Id opus non dubitat Jovius dicere adeò eleganter, atq; exactè compositum esse, *ut omnes, qui à Cornelio Tacito, per tot secula id scribendi genus attigerint, suo judicio superârit*. Atque hæc quidem, de rebus Hungaricis scripsit pellectus munificentia Matthiæ Haniadis, Ungariæ regis. Alia quoque quæ ediderit, apud Tritthemium vide ad annum Chr. cIↄcccxc. Meminit ejus & Raphaël Volaterranus lib. VII: ubi Callimachum Geminianensem, familiarem suum, vocat, ac literis, & ingenii solertiâ, ex paupere divitem factum ait. Geminianensem verò appellat, quia ortus Sangeminiano, Hetruriæ oppido, quod Desiderius, ultimus in Italia Longobardorum regum, condidit. Tritthemius, uti & Funccius, & alii, vocant Florentinum, quia oppidum id, etsi antea in Senensium fuerit potestate, tum tamen Florentinæ ditionis erat. Vitam Cal-

limachi perstrinxit Cromerus lib. XXX rerum Polonicarum: cui magis credi debet, quàm Jovio: ut qui multa à vulgo potiùs haurire, quàm rerum gnaros consulere soleat. Sed & vide, quæ refert Gyraldus dial. I de poëtis sui temporis, & Jo. Michaël Brutus, in vita, quam Callimachi de Uladislao historiæ præmisit. Obiit Cracoviæ anno CIↃCCCCXCVI, IV Kal. Novembris.

Epitaphium ejus ejusmodi:

Exuvias præter pellemque, atque ossa Latini
Nil hic Callimachi terra Polona tegit.
Illa Borysthenides rapuere, tenentque Camœnæ,
Quarum primus amor, gloria prima fuit.
Hoc perfecturus, si copula longa fuisset,
Venissetque suo justa propago toro,
Sarmatide è nympha; ne barbara terra videri
Posset, Romanæ vel minus apta togæ.
Sed mors invidit: qua nil odiosius. atqui
Quæ feritas tacito non caret opprobrio?
Æneus est tumulus, mors ænea, & æneus ille
Qui legit hæc siccis tristia verba oculis.

PAULLUS ATAVANTIUS FLORENTINUS, Ord. Serv. B. Mariæ, inter alia contexuit dialogum de Origine Servorum; atque eum dicavit Petro Medici, Cosmi F. Archetypon ejus operis est in bibliotheca Medicæa. Etiam consignavit vitam B. Francisci Sepensis, Ord. Serv. Item librum de laudibus Philippi Florentini, instauratoris ordinis Servorum. Decessit anno Christi CIↃCCCCXCIX, ætatis suæ LXXX.

DONATUS BOSSIUS, civis Mediolanensis, edidit chronicon ab initio mundi usque ad sua tempora. Item de episcopis, & archiepiscopis Mediolanensibus usque ad annum CIↃCCCCLXXXIX, quo vixit. Prodiit Mediolani anno CIↃCCCCXCII. Meminit & Trithemii appendix.

CELSUS MAPHÆUS Veronensis, Canonicus regularis Lateranensis, edidit libellum de vita B. Tusculanæ anno CIↃCCCCLXXIV, cujus mihi indicium ex Veronensium scriptorum syllabo antehac etiam memorato.

HERMOLAUS BARBARUS, patricius Venetus, natus fuit anno CIↃCCCCLIV, XXI Maji. Francisci Barbari, viri doctissimi, filius erat, Zachariæ Barbari nepos; ut quidem Philippus Bergomas scribit. Sed ab eo abit Volaterranus, qui Franciscum Barbarum ejus

patruum

patruum fuisse ait: unde & alibi Hermolaum vocat Francisci necessarium. At non alterum tutius hac in re sequi possumus, quàm Andream Brentium Patavinum. Ejus verba hæc sunt in epistolâ ad Zachariam Barbarum, quæ mihi Pignorius suggessit: *Nimirum in te omnia Francisci Barbari patris virtutum lumina elucescunt. cui certè multùm Latina lingua debet, tot tantisque ab eo libris, partim compositis, partim conversis. à quo minimè degenerat Hermolaus filius, te tanto patre non indignus.* Puto eundem esse Franciscum Barbarum ad quem exstat epistola Philelphi anno scripta cIↃCCCCXXXVII, & cIↃCCCCXXXVIII semel, iterumque, & cIↃCCCCXLI, & cIↃCCCCXLIII, cIↃCCCCXLIV; quem & virum clarissimum vocat epistola scripta ad Victorium Feltrensem, ubi se Constantinopoli ad Barbarum hunc misisse ait Aristotelis Rhetorica ad Theodectem. Primùm Hermolaus legatus fuit Venetus, hinc patriarcha Aquilejensis, ac ut aliqui referunt (eosque inter Joannes Rioche Minorita in compendio historico) tandem factus est Ecclesiæ Romanæ Cardinalis.

Qua de re âdscribam longiusculum Petri Bembi locum ex historiæ ejus Venetæ libro primo: *Eo mortuo Innocentius Patriarchatum (sic enim appellant) Aquileensium, quem is multos annos obtinuerat, Hermolao Barbaro, legato apud se Veneto attribuit. quod ubi civitas intellexit, tametsi Hermolaus ad Senatum scripserat, coactum se à Pontifice vestem senatoriam mutavisse: quoniam tamen sacerdotiis cooptari cives Veneti, qui legati Romæ essent, lege probibebantur, graviter tulit ausum illum contra patrias leges facere. Auxit ejus rei magnopere invidiam quod antea ex Hermolai litteris, quas ad Senatum de Bardi morte dederat, more institutoque majorum comitiis senatoriis præjudicium patres fecerant, cujus ipsi civis nomen ad id adipiscendum sacerdotium Innocentio commendarent: itaque deceptos in sese ac propè delusos querebantur. Erat omnino Hermolai propter ejus summam in literarum, atque optimarum artium studiis præstantiam, magnum apud exteras nationes nomen, apud suos quidem certè maximum: nam ad doctrinæ singularem opinionem etiam vitæ perpetuam innocentiam adjunxerat: simul is multum patris opibus, & gratia, qui summo proximum in civitate magistratum gerebat, multum clientelis, necessitudinibus, propinquitatibusque pollebat quibus tamen in rebus satis sibi præsidii non babuit, cum pluris à patribus una legum charitas, majestasque, quàm ullorum civium omnibus aucta nominibus dignitas, atque claritas fieret. Decemviri enim literas ad eum severè scriptas dederunt morâ omni excusationeque sublatâ, sacerdotium repudiaret: id si non faceret, patrem magistratu remoturos, & bona ejus publicaturos præ se tulerunt. Ai pater perspectâ civitatis voluntate, omnibus tentatis rebus, cum jam eam flecti & le-*

nire posse diffideret, ægritudine animi est mortuus. Filius non multò post Romæ, editis Plinianis castigationibus, immensi prope laboris opere; privatus plebejo morbo periit. Eum vitæ finem Hermolaus habuit, omnium ex sua civitate, qui ante illum nati essent, Latinorum & Græcorum literis planè doctissimus. Ab anno ætatis duo vigesimo scribere orsus fuit: cumque alia multa edidit, quæ doctorum manibus versantur: tum etiam Plinii Veronensis (non Novocomensis, uti apud Jovium est) Historiam Naturalem accuratè castigavit. Idem librum reliquit de conscribendâ historiâ; quem dicavit M. Antonio Sabellico, historiographo. Alia etiam inedita hactenus parabat, quæ cujusmodi fuerint, cognoscere est ex præfatione ejus Castigationum in Melam. Proprietatis vocabulorum in utraque linguâ curiosus erat, moribus castissimis, adeoque à fastu alienus, ut sæpe, sicubi dubitatio oborta esset, proximos, ac familiares consuleret, atque adeò à quovis discere paratus esset: quemadmodum de eo Volaterranus testatur. Erasmi in Ciceroniano tale de eo judicium est. Vocat *verè magnum, ac divinum hominem, sed in dicendo Ciceroni dissimillimum, & ipso, pene Fabio, Plinioque elaboratiorem, cujus eloquentiæ nonnihil offecerit philosophiæ studium.* Petrus Bembus lib. VI, epistola ad Danielem Barbarum (qui fratris filius erat) vocat Hermolaum *doctissimum, præstantissimumque omnibus in disciplinis virum, sanctissimumque hominem.* Vide & laudationem ejus apud eundem Bembum initio libri de culice: quo Barbarum hunc, & Pomponium Lætum (cujus Barbarus fuerat sectator) colloquentes inducit. Sepultus est Romæ ad S. Mariam de populo: ubi talis inscriptio legitur:

Barbariem Hermoleos Latio qui depulit omnem,
Barbarus hic situs est; utraque lingua gemit.
Vrbs Venetum vitam, mortem dedit inclyta Roma;
Non potuit nasci clarius, atque mori.

Obiit XII Kal. Jun. anno Chr. CIƆCCCCXCIII, ætatis suæ XXXIX. Volaterranus ait decessisse mœrore, quòd à Senatu Veneto missus orator, præter auctoritatem Senatus sui, ab Innocentio factus esset patriarcha Aquilejensis. Sed aliter Petrus Crinitus lib. I. de hon. disc. cap. VII. ubi pestilentiâ Romæ exstinctum refert: ac Pici Mirandulæ officium erga morbo hoc affectum exponit. Atque idem etiam legas apud Jovium in elogiis. Mirum sanè hæc fugisse Volaterranum, qui nescio quæ de magnopere mœrentis contumaciâ, atque exilio, φλυαρεῖ. Uti & illud in eo reprehen-

dit,

dit, quòd Plinium castigandum susceperit, opus, ut ait, impar dignitati, & vitæ suæ instituto. Utinam sic à multis ejus dignitatis, atque instituti, peccaretur. Et sanè cogitare debuerat Volaterranus, jam antequam ad Episcopatum provectus esset, parata majori ex parte habuisse, quæ ad istud opus pertinerent. Neque propterea Episcopale munus, quod seu volens, seu invitus susceperat, neglexit. Aliud sanè inter cætera arguunt conciones ejus, quæ Patavii MSSæ exstant apud Eremitas. Aliquantò postquam ista exarassem, in manus meas venit elegans opusculum Joannis Pierii Valeriani, quo agit de literatorum infelicitate. Id unà cum aliis non paucis scriptoribus, qui proximis hisce annis in Venetorum ditione prodiissent, illustrissimus Dominicus Molinus, ut munificè, ita percommodè transmiserat. Eo quippe in libello inter alia; quæ de tristi doctorum virorum exitu paucis cognita exponit; etiam offendi, quæ verissima esse docerent, tam illa, quæ de exilio ac mœrore Hermolai prodiderat Volaterranus; quàm quæ de pestilentiæ morbo Crinitus, & Jovius, retulissent. Hunc quippe in modum Pierius eo in opusculo rem narrat: *Hermolaus Barbarus, Venetus Senator optimus, vir, quod omnes fatentur, ætate suâ literatissimus, eo ipso tempore, quo aliquam studiis suis quietem se adsecutum arbitrabatur; dum Romæ apud Alexandrum Sextum, Pontificem Maximum, Venetæ nobilitatis nomine Oratorem agit; summisque vigiliis intermortuam bonarum literarum, neque non & disciplinarum gloriam suscitat; ob susceptum, inconsulto Senatu suo, Aquilegiense sacerdotium exul factus, & de possessione ejectus, vitam inopem aliquamdiu traxit Alexandri Pontificis summi sportulâ quodammodo sustentatus: paucis verò post mensibus pestilentiâ contactus, desertus ab omnibus, infelicissimo mortis genere oppressus est; quique laudatione, & eloquentiâ suâ innumeros ætatis suæ homines illustraverat, & funere, & bonore sepulchri ita defraudatus est, ut ubi sepultus, quóve hominis cadaver conjectum fuerit, ignoretur.*

Hermolao Barbaro à secretis fuit JOANNES ANTONIUS PANTHEUS, Veronensis, qui de Pliniorum patria scripsit, ac tridui confabulationes de thermis Calderianis; quod opus Vincentiæ primum anno CIↃCCCCLXXXVIII prodiit, posteaque cum scriptoribus aliis de balneis Venetiis est recusus anno CIↃIↃLIII. Libros ejusdem de urbe Verona citat Torellus Sarayna. Sed eos videre nondum contigit: nec Italicè, an Latinè eos scripserit, sat scio.

Circa idem tempus florebat DONATUS ACCIAIOLUS (qui

(qui Leandro Alberto ACCIEVOLUS) Neri filius, ab antiquâ ſtirpe Florentinus; vir in Rep. occupatiſſimus, nec tamen ſtudiorum veterum planè deſertor. Nam, præter alia, Plutarchi Hannibalem, Scipionem, Alcibiadem, ac Demetrium, convertit. Ipſeque compoſuit vitam Karoli Magni. De hoc, quæ adfert, hauſit ex Eginhardo, genero Karoli Magni: de quo dictum nobis libro ſuperiori. Hoc Donati opus de vita Karoli cum Plutarchi vitis conjungi ſolet: unde, (ut etiam monitum nobis, cùm de Turpino ſuperiùs ageremus) ſpiſſus ille error obortus eſt Wicelio in

a *Fol.* 178 Hagiologio *a*, ut ſcriberet, ſe Karoli vitam ex Plutarcho deſumſiſſe; cùm ſatis conſtet, Karolum annis ampliùs ſexcentis vixiſſe poſt Plutarchum. Exſtat Philelphi epiſtola anni CIↃCCCCLI ad Donatum Actiolum. Puto eundem. Quanti eum fecerit Jacobus Picolominæus, cardinalis Papienſis, ex ejus ad Donatum hunc epiſtolis compluribus ſatis liquet. Præclarum quoque ejus elogium eſt apud Ugolinum Verinum, Donati æqualem, lib. II Florentiæ illuſtratæ; ubi ſic canit:

Quis ſcripto, quis te, Donate, diſertior ore,
b *Acciaoli.* *Accarole b fuit? quamquam tua clara propago eſt,*
Tu tamen huic veros cumulaſti laudis honores.

Meminit & in Ciceroniano ſuo Eraſmus. Fuit Donatus hic auditor Joannis Argyropoli Byzantini. Imò commentaria illa in Nicomachia Ariſtotelis multi arbitrantur non ipſius eſſe Acciaoli; ſed prælectiones eſſe Argyropoli; ab Acciaolo autem deſcriptas, inque lucem emiſſas. Nihil tale tamen de eo Volaterranus. Qui inter alia: *Donati*, inquit, *ſtylo nil dulcius optatur; cujus & lenitas, & ornatus, mores ejus ſuaviſſimos refert.* Et mox: *In hoc præter literas, & vitæ caſtitas, & juſtitia laudatur. Deceſſit in legatione, patrimonio filiis non amplo ob abſtinentiam relicto. Filiæ verò ob ejus in Remp. merita, haut aliter, quàm Paulli Æmilii, aut Ariſtidis, ære publico nupſerunt.* Apud Paullum Jovium legere eſt, ut, cùm ad opem à Gallis adverſus Xyſtum Pontificem poſcendam profectus eſſet; Mediolani in itinere mortuus ſit; atque inde Florentiam relatus, in Carthuſiano ibidem templo fuerit ſepultus. Contigit id anno CIↃCCCCLXXIII, menſe Auguſto. Eſt in obitum ejus hujuſmodi Politiani carmen: quod & Florentiæ in Cartuſiano legitur:

Donatus nomen, patria eſt Florentia, gens mî
Acciaola domus, clarus eram eloquio.

Fran-

Francorum ad regem patriæ dum orator abirem,
In ducis anguigeri mœnibus occubui.
Sic vitam impendi patriæ, quæ me inde relatum
Inter majorum nunc cineres sepelit.

Etiam Campani in laudem ejus versiculos reperies in Gentilis Urbinatis literis: quæ leguntur inter epistolas Iacobi Piccolominæi, Cardinalis antè memorati.

JOANNES SIMONETA, Calaber, scripsit de rebus gestis Francisci Sphortiæ, Mediolanensium ducis, libros XXXI. Eos verò dicavit nepoti Francisci hujus, Joanni Galeatio Mariæ Sphortiæ, duci Mediolanensi. Quàm bonâ autem fide ea scripserit, ipse in præfatione indicat verbis istis: *Hoc ipsum bellum, & re maximum, & memoriâ dignissimum, cui, dum gereretur, assiduè interfui, paullo diligentius scribere operæ pretium duxi. Equidem omnia in commentarios, & eo ordine, quo gerebantur indies singula, celeri stylo deprompsi: si minus eleganter, minusque ornatè; at verâ, & incorruptâ fide. Nihil non à me scriptum est, quod vel non ipse viderim, & contemplatus fuerim; vel à locupletissimis testibus auctoribusque, vel etiam ab ipso Francisco, dum ille de se modestissimè loquens aliquando præteritorum temporũ pericula, resq; per omnẽ fortunam, non tam ab se, quam ab aliis, gestas recenseret, acceperim: quod aliis haud quaquam contigit; si qui fortasse reperiantur earundem rerum scriptores, etiam eruditiores.* Etiam ad operis calcem, & argumentum pleniùs indicatur, & similiter ad fidem pertinentia afferuntur. Verba ea sunt: *Iis commentariis ab primo Alphonsi in Italiam adventu, & ab quarto & vicesimo supra quadringentesimum & millesimum anno à natali Christiano, ad sextum sexagesimum usque annum, non divi Francisci Sphortiæ solùm, sed omnium Italicorum populorum, regum, & rerumpublicarum facta domi forisque continentur; tantâ fide, religione, literis proditâ, ut nihil gratiæ atque adulationi datum esse constet: quæ eo certiora habenda sunt, quòd, qui scripsit, rebus ferè omnibus interfuit. Ea nunc, regnante Ioanne Galeacio VI, Mediolani ducis auspiciis, & jussu illustrissimi Ludovici Sphortiæ, Antonius Sarotus impressit Mediolani, IX Kal. Octobres* CIↃCCCCLXXXVI. Simonetam hunc Franciscus Philelphus epistolâ, quam ad eum scripsit anno CIↃCCCCLXXIX, vocat *ducalem secretarium: commentarios* verò ejus *disertissimos* appellat. *Insignis historicus* nuncupatur à Jovio in elogio Francisci Sphortię. Operæ autem est scire, quam pro tali opera gratiam retulerit. Galeacio à conjuratis occiso acerba in eum, ac fratrem Cichum, quæstione fuit inquisitum: ac fratri quidem præcisæ cervices: Joannes autem post tormenta quomodòcumque evasit: idque, ut Jovius ait, *valido apud ty-*

rannum pudore, ne videretur ingratè sublatus, qui patrem, summa virtutis principem, ne unquam interiret, beneficio literarum immortalem effecisset. Ex memorato Simonetæ opere luculentam περιτομὴν de expeditione Papæ Pii adducit Mejerus in annal. Fland. ad an. CIƆCCCCLXIII *a*.

a *Pag* 233 *&* 234.

T. ALEXANDER CORTESIUS carmine epico panxit laudes bellicas Matthiæ Corvini, Hungariæ regis. Jungitur Hungariæ Bonfinii historiæ. De eo sic Janus Duza pater præfat. altera annalium Batavicorum, quos carmine reliquit: *Post quos aliquot seculis interjectis natus Alexander Cortesius, vel hoc ipso commendandus, quod intermissam res gestas versibus scribendi consuetudinem nova laude reparavit, in illius regis virtutibus celebrandis, cujus magnitudo maximorum Poëtarum vires facile exhaurire potuerit.*

BONIFACIUS SIMONETA abbas fuit monasterii Cornu; quod Placentini tractus oppidum est: Patruus ejus fuit Joannes Simoneta, is quem Sfortiæ gesta edidisse, proximè diximus. Bonifacius hic posteris transmisit persecutionum Christianarum, & pontificum historiam: sed eam non continuo filo tractavit; verùm in epistolarum sex libros novo invento discerpsit; multaque iis ad rerum naturam pertinentia admiscuit: scriptor non exiguæ lectionis, sed qui, quantum videre possum, nihil habeat, cæteris indictum, ut carere eo tutò possit historiæ studiosus. Vixit anno CIƆCCCCXC. ut vel argumento est prima epistola, quæ est ad Karolum VIII, Galliarum regem.

Circa annum CIƆCCCCXC claruit HUGOLINUS, seu Ugolinus VERINUS. Præceptorem suum vocat Christophorum Landinum *b*.

b *Lib.* 2. *illustrata Florētia.*

Quo, Landine, tuas percurram carmine laudes,
Præceptor venerande?

At discipulum habet Petrum Crinitum:

Discipulique mei Criniti carmina Petri
Æternùm vivent.

Pater fuit Michaëlis Verini, optimi, & castissimi adolescentuli; qui, relictis distichis piis, anno ætatis suæ XVII obiit. Notus de eo Politiani versiculus,

Ne se pollueret, maluit ille mori.

Et pater ipse Ugolinus Michaëlem deplorat his versibus:

Quid referam nati Michaëlis funus acerbum?
Exstat opus, prohibetque pudor narrare, quid ille
Scripserit. Ingenii testes sua disticha restant,

Quæ

Quæ sensa ostendunt angustu grandia gyris.

Panxit Ugolinus libros tres de illustratione Florentiæ: unde versus eos exscripsimus. Primo eorum agit de laudibus veteris Florentiæ. Altero exponit insignes civitatis viros, & res ejus gestas. Tertius tractat de genealogia illustrium urbis familiarum. Hoc poëma primùm Lutetiæ typis Rob. Stephani junioris prodiit anno CIƆIƆLXXXVIII: idque è bibliotheca Germani Audeberti Aurelii: qui & aliquot MSi codicis lacunas supplevit, & depravata, aut vetustate exesa, restituit. Conscripsit & Carliados opus, quod erat de Carolo Magno. Itidem heroico metro consignavit vitam B. Antonini Florentini. Adhæc descripsit carmine expugnationem Granatæ, & laudationem Philippi Benitæ, & opus de rebus cœlestibus, atque alia. De excessu Ugolini ita refert is, qui poëmatibus quædam de vita ejus præmisit: *Cæterùm Verinum hunc, annos cùm peregisset* LXXV, *aut plures, perhibent fato functum anno salutis* CIƆCCCCXC: *qua tempestate Leo* X *urbem Florentiam ingressus est: cùm ibi jam antea, adhuc juvenis, talem hunc virum sibi habuisset præcipuum ad linguam Latinam ducem, atque magistrum.* Quibus non possum penitùs assentiri. Nam Ugolinus lib. II Florentiæ suæ, deplorat obitum discipuli sui Criniti, quem decessisse ait undecimâ trieteride: hoc est anno trigesimo primo, vel alterutro eorum, qui proximi consequuntur. Atqui Crinitus libros suos de Honesta disciplina Florentiæ edidit anno CIƆIƆIV: ut ex præfatione auctoris constat ad Bernardinum Caraffam Neapolitanum, episcopum Antiochensem. Non dubium igitur, qui postea Ugolinus superfuerit.

ANTONIUS CORNAZANUS, Placentinus claruit anno CIƆCCCCXC. Carmine comprehendit vitam, & obitum beatæ virginis Deiparæ: prosâ autem vitam Bartholomæi Colonei, imperatoris Venetorum. Vide Jacobum Bergomatem in Suppl. Chron. lib. XVI. & Tritthemium in catal. ut juniores mittam. Uterque illorum Cornazanum Ferrariensem facit: uti & Simlerus. Sed Leander in Italia *a* recenset eum inter viros eruditos Placentiâ ortos: ubi & illud addit, Latinis ac vernaculis carminibus excelluisse. Omnem autem dubitationem tollit editio vetus an. CIƆCCCCLXXII: quæ apud Pignorium, & alios, adhuc invenitur. Titulus ejus hujusmodi est: *Ad serenissimum Venetorum dominum, ejusque civitatis principem clarissimum, de fide & vita Christi Antonii Cornazani, Placentini vatis, liber incipit.*

a *In descriptione Lombardia Cisp. pag.* 379. *edit. Colon.*

HIERONYMUS ALBERTUCIUS BURSELLUS, qui & à patriâ *Hieronymus de Bononia* appellatur, Ordinis Præd. circa idem

tempusChronicon condidit ab origine mundi,usque ad annum cIↃcccxci. Item confecit annales conventus Dominicani Bononiensis ab instauratione vitæ regularis ad sua usque tempora. Præterea posteris profuit signando annales Fratrum Ord. Dominic. Et tabulas duas, unam de magistris generalibus Ord. Domin. alteram de ejusdem ordinis illustribus viris. Obiit pleuritide Bononiæ anno cIↃcccxcvii,vii Kalend. Decemb. Vide Leandrum Albertum de illustribus viris Ord. Præd. lib. iv: qui & ejus meminit in Italia sua, ubi Romanulam describit.

ANGELUS BASSUS, qui notior altero nomine POLITIANI: quomodo, vocatus à Monte Politiano, Hetruriæ oppido; ubi an. cIↃccccliv prid. Idus Quinctiles natus erat. In Græcis discipulus fuit Andronici Thessalonicensis: qui peritiâ ejus linguæ proximus à Gaza erat,&, judicio aliquorum, etiam præstabat; etsi Latinâ multùm cederet. Instituit liberos Cosmi Medicis; eosque inter Joannis Medicis, qui Pontificatum adeptus vocabatur Leo x. De politie styli ejus res notior est,& vivente etiamnum erat, quàm ut dicere de eo quicquam sit opus. Ac sedulò operam dabat, ne hac parte gloriam partam amitteret. Unde de eo sic Volaterranus lib. xxi: *Mihi solebat epistolas, cùm Græcas, tum Latinas, scribere: sed sermone vernaculo plures: quod frequenter faciebat occupatus, ne nasus aliquis stylo offensus impræmeditato, præjudicatæ jam de eo opinioni officeret.* Fuit sacerdos,& canonicus Florentinus, ac illustris viri Laurentii Medicis alumnus, Joannis Pici Mirandulani studiorum socius individuus. Latinas Græcasque literas annis xi Florentiæ docuit: ac, præter alia, Herodiani historiam luculentè vertit; etsi æmuli sparserint, laborem eum fuisse Gregorii Tiphernatis. Qua de re ita Jovius in elogio Tiphernatis: *Famâ quoque fertur, Herodiani historias ejus ingenio, laboreq; fuisse translatas: quasi eas morienti subtraxerit Politianus, vir in literario negotio sæpe convictus furti. Sed vix credibile videtur, ut vir in omni dicendi facultate opulentissimus idem, atque promtissimus, ex alieni ingenii labore famam probro & calumniâ redundantẽ quæsisse voluerit.* Idem Politianus condidit brevẽ historiam, seu commentarium de conjuratione Iacobi Paccii, equestris ordinis viri,& aliorum ejusdem familię,& quorundam è Salviatorum gente, adversus Laurentium,& Julianum,& universam domum Medicæam. Hanc historiam Latinè ornatissimeque perscripsisse, etiam Pauli Jovii in doctorum virorum elogiis judicium est. Pluraque de ejus virtutibus,& vitiis, apud eundem Jovium vide. Aliaque aliorum de eo videre possis in opere nostro de PoëtisLatinis,& apud Barthium

Adver-

Adversariorum lib. XLVII. cap. V. & displiceat, quod Petrus Bembus eum pene initio dissertationis de imitatione vocat doctum & ingeniosum, sed non multum prudentem. Nolim tamen de eo contendere, quòd candori ejus nõ multum tribuit Guilhelmus Budæus Annot. in Pandectas *a*, ubi sic scribit: *Plutarchus in eo libro, quem de Homero composuit; qui liber nondum Latinus ex professo factus est, licet Politianus, vir ille quidem excellentis doctrina, sed animi non satis ingenui, ex eo libro rerum summas ad verbum transcribens, quasiq; flores pracerpens, nõ erubuit id opus, pro suo edere, in quo nullam, praterquam transscribendi, ac vertendi operam novaverat.* Decessit Florentiæ VIII Kal. Octobr. XL solùm, ut est apud Volaterranum; non, ut est apud eundem Jovium, annos natus XLIII. Fuit id Christi anno, non CIƆIƆIX, ut complures, eosque inter Eberus in Fastis, & Elias Reusnerus in diario historico, tradunt; sed CIƆCCCCXCIV, eopse quo decessere Hermolaus Barbarus Venetus, & Joannes Picus Mirandulanus: ut de tribus his testatur ille, qui *b* Matthiam Palmerium continuavit. Quòd si ejus testimonium haut sufficit, at omnem scrupulum eximet Marsilius Ficinus, epistola ad Germanum de Ganai, ubi cùm de obitu Joannis Pici Mirandulani egisset, subjungit, *ut nota sit tibi reliqua literarum jactura hoc auctumno Florentia facta; Angelus Politianus noster, Latina, Gracaq; lingua doctissimus Septembri proximo ante Pici obitum migravit è vita quadragesimo atatis anno.* At Picus decessit an. CIƆCCCCXCIV, ut inter omnes convenit. Præter alios, Petrus Crinitus ei epitaphium scripsit: in quo ista legas:

a Pag. 82 edit. Rob. Steph.

b In edit. Euseb. Basil. Henr. Petr.

Fovit benigno me sinu Flora, & illic
In fata cessi, Parthenopeos reges
Cum Gallica arma irruerent minabunda,
Tu vale, & hoc sis meriti memor nostri.

Sed hæcne, vel Politiano sunt digna, vel Politiani discipulo, Crinito? Quid enim apertius est, quàm σκάζοντας istos præter metri legem, ita claudicare, ut plura in metro vitia sint, quàm versus? Quod non retulissem, nisi versiculi illi, & in duodecimo Epistolarum Politiani libro (qui ferè adoptivis Epistolis constat) adferrentur, & Jovius eos tanti duxisset, ut in doctorum eos elogiis referret. Vulgò fertur, obiisse Politianum, fœdi amoris impatientiâ capite in parietem illiso. Sed id fabulam esse à malevolis confictam, ait Pierius Valerianus lib. II *c* de literatorum infelicitate. Censet autem, decessisse mœrore, eò quòd inclinare jam videret fortunam Petri Medices, quem literis imbuerat.

c Pag. 70. 71.

PACIFICUS MAXIMUS patriâ ASCULANUS, præter inve-

ctivam in Ang. Politianum, etiam carmine condidit libros duos de Lucretia, quæ vim passa à Tarquinio manus sibi attulit: item libros totidem de Virginia à patre Virginio interempta, cùm eam Appius Claudius stupro destinasset. Dicavit autem Angelo Colotio Æsinati. Adhoc fecit carmine libros septem de bello Cyri, regis Persarum, de bello Syllæ & Martii libros XI, de bello servili Spartacio lib. VI, atque alia: quæ partim anno CIↃIↃ, partim circa hoc tempus, in lucem prodierunt. Ordine equestri natus fuit, ac viginti lustris vixit; ut Camillus Damianus refert in epitaphio ejus, quod subjicitur Lucretiæ, ac Virginiæ, in poëmatis editione Fanensi anni CIↃIↃVI: unde & ante id tempus decessisse Pacificum cognoscimus.

CAP. IX.

Thomæ Scrope, seu Brandley, compendium historicum, aliaque. Variorum vitæ, atque acta, auctore Ioanne Lydgate. Thomæ Walsinghami hypodigma Neustriæ, Polychronici auctarium, & de Henrico VI *liber. Ioannis Stouvi acta concilii Basileensis. Nicolai Bungei, ut vocat, adunationes Chronicorum. Ioannes Whethampstedus, seu Frumentarius, de S. Amphibalo, viris illustribus, terra sancta, & gestis suis. Ioannes Blacuejus de mundi ætatibus. Rogerius Albanus de progenie regum Britannicorum. Anonymus de vita regis Henrici* V. *Ioannis Amundisham de vita Ioannis Frumentarii. Thadæi excerpta de aliquot sanctorum vitis. Ioannis Caprave Chronicon, & alia. Nicolai Montacutii reges Angliæ, scala temporum, episcopi Angliæ, pontifices Romani. Thomas Gascoigne de vita B. Hieronymi. Ioannes Chaundeler de gestis, ac laudibus variorum. Guilielmus Botonerus de antiquitatibus Anglicanis; & actis Ioannis Fastolphi. Ioannis Hardinge Chronicon & Scotiæ chronographia, deque jure regum Angliæ in Scotiam. Roberti Balæi opera varia. Ioannis Phreæ cosmographia, & translatio Xenophontis, ac Diodori. Ioannes Stonus. Nicolaus Kenton de vita Cyrilli. Guilielmi Grenæi hagio-*

hagiologium Carmeliticum. Thomas Wigenhale de rebus monasterii Dieramensis, & miraculis matris virginis. Gualterus Hunte, seu Venantius, de gestis concilii Florentii, ac plura ejusdem scriptoris. Guilielmi Elphinstoni Chronicon de rebus Scoticis: David Morganius de antiquitatibus Cambriæ. Thomæ Rudburne geminum Chronicon: atque idem de rebus cœnobii Hidensis. Guilhelmi Caxtoni Chronicon, aliaque. Georgii Riplay vitæ, & liber de doloribus Mariæ, quas ea, patiente Christo, perpessa est. Ioannes Rossus.

VEnio nunc, si ita cum poëta loqui licet,
Ad penitus toto divisos orbe Britannos.

Apud hos, temporibus Frederici III, Angliæ imperium tenuit, primùm quidem Henricus VI, usque ad annum CIↃCCCCLXI: hinc Eduardus IV, usque ad annum CIↃCCCCLXXXIII: tum Richardus III biennio: ac deinceps Henricus VII.

Horum omnium temporibus vixit THOMAS SCROPE, aliàs BRANDLEY, nobilis Anglus, priùs Carmelita in monasterio Horwicensi: exinde, consensu papæ Eugenii IV, Dromoriensis in Hiberniâ episcopus, & ad Rhodienses legatus. Hic non tantùm ex Latino Anglicè vertit Philippi Riboti Catalani librum de gestis Carmelitici ordinis: sed Latinè quoque composuit compendium Historiarum, & juris libros IX. item librum de sectarum introitu in Angliam, & alium de profectione suâ ad Rhodios. Propè centenarius obiit anno CIↃCCCCXCI.

Venio ad alios minùs longævos, quantum quidem ex iis constat, quæ veteres de iis prodiderunt. Anno CIↃCCCCXI sub Henrico VI jam sexagenarius vixit JOANNES LYDGATE Anglus, Buriensis cœnobii monachus ad sanctiEadmundi. Scripsit vitas S. Eadmundi regis, S. Ethelstani, S. Fremundi principis, S. Mariæ, (quæ MSa Oxonii est in bibliotheca publica) B. Albani martyris: adhæc acta Guidonis Warwicensis: librum de Guidone, & Colbrando, & alia quæ Balæus recenset. Etiam ex Joanne Bocacio, & aliis, transtulit libros IX de casibus virorum illustrium: item de bello Thebano, de capta Troja, atque alia.

Claruit eodem tempore THOMAS WALSINGHAM Norfolciensis, monachus ad S. Albani, Anglorum protomartyris. Hic regi suo dedicavit historiam suam, quam Græco nomine *Hypodigma*

Neustriæ

Neustriæ inscripsit, eo quòd regionis hujus res gestas ostendat, atque enarret. Incipit eam à Rollone, primo duce Normannorum, eorumque irruptione in Britanniam, quæ contigit circa annum Chr. Iↄcccxcvii: ac perducit usque ad annum sextum Henrici v: qui Christi est cIↄccccxvii. Præterea Chronicon edolavit de rebus Anglicis: quod ab Henrico iii, in quo Matthæi Parisii historia desiit, perducit usque ad annum xi Henrici v, Christi cIↄccccxxii. Hic auctor MSus quidem Cantabrigiæ est in Collegio S. Benedicti: at anno cIↄIↄlxxiv in lucem protractus fuit à Matthæo Parkero, Archiepiscopo Cantuariensi. Præter hæc autem etiam Polychronici, ab Ranulpho, Cestrensi monacho, concinnati, auctarium reliquit; quod incipit ab an. cIↄccccxlii, ac terminatur an. cIↄccccxvii. Denique & acta composuit Henrici vi, Britanniæ, Galliæque regis; cujus temporibus vivebat.

Ejusdem regis ætate, circa annum cIↄccccxl erat JOANNES STOVVS, monachus Benedictinus Nordvici ad S. Servatorem, & Theologiæ doctor Oxoniensis. Interfuit concilio Basileensi: interque alia, ejus Acta perscripsit. Meminit Robertus Talbotus, atque ex eo Balæus Centur. xi.

Item tum vixit NICOLAUS BUNGEY, patriâ Nordovolgius, sub Londinensi episcopo clericus, eidemque à sacellis. Contexuit opus, quod *Adunationes Chronicorum* inscripsit. Mentio ejus est apud Nicolaum Brigamum, atque exinde apud Balæum cent. xi. Item apud Guilielmum Botonerium, & ex hoc apud Pitseum in Ætate xv.

JOANNES WHETHAMPSTEDUS, qui & FRUMENTARIUS, Anglus, sub eodem rege claruit circa annum cIↄccccxl, ac in Papiensi, & Senensi conciliis, tempore Martini v Pont. Rom. orationem habuit. Idem multa scripsit, atque inter hæc, historiam B. Amphibali, librum de viris illustribus, & de situ terræ sanctæ, item de rebus à se gestis. Vitam etiam S. Albani vertit.

JOANNES BLACUEJUS, vel BLAKENEY, Norfolcensis, circa annum cIↄccccxlvii vivebat: ac cùm aliis nomen invenit, tum opere de mundi ætatibus.

Circa idem tempus fuit ROGERIUS ALBANUS, Anglus, Hartfordiensis ex oppido S. Albani, Carmelita. Præter compendium historiæ Biblicæ opus reliquit, quo progeniem regum Britanniæ complexus est.

Anonymus Anglus conscripsit vitam regis Henrici v, eamque Henri-

Henrico VI regi dedicavit. Idem est, qui T. Livium Anglicè transtulit. Meminit Pitseus.

JOANNES AMUNDISHAM, Anglus, ad fanum Albani monachus, floruit sub Henrico VI ejus nominis Anglorum rege, anno Chr. CIↃCCCCL. Scripsit acta abbatis Joannis Frumentarii: quem & vivum magni fecit, & mortuum pari affectu est prosecutus.

Anno Christi CIↃCCCCLVII, THADÆUS, qui aliis Tatheus, abbas Scotorum Ratisbonæ, postulato Conradi, præpositi in Ilminster, excerpsit ex Chronicis Scotorum fragmentum de S. Kiliano, S. Virgilio, S. Lullo, atque aliis: quod repræsentat Canisius Tom. IV Antiq. Lect. Dispiciendum autem, an non idem sit Thadæus Romanus, qui res Frederici I carmine scripsit; ac à Cuspiniano in opere de imperatoribus refertur inter eos, quorum operâ sit usus. Sanè ætas convenit.

JOANNES CAPRAVE, vel *Capgrave*, Anglus Cantianus, monachus Augustinianus, & Theologiæ doctor Oxoniensis, ac tandem Ordinis sui provincialis, vir longè doctissimus, præter commentarios in Scripturam, cùm alia consignavit, tum de nobilibus Henricis, catalogum sanctorum Angliæ, de illustribus viris Augustinianis, & vitam Humfredi, Glocestriæ ducis, Mæcenatis sui: item Chronicon, quod MSum superest Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Obiit Lynnæ, Nordovolgiæ oppido, anno CIↃCCCCLXIV, cùm Richardus III Angliæ regnum invasisset.

NICOLAUS MONTACUTIUS, quem aliqui Monacutium dicunt, Anglus, claruit sub rege Anglorum Henrico VI, ac scripsit opus de regibus Anglorum: item scalam temporum à nato Christo, adhæc de episcopis Anglorum, item de Pontificibus Romanis. Hæc omnia MSa habentur in bibliothecâ Hetonensis collegii à prædicto rege constituti: postrema autem duo MSa etiam supersunt in bibliothecâ baronis Lumlejani.

THOMAS GASCOIGNE, nobilis Anglus, doctor Theologus, & Academiæ Oxoniensis cancellarius, claruit circa an. CIↃCCCCLX: nec modò plurimorum librorum thesauro bibliothecas ditavit; sed ipse etiam aliqua composuit, & inter alia vitam B. Hieronymi Stridonensis; cujus summus erat amator, & admirator.

JOANNES CHAUNDELER, sive CANDELARIUS, Anglus, Fontanensis seu Wellensis Ecclesię Cancellarius, floruit anno CIↃCCCCLX: ac præter alia edidit gesta Guilhelmi Wickami: item librum de laudibus Thomæ Beckingtoni, Bathoniensis & Wellen-

ſis epiſcopi, quo familiariter fuerat uſus. Item laudes Bathoniæ, ac Welliæ; atque alia. Ejus ſcriptorum archetypi ſuperſunt in bibliotheca Fontanenſi, iique auro, ac minio, & ſerico villoſo, inſignes.

GUILIELMUS BOTONERUS, nobilis Anglus, Briſtolienſis, equeſtris dignitatis, idem mathematicus, & hiſtoricus, & medicus, annorum erat XLV, anno cIↄcccCLX; quo inter Henricum, & Eduardum reges, acre bellum erat. Scripſit antiquitates Anglicas: & acta Joannis Faſtolphi. Falli puto Brianum Twinum lib. II. de Antiquitate Academiæ Oxonienſis; ubi Balæo eundem eſſe ait Guil. Botonerum, & Guil. Worceſtrium: de quo poſtea dicetur. De Botonero quidem agit ille: ſed de Worceſtrio apud eum ſilentium eſt.

JOANNES HARDINGE, Anglus, primùm adverſus Scotos militavit, poſtea Chronicon condidit. A fictitio Bruto exorditur. Ac uſq; ad regem Henricum IV refert, quæ ab aliis jam tra dita erant. Sed LXI annis, quos adjecit, narrat res ſuæ ætatis, magnâque parte ſibi viſas. Præterea edidit brevem chronographiam Scotiæ. Item librum, quo exſequitur, ut Scotiæ reges ſe regibus Angliæ ſubmiſerint. Vide, quæ de hoc Balæus adfert Cent. VIII. cap. XXX. Floruit jam ſenex ſub Eduardo IV, anno cIↄcccCLXI.

ROBERTUS BALÆUS ſenior, Juriſconſultus, ſub eodem Eduardo claruit anno cIↄcccCLXII, ac reliquit Alphabetum ſanctorum Angliæ, geſta regis Eduardi III, Chronicon urbis Londinenſis, ac inſtrumenta libertatis ejus urbis, deque ejus præfectis, & conſulibus.

Eodem regnante, anno cIↄcccCLXV, vivebat JOANNES PHREAS, ſeu *Phreus*, Londinenſis. Hic Coſmographiam compoſuit, cujus MSum exemplar aſſervatur Oxonii in Collegio Balliolenſi. Idem Xenophontis aliqua, ac Diodori Siculi partem, aliaq;, vertit Latinè. Papa Paullus II uſque adeò eapiebatur tranſlatione ſibi dicatâ, ut eum deſignaret epiſcopum Bathonienſem. Sed Phreas, priuſquam inaugurarerur, è vita exceſſit, an. cIↄcccCLXV. Veneno à competitore exſtinctum fuiſſe, ſuſpicio erat.

Iiſdem temporibus in pretio erat JOANNES STONUS, vel STONÆUS, Anglus monachus ordinis S. Benedicti, apud Cantabrigienſes (Cantuarenſes ſcribit Pitſeus) ac præter Decreta quædam, & ſententias Patrum ſpeculativas de fide, ſpe, charitate, etiam grande opus condidit de obitibus, & aliis memorabilibus ſui cœ-

sui cœnobii. Quod volumen in lucem emisit anno Christi cIↃcccc-LXVII, monachatus sui quinquagesimo. Opera ejus omnia MSa Cantabrigiæ adservantur in collegio S. Benedicti.

Tum quoque erat aliquo in honore ejusdem Anglicæ gentis scriptor NICOLAUS KENTON, sive, ut Sixto Senensi vocatur, *Chenton*, Carmelita, & doctor Theologus: qui vitam composuit Cyrilli, ejus puto, qui episcopus fuit Alexandrinus. Item alia reliquit, quæ Balæus recenset. Obiit sub Eduardo IV, anno cIↃccccLXVIII.

GUILHELMUS GRENÆUS, seu *Viretus*, sub Eduardo IV, Angliæ rege, vitam agitavit: cumque monachus foret B. Mariæ de monte Carmeli, *Carmelitarum hagiologium* potissimùm contexuit.

THOMAS WIGENHALE, Præmonstratensis, natione Anglus, claruit sub rege suo Eduardo IV, anno cIↃccccLXX, ac historiam fecit monasterii sui, quod Dierami apud Nordovolcas fuerat. Et quia cœnobium illud dicatum erat B. Mariæ, etiam librum edidit de miraculis B. Virginis Mariæ.

Eodem tempore floruit GUALTHERUS HUNTE, qui & VENANTIUS vocabatur. Anglus erat, ac professione Carmelita. Quanti nominis fuerit, argumento erit, quòd universæ Angliæ nomine missus fuerit ad synodum, quæ Ferrariæ primùm, ac pòst Florentiæ habebatur: ubi Græcos Latinosque disputantes audivit. Descripsit, quę utrobiq; acta essent. Etiam Comestorem idem in compendium redegit, ac duodecim chronicorum excerpta (non exceptiones, ut pro eo Gesnerus, & ex hoc Possevinus ait) edidit: item epitomen fecit historiarum; longeque plura commentatus est de controversiis Theologicis. Obiit decrepitâ ætate, an. Christi cIↃccccLXXVIII, temporibus Eduardi IV. Meminit ejus & Petrus Lucius in bibliothecâ Carmelitarum.

GUILIELMUS ELPHINSTON, Scotus genere, & doctrinâ illustris, episcopus Aberdonensis, regni Scotici cancellarius, & regii signaculi custos, claruit anno Chr. cIↃccccLXXX, temporibus regis Iacobi III. Præter conciliorum statuta, etiam Scotorum chronicon reliquit: in quo præ aliis, imò usque adeò, ut majorem iis historiæ suæ partem debeat, duos hosce sequitur, Veremundum, fani B. Andreæ archidiaconum, & Joannem à Campobello: ut agnoscit ipse, at præterea auctor est nobis Hector Boëthius in historiæ suæ Scoticæ præfatione.

DAVID MORGANIUS, ex Cambria oriundus, innotuit sub Eduardo IV Angliæ rege anno CIↃCCCCLXXX. Prodidit antiquitates Cambriæ: item claruit ejusdem regionis descriptione, in qua præcipuè patriam suam Morganiam illustrat.

THOMAS RUDBURNE, Anglus, alius à Rudburno, Menevensi episcopo, de quo superiùs dictum, quippe monachus Wintoniensis, geminum Chronicon de rebus gentis suæ exaravit: unum majus; alterum, quod breviarium Chronicorum vocavit. Item consignavit res cœnobii Hidensis. Floruit anno CIↃCCCCLXXX, regnante Eduardo IV. Eum testem advocat, atque etiam visum sibi ait, Joannes Rossus; de quo postea dicam.

GUILHELMUS CAXTONUS, Anglus, præterquam quòd varia historicorum opera ex Gallica, vel Latina lingua, Anglicè transtulerit, etiam ipse Anglicè composuit plurima; quorum nonnulla à Latinis scriptoribus sint translata. Edidit Chronicon libris VII, quod *Fructus Temporum* inscripsit. In eo à gigantibus auspicatur; quos primos Angliam incoluisse autumat. Progreditur autem usque ad annum XXIII Eduardi quarti: hoc est, annum Christi CIↃCCCCLXXXIII. Etiam historiam contexuit Arturi regis, item vitam Eduardi Confessoris, adhæc Britanniæ totius descriptionem. Idem continuavit appendicem, quam Joannes Trevisa Polychronico addiderat. Hujus Caxtoni Chronicon in opere suo Latinè transtulit Joannes Scotus; sed resectis, quæ improbaret. Nec enim pauca sunt, ubi judicium requirat. Unde historiæ suæ Scoticæ lib. IV cap. III, cùm narrâsset, ut Joannes rex à monacho quodam cœnobii Swyneshcid, hoc est, capitis porcini, veneno esset sublatus, subjungit hæc verba: *Caxtonum, Anglum historicum, in hac parte ad literam imitor: solùm linguam nostram Britannicam in Latinam interpretor.* Idem cap. XIII: *Circa hanc materiam Caxtonus historicus Anglus sic recitat.* Ac postquam majorem capitis ejus partem ex Caxtono exscripsisset, addit: *Ecce Caxtoni Angli historiam, quam de lingua Anglicana in Latinam convertimus. Non solum improbabilia, sed sibi haut cohærentia, vir iste cudit. Omni enim probabilitate vacat, ut duos reges, superiorem, & inferiorem, ei subjectum Scoti eligerent, peterent, aut caperent.* Item cap. XXI: *Ecce, quonam pacto res gestas illius temporis Anglus historicus, quem sequimur, recitat, paucis verbis improbabilibus à me rejectis, & reprobatis.* Item lib. V. cap. XVII: *Postea invectivam in Robertum, & Davidem Bruseos Caxtonus facit, quot verba, tot mendacia assumens.* Caxtonum hunc Simlerus, uti &, qui eum sequi solet, Possevinus, vixisse arbitratur

tratur anno cIↄIↄxxxviii. Sed falli eos, satis arguunt, quæ diximus. Quamquam verò Anglus foret, tamen magnam ætatis partem, puta annis xxx, in Flandria egit apud Margaritam, Burgundiæ ducem, regis sui Eduardi sororem.

GEORGIUS RIPLAY, Anglus, priùs Bridlingtonæ Canonicus regularis, ac postea in fano S. Botulphi Carmelita, præter compendium alchymiæ (quod MSum superest in bibliotheca baronis Lumlejani) aliaque multa, etiam literis commisit vitam Botulphi abbatis, item vitam Joannis Bridlingtoni, adhæc historiam, ut vocat, compassionis Mariæ, & quædam alia, quæ suggeret Balæus. Vivere desiit sub rege Henrico vii, anno cIↄccccxc

JOANNES ROVVSE, aliàs ROSSUS, Anglus Warwicensis, scripsit antiquitates Warwicenses, & Chronicon Warwicense, item de comitibus Warwicensibus. Adhæc de Academiis Britannicis, à quo diversus non videtur liber, qui de regibus inscribitur; ut observat Brianus Twynus lib. i *a* apolog. Academiæ Oxoniensis; atque idem lib. ii *b* ostendere nititur. Historia Joannis Rous MSa exstat Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti: ut est apud Th. Iames.

CAP. X.

Maximiliani Cæsaris commentarii de gestis suis. Nicolaus Simonius de vitis variorum, ac ejusdem historia Carmelitica. Philippi Wielani historia Flandriæ, Brabantiæ, & Cameracensium Principum ac Episcoporum. Iacobus Reimolanus de vita S. Ioachim. Iacobi Wimphelingi epitome rerum Germanicarum, ac liber de vita Dietheri. Ægidii Aurifabri Carmelitæ historia Brabantiæ, ac Chronicon sui ordinis. Rodulphus Langius de Hierosolymis, & obsidione Novisionensium. Folkeri Simonii Chronicon Frisiæ. Sebastiani Brant vitæ, Chronicon, alia. Arnoldus Bostius de illustribus Carmelitis, & Cartusiensibus. Conradus Celtes Protucius de situ Germaniæ, & vita S. Sebaldi. Ioannis Gerbrandi de Leidis Chronicon Hollandiæ, & Zelandiæ: item abbates Egmondani, & historia Carmelitica. Philippus Commineus de gestis Ludovici XI, *& Karoli* VIII.

Andreas abbas de vita S. Odonis. Ioannis Reuchlini epitome historica. Paulli Langii Chronicon Citizense. Matthæi, Vdalrici filii, annales sui generis. Anonymus, qui reliquit Speculum exemplorum ex diversis libris in unum collectum. Ioannis Trittenhemii catalogus scriptorum Ecclesiasticorum, Germanicorum, Benedictinorum, chronicon Hirsaugiense, & Spanheimense, Francica, Bavarica, vitæ, itinerarium. Ioannes Mauburnus de viris illustribus sui ordinis. Erasmus Vitellius de victoria Sigismundi regis. Ioannis Naucleri Chronicon. Anonymus de vita S. Cuneræ. Alberti Krantzii historia Ecclesiastica, Saxonica, Vandalica, Septentrionalis. Iacobus Drieschus de vita S. Remberti Episcopi Bremensis, & S. Ausgani Hamburgensis. Guilhelmus Hermannus Hollandus *sive* Guilhelmus à Gauda, *de Bello Olandiæ & Gelriæ; & alia ejusdem. Anselmus monachus de terra Sancta. Zachariæ Benedicti carmen de vita S. Brunonis. Henrici Bebelii opuscula varia de Germania, atque Imperatore. Henrici Thaboritæ historia à Christo usque ad sua tempora. Eligius Houcarius de vitis SS. Levini Martyris, & Bertulphi confessoris. Erasmus Stella de antiquitatib. Borussiæ. Ioannis Marii Belgæ scripta varia. Felix Manilius de vita S. Gebbardi. Petrus Blomenvenna, domo Leidensis, de vita S. Brunonis. Conradus Vecerius de gestis Henrici* VII, *ac geminâ seditione Siciliæ. Idsardi Gravii Chronicon Frisiæ. Francisci Irenici descriptio Germaniæ. Hieronymus Balbus de coronatione. Iacobi Manlii Chronicon Constantiense. Ioannes Cuspinianus de Romanis consulibus, & imperatoribus: ejusdemque Austria, item alia. Conradus Peutingerus de migrationibus gentiũ. Ioannes Cincinnius de vita B. Ludgeri. Beatus Rhenanus de vita Ioannis Geileri, & alia ejusdem. Ioannis Placentii catalogus Episcoporũ Tongarorum & Trajectensium. Matthæus à Michau de utraque Sarmatia. Gerardi Noviomagi Batavica, atque alia. Ioannis Aventini annales Bojorum.*

rum. Guilhelmi ab Heda Chronicon, & genealogia Caroli V.

SUperſunt tempora Cæſaris Auguſti Maximiliani Austriaci; qui parenti ſuo Frederico III ſucceſſit anno cIↄcccсxciv; atque imperavit annos xxv. Hic non modò res magnas geſſit; ſed eorum etiam commentarios ſcripſit: quod omnibus eſſe notum, ait Simon Schardius, LL. doctor, epiſtolâ eâ, quam Theodorico à Niem præmiſit. Sed quâ linguâ id fecerit, non addit. Uti nec Joannes Bertelius, abbas Epternacenſis in hiſtoria Luxemburgenſi, qui contentus eſt dicere, eum Julii Cæſaris exemplo res à ſe geſtas deſcripſiſſe. Aggreſſum ſcribere ait Reinerus Reineccius præfat. Tom. prioris de familiis. Temporibus ejus varii variis locis illuxere hiſtorici. In iis digerendis ordinem illum ſequemur, quem in temporibus Friderici III inſtitimus. Auſpicabimur igitur à Germanis, & iis nationibus, quas Germanis antè jungebamus.

Nicolaus Simonis, Hollandus, Carmelita, & Provincialis ſui Ordinis, in pretio erat extremis temporibus Frederici III Imp. ac ſub Maximiliano Imp. Inclaruit diſputatione quadam, quæ Venetiis prodiit anno cIↄccccLxxxvII: item commentario in Decretalia, quæ Mediolani excuſa anno cIↄIↄv. Alia quoque ejuſdem compluria Tritthemius adfert, atque ex eo Geſnerus. Hiſtorica ſunt iſta: Chronicon temporum, vita B. Annæ, vita B. Cyrilli, vitæ ſanctorum patrum, de ſacris mulieribus liber, item hiſtoria ordinis Carmelitici. Deceſſit ſenex Harlemi anno cIↄIↄxI.

Etiam extremis temporibus Frederici, ac omni eo tempore, quo Maximilianus rexit, claruit Philippus Wielanus vir nobilis, Landeghemii Toparcha. Idem Conſiliarius Parlamenti Mechlinienſi factus an. cIↄccccLxxvII. Poſtea ſimilem in Flandria dignitatem obtinuit. Ibidem conſilii præſes eſt factus, an. cIↄccccxxxvIII. Hinc tranſlatus iterum Machliniam in concilium, ſeu Parlamentum magnum à Philippo Caſtellæ rege inſtitutum anno cIↄIↄIv, ubi magiſter fuit libellorum ſupplicum. Eoque in munere deceſſit anno cIↄIↄxIx. Cumque tantas dignitates ſuſtinuerit, tamen in multa nihilo ſegniùs ſtudia vacabat: ſed legebat, & ſtudebat in multam noctem: ac antelucanas operas antevertebat. Inter alia Hiſtoriam Flandriæ Latinè condidit. Item Hiſtoriam Brabantiæ, ac Cameracenſium Principum, ac Epiſcoporum. Hujus ſcriptoris lectio multum profuit Mejero, Ondegeerſio, Marchantio, rerum Flandricarum

rum

rum scriptoribus. Meminit Mejerus in vita Margaretæ Moleanæ ad an. cIↃCCCCLXXXI, atque alibi non semel. Plura de eo vide apud Sanderum lib. III de Gandavensibus scriptoribus.

JACOBUS REIMOLANUS Flander, Gandavensis cœnobii Carmelita, idem mathematicus, rhetor, & poëta, vitam S. Joachimi: item odas de eodem, atque alia edidit. Laudatur à Gaguino, Tritthemio, & Jodoco Badio. Obiit Romæ cIↃIↃVIII.

JACOBUS WIMPHELINGUS Sletstadiensis, presbyter Ecclesiæ Spirensis, longè plurima literis mandavit. Inter ea autem est epitome imperatorum, ac rerum in Germania gestarum. Item vita Dietheri, archiepiscopi Moguntini. Poëmata ejus laudat Lilius Gyraldus dialogo secundo de poëtis sui temporis. Floruit apud Nemetes circa annum cIↃCCCCXCIV. Vide de eo Paullum Langium in
a Pag. 856 Chronico Citizensi. a.

ÆGIDIUS AURIFABER Bruxellensis, monachus ordinis Carmelitani, Theologiæ Doctor Lovaniensis, ecclesiastes mirè disertus, præter alia condidit Historiam Brabantiæ: & Chronicon sui ordinis. Magno loco habebatur ab imperatore Maximiliano. Decessit Bruxellis an. cIↃIↃVI.

RODULPHUS LANGIUS, Westphalus, Monasteriensis ecclesiæ Canonicus, vivebat an. cIↃCCCCXCIV, ac, præter alia, ad Hermannum Langium, ejusdem Ecclesiæ decanum, duos composuit libros de urbe Hierosolymæ: item exaravit librum de obsidione Nusiensis, seu Novisionensis civitatis. Non defugit eum referre inter temporis sui poëtas Gyraldus dialogo II.

Æqualis his FOLKERUS SIMONIS, Frisius, primùm Snecanę scholæ rector, deinde urbis ibidem consul. Latinè Frisiæ chronicon condidit: cujus meminit Supplementum Germanicum ad Vorperum de Rynsina Geost ad an. cIↃCCCCXCVI. Vide Suffridum Petri de script. Fris. dec. sect. VIII.

SEBASTIANUS BRANT sive TITIO, Argentinensis, in literas retulit vitam SS. Onuphrii, & Bernardi, multaque in laudem variorum sanctorum composuit. item de captivitate egit regis Maximiliani. adhæc Chronicon condidit Germaniæ, imprimis Alsatię, & urbis Argentoratensis, pluraque alia. Orator, poëta, utriusque juris doctor, Cæsaris consiliarius, & Argentinensis urbis archicancellarius fuit: ut de eo refert Paulus Langius in Chronico Citizensi
b pag. 856 b. Mentionem ejus facit quoque Gyraldus inter poëtas sui temporis, opere antè memorato.

ARNOL-

ARNOLDUS BOSTIUS, sive BOSCHUS, vel BOSCIUS *a* ut aliis vocatur, Carmelita cœnobii Gandavensis, claruit anno cIↃIↃ, ac præter alia, quæ Jac. Bergomas, & alii, recensent, etiam innotuit libro de illustribus sui ordinis viris *b*. item libris duobus de claris viris Cartusiensibus. Cum honore ejus meminit Ludovicus Guicciardinus in descriptione urbis Gandavensis. Robertus Gaguinus dicavit ei poëma suum de Conceptione B. Mariæ contra Vincentium de Castronovo Ord. Præd. Mentionem & facit Erasmus in epistolis. Fuit amicissimus Joanni Tritthemio, cujus & literæ ad eum complures scriptæ. Obiit Gandavi anno cIↃCCCCCXIX prid. Non April.

a *Iacobo Marchãtio lib. I. rerum Flandricarum in descriptione Gandavi.*

b *Coloniæ primùm prodiit an. 1609. curâ Theodori Petreji.*

CONRADUS CELTES PROTUCTUS, quem Joannes Camers, in epitaphio ejus, *rhetora, & historicum* appellat, in pretio erat temporibus Frederici Imp. à quo suasu Frederici, Saxoniæ ducis, laureâ poëticâ est ornatus, anno ætatis XXXII. Primus autem Germanorum hoc titulo decoratus fuit. Atque eo nomine Cæsari Frederico gratias ipse agit, od. 1. lib. 1. Sed præcipuè claruit regnante Frederici filio, Maximiliano Imp. Meminit Conradi hujus inter temporis sui poëtas Lilius Gyraldus dial. II. Natus fuit honestâ apud Francos familiâ Suinforti ad Mænum haut longè ab Herbipoli, Kal. Febr. anni cIↃCCCCLIX: quo ipso Maximilianus Cæsar natus, sequentibus Idibus Martiis. Heidelbergæ auditor fuit Rodolphi Agricolæ, aliorumque in aliis Germaniæ Academiis. Item in Italia, Patavii quidem audiit Jo. Calpurnium Brixiensem, Ferrariæ Guarinum, Bononiæ Philippum Beroaldum, Florentiæ Marsilium Ficinum, Venetiis Antonium Sabellicum, Romæ Pomponium Lætum. Cætera ad vitam ejus pertinentia perscripsit Sodalitium literarium Rhenanum; cujus de vita ejus libellus præmittitur poëtæ hujus odarum libris Argentorati excusis anno cIↃIↃXIII. Inter alia historiam reliquit de situ Norimbergæ, de situ & moribus Germaniæ, de silva Hercinia, & vita S. Sebaldi: unde ipse sic fere *c* canit od. XI lib. III.

Nam longâ bene lucubratione
Descripsi Hercinia vagos recessus,
Vrbem cum populo, illiusque mores,
Artes, mœnia, porticus, & ædes
Privatas, superisque dedicatas,
Et quis publicus usus interesset.

Ac paullo pòst:

c *Vnam alteramque voculam non citra caussam mutavimus.*

 Divus

Divus quin etiam fuit Sebaldus
Nostris carminibus polo locatus.

Pro tanto labore conqueritur se exiguum præmium reportâsse. Ait enim:

Bis denos mihi Noricus Senatus
Parvi ponderis aureos dicavit,
Quos missos meritis meis receps.

Quid in caussa fuerit, inscriptio ejus odæ indicat, quæ habet: *Ad Senatum Noricum, cùm octo aureos pro historiâ scriptâ decrevisset, suggestione Scribæ, quem Vespillonis epigrammate notaverat.* Nempe actuarium urbis in carmine quodam perstrinxerat: qui iratus hanc ei gratiam apud Senatum Noribergensem rependit. Præterea Celtes heroico versu exorsus est Theodericeida: quod poëma fuisset de Theoderico, Gothorum rege, ac rebus Germaniæ. Obiit annos natus XLIX. dies tres: anno Chr. cIↃIↃV, II Non. Febr. Situs est Viennæ in æde B. Stephani.

Etiam sub Maximiliano imper. claruit JOANNES GERBRANDI DE LEIDIS, Carmelitani conventus in Harlemensi cœnobio Prior. Is vivet Chronicorum de Comitibus Hollandiæ & Zelandiæ libris XXXII: qui V. Cl. Francisci Sueertii Antverpiensis beneficio ante quadriennium in lucem prodiere. Etiam condidit historiam abbatum Egmondanorum: item Carmelitani ordinis historiam Ecclesiasticam lib. X. In Chronico passim sequitur Joannem de Beka, sæpe etiam ad verbum exscribit.

PHILIPPUS COMINÆUS ex illustri Cominæa apud Flandros gente natus, eques aurei velleris, dominus Ruscurii, vir formæ elegantis, staturæ proceræ, octennium vixit in aulâ Caroli Audacis, Burgundiæ ducis, atque Principi suo persamiliaris fuit. Sed pretio corruptus, transfugit à domino suo, ad Ludovicum XI, Franciæ regem: ut est apud Jac. Mejerum Balliolanum libro XVII Annal. Flandr. unde & ab eodem sæpius, ut transfuga, & proditor, incessitur. Ludovico interim gratissimus erat: cujus & res gestas celebravit, orsus ab anno Christi cIↃCCCCLXIV. Etiam prodidit res gestas filii ejus, Karoli VIII. Etsi autem non uno loco Mejerus dicat, in pluribus falli: tamen historicus est verax, ac prudens: cujus præclarum elogium vide apud Justum Lipsium, notis in I. Polit. suorum: & Scævolam Sammarthanum lib. II operis, quo elogia Gallorum doctrinâ illustrium perscripsit. Hic tantus vir cavere non potuit, quo minùs, mortuo rege Ludovico, perfidiæ

perfidiæ accusatus in carcerem conjiceretur: ubi triennium detentus fuit. Ipse etiam pro se capitis caussam dicere cogebatur. Nec enim inveniebatur, qui patrocinium ejus suscipere auderet. Tandem tamen innocens est repertus. Obiit in Pictonibus anno Chr. cIↃIↃIX, XVI Kal. Novemb. ætatis LXIII. Reliquit filiam unicam, Joannam, quæ nupsit Renato, Pentebriæ in Britannia comiti: eoque ex matrimonio nati complures: unde est, quòd hodieque multæ illustres familiæ in Galliâ originem maternam à Cominæo ducant. Philippi Cominæi & uxoris ejus imaginem expressam habes Lutetiæ in sacello à Philippo ipso exstructo in templo S. Augustini ad Sequanam: ubi & filia ejus Joanna sepulta est. Cujus tale epitaphium ibidem legitur:

Quingentis annis bis septem & mille peractis
In lucem quartam post idus Martius ibat,
Octavamque parens Phœbus properabat ad horam,
Communia occubuit generosa à stirpe Ioanna,
Penthebriæ Comitis Britanni sponsa Renati,
Atque Argentorii domino prognata Philippo,
Chambeaque Helena, mens hic in pace quiescat.

Scripsit Cominæus Gallicè: nec enim Latinè sciebat: sed Latinè loquentem fecit Jo. Sleidanus; qui & vitam adjecit, ita uti eam à domestico Cominæi, Matthæo Atrebate, viro probo, atque erudito, acceperat. Vide &, quæ de Cominæo refert Jacobus Marchantius lib. I commentariorum de Flandria capite eo, quo de oppido Cominio tractat. Item Miræus in elogiis Belgicis.

ANDREAS, abbas monasterii S. Michaëlis extra Bambergam, quatuor libris comprehendit vitam S. Odonis seu Othonis, qui Euangelium primus Pomeranis prædicavit. Fuit Andreas is monasterii sui abbas XXXVI; cumque honorem adeptus est anno Chr. cIↃCCCCLXXXIII. Libris de vita Othonis finem imposuit anno cIↃCCCCXCIX; ut ad calcem codicis MSi erat additum. Primusque eos libros Gretzerus in Divis Bambergensibus publicavit.

Maximiliani etiam ætate effulsit JOANNES REUCHLINUS, sive CAPNIO: quod nomen, ex Germanico factum Græcum, Hermolaus ei Barbarus imposuerat, cùm à Maximiliano imperatore Romam missus esset. Natus est Phorcemii anno cIↃCCCCLIV, V Kal. Januar. In gratiam Philippi, principis Palatini, epitomen historicam contexuit: in qua res Assyrias, ac Persicas ex Herodoto, & Thucydide, expressit: Græcas verò, cùm ex iisdem adnexuit,

tum ex aliis, qui postea floruere, uti & res Romanas. Præcipua ejus laus est quòd Hebrææ linguæ studium in Germania suscitârit: quo nomine quàm multa variaque pertulerit, non est hujus loci enarrare. Obiit an. cIↃIↃXXI, prid. Kal. Sextil. anno ætatis LXVII. Ἀπηθέωσιν ejus habes in Colloquiis Erasmi. Cætera ex vita ejus petantur, quam apud Melchiorem Adamum Silesium reperies, in opere de literatis Germaniæ viris.

Tum quoque claruit PAULLUS LANGIUS, monachus, ac presbyter Germanus, Zwiccavii in Voitlandia natus. Anno cIↃCCCCLXXXVII ingressus est monasterium ordinis Benedictini, Bezau, juxta Zizam. Nominis sui famam extendit Chronico Citizensi, quo præcipuè Ecclesiæ Citizensis primordia, præsules, ac res gestas, exponit, ab anno cIↃCCCCLXVIII, usque ad annum cIↃIↃXV: quo ipso eum Joannes Tritthemius, abbas cœnobii B. Jacobi Herbipolensis, ad monasteria Germaniæ miserat, ut undecunque conquireret, describeret, atque ad se transmitteret, quæ ad historiam rerum Germanicarum illustrandam, aut catalogum scriptorum Ecclesiæ augendum, pertinerent. Chronicon isthoc Langii edidit Pistorius in Tomis historicorum Germaniæ.

MATTHÆUS UDALRICI filius, Germanus Mareschalcus de Bappenheim, Jurisconsultus, & Canonicus Augustensis, condidit annales sui generis: ex quibus se Wolphangus Lazius, quæ de nobili Mareschalcorum stemmate adfert, hausisse profitetur lib. VIII *a* de gentium migratione, qui est de Suevis. Idem Matthæus ex Chronicis Australibus excerpta dedit, ab anno IↃCCCLII, usque ad annum cIↃCCCCXXVI: & ex Chronicis Augustensibus, ab anno IↃCCCCLXXIII, usque ad annum cIↃCIV: & ex Chronicis Elwangensis monasterii, ab anno cIↃXCV, usque ad annum cIↃCCCCLXXVII. Hæc omnia primus edidit Marquardus Freherus in volumine eo, quo aliquot antè ineditos rerum Germanicarum scriptores complexus fuit.

a Pag. 574 edit. Oporini.

Eodem tempore agebat is, qui reliquit *Speculum exemplorum ex diversis libris in unum laboriosè collectum*. Constat libris, sive, ut auctor maluit vocare, distinctionibus decem. Novem primis retinet verba auctorum, quos exscripsit. In decima suis utitur verbis, ubi non tam refert, quæ hauserat è libris, quàm aliorum acceperat relatu. Prodiit Argentinæ anno cIↃCCCCXCV.

JOANNES TRITTENHEMIUS, priùs abbas Spanheimensis, pòst abbas Wirciburgensis ad S. Jacobum, natus fuit Kal. Febr.

Febr. an. cIↃcccclxii in pago Trittenheim ad Mosellam. Præter alia catalogum contexuit de illustribus Ecclesiæ scriptoribus: in quo eum nongentos & septuaginta auctores complexum fuisse; quorum & opera, & conditionem sciret, à Genebrardo proditum est. Item librum reliquit de illustribus Germaniæ viris. Et alium de illustribus viris ordinis S. Benedicti. Præterea condidit Chronicon monasterii Hirsaugiensis; quod incipit ab anno IↃccccxxx; & definit anno cIↃcccclxx. Sed hosce annales anno cIↃIↃxiv ad incudem revocavit, atque ita adauxit, ut duo magna sint volumina, & quadruplum conficiant primæ editionis: quæ sola hactenus prodiit. Ex hoc opere MSo Marquardus Freherus *a* seorsim edidit vitam Friderici Palatini, primi ejus nominis, cognomento Victoriosi. Quemadmodum & ex eodem opere additiones ac notas ad vitam hanc adjecit. Utinam totum opus aliquando videat lucem. Item composuit Chronicon monasterii Spanheimensis ad annum cIↃIↃxi: ex quo fragmentum de Laurishamensis cœnobii alium in statum conversione sub Friderico II Imp. factâ, unà cum scriptoribus aliquot rerum Germanicarum, primus divulgavit Marquardus Freherus. Sed postea idem in volumine operum Tritthemii chronicon hoc integrum edidit. Orditur illud ab an. Ch. cIↃxliv. ac perducit usque ad an. cIↃIↃxi. Extrema ab alio sunt, qui aliqua adjecit de anno cIↃIↃxxvi, anno vii ultra Tritthemii excessum. Et sane pleraque etiam, quæ ad vitam Tritthemii in opere eo pertinent, alium habere auctorem, satis est evidens. Adhæc tomos tres condidit de origine, gestis, & regibus Francorum, ab anno Christi ccccxxxiii, usque ad xxii Maximiliani: itidem eorundem epitomen. Adhæc egit de ducibus & episcopis Francorum: item de successione ducum Bavariæ, & comitum Palatinorum, ac Spanheimensium ad Philippum Palatinum Principem Electorem, cujus & jussu id opus conscripsit. In catalogo operum, qui ejus polygraphiæ præmittitur, dicitur & scripsisse de Origine, Regibus ac Ducibus Batavorum, simul & comitum Palatinorum, & Spanheimensium libros iv ad Joannem Comitem Palatinum, & in Spanheim apud Symeren residentem. Sed ipse Tritthemius epist. li. ad Rogerium Sicambrum, ubi opera sua recenset, non meminit hujus operis. Nempe in eo deceptus is, qui catalogum texuit polygraphiæ præmissam, quod historia hæc de successione ducum Bavariæ primum prodierit Francofurti anno cIↃxliv cum præfatione ad Joannem Comitem Palatinum, & in Spanheim. Hanc

a Heidelbergæ an. 1601.

ille Tritthemii esse præfationem putavit, sed falsò, cùm editor loquatur de historia hac tanquam aliena, & præfatio scripta sit anno ∞ IↃXLIX, annis XXX post obitum Tritthemii. Scripsit præterea Tritthemius etiam de vitâ S. Maximi, episcopi Moguntini, quæ ab eo exarata jussu Alberti, episcopi Moguntini. Idem exposuit vitam S. Hirminæ, filiæ Dagoberti regis, & primæ abbatissæ in horreo Trevirensi: item miracula S. matris Annæ, & miracula S. Mariæ apud Dittelbach præstitis: adhæc vitam Rabani Mauri libris III, & translationem ejusdem ex urbe Moguntina in Saxoniam. Insuper vitam S. Maximi, episcopi Trevirensis: quæ est in Suriana collectione T. VI d. XVII Nov. Imò & vitas sanctorum in compendium redegit postulato Joachimi, principis Electoris. Adhæc posteris transmisit libris duobus itinerarium vitæ suæ ad fratrem suum, Jacobum Tritthemium. *Accuratus & diligens scriptor* vocatur Hieronymo Plato lib. II, de bono status religiosi cap. XXIX.

JOANNES MAUBURNUS, qui aliis Maulbornus, & Maubenus, sed perperam: vulgo à patria *Ioannes de Bruxellis*, canonicus regularis Ord. Aug. claruit anno CIↃIↃ, atque primùm vixit in cœnobio Montis S. Agnetis Trajectensis diœcesis. Exinde egit in Gallis, ac regalis abbatiæ B. Severini juxta castrum Nantonis collapsam restituit disciplinam. Hinc in Livriacensi monasterio, ubi itidem in pejus omnia abierant, constituit canonicos regularis observationis: ac cùm aliquandiu apud eos abbatis munere functus esset, decessit. Dum viveret *Ioannes Temporalis* voluit nominari. Ac, præter Rosetum spiritualium exercitationum, etiam librum composuit de sui Ordinis illustribus viris.

ERASMUS VITELLIUS librum reliquit de victoria Sigismundi, regis Poloniæ, adversus Turcas: eumque Maximiliano Imp. I dicavit.

JOANNES NAUCLERUS, nobilis Suevus, fuit filius Joannis Vergæ, vulgo *Vergehaus*, quod nautam notat; unde Nauclerus Græcâ appellatione vocatus: quomodo discipulus ejus Joannes Reuchlinus ab Hermolao Barbaro Græco nomine dictus Capnio, & Philippus, cujus familia à nigro solo vocatur, Græcum Melanchthonis nomen à Reuchlino accepit, & retinuit. Cùm Juris studio Theologiam conjunxerat, ac novâ ab Wirtembergensi Comite Academiâ Tubingæ erectâ, primus ejus rector fuit, anno Chr. CIↃCCCCLXXVII. Scripsit Chronicon ab initio mundi usque ad annum CIↃIↃ. Sed priusquam ederetur, Philippus Melancthon (ut in vita ejus

ejus Camerarius *a* testatur) *partim disponendo, partim augendo, partim etiam retexendo id præstitit, ut lectio libri istius à plurimis expeteretur, & fructu voluptateq; non careret.* Chronico huic Naucleri appendicem XIV annorum addidit *Nicolaus Baselius*, Monachus Hirsaugiensis. a Pag. 16.

Etiam ineunte seculo decimosexto, vixit scriptor vitæ S. Cuneræ; quæ claruit circa annum CCCCLIII; atque una fuit ex sociabus S. Ursulæ; ac circiter CCL post obitum annis à S. Willibrordo translata, in diœcesi quiescit Ultrajectinâ. Compendium auctorum ejus apud Haræum habes in epitome Sanctorum XII Jun.

ALBERTUS KRANTZIUS Hamburgi Theologiæ professor, & ejus Collegii decanus fuit. Unde nonnullis *Albertus Hamburgensis* vocatur: ut Mejero in annal. Fland. an. CIƆCLX. Scripsit Metropolim, sive historiam Ecclesiasticam de Ecclesiis Caroli M. ætate constitutis, vel instauratis: item historiam Saxonicam lib. XIII, historiam Vandalicam lib. XIV, & Chronicon aliarum rerum Septentrionalium, puta Daniæ, Sueciæ, Norwegiæ. Orditur à Karoli M. temporibus, ac progreditur usque ad annum CIƆIƆIV. Obiit VII Eid. Decembris anni CIƆIƆXVII. Eoque corrigendus Zuingerus, cùm ait, claruisse anno CIƆIƆXX. Præclarè etiam de eo judicat Gerardus Geldenhaurius Noviomagus præfatione in Germaniæ illustratæ scriptores *b*: *Vnus fere Albertus Crantzius semper mihi visus est præ aliis historici nomine dignus: quem sui temporis res gestas verè, liberè, & ad posteritatis utilitatem, scripsisse adparet.* Diligentiam Krantzii commendat Georgius Fabricius lib. I Saxoniæ suæ. Vide &, quæ de eo Pantaleo notavit Part. II illustrium Germaniæ scriptorum. b Edit. Marpurgensis an. 1542.

Alberto Kranzio æqualis fuit JACOBUS DRIESCHUS, ut cui is dedicarit Vitam S. Remberti, Episcopi Bremensis, & S. Ausgani Hamburgensis: quas vitas edidit Mejerus. Fuit Flander, rector Guilielmitarum Brugensium: Chronicon Flandriæ reliquit: ex quo quiddam Mejerus refert lib. V. Annal. ad an. CIƆCXXXVIII. Aliquibus *Iacobus Dieslhus* vocatur: sed perperam, ut puto.

Eodem imperante Maximiliano, cùm filius ejus Philippus, ductâ Joannâ, Ferdinandi, & Isabellæ Arragoniæ, & Castiliæ regum filiâ, in Hispania ageret, vixit GUILHELMUS HERMANNUS HOLLANDUS, sive, ut scribit ipse, Olandus Gaudanus. Canonicus B. Augustini. Aliis vocatur GUILHELMUS À GAUDA. Hic descripsit *Olandiæ Gelriæque bellum*. Ita enim librum inscripsit. Est id bellum, (cujus ipse spectator fuit) Hollandis illatum à Carolo, Gelriæ

Gelriæ duce anno Christi clɔlɔxiv, ac sequenti. In præfatione sic scribit: *Animi, caussæque rerum penes principes sunto. Ea quæ palam nostris objecta sunt oculis, ut nemo aspicere, itidem narrare prohibet nemo. Hæc præfatus fuero, quòd aliquando totam Olandiæ Historiã edere constitui. Nunc ea tantùm exponam, quæ jam à Carolo Gelro aliquot annis gesta fuerunt.* Fato præventus videtur, quo minus & universæ Hollandiæ historiam ederet in lucem. Historiæ belli illius Gelrici subjunxit *Elegiam Wesopicam*: qua Fortuna Wesopica loquens inducitur: ac deinde Amsterdamum respondet. Prodiere ea Amsterdami adhuc vivo Carolo duce; quæ caussa fuit, cur nihil ausus fuerit de belli ejus caussis: ac fortasse Comitem Philippum, & Hollandos, putavit ab omni culpa immunes. Idem scripsit & Hymnos de bello Gelrico. Ejusdem odarum sylvæ jam anno clɔccccxcvii Parisiis prodierant. Etiam reliquit Historiam vitæ, ac passionis B. Hieronis, carmine panxit Heroico. Sed & carmine descripsit Historiam B. Bavonis: ut auctor est Erasmus, cujus in studiis multos annos contubernalis fuit. Idem de eo sic scribit ad Nicolaum Wernerum cœnobii præfectum: *Guilhelmum animæ meæ partem, quæso ut tua pietas foveat. Ejus nomen in hac Parisiensi Academia adoratur, colitur, & meritò. Dignus autem ille est, quem universus orbis miretur, ametque: etsi inter notos, doctrina singularis, præter invidiam nihil reportat.* De hoc scriptore hujusmodi judicium est Hadriani Junii Bataviæ suæ cap. xvi. *Dedit Gauda Guilhelmum Hermannum, infelici sæculo non infelicem scriptorem, ac poëtam, luxu ante diem ereptum: quem laude sua fraudandum non duxi, quòd ut summis admiratio, ita inferioribus merita laus debeatur.*

ANSELMUS, monachus Franciscanus, iisdem temporibus descripsit terram sanctam. Habes apud Canisium Antiq. Lect. T. vi. Professionem vitæ hanc indicant verba auctoris: *In choro*, inquit, *prædictæ Ecclesiæ est sepulchrum beatæ virginis Mariæ, adinstar sepulchri, ubi* FRATRES MINORES DE OBSERVANTIA *quolibet sabbatho legunt Missam nocte de assumtione gloriosæ virginis Mariæ. Ad hanc Ecclesiam Christiani accessum non habent liberum, nisi pro quæstu. Nam Maurus custodit illum locum in die, & intromittit ibi neminem, nisi accepto pretio: soli* FRATRES NOSTRI *habent accessum liberum, & ingressum.* Alibi quoque similiter loquitur. Ætatem autem arguunt ista in eodem libello: *Ibique ad* x *passus pedum, ut credo, fuit lapis positus pro charactere, ubi Petrus abscidit auriculam servo principis. Adhuc illum lapidem vidi, quando in terram sanctam veni anno* clɔlɔv *versus finem anni*

prædi-

prædicti, & postquam recessi de Ierusalem anno Dom cIↄIↄVIII *versus finem anni, lapis effossus ille, & absconditus à Saracenis, extra projectus demonstratur.* Ut Polonum fuisse suspicer, & fortasse Cracoviensem, facit, quòd alicubi sic loquatur: *Habendo respectum ad Dominicam passionem, videbimus primùm ductum à Caipha ad domum Pilati: & est distantia ad novem stadia: id est, quantum distat à sancto Bernhardino Cracoviæ, usque ad Ecclesiam S. Spiritus; tantum distat domus Pilati à domo Caiphæ.*

ZACHARIAS BENEDICTUS, natione Italus, patriâ Vicentinus, in Cartusia B. Andreæ prope Venetias monachus vixit anno cIↄIↄVIII. Carmine hic heroico panxit vitam B. Brunonis. Ea subjicitur operibus Brunonis in veteri editione, quam Ascensius exhibuit.

Maximiliano quoque imperante, magno in pretio erat HENRICUS BEBELIUS Justingensis. Est autem Justinga Sueviæ pagus. Anno cIↄccccxcVII Tubingæ cœpit profiteri literas humaniores. Librum edidit de amplitudine, ac potentia imperii Germanici. Item alium de laude, antiquitate, imperio, victoriis, rebusque gestis veterum Germanorum. Adhæc orationem ad Maximilianum I, de ejus ac Germaniæ laudibus. Item libellum, quo ostendit, Germanos esse indigenas. Itidem alium de Imperatoris, & imperii Germanici præ aliis excellentia. Item alium, quo docet, Imperatori jure optimo tribui posse Christianissimi cognomen. Quos omnes etiam in Politicis suis imperialibus comparere jussit Melchior Goldastus. Præterea idem opuscula fecit de magistratibus Romanorum, de pagis Suevorum, & flumine Neccaro, de proditione ducis Mediolani, de mendaciis quorundam historicorum, aliáque. Vide de eo plura apud Schardium Tom. I scriptorum Germaniæ, Crusium in annalibus Suevicis, Gesnerum in bibliotheca &c.

HENRICUS THABORITA, Frisius, (cui Thaboritæ nomen datum à Thabor, monasterio Frisiæ juxta Snecam) historiam ingentem collegit ex variis à nato Christo usque ad annum cIↄIↄVIII: quo vivebat. Vide de eo Suffridum Petri.

ELIGIUS HOUCARIUS Gandavensis studiis operam dedit Parisiis in collegio montis acuti, cùm ei præesset Natalis Beda, ac anno cIↄIↄIV eruditionis lauream consecutus ab Ludovico Coronello Hispano. Exinde Gandavi moderator ludi fuit, ac hypodidascalum habuit Georgium Cassandrum, ut ait Sanderus. Elegia-

co carmine descripsit *vitas* S. S. Levini martyris, & Bertulphi Confessoris. Poëma in Coletam virginem. Uti & dialogum Charitis, & Gandæ, cùm Carolus v electus esset imperator.

ERASMUS STELLA LIBANOTHANUS, præter ea, quæ de gemmis signavit, etiam de antiquitatibus Borussiæ, duos libros reliquit *a*: quos Frederico, Saxoniæ duci, dedicavit. Illorum prior tractat de veteribus incolis, eorum propagatione, & incremento, nominibus, moribus. Alter exponit reges antiquos, ac eorum successionem in Borussia. Sequi autem se ait annales Borussiæ, item Jornandem de Gothis, Helmoldum de Sclavis, nec non Albertum Magnum, qui Borussiam peragravit, atque alios. Hoc Stellâ dictante, Joannes Garzo, de quo inferiùs dicemus, conscripsit annales suos Misnenses: ut ait Georgius Fabricius lib. VI originum Saxonicarum. Non pauca in iis reperias junioribus indicta: cujus caussam ibidem exponit Fabricius. Verba ejus adferre non pigebit: *Eam rem latè prosequitur Ioannes Garzon Bononiensis, qui, Erasmo Stellâ dictante, scripsit historiam Misnensem. Cùm autem Annales Misnenses, & Turingici, rei meminerint tantùm, nec narrationem integrè exponant: lectorem ad Garzonem, seu Stellam, remittimus; qui fortasse meliores libros invenerunt. Nam bello civili, & proximo tumultu rustico, nondum fuerunt incensæ ac vastatæ, cùm in Turingia, tum in Misnia, cœnobiorum bibliothecæ.*

a Editi Basil. apud Froben. ann. 1518.

JOANNES MARIUS Belga historicus fuit Ludovici XII, Galliarum regis, uti & postea Margaretæ Austriacæ, quæ pro Carolo v Belgicam gubernavit. Hic de scematum & conciliorum Ecclesiæ universalis differentia historiam confecit. Opus est tripartitum, Gallicè quidem ab auctore conscriptum, sed Latinè versum ab Simone Schardio J. C. atque una cum Theodorici à Niem quatuor libris editum. Idem Marius historiam de Venetis consignavit: cujus meminit ipse libri ante memorati part. I. cap. I. Edidit & alia, sed Gallicè: ut illustrationes Galliæ: sacram profectionem Christianorum Principum ad terram sanctam, librum de principe Sophy, & alia.

FELIX MANILIUS anno Dom. CIↃIↃXI libris duobus tradidit vitam S. Gebharti, secundi Constantiensis episcopi, conditoris monasterii, quod dictum olim basilica S. Georgii; nunc autem *Petri-domus*, seu *Peters-husen* appellatur. Primus ex chartis MSSis edidit Henr. Canisius T. VI Antiquæ Lect.

PETRUS BLOMENVENNA, qui & à patria dicitur LEI-

DEN-

DENSIS, (perperam enim duos ex uno fabricat Possevinus) Coloniensem Carthus. ingressus est an. cIↃcccclxxxix. Annis xxix fuit Prior, ac Visitator provinciæ Rhenensis. Præter commentarios in quinque Mosis libros etiam literis commisit vitam S. Brunonis, ordinis sui fundatoris. Obiit anno cIↃIↃxxxvi, ætatis lxx. Vide de eo fusè loquentem Theodorum Petrejum in bibliotheca Carthus. Inter illustres Germaniæ inferioris viros reponitur quoque à Gerardo Geldenhaurio Noviomago, in Historiâ Batavorum.

CONRADUS VECERIUS, Maximiliano imp. à secretis, libellum reliquit de rebus gestis Henrici vii Imp. qui anno cIↃcccxiii, ac proximo quinquennio, imperium tenuit. Habes cùm alibi, tum in historicis Germaniæ, quos edidit Urstisius. Idem Vecerius condidit historiam de duabus seditionibus Siciliæ, quæ ortæ fuere anno cIↃIↃxvii.

IDSARDUS GRAVIUS, Frisius, sacerdos, inclaruit Chronico suo Frisiæ, ab anno IↃcclxiii, perducto usque ad annum cIↃIↃxiv, quo vixit. Insistit imprimis vestigiis Joannis Becani Ultrajectini; sed ita ut, ubi desinit Becanus, eum suppleat ad modum illum, quo Eutropium supplevit Paullus Diaconus. Vide de eo Suffridum Petri in script. Fris. Dec. ix cap. vii.

Maximiliano imperante, etiam clarescebat FRANCISCUS IRENICUS, Ettelingiacensis; qui libris xii Germaniæ descriptionem edidit. Primùm Haganoæ prodiit in lucem.

HIERONYMUS BALBUS floruit ætate Maximiliani, & aliquanto pòst. Fuit episcopus Goriensis seu Gurensis in Carinthia; qui unus est ex ix suffraganeis archiepiscopi Juvavensis, seu Salisburgensis. Carolo v in Maximiliani locum imperatoriam ad dignitatem evecto, elegans opusculum, maximâque ex parte historicum, fecit *De coronatione*; quod Carolo ipsi dicavit. Etiam de rebus Turcicis ad Clementem vii scripsit, item opus de civili & bellica fortitudine, atque alia Romæ edita. Ejusdem vaticinium de successibus Caroli v eventuris prodiit Argentorati a. *a Anno 1624 typis Richelianis.*

Tempore Maximiliani imp. etiam claruit JACOBUS MANILIUS, Brigantinus doctor; qui nomen sibi peperit Chronico episcopatus Constantiensis. Absolvit illud Brigantiæ anno cIↃIↃxix, die xix. Aug. Quo ipso anno Maximilianus imp. è terris excessit. Chronicon hoc, cum appendice usque ad annum cIↃIↃcvii, cumque illustribus Episcoporum familiis, in lucem primus edidit Jo. Pistorius.

Nec prætereundus nobis JOANNES CUSPINIANUS Sueinfurtensis, poëta, ac medicus, & orator Maximiliani Augusti, idemque solers antiquitatis indagator. Hic de Consulibus Romanis, atque item de Cæsaribus & imperatoribus, insignem commentarium condidit. Austriam quoque descripsit, quo in opere exponit omnes ejus marchiones, duces, archiduces, & res præclarè ab iis ad sua usque tempora gestas. Exstat & liber ejus de Turcorum origine, religione, & in Christianos tyrannide. Item oratio ejus ad principes imperii Germano Romani: qua eos non solùm adhortatur ad bellum adversus Turcas capessendum: sed etiam describit conflictum Hungaricum, quo periit rex Ludovicus. item viam, qua Turca Solemet Albâ Græcâ Budam usque pervenerit, & quàm præclaris dotibus ornata sit Hungaria. Vitam Cuspiniani exposuit Nicolaus Gerbelius J. C. quæ cum Cæsaribus Cuspiniani conjungitur.

CONRADUS PEUTINGERUS Augustanus J.U D. epitomen edidit de migrationibus gentium. Etiam sermonibus convivalibus multa exponit, quæ pertinent ad Germaniæ antiquitates. De hoc ita Nicolaus Baselius in appendice Naucleri, quam ad annum cIↄIↄXIV perduxit: *Conradus Peutingerus Augustensis, antiquitatis amantissimus, historiis veterum Germanorum lumen adhibuit: cæterùm magnificentiâ eâ in literis versatur, ut quasi patronum communem ipsa sibi Musa Gratiaque delegisse videantur.* Inclaruit & chartâ provinciali, à Celte in veteri bibliothecâ repertâ, sed à Peutingero postea sedulò adservatâ Augustæ Vindelicorum, quæ, edente & explicante M. Velsero, in lucem ante annos XXXV, prodiit Venetiis: Meminit Peutingerianæ hujus chartæ jam olim B. Rhenanus lib. I rerum Germanic. Jac. Spigelius ei anno cIↄIↄXX dedicavit epigrammata Sapidi: ubi Peutingerum vocat consiliarium Karoli V imperatoris.

JOANNES CINCINNIUS Lippiensis presbyter ex variis anno cIↄIↄXCV collegit vitam B. Ludgeri, cujus sacrum corpus in Werthinensi monasterio apud Ruram flumen requiescit: atque hunc suum laborem monachus B. Ludgeri in Werthina dedicavit. In præfatione verò antè se scripsisse ait quatuor istos: Othelgrinum, Ludgeri discipulum, Altfridum, tertium Monasterii episcopum; Uffingum, Werthinensem monachum, virum multæ & eruditionis, & elegantiæ, & quartum quendam sub abbate Bernardo, qui stylo scripserit rhytmico. Coloniæ anno cIↄIↄXCV primùm prodiit, typis Quentelianis.

BEA-

BEATUS RHENANUS, filius Antonii Bildii, (qui postquam Rhenaco Selestadium commigrârat, à patria Rhenaco pro Bildio Rhenanus vocari cœpit) Selestadii natus fuit anno CIↃCCCCLXXXV. Vitam ejus fusè, nec ineleganter, descripsit Joannes Sturmius. Ei verò in temporibus Maximiliani locum dedimus, quia novennio toto ante obitum ejusce imperatoris, anno puta CIↃIↃX, natus ipse annos XXV, vitam edidit Joannis Geileri, Theologi Argentoratensis. Deinceps quoque sub eodem imperatore, sed imprimis sub Carolo V, uti alios scriptores, eosque inter Tertullianum, & Plinium; ita & Historicos complures, partim primus edidit, partim castigavit, & illustravit notis. Quales Livius, Vellejus Paterculus, Tacitus. Anno CIↃIↃXXXI emisit luculentos illos rerum Germanicarum commentarios. Obiit Argentorati XIV Kal. Jun. anno CIↃIↃXLVII *a*, ætatis LXII.

Etiam tum fuit JOANNES PLACENTIUS Trudonensis Dominicanus cœnobii Trajectensis ad Mosam. Scripsit catalogum episcoporum Tongrensium, sive ut ipse vocat, Tongarorum, & Trajectensium. Incipit à B. Materno, qui Apostolorum temporibus vixit. Et definit in Erardo à Marca, qui antistes creatus an. CIↃIↃVI. Cujus laudes quia adhuc superstes sit, negat se velle perscribere, ne videatur adulari. Multa in hoc scriptore fabulosa, sed imprimis culpari meretur, quod nullam temporum rationem habuit: sed ea passim confundit. Ut in ipso operis ingressu. Sic enim incipit, *Divus Maternus Longobardus, patre comite prognatus primo Trevirensium, deinde Coloniensium, postremo Tungarorum fuit antistes. Successit quippe clarissimis viris Euchario, & Valerio: quos, ut fidei symmystas habuit, ita æmulâ utrumque virtute, non dubitavit exprimere. Sed inusitata, planeq; inusitata de hoc narrant historiæ. Factum anno nati Servatoris* LXXI, *dum Romæ Simo Petrus Apostolorum Petrus hos tres in Gallias penitiores delegasset* &c. At quis tam ignarus historiæ Romanæ, ut non temporibus Apostoli Petri, sed postquam desierat Occidentis imperium, idque opera Narsetis, Longobardos sciat in Italiam venisse. Hujuscemodi in temporibus errores multi in Placentio occurrunt. Condidit & carmen heroicum in porcorum laudem: cujus literæ singulæ à literâ P. incipiunt. Item dialogos edidit duos: equitem clericum, & Luciani aulicum carmine Phalæcio.

Extremis ejusdem imperatoris annis vivebat MATTHIAS A MICHOU *b*, artium, & medicinæ doctor, canonicus Cracoviensis. Hic libros reliquit duos; quorum prior est de Sarmatia Asiatica,

a Al. 1542 ut Nathă Chytræus in itinerũ deliciis.

b Al. Matthias de Michovia.

siatica, alter de Europæa. Eos quando scripserit, indicant hæc verba lib. I. cap. ultimo: *Postquam Occas, insignis servus & miles magni Cham, habens XXX filios, occisus est; filii secesserunt à capitali borda Zavolhensium, & juxta castrum Satai degere cœperunt, ante HUNC annum Christi millesimum quingentesimum decimumseptimum.* Prodiere Lutetiæ *a* cum aliquot aliis, qui descripserunt novum orbem. Idem ad Sigismundum, Poloniæ regem, Chronica scripsit Polonorum, quæ à gentis origine perducit usque ad annum cIↃIↃIV.

a Anno 1532.

GERARDUS NOVIOMAGUS, Gerardi Geldenhaurii filius, Cæsari Carolo V à sacris erat. Batavorum historiam consarcinavit: quam edidit quidem demum an. cIↃIↃXX: sed in præfatione ad Nicolaum Buscoducensem refert, eam se composuisse aliquot annis antè; idque adjutore Conrado Vecerio Lucemburgensi, qui Carolo V à secretis fuit. Item præfat. in rerum Germanicarum scriptores, quæ exarata est anno cIↃIↃXLI, ait, ea se de Bataviâ congessisse ante annos XXX. Et diu bis meditandis fuisse intentum, indicio sunt literæ Petri Montani de urbis Noviomagi antiquitate exaratæ anno cIↃIↃIV ad Gerardum hunc Noviomagum. In historia ejus Batavicâ etiam habes epistolam de civitatibus infra Coloniam Agrippinam. Scriptę illę sunt ad Thomam Zegetum, Mathematices professorem in academia Marpurgensi apud Hessos. Alia quoque ad Bataviam pertinentia ab eodem auctore supersunt: quę reperies in Batavia illustrata, sive variis illis de Batavia scriptoribus à V. Cl. Petro Scriverio editis. Ubi & epistola est hujus Gerardi Noviomagi de Zelandię situ: item catalogus, & historia episcoporum Trajectensium ab eadem manu. Sed, quam non tam scripserit, quàm è linguâ vernaculâ Latinam fecerit: ut est in primâ editione *b*. Idem ex Joannis Marii Belgę libro II illustrationum Gallicarum, & Trojanarum, Latinè *c* ea transtulit, quę ille de miranda regum Germanię antiquitate prodiderat. Scribit idem in pręfatione opusculorum illustratę Germanię Marpurgi editorum *d*, ut in familiâ Philippi à Burgundiâ multis annis vixerit. Addit hinc de eodem, *Voluit ille per me notari, siquid in suâ ditione, aut in finitimis regionibus, memoratu dignum actum esset: sed eâ conditione, ut singulis mensibus, quæ annotâram, ipsi & à consiliis prælegerem: quod cùm facerem, admonebant, siquid perperam, siquid parùm considerate scriptum audissent, id mutarem.* Philippus ille à Burgundia quem dixi, filius fuit Philippi Boni, frater Caroli Audacis, ac Davidi fratri in Episcopatu Ultrajectino successit, atque anno obiit cIↃIↃXXIV. Hujus episco-

b Exstant in opere historiarum Basileæ edito an. 1541.
c Marpurgi procuratâ an. 1542.
d Habes in opere Historiarum Basileæ edito, ac paullò ante memorato.

episcopi vitam fide optima idem Noviomagus consignavit: eam verò dicavit Margaritæ Austriacæ, Belgicæ Gubernatrici: cujus Philippus ille erat avunculus magnus. Excudit Egenolphus Argentorati anno cIↃIↃXXIX. In Epistola ad Margaritam promittit VII historiarum suæ ætatis libros, quos jam se ad incudem revocasse refert, ac sub Margaritæ auspiciis in publicum ait prodituros. Inque memorato antè de Philippi episcopi vita libello, remittit lectorem partim ad epistolam, qualem ad Paludanum scripserat, partim ad librum primum historiarum sui temporis. Etiam commemorat ut Philippus Episcopus, historicos Latinos, quotquot exstarent, se prælectore, attentissime audierit. Vitæ isti subjecit versiculos scriptos honori Maximiliani imperat. atque addit imperatori eos ita placuisse, ut propterea auctorem poëtica dignum laurea pronunciarit: actum id Thenis, Brabantiæ oppido, anno cIↃIↃXVII. Obiit Marpurgi, ubi juxta eum conditur Andreas Hyperius; ut inscriptio testatur.

JOANNES AVENTINUS, Bojus, Aventini, sive Abusinæ, anno cIↃCCCCLXVI, natus fuit: ac cùm alia multa, tum annales Bojorum libris VII reliquit: quos ex authenticis codd. restituit, & auxit, Nicolaus Cisnerus. Terminatur ejus historia anno cIↃIↃXXXIII. Atque obiit anno sequenti, annos natus LXVIII. Quod verò ejus meminimus nihilominus, id inde est, quia extremis Maximiliani temporibus jam cœperat historiam suam scribere auspiciis & liberalitate fruens Guilielmi & Ludovici, Bavariæ ducum, qui patri suo Alberto successerant anno cIↃIↃVIII. Unde error dilucet Genebrardi, atque eum sequentis Gualterii, cùm hunc scriptorem claruisse tradunt anno cIↃCCCLXVI. Nam toto pòst seculo demum natus fuit: ut vidimus. Cæterùm lib. IV a etiam publicatæ à se historiæ Utinensium meminit. Alia quoque compluria suggeret Gesnerus. Quam malè de eo sentiat Baronius, liquebit ex T. IX. ad annum IↃCCLXXII. Vitam Aventini scripsere Henricus Pantaleo extremâ parte secundâ de illustribus Germaniæ viris, & Hieronymus Ziglerus, cujus de eo commentatio præmittitur Aventino ipsi.

a Pag. 136

Fortasse & aliquis locus hìc sit GUILHELMO AB HEDA, ut, qui Maximiliani primi legatus fuerit, & Philippi Hispaniarum regis à secretis. Fortasse obstat, quòd Chronicon Hollandiæ, & Episcoporum Ultrajectinorum anno demum cIↃIↃXXI cœperit: nempe secundo anno imperii Caroli V, in cujus anno quincto Chronicon

nicon suum terminat. Reliquit & genealogiam Caroli ex familia Habspurgica, fabulis refertam. Natus est in pago Alphen, juxta Leidam: præpositus fuit Arnhemiensis in Gelria: postea decanus Ultrajectinus ad S. Joannem. Anno cIↃIↃxxvI obiit Antverpiæ, ubi & canonicus fuit. *Accuratissimæ diligentiæ scriptor* vocatur à Jano Duza Annalium Batavicorum præfatione posteriore, quæ est de poëticæ & historiæ societate.

CAP. XI.

Hieronymi Paulli Barchinonensis commentationes variæ. Vitæ Plutarchi ab Dario Tiberto redactæ in compendium. Baptistæ Ferrariensis historia Florida, Chronicon, alia. Ælius Antonius Nebrissensis de gestis Ferdinandi, atque Isabellæ: item de bello Novariensi. Antonii Bonfinii historia Hungarica, & de Græcis translata. Bartholomæus Fontius. Laurentius Burellus de viris illustribus ordinis Carmelitici. Galeotus Martius Narniensis de jocosè dictis, ac factis, Matthiæ Corvini. Ioannes Franciscus Picus de vita atque obitu Ioannis Pici Mirandulani. Felini Sanderi epitome de regibus Siciliæ & Apuliæ. Sigismundus de Fulgineo. Asiæ descriptio à Gregorio Tiphernate ex Strabone versa. Bernardus Rucellarius. Ioannes Stella de vitis Pontificum. Ioannes Pinus de vita Catharinæ Senensis, & Philippi Beroaldi. Ioannes Carolus Florentinus de vitis illustrium virorum ordinis Dominicani. Iacobi Philippi Bergomatis Supplementum Chronicum, deque claris mulieribus liber. Robertus Gaguinus de gestis Francorum. Petrus Iacobus Montefalchius. Baptistæ Spagnoli Mantuani poëmata historica. Petrus Marcellus de vitis Principum & gestis Venetorum. Hieronymus Athestinus de gestis Athestinorum: atque opus de origine Patavina. Ioannis Laziardi Cœlestini epitome historiæ universalis. Marinus Sanutus de Venetis Magistratibus, ac principum vitis, deque bello Gallico. Augustini Ticinensis Chronicon, ac Vitæ. Michaël Ritius

tius Neapolitanus de regibus Franciæ, Hispaniæ, Hierosolymæ, Neapolis, Siciliæ, Hungariæ. Philippi Beroaldi Mythica. Alberti Castellani Chronicon, ac catalogi doctorum, & sanctorum.

VEnio ad Italos, Gallos, Hispanos. Ex his, primis Maximiliani temporibus, eruditionis suæ pretium tulit HIERONYMUS PAULI Barcinonensis, qui præerat emendationi literarum Pontificis M. Vir antiquitatis peritissimus vocatur libro I ab auctore *a* indicis rerum, quas Arragoniæ reges gessere. Edidit Ecclesiarum omnium Provinciale: quod MSum adservatur non longè à Patavio in bibliotheca Monasterii S. Mariæ de Pratales, Ord.S.Bened. Idem de fluminibus, & montibus Hispaniæ, librum edidit. Eum dicavit Roderico, episcopo Portuensi, cardinali Valentino, Romanæ Ecclesiæ Vicecancellario; qui postea factus est Pontifex Romanus, & nuncupatus Alexander VI. Idem, cùm Barcinone ageret anno CIƆCCCCXCI, Ferdinando II, Castellæ & Arragoniæ rege, commentariolum edidit de urbe Barcinonensi. Utrumque hoc Hieronymi opusculum exstat Tom. II scriptorum, qui Hispaniam illustrarunt.

a T. 3. scriptorū de rebus Hisp.

Æqualis huic erat DARIUS TIBERTUS, poëta, & eques Cæsenas. Hic anno CIƆCCCCXCII concinnavit epitomen vitarum Plutarchi: quæ Ferrariæ primùm prodiit anno CIƆIƆI: sed vitiis multis inquinata. Postea autem accuratiùs exiit ex Oporini castigatione.

BAPTISTA FERRARIENSIS cognomento Panætius, Carmelita, & Theologiæ professor, atque idem à secretis consiliis Herculis primi, Ferrariæ ducis II, vir Latinè Græceque eruditus; ac, ut de eo Paulus Langius in Citizensi Chronico testatur, historicus peritissimus, inter alia scripsit historiam à Christi nativitate ad sua usque tempora, quam Floridam inscripsit. Adhæc de ruina imperii Romani. Item Chronicon Ferrariensium. Insuper de monte Sina. Item vitam Machthildis. Meminit omnium Tritthemius. Sed editáne sint, non sat scio. Sed sermonum ejus libri Bononiæ editi à Benedicto, & Baptistæ Mantuano dicati, anno CIƆIƆVI. Floruit circa annum CIƆCCCCXCIV.

ÆLIUS ANTONIUS NEBRISSENSIS, inter literatos ingenti in pretio stetit anno CIƆCCCCXCIV, ac deinceps. Quid mirum? Hic ille est, qui bonas literas primus in Hispania excitârit.

Idem ex Grammatico, & Rhetore regio, factus est Historiographus regius. Reliquit decades duas de rebus gestis à Ferdinando Catholico & Isabella, seu Elisabetha, vel, ut ipse mavult declinare, Elisabe conjuge. Edolabat hoc opus Compluti anno cIↃIↃIX. Atque habes id Tom. 1 illustratæ Hispaniæ. Sed ex priori decade, culpâ plagiariorum, tres postremi libri; ex posteriori, pars quarti, & sex sequentes, perierunt. Præterea condidit libros duos de bello Novariensi: qui subjiciuntur decadum volumini antè memorato. Historiam ejus tanto viro dignam censet Vasæus in Chronico suo Hispaniensi cap. IV. Variæ omnino eruditionis vir erat: eoque illum nomine etiam Erasmus laudat in Ciceroniano suo. Præclarum quoque de eo judicium est Alphonsi Garsiæ Matamori Hispalensis: sed ita, ut in dictione illius historicâ nonnihil requirat. Sic enim scribit libro de eruditis Hispaniæ viris, atque Academiis ejusdem: *Hoc toto tempore, quod longissimum à Boëthio fuisse videmus, altissimas egerat barbaria radices, & nemo ex tot hominum millibus fuit, qui immane hoc, & ferale monstrum, aut domi privatis studiis auderet conficere, aut à finibus Hispaniæ pellendum tentaret, donec tandem, post multa secula, natus est felicissimis fatis, in Bætica, Antonius Nebrissensis; qui literis, ac disciplinis omnibus, quibus eo tempore florebat Italia; tanquam ex longâ siti avidissimè haustis, atrox, quoad vixit, & crudele bellum cum barbaris gessit. Quod si propter insitas, inveteratasque mentibus hominum persuasiones, conficere omnino non potuit: magnâ certe ex parte fregit, ac debilitavit. Hic quidem fuit magnus Hispaniæ Aristarchus, praclarus orator, multæ & variæ lectionis: sed historiam, quam de gestis à Ferdinando, augustissimo rege, conscripsit, tenui, ac dejecto quidem stylo, parumque diligenter est prosecutus; sive quòd magni viri sit (ut ait Cicero) historiam conscribere; sive quòd Ferdinandi Pulgaris, (quod negare equidem non possum) in sermone Hispano eloquentissimi, interpretem (ut fama est) perfunctoriè egerit. Oppressit eum* (ut Paullus Jovius ait) *repentina paralysis, cùm ad septuagesimum septimum ætatis annum pervenisset, tanto quidem corporis ingeniique vigore, ut nihil de studiorum labore omnino remitteret; &, ut naturâ mulierosus, ad supremum usque diem Venereis uteretur.* Obiit anno cIↃIↃXLIV. Moriens opera sua castiganda testamento reliquit Ario Barbosæ, Lusitano, Politiani discipulo, qui primus literas Græcas in Hispaniam intulit, ac bonas literas viginti annis Salamanticæ publicè docuit: ut est apud Gyraldum dialogo priori de poëtis sui temporis.

ANTONIUS BONFINIUS Asculanus, præter Hermogenem,

nem, etiam Philostratum & Herodianum, Latinè vertit. Matthiæ Corvini, Hungariæ regis, impulsu, confecit Hungaricarum rerum commentarios.. Sunt ii decadum IV cum dimidia: ac pertingunt usque ad annum cIↃcccccxcv. Sed diu fuit, quòd tres tantùm decades exstitere; quarum summam MICHAEL RITIUS complexus est duobus libellis, qui de rebus Ungaricis inscribuntur: ut postea dicemus. Ac tres quidem decades, quas dixi, ex Budensis exemplaris αὐτογράφου, sed mendosè descriptos, multisque in locis à se restitutos, anno cIↃIↃXLIII in lucem emisit Martinus Brennerus Bistriciensis Transsylvanus. Anno autem cIↃIↃLXVIII eosdem ex collatione codd. MSorum emendatiores cum decade quarta, & quinctæ dimidio publici juris fecit Joannes Sambucus Tirnaviensis. E cujus bibliotheca postea etiam Symposion Beatricis prodiit, seu dialogorum de virginitate & fide conjugali libri III: quibus multa ad laudem Matthiæ Corvini, & reginæ Beatricis. Simul ex iis quanto in loco apud eos fuerit Bonfinius satis elucet. Sambuci in dialogorum præfatione tale de Bonfinio judicium est, ingenio ad omnes res arduas, & laudabiles excelluisse: styloque uti idoneo non ad historiam minùs, quàm philosophiam, vel orationes.

Bonfinium sequatur BARTHOLOMÆUS FONTIUS, ejusdem regis Corvini familiaris, & augendæ ejus bibliothecæ; de qua multa adeo Brassicanus præfatione in Salvianum, studiosissimus. Reliquit vitam Pauli Chiacceti, quæ ante annos paucos *a* cum aliis ejus opusculis in lucem prodiit.

LAURENTIUS BURELLUS Divionensis, monachus Carmelita, eodem vivebat tempore: multaque, & prosâ, & carmine, pangebat: inter hæc Heliaden, hoc est, opus in laudem Heliæ, Carmelitarum, ut appellat, patriarchæ. Adhæc librum composuit de viris illustribus sui ordinis.

GALEOTUS MARTIUS Narniæ genitus fuit: unde à Francisco Bellafino, opusculo, quod ante annos XC de Bergamo scripsit *b*, dicitur *Galeotus Narnensis*. Ibidem eum virum eruditissimum appellat. Primùm in Italia Bononiæ bonas literas docuit; hinc in Pannoniæ privatis scholis idem egit. Pòst Matthiæ Corvini, Hungariæ regis, domesticus factus, atque epistolarum magister: idemque, ut videtur, præfuit studiis filii ejus, Joannis Corvini. Præfectus etiam fuit bibliothecæ Budensi. Acriùs in eum stylum strinxit Franciscus Philippus: sed Joa. Pannonio, Quinque-ecclesiarum episcopo, carissimus erat, jam ab eo tempore, quo in Italia eadem

a Francofurti an. 1621.

b Prodiit Venetiis an 1532.

studia sequebantur. Exstant Galeoti hujus, cùm alia, tum liber de jocosè dictis, ac factis Regis Matthiæ Corvini; quem filio ejus Joanni consecravit. Invenies eum in volumine illorum, qui de Hungariæ rebus commentati sunt. Leander in Italia sua vocat excellentem oratorem, & philosophum: sed hoc in eo culpat, quòd, dum plura, quàm par est, scire laborat, à fide Orthodoxâ in quibusdam declinârit. *Nempe* (ut Paulli Jovii a de eo verba retineam) *scripsit etiam, & malo quidem infortunio, quædam in sacra, moralique philosophia. Nam ex ea lectione, cùm omnibus gentibus integrè, & puriter, veluti ex justa naturæ lege, viventibus, æternos cœlestis auræ fructus paratos diceret: à cucullatis sacerdotibus accusatus, damnatusque est. Sed eum periculo celeriter exemit Xystus pontifex, qui in minori Fortuna ejus fuerat auditor, non sine gravi tamen contumelia. Nam in foro Veneto ad geminas columnas ad tribunal perductus est, ut, impetratâ veniâ, se falsa scripsisse fateretur. Sed accidit, ut id judicium exortus in turba risus everteret, falso ac repentino Galeoti dicterio excitatus. Nam cùm fortè non ignobilis Venetus, è turba proximus, strigosâ proceritate, & impudicæ uxoris probro insignis, traductum ludibrio præpinguem porcum appellasset: extemplo Galeotus, renidentique ore, Pinguis, ait, porcus, quàm macer hircus, esse malo. Erat enim Galeotus usque adeò tumenti abdomine, ut cùm sub vasto obesi corporis pondere, vel prægrandia jumenta fatiscerent, rhedâ curuli veheretur: ac demum senex, ad montem Annianum circa Ateste, arvinâ suffocatus interiret.* Apud Scardeonium lib. II rerum Patavin. class. x. quo loco de nepote hujus, Stephano Galeoto, tractat, legas, Galeotum *à ruina suffocatum interiisse*. Sed omnino rescribendum *arvina*: uti est apud Jovium, quem se exscribere Scardeonius fatetur. Quomodo autem arvina, & grave ventris pondus, exitio ei fuerit, aliter aliquanto narrat Joannes Pierius Valerianus lib. I de literatorum infelicitate; ubi sic loquitur: *Galeottus Narniensis, suis clarior lucubrationibus, & magnorum principum familiaritate magis celebris, quàm ut nostro possit clarescere testimonio; cùm à Francorum rege Ludovico ejus nominis undecimo accersitus ex Pannoniis, ubi Matthiæ Regis liberalitate deliciabatur, Lugdunum ad salutandum Gallum regem se conferret: fortè illi factus ex itinere ante urbis portas obviam, dum magnâ vir corporis habitudine, pinguedineque, & obesi ventris mole gravis, ab equo se demittere ad terram vellet, id scilicet honoris Principi habiturus, suo ipsius tractus pondere ita corruit, ut allisо terræ capite, statim expirârit.*

a *In elogiis doctorum virorum.*

Iisdem temporibus in admiratione erat JOANNES FRANCISCUS PICUS. Luculentè is descripsit vitam, atque obitum patrui

patrui sui, verè sui seculi Phœnicis, Joannis Pici, Mirandulæ & Concordiæ principis, qui Florentiæ anno obiit CIↃCCCCXCIV. Etiam historiam suorum temporum universalem consignâsse, Gesnerus, atque ex eo Possevinus refert. Quæ needum lucem adspexit, sive quia opus illud nondum perfecisset: sive quòd in eo liberiùs quædam dicerentur, quàm illorum temporum ratio sineret.

FELINUS SANDEUS Ferrariensis Jurisconsultus, atque (ut Michaële Ferino Mediolanensi epistola ad ipsum Felinum vocatur) Rotæ auditor, utriusque Referendarius Palatinus clarissimus, de regibus Siciliæ & Apuliæ, & in his nominatim de Alphonso rege Arragonum epitomen scripsit ad Alexandrum VI Pont. Max. Quæ cum sæculum & amplius latuisset, in lucem protracta est beneficio Marquardi Freheri *a*. Est autem nihil aliud quàm centones ex Pandulpho Hostiario, Ottone Frisingensi, Antonino, Pio II, Blondo, Poggio, Platina, Matthæo Palmerio, Bernardo Justiniano, Leonardo Aretino, Philippo Bergomate. Quorum & nomina excerptis singulis subjungit.

a Hanoviæ prodiit VVechel. an.

Ejusdem temporibus fuit SIGISMUNDUS DE FULGINEO. Ex quo aliqua adducit Felinus epitomes suæ cap. XXXIX, atque addit, *ut ex historia moderni clarissimi historici Sigismundi de Fulgineo videri potest*. Quæ ætatem clarè docent.

GREGORIUS TIPHERNAS, etsi medicinam profiteretur, plus tamen honoris politiori literaturâ consecutus est: teste Gyraldo dialogo I. poëtis sui temporis. Ubi & judicium fert de poëmatis ejus. Sanè, ut Leander ait, magno patriæ suo Tipherno fuit ornamento, vir Latinè Græcèque doctissimus: uti arguunt, quæ Latinè vertit, præcipuè Asia Strabonis. Præceptor fuit civis sui, Lælii Tiphernatis; qui Philonem Judæum transtulit Latinè.

BERNARDUS RUCELLARIUS iisdem vivebat temporibus. Inter eruditos Florentinos reponitur ab Alberto Leandro in descriptione Italiæ: atque *insignis historicus* ibidem vocatur.

JOANNES STELLA, sacerdos Venetus, monumentum reliquit de vita ac moribus summorum pontificum: quod perduxit usque ad Julium II; id est, annum CIↃIↃXIII. Interim, ut ipse in præfatione ad Antonium Surianum, patriarcham Venetum, agnoscit, multa de industria prætermisit, præsertim novissimis temporibus, eò quòd sine nota quorundam committi literis non possent.

JOANNES PINUS Tholosanus, Rivorum Episcopus, floruit

anno cIↄIↄ, ac præter librum de vita aulica, vitam ſcripſit Catharinæ Senenſis. Item vitam Philippi Beroaldi. Utraque Bononiæ prodiit, anno cIↄIↄV. Etiam ejus quædam de laudibus Codri Urcei unà cum Codri operibus edita ſunt. De eodem ſic Eraſmus in Ciceroniano ſuo: *Poſſet Ioannes Pinus inter hujus laudis* (de Ciceronianæ dictionis laude loquitur) *competitores numerari, niſi & hunc negotiorum tumultus, & eccleſiaſtica dignitas à ſtudiis avulſiſſent. Olim certè præclarum ſui ſpecimen dedit, cùm Muſarum ſacra coleret. Nunc epiſcopum audio factum. Fieri poteſt, ut plus acceſſerit eruditionis, quàm dignitatis.*

JOANNES CAROLUS Florentinus Ord. Præd. ſignavit vitas illuſtrium aliquot ſui ordinis virorum. Nempe Joannis Dominici, qui, ex ejuſce ordinis monacho Rom. Eccl. Cardinalis factus à Gregorio XII, ac epiſcopus Raguzæus, Budæ apud Hungaros obiit. Item vitam edidit Simonis Saltarelli Florentini, qui antiſtes erat Oriveti, ac monachus Ord. Præd. Utramque habes lib. III operis, ab Alberto Leandro editi, de viris Illuſtr. Ord. Præd. Item ab eodem auctore profectam vitam Aldobrandini Cavalcantis Florentini, epiſcopi Urbevetani, eodem lib. invenies. Uti & vitam Angeli Acciaoli, ſeu Accievoli, qui Florentinæ eccleſiæ epiſcopus fuit anno cIↄCCCXL. Etiam lib. V habes ab eodem exaratam vitam B. Joannis Salernitani, ſocii S. Dominici. Hunc Vitarum auctorem libro IV tali elogio ornat: *Adeſt cum Ioanne Caroli Florentino, viro uſquequaque erudito, portante vitas plurium patrum priſcorum cœnobii Florentini elegantiſſimo ſtylo deſcriptas. Certè ſcriptor accuratus, & floridus fuit.* Itidem in Italia, quo loco agit de iis, qui patriam Florentiam ſcribendo illuſtrarint, *candido jucundoque ſtylo* uſum teſtatur. Deceſſit in urbe patria anno cIↄIↄV.

JACOBUS PHILIPPUS Bergomas, qui Paullo Langio in Chronico Citizenſi *Iacobus de Pergama* dicitur, fuit ex nobili Foreſtorum familia, quæ hodieque Bergomi floret & Comitis titulo, & Soldii dominio gaudet. Ipſe erat ordinis eremitarum; ſcripſit Chronicon, quod Supplementum ſupplementi inſcripſit; atque incipit ab orbe condito, & deſinit, non in anno cIↄCCCCXXXVI, ut eſt apud Poſſevinum; ſed in priori quidem Bergomatis hujus editione Brixienſi, in anno terminatur cIↄCCCCLXXXV; in alterâ autem Venetâ, anno cIↄIↄIII. Videri poſſit eo in opere nonnihil adjutus ab Ambroſio Calepino, qui de Venetiis agens ſic ſcripſit, *De hujus civitatis laude quoniam apud Iacobi Philippi Chronica à nobis latè congeſtum eſt, duximus omittendum.* Niſi hoc voluit potiùs, Bergomatis

matis Chronico quædam à se adjecta, quæ lucem nondum viderint. Annus is, quem dixi, cIↃIↃIII, Philippi hujus natalis erat LXIX; ut ipse ait in fine Chronici sui. Unde liquet annorum tantummodo XVII fuisse, cùm monachus fieret. Nam alibi ait, adolescentibus, quos Joannes Rochus conventui suo Bergomensi aggregaverat, Christoque mancipârat, anno se cIↃCCCCLI fuisse sociatum. Præterea verò librum edidit de claris mulieribus Christianis; quem dicavit Beatrici Arragoniæ, Hunnorum, & Boëmorum reginę. Eo de opere tale est judicium Wicelii in prefatione Hagiologii, nihil dicere aliis inditum; sed paullò cultiùs narrare, quàm barbari priorum seculorum soleant; multumque adlaborare, ut & opus, & operam suam, reginę probet Beatrici. Vir est multę lectionis, & judicii non vulgaris: sed qui in rebus antiquis sępe codicum vitio, quibus usus fuit, nomina immutet. Latinitatis autem non satis erat gnarus: usque adeò, ut num *præter principes*, an *principem* dicat, nihil pensi habeat. Cujusmodi apud eum plurima occurrunt.

ROBERTUS GAGUINUS (qui Tritthemio *Rupertus*) natus est in vico Callina, qui est in Artesię finibus ad Lisam fluvium: ut omnino erret Guicciardinus, qui Duacensem esse putavit. Quanquam & eum secutus Mirę us in elogiis Belgicis, & Sanderus lib. III de scriptoribus Flandrię. Puer ingressus est monasterium Previnense, non longè ab Mino-villa, ac factus est cœnobita S. Trinitatis. Inde Lutetiam, studiorum gratiâ, profectus fuit; ubi vixit apud sodales, quos appellant Maturinos. Ibidem titulum accepit Doctoris utriusque juris. Ac tandem factus ordinis sui minister. Tantaque prudentię ejus fama erat, ut regum nomine sępius missus sit legatus in Italiam, Germaniam, Britanniam. Ludovicus XII prefecit eum bibliothecę regię, ac ingentem pecunię vim tribuit, ut libris eam variis locupletaret. Magni quoque illum Erasmus fecit: si judicium faciendum, ex ejus epistola ad Gaguinum scripta, quę ejus historię subjungitur. Imò Paullus Malleolus dicavit ei notas suas in Terentium, ac Faustus Andrelinus eidem inscripsit Octavii Cleophili poëma de cœtu poëtarum. Edidit ipse varia, quę Tritthemius indicabit: uti & Ferreolus Locrius in Chronico Belgico. Memoratur autem hoc loco propter libros XI *a* de gestis Francorum: quibus historiam complectitur annorum cIↃCC, ac pertingit usque ad annum cIↃIↃ. Etsi verò communi multorum historicorum vitio laboret, ut in rebus patriis, & imprimis

a Sanderus XII ait lib. edidisse, uti & Swertius. Primùm cùm prodiit libri erant X. Sed liber undecimus accessit editione Parisiensi an. 1511.

mis

mis suorum temporum, affectui aliquantum indulgeat; quo nomine de eo conqueritur Ludovicus Vives: non tamen audiendus est Jacobus Mejerus Balliolanus libro XVII rerum Flandricarum; ubi scriptorem frivolum appellat. Sed gravius illud, quòd universe de historicis Gallicis addat, *Res suas Galli non majori solent scribere fide, quàm gerere.* Nempe nimius patriæ amor fecit, ut, dum suos à Francis historicis accusatos purgare nititur, minùs rectè de præstantissimâ, sed inimicâ, Francorum gente judicaret. Unde etiam est, quòd idem paullò antè Ludovicum, Galliæ regem, non dubitet diabolicum omnium discordiarum satorem nuncupare. Nec tamen in rebus externis nimium Gaguino tribuendum videtur. De quo ita Jovius in elogiis: *De fide* (in rebus Gallicis) *illi viderint, quorum interest incorruptam rerum memoriam ad posteros transmitti. Nam in his, quæ ad Italiam pertinent hujus tempestatis; usque adeo insolenter, & pingui stylo, cæcutire solet, ut, qui nulla orationis ornamenta in eo conspiciunt, passim ejus impudentiam stomachentur.* Dicitur & Chronicon sui ordinis fecisse. Jussu quoque Karoli VIII, Galliarum regis, Julium Cæsarem cum Anto. Hirtio, item gesta Caroli magni vertit Gallicè. De stylo ejus sic Erasmus in Ciceroniano suo: *Robertus Gaguinus ita pridem habitus fuit magni nominis, dictione tamen, quàm scriptis vendibilior.* NO. *Verùm tuo seculo, nunc vix inter Latinè loquentes reciperetur.* Obiit Lutetiæ XXII Jul. *a* anno, non CIƆIƆI, ut aliqui tradidere *b*, sed sequenti: ut est in Chronicis Ferreoli Locry. Faustus Andrelinus (quem ex Italia in Galliam adduxerat ad regem Carolum VIII) hujusmodi epitaphium conscripsit:

Illustris Gallo nituit qui splendor in orbe,
Hic sua Robertus membra Gaguinus habet.
Si tanto non sæva viro Libitina pepercit,
Quid sperent docti cætera turba chori?

Etiam anno CIƆCCCCXCVII claruit PETRUS JACOBUS MONTEFALCHIUS: qui tum opus reliquit de Vicentinis: tum etiam de cognominibus Deorum egit: atque item de sacris celebritatibus. Habet eum scriptorem Pignorius.

BAPTISTA SPAGNOLUS MANTUANUS, XV Kal. Maji anno vel CIƆCCCCXLIV, vel potiùs quadriennio pòst, è gente honesta, sed, ut Jovius in Elogiis ait, damnato fuit coitu natus, quod tamen negat Petrus Lucius Belga in Carmelitana bibliotheca. Ordinis Carmelitarum Prior generalis ut vocant. Fuit autem creatus Romæ

a *Nisi veriùs Nathã Chytræus in itinerum deliciis, & Sander⁹, qui eum XI Kal. Iun. hoc est XXII Maji dicunt obiisse.*

b *Eos inter Miræus in elogiis Belgicis, & Sanderus lib. 3. de script. Flandr. item Swertius in Athenis Belgicis. Item Nathan Chytræus in itinerũ deliciis.*

Romæ generalis anno cIↄIↄXIII. Sed exinde anno quarto, ut invitus honorem susceperat, ita sponte deposuit, partim quòd imparem se oneri putaret, partim ut melius sacris studiis vacaret. Carmen scripsit de capta Granata, regnoque toto Mauris erepto à rege Ferdinando,& Elizabeth regina: quod anno contigit cIↄCCCCXCII. Item carmine est vitam Ludovici Morbioli complexus. Adhæc carmine tradidit vitas Dionysii Areopagitæ, Basilii, Georgii, Agathæ, Catharinæ, Luciæ, Apolloniæ, atque aliorum sanctitatis nomine celebrium. Nempe ex parte præstitit, quod promittit lib. II Carm.

Si tranquilla quies, & tristibus otia curis
Libera me finerent sanctos invisere fontes,
Et totos Helicona dies consumere circum:
Prima salutiferi repetens exordia Christi,
Ad suprema meum venisset tempora carmen:
Actaq; tentâssem majori singula versu
Texere, & annales melioribus edere chartis.

Ut vero de iis quæ prosa scripsit taceam, quàm multa scripserit carmine, argumento est, quod versus reliquerit supra quinquagies quinquies millenos. Valde eum epistolis suis celebrant Jovianus Pontanus, Picus Mirandula, & Philippus Beroaldus. Obiit Mantuæ temporibus Leonis X, anno Christi cIↄIↄXVI, ætatis suæ vel LXXII, vel potiùs LXVIII. Etsi Jovius octogenario majorem fuisse dicat. Sed planè fallitur. Natus enim anno cIↄCCCCXLVIII, temporibus Nicolai V Pontif. ut ipse de se scripsit in vitæ suæ epitome. Obiit autem anno Chr. cIↄIↄXVI, quarto anno Leonis X, XI Kal. Aprilis, festo cœnæ dominicæ. Idem Jovius & illud ait, *Fredericum principem marmoream effigiem ei cum laurea posuisse: quæ in arcu lapideo juxta Virgilii Maronis simulacrum, piâ profectò, si non ridendâ comparatione, conspicitur.* Hoc judicium satis concoquere non potest Carmelitanus Petrus Lucius Belga *a*. Qui Baptistam utpote Christianum, gentili poëtæ etiam præferri putat oportere. Sed non religionem nunc spectamus verùm artem poëticam. In qua profectò quid Carmelita hic ad Maronem? Attamen (ut de eo scribit Lilius Gyraldus *b*) *juvenis laudabilior poëta fuit. Cùm verò ei defedit calor ille, & fervor juvenilis; tanquam amnis sine obice extra ripas sordidè defluens, coërceri non potuit. Vix enim ea legere possumus, quæ longiùs ille sui seculi. ætate provectus carmina scripsit.* Nempe, ut ibidem inquit, *Est ferè naturâ comparatum; ut, qui minùs judicio valent, & nimio plus sibi placent,*

a *Carmelit. biblioth.*

b *Dialogo I de poëtis sui seculi.*

eos indies deflorescere, & senes flaccescere, videamus. nam & his indies aliquid semper ingenium deteret. Et sanè versus ejus scabiosos esse, atque ita ruri natos, ut nihil sapiant urbanum, etiam Cæsaris Scaligeri judicium est in sexto Poëtices.

PETRUS MARCELLUS, Antonii filius circa hæc quoque tempora claruit. Reliquit librum de vitis principum & gestis Venetorum. Eum à primo principe producit usque ad Augustinum Barbadicum LXXIV quarti Ducis mortem: quæ in annum incidit CIↃIↃII. Ætas hujus scriptoris exinde colligitur, quòd de Leonardo Lauretano (is Barbadico successit) hunc in modum scribat: *Ob cujus singularem sapientiam, maximum in Reip. benegerendæ studium, æquabilem in omnes justitiam, egregiam liberalitatem, eximiam denique vitæ sanctimoniam, omnia prospera Reipublicæ eventura ab omnibus speranda sunt. Quem utinam immortalis Deus, pro Reip. commodo fortunet, & quàm diuturnum esse velit. Si qua deinceps memoratione digna contingent: si in vivis erimus libenti animo subjungemus* a.

a *Habet eum in Chronico Chronicorum.*

Iisdem temporibus, ac deinceps, floruit HIERONYMUS ATHESTINUS, Patavinus sacerdos. Carmen condidit de gestis Athestinorum; quod Venetiis prodiit anno CIↃIↃV. Præterea reliquit historiam brevem de Origine urbis Patavinæ. Sed sententiam ejus hac de re improbat Scardeonius in rebus Patavinis; ubi plura de hoc Athestino. Obiit Patavii circa an. CIↃIↃXXX.

FR. JOANNES LAZIARDUS COELESTINUS conscripsit Historiæ universalis epitomen, jam olim typis Joannis Pratensii editam, procurante Emondo Le Feure: ut omnino ejus mirer non meminisse vel Gesnerum, vel Simlerum, vel Possevinum. Præfationis initium est, *Quæ in terris gignuntur*, &c. Opus autem ipsum sic incipit, *Deum esse, universi pulchritudo, atque dispositio, testatur.* Magnam operis sui partem exscribit ad verbum ex Gallo quodam auctore Breviarii historici, de quo superiùs diximus. Sed mirificus ille, penè dixerim, stupor hominis, quòd ne illa quidem verba immutârit: *Sigismundus imperator anno præsenti* CIↃCCCCXXVIII, *cùm inimicis fidei Christianæ conflixit*, &c. quæ apud hunc legas cap. CCLXIII. Ille breviarii auctor ita scribere potuit, quia tum vivebat: Laziardus non potuit, cùm historiam producat usque ad annum CIↃIↃIII: quo Alexandro VI Pius III successit, ac postquam diebus XVI pontificatum administrâsset, naturæ concessit. Quæ verò sequuntur usque ad annum V Francisci I, Galliarum regis (qui Christi est CIↃIↃXIX) addita sunt ab HUBERTO VELLEIO Sabatensi.

MARI-

MARINUS SANUTUS junior, Leonardi filius, patricius Venetus, cui Aldus Manutius opera Politiani à se edita dicavit, scripsit librum de magistratibus Venetis, ab urbe condita, usque ad sua tempora. Item de vitis principum Venetorum, adhæc de bello Gallico. Ingeniosè & eruditè scripsisse ait ibidem Aldus. Etiam cum honore ejus meminit Franciscus Modestus Ariminensis Venetiados suæ libro x: ubi eum, qui accuratè vetera novaque omnia imperii Veneti requirat, Marini hujus ad scripta remittit: ut quibus fusè tradantur omnia, quæ ipse vellicatim ac strictim exponat. Vide & de eo Bergomatem Chronicorum lib. XVI.

AUGUSTINUS, TICINENSIS Canonicus, congregationis Lateranensis, vixit anno CIↃIↃ, & deinceps. Posteris reliquit ingens Chronicon, vitam B. Monicæ, Elucidarium Christianarum religionum, sive religiosorum ordinum; in quo ubertim agit de ordine Augustinianorum, deque B. Augustini vita, moribus, doctrina, aliisque. Item regulam sanctissimi patris Augustini: in qua & vita S. Guarini, Episcopi Prænestini, & cardinalis. Est is liber in monasterio Canonicorum regularium Bononiæ. Guarini autem vitam habes apud Surium T. VII a. d. VI Febr. Cuncta Augustini hujus, Chronico excepto, prodiere Brixiæ, anno CIↃIↃXI.

MICHAEL RITIUS Neapolitanus, Jurisconsultus, & Ludovico XII, Galliarum regi, à consiliis, edidit Romæ anno CIↃIↃV libros tres de regibus Francorum; eosque Guidoni, regni Cancellario, dedicavit. Idem libros tres fecit de regibus Hispaniæ; quos perducit usque ad Philippum, Caroli V parentem. Adhæc composuit librum unum de regibus Hierosolymorum. Deque regibus Neapolis, & Siciliæ, lib. IV. Item de regibus Hungariæ lib. II: qui cum Bonfinii historia conjunguntur. Stylus purus est, ac tersus; ut in epistola operi præmissa judicat Janus Parrhasius, ac Vasæus in Chron. Hisp. cap. IV.

PHILIPPUS BEROALDUS natus fuit Bononiæ anno CIↃCCCCL, Id. Nov. Inclaruit Frederici, & Maximiliani temporibus. Mythicas historias duas, unam de Gisippo, & Tito, alteram de Galeso Cymone, è Joanne Bocacio Latinè transtulit, ac Mino Roscio, Senatori Bononiensi, dicavit. Prodiere Basileæ cum aliis Beroaldi opusculis anno CIↃIↃXIII. Fuit è summis sui seculi viris, lectionis penè infinitæ; sed in quo subinde judicium desideres. Indignus tamen, qui *maximè garrulus, & verbosissimus interpres* dicatur à Florido apologia adversus L. L. calumniatores. Sepultus Bononiæ, ubi ta-

lis ei inscriptio: *Philippo Beroaldo seniori, civi Bononiensi, viro omnium quos ætas sua tulit eruditissimo, atque eloquentissimo, eidemque humaniores literas Parmæ, Lutetiæ, atque in patria summa cum ingenii laude, atque audientium admiratione professo, Phil. & Vinc. filii heredes ex ipsius testam. P.P. Vixit annos* LI *m.* VIII. *Obiit anno* CIↄIↄIV. Ex filiis hisce Philippus Poëta fuit patre melior; ut Lilii Gyraldi judicium est priori dialogo de sui seculi poëtis. Et Erasmus in Ciceroniano suo cùm patrem dixisset *hominem de literarum studiis præclarè meritum*, juniorem, tamen (ut inquit) *in Ciceronianorum catalogum citiùs receperit, quamquam is perpauca misit in literas.* Sanè filius non tantus erat sectator reconditorum verborum: unde ipse in phaleuciis, quos epistolis Plinii à parente suo emendatis subjunxit, ita ait:

-----Haut sequaris istos,
Qui portenta vomunt reconditorum
Verborum: mage qui videntur esse
Docti inter sciolos: apud disertos
Nil insulsius est, ineptiusque.

Non dubito autem, quin imprimis taxet Joannem Baptistam Pium Bononiensem: cui tamen hac parte præierat senior Beroaldus. Vide quæ de utroque hoc, Beroaldo, inquam, ac Pio, annotavit elegantissimus scriptor Floridus Sabinus Lectionum Subcisivarum libro II cap. IX, & XIX. Vitam etiam, atque obitum junioris Beroaldi, paucis complexus est Pierius Valerianus libro I de infelicitate literatorum. De juniore etiam apud Paullum Jovium lib. III *a* de vita Leonis X, legas ab hoc pontifice præfectum fuisse bibliothecæ Vaticanæ, inque scribendis odis Horatiana jucunditate præcelluisse.

a Pag 67. edit. Florent. ann 1549.

ALBERTUS CASTELLANUS, Venetus, Ord. Prædic. anno vixit CIↄIↄ, ac inter alia Chronicon condidit: præterea catalogum fecit illustrium sui ordinis virorum. Idem catalogum Sanctorum Petri de Natalibus recensuit, ac purgavit,

CAP. XII.

Marci Antonii Sabellici Enneades, exempla, res Venetæ, alia. Iocundi Veronensis Inscriptiones veteres. Petri Martyris decades de novo orbe. Aloysius Cadamustus de terris novis. Americus Vesputius Florentinus de navigationibus suis. Franciscus Albertinus de mirabilibus Romæ, ac laudibus Florentiæ, & Saonæ. Raphaëlis Volaterrani commenta-

mentarii urbani. Petrus Crinitus de honesta disciplina, & illustribus poëtis, grammaticis, historicis. Pandulphi Collenutii compendium rerum Neapolitanarum. Franciscus Delbenius de familiis Veronensibus. Bartholomaus Blanchinus de vita Philippi Beroaldi. Roberti Gouletti compendium de sex ætatibus. Ludovicus Vartomannus de peregrinatione sua in Ægypto, ac variis regionibus Orientis. Paullus Æmilius de gestis Francorum. Ioannis Leonis descriptio Africæ. Franciscus Ferrariensis de vita B. Osannæ Mantuanæ. Sylvester Prieras de beatâ Virgine, Deiparâ, & B. Magdalenâ. Franciscus Puteanus de vita S. Brunonis. Nicolai Leonici Varia historia. Matthæus Bandelius de vita Vincentii Bandelli, & aliorum. Marcellus Palonius de clade Ravennati. Marcus Antonius Michaël de urbe Bergomo. Desiderius Spretus de Ravenna. Andreas Assaracus. Ioannes Baptista Egnatius de Cæsaribus Romanis. Polydori Virgilii historia Anglicana. Richardi Bartholini Austriados libri. Ambrosius Leo de urbe Nola. Sebastianus Flaminius de vita Ambrosii Senensis. Leander Albertus de viris illustribus. Antonius Majus de spiritibus, qui in Garda apparuerant. Andreas Fulvius de antiquitatibus Urbis. Augustini Iustiniani historia Genuensis. Stephanus Niger. Valerandus Varanius. Nicolaus Canussinus. Io. Antonii Flaminii Vitæ. Item Vitæ Ioannis Garzonis. Aymarus Rivallius de Iure Civili & Pontificio. Iulianus Hasartus. Io. Mariæ Catanæi poëma de expeditione ad bellum sacrum. Zacharias Zachius de memorabilibus statuis, aliisque rebus antiquis. Benedictinus Burdonius Patavinus de insulis.

IIsdem Maximiliani temporibus vivebat Marcus Antonius Sabellicus, qui Coccius in sepulcrali monumento nominatur. Huic suum de scribendæ historiæ præceptis commentarium Hermolaus Barbarus dedicavit. A Jovio quidem fabri ferrarii filius; ab aliis autem natus dicitur è nobili Coccejorum

familiâ. Æquicolas *a* ortu suo nobilitâsse, ait Leander in Italia sua. Pomponii Læti, & Domitii Veronensis, fuit discipulus: bonarumque literarum apud Venetos professor. Maximè celebratur historiâ Enneadum XI ab orbe condito usque ad annum cIↃIↃIV; post quem annum triennio superfuit, teste Leandro. Item composuit exemplorum libros decem. Adhæc de situ Venetiarum fecit lib. III: deque Venetis magistratibus lib. I. Propter quæ à Venetis ei salarium diu præbitum publicè fuit. His adde, quæ commentatus est de vetustate *b* Aquileiæ, de Vicentiæ ortu & vetustate, de Italiæ tumultu, & quædam alia, tomo uno, Venetiis olim comprehensa, atque à Leandro in Italia sua, ubi Æquicolas describit, & à Jacobo Philippo Bergomate recensita Supplem. Chron. lib. XVI: ubi luculentum ejus elogium reperies. De eodem, & Nauclero ita scribit Ludovicus Vives lib. V. de tradendis disciplinis: *Principio legendus aliquis, qui ab ultimis temporibus ad nostram memoriam, aut ei proxima, historiam tenore uno contexat, ut summâ quâdam proponantur omnia. Is sit sanè: vel Nauclerus, vel hoc copiosior, & purior, & diligentior, adde etiam doctior, Antonius Sabellicus.* Idem lib. III de trad. disc. dixerat: *Marcus Antonius Sabellicus fluit quidem plenus; sed lutulentus quandoque, ac similis ei autori, ex quo res desumit; ut colorem videatur mutare cum solo, per quod omnino tanquam fluvius occurrit.* Erasmus benigniùs in Ciceroniano suo: *Antonium Sabellicum agnosco natura facundum, nec artis expertem, nec infeliciter rhetoricatur interdum. In historia sat splendidè versatus, sed in hac tantùm, quæ suum dicendi genus desiderat.* Etiam Bembus, sed in epistolâ *c* ad ipsum scripta, vocat, *doctissimum, eloquentissimum, optimè de Rep. meritum:* atque addit, *Septem historiarum enneadibus quas nuper edidisti, uberrimum fructum propositum video laudis, & gloriæ sempiternæ.* Florido Sabino apologia adversus L.L. calumniatores vocatur *fervidæ cujusdam* uberisque eloquentiæ scriptor. Multus verò est Sabellicus in rebus Venetis. Inde autem, ubi desierat Sabellicus, res Venetas ordiendi ex S. C. cura fuerat demandata Andreæ Naugerio: ut Leander ait in Venetiarum descriptione. Sed, eo in legatione Gallica vitâ functo, decemvirorum Venetorum postulato præstitit hoc Petrus Bembus *d*; qui libros XII historiæ Venetæ reliquit. Quatuor suos epigrammatum libellos Sabellico dicavit Domicus Palladius Soranus. Obiit Sabellicus XIV Kal. Majas anni cIↃIↃVI *e*. Jovius ait, prope septuagenarium decessisse morbó Gallico, quem vulgivaga Venere contraxisset. Atque eo- [illegible] dem

a Ad vicum Varronis in via Valeria natum, lego in syllabo Vticensium historicorũ.

b Hoc eõque cùm Vtini publicè doceret, scripsit, ut est in syllabo historicorum Vtinensium.

c Lib. 2. epist.

d Bemb. initio Histor. Venet.

e Bembus lib. 4. ep. 4. ad Beroaldum, & alia eodem lib. ad Alexandrũ Cribellũ. In syllabo Vtinensiũ historicorum dicitur scripsisse usq; ad annũ 1513. Sed perperã. Nã Bembus epistola gemina anni 1506. de morte ejus agit.

dem pertinent, quæ Pierius Valerianus refert lib. I *a* opusculi sæpius memorati, quod de infelicitate literatorum inscribitur. Funebri oratione prosecutus eum fuit Baptista Egnatius: quemadmodum auctor est Petrus Bembus lib. IV, epist. IV; quæ est ad Philippum Beroaldum juniorem. Vitam ejus consignavit Petrus Georgius Chalcedonius. *a Pag. 28.*

Fuit eodem tempore JOCUNDUS VERONENSIS, qui bis mille amplius inscriptiones veteres in unum corpus redegit. Politiano Miscellan. cap. LXXVII dicitur, *vir unus titulorum, monumentorumq; veterum supra mortales cæteros, non diligentissimus solùm, sed etiam sine controversia peritissimus.* Budæo in libb. de esse *antiquariorum diligentissimus.* Debemus ei editionem accuratiorem Cæsaris: uti & Vitruvii, & Frontini.

PETRUS MARTYR ab Angleria Mediolanensis, Ferdinandi & Isabellæ, Hispaniæ regum, à consiliis, in posteritatis notitiam pervenit libris XXX de navigatione Oceani, & terris suo tempore repertis. Hæc, ut ipse libro II testatur, in literas referebat anno cIↃIↃII. Regiorum fuisse liberorum magistrum, prodidit Vasæus in Chronico Hispaniæ cap. IV. Idem addit, quædam in ejus decadibus culpari, quasi minùs convenientia cum Ecclesia Romana. Magnopere vereor, ne confundat duos Petros Martyres; quorum prior Mediolanensis, alter non paullò junior, Florentinus fuit. Sanè de priori nec suspicionem ejusmodi in elogio ejus injicit Paullus Jovius; qui id neutiquam prætériisset: ut qui nec tacendum putârit, qualis de jam sene Fabro Stapulensi, in religionis negotio, suspicio fuerit concepta.

ALOYSIUS CADAMUSTUS, patritius Venetus, vivebat an. cIↃIↃIV. Hic consignavit navigationem ad terras Novas: quæ Latinè exstat beneficio Archangeli Madrignani.

Hic etiam locum sibi jure suo vindicat AMERICUS VESPUTIUS Florentinus: qui quatuor suas navigationes (postrema earum finem habuit anno cIↃIↃIV) literarum monumentis ad posteros transmisit. Opus hoc dicavit Renato, Siciliæ regi, Lotharingiæ duci.

FRANCISCUS ALBERTINUS Florentinus claruit anno cIↃIↃ, ac deinceps. Fuit unus è capellanis cardinalis Tit. S. Sabinæ. Reliquit opusculum de mirabilibus novæ & veteris Romæ: in cujus præfatione refert, priùs se de stationibus, & reliquiis urbis, ad Imperatorem Maximilianum scripsisse; atque eâ se occasione à

cardi-

cardinale Galeoto monitum esse, ut Mirabilia Romæ, quæ imperfecta, & fabulis referta forent, corrigeret: hunc laborem propterea Galeoto destinatum fuisse: sed, illo defuncto, se Julio II Pontifici Max. eum dedicare. Idem opusculo huic ad eundem Julium adjecit tractatum brevem de laudibus civitatum Florentiæ, & Saonæ: quem Romę ille quidē concinnabat an. CIↃIↃIX; attamen necdum vidi vetustiorem editionem eâ, quam Jacobus Mazochius Romæ procurabat anno CIↃIↃXV, quo annum jam tertium Leo X urbis erat episcopus. Atque idem opus celebrat Onuphrius Panuinus *a* inter eorum scripta, qui Romam descripsere. Dicitur *b* idem antiquorum epitaphiorum opusculum divulgâsse.

a *Præfatione cōmentariorum de Rep. Rom.*

b *Simlerus.*

RAPHAEL VOLATERRANUS vir multæ erat, doctrinæ, & industriæ: sed qui tamen non satis magnam Græcæ linguæ notitiam fuerit adeptus: quod multa adeò perperam ab eo versa ostendunt: ut omnino aberret Jovius, cùm ab eo Procopium de bello Persico & Vandalico sincerè potiùs, quàm splendidè, conversum ait. Præterea condidit Urbanorum commentariorum libros XXXVIII: quos Julio II pontifici inscripsit, atque urbanos vocat, quia in Urbe Roma conscripsit. Ex mille amplius utriusque linguæ auctoribus eos se congessisse, ipse ait. Tribus verò tomis distinxit; quorum primus geographiam veterem continet: alter anthropologiam, sive viros illustres: tertius philologiam, sive artium rudimenta. Itaque in præfatione ad Julium, opus hoc πανδοχεῖον appellat, quasi quo omnia comprehendantur. Distinebatur in componenda anthropologia anno CIↃIↃV. Cæterùm parùm magnificè Jovius hoc de opere judicavit. Quippe ait, *quæ de principibus ætatis suæ scripsit, tanquam timidio ore carptim enarrata, rerum superiorum haut dubiè fidē elevare: ostenderetq́, ea omnino certâ veritatis luce carere, quæ inter adulationem, & metum, nec præsentis, nec futuræ spe laudis, intempestivè publicantur.* Imò nec primam, alteramque commentariorum istorum partem magno habuit loco. Siquidem dicit, *disciplinas omnes in acervum conjecisse, utili potiùs in alienâ desidiâ, quàm ad explicatæ doctrinæ decus nobili opere. non multo enim cum sale, & sine ornamento Latinæ orationis, cuncta adstricto ordine ita digessisse, ut alibi quærenda legentibus indicare videatur.* De eodem ita Floridus Sabinus apologia adversus L. L. calumniatores. *Bona eruditorum pars ei defert mediocrem eruditionem, cùm nihil, quàm aliena, hinc inde in sua immensa volumina transtulerit: in Græcis vertendis vel pueriliter persæpe lapsus.* Ex eo tamen pleraque sua desumsit Ravisius Textor. Nempe hujusmodi scriptores

magis

magis rivos sectantur, quàm fontes. Videtur autem idem esse Raphaël ille Regius, cujus commentarii exstant in Fabium Quinctilianum. Sanè Ulyssi Aldrovando Raphaël Regius Volaterranus dicitur lib. 1. de Quadrupedibus bisulcis *a*. a Pag. 341.

PETRUS CRINITUS Florentinus; præter libros de honesta disciplina, etiam scripsit vitas poëtarum Latinorum: in quorum epilogo pollicetur simile opus de grammaticis, & poëtis: ac brevi illud in lucem air proditurum. Etiam in historicis idem fecisse, colligi inde potest, quòd in antiquis Sallustii editt. vita ejusce scriptoris desumta esse dicitur ex Criniti de historicis opere. Sed opus istud hodie non exstat. Fortasse est inter inedita, quę Ferrarię apud Estenses principes asservari ait Gesnerus. Idem Gesnerus Tom. II bibliothecę Tit. VII par. VI ait eum exarâsse vitam F. Fulgentii. Quam nondum vidi. Politiano pręceptore defuncto, nobiles adolescentes erudiebat: sed ita ut familiariùs aliquanto cum iis versaretur. Ea res, ut Jovius narrat, morti caussam prębuit. Nam post cœnam, dum jocose rixatur, cantharo frigidę à petulanti convivâ perfusus, obriguit, doloreque contumelię in ἀκμῇ ætatis decessit. Obitum ejus deplorat Ugolinus Verinus quo pręceptore usus erat. Sic enim inquit ille lib. II Illustratę Florentię:

Discipulique mei Criniti carmina Petri
Æternùm vivent. Mox autem de eo subjicit:
Ah nimium ante diem undecimâ trieteride raptus.

Sed Lilius Gyraldus haut admodum pręclare de eo sensit. Hunc enim in modum loquitur lib. I de poëtis sui seculi: *Reliquit & varii generis versus Petrus Crinitus Florentinus, non illepidos quidem; sed certè tales, quales sunt, quæ soluta oratione reliquit. Multa is ubique polliceri videtur, quæ non adeò præstat: omnisque Criniti oratio, non ut aures, ita animum implet. Prope enim dixerim, nugæ canoræ.* Eruditionem ejus amplecti se ait Erasmus in Ciceroniano. Sed reconditam ei tribuisse, non arbitror. Nihil enim in eo non mediocre, multa etiam infra mediocritatem.

PANDULPHUS COLLENUTIUS, Pisaurensis Jurisconsultus, & eques, Ferrariensium ducis ad Maximilianum Imp. legatus, pręterquam quòd Plinium adversus Leonicum defendit; pręter item libellum de vipera, qui Venetiis prodiit anno CIↃIↃVI; ac pręter dialogum facetum capitis, & pilei; aliaque nonnulla; etiam Latinè constrinxit compendio historiam Neapolitanam. Idem libris VI historiam ejusdem populi persecutus est, sed Italicè in gratiam

Herculis Atestini, Ferrariensium ducis: Latinè autem transtulit Joannes Nicolaus Stupanus Rhætus *a*. Præclarum hujus Pandulphi elogium habemus apud Politianum lib. VII, epistola ad ipsum Pandulphum missa: item apud Lilium Gyraldum dial. II de poëtis sui temporis. Meminit & Leander in Italia *b*, ubi virum appellat Latinis, & Græcis literis pereruditum: atque inter alia etiam scripsisse ait de inventione machinæ bellicæ, quam bombardam vocant. A Joanne Sfortia Pisauriensium tyranno, ut Jovius ait, in carcerem est conjectus, atque ibidem strangulatus, vir ejusmodi morte indignus. Atque idem à Pierio Valeriano traditum est lib. II *c* de literatorum infelicitate. Ac puto non alium signari ab Ugolino Verino cùm lib. II Florentiæ illustratæ ait:

Si non eloquii gravitate Coluccius omnes
Exsuperat: cujus, seu fulmina, dicta tyrannus
Bebriacus timuit. tantum terroris habebant.

FRANCISCUS DELBENIUS Veronensis J. C. ad modum Chronicorum reliquit opus de familiis Veronensibus circa annum cIↃIↃVIII, ac superesse adhuc MSum, lego in indiculo mihi transmisso Venetiis ab illustrissimo Dominico Molino.

BARTHOLOMÆUS BLANCHINUS iisdem temporibus vixit. Debemus huic vitam Philippi Beroaldi, qui Bononiæ decessit anno cIↃIↃX. Item vitam Codri Urcei, quæ & ipsa Bononiæ prodiit, ac postea Basileæ.

ROBERTUS GOULLETTUS, Gallus, Theologus Parisiensis, præter alia, de quibus Possevinus, compendio explicuit sex mundi ætates; quas perduxit usque ad annum cIↃIↃXIII.

LUDOVICUS VARTOMANNUS, Boloniensis, Patricius Romanus, Maximiliani temporibus navigavit in Æthiopiam, Ægyptum, Arabiam, Persidem, Syriam, Indiam intra & extra Gangem: atque hanc peregrinationem suam sex libris complexus est: quos Latinè transtulit Archangelus Madrignanus.

His etiam temporibus in Galliis ætatis cursum sub Ludovico XII, & Francisco I, agebat PAULLUS ÆMILIUS Veronensis, Parisinus in æde Deiparæ Canonicus. Magnum is sibi nomen paravit opere inclyto de rebus gestis Francorum: cui annos XXX impendisse dicitur *d*. Ac libros quidem novem perfecit: decimum, morte præventus, reliquit imperfectum. Sed eum propinquus illius, Daniel Zavarisius Veronensis, ex schedis dispersis, multâque liturâ obductis, collegit, ac digessit ita, uti nunc legitur. Definit

Æmilius

a Excudit Basilea Perna an 1572.

b pag. 443 edit. Col.

c Pag. 79.

d Reinerus Reineccius.

Æmilius in anno quincto Karoli VIII, qui Christi est, cIↃcccc-LXXXVIII. Laconicam ei brevitatem tribuit Paullus Jovius. In historia tamen belli sacri, duce gesti Godefrido Bullionio, luculentiùs se diffundere, mediamque ait vitam insistere. Sed quicquid de cæterorum Laconismo dicat Jovius, omnino scriptor est elegans, ac disertus. Meliori quoque fide historiam scribere, quàm Gaguinus fecit, qui adfectus suos miscuit, etiam Ludovici Vivis sententia est. Erasmi etiam de eo hujusmodi est judicium in Ciceroniano suo: *Paulli Æmilii & reconditam eruditionem, & diligentiam, & vitæ sanctitatem, & summam in historia fidem exosculor. Tullianam dictionem nec affectavit, nec habet.* Sed præclarum imprimis elogium ejus vide apud Justum Lipsium, notis in lib. I Polit. cap. IX. ubi inter alia ita censet, si vel leviter, eaque pauca refingantur, virum fore supra omnem nostri ævi notitiam, & planè ad priscam laudem. At Claudii Verderii a judicium non moramur, qui ut olim Herodotus Plutarchum, ita Æmilium ipse maligni animi reum agit. Et quo argumento? nempe quia vulgata illa de oleo ad reges inungendos cœlitus demisso, deque liliis, præterire maluerit, quàm ut sententiam de eo suam apponere insimul cogeretur. Obiit cIↃIↃXXIX, III Non. Quinctil. Ac sepultus Lutetiæ in æde B. Virginis, cujus Canonicum fuisse dicebamus.

a *In censione auctorum.*

JOANNES LEO Granatensis, patriâ ab regibus Hispaniarum Ferdinando & Elisabeth occupatâ, in Mauritaniam profugit: unde & Afer habitus. Itaque facetè narrat lib. I de Africa cap. ult. ut instar aviculæ amphibiæ, quæ, cùm inter aves tributum exigeretur ab avium rege, se reciperet in aquas: cùm posceretur idem ab aquatico, se reciperet in aëra: sic ubi malè audiunt Afri, se Granatensem profiteri; ubi Granatensibus maledicitur, profiteri Afrum. Porrò in Africa Fessæ operam Arabicæ linguæ dedit. Hinc partim sponte, partim principum nomine sæpius legationis munere fungens, cùm bonam partem Europæ, & minorem Asiam, tum omnem prope Africam lustravit; ejus situm, intervalla, loci & incolarum naturam, observavit, & Arabicè conscripsit. Cujus operis αὐτόγραφον fuisse intelligo apud V. Cl. Joannem Vincentium Pinellum. Tandem juxta insulam Zerbi captus à piratis, Leoni X donatus est; qui cum ob egregiam eruditionem honestè admodum habuit; & cùm, Mahumedicâ religione desertâ, fieret Christianus, ei in baptismo à se nomen imposuit Joannis Leonis: nempe quia idem ante papatum *Ioannes Medices*, & postea *Leo* X vocatus fuit. Cùm verò

Romæ linguam didicisset Italicam; descriptionem Africæ, quam Arabicè composuerat, Italicè vertit. Sed anno demum cIↃIↃXXVI, ut ipse extremo opere scribit, *Hæc*, inquit, *sunt, quæ memoranda, & cognitione digna ego Ioannes Leo in Africa tum vidi, tum observavi, quam penitus omni ex parte circumdedi: & quidquid in ea memoratu dignum obtigit, ut vidi, ita diligenter in scripta retuli, & quæ non vidi, à viris fide dignissimis, qui ea conspexerant, mihi ad plenum declaranda procuravi, ac deinde occasionem nactùs has meas vigilias in unum volumen redegi.* Subjicit deinde, *Romæ* MDXXVI. V *Idus Mart.* Eam autem descriptionem postea Latinè transtulit Joannes Florianus. Scriptorem sibi non infidum videri ait Libertus Fromundus, Meteorologicorum lib. V. cap. III. Art. II. Mirum autem non meminisse ejus Jul Cæsarem Scaligerum in opere subtilitatum adversus Cardanum: ubi tam multa invenias ex hoc scriptore hausta. Factum nollem. Grati enim animi est agnoscere per quem profeceris. Alius ab hoc est Joannes Leo, in montibus natus Mutinensibus, cognomento Poëtinus, quia poëticam præcipuè excoleret: de quo plura Lilius Gyraldus priori de sui temporis poëtis dialogo.

FRANCISCUS FERRARIENSIS, Ord. Prædic. Generalis magister quadragesimus, claruit an. cIↃIↃ. Priùs docuit in Bononiensi gymnasio. Præterea ea, quæ in Aristotelem, & B. Thomam, commentatus fuit; etiam descripsit vitam B. Osannæ Mantuanæ ejusdem Ordinis: quæ in sex libros distincta est, ac Mediolani prodiit anno cIↃIↃXIII. Luculentum hujus viri elogium habemus apud Leandrum Albertum lib. IV *a* de viris illustribus Ord. Prædic. Obiit anno cIↃIↃXXVIII.

a *Fol.* 141. b.

SYLVESTER DE PRIERIO, sive *Prieras*, Bononiensis, Ordinis fratrum Præd. claruit anno cIↃIↃ, ac deinceps. Vitam ejus paucis persequitur Leander Albertus lib. IV de viris illust. ord. præd. atque inter alia docet, reliquisse libellum historiæ B. Virginis, & alterum historiæ B. Magdalenæ, item dialogum de eadem.

Etiam sub Maximiliano imp. floruit FRANCISCUS PUTEANUS, sive de Puteo, Lugdunensis Gallus, J. C. primùm Gratianopolitani episcopi in spiritualibus vicarius, hinc Carthusianus, ac denique hujus ordinis Generalis. Præterquam quòd auream nexuit Catenam in psalmos Davidicos, etiam literis commisit vitam S. Brunonis, Carthusianorum patriarchæ: sed eam fusiùs postea prosecutus fuit Petrus Blomevenne, Carthusiæ Colonienf. Prior. Ex utroque autem unam concinnavit Laurentius Surius Tom. V. die VI Octobr.

Etiam

Etiam Maximiliani temporibus, ac deinceps inprimis, longè lateque nominis sui radios spargebat Nicolaus Leonicus Thomaeus, vir Latinè Graeceque eruditus; quodque abunde dialogi, aliaque ejus scripta, testantur, puri sermonis amator, & bene peritus interiorum literarum, pariterque Platonicae, & Peripateticae gnarus philosophiae; quam florentissimè annos multos docuit Patavii. Inter alia quoque reliquit Variae historiae libros tres: quos, ut ipse ait, *juvenis admodum multiplici cùm Graecorum, tum Latinorum lectione confecerat, seposueratque.* Caeterùm demum eos anno cIↄIↄxxxi in lucem emisit: nempe, (quemadmodum ibidem ait) *ut quando maturioris aetatis pleraque jam à se de omnimoda philosophia exiissent opera, ex academicorum, peripateticorumq; fontibus hausta: hac quoque juvenilia studia sua aliquando mercede non defraudarentur.* Pleraque è Pausania desumsisse observat Zuingerus in Theatri sui prosceniis. Erasmi tale de eo judicium in Ciceroniano suo: *Leonicus in adytis philosophiae, praesertim Platonicae, semper religiosè versatus, ad Platonis ac Ciceronis dialogos effingendos sese composuit, & praestat eloquentia tantum, quantum fas est hodie à tali philosopho requirere. Ciceronianus appellari nec ipse cupiat, ni fallor: adhuc enim superest vir non minus integris moribus, quàm eruditione recondita.*

Circa annum cIↄIↄ. vivebat Matthaeus Bandellus è Castro novo Ord. Praedicatorum. Hic cùm alia multa in lucem emisit; tum Egesippi historiam Italicè vertit; Plutarchi vitas in compendium redegit; vitam patrui sui, Vincentii Bandelli, & aliorum aliquot illustrium virorum, in literas retulit: quemadmodum testatur Leander Albertus virorum illustr. ord. praed. lib. iv. ubi & eum à dictionis elegantia, & praeclaris animi dotibus, egregiè commendat. Praecipuè tamen laudem meruisse ait oratione eâ, quâ anno cIↄIↄxiii Senatui populoque Firmano gratias egit. Oratione istâ originem civitatis, atque ejus res gestas narrat: idque fusè adeò, atque eleganter, ut Firmani ejus exemplum in archiva sua quamprimum aeternae memoriae ergò retulerint.

Vixit tum quoque Marcellus Palonius, qui carmine epico duos libros fecit de clade Ravennati à Gallis acceptâ anno partae salutis cIↄIↄxii. Prodiere ii Romae anno sequenti. De auctore, atque opere, ita scribit Hieronymus Rubeus Historiae Ravennatis libro octavo: *Ejus etiam Marcellus Palonius meminit, patricius Romanus, qui & praelio interfuit, & per illos dies, unà cum Trojolo Sabello, apud quem militaverat, Ravennae fuit, & elegantissimo carmine cla-*

dem hanc Ravennatem descripsit.

MARCUS ANTONIUS MICHAEL, patricius Venetus, & generis, & non contemnendæ eruditionis ergò, anno cIɔIɔxvi, ac deinceps, in honore fuit. Patrem habuit Victorem, urbis Bergomensis præfectum. Anno cIɔIɔxvi historiam agri, & urbis Bergomatis, stylo suo depinxit. Eam descriptionem suo ejusdem argumenti libro subjunxit Franciscus Bellafinus, auctore penè invito, qui supprimere illam decrêrat; ut ipse Bellafinus in præfatione agnoscit. Prodiit utrumque opusculum Venetiis anno cIɔIɔxxxii, annis circiter xv, ex quo suum jam Michaël papyro commiserat.

DESIDERIUS SPRETUS Ravennas iisdem temporibus innotuit: de quo sic Albertus Leander in Italia sua: *Genuit etiam urbs hæc* (Ravenna) *Desiderium Spretum, æqualem nostrorum temporum; non insulsum scriptorem: uti ex libris ejus de amplitudine, deque vastatione, & instauratione urbis Ravennæ patet.*

ANDREAS ASSARACUS carmine elegiaco dialogi formâ comprehendit res gestas à novissimis temporibus Francisci Sfortiæ, usque ad Franciscum, Francorum regem, Mediolani ducem. Prodiit Mediolani an. cIɔIɔxvi.

JO. BAPTISTA EGNATIUS, sacerdos Venetus, & in patria bonarum literarum professor, Cæsarum historiam signavit, à C. Cæsare, usque ad Maximilianum I, quo imperante vixit. Scripsit quoque tractatum exiguum de origine Turcarum, qui impressus cum aliis Turcicarum rerum scriptoribus apud Joannem Oporinum an. *1556*. Pervenit ad magnam senectutem. Nam refert Gesnerus eum se Venetiis vidisse an. cIɔIɔxliii. Plura de illo si voles, adi omnino Sebastianum Corradum in præfatione præmissâ Quæsturæ suæ, sive operi de vitâ Ciceronis, & aliis eò spectantibus.

POLYDORUS VIRGILIUS Urbinas egit de rerum inventoribus libris VIII: quos primùm edidit an. cIɔcccc xcix: ut præfatio Urbini scripta arguit. Ac anno cIɔIɔxxvi Londini librum de prodigiis emisit in lucem. Edidit postea quoque historiam Anglicanam lib. XXVI: quam Henrico VIII dedicavit anno cIɔIɔxxxiii. Fidem ejus in dubium vocat Paullus Jovius. Objectat enim, quòd *Scotis, & Gallis, sæpe reclamantibus, alieno potiùs arbitrio, quàm suo, intexuisse multa in gratiam gentis existimetur: quodque in recensendis minorum ducum nominibus, tanquam gloriæ avidis, nimium indulserit.* Sed neque

neque Anglorum doctioribus suam satis operam comprobavit. Verba adferam Viri Cl. Henrici Savilii præfat. in rerum Anglicarum scriptores ad Elisabetham, Angliæ reginam: *Polydorus, ut homo Italus, & in rebus nostris hospes, &, quod caput, neque in Rep. versatus, nec magni alioqui, vel judicii, vel ingenii; pauca ex multis delibans, & falsa plerumque pro veris amplexus, historiam nobis reliquit, cùm cætera mendosam, tum exiliter sanè, & jejunè conscriptam.* Postea historiam Anglicanam ex Anglis potiùs scriptoribus petere jubet: imprimis Guilielmo Malmesburiensi: item Huntindoniensi, Houedeno, & aliis. Fuit Polydorus Romani pontificis in Anglia quæstor, & Wellensis archidiaconus: ut ipse lib. v historiæ suæ testatur. Corollarium sequentium regum adjecit Polydoro Georgius Lilius. Plurimos Polydori hujus errores detegit Jo. Lelandus in declaratione antiquarum dictionum, quæ occurrerent in genethliaco illustrissimi principis Eadverdi: ut de Armore, & Armorica regione *a*, de Mona insula *b*, &c.

a *Pag.* 1. 2. b.

b *Pag.* 1. 3. b.

RICARDUS BARTHOLINUS PERUSINUS reliquit Austriados libros XII. Id poëma decennio elaboravit. Agit autem de bello Norico, sive ducum Bavariæ, & principum Palatinorum. Dicatum id Maximiliano Imp. Primus edidit Joachimus Vadianus Helvetius anno CIↃIↃXV. Scholiis verò illustravit Jacobus Spigelius Selestadiensis. Recusum est nuper cum aliis aliquot rerum Germanicarum scriptoribus curâ V. Cl. Justi Reuberi. Judicium tale de eo est Jani Douzæ *c*: *ut minus sufficerit operi, cui se parem credidit, laudandus tamen vel hoc ipso, quod officium suum in gloriosissimo principe decantando requiri passus non fuerit.*

c *Præfat. secunda annaliũ Batavicorũ quos carmine scripsit.*

Anno CIↃIↃXVII, ac deinceps, non exiguæ eruditionis nomen reportavit AMBROSIUS LEO NOLANUS, vir Latinè Græceque doctissimus, philosophus idem, ac medicus insignis. Hic præter ea, quæ à Simlero memorantur, reliquit libros tres de Nola non incuriosè perscriptos: quorum sæpius meminit Leander Albertus in descriptione Italiæ; imprimis quo loco agit de Nola.

Eodem tempore ad nominis honorem contendebat SEBASTIANUS FLAMINIUS Forocorneliensis, artium professor. Edidit vitam B. Ambrosii Senensis Ord. Præd. Quam habes inter vitas Illustrium Dominicanorum à Leandro Alberto Bononiæ editas anno CIↃIↃXVII.

Annò Chr. CIↃIↃXVI non parvis passibus ad nominis claritatem grassabatur LEANDER ALBERTUS Bononiensis, Ord. Præd.

auctor librorum VI de viris illustribus sui ordinis. Quasdam tamen vitas inserit exaratas à Joanne Flaminio, Sebastiano Flaminio, Joanne Garzone, Nicolao Bagnatorio, Francisco Castilionensi, Joanne Caroli, & alio, qui literis istis B. MOR. designatur. Opus hoc Bononiæ prodiit CIↃIↃXVII. Quod addo, nequis existimet, perperam eum à nobis referri ad tempora Maximiliani. Postea tamen longè plura edidit. Quæ ex Gesnero, & Possevino, peti malo. Sanè multis postmodo annis intentum fuisse cudendis ingenii sui monumentis, arguit illud, quòd Italiæ descriptionem suam Henrico II, Galliarum regi, dicarit anno CIↃIↃL: atque adeò ephemeridas etiam ab Lodovici, Galliæ regis: adventu producat usque ad an. CIↃIↃLII. Est hoc opus illud, quod Ephemerides Latinas appellat Leander in Italiâ suâ; quo loco decimam quartam Italiæ regionem Romanulam, seu, ut vulgus appellat, Romandiolam, orationis suæ penicillo depingit. Nullo verò sibi majus conciliavit nomen quàm Italia sua opere magnæ industriæ: in quo nihil æquè dolet, quàm quòd passus sit sibi imponi ab Annio Viterbensi, de quo alibi dicimus. Adeò multa ex ejus nugis infercit commentariis, quæ si resecarentur, melius se opus hoc haberet.

ANTONIUS MAIUS Brixiensis, Veronæ anno CIↃIↃI, historiolam parvi, ut ego quidem censeo, momenti conscripsit de spiritibus, qui apparuerant in Garda, Veronensis diœcesios villa. Ea, cum epistola quadam philologica ejusdem auctoris, prodiit Brixiæ anno CIↃIↃV.

ANDREAS FULVIUS PRÆNESTINUS, edidit illustrium virorum, & mulierum, imagines Romæ è numismatis à Jacobo Mazochio expressas anno CIↃIↃXVII, temporibus nempe Leonis X: quibus accessio facta est sub Clemente VII, atq; iterum sub Paullo III. Hoc de opere judicium Antonii Augustini vide dial. XI. Idem Fulvius etiam antiquitates urbis Romæ libris V complexus est: quod opus, cum aliis ejusce libellis, itidem Romæ, sed anno demum CIↃIↃXLV, à M. Valerio Dorico excusum fuit. Meminit quoque Onuphrius Panuinus præfat. in commentarios suos de Rep. Rom. *Patrum*, inquit, *memoriâ Andreas Fulvius multis libris carmine, & solutâ, oratione Vrbem celebravit.*

Tum quoque Italiam, atque adeò orbem terrarum, implere nominis sui famâ cœpit AUGUSTINUS JUSTINIANUS. Patriâ is Genuensis erat, Ordinis Præd. ut est apud Leandrum in descriptione Italiæ; Nebiensis in Corsica episcopus; vir πολύγλωττος;

quippe

quippe Latinè, Græcè, Hebraicè, Chaldaicè, & Arabicè, doctus; præclareque imprimis de Ecclesiâ meritus psalterio octaplo; quod Leoni X dicavit anno cIↄIↄXVI. Idem Italicè scribere aggressus fuit historiam Genuensium: sed parùm ad eam rem idoneus, *præcipitatæ editionis* (ut Jovius ait) *malè audiendo pœnas dedit*. Etiam insulam Corsicam descripsit, inque tabulam redegit: ut ipse in Genuensi historia tradit. Eumque in Italiâ suâ exscribit Leander, de Corsicâ tractans. Interfuit Romæ concilio Lateranensi: quod anno celebrari cœpit cIↄIↄXIV, ac desiit anno cIↄIↄXVII. Anno cIↄIↄXXX Genuâ in Corsicam solvit, ad Ecclesiam suam profecturus: nec ex eo tempore unquam visus est. Utrùm tempestate obrutus fuerit: an in prædonum manus venerit, non constat.

Tum etiam claruit STEPHANUS NIGER, qui Philostrati heroica Latinè vertit, ac dialogum conscripsit, quo complexus est, quicquid memorabile de Græciæ rebus Pausanias prodidisset. Opus id anno cIↄIↄXVII dedicavit Joanni Grolierio; qui Francisco I, Galliarum regi & Mediolanensium duci, à secretis erat, & Insubrium quæstor primarius. De Stephano ita Pierius Valerianus lib. II de infelicitate eruditorum: *His tertium addemus, Stephanum Nigrum Cremonensem, Græcarum literarum studio nobilem; quas Mediolani per annos multos docuerat. Incidit is in eam temporum calamitatem, quâ nulla multis abhinc annis illi urbi ærumnosior accidit. Eâ enim ab Hispanis oppressa, bono cuique viro illic esse miserrimum fuit. Nam in summa gladiorum impunitate, omnia sine legibus, sine judiciis, sine jure, sine fide, relicta erant direptionibus, & incendiis. Tam misero igitur tempore, & salariis, & alia omni Minervali mercede defraudatus, ad extremam redactus est paupertatem. Eâ temporum perturbatione; cum turbulentis tot, tantisque rebus urgeretur; neque ullâ ex parte allevationem ullam speraret; in lacrymis, & sordibus infelicissimè defecit.*

VALERANDUS VARANIUS Gallus, anno cIↄIↄXVI emisit in lucem libros IV versu heroico scriptos *de gestis Ioannæ virginis Francæ, egregiæ bellatricis*. Ita enim habet inscriptio. Dicavit opus suum Georgio Ambasiano, Rothomagensi archiepiscopo. Inter alia præfatione ad eum scribit. *Sanè & in hanc usque diem superstites sunt plusculi, qui virginem viderunt inter viros agentem. Obiit enim Rothomagi* cIↄCCCCXXXI, *cùm urbi & toti penè provinciæ præessent Angli. Elapsis subinde quatuor & viginti annis*, Calixtus III, *Romanus Pontifex Rhemensem Archiepiscopum; Parisiensem, & Constantiensem Episcopos destinat judices; qui priori lite (quæ puella auctoribus Anglis damnata est) di-*

 ligen-

ligenter recensita, & fideliter ultro citroque discussa; tandem innocentem, & probam virginem fuisse definiunt. Si quempiam delectet plenius historiam nosse: ex cœnobio S. Victoris librum repetat: quem aliquot dies mutuatus sum: ubi abunde, & ex fori judiciarii ordine, omnia, quæ transscripsi digeruntur. Pro temporibus illis non ineleganter scripsit, magisque laudem, quàm culpam meretur. Initium poëmatis apponam, gustus ergo:

Orditur augustæ titulos & gesta puellæ,
Quæ sexus egressa modum longæva diremit
Prælia, & ambiguas lites: dum freta potenti
Robore, Brutiadas Gallis exegit ab oris.
Lex nisi constituat non succensere clientem
In dominas: vestram sacræ Libethrides ausim
Accusare moram. Semperne indicta manebit
Nympha, cothurnatæ cui debent carmina Musæ?
Pierus, Eurotas, Helicon, Asopus, & omnis
Aoniæ tractus, Phœbei numinis olim
Deliciæ stagnant Agarenis hospita porcis,
Tandem istinc migrate Deæ. Iam Pallas Athenis
Cessit, & in Francâ regnat celeberrima gente &c.

Mirum non meminisse hujus scriptoris Gesnerum, aut Simlerum. Prodiit tamen non semel: primùm Lutetiæ anno cIↃIↃXVI, cura Joannis de Porta: qua editione usus sum beneficio doctissimi & amicissimi Arn. Buchellii J.C. iterum eâdem in urbe ex officina Stephani anno cIↃIↃXXIX.

NICOLAUS CANUSSINUS Cividalensis res patrias uno est complexus volumine: quod *De patriæ restitutione* inscripsit. Estque quasi apologeticus adversus Sabellicum. Scribebat Canussinus circa annum cIↃIↃXVI. Superest MSus. Multaque ac imprimis fabulam de vidua Luitprandi regis, mutuatus ex eo est Joannes Candidus Utinensis J.C. in suis de Aquileja commentariis, quos perduxit, usque ad annum cIↃIↃXXI. Atque horum indicium debeo Utinensium historicorum Syllabo, quem illustrissimus Dominicus Molinus, ut non humanitate minus, quàm dignitate præcellit, Venetiis ad me transmisit.

JO. ANTONIUS FLAMINIUS Forocorneliensis, parens summi viri, M. Antonii Flaminii, anno cIↃIↃXVI signavit vitam Alberti Magni; eamque dicatum ivit Leandro Alberto Bononiensi. Item tum prodidit vitam B. Vincentii Valentini Ord. Præd. quam misit Francisco Bentivolo, Bononiensis Ecclesiæ canonico. Ad hæc

in literas misit vitam B. Jacobi Veneti Ord. Præd. quæ dicata Fr. Matthæo Bandello Ord. ejusdem. Item vitam B. Mauritii Pannonii, quam nomini sacravit Andreæ, Bentivoli Comitis. Insuper vitam B. Venturini Bergomensis, Dominicanus: quæ dicata Vincentio Vincentino, Theologo itidem Prædic. Ord. Ac denique B. Jacobi Alemani, Ord. Præd. quæ missa ad Thomam Cospium Bonon. Ord. ejusdem. Reperies autem has vitas in opere Leandri de illustribus sui Ordinis viris. Qui & extremo libro v auctor est, illam Jacobi Alemani vitam expressisse ex æquali suo Ambrosio Soncinate, qui eam priùs Italicè descripserat. Præterea, ut idem Leander lib. IV hujus operis testatur, composuit Flaminius historiam de Impp. Romanis. Ut nihil dicam de duobus Sylvarum libris, & tribus epigrammatum libellis, Bononiæ excusis anno CIↃIↃXV: item tragœdia, quæ *Priamus* dicitur, ac tribus libris de harmonica instructione, & epistolarum acervo. Omnium horum ibidem meminit Leander ac luculentas Flaminii laudes adjungit. Uti & in sua Italiæ descriptione facit non uno in loco. Quo in opere, Lombardiam Transpadanam describens, ait, eum & posteris prodidisse vitam B. Joannis Boni, ex ordine Eremitarum: in quo ei præiverat *Franciscus Sylvius, Ferrariensis monachus, ac postea magister sodalitatis prædicatorum.* Idem Leander, quo loco nobis Romanulæ situm ob oculos ponit, Bononiæ eum ait diu ludum habuisse, atque inibi decessisse anno CIↃIↃXXXVI: ac sepultum esse in porticu B. Dominici: hujusmodi autem inscriptionem esse monumenti: *Ioannis Antonii Forocorneliensis, viri de utraque lingua B.M. ossa.*

JOANNES GARZO, seu Garzonius, Bononiensis, memoratur Leandro in Romanulæ descriptione, atque alibi: imò, quo loco Latium nobis depingit, eum præceptorem suum appellat. Hic in literas retulit vitam S. Dominici: eamque dicavit Vincentio Bandello Theologo, ac postea generali magistro XXXVI. Item vitam B. Petri Veronensis, martyris: quam dedicavit Fr. Jo. Torphanio Bonon. Ord. Prædic. Adhæc vitam B. Thomæ Aquinatis: quam misit ad Leandrum Albertum Bononiensem. Habes in Leandri opere de illustribus viris Ord. Præd. Idem composuit libros duos de rebus Saxoniæ, Turingiæ, Libonotriæ, Misniæ, & Lusatiæ, ad Fredericum Saxoniæ ducem. Opus hoc, cum præfatione Erasmi Stellæ, Basileæ à Frobenio excusum fuit anno CIↃIↃXVIII *a*. Ejusdem Bononiensem historiam in Italia sua Leander laudat: ubi Romanulam describit. Item agens de Bononia, refert illum inter

a Uti & Basil. apud VVechelum an. 1541.

urbis ejus illustres historicos, atque etiam ab elegantia eum styli commendat. Sepultus est in Italiâ Bononiæ, in templo B. Dominici *a*; uti & Flaminius is, de quo proximè dictum.

a Leander in Romanula.

Extremis etiam Maximiliani temporibus ac deinceps claruit AYMARUS RIVALLIUS Allobrox, seu Delphinensis, Jurisconsultus eruditus & eloquens. Qui libris V condidit historiam Juris civilis: atque iis librum singularem addidit de historia Juris Pontificii. Hosce libros in præfatione ait scriptos, dum Italiam peragraret. Ac libro V indicat, se XXV annorum fuisse cùm eos ederet. Sic enim scribit: *Dum Jurisconsulti istius* (Papiniani) *opera cogitabundus perspicio, exemplo Cæsaris apud magni Alexandri imaginem ingemisco, quasi ingenii qualitatem pertæsus: quod in ætate qua jam Papinianus magnam, ut ejus vitæ brevitas docet, suorum librorum partem conscripsisset, nihil in juris disciplina memorabile egerim. Annum enim quinctum & vigesimum ago, & consultores nullos adhuc admisit, proh dolor: nec responsis humanam societatem juvi.* Filius fuit Guigonis Rivallii Jurisconsulti: ut ipse indicat extremo lib. V, ubi & meminit librorum suorum de Orthographia, quos à se scriptos ait in adolescentia. Dicavit historiam suam Antonio de Praet, Galliæ Cancellario. Primum Lutetiæ *b*, post semel *c*, iterumque *d*, ac recognita, Moguntiæ prodiit.

b Charactere Gallico, sed non apposito anno.
c an. 1533.
d Anno 1539.

Fuit tum quoque JULIANUS HASARTUS, Hannonius, Augiensis Carmelita, varia edidit, quædam etiam ad Baptistam Mantuanum Carmelitam. Hic autem memoratur propter Chronica Hannoniæ, Flandriæ, Zelandiæ, Hollandiæ, Frisiæ, Brabantiæ, Gelriæ, aliarumque partium inferioris Germaniæ. Decessit Augiæ anno cIↃIↃXXV.

JOANNES MARIA CATANÆUS Novariæ natus fuisse dicitur à Leandro in Lombardiæ Transpadanæ descriptione. Hic præter eruditos in Plinii epistolas, & panegyricum, commentarios (qui primùm Mediolani prodiere anno cIↃIↃVI) etiam *versu heroico Christianorum expeditionem ad bellum sacrum panxit*: ut ibidem Leander ait. De eodem Lilius Gyraldus dialogo priori de sui temporis poëtis: *Nonnihil & Io. Mar. Cataneus in poëtica facultate promovit, id quod planè ejus Genua declarat, & ingens illa quidem, quàm diu parturit, Gothofredi & Boëmontis expeditio, quâ Christi sepulcrum è barbarorum manibus assertum est.*

ZACHARIAS ZACHIUS, magni nominis statuarius, ut arguunt opera ejus, tum Romæ, tum Bononiæ, non modò artis hujus intelligens, sed etiam historiæ, & rerum antiquarum peritus admodum

modum fuit, ac quæ in patria urbe, puta Volaterris, memorabilia forent, literis signavit: velut statuas, numismata, aquas medicatas, & alia; quæ ex eo se haurire Albertus Leander in descriptione Italiæ fatetur. Atque addit, filium reliquisse Joannem, & arti statuariæ, & bonis literis deditum: eum Bononiæ studiis vacâsse, sed Romæ decessisse paucos ante annos, quàm ista à se scriberentur.

BENEDICTUS BURDONIUS PATAVINUS (ut de eo Leander ait) *maximus geographus, & cosmographus, figuram Italiæ pictâ meliori formâ restituit, & insuper libros insularum apud paucos latitantes protulit in lucem. Obiit anno* CIↃIↃXXXI. Sed hæc Italicè scripsit.

CAP. XIII.

Humfredus Gilbertus de navigatione in Catajam, atque itineraria ejusdem. Roberti Balæi junioris annales ordinis Carmelitici. Roberti Fabiani Chronicon, & alia ejusdem. Henrici Bradshavi Chronicon, & de vita Werburgæ liber. Galvini Duglassii aureæ narrationes, item res Scoticæ. Thomas Morus de vita Richardi III, *& Eduardi* V. *Joannis Majoris Scoti historia majoris Britanniæ. Hectoris Boëthii historia Scotica.*

MAximiliano moderante imperium Romanum, in Anglia regnavit, priùs quidem Henricus VII, usque ad annum CIↃIↃIX: exinde autem Henricus VIII.

Sub Henrico VII ætatem egit HUMFREDUS GILBERTUS, Anglus, atque opus de navigatione ad terram Catajam, & itineraria multa conscripsit. Eoque magis fidem meretur, quòd jussu, & sumptibus regis, quem diximus, in terras ignotas iter suum susceperit.

Æqualis eidem erat ROBERTUS BALE, seu BALÆUS JUNIOR, Nordovolgus, seu Nordwicensis monachus, Ordinis B. Mariæ Semper-virginis Prior. Hic præter historiam Eliæ prophetæ, & Officium B. Simonis Angli, etiam reliquit Ordinis sui Carmelitici annales. Decessit Burnhamiæ anno CIↃIↃV.

ROBERTUS FABYAN, Londinensis, alter ex patriæ urbis consulibus seu tribunis, magno labore ex variis Chronicon condidit; quod incipit à commentario illo Bruto, Britannorum, ut ajunt, rege; desinit autem in Henrico II. Vocat ipse *historiarum concor-*

 dantias,

dantias. Præterea historiam prodidit, quæ orditur à Richardo I, à quo Londinum privilegiis multis ornatum auctumque fuit: ac terminatur in Henrico VII, qui anno CIↃCCCCLXXXV regnum est adeptus. Denique & hujus Henrici VII tempora breviter constrinxit. Etiam edidit catalogum brevem regum Anglicorum. Item annales Londinensium, & librum de ejusdem Urbis prætoribus. Obiit Londini anno CIↃIↃXII, regnante Henrico VIII.

HENRICO BRADSHAUS, Anglus, & ad D. Werburgam monachus Benedictinus, varia partim Latinè, partim metro Anglicano composuit. In his librum de antiquitate, & magnificentia urbis Cestriæ: item Chronicon, & vitam Werburgæ, virginis. Possevinus perperam vocat Henricum Brundshaw. Valde etiam fallitur, cùm anno CIↃCCCCXLVI, vel circiter, scripsisse eam vitam arbitratur. Nam anno obiit CIↃIↃXIII, ut ex Balæo constat cent. XIV. Meminit & Arnoldus Wion in ligno Vitæ.

Nec prætereundus nobis GALVINUS DUGLASSIUS, qui aliis est GAVINUS DOUGLAS, Scotus: qui ob familiæ splendorem, doctrinamque, in pretio fuit anno CIↃIↃX, rerum Scoticarum potiente Jacobo IV: ad quem & Scoticis metris quædam perscripsit. Edidit præterea aureas narrationes, item de rebus Scoticis libros, atque alia, ut Balæus indicat. De hoc ita Polydorus Virgilius lib. III historiæ Anglicæ, *Nuper Gavinus Douglas, Dunkeldensis episcopus, homo Scotus, virque summâ nobilitate, & virtute, nescio ob quam caussam in Angliam profectus, ubi audivit, dedisse me jampridem ad historiam scribendam, nos convênit amicitiam fecimus. Postea multis precibus rogavit, ne historiam, recens à quodam suo Scoto divulgatam, sequerer in rebus Scoticis explicandis: pollicitusque est, se intra paucos dies missurum commentariolum de his neutiquam negligendum. Id quod & fecit. Primùm, in eo erat origo ejus gentis pervetustæ hujusmodi*, &c. Et aliquantò pòst: *Verùm non licuit diu uti frui amico; qui eo ipso anno, qui fuit Salutis humanæ* MDXXI, *Londini pestilentiâ absumptus est.* Qui annus erat nonus Jacobi V, Scotorum regis.

THOMAS MORUS, Anglus, circa annum CIↃIↃXIII, quo tempore erat vicecomes civitatis Londinensis, consignavit historiam Richardi III, Angliæ Regis; quæ in operibus ejus Lovanii editis reperitur. Sed ut fusè persequitur, quibus sceleribus ille ad regnum pervenerit: ita quomodo id gesserit, non exponit. Nempe omnino opus est imperfectum: ac nec eâ parte, quam habemus ultimam manum accepit. Elegantiâ quidem Latini sermonis ab

aliis

aliis ejusce viri operibus longè vincitur. Sed Anglicano sermone ab eodem quàm elegantissimè exarata integrè in volumine, quod Anglica ejus opera continet, invenitur. Vitam præterea Eduardi v scripsit, teste Balæo. Britannorum doctissimum vocat Scævola Sammarthanus in elogiis *a* Gallorum vitâ illustrium. Præclarè etiam de eo judicat Lilius Gyraldus dialogo priori de poëtis sui temporis. Et profectò vir omnino eruditus fuit; quicquid in suo Antimoro dicat Germanus Brixius. Objectat quidem non pauca, quæ eum fugerint, pleraque sanè minuta. Sed quis ea non condonet lubens viro omni penè vitâ publicis muneribus distento, & tandem per varios gradus ad cancellarii munus evecto? Unde sic de eo Erasmus in Ciceroniano suo: *Fateor ingenium felicissimè natum, & quod nihil non potuisset efficere, si totum his studiis vacare licuisset. Cæterùm illo puero vix tenuis odor literaturæ melioris demigrarat in Angliam, deinde parentum auctoritas ad leges ejus gentis discendas, quibus nihil illiteratius adegit, mox in causis agendis exercitatus, hinc ad Relp. munia vocatus: vix succisivis horis respicere potuit ad eloquentiæ studia. Tandem in regiam pertractus & regni regiorumque negotiorum undis immersus magis amare potest studia quàm colere*, &c. Hic dum regis sui Henrici VIII consiliis adversari non dubitat: in carcerem conjectus, & postquam in proposito persisteret, securi percussus fuit, anno cIↃIↃxxxv, regis sui xxvII.

a *In elogio Germani Brixii.*

Extremis Maximiliani temporibus, regnante in Anglia Henrico VIII, in Scotia Jacobo v, claruit JOANNES MAIOR HADINGTONENSIS, Scotus. Primùm Cantabrigiæ, post Parisiis, studiis operam navavit. Cumque Theologus Parisiensis foret, in gymnasio Montis acuti composuit, & regi Jacobo v dicavit, Historiam majoris Britanniæ; ac sub eodem rege in patriam reversus, senex decessit. Desinit in Henrici VIII, Angliæ regis, connubio cum filia Ferdinandi, Arragonensis regis; quæ priùs conjux fuerat fratris ejus Arturi. Edidit eum Parisiis Ascensius. Pluscula de illo Balæus centuria XIV. Meminit & Georgius Buchananus Hist. Scoticæ lib. VI, in vita regis Kennethi, ejus nominis tertii. Etiam hic Joannes Major Caxtoni, Chronographi Angli, historiam ex lingua Anglicana convertit Latinè: ut ipse refert lib. IV histor. Scoticæ cap. XIII. Quod quo pacto præstiterit, cognoscere est ex iis, quæ de Caxtono superiùs diximus.

HECTOR BOETHIUS, Deidonanus Scotus, doctor Aberdonensis gymnasii, anno cIↃccccxcvII, eodem, quo Erasmus, tempore,

pore, Lutetiæ Parisiorum studiis operam dedit, atque alter altero etiam familiariter usus fuit: ut Erasmus in Epistolis agnoscit. Extremis autem Maximiliani temporibus scribebat historiam Scoticam lib. XVII: sed demum imperante Karolo V edidit. Hoc opus postea continuavit Joannes Ferrerius Pedemontanus. Præterea Boëthius catalogum regum Scoticorum divulgavit. Adhæc regnum Scoticum descripsit. Etiam Aberdonensium pontificum vitas tradidit. Vir fuit, ut de eo censet Buchananus extremo libro II rerum Scoticarum, *non solùm artium liberalium cognitione, suprà, quàm illa ferebant tempora, insignis: sed etiam humanitate, & comitate singulari preditus.* Paullus quoque Jovius de eodem, *Scotorum*, inquit, *historiam diligenter perscripsit, passim veteris chronographiæ memor, & moderatæ libertatis nusquam oblitus: ita ut magnopere miremur, extare de remotis ab orbe nostro Hebridum, & Orcadum insulis, mille ampliùs annorum memoriam; cùm in Italia altrice ingeniorum, tot seculis post ejectos Gothos, scriptores omnino defuerint.* Sed fabulas multas historiæ immiscuit: eoque nomine exagitatus est epigrammatis aliquot aculeatis, quæ Lelandus refert. Asperè etiam satis de eo, uti & de Polydoro Virgilio, judicavit Humfredus Lhuyd Cambro-Britannus in commentarioli Britannicæ descriptionis fragmento, quod Abrahamo Ortelio dicavit a. Nam, ut de Polydoro conqueritur, quòd *nominis Britannici gloriam non solùm obfuscare; sed etiam Britannos ipsos mendacissimis suis calumniis infamare, totis viribus conetur*: ita Hectorem Boëthium culpat, *quod, dum Scotos suos è tenebris eruit, quicquid unquam, aut Romani, aut Britanni, laude dignum in hac insula gessere, hoc totum illis attribuat, insulsissimus scriptor.* Verum Humfredus, ut culpandi Boëthium sanè habuit caussam, ita in eo non satis tenuit modum.

a Prodiit Colon. 1572.

LIBRI TERTII
PARS ALTERA;
Quæ eſt
DE HISTORICIS
incertæ ætatis.

ACTENUS in eo operam inſumſi, ut ſecundùm temporis ſeriem referrem ſcriptores rerum geſtarum; quorum ætas, vel nota vulgo, vel à doctiſſimis jam pridem hominibus obſervata, vel recens à nobis eruta eſſet. Inq; his ipſis eam inſtiti viam, ut non contentus exponere majorum gentium hiſtoricos, comites iis dederim, quos putarem, quomodocumque in hiſtoricorum grege tueri nomen ſuum poſſe. Imò etiam aſſeclas hic videre eſt minutos aliquos, qui profectò longiùs etiam abeſſent ab hiſtoricæ rei principibus, quàm à diis conſentibus diſtare ii olim credebantur, quos patellarios dixere. Neque in eo peccâſſe mihi vel minimùm videor. Siquidem ita ſemper animus fuit meus, ut ubique veritas grata eſſet, & accepta: eoque, ut eos imprimis æſtimo, qui & multa, & eleganter, de rebus antiquis prodiderunt; ita nec eos aſpernari ſoleo, qui minora, ut potuere, modò ſciri ea ullo modo intereſſet, in literas retuliſſent. Quod conſilium meum optimo me cuique probaturum penitùs confido. Quare iſtis, ut in tantis occupationibus licuit, enarratis, ad cætera nunc tranſeo. Jamdudum enim oculos in me conjectare, ſimilemque à me depoſcere operam videntur hiſtoricorum alii; quorum ætas, vel in obſcuro adhuc latet; vel non ſatis, à me quidem, ſit animadverſa. Quod tamen non ita accipi velim, quaſi de nullis eorum, quos afferre eſt animus, conſtare poſſit, quo ſeculo vixerint. Perpauci enim ſunt, quorum ætas tantis ſit tenebris involuta, ut ſeculum ipſum neſciatur. Sed eò ſeorſum hos exponere viſum eſt, quia non exactè poſſem definire, quorum ætate & ipſi ætatem egiſſent. Nec-

aliò enim me spectâsse, res ipsa, non loquitur, sed clamat. Nam quomodo magnopere falli aliquis in tempore ejus possit, quem, ut Romanæ gentis scriptorem, Varro ipse advocârit? Aut qui toto seculo aberret quispiam in illo, à quo Tranquillus alicujus ex Augustis vitam fuisse signatam, testis sit? Aut quo pacto ullus magnopere decipiatur in eo, qui laudetur à Spartiano, Vopisco, vel alio, qui Diocletiani ætate vixerit; modò eum sciat literarum monumentis vitam Imperatoris prodidisse, qui non toto seculo præcesserit? Quod cùm de illis dico; idem de posterioris ævi scriptoribus; seu virorum principum, seu doctrinâ, aut sanctimoniâ præcellentium, facta signarint; intelligi volo. Neque enim antiquior eo fuerit quisquam, cujus vitam narrat: neque junior illo, qui ex fonte ejus aliqua se in agellos suos derivâsse agnoscit. Sed enim non desunt, de quibus asseri ne illud quidem possit, hocne, an altero, vel tertio pòst seculo, vixerint. Equidem non illud penitùs inficias iero. Attamẽ, siqui sunt istiusmodi, saltem, ut cum poëta sic dicam,

Occurrunt rari nantes in gurgite vasto.

Ac ne tales quidem præterire omnino visum fuit; partim quia nihilominus in nonnullis eorum fides clarè elucet; partim quia in iis etiam, quorum nobis suspecta est fides, non nesciremus, aliud aliis videri, quibus nihil præscribere voluimus operâ hâc nostrâ. Sed de isto satis verborum fecimus. Tandem, atque id juxta literarum seriem, in medium prodeant, quorum de ætate nihil nos certi habere agnoscimus.

a *Al. Ablabius.* ABLAVIUS a Gothorum historiam composuit. Jornandes de rebus Geticis cap. IV: *Ablavius, descriptor Gothorum gentis egregius, verissimâ adtestatur historiâ.* Et cap. XIV. *Ablavius enim historicus refert, quia ibi super limbum Ponti, ubi eos diximus in Scythia commanere; pars eorum, qui Orientalem plagam tenebant, eisque præerat Ostrogotha (incertum, utrùm ab ipsius nomine, an à loco orientali) dicti sunt Ostrogothæ.* Item cap. XXIII. *Nam prædicta gens, (Ablavio historico referente) juxta Mæoticas paludes habitans in locis stagnantibus, quas Græci ἕλη vocant, Heruli nominati sunt.* Video Ablabium Gothum etiam laudari ab Antonio Sabellico lib. III de vetustate Aquilejæ. Ubi quædam ex eo refert quæ apud Jornandem leguntur libro de rebus Geticis. Credo quia verisimile est hausisse illum ex Ablabio. Video & à Pantaleone recenseri inter auctores, quibus usus sit in scribendâ priori parte operis de illust. Germaniæ viris. Puto tamen, alienâ fide citare. Meminit & Raphael Volaterranus lib. XIII Anthropol. ubi Ravennæ ait educa-

educatum. Sed quem ſequatur auctorem, non addit.

M. ACTORIUS NASO memoratur Suetonio lib. I cap. IX: *Idem Curio, ſed & M. Actorius Naſo, auctores ſunt, conſpiraſſe eum etiam cum Cn. Piſone adoleſcente: cui ob ſuſpicionem urbanæ conjurationis provincia Hiſpania ultro extraordinem data ſit: pactumque, ut ſimul foris ille, ipſe Romæ, ad res novas conſurgerent, per Lambranos, & Transpadanos: deſtitutũ utriuſque conſilium morte Piſonis.* Idem intelligendus cap. LII ejuſdem libri: *Dilexit & reginas, inter quas Eunoën Mauram, Bogudis uxorem: maritoq́, ejus plurima, & immenſa, tribuit; ut Naſo ſcripſit.* Suſpicor Julii Cæſaris temporibus vixiſſe, vel ſummum Auguſti ac Tiberii. Nec abnuo, quo minùs apud Junium Phylargyrium, notis in Virg. Eclog. III, ubi exponitur ænigma de cœlo tres ulnas patenti, ac vulgò legitur, *Oledius Naſo*, reponatur, *Actorius Naſo:* quemadmodum & ibidem pro, *cœlum Mantuanum*, planè puto legendum, *Cœlium Mantuanum:* eaque emendatio ſatis firmatur illis, quæ Servius ad eundem poëtæ locum annotavit.

ÆGIDIUS LEODICENSIS in ducatu Leodicenſi vallis aureæ, Ciſtercienſis ordinis monachus fuit. Hiſtoriam reliquit Epiſcoporum Tungrenſium, Trajectenſium & Leodicenſium, à S. Materno primo Tungrenſium epiſcopo, uſque ad annum CIƆCCLI. Ex hac lucem vidit vita & Martyrium S. Alberti, Cardinalis, & epiſcopi Leodicenſis, editore Auberto Miræo.

ÆMILIUS PARTHENIANUS, (pro quo *Paternianus* perperàm eſt apud Simlerum, & Populierium) de iis, qui tyrannidem affectaſſent, hiſtoriam reliquit. Auctor Vulcatius Gallicanus in vitâ Avidii Caſſii: *De hoc multa gravia contra militum licentiam facta inveniuntur apud Æmilium Parthenianum, qui affectatores tyrannidis jam inde à veteribus hiſtoriæ tradidit.* Cùm autem inter alios egerit de Avidio Caſſio, qui Antonini philoſophi temporibus fuit; hoc eſſe antiquior non poteſt: cumque à Vulcatio Gallicano, qui Diocletiani tempore claruit, teſtis laudetur; eo haut juniorem eſſe conſequitur. Sed cùm inter Antoninum hunc, & Diocletianum, ſeculum interſit; ſub quo Cæſare floruerit, haut facilè dixerim.

ÆMILIUS SURA ſcripſit de annis populi Romani: ut legere eſt apud Vellejum Paterculum lib. I cap. VI: ubi nobile hoc fragmentum eo ex opere laudatur: *Aſſyrii principes omnium gentium rerum potiti ſunt. deinde Medi, poſtea Perſæ, deinde Macedones. exinde duobus regibus, Philippo, & Antiocho, qui à Macedonibus oriundi erant, haut multò poſt Carthaginẽ ſubactam, devictis, ſumma imperii ad populum Romanũ pervênit.*

Quanquam viris doctis magis placet, esse hæc verba ex glossemate. Nec enim solere ajunt Vellejum in epitome suâ adducere aliorum verba. Quasi non semel facere possis, quod sæpius nolis. Aut quasi statuere queas, quid alibi quispiam in historia fecerit, cujus melior pars deperiit. Nec verum est, quod ajunt, verba illa nihil facere ad præsens institutum. Nam eò adducuntur, ut cognoscatur Assyrii populi vetustas, de quo dictum erat. Eoque & retinere hæc verba jubet Josep. Scaliger lib. III Canonum Isagogicorum. Nec solùm non furcillare hunc locum; sed neque mutare nomen ausim autoris, præter omnium codicum fidem: etsi sciam, suspicari aliquos, legendum, non *Æmilius Sura*; sed *Manlius*, aut *Manilius Sura*; qui à Plinio in indice laudatur inter eos, è quibus profecit lib. VIII, X, XVII, XVIII, & XIX.

ÆTHICUS ISTER, sive is potiùs est Julius orator, Cassiodoro etiam memoratus, cui in vetustis codd. tribuitur, cosmographiâ suâ nunc qualecumque nomen habet. In eâ se gemina orbis descriptio offert. Sed posterior, quæ aliquammultis & ipsa paginis constat, eadem est, ac illa Orosii lib. I cap. II. sive Æthico ea sit assuta ab aliquo: sive Æthicus ab Orosio mutuatus sit: sive Orosius ex Æthico descripserit. Scriptor est junior Constantino: nam meminit Constantinopolis. At antiquior est Frodoardo, qui Æthicum hunc laudat lib. I Historiæ Rhemensis Ecclesiæ cap. I. Vixit autem Flodoardus an. IↃCCCCLX. Caspar Barthius lib. XLV Adversariorum cap. XIII, conjectat, æqualem fuisse Symmachi, & Rutilii Numatiani; qui Theodosiano ævo vixere. Unde autem hanc capiat conjecturam, ibidem legere potes. Sed quid Flodoardum dico, cum memoretur Rhabano Mauro, qui seculo toto Flodoardum antecessit. Locus est in libello de inventione linguarum. *Literæ enim Æthici philosophi, cosmographi natione Scytica, nobili prosapia invenimus, quos venerabilis Hieronymus presbyter ad nos usque cum suis dictis explanando, perduxit.* Quæ si vera, Rhabanus antiquior sit B. Hieronymo: ut non Orosium Æthicus, sed Æthicum Orosius exscripsisse sit dicendus. Ut cum illud est, saltem non Rhabanum modo, sed Isidorum etiam præcesserit: qui claruit anno sexcentesimo, trigesimo. Quippe ejus meminit lib. XIV Originum cap. V, & lib. XIX cap. X. Utrobique enim pro *Historia*, *Hister* scribendum, ut res clamat, & observatum doctissimo Martino Opitio in notis ad Antonini rhytmos Teutonicos de S. Annone [a], Coloniensi Archiepiscopo. Quod si Græcè scripsit Hieronymus vertit; ut ait Rabanus Maurus: dispicien-

[a] Pag. 18. & 19. editionis Dantiscanæ.

ſpiciendum ecquis ſit ex tribus illis Iſtris; de quibus loquimur in Hiſtoricorum Græcorum Hiſtoria. Proſa ſcripſiſſe certum eſt: ut neſciam, quid in mentem venerit Antonio Poſſevino, quando lib. XVII Æthicum hunc, ob libellum de Coſmographia inter poëtas refert lib. XVII *Selectæ Bibliothecæ*. Mirum verò hanc Coſmographiam eſſe tributam Julio Cæſari. Sanè Albertus Magnus id facit, eumque ſecutus Valerius Faventius, Academicus Venetus libro de montium origine a; ubi ſic ſcribit, *Hic mons, ut refert Albertus, eſt Atlas, quoniam eſt in meridie: ſicut in Coſmographia Iulii Cæſaris habetur.* Multa in Æthico hoc legas admodum inepta: ut cùm Rhenum cenſet alicubi Bicornium proprio nomine dici, alibi autem Ararim; aliaque id genus æquè ridicula. Quædam tamen librariorum potiùs culpæ adſcribenda videntur. Admodum enim corruptè editus eſt. Sed eum ex antiquiſſimis ſchedis (credo Codicibus bibliothecæ Thuaneæ, & P. Danielis) auctiorem, & emendatiorem, quàm hactenus prodiit, pollicetur ingens illud literarum columen, Claudius Salmaſius, in ſuis ad Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores commentariis: quos verè dixeris κέρας Ἀμαλθείας.

a Venetiis excuſus an. 1561, fol. 15.a

ALBERTUS monachus de vitis Pontificum egit: atque à Cuſpiniano inter eos recenſetur, è quibus imperatores Romanos deſcribens profecit. Meminere etiam Geſnerus, & Poſſevinus. Vide autem, aliuſne ſit ab Alberto monacho, & abbate Stadienſi, ac poſtea monacho ordinis minorum: qui Chronicon ſcripſit ab initio orbis ad ſua uſque tempora; uti dictum lib. II cap. LIX.

ALBERTUS BIBIUS Patavinus opus multiplicis hiſtoriæ condidit, ac imprimis de noviſſima origine Marchiæ Tarviſinæ, cui olim nomen Venetia fuit. Meminit Scardeonius in ſecundo rerum Patavinarum: ſed addit, nondum ſe in ſcripta ejus incidiſſe; nec ſatis, an adhuc exſtent, ſcire.

ALBERTUS A. BONSTETTEN, ut Simlerus in Geſneri appendice teſtatur, reliquit vitam Nicolai Tollentini, ordinis Eremitici, qui complures annos cibi expers vixiſſe creditur, atque anno obiit CIↃCCCVI, IV Id. Sept. inque ſanctorum numerum relatus eſt anno CIↃCCCCXLVI. Hujus Nicolai vita reperitur apud Surium a. d. X Sept. Sed nomen auctoris non exponitur: eoque, num ea ſit Alberti à Bonſtetten, an alterius, non facilè dixerim.

ALBERTUS S. REMIGII, monachus in diœceſi Rhemenſi, inter nobiles Galliarum hiſtoriographos refertur ab auctore inedito Hierarchiæ ſubcœleſtis lib. IV cap. IX. Niſi locus eſt corruptus,

legendumque, *Rupertus S. Remigii:* qui descripsit bella gesta in terra sancta, ac temporibus Henrici v claruit anno cIↄIↄXX. Ea conjectura nostra si displicet, ut ait ille, *cicum non interduim.*

ALPHIUS AVITUS (alius ab Avito, poëta Christiano) circa Severi tempora, vel aliquanto pòst, vixisse videtur. Scripsit carmine vitas virorum excellentium. Meminit Terentianus Maurus, æqualis ejus, ut hæc verba ostendunt:

Vt pridem Avitus Alphius
Libros poëta plusculos,
Vsus dimetro perpeti,
Conscripsit Excellentium.

Inter alia retulit, ut *Furius Camillus, vir sanctus, & sapiens, Faliscis, cùm obsiderentur, ludi-magistrum, urbis proditorem, cum his, quos adduxerat, pueris, vinctum ultro remiserit:* ut verba retineam Flori *a*. Aviti ea de re sunt ista:

a Lib. I. cap. 12.

Tum literator creditus
Ludo Phaliscûm, liberos
Caussatus in campi patens,
Extraq; muri ducere;
Spaciando paullatim trahit
Hostilis ad valli latus.

Alios quoque ejusdem versus, tum idem adducit, tum Priscianus rei Grammaticæ lib. VIII, XII, & XVIII. Propterea consignavit historiam belli Karthaginensis. Uti indicat Festus in *Mamertini*. Partem verborum adducere contentus ero: *Messanensibus auxilio venerunt ultro, eosque ab eo liberarunt provinciales: quod ob meritum eorum, ut gratiam referrent, & in suum corpus, communionemque agrorum, invitarunt eos, & nomen acceperunt unum, ut dicerentur Mamertini, quòd, conjectis in sortem duodecim deorum nominibus, Mamers fortè exierat, qui linguâ Oscorum Mars significatur. Cujus historiæ auctor est Alfius libro primo belli Carthaginensis.*

AMBROSIUS MEDIOLANENSIS fecit prolixum admodum Chronicon Ord. Prædicat. idque *maximis vigiliis laboribusque:* ut de eo ait Leander Albertus lib. IV de viris illust. Ord. Præd. Qui ex ejus scriptoris fontibus se agellos suos irrigâsse, ibidem fatetur. Atque etiam Baptista Fulgosius inter eos reponit, quos in Collectaneis suis sequitur auctores.

ANDREAS HORNUS, Anglus, Claudiocestrensis, civitatis Claudiocestriæ chronicon reliquit: quemadmodum Guilielmus Boto-

Botonerus tradidit in Anglicarum antiquitatum opere: & ex eo Balæus, atque ex utroque Pitſeus. Sed de ætate ſcriptoris necdum conſtat.

ANDREAS MARCHIANENSIS, monachus Flander Ord. Bened. atque ut Sanderus ait, Prior, poſteros ſtuduit demereri libris tribus de origine & geſtis Francorum: qui MSi Tornaci exſtare dicuntur apud S. Martinum. Etiam in Marchianenſi, atque Hemnacenſi, juxta Duacum monaſteriis ſupereſſe MSum ex Valerio prodit idem Sanderus. Sæpius eos laudat Mejerus in Annalibus Flandriæ. Dicavit opus ſuum Petro, Atrebatenſi epiſcopo. Atque hinc, niſi plures ejus nominis fuiſſent, non difficile eſſet ſtatuere de ætate auctoris, etiam opere necdum viſo.

ANGRADUS monachus ſcripſit vitam S. Asberti a, Epiſcopi Rhotomagenſis, qui anno vixit IOCLXXXV, ut ea in vita legitur. Dedicavit illam Hilberto, abbati Fontanellenſi: unde alius fortaſſe de ætate certi aliquid diſpiciet. Habes apud Surium T. I. a. d. IX Februarii.

a *Demochari eſt Aubertus.*

ANNIUS FOECIALIS inter annalium ſcriptores refertur à Ludovico Dorleans initio notarum in Taciti Annales. Sanè cum Piſone Annalium ſcriptore, eum conjungit Plinius lib. XXXIV, cap. VI. ubi quiddam ex eo refert de ſtatua Clæliæ.

ANTONINI AUGUSTI itinerarium hodie exſtat. Dubium, utrùm Antonini Pii, an philoſophi, vel alius; quando & aliquot, qui conſecuti imperatores, boni ominis cauſsâ, Antonini nomen adſumſere. Sanè Hieronymus Surita Cæſarauguſtanus referebat ad Antoninum, Severi Cæſ. filium, propter ea, quæ de Britanniæ locis hoc in opere leguntur. In plериſque libris eſt *Antonii*. Nempe *Antonius*, & *Antoninus*, uti Conſtantius, & Conſtantinus non rarò confunduntur. Sed longe aliter alii. Sanè in ſyllabo ſcriptorum qui ſubjicitur Cæſari Orlando de urbe Senenſi legas auctore libelli, qui itinerarium Antonini inſcribitur, vixiſſe anno Chr. CCCXXXVII. Joſias Simlerus præfatione, quam Æthici itinerario præfixit, arbitratur, Æthici, & Anton. Auguſti itinerarium, unius eſſe hominis opus. Nempe eò, quòd ex Æthico citet Frodoardus, quæ in Antonino leguntur. Eadem mens eſt ejus, qui ſuppreſſo nomine diſſertationem edidit de regionibus ſuburbicanis, b, cap. IV. Sed impoſuit fortaſſe Flodoardo, quòd Æthicus & Antoninus ſoleant conjungi. Quamquam nec video cur abſurdè opinemur, operis ejus auctorem eſſe Antoninum Æthicum, vel Æthicum Antoninum: aut

b *Pag. 24.*

cur

cui dicere non liceat, alterum alterius opus opere suo esse complexum? ut nempe pars Æthici sit Antoninus: uti opinio est Barthii lib. XLV cap. VIII. Vide &, quæ superiùs de Æthico diximus. Itinerarium Antonini MSum exstat Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti.

ANTONIUS JULIANUS Judaicam videtur historiam consignâsse. Minutius Felix in Octavio: *Scripta Iudæorum relege, vel, si Romanis magis gaudes, ut transeamus veteres, Flavii Iosephi, vel Antonii Iuliani, de Iudæis require. Iam scies, nequitiâ suâ hanc eos meruisse fortunam: nec quicquam accidisse, quod non sit his, si in contumacia perseverarent, antè prædictum.*

ANTONIUS PACINUS, Anglus, vitam Marii conscripsit: quæ MSa Oxonii superest in Collegio S. Mariæ Magdalenæ.

ARCHANGELUS NEAPOLITANUS, monachus S. Trinitatis Cavæ, sive, ut alio nomine dicitur, S. Justinæ de Padua, componere aggressus fuit historiam monasterii Cavensis: sed absolvere non potuit. Liber is MSus in Cavensi monasterio adservatur.

ARLOTTUS DE RAYNONE Vicentinus vir genere, virtute, doctrinaque præstans, scripto consignavit, quæ Vicentini adversus Patavinos fortiter egissent. Illustris de eo locus est, apud Joannem Baptistam Pajarinum in ipso Vicentinæ historiæ ingressu. Verba ejus mihi suppeditavit V. CL. Felix Osius, Oratoriæ in Patavino Gymnasio interpres disertissimus. Atque eo justiùs apponi hic merentur, quia & alios historicos commemorat, quorum opera in scribenda historia usus sit. Verba quidem Pajarini sunt ista: *Secutus enim sum in hoc opusculo brevi Magistrum Coperium, antiquissimum rerum Vicentinarum scriptorem, Ferrettum Vicentinum, Benevenutum Campesanū: Pulicem de Custoza, Magistrum Leoninum de Porta S. Petri, & Antonium de Godis, omnes hujus civitatis* (Vicentiæ) *antiquitatum scriptores. Antonius enim de Godis anno* M, *usque ad* MCCCXIII, *Vicentinorum antiquitates scripsit: & Arlotum de Raynone, virum, & nobilitate sanguinis, opibus, ingenio, & quadam dicendi innatâ eloquentiâ clarum. Qui cum Vicentini populi res contra Patavos fortiter, strenuéque gestas soluta oratione, & eleganti stylo scripsisset; fidem constantiamque populi Vicentini erga Cæsarem, & suorum civium virtutem mirum in modum laudâsset; odio, & rancore Gibellinæ partis ab iisdem ex S. C. in exilium missus est, & magna ejus historiæ pars combusta, capitalisque pœna, & legentibus, & scribentibus imposita est. Erat enim de præstantioribus nostræ urbis familiis ortus. Patavi verò Guelfam, Vicen-*

centini Gibellinam fovebant partem. Is super & Patavorum, & Veronensium, & Marii, & Felicis, nostrorum civium, qui libertatem nostræ urbis disturbarunt, Chronicas vidi, & multa memoratu digna ab eis excerpsi. Hæc Pajarinus: qui postremo, ut vidimus, loco etiam MARIUM & FELICEM VICETINOS commemorat, atque utrumque eorum Chronicon Vicetinum scripsisse testatur. Sed utrum Latina id, an patria præstiterint lingua, dicere non habeo.

ARLUNUS BERNARDINUS, qui aliis *Bernardinus Arlunus*, reliquit historiarum sectiones tres, ab origine urbis Mediolanensis, ad sua usque tempora. Hoc opus habuit, cumque præfatione Antonii Majoragii se editurum promiserat Oporinus. Sed necdum prodiisse arbitror. Meminit Gesnerus in biblioth. & ex eo, cùm Rob. Constantinus in suo scriptorum Nomenclatore, tum Zuingerus in Theatro suo.

AUGUSTINUS EUCADIUS stylo suo depinxit vitam VIII Imperatorum: item Danubium fluvium. MSus exstat in bibliotheca Cæsarea.

AURELIUS VERUS reliquit vitam Alexandri Severi: ut post eum vixisse liqueat. Memoratur autem Lampridio, qui Diocletiani ætate claruit, ut eo junior esse haut possit. Verba Lampridii sunt ista in vitâ Alexandri Severi: *Neque,* inquit, *in vitâ ejus id exposuit Fabius Marcellinus, neque Aurelius Verus, neque Statius Valens; qui omnem ejus vitam in literas miserunt.*

B.

BARNABAS CELSANUS VICETINUS librum condidit de viris illustribus Vicetinis. Laudant eum Joannes Baptista Pajarinus in Georgio Corbetta: ut ex Felice Osio accepi.

BARTHOLOMÆUS NEOCASTRENSIS Siculus poëma condidit versibus hexametris, quod libris constat XV. Id *Messana* inscribitur. De hoc sic Hieronymus Surita ad Antonium Augustinum [a]: *Propiùs nihil, quàm ut his Normannicarum rerum scriptoribus, Bartholomæi Neocastrensis Siculi, vetusti scriptoris, poëticum opus, cui Messanæ nomen indidit, & XV libris hexametris versibus composuit, adnecterem: tametsi non aliquo sagacis, aut bonæ mentis instinctu, aut artificiosâ constructione; sed enormi, & pingui contextu, de rebus à Petro, Aragoniæ rege, in Sicilia, adversus Carolum, ejus nominis primum Siciliæ regem, opus id fuerit constitutum. Adeò mihi prorsus persuasum est, verborum jacturam tolerabilem esse, cognitionis verò rerum, caussarum, & eventorum, inæstimabilem.* Suspicor, vixisse tem-

[a] *Præfat. in Gaufredum monachū T. 3 Hisp. illustratæ*

poribus Rudolphi imperatoris, circa annum CIↃCCLXXVII. nempe ut æqualis fuerit Petri Magni, III ejus nominis Aragoniæ regis, & Caroli I, Ludovici IX, Francorum regis, filii, utriusque Siciliæ regis. Interim, opere necdum viso, nihil certi spospondèrim.

BERCHARIUS presbyter quę literarum monumentis signârit, ostendit auctor vitæ S. Paulli Virdunensis, quæ apud Surium est a. d. VIII Febr. In ea hæc legas: *Berchariuss, rogatus à Dadone, Virdunensi episcopo, omnium superiorum antistitum ejus ecclesiæ nomina, & res gestas quatenus nôsse potuit, mirâ brevitate conscripsit.* Exinde ex eo ϖδεὶ τοµλῶ recitat, ut ostendat, Paullum Virdunensem fuisse fratrem B. Germani, episcopi Parisiensis.

BERNARDUS abbas, ut est in libris quibusdam; ut in aliis, *Arbertus monachus*; conscripsit vitam S. Glodesindis virginis; quæ temporibus effulsit Childerici, Francorum regis, circa an. IↃCXV. Exstat apud Surium T. IV die Jul. XXV. Fortasse est hic Bernardus Guidonis, qui vixit anno CIↃCCC, ut suprà dictum.

BERNARDUS *Noricus*, monachus in Chremsmunster, reliquit historiam de rebus Bojorum; cujus meminit Aventinus.

BERNARDUS, cognomento Sapiens, natione Anglus, opus condidit de Urbe Hierusalem, & locis vicinis. Quod MSum exstat Oxonii in Collegio Lincolniensi.

BRUTIUS historicus memoratur B. Hieronymo in Chronico Eusebiano ad an. MMCXII: *Scribit Brutius plurimos Christianorum sub Domitiano fecisse martyrium: inter quos & Flaviam Domitiam, Flavii Clementis ex sorore neptem, in insulam Pontiam relegatam, quoniam se Christianam testata sit.* Brutii hujus ætas satis sit aperta, si fuit is *Brutius Præsens*, qui cum Imperatore Antonio Pio consul fuit an. Christi CXXXIX; atque iterum cum M. Antonio Rufino annis XIV post. Etiam eo anno Antoninus philosophus excessit, eique successit Commodus, consules erant Brutius Præsens, & S. Quinctilius Condianus. Sed credo is filius prioris. Uter verò, an alius ex eapse gente, difficile est dictu. Præsertim quando in veteribus inscriptionibus etiam L. Brutius Celer, & L. Brutius Primitivus, qui à Brutio Præsente diversi, memorentur. Eoque (ut ab Scaligero ad Eusebium est observatum) apud Sex. Rufum, & P. Victorem in II Regione Urbis, rescribendum *Domus Brutiana Præsentis*; nempe ut ab aliis Brutiis distinguatur. Vulgo ibi editum, *Præsentis* voce trajectâ: *Domus Brutiana. Summum choragium. Prætura præsentissima.*

C. CAR-

C.

CARMINIUS memoratur libro de Italia. Macrobius lib. v. Saturn. cap. xix: *Sed Carminii curiosissimi, & docti, verba ponam; qui in libro de Italia secundo sic ait: Prius itaque & Tuscos aneo vomere uti, cùm conderentur urbes, solitos, in Tageticis eorum sacris invenio; & in Sabinis ex are cultros, quibus sacerdotes tonderentur.* Fortasse idem est, qui De Elocutionibus egit. Servius in illud v Æn.

Ni palmas ponto tendens utrasque Cloanthus.

Diximus suprà, antiquum hoc esse. Carminius tamen dicit (qui de Elocutionibus scripsit) per naturam vitiosam esse hanc elocutionem: & sive utramque palmam, sive utrasque palmas, dixerimus, esse in aliquo usurpationem. Meminit quoque idem in vi Æn.

CICARDI Abbatis Chronicon MSum est in bibliotheca monasterii S. Galli in Helvetia.

COGITOSUS nomen sibi peperit libro de miraculis S. Brigidæ, virginis Scotæ. Edidit Canisius T. v Antiquæ Lect. Nominat ipse se in fine operis his verbis: *Orate pro me Cogitoso, nepote culpabili.* Unde quidam suspicantur, ipsius Brigidæ nepotem fuisse. Quod si est, de ætate ejus obscurum non erit. Nam obiit Brigida temporibus Justini senioris anno IↃXXIII. Sed fortasse, ob adolescentiam luxuriosè transactam, *culpabilem* se *nepotem* vocat: uti Horatius dixit *discinctum nepotem*: à qua notione apud Senecam, & Tertullianum, *nepotari* dicuntur, qui sua inutiliter profundunt. Quicquid est, valde antiquum esse scriptorem, ex non uno loco cognoscitur.

CONRADUS, Sereni montis prope Halim Saxoniæ presbyter, reliquit Chronica: item librum de fundatione Lauterbergi: & alium de primis Marchionibus Misnensibus. Cùm autem hic de Lauterbergii fundatione scripserit: suspicor eundem esse, qui Georgio Fabricio lib. i v originum Saxonicarum vocatur CONRADUS LAUTERBERGIUS: ubi ex Conrado hoc collectum esse Chronicon Veterocellense ait.

CORNELIUS BOCCHUS inter Romanos scriptores refertur à Plinio in indice eorum, è quibus aliqua transtulerit in xvi librum Histor. Natural. Meminit autem ejusce libri cap. XL: *Et in Hispania Sagunti ajunt (esse) templum Dianæ à Zacyntho advecta cum conditoribus, annis ducentis ante excidium Trojæ, ut auctor est Bocchus; infraq; oppidum ipsum id haberi.* Idem lib. XXXVII cap. VII. *Massiliâ quoque importari*

 carbun-

(carbunculos) *Bocchus, & Olyssipone, scripsit, magno labore, ob argillam sole adustis saltibus.* Et libri ejusdem cap. IX *Bocchus auctor est, & in Hispania repertas* (hyacinthos) *quo in loco crystallum dicit ad libramentum aquæ, puteis defossis, inde rutam; & crysolithum* XII *pondo à se visam.* Solinus cap. VI: *Polymnestor, Milesius puer, cùm à matre locatus esset ad caprarios pastus, ludicro leporem consecutus est: & ob id statim productus à gregis domino, Olympiade sextâ, & quadragesimâ, ut Bocchus auctor est, victor in stadio meruit coronam.* Idem cap. VIII. *Bocchus absolvit, Gallorum veterum propaginem Vmbros esse.* Et paullò pòst: *Delphicam autem Sibyllam ante Trojana bella vaticinatam, Bocchus autumat: cujus plurimos versus operi suo Homerum inseruisse, manifestat.*

CORNELIUS VALERIANUS quoque aliquem hic locum sibi deposcere videtur. Plinius lib. X cap. II. *Cornelius Valerianus phœnicem devolâsse in Ægyptum tradit.* Et lib. XIV cap. I. *Villas, & domos, ambiri singularum* (vitium) *palmitibus, ac sequacibus loris quoque, memoriâ dignum inter prima Valerianus quoque Cornelius existimavit.*

COSCONIUS etiam putatur signâsse quædam de rebus Romanis, propter illud Solini cap. VII. *Inter omnes perspicuè convenit, à nutrice Cajeta, Cajetam; ab uxore Lavinia, Lavinium esse nuncupatum: quòd post Trojæ excidium, sicut Cosconius perhibet, quarto anno exstructum est.* Grammaticum fuisse, colligo ex Varrone, qui lib. V de L. L. ait, Cosconium scribere, verba primigenia esse ad mille. De sermone Romano loquitur. Idem Varro eopse libro *Actiones* ejus citat. Sic enim ait: *Hoc idem Cosconius in Actionibus scribit, prætorem accensum solitum tum esse jubere, ubi ei videbatur horam esse tertiam, inclamare horam esse tertiam; itemque meridiem, & horam nonam,* &c. Etiam Cosconius infelix epigrammatum poëta fuit ævo Martialis: [a]qui de eo loquitur lib. II epigr. LXXVII. Nisi fictitium id nomen est, quando Martiali, ut ipse ait, mos fuit a,

Parcere personis, dicere de vitiis.

CYRINUS, Frisingensis episcopus, aliquam doctrinæ & industriæ laudem adeptus est vitâ S. Emmerammi, Ratisbonensis episcopi; qui martyrium subiit anno IↃCCL. Habes apud Sur. T. V. d. XXII Sept. Sed perperàm Surius vocat episcopum Ratisbonensem: quem, ut puto, refellunt verba ista Arnoldi Comitis epistolâ [b] ad Purchardum abbatem: *Gestis patroni nostri, Emmerammi martyris, dudum à quodam, qui se Cyrinum, & Heredem nominat, Frisingensis ecclesiæ episcopo, ut puto* [c] *rectè scriptis, ante nos autem majorum negligentiâ depravatis.* Vixit Arnoldus ille anno CIↃX. Unde liquet, quàm antiquus hic

a lib. 10. epig. 33.
b Apud Canis. T. 2 antiq. lect.
c Vel distinguendum: Frisingensis ecclesiæ episcopo, ut puto; rectè scriptis &c.

hic sit Cyrinus: quippe quem jam majorum suorum ætate depravatum fuisse dicat Arnoldus Comes. Cùm autem Arnoldus prædicet, vitam eam, *à quodam, qui se Cyrinum nominat*, exaratam fuisse: planè suspicor, illum aliud nomen habuisse: eò magis, quia in catalogo Frisingensium episcoporum neminem reperio, cui nomen fuerit Cyrino. Dixerit aliquis, hoc firmare Surii conjecturam, qui Ratisponensem episcopum facit. Sed nec in Ratisponensibus est hujus nominis quisquam.

CYRILLUS de miraculis Hieronymi est in Benedictino Cantabrigiensium collegio: teste Thom. James. Verùm quid si potiùs is dictus sit Cyrinus; ut sit idem ac is de quo proximè dictum.

D.

Hic quoque aliquem sibi locum postulare videtur DARES PHRYGIUS, vel potiùs suppositititius scriptor, qui sub hoc nomine circumfertur. Is ex Græco à Cornelio Nepote translatus est: si epistolæ nugaci credimus, quæ præmittitur. Scio Æliani ætate etiamnum exstitisse Phrygiam Daretis Iliadem. Nam id satis liquet ex ejus lib. XI Var. Hist. cap. II. Sed non dubito, quin longè alius fuerit Græcus ille. Nam quem nos Latinè habemus, satis prodit, se exiguæ, & doctrinæ, & judicii, fuisse. Planè autem arbitror, esse commentum hominis, qui non tam verterit, quàm scripserit Latinè: imò qui haut admodum Latinè sciverit, ut omnino in Glandorpio a judicium desiderem, cùm translationem eam Nepotis esse credidit. Majoris, & eruditionis, & elegantiæ, est Dictys Cretensis: de quo postea dicemus. Dares Phrygius cum alibi MSus exstat, tum Cantabrigiæ in bibliotheca Cajana, & Oxonii in Collegio omnium animarum.

a *In Onomastico Romano.*

DIONYSIUS, Cassinensis monachus, in literas misit vitam S. Ligdani, abbatis, ordinis S. Benedicti, in monasterio S. Cæciliæ, quod est in agro Setino: ubi obiit anno clɔcIX. Dionysii eum librum, sed mendis obsitum, legisse se ait Baronius T. XII Annal. ad an. memoratum.

DOMITIUS quoque inter veteris historię auctores nomen meruit. Ex primo ejus libro geminum fragmentum, utrumque ad Æneæ in Italiam adventum, novæque urbis in Italia creationem pertinens, adducit auctor de origine gentis Romanæ. Apud A. Gellium lib. XVIII cap. VII fit mentio Domitii, *hominis docti, celebrisque in urbe Roma grammatici: cui cognomentum Insani factum erat, quoniã erat*

naturâ intractabilior, & morosior. Is vixit temporibus Hadriani Cæsaris. Sed idemne, an alius sit, non arbitror constare.

Videndum & , an C. DRUSUS hic mereatur locum. De quo Suetonius in Augusto cap. XCIV: *Infans adhuc (*Augustus*) ut scriptum apud C.Drusum exstat, repositus vespere in cunas à nutricula, loco plano posterâ luce non comparuit: & diu quæsitus, tandem in altissima turri repertus est, jacens contra Solis exortum.* Suspicor, Augusti, aut Tiberii, σύγχρονον fuisse.

E.

CN. EGNATIUS VERINUS refertur inter auctores, quos secutus est scriptor de origine gentis Romanæ: quemadmodum ex lemmate cognoscitur. Sed semel duntaxat in opere ipso nominatur, his verbis: *Contra Egnatius libro primo, in ea contentione, non modò Remum non esse occisum; sed etiam ulterius à Romulo vixisse tradit.* Alius ab eo est Egnatius poëta: unde Virgilium quædam mutuatum fuisse, Macrobius ostendit libro VI Saturnalium. Alius quoque M. EGNATIUS CALVINUS; qui & ipse quædam scripsit. Plinius lib. X cap. XLVIII: *Visam in Alpibus ab se peculiarem Ægypti ibin, M. Egnatius Calvinus, præfectus earum refert.*

C. EPIDIUS multa ostenta prodigiaque planè fidem excedentia consignavit. Plinius lib. XVII cap. XXV. *Qualibus ostentis Aristandri apud Græcos volumen scatet: apud nos verò C. Epidii commentarii, in quibus arbores locutæ quoque reperiuntur.* Non video, cur assentire ei oporteat, qui Cornelium Epicadum eundem putat; de quo Suetonius in illustribus Grammaticis. Nam & Epidiam gentem fuisse Romæ, certum est vel ex Epidio Marullo, Tribuno pl. de quo Suetonius in Julio cap. LXXIX: item ex Græcis Plutarch. in Cæs. Appianus lib. II. belli civ. Dio lib. XLIV.

EUSTOCHIUS transtulit è Græco vitam S. Pelagiæ, quam in literas miserat Jacobus, diaconus Nonni episcopi, qui Pelagiam, meretricio quæstu viventem, convertit. Si Nicephorum audimus lib. XXIV cap. XXX, imò & martyrologium Romanum, Nonnus ille Edessanus fuit episcopus. Quod si est, Chalcedonensis synodi tempore vixit: in qua & de illius, cùm Ibæ, Edessano episcopo, successisset, caussa actum fuit; quemadmodum cognoscere est ex sess. VIII. Sed de interpretis ætate non liquet.

F.

FABIUS MARCELLINUS, ut post Alexandrum, ita ante Diocletianum, vixit. Multùm in studiis versatus fuit: nec parum laudis adeptus est Alexandri Mamæi vitâ. Pleraque hæc cognoscere est ex Lampridii loco in vitâ Alexandri Severi: *Neque*, inquit, *in vitâ ejus id exposuit Fabius Marcellinus, neque Aurelius Verus, neque Statius Valens; qui omnem ejus vitã in literas miserunt.* De stylo, ac fide ejus, sic Vopiscus in Probo: *Mihi*, inquit, *id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros, in vita principũ, & temporibus disserendis: sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, Fabium Marcellinum, Gargillium Martialem, Iulium Capitolinum, Ælium Lampridium, cæterosq;, qui hæc, & talia, non tam disertè, quàm verè, memoria tradiderunt.* Videor autem hujus ætatem quodammodo esse assecutus. Nam exstat Tarracone inscriptio vetus hujusmodi: *Q. Hed. L. F. Pol. Ruf. Lolliano Gentiano auguri cos. procos. Asiæ censitori prov. Lug. item Ygd. comiti Severi & Antonini Augg. ter. leg.* XX *G. prov. H. C. item censit. H. C.* X *viro stl. jud. Puteolano sup. veteranor. quæst. candid. pret. cand. tr. leg.* XVIII *primig. trib. leg.* VII *G. P. F.* III *viro. A. A. A. F. F. P. H. C.* FABIUS MARCELLINUS. Si idem hic est Fabius Marcellinus, ac ille, qui vitam scripsit Alexandri Severi: de ætate non sit, quòd ambigamus. Nam ille, de quo antiquus lapis, temporibus erat Severi, & Antonini Caracallæ: ut monumentum ipsum loquitur. Quo tempore qui fuit, scripsisse etiam possit vitam Alexandri Severi: cùm inter Severi, & Alexandri obitum, anni tantum sint XXIV. Si tamen eundem esse minùs placet; filium fuisse, liceat suspicari.

FALCUINUS vitam exaravit B. Pharonis, Episcopi Meldensis: ut ab Hieronymo Rubeo traditum est Historiæ Ravennatis lib. II. Surius T. V ad Oct. XXVIII expressit ex MSSis codd. Pharaonis hujus vitam μεταφραστικῶς. Sed videtur Falcuini nomen in MSSis istis abfuisse. Saltem non meminit ejus Surius.

FAUSTUS presbyter quòd non aspernando inter scriptores Ecclesiasticos loco sit; facit opus ejus de vita S. Severini, abbatis Agaunensis: qui ut in vita ejus extremâ dicitur, diem suum obiit, circa annum IↃXII. Habes apud Sur. ad d. XI Febr.

FLAVIANUS quoque aliquo inter eruditos pretio fuit, ob librum de vestigiis Philosophorum: quem celebrat Saresberiensis lib. II de Nugis Curial. cap. XXVI. Quiddam & inde refert lib. VIII. cap. XI,

cap.XI, & XII. Videtur autem eo opere philosophorum dicta factaque proposuisse. Alius est à Flaviano illo, qui Parisiensis ecclesiæ episcopus fuit circa annum CCCCXLV.

FLORENTIUS abbas nonnihil laudis assecutus est opusculo de vitâ S. Jodoci, Britonum regis filii, & confessoris: quod ex MSo codice Guilhelmitarum Brugensium expressit Surius Tom. VI die XIII Dec.

FRETELLUS, archidiaconus Antiochenus, vixit temporibus belli Sacri. Sed annum exactè dicere non possum. Descripsit terram sanctam. Estque inter eos, quos sequi se profitetur Christianus Adrichomius in theatro terræ Sanctæ.

FRETULPHUS antiquissimus est Bojorum historicus. Ei Aventinus principem inter illos tribuit locum, quos sequitur in historia Bojorum.

FULBERTUS Gemeticensis monachus, qui se *Fulbertum peccatorem* vocat, laudis aliquid possidet labore suo de vitâ B. Aichadri, abbatis Gemeticensis. Expressit eam vitam Surius T. V die XV Sept. MSus autem codex est Oxonii in bibliotheca Bodlejana.

G.

GALEFREDUS, vel GODEFREDUS DE FRONTIBUS, qui aliis DE FONTIBUS, ex ordine B. Francisci monachus Anglus, cognomento (ut Arnoldus Wion tradit) *doctor venerandus*, vel etiam, *guardianus*, sive *custos Parisiensis*, varios ingenii fructus peperit, & inter eos librum *De infantia S. Eadmundi*: qui Cantabrigiæ MSus exstat in bibliotheca publica: ubi *Galfridus de Fontibus* vocatur.

GEORGIUS Germanus, monachus, & abbas Altaichensis in Bavaria, memoratur Chronico monasterii sui; quod ibidem dicitur MSum adservari.

GEORGIUS A TENSERA Brugensis, reliquit historiam Atrebatensem: ex qua multa se accepisse agnoscit Mejerus. Eundem auctorem laudat Ferreolus Locrius in Chronico Belgico ad ann. CIↃCLXXXIX. CIↃCCXII, & proximo, item CIↃCCLII. Etiam ab Sandero reponitur inter Brugenses eos, qui eruditione nomen sibi pararint.

GERARDUS DE RIEDESFORDIA reliquit opus de expeditione Asiatica, sub Frederico I, & II, susceptâ à militibus Templi. Viennæ exstitit, priùs in bibliotheca Wolphangi Lazii; & exinde in Viennensi Cæsaris bibliotheca.

GILBERTUS Chronicon scripsit de gestis imperatorum ac pontificum, ac à Martino Polono in præfatione inter eos reponitur. è quibus sua desumserit. Quis ille sit adhuc disquiro.

GOSWINUS BOSSUTUS, monachus, & cantor Villariensis monasterii, quod secundo lapide ab oppido Gemblaco abest, memoriam sui ad posteros propagavit libris duobus de vita Arnulphi Cornibautii, laici sive conversi Villariensis: quam se MSam habere, ait Aubertus Miræus in Chronico Cisterciensi. Ac Possevinus, uti & Sweertius eidem tribuunt vitam Abundi, monachi Villariensis. Puto eandem esse Abundi vitam, quam in Villariensi monasterio MSam superesse, ait idem Miræus. Vixere Cornibautius, & Abundus, an. CIƆCCXX, & deinceps. Obiit enim Cornibautius anno CIƆCCXXVIII prid. Kal. Jul. An σύγχρον☉ iis fuerit Bossutus, faciliùs fortasse dictu foret, si in publicum scriptor is prodiisset.

GREGORIUS SONDEREITER Germanus vitam Constantini imperatoris ab Eusebio proditam reddidit Latinè carmine heroico. Ea MSa exstitit in Cæsaris bibliotheca Viennensi.

GUIBERTUS, seu Wibertus, Anglus, Somersetensis, monachus Benedictinus, & postea abbas Bristolensis, præter sermones etiam historiam sui temporis condidit. Vide, quæ de eo Lelandus, & exinde Balæus refert Cent. X.

GUILHELMUS, sive, ut inscriptio habet, Fl. Guilielmus, libros V reliquit de vita B. Mariæ; in quibus illa de partu, & obstetricibus, apocrypha esse, etiam Delrii judicium est. Exstat nunc Græcii in Styria; inventumque primùm in monasterio de Olivo, quod est Sylvæ majoris in tractu Burdigalensi: ut est apud Possevinum.

GUILIELMUS, monachus S. Dionysii juxta Parisios, Ord. B. Benedicti, præter epistolas ad diversos, etiam conscripsit tres historiarum libros: propter quos inter nobiles Galliæ historiographos refertur ab inedito auctore hierarchiæ subcœlestis lib. IV cap. IX.

GUILHELMUS monachus *historiam* condidit *novellam*, quæ MSa Cantabrigiæ in bibliothecâ publica exstat, teste Th. James.

GUILHELMUS AREMORICUS presbyter redegit in compendium Rigoldi annales de gestis Philippi Augusti. Ex compendio hoc quædam adducit Mejerus in annal. Fland. ad an. CIƆCLXXX, & CIƆCXCIX. Prosâ autem scripsisse, satis liquet ex verbis, quæ adducit. Sed idem carmine heroico panxit libros XII Philippidos,

sive de gestis Philippi Augusti. Hi ex bibliothecâ Petri Pithœi primùm in Germaniâ *a* prodiere anno CIↃIↃXCVI. Ubi vocatur *Guillermus Brito Armoricus.* De eodem ita Janus Douza præfatione altera annalium Batavicorum, (eorum, quos carmine conscripsit) cùm egisset de Guntheri libris X: *Quem non elocutionis cultu, neque apta numerorum compositione, sed librorum numero supergressus Guilhelmus Aremoricus in Philippi, Francorum regis, laudibus ingenii magis, quàm materiæ vitio attenuandis.* De hoc quoque Barthius Adversl. lib. XLIII. cap. VII, fuisse *poëtam suo ævo longè doctissimum: cui si demas ea, quæ seculi vitio aliter perferre non potuit, admirabilem poëtam videas.*

a In corpore historicorum Franciæ, qui Francofurti typis hæredum VVecheli editi sunt.

GUILIELMUS SHEPESHEVED, ut idem testatur, condidit annales de Crokesden: qui MSi asservantur in privata bibliotheca Lumlejana.

GUILHELMUS WORCESTRIUS, Anglus, reliquit *Itinerarium de notabilibus Bristolii.* Item librum *De civitatibus, monasteriis, abbatiis, deque longitudine, & latitudine eorum, & de rebus aliis memorabilibus.* Utrumque opus MSum adservatur Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Worcestrium hunc fuisse ex scholasticis Aulæ Cervinæ in Academia Oxoniensi, ait Brianus Twyne lib. II de antiquitate Academiæ Oxoniensis; ubi ex eo doctissimorum scholæ illius virorum catalogum texit. Sed quod ibidem ait Twynæus, Guilielmum Botonerum eundem esse Balęo, ac Guilielmum Worcestrium; id facilè refellitur, cùm eorum nihil tribuat Botonero, quæ Worcestrio adjudicantur.

H.

HARTMANNUS *miles* annales condidit: quorum meminit Joannes Stumphius in commentariis rerum Helveticarum.

HASMONIUS monachus de abbreviatione historiarum MSus adservatur Cantabrigiæ in bibliotheca domus S. Petri.

HEGESIPPUS, cujus libros quinque habemus de bello Judaico, & Hierosolymorum excidio, Latinus mihi scriptor videtur, non è Græco versus. Nam Græcè si unquam fuisset, aliquis Græcorum ejus meminisset. Quare, quòd à B. Ambrosio translatum dicunt; id totum est commentitium. Imò auctor is sexcentis, & fortasse ampliùs, annis Ambrosio junior fuit. Meminit Hegesippi hujus Saresberiensis lib. VI de nugis Curial. cap. XVIII, & lib. VIII cap. XVIII. At cap. XIX intelligendus est Hegesippus vetus: qui quinque ecclesiasticorum actuum libros temporibus Marci Antonini edidit.

edidit. Hos duos Hegesippos vulgò confundi videas. Etiam à viro doctissimo, Francisco Feu-ardentio, notis in B. Irenæi lib. I cap. III: quo loco testem producere se velle ait, qui ante Irenæum scripserit: atque adducit locum ex ejus, quem habemus, Hegesippi lib. I cap. III. Video tamen Barthium in longè alia sententia esse. Judicat ille geminum esse Egesippum, atque à vero Ambrosio translatum: sed quemadmodum Eutropio, & Diacono contigit, ut multa ei inserserint Landulphus Sagax, atque alii: ita etiam aliquos Egesippo, veteri proboque scriptori, inseruisse, atque inculcasse Rufini Josephum, ubi possent: atque inde Hegesippum evasisse paulo magis versicolorem. Vide Barthium Animadvers. lib. XLVI, cap. IV. Sed faciliùs Barthio assentirem, si, uti Eutropium habemus & Diaconum sine Sagacis farturis: ita & alicubi codices exstarent Hegesippi, absque istis quæ ex Rufino inserta. Atque ut ante dixi; si Hegesippus hoc argumentum Græce tractasset, veterum aliquis ejus operis fecisset mentionem. Barthio verò in hac opinione præivisse videtur Lilius Gyraldus de poëtarum historia Dialogo VII; ubi pag. 275 sic scribit: *Quod quæ nunc circumferuntur Hegesippi historiæ, parum mihi legitimæ videntur, cùm loca commemoret præter alia, quæ post Egesippum iis nominibus nuncupata fuere: tametsi fortè id D. Ambrosio adscribi posset: qui ejus historiæ interpres fuisse traditur.* Plura de Hegesippo hoc diximus lib. II de histor. Græc. cap. XIV. MSus exstat in bibliotheca publica Cantabrigiensi.

HEPIDAMNUS, nisi *Hepidannus* malis, memoratur libris duobus de vita S. Wiboradæ virginis: qui MSi in Helvetia exstant in bibliotheca monasterii S. Galli.

HERIMBERTUS quidam composuit libros de rebus à Karolo M. gestis: ut Gesnerus auctor est in bibliotheca sua. Sed metuo, ne is, quem signat, sit Eginhardus, Karoli M. gener ac cancellarius; à quo vitam soceri scriptam fuisse, superiùs diximus.

HERMANNUS MINORITA Chronicon condidit: quo MSo se usum is profitetur, qui abbati Urspergensi paralipomena adjecit.

HOSTILIUS in existimatione non exiguâ olim fuit annalibus carmine contextis: ex quorum primo est versus iste citatus Prisciano in sexto:

Sæpe greges pecuum ex hibernis pastubu' pulsi.

Dubium, idémne, an alius, sit Hostilius mimographus: de quo Tertullianus in Apologetico cap. XV: *Dispicite Lentulorum, &*

Hostiliorum venustates, utrùm mimos, an Deos vestros, in jocis & strophis rideatis.

HUGO *abbas, dictus* FARSITUS, (ut Henricus de Gandavo cap. XXXVI ait) *scripsit miracula multa beatæ Virginis, quæ faciebat in Ecclesia ejusdem gloriosæ Virginis Suessionis.*

HUGO MATISCONUS Anglus, opere *de gestis clarorum militum*, memoriam sui propagavit. In Londinensi quadam bibliotheca MSum servari, auctor est Pitseus.

I.

JACOBUS ROMANUS industriâ suâ peperit varia monumenta: uti de victoriis, de persecutionibus, de virtutibus & vitiis regum Romanorum, atque aliis. Testis horum Leander lib. IV *a* de vir. illustr. ord. præd.

a *Fol.* 149

JOANNES ALDARUS, Anglus, chartis commisit, inque regia collocavit bibliotheca, laborem suum de Scotis, & Hibernis. Ætatem Balæus quoque, & Pitseus, ignorant.

JOANNES Anglicus, fortasse Cambro-britannus, ingenii & pietatis suæ monumentum esse voluit opus à se conditum de vitis sanctorum Wallensium: quod MSum adservatur in bibliotheca Gualteri Copi. Arbitror idem volumen signari à Briano Twyno lib. III de antiquit. Acad. Oxon. *b* ubi quiddam de S. Frideswida refert ex Joa. Anglici lib. XVII part. II Historiæ aureæ.

b *pag.* 287

JOANNES BROMPTONUS, Anglus, monachus ordinis Cisterciensis, ac tandem abbas Jornalensis, non segniter in studiis versatus est. Sed ex multiplici labore solùm superesse videtur Chronicon id, quod est Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Principium tale, *Postquam contigit Britones.*

JOANNES CREMONENSIS, Italus, sacerdos, inque bonis scriptoribus bene versatus, gloriam adeptus est sui temporis chronico: ut ex Conrado à Lichtenau, & Jo. Nauclero, refert Simlerus in epitome bibliothecæ. Videndum, idemne sit JOANNES DE PERSICO CREMONENSIS, Ord. Erem. cujus historia Scholastica, sive Ecclesiastica, exstat MSa in Cremonensi bibliotheca monasterii S. Augustini.

JOANNES, diaconus S. Januarii, in literas retulit certamen B. martyris, Sosii diaconi, ac Januarii, episcopi Beneventani, & sociorum ejus. Habes apud Surium T. VII ad XXIII Sept. Auctor is interfuit translationi corporis S. Sosii; ut indicat ipse cap. XVI. *Talibus,*

libus, inquit, *confestim elogiis animatus abbas ipse arcessivit me Ioannem, sancti Ianuarii diaconum, & Aligernum primicerium*, &c.

Etiam JOANNES FLASBORIENSIS quædam ad historiam pertinentia signando nomen habet, teste Nauclero, & exinde Simlero: sed utrùm exstet, ignoro. Neque Possevinus de eo quicquam habet comperti.

JOANNES FLETUS, Anglus, monachus ordinis Benedictini, & in cœnobio Westmonasteriensi, quod in suburbio est Londinensi, presbyter, præter homilias, etiam chronicon reliquit de fundatione, & progressu monasterii Westmonasteriensi. Meminit Nicolaus Brigamus in Memorabilium rerum venationibus, atque ex eo Lelandus Cent. XI.

JOANNES HAGULSTADENSIS PRIOR, historia sua complexus est, quæ per aliquod tempus evenere post Henricum I Angliæ regem. Baleo, & Pitseo præteritur. MSus ejus operis codex est Cantabrigiæ, in bibliotheca Collegii S. Benedicti: ut est apud Th. James.

JOANNES LOVANIENSIS Carthusiani ordinis monachus prope Antverpiam Chronicon condidit summorum Pontificum. Valde id laudat Bostius in Illustribus Viris Carthusianis cap. XXIV, item Petrejus in bibliotheca Carthusiana. Alia etiam scripsisse ait Sutor lib. II Vitæ Carthus. tract. III cap. VII a. Sed quando vixerit nullus horum trium prodidit. a Pag. 571

JOANNES PARIS, seu *Parisius*, Anglus, peperit quædam non aspernanda ingenii monumenta. Uti historiam universalem, seu memoriale historiarum: item flores historiarum. Prius opus MSum adservatur Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti: alterum autem MSum superest in bibliotheca Gualteri Copi. Prius sic incipit, *In exordio rerum*. Atque annotata hæc in Cantabrigiensi MSo, teste Th. James: Hic liber quamvis in principio differat in libro qui Memoriale Historiarum dicitur, tamen in fine habentur eadem verba, & sic fere in medio processum omnia consimilia: quamvis hic liber habeat XXII folia plura.

JOANNES PERUSINUS, monachus, descripsit Terram sanctam, omniumque locorum ejus indicem condidit. Qui liber MSus exstitit in bibl. Grataroli.

JOANNES SMOUTIUS scripsit de miraculis & rebus in Ecclesia S. Donatiani quæ Brugis est. Meminit Mejerus lib. II Annal. ubi cum retulisset de muliere cæca, nomine Ermergardi, Frisia, quæ

visum receperat, subjungit: *Hac ex codice quodam Magistri Ioannis Smoutii, Sacellani Divi Donatiani Brugensis.* Sandero in scriptoribus Flandricis, uti & in Belgicis Sweertio, pro Smoutio *Smoritius* vocatur: perperam, ut puto.

JOANNES, subdiaconus Ecclesiæ Romanæ, in codd. MSSis interpres dicitur libri VI, qui est de Vitis P P. & adstipulatur Sigebertus in catalogo cap. CXVII his verbis: *Ioannes subdiaconus transtulit de Græco in Latinum de vita, & doctrina patrum, librum unum.* Poterat idem videri ac Joannes diaconus, qui laborem subiit consarcinandi vitam Gregorii Papæ: ut idem Sigebertus ait cap. CXIII. Sed obstat, quòd, hoc si esset, Sigebertus eos non distinxisset; nec priùs egisset de diacono Joanne, quàm subdiacono, nisi illum præcessisse credidisset.

JOANNES WALLINGFORDUS Anglus, præter alia, edidit *Chronica brevia regum Angliæ*: quæ MSa adservantur in bibliotheca baronis Lumlejani.

JOCELINUS DE FURNES Britannus inter historicos etiam refertur à Joanne Stouo, ac Nicolao Fizherberto. Condidit opus de Britonum episcopis.

ISIDORUS, PACENSIS episcopus, creditur auctor chronici Hispaniæ: quâ de re apponam judicium Vasæi Chronici sui cap. IV: *Isidorus, Pacensis episcopus, etiam scripsit Chronicon Hispaniæ: cujus si est Chronicon illud, quod ejus titulo prænotatum vidi; portentum potiùs dixerim, quàm chronicon; adeò prodigiosè scribit, & Gothicè potiùs, quàm Latinè. Certè mihi, tanquam in novo quodam & inaudito idiomate, desudandum fuit, ut intelligerem.* Unde error eorum refellitur, qui arbitrantur, hunc illum esse Isidorum, qui collegit epistolas pontificum, & canones conciliorum; atque huic collectioni suæ libellum de ratione celebrandi concilia præmisit. Is Isidorus in libris aliquibus *Mercatoris* habet cognomentum; in aliis autem vocatur *Peccator*: idque veriùs, ut Baronio visum notis in Martyrol. ad IV April. Solent enim antiqui sæpius *peccatoris* nomen nomini suo modestiæ caussâ adjungere: ut diximus lib. II cap. XXV.

ISO monachus librum composuit de virtutibus, ac miraculis S. Othmari: qui MSus reperitur in biblioth. monasterii S. Galli in Helvetia.

JULIUS OBSEQUENS libro de prodigiis inclaruit. Ex eo solùm superest pars illa, quæ est à consulatu L. Scipionis, & C. Lælii, usque ad P. Fabii, & Q. Ælii consulatum; hoc est annum urbis

IↃCCXLIII.

IↃCCXLIII. Ex argumento, quod tractavit, gentilem fuisse suspicor; vixisseque minimùm ante Honorii tempora, quibus Paulus Orosius vixit. Sebastianus tamen Corradus in Quæstura *a* sua videtur in alia fuisse sententia, quia utrumque nominans Orosium præmittit. Primus verò hoc fragmentum, à Jocundo Veronense sibi donatum, edidit Aldus an.CIƆIƆVIII, atque iterum socer ejus Asulanus decennio pòst. Priorem partem, quæ deperiit, ex Livio, Dionysio, Eutropio, Orosio, atque aliis, supplere est conatus Conradus Lycosthenes: atque id in præfatione libelli ipse profitetur. Etiam capitibus à se additis asteriscum præfixit; ut quæ Obsequentis, quæque assuta forent, meliùs posset cognosci. Satis hæc certa sunt ex editione Basileensi Jo. Oporini, cui eàpse in urbe Lycosthenes præerat an.CIƆIƆLII. Postea verò Jo. Tornæsius, typographus regius, Lugduni Obsequentis libellum, à Lycosthene ita suppletum, edidit, cum præfatione quidem Lycosthenis; verùm (quæ res pessimi est exempli) sine asteriscis. Unde nunc fieri videas, ut, gravi errore, Lycosthenes passim pro Obsequente legatur; atque etiam pro eo ab eruditis viris ad partes advocetur.

a Pag. 41.

JUNIUM SATURNINUM de Augusto historicum quippiam consignasse, fidem faciunt hæc verba Suetonii in Augusto cap.XXVII: *Junius Saturninus hoc amplius tradit, cùm, peractâ proscriptione, Marcus Lepidus in senatu excusasset præterita, & spem clementiæ in posterum fecisset; quoniam satis pœnarum exactum esset: hunc è diverso professum, ita modum se proscribendi statuisse, ut omnia sibi reliquerit libera.*

JUVENCUS MARTIALIS historiam scripsit Cæsaris Dictatoris. Sidonius lib.IX epist.XIV. *Namque eminet tibi thematis celeberrimi votiva redditio, laus videlicet peroranda, quam ediderat Cæsaris Iulii. Quæ materia tam grandis est, ut studentum, siquis fuerit ille, copiosissimus, nihil ampliùs in ipsa debeat cavere, quàm nequid minus dicat. Nam si de omittantur, quæ de titulis Dictatoris invicti, scripta Patavinis sunt voluminibus; quis opera Suetonii, quis Iuvenci Martialis historiam, quisve ad extremum Balbi ephemeridem fando adæquaverit? Sed tuis ceris hæc reservamus.* Fortasse idem est ac Gargilius Martialis de quo superiùs diximus.

L.

LAURENTIUS MELLIFLUUS (ut Sigebertus ait cap.CXXI) *scripsit librum de duobus temporibus. id est uno ab Adam usque ad Christum: altero à Christo usque ad finem seculi.* Addit deinde: *Declamavit etiam homilias ore quasi mellito, unde agnominatur Mellifluus.* Video virum eruditum

ditum suspicari, ex istis homiliis esse duas illas in bibliotheca P P. T. II: unam de pœnitentia, alteram de eleëmosyna. Laurentius, cujus illæ homiliæ sunt, episcopus Novarum fuit. Sed utrùm Novariensis ille idem sit ac Mellifluus, dicere non ausim.

LAURENTIUS VADUS seu *Wadus*, Anglus, ordinis Benedictini monachus Cantuariensis, vitam Thomæ Becketi, Cantuariensis episcopi, signavit. MSa hæc superest Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti.

LEVUTIUS scripsit de vita S. Ioannis episcopi: cujus operis geminum exemplar MSum est Cantabrigiæ in bibliotheca privata Lumlejana: ut est apud Th. Iamesium. Nec aliud de eo habeo quicquam.

M.

MAGISTER COPERIUS à Jo. Baptista Pajarino inter eos commemoratur, quorum opera in historia sua Vicentina profecerit. Sic enim scribit, Secutus enim sum in hoc opusculo brevi Magistrum Coperium, antiquissimum rerum Vicentinarum scriptorem, Ferretum Vicentinum, Benevenutum Campesanum, &c. Cujus scriptoris indicium mihi à Felice Osio, V. Cl.

MARCERIUS Anglus, historicus, Chronicon reliquit: cujus meminit Joannes Bachondorpius in prologo lib. IV Sentent. quæst. X. atque ex eo Balæus; ex illo Possevinus, & Pitsæus.

MARTIANUS MINEUS FELIX CAPELLA aliquem heic sibi locum deposcit, propter sextum de nuptiis philologiæ librum, quo terrarum situm descripsit. Ætatem ejus melius sciremus, si is esset Marcianus Jurisconsultus, quod putavit Guilardinus commentario de papiro [a]. Sed valde fallitur. In vett. libb. vocatur vir proconsularis, ac domo Carthaginensis. Sanè aut natus isthic, ut Volaterranus ait lib. XVII: aut saltem ibi vixit, uti indicat versiculus ille extremo libro IX:

Beata alumnum urbs [b] *Elisæ quem videt.*

Nam de se loquitur auctor: ut qui initio carminis ejus dicat,

Tandem senilem, Martiane, fabulam.

Ac postea,

-------- Vt quæ Martis curiâ
Felicis, inquit, sed Capellæ flamine [c].

Unde aliqui conjectarunt, patrem ejus nominatum Felicem; fuisseque eum è Martis curia; atque inde nostro esse nomen Martiano; quod

[a] *Pag.* 55.
[b] *Suspicor post* urbs *excidisse* hæc, *vel* nunc, *aut simile, ne hiet versus, qui senarius est.*
[c] Famine *ex MSo malim, hoc est, fatu, seu oratione.*

quod etsi & probet doctissimus Glandorpius in Onomastico Romano a: mihi tamen ineptum videtur. Romæ vixisse, etiam ait Volaterranus lib.XVII: atque ejus rei Remigium laudat auctorem. Quod si Afer est, sanè nihil insolens, si dictione sit usus durâ, & asperâ; qualis Afrorum esse solet. Usque adeò, ut scriptorem hunc, verè eruditum, tamen barbarum non planè immeritò appellet Jos. Scaliger notis in Cirin. Atque illud de dictione fortasse minùs miraremur, si ætatem sciremus: quam necdum sibi compertam esse, etiam Jacobus Gualterius fatetur Tabul. Chronograph. secundâ, ad tempora Antonini. Justiniani imp. temporibus, quibus Paullinus cum Belisario consul erat, scriptorē hunc emendabat Securus Melior Felix: ut colligere est ex verbis istis, quæ lib. I. subnectuntur, tum in eo, qui in Academiæ hujus Lugdunensis bibliotheca adservatur: tum illo optimæ notæ Amplissimi, & Clarissimi Jani Grotii, quondam Delphensis consulis, & Academiæ hujus Leidensis Curatoris, nunc Ill. Comiti ab Hoënlo à consiliis. Verba, quæ dixi, sunt ejusmodi: *Securus Melior Felix Asp.* b *Com. consist. rhetor. urb. Rex mendosissimis exemplaribus emendabam, contrà legente Deutero* c *scholastico, discipulo meo, Romæ ad portam Capenam, Cons. Paullini V. C. sub D. Non. Martiarum, Christo adjuvante.* Quàm corrupti esse soleant hujus scriptoris codices, indicio etiam sit, quòd Baptista Guarinus epistola ad Ioannem Picum Mirandulanum, quę in Pici operibus extat, poscit ab eo Martianum Capellam, sed addit: *si modò emaculatus sit codex: nam qui apud nos opera Sibyllæ indigent.* Loquitur autem de ipsis MSis codd. ut quæ sequuntur, ostendunt. Atque hunc scriptorem primus in lucem protraxit Thadæus Ugolenus Italus, ut est apud Pignorium epist. XVI. Eundem Vicentiæ an. CIↃCCCCXCIX primus typis divulgandum dedit Franciscus Vitalis Badianus, qui in præfatione ait, se supra bis mille errores sustulisse, cùm corruptissimus antea legeretur. Ante annos XXVI, nempe adolescentulus adhuc annorum XIV, felicissimè passim restituit, annoque uno altero pòst divulgavit Hugo Grotius: quo Batavo, altero ejus terræ cum magno Erasmo lumine, nihil nunc undique eruditius, vel Sol videt, vel solum sustinet. Quo loco antiquis habitus sit Capella, indicio sint verba hæc Gregorii Turonensis, Historiæ Francicæ lib. X: *Quod si te Martianus noster libris septem erudiit; id est, si te in grammaticis docuit legere, in dialecticis altercationum propositiones advertere, in geometricis terrarum linearumq́ mensuras colligere, in astrologicis cursus siderum contemplari, in arithmeticis numerorum partes colligere, in harmoniis sonorum modulationes suaviũ accentuum carminibus*

a *Voce* Felix Capella.

b *Ex viro Cl. Laurentio Pignorio intelligo, in V. Cod. Martiani Thadæi Ugoleni Parmensis pro A S P. scriptum fuisse V. S P.*

c *Pro* Deutero *correctū* Euterio *erat. In cod. Ugoleni ante memorato erat* Deuterio.

nibus concrepare,&c. Meminere & alii, eosque inter Eckerhardus in vita B. Notkeri cap. X. At Alexander Neckam, qui claruit in Anglia circa annum cIɔccxxx, commentario Martianum illustravit: ut auctor est Balæus Centur. III script. Britann. MSus Capellæ codex adservatur in publica bibliotheca Academiæ Cantabrigiensis. Et alius longè antiquissimus Saxonicis scriptus characteribus, apud eosdem Cantabrigienses in bibliotheca Collegii S. Benedicti. Atque in eodem etiam reperies commentarios in eum Alexandri Neckami, de quibus ante diximus. Oxonii insuper in Collegio Mertonensi codicem Martiani habes bene scriptum, ut Iamesius inquit.

MEDIWARDUS vitam S. Walpurgis, quam prosâ complexus erat Wolfardus, carmine retulit: ut ostendunt versiculi isti, qui post Wolfardi librum reperiuntur:

Walpurgæ sacræ tot signis glorificatæ
Prosaicè scriptam rythmo libet edere vitam.

Et mox:

Prosam Wolfardus, rythmum fecit Medivardus.

Verùm præfatiuncula quidem, quæ Mediwardi operi præmittebatur, adhuc exstat: sed ipsum Mediwardi carmen periit.

MELUSINUS Chronica reliquit: quæ exstant MSa in bibliotheca Gualteri Copi.

N.

NICOLAUS BURGENSIS, seu Burgesius, Senensis, exaravit vitam B. Francisci. Eam Paullus Florentinus, Theologus Ord. Servorum, Pio II Pont. M. dicavit: ut est in Chronico Servorum. Præterea conscripsit vitam S. Catharinæ Senensis: quæ MSa exstat Pisauri in bibliotheca serenissimi Ducis.

O.

M. OCTAVIUS quoque est inter priscæ historiæ auctores. Geminum ex eo fragmentum debemus auctori de origine gentis Romanæ, seu is Sex. Aurelius Victor sit, seu alius. Unum est de Ænea sacrificante, atque origine faciendi rem divinam capite velato: alterum de Rhea Ilia ab Amulio compressâ in silva Martis. Fortasse haut alius est OCTAVIUS HERSENNIUS, qui innotuit libro de Saliaribus Tiburtium sacris. Memorat Macrobius lib. III Saturnal. cap. ult. Etiam in appendice Virgiliana memoratur

Octa-

Octavius poëta, & historicus Horatii æqualis;

Quis Deus, Octavi, te nobis abstulit? an qua
Dicunt, ab nimio pocula dura mero.
Scripta quidem tua nos multùm mirabimur, & te
Raptum, & Romanam flebimus historiam.

De eo diximus libris de poëtis Latinis.

OLIVARIUS sive *Oliverius*, Scholasticus Coloniensis, reliquit librum, de expeditione Hierosolymitana: qui Lovanii exstat ad S. Martinum.

ONITHON, Sutrinus episcopus in Italia, inter historiæ scriptores locum obtinet Chronico Romanorum Pontificum: cujus meminit Joannes Lelandus. Mihi necdum videre eum contigit.

Nec magis in manus meas pervenit OUDARIUS historicus, auctor, ut in epitome Gesnerianâ Simleri vocatur, semilatinus. Ibidem legas, eum mentionem facere Aventici ab Alemannis vastati: atque inter primos illorum esse, quos secutus sit præclarus rerum Gallicarum auctor, Paullus Æmilius.

P.

PAULLUS, diaconus Romanus, & cardinalis, propter opus suum de gestis imperatorum & pontificum, inter eos à Martino Polono refertur, ex quibus chronica sua congessit: ut ipse in præfatione agnoscit. Quis sit iste chronographus, non sat scio. Interim eò animus inclinat, ut intelligat Paullum diaconum, qui Eutropii chronicon auxit, & continuavit. Sed scrupulum injicit, quòd is fuerit priùs diaconus Aquilejensis, ac postea monachus Cassinensis. At iste, ex quo profecit Martinus, vocatur Romanus diaconus, & cardinalis.

PESCENNIUS FESTUS laudatur Lactantio lib. I de falsa relig. cap. XXI. ubi ait: *Pescennius Festus in libris historiarum per satiram refert, Carthaginenses Saturno humanas hostias solitos immolare: & cùm victi essent ab Agathocle, rege Siculorum, iratum sibi Deum putavisse: itaq; ut diligentiùs piaculum solverent, ducentos nobilium filios immolâsse.* Historias autem per satiram dixit, quas Græci vocarent ποικίλης ἱστορίας βίβλους. Tralatio sumta à satura lance, quæ variarum rerum copiâ erat referta: unde & *satura lex, quæ multis aliis legibus conferta*, ut ait Festus: νόμος πολλὰ περιέχων, ut gloss. vett. exponunt.

PETRUS, canonicus S. Autberti Cameracensis, explicuit martyrium S. Dympnæ, filiæ regis Hiberniæ. Stylo limatiori edidit

opusculum illud Surius Tom. III a. d. XV Maji.

PETRUS DUGIENSIS, ut est apud Simlerum, reliquit Summam super historiis in usum Ecclesiæ. Opus id in Londinensi bibliotheca exstare, idem ait.

PETRUS FERANDI, qui & *Petrus Ferrandus*, Hispanus, Ord. Præd. tradidit vitam S. Dominici: ut testis est, tum Leander Albertus lib. IV de viris illustribus Ord. Præd. tum Gerardus Leomovicensis in vitis fratrum hujus ordinis part. IV cap. III.

PETRUS DE PENNIS ab Leandro Alberto lib. IV de illustribus Ord. Præd. viris inter historicos refertur ejusce ordinis: atque addit, *inter alia scripsisse libellum capita* XXII *continentem, quibus comprehendi potest terra sancta, & videri, quare deperdita fuerit, & qualiter recuperari possit.*

PETRUS PRÆMONSTRATENSIS reliquit Chronicon quoddam, quod vocare ipse solet *Biblia pauperum*. Ambigi possit, an non sit Præmonstratensis ille PETRUS A LUTRA, Canonicus cœnobii Lutrensis, philosophus, jurisconsultus, & theologus, ac secularis literaturæ non ignarus, qui an. vixit. CIƆCCCXXX. Compluria ejus opera recenset Trithemius in illustribus Germaniæ scriptoribus. Sed inter ea non est Chronicon illud volumen. Itaque alius à priori videtur. Quod & Miræus suspicatur in Chronico Præmonstratensi.

PETUS TABORÆUS Chronicon Brabantiæ sedulò conscripsit: estque inter eos, è quibus in Chronicis suis non pauca hauserit Christianus Massæus: ut est apud Simlerum. Sed Taboræum ipsum videre mihi necdum contigit.

PHILIPPUS, abbas Bonæ-spei, exaravit vitam S. Landelini abbatis Crispiniensis: quæ MSa superest Crispini juxta Valentianas in Belgica. Nondum conspexi, quæ hoc nomen præferret: eoque nec dicere possum, utrùm eadem sit, an alia ab illâ, quam absque auctoris nomine edidit Surius a. d. XV Jun.

PHILIPPUS, abbas ELNONENSIS cœnobii, (quod in Hannonia inter Tornacum, & Valentianas, situm est) vitam scripsit S. Amandi. Ejus de cœnobii hujus situ verba adfert Jacobus Mejerus in Annalibus Flandricis ad an. IƆCLXI.

POMPEIUS PLANTA bellum descripsit inter Othonem, & Vitellium, ad Bedriacum, vicum inter Cremonam, & Veronam. Vetus Juvenalis Scholiastes in illud poëtæ:

Bedriaci campo spolium affectare palati.

Horum, inquit, *bellum Cornelius scripsit, & Pompejus Planta; qui ait, Bedria-*

cum vicum esse à Cremona vicesimo lapide. Ubi Cornelius quidem est, qui Taciti habet cognomen: at Pompejus Planta quis sit, necdum reperisse se, etiam Lipsius fatetur in Taciti II Histor.

POMPONIUS RUFUS reliquit collectorum librum: unde exemplum hoc refert Valerius Maximus lib. IV, c. IV: *Cornelia, Gracchorum mater, cùm Campana matrona, apud illam hospita, ornamenta sua illo sæculo pulcherrima ostenderet; traxit eam sermone, quousque è schola redirent liberi: Et hæc, inquit, ornamenta mea sunt.* Fortasse hic est C. Pomponius Rufus, qui consul fuit cum Cn. Pompejo Feroci Liciniano. Mentio eorum fit in veteri inscriptione, quæ, Apiano *a* teste, inventa est *a Pag. 22* Romæ in regione Transtiberina. Ea hujusmodi est: DEDICAVERUNT IDIB. OCTOB. CN. POMPEJO FEROCI LICINIANO COS. C. POMPONIO RUFO.

PROBUS HIBERNUS memoriæ prodidit vitam S. Patricii; quæ vulgò tribuitur Bedæ. Sed Probi esse, constat ex ejus vitæ extremo.

PROCULUS de iis, quæ in peregrinis regionibus miranda inveniuntur, quædam reliquit: ut ostendit Trebellius Pollio in XXX tyrannis. Diximus etiam de hoc lib. I cap. XII.

R.

RADULPHUS REMINGTON, Anglus, Annales condidit, qui MSi Cantabrigiæ exstant in bibliotheca collegii S. Benedicti: ut est apud Th. James. Balæus verò præteriit.

RENATUS PROFUTURUS FRIGERIDUS historiam condidit. De qua, & ex qua, sic scribit Gregorius Turonensis Historiæ Franc. lib. II: *Igitur his ita digestis, ac per ordinem expletis, quid de Aëtio suprà memorato, Renati Frigeridi narret historia, tacere nefas putavi. Nam cum in duodecimo historiarum libro referat, post divi Honorii excessum, Valentinianum puerulum, uno tantùm lustro peracto, à consobrino Theodosio imperatorem fuisse creatum; & apud urbem Romam, tyrannum Ioannem in imperium surrexisse; legatosque ejus à Cæsare dicat fuisse despectos, adjecit: „Dum hæc ita gererentur, legati ad tyrannum reversi sunt, mandata atrocia „reportantes. Quibus permotus Ioannes, Aëtium, id temporis curam palatii ge„rentem, cũ ingenti auri pondere ad Chunos transmittit, notos sibi obsidiatus „sui tempore, & familiari amicitiâ devinctos, cum mandatis hujusmodi; cùm „primùm partes adversæ Italiam ingressæ forent, ipse à tergo adoriretur; se à „fronte venturum.* Idem aliquanto pòst: *Renatus Profuturus Frigeridus, cujus jam suprà meminimus, cùm Romam refert à Gothis captam atque sub-*

„versam, ait: *Interea Respendial, rex Alamannorum, Goare ad Romanos*
„*transgresso, de Rheno agmen suorum convertit, Vandalis Francorum bello la-*
„*borantibus, Godigisilo rege absumpto, acie viginti ferme M. ferro peremptis,*
„*cunctis Vandalorum ad internecionem delendis, ni Alanorum vis in tempore*
„*subvenisset.*

RICHARDUS ELTESLEY, Anglus, Elteslegiensis ecclesiæ in pago quodam apud Grantanos, seu Cantabrigienses, parochus fuit. Elteslegæ autem requiescebant reliquiæ Pandionæ virginis; quæ tyrannidem patris sui, Scotiæ reguli, fugerat. Atque eâ occasione Pandionæ hujus vitam, & virtutes, stylo triviali Richardus conscripsit: ut à Lelando in quarto de viris illustribus proditum est.

RICHERIUS GALLUS, monachus, & abbas monasterii S. Martini juxta Metim, Congreg. Cluniac. libro uno complexus est vitam S. Martini, episc. Turon. Nec alius est, qui aliquibus dicitur *Richerus, monachus Remensis:* uti Tritthemio in Compendio.

ROBERTUS quidam de expeditione transmarina, & recuperatione regni Hierosolymitani, exstitisse dicitur Viennæ in bibliotheca Wolfangi Lazii.

RUTILIUS GEMINUS non parva in existimatione fuit Pontificalium libro: in quo veterem historiam eorum exposuit, quæ ad pontifices gentiles pertinerent. Fulgentius in expositione sermonis antiqui, voce Arvales Fratres: *Acca Laurentia, Romuli nutrix, consueverat pro agris semel in anno sacrificare cum* XII *filiis suis, sacrificium præcedentibus: unde, cùm iis unus esset mortuus, propter nutricis gratiam Romulus in vicem defuncti se succedere pollicetur: unde ritus processit cum* XII *jam deinceps sacrificare, eosque arvales dici fratres: sicut Rutilius Geminus in libris Pontificalibus memorat.* Idem ex Astyanacte Rutilii Gemini citat hæc verba in Suggrundaria: *Meliùs suggrundarium quæsieris miser, quàm sepulcrum.* Ita enim est in MSSis. Ex Pontificali historia ejus esse videntur, quæ Macrobius refert lib. I Saturn. cap. XVI. ubi scribit: *Geminus ait, diem nundinarum, exactis jam regibus, cœpisse celebrari, quia plerique de plebe, repetitâ Servii Tullii memoriâ, parentarent ei in nundinis.* Vir eruditus intelligit Varium Geminum, nobilem Oratorem, qui sub Augusto, & Tiberio, vixit; ut ex M. Senecæ Suasoriâ sextâ cognoscimus: item è controversia XVII. Nam pro *Varius minus*, ibi *Varius Geminus* legi debere, jam aliis est observatum. De quo ipso ita Hieronymus lib. I. contra Jovinianum: *Unde pulcrè Varius Geminius, sublimis orator, Qui non litigat, cælebs est.* Sed is alius est. Nam & *Varius* is vocatus, & *Geminius:* hic

hic *Rutilius*, nec *Geminius*, ſed *Geminus*. Puto autem, Geminum ſcriptorem eſſe bene antiquum, quia eum cum Caſſio Hemina, P. Rutilio, & Terentio Varrone, hiſtoricis, & antiquitatum ſcriptoribus uſque adeo vetuſtis, conjungit Macrobius.

S.

SANTRA etiam laudem indeptus eſt opere ſuo de vitis præſtantium virorum. Laudat B. Hieronymus præfat. libri de ſcriptoribus Eccleſiaſticis: *Fecerunt hoc idem* (nempe ut de vitis claris ſcriberent) *apud Græcos, Hermippus Peripateticus, Antigonus Caryſtius, Satyrus doctus vir, & longè omnium doctiſſimus Ariſtoxenus Muſicus. Apud Latinos Varro, Santra, Nepos, Hyginus, & ad cujus nos exemplum vis provocare, Tranquillus.* Apud interpretem Sophronium perperam eſt Σάνλας pro Σάντρας. Videtur autem ab Hieronymo non in Santra minùs, quàm cæteris, temporis ordo obſervari. Quare eum Cæſaris, & Triumvirorum tempore, vixiſſe ſuſpicamur. Nec Grammaticis minùs jucundus Santræ labor fuit de verborum antiquitate, Feſto celebratus in *Nuncupata pecunia*, & in *Recinium*; item Nonio in *Septemfariam*, & in *Genialis*. Etiam *Santra Nunciis Bacchis* citatur ab eodem in *Bacchari*, & in *Expergo*. Meminere etiam Santræ Chariſius lib. I. & Scaurus in Orthographia.

SEPTIMIUS inter eos fuit, qui Alexandri Severi vitam retulerunt; teſte Lampridio, qui ſub Diocletiano vixit. Ut Septimius, nec Alexandro Mammeæ antiquior, nec Diocletiano junior eſſe poſſit. De eo ſic, quem dixi, Lampridius in Alexandro Severo: *Addit Septimius, qui vitam ejus non mediocriter exſecutus eſt, tanti ſtomachi Alexandrum fuiſſe in eos judices, qui furtorum famâ laboraſſent, etiamſi damnati non eſſent; ut, ſi eos caſu aliquo videret, commotione animi choleram evomeret.* Eâdem in vitâ meminit illius his verbis: *Contrà autem, & Septimius, & Acholius, & Encolpius, vitæ ſcriptores, cæterique, de hoc talia prædicaverunt.* Alius ab hoc eſt Q. Septimius, qui Dictyos Cretenſis lib. VI de bello Trojano dicitur tranſtuliſſe. De eo judicium noſtrum poſtea, inter ſcriptores præteritos, adferemus.

SERVATIUS ÆDICELLUS Agrippinas vitam S. Willebrordi carmine heroico panxit; ut auctor eſt Joannes Lelandus. Non dubito, quin priorum veſtigiis inſtiterit. Sed de eo meliùs, qui viderint, judicabunt.

SIMON TORNAQUITIUS Florentinus, monachus Ord. B. Auguſtini, præter ſermones Quadrageſimæ, (quos doctrinâ eſſe refertos,

fertos, Michaëlis Pociantii judicium est in catalogo scriptorum Florentinorum) etiam vitæ S. Monicæ, matris B. Augustini, in literas retulit. Collecta est ea ex Augustini ipsius Confessionum libb. Verùm postea fœtui huic in decimo operum B. Augustini tomo, sed absque nomine parentis, locus est attributus. Sermones Tornaquitii, unà cum memoratâ Monicæ vita, Florentiæ adservantur MSSi in S. Spiritus bibliotheca, Possevino teste.

C. JULIUS SOLINUS GRAMMATICUS (professionis id nomen in vett. libb. apponitur) librum edidit ex variis scriptoribus, Plinio imprimis (unde aliquando verba etiam haurit) collectum: quem cum prius *Collectanea rerum memorabilium* vocasset, postea *Polyhistorem* inscribere maluit. Apud Priscianum lib. I. conjunctim legitur *Collectaneorum vel polyhistoris* titulus. Libro II, V, & XVIII pro eo dicit *Solinus in Memorabilibus*. Imò & semel eum in *Admirabilibus* citat. Nisi, ut puto, *Memorabilibus* legendũ. Sanè etiam in aliquot libris Solini MSis inscriptio est *Collectanea rerũ memorabilium*. Quæ primæ editionis ἐπιγραφὴ fuit, pro qua postea hanc auctor reposuit: *C. Iulii Solini polyhistor ab ipso editus, ac recognitus*. Utcumque autem ferè Plinium exscribit, quandoque tamen non alios modo, sed etiam ab eo discedit. Ut cùm ait, apud Ægyptios annum fuisse quatuor mensium. Nam Plinius terminatum dicit lunæ senio. Vide eum lib. VII. cap. XLVIII. Non pauca verò selegit judicio non ita magno: unde *levissimum scriptorem* vocari video à Scaligero in

a *Pag.* 126 Eusebianis Animadversionibus *a*. Non dedignati tamen eum le-
b *In* 2 *G.* ctione, & mentione suâ, è Grammaticis, Servius *b*, & Priscianus *c*;
c *In* 6. è SS. Patribus, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus: uti & auctor vitæ S. Rumoldi. Sed ea ante annos vix amplius quàm quingentos scripta. Jacobus Philippus Bergomensis in Chronicis, quæ Supplementum supplementi inscripsit, ait eum floruisse Augusti temporibus: eique suum opus dicâsse. Nempe *Augusto* legit pro eo, quod in vulgatis, nunc *Antio*, nunc *Advento* legitur: unde Delrio, vel *Avito*, vel *Antio* legendum conjectabat. Verisimile est unam epistolam Adventio, alteram Auctio, vel Avito fuisse inscriptam. Cæterùm Augusto legi non posse, argumento est, quòd Vespasiani ipse meminerit Solinus; unde eum, aut Vespasiani ætate, aut paullò pòst vixisse, colligit Gesnerus Tom. IV suæ bibliothecæ. Quia verò tam multa ex Plinio exscribit, ut etiam Pliniana simia dici meruerit; Plinii eum ætate vixisse, ac propterea ejus, per quem magnopere profecisset, nusquam meminisse, Joannis Camertis, & aliorum, suspicio est. Atq;

hoc eo quoque firmatum eunt, quia Solinus ipse dicat in præfatione operis, se hausisse sua de scriptoribus *receptissimis*. Sed validius argumentum hoc foret, si *recentissimis* dixisset. Nam hodie quoque, quo minùs Plinius receptissimus dicatur, nihil impedit. Nec video, quid ultrà pro se adducere Genebrardus possit, qui ad Trajani eum tempora refert in Chronicis suis; quo loco de Euaristo, & Jacobo agit: atque idem facit Gualterius in Tabb. Chronographicis a. Sanè si ex stylo judicium fieri debet, sesquiseculo, & ampliùs, post Plinium vixisse dixerim. Nec juniorem esse posse, ostendunt, quæ de eo disserit Salmasius prolegomenis in Solinum. Imò Erasmus cùm in Ciceroniano eum Floro & Eutropio subjungit, utroq; etiam juniorem credidisse videtur. Scaliger præfatione in opus de Emendatione temporũ subjungit Macrobio, ac utrumq; appellat infimæ antiquitatis scriptorem. Ut Macrobio juniorem censuerit. Quod falsum est, si Macrobius ejus meminerit, ut scribit M. Antonius Delrio præfatione in Solinum, quæ est ad Cardinalem Granvellam. Et eum secuti idem aliquando sensimus. Sed omnino errat Delrio. Nusquam enim Solini meminit Macrobius. Multo tamen Macrobio junior esse nequit, si ejus B. Hieronymus meminit. Nam Macrobius Theodosii M. temporibus vixit: Ac sub eodem Theodosio, ac imprimis filiis ejus Honorio, Arcadioq; claruit Hieronymus. Imò Macrobius quædam habet, quæ non dubium, quin ex Solino exscripserit. Nempe illa de annorum divisione & diebus intercalaribus. Quemadmodum & Priscianus sive alii Dionysii περιηγητοῦ interpres, clausulas carminum Solino debet. Exscripsit & quædam Ammianus Marcellinus. Scripsit etiam Ponticon, sive de ponto carmen: cujus solùm vigintiduo primi versus supersunt. Eos habes inter epigrammata, & poëmatia vetera Parisiis edita. Emendatiùs verò leguntur apud Salmasium prolegomenis in Solinum. Idem Salmasius rectè monet, potius Πόντια, quam Ποντικα inscribi debuisse, quia à ponto pro mari est πόντιος h.e. πελάγιος seu marinus. At à regione Ponto Ponticus dicitur. Ac Solino propositum describere animalia maris, ut Ovidio in Halieuticis. Barthius Adversar. lib. XLIV, cap. III. censet hunc esse primum Solini conatum, nec librum ab eo perscriptum esse. Sunt qui Solinũ Græcum fuisse arbitrentur. Quos falli liquet, satis ex Polyhistoris cap. II, XVI, XXXVI, XLVII, XLIII, LVII. Exstat hic scriptor, & MSus in publica bibliotheca Academiæ Cantabrigiensis, & eadem urbe in bibliotheca domus S. Petri, & Oxonii in Collegio S. Magdalenæ. Ante sexcentos annos à monacho carmine est versus heroico, quod carmen superest.

a Pag. 171

STATIUS SEBOSUS videtur commentarium reliquisse de terris longinquis, earumque miraculis. Solinus cap. LV: *Aquæ etiam gignunt miracula non minora. Anguillas ad tricenos pedes longas educat Ganges: quem Statius Sebosus inter præcipua miracula ait vermibus abundare, cæruleis nomine, & colore. Hi bina habent brachia, longitudinis cubitorum non minùs senûm; adeò robustis viribus, ut elephantos ad potum ventitantes mordicus comprehensâ ipsorum manu rapiant in profundum.* Et cap. LX: *Vltra Gorgonas Hesperidum insulæ, sicut Sebosus affirmat, dierum quadraginta navigatione in intimos maris sinus recesserunt.*

STATIUS VALENS, ut Alexandro Severo junior, ita Diocletiano antiquior est. Sed exactè, quando vixerit, non satis liquet. Meminit ejus Lampridius in vita Alexandri Severi. *Neque*, inquit, *in vitâ ejus id exposuit Fabius Marcellinus, neque Aurelius Verus, neque Statius Valens, qui omnem ejus vitam in literas miserunt.*

STEPHANUS CREMONENSIS explicuit vitam S. Ubaldi, episcopi Eugubini, & confessoris. Fortasse eadem est, quæ apud Surium, sed stylo mutato, legitur Tom. VII a. d. XVI Maji.

STEPHANUS presbyter Anglus, fusè consignavit vitam S. Wilfridi. Quæ verò ab eo verbose tradita sunt, compendio constrinxit Guilielmus Malmesburiensis.

SULPITIUS ALEXANDER compluribus libris Francorum historiam descripsit. Ponam de eo, & ex eo, verba Gregorii Turonensis lib. II Hist. Francorum: *De Francorum verò regibus, quis fuerit primus, à multis ignoratur. Nam cùm multa de eis Sulpitii Alexandri narret historia; non tamen regem primum eorum ullatenus nominat: sed duces eos habuisse, dicit: quæ tamen de eisdem referat, memorare videtur. Nam cùm dicit, Maximum intra Aquilejam, amissâ spe imperii quasi amentem residere, adjungit: Eo tempore Genobaldo, Marcomere, & Sunnone ducibus, Franci in Germaniam prorupere, ac pluribus mortalium limite inrupto cæsis, fertiles maximè pagos depopulati, Agrippinensi etiam Coloniæ metum incussere. Quod ubi Treveros perlatum est, Nanninus, & Quintinus, militares magistri, quibus infantiam filii, & defensionem Galliæ, Maximus commiserat; collecto exercitu, apud Agrippinam convenere. Sed onusti prædâ hostes provinciarum opima depopulati, Rhenum transiere, pluribus suorum in Romano relictis solo, ad repetendam depopulationem paratis, cum quibus congressus Romanis accommodus fuit, multis Francorũ apud Carbonariam ferro peremptis. Cumque consultaretur de successu, an in Franciam transire deberent; Nanninus abnuit, quia non imparatos, & in locis suis indubiè fortiores futuros, sciebat. Quod cùm Quintino, & reliquis viris militaribus, displicuisset;*

,,*set; Nannino Mogontiacum reverso, Quintinus cum exercitu circa Nivisium ,,castellum Rhenum transgressus, secundis à fluvio castris, casas habitatoribus ,,vacuas, atque ingentes vicos destitutos, offendit. Franci enim, simulato me-,,tu, se in remotiores saltus receperant, concædibus per extrema sylvarum pro-,,curatis. Itaque universis domibus exustis, in quas sævire stoliditas ignava ,,victoriæ consummationem reponebat, noctem sollicitam milites sub armorum ,,onere duxerant. Ac primo diluculo, Quintino prœlii duce, ingressi saltus, in ,,medium ferè diem implicantes se erroribus viarum, toto pervagati sunt: tan-,,dem cùm ingentibus septis omnia à solido clausa offendissent, in palustres ,,campos, qui sylvis jungebantur, prorupere: molientibus, hostium rari appa-,,ruere · qui conjunctis arborum truncis, vel concædibus superstantes, velutè ,,fastigiis turrium, sagittas, tormentorum ritu, effudere, inlitas herbarum ,,venenis, ut summæ cutis, neque letalibus inflicta locis vulnera, haut dubiæ ,,mortes sequerentur. Dehinc majori multitudine hostium circumfusus exerci-,,tus in aperta camporum, quæ libera Franci reliquerant, avidè effusus est: ac ,,primi equites voraginibus immersi, permixtis hominum jumentorumq; cor-,,poribus, ruinâ invicem suorum oppressi sunt. Pedites etiam, quos nulla onera ,,equorum calcaverant, implicati limo, ægre explicantes gressum, rursus se, qui ,,paullò antè vix emerserant, sylvis trepidantes occuluerunt. Perturbatis ergo ,,ordinibus cæsæ legionis, Heraclio Iovinianorū tribuno, ac penè omnibus, qui ,,militibus præerant, extinctis, paucis effugium tutū nox, & latibula sylvarum, ,,præstitere.* Hæc in tertio Historiæ libro narravit. In quarto verò libro, cùm ,,de interfectione Victoris, filio Maximi tyranni, narraret, ait: *Eo tempore Ca-,,rietto, & Syrus, in locum Nanneni subrogati, in Germania cum exercitu op-,,posito Francis diversabantur.* Et post pauca, cùm Franci de Germania prædas tulissent, adjecit: *Nihil Arbogastis differre volens, commonet Cæsarem, pœ-,,nas debitas à Francis exigendas; nisi universa, quæ superiori anno, cæsis le-,,gionibus, diripuerant, confestim restituerent; auctoresque belli traderent, in ,,quos violatæ pacis perfidiam puniretur.* Hæc acta, cùm duces essent, retulit: & deinceps, ait, *Post dies pauculos, Marcomere & Sunnone, Francorum rega-,,libus, transacto cursim colloquio, impetratisque ex more obsidibus, ad hye-,,mandum Treveros concessit.* Cùm autem eos regales vocet, nescimus; utrùm reges fuerint, an vices tenuerint regum. Idem tamen scriptor, cùm necessitates Valentiniani Augusti commemorat, hæc adjungit: *Dum diversa in Orien-,,te per Thracias geruntur, in Gallia status publicus perturbatur. Clauso apud ,,Viennam palatii ædibus principe Valentiniano, & penè infra privati mo-,,dum redacto; militaris rei cura Francis satellitibus tradita; civilia quoque ,,officia transgressa in conjurationem Arbogastis; nullusque ex omnibus sacra-,,mentis militiæ obstrictis reperiebatur, qui familiari principis sermoni, aut*

jussis, obsequi auderet. Dehinc refert, quòd codē anno Arbogastes, Sunnonem, & Marcomerem, subregulos Gallorum gentilibus odiū insectans, Agrippinā, ,,rigente maximè hyeme, petiit; ratus tutò omnes Franciæ recessus penetrandos, urendosque, cùm decussis foliis nudæ atque arentes sylvæ insidiantes oc- ,,culere non possent. Collecto ergo exercitu, transgressus Rhenum, Bricteros, ,,ripæ proximos, pagum Aëtiam, quem Chamavi incolunt, depopulatus est, ,,nullo unquam occursante; nisi quòd pauci ex Ampsivariis, & Chattis, Marcomere duce, in ulterioribus collium jugis apparuere. Iterum hic relictis tam ducibus, quàm regalibus, apertè Francos regem habere designat: hujusque ,,nomen prætermittens, ait: Dehinc Eugenius tyrannus, suscepto obsidionali ,,procinctu, Rheni limitem petit, ut cùm Alamannorum, & Francorum regibus ,,vetustis fœderibus ex more initis, immensum eâ tempestate exercitum gen- ,,tibus feris ostentaret. Hæc suprà scriptus historiographus de Francis disseruit.

SYMMACHUS scripsit historiarum libros, ex quorum quinto Jornandes in Geticis *a* luculentum adfert fragmentum de Maximini imp. è gente Gothica nati mirâ fortitudine, & quâ ratione pervenerit ad imperium. Utrùm autem Symmachus iste sit, qui præfectus Urbis, & consul, Theodosii temporibus fuit, ac cujus habemus X epistolarum libros: vel an Symmachi patris, qui ad instar Varronis in Hebdomadum libris epigrammata condidit in præstantes sui seculi viros, ut ex ejus ad filium epistola *b*, & responso filii cognoscimus: an vero alius ab utroque sit, dicere non possum: sed magis eo inclinat animus, ut diversum censeam.

a Cap. 15.

b Lib. 1. epist 2, & 3.

T.

TEO, (nisi is THEO, vel THEON potiùs dictus) monachus, opus reliquit de S. Othmari virtutibus, & miraculis: quod superest MSum apud Helvetios in bibliotheca S. Othmari.

THEOBALDUS episcopus posteritati notus est vitâ Guilielmi confessoris, Comitis Pictavorum, & eremitæ; qui anno obiit CIↃCLVI. Habes apud Surium T. I. a. d. X Febr.

THEOBALDUS monachus ad Sigebertum, Lerinensem præpositum, scripsit vitam S. Gummari confessoris; qui claruit in aula Pipini regis. Eam Surius Historiæ suæ sanctorum inseruit T. V. Oct. XI. MSa superest in rubra valle juxta Bruxellam. Meminit & Baronius ad an. IↃCCLXXV. Sed de ætate Theobaldi nihil addit.

THEODORICUS, Cassinensis monachus, auctor hymni in S. Maurū abbatē, teste Arnoldo Wion, etiam celebratur vitâ S. Firmini, primi Ambianensis in Galliis episcopi; qui temporibus Diocletiani martyrio decessit VII Kal. Oct. THEO-

THEODERICUS *archiepiscopus Trevirensis* fuit an. cIↄccccxc, ac præter librū de laudibus B. Virginis Mariæ, etiam vitam conscripsit S. Lindrudis: ut quidem legitur in epitome Gesneriana Simleri. Sed nō dubito, quin peccatum hac parte sit. Nam ab anno cIↄccccxlix, usque ad an. cIↄIↄv, archiepiscopatum Trevirensem obtinuit Ioannes Marchio Badensis. Quare, quis iste Theodericus sit, aut quando vixerit, dicere non possum. Scio, Theodericum quendam circa annum cIↄc abbatem fuisse monasterii S. Trudonis, ac vitam scripsisse S. Landradæ. Penè est, ut eum signari arbitrer; ut non modò error sit in auctore, sed etiam sanctæ ipsius nomine. Sanè, quæ sit illa S. Lindrudis, necdum reperio. At de S. Landrada, nulli ignotum puto.

Aliquantò postquam ista jam literis commisissem, ecce incido in annales Episcoporum Trevirensium conscriptos à Mersæo Minorita. Ibi lego, Henrico, qui archiepiscopus Trevirensis factus est anno Iↄcccclxv, successisse Theodericum, antea præpositum Ecclesiæ Moguntinæ: decessisse autem Theodericum anno Iↄcccclxx. Esseque hunc illum ipsum, à quo exarata est vita S. Lutrudis. Ita enim appellat, atque addit, sacram hanc virginem requiescere Corbejæ. Quæ si ita sunt (& sanè in rebus Trevirensibus, non est cur temere fidem ei detrahamus, cùm illas ex professo tractaverit) totis quingentis annis, & ampliùs, in Theoderici ejus ætate, aberravit Simlerus: uti &, qui eum hâc in re sequitur, Antonius Possevinus in Apparatu Sacro.

THEOPHILUS, SERGIUS, & HYGINUS, æquales S. Macarii Romani, vitam ejus scripsere: quæ extat in vitis SS. PP. Ætas Macarii Romani parùm explorata est: ac proinde & trium istorum, quos Macarii vitam in literas misisse dicebam. Imò multa commentariolum istum planè reddunt suspectum: quæ sponte se ingerent ei, qui sine præjudicio eam, seu historiam, seu fabellam, legere volet. Sanè incerta esse acta hæc, Baronius quoque fatetur; etsi, quæ offenderent, præteriret. Nempe in re aperta non putavit verbis ullis esse opus.

THOMAS GRAIUS, testante Briano Twyno lib. III *a* de antiquit. Acad. Oxon. auctor est Chronici, quod inscribitur *Scala mundi*. Id opus cùm hactenus non viderim, dicere haut possim, idémne, an aliud sit, ac *Scala chronici*: cujus auctor, sed falsò, creditus est Lelando Otterburnus Minorita: ut dicebam lib. II cap. LVI. Ubi & conjectabam, fortasse non dici *Scalachronicon*, sed *Scotochronicon*. Sed, ut dixi, de opere necdum viso, nihil certi possum adferre.

a pag. 177

THOMAS WINCHECUMBUS, Anglus, Wigorniensis, monachus Eueshamensis ordinis S. Benedicti, cœnobii sui Chronicon posteris reliquit: ut Guilielmus Botonerus in Antiquitatibus Anglicis, atque ex eo Lelandus refert.

TITUS AMPIUS (nisi veriùs *Tampius*, ut Fulvio Ursino placet) videtur historicum quid prodidisse. Suetonius lib. I cap. LXXVII: *Nec minoris impotentiæ voces propalam edebat, ut T. Ampius scribit: nihil esse Rempublicam, appellationem modò sine corpore ac specie*; (Casaub. *ac re*) *Syllam nescisse literas, qui Dictaturam deposuerit: debere homines consideratiùs jam loqui secum, ac pro legibus habere, quæ dicat.* Julii Cæsaris æqualem fuisse, suspicor.

TITUS LIVIUS DE FRUNOLISIIS (fictum nomen videtur) reliquit vitam invictissimi Anglorum Franciæque Regis Henrici V. MSus exstat Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti.

V.

VALERIUS MARCELLUS, sive potiùs *Marcellinus*, prout in vett. membranis legitur, fuit inter historiæ Augustæ scriptores; ut indicant hæc verba Capitolini in Maximo, & Balbino: *Placet aliqua dicere de moribus, atque genere; non eo modo, quo Iunius Cordus est prosecutus omnia; sed illo, quo Suetonius Tranquillus, & Valerius Marcellinus.*

UBERTINUS PUSCULUS scripsit de excidio Constantinopolis. Citat Cuspinianus in imperatoribus suis.

VEDASTINI MONACHI, pro diversis temporibus, variè auxere vitam S. Vedasti ab Alcuino scriptam: ac imprimis addiderunt exempla Dei vindicis adversus eos, qui in bona, aut jura monasterii Vedastini, sacrilegè involassent.

VENONIUS à plerisque *Vennonius*, sed perperàm, vocatur. Est enim id nomen è *Venox* factum; quomodo ab indagandis aquarum venis C. Plautius est dictus, Fontino teste. Venonius hic celebratur à Tullio lib. XII ad Att. *At molestè fero, Venonii historiam me non habere.* Exilem fuisse, ostendit iste Ciceronis locus in primo de Legibus: *Si ad Fabium, aut ad eum, qui tibi semper in ore est, Catonem, aut ad Pisonem, aut ad Fannium, aut ad Venonium venias: quid tam exile, quàm isti omnes?* Dionysius Halicarn. lib. IV Antiq. cùm Fabii, & Catonis de tribubus sententiam attulisset; refert etiam, quid senserit Οὐενώνι@- a, atque eum ἀξιοπιστότερον b esse dicit. Quid de Romuli, & Remi ortu, idem Venonius prodiderit, refert scriptor de Origine gentis Romanæ. Apud Tullium pro Corn Balbo mentio est Venonii Vindicii:

a *Venonius.*
b *Fide digniorem.*

dicii: Verrinâ v autem Sexti Venonii. Video esse, qui historicum signari censeat. Quod si est, Ciceroni fuerit æqualis. Sed, puto, est historicus is Tullio antiquior.

VIBIUS SEQUESTER, ut poëtæ meliùs intelligantur, scripsit ad Virgilianum, filium suum, libellum de fluminibus, fontibus, lacubus, montibus, nemoribus, & gentibus: quorum omnium nomina secundùm literarum seriem digessit. Eum libellum primus Romæ Mazochius, exinde Venetiis excudit Aldus: sed emendatiùs postea, ex MSSorum codicum fide, edidit eundem Jos. Simlerus. Hujus Vibii Sequestri in antiqua inscriptione mentionem fieri, apud Glandorpium *a* lego. Sed locus mihi nondum in inscriptionibus, quòd meminerim, occurrit. De Æthici historiis de Græco Latinè redditis à B. Hieronymo: planè nugæ sunt, cùm Viri eruditissimi, qui legerunt, (necdum prodiere in lucem) planè indignas censeant Hieronymo, atque in iis etiam testis ipse advocetur Æthicus.

a *In Onomast. Rom.*

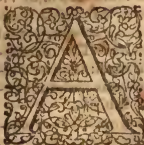
ULRICUS DE URIMARIA, Germanus, monachus Augustinianus, de origine sui ordinis opus condidisse dicitur à Philippo Bergomate, & exinde à Possevino. De quo, uti de aliis multis, plura dicerem, nisi hactenus effugisset manus meas.

WALTERUS Abbas cognitus est posteris vitâ B. Vindiciani, episcopi Atrebatensis: qui S. Lamberti æqualis fuit, ac S. Eligium vidit senem, & circa annum obiit IↃCXCV. Exstat ea vita MSa in monte S. Eligii; ubi & Vindiciani est sepultura. In lucem verò edidit Haræus in epitome de vitis sanctorum a. d. XI Mart.

WINDIGNOTUS Anglus, historiam Saxonum consignavit: ut Balæus reperit in Guilielmi Hormanni, vicarii Hetonensis præpositi, bibliotheca. Ambigit Balæus, an non idem hic sit, ac Windichinus Saxo. Sed jure alium esse, arbitratur Pitseus.

DE

DE ANONYMIS ÆTATIS INCERTÆ.

T QUE eorum, quos proximè recensuimus, nomen quidem compertum habemus: at ætatem non item. Sunt verò alii quoque, quorum nec promere nomen possimus, nec ætatem. Ut in universum quatuor sint historicorum classes. Quorundam enim & nomen scimus, & ætatem: quorundam ætatem, haut nomen: quorundam nomen, non ætatem: quorundam nec nomen, nec ætatem. Ex quibus postremi deinceps explicandi sunt nobis. In iis ne nullus sit ordo, in argumento, quod tractarunt, literarum series observabitur.

Agmen ducat antiquus auctor Chronici de monasterio *Abentonensi*, seu Aventonensi, quod & Abonense, seu Avonense, nominatur. Est autem Albone seu Avone, prout Ptolomæus vocat, (*Avington* vulgo dicitur) vicus exiguus Glocestriæ juxta flumen Sabrinam. Anonymus ille imprimis sequitur Gualterum Hemingforde, Canonicum Gisbornensem: ut observat is, qui præfatur in Matthæum Westmonasteriensem. Aliqua ex eo adfert quoque Brianus Twynus lib. I I *a* de antiquitate Academiæ Oxoniensis.

a *Pag.* 142

Alius in literas retulit vitam *B. Aleidis* Scarenbekæ, virginis sacræ in camera B. Mariæ apud Bruxellam, quæ vitâ excessit. an. CIↃCCL. Ea vita MSa invenitur in monasterio Rubræ vallis apud Bruxellam: ut in Chronico Cisterciensi Miræi *b* lego.

b *Pag.* 259

Incertus quidam *Alexandri M.* vitam exaravit: sed prodigiosis plenam mendaciis. Nec nuperum esse fœtum, indicat, quòd etiam ante quatuor secula ejus meminerit Silvester Gyraldus. Manuscriptum se habere, ait Barthius Adversariorum lib. I I cap. x: uti & ante eum Franc. Juretus, notis in Symmachi lib. x epist. LIV. qui auctorem appellat Æsopum, ac interpretem ejus Julium Valerium. Sed & auctoris, & interpretis nomen fictitium est. Nec dubium,

quin

quin monachus quispiam Latinè, ut potuit, scripserit. Videndum, idemne, an alius sit liber, qui inscribitur *Alexandrides*, estque de gestis Alexandri Magni. Cujus MSum exemplar est in bibliotheca publica Academiæ Cantabrigiensis exaratum anno CIƆCCCLXIII, IV Octobr. ut est apud Thomam Jamesium. Præfatio ejus incipit hoc pacto, *Moris est usitati*, &c.

Auctor Latinus vel interpres libri de vita Apollonii Tyrii editus est ab amplissimo clarissimoque Marco Velsero: ac MSus quoque exstat in bibliotheca Rauracorum. Eum non multo post Cassiodorum vixisse, suspicio est Barthii Adversariorum lib. XIV cap. IX. quo ipso opere non pauca ejusce scriptoris, partim corrigit, partim illustrat. Multa sanè habet vestigia antiqui moris Romani. *Dulcem & eruditum scriptorem*, vocat idem Barthius lib. LVIII cap. I. Nec alienus est ab eorum opinione, quibus videtur vitæ hujus auctor, vel interpres SYMPOSIUS, centum ænigmatum conditor, ex quibus ænigmatis sapientum suorum doctrinam efformavit Apollonianæ vitæ scriptor. Anno CIƆIƆ Constantinus quispiam Græcè eum transtulit versibus politicis: ut clarissimo, & nobis amicissimo, Joanni Meursio monitum. Imò & Gotfridus Viterbiensis in Pantheo suo Latinis eum versibus qualibus-qualibus conclusit.

Anonymus condidit historiam *Aquitanicam*: cujus fragmentum ex scheda pervetusta exstat in corpore historiæ Francicæ ex bibliotheca Petri Pithœi in Germania edito *a*. Orditur ab obitu Hugonis Capeti: ac desinit in morte Philippi Pulchri, quæ incidit in annum CIƆCVIII, atque eclipsi, quæ biennio pòst contigit.

a Francofurti an. 1596.

Anonymus reliquit *Augustense Chronicon*: ex quo Matthæus Marescalcus de Bappenheim, J. U. D. & canonicus Augustanus, excerptum dedit ab anno IƆCCCCLXXIII usque ad annum CIƆCIV. Exhibuit Freherus in Scriptoribus Germanicis à se editis.

Idem Matthæus Mareschallus ex incerto scriptore *Australis Chronici* antiqui, excerptum exhibuit ab anno Dom. IƆCCCLII usque ad annum CIƆCCCXXVI. Repræsentat similiter Freherus in scriptoribus veteribus rerum Germanicarum. Atque accedit ibidem ejusdem historiæ Australis pars plenior de gestis sub Rudolpho Habspurgensi, Adolpho Nassovio, & Alberto Austriaco: nempe ab anno CIƆCCLXXVI, usque ad annum CIƆCCCIII.

Alius, jussu Folcardi, abbatis Blandiniensis, signavit vitam *S. Bertulphi*

tulphi Confessoris, quæ est apud Surium a. d. v Febr. Bertulphus is obiit circa annum IↃCLXXX. Corpus ejus Renticâ Bononiam Galliæ, inde Harlebecam, tandem Blandinium (id Gandavi est monasterium S. Petri) translatum fuit: quod anno contigit IↃCCCCLV: ut cognoscere est ex historia Gerardi Broniensis, & Jo. Molani Natalibus in S. Gudualo. Cæterùm in ejus thecam etiam S. Amalbergæ, & aliorum sanctorum reliquiæ translatæ fuerunt, tempore Alexandri PP. & Philippi Francorum regis anno Christi cIↃLXXIII: quemadmodum in vita Bertulphi capite ultimo refertur.

Anonymus antiquus, natione Britannus, monachus cœnobii *de Briton* seu Bruton, hujusce monasterii sui annales reliquit: qui sic incipiunt, *Wilhelmus Conquæstor, dux Normanniæ, venit in Angliam*, &c.
a Pag. 183 Eorum testimonio se tuetur Brianus Twynus lib. III *a* de antiquit. Acad. Oxon.

Anonymus Anglus, monachus Benedictinus in cœnobio Dunelmensi, *chronica* posteritati reliquit: quorum Pitseus meminit opere de scriptoribus Britannicis.

Incerti nominis monachus *Cluniacensis* opusculo quodam enarrat, quâ occasione, & à quibus, caput *S. Clementis* papæ, & martyris, Constantinopoli translatum sit Cluniacum. Hujus libelli posterior pars refertur verbis ipsis DALMATII DE SERCIACO, viri nobilis & literati; qui cum Pontio de Busseria Clementis hoc caput furto abstulerat, &, uti voverat cum socio, Cluniacensi obtulerat Ecclesiæ. Quod factum anno cIↃCCVI, temporibus Innocentii Papæ, & Philippi Francorum regis. Tractatus autem, quem dixi, editus fuit à Rostango, Cluniacensi monacho; atque ex MSo expressus legitur in bibliotheca Cluniacensi Martini Marriragain.

Nec prætereundus nobis auctor *Francorum* annalium, ex quibus Canisius Tom. III Antiq. Lect. luculentum annorum LII fragmentum exhibet. Incipit illud ab anno IↃCCXLI: definit autem in anno IↃCCXCIII. Multa ex hoc scriptore restitui possunt in Rheginone, qui eum, mutato aliquantum stylo, exscribere solet. Verba Rheginonis de eo sunt hujusmodi ad an. IↃCCCXIV: *Hæc, quæ suprà expressa sunt, in quodam libello reperi, plebejo, & rusticano sermone composita: quæ ex parte ad Latinam regulam correxi; quædam etiam addidi, quæ ex narratione seniorum audivi.*

Ignotus etiam est Annalium Francicorum conditor: unde Pythœus pusillum fragmentum, quod codici legis Salicæ subjunctum invenerat, antiquis annalium scriptoribus, quos primus edidit, subjunxit.

Item

Item alius est, unde luculentum fragmentum, nempe ab anno IↃCCVII, usque ad annum IↃCCXC, ex perantiquo codice Nazariano Marquardus Freherus edidit, in corpore veteris ac synceræ historiæ Francicæ.

Est & alius perantiquus auctor operis, quod inscribitur, *Gesta Regum Francorum epitomata:* atque exstat in eodem Corpore historiæ Francicæ, quod curâ Marquardi Freheri prodiisse, diximus. Concinnata sunt gesta hæc, tum ex Gregorio Turonensi; tum ex anonymo illo vetusto; unde & consarcinator operis, quod Aimoini nomine à potiori parte nuncupatur, ad verbum ea exscripsit, quæ lib. IV à cap. XLI usque ad caput LII, leguntur.

Quando ætatem egerit scriptor vitæ *S. Furſei*, non tam clarum est, atque ipsa Fursæi ætas: quam verba illa in ea vita indicant: *A Francorum rege Clodoveo, & Patritio Erchenaldo, honorificè susceptus, monasterium in loco, quem nuncupant Latiniacum, construxit.* At Clodoveus Francis imperare cœpit anno Ch. CCCCLXXXV. ac rexit annis XXX. Verba ea Fursei leguntur apud Surium a. d. XVI Jan. Videtur auctor fuisse par Furseo, vel sanè suppar. Saltem antiquum esse, docet, quòd ejus vitæ meminit, imò ad verbum multa exinde exscribit, Beda Ecclesiasticæ Anglorum historiæ lib. III cap. XIX.

Auctor de vita *Guilielmi Conquæstoris* primùm cum Thoma Walsingam, & aliis Anglicarum, Normannicarum, & Hibernicarum rerum scriptoribus, publicatus fuit à Guilielmo Camdeno; qui & ejus operis parentem esse suspicatur Guilielmum Pictavensem, Luxoviorum Archidiaconum.

Scriptor vitæ *B. Landelini*, abbatis Crispiniensis, quæ apud Surium exstat a. d. XV Jun. satis est antiquus; cùm ejus ante annos penè sexcentos meminerit Baldericus in Chronico Cameracensi lib. II cap. XXXVIII. Imò longè Balderico antiquior videtur. Nam ait in præfat. se *dicturum illa, quæ hominum veridicorum narratione comperit.* Quæ accipio, non de scriptis; sed sermone eorum, qui vel novissent Landelinum, vel saltem à parentibus, aut majoribus, ista accepissent. Quare videtur fuisse non ita multò post B. Landelinum. Is autem fuit temporibus Dagoberti, Francorum regis, ejusq; successoris, Clodovei II, cùm Romæ sederet Martinus: hoc est, circa annum IↃCL. Vide &, quæ infrà dicam de Philippo, abbate Bonæ Spei.

Anonymus de vita Ludovici, octavi ejus nominis Galliarum regis, qui pater S. Ludovici fuit, ex bibliotheca Petri Pythœi com-

à Franco furti VVecheli. an. 1596. pâret in corpore Historiæ Francicæ in Germania excusæ *a*.

Incertus auctor, sed, ut creditur, Silviniacensis cœnobii monachus, in literas misit vitam *S. Majoli*, abbatis Cluniacensis IV: ac præterea composuit IV libros de miraculis ejusdem Majoli. Habes in bibliotheca Cluniacensi.

Anonymus reliquit *Chronicon Manniæ*, quæ insula est inter Britanniam & Hiberniam: atque alio nomine Mona, vel Menavia nominatur. Videtur scriptum à monacho, vel monachis cœnobii in Runssin, quod præcipuum insulæ oppidum est. Ex antiquo illud codice edidit, & suæ descriptioni Britanniæ addidit Guilielmus Camdenus. Incipit ab an. cIↃXLVII: ac desinit in anno cIↃCCLXVI. Sed manu alia, ac recentiori, paucula ei sunt addita de anno cIↃCCLXX, & cIↃCCCXIII, & cIↃCCCXVI.

Anonymus transtulit ex Hebræo historiam *Matthiæ* Apostoli. Eam versionem in antiquissimis membranis reperit Wolphangus Lazius, atque unà cum Abdia Babylonio edidit in lucem Oporini opera anno cIↃIↃLI.

Anonymus memoriæ prodidit vitam *Maximiliani*, episcopi Laureacensis, Celenæ in Pannonia martyrio affecti temporibus Decii imp. & Xysti II papæ. Exstat ea vita in bibliotheca Formbacensi eleganter descripta: ex qua compluria se hausisse fatetur Gaspar Bruschius lib. I de Patavio Germanico. In bibliotheca etiam Tornacensi superesse, auctor est Molanus.

Nec magis nomen ejus compertum habemus, à quo consignata est vita S. Meinwerci, Paterbornensis episcopi; qui temporibus fuit Henrici Claudi; imò & consanguineus ejusdem, ac familiaris; ut ex ea vita satis liquet. Fortasse aliquis scriptorem eum Meinwerci æqualem credat. Sed recentiorem esse, ostendit, quòd cap. XLVIII referat, ut Rotho, successor Meinwerci episcopi, dedicârit Ecclesiam S. Galli an. Chr. cIↃXLIII. item quòd cap. LII mentionem faciat Imadi, qui ex sorore Meinwerci natus fuit, ac Rothoni in episcopatu successit. Denique quòd cap. LXXVI, expendens decreta Synodi Selingenstadiensis de jejunio quatuor temporum, obducat iis auctoritatem Gregorii VII, qui Romanus est factus episcopus anno cIↃLXXIII. *Vnus*, inquit, *Gregorius Papa ejusdem nominis* VII, *qui Hildebrandus monachus, ejusmodi varietatem, & confusionem, secundùm Apostolicæ normæ consuetudinem, reformare cupiens*, &c. Quare Gregorio hoc antiquior esse nequit,

Incertus scriptor condidit Chronicon *Montis-Sereni*, cœnobii in diœcesi

diœcesi Magdeburgensi. Quod incipit ab an. CIƆXXIV: ac desinit in CIƆXLV. Hujus MSum codicem habuit Marquardus Freherus: quem se Meibomio edendum dedisse, refert ipse in Directorio historicorum, quod scriptoribus rerum Germanicarum à se publicatis præmisit.

Nec vel nomen, vel ætatem ejus scimus, qui vitam signavit Beati *Morandi Confessoris*, monachi Cluniacensis, discipuli S. Hugonis abbatis Cluniacensis. Eam ex MSo cod. expressit Martinus Marrier in bibliotheca Cluniacensi.

Est & anonymus, monachus *Ochsenhausanus*; qui breviter constrinxerit vitam *Henrici à Zuifaltach*, Suevi; qui Prior in eodem fuit monasterio. Eam reperies apud Henricum Canisium Tomi IV parte secundâ.

Alius, natione Anglus, egit de bellis, & aliis rebus gestis regis Angliæ *Richardi* I. Adservatur MSus in collegio S. Magdalenæ.

Discipulus Eberhardi, archiepiscopi Salisburgensis, explicuit vitam *S. Ruoberti*, seu Rudberti, primi Salisburgensis episcopi, Bojariorum, ut vocant, Apostoli. Habes apud Canisium T. II Ant. Lect. & correctiùs auctiúsque T. VI.

Anonymi exstat historia *scholastica*, quæ, ut inscriptionis verba retineam, est *super novum testamentum cum additionibus atque incidentiis*. Excusa est, ut ibidem dicitur, *in Trajecto inferiore per magistros, Nicolaum de Ketelaer, & Gerardum de Leempt, anno* CIƆCCCCLXXIII. Estque de vita Christi, & Apostolorum: sed Scripturis adjiciuntur non pauca, quæ eas illustrent; imprimis siqua oboriatur difficultas. Invenire est, cùm alibi, tum in bibliotheca publica Amstelodamensi.

Auctor Chronici de gestis *Simonis Comitis* prodiit in lucem typis antiquis, nec expresso typographi nomine. Inscriptio est ejusmodi: *Præclara Francorum facinora, &c. non impigrè gesta ab illustrissimo principe, montisque Fortis comite.* Luculentum ex eo opere locum adducit N. Camuzatius Tricassinus, epistolâ eâ, quam Petri Sarnensis Historiæ Albigensium præmittit.

Dispiciendum quoque de ætate ejus, qui condidit Chronicon *Suarzachense*. Ejus MSum exemplar in bibliotheca fuit Marquardi Freheri.

Nec facile est promere ætatem, quâ vixerit auctor Chronicorum Monasterii *Vdalrici*, & *Afræ*, apud Augustam Vindelicorum. Quod Chronicon Henricus Stero locis aliquot interpolavit. Hujus pars ab anno CIƆCLII, usque ad annum CIƆCCLXV, comparet

 in ve-

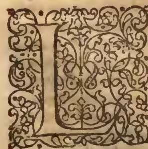
in veteribus rerum Germanicarum auctoribus à Frehero repræsentatis.

Anonymi martyrologium, quod & *Viola Sanctorum* inscribitur, typis in lucem prodiit anno CIↃCCCCXCIX. Exstat in publica Amstelodamensium bibliotheca. Sed non tanti est, ut de eo plura hîc dicamus. Idem judicium esto de multis aliis, quorum tum auctor, tum ætas incerta est: quæ idcirco præteriimus. Etsi nec ignorem, compluria superesse, quæ referre operæ pretium foret. Sed quæ ejusmodi sunt, ea commemorare non defugiam, cùm plus otii nactus ero: nec deerunt unquam horum amantes studiorum, qui & illa omnia, quæ me fugerint, suâ suppleant industriâ.

LIBRI TERTII PARS QUARTA, Quæ est de HISTORICIS prætermissis.

CAPUT I.

Historici prætermissi à nobis libro primo: hoc est, qui antecesserint tempora Severi imp. Ut sunt, Marcellus Marci filius de S S. Petri & Pauli certamine cum Simone mago. Papinius Statius Germanicorum, & Dacicorum auctor, juxta nonnullos. Sex. Iulius Frontinus de strategematis. Claudius Pollio de vita Musonii Bassi. Appulejus Milesiarum conditor, & fortè epitomes historicæ. Corvinus Clemens, seu Celer, de gestis Alexandri M. Eutychius Proculus Siccensis. Incertus de martyrio Felicis, Fortunati, & Achillei. Massus episcopus de martyrio Dionysii, Rustici, & Eleutherii.

Aboris hactenus insumti nondum pœnitet. Attamen animus jam fatigatus finem respicit, atque optat, ut lectorem, bonis multis oneratum votis, tandem liceat dimittere. Nec quicquam adeò ab eo revocat instituto, quàm metus iste, ne parùm aliis satisfaciam, qui ipsi mihi nondum satisfacio. Veteres enim schedas meas versanti; subinde etiam oculos, atque animum, alio, atque alio scriptore, pascenti; ecce plusculi se offerunt rei gestæ auctores, quibus in historia nostra de historicis, aliquis debeatur locus. Quare rectè me facturum puto, si eos etiam secundùm temporis ordinem digeram, ac quasi ad signa

sua re-

ſua revocem. Si enim comitari priores haut potuerunt;at ſaltem nihil impedit,quo minùs bonis eos avibus conſequantur. Nempe illorum imitentur exemplum,qui,exercitu Urbe egreſſo,nomina demũ militiæ dederint; aut morbo,aliâve ſonticâ de cauſsâ,domi fuerint detenti. Quales, non cum aliis quidem,attamen ſimul ac poſſunt,læti ſeſe in viam dant:nec itinere eo ceſſant,priuſquam,ut animis,ita iiſdem etiam caſtris jungantur. Quiſquis igitur memoratos antè hiſtoriæ ſcriptores conſiderare mecum dignatus es; ſi adhuc non diſplicui,etiam reſiduam operis partem,& quaſi mantiſam,benignis adſpicere oculis grave,quæſo,ne duxeris.

Primus prodeat MARCELLUS MARCI FIL. qui claruiſſe dicitur temporibus Neronis,&deinceps.De eo ſic Sigebertus initio operis de ſcriptoribus illuſtribus: *Marcellus,Marci præfecti urbis Romæ filius,ex diſcipulo Simonis magni,diſcipulus B.Petri Apoſtoli, conflictum Apoſtolorum,Petri & Pauli,cum Simone mago,cui aſſiduus interfuit,rogatu Chriſtianorum,qui non interfuerant,fideliter conſcripſit,& Eccleſiis Dei prope,vel procul poſitis,legendum conceſſit.Ad ſanctos,Nereum,& Achilleum,pro Chriſto in Pontiana inſula relegatos,ſcripſit de mirificis actibus B.Petri,& Pauli, & de magicis artibus Simonis Magi. Scripſit de obitu ſanctæ Petronellæ virginis,filiæ B.Petri Apoſtoli. Scripſit de paſſione S.Feliculæ virginis,& martyris. Scripſit de paſſione S. Nicomedis, presbyteri Martyris.* Sed commentitiis ſcriptis impoſitum fuit Sigeberto: etſi hac parte eum ſequi non dubitârit Tritthemius.

PAPINIUS STATIUS (Statio enim cognomen ei,non Papinio, contrà quàm multi putant, qui Statium Papinium vocant) Domitiani ævo longè lateq; radios ſui nominis ſpargebat. Præter ea, quæ ſuperſunt, Germanica, ac Dacica,condidit: ut quidem apud Popelinierum lego lib.VI Hiſtoriæ Hiſtoricorum. Vellem tamen addidiſſet,quo argumento compulſus ſic ſenſiſſet.Nihil enim tale de eo Crinitus; imò nec longè hoc doctior, & diligentior, Gyraldus. Poëtam eum cum ſcholiis in Thebaida,quæ ex Hygino, Servioque, majori ex parte ſunt excerpta, primus edidit doctiſſimus Franciſcus Tiliobroga. Is poëtam hunc *Papinium Surculum* nominat.Imò jam olim,in commentariis ſuis hoc cognomen agnovit Auguſtinus Dathus Senenſis. Nec longè abit, quod in quibuſdam vett. libb. eſt, Vrſulus, vel Surſulus, quod eſt in codice manuſcripto bibliothecæ in Academiâ Cantabrigienſi. Sed ut in Plauto Menæchmi duo errorem peperere; ita hic Statii duo: unus rhetor,cognomine Surculus, patria Toloſanus; qui Neronis tempore fuit: alter poëta, patriâ

tria Neapolitanus; qui floruit sub Flaviis, ac maximè sub Domitiano. Cui rei jam ab aliis observatæ, non ulterius insistam. De certamine super patria ejus, vide Picarti Celtopædiam. Meminit Statii inter alios Wippo, panegyrico in Henricum III:

Ex nostris monitis callebat Statius auctor
Thebanos juvenes miseros discernere flammis.

Papinius quoque intelligendus apud B. Hieronymi æqualem Sulpitium Severum; quando dialogo III citat hunc versum, ut vocat, Scholasticum.

Captivumque suum mirantibus intulit Argis.

SEXTUS JULIUS FRONTINUS, prætor urbanus fuit, Vespasiano II, ac Tito Coss. ut ait Tacitus lib. IV Histor. quod fuit an. v. c. Iↄcccxxiii. Eo ejurante hanc dignitatem cepit Domitianus. Consularem virum appellat Ælianus lib. de instruendâ acie; præfat. ad Hadr. Cæs. c. cap. I. in consulum tamen serie nulla ejus mentio, ut fuisse videatur ex consulibus in demortui locum suffectis. In pretio erat temporibus Nervæ, ac Trajani. Unde Ælianus in proœmio libri de instruendâ acie, quem Hadriano dicavit, ait, Frontinum idem argumentum tractâsse, atque eum suæ ætatis scriptorem vocat. *Frontinum*, inquit, *nostræ ætatis virum consularem.* Sed apertius id est ex ipso Frontino. Nam Nervæ se jussu de aquæductibus agere, in præfatione libelli de iis, auctor est. Idem in prologo libri de agrorum qualitate, & controversiis limitum, non alium, quàm Trajanum, designat, cùm loquitur *de maximo imperatore, qui victoriam Dacicam proximè retulisset.* Trajano autem dilectum fuisse, clarè arguit Vegetius lib. II cap. III his verbis: *Nam unius ætatis sunt, quæ fortiter fiunt: quæ verò pro utilitate Reip. scribuntur, æterna sunt. Idem fecerunt alii complures, sed præcipuè Frontinus, divo Trajano ob ejusmodi comprobatus industriam.* Ubi signat libros Frontini de scientia militari. Quos edidit ante libros strategematum: ut ostendunt verba illa in prologo ejus operis: *Cùm ad adstruendam rei militaris scientiam, unus ex numero studiosorum ejus accesserim; eique destinationi (quantum cura nostra valuit) satisfecisse visus sim: deberi adhuc institutæ arbitror operæ, ut solertia ducum facta, quæ à Græcis unâ στρατηγημάτων appellatione comprehensa sunt, expeditis amplectar commentariis.* Primùm autem tres tantùm strategematum libros scribere decrêrat: uti fidem faciunt verba ista in eadem præfatione: *Quo magis autem discreta ad rerum varietatem aptè collocarentur, in tres libros ea diducimus. In primo erunt exempla, quæ competant prælio nondum commisso. In se-*

cundo, quæ ad prælium, & confectam pacationem, contineant. Tertius inferendæ solvendæq; obsidionis habebit στρατηγήματα: quibus deinceps generibus suas species attribui. His postea quartum adjecit; ut arguunt verba ista, quibus in librum quartum præfatur: *Multâ lectione conquisitis strategematibus, & non exiguo scrupulo digestis, ut promissum trium librorum implerem, si modò implevi; in hoc exhibebo ea, quæ parum aptè descriptioni priorum ad speciem alligata subjici videbantur; & erunt exempla potiùs strategicῶν, quàm strategemata.* Et hæc, & sequentia, satis indicant, librum istum compositum esse post tres libros strategematum: ut omnino frustra sit doctissimus Stewechius,cùm suspicatur, hunc, qui quartus vocatur, esse opus de re militari. Quod eum ante tres strategematum libros elaborâsse, mero meridie clarius est ex præfationis ea περιοχῇ, quam aliquanto antè adduximus. In catalogo Thomæ Jamesii extare dicitur manuscriptus in Bibliothecâ publicâ Academiæ Cantabrigiensis: sed ibi vocatur Florentinus pro Frontino, credo, non quia ita sit in manuscripto, sed errore typographi. Idem auctor est bis manuscriptum extare Cantabrigiæ in bibliothecâ domus S. Petri: & Oxoniæ semel in bibliothecâ Collegii Lincolniensis. Antiquissima ejus,quam videre contigerit, editio est illa, quæ castigata à Philippo Beroaldo, & Senatori Min. Roscio dicata. Bononiæ prodiit apud Platonem Benedictinum Anno cIↃCCCCXCV.

a *In Vegetii lib. 2. cap. 3. ad oram.*

Etiam CLAUDIUS POLLIO Nervæ, & Trajani tempore, fuit. Magnificè laudatur à Plinio epist. XXXI. lib. VI; ubi illum commendat Cornuto. Ad præsens institutum pertinent hæc verba: *Idem quàm reverenter, quàm fideliter amicos colat; multorum supremis indiciis, in his* MUSONII BASSI, *gravissimi civis, credere potes; cujus memoriam tam gratâ prædicatione prorogat, & extendit; ut* LIBRUM DE VITA EIUS *(nam studia quoque, sicut alias artes bonas, veneratur)* EDIDERIT *pulchrum. Illud & raritate ipsâ probandum; cùm plerique hactenus defunctorum meminerint, ut querantur.* In editione Aldina pro *Musonii Bassi* legas *Annii Bassi.* Sed Musonii, tum ea habet, quam Philippus Beroaldus recensuit; tum illa, quam emendavit, ac notis suis illustravit Jo. Maria Catanæus.

Sub Antoninis impp. Marco, & Philosopho, floruit L. APPULEIUS Madaurensis. Cui etiam hic locus erit, si historiæ fabulosæ scriptores recipimus. Nempe propter libros XI Milesiarum (ut Capitolinus vocat) sive de asino aureo: quod opus de fonte expressit vel Luciani, vel Lucii Patrensis. Unde initio operis dicit, se

Græca-

Græcanicam fabulam incipere. Imò scriptor iste justiùs etiam hic sibi vendicet locum si inter deperdita ejus opera fuit *Epitome historiarum*: ut à Colvio in vita Apuleji traditum est. Sed ex epitome quidem Appuleji quædam Priscianus in sexto operis sui libro refert: at historiarum fuisse epitomen, non dicit. Conscripsit & alia: sed non hujus loci: velut Conviviales quæstiones; Macrobio teste lib. VIII cap. III, & X. & Sidonio Apollin. lib. IX epist. XIII. Item librum de Proverbiis; ut est apud Sosipatrum. Adhæc libros ludicrorum, aliaque, quæ partim supersunt, partim à Servio, Nonio, ac Fulgentio, commemorantur.

Appulejo æqualis CLEMENS, qui carmine panxit gesta Alexandri; ut agnoscimus ex Appuleji ipsius Floridis. Sic enim scribit: *Alexandri multa sublimia ac præclara facinora edita fatigaberis admirando; vel belli ausa, vel domi provisa: quæ omnia aggressus est meus Clemens eruditissimus & suavissimus poëtarum, pulcherrimo carmine illustrare.*

Sed Divis fratribus etiam vivebat CORVINUS CLEMENS; qui & vocatus est *Corvinus Celer*. Utrobique enim modo appellatur ab Appulejo in Apolog. ubi illum quæstorem publicum, virumque ornatum nominat. De eo sic Cuspinianus Commentario in Cassiodori coss. ad annum Urbis CIƆCCCXLV: *Fuit & olim Corvinus Clemens, eruditissimus, & poëtarum suavissimus, Alexandri Macedonis gesta complexus, & Appulejo familiaris.* Atque idem ex eo Simlerus in bibliothecam; ex hoc, Glandorpius in Onomasticon retulit. Vellem Cuspinianus laudásset auctorem. Nihil quidem de eo, non dico Crinitus; sed nec Lilius Gyraldus in syntagmate de poëtis.

EUTYCHIUS PROCULUS SICCENSIS in grammaticis præceptor fuit Antonini philosophi: atque ab eo imperatore evectus est ad consulatum. Hic de iis aliqua reliquit, quæ in peregrinis regionibus miranda inveniuntur. Diximus etiam de eo lib. I cap. XII.

Antonini philosophi, aut Commodi temporibus, martyrio decesserunt Felix presbyter, & Fortunatus, atque Achilleus diaconus: quos B. Irenæus, Lugdunensis episcopus, Valentiam ad prædicandum miserat Euangelium. Habes acta horum martyrum apud Surium ad XXIII April. Eorum autem auctorem censet Surius iisdem, ac martyres ipsos, temporibus vixisse; atque adeò patientibus iis præsentes adfuisse. Quod etsi asseverare neutiquam ausim; tamen utcumque ei sententiæ favent hæc verba: *Quæ cuncta signorum virtutibus, tam gratiarum, quàm præconiorum suffragiis dilata, nequeunt*

sufficienter narrationis tramite reserari: cùm potiùs dignum sit, contemplata, evidenti fide præferre; quàm audita, & ambigua, agnitione recipere.

Circa annum CLXX, quantum conjectare licet, MASSUS, tertius Parisiensium episcopus (si rectè inter Dionysium Areopagitam, & hunc solus Massus numeratur) *scripsit martyria sanctorum, Dionysii, Rustici, & Eleutherii*; ut ait Demochares lib. II de missæ sacrificio cap. XVIII. Sed ea perierunt. Meminit Massi Hilduinus abbas in agone horum martyrum: *Lisbius*, inquit, *Lisbii martyrizati filius, Romam ductus sub Domitiano, per tres Cæsares militavit: & sub S. Masso episcopo (qui tertius à B. Dionysio Parisiorum rexit Ecclesiam) reversus, omnibus, quæ sunt mundi, relictis; baptizatus; & Religiosorum Christi pauperum numero est sociatus.*

CAP. II.

De iis, qui referuntur ad proximos CCLXXXIII annos: nempe ab Severo imp. usque ad Odoacrum. Quales hi existimantur: Iulius Africanus, Abdiæ, ut ajunt, interpres. Incertus scriptor auctorum de passione S. Mariani, & Iacobi diaconi. S. Zeno, auctor vitæ S. Arcadii. Turdulus Gallicanus, qui ephemeridem reliquit. M. Salvidienus, qui vitam descripsit tyranni Saturnini. Maximianus notarius, cui tribuitur vita S. Victoris. Q. Septimius Romanus, qui transtulisse putatur Dictyn Cretensem. Auctor itinerarii à Burdigala Hierosolymam usque. Donatus, cujus esse dicitur vita Virgilii, & Terentii. Terentianus, qui de martyriis egit SS. Ioannis, Pauli, & Ovinii Gallicani. B. Ambrosius, qui variorum SS. vitas & martyria exaravit. Gaudentius Brixiensis, à quo elucubrata superest vita S. Philastrii. Virius Nicomachus Flavianus, qui in antiqua inscriptione vocatur historicus disertissimus. Rutilius Claudius Numatianus, qui elegans poëma panxit de itinere suo.

ATque isti pertinent ad historiæ Romanæ ætatem virilem. Nam præcedunt hi tempora imperatoris Severi: unde senectutem ejusce historiæ lib. secundo auspicati sumus. Fuerit igitur

hæc

hæc appendix libri primi. Proximè eos complectar, qui à Severi temporibus claruere, vel claruisse existimantur, usque ad occasum imperii Romani: hoc est annum Chr. CCCCLXXVI, quo Odoacer Herulus Italiæ rex salutatus fuit.

Principem hic locum tribuerit aliquis JULIO AFRICANO. Nam vixit is temporibus Severi imp. ac creditur Abdiæ Babylonii historiam certaminis Apostolici ex Hebræo ab Eutropio Græcè versam de Græco fecisse Latinam. Sed hanc sententiam abunde refutavimus lib. II de Historicis Græcis cap. IX.

Valeriani imp. temporibus, persecutione octavâ, quâ & Cyprianus in Africa periit, S. Marianus, & Jacobus diaconus, ibidem passi sunt martyrium. Acta verò horum, quæ apud Surium habes initio Tomi III, exarata videntur ab æquali. Quippe in iis legas ista: *Qui* (Marianus & Jacobus) *prælium suum, quod instinctu Spiritus S. inierunt, in notitiam fraternitatis per nos venire jusserunt: non quòd in terris vellent coronæ suæ gloriam prædicari: sed ut præcedentibus experimentis Dei populus ad exemplum fidei posset armari.* Verùm censeo, acta ea itidem esse supposititia. Neque enim martyrum eorum mentionem invenio in martyrologiis antiquis. Præteriere etiam Baronius in Martyrologio, & Haræus in vitis Sanctorum, ut alios mittam.

S. ZENO, episcopus Veronensis, & martyr, sub Gallieno imp. passus dicitur. Inter homilias ejus una exstat de vita S. Arcadii. Sed homiliæ, quæ ejus sub nomine prodierunt, non videntur admodum antiquæ. Sanè primus eas edidit Guarinus, Veronensis orator, qui ante annos CXX floruit. Eusebius verò, Hieronymus, ac veterum alii, ne Zenonis quidem, nedum sermonum ejus, ullam faciunt mentionem. Imò quædam illic homiliæ, vel ex Basilio versæ, vel ex Hilario, atque aliis sanctis patribus, exscriptæ comparent. Et certè, ut antiquæ satis forent, non tamen parens ejus fœtus vixisse possit ante annum CCCCXL, cùm in serm. de continentia dicat ipse, *epistolam S. Pauli ad Corinthios ante annos ferme quadringentos, vel eo amplius,* scriptam fuisse. Movit hoc, ut in postremâ editione, pro *quadringentis* scriberent *trecentos*: sed ex solâ conjecturâ. Præterea in iis sermonibus legas quædam adversus Arrium liquida adeò dicta, ut Galli cui ea temporibus exarata esse non possint: ut aliqui saltem sermones scriptoris tàm antiqui esse non possint. Atque hanc etiam sententiam tuetur adversus eum, qui Veronensi Zenonis editioni præfationem præmisit, Baronius in Martyrologio Romano ad XII April. Hic tamen complures

 saltem

saltem sermones esse genuinos haud diffitetur. At Sixtus Senensis in bibliotheca patrum, qui ducentis prope annis post eum vixerint: imò si exceperis quæ ex Hilario exscripta, aut Basilio versa, cætera non tam sermones esse, quàm fragmenta sermonum, atque ea ejuscemodi, ut styli diversitas facile diversos arguat autores. Eadem exscripsit Bellarminus etiam in scriptoribus, Basilio & Hilario ferri debeant accepta, addit hæc verba, *de aliis non habeo, quod dicam, nisi aliquos esse brevissimos; ut sermones dici non mereantur, aliquos esse repetitiones aliorum, aliquos ita obscuros, ut intelligi nequeant, &, quod me malè habet, de his nullam apud veteres extare mentionem.*

Supposititiis tribus duos subjungo genuinos: quorum uterque fuerit sub Probo imperatore. Prior est TURDULUS GALLICANUS: de quo ita Vopiscus in imperatoris ejus vita: *Et quoniam me ad colligenda talis viri gesta ephemeris Turduli Gallicani plurimùm juvit, viri honestissimi, ac sincerissimi; beneficium amici senis tacere non debui.*

Alter est M. SALVIDIENUS, qui in literas retulit vitam tyranni Saturnini: quantum conjectare licet ex Flavio Vopisco in Saturnini vita. Simlero in bibliotheca *Salindienus* perperàm vocatur.

Fortasse alicui etiam memorandus videatur MAXIMIANUS notarius. Siquidem elucubrâsse dicitur vitam S. Victoris Mauri; quam habes apud Surium, Tom. III. a. d. VIII Maji. Ætatem collegerit aliquis ex istis in vitæ ejus extremo: *Hæc autem oculis meis inspexi, Deo teste, & sanctâ Trinitate. Passus est igitur sanctus Victor in urbe Mediolanensi, VIII Id. Maji, & sepulturæ mandatus est à S. Marino episcopo pridie Idus Maji, sub Maximiano imperatore.* Sed & Maximianus iste planè supposititius est: & historia ea commentitia. Sanè nec vetera habent martyrologia, nec Baronius, vel Haræus. Alius verò est Victor ille memoratus Gregorio Turonensi de gloria martyrum lib. I. cap. XLV: etsi eundem putârit Surius.

Q. SEPTIMIUS ROMANUS Latinè creditur vertisse Dictyn Cretensem de bello Trojano: eámque translationem dicâsse dicitur Q. Arcadio Rufino vel potius Aradio, qui sub Constantino Imp. consulatum gessit anno Urbis CIↃLXVIII. Sed quisquis auctor est ejus operis, Latinè, non Græcè scripsit: Græcos tamen auctores cum judicio legit, atque ex iis excerpsit, quæ veritati consentanea viderentur. Nec tamen Constantini ævo, sed seculis aliquot pòst, vixisse censeo:, etsi ea sit dictionis elegantia, ut non indignus omnino Constantini quidem seculo videatur. Quod imprimis

mis paret ex editione nuperâ juxta MSSos codd. emendatâ, quæ Lutetiæ prodiit apud Rob. Stephanum. Pluscula Septimii hujus loco illustrat ac emendat Barthius Adversariorum lib. LVIII. cap. XI.

Incertus scriptor reliquit *Itinerarium à Burdigala Hierusalem usque: & ab Heraclea per Aulonam, & per urbem Romam Mediolanum usque.* Id primus in membranis reperit, atque exinde edidit, Petrus Pythœus: qui suspicatur esse hominis Aquitani, ac simplici stylo scriptum esse ait circa tempora Constantini M. Quod unde conjectet, ex præfatione ejus petere licebit. Opusculum hoc Antonini itinerario à Surita emendato subjungitur.

ÆLIUS DONATUS temporibus Constantii imperatoris in pretio erat. Præceptor in Grammaticis fuit B. Hieronymi: quemadmodum sanctus hic vir profitetur, cùm alibi, tum lib. I adversus Rufinum: *Puto, quòd puer legeris Asperi in Virgilium, & Sallustium commentarios, Volcatii in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos ejus, & in Terentii comœdias, præceptoris mei Donati, æquè in Virgilium, & aliorum in alios.* Memoratur autem hoc loco à nobis, quia signârit vitam Virgilii Maronis: ut quidem vulgò existimant. Sed etsi in eâ vitâ multa sint bona, & ex antiquis hausta: subinde tamen adspersa videas, quæ indigna sint tanto Grammatico. Quare censeo, opusculum illud non esse ab Ælio Donato; sed alio, minoris, ut nominis, ita judicii. Et sanè in editione Fabricianâ vocatur vitæ ejus auctor Tiberius Claudius Donatus. Diximus quoque de hoc opinionem nostram Oratoriarum Institutionum lib. VI cap. II. Etiam Terentii vita Donato tribuitur. Sed eam Suetonii esse, monuimus hujus operis libro I, cap. XXXI.

TERENTIANUS, vir consularis, atque idem campiductor, floruit sub liberis Constantini Magni, item Juliano, & Joviniano. Hic in posteritatis notitiam venit consignando martyrium SS. Joannis, & Pauli: item Ovinii Gallicani, qui cum L. Aurelio Symmacho consulatum gessit an. Ch. CCCXXX; atque iterum post bellum adversus Sauromatas. Habes eum commentariolum, apud Surium Tom. III ad Jun. XXVI. Ac ad verbum penè illum in martyrologio suo exscripsit Ado, Archiepiscopus Viennensis: ubi & Terentianum hunc nominat, atque ab eo trium horum martyria descripta fuisse, locuples nobis testis est.

Tempore Theodosii Magni excelluit inter Occidentis doctores B. AMBROSIUS: ac inter tot præclara monumenta etiam reliquisse

quisse dicitur vitam & martyrium S. Virginis & martyris Agnetis. Nec possum negare, legi eam vitam, non apud Surium modò, (qui inde probat, jam tempore Ambrosii celebratum fuisse festum S. Agnetis) sed etiam in operibus Sancti ejusce Patris, ubi est sermo XC. Verùm non esse sermonem eum genuinum, cognoscimus exinde, quòd in illo Agnetem dicatur palo fuisse alligatam, ut combureretur: cumque flamma hinc inde divideretur, nec Agnetem contingeret, imò tandem penitus exstingueretur; Aspasii jussu Agneti guttur fuisse gladio perfossum. Atqui non ita Ambrosius putavit; qui sensit, cervices ei gladio fuisse præcisas. Sic enim ille lib. I de Virgin. *Stetit, oravit, cervicem inflexit,* &c. At verè scripsit Ambrosius Martyrium S. Theodoræ; quod apud eum leges lib. II de Virgin. atque exinde apud Sur. a. d. XXVIII Apr. Item Nazarii, & Celsi vitas; quas reperies apud eundem die XII Jun. Et vitas SS. Gervasii, & Protasii, martyrum; quas vide die XIX Jun. Ejusdem de vita & laudibus fratris sui Satyri orationem funebrem habemus. Uti & historiam SS. Martyrum, Agricolæ, & Vitalis. Quæ exstat apud eum in Adhortatione ad virgines. MSum verò codicem de hisce duobus sanctis Cantabrigiæ in bibliothecâ Aulæ Pembrochianæ reperies. Etiam B. Ambrosius dicitur transtulisse Hegesippum de bello Judaico, & excidio Hierosolymitano. Ac Egesippum esse genuinum authorem, Ambrosium genuinum interpretem, censet Barthius lib. XLVI. Adversariorum cap. IV. Sed eam sententiam alibi diluimus.

GAUDENTIUS, Brixiensis episcopus, memoriæ prodidit vitam S. Philastrii, cui successerat in episcopatu. Habes eam apud Surium T. IV die XVIII Jul. Obiit autem Philastrius an. CCCLXXXVII. Unde Gaudentii ætas satis patet.

Honorii, & Arcadii ætate, effulsit VIRIUS NICOMACHUS FLAVIANUS, vir clarissimus, & historicus disertissimus; prout vocatur in veteri monumento Romæ in monte Cælio effosso anno CIƆIƆXVII. Inscriptionem ejus communicavit nobiscum vir summus, præclareque tot jam annos de literis meritus, Petrus Scriverius. Est autem istiusmodi:

VIRIO NICOMACHO FLAVIANO V. C.
QUÆST. PRÆT. PONTIFICI MAJORI
CONSULARI SICILIÆ
VICARIO AFRICÆ
QUÆSTORI INTRA PALATIUM
PRÆF. PRÆT. ITERUM COS. ORD.

HISTOR.

HISTORICO DISERTISSIMO
Q. FABIUS MEMMIUS SYMMACHUS V. C.
PROSOCERO OPTIMO.

Atque ex hac inſcriptione ſimul liquet, fuiſſe virum ſummæ dignitatis. Avus fuit ejus, quam uxorem habuit Q. Fabius Memmius Symmachus; ut qui eum proſocerum hic appellet. Atque hoc ætatem Virii ſatis indicat. Nam iſte Memmius Symmachus filius erat Q. Aurelii Symmachi, cujus epiſtolæ ſuperſunt. Eum autem temporibus Theodoſii ſenioris vixiſſe, ſatis conſtat. Quod autem filium illius Symmachi fuiſſe ajebam, id planum fit ex inſcriptione alia, quæ eodem tempore ibidem inventa eſt. Communicavit eam nobiſcum idem ille doctiſſimus amicus noſter, qui priorem. Eſt verò talis:

Q. AURELIO SYMMACHO V. C.
QUÆST. PRÆT. PONTIFICI
MAJORI CORRECTORI
LUCANIÆ ET BRITTIORUM
COMITI ORDINIS TERTII
PROCONS. AFRICÆ PRÆFAT.
URB. COS. ORDINARIO
ORATORI DISERTISSIMO
Q. FAB. MEMM. SYMMACHUS
V. C. PATRI OPTIMO.

Ejuſdem temporis poëtis, ac ſimul iis, qui deſcriberent terrarum ſitum, meruit accenſeri RUTILIUS CLAUDIUS NUMATIANUS (niſi malis Munatianus) Gallus, vir ſummâ dignitate: quippe conſularis, præfectorius Urbis, tribunus militum, & præfectus prætorio. Anno Romæ conditæ cIↃcLXIX præfecturam Urbis adminiſtravit; ut indicat ipſe, his verſibus Romam compellans:

Quamvis ſedecies denis, & mille peractis,
Annus præterea jam tibi nonus erat.

Is annus eſt Chriſti ccccxvII; quo Honorius Aug. XI, & Fl. Conſtantius V. C. II Coſſ. fuere. Hic de ſuo itinere carmine elegiaco panxit libros II ad Venerium Rufium a. Vulgò opus hoc *Itinerarium* appellant: at fortaſſe auctor potiùs *De reditu* inſcripſerat. Suâ ætate eum in cœnobio quodam ad Bobium, Italiæ oppidum, inventum eſſe, ait Volaterranus. Vidit etiam Jovianus Pontanus; qui & hoſce verſus laudat ex initio lib. II:

a *Al. Rufinum: ſed perperam.*

Intervalla viæ feſſis præſtare videtur,
Qui notat inſcriptus millia multa lapis.

Semel duntaxat antè excusum, denuo, sed à Gabriele Faërno emendatum, edidit, suisque Reip. Romanæ commentariis inseruit Onuphrius Panuinus. Hinc cum variantibus lectionibus, quibus loca quædam emendarentur, Antonini itinerario in Basileensi editione addit Iosias Simlerus Anno 1575. Postea Romæ castigatior prodiit operâ Josephi Castalionis *a*. Poëta est disertus, ac argutus, & pro ætate eâ valde elegans, ac venustus: sed malè sentiens de Judæis, ac Christianis, monachis imprimis. Quid mirum in homine gentili?

a *Anno* 1585.

CAP. III.

De illis, qui claruere ab Odoacro, usque ad Karolum M. Cæsarem Augustum: quales sunt, quos proximè subjungo. Nempe Theodulus, auctor eclogarum de miraculis veteris testamenti, & poëtarum fabulis. Godelbertus, qui itidem carmine cecinit historias, & allegorias ab orbe condito usque ad partum Virginis. Theodahatus, qui sui temporis historiam condidisse dicitur. Victor Tunnunensis, chronici auctor. Theodorus Cassinensis, qui descripsit vitam S. Hieronymi Cassinensis. Corippus Africanus, qui cecinit gesta Iustini junioris. Item alii vitarum scriptores. Ex quibus Stephanus, Africanus presbyter, tradidit vitam S. Germani: Ragimbertus, S. Walerici: Vrsinus, S. Leodegarii: Theodatus Frithona, archiepiscoporum Cantuariensium: Theodorus, S. Magni. Præter hos anonymus prodidit martyrium S. Aigulphi: alius vitam S. Gertrudis: Theodorus Campedonensis, S. Magni: Cresconius, gesta Ioannis Patricii in Africa: anonymus vitam S. Lamberti: alius, natione Britannus, gesta Arturi regis: S. Brithwaldus, originem cœnobii Euesbamensis, & vitam S. Equini: Iulianus Lucas, res Hispanicas: Fredegarius, gesta Francorum: anonyma, iter S. Willibaldi: Arno, ea quæ donata sunt Ecclesiæ Salisburgensi: S. Adelinus, vitam S. Opportunæ. Iis additur anonymus, qui Collectanea edidit Chronographica.

Comple-

COmplectar nunc, qui fuere proximis CCCXXIV annis: nempe ab eo tempore, quo imperium desiit in Occidente, Odoacro rege Italiæ creato; usque ad annum IƆCCC, quo instauratum imperium fuit, Karolo M. designato Augusto.

Ac Zenone quidem imperante, anno CCCCLXXX, Gennadio teste, vitâ excessit THEODULUS, Italus, sed in Cœle-Syria presbyter, ac postea episcopus. Hic præter opus De consonantia Scripturarum, cujus argumentum pleniùs Gennadius exponit, etiam Eclogarum volumen composuit. Hujus initium est, *Æthiopum terras*, &c. Est autem tum de miraculis veteris testamenti, tum de fabulis, quas ad eorum imitationem poëtæ finxerunt. Vide & Sigebertum in Catalogo, Sixtum Senensem lib. IV Bibliothecæ, Possevinum in Apparatu suo, quæque Magister Sacri Palatii annotavit primo Indicis a tomo. Meminit & Gyraldus inter poëtas; cujus verba mox ponam. a *Rom. edit. an.* 1607. *pag.* 81.

Paullò hoc junior GODELBERTUS presbyter. Claruit enim sub Anastasio. Reliquit autem allegorias Scripturarum libris IV carmine contextas. Meminit & Tritthemius in catalogo. De eodem, ac Theodulo proximè memorato, ita scribit Lilius Gyraldus dialogo V Historiæ poëtarum: *Per tempora quoque Zenonis, & Anastasii, in aliquo Christianorum scriptorum numero fuere, Theodulus, & Godelbertus: quorum ille de miraculis veteris testamenti, & poëtarum fabulis: hic versu heroico opus ingens, per historias, & earum allegorias, à mundi creatione usque ad partum virgineum, complexus est. Et utriusque exstant monumenta.*

THEODATUS, vel potiùs THEODAHADUS, Ostrogothorum rex erat, quibus temporibus in Oriente imperabat Justinianus. Ecclesiasticis fuisse literis eruditum, ait Cassiodorus lib. X Variarum epist. III. Platonis secutum esse disciplinam, deque temporibus suis historiam scripsisse, refert Jo. Lelandus, atque ex eo epitome Gesneriana Simleri: imò & de historia idem commemorat Possevinus in Apparatu; qui Cassiodorum ejusce rei laudat auctorem.

Justiniani quoq; tempore eruditione excelluit VICTOR TUNNUNENSIS; qui in aliquibus codd. Tunnuensis, vel Tumuensis, unde nonnulli *Tmuensis* fecere: ut ita dicatur à Tmue, oppido in confinio Ægypti, & Africæ vicinæ; ex quo Phileam episcopum originem duxisse, auctor est B. Hieronymus in catal. cap. XXV. At longiùs etiam abeunt codices Honorii, ubi dicitur Cemmensis:

uti Tritthemio, Gesnero, Popeliniero, Cummenensis. Victor hic, ut Isidorus in catal. cap. XXV ait, *à principio mundi, usque ad primum Justini junioris imperii annum, brevem per consules annuos bellicarum, ecclesiasticarum rerum, nobilissimam promulgavit historiam, laude & notatione illustrem, ac memoriâ dignam.* Eadem paucioribus habet Honorius. Sed si verè uterque ait, Chronica orsum fuisse ab initio mundi: contigerit Victori idem, ac Prospero: quem cùm Gennadius dicat ab orbe condito inchoâsse Chronicon suum; tamen ejus id omne deperiit, quod tempus illud antecessit, ubi desiit B. Hieronymus. Sanè similiter nihil amplius habemus Victoris, quàm quod excipit tempora à Prospero descripta: ut indicant verba hæc, quæ libello Victoris, (seu ea à Victore, seu ab alio sint) præmittuntur: *A XVIII consulatu Theodosii junioris Victor, episcopus Tunnuensis Ecclesiæ Africæ, historiam prosequitur, ubi Prosper reliquit.* Nec decipiat, quòd apud Henricum Canisium, præfat. in Chronicon Prosperi, legatur, tum Gennadium de Prospero, tum Isidorum, de eodem falsum fuisse: neutrum enim ab orbe condito cœpisse: sed ubi Hieronymus desierat, ibi Prosperum; ubi Prosper finit, ibi Victorem cœpisse: errandi verò occasionem eo, & Gennadio, & Isidoro, datam esse, quòd in utriusque fine anni ab orbe condito colligantur, usque ad illud tempus, ubi fecissent scribendi finem. Nihil, inquam, horum movere debent, quando idem ille doctissimus vir eam opinionem notis in Prosperum retractat. Ipsum adi. De exilio Victoris vide, quæ Isidorus verbis superiùs adlatis subjungit. Sed consule imprimis, quæ ipse Victor in Chronico de se scribit ad an. XV, & XVI consulatus Basilii. Meminit hujus scriptoris quoque Isidorus initio Chronici, & in plerisque codd. Originum extremo libro quinto: item Ado Viennensis, qui initio Chronici verba Isidori exscripsit. Sed in vulgatis corruptè *Turonensis*, pro *Tunnenensis*; vel *Tunnensis* legas. Item meminit ejus Otho Frisingensis lib. V cap. VI.

SEBASTIANUS, CASSINENSIS monachus, vivebat anno IϽLX. Literis prodidit vitam æqualis sui S. Hieronymi, ejus qui B. Benedicti fuit discipulus. Quod ætatem satis indicat. Nam obiit Benedictus anno IϽXLII: ut est in Chronico Cassinensi lib. I cap. I.

CORIPPUS, Africanus Grammaticus, poëma historicum reliquit libris IV de laudibus Justini Augusti junioris: cujus tempore claruit. Huncce Justini panegyricum dicavit Anastasio Quæstori, & Magistro: ut indicat præfatio operi præmissa. Ne fallat editio Michaë-

Michaëlis Ruizii: in qua id carmen haut rectè panegyricus Anastasii inscribitur. Laudat quidem Corippus Anastasium, sed paucis; nec aliter, quàm præfantes solent; nec alio fine, quàm ut se, & opus suum, ei commendet. Argumenta etiam capiti, quæ in primâ editione Corippo præmittuntur (perperàm ea, & malo exemplo, posterior editor omisit) valde antiqui sunt scriptoris, & fortasse ipsius Corippi. Nec enim mirum sit, si homo Grammaticus, more Grammatico, periochas operis sui concinnârit. Prioris tamen libri I cap. V legas, Justinum per quietem vidisse *S. Mariam virginem*. Atqui Corippus non de B. Maria: sed de dea Pietate, more poëtarum, loquitur: quod satis indicant hi versus:

Cum virgo superas cœli demissa per auras,
Aspectu clemens, & gressu læta pudico,
Purpureas velata comas, oculisque benigna,
Quantum signa dabant, sacra Pietatis imago,
Divinos stetit ante pedes.

Unde colligo, aut periocharum auctorem à Corippo alium esse, qui poëtæ mentem non satis sit assecutus: aut potiùs locum esse à juniorum aliquo interpolatum. Quod si est, pro *S. Mariam virginem*, debeat *Pietatis imaginem* rescribi.

Tempore Justini junioris, circa annum IↃLXXXVII, fuit STEPHANUS, presbyter Africanus. Ab hoc S. Aunarius, sive Angarius, seu Anacharius, episcopus Antissiodorensis, postulavit, ut prosâ quidem vitam conscriberet S. Amatoris; carmine autem vitam S. Germani. Epistolam Aunarii id poscentis à Stephano, & Stephani id recipientis, præfationi suæ ad Carolum Calvum inseruit Ericus Altissiodorensis: qui & ipse S. Germani vitam libris quatuor carmine est complexus. Sed ibidem ait Ericus, hujusmodi Stephani opus, nec in manus suas incidisse unquam, nec item aliorum monachorum, quos super ea re convenisset. Unde colligit, jam suo ævo (vixit ipse annis post Stephanum presbyterum trecentis) laborem illum Stephani deperiisse: atque addit, hanc esse caussam, cur *quod elaboratum quondam in præfatis epistolis legerat, iteraret*. Non possum autem dissimulare errorem doctissimi viri Briani Twyni libro I de antiquitate Oxoniensis Academiæ; ubi sex istos Erici libros tribuit Stephano episcopo. Siquidem [a] citat exinde hos versus, [a] *Pag.* 98.

Edicto veterum vocitata Britannia, brutis
Barbara quòd fuerit hac (al. feriret) *gens ultro moribus omnis.*

Ac deinde ista subjungit verba: *quemadmodum scribit Stephanus, Africanus presbyter, poëta satis antiquus, si non bonus satis: qui rogatu Aunarii, Altisiodorensis episcopi, vitam S. Germani antiquo carmine descripsit.* Quæ facilè refelluntur præfatione ipsâ Erici; cujus ætate Stephani opus non ampliùs exstabat. Aliter si esset, aliquis ex eruditis illis S. Germani monachis carmen Stephani de vita S. Germani vel legisset, vel saltem studiosè quæsitum reperisset. Quid quòd Stephanus fortasse laborem illum, morte præventus, non inchoârit, aut saltem ad finem non perduxerit? Nec enim aliud in epistola sua Stephanus dicit, quàm, utcumque humeri tanto ponderi impares forent; nihilominus tamen, si Aunarius voluntatem pro facultate habere; rudemque, & inficetum conatum æqui ac boni consulere vellet; se quoque paratum fore, hoc quicquid esset onerissubire. Cæterùm versiculi illi à Briano citati leguntur apud Ericum lib. III: quod ipsum quoque ejus opinionem refellit. Fortasse tamen nihil hoc nisi μνημονικὸν Briani ἁμάρτημα fuerit; quandò ipse alibi *a* Henricum hunc Altisiodorensem ciet ad partes.

a Pag. 162.

RAGIMBERTUS, abbas in Gallia, congreg. Floriacensis, ab Arnoldo Wion refert ad annum IↃCLX. Hic posteris prodidit vitam S. Walerici abbatis.

URSINUS jussu Ansoaldi, sive Ausroaldi, Episcopi Pictaviensis, scripsit vitam S. Leodegarii, episcopi Augustodunensis, & martyris: quam habes apud Surium T. V die II Oct. Erat autem Ausroaldus, juxta Democharem, & Joannem Chenu, trigesimus septimus Pictaviensium episcopus, ac tempore claruit Dagoberti regis, qui anno obiit IↃCXLVII. Nisi intelligendus Dagobertus II; qui imperare cœpit anno IↃCCXVI. Sanè id verius sit, si Didon, cui Ansoaldus successit, anno vivebat IↃCLVII: uti perscriptum est in catalogo episcoporum Pictaviensium.

THEODATUS FRITHONA, Anglus Visisaxo, carus fuit Honorio, Cantuariensi archiepiscopo; cui & ea in dignitate successit. Laudant eum Beda, Guil. Malmesburiensis, Gervasius Dorobornensis: ut de Lelando taceam, quem Balæus, uti Balæum Pitsæus, exscripsit. Vitas archiepiscoporum Cantuariensium accuratè penicillo orationis suæ depinxit. Obiit an. Christi IↃCLXIV, Ercomberti, Cantianorum regis, temporibus.

THEODORUS, qui S. Magni vitam posteris transmisit, vixit circa annum IↃCL: quippe discipulus S. Galli, qui anno IↃCXL decessit.

cessit. Ea S. Magni vita ab Henrico Canisio edita est Tom. v. Antiquæ Lect. MSa verò superest in bibliotheca S. Galli in Helvetia.

Anonymus circa annum IↃCLXII literis mandabat martyrium æqualis sui S. Aigulphi, abbatis Lirinensis, & sociorum: qui passi fuere anno IↃCLX. Fideliter scripsisse, etiam Saussejі judicium est in annalibus Aurelianensibus lib. IV cap. VIII.

Ad Constantini Pogonati tempora etiam refero scriptorem vitæ S. Gertrudis; quæ est apud Surium Tom. II a. d. XVII Mart. Quippe exaratam esse ab eo, qui temporibus vixerit S. Gertrudis, hæc præfationis verba ostendunt: *De vita beatissimæ virginis Christi Gertrudis, ejusque conversatione, quâ secundùm Deum, & monasticam disciplinam, dum esset in humanis, regulariter vixit, ad exemplum sanctæ familiæ Christi; ea jam scribere aggrediar, quæ vel ipse meis vidi oculis, vel à testibus idoneis, & fide dignis, accepi.* Et quid apertius verbis istis, quæ de Gertrude refert? *Minimè verò hoc loco id prætermittendum arbitramur, quòd ipsa nobis, veluti terrore correpta retulit.* Obiit autem Gertrudis anno IↃCLXIV. Itaque, cùm eo in opusculo dicitur filia esse Pipini, intelligi debet filia Pipini primi, qui senioris Carlomanni filius fuit. Non autem filia Pipini junioris, qui pater erat Caroli Martelli. Quin ea Pipini hujus matertera erat: uti major matertera Pipini regis. Hoc ita esse, satis superque liquet ex Stephano abbate in gestis S. Modoaldi: ubi refert, Pipino primo, ex Itta uxore, ternos fuisse liberos, Grimoaldum, Gertrudem, & Bertam. Ex his Bertam nupsisse Ansegiso. Eo ex conjugio natum esse Pipinum juniorem. Pipino illo prognatum esse Carolum Martellum. Carolo eo natos esse, Karolum, Carolomannum, & Pipinum, primum Franciæ regem, Karoli M. patrem.

THEODORUS CAMPEDONENSIS, monachus S. Galli, claruit circa annum IↃCLXXX: ac præceptoris sui S. Magni vitam in literas retulit: quæ apud Surium exstat T. v. Antiq. Lect. Ejus cap. XXIX legas: *Ego Theodorus monachus ex monasterio S. Galli, jussu Tozzonis episcopi, sicut à Theodegezelo, monacho S. Columbani, de tanti viri conversationibus simul cum B. Columbano comperi, & oculis meis ipse vidi, & auribus audivi, posteaquam me reliquit in cellula Campidonensi: sicut postea à præfato venerabili episcopo Tozzone de virtutibus ejus didici plurima: sed non omnia in epitaphio scribere curavi, &c.*

CRESCONIUS, seu Crisconius, episcopus Africanus, eruditissimis viris accensebatur ætate Leontii imperatoris. Carmine

panxit

panxit historiam eorum, quæ Jo. Patricius gessit in Africa. Summam libri ex Cedreno cognoscere est; qui refert, ut, cùm Arabes tertio Leontii anno, (is Christi erat IↃCXCVI) Africam occupassent; Leontius imp. eò miserit Joannem Patricium, virum strenuum, qui hostes fuderit, castraque eorum in Africa ceperit universa. Edidit Crisconius etiam canonum concordiam. Cujus operis in codice MSo bibliothecæ Vaticanæ ejusmodi inscriptio est: *Concordia Canonum à Cresconio, Africano episcopo, digesta sub capitibus trecentis. Iste bella, & victorias, quas Ioannes Patricius apud Africam de Saracenis gessit, hexametrũ versibus descripsit.* Auctor Baronius ad an. Chr. IↃXXVII ubi, occasione Dionysii abbatis de aliis etiam canonum collectoribus tractat. Breviarium canonum Crisconii Lutetiæ prodiit *a* unà cum Fulgentii Ferrandi breviario: subjiciturque codici canonum veteris Ecclesiæ Rom.

a Anno 1609.

Temporibus Aasimari Tiberii, vitam agebat auctor eorum, quæ de Lamberti, sive Landeberti, Trajectensis episcopi, ac martyris, vita; deque revelatione ejus anno pòst factâ; exstant Tomo II Antiquarum lectionum Hent. Canisii. Siquidem scriptor eorum, aut æqualis S. Lamberto, aut saltem suppar fuit: quemadmodum indicant hæc ejus verba: *Nec ampliùs, quàm duo pueri, in Lamberti obsequio permanserunt. Vnus autem ex ipsis, nomine Theodohenus, multa nobis de vita, & operibus ejus, solitus est enarrare.* At satis ex eâdem vita constat, Lambertum ob sanctimoniam in honore fuisse temporibus Childeberti II, septimidecimi Francorum regis, & Pipini, magistri equitum: cujus impuros amores, ac fœdam libidinem cùm reprehendisset; à Dodone, pellicis fratre, crudeliter est interfectus, anno Chr. IↃCXCVIII.

Eremita quidam Britannus incerti nominis vixisse traditur anno IↃCCXX, rerum potiente Ina, rege Visisaxonum. Reliquit opus de gestis regis Arthuri, & mensa ejus rotunda, & strenuis equitibus: uti Lanceloto, Morgano, Percevallo, Galguano, Bertramo, atque aliis. Sed multa fabulosa, planeque inepta admiscuit. Etiam, ut Vincentius Bellovacensis in historiali speculo testatur, de Josepho Arimatheensi ad Walwanum quendam opus misit, quod appellavit Sanctum Graal: sed Balæus ait, libri hujus sermonem sibi ignotum esse.

S. BRITWALDUS, vel Bertwaldus, GLASCONIUS, Bedæ memoratur lib. V. Hist. cap. IX: ubi dicitur *vir scientiâ Scripturarum imbutus, & Ecclesiasticis simul, & Monasterialibus disciplinis summè instructus*

Eius. Ibidem legas abbatem fuiſſe *in monaſterio quodam juxta oſtium Aquilonare fluminis Geulad: quod Raculf nuncupatur.* Balæus vocat abbatem Glaſconienſem. Tandem archiepiſcopus eſt factus Cantuarienſis. Præter alia condidit opus de origine Eueshamenſis cœnobii: & aliud de vita, & rebus geſtis S. Equini, Wigornienſis epiſcopi. Deceſſit anno IↃCCXXXI, Ethelardo apud Occidentales Saxones regnante. Celebrat eum & Gervaſius in catalogo ſuo.

Leonis III Iſauri tempore fuit JULIANUS LUCAS, natione Græcus, diaconus Toletanus. Nam Florianus à Campo, qui IV tomos rerum Hiſpanicarum Hiſpanicâ cudit lingua, vixiſſe eum ait, cùm regeret in Hiſpania Pelagius. Atqui is regnum exorſus eſt anno IↃCCXVII, ac decennium imperavit. Idem Florianus auctor eſt, Julianum hunc exarâſſe hiſtoriam rerum Hiſpanicarum. Sed opus hoc necdum ſibi viſum eſſe, ait Jo. Vaſæus, diligens rerum Hiſpanicarum ſcrutator: quem vide in Hiſp. Chron. cap. IV. Ubi & alios commemorat rerum Hiſpanicarum ſcriptores eidem Floriano laudatos; ſed quos ſedulò quæſitos reperire non potuerit. Ii ſunt SEBASTIANUS, electus SALMANTICENSIS, qui res Hiſpanicas ſignavit à tempore Pelagii uſque ad Alfonſum Caſtum. SAPHYRIUS, ASTURICENSIS epiſcopus, qui ab Alphonſo Caſto progreditur uſque ad Bermudum, ſive Veremundum Podagricum. PELAGIUS, epiſcopus OVETENSIS, qui à Bermudo hoc res Hiſpaniæ prodit uſque ad finem Alphonſi VIII. Porrò Sebaſtiani Salmanticenſis meminit quoque Petrus Antonius Beuterus, Theologus Valentinus: qui res Hiſpanicas eruditè, ſed Hiſpanicè expoſuit. At Pelagii Ouetenſis mentio eſt apud fratrem Alfonſum Venetum in Enchiridio temporum.

Conſtantino Copronymo æqualis eſt FREDEGARIUS SCHOLASTICUS. Hic memoriam ſui propagavit opere de geſtis Francorum. Quod MSum extare ſolet in bibliothecâ Palatinâ. Ex cujus optimo codice Nazariano auctorem eum in Corpore veterum Hiſtoriæ Francicæ ſcriptorum Marquardus Freherus, vir bene de re literariâ meritus, repræſentat. Sed quod is minùs obſervâſſe videtur, etiam antea prodierat in bibliothecæ Patrum Tom. VII: ubi libris X Gregorii Turonenſis, at omiſſo Fredegarii nomine, ſubjicitur. Orditur à Guntramno, Francorum rege: nempe inde, ubi deſierat Gregorius Turonenſis. Terminatur autem in obitu Karoli, Pipini parentis: qui incidit in annum IↃCCXXXIX. Sed iis, quæ in Nazariano codice inveniebantur, ſubjecit idem Freherus conſe-

curi temporis historiam, usque ad annum IↃCCLXVIII: idque ex illis, quæ, juxta Bavaricum codicem MSum, expresserat editio Ingolstadiensis. Plurima autem Fredegarium exarâsse, colligo ex præfatione ejus; ubi se ait ad exemplum Chronici Hieronymiani, & eorum, qui illud auxere, quinque Chronicorum libros contexuisse. In eodem veterum Franciæ annalium systemate habes Gregorii Turonensis, ut inscriptio indicat, excerpta Chronica ex Fredegarii Scholastici miscellâ historiâ. Quæ verba, cùm planè sint ambigua, cautè omnino capienda. Neque enim Gregorius Turonensis excerpsit potissima ex Fredegarii historia miscella: sed Fredegarius in miscella historia epitomen fecit Gregorii Turonensis. Quod ita esse, satis ætas utriusque docet. Nam Gregorius Turonensis producit historiam suam usque ad annum IↃXCVI; quo ipso decessit. At Fredegarius incipit, ubi desiit Gregorius, ac provehitur usque ad annum IↃCCXL. ut annis minimùm centum & triginta vixerit post Gregorium Turonensem.

Eodem tempore scriptum est ὁδοιπορικὸν S. Willibaldi, primi episcopi Aichstadiani sive Eystatensis. Habes apud Canisium T. IV Antiq. Lect. Auctorem hodœporici æqualem fuisse Willibaldi, vixisseque in monasterio Herdensheim, iudicant hæc verba: *Ab ipso audita, & ex illius ore dictata, perscripsimus in monasterio Heidenheim, testibus mihi diaconis ejus.* Ad quæ verba in codice monasterii Rebdorfensis, quem Canisius expressit, adscriptum ad oram erat: *Hinc conjici datur, S. Balpurgam scripsisse hanc legendam: quia etiam in prologo asserit, se esse de parentela S. Billibaldi.* Saltem à femina, ac quidem consanguinea Billibaldi, opus hoc scriptum esse, constat. Quod ostendunt ista in præfatione: *Sed quia me, indignam tamen, de illorum genealogiæ stirpe, non aliunde propagatam, fortè de extremis ramorum fore noveram, &c.* Ubi in eodem codice adnotatum: *Fortè hæc illustris femina S. Balpurgis fuit, quia asserit se consanguineam hîc.* Verùm isti glossographi sententiæ obstare videtur, quòd verisimile sit, ab eodem auctore esse ὁδοιπορικὸν S. Willibaldi, & vitam S. Wunebaldi, confessoris atque abbatis, quam Hodœporico Willibaldi Canisius eodem in Tomo subjungit. Sanè qui vitam Wunebaldi composuit, non uno loco meminit exaratæ à se vitæ S. Willibaldi. Adde quod simillima, & quasi unius auctoris, sit dictio utriusq; opusculi. Atqui vita Wunebaldi alium auctorem habet, quàm S. Balpurgim; ut hæc verba indicio sunt: *Compertam atque conscriptam, atq; ex brevitate transcursam vitam B. Wunebaldi, Christi Confessoris; quam à sorore ejus, & ab aliis veneran-*

venerandis viris, qui illi per familiaritatem, & amicitiam, conjuncti fuerunt: præsertimque ab eis, qui illo in discipulatu, & magisterio, subditi fuerant, relatione didiceram. Ubi clarè inquit, se à sorore S. viri, (at ea Balpurgis, seu Walpurgis erat) illa, quæ refert, accepisse. Non ipsa igitur Walpurgis exaravit ista: sed alius, aliáve ei æqualis. Quare aut neutrum opus fuerit S. Walpurgæ: aut si ejus fuerit ὁδοιπορικόν, saltem vita Wunebaldi erit alterius: uti & visum fuit Henr. Canisio, viro docto, ac industrio, & de medii ævi scriptoribus præclarè merito. De ætate ejus quæ diximus, simul autem de ejus dictione, ita Barthius Adverf. lib. XLVI. cap. 11, *Auctor,* inquit, *vitæ S. Wilebaldi potissimus quidem ejus ætatis & generis*, adeo vetus, ut pene latinis scriptoribus accenseamus. Scriptus autem sub Pipino, Caroli M. parente.

ARNO, Salisburgensis archiepiscopus, tempore Caroli Francorum regis, qui postea, & imperium, & Magni cognomen adeptus est, indicem conscripsit eorum, quæ Ecclesiæ Salisburgensi tradita sunt à Theodone Theodorico, Huchberto, Otilone, Tassilone, Bavariæ ducibus; aliisque nobilibus Bavaris. Expressit è MSo codice Henricus Canisius T. 11 Antiquæ Lect. Atque idem adjecit privilegium regis Philippi; quo donis omnibus Saltzburgensi Ecclesiæ collaris auctoritatem addidit anno CIƆCXCVIII.

S. ADELINUS, sive *Adelelinus*, qui nonnullis *Adelmus*, priùs monachus erat S. Carilefi; postea, non undecimus quidem, sed vigesimus Sajensium, seu Sagiensium factus episcopus fuit; & sacro ministerio, non S. Ravereno, qui decimus episcopus erat; sed Sancto Godegrando, qui sedit circa annum IƆCCLXV, successit: successorem verò habuit Ragenfridum: etsi multò aliter de his in catalogo Sagiensium episcoporum scripserit Antonius Demochares. Sed sequor ipse, quæ Ægidius Brii, dominus de la Clegerie, multò accuratiùs de eo tradidit in catalogo eo Sagiensium episcoporum, quem historiæ Perticensium Comitum; ac ducum Alenzoniorum, subjunxit. Adelini ætatem omittit Demochares. Planè autem statuo, vixisse circa annum IƆCCLXXX. Siquidem vitam scripsit S. Opportunæ virginis, & abbatissæ: quæ anno obiit IƆCCLXX. At S. Opportunæ frater fuit S. Godegrandus: eum verò non alium esse arbitror, quàm S. Godegrannum, cui S. Adelinum successisse dicebam. Non autem confundendus hic cum Adelmo, qui Caroli M. ætate vixerit. Siquidem Adelmus is, non episcopus, sed monachus Benedictinus fuit. Loquimur autem de Adelmo illo, cui Papirius qui-

dem Maſſonus, vir doctiſſimus, tribuit geſta Pipini, Karoli Magni, & Ludovici Pii; quæ ſub Aimoini nomine libro IV leguntur. Sed Pithœus eorum auctorem Adhemarum potiùs eſſe cenſet: pro quo extrema libri IV verba facere videntur.

Etiam Caroli M. ætate fuit Gallus ille, qui ſex libros collectaneorum Chronologicorum dedit: quorum primus eſt ex incerti nominis ſcriptore, qui ſub Alexandro Severo floruit. Ita inſcriptio præfert. Nec dubito, quin is ſit Julius Africanus, nobilis chronographus: quem eo tempore vixiſſe, conſtat. Alter autem liber ex Idacio, & aliis, collectus fuit: ut quidem titulus indicat: de quo nihil habeo dicere, quia de temporibus ante Valentem imp. nihil Idacii, ut arbitror, ſupereſt. Tertium verò ex Idacio deſcriptum eſſe, ſatis docet Chronicon ejus à Scaligero unà cum Euſebio, Proſpero, & aliis, editum. Quartus eſt ex Thoromacho, chronographo Græco. Quinctus autem eſt Hilarionis: de quo ſuo loco diximus. Sextus eſt ex Thoromacho eo, quem antè memoravi.

CAP. IV.

Referuntur hiſtorici, qui claruere, cùm imperium Romanum foret penes ſtirpem Karoli M. Ex his Andreas Agnellus egit de archiepiſcopis Ravennatibus: Raguel Cordubenſis de vita, ac paſſione S. Pelagii martyris: Theodulphus, ut ajunt, de Karolo M. & Ludovico Pio: Ermenoldus, ſive Ermenricus, de vita ſancti abbatis Solæ: Petrus Caſſinenſis de vita S. Athanaſii, Neapolitani epiſcopi: S. Prudentius junior de vita S. Mauræ virginis. Eulogius Cordubenſis de paſſione quinque martyrum; imò & de aliorum multorum martyriis: Alvarius Cordubenſis de vita ac paſſione S. Eulogii: Folquinus de geſtis abbatum Lobienſium: anonymus de genealogia Karoli M. Ratpertus de rebus monaſterii S. Galli: anonymus, poëta Paderbornenſis, de vita Karoli M. Herembertus de principibus Beneventanis: Wolfhardus de vita S. Walpurgis: Hebernus de miraculis B. Martini: anonymus de vita S. Hugonis, abbatis S. Martini Eduenſis.

Nunc

NUnc eos exponere aggredior, qui floruere, postquam Occidentis imperium instauratum est à Karolo Magno. Ac primùm eos complectar, qui fuere, dum imperium esset penes Karoli stirpem.

ANDREAS AGNELLUS, temporibus Ludovici Pii, Ravennatis ecclesiæ archiepiscopus fuit, ordine in ea sede decimus, vir arte præstantissimus, atque acri in omnibus rebus ingenio præditus: ut de eo Hieronymus Rubeus lib. v Historiæ Ravennatis *a* a Pag. tradidit.* Atque idem de historia ejus Ravennati hæc paullò pòst 258. subjungit: *Hac ex Andrea Agnello descripsimus; qui his non solùm interfuit, sed præfuit; summâque doctrinâ eruditus, de Ravennatibus archiepiscopis volumen gravissimè scriptum reliquit. Quod cùm diu in Archiepiscopatus bibliotheca fuisset; superioribus annis cum multis aliis sublatum nullibi invenitur, magnâ quidem certè jacturâ.* Mentionem ejus quoque semel iterumque facit lib. II, uti & III. Ac *Ioannes Petrus Ferretus* ad verbum eum exscribere amat: ut idem auctor est. Meminit & Baronius T. IX ad an. IↃCCCXXIV. sed ex Rubeo: quod indicio est, ne in Vaticana quidem bibliotheca superesse.

THEODULPHUS, primùm abbas Floriacensis, quòd episcopus Aurelianensis, auctor hymni Ecclesiastici, cujus initium, *Gloria, laus, & honor, tibi sit*; claruit tempore Ludovici Pii: à quo & in carcerem conjectus fuit, quia particeps fuisset conjurationis Bernardi, Italiæ regis. Vide Sigebertum in Chron. ad an. IↃCCCXLIII. Hic ab Arnoldo Wion, in Ligno Vitæ, inter alia scripsisse dicitur Annales Karoli M. & Ludovici Pii. Sed ejus rei, nec Sigebertus meminit, nec Tritthemius in catal. nec Philippus Berg. in Suppl. Chron. lib. XI. nec, quod sciam, veterum, aut juniorum ante Arnoldum Wionem, ullus.

Rabani quoque æqualis fuit S. ERMENOLDUS, sive, ut alii codices MSi appellant, ERMENRICUS, aut etiam *Ermanricus*, diaconus, & monachus; qui vitam exaravit sancti Solæ, Angli, abbatis in Solenhoven. Exhibet eam Canisius Tom. IV Antiq. Lect. De ætate scriptoris indicio erunt hæc verba ejus: *Ad egregium Fuldense cœnobium, potestativâ manu contradidit. Vbi, Deo providente, modò sanctissimus, ac in omni parte peritissimus, dominus abba Rabanus perspicabiliter fulget.* Extremo istoc Canisii Tomo, præter præfationem in vitam Solæ, etiam Gundrammi ad Ermaricum, & Ermanrici ad Ruodolphum epistolam reperies. Cæterùm in Possevini Apparatu sacro lego, Ermenricum hunc fuisse septimum abbatem Eluvangensem,

gensem congregat. Luxoviensis, atque etiam dialogum edidisse de vita & miraculis S. Hariolphi, abbatis primi Eluvangensis. Imò, si idem Ermenricus, & Ermenoldus; idem quoque fuerit *Ermoldus* is, qui elegiaco carmine cecinit panegyricum Ludovici Pii.

Lotharii, & Ludovici II ætate, vixit PETRUS, CASINENSIS diaconus: quippe qui æqualis fuerit S. Athanasio, Sergii filio; qui episcopatum Neapolitanum adeptus est à Leone Papa anno IↃCCCL; atque à Nicolao Papa anno IↃCCCLXI ad synodum Lateranensem vocatus fuit; anno autem IↃCCCLXXII diem suum obiit. Hujus Athanasii vitam descripsit Petrus Casinensis; eoque ex opere Baronius in annis memoratis, præsertim anno IↃCCCLXXII, pleraque de Athanasio exscribit.

S. PRUDENTIUS JUNIOR, Hispanus, Tricassensium seu Trecensiũ episcopus XXXVII à Carolo Calvo rege ad instaurandã prope collapsam cœnobiorum Galliæ disciplinam unà cum Lupo, Ferrariensi abbate, delegat⁹ fuit: ut Lupus ipse auctor est epist. LXIII, quę ad Prudentium hunc missa est. Prosã reliquit vitã B. Maurę, virginis; cui illustrandę est Barthius Adversar. lib. XLIV cap. XIX. Obiit anno IↃCCCLXIV. Festum ejus celebratur die VI Aprilis. Hujus ratione Aurelius Prudentius interdum Prudentius Major vocatur in vett. glossis.

Temporibus Ludovici junioris Imp. longè latéque effulsit B. EULOGIUS, CORDUBENSIS, electus archiepiscopus Toletanus, ac demum martyr. Hic victuris chartis prodidit martyrium æqualium suorum, Georgii diaconi, Aurelii, Felicis, Nataliæ, & Liliosæ: qui martyrium sunt passi, non quidem circa annum Christi IↃCCXXV, ut Haræus tradidit in epitome Sanctorum: sed anno IↃCCCLII, ut rectè docet Baronius ad eum annum. Habes apud Surium T. IV die XXVII Aug. Sed est ea particula duntaxat majoris operis, quod inscribitur, *Memoriale Sanctorum*. Ejus libro primo oppugnat Eulogius illos, qui contenderent, martyres plus Ecclesiæ Hispanicæ obesse, quàm prodesse. At secundo tertioque libro, exponit quinquaginta penè martyrum Hispanicorum nomina, ætatem, gesta, martyria. Præterea edidit apologeticum. Eo, prætérquam quòd depugnat adversus calumniatores martyrum (uti & fecerat Memorialis sanctorum lib. I) etiam Ruderici ac Salomonis, vitam, & martyria, oratione suã nobis depinxit. Præterea exaravit documentum martyrii Eulogii presbyteri; quod Floræ, & Mariæ, in carcerem conjectis, dedicavit. Epistolæ quoque ejus, & alia, supersunt. Opera ejus primus reperit Petrus Pontius Leo, patriã

triâ Cordubensis, episcopus Placentinus. At divulgavit primus, ac scholiis eruditis illustravit Ambrosius Morales, itidem Cordubensis, historicus regius, ac eloquentiæ professor in Academia Complutensi. Exstat Tom. IV scriptorum Hispaniæ illustratæ, qui Francofurti prodierunt.

Itidem Ludovici junioris imp. ætate claruit ALVARIUS *a*, CORDUBENSIS, vir genere illustris. Hic posteris transmisit vitam ac passionem beati Eulogii presbyteri ac doctoris, qui martyrii coronam consecutus est temporibus regis Mahomed. ærâ IↃCCCXCVII, sive anno Christi IↃCCCLIX. Eulogio autem Alvarius familiaris admodum fuit; ut ostendunt verba ista in opusculi initio: *Profiteor, me non audita, & dubia; sed visa, & per me probata retexere; quoniam, gratiâ Dei cooperante, à primævo adolescentiæ flore, charitatis dulcedine, & Scripturarum amore, uno vinculo concordi innexi, hujus vitæ, licet non pari ordine, tamen pari affectu, in cunctis quæstionibus duximus jugum. Sed ille* (Eulogius) *sacerdotii ornatus munere pennis virtutum in sublime evectus, altiùs evolabat: ego luxuriæ & voluptatis luto confectus, terrâ tenus repens hactenus trahor. Et inde est, quòd non incerta, & quorumcunque hominum narratione comperta, sed mecum gesta, & per me cognita, narrare disposui.* Etiam in fine opusculi sic eum compellat: *Ergo, martyr Dei excelse, dulcis nomine Eulogi, Alvarum tuum clamantem intende, & quem hîc tenuisti charitate animo fixum, illic tibi adsocia servum. Non aliorum, quàm tuis, te interveniam verbis. Certè ego sum ille, quem tecum unitum esse dicebas: ad quem, & pro quo, hoc modo locutus es, ut non sit, inquis, alter Alvarus, quàm Eulogius; nec alibi, quàm penes intima Alvari, totus sit conlocatus amor Eulogii. Valeat, valeat, Christe domine, hæc suavis, fidelisque inter utrosque dilectio.* Auctori huic lucem scholiis eruditis attulit Ambrosius Morales Cordubensis, historicus regius. Exstat Tom. IV scriptorum, à quibus Hispania illustrata est. Memoratur Alvarius etiam libro suo Scintillarum. Eo sententias Patrum collegit, quas secundùm virtutum vitiorumque locos communes digessit. Basileæ is, sed mutilus, & absque nomine auctoris, prodiit. Integer autem in bibliothecis Hispaniæ superest; teste Ambrosio Morali *b*. Pontius Leo, episcopus Placentinus, putabat, ejusdem esse *Indiculum luminosum*; qui in membranis manu exaratus literis Gothicis Cordubæ habetur in bibliotheca Fani Majoris; sed absque auctoris nomine. Tempora sanè conveniunt. Nam scriptus is liber anno IↃCCCLIV; ut ipse ait auctor. Et stylus ab Alvarii dictione non abludit. Nec tamen adspernandum est, quod adversus eam senten-

a Al. Alvarus.

b Not. in Eulogii vitam T. IV. Hispan. illustr.

ſententiam obducit Ambroſius Morales. Nam ſi Alvari foret, meminiſſet alicubi Eulogii, quicum tam arcta ei amicitia interceſſerat.

FULQUINUS, ſive *Folquinus*, ex monacho Bertiniano abbas XXII cœnobii Lobienſis, temporibus vixit Lotharii Imp. & Ludovici junioris. Hic non Iſidoro quidem, ut Poſſevinus ait: ſed Sigeberto memoratur, in catalogo cap. CXXXVIII, his verbis: *Fulquinus, abbas Lobienſis, ſcripſit geſta abbatum Lobienſium, ſubintroducens per digreſſionem plura legentibus utilia.* Exſtat id opus manuſcriptum Gemblaci. Idem etiam, quod Sigebertus prætериit, conſignavit miracula S. Urſmari: quæ MSa ſuperſunt Leodici ad D. Jacobum. Item vita S. Folquini Morinorum Epiſcopi, qui anno exceſſit IↃCCCLV, atque ad S. Audomarum in B. Bertini monaſterio, ubi alter hic Folquinus monachus tum erat, ſepultus fuit. Elogium, quo idem monachus epiſcopum Folquinum proſequebatur, hujuſmodi eſt:

Hic veneranda patris Folquini membra quieſcunt,
Antiſtes dudum qui fuerat Morinûm:
Quique quater denis vitæ dux exſtitit annis,
Mente actuque pio juſſa operando Dei:
Qui quartadecimâ decedens luce Decembris,
Clarus Apoſtolicum gaudet adire chorum.

Exſtat hæc S. Fulquini Epiſcopi vita MSa in rubra valle apud Bruxellam. Alii Fulcuinum Lobienſem & Bertinianum diverſos putant: quos Swertius ſequitur in Athenis Belgicis.

Temporibus Ludovici II Imp. in vivis erat auctor chartæ de genealogia Karoli M. à Caniſio editæ T. V Antiq. Lect. Hoc docent extrema verba: *Poſt quem* (Ludovicum Pium) *Ludovicus filius, & æquivocus ejus, in Orientali Francia ſuſcepit imperium, qui anno præſente, id eſt incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti* IↃCCCLXVII, XXVII *anno regnare videtur.* Vixit ſcriptor is in Germania, quam vocat Franciam orientalem. Hanc enim temporibus Lotharii, & Ludovici II, imperatorum nempe ab anno IↃCCCXL uſque ad annum IↃCCCLXXVI, rexit Ludovicus ille, de quo hic ſermo: nempe minimus natu filiorum Ludovici Pii, parens Caroli Craſſi imperatoris.

Temporibus Ludovici II, Caroli Calvi, Ludovici III, & Caroli Craſſi, fuit RAPERTUS ſive RATPERTUS Thuregienſis, monachus monaſterii S. Galli, cognatus S. Notkeri. Condidit chronicon monaſterii ſui uſque ad Abbatem Bernardum I; qui cœnobio illi præfuit an. IↃCCCLXXXIII: ac eopſe anno deceſſiſſe

ſcriptor

ſcriptor hic videtur. Exſtat id chronicon MSum quater, vel ſæpius, in monaſterio antè dicto. Hymnos etiam reliquit de S. Gallo, & de S. Othmaro. Etiam vitam S. Galli, ſed Germanicâ linguâ, compoſuit: quam Latinè poſtea vertit Eckerhardus junior.

Rerum potiente Arnulpho, vitam egit poëta ille Paderbornenſis, qui ex annalibus Adelmi Benedicti verſu heroico expreſſit vitam Karoli Magni. Ut autem ille ex Adelmo, ita Adelmus ſua ex Eginharto hauſit: unde & poëta idem lectorem ad Eginhartum remittit. Sic enim canit:

De vita Caroli ſcriptam legat ipſe libellum,
Quem ſummo prudens Einhardus nomine ſcripſit.

Editio poëtæ ejus Reinero Reineccio debetur. Eum *ut temporibus illis latinè ſatis ac luculentè* ſcribere, judicium eſt Jani Douzæ præfatione altera Annalium ſuorum de rebus Batavicis elegiaco carmine contextis.

Ludovici II Imp. ætate claruit HEREMBERTUS, ſeu *Herempertus*, vel *Erempertus*. Scripſit Longobardicam hiſtoriam principum Beneventanorum: cujus MSum codicem ſe habere, alterumq; etiam in Columnenſi bibliotheca exſtare, ait Baronius ad ann. IↃCCCLXXI. Qui & alibi ejus meminit, ac interdum *Rembertum*, vel *Rempertum*, vocat. Uti ad an. IↃCCCLXIII. Atq; idē ad annum IↃCCCLXXIV ex eo ſe depromere ait, quæ ad annales Eccleſiaſticos pertinerent. Wolphangus Lazius etiam meminit Heimberti operis de rebus à Karolo M. geſtis, atque illud reponit inter ea, unde profecit in commentariis ſuis de Rep. Romanâ. Lazium hac parte ſequitur Simlerus in bibliothecâ, & Popelinierus Hiſtoriæ Hiſtoricorum lib. VIII. Videndum, idemne an alius ſit Rembertus ſeu Rimbertus ille, qui vitam S. Anſgarii tradidit; ut diximus lib. II cap. XXXVII.

Arnulphi ætate etiam fuit WOLFHARDUS, monachus cœnobii Halenrietani, quod Karolus M. exſtruit; Arnulphus autem in collegium canonicorum ſecularium mutavit. Wolfhardus hic libris quatuor conſignavit vitam S. Walpurgæ, ſeu Waltpurgis, ac imprimis miracula, quæ in monaſterio S. Salvatoris Monheimenſis contigere. Id autem fecit rogatu ejus, cui id opus dicavit. Eſt is Erkenwaldus, ſeu Erckenwaldus, ſeu Erchanbaldus, vel Erchenboldus, octavus Eyſtetenſium præſul; qui electus eſt anno IↃCCCLXXXIV, atque anno deceſſit IↃCCCCII. Habes pleraque ex hac vita apud Surium T. VII: ſed ſtylo mutato, multis prætéritis, abſque auctoris nomine. At bonam partem ejus, fide item bonâ, addito

nomine scriptoris, ex codice Monasterii Rebdorfensis repræsentat Canisius T. IV Antiquæ Lect. Ac priùs quidem priorem habemus librum. Post autem aliquot aliorum vitas, præter variantes lectiones, etiam ex codice Windbergensi librum secundum adtexit. Interim liquet, mutilè, hoc est duos duntaxat libros, vel potiùs penè duos, exhibuisse, cùm Wolfhardus quatuor concinnârit: ut ex antiquis constat membranis. Ex Wolfhardo hoc postea PHILIPPUS, trigesimus nonus Eystadiensium episcopus, excerpsit suum de vitâ Walrpurgis libellum; ut postea dicemus.

HEBERNUS, archiepiscopus Turonensis quinquagesimus primus, honorem hunc adeptus est anno IↃCCCLXXXVII, qui ultimus fuit annus Caroli Crassi Imperatoris: atque annis sedit XXVII, mensibus quatuor: ut decesserit tertio anno Conradi Imp. Ergo imprimis claruit temporibus Arnulphi, & Ludovici IV: qui inter Carolum Crassum, & Conradum, imperium tenuerunt. Reliquit librum de miraculis beati Martini post ejus è Burgundia reditum. Sui episcopatus, & ejus, qui antecessit, meminit ipse in hoc opere verbis istis: *Contigit eodem mense, dum esset consul Ingelgerius Turonis, Adalaudum confectum senio viam universæ carnis intrare. Ingelgerius verò consul, auxiliante Deo, & intercedente B. Martino, opitulantibus etiam clericis, nec non & consentientibus civibus Turonicæ civitatis, intronizavit, & in sede episcopali sublimavit Hebernum senem, sanctum beati Martini Majoris-Monasterii abbatem, & ministrum.*

Etiam Ludovici IV, uti & Conradi I temporibus, vixit auctor incertus vitæ S. Hugonis, abbatis S. Martini Eduensis. Quippe æqualis fuit S. Bernonis, cujus & ibi mentio fit. Luculentum inde fragmentum habes in bibliotheca Cluniacensi, inter testimonia a de fundatione monasterii Cluniacensis.

a Col. 6.

CAP. V.

Commemorantur historici, qui vixerunt, cùm res imperii forent penes Henricum Aucupem, & hujus posteros. Ex iis scriptoribus Raguel Cordubensis signavit vitam, & passionem S. Pelagii martyris: Ioannes Cassinensis Chronica: Nagoldus vitam Odonis, abbatis Cluniacensis: anonymus, vitam S. Vdalrici: S. Notkerus vitam S. Galli, & martyrologium: Theodoricus Archiepiscopus Trevirensis vitam

tam B. Virginis Mariæ, & S. Ludrudis: Ajo monachus memorabilia cœnobii Croilandensis: Romerius duos annalium libros: Luitolphus miracula S. Udalrici: anonymus translationem S. Benedicti: Arnoldus, comes Vogburgensis, miracula B. Emmeramni.

VIdimus de iis, qui claruere, dum imperium Occidentis constitit in stirpe Karolina: qua ex domo ultimus imperio potitus est Ludovicus IV. Huic successit Conradus. Sed octennio pòst regere cœpit Henricus Auceps Saxo: atque ita imperium à Francis translatum est ad Saxones: quod factum an. IↃCCCCXIX. Successores autem habuit Henricus è progenie sua, primùm filium Ottonem primum, hinc nepotem Ottonem II, tum pronepotem Ottonem III, exinde alterum pronepotem Henricum II, cognomento Sanctum, qui imperare desiit an. CIↃXXIV. Exponam nunc historicos aliquot, qui tempore quinque horum Saxonicæ prosapiæ Cæsarum vixerunt.

Qualis RAGUEL CORDUBENSIS presbyter. Hic descripsit vitam ac passionem S. Pelagii, martyris Cordubensis: qui, regnante Habdarraghman rege, passus est an. IↃCCCCXXV. Iisdem autem temporibus Raguelem vixisse, ac Pelagium; arguit illud, quòd ex sodalibus Pelagii ea accepisse se ait, quæ de sancto viro refert. Adde quòd de sepultura quidem loquitur: at de translatione Pelagii tacet; quæ tamen non multis pòst annis contigit. Unde conjecturam capere licet, ea ante translationem consignâsse. Hoc Raguelis opusculum primus reperit, & scholiis illustravit Ambrosius Morales. Habes Tom IV scriptorum, qui Hispaniam illustrarunt.

Fuit & tum JOANNES, abbas Cassinensis, qui XXIII fuit à B. Benedicto, atque anno decessit IↃCCCCXXXIV, successoremq; habuit Adelpertum: ut cognoscimus ex Leone Marsicano, sive Ostiensi, Chronici Casinensis lib. I cap. LVI. LVII, & LVIII. Ac capite quidem LVI inter alia fusè narrat idem, quomodo, cùm ex archidiacono Capuano factus esset abbas, monachis Teani constitutis auctor fuerit, ut Capuam se conferrent, quæ primaria civitas foret, atque ut primus ibi monasterium fecerit. Unde satis liquet, signari hunc Joannem ab eodem Leone in præfatione Chronici, his verbis: *Adhibui præcipuè* CHRONICA *Ioannis abbatis, qui primus in Capua nova monasterium nostrum construxit.*

Temporibus itidem Henrici Aucupis in pretio erat NAGOL-

DUS, sive NALGODUS, qui in Possevino malè *Nalgendus*, monachus Cluniacensis, descripsit vitam Oddonis, seu Odonis, abbatis Cluniacensis II; ut est in Chronico Cluniacensi. Ætas ejus satis inde dilucet, quòd fuerit discipulus Odonis; qui obiit anno ІͻccccXLIV, hoc est nono anno Ottonis primi cognomento Magni. Imperium autem is tenuit annis XXXVII. Ut sit verisimile, ultimis ejusce Ottonis annis claruisse.

At Ottonis I, & II, temporibus fuit is, qui primus, sed rudi stylo, conscribillavit vitam S. Udalrici, episcopi Augustani. Ætatem indicat, quòd conversatus fuerit cum hoc S. Udalrico; qui factus est episcopus anno Chr. ІͻccccXXIV, atque obiit anno ІͻccccLXXIII, IV Non. Jul. anno quinquagesimo episcopatus sui, cum annos vixisset LXXXIII. Ex hoc scriptore sua in Udalrici vitâ hauserunt Gebeardus, episcopus Augustanus, & Berno, Augiæ abbas: qui in eo elaborarunt, ut, quæ priùs rusticâ dictione ab anonymo expressa essent, ea à se elegantiùs politiusque composita plures oblectarent. Atque ita fecere, ut fons ipse multùm negligeretur: imò aliquot seculis nesciretur, usq; dum eum tandem reperit, atque iterum orbi ostendit Marcus Velserus. Nam is primus illam S. Udalrici vitam è tenebris eruit, ac publici juris fecit.

Præter hunc, extremis Ottonis Magni temporibus, atque item II Ottonis ætate, doctrinâ vitâque excelluit S. NOTKERUS, monachus S. Galli, nepos Ottonis M. ut de eo scribit discipulus Notkeri Hartmannus, qui aliis Hartmundus nominatur. Composuit vitam S. Fridolini abbatis lib. I. item vitam S. Galli lib. III. Habes hæc MSa in bibliotheca S. Galli. Idemque est auctor martyrologii, quod ex bibliotheca S. Galli primus edidit Henr. Canisius T. VI Antiq. Lect. Sed aliquot dies Octobris, & duo extremi menses, penitùs desiderantur. Absque dubio autem hic est unus ex tribus illis Notkeris, quos Eckerhardus *a* commemorat, & in monasterio S. Galli vixisse dicit. Primus à vitio linguæ dictus est *Balbulus*, stirpe nobilis, scientiâ virtuteque clarus; cujus vitam scripsit Eckerhardus. Alter est cognominatus *Piperis granum*; nempe ab ingenii acrimonia; vir sanè pietate, & doctrinâ insignis. Tertius est Notkerus *physicus*, abbas postea factus: cujus gesta referuntur in libro casuum monasterii. Primus horum martyrologii auctor est: ut Jodocus Metzlerus *b*, monasterii S. Galli professus, & ex eo Henr. Canisius *c* ostendit. Illum autem Ottonis M. ætate vixisse, clarè liquet ex vita ejus ab Eckerhardo proditâ cap. V, XXXI, aliisque

a *In vita Notgeri Balbuli cap. 5.*
b *Libro de illustribus viris S. Galli.*
c *Notis in T. V. Antiq. Lect.*

aliisque locis. Satis autem mirari non possum, quid in mentem venerit eidem docto viro, ut traderet a, Notkerum fuisse nepotem M. Ottonis: atque adderet, floruisse an. IↃCCCL: idemque referret, quædam de hoc Notkero legi in codice (nisi librarii is error est) ante annos IↃCCC scripto. Nam Otto Magnus demum imperare cœpit anno IↃCCCCXXXVI, & obiit anno IↃCCCCLXXIII. Quo pacto igitur illius nepos floruerit anno IↃCCCL, tantò ante natum Ottonem? Et quomodo potuit vidisse librum de Notkero, qui scriptus esset ante annos octingentos; si Notkerus, ut ait ipse, demum claruit an. IↃCCCL? Nam ab eo tempore usque ad annum CIↃIↃCIV, (quo ex Metzlero ista Canisius in notis ad T. VII Antiq. Lect. retulit) tantùm sunt anni IↃCCLIV. At quinto minùs potuit tam vetustus codex esse, si Notkerus Ottonis M. ut idem fatetur, nepos fuit? Nam ab Ottonis M. excessu usque ad annum, quo ista ex Metzlero traderet Canisius, solùm anni sunt IↃCXXXI. Quid igitur absurdius, quàm ut librum de Notkeri hujus vita conspexerit Metzlerus, qui sesquiseculo toto ante natum Notkerum conscriptus esset?

a Apud Canisiũ T. 5. Ant. lect. pag. 740.

Itidem ultimis annis Othonis I. claruit Theodoricus, archiepiscopus Trevirensis: qui præter vitam S. Virginis Mariæ, etiam vitam scripsit S. Ludrudis, virginis sanctimonialis in Corbejâ requiescentis.

Tempore Othonis II Aio, monachus Anglus ordinis S. Benedicti, egisse dicitur in monasterio Croilandensi. Hic monasterii sui memorabilia, jussu abbatis Turketuli, consignavit. Est ea historia quasi annorum CCLX: nempe ab anno circiter IↃCC, usque ad annum IↃCCCCLXX; quo Edgarus in Anglia regnabat.

Romerius, ut Simlerus ait, composuit duos annalium libros; quibus Rheginonis historiam ab anno IↃCCCCVII, usque ad annum IↃCCCCLXXVII, persequitur. Cumque appendix ea, quæ Rheginoni hodie addi solet, totidem sit annorum, planè fit verisimile, eam vel Romerii hujus esse, vel ex Romerio excerptam. Illud quoque verisimile est, scriptorem anno eo vixisse, quo annales suos finit. Nec tamen præfractè isthoc asseverem. Invenio ejus quoque mentionem apud Aventinum; ubi historiam Romerii de gestis Germaniæ inter illos refert auctores, quos in secundo de Annalibus Bojorum sequitur.

Imperante Ottone III, anno IↃCCCCXCII, in synodo Romanâ obtulit Luitolphus, sive Ludolphus, Augustæ episcopus,

libellum à se scriptum de miraculis S. Udalrici: qui à Papa Joanne xv, ac Synodo memoratâ, fuit comprobatus: eodemque in concilio Udalricus est relatus in numerum sanctorum. Acta ea synodalis conventus à M. Velsero edita sunt in lucem: in quibus & illud de Luitolphi libello legitur.

Anonymus monachus S. Launomari literis prodidit translationem S. Benedicti; quæ contigit anno cIↃVII. Ejus verò oculatum se testem fuisse, ipse testatur. Vide annales Aurelianenses Saussеji ad annum memoratum: ubi ex MSo cod. monachi ejus luculentum adducit locum.

DIETHMARUS, sive *Ditmarus*, Sigefridi, Saxonici Comitis filius, primùm monachus fuit cœnobii S. Joannis Magdeburgi sub Riddago abbate, hinc præpositus Wallibicensis, ac tandem Mersburgensis in Misnia Episcopus. Chronicorum libros VII reliquit; quibus complectitur gesta quinque imperatorum, Henrici I, Ottonis I, II, III, & Henrici II; cujus temporibus vixit. Meminit & Paullus Langius penè initio Chronici Citizensis. Ac sæpius in Saxonia sua memorat Georgius Fabricius. Sincerissimum scriptorem appellat Possevinus. Opus verò Chronicorum scribere orsus fuit anno Christi cIↃXVII, ætatis suæ XLI, episcopatus X, anno uno ante obitum. Quemadmodum cognoscere est ex eo, qui, paullò post Ditmari excessum, vitam illius literis commisit.

Æqualis huic fuit GEBHARDUS, episcopus Augustanus: qui anno sedere cœpit cIↃVI, ac novennio Ecclesiæ præfuit. De hoc superiùs diximus, ut vitam S. Udalrici, quæ ab æquali ejus scripta erat rusticè, atque ineleganter, nitidius politiúsque expresserit: uti & à Bernone Augiensi paullò pòst factum fuit. Est autem Gebhardus ille, qui Ecclesiam S. Afræ à S. Udalrico exstructam, ubi & sepeliri voluerat, convertit in monasterium, ductis eò monachis S. Benedicti.

Etiam Henrici II, imò & Conradi Salici tempore, illustris fuit ARNOLDUS, *Comes* Vogburgensis, Marchio de Cham, monachus S. Emmeramni, ad quem Meginfredus, Magdeburgensis magister, & præpositus, epistolam scribit operi suo de vita & virtutibus S. Emmerammi præfixam. Quemadmodum autem Meginfredus vitam Emmerammi post Cyrinum in literas retulit: ita Arnoldus Comes duos libros fecit de miraculis B. Emmerammi, deque memoria cultorum ejus. Reperies apud Canisium Tom. II Antiq. Lect. Sui temporis fidelissimum scriptorem appellat Cæsar Baronius Tom. XI ad an. cIↃI.

CAP.

CAP. VI.

Referuntur historici, qui fuere temporibus Conradi Saliqui, ac deinceps, usque ad Lotharium II. *Ex quibus anonymus reliquit vitam Burchardi Wormatiensis: alter Chronicon S. Benigni Divionensis: alius vitam S. Guntheri: Odo Fossatensis vitam Burchardi, comitis Parisiensis: Guntherus Bambergensis itinerarium peregrinationis suæ Hierosolymitanæ: Thomellus Flander vitam, ac laudes Balduini Pii: Andreas, monachus Vallis-umbrosæ, vitam S. Ioannis Gualberti: anonymus Chronicon Cluniacense: Gerochus Richerspergensis historiam de dissensu Henrici* IV *imp. & papæ Alexandri* II: *Guilielmus Appuliensis poëma historicum de gestis Normannorum in Italia: Gaufredus, monachus S. Benedicti, gesta Roberti Guiscardi, & fratrum ejus: Haymo Hirsaugiensis vitam, & miracula B. Guilielmi Hirsaugiensis: Raimundus de Agiles, sive de Podio, historiam Francorum, qui ceperunt Hierusalem: item alius gesta Francorum, & aliorum Hierosolymitanorum: Baldricus Aurelianensis, sive Dolensis, vitam B. Samsonis, & S. Hugonis, & historiam Hierosolymitanam: alius vitam Roberti Frisii: item alius res sui temporis: Guibertus abbas gesta Dei per Francos: Alexander Atrebas vitam B. Goswini: Ioannes, monachus S. Vincentii, chronicon sui monasterii: Domnizo presbyter vitam Machthildis comitis: S. Bruno vitam S. Petri Anagniensis: Ademarus monachus Chronicon Aquitanicum, & Chronologiam abbatum Lemovicensium: anonymus gesta Hierusalem expugnantium: Rupertus Gallus historiam belli contra Saracenos: Sugerius abbas vitam Ludovici Crassi, & Ludovici* VII: *Oldericus, sive Ordricus, historiam Ecclesiasticam: Albertus, sive Albricus Aquensis, historiam Hierosolymitanam: Gauterius cancellarius res ad Antiochiam gestas: Fulcherius Carnotensis*

notensis gesta Balduini, regis Hierosolymitani: anonymus vitam Tyemonis, episcopi Saltzburgensis.

POst Henricum II, qui Saxoniæ stirpis erat, imperium fuit penes Francones ad Mœnum: qua exigente princeps imperii habenas accepit Conradus II, Saliquus. Id anno contigit CIↃXXIV. Post eum rexit filius Henricus III: tum nepos Henricus IV: hinc pronepos Henricus V: qui regendi vivendique finem anno fecit CIↃCXXV. Intervallo isto, quod centum & unius annorum est, multi claruere rerum gestarum auctores. Nunc ex his eos commemorabo, de quibus superiori libro nihil dictum est nobis.

Antiquissimus eorum est incerti ille nominis scriptor, cujus beneficio nota est vita Burchardi, Wormatiensis episcopi. Abunde enim præfatio ejus opusculi declarat, iisdem temporibus eum, ac Burchardum, vixisse. At Burchardus ille inter homines esse desiit anno CIↃXXVI: puta anno XXVII, ex quo post fratrem suum Franconem honorem episcopalem est adeptus. Annus is tertius erat Conradi II imperatoris: unde, hoc rerum potiente, vitam illam literis esse traditam consequitur. Præmittitur libellus iste Collectioni decretorum Burchardi, non quidem in editione Parisinâ anni CIↃIↃL: sed Coloniensi, quæ decennio post lucem vidit.

Ætate Henrici III Imp. vivebat ille, qui posteris transmisit Chronicon S. Benigni Divionensis: ex cujus cod. MSo quædam de reformatione ejus monasterii per S. Majolum, adfert *a* Martinus Marrier in biblioth. Cluniac. Etiam quædam inde in notis promit Andreas Quercetanus *b*.

a *Col.* 298.
b *Col.* 61. 113.

Imperante eodem, ætatem agebat ille, qui vitam descripsit S. Guntheri, Turingii, Stephani Ungariæ regis cognati, monachi Altahensis, ac postea eremitæ in silva Bohemica in Richnach: ubi exactis XXXVII annis decessit, præsente Breciflao duce Poloniæ, quem à sacro fonte susceperat. Quod de ætate scriptoris dixi, planum fit ex eo, quòd familiaris fuit Gunthero; ut cognoscimus ex istis verbis: *Quod nos quidem, qui eum familiarius cognovimus, frequenter audivimus.* Atqui in eodem legitur libello: *Obiit Christi famulus, eremita Guntherus, anno incarnationis Domini* CIↃXLV.

ODO, FOSSATENSIS monachus, claruit primis temporibus Henrici IV: nimirum anno CIↃLVIII, ac vitam signavit Burchardi, Comitis Paris. Corboili, & Milidun. Ex hoc scriptore historiam de reformatione cœnobii S. Mauri Fossatensis per S. Majolum, Cluniacen-

niatensem abbatem, reperies in bibliotheca *a* Cluniacensi. Aliqua etiam ex eo in notis suis citat Andreas *b* Quercetanus. *a Col.* 198. *& seqq.*

Anno Christi CIↃLX GUNTHERUS est factus episcopus Bambergensis. Sed anno CIↃLXIV cum Sigefrido, archiepiscopo Moguntino, & compluribus aliis, summi generis ac dignitatis viris, profectus fuit in terram Sanctam, strenueque rem gessit. Vir erat disertus, & variarum linguarum cognitione instructus. Ac peregrinationis suæ Itinerarium reliquit. Quod tamen non planè perfecit. Quippe anno CIↃLVI, è Palæstina domum rediens, in Carinthia incidit in morbum nec ita multò pòst ibidem excessit. Corpus Pabenbergam relatum, & maximo cum honore terræ mandatum fuit. *b Col.* 67. 68. 117.

THOMELLUS FLANDER claruit anno CIↃLXX, atque opus condidit de vita, & laudibus Balduini Pii, Flandriæ Comitis, qui *insulanus* quoque vocatus est ab insula, oppido natali: ubi & decessit an. CIↃLXXIII ac in templo à se condito sepultus. Meminit & Thomelli, & ætatis ejus, atque operis, Mejerus lib. III rerum Flandricarum ad annum memoratum, atque alibi. Sanderus lib. III de scriptoribus Flandriæ, & Sweertius in Athenis Belgicis, autores sunt, jussu Abbatis sui B. Rolandi, condidisse chronicon de fundatione cœnobii Elnonensis.

Temporibus etiam imperatoris Henrici IV vivebat ANDREAS, monachus Vallis umbrosæ; qui sanctimonià claruisse dicitur. Hic consignavit vitam magistri sui, S. Joannis Gualberti; qui Ordinem Vallis umbrosæ instituit, ac decessit anno CIↃLXXIII.

Circa annum CIↃLXXX, ætate S. Hugonis, Cluniacensis abbatis, vixit Incertus scriptor Chronici Cluniacensis: ut Andreas Quercetanus ait notis in biblioth. Cluniac. Ubi & non semel eum ad partes advocat.

Fortasse etiam hic locum affectat ejusdem, ut videtur, temporis scriptor, GEROCHUS, RICHERSPERGENSIS antistes. Memoratur Aventino lib. VII annalium Bojorum. Nam locutus de dissentione inter Henricum IV imp. & Alexandrum II Papam, hæc subjungit: *Gerochus, Richerspergensis præsul, de hoc dissidio complura scripsit; quibus titulum de Antichristo dedit.* Non dubium igitur, quin illius temporis historia ab eo prodita sit: verùm ex titulo, *De Antichristo*, quem operi suo fecerat, suspicio mihi oboritur, non tam more historico id egisse; quàm instar Gildæ describentis Britanniæ excidium, vel potiùs deplorantis. nempe & Gerochus castigare

voluit mores sui seculi, qui spiritum planè spirabant Antichristi.

Henrico IV imperante, etiam GUILHELMUS APPULIENSIS famam extendit libris quinque carmine conscriptis heroico de rebus Normannicis in Italia, ac regno Neapolitano gestis. Editionem ejus Rhotomagi *a* procuravit Joannes Tiremæus, Fisci in Romagensi provincia advocatus. Incipit hoc pacto:

a *Anno* 1581. *excudente Richardo Petit, & Richardo l'Alleman.*

Gesta ducum veterum veteres cecinere poëtæ:
Aggrediar vates novus edere gesta novorum.
Dicere fert animus, quo gens Normannica ductu
Venerit Italiam; fuerit quæ caussa morandi:
Quosve secuta duces Latii sit adepta triumphum.

Hæc argumentum operis ostendunt. Exinde compellat eos, quorum mandato laborem eum fuerit aggressus. Hunc enim in modum progreditur:

Parce tuo vati pro viribus alta canenti,
Clara Rogere ducis Rodberti, dignaq; proles;
Imperio cujus parere parata voluntas
Me facit audacem; quia vires, quas labor artis,
Ingeniumque negat, devotio pura ministrat;
Et patris Vrbani reverenda petitio segnem
Esse vetat, quia plus timeo peccare negando,
Tanti Pontificis quàm jussa benigna sequendo.

Hinc cognoscimus, poëma illud scripsisse postulato, tum Urbani II, papæ Romani; qui sedere cœpit anno CIↃLXXXVII, atque anno decessit CIↃXCIX: tum Rogerii Bossi; qui frater erat Roberti Guiscardi; Siciliæque, unde Saracenos ejecerat, comes; anno autem CIↃCI, admodum natu grandis, obiit. Eoque majoris historicum hoc Guilielmi poëma fieri à nobis convenit, quòd eorum, quæ commemorat, testis fuerit oculatus.

Ejusdem Rogerii comitis postulato, GAUFREDUS, MONACHUS S. Benedicti, libros IV reliquit *de acquisitione regni Siciliæ, Calabriæ, Apuliæ, & insulæ Siciliæ, per gloriosum principem Robertum Guiscardum, & fratres de Normannia venientes.* Est omnino accuratus in distinguenda temporum ratione: eoque nomine laudatur ab Dominico Portonario: qui primus in lucem produxit. Habes in quarto volumine historicorum, quibus rebus Hispaniæ lucem afferre curæ fuit.

HAYMO, seu Heymo, *Hirsaugiensis* cœnobii prior factus est anno Chr. CIↃXCII. Scripsit vitam ac miracula B. Wilhelmi, abbatis

tis Hirsaugiensis: in cujus locum ipse successerat, cùm, Gebhardo defuncto, Guilielmus ex Priore Abbas ejusdem cœnobii fieret. Sed vitam Guilielmi alius ejus cœnobii monachus, cùm locupletare vellet, reddidit breviorem. Auctor Tritthemius in Chronicis cœnobii Hirsaugiensis: ubi & illud refert, Haymonem hunc etiam homilias reliquisse: eas commixtas legi homiliis Haymonis, Halberstadensis episcopi: qui totis duobus seculis Hirsaugiensi hoc antiquior fuit: esseque non admodum dissimilem amborum dictionem: imò sagacissimis etiam haut facile esse homilias eas internoscere.

RAIMUNDUS DE AGILES, Canonicus Podiensis, capellanus comitis S. Ægidii, hoc est, Tholosani, ac episcopi Podiensis, expeditioni interfuit in Orientem anno cIↃXCV. Quin præsens aderat, cùm lancea Dominica effoderetur; ac, priusquam tota è terra extracta esset, mucronem fuit osculatus; posteaque eam in prœlio tulit: ut ipse narrat opere eo, quod inscribitur, *Historia Francorum, qui ceperunt Hierusalem*. Opus hoc procudit postulato Pontii Balonensis, sive de Baladuno, viri nobilis, ac Tolosano comiti familiaris. Orditur à Comitis ejusce in Sclavoniam ingressu, ac definit in victoria Ammirati sive Ammiravisi Babylonici. Ut quinquennii & ille historiam complectatur, eorum instar, de quibus diximus. Habes eum in Tomo I Historiæ Orientalis, quæ inscribitur, *Gesta Dei per Francos*. Estque idem, ac ille, qui in Gesnerianæ bibliothecæ compendio à Simlero vocatur RAIMUNDUS DE PODIO, exstareque dicitur in bibliotheca Londinensi.

Anonymus Italus, auctor operis, quod inscribitur, *Gesta Francorum, & aliorum Hierosolymitanorum*, anno vivebat cIↃXCV, ac deinceps. Incipit ab Urbani Papæ II itinere in Gallias, & prædicatione crucis; quæ incidit in annum cIↃXCV. Ac definit in anno cIↃXCIX; quo Ammiravisus Babylonis ad Ascalonem victus, & Hierosolyma capta fuit. Quinquennii igitur historiam comprehendit. Vidit pleraque ea, quæ refert: qui in comitatu fuerit Boamundi: quemadmodum liquet ex lib. I cap. IV. lib. IV cap. XIX, XXIII, &c. Prodiit hic scriptor primùm beneficio Paulli Petavii, Galli, & Guilielmi Cambdeni, Angli. Atque exstat Tom. I Orientalis Historiæ *a*.

Extremis Henrici IV temporibus, hoc est, circa an. cIↃC, ac deinceps, cùm Papa foret Paschalis II, claruit BALDRICUS AURELIANENSIS. Prius hic monachus, & abbas Burguliensis fuit: pro quo perperam *Burgalensis* scriptum est apud Vincentium

a *Hanovia prodiit typis VVecheliana an.* 1611.

Belluacensem,& auctorem Chronici Belgici magni. At postea factus est archiepiscopus *Dolensis* in Britannia Aremorica. Vitam signavit B.Samsonis,episcopi Dolensis: item vitam S.Hugonis,Rothomagensis episcopi; quæ MSa exstat, cùm Antverpiæ apud Miræum,tum Atrebati in monasterio S.Vedasti. Præterea libris quatuor condidit historiam Hierosolymitanam; quæ ex Pythœi, & aliorum MSis, cum aliis Orientalium expeditionum scriptoribus divulgata est in Germania *a*. In præfatione ait ipse, opus se hoc prope sexagenarium cœpisse. Orditur ab anno CIↃXCV,quo initium habet peregrinatio in Orientem: definit verò in capitis Hierosolymis, quod quinquennio pòst contigit. Ex præfatione cognoscimus, interfuisse eum consilio Claremontano; unde illa in Orientem expeditio originem cœpit. Ibidem ait, sequi se historiam anonymi cujusdam stylo scriptam planè rustico,& incondito. At Baldricum hunc non verè modo, sed etiam disertè scribere, judicium est ejus, qui se exscribere eum profitetur, Ordrici dico Vitalis Angli: qui & alia de eo refert, quæ legere licet apud eruditum auctorem παραλεγομένων in Historiam Orientalem. Citat Baldricum hunc Vincentius Belluacensis Speculi Historici lib.XXV cap.XCVI, & alibi: item canonicus regularis prope Nussiam in magno Chronico Belgico. Cuspinianus quoque eum inter illos recenset, è quibus in scribendis imperatoribus suis profecerit.

a *Hanovia anno* 1611.

Circa annum CIↃC, imperante adhuc Henrico IV, anonymus Germanus exaravit vitam Roberti Frisii, comitis Flandriæ; qui decessit anno CIↃXCIII, IV Idus Octobris. Meminit Mejerus ad annum dictum: *De donatione Philippi*, inquit, *vide tabulas inter epistolas: ubi & historiam hujus comitis Roberti invenies scriptam ab quodam Germano quadringentis, & amplius, abhinc annis.*

Itidem circa annum CIↃC anonymus quidam egit de rebus sui temporis; qui in bibliotheca Vaticana asservatur: unde quædam se exscribere profitetur Cæsar Baronius ad annum memoratum.

Etiam GUIBERTUS, nobilis Gallus,abbas monasterii S. Mariæ Novigenti, quod in Laudunensi pago sub Cociaco castro situm est, anno CIↃC claruit; ac reliquit opus, quod inscripsit ipse, *Gesta Dei per Francos*. Sunt ii septem Hierosolymitanæ historiæ libri, quos dicavit Lysiardo, Suessionensi episcopo: de quo superiori libro dictum nobis. Hoc in opere profitetur, scribere se non visa; sed aliorum scripta sequi; attamen ita ut, quæ deessent, interserat ex relatu aliorum,qui præsentes fuissent. Perducit historiam belli sa-

cri uſque ad regnum Balduini I; qui frater erat Guilielmi Bulionii. Habes in tomo Orientalis Hiſtoriæ ſæpius memoratæ. Præterea autem commentatum ſe ait in Geneſin; ſed ſimpliciore, quàm hîc utatur, ſtylo. Guiberti hiſtoriæ additur anonymi appendix, quæ pertexit res geſtas uſque ad annum CIↃCXII.

Præter iſtos ALEXANDER *Atrebas*, abbas ſecundus cœnobii Aquicinctini, inclaruit eodem anno CIↃC. Hic vitam prodidit B. Goſvini ſeu Goſſuini, cui ſucceſſerat.

Extremis Henrici IV, ac primis Henrici V temporibus, cùm papa foret Paſchalis II, JOANNES, monachus cœnobii S. Vincentii ad Fontes Vulturni, poſteritatis memoriæ conſultum ibat Chronico ſui monaſterii: quod ſupereſt MSum literis Longobardicis. Unde quædam in arduo Annalium ſuorum opere exſcribit Baronius ad an. IↃCCCXCII, & item an. IↃCCCCLXIII.

Etiam Henrici IV, ac V tempore, floruit DOMNIZO presbyter: qui carmine heroico complexus eſt vitam Mathildis comitis. Obiit ea anno CIↃCXV: ut iſtis verſibus Domnizo indicat:

Hu dum quarta monet Indictio, jungitur atque
Virginei partus qui currere cœperat annus
Millenus quintusdecimus centeſimus; illum
Natalem Chriſti voluit celebrare Mathildis.

Pleriſque eorum, quæ ſcribit Domnizo, ipſe interfuit. Impensè autē Papæ partibus favet adverſus imperatorem Henricum IV. Ac crebrò in temporibus Mathildis teſtis advocatur à Cæſare Baronio.

S. BRUNO, Signenſis epiſcopus, poſteaque quadrageſimus Caſinenſis monaſterii abbas, floruit temporibus Henrici IV, & V Impp. Vide de eo Petrum diaconum in Caſinenſi hiſtoria cap. XXXIII, & deinceps. Præterea, quorum Petrus ille mentionem facit, etiam conſignavit vitam S. Petri, Anagniæ epiſcopi; qui deceſſit an. CIↃCV. Meminit ad eumpſe annum Baronius.

ADEMARUS, Raimundi filius, monachus S. Martialis Lemovicenſis, vivebat an. CIↃCX: ac Chronicon Aquitanorum, & Chronologiam reliquit abbatum Lemovicenſium: ex cujus codice MSo teſtimonium de S. Odone Cluniacenſi, & alterum de S. Majolo, aliudq; de Odilone, adfert *a* Martinus Marrier in bibliotheca Cluniacenſi. Quædam & ex eo depromit in notis ſuis *b* Andreas Quercetanus Turonenſis. Alius ab eo eſt Adamarus Roberti, Lemovicenſis, J. V. doctor; qui vixit anno CIↃCCCXLII. Is primùm Lexovienſis fuit epiſcopus, exinde Atrebatenſis, tum Morinenſis, pòſt

a *Col.* 57, 303, 334.
b *Col.* 10, 63, 64, 80, 99, 163.

Senonensis Archiepiscopus, ac tandem à papa Clemente VI cardinalis factus est Tit. S. Anastasiæ.

Anonymus scriptor *de gestis Francorum Hierusalem expugnantium*, vitam egit anno CIƆCX, ac deinceps. Divisum ejus opus fuit in partes duas, quarum periit prior. Posterior inchoat ab anno CIƆC: quo Balduinus Edessanus profectus est ad fratrem Godefridum Bulionium. Desinit verò in anno CIƆCXXIV: quo Tyrus est obsessa. Reperies eam partem in Historiæ Orientalis Tom. I. Meminit hujus operis jam ante annos quingentos Gaulterus, Tarvanensis diaconus, in vitâ S. Karoli, comitis Flandriæ, martyris, cap. III. Quo de scriptore capite proximo dicemus.

Ad tempora Henrici V pertinet RUPERTUS GALLUS, monachus S. Remigii: qui libris X comprehendit historiam belli Christianorum contra Saracenos. Prodiit Basileæ *a*.

a *Apud Henricū Petri.*

Imperante & Henrico V, claruit SUGERIUS, qui in nonnullis libris *Sigerius*, abbas S. Dionysii, unus eorum, quos Galliæ rex Ludovicus Crassus obviam misit Papæ Gelasio II, cùm in Galliam fugisset suppetias postulans adversus Henricum imperatorem. Hic Sugerius ad Goslenum, Suessionensem episcopum, vitam scripsit, tum regis Ludovici Crassi, tum filii ejus, Ludovici, VII hujus nominis regis Galliæ. Utraque è Petri Pithœi bibliotheca primùm lucem vidit *b*. Meminit Sugerii hujus Otto Frisingensis lib. I cap. LV. Obiit an. CIƆCLI. Ad eum jam graviter ægrotantem, ac fortasse moribundum, exstat B. Bernardi Clarævallensis epistola *c*, quâ illum hortatur, ne vitam hanc exuere formidet; sed ad mortem, ac meliorem vitam, fortiter se componat.

b *In corpore historicorū Francicorum qui prodiere, Francofurti an.* 1596.

Eodem rerum potiente, anno CIƆCXX, ac deinceps, in terris egit OLDERICUS, qui & ORDRICUS VITALIS, monachus Uticensis, Lexoviensis diœcesios: qui ab aliquibus Anglus fuisse prędicatur. Consignavit historiam Ecclesiasticam: quæ MSa superest. Ex eo locus quidam adducitur *d* in bibliotheca Cluniacensi, inter testimonia de fundatione monasterii Cluniacensis. Et alius *e* de S. Hugone, abbate Cluniacensi. Et tertius de Pontio Cluniacensi *f*. Etiam, partem ejus MSam habere se, ait doctissimus scriptor προλεγομένων in Tomos Historiæ Orientalis, quæ inscribitur, Gesta Dei per Francos. Ubi & pluscula ex eo citantur de Baldrico, Dolensi archiepiscopo; ex quibus Baldrici temporibus vixisse, cognoscere sit.

c *Num.* 266.

d *Col.* 8.

e *Col.* 468

f *Col.* 555.

ALBERTUS, canonicus, & custos, sive æditiuus Ecclesiæ A-

QUENSIS,

QUENSIS, qui in quibusdam codd. ALBRICUS vocatur; scripsit *historiam Hierosolymitanæ expeditionis super itinere* (vel, ut ipse loquitur, passagio) *Godefridi de Bullione, & aliorum principum*. Constat id opus libris duodecim, accurateque omnia persequitur. Primus edidit a Reineccius: sed absque nomine auctoris. Itaque lib. II cap. XLVIII vocamus *anonymi chronicon Hierosolymitanum*. Sed postea incidimus in præfationem Davidis Hœschelii, quam Annæ Comnenæ Alexiados libris præmisit: ubi auctorem hujus Chronici appellat *Albertum, Canonicum Aquensem*. Hinc in manus nostras venere Tomi Historiæ Orientalis, Hanoviæ editi anno CIↃIↃCXI: ubi Reinecciana editio, sed nomine Alberti apposito, exprimitur. Quod autem libro II putabamus, scriptorem hunc omnium eorum, qui Hierosolymitanam expeditionem scripserint, antiquissimum videri, id omnino secus est. Nam priores eo sunt, qui ipsi interfuere itineri huic: ut anonymus auctor libri, qui inscribitur, *Gesta Francorum, & aliorum Hierosolymitanorum*. Item Robertus monachus, & abbas S. Remigii. Adhæc Raimundus de Agiles, sive de Podio. Nec dubito, quin antiquior quoque eo sit Baldricus, Dolensis archiepiscopus; etsi is non visa, sed lecta, auditaque referat. Denique Albertum hunc iis, quos diximus, recentiorem esse, ex eo etiam colligimus, quòd non paullò ulteriùs, quàm isti, historiam producat. Nam cùm illi quinquennii res narrent: hic ab expeditionis initio progreditur usque ad annum secundum regis Balduini II: ita ut res exponat annorum XXIV.

a *Helmastadii an.* 1602.

GAUTERIUS CANCELLARIUS, qui aliis *Galterius*, vixit anno CIↃCXX. Descripsit res ad Antiochiam feliciter quidem gestas anno CIↃCXV; infeliciter autem anno CIↃCXIX. Bellis iis ipse interfuit Gauterius. In præfatione ait, *se utriusque fortunæ participem* esse. Etiam *ingenium carceris vi hebetatum* sibi esse, conqueritur. Natione esse Gallum, Gallicismi ostendunt. Habes in Tomo historiæ Orientalis sæpius memorato.

FULCHERIUS CARNOTENSIS Capellanus fuit Balduini, regis Hierosolymitani: cujus & gesta enarravit. Reprehenditur à Guiberto abbate in bellis Antiochenis cap. XXIX, XXX, XXXI, & XXXVIII. Sed à bona fide eum commendat Ordricus Vitalis lib. IX historiæ Ecclesiasticæ; item Guilielmus Malmesburiensis lib. IV; qui addit, usum esse *stylo, non quidem agresti; sed, ut dici solet, sine nitore, & palæstra, & qui alios commonere potuerit, ut accuratiùs scriberent*. Meminit & monachus ille prope Nussiam, qui auctor est Chronici

Belgici majoris à Pistorio editi; item auctor Dialogorum de Hierarchia subcælesti lib. I cap. X & lib. IV cap. IX, cujus verba ex MSo codice Pythœano promit eruditus auctor προλεγομένων in Historiæ Orientalis scriptores. Atque idem observat, hunc ipsum intelligi à Papirio Massono in Urbano II, cùm ait, *Balduinus Carnotensis, belli Sacri, cui interfuit, primus scriptor.* Nempe quia Fulcherius Balduini erat capellanus, eò Balduinum pro Fulcherio dixit. Quemadmodum quia Fulcherius erat Carnotensis, eò ex Carnotensi eundem perperam Cardinalem fecit antè citatus auctor Hierarchiæ subcælestis. Cæterùm non desunt codices, ubi Fulcherius in tres libros distinguatur: nempe ut liber secundus à Balduino I, tertius à Balduino secundo auspicetur. Orditur Fulcherius ab initio belli sacri; puta ab anno CIↃXCV: verùm non continet se intra quinquennium, ut plerique alii scriptores, de quibus vidimus; sed pertingit usque ad annum CIↃCXXIV.

Henrici V, ac fortasse etiam Lotharii II, ac Conradi III temporibus, fuit ille, qui in literas retulit passionem S. Diemonis, seu Tyemonis, sive Themonis, vel Diethmari, aut Theodomari (variè enim id nomen scribi solet) Archiepiscopi Juvaviensis, seu Saltzburgensis: qui in terram sanctam proficiscens, in itinere captus, & cum sociis à Saracenis est interfectus. De quo sic Otho Frisingensis, *Quòd ob fidem Christi passus sit, fidelissima traditio habet.* Vitam eam Tyemonis habes apud Canisium T. IV Ant. Lect. Ac Chronicon Reicherspergense, ante annos CCCC conscriptum, meminit ejus ad annum CIↃLXXXVIII. Ubi cùm retulisset miraculum, quod contigit, cùm Gebhardus, Saltzburgensis episcopus, cœnobium fundaret, item cùm sepeliretur; subjungit hæc verba, *Vt legitur in passione Thymonis, successoris ejus.* Ad fidem illi conciliandam pertinet, quòd eam historiam auctor ab istis acceperit, qui ipsi expeditioni interfuerant. Id verba hæc indicant: *Quidam namque Christianorum, qui omnem postea passionis historiam nostris partibus retexuit, testabatur, se, sub ipsa hora transitus, martyris de corpore vidisse Angelicum chorum cum hymnis cœlestibus venientem.* Æqualis erat Conradi ab Abensperg, qui Henrici IV capellanus fuit, ac Tyemoni in episcopatu Saltzburgensi successit anno CIↃCV: anno autem decessit CIↃCXLVIII. Eum designat hic scriptor verbis istis: *Hujus Conradi temporibus, nostrâ jam memoriâ* (ita pro *majora* rescribendum) *quasi novum & meliorem intuitum accipiens locus,* &c.

CAP.

CAP. VII.

Commemorantur historici, qui fuere temporibus Lotharii II, *Saxonis, item imperatorem Suevicæ familiæ, atque Ottonis* IV*; Saxonis, qui Suevicæ domus lineam intersecat. Scriptores, quos dixi, & argumentum, quod tractarunt, hujusmodi est. Fr. Gualtherus Tarvanensis reliquit vitam Caroli Boni, Flandriæ comitis. Bernardus Compostellanus diplomata paparum, & regum Hispaniæ. Anselmus abbas Gemblacensis auctarium Chronici Sigeberti. Folcardus Beneventanus Chronicon Beneventanum. Gerardus à Nazareth vitam abbatis Heliæ. Rainaldus, abbas Casinensis, vitam S. Severi, episcopi Casinensis. Tundalus Hibernus apparitiones sibi factas. Anonymus gesta consulum Andegavensium. Alius gesta Trevirorum. Metellus Tegelensis vitam, ac laudes S. Quirini. Guimannus Atrebas originem, ac privilegia monasterii Vedastini. Petrus Blesensis res gestas Henrici* II*, Angliæ regis. Hugo Falcandus historiam calamitatum, quas Siculi sunt perpessi temporibus Guilhelmi* I*, &* II*. Alius Chronicon Fossæ Novæ. Otto Morena Laudensis, & Acerbus Morena, res gestas Frederici Barbarossæ. Romualdus Salernitanus Chronicon. Albertus Fiscanensis itidem Chronicon. Item Odo Muremundensis Chronicon. Hugo Novantus historiam de Guilhelmo Longshampio, episcopatu suo, & cancellariatu privato. Henricus Soliacus sive Blesensis inventionem corporis Arturi regis. Anonymus res Orientis per annos* LXII*. Martinus presbyter Chronicon Cæsarum, & Paparum. Ioannes Hantivillensis antiquitates Angliæ. Galfridus Burtonensis vitam S. Moduennæ Hibernicæ. S. Iuliani monachus anonymus Chronicon Turonense. Wilkindus de Spoleto gesta Alexandri Magni, & Frederici Barbarossæ. Iustinus Dominicanus vitam S. Dominici. Thomas de Ceperano vitam, ac miracula, S. Fran-*

cisci. Bartholomæus Vicentinus epitomen de vitis Sanctorum.

POst Henricum v imperare anno cIↃcxxv cœpit Lotharius Saxo. Ei anno cIↃcxxxvIII successit Conradus III; qui primus è Suevorum familia imperium obtinuit. Exinde rerum est potitus ejus fratris filius, Fredericus I, cognomento Barbarossa. Tum Barbarossæ filius Henricus vI. Exinde alter filius Philippus. Hinc Suevicam familiam interrupit Otho Iv, genere Saxo. Sed post Othonem rediit imperium ad Suevos. Nam successit ei Henrici vI filius, Fredericus II. Huic item suus filius, Conradus Iv, Barbarossæ pronepos; qui obiit anno cIↃccLIv. Nunc complectar historicos, qui sub his Cæsaribus vixere: intervallo nempe annorum.cxxIx. Tot enim sunt ab excessu Henrici v, ultimi Cæsarum è Franconibus ad Mœnum, usque ad obitum Conradi Iv, in quo imperium penes Suevos esse desiit.

Lotharii Saxonis Imp. temporibus claruit FR. GUALTERUS, Moinensis, sive TARVANENSIS Ecclesiæ canonicus & Archidiaconus. Hic ad Joannem, Tarvanensem Episcopum, scripsit vitam Boni sive, ut alii vocant, Magni, aut Sancti, comitis Flandriæ, qui occisus est anno cIↃcxxvII, vI Non. Mart. Unde satis ætas Gualteri hujus cognoscitur. Nam Carolo Bono coætaneus fuit. Exstat hic liber MSus Lovanii in Collegio societatis Iesu. Meminit ejus Jacobus Meierus in annalibus Flandr. ad annum proximè memoratum: ubi ἀπλῶς Gualterum monachum vocat. Atque addit, fusiùs meliusque historiam eampse tractari à GALBERTO BRUGENSI. Sandenus tamen libro de scriptoribus Brugensibus eundem esse existimat Gualterum monachum & Galbertum Brugensem. Gualterus hic Tavanensis ex MSo codice bibliothecæ S. Mariæ Igniacensis expressus Lutetiæ primùm lucem adspicere cœpit an. cIↃIↃcxv.

Anno Christi cIↃcxxIx BERNARDUS Compostellanæ Ecclesiæ, ut nunc loquimur, thesaurarius, librum congessit, continentem summorum pontificum, & antiquorum Hispaniæ regum diplomata; opus ad illustrandas Hispaniæ antiquitates, & veram temporum rationem, perutile, ut de eo censet Ambrosius Morales; qui, concessu archiepiscopi Compostellani, usus eo aliquando fuit; atque inde excerpsit diploma regis Veremundi, II quod habemus Tom. Iv scriptorum de rebus Hispanicis.

Eodem

Eodem tempore vixit ANSELMUS, abbas *Gemblacensis* cœnobii in Brabantiâ. Hic chronicon Sigeberti ab anno Dom. cIↃcxII, quo Sigebertus scribendi, & vivendi finem fecit, perduxit usque ad annum cIↃcxxxv: quemadmodum inde usque ad annum cIↃcxLIX continuavit alius incerti nominis: hinc usque ad annum cIↃccxxv monachus quidam Aquicinctinus. De Anselmi auctario ita scribit Magni Chronici Belgici auctor, ad annum cIↃcxxxvII: *Anselmus, octavus abbas Gemblacensis cœnobii, hoc anno obiit: qui adhuc vivens, etsi corpore invalidus, tamen erga Dei cultum, & Scripturarum exercitium, erat strenuus: & Chronicon, à fine Chronici à Sigeberto, venerabili Gemblacensis ecclesiæ monacho, descriptum ad hunc usque annum perduxit; & visa, vel à fidelibus relatoribus audita, posterorum notitiæ reliquit.*

Henrici v, Lotharii II, & primis Conradi III temporibus, in studiis versabatur FOLCARDUS, Beneventanus domo, atque ejusdem urbis clericus, auctor Chronici Beneventani: quo narrantur res gestæ ab anno cIↃcxIII, usque ad an. cIↃcxL. Codicem hunc habuit Maximilianus à Palumbaria, archiepiscopus Beneventanus: à quo eum se accepisse, ait Baronius ad annum cIↃcxIII, atque addit, ex Folcardo hoc pleraque se in Annalibus suis hausisse: eumque res sincerâ planè & integrâ fide narrare: quippe qui referat ista, quæ vel ipse viderit, vel viderint illi, à quibus hæc accepisset.

GERARDUS A NAZARETH, patriâ Galilæus, primùm apud Nazareth, hinc in Montana Nigra prope Antiochiam Eremita fuit, ac tandem episcopus Laodicensis, vir Græcè Latineque doctus, floruit anno cIↃcxL, ac præter ea, quæ adversus Salam templarium edidit, & opus de una Magdalena adversus Græcos, item aliud de conversatione servorum Dei, ad Guilielmum presbyterum, & aliud ad ancillas Dei in Bethania, etiam consignavit vitam abbatis Heliæ. Monuit id Simlerus in epitome bibliothecæ Gesneri, atque item ex eo Possevinus in Apparatu.

Temporibus Conradi III imp. ac papæ Innocentii tertii, hoc est, circa annum cIↃcxL, abbas Casinensis monasterii erat RAINALDUS, ejus nominis secundus. Hic (ut legere est apud Petrum, diaconum Casinensem, lib. IV Chronici Casinensis cap. cxxIx) *nobilissimo Marsorum Comitum genere, Valeriâ provinciâ ortus fuit:* ac, ut ibidem dicitur, vir erat *honestissimus, & humanarum divinarumque rerum scientiâ clarus.* Plura de eo imbi. Factus tandem

est Cardinalis Tit. S. Marcellini & Petri. Præter versus in honorem Sanctorum, etiam signavit vitam S. Severi episcopi Casinensis.

TUNDALUS, natione Hibernus, patriâ Cassellensis, professione Cartusianus, ab Eisingrinio refertur ad an. CIↃCXLVIII. Reliquit librum Apparitionum suarum. De quo judicium ferant, qui videre.

Auctor incertus, qui de gestis consulum Andegavensium egit, vixit anno CIↃCL. Ex ejus cod. MSo quædam adfert *a* Martinus Marrier in biblioth. Cluniac. sæpiusque ad partes cietur in notis ab Andrea Quercetano *b*.

a Col 582, & 470. b Col. 36, 40, 41, 45. 46.

Anonymus de gestis Trevirorum vixit anno CIↃCL, vel circiter. Ejus editionem, cum paralipomenis ad sua usque tempora, promiserat Gaspar Bruschius Egranus; qui temporibus claruit Caroli V imp.

METELLUS, TEGERENSIS, seu *Tegerseensis* monachus, celebrabat vitam ac laudes S. Quirini carmine lyrico, imperante Frederico Barbarossa. De poëta hoc sic Gaspar Bruschius lib. 1. de Patavio Germanico: *Habetur hodie adhuc in ornatissimi ejus* (Tegorini) *cœnobii bibliotheca Metellus auctor, qui Tegorinus monachus anno Christi* CIↃCLX *floruit, ac lyricis carminibus non invenustis totam fere hujus divi vitam elegantissimè descripsit, secutus per omnia ordinem Horatii, poëtæ Venusini, in Odis. Hunc librum Quirinalia inscripsit, quòd de S. Quirini tantùm laudibus proposuerit dicere: etsi interim de Claudio, Decio, ac Philippo Imperatoribus, plurima immisceat.* Hæc Metelli Quirinalia Canisius edidit Tom. 1 Antiq Lect.

GUIMANNUS Atrebas, monachus Vedastinus, temporibus ejusdem imp. descripsit monasterii Vedastini originem: ac pertinentia eò imperatorum, regum, & pontificum privilegia collegit.

Etiam Frederici hujus ætate sub Henrico III, Angliæ rege, effulsit PETRUS BLESENSIS, Bathoniensis in Anglia archidiaconus, & Cantuariensis archiepiscopi cancellarius: de quo plura qui volet, adeat præter alios vitam ejus à Joanne Busæo Noviomagensi conscriptam, atque operibus ejus, quæ quidem reperiri potuere, in Moguntinâ editione præmissam. Sed præterea librum fecit *De rebus gestis Henrici II, regis Anglorum*: cujus meminit non Balæus modo: sed ipse Blesensis extremâ epistolâ XIV; Illud, inquit, *noveritis quod ad gratiam, gloriam, & magnificentiam Domini Regis, jam de actibus*

ejus librum ex magnâ parte composui; qui vestræ fraternitati communicandus est: sed adhuc opus illud manus artificis corrigit, atque elimat. Idem rogatu abbatis & conventus Croilandiensis Ingulphæ historiæ appendicem adjecit, quâ historiam illam ad sua usque tempora perducit: ut annotavit Brianus Twijnus lib. I de antiquitate Oxoniensis Academiæ: ubi & ex appendice eâ illustrem περικοπὴν adducit. Locus is iisdem verbis legitur in appendice, quæ tum in Anglicanâ, tum in Germanicâ editione subjungitur Ingulpho. Sed inscriptio utrobique est, *Appendix incerti auctoris ad Ingulphum.* Quare, quòd auctoris ejus nomen scimus, id Briano debemus; quem in MSSis illud invenisse, facilè mihi persuadeo.

HUGO FALCANDUS itidem Barbarossæ coætaneus fuit; ac ad Petrum, Panormitanæ ecclesiæ thesaurarium, historiam scripsit calamitatum; quæ Siciliam sub Wilhelmo I, & II, annis prope XXIII afflixerunt. Incipit autem à Rogerio, Siciliæ comite, & Roberto Guiscardo, Apuliæ duce. Fidem eo magis meretur, quia illa refert; quibus præsens interfuerat: ac præfatione suâ ad Petrum (quam anno CIↃCLXVI, nempe simul ac obierat Guilhelmus Bonus, Siciliæ rex, exaravit) cuncta eâ Siciliæ mala præsagiit, quæ ab imperatore illi postmodo contigerunt. Alterum quoque est, quod eum non leviter nobis commendet. Nam fusiùs omnia, majorique curâ, persequitur; quàm postea in Sicula sua historia fecit Fazellus. Ita ut longè plus fructus ex eo civilis prudentiæ studiosus haurire possit; quàm illis, quæ à Fazello referuntur. Primus eum ex bibliotheca Matthæi, Suessionensis episcopi, publici juris fecit Gervasius Tornacensis. Testem illum laudat inclytus Ecclesiasticorum annalium conditor ad annum CIↃCXIV. Cæterùm Fazellus lib. VII cap. IV non tam Falcandum, quàm Guiscardum putat auctorem. Sic enim scribit: *His dispositis (* Guilielmus Siciliæ Rex *) non diu post, anno ætatis XLV, regni autem XV, salutis verò MCLXVI, fato functus est, prout & Guiscarda refert. Ex quo quicquid de Guilhelmo hactenus memoravi, excerptum est. Cujus opus MSum vetustissimum quidem & pene corrosum, ex cœnobio D. Nicolai de Rhenis olim mihi operâ Ioannis Rithonii Leontini, viri disertissimi est allatum. Quod aliquot post annis, sub nomine Iohannis Falcandi, dum pararem hæc edere Lutetiæ impressum hodie passim legitur.*

Item eodem tempore vivebat auctor Chronici, quod dicitur Fossæ Novæ: unde ibidem quædam ab eodem Baronio referuntur. Uti & ad annum CIↃCLI, atque alibi.

Ottoni Frisingensi æqualis fuit OTTO MORENA LAUDENSIS, parens ACERBI MORENÆ: quorum uterque descripsit res gestas imperatoris sui Barbarossæ: atque ita descripsit, ut multa habeat aliis prætertia, & interim satis ostendat, magis se partibus Imperatoris favisse, quàm Papæ. Hinc eâ de re sic Baronius T. XII Annal. ad an. cIↃCLIV: *Exstat & Laudense scriptum antiquum Chronicon, hoc anno inchoatum ab auctore temporis hujus, Ottone Morena; qui præsens aderat; & absolutum ab ejus filio, Acerbo Morena, de rebus gestis à Friderico Imperatore in Italia, usque ad annum Redemptoris* cIↃCLXVIII. *Sed quòd schismaticæ esset factionis homo, & addictissimus schismatico Imperatori, sæpe altero pede claudicare cognoscitur.* Quædam & ex utroque adducit ad an. cIↃCLXVII. Etiam Otto Morena inter eos refertur, quos se auctores in memorabilibus suis sequi profitetur Baptista Fulgosus.

Quando ROMUALDUS II, Archiepiscopus Salernitanus, claruerit, ex eo est apertum, quòd unus fuerit è legatis Guilhelmi, Siciliæ regis, ad Venetos missis, ut transigeretur inter Fredericum Barbarossam, & papam Alexandrum III. Chronicon reliquit, in quo ab orbe condito historiam persequitur usque ad an. cIↃCLXXVII, quo legatio ea contigit: ut illis, quæ hac de re scribit, præsens interfuerit. Adducit ex eo quædam Baronius ad annum cIↃLXXXIV: uti & an. cIↃCLXXVII: ubi se gemino hujus scriptoris codice MSo usum ait, Salernitano uno, altero bibliothecæ Vaticanæ.

ROBERTUS FISCANENSIS, patriâ Neustrius, monachus Benedictinus, iisdem temporibus in Anglia, circa annum cIↃCLXXX, sub rege suo Henrico II, inclaruit opere Chronico; quod ad sua usque tempora perduxit.

ODO MUREMUNDENSIS, Britannus, Mathematicus egregius, atque hoc nomine etiam Jacobo Fabro Stapulensi laudatus præfat. in Euclidem, à Balæo refertur inter scriptores, qui anno cIↃCLXXX in pretio fuerunt. Præter alia etiam Chronicon condidit.

HUGO NOVANTUS, Normannus patriâ, sed in Anglia Coventriensis, Cestriensis, & Lichefeldensis episcopus, claruit sub rege Richardo, anno cIↃCXC. Consignavit Historiam mirabilem, de ejectione Guilhelmi Longshampii, Eligensis episcopi, & regni cancellarii sub rege Richardo. Obiit Hugo anno cIↃCXCVIII, VI Kal. Apr.

HENRICUS SOLIACUS, qui & HENRICUS BLESENSIS,

s I s, claruit apud Anglos circa annum, cIↄcxc regnante Richardo I, consanguineo suo. Nam erat Henricus hic Henrici regis ex Adela nepos. Fuit Bermundensis insulæ abbas, ac postea Glasconiensis monasterii antistes, & tandem episcopus Wintoniensis. Hic cùm rex Henricus ex Bardorum carminibus per interpretem cognovisset, Arturum, celebratissimum regem, in Avaloniæ cœmiterio esse sepultum; abbati Henrico, nepoti suo in mandatis dedit, ut sedulò corpus Arturi quæreret. Quæ res etsi magno ei labore stetit, tandem tamen successit. Eaque occasione *De inventione corporis Arturi* librum conscripsit.

Anno etiam cIↄcxc fuit anonymus Hierosolymitanæ auctor historiæ; unde Tomo priori historiæ Orientalis fragmentum superest de rebus in Oriente gestis ab anno cIↄcxxv I I, usque ad annum cIↄcxc. Anglus fuisse videtur; ac pro temporibus illis, non ineruditus; atque eo fide dignior, quia satis indicat, promere ea se, quæ consexisset: ut qui non modo in præfatione dicat, calente se memoriâ scribere ista; sed in opere ipso sic loquatur, *Quos cùm cerneremus signis prodire distinctis*. Habes & in publicâ Academiæ Cantabrigiensis bibliothecâ Historiam Hierosolymitanam MSam, cujus initium, *Terra Sancta*. Sed utrum sit eadem, an alia, melius dicent qui viderunt.

MARTINUS PRESBYTER aliquo erat loco itidem circa annum cIↄcc: atque ad Innocentium I I I papam exaravit Chronicon universale Cæsarum, & Pontificum: quod Viennæ Austriæ asservabatur in bibliotheca Wolfangi Lazii.

JOANNES HANTIVILLENSIS, sive Hantwillensis, Anglus, claruit anno cIↄcc, regnante Joanne. Hic de antiquitatibus Angliæ libros XVI carmine ludebat: quemadmodum in Gesnerianæ bibliothecæ Simlerianâ legitur epitome. Atque eadem addit, opus hoc vocâsse Architrenium. Sed Pitseus ait, poëma id libris IX constare, ac MSum exstare Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti. Scriptum imprimis est ad Gualterum de Constantinis, Archiepiscopum Rotomagensem. Architrenium autem appellavit ab ἀρχῆ, & θρήνῳ: ut versus indicat:

Hoc est flebilium quasi summè flebile carmen.

Atque hinc ipse etiam *Archithrenius* nominatus. Quòd autem Simlerus ait, de antiquitatibus Angliæ egisse, hoc inde est, quia de Brito rege tractet, & Britannorum virtutibus, ac omnino antiquissima Britannorum gesta exponat. Pro temporibus, quibus vixit, ele-

gans

gans ejus dictio est: quod & Vivis, & Giraldi, & penè omnium judicium est.

ROBERTUS S. MARIANI APUD ALTISSIODORUM MONACHUS vivebat anno cIↃCCX. Chronologiam composuit: ex qua nonnulla de S. Odilone adducit *a* Martinus Marrier in bibliotheca Cluniacensi.

a Col. 58.

GALFRIDUS BURTONENSIS, Anglus, monachus ordinis S. Benedicti, ac postea abbas monasterii Burtonensis, quod situm erat ad ripam Trenti fluminis, claruit cùm arbitrium Angliæ esset penes Joannem, anno Chr. cIↃCCXVI. Hic, Lelando teste, opus reliquit de vita S. Moduennæ, virginis Hibernicæ; quæ in Andréseia, insulâ Trenti fluminis, magnâ cum sanctimoniâ vitam duxerat.

Monachus S. Juliani, qui Chronicon Turonense composuit, vivebat tempore B. Ludovici Francorum regis. Superest id Chronicon MSum, ac quædam inde de Odone Cluniacensi adfert *b* Martinus Marrier in bibl. Cluniac.

b Col. 59

WILKINUS de Spoleto, Italus, officio judex, fuit temporibus Frederici Bavari, ac carmine scripsit libros tres de gestis Alexandri Magni, item librum I de gestis Frederici Cæsaris, atque alia. Meminit Simlerus in biblioth.

Extremis ejusdem Friderici temporibus, claruit JUSTINUS Dominicanus. Qui inter historicos sui ordinis reponitur ab Leandro Alberto lib. IV de illustribus viris Ord. Præd. Ibidem ait: *Justino in synodo* XXII *generali, Bononiæ sub Ioanne Teutonico actâ anno Domini* cIↃCCXLII, *demandata fuit provincia divi Dominici vitam describendi.*

Etiam THOMAS DE CEPERANO, Ord. Min. floruit ultimis temporibus Frederici Bavari, ac Conradi IV: & scripsit legendam, ut vocant, S. Francisci: idque occasione ejusmodi. In capitulo, seu cœtu generali anni cIↃCCXLV, in quo Crescentius de Eseyo sextus est electus magister generalis Minorum, constitutum erat, ut fratres scripto comprehensum darent, quicquid de vita, & miraculis S. Francisci, scire possent. Itaque Crescentius id Thomæ huic Ceperano mandavit. Is composuit illam, quæ vocatur *Legenda aurea*; atque incipit, *Placuit sanctæ universitati*. Eam autem Fr. BERNARDUS, vel, juxta alios, BERNARDINUS DE BESSA, Aquitanus, Ordinis & ipse Minorum, in compendium redegit. At S. BONAVENTURA eandem limavit, atque expolivit. Auctor S. Antoninus Part. III Tit. XXIV, Capit. IX, §. IV.

BARTHOLOMÆUS VICENTINUS in pretio erat temporibus

ribus Frederici Bavari, ac Conradi IV. Hic ob insignem eruditionem, & vitæ honestatem, factus est magister sacri palatii: atque ubi magis perspecta doctrina, industriaque ejus esse cœpit; (quæ imprimis illuxit in enarrando Dionysio Areopagita) ab Innocentio IV papâ ad Ludovicum, Galliæ regem, legatus præmissus fuit: cumque regi maximopere placuisset, unâ è spinis coronæ Dominicæ donatus est; quam ille Vicentiam detulit anno CIↃCCLX. Hic præter ea, quæ in Areopagitam commentatus est, etiam epitomen concinnavit de vitis Sanctorum. Fusiùs de illo agit Leander in viris illustr. Ord. Præd. lib. IV a. a Fol. 115. a. b.

Cap. VIII.

Referuntur historici aliquot ejus intervalli, quod est inter excessum Conradi IV, ac necem Adolphi Nassovii. Ex iis est Rolandinus Patavinus, auctor operis de gestis Patavinorum, & XII librorum de gestis Eccelinorum. Item Ioannes Campus-bellus, rerum Scoticarum scriptor. Adhæc anonymus is, qui Lemovicense Chronicon composuit. Præterea Bernardus, vel Bernardinus de Bessa; qui vitam S. Bonaventuræ in compendium redegit. Et magister Iordanus, scriptor libelli de translatione imperii ad Germanos. Item Anonymus auctor historiæ Francorum.

CONrado IV anno CIↃCCLIV exstincto, mirè imperii ἀξίωμα fluctuavit, partim in Guilielmo, Hollandiæ comite; qui non multò ampliùs, quàm sesquianno, supervixit Conrado: partim in Richardo, Cornubiensi comite, & Alphonso, rege Castiliensi: quorum hic nunquam ad capessendum imperium venit in Germaniam: ille sesquianno circiter, postquam electus esset, pecuniis exhaustus in Angliam suam rediit. Ita imperium vacavit usque ad Rodulphum Habspurgensem; qui Augustus creatus est anno CIↃCCLXXIII. Rexit autem annis VIII. In ejus locum, alii Adolphum Nassovium elegere; alii Albertum Austriacum. Adolpho autem interemto, quod anno contigit CIↃCCXCVIII, solus imperium tenuit Albertus. Est igitur intervallum, à Conradi IV obitu, usque ad Adolphi necem, annorum XLIV. Quibus non pauci prodendo res gestas posteritati profuerunt. Ex illis nunc eos tantummodo exponam, quos superiori libro præterii.

Quando natus, & denatus sit ROLANDINUS *Patavinus*, cognomento *Grammaticus*, indicant hi quales quales versiculi, sepulcro ejus inscripti; quos Scardeonius affert:

Mille ducentenis Christi currentibus annis,
Tunc ego natus eram: sed ab his post septuaginta
Sex, simul alma piæ redimit dum festa Mariæ,
In Februi mense, cœli peto fercula mensæ.

Patrem habuit actuarium, seu tabellionem. Bononiæ à Boncompagno literarum studia hausit, atque admodum adolescens insignitus est titulo Magistri. Postea & ipse in patria actuarii munus sustinuit. Hic XII libris descripsit tyrannidem Eccelinorum de Onaria, sive de Romano, quam oculis suis viderat. Eamque historiam perducit ab anno CIƆCC usque ad annum CIƆCCLXIII: intra quod tempus Eccelinorum domus maximè claruit. Sed diligenter imprimis Eccelini quarti, quem tertium vulgò appellant, ortum, vitam, mores, tyrannidem, bella, atque interitum persequitur. Videri possit præterea condidisse volumen de gestis Patavinorum: at cujus mentio fiat apud Paullum Vergerium in opere de principibus Carranensibus, & Blondum Flavium dec. II lib. VII. Sed lubens subscribo clarissimo doctissimoque Felici Osio, qui volumen hoc non aliud esse censet ab eo quod antea diximus. Nam XII illis, quo memoravimus, libris, persequitur imprimis ut vitam Eccelini IV, ita & res à Patavinis gestas, dum ille tyrannidem exerceret. Atque hinc (ut ab eodem Osio edoctus sum) MSus codex hujusmodi inscriptionem habet; *liber chronicorum seu memorabilium de factis in Marchiâ, & prope Marchiam Tarvisinam*: *præterito nomine*. Hujus scriptoris indicium mihi primus fecit illustrissimus vir, Dominicus Molinus, Senator, ac patricius Venetus: qui & communicavit mecum, quid de eo scriptore, mihi necdum viso, nedum lecto, censeat præcellentis eruditionis, atque acerrimi judicii vir, Albertinus Barisonus, abbas, ac nobilis Patavinus. Nempe, ut à summis hisce, & humanissimis viris edoctus sum, temporum quidem vitio, quibus vixit, stylo utitur Italicismis, ut nunc loquimur, referto: verùm si rerum potiùs ratio habeatur, fatendum sit, eum seculi sui scriptores vincere perspicuitate, ordine, industriâ, &, quod caput est, prudentiâ. Imò fide incorruptâ complures etiam clarioris nominis historicos longè post relinquat. Adhæc undique in eo relucet, pietatis ac religionis studium; item quantopere, tum in literis sacris, tum in gentilium scriptis, poëtarum imprimis, atque etiam disciplinis minùs protritis,

ris, fuerit versatus. Itaque non olim modò magna ejus viventis admiratio fuit: sed nunc quoque, tot seculis post excessum suum, egregiis ingenii monumentis legentes in amorem ac laudem sui penitus rapit: cumque omnium in manibus esse mereatur, tum imprimis Patavinorum: qui vetera florentissimæ urbis suæ gesta, familias antiquas, viros olim in illa illustres, tum autem & urbis, & regionis mores, ritusque non alibi, quàm in cive hoc suo, vel majori voluptate possint quærere, vel certiùs invenire. Postremò nec prætereundum illud, commentariorum Rolandini de Ecelinorum tyrannide epitomen Italico sermone anno cIɔIɔLII in lucem emissam fuisse à Fausto Longiano: sed ficto sub nomine Petri Gerardi: quâ fraude non aliis modò, sed ipsi etiam Petro Scardeonio, rerum Patavinarum usque adeò intelligenti, fucus factus fuit. Quam rem me literis suis docuit vir eximius, præclareque de studiis meritus, Laurentius Pignorius. Verùm is, pro candore suo, acceptam eam ferebat Vincentio Pinello, viro maximi quidem nominis, sed majoris tamen, & ingenii, & doctrinæ: qui ψευδολιμαῖον scriptorem hunc sedulò cum ipso Rolandino conferens, facilè, quâ sagacitate est, deprehendit, ab impostore eo Rolandinum pessimè exceptum esse: quippe in quo ille, malo nimis more, atque exemplo, ut gratiam quorundam sui ævi aucuparetur, multa adeò, partim reciderit, partim mutârit, &, ut quod res est dicatur, planè corruperit.

JOANNES CAMPUS-BELLUS, Scotus, Argadiæ comitum familiâ natus, temporibus claruit Alexandri III, Scotorum regis; qui imperare cœpit anno Chr. cIɔCCXLIX, ac desiit regere anno cIɔCCLXXXVI. Hunc plurimùm in historia suâ Scotica sequitur Hector Boëthius, qui & eum probatum auctorem appellat.

Auctor Chronici Lemovicensis vivebat anno cIɔCCLXIV. Meminit sæpius, plusculâque inde producit Martinus Marrier in bibliotheca Cluniacensi *a*: ac Andreas Quercetanus in notis *b*. a *Col.* 58, 271, 304, 311, 471. b *Col.* 26, 47, 139.

BERNARDUS, vel BERNARDINUS DE BESSA, Aquitanus, Ord. Min. floruit vacante imperio, & temporibus Rodolphi Habspurgensis. Hic B. Bonaventuræ, Generalis ministri, socius fuit. Ac legendam antiquam, cujus auctor erat Thomas de Ceperano, in compendium redegit; ut ex Antonino superiùs retulimus. Reliquit & vitam B. Christophori de Romandiola. Item condidit Chronicon generalium ministrorum, usque ad Bonamgratiam, decimum Generalem; qui anno cIɔCCLXXIX Fr. Hieronymo de Esculo successerat, quinquennio post obitum S. Bonaventuræ, octavi Generalis.

 Magni-

Magister JORDANUS *Chronica* composuit. Th. James refert & in bibliothecâ Collegii S. Benedicti apud Cantabrigienses extare *chronica Iordani episcopi*. Videndum an non potius id sit opus Jornandis de quo dictum nobis lib. I I. cap. XX. Nam is Episcopus fuit Ravennæ, & in codd. multis pro Jornande vocatur Jordanus. Suntque à Simone Schardio J. C. volumine eo, quo complexus fuit scriptores de Jurisdictione imperiali, ac potestate Ecclesiasticâ. Inscriptio isthic hujusmodi est: *Chronica Mag. Iordani qualiter Romanum imperium translatum fuit in Germanos, & primò, quare Romanum imperium sit honorandum.* Sed habeo editionem nascente typographiâ procuratam, ubi nomen auctoris præteritur, ac simpliciter inscribitur, *De commendatione Romani imperii.* Videtur autem is scriptor vixisse temporibus Rodolphi Habspurgensis. Sanè hoc ut credam, adducor iis verbis: NOVISSIMIS *autem diebus istis, postquam imperium per annos* XXXV *vacaverat, visitavit Dominus plebem suam, & suscitavit ei principem, serenissimum dominum, Rodolphum Habskenburg comitem, justâ electione concordi, & coronatione solemnissimâ, sicut Dei gratiâ cunctis manifestissimè apparuit; sicut etiam in ipsius promotione divinum auxilium nunquam se subtraxit. Sed ego ad scribendum hujus victoriosi regis magnalia manum retraho, quia ad hoc me insufficientem penitus recognosco.* Verùm hæc in Schardii editione prætereuntur: paucorumque istorum occupant verborum locum capita tria; quorum primum incipit, *Istis præhabitis*, &c. Alterum *Sancti igitur*, &c. Tertium, *In hac igitur*, &c. Cogitanti ejus diversitatis caussam, istæc suspicio oborta fuit; quo tempore inter Adolphum Nassovium, & Albertum Austriacum, tantopere de imperio certaretur; M. Jordanum favisse partibus Adolphi; eoque tempore alteram operis sui editionem dedisse; inque hac, offensiorem imperii æmulo, præteriisse ista, quæ ad laudem patris ejus, Rodolphi Habspurgensis, pertinerent.

Anno CIϽCCLXXX, quo in Galliis regebat Philippus, B. Ludovici filius auctor is historiæ Francorum, ex cujus cod. MSo testimonium de fundatione monasterii Cluniacensis adducitur *a* in bibliotheca Cluniacensi: & aliud *b* item de S. Aymaro.

a Col. 8.
b Col. 296

CAP.

CAP. IX.

Recensentur complures historici, qui vixere inter Albertum primum, secundumque, imperatores. Vt Guilhelmus Rishanger, clarus Chronicis, appendice Matthæi Parisii, atque aliis. Minorita, qui egit de bello inter Philippum Pulchrum, & Guidonem, Flandriæ comitem. Anonymus de recuperatione terræ sanctæ. Nicolaus à Montigni, annalium, inter alia, scriptor. Wichardus, Chronici Austriaci auctor. Albertinus Mussatus, qui tradidit gesta Henrici VII, *& Italorum post ejus obitum, ac Ludovici* IV. *Lovatus, qui egit de Patavio, & Guelfis ac Gibellinis. Ferrettus Vicentinus, qui scripsit suorum & paulò ante actorum temporum historiam. Benevenutus de Campesanis. Pulex de Custoza. Magister Leoninus de Porta S. Petri. Paullus Pilonus. Theobaldus Anglicus de gestis sanctorũ. Marinus Sanutus de rebus Syriacis: atque Ægyptiacis. Guilhelmus, & Albigretus Cortusii, Patavini, de temporibus Henrici* VII, *& Ludovici Bavari. Castellanus Bassianensis de pace inter Barbarossam, & Alexandrum papam. Ioannes Bonus de rebus Patavinis. Ioannes Basilius de familiis Patavinis. Andreas Dandulus de gestis Venetorum. Ludolphus Suchensis de itinere suo. Ioannes Vitoduranus de gestis annorum* CXXIII. *Conradus Halberstetensis de regno Romanorum. Petrus Berthorius de gestis historiâ sacrâ comprehensis. Hugo Hibernus de peregrinatione sua. Ioannes de Molinis, qui composuit speculum historiale Carmeliticum. Daniel Chinacius, qui panxit historiam belli inter Venetos & Genuenses. Ioannes Hiperius, auctor Chronici de abbatibus cœnobii Bertiniani. Bartholomæus Gaëtanus, qui scripsit de rebus Brixiensibus. Vt Thomas Varoye de Ottoburnensi prælio. Theodericus Engelshusius, conditor Chronici Chronicorum. Iacobus de Susato, qui mappâ mundi, & gemino Chronico*

nico inclaruit. Gobelinus Persona, auctor Cosmodromii Antonius Cartularis, qui tractavit de vita & moribus philosophorum. Quemadmodum Ioannes Ravennas de rebus Carrariensium. Christophorus de Bondelmontibus de Insulis Archipelagi. Andreas Redusius, qui composuit Annales Tarvisinos. Polyphilus, auctor libri quem Hypnerotomachiam inscripsit. Laurentius Guathius de vita Hugonis, comitis Magdeburgici. Marianus Florentinus, qui Chronicon fecit. Iacobus Malvetius, qui tradidit res Brixiensium. Sicco seu Xiccho Polentonus, qui egit de illustribus Latinis, & vitis duorum Antoniorum, ac Helenæ.

ADolpho Nassovio anno cIↃCCXCVIII, ut diximus, interempto, solus rerum potiebatur Albertus, Rodolphi Habspurgensis imp. filius, qui primus è familia sua Archidux Austriæ fuit. Sed decennio solùm imperavit. Successit ei Henricus VII, comes Lucemburgensis. Huic Ludovicus IV, Bavarus. Illi Carolus IV, Lucemburgensis, Henrici VII nepos. Carolo filius suus Wencestaus. Eo exauctorato, Rupertus Palatinus. Ruperto Jodocus, Moraviæ marchio, è domo Lucemburgensi: quippe Wenceslai Imp. patruelis. Jodoco, cùm semestri imperâsset, Sigismundus, Wenceslai frater. Sigismundo gener suus Albertus Austriacus: quod factum anno cIↃCCCXXXVIII. Atque ita rediit imperialis dignitas ad domum Austriacam, in qua hodieque perseverat. Est id spatium, à priori Alberto ad secundum, annorum CXL. Nunc, qui interea ingenii sui monumentis juverint rem historicam, paucis exponere aggrediar.

GUILHELMUS RISHANGER, Anglus, monachus Benedictinus ad fanum Albani, in honore habebatur, tum temporibus Henrici III regis Anglorum, cujus & chronographus fuit: tum & Eduardi II, ac III. Condidit historiam Anglorum ab anno cIↃCCXXXIX usque ad sua tempora. Inscripsit autem opus *Chronicorum*: atque id Joanni, abbati suo, dedicavit. Ac censet Pitseus, esse collectionem eam, quæ MSa Cantabrigiæ adservatur in collegio S. Benedicti. Quod opus Thomas Walsinghamus annotavit ad annum cIↃCCCXXII, suo tempore extitisse in monasterio S. Albani. Præterea (ut superiùs quoque dictum) continuavit

Matthæum Parisium ab anno cIↃcCLX, usque ad annum ultimum regis Henrici III. Ea appendix unà cum Matthæo prodiit: at MSa exstat in bibliotheca baronis Lumlejani. Adhæc reliquit annales Eduardi I. item opus de bellis Lewes, & Eusham. Adhæc de Joanne Bailleolo rege. Librum insuper de electione regis Scotorum. Item alium de jure regis Angliæ in regno Scotiæ. *Historicum satis bonum* meritò appellat Brianus Twynus lib. II a de antiq. Acad. Oxon. Obiit temporibus regis Eduardi II, circa annum cIↃcccxII. a Pag. 166

Minorita quidam Gandensis consignavit bellum inter Philippum Pulchrum, Galliæ regem, & Guidonem à Dominico Petri, XXIV Flandriæ comitem: ac iisdem temporibus vitam degebat: nempe anno cIↃcccI I. Meminit Mejerus semel iterumque in annal. Fland. ad annum memoratum.

Anonymus scriptor libri *De recuperatione Terræ Sanctæ*, unà cum Marino Sanuto Torsello editi Tomo II Historiæ Orientalis, vixit anno cIↃcccv. Ut qui opus suum inscribat Eduardo, regi Angliæ & Scotiæ, Aquitaniæ duci, cùm summus Pontifex foret Clemens V. Indicat ipse, se patriâ esse Aquitanum, inque Aquitaniæ ducatu caussarum Ecclesiasticarum patronum regium. Sed opusculum, quod dixi, non tam historiam narrat, quàm ad recuperandam terram sanctam consilium præbet. Nec meminissemus ejus, nisi illi quoque, ab Historiæ Orientalis editore, locus esset eo in volumine attributus.

NICOLAUS A MONTAGNI, priùs canonicus Viconiensis cœnobii in Hannonia, ac postea abbas Castelli S. Martini ad Scarpum, fluvium prope Montigneam, floruit anno cIↃcccvIII, ac reliquit annales monasterii Viconiensis: item historiam martyrii, & translationis SS. undecim mille virginum. Adhæc librum de miraculis S. Blasii. Etiam memoriale reliquiarum Ecclesiæ Viconiensis: atque alia, quæ MSa adservantur Viconiæ. Elogium ejus præclarum est apud anonymum, qui Viconienses annales supplevit.

WICHARDUS A POLHEIM Austriacus, primùm decanus, ac postea episcopus fuit Salisburgensis. Successit autem Conrado IV de Vornstorf & Braitenfurt, anno Christi cIↃcccxII. Condidit Chronicon Austriæ, usque ad eundem annum. MSum hoc Viennæ fuit apud Wolphangum Lazium. Ac meminit ejus Chronici quoque Urstisius præfatione in illustres Germaniæ historias. Obiit Wichardus anno cIↃcccxv, cum triennium episcopus fuisset.

Etiam

Etiam Henrici VII, & Ludovici IV ætate, vitam egit ALBERTINUS MUSSATUS: de quo aliquid mihi dictum libro II cap. LXIV: sed profectò, pro tanti viri laudibus, jejunè arideque. Quod inde est, quia demum, cùm aliquantò ultra ejus ætatem in opere hoc provectus essem, cognovi fervere Venetiis prælum præstanti eo, atque antea inedito scriptore. Indicium autem hujus rei per literas mihi faciebat, interiorum ille literarum amator, literatorum ille amor, illustrissimus Dominicus Molinus, vir aliquantò antè etiam mihi memoratus, sed nunquam satis laudatus: cujus consiliô, ac suasu, nobilem eum scriptorem, jam seculis tribus delitescentem, in lucem profert vir clarissimus, Felix Osius, eloquentiæ in florentissima Academia Patavina professor disertissimus: qui & sedulò historici hujus, ac poëtæ, MSSos codices contulit, ac non illis tantùm, sed etiam ingenio, quo plurimùm valet, adjutus, scriptorem illustrem perpetuis animadversionibus ac notis longè reddit illustriorem. Cujus rei specimen jam luculentum vidimus beneficio ejusdē Molini; qui, quicquid Mussati excuderetur, pro suo erga me amore, benignè transmittere non est gravatus. Scripsit autem Mussatus libros XVI de gestis Henrici VII Cæsaris. Idem de Italicorum gestis post Henricum VII accuratè XII libris egit. His tertia historiæ ejus pars accessit, quæ est de Ludovico Bavaro. Historicus profectò est prudens & gravis, & pro temporibus illis, quibus tum vivebatur, elegans, ac disertus. Tum autem veritatis, quam historiæ animam meritò dixere, longè amantissimus. Nempe sciebat præstantissimus vir, in se, qui tanta in dignitate constitutus esset, turpiùs mendacium fore, quàm aliquo imi subsellii homine. Nec ignorantiam prętexere potuisset, qui rebus ipse inter Patavinos suos, & Cæsarem, atque alios, gestis interfuisset, sæpè etiam præfuisset: ut ex non uno ipsius Mussati loco cognoscere licet. Cæterùm reliquit & librum de Fato, quem inscripserat, *De ordine caussarum, fatorumque serie*: sive, *De lite naturæ, & fortunæ*. Qui utrùm deperierit, an in βιβλιοτάφοις adhuc lateat, dicere non habeo. Meminit ipse ejus lib. XII de gestis Italicorum, ad Bentium amicum, in ipso ingressu: *De ordine*, inquit, *caussarum, fatorumque serie in opere nostro de lite Naturæ, & Fortunæ tractavimus, quatenus materia illa suppetiit*. Gravem adhæc & pro ætate eā venustam edolavit tragœdiam de crudelitate, atq; exitu tyranni, Acciolini III. sive potius IV. fratrisque ejus Alberici de Romano: in qua, velut alis quibusdam, ad antiquiorum gloriam humo se studuit efferre. Ita ut etiam Sophocleum quiddā spirare, Scardeonio videatur.

tur. Nec hic in eo substitit poëseos gloria. Siquidem idem poëtis epicis accenseri meruit libris tribus, quibus cecinit bella à populo Patavino adversus Canem Scaligerum Veronensem gesta anno clɔcccxvIII. In quibus similiter plus fidei meretur, quòd, non dico bello eo militârit, verùm eidem quoq; præfuerit. Præterea è Mussatorum bibliotheca adservat Osius ejusdem Mussati epistolas; sive sermones, soliloquia, eclogas, centonẽ Ovidianum, aliaque ejusmodi, vinctâ oratione perscripta: ut mittam carmen de Priapo, ac conjuge ejus. Quanti autem ob poëseos decus habitus sit; argumento illud erit, quòd non modò lauro Apollinari fuerit decoratus: sed decreto Academiæ Patavinæ statutum sit, ut utriusque collegii doctores, ac scholastici, quotannis Natali Dominico ad ædes ejus solemni pompâ procederent; eumque cereis, ac coronâ triplici, honoris ergo salutarent: quod, studiorum merito, mortalium contigit nemini. Vide ea de re apud Scardeonium plura. Ac mentionem ipse honoris ejus facit epistola I, itẽ centone ad filium atq; alibi. Utrùm autem & ejus sit Achilleis tragœdia, quæ illi tribuitur, ambigere se ait Felix Osius. Imò idem metuit, ne planè fallatur Scardeonius, cùm ei tribuit historiam solutâ oratione conscriptam de tyrannide Acciolini: quod argumentũ, ut postea dicemus, Rolandinus Grammaticus tractavit: ut verisimile sit, Scardeonium, cùm in codicem incidisset, qui auctoris nomen non præferret, similitudine styli deceptum, Mussati opus credidisse. At rudimenta ejus ad filium genuina fuere: nec dubium, quin in iis non parùm viderit supra cæteros, qui similia circa ea tempora tractassent: verùm, credo, tenuitas argumenti fecit, ut paullatim negligi cœperint, ac tandem deperierint. Nisi ad hoc argumentum pertinuit Cento Ovidianus, quod verisimile facit inscriptio ad filium, ac imprimis argumentum ipsum. quia abundat novitatis ac præceptis salutaribus, non alio fine institutis, quàm ut filio munirent viam ad virtutem, doctrinamque. Nec illud prætereundum videtur, periochas tragœdiarum Senecæ, quæ ex codice MSo expressę in melioribus leguntur editionibus, in MSo alio, quo usus est clarissimus amicus noster, Petrus Scriverius, paucis mutatis, Albertinò Mussato adscribi. Est Mussatus inter eos, è quibus se Memorabilia sua collegisse refert Baptista Fulgosus. Ac eundem inter eos, quibus in scribendâ Vice-comitum Mediolanensium historiâ profecit, reponit Georgius Merula. Laudant & antiquiores. Unius meminisse contentus ero. Meminit Mussati etiam Petrarcha lib. IV. rerum memorandarum; ubi cùm narrâsset prodigium

quoddam, quod Mediolani contigerat in ædibus Maphæi Vicecomitis, ista subjungit: *Et horum quidem Mussatus, Patavinus histor. curiosarum rerum satis anxius conquisitor, testis est.* Quod elogium respexit Simlerus in bibliotheca, nomine *Mixtatus*. Sic enim nuncupat: prænomen verò fugisse eum videtur. Certè inter Albertinos apud eum planè silentium de illo est. Locus verò quem signat Petrarcha exstat lib. XII de gestis Henrici VII. Rubrica XI. Cætera quæ ad vitam, dignitatem, gesta, elogiaque ejus pertinent, petere licebit ex illis, quæ in vestibulo comparent editionis Mussati, felicibus, ut dixi, auspiciis Illustrissimi Molini; studio verò, ac curâ eruditissimi Osii, in lucem demum prodeuntis.

LOVATUS poëta iisdem temporibus fuit: ut verba hæc Mussati indicant lib. II de gestis Italicorum post Henricum VII Cæsarem: *Memineri mque ego Lovatum vatem, Rolandumque nepotem, dum sæpe in diversoriis cum sodalibus obversaremur, inquientes, &c.* Jurisconsultus, & poëta celeberrimus fuit: ut est apud Sicconem Polentonum quarto ejus operis libro, quo illustrium scriptorum vitas complexus est. Patavinam urbem descripsit: ac quædam de Guelfis & Gibellinis in literas retulit: cujus rei indicium debeo V. CL. Laurentio Pignorio.

Subjungam his quoque ejusdem ætatis scriptores: quos mihi suggessit Felix Osius, Oratoriæ artis in Patavino Gymnasio interpres, vir ut doctrina, ita humanitate eximius.

Primus eorum est FERRETTUS VICENTINUS, qui clarâ natus familiâ, eam facundiâ suâ non paullò reddidit clariorem. Quippe pollebat oratione vincta, juxta ac soluta. Ac prius quidem poësi nomen sibi peperit. Postea animum appulit ad historiam scribendam. Extrema ejus pueritia incidit in tempora Alberti Austriaci. unde sic ipse Historiæ suæ lib. II, ab gestis ejusce imperatoris ad res Henrici VII transiturus, sic scribit: *Hactenus rerum vetustarum, quæ prius, quam nati essemus, quæque post ortus nostri tempora, donec pueriliter ageremus facta splendida, eademque sordida, memoriâ digna conscripsimus: Nunc ea, quæ pubescentibus nobis fatorum lege apud Italos acta sunt, laboris summi studio percurremus.* Et paullò pòst cùm dixisset, proditurum se, de quibus sibi magis constaret, ista subjungit: *Defuncto itaque Alberto confestim Germaniæ principes, quibus potestas tradita est, pro statuendo sibi rege conveniunt.* Quinque verò historiarum libros scripsit Ferrettus: Quos auspicatur ab excessu Frederici II, qui in annum incidit CIↃCCL: atque eos ad

annum perducit cIↃcccxvII. Ac propemodum universæ exponit, quæ per Europam contigere: maximè autem, quæ Italis viderat. Lombardia imprimis, & Marchia Tarvisina. Opus de nobilibus cōpluribus familiis bene meritum, quæ in eo commemorantur. Inscriptio ejus simplex admodum est in codice manu exarato, quem Felix Osius habet beneficio perillustris, & excellentissimi Jurisconsulti atque Equitis Francisci Caledonii Vacetini. Est verò istiusmodi: *Ferretti, Poëtæ Vicetini, suorum, & paulo antè actorum temporum historia.* Alia etiam, quæ ad historiam temporum pertinent, consignavit. Carmine enim heroico descripsit gesta Canis grandis Scaligeri. Item reliquit versus cx in obitum Dantis, poëtæ Florentini. At clv in excessum Benevenuti de Campesanis, poëtæ Vicetini. Item xlix ad Albertum Mussatum vatem Patavinum, sive studiorum similitudine conciliante; sive quia familia Ferretta Patavio duxerit originem: quod Ferrettus ipse indicare videtur, cum ad Patavinum civem, amicitiâ sibi conjunctum, hunc in modum scribit:

Forte ego te Pataras veniam visurus ad arces,
Unde vetusta mihi gentis origo fuit.

Item Priapeia reliquit; quorum initium ponit Jo. Bapt. Pajarinus lib. VI Historiæ suæ. Item vers. xxv ad Pulicem de Custozâ, Vicentinum Poëtam, de puero, qui natus erat Matthæo de Scledo. Item carmen aliud in laudem Baxlardini de Nogarolis Veronensis, Scaligeri affinis, cùm instaurandam curavit nobilem urbis portam, quam disjecerant Patavini. Scriptori huic non parum debet is, quem antè diximus, Pajarinus: ut qui ex historia ejus non pauca in suam derivârit. Felicis Osii de eo judicium est hujuscemodi, tum poëtam, tum historicum esse elegantem, ac disertum, ac planè iis accensendum, qui cum Francisco Petrarcha, & aliis paucis ejus temporis literas instaurârint, deque Gothica barbarie triumphum duxerint.

Coætaneus huic BENEVENUTUS DE CAMPESANIS, qui carminibus suis funus & exsequias Ferreti celebravit. A Jo. Baptista Pajarino in Historia Vicentina appellatur vir eloquentissimus, & poëta excellens. Sanè quantus eo tempore vir fuerit, indicio erit carmen ejus de conflictu inter Patavinos, & Vicetinos: quod in honorē cecinit Canis Scaligeri, ac Patavinorū contemtū, cùm iis anno cIↃcccxI erepta esset Vicentia ab imperatore Henrico VII. Initium hujuscemodi est:

Cæsareas aquilas, Augustaque signa secutum
Scaligera de gente Canem, sociamque triumphi

 Vero-

Veronam, & pulsos servili ex urbe triumphos.
Exiguâ transibo lyrâ. Mihi cœlica virtus,
Adspiret, patriæque datas conservet habenas.

Carmini huic Albertinus Mussatus Patavinus, rogatu Paulli Judicis, carmine item sese opposuit: quod cum reliquis Mussati operibus, curâ felici καὶ ὁσίᾳ Felicis Osii, Oratoriæ artis in Gymnasio Patavino interpretis, auspiciis verò Illustrissimi Dominici Molini, ut alibi etiam dicimus.

Etiam Henrici VII temporibus claruit PULEX DE CUSTOZA: quomodo dictus ab oppido agri Vicetini haut longè ab urbe dissito. Hunc Jo. Baptista Pajarinus in ingressu operis sui inter historicos refert, quos secutus sit duces. *Sum, inquit, secutus in hoc opusculo brevi magistrum Coperium, antiquissimum rerum Vicentinarum scriptorem, Ferretum Vicentinum, Benevenutum Capezanum, Pulicem de Custoza, Magistrum Leoninum de S. Porta S. Petri, & Antonium de Godis, omnes hujus civitatis* (Vicentiæ) *antiquitatum scriptores.* Ætatem Pulicis ex his ejusdem verbis cognoscimus: *Claruit in ea* (familia de Pulicibus) *anno Domini* CIↃCCCX *Pulex de Custoza, qui heroico carmine multa scripsit.* Sed plenius de eodem paulo ante dixerat: *Fuit & Pulex de Custoza, qui heroico carmine Cæsaris* (Henrici VII) *adventum in Italiam scripsit. Sunt autem versus octuaginta quinque. Scripsit & soluta oratione, multosque alios versus. Fuit hic filius Ioannis Boni, & fratres habuit duos, Confortum, & Iacobum.* Idem Pajarinus alio in loco: *Pulex scripsit etiam carmen in adventum Caroli IV in Italiam anni* CIↃCCCXLVII, *poëta suo quidem tempore clarus & literatissimus.* Atque horum, ut dixi, V. cl. Felix Osius mihi indicium fecit.

Etiam Caroli Imp. temporibus erat MAGISTER LEONINUS DE PORTA S. PETRI: quem paullo ante vidimus à Pajarino inter eos referri, qui scripsere Vicetinas, & quos se in historia sua sequi profitetur auctores. Atque alibi quoque de eodem sic scribit: *Magister Leoninus de porta S. Petri scripsit in mortem Canis II, Mastini filii,* XIV *Decembris, anno* CIↃCCCLIV *à Signorio Germano interfecti.*

Aliquis etiam, eruditissimi Osii judicio, debeatur hic locus PAULLO PILONO, Ferreti, Benevenuti, & aliorum, quos retulimus, æquali, ac elegantissimo suo tempore viro, ut de eo judicat Paradinus. Sanè inter historicos poëtas præclarum habuisset nomen:

Si cœptum finisset opus, quo carmine summo
Romuleas acies & bella ingentia scripsit:

ut est in epigrammate, quod honore defuncti scriptum fuit. Reliquit

oratio-

orationem in laudem Antonii Lusci, præstantis sui temporis poëtæ, ac eo commendationis, quòd post antiquos primus illustrare aggressus esset orationes Ciceronis. Est hic ille, quem Guarinus Veronensis dicere solet nomine quidem luscum vocari, sed re ipsa esse Argû, imo plura multoculo illo Argo videre. Quin epigrammate quod tumulo Lusci inscriptum est, dicuntur Musæ Latinæ pereunte eo pariter periisse.

THEOBALDUS ANGLICUS, Carthusianus, claruit in Anglia anno clɔcccxx, cùm arbitrium rerum ejus terræ esset penes Eduardum II. Hic præter librum de vita contemplativa, etiam opus condidit *De progressu sanctorum Patrû.* Eo volumine complexus est gesta sanctorû omniû, quos vel in sacris bibliis, vel historiis Ecclesiasticis, reperisset.

MARINUS SANUTUS, vel *Sanudo*, cognomine TORSELLUS, & *Torsellus*, patricius Venetus, claruit anno clɔcccx. A prima ætate ardore tenebatur Terræ sanctæ, atque ejus ergo quinquies in Orientem est profectus: etiam in Flandria, Holsatia, Sclavia fuit: pontificem maximum, regem Franciæ, comitem Hannoviæ, coram est allocutus; multos & alios viros principes literis compellavit, ut res Christianorum in Oriente promoveret. Opus reliquit, quod inscripsit, *Secreta fidelium Crucis.* Constat illud libris tribus: quorum tertius historicus est: ac res exponit Syriæ, & Ægypti, atque imprimis Terræ Sanctæ. Obtulit hoc volumen Papæ Joanni anno clɔcccxxi. Sed & obtulit regibus Franciæ, Angliæ, Siciliæ; adhæc compluribus cardinalibus, & ecclesiarum antistitibus; item principibus, ac baronibus; quemadmodum ex epistolis ejus constat. Scriptor hic ex duobus Paulli Petavii codd. MSSis, uno item Jos. Scaligeri; sed qui tertium solùm librum contineret; prodiit in lucem Hanoviæ Typis Wechelianis an. clɔlɔcxi. Ac constituit alterum tomum Historiæ Orientalis.

GUILIELMUS CORTUSIUS, ac consanguineus ejus, ALBIGRETUS CORTUSIUS, Patavinus uterque, in pretio habebantur temporibus Henrici VII, & Ludovici IV. Horum prior rerum Patavinarum historiam est exorsus: sed posterior perfecit. Minor autem cultus est in Guilielmo: de quo sic Paullus Vergerius in vitis principum Carrariensium, atque ex eo Bernardinus Scardeonius lib. II rerum Patavinarum: *Cortusius, cùm scriberet, venustatem orationis, quam præstare non potuit, facilè neglexit. Texuit de Acciolini tyrannide longos annales: & à multis magnâ cum voluptate leguntur. Insuper de bello Canis Scaligeri, Veronensis tyranni, adversus Patavinos: & alia multa, ita ut pro ingenii facultate, gesta patria, & se ipsum perpetuæ posteritatis memoriæ commendârit.*

CASTELLANUS BASSIANENSIS anno CIↃCCCXVII dicavit Francisco Dandulo, Venetiarum duci, carmen suum, quod *pacem Venetianam* inscripsit. Agit eo de pace, quæ inita inter Fredericum Barbarossam, Imperatorem, & Alexandrum III, Pontificem Max. cùm Venetiarum princeps foret Sebastianus Zianus. Meminimus Castellani hoc loco; quia carmen illud, pro temporibus istis sanè elegans, *inter veras historias magis, quàm falsas fictasque poëtarum fabulas numerandum*: ut de eo refert Bernardinus Scardeonius in secundo de rebus Patavinis classe x.

JOANNES BONUS, Andreæ filius, Patavinus, claruit temporibus imperatoris Alberti Austriaci: atque opus condidit de familiis Patavinis: item de gestis Patavinorum ab urbis ejus natalibus usque ad imperatorem Albertum: quod opus anno CIↃCCCXXIV condidisse, auctor est Sicco Polentonus in Vitis illustrium virorum libro VIII: atque exinde Bernardinus Scardeonius lib. III, classe X.

Etiam temporibus iisdem, ac Henricus VII, & Ludovicus IV vitam traducebat JOANNES BASILIUS Patavinus. Prætor fuit Ariminensis, cosmographus idem, ac jurisconsultus. Reliquit opus de familiis Patavinis: in quo altiùs aliis ordiεur, curioseque omnia exponit: sed fabulosa quædam admiscet; unde factum est, veris etiam sæpe detrahat fidem: quemadmodum de eo Paulus Vergerius refert. Adi & Bernardinum Scardeonium lib. I.

Anno CIↃCCCXXXII succedebat Bartholomæo Grandonico, Venetiarum duci, ANDREAS DANDULUS: atque annis in eâ in dignitate fuit. Hic brevi chronico Venetorum gesta eleganter descripsit. Sanè cum honore ejus Petrarcha, Blondus, Bernardus Justinianus, Sabellicus, Leander, Cuspinianus a: atque alii, meminerunt. Estque inter illos ex quibus Baptista Fulgosus se memorabilium Collectanea congessisse agnoscit. Citat & Baronius T. XI. ad an. CIↃIII. Vitam ejus vide apud Petrum Marcellum, Antonii filium, lib. de vitis Principum Venetorum.

a Penenitio libelli de origine Turcorũ.

Anno CIↃCCCXXXVI florebat LUDOLPHUS, SUCHENSIS Ecclesiæ parochus; qui in quibusdam codd. *Iludolphus de Suchem* vocatur. Hic ad Balduinum, comitem de Stainfort, Padebornensis Ecclesię episcopum, composuit librum de terra sancta, & itinere suo Hierosolymitano, & mirabilibus in mediterraneo mari conspectis, atque aliis, quæ istâ quinquennii peregrinatione didicisset. Initio typographicæ artis prodiit literis rudibus; sed absq; typographi nomine.

Etiam Ludovici IV, & Caroli IV ætate, vixit JOANNES VITODURANUS, Ord. Min. Historiam is condidit ab anno CIↃCCXV usque ad an. CIↃCCCXLVIII. Ea MSa reperitur in bibliotheca Monasterii S. Galli in Helvetia.

CONRADUS DE HALBERSTET (pro quo apud Antonium Senensem *Hartadensis* perperam legitur) Germanus, Ordinis fratrum Prædicatorum, à Trithemio quidem memoratur; sed qua vixerit ætate, non additur: interea, quoniam aliquis illi locus deberetur, medium interserit inter illos, quos anno CIↃCCXC vixisse constaret: nempe quia, vel tum temporis, vel non multò pòst vixisse constaret: nempe quia, vel tum temporis, vel non multò pòst vixisse, arbitraretur. At Sixtus Senensis libro IV bibliothecæ sanctæ apertè ait, eum sub Adolpho imper. anno CIↃCCXC claruisse. Quæ sententia parum mihi probatur. Nam apud Leandrum in opere de viris illustribus Ord. Præd. lib. IV[a] reperio, eum glossemata in Josue dicâsse Carolo imperatori: qui Carolus magnus, aut Calvus, aut Crassus esse nequit; cùm illi ante annum IↃCCCC imperarint: nec Carolus quinctus, cùm Leander illud opus Bononiæ ediderit anno CIↃIↃXVII, triennio antequam Carolus V Maximiliano in imperio succederet. Unde colligo, vixisse temporibus Caroli IV, qui imperare cœpit anno CIↃCCCXLVIII, atque annis rexit XXXII. Videtur autem Possevinus, vir variæ eruditionis, multæque lectionis, non satis consentanea dicere, quando ait, sub Adolpho eum claruisse, & opus suum Carolo imp. dicâsse; cùm inter obitum Adolphi, & initium illud, quod imperium Caroli habuit, intervallum sit annorum quadraginta octo. Conradus hic inter alia opus reliquit de regno Romanorum. At non minor ejus laus est, quòd primus nobis dederit, quas vulgò vocant *S. Bibliæ concordantias*. Qui labor meritò etiam à Sixto Senensi commendatur.

[a] *Fol. 147. b.*

Anno CIↃCCCLX floruit PETRUS BERTHORIUS, Pictaviensis, Prior S. Eligii Parisiensis, ordinis S. Benedicti. Reliquit opus, quod inscripsit, *Breviarium historiarum Bibliæ*. Item cosmographiam. Itē alia, quæ commemorat Paullus Langius in Chronico Citizensi. Apud Possevinum legas in Apparatu Sacro, eum claruisse tempore Caroli imp. & Innocentii V. Dicere, credo, voluit, (imò fortasse ita scripserat) Innocentii VI, qui Romæ sedit imperante Carolo IV, & in Galliis regnante Joanne, cujus postulato Livium Gallicè transtulit Berthorius. Scriptor hic à Basilio Jo. Heroldo [b] refertur inter veteres temporum scriptores, quos ex Oporini officina edere decrevimus.

[b] *Præfat. præmissa Mariano Scoto, & Martino Polono.*

HUGO

HUGO DE HIBERNIA, Minorita, Anglus, vixit circa an. CIↃCCCLX, cùm rerum in Anglia potiretur Eduardus III. De peregrinatione suâ opus conscripsit, atque *Itinerarium* inscripsit. Meminit Balæus.

JOANNES DE MOLINIS, Gallus, Carmelita, claruit, juxta Gesnerianam bibliothecam, quæ Tritthemium auctorem laudat, anno CIↃCCCLX. Inter alia construxit Speculum Historiale ordinis Carmelitici.

Paullò pôst, nempe anno CIↃCCCLXXXI, DANIEL CHINASIUS Tarvisinus pangebat historiam belli inter Venetos, & Genuenses: cujus mihi scriptoris indicium ex literis V. CL. Balthasaris Bonifacii.

Caroli IV, ac primis Wenceslai temporibus, JOANNES HIPERIUS sexagesimus, vel, juxta alios duodesexagesimus abbas Bertiniani monasterii, (quòd jussu B. Audomari à B. B. Bertino, Mommolino, & Ebertramo, in Sithiensi Flandriæ agro exstructum fuit an. IↃCXXVI) cœnobii sui Chronicon reliquit: historiam nempe quinquaginta quatuor abbatum, ab anno IↃXC, usque ad annum CIↃCCXCIV. Morte autem præventus ad tempora sua non potuit perducere. Multùm hoc opere adjutus fuit Jacobus Mejerus in annalibus Flandriæ concinnandis: uti & Ferreolus Locrius Paulinas in Chronico Belgico. Vide utrumque ad annum CIↃCCCLXXXIII. MSum ejus exemplar est apud monachos Bertinienses: item Duaci apud Andream Hovium, eloquentiæ professorem regium, ut ex Sandero Sweertio intelligo. Hiperius est dictus, quia esset natus Ipræ, sive Hipræ; prout efferunt Flandri, quia adspirare vocales amant. Porrò usque adeo obesus fuit, ut non aliter, quàm considens, vel aliquò se conferre, vel somnum capere posset: ut Mejerus in XIII Annal. prodit, fide Thomæ, diaconi ejus loci. Plerique ut eos inter Miræus, arbitrantur, obiisse anno CIↃCCCIII: sed falluntur. Nam Henricus Condescarius (inter quem, & Hiperium hunc tres fuere abbates, Anselmus Bristel, Joannes de Long, & Jacobus Condæus) ipsi Iperio memoratur, atque claruisse dicitur anno CIↃCCCXXX. Quare verius omnino, qui Audomaropoli discessisse referunt anno CIↃCCCCLXXXIII, quod & Mejerus tradit extremo eo libro quem diximus, imò addit diem: discessisse enim Postridie Kal. Jan. Quin Mejeri sententiam validò comprobat Epitaphium ejus, quod hodieque in æde Duaci in sacello S. Dionysii legitur: Estque hujusmodi: *Hic jacet piæ memoriæ Ioannes oriundus de Ypra, quondam*

quondam abbas hujus monasterii, qui rexit XVII annis, & obiit anno Domini MCCCLXXXIII, *secundo die mensis Ianuarii*, &c. G. Gazæus etiam juniorem putabat; ut qui in bibliothecâ sacrâ scriptorum Artesiæ retulerit eum ad an. CIƆCCCCLXX.

Wenceslai imp. temporibus ætatem egit BARTHOLOMÆUS GAETANUS. Origo ei è Gaëtana domo, quæ Brixiæ inter præstantissimas effulsit. Non militię minùs, quàm literarum studiis, operam dedit. Utiles cumprimis, atque elegantes in Brixiensem historiam annotationes conscripsit. Duos & ipse seu historiarum, seu annalium de ea libros, sanè eruditos, condidit. Anno CIƆCCCCIV finem vitæ fecit pro patriæ libertate decertans adversus Petrum Gambaram, imperium affectantem. Præter hunc & *alter* ejusdem familiæ, nomine itidem *Bartholomæus*, fuit; qui & ipse res Brixianorum literis mandavit. Utriusque hujus scriptoris indicium mihi ab Octavio Rubeo, viro clarissimo, patritio Brixiensi.

Anno Chr. CIƆCCCXC, regnante apud Scotos Ruberto III, (qui imperare cœpit anno Christi CIƆCCCXC, ac desiit anno CIƆCCCCVI) claruit THOMAS VAROYE, Scotus genere illustris, doctor ac præfectus Bethualiæ: qui utcunque innotuit opere de Ottoburnensi prælio. Meminere ejus Polydorus Virgilius, & Joannes Major; ille in Anglica, hic in Scotica historia. Majoris quidem hæc verba sunt libro VI cap. IV. *Multa carmina super hoc bello magister Thomas Varoye, præpositus Bethvaliæ, composuit: sed rhythmicè. Sic enim, inquit,*

Musa refert fatum fore scriptum carmine vatum:

Et quæ sequuntur. Quia enim carmina ejus relatu sunt indigna, ideo pertranseo.

THEODERICUS ENGELSHUSIUS ad eadem tempora refertur. Hic Chronicon Chronicorum condidit, quod extenditur usque ad annum CIƆCCCCX. Meminit M. Dresserus.

Circa annum CIƆCCCCXV JACOBUS DE SUSATO, ordinis Prædicatorum, inquisitor hæreticæ pravitatis, in Coloniensi suo cœnobio studiis vacabat: ac nomen sibi cudebat Mappa mundi, Chronico, item Chronico altero ordinis sui, atque aliis, quæ Leander refert lib. IV *a* de viris illustribus ordinis Prædic. atque item Possevinus in Apparatu. [a] *Fol. 136.*

Sub Sigismundo imperatore, loco non exiguo erat doctor GOBELINUS PERSONA, decanus in Bilefeld. Historiâ is suâ celebratur, quam inscripsit *Cosmodromium*. Ipse autem ait, se inchoâsse

id opus temporibus Bonifacii IX: qui sedere cœpit anno CIↃCCCLXXXIX, vivereque desiit anno CIↃCCCCIV: Producit autem illud adusq; annum alterum Martini V, qui aliquibus III vocatur. Hoc est ad annum CIↃCCCCXVIII. Ex quibus liquet, diu opere eo fuisse occupatum: minus interim, quàm Christianus Massæus: qui suis chronicorum libris plus impendit annis L. Gobelinum hunc, sed ita ut nominet, exscribit Crantzius in Metropoli: ut lib. I cap. XVI, & XXVIII. lib. IV cap. IV lib. VII cap. XXVIII. lib. IX cap. V. lib. X cap. III. & XXXV. Ac similiter, ut jam aliis monitum, Hermannus Kesenbroch in catalogo Episcoporum Paderbornensium haurit sua hoc de fonte Gobelini: quem tamen nuspiam nominat. Fideliùs egit Canonicus ille regularis prope Nussiam, qui Chronicon magnum Belgicum composuit. Nam & ille multa quidem ex eo depromit: sed non dissimulato auctore. Gobelino etiam non Surius modò; verùm Molanus quoque, tribuit vitam S. Meinulphi, Paderbornensis ecclesiæ diaconi, ac confessoris; quem Carolus M. de sacro fonte susceperat. Eam Surius a. d. V Octobris collectioni suæ inseruit, sed interpolatam, ac stylo mutato. Ita autem, prout in MSo repererat, edidit Christophorus Brouwerus: miraculis tamen brevitatis caussâ omissis, quòd apud Surium legi possent. Sed fortasse vitæ ejus auctor est, vel Joannes Gobelinus, scriptor rerum memorabilium, quæ Pii Papæ temporibus contigerunt: vel Gobelinus alius, utroque hoc antiquior, imp. Alberti Austriaci æqualis; qui à Papa ad Anglos legatus fuit, & statuta arbitraria, item de pœnitentia scripsit.

ANTONIUS CARTULARIUS Patavinus claruit circa annum CIↃCCCCXX, ac deinceps. Hic, exemplo Diogenis Laërtii, consarcinavit non exiguo labore opus, nec injucundum, nec inutile, de vita & moribus philosophorum. Diem suum functus est Patavii anno CIↃCCCCXL. Vide Scardeonium lib. III de rebus Patavinis.

Nec indictus abire debet JOANNES RAVENNAS, qui anno floruit CIↃCCCCXX: ac familiæ Canariensis, ut ipse quidem appellat, nationem literis commisit. MSum ejus operis codicem, ut ex Pignorio accepi, habet Illustriss. & Reverend. Albertinus Papafaba, episcopus Hadrianensis: qui liber nunc apud Felicem Osium: Inscriptio ejus, *Familiæ Canariensis natio per Ioannem de Ravennâ*. Hoc opus dicavit Rodolpho Carrariensi, Francisci senioris filio. Præterea reliquit Dragmalogiũ de eligibili vitæ genere. Nisi potiùs Dragmatologium

rologium inscripsit. Nam δεγγματολόγος ὁ τὰ δέγματα συνάγων, δεγματολόγος, ὁ συνάγων τὰ δέγματα. Adhæc conscripsit contentionem inter podagram, & araneam. Et librum rerum memorandarum. Insuper Historiam Ragusii. Atque hæc omnia MSa supersunt Patavii apud clarissimum; & diffusæ reconditæque eruditionis virum, Laurentium Pignorium Patavinum.

Etiam CHRISTOPHORUS DE BONDELMONTIBUS tum floruit: cujus opus, ut ab eodem Pignorio accepi, hunc in modum inscribebatur: *Incipit liber insularum Archipelagi, editus per Christophorum presbyterum de Bondelmontibus de Florentia: quem mittit de civitate Rhodi Romam Iordani Cardinali de Vrsinis anno Dom.* cIↄccccxxII.

Claruit & iisdem temporibus ANDREAS REDUSIUS Tarvisinus, qui annales Tarvisinos composuit ab Urbis ejus incunabulis usque ad annum cIↄccccxx: quo vivebat. Extat hoc opus MSum in membranis apud Comites Collatinos: quemadmodum accepi ex literis doctissimi Balthasaris Bonifacii.

Ex quo itidem intelligo, iisdem temporibus fuisse POLYPHILUM, auctorem libri, quem Hypnerotomachiam inscripsit, nomine conflato ex ὕπνος, *somnus*, ἔρως, *amor*, & μάχη, *pugna*. Nam historico huic operi, ut ex eodem cognosco, propositum est ostendere, cuncta, quorum amore depereunt homines, nihil aliud, quàm somnium videri. Et prope suspicor eò etiam nomen πολυφίλος, quod *amicis abundantem* signat, assumsisse [a], quia omnes ferè magis amant mundana, quàm æterna. Excusus est Tarvisii anno cIↄcccclxix.

Anno etiam cIↄccccxxx in studiis versabatur LAURENTIUS GUATHIUS FLORENTINUS; qui eleganter vitam descripsit Hugonis, Comitis Magdeburgensis. Incipit hoc pacto: *Hugo, natione Germanus.* Archetypon Florentiæ superest in bibliotheca abbatiæ Florentinæ.

Anno eodem in vita erat MARIANUS FLORENTINUS, Ord. Min. Scripsit sui ordinis Chronicon, sive, ut ipse, more seculi ejus, vocat, Chronicam. Meminit ejus Michael Pocciantius in catalogo scriptorum Florentinorum: ubi succinctè, at fideliter tamen, scripsisse ait. Superest id Chronicon MSum Florentiæ in æde Salvatoris, quæ dicta priùs Domus omnium Sanctorum. Præterea sermones complures reliquit, & vitas CLIX mulierum secundi ordinis: quæ eâdem in urbe supersunt in bibliotheca S. Crucis.

Anno cIↄccccxxxII claruit JACOBUS MALVETIUS Brixiensis, vir medicâ arte pollens, atque idem in historia diligens: sed

[a] *Nec me conjectura fefellit. Nam verū auctoris nomen est* Franciscus Columnus, *ut postea ex Pignorio cognovi.*

in quo illud meritò culpetur, quòd patriæ dignitati adeò superstitiosè faverit, ut in facinoribus ejus enarrandis, atque extollendis, plane excesserit modum: cujus rei auctor mihi V. CL. Octavius Rubeus J. C.

XICCHO RICIUS POLENTONUS, qui aliis simpliciter SICCO POLENTONUS, civis Patavinus, & Reip. ejusdem scriba fuit. Verum autem nomen Xiccho esse, indicat MSus Carraviensium codex, qui apud V. CL. Felicem Osium, in quo instrumentum publicum legitur, quod nomine D. Francisci Junioris de Carraria confecit anno CIↃCCCCV. Subscriptio est istiusmodi: *Ego Xiccho, filius D. Bartholomaei Polentoni, civis & habitator Paduæ in quarterio Pontis Molendinorum in Centenario & Contrata S. Firmi, publicus imperiali auctoritate notarius præmissis nominibus, rogatus fideliter scripsi, & propriâ manu subscripsi.* Idem annó CIↃCCCCXIII, xv Aug. Cancellarius fuit Patavinus, nempe quo tempore Titi Livii urna est reperta: quemadmodum Guilielmus Orgarellius refert, ubi de T. Livio sermo ei est. Inhabitavit ædes, quæ Albertini Mussati fuerant, ut ipse refert, in Mussati vita. Fuit vir pro seculo quo vixit pereruditus, ac præter argumenta in orationes Ciceronis (quæ MSa Oxonii supersunt in bibliothecâ Ballionensi) Catiniam quod ad jocum & risum factum est opus, librum de ratione studendi confessionem Christianam, & epistolas ad diversos, etiam exemplorum librum composuit. Item volumen magnum de illustribus scriptoribus Latinis, quod libris constat XXII. Dicavit illud filio suo, Polydoro, an. Christi CIↃCCCCXXXIII: ac MSum ejus exemplar habuisse se, ait Bernardinus Scardeonius lib. II de reb. Patavinis. Etiam Pignorius mihi indicium fecit, vidisse se apud Casparem Crivellarium, bibliopolam & typographum Patavinum, atque id typis minutis in grandi charta exaratum: alibi item apud patricium Patavinum. Etiam in literas retulit vitam, ac miracula B. Antonii Confessoris, vitam B. Antonii peregrini, item vitam B. Helenæ Sanctimonialis. Laudat virum ab eruditione Petrus Albianus opere eo, quod Thesaurum Ecclesiæ inscripsit. Etiam Stephanus Pighius lib. XVIII Annalium Romanorum ad annum IↃCCCXVIII, ait vitas illas illustrium scriptorum ex antiquis & bonis auctoribus, ab Xicchone, sive Sicone, ut ipse vocat, collectas videri; atque in gratiam historiæ amantium adscribit ex eodem vitam Suetonii Tranquilli: de qua judicium nostrum lib. I cap. XXXI attulimus. Epistolam ejus, quâ agit de Livii ossibus, se præsente repertis, summus vir, Laurentius Pignorius, publici juris

juris fecit in egregio Originum Patavinarum opere, Italicè quidem scripto; sed quod propediem, uti & Antenorem suum, Latinè, cùm luculento auctario, reddere cogitet. Quæ ubi lucem viderint, meliùs sanè omnes antiquitatis genuinæ amatores perspicient, quanto jure censoriâ notârit virgulâ plurimos eorum, qui ante hac eodem de argumento egerint, errores.

CAP. X.

Referuntur historici, qui claruere sub Alberto Austriaco, ac deinceps usque ad Karolum V. *Ex hisce Thomas Kempensis edidit vitas Florentii, ac Gerardi junioris, & S. Leduæ. Guido Flonocherus, Chronicon. Anonymus, gesta Caroli* VII, *& Ludovici* XI, *regum Galliæ. Petrus Garningius, historiam ordinis Carmelitici, item historiam Ecclesiæ. Lapus Florentinus, tralationem Dionysii Halicarn. & aliquot vitarum Plutarchi. Iodocus Beyssellus, Dialogum de S. Matre Anna; item gesta Flandrorum. Petrus à Thymo, vulgò* van der Heiden, *Martyrologium; item Chronicon Brabantiæ. Augustinus Dathus Senensis, libros tres de gestis Senensium, & historiam Plumbinorum. Ioannes Gobelinus, res memorabiles, quæ accidere temporibus Pii* II *Papæ. Cyriacus Anconitanus, Inscriptiones, epigrammata & alia collegit. Cosmas Laurus Brixiensis, origines familiarum Brixiensium, item opus de præsulibus Brixiensibus. Daniel Ceretus, historiam rerum Brixiensium. Hieronymus Salgherius, vitam Eustathiæ. Modestus Polentonus, monumenta atque inscriptiones illustrium virorum, quæ Patavii spectantur. Octavius Cleophilus Fanensis, historiam Ariminensem, Faneida, itineraria duo, & memorabilium volumen. Petrus Schottus, vitas variorum. Petrus Apollonius Collatinus, poëma historicum de excidio Hierosolymitano. Helias Capreolus, libros* XIV *de rebus Brixiensium. Bartholomæus Zuchatus, annales Tarvisinos. Hieronymus Bononius, promiscua; item vitam B.*

Hieronymi. Eitelwolfus de Lapide, opus de laudibus Heroum & Virorum illustrium. Sebastianus Murrho libellum de laudibus Germanorum. Philippus Biken, itinerarium terræ sanctæ. Anonymus, gesta abbatum Majoris monasterii. Georgius Mediolanensis, vitam B. Iacobi Sextii. Ludovicus Cælius Rhodiginus, Antiquarum Lectionum libros, & in Plinium observationes. Henricus Penia, gesta Sophi regis. Cornelius Aurelius, situm ac laudes Bataviæ. Franciscus Polyardus, vitam Octavii Cleophili. Nicolaus Bagnatorius, vitam B. Conradini Brixiani. Innocentius Cæsarius, calamitates, quas suâ ætate Brixienses à Gallis essent perpessi.

Restant tempora Alberti Austriaci, & consequentium ejusce domus imperatorum, usque ad Carolum V: quibus qui historiam signarint, deinceps exponam.

THOMAS DE KEMPIS, cognomento Malleolus, Canonicus montis S. Agnetis prope Zwollam in diœcesi episcopi Ultrajectini, claruit temporibus Sigismundi, Alberti II, & initii Friderici II. Discipulus fuit, tum Florentii illius, qui doctore usus Gerardo Daventriensi, cognomento Magno, atque anno obiit CIↃCCCC: tum Gerardi junioris, Zutphaniensis, qui libellos duos de spirituali exercitio reliquit, & anno excessit CIↃCCCXCVIII. Kempensis hic consignavit vitas, & Florentii, & junioris Gerardi: uti Maffæus prodit Chronici sui libro XVIII. Etiam utriusque discipulorum vitas in literas retulit, uti & Joannis Cacabi, vulgò Ketel dicti coqui devotissimi. Etiam Arnoldi Schoonhovii. Præterea idem Thomas (ut est apud Molanum in indiculo sanctorum Belgii) conscripsit historiam S. Leduæ, sive Lidwygis, vulgò dictæ Lydwyd, quæ Schidami in Hollandia obiit anno Christi CIↃCCCCXXXIII. Sed & Chronicon condidit monasterii montis S. Agnetis. Quod Antverpiæ prodiit anno CIↃIↃCXXI typis Verdussii: Ubi priora quoque, quæ dixi, excusa anno CIↃIↃCXV. typis Martini Nutii & Joannis Meursii, curâ Henrici Semalii S. I. Nullius ex historicis hisce operibus meminisse miror Tritthemium: ut alios mittam. Est hic Kempensis ille, qui tantopere celebratur libellis quatuor de imitatione Christi: quos, ut ipse in autographo adnotârat, anno conscripsit CIↃCCCCXLI. Vitam ejus scripsere Judocus Badius Ascensius, Franciscus

ciscus Tolensis, canonicus regularis, & Heribertus Rosweydus S.I. Decessit anno cIↃIↃCCLXXI, VIII Kal. Aug.

GUIDO FLONOCHERUS, Narbonensis, Dominicani ordinis magister generalis, claruit ætate Sigismundi, Alberti jun. & Frederici III. Chronicon reliquit. Obiit an. cIↃIↃCCLII: ut Simlerus auctor est, atque ex eo Possevinus.

Anonymus ejusdem temporis memoratur Mejero in Annal. Fland. ad an. cIↃIↃCCLVIII. a ubi sic ait: *Sed quo omnia magis sunt perspicua, historiam de hisce rebus à familiari Caroli Regis, qui adusque mortem Ludovici vixit, ac de utroq; rege haut contemnenda scripsit, attexere non pigebit: præsertim cùm plus semper fidei oculatis, quàm auritis, tribuendum esse testibus, nemo neget.* a Pag. 323

PETRUS GARNENGIUS, Aremoricus Brito, provincialis Carmelitarum apud Turonenses, floruit temporibus imper. Friderici III. Reliquit Historiam ordinis Carmelitici: item Historiam Ecclesiæ, atque alia. Decessit an. cIↃIↃCCLXXI.

LAPUS FLORENTINUS, qui Gesnero est *Lapus Biragus Florentinus*, Philelpho epistola ad Leonardum Aretinum anno scripta cIↃIↃCCXXXVI dicitur *Lapus Castelliunculus*, ac vocat ibidem auditorem & familiarem suum: Leandro in Italia, ubi de doctis Florentinis tractat, vocatur *Lapus Castilionius*, vixit circa annum cIↃIↃCCXL. Ac ne hunc alium à Birago putes, *Lapus Castilionius*, inquit, *qui vitas aliquot Plutarchi de Græcis in Latinum eleganter vertit.* Transtulit autem vitas Thesei, & Romuli, Lycurgi, & Numæ Pompilii, Solonis, & Publicolæ, Themistoclis, & Camilli, Periclis, Phocionis, & Catonis Uticensis, Artaxerxis, atque item Arati. Vertit idem Dionysii Halicarnassensis Antiquitates Romanas; sed non satis fideliter, imò sæpe parum Latinè. Meliori fide, ac stylo, id præstitit Gelenius, sed aliquantò liberiùs, usque adeò, ut subinde binas, vel etiam ternas periodos unâ constringat: eaque imprimis caussa fuit, cur post hosce novam interpretationem dare voluerit Æmilius Portus. Meminit Lapi hujus etiam Philippus Bergomas Chronici supplementi lib. VI, ubi sermo de Florentiæ origine: item Franciscus Albertinus de laudibus Florentiæ, & Saonensis urbis ad Papam Julium II. ubi eum vocat virum *literis Græcis, & Latinis* eruditissimum. Item meminit Erasmus in Ciceroniano. De eodem sic Ugolinus Verinus lib. II Florentiæ illustratæ:

Te, Lape, mors juvenem nimis invidiosa peremit:
Ingenii sed multa tui monumenta supersunt.

JODO-

JODOCUS BEYSSELIUS, patritius Aquisgranensis idem Philosophus, Jurisconsultus, & scripturarum studiosus, prosa & carmine pollens, floruit circa annum CIↃCCCCLIV. Varia conscripsit, eaque inter dialogum de S. Matre Anna. Item gesta Flandrorum. Sed ea, aliis occupatus, absolvere non potuit.

Iisdem temporibus in pretio erat PETRUS à THYMO, vulgo VAN DER HEIDEN, Brabantus è Ghierlensi municipio juxta Turnhoutum, Jurisconsultus, ac annis fere LVIII Bruxellis caussarum patronus, imo B. Galdulæ Canonicus & Quæstor. Conscripsit Martyrologium: item Chronicon Brabantiæ tomis tribus. Quod in archivis Bruxellis MSum adservatur. Obiit octogenarius anno CIↃCCCCLXXIII, IV Kal. Mart. ut ejus epitaphium ostendit Bruxellis in æde primariâ.

AUGUSTINUS DATHUS Senensis, orator ac philosophus, non parvo inter eruditos loco erat temporibus Pii II Pontificis. Ac præter orationes in laudem Bernardi Senensis, Catharinæ Senensis, Pii II pontificis, aliorumque, etiam tres libros composuit de gestis Senensium: uti & historiam Plumbinorum.

Frederico III imperante, claruit JOANNES GOBELINUS, Vicarius Bonnensis, ac Pio II Papæ à secretis; qui libris XII complexus fuit, quæcumque memoriâ digna, temporibus ejus Papæ (sedit autem ille ab anno CIↃCCCCLVIII usque ad annum CIↃCCCCLXIV) toto terrarum orbe acciderunt. Bonâ autem fide scripsisse, indicare videntur hæc præfationis verba: *Tu, qui hæc aliquando legeris, ita demum boni consule, ut mentienti nihil ignoscas.* Ad ætatem pertinent, quæ eâdem in præfatione dicit: *Martinum* V *vidi, & Eugenium* IV, *& Nicolaum item* V, *& Callistum* III: *quos dum vixere, damnavit populus; fata defunctos magnis extulit præconiis.* Orditur ab origine Picolomineæ domus, & majoribus Pii II. Gratum sanè opus domui Picolomineæ. De eo sic Franciscus Bandinus Picolomineus, Archiepiscopus Senensis, epistola ad Gregorium XIII Papam: *Qui quidē codices mihi pergrati fuerunt; sed unus longè gratissimus inter eos inventus accuratissimè manuscriptus, & delineatus in membranis: quo res gestæ temporibus Pii Papæ secundi, qui avunculi mei, Ioannis Picolominei, Cardinalis, Senensis Ostiensisque Episcopi, avus fuerat, continebantur, à quodam Ioanne Gobellino, ipsius Pii secundi familiari satu luculenter, ut ea erant tempora, in commentariū relatæ, atque descriptæ. Hunc ego dum essem juvenis persæpe legi; multaque in eo, ne dicam omnia, nō commendatione solùm, sed admiratione digna, judicavi.* Hos Gobelini commentarios idem Bandinus juris publici fecit anno

CIↃIↃ-

cIↃ IↃ LXXXIV, typis Dominici Basæ,& sociorum, Urbis typographorum: postea autem Francofurti in officina Aubriana recusi fuere anno cIↃIↃCXIV.

Ejusdem Frederici III temporibus fuit quoque CYRIACUS ANCONITANUS, cognomento Antiquarius, quem Francisco Barbaro commendat Philelphus epistola ad eum scripta an. cIↃCCCCXLIII, & altera eopse anno exarata ad LEONARDUM Justinianum: ubi sic de eo scribit: *Cyriacus Aconitanus, cum Venetias peteret, à me petiit, ut se tibi per literas commendarem. Id feci eo libentius quia non essem ignarus hominē tibi fore nō injucundum: præsertim qui ferat secum nonnulla prisca vetustatis monumenta, & elogia, & epigrammata, & alia pleraq; scripta, quæ ex lapidibus vetustissimis in Asia, Græciâque collegit.* De eodem Leander in Piceni descriptione: *Præterea* (Ancon genuit) *Cyriacum, totius antiquitatis, & rerum memorabilium per totam Europam, Asiaque & Africæ partem, indagatorem. qui mirifico studio, quæ literarum monumentis celebrata legerat, veluti theatra, amphitheatra, circos, templa, statuas, tymbos, obeliscos, pyramides, tabulas cum epitaphiis, arcus, ac id genus curiosæ investigationis alia, non solùm ipse oculis conspexit, verùm etiam diligenti & exactâ picturâ reddidit, expressitque. Rogatus autem, cur his in rebus tam studiose versaretur, Ut mortuos excitem, respondebat; dicto hercle tanto viro convenienti, atque digno. Tam multa scriptis congessit, expressitque formis, ut Petrus Rassanus, cui cum illo magna familiaritas intercessit, tria se ingentia volumina manu ipsius exarata depictaq; vidisse, affirmet: quarum Antiquitatum partem in Germania Petrus Apianus, & Bartholomæus Amantius, anno à* C. N. MDXXXIV *typis ediderunt.* Hæc Leander. At non admodum præclarè de eo sensit V. CL. Antonius Augustinus, ubi Cyriacum hunc inscriptiones multas confinxisse ait, ac pari eas loco habet ut nugas Annii Viterbiensis. Imò ex tot inscriptionibus, quas ille in Hispaniâ legi refert, nec unicam inveniri ait: quas tamen, (ut plerique minus creduli sumus) in annalibus Hispanicis velut genuinas exscripserit Ambrosius Morales. Dedit Cyriacus etiam vitas Impp. à Jul. Cæsare usque ad Barbarossam, sed Italicè. Idem promittit philosophorum, poëtarum, atque etiam illustrium mulierum vitas. Sed utrùm ediderit haud scio.

Circa annum cIↃCCCCLXX floruit COSMAS LAURUS Brixiensis, atque, uti ex V. CL. Octavio Rubeo J. C. intellexi, sedulam operam navavit in originibus præcipuarum apud Brixienses familiarum indagandis. Opus quoque condidit de præsulibus Brixianis: etsi id alteri ejusce ætatis à nonnullis tribuatur.

Anno CIↃCCCCLXX non parum laudis possedit DANIEL CERETUS, Brixiensis, vir eruditus, ac medicus eximius. Hic de historia rerum Brixiensium bene meritus est panegyrico suo; quem eleganti carmine cecinit de præcellentibus suæ ætatis viris Brixiensibus. Opera ejus viri supersunt Brixiæ manu exarata apud Octavium Rubeum J.C. patritium Brixiensem.

Anno CIↃCCCCLXX vivebat HIERONYMUS SALGHERIUS Patavinus, sacerdos, qui à confessionibus erat Patavino monasterio S. Prosdocimi: ac ejus cœnobii monachæ, nomine Eustochiæ, vitam, quam apprimè nôrat, & Latinè & Italicè perscripsit. Obiit autem Eustochia an. CIↃCCCCLXIX idibus Febr. Vide Scardeonium lib. II rerum Patav. class. VI & VII.

MODESTUS POLENTONUS, J.C. Patavinus, Sicconis Polentoni, de quo superiùs egi, filius, opus reliquit de sepulcris virorum illustrium, quæ Patavii visuntur: ut ex doctissimo Laur. Pignorio accepi. Vitâ excessit anno CIↃCCCCXC.

Magnos etiam tum scribendo labores sustinuit OCTAVIUS FANENSIS, qui CLEOPHILUS dici maluit. De ætate argumento est, quòd in suo de poëtarum cœtu poëmate ait, sui seculi Mæcenatem esse Petrum Medices, Cosmi jam defuncti filium; eiq; filios esse consimiles, Laurentium, & Julianum, quem metri caussa Julium vocat, ut alibi eodem opere Claudium dixit pro Claudiano. At obiit Cosmus an. CIↃCCCCLXIV: Petrus CIↃCCCCLXXII: Julianus CIↃCCCCLXXVIII. Laurentius autem vitam produxit usque ad annum CIↃCCCCXCII. Atque ad Laurentium hunc etiam epistolæ ejus exstant. Procudit & alia ingenii monumenta: quæ ipse commemorat epistolâ quadam ad Fanenses. Inter ea est Historia Ariminensis. Item Faneis, quam historicâ penè fide panxit, ut ipse ait. Sunt autem libri tres carmine facti heroïco de bello Fanensi, & partâ urbi libertate. Item reliquit itineraria duo. Etiam Stinchas, sive descriptionem carceris apud Florentinos. Adhæc libros IV de dictis, & factis memoratu dignis. Nomen ei fuit Francisco: Octavii filius erat. Sed patre jampridem defuncto, suasu Pomponii Læti, Francisci nomen deposuit, Octavii assumsit, ac quia gloriæ se avidiorem sciret, Græcâ appellatione Cleophilus cognominari voluit. Familiaris fuit Baptistæ Guarino, Guarini filio, & summo viro, Nicolao Leoniceno, ut de Volsco, Sulpicio, Pomponio, Marso, Domitio, atque aliis nihil dicam. Apud Ariminenses primùm, & exinde Forosempronienses humaniores juventutem literas docuit.

Postea

Postea à Cardinale Baptista Zenone deductus est Romam, ac honestè habitus, sed ab eo migravit ad Cardinalem S. Petrum, Sixti Pontificis nepotem. Exinde secutus Alexandrum, qui postea pontifex. Suavem amatorem, nec illepidum appellat Lilius Gyraldus dialogo priori de poëtis sui temporis: sed M. Antonius Sabellicus, libro de reparatione linguæ Latinæ, vitare eum jubet, ut qui amores canat lascivos. Nempe quædam ejus juvenilia viderat. Sed in iis quæ provectior scripsit, longè se alium ostendit. De mortis genere ita scribit Pierius Valerianus lib. II de infelicit. litter. *Octavius Cleophilus Fanensis & ipse fortunam expertus est iniquissimam. Post multos enim in liberalibus artibus labores exhaustos, dum sibi quærit requiem, uxorem Centumcellis acceperat: quam dum in patriam traducere cogitat, à socero, quò eum dote fraudaret, veneno sublatus est.* Obiit anno ætatis XLIII, à Christi natali CIƆCCCCXC. Vitam ejus scripsit Franciscus Polyardus *a*.

PETRUS SCHOTTUS Argentinensis natus est circa annum CIƆCCCCLIX. Academias Germaniæ, Galliæ, Italiæ adiit. Poëticæ, & oratoriæ junior; postea juri utrique operam dedit. In patria urbe canonicus fuit B. Petri. Præter epistolas, carmine elegiaco condidit vitas S. Joannis Apostoli, Joannis Baptistæ, B. Chrysostomi, & Gersonis, cancellarii Parisiensis. Decessit Argentinæ anno ætatis XXXI, Christi anno CIƆCCCCXCI, vel proximo: ac sepultus est ibidem in æde B. Petri. Vitam ejus, ac mores, descripsit Jacobus Wimphelingus. Adi & Tritthemium in catalogo, & Pantaleonem part. II de viris illustribus Germaniæ.

PETRUS APOLLONIUS COLLATIUS, presbyter Novatiensis; contexuit carmine libros quatuor de excidio Hierosolymitano: qui Luteriæ primùm anno CIƆIƆXVI, curâ Joannis Gagnæi, Theologi Parisiensis, in lucem prodiere: posteaque ab Adriano Vander-Burchio emendati, atque à Christophoro Plantino excusi Antverpiæ fuerunt. Hunc Margarinus de la Bigne, in indice chronologico veterum Ecclesiæ scriptorum, quem Tom. I bibliothecæ SS Patrum subjunxit, vixisse putat exeunte seculo septimo, h. e. circa annum IƆCXC. Atque ut antiquus à summis seculi hujus viris passim laudatur. Sed si vetus adeo esset, ejus Sigebertus, vel veterum alius, meminisset. Mihi quidem, quin recens sit scriptor, dubium non est. Nec alia mens Casp. Barthio Adversar. lib. XXIII, cap. XXVII. Amplius dico, putare me vixisse eum anno CIƆCCCCXC, ac deinceps. Aliud enim mihi persuadere non possum, quàm esse hunc eundem, ac ille Fastorum conditor, de quo ita Cæsar Scaliger lib. VI Poëtices:

a Una cũ aliorum illustriũ virorum vitu Frãcofurti prodiit typis Egenolphi. Primum antè Fani anno 1516 excusa fuit ab Hieronymo Sentino: præmissa Octavii Anthropotheomachia, & aliis operibus ejusdem.

tices: *Apollonius Collatius Fastos edidit: in quibus pietatem laudes. Frigidiusculus tamen poëta est: & cùm discedit ab elegiaco, etiam infelix.* Agit autem de Apollonio inter eos, qui vixere non multo ante, aut post annum millesimum quingentesimum. Ii sunt, Michaël Verinus, Baptista Egnatius, Titus & Hercules Strozæ, Mutius Aurelius, Marcellus Palingenius, Pierius Valerianus, Jo. Cotta, Aonius Palearius, Augustinus Beatianus, Andreas Naugerius, Andreas Alciatus, Balthasar Castilionius: quibus proximè subdit Apollonium Collatium: ei autem subjungit Lancinum Curtium, Faustum Andrelinum, Desiderium Erasmum, atque alios. Apud Gyraldum verò in poëtarum syntagmate, quod satis mirari non possum, altum de poëta hoc silentium est.

Extremis Frederici III temporibus, atque imperante Maximiliano, non exiguâ in existimatione erat HELIAS CAPREOLUS Brixiensis, Jurisconsultus. Natus est Capreolâ gente, quæ eximii est apud Brixianos nominis. Præclarè de patria meritus fuit libris XIV de rebus Brixianis. Ex quibus XII in lucem emissi Brixiæ apud Arundum de Amindis. Sed duo postremi, ipsius Capreoli manu exarati, supersunt in ædibus illustrissimi viri, magni literarum & literatorum patroni, Dominici Molini. Fuere ii ante Octavii Rubei, patritii Brixiensis, ex Rubeorum Parmensium familiâ; viri præcellentis eruditionis; uti monumenta ejus comprobabunt, quæ de Brixiensium, & hujus temporis gestis, summâ industriâ, fide, ac prudentiâ pergit consignare. Decessit Capreolus jam decrepitus anno CIƆIƆXIX. Historiæ ejus Brixiensis meminit non semel Leander in Italia sua.

Ad hæc etiam tempora pertinet BARTHOLOMÆUS ZUCHATUS Tarvisinus: qui annales patriæ composuit ab Urbe eâ conditâ usque ad annum CIƆIƆ. Hi in Italia MSSî circumferuntur: ut cognovi ex doctissimi & præstantissimi Balthasaris Bonifacii literis ad maximum & illustrissimum Dominicum Molinum.

Ex quibus percepi, eodem tempore claruisse, ac vitam usque ad annum CIƆIƆXX perduxisse, HIERONYMUM BONONIUM, poëtam egregium: qui cùm alia multa literis prodidit, quæ Promiscua vocavit: tum etiam prosâ & versu vitam B. Hieronymi conscripsit.

EITELWOLFUS DE LAPIDE, nobilis Suevus, Maximiliani imperatoris temporibus maximo in honore fuit apud marchionem Brandeburgicum: interque alia ad Georgium de Lapide, virum

virum literatum amantissimum, opus scripsit de laudibus heroum, & virorum illustrium: cujus & Tritthemius meminit.

Eodem tempore claruit SEBASTIANUS MURRHO Colmariensis, presbyter & canonicus: cujus luculentum elogium idem habet Tritthemius. Præter alia, ad Jacobum Wimphelingum libellum contexuit de laudibus Germanorum.

PHILIPPUS BIKEN, miles, claruit anno CIↃCCCCXC: quo ipso edidit *Itinerarium terræ sanctæ.*

Anno CIↃCCCCXCIV vivebat monachus ille Majoris-Monasterii: qui posteritati prodesse voluit signando gesta abbatum sui monasterii. Eo ex opere luculentum depromit locum Martinus Marrier in bibliotheca Cluniacensi *a*. Ac sæpiuscule ejus in notis meminit Andreas Quercetanus *b*. a Col. 196 b Col. 43. 47. 50. 156.

GEORGIUS RAVENNATINUS Mediolanensis, Ord. Prædicatorum, fuit anno CIↃIↃXV. Condidit opus de viris illustribus ordinis sui, qui in Provincia Romana claruerunt. Item alterum ad historiæ modum, opus quadripartitum, quod est cœnobii ejusdem Ord. Sanctæ Mariæ Gratiarum Mediolanensis quadripartitum. Præterea historiam quadripartitam, in qua loquentes inducit S. Dominicum, & B. Petrum martyrem. Multa & alia edolavit, quæ, Possevino teste, MSa supersunt Mediolani in conventu Gratiarum Ord. Prædicat. Apud Leandrum lib. I de viris illustribus habes vitam B. Jacobi Sextii Mediolanensis, qui anno decessit CIↃCCCCXCIII. Ac vita ea auctorem præfert Georgium Mediolanensem. Non dubito, quin ejusdem sit Georgii, de quo antè diximus: etsi Possevinus pro diversis habuisse videatur: ut qui primum loquatur de Georgio Mediolanensi, vitæ Sextii auctore: quem & vitas sui ordinis perscripsisse agnoscit: hinc subjungat Georgium Metropolitam Nicomediensem: exinde veniat ad Georgium Ravennatinum Mediolanensem, cujus opera MSa Mediolani asservari dicebam.

Tum etiam vivebat HILARIO, monachus SS. Nazarii, & Celsi, Veronæ, congregationis S. Justinæ, quæ nunc Cassinensis dicitur. Transtulit Dialectica Joannis Damasceni. Præterea, quæ de vita rectè instituendâ tradidit Dorotheus archimandrita. Habes Tom. II biblioth. SS. Patrum. Insuper vertit compendium Rhetoricæ Hermogenicæ: quam operam dicavit Petro Basadonæ, Patritio Veneto, consuli Rhethymnæ. Prodiit curâ hæredum Aldi anno CIↃIↃXXIII, volumine eo, quo Rhetorica Trapezuntii, & antiqui aliquot rhetores junguntur. Sed ista nihil ad historiam. Quò magis

 perti-

pertinent, quæ nunc dicam. Nam primùm edidit vitam S. Simeonis monachi, cujus corpus in diœcesi Mantuanâ asservatur in monasterio S. Benedicti. Adhæc vitis Sanctorum à Jacobo de Voragine conscriptis appendicem addidit: quæ Mediolani prodiit apud Jacobum Ripam anno cIɔcccccxcIV. Egit quoque, tum de translatione S. Georgii (qui liber MSus exstat Venetiis in monasterio S. Georgii majoris) tum de translatione brachii ejusdem sancti ad idem monasterium S. Georgii. De obitu ejus hæc reperi apud Laurentium monachum, præfatione in doctrinas Dorothei: *Dum noster interpres in humanis ageret, & Hierosolymam visendi desiderio ductus pergere cœpisset, in itinere constitutus, in Rhodo insulâ ex Cycladibus præcipuâ, diem clausit extremum, naturaque concessit, civibus cunctis, monachisque omnibus, ejus transitum collachrymantibus.*

Maximiliani etiam imperatoris temporibus, extremis imprimis, non parum historiæ commodavit LUDOVICUS COELIUS RICCHIERIUS RHODIGINUS, vir omnigenæ doctrinæ, interiorum autem literarum scientiâ nemini sui seculi secundus. Nec modo variæ lectionis, sed virum etiam pium fuisse, ait in Ciceroniano suo Erasmus. Hic Mediolanum à Ludovico XII, Galliarum rege splendidâ, planeque regiâ mercede vocatus fuit: magnâ cum gloria ibidem Latinas docuit literas, & Græcas. Postea eodem munere præclarè functus est in illustri Gymnasio Patavino, quod mirum præteriisse Antonium Ricobonum in suis de Patavino Gymnasio libris. Sed ita esse, uti dixi, patebit ex opere, quo idem argumentum longè felicius tractabit Felix Osius in Academia Patavinâ Oratoriæ Professor. Præclarum hoc de Cœlio testimonium habes apud Robortelium commentario in artem Poëticam Aristotelis, ubi doctissimum superioris ætatis virum vocat. Item hoc Julii Cæsaris Scaligeri lib. III. de re poëticâ cap. ult. *Omnium*, inquit, *doctissimus præceptor noster, Antiquarum lectionum, Verrii exemplo.* Nam Cœlium signat, qui præcipuè immortale sibi nomen peperit triginta antiquarum lectionum libris: quo miscello opere, abstrusa utriusq; linguæ vocabula enucleantur, in præstantissimis quibusque scriptoribus loca obscura explicantur, corrupta castigantur, adhæc historiæ reconditæ, & ritus veteres enarrantur, ex intimâ denique philosophia, potissimùm è Platonicorum penu, arcana multa promuntur. Itaque sæpenumero miror, imò indignor, non magis hodie in manibus esse juventutis tanti viri labores, profectò auro contrà non caros. Quippe & philologiæ studiosus, & amator historiæ, & philoso-

losophiæ sectator, hauriet inde, quod juxta prosit, ac delectet. Atque idem Cœlius egregiè meritus fuit de historia Plinii naturali; cui præterita multa addiderat, in quâ item multa, tum illustrârat, tum emendaverat. Sed nobilis hæcce opera, quæ à genio suo facilè æternitatem sperabat, Libitinam effugere non potuit negligentiùs habita in βιβλιοταφῳ viri patricii: quemadmodum non absque dolore cognovi ex literis, quas ad illustriss. & æternitate dignissimum Dominicum Molinum scripserat Cœlii hujus civis, Balthasar Bonifacius: vir variæ & ipse doctrinæ, & scribendo præclarè de studiis promeritus, de historia imprimis: quemadmodum cognoscere licet ex historia, quam edidit de gente Contarena: & alterâ de gestis Francisci Mariæ Ruverii: adhæc aliâ de XL Romanæ historiæ scriptorum vitis: quam si hactenus videre licuisset, puto non pauca à præstantissimo illo viro observata competiissem, unde ditari ornarique potuisset labor hic noster de historicis Latinis. Sed nescio quo infortunio nondum is liber in manus meas pervenerit.

HENRICUS PENIA describebat anno CIↃIↃXIV gesta Sophi Persarum regis contra Turcas. Semel iterumque Frobenius *a* excudit. [a] An. 1514 & 1515.

Temporibus etiam Maximiliani nomen sibi parabat CORNELIUS AURELIUS Batavus. Natus is fuit Goudæ, unde & Aurelii nomen assumsit. Nam Belgis aurum *gout* dicitur. Fuit canonicus Augustinianus in Hemdonck. Videtur præceptor fuisse magni Erasmi. Nam in Alardi Amstelodami literis ad eum Lovanii exaratis anno CIↃIↃXV, legas hæc verba: *Erasmus Basileæ agit. Miramur omneis, quòd tui, sincerissimi semper amici, & præceptoris, nusquam meminit.* Iisdem literis rogat eum Alardus, ut refellere velit, quæ in Batavorum historia de gentis ejus situ prodidisset Gerardus Geldenhaurius Noviomagus. Atque hac occasione Aurelius duos fecit libellos. Unius inscriptio erat. *Defensio gloriæ Batavinæ.* Alterius talis fuit: *Elucidarium variarum quæstionum super Batavina regione, & differentia.* Sed Bonaventura Vulcanius, qui eos primus edidit, maluit hos uno titulo complecti, *De situ, & laudibus Bataviæ.* Quæ præterea composuerit, idem Vulcanius indicabit in iis, quæ de auctore hoc editioni suæ præmisit. Ab ipso Gerardo Geldenhaurio, adversus quem scripsit, reponitur inter illustres inferioris Germaniæ viros, ac vocatur *historicus, & nobilis versificator.* Sanè usque adeò carmine eo seculo pollere visus est, ut Maximilianus Imp. sponte ei, nec hujusmodi quicquam postulanti, per oratorem suum, Stephanum Cracovien-

covienſem, lautum miſerit Apollinarem: quemadmodum Aurelius ipſe teſtis eſt epiſtolâ ad Joannem de Hemſtede, dominum Lieſveldiæ.

FRANCISCUS POLYARDUS Fanenſis in patriâ vixit anno cIↃIↃXV, eoque ipſe civis ſui Octavii Cleophili, de quo ſupra diximus, poëmatis, vitam à ſe exaratam præmiſit.

NICOLAUS BAGNATORIUS Brixianus ſcribebat Bononiæ anno cIↃIↃXVI ad Auguſtinum Comottam Brixianum vitam B. Conradini Brixiani; ord. Præd. Habes in vitis illuſtrium ejuſdem Ord. virorum, quas Leander edidit, libro v.

Tum quoque generis nobilitate, & eruditione conſpicuus fuit INNOCENTIUS CÆSARIUS Brixienſis. Hic, ut ex Octavio Rubeo, V.CL. cognovi, elegantiſſimè deſcripſit calamitatem Brixienſem, quam paſſa eſt urbs à Gallis fœdè urbem populantibus anno cIↃIↃXII: cujus nec ipſe miſeriæ expers fuit: quippe captus eſt à Gallis in templo S. Joannis, cujus Præpoſitus erat. Deceſſit è vita circa annum Chr. cIↃIↃXII.

CAP. XI.

Cap. XI.

DE SCRIPTORIBUS INCERTÆ ÆTATIS.

Ex iis, quos præterii, soli restant illi, quorum ætas nescitur. Eos nunc juxta literarum seriem subjiciam.

Aquinius Juger vitam & gesta descripsit Octaviani Augusti: ut est apud Simlerum in bibliotheca, Glandorpium in Onomastico Romano, & Popelinierum in historicorum historia. Sed *Inger* iis est, qui dici debuit Aquilius Juger. Memoratur is Suetonio in Augusto cap. xi. Sed Augusti res scripsisse non dicit. Tantùm quiddam ex eo refert, quod pertineat ad bellum Mutinense, in quo Hirtius & Pansa periere. Verba Tranquilli sunt: *Adjicit his Aquilius Niger, alterum è consulibus Hirtium in pugna tumultu ab ipso* (Augusto) *interemtum.* Fortasse igitur tantùm historiam scripsit belli Mutinensis. Imò quid si hæc hausta sint ex oratione quapiam adversus Octavium.

Augustinus Ecgæus consignavit Frisiorum historiam: ut auctor est Lelandus, & exinde Simlerus.

Bartholomæus Tridentinus vitas sanctorum descripsit: ut Simlerus, & Possevinus referunt.

Conradus Engelhus inter temporum scriptores recensetur à Basilio Jo. Heroldo: qui & eum se editurum promittit. Vide ipsum præfat. in Marianum Scotum.

Erchempertus, monachus & diaconus montis Cassini, historiam reliquit de eversione monasterii sui à Saracenis, & de instauratione ejusdem. Auctor Possevinus. Sed ætatem præterit. Fortasse idem est ac Erempertus, sive Herembertus, historiæ Longobardicæ conditor: quod si est, vixerit anno IↃCCCLXXI, ut superiùs diximus. Sed in re parùm explorata nihil certi spondemus.

Focas, seu *Phocas*, Grammaticus urbis Romæ, præter ea, quæ de nomine, verbo, & adspiratione supersunt, etiam carmine heroico descripsit vitam Virgilii. Versus ejus non tam poëtæ sunt, quàm quales esse Grammaticorum solent.

Gilbertus Hannonius historiam de rebus Hannoniæ condidit:

didit: utrùm Latinè, an Gallicè, non sat scio. Meminit Mejerus ad annum CIƆLXXI.

HERMANNUS EDITUUS, vel potiùs ÆDITUUS, inter veteres temporum scriptores refertur à Basilio Joanne Heroldo præfat. in Marianum Scotum. Atque addit ibidem, eum à se propediem typis Oporini divulgatum iri. Sed quis iste sit, non sat scio. Nec enim, puto, is fuerit Hermannus Contractus, vir illustri adeò prosapiâ satus: cui Æditui nomen parùm conveniret.

HILLINUS, monachus Corbejæ in Gallia congregationis Floriacensis, & prosâ, & ligatâ oratione retulit martyrium beati Follani episcopi. Constat id opus libris duobus, qui MSi in cœnobio S. Follani extra Rutenas in tractu Tolosano exstant; ut ait Possevinus.

JOANNES NOALIUS PATAVINUS, ut ex V.Cl. Laurentio Pignorio intelligo, reliquit opus de Constructione urbis Patavinæ, atque ejus CXX familiis: quod MSum exstat apud Felicem Osium, artis oratoriæ in Gymnasio Patavino interpretem.

JOANNES DE RADICE condidit annales de Patavinæ Urbis festis, ludis, conviviis; aliisque ejus generis: quemadmodum ex literis doctissimi Pignorii accepi.

LAURENTIUS, monachus Cassinensis, ac postea episcopus, carmine egit de passione S. Mauri, Castrensis episcopi: de vita S. Venceslai regis: deque pervigilio, seu vigilia S. Benedicti. Hæc, atque alia ejus, MSa Cassini superesse in VI pluteo ad dexteram Bibliothecæ; auctor mihi Possevinus: qui & de eo remittit ad Petrum Diaconum de viris illustribus Cassinensibus cap. VI. Addit quoque, eundem esse auctorem præfationis in doctrinas Dorothei, quæ exstat in bibliotheca SS.PP. Tom. II editionis secundæ. Sed vel non satis assequor mentem Possevini: vel mirificè eum ratio fugit. Nam Petrus Diaconus, quem de hoc Laurentio monacho scripsisse refert, vixit circa annum CIƆCXIV: at ille Laurentius monachus, qui auctor est præfationis Dorothei, admodum recens est. Nam ait interpretem Dorothei esse Hilarionem, monachum Cassinensem. At Hilario ille floruit circa annum CIƆIƆXVI annis quadringentis quinquaginta, & amplius, post Petrum Cassinensem: quemadmodum ex iis liquere arbitror, quæ superiùs de illo attulimus.

MARTINUS SIGOVIUS, vel *Cegonius*, Novomontanus, à Cuspiniano in opere de Imperatoribus inter auctores refertur, quorum operâ in historia ea condenda profecit. Meminit & Boë-

mus Aubanus: qui ex illo de sepulchro Christi nonnulla adducit.

MAURUS LAPIUS, monachus S. Matthiæ de Murano, in literas retulit vitam B. Petri Sardi, monachi S. Michaëlis in Murano, quod mille passibus distat Venetiis. Atque ibidem MSum exstare, testis est Possevinus in Apparatu sacro.

B. MOR. (his solùm literis auctoris nomen signatur) Ordinis Prædicat. monachus, scripto explicuit vitam B. Jacobi de Mevania. Habes apud Leandrum in quincto de viris illustr. Ord. Præd.

PINDARUS Thebanus inscribitur poëta quidam nominis incerti, qui carmine heroico panxit historiam belli Trojani. In codice MSo anni CIↃCCCXC qui est Patavii apud amicissimum Felicem Osium, inscribitur, *Pindarus Thebanus de destructione Trojæ.* Primus eum edidit Laurentius Abstemius cum Maphæi Vegii Astyanacte, ac quibusdam epigrammatis. Exinde Haganoæ is, & postea Basileæ prodiit. *Auctor antiquus, & ingenio satis bono* vocatur à Barthio Adversf. lib. XIX cap. XII. Item lib. XXIII cap. IX, *scriptor non aspernabilis, licet inscriptionis mentitæ.* Uti lib. XXXIX cap. XIII *auctor ingeniosus, & eruditus sic satis.* Et lib. LIX cap. I. *legi dignissimus.* Nec judicium hoc summi viri displicet. Sed imprimis eundem vide lib. LVIII cap. XIV.

POMPONIUS, abbas Abbauchius, historiam suam perduxit, usque ad an. CIↃCCCCXCIII. Memorari ab aliis video. Sed necdum contigit videre.

RODULPHUS, FLORIACENSIS monachus, S. Mauri, martyris Africani, passionem ac translationem carmine descripsit. Initium ejus est, *Gloria, splendor.* Meminit Saussejus in Aurelianensibus annalibus lib. IV cap. X.

RUTILIUS FLACCUS vitas descripsit Theodosii, & Honorii imp. ut prodit Simlerus in biblioth. & Popelinierus inde exscribit lib. VII.

THEOPHILUS CASSINENSIS monachus, & diaconus, varia fecit carmina de B. Virgine: de adventu S. Benedicti ad montem Cassinum: de constructione cœnobii S. Mariæ in Plumbariola: deque constructione monasterii S. Salvatoris. Auctor Arnoldus Wion in ligno Vitæ, & exinde Possevinus in doctissimo ac laboriosissimo Sacri Apparatus opere sæpius jam nobis memorato.

TORTARIUS, monachus Floriacensis, carmine hexametro panxit translationem S. Mauri, martyris Afri; cujus corpus quondam in Floriacensi monasterio situm fuit. Poëmatis ejus initium est,

Adsuerant Romæ, &c. Ex poëmate eo Joannes à Bosco edidit versus minus ducentis, cùm auctor dicat se scripsisse millenos versus. Sunt autem rhytmicè scripti, ita ut media syllaba similis sit ultimæ. Inter scriptores Floriacensis cœnobii recensetur à Carolo Saussejo in annalibus Aurelianensibus lib. IV cap. X. Ante annos septingentos vixisse conjectat Barthius lib. LII Adverſ. cap. VI: ubi & pluscula scriptionis ejus emendat.

VERLATUS DE VERLATIS, quantum conjecturâ assequi licet, Vicentinus, collegit Potestates à Patavinis Vicentiam missas, ac res sui temporis descripsit. Nondum conspicere licuit: sed indicium ejus debeo V. Cl. Laur. Pignorio.

ZAMALDONUS Italus, ac, ut puto, Patavinus, nondum mihi visus est. Eum olim de notabilibus sui temporis, opus condidisse, ex eodem Pignorio intelligo.

ETIAM alii occurrunt non exiguo numero, quorum ætatem nondum sciam: sed quia animus mihi est eos solùm commemorare, qui ante hoc vixerint seculum: & de multis eorum ne hoc ipsum quidem certò asseverare ausim, utrùm ad seculum, quod proximè effluxit; an priora debeant tempora referri: equidem rejiciam eos in aliud tempus, quo per otium, si tanti modò tum videbuntur, exploratius aliquid statuere possim. Multoque justius, ut puto, idem fecero de compluribus, quorum non ætatem modò, sed nomen quoque ignorem. Dignitas tamen argumenti facit, ut non penitùs possim præterire anonymos istos, qui sanctorum vitas prodiderunt: præsertim quando in iis non paucos invenio, qui bene antiqui videantur, ac sæpe æquales sanctis ipsis, de quibus ingenii sui monumenta posteris sacrarint. Quod siquis iis etiam minutos aliquos (nequid graviùs dicam) permistos esse pertendat; non quidem contentionis cum eo funem duxero; dummodo idem mecum fateatur, ex ejusmodi quoque scriptoribus posse aliqua hauriri, quæ ad temporum superiorum historiam pertineant. Interim ne, jamdiu ipse opere hoc operoso lassus, longis logis defatigem lectorem meum; contentus ero illos apponere, qui apud Surium leguntur, & Mosandrum: quamquam complures videas ab iis interpolatas non parùm: imò nonnullas etiam ab aliis ex Simeone Metaphraste translatas: utcunq; auctor sæpius dissimuletur. Ut in vita Cyri, & Joannis abbatum, Melaniæ junioris, Agathæ, atq; aliis factum est. Sed de isto aliàs videbimus. Nunc simpliciter subjiciam, quorum vitæ apud eos,

quos

quos dixi, supersint, nomine scriptoris non apposito. Sunt verò vitæ istæ:

Clari, abbatis Viennensis, quæ apud Surium ex vetustis MSSis expressa est a.d. I Jan. Vixit autem Clarus (ut ex vita ea liquet) tempore Catoldi, Viennensis in Galliis episcopi: de quo Ado Viennensis in Chron. ad an. IↃCLXXXVI.

S. Petri Aulani, quam scriptam Græcè, sed ab Anastasio bibliothecario fuisse versam, conjectat Surius. Habes apud eum a.d. III Jan.

Genovefæ, sanctissimæ virginis, quæ ex vetustissimis MSSis expressa legitur a. d. III Jan.

S. Rigoberti, Rhemorum archiepiscopi, ex MSSis codd. edita, ad d. IV Jan.

Gertrudis de Oester, quæ T. VII. a. d. VII Jan.

S. Gudulæ, quæ ex perveteri MSo exscripta superest T. I. a. d. VIII Jan.

Berardi, *& quatuor sociorum Franciscanorum*, passionem habes ad d. XVI Jan.

S. Sulpitii, Bituricensis archiepiscopi, ad d. XVII Jan.

Sebastiani martyris ibidem a. d. XX Jan.

S. Patrocli, ex vetusto codice MSo, ibidem a. d. XXI Jan.

Meiradi, Eremitæ, & martyris, qui trucidatus anno IↃCCCLX. Vide die XXI Jan. Quanquam hujus de scriptoris antiquitate nihil ausim asseverare.

S. Valerii, Trevirensis episcopi, ex MSo cod. expressa ad d. XXIX Jan.

S. Constantii, episcopi, & martyris, ex MSSis vetustis, sed stylo immutato ab Jo. Andrea Palatio, a. d. XXIX Jan.

Abbatis *Cyri*, & *Ioannis*, martyrum, ib. a. d. XXXI Jan. Quibus de vitis uti & sequentibus dictum paullò antè.

S. Melaniæ Romanæ. Jan. XXXI.

S. Agathæ a. d. Febr. V.

S. Dorotheæ, ex MSo egregio, a. d. VI Febr.

B. Paulli, Virdunensis episcopi, & fratris B. Germani, episcopi Parisiensis. Habes ad d. VIII Febr.

S. Valentini presbyteri, *& Asterii*, item *Marii, Marthæ, Audifacis, & Habacuc*, nobilium Persarum, ex antiquissimis martyrologiis, & vetustis MSSis, repræsentatur a. d. XIV Febr.

Iterum *S. Valentini*, ex antiq. martyr. itidem a. d. XIV Febr.

S.Faustini, & *Iovitæ*, a.d. xv Febr.

S.Eucherii, Aurelianensis episcopi, æqualis Caroli Martelli, a. d. xx Febr.

S.Nestoris episcopi, ex codice MSo ad d. xx Febr.

S.Winwaloci abbatis, ex MSS. vett. a.d. III Mart.

S.Sabini, a. d. XIII Mart.

S.Euphrasiæ, itidem a.d. XIII Mart.

S.Hermelandi, Noviomagensis, primi abbatis Antrensis, a.d. xxv Mart.

S.Catharinæ Suedicæ, filiæ S. Brigittæ, a.d. xxIV Mart.

S.Ruperti, Noricorum doctoris, a. d. xxvII Mart.

S.Paterni, episcopi Abrincensis, a.d. xvI April.

S.Epipodii, martyris Lugdunensis, a. d. xxII Apr.

Fratris *Ægidii*, qui tertius S. Francisci Assisiatis socius fuit, a. d. xxIII Apr.

S.Alexandri, Lugdunensis martyris, a.d. xxIV Apr.

B.Roberti, primi abbatis Casæ Dei, itidem a.d. xxIV Apr.

S.Roberti, primi abbatis Molismensis, ac Cisterciensis, a. d. xxIX Apr.

SS.Mariani Lectoris, & *Iacobi* diaconi, a.d. xxx Apr.

S.Maximi, itidem ad xxx Apr.

S.Marculphi, T. vII. a.d. I Maji.

S.Amatoris, ad eundem diem.

S.Evermari martyris, ad eundem.

S.Iuvenalis, episcopi Narniensis, & confessoris, a.d. III Maji.

S.Wironis, episcopi Scoti, ad vIII Maji.

S.Gothardi, a.d. x Maji.

Anthimi presbyteri, *Sisinnii* diaconi, & *aliorum*, a.d. xI Maji.

S.Gangulphi, a.d. xI Maji.

Nerei, *Achillei*, & *aliorum*, xII Maji.

Pancratii, a.d. XII Maji.

Pontii martyris, xIV Maji.

SS.Petri, *Andreæ*, *Pauli*, & *Dionysii*, a.d. xv Maji.

S.Ivonis, presbyteri, & confessoris, xIx Maji.

SS.Donatiani, & *Rogatiani*, xxIV Maji.

S.Althelmi, seu Aldelmi, episcopi Schireburgensis, seu Salisburiensis, xx Maji.

SS.Marcellini, & *Petri*, die Jun. II.

SS.Pergentini, & *Laurentini*, fratrum, ad Jun. III.

S.Liphardi,

S.Liphardi, presbyteri & abbatis, ad Jun. III.
S.Caprasii, abbatis Lirinensis, T. VII a.d. I Jun.
S.Claudii, archiepiscopi Bisuntini, ad VI Jun.
S.Roberti, abbatis Cisterciensis, die VII Jun.
SS.Primi, & *Feliciani*, IX Jun.
SS.Getulii, Cerealis, Amantii, & *Primitivi*, ad X Jun.
S.Odulphi presbyteri, die XII Jun.
SS.Modesti, & *Crescentia*, Jun. XV.
SS.Quirici, & *Iulitta*, XVI. Jun.
SS.Ferreoli presbyteri, & *Ferrucionis* diaconi, ac *sociorum*, Tom. VII die XVI Jun.
S.Aviti presbyteri, XVII Jun.
S.Vulmari abbatis, ad XVII Jun.
S.Deodati episcopi, & confessoris, T. VII die XIX Jun.
S.Carilephi, presbyteri & monachi, T. IV ad I Jul.
SS.Processi, & *Martiniani*, martyrum, ad II Jul.
Felicis presbyteri, *Irenai* diaconi, & *Mustiola*, nobilissimæ matronæ, ad III Jul.
S.Procopii, ex normâ S.Benedicti viventis, ad IV Jul.
S.Kiliani, monachi primùm Huensis in Hibernia, ac postea in Franconia Herbipolensis episcopi, a.d. VIII Jul. Stylus mutatus à Surio: sed prout in MSis legitur, edidit Canisius T. IV Antiq. Lect.
S.Cyrilli, a.d. Jul. IX.
S.Anatolia virginis, ad Jul. IX.
S.Felicitatis, & septem *filiorum* ejus, ad X Jul.
SS.Virginum, *Ruffina*, & *Secunda*, ad X Jul.
S.Amelberga viduæ, ad X Jul.
S.Racineldis virginis, & martyris, sororis S.Gudilæ, ad XVI Jul.
S.Frederici, episcopi Trajectensis, & martyris, ad XVIII Jul.
S.Hildulphi, archiepiscopi Trevirensis, & primi abbatis Vogasiensis, ad XI Jul.
S.Vulmari, abbatis & confessoris apud Boloniam Franciæ, ad XX Jul.
S.Apollinaris, Ravennatum episcopi, & martyris, ad XXIII Jul.
S.Brigitta viduæ, quæ obiit anno CIↃCCCLXXIII. Habes ad XXIII Jul.
S.Cucuphatis, Jul. XXV.
S.Hyacinthi, Jul. die XXVI.
S.Lupi Trecensis, die XXIX Jul.

XX *S.Afra*,

S. Afræ v. Aug.
SS. puerorum fratrum, *Iusti*, & *Pastoris*, vi Aug.
SS. Secundiani, Marcelliani, & *Veriani*, ad ix Aug.
S. Laurentii, die x Aug.
S. Susannæ, xi Aug.
S. Gaugerici, episcopi Cameracensis, xi Aug.
S. Porcarii, & *sociorum*, xii Aug. Tom. vii.
S. Werenfridi Confessoris, d. xiv Aug. T. vii.
Constantini Porphyrogeniti, xvi Aug.
S. Philiberti abbatis, Aug. xx.
S. Privati, episcopi Gavalitani, die xxi Aug.
SS. Claudii, Asterii, & *Neonis*; item *Donuinæ*, & *Theonillæ*, Aug. xxiii.
S. Genesii Romani, Aug. xxv.
S. Fiacrii, T. vii d. xxx Aug.
S. Bononii, abbatis monasterii Locedensis, Tom. vii. die xxx August.
S. Lupi, Senonensis episcopi, i Sept.
S. Iusti, Lugdunensis episcopi, ii Sept.
Aniceti comitis, & *Photini* fratris martyrium, Sept. ii.
S. Seraphiæ virginis, iii Sept.
S. Marcelli, iv Sept.
S. Humberti, Confessoris in Hannonia quiescentis, Sept. vi.
S. Euortii, episcopi Aurelianensis, ad vii Sept.
Stephani Cartusiani, post Episcopi Diensis, ad vii Sept.
S. Adriani, & *aliorum* xxiii martyrum, ad viii Sept.
S. Guidonis, confessoris, Anderlaci quiescentis, die xii Sept.
SS. Syri, & *Iuventii*, ad xii Sept.
S. Amati, episcopi Senonensis, ad xiii Sept.
S. Edithæ virginis, regis Anglorum, Edgari filiæ, xvi Sept.
S. Ferreoli martyrium, Sept. xviii.
S. Goerici, episcopi Metensis, vita, Sept. xix.
S. Ioannis, Reomaënsis abbatis, Sept. xxii.
S. Gerardi, episcopi Canadiensis in Pannonia, & martyris, xxiv Sept.
SS. Cosmæ, & *Damiani*, ac fratrum ejus, *Antimi, Leontii*, & *Euprepii*; vita & martyrium, ad xxvii Sept.
S. Elzearii, comitis Ariani, vita, xxvii Sept.
SS. Ursi, & *Victoris*, ex gloriosa Thebæorum legione, martyrium, Sept. xxx.

S. Tho-

S. Thomæ, Herefordensis in Anglia episcopi, vita Oct. II.

S. Gerardi, abbatis ad Gonterum, Broniensem abbatem ad III Oct.

S. Magdalvei, Virduniensis episcopi, & confessoris, Oct. IV.

S. Thyrsi, & *sociorum* ejus; item *Palmacii* proconsulis, *Maxentii*, & *sociorum* Trevirensium martyrium, Oct. IV & V.

S Domnini militis, & *sociorum* ejus, martyrium, Oct. IX.

S. Gisleni monachi vita, IX Oct.

S. Calixti, & *sociorum* martyrium, XIV Oct.

S. Donatiani, Rhemensis archiepiscopi, translatio ad Brugas Flandriæ, Oct. XIV.

S. Hedwigis, ducissæ, ut vulgò loquimur, Poloniæ, XV Oct.

S. Mononis, martyris in Nassovia, XVI Oct.

S. Amabilis, presbyteri, Oct. XIX.

SS. Caprasii, & *Fidei*, martyrium, Oct. XX.

S. virginis *Vrsulæ*, & XI millium virginum, Oct. XXI.

S. Severini, Coloniensis episcopi, XXIII Oct. item de translatione ejus, ibid.

S. Felicis martyrium, XXIV Oct.

S. Evergisli, Coloniensis episcopi, vita, XXIV Oct.

S. Maglorii, secundi episcopi Dolensis in Britannia minori, XXIV Octob.

S. Miniatis militis, & martyris Florentini, XXV Oct.

S. Faronis, Meldensis episcopi, Oct. XXVIII.

S. Ermelindis, , virginis in villa Meldariensi quiescentis, Oct. XXIX.

S. Marcelli centurionis martyrium, Oct. XXX.

S. Quintini martyris historia, XXXI Oct.

S. Wolphangi, Ratisponensis episcopi, vita, XXXI. Oct.
Meminit Chronicon Reicherspergense ad annum MIV: atque aliquammulta etiam inde citat ad verbum, non uti edidit Surius, qui more suo verba immutavit: sed prout auctor ipse scripserat.

S. Notburgæ virginis, XXXI Oct.

S. Benigni, presbyteri & martyris, historia, I Nov.

S. Cæsarii diaconi martyrium, I Nov.

S. Vigoris, episcopi Bajocensis, vita I Nov.

S. Emerici, B. Stephani Hungarorum regis filii, Nov. IV.

S. Leonardi confessoris, Nov. VI.

S. Winoci abbatis, Nov. VI.

S. Florentii, episcopi Argentinensis, Nov. VII.

S. Willebadi, primi episcopi Bremensis, Nov. VIII.

S. Victoris, Virdunensis episcopi & confessoris, IX Nov.

S. Cuniberti, episcopi Coloniensis & confessoris, Nov. XII.

S. *Maxellendis*, virginis & martyris, Nov. XIII.

S. Laurentii, Archiepiscopi Dublinensis, cujus scriptor in præfat. ait, se unum è collegio Augensi fuisse. Habes Nov. XIV.

S. Aniani, presbyteri, Nov. XIX.

S. Iacobi intercisi, Nov. XXVII.

S. Saturnini, primi episcopi Tolosani & martyris, XXIX Nov.

S. Radbodi, episcopi Ultrajectini, Nov. XXIX.

S. Eloquii, abbatis Latiniacensis, à monacho Walciodorensi scripta, III Dec.

S. Birini, episcopi Dorcestriensis, & confessoris, III Dec.

S. Luciæ, virginis & martyris, Dec. XIII.

SS. Nicasii, episcopi Rhemensis, & *Eutropiæ*, sororis ejus, ac *sociorum*, T. VII, Dec. XIV.

Atque ista è Surio, & Mosandro. Sed plerorumque horum jam videor mihi auctorem reperisse. Quemadmodum & alia non pauca eodem pertinentia observari. Quæ partim brevitatis studio, partim quia nonnulla in iis sunt, in quibus nondum mihi satisfaciam, in commodius malo tempus differre. Cæterùm vitis ac passionibus jam commemoratis, multa alia ex aliis addi possunt. Uti est Conversio S. Afræ, & puellarum ejus, ex MSo cod. expressa à Marco Velsero in Antiquit. Aug. Vindelicis. Ibidem invenies passionem S. Afræ: quam operæ sit conferre cum iis, quæ apud Vicelium in Hagiologio leguntur. Item apud eundem Velserum ex codd. vett. habes passionem SS. Hilariæ, Dignæ, Eunomiæ, Eutropiæ, & sociorum. Apud Vicelium est & passio S. Cyriaci, & sociorum. Apud Canisium T. V Antiq. Lect. invenitur vita Henrici à Zwifaltach Suevi, Prioris in monasterio Ochsenhausen. Ibidem etiam legas passionem sanctorum Albani, & sociorum ejus. Eademne, an alia sit ab MSa Albani vita, quæ est Oxonii in bibliotheca Bodlejana, melius dicent qui videre. Passio S. Gerulphi è MSo Truchinensi codice exhibetur à Sandero in Hagiologio Flandriæ. Pluraque hujus generis inedita supersunt in bibliothecis publicis, ac monasteriis: quæ paullatim, communi orbis bono, in lucem exitura speramus. Et multa huc spectantia suppeditabit magnus Ecclesiasticorum Annalium conditor, imprimis in Martyrologio suo. Mihi omnia inde cum

cum pulvisculo in cumeras meas converrere non est animus. Idque eo minus, quia siquid nunc indictum, id plenius explicabitur, quando, ut dixi, de anonymis vitarum scriptoribus in opere alio cum cura disseram: quod brevi fore non diffido.

CAP. XII.

Historicis perperam annumerari octo istos, Livium Andronicum, L. Afranium, Decimum Laberium, Pæstanum Vibonensem, M. Valerium Probum, Hildegastum, Sylvium Bonum, & Palladium Diaconum.

TAndem mare magnum emensi, littori appellimus læti. Nec tamen pedem è navigio ponere animus est, priusquam ostensum sit, cur in tanta eorum copia, quos advehimus, plusculi non compareant, quos alii inter historicos retulerunt.

Antiquissimus eorum est LIVIUS ANDRONICUS, sive ei prænomen Tito, ut est in Hieronymi Chronico: sive Marco, ut ibidem Scaliger annotavit: sive Lucio, ut ego censeo, gemino tibicine suffultus: nempe Gellio lib. XVII cap. XIX, & Cassiodoro in coss. Andronicum hunc libros XVIII. carmine panxisse de rebus Romanorum, tradit Cælius Rhodiginus lib. VII Antiquarum Lect. cap. IV: ut de Simlero *a*, Popeliniero *b*, Glandorpio *c*, idem referentibus, nihil nunc dicam. Imposuit iis locus Diomedis lib. III: ubi pro *Livius* rescribi debet *Ennius*: ut superius ostendimus lib. I cap. II.

a *In bibliotheca.*
b *Lib. v de historicis.*
c *In Onomastico, voce* Livius Andronicus.

L. AFRANIUS, Togatarum & Atellanarum scriptor; item DECIMUS LABERIUS, mimus, annales condidisse dicuntur ab Hercule Ciofano, notis in illud poëtæ primo Fast.

Sacra recognosces annalibus eruta priscis.

Sed à veterum hoc nemine proditum videtur.

PÆSTANUS VIBONENSIS inter historicos Latinos relatus est à viris eruditis: atque etiam inter scriptores Macrobio memoratos reponitur in indice eo, quem Stephanica ipsa, & aliæ editiones habent. Prora & puppis hujus opinionis fuit locus iste Macrobii lib. VI Saturn. cap. IV: *Sed & Pæstanus Vibonensis sic ait, Pedibus equos transmisimus.* Quomodo & veteres editiones habent, etiam Aldina, & hac antiquior Coloniensis ante seculum ab Arnoldo Vesaliensi recensita: nisi quòd in utrâque *Iubonensis* pro *Vibonensis* literæ

unius trajectiunculâ legas. Esse verò hunc Macrobii locum corruptissimum, primus vidit Ludovicus Carrio lib. I Emendat. cap. XV. ubi eum observat adumbratum esse ex illo Ciceronis lib. XVI ad Att. cap. VI. *Duo sinus fuerunt, quos tramitti oportet, Pæstanus & Vibonensis: utrumque pedibus, equis, transmisimus.* Nam ἀσυνδέτως, *pedibus, equis,* ut etiam in optimo codicè Tornæsiano invenerat Lambinus, legi debere, jam olim doctissimus Simeo Bosius vidit: ut editio ab eo procurata arguit, atque item, quæ ex literis ejus ibidem Carrio adducit. *Pedibus equis* est πεζῇ, καὶ σὺν ἵππῳ, hoc est terrestri itinere: non autem, ut pedes pro equis fuerint; quod Carrio temerè malebat. Nam etsi ob maris recessum Ciceroni non erat navigio opus: equi tamen illi usus erat, sive ob lassitudinem, sive quia non ita mare ubique recesserat, ut siccis pedibus sinum utrumque transmittere liceret. Macrobii igitur locus sic corrigendus: *Sed & Pæstanum, & Vibonensem,* Cicero *ait, pedibus equis transmisimus.* Error provenit ex eo, quòd librarius, compendio literatum studens, *Cic.* scripserat, unde postea *sic* fecere. Quod siquis verba illa, *Cic. ait,* ante *Pæstanum* reponere malit, fiet illud me non improbante. Nam facile fuit illa trajicere librario, præsertim si priùs omissa, posteaque ad oram addita, vel superiùs adscripta fuere. Imò nec repugno, siquis librarii incuriâ putet versum fuisse omissum. Nempe ut ita fuerit in codice, quem is exscriberet:

Sed & Cicero ait:
Duo sinus fuerunt, quos transmitti oportet,
Pæstanus & Vibonensis: utrumque pedibus
equis transmisimus. Sed priora malim, quia vocis illius *utrumque*, apud Macrobium vestigium est nullum. Multò minùs placet Carrionis sententia legentis, *Cicero ad Atticum ait: Pæstanus, & Vibonensis. utrumque equis pedibus transmisimus.* Nam ne in structura peccetur, aut paucula verba, quæ proximè antecedunt ante *Pæstanus & Vibonensis,* præmisisset: aut ex recto casu quartum fecisset.

Vidi qui putaret M. VALERIUM PROBUM, qui Hadriani temporibus vixit, χρονογραφίαν edidisse, quia inter scriptores Servio memoratos reponi à Fabricio animadverterat Probi libellum de connexione temporum. Verùm libellus ille non de rerum, sed verborum temporibus egit; eoque Grammaticus planè, non historicus erat. Verba enim Servii sunt ista in illud VII Æn.

Turne, tot incassum fusos patiere labores.

Probus de temporum connexione libellum composuit, in quo docet, quid cui de-

beat

beat accommodari: ex quo intelligimus, hanc, quam fecit, arduam esse connexionem. Nam PATIER *futuri temporis est.* FUSOS *verò participium est præteritum.*

HILDEGASTUS philosophus, & vates Francorum doctissimus, ut de eo Simlerus in Gesneri appendice refert, claruit anno Chr. CCXL, ac carmine heroico scripsit vitam regis Sunonis. Sed vellem ejus rei idoneum laudâsset auctorem. Nam planè eum suppositititium, aut commentitium esse existimo.

Gratiani imperatoris ætate fuit SYLVIUS BONUS, Brito, seu Britannus, quem Ausonius ridet epigrammate CVII. Is, si Balæum audimus centuriâ primâ de scriptoribus Britannicis, cecinit Maximi Cæsaris laudes, atque opus edidit de bellis Aremoricis: quæ temporum injuriâ intercidisse conqueritur. Verùm metuo plurimùm, ne quod de scriptis Sylvii refert, id planè sit commentitium, nec ullo veteri scriptore subnixum.

PALLADIUS diaconus claruit temporibus Theodosii & Valentin. atque à Cœlestino Papa, anno Ch. CCCCXXXI, Prospero in Chronicis teste, missus est in Britanniam, & ex diacono ordinatus est episcopus Scotorum. Hic est, qui *Scotorum apostolus* vocatur, uti Patricius Hibernorum. Nec multò postquam in Britannias venit, obiit: ut testatur Probus in vita Patricii, qui Palladio successit. Palladius hic, præter ea, quæ Græcè prodiderat, Latinè consignavit vitam Joannis Chrysostomi: ut Balæus ait scriptorum Britannicorum Cent. XIV. Imò præit ei hac parte Tritthemius in Catal. Ac juniorum multi idem scripsere. Sed planè confundunt Palladium Galatam, Helenopolis episcopum, Lausiacorum scriptorem, & Palladium diaconum, Scotorum Apostolum: quorum ille Pelagianis, ac Origenistis favit: ut ex Lausiacis ejus, ac B. Hieronymo [a] constat: alter autem Pelagianis est adversatus; ut ostendunt ista Prosperi verba in Chronicis: *Agricola Pelagianus, Severiani Pelagiani episcopi filius, Ecclesias Britanniæ dogmatis sui insimulatione corrupit: sed ad actione Palladii diaconi, papa Cælestinus Germanum, Antisiodorensem episcopum, vice suâ mittit, ut, deturbatis hæreticis, Britannos ad Catholicam fidem dirigat.* Is autem, qui Chrysostomi vitam scripsit, est Palladius Galata, Chrysostomi discipulus, episcopus Helenopolis: cujus hodieque dialogus exstat de vita Chrysostomi, in quo se colloquentem inducit cum Theodoro, Romanæ Ecclesiæ diacono: qui habitus, cùm Zozimus pontifex esset. Nec Latinè à Palladio is dialogus est exaratus, ut Balæus credidit, sed Græcè: Latinè autem

[a] *Epist. 66. & adversus Ctesiphontem.*

Mmmmm 3 ver-

vertit Ambrosius, monachus Camaldunensis. Itidem errat Balæus cùm Palladium, cui Cyrillus dicavit librum suum de adoratione in Spiritu & veritate, credidit esse episcopum Scotorum: cùm ab utroque, de quo diximus, sit diversus.

Sunt & alii longè plurimi; quos malè retulerint in historicorum Latinorum gregem. Sed eos omnes recensere si velim laborem subire cogar tædii afferentem plus satis: at fructus parum. Ut mittam, quòd de plerisq; eorum, me etiam tacente, error cuivis paullò oculatiori statim, soricis instar, se prodat. Atqui, ut bene à dicendi sapiendique magistro [a] proditum fuit, ἀδολεσχία τὸ φανερὰ λέγειν [b]. Quare, jam lares nostros conspiciens, tandem de navi in terram alacer prosilio: Deoque Sospitatori gratias, quantas possum, ago, quòd ad molestissimum laborem in vasto adeò tot scriptorum mari, non infeliciter exhauriendum, & vitam mihi concesserit, & otium, ac vires.

a *Arist. 2 Rhet.*

b *Nugatorium est dicere manifesta.*

FINIS.

INDEX

INDEX SCRIPTORUM,

De quibus in opere hoc de Historicis Latinis tractatur.

ANO-

B.

Bartho-

Boëthius,

F.

Geb-

Gravius,

Guil-

Q.Hor-

I.

Iusti-

M.

Obse-

O.

P.

Romu-

S.

L. Scri-

T.

V.

FINIS.

